

Cuviosul Eftimie Zigabenu

Sfântul Nicodim Aghioritul

PSALTIREA

în tâlcuirile Sfinților Părinți

Sfântul Ioan Gură de Aur

Sfântul Vasile cel Mare

Sfântul Chiril al Alexandriei

Sfântul Maxim Mărturisitorul

Sfântul Grigorie Palama

Volumul I

Catismele I - IX, tâlcuite verset cu verset

Cuviosul Eftimie Zigabenu

Sfântul Nicodim Aghioritul

PSALTIREA IN TĂLCUIRILE SFINTILOR PĂRINTI

Transliterare, diortosire, revizuire
după ediția grecească și note de
ȘTEFAN VORONCA

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

Editura Cartea Ortodoxă
EDITURA EGYMENITA

NOTĂ

Columul de față (primul din cele două) reproduce traducerea mitropolitului Veniamin Costachi (1768 - 18 decembrie 1846)*, editată la Iași, în 1850, de Institutul Albeinei. Traducerea Mitropolitului Veniamin a fost făcută după ediția Sfântului Nicodim Aghioritul (1749-1809) - de asemenea în două volume - de la Constantinopol, 1819-1821. Sfântul Nicodim a preluat textul în greaca veche al Cuviosului Eftimie Zigabenu, aflat acum în colecția Părinților Greci (*Patrologia Graeca* [PG 128]) editată de J.P. Migne. Tot Sfântului Nicodim* îi aparțin, pe lângă traducerea în neogreacă a amplului comentariu la Psalmi al monahului bizantin Eftimie Zigabenu (sau Zigadenos, † cca 1100), și numeroasele și amplele note de subsol, care arată vasta sa cunoaștere a literaturii patristice și bizantine. Prefața aparține îngrijitorului anonim al ediției.

Dacă despre Nicodim Aghioritul se știe destul de multe*, despre Cuviosul Eftimie Zigabenu se știe destul de puțin, în ciuda faptului că opera sa a fost foarte bine primită atât de lumea teologică răsăriteană cât și de cea apuseană, ea fiind editată atât în greacă* cât și în latină. Majoritatea informațiilor despre el le avem

* Despre viața și activitatea Mitropolitului Veniamin s-a scris foarte mult. În prefața editorilor de la 1850 (tipărită și în volumul de față), găsim unele informații despre viața și activitatea lui. De remarcat în această prefață e faptul că prezentarea făcută de un oarecare N. Istrati are un iz predominant aghiografic, și mai puțin biografic. O prezentare succintă a personalității sale găsim în *Dicționarul teologilor români*, de Pr. Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 123, unde găsim și o bibliografie abundentă.

* Cf. informațiilor oferite de P. Elia Citterio, *Nicodim Aghioritul, Personalitatea, opera, învățătura ascetică și mistică*, traducere de Maria-Cornelia și diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 245. Informații ceva mai pe larg despre viața și opera Mitropolitului Veniamin se găsesc în prefața timidei și nereușitei încercări de a reedita scrierea de față făcută de Mihail Iorgovan (*Schitul românesc Prodromu, Sfântul Munte Athos*, 2001), acesta nereușind decât să transcrie și diortosească decât cinci psalmi.

* Pe lângă referința de mai sus, o altă monografie importantă este cea a lui Konstantinos Karaisaridis. *Viața și Opera Sfântului Nicodim Aghioritul*, Editura Anastasia, 2000. În cele două lucrări se pot găsi multe alte ecouri ale vieții și activității Sfântului Nicodim în spiritualitatea românească de-a lungul timpului.

* Comentariul la Psalmi a apărut în latină la Verona, în 1530; versiunea greacă a apărut la Veneția, în al patrulea volum al operelor Sfântului Teofilact (1754-1763). Comentariul la

din vestita lucrare a prințesei bizantine Ana Comnena, fiica împăratului Alexie. El a fost monah în mănăstirea Periblepton din apropierea Constantinopolului. Din scrierile sale rezultă că a fost un foarte bun cunoscător al scrierilor Sfinților Părinți, cu deosebire ale celor ce au tâlcut Sfânta Scriptură. Ca și alți autori de după epoca Sfintelor Sinoade Ecumenice (Sfinții Ioan Damaschin, Teofilact al Bulgariei, Grigorie Palama etc.), originalitatea sa este relativ umbrită, în sensul bun al cuvântului, de bogata moștenire patristică, în general, și de tâlcuirile scripturistice, în special, el realizând o strălucită sinteză exegetică a psalmilor, fapt ce l-a determinat pe Sfântul Nicodim să traducă în catharevousă Tâlcuirea la Psalmi.

Transliterarea și diortosirea textului n-a fost deloc o muncă ușoară, deoarece scrierea este una de natură *exegetică*, pentru care utilizarea textului original grecesc este obligatorie. Din textul Psaltirii nu reiese dacă Veniamin Costachi a folosit strict vreo ediție anume a Psaltirii sau a Bibliei în general sau dacă a dat o traducere personală a Psalmilor; socotesc mai probabilă varianta din urmă, deși nu se poate spune că n-a avut în vedere oarecari tipărituri mai vechi ale Psaltirii sau ale Bibliei. Prin urmare, deducem de aici că el a folosit iconomia, adică a dat o versiune a Psalmilor (dar și a mulțimii de citate din Sfânta Scriptură) după cum o cerea textul folosit de Părinții care l-au tâlcut, de Cuviosul Eftimie, de Cuviosul Nicodim și de alții ca ei. Lucrarea fiind de natură exegetică, în care filologia joacă un rol important, o utilizare strictă a unei versiuni de traducere în românește a Psalmilor făcută înaintea lui n-ar fi fost utilă decât într-o măsură oarecare. Fiind, după cum se știe, un bun traducător al textelor liturgice, el nu s-a dat înapoi nici de la a oferi și o versiune a Psalmilor. Desigur că versiunea după care au lucrat Părinții ce au tâlcut-o n-a fost alta decât Septuaginta. Date despre această versiune și despre altele asemănătoare ei a oferit îngrijitorul anonim al ediției Tâlcuirii la Psalmi tradusă și îmbogățită de Cuviosului Nicodim în prologul său tipărit aici. Cea mai fidelă versiune a Septuagintei* și cea mai accesibilă înțelegerii

Evangeliei a apărut în traducerea latină la Louvain, în 1554, textul grecesc fiind publicat la Leipzig, în 1792. Comentariul la Epistolele pauline a fost editat în greacă de N. Kalogeras la Atena, în 1887. Operele lui complete se găsesc publicate în grecește în *Patrologia Greacă*, în volumele 128, 129, 130, 131. Între operele dogmatice se numără *Panoplia Dogmatică*, scrisă la cererea împăratului Alexie Comnenul, care i-a dat și numele; el combate în această operă diferite erezii, precum folosirea pâinii nedospite la Romano-catolici și a purcederii Duhului Sfânt și de la Fiul (Filioque). O mare parte din carte e alcătuită din compilații din scrierile Sfinților Părinții de dinaintea lui. Alte opere, mai mici, se găsesc în *Patrologia Greacă*.

* Astăzi se folosește în general textul editat de Alfred Rhalfs în 1935, cu numeroase ediții ulterioare, ultima ediție revizuită datând din 1979; această ediție a cunoscut multe reeditări până astăzi, deși Biserica Greciei folosește un text propriu, alcătuit pe la începutul secolului XX din variante tradiționale. Textul lui Rhalfs se vrea a fi unul relativ

cititorului de azi este Biblia de la 1914, variantă folosită și de marii traducători români: Pr. Stăniloae, Pr. Fecioru etc*. O traducere din Sfinții Părinți într-o limbă alta decât cea grecească - mai ales o tâlcuire a unui text scripturistic - nu se poate folosi decât de o traducere a Bibliei strict din limba grecească, adică din Septuaginta, sau chiar de aceasta din urmă. O comparație între Psaltirea pe care ne-a lăsat-o Mitropolitul Veniamin și cea de la 1914 ne pune în fața unui fapt uimitor: din punct de vedere semantic, ele se aseamănă aproape în întregime, iar sub aspect formal diferențele sunt ne semnificative. Un fapt e sigur: cei ce au editat Biblia de la 1914 s-au folosit în primul rând de edițiile anterioare ce au folosit ca text de bază Septuaginta, precum Biblia de la 1688. În această tradiție de fidelitate față de textul grecesc al Sfinților Părinți s-a înscris și Mitropolitul Veniamin, drept pentru care faptul că Psaltirea în varianta lui e foarte asemănătoare cu cea de la 1914 nu trebuie să ne mire deloc. Prin urmare, deoarece este mai apropiată de limba actuală, și mai pe potriva textelor tâlcuite de Părinți, am folosit-o ca bază pentru diortosirea de față*. Atunci când textul o cerea (când exegeza Părinților se arăta deosebit de complexă, plină de înțelesuri tainice, subtilități terminologice etc.), am recurs la textul original al Septuagintei, drept pentru care traducerea Psalmilor editate după primul război mondial, ajunse pe valul ucigător al

critic, prin aceea că utilizează mai multe Codexuri sau manuscrise (mai vechi sau mai noi) ale textului grecesc, formând astfel un corpus destul de complex, ca să nu zic subiectiv. Ca și Noul Testament în limba greacă editat de Societatea Biblică, această ediție a Septuagintei trebuie utilizată cu o oarecare precauție, ea oferind variante textuale ale textului grecesc după criterii heterodoxe și literare, și mai puțin tradițional-ortodoxe; de altfel, ideea de ediție critică a textului sfânt fiind prea puțin îmbrățișată de sfânta tradiție a Bisericii. Asupra acestui aspect nu vom insista aici. Despre variantele manuscrise și tipărite ale Septuagintei și circulația lor a scris foarte bine în Prefață îngrijitorul anonim al ediției Sfântului Nicodim.

* Deși s-a constatat că și aceștia au numeroase variante de traducere proprii la unele texte biblice; motivul l-am arătat pe scurt mai sus, unde ziceam că filologia joacă un rol important. Pentru care pricină? Pentru faptul că unitatea sintactică și morfologică dintre citatele biblice din Septuaginta (mai ales pentru faptul că nu toți Sfinții Părinți foloseau aceeași variantă manuscrisă a Septuagintei, aceasta suferind și unele mici modificări din partea numeroșilor copişti) și scrierile sau tâlcuirile Părinților în care acestea se includ nu poate fi redată cu fidelitate într-o altă limbă decât dacă cei care fac acest lucru au la dispoziție și textul original, respectiv o traducere fidelă (de preferință una mai literală) a textului grecesc al Septuagintei.

* Între timp, în timp ce lucrăm la Tâlcuire, nu mică mi-a fost bucuria să văd că s-a editat și Psaltirea de la Mănăstirea Neamț din 1843, text îndreptat doar ortografic, după cum mărturisesc editorii (Editura Cartea Ortodoxă, 2004, p. 376). Am folosit de asemenea și această ediție. Pentru unele nepotriviri între texte am recurs și la textul Psaltirii în greacă, așa cum s-a păstrat el în tâlcuirea Cuvioșilor Eftimie Zigabenu și Nicodim, dând notă acolo unde a fost necesar.

modernismului în oarecare formă până astăzi, nu pot fi folosite ca bază într-un demers editorial de acest fel decât într-o măsură foarte mică, ele luând ca bază de traducere și versiunea masoretică* (alături de alte versiuni occidentale), versiunea utilizată rareori de Sfinții Părinți sau de traducători mai vechi din România, în fapt, ea prezentând doar un interes cu deosebire de ordin filologic, și mai puțin unul de natură revelațională.

Limba română a acestei vechi tipărituri e una mulată în principal pe structurile gramaticale ale limbilor bisericești tradiționale: greaca, slavona și latina. Limba română actuală, puternic francofonă, și suferind diferite alte mutații sub influența literaturii altor popoare, a umbrit, în parte, și din păcate, o parte din mireasma duhului grecesc și slavonesc așa cum era el profund imprimat în tradiția nemțeană sau din alte părți. Resimțind cu tristețe acest proces, pentru mine diortosirea textului a însemnat mai puțin, așa-zicând, o aducere la zi a textului, cât o încercare de a introduce cititorul în atmosfera tradiției limbii și duhului Bisericii ortodoxe românești în special și a celei sobornicești în general, a unei tradiții peste care Purtătorii de Duh Părinți și-au lăsat o amprentă de neșters. Această limbă este în bună măsură păstrată în cărțile de cult, în Filocalie și în alte lucrări.

La diortosirea textului, unele arhaisme, sau diferitele cuvinte ieșite din uz care nu prezentau o importanță prea mare în redarea sensului exact al textului, au fost fie eliminate, fie înlocuite de termeni echivalenți actuali, fie prin oferirea unor noi termeni în urma consultării textului elin*.

Rog pe Dumnezeu să facă ca roadele cugetării celei duhovnicești ale dumnezeieștilor Părinți ce s-au ostenit la tâlcuirea Psalmilor să semene semințele cele înțelegătoare (cf. Luca 8: 18) în sufletele celor ce se ostenesc la înțelegerea psalmilor, la rostirea și cântarea de psalmi în ogorul Domnului. Amin!

* Masoreții au fost evrei din primele veacuri creștine, care, în polemica anticreștină, au respins versiunea grecească a Septuagintei (deși ea a fost tradusă tot de învățați ai poporului evreu din secolul III î.Hr.), deoarece aceasta era o foarte bună mărturie a proorocirilor mesianice care s-au împlinit în Hristos, respectiv a adevărului hristologic revelat în general, mărturii despre valoarea ei fiind de găsit în tot Noul Testament. Versiunea lor s-a definitivat cândva după secolul VIII d.Hr. În demersul lor, ei n-au avut la bază textul original paleoebraic (acesta fiind pierdut cu mult timp înaintea venirii lui Hristos), ci pe cel aramaic, o versiune târzie, Septuaginta fiind în schimb o variantă în limba greacă a textului paleoebraic. Nu întâmplător această polemică anticreștină, sau mai bine zis antitraditională, a renăscut o dată cu Reforma protestantă, ai cărei corifei au luat ca bază textul aramaic, „îndreptat” de masoreți. Masoreții (de la *masora* = însemnări marginale pe marginea textului) n-au făcut decât să adauge vocalele, punctuația și paragrafele textului Scripturii în versiunea aramaică.

* Am folosit în acest sens ediția de la Tesalonic în 3 volume: I, 1979; II, 1981; III, 1983. Volumul I și o parte din cel de-al II - lea doilea reproduc primul volum din ediția Cuviosului Nicodim, iar restul, cel de-al II - lea.

**PREA-ÎNĂLȚATULUI, PREA-LUMINATULUI
ȘI BINE-CREDINCIOSULUI DOMNULUI DOMN
GRIGORIE ALEXANDRU GHICA VOIEVOD,
DOMN AL ȚĂRII MOLDOVEI**

PREA ÎNĂLȚATE DOAMNE,

Intre însușirile domnitorilor, practica evlaviei adevărate este obârșia tuturor virtuților.

David, dumnezeiescul Prooroc, ca împărat și om, în miezul furtunilor vieții sale, a aflat mângâiere și tărie, înălțându-se cu cugetul către cerescul Părinte prin psalmi, cea mai sublimă compunere lirică. Dar înțelesul acestei scrieri alegorice a cerut o lămurire, pe care în vechime, încă cu deplinătate, ne-a dat-o monahul filosof Eftimie Zigabenu.

Vrednicul întru aducere-aminte Mitropolit Veniamin în viața sa îndelungată a fost moldovenilor părinte sufletesc și a lăsat această carte tradusă, [ca] să ne fie, după a sa moarte, povață, totodată și [o] mărturie a evlaviei și a neobosirii cu care, întru multe scrieri, a înavuțit literatura eclesiastică română.

Spre a se putea lumina compatrioții de a ei învățătură mântuitoare, am întreprins a o tipări, și încheindu-se acum partea I, ca o dregere* de folos public, cu adânc respect o punem sub protecția Înălțimii Voastre, a cărui evlavie strălucește întru celelalte virtuți, pentru a voastră și a patriei fericire și laudă.

Ai Înălțimii Voastre prea-plecați și supuși șerbi,
Anastasiu Bașotu Hatm[an],
Gheorghiu Asachi Post[elnic],
editori,
Iași, 6 august 1850

* Document sau bogăție, potrivire.

ÎNAINTE-CUVÂNTARE

Cartea care se dă la lumină, datină este a o propăși cu biografia autorului, spre a transporta viitorimii caracterul și potrivirile sale, a căror pilde descrise cu adevăr deseori îndeamnă pe cititor spre urmări laudate. Deși proaspătă este în amintirea compatrioților icoana vrednicului arhipăstor, răposatul Veniamin, Mitropolit al Moldovei, prelucrătorul acestei cărți sfinte, totuși nu pregetăm a depune aici după datorie câteva note atingătoare*, iar după ce timpul va înlătura împrejurările împiedecătoare, a publica mai în apoi o deplină biografie, întemeiată pe acte - adresate lui de mărite și de strălucite persoane - și pe dregeri [documente] publice, prin care acest arhipăstor s-a și făcut subiect al istoriei naționale.

De la mitropolitul Teoctist, ce în îndelungata sa viață a păstorit, sub Alexandru cel Bun și sub Ștefan cel Mare, Moldova, pe lângă mitropoliții Movilă și Dosoftei, n-a avut un alt mitropolit care, într-un curs atât de mare de ani, să fi înrâurit mai mult în biserică, în literatură și în politica țării. După asemenea luări aminte, din cele ce la 1847 am mai publicat, vom împărtăși următoarele prea scurte note, îngăduite a însoți această carte sfântă.

Din vechea familie nobilă Bolduri - care mai în urmă, din împrejurări politice, se numi Costachi, ce în deosebite împrejurări a figurat în istoria țării - s-a născut în Moldova, la moșia părintească Roșieci, ținutul Fălciului, pe la încheierea lui decembrie 1768, pruncul căruia din sfântul botez i se dădu numele Vasilie. Natura l-a menit prin blândețile caracterului, și împrejurările l-au format a se putea consfinți la o viață de evlavie și plinire a faptelor virtuose. Acei întâi ani ai copilăriei îi petrecu la Mănăstirile Secu și Putna, unde părinții cei ce s-a refugiat de teama hoardelor de spahii și de ieniceri, și de teama cruntelor bătălii ce avură cu armia rusească - care, sub comanda prințului Galiției, se lupta pe câmpiile Moldovei vechi. După încheierea păcii, toată familia s-a statornicit în Iași, pentru că satul Roșieci, ca mai multe alte sate și orașe, era prefăcut în cenușă. În urma sistemii impuse de guvernarea Domnilor, fiii de boieri erau datori a învăța limba elină, astfel încât și junele nostru urmă cursul învățaturii la școala vasiliană*, ce de

* Mișcătoare, emoționante.

* Școala vasiliană este numită astfel spre pomenirea lui Vasile Lupu, care la mijlocul secolului al XVII-lea înființează această școală. Astăzi, ea se numește Gheorghe Asachi.

Grigorie Ghica, la 1765, din nou, dar pe alte temeuri, s-a reorganizat în Mănăstirea Sfinților Trei Ierarhi, și unde împreună învățau și alți tineri, care au strălucit în epoca renașterii Eladei [Greciei].

Sub guvernul grecesc, limba română a fost a doua oară, ca și în epoca lui Chiril, izgonită din școli și din palate, totuși, de la reșezarea ei pe drepturi strămoșești de către Vasilie voievod (de această dată sub umbrirea religiei), ea se păstra în biserică și aștepta o epocă spre a fi înviată și cultivată de bărbați patrioți, care, prin scrieri și învățături folositoare, să facă nelucrătoare ceata străinilor dascăli ce pervertea tineretul* și, cu încetul, îi transforma și sentimentul național. Cu toate ademenirile de carieră, de interes și de modă, tânărul Vasilie dădu urmare aplecării pironite în cugetul său de a fi mai bine în patrie moldovean umil, decât străin strălucit. Așadar, după ce în curs de trei ani deprinsese binișor elinește de la alfa până la omega, dezgustat de metoda brutală a loghiotaților*, într-o noapte, împreună cu un alt coleg de școală, a fugit din Iași - voind a merge la Mănăstirea Sfântului Gherman (Neamțul), unde Starețul Paisie atrăsese mare număr de evlavioși.

Cu scopul de a îmbrățișa tagma călugărească, drumetul, călătorind, își zugrăvi în închipuire fericirea viitoare, și, prin aceasta, ușura calea întreprinsă pe jos; după câteva zile a ajuns pe seară în satul Volintirești pe Siret, unde s-a adăpostit și a rămas peste noapte la un păzitor de țarină. Dar deșteptându-se Vasilie a doua zi dimineață, plin de bucurie că se aproprie de ținta călătoriei sale, deodată se văzu lipsit de tovarășul său și de puținii bani ce-i rămăseseră, întâmplare care-i nimici așteptarea sa cea mai dorită. În ochii tinerilor, toate par a fi mai vii decât oamenilor pe care învăluirea lumii i-a trecut prin foc și prin apă, de aceea tânărul Vasilie, împlântat* în lacrimi, își tânguia a sa amară soartă, pe când țarinarul, înduioșat, căută a-l convinge că lui singur nu i s-ar potrivi a ajunge la mănăstire, și-l îndemnă să rămână unde l-a adus Dumnezeu. Dar filantropia țarinarului provenea mai mult din interes, căci în tânărul sănătos și blând vedea o mare îndemânare în lucrările ocupației sale. Deci, după ce l-a despuiat de straietele boierești, l-a îmbrăcat în mintean*, i-a încins opinci și, prin îndeletniciri smerite, a pus temelie acelei supunerii apostolești, pe care, mai apoi, ca Arhiepiscopul a practicat-o în tot cursul vieții sale. Răbdarea lui se făcea însă de [către] caracterul sfădător al femeii țarinarului, care, în desele certe cu bărbatul ei ce nu-i prea intra în voie, își descărca limba și mânia asupra bietului tânăr, ce nu putea alina această furtună altminteri decât îndeplinindu-i însărcinarea: cea de a spicui noaptea străine ogoare

* Se foloseau în scopuri personale de virtuțile tineretului, încercând să le schimbe (eventualul) sentiment național.

* Titlu dat dascălilor greci din epoca fanariotă.

* Străpuns.

* Surtuc, veștmânt țărănesc.

de păpușoi*, ori ziua prin lacuri a-i înmuia cânepa ei. Acestea și alte asemenea îndeletniciri se încheiară o dată cu toamna. Înghețul a început, și spre a nu fi nevoit să-l îmbrace pe despuiatul și desculțul argat, țarinarul o însărcină pe femeia sa de a-l izgoni într-o dimineață, pe nemâncate. Această neomenie însă îl duse mai aproape de scop, căci viitorul Mitropolit avea încă din casa părintească oarecari începuturi de carte în limba română, și cunoștea pe de rost câteva tropare și condace de închinăciune, încât cu cuget senin, urmând menirii sale, se duse drept la parohul satului, care îl îmbrățișă cu bucurie și, îmbrăcându-l în suman și în opinci noi, îl făcu dascăl la această biserică. Fuga fiului răspândise larmă în casa părintească, ce trimise oameni înadiniși* prin țară, ca să-l descopere și să-i afle soarta. Unuia dintre aceștia, ce-l urmărea din loc în loc, i se nimeri să-l găsească în biserica Volintireștilor, de unde-l aduse la satul Prigoreni și, schimbându-l iar în portul cerut de a sa condiție, îl conduse din nou, pe la Iași, în casa părintească din Roșieci. Schimbarea poziției n-a strămutat în tânărul Vasilie aplecarea ce avea pentru tagma călugărească, însă îndesitele sale cereri erau refuzate de părinți, până când logofeteasa Elena Catarghiu, nașa sa, i-a înduplecat să-i împlinească neîmpiedicata lui dorință. Drept care, căpătând părintească încuviințare, tânărul fu trimis la Huși, la episcopul Iacov Stamat, unde neîntârziat fu călugărit sub numele de Veniamin, și, la 1784, hirotonit diacon. La detronarea lui Alexandru Mavrocordat, petrecută în februarie 1785, sosind Veniamin împreună cu episcopul său la Iași, mitropolitul Leon l-a însărcinat cu arhidiaconia mitropoliei și, în 26 septembrie 1788, hirotonisindu-l preot, i-a dat post de mare eclesiarh. În epoca aceea, țara fiind ocupată de armata rusească, contele Rumeanțov, supra-comandantul ei, a recomandat la egumenia vacantă a mănăstirii Sfântul Spiridon pe un călugăr grec, arhimandritul Zaharia, ce făcuse împreună cu flota rusească, sub contele Orlev, expediția în Moreea. Epitropii și divanul, spre a nu se compromite către Înalta Poartă prin angajarea unui organ străin, au raportat lui Rumeanțov că egumenia este de mai dinainte ocupată și, totodată, la 1789, a rânduit pe părintele Veniamin egumen la mănăstirea Sfântul Spiridon. Contele Rumeanțov, deși a înțeles uneltirea, întări pe egumenul cel nou, rostind că este mai mulțumit de patriotismul Divanului decât dacă i s-ar fi împlinit mijlocirea. Din aceasta se vede că o faptă patriotică se prețuiește de un suflet nobil chiar și atunci când ea este împotriva interesului său.

Murind Mitropolitul Leon și scaunul Mitropoliei rămânând vacant, atunci când Moldova era împărțită între Rusia și Austria după cursul râului Siret, prințul Potemkin în unire cu generalul Laskarov a orânduit hirotonirea arhimandritului Gavriil Transilvanul, cu titlul Episcop de Lefko-Poleos (Cetatea-Albă sau Akerman, din Basarabia), pentru că, în Moldova veche, a cărei parte era Basarabia

* A aduna noaptea... de porumb.

* Trimiși special în căutarea lui.

până la Marea Neagră, episcopii de Cetatea-Albă, dintre [spre deosebire de] ceilalți eparhioți, aveau protie* la scaunul de Mitropolit – așa încât, după câteva luni, împărăteasa Ecaterina I-a îl întărit pe episcopul Gavriil drept mitropolit. Mai înainte însă de a intra în funcție, încheindu-se la 9 ianuarie 1792 Pacea de la Iași, Domnul Alexandru Moruzu trimise pe noul mitropolit la Constantinopol, după cererea Înaltei Porți, iar Adunarea țării, completată după datină de la vel-șatrar* până la vel-logofăt*, aduse la scaunul mitropoliei pe episcopul de Huși, Iacov, iar în locul lui, la 27 iunie 1792, pe egumenul de la Sfântul Spiridon – Veniamin.

Îmbunătățirile ce a făcut în bisericile și cu clerul eparhiei, blândețile, smerenia, bunătatea, dărnicia, evlavia și activitatea, pentru care a dat nenumărate dovezi – fuseră singurele motive pentru care episcopul Veniamin, la 1 iunie 1796, a fost ales în scaunul de Roman, iar apoi, la 15 martie 1803, Mitropolit al Moldovei și Sucevei, arhiepiscop și exarh al Plaiurilor*.

În acele timpuri critice, tratatele de pace între Rusia și Turcia semănau curat numai a convenții de armistițiu*, pentru că pacea era mai întotdeauna întreruptă. Astfel, timpuriu rupându-se și tratatul de la Iași, armatele rusești au pășit la 1807 peste Nistru, iar prințul Constantin Ipsilant ocupă guvernarea ambelor principate. Se pare că șefii armiei nu erau mulțumiți cu administrarea acestui Domn, căci, după un îndemn, așternând boierii moldo-români o plângere pentru nedreptate către locuri mai înalte, prințul Ipsilanti făcu neîntârziat drum în Rusia.

Pildele de sentiment patriotic, pe care, în deosebite cazuri, mitropolitul Veniamin ca președinte al Divanului le-a dat, erau departe de a găsi imitatori, căci dezbinarea și patria* între ai noștri erau numeroase pe atunci – unii țineau cu o parte, alții cu alta, și foarte puțini cu țara.

Două persoane, al căror nume suntem nevoiți a-l tăcea, spre a ajunge la scopul lor, în lipsa altor mijloace, au ales calomnia – căreia știură a-i da o formă de adevăr, pe lângă plenipotențiarul Prozorovski. Cu prilejul unui ucaz* adresat către Divanul Țării, ei au pârât că mitropolitul ar fi împotriva poruncilor Ministerului. Plenipotențiarul, în a sa dreptate, a prețuit valoarea pârrei* și nu i-a

* Întâietate.

* Sau: mare-șatrar = negustor ambulant care vindea prin bâlciuri, la șatră; țigan nomad; boier care avea în pază corturile taberei în vreme de război.

* Sau: mare-boier; titlu de mare dregător în ierarhia boierilor români, membru al sfatului domnesc; în Moldova: întâiul boier de divan ce conducea cancelaria domnească și care în lipsa domnului prezida divanul.

* Diviziunile administrative din regiunile muntoase.

* Păreau doar niște simple convenții lipsite de seriozitate.

* Franțuzism, de la „fatras” = harababură, dezordine.

* Hotărâre, ordin, decret, dispoziție, poruncă.

* I-a dibuit minciuna.

dat crezare, dar îmbunătățitul Veniamin, adânc întristat de urmarea [ce o va avea pâra asupra] fiilor sufletești, de bunăvoie se retrase din scaun la 1807 și se așeză în Mănăstirea Neamțu. Curând, mitropolitul Gavriil Transilvanul, despre care am vorbit, trecând de peste Nistru, a ocupat ambele mitropolii ale țării sub titlul de exarh, pentru că [mitropolitul] cel de București, cu mai mulți boieri era fugit la Brașov, de la deschiderea campaniei [militare].

Veniamin, retras în adăpostul său, se ocupa cu împlinirea faptelor evlavioase și filantropice, cu alcătuirii și traduceri de cărți bisericești, cu care a înavuțit literatura românească. În asemenea îndeletniciri a urmat până în iarna lui 1812, când, de către Domnul Scarlat Calimach și de adunarea obștească a boierilor, a fost rechemat iar în scaunul mitropoliei.

De la a doua sa arhipăstorie până la a doua retragere, adică în curs de 30 ani, au urmat multe evenimente politice la care Veniamin a luat parte în calitate sa de Primat al Moldovei, pe care însă, a le descrie aici, nici locul, nici împrejurările nu ne îngăduie. Evlavia, patriotismul, dărnicia și dorința învățăturilor erau însușirile cele strălucitoare ce umpleau inima sa nobilă. Cât de puternică a fost evlavia sa se vedește prin aceea că, disprețuind primejdia personală [în care se punea], la răscoala grecilor, [de] la 1821, a sfințit și a binecuvântat în biserica Sfinților [Trei] Ierarhi acel întâi steag elinesc, ce a adus triumful crucii în Grecia. Spre a forma un cler vrednic de a sa înaltă chemare, ce prin rost și fapte să povățuiască turma pe calea mântuirii, a organizat încă de la 1803 seminarul Veniamin, rânduindu-i venituri statornice și așezând profesori, și, cu toată schimbarea împrejurărilor, s-a nevoit prin învățături a reazeza demnitatea Bisericii, cu atâta strălucire întemeiată cu 200 de ani mai înainte de mitropolitul [Petru] Movilă. Organizarea școlilor naționale a aflat în Veniamin cel mai statornic ocrotitor, cultura limbii – cel mai mare părtinitor [ocrotitor], iar pentru dorința [dragostea] științelor era mereu înconjurat de persoane învățate. Mulți tineri sunt datori, pentru învățătura lor, ajutorului ce au căpătat prin a sa cheltuială, cu care au studiat în țările străine. La reforma politică a țării, ca președinte al Adunării legiuitoare, nu s-a abătut de la principiile sale de patriotism și de dreptate. Cu numeroasele sale îndeletniciri, găsea timp a nu conteni lucrările literare, după principiul *Nulla dies sine linea**. Chiar în decursul zilei și al ocupațiilor se folosea de răstimpul cel mai mic spre a-și urma scrierea începută. Numai în asemenea fel a putut produce câtimea* cea vrednică de mirare a manuscriselor sale, depuse în biblioteca seminarului. Ce se atinge de [Cât privește] împlinirea îndatoririlor creștinești și ale arhipăstoriei, nu se găsea monah următor disciplinei sale cu mai mare strictete, și arhipăstori plinind slujirile religioase cu mai mare credință, pompă și strălucire, încât glasul cel plăcut, aerul

* *Nici o zi fără o linie* (lat.)

* Cantitatea.

cel venerabil, veșmintele cele prețioase și evlavie ce emana din toate acestea îi pătrundeau pe toți creștinii cu un sentiment de evlavie și de respect, pe care-l mărturiseau prin îndesirea la biserică în ziua când slujea – încât, prin aceste însușiri, Mitropolitul nostru ar fi fost vrednic de podoaba bisericii-catedrale celei mai mari a Europei*. În miezul acestor îndeletniciri a arhipăstorit Veniamin până la 18 ianuarie 1842, când, din cuvinte încă nelămurite publicului dându-și demisia, se retrase la mănăstirea Slatina. Câtă însemnătate și înrăurire avea Veniamin în țară s-a vădit în cursul a trei zile, în care a împărțit binecuvântarea cea de pe urmă fiilor sufletești. Nu era boier, sau văduvă, sau sărman, căruia să nu-i fi fost Veniamin botezătorul, cununător, ajutorul sau binefăcătorul, de aceea, trei zile, un râu de oameni trecea necurmat prin apartamentele sale, udându-i mâna binecuvântătoare cu lacrimi de durere și de recunoștință. Retragerea sa era un eveniment și, îngrijorându-se de vreo demonstrație a poporului, s-au luat măsuri ca să porceadă din Iași noaptea. Mult a continuat pelerinajul (hagialâcul) credincioșilor la Slatina, spre a cerceta pe proin*-Mitropolitul, care nu contenea, ca și mai înainte, a-și împărți banii, până și straietele sale, între cei ce le cereau și a consfinți timpul său într-o rugăciune și scriere.

Deși de o constituție sănătoasă, totuși clima cea aspră a muntelui, viața lui schimbată, în ani înaintată, s-a încheiat pe pământ la 18 decembrie 1846, în brațele credinciosului său arhidiacon, părintele arhimandrit Meletie Istrati, ce-l făcuse egumen al mănăstirii Slatina. Veniamin este îngropat sub peretele bisericii. O candelă nestinsă de atunci luminează peste mormântul său, dar numele lui Veniamin va lumina în istorie și în inimile credincioșilor compatrioți. Ce se atinge [Cât privește] caracterul social, prin care bunătatea și încrederea îl făcuseră deseori a judeca după inima sa pe alții, deseori el a fost victimă a celor ce, [deși] sub a lui umbră, făceau abuzuri. Testamentul și codicilul* lui Veniamin merită atenția noastră, pe care la timpul și ocazia potrivită avem ca scop să le publicăm, împreună cu numeroasele corespondențe ce vor împlini multe lipsuri din istoria patriei. Traducerea acestei cărți a încheiat-o în august 1843 și, după a sa dorință, [a fost] pusă sub tipar; după o întrerupere îndelungată a lucrării s-a încheiat tomul I, la care s-au adăugat aceste puține rânduri și portretul răposatului.

N. Istrati,
Iași, 30 iunie 1850

* Poate e vorba de Sfânta Sofia din Constantinopol.

* Fost, ex-.

* Parte suplimentară a unui testament, adăugată după legalizarea acestuia.

PRECUVÂNTARE
a tâlcuirii Psaltirii,
a preacinstului dintre filosofi monahul Eftimie Zigabenu,
și laudă la Proorocul David,
tălmăcită, și acum în capete împărțită,
spre mai lesnicioasă aducere-aminte și înțelegere a cititorilor.

CAPITOLUL I

Cine este părintele Psaltirii, adică a cărții psalmilor.

Părintele acestei cărți, al psalmilor, peste tot cuprinzător a zice, este Prooroc-împăratul David, sluga lui Dumnezeu, precum a mărturisit despre el Însuși Dumnezeu: *Și voi apăra cetatea aceasta pentru Mine și pentru David, sluga Mea* (IV Împ. 20: 6). Iar al Fiului lui Dumnezeu [este] părinte după trup, că *Cartea Neamului*, zice, *lui Iisus Hristos, fiul lui David* (Mt. 1: 1). Iar ca să cuprindem în scurt celelalte ale lui supranumiri particulare, zicem: părinte al cărții acesteia este David, acela care după Avraam singur a stat Părinte al neamurilor; muzicantul nostru Orfeu, întâiul frumos-scriitor [caligraf] poet al faptelor bune; David, întâiul propovăduitor al celor trei Ipostasuri ale Unimii Dumnezeirii, păstorul și viteazul biruitor; Proorocul și Împăratul David, cel ce s-a aflat inimă și limbă și condei al întâiului și ceresului Împărat, cel de Dumnezeu mărturisit și cel ce a câștigat toate faptele bune, câte fac pe om dumnezeu și de om se împlinesc².

Deci acest David, a fost cu adevărat mare fiu al lui Iesei, mai tânăr însă decât toți ceilalți frați ai săi*; neîmpodobit la vedere, dar preafrumos cu sufletul, și decât toți voievozii de oști și proorocii de legi și împărații, cel mai bogat și mai împodobit cu darurile, prea-blând adică cu duhul, iar cu firea prea-blajin, preaviteaz cu socotința și cu trupul prea-voinic, prea-mare stăpânitor de sine, însă și tuturor foarte apropiat, înalt-cugetător, totodată și smerit-cugetător, prea-simplu întru aceeași vreme și de multe chipuri prea-aflător, dulce după moral, iute cu cuvântul, mult cu mintea, uimit* după* vederea duhovnicească [sau gânditoare] a

² Vezi și la începutul tâlcuirii Psalmului 50 minunatele laude pe care le împletește bine-grăitoarea și prea-ritoriceasca limbă a dumnezeiescului Hrisostom lui David, dumnezeiescul Părinte și Prooroc-împăratul. Însemnăm aici că numele David, după Eusebie, se tâlcuiește „defăimat” și „miluit”, iar după dumnezeiescul Maxim, „tare cu mâna”, iar după alții se tâlcuiește „singur” și „dorit” și [tot] același, iubit.

* Mai mic decât toți, dar mai mare la suflet decât toți.

* ἐνθους forma contrasă al lui ἐνθεος = plin de Dumnezeu, copleșit de inspirație și entuziasm dumnezeiesc.

* κατά = aici: „ca urmare a” (vederii duhovnicești sau gânditoare a celor ce sunt [existențelor]). Prepoziția revine adesea.

celor ce sunt [existențelor], și, mai ales, după vederea adevăratului Dumnezeu, de sineși învățat, ori de Dumnezeu învățat, cu totul și Atot-Sfântului Duh fiind organ, toate proterimele* lui cealalte trecându-le, ori în scurt punându-le, pe singure două le voi lauda aici, pe înțelepciune și pe bărbăție.

Mai întâi însă trebuie să zic despre înțelepciunea lui, că însuși David zice mai adânc și mai arătat acestea: *Mâinile mele au făcut organul și degetele mele au alcătuit psaltirea* (la *Mic eram întru frații mei* [Ps. 151]). Pentru că înțelepciunea nu este altceva decât alcătuire de cuvinte și de lucruri, și mai ales că, și între științele raționale, știința armoniei muzicale este partea filosofiei cea mai aleasă și de căpetenie*, căci ea pe sine și pe cealalte părți și frumuseți ale filosofiei le potrivește prin sineși atât în privirea sa, cât și în privirea uneia către alta, ea fiind o conglăsuire [simfonie] ori analogie* tuturor. Deci cel ce va mărturisi că are știința aceasta armonică [se socotește că] a mărturisit, în puține cuvinte, că are întru sineși toată vederea celor ce sunt.

Trebuie însă să luăm aminte că David, milele sale și puterea sa cea poetică le-a afierosit la organ, iar degetele sale, și armonica (potrivitoarea) sa știință le-a afierosit la psaltire, însuși zicând: *Mâinile mele au făcut organul, și degetele mele au alcătuit psaltirea* (Ps. 151), pentru că organul este mai simplu și mai gros, iar psaltirea este știutoare* și mai subțire, și prin urmare are trebuință de mai amănunțit meșteșug. După mai înaltă înțelegere [anagogic] însă, prin *mâini* trebuie să înțelegem practica (adică lucrătoarea) faptă bună, care ca un organ face viața cea îmbunătățită să fie bine-rânduită și conglăsuată cu sineși, iar prin *degete* trebuie să înțelegem cuvintele și pricinile cele mai pline de vedere [duhovnicească], fiindcă și acestea alcătuiesc [îl zidesc], ca și Psaltirea, pe gânditul judecător al cuvântului* [David, omul], încât acesta să se insufle de sus,

* προτερήματα = calităților, însușirilor, virtuțiilor

* Această teorie era răspândită și în Antichitatea păgână, mai ales prin Platon. Ea se adeverește mai ales în psalmi și în cultul creștin în general: cuvintele, filosofia, teologia și alte științe rămân literă moartă dacă nu se fac prilej de glăsuire muzicală, mai exact, de laudă adusă Ziditorului-Hristos, Logosul, Rațiunea, Pricina tuturor acestora, dar și prilej de bucurie reciprocă, în forma muzicală, dintre oameni. Dacă muzica păgână a luat astăzi un avânt așa de mare, spre paguba muzicii sfinte, aceasta e semn mai degrabă al dezbinării oamenilor decât al bucuriei dintre ei, căci cum par că se bucură cu adevărat oamenii unii de alții dacă „științele” și „muzica” lor nu slujesc Celui ce este Sensul și Ziditorul a toate? În cele din urmă toate aceste științe îi va duce pe oameni la pierzanie, se vor osândi sub propria creație nebunească, căci n-au vrut să-I afierosească - prin cântare și prin toată viața lor - „științele” lor lui Dumnezeu.

* ἀναλογία = aici: „acord”.

* ἐπισταμονικον = care știe, este capabilă de a pune știința în lucrare prin cântare.

* τὸ νοερόν τοῦ τοῦ λόγου κριτήριον.

din dumnezeiescul har, și să se lovească (precum strunele se lovesc) și prin Altul mai mare, adică prin Sfântul Duh Însuși să se lovească.

Încă și într-altă parte a Psalmilor zice același: *Cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale ai arătat mie* (Psalm 50: 6). O, minunată grăirea aceasta! Arată cu cuvântul acesta Prooroc-împăratul că nu are numai cunoștința fapturilor celor văzute, ci și știința tainicelor nevăzute, adică cum că Dumnezeu este Treime și Unime, cum că Fiul lui Dumnezeu vrea să se facă Om, și iarăși altundeva zice: *Mai mult decât pe toți vrăjmașii mei, m-ai înțelepțit cu porunca Ta* (Psalm 118: 98). O zice însă acesta pentru virtutea practică, întru care are întâietate decât alții, și acestea adică sunt îndestule despre înțelepciunea lui David.

Iar cele despre bărbăția sa, Țel însuși le mărturisește, zicând: *Am ieșit spre întâmpinarea celui de altă seminție, și m-a blestemat întru Idolii lui, iar eu, smulgând sabia cea de la dânsul, i-am tăiat capul, și am ridicat ocară dintre fiii lui Israil* (la *Mic eram întru frații mei* [Ps. 151]). Vezi, o cititorule, nu numai bărbăția lui David, ci, mult mai vărtos, blândețea lui și smerenia, pentru că el, deși putea zice multe și mari laude, adică mulțimile luptătorilor celor de altă seminție, sumețiile acestora, armele lor, oșteneștile meșteșugiri și cugetările, mândria uriașului aceleuia și a elefantului Goliat, iscusința, bărbăția, mărimea trupului, frica evreilor și nevoița poporului, și nedumerirea împăratului Saul, măcar că putea zice, și toți se înfricoșau de Goliat cel de alt neam – și voievozii oștilor, și oștenii, și tinerii, și bătrânii, și că el prea-tânăr fiind cu vârsta, și mic cu statul trupului, încă cu totul neînarmat și neiscusit la războaie, s-a vitejit însă împotriva barbarului, și socotindu-l ca pe un mort pe turnul cel înalt, și pe fiara cea atât de mare, l-a biruit prea cu lesnire, și cu însăși sabia aceleuia i-a luat capul de la trup, și așa a stins frica neamului evreiesc, a oprit uciderile, a mântuit împreună oastea și pe împăratul, și mormintele strămoșilor și legile părintești, și cele sfințite, și născătorii, și tot neamul, și vârsta. Acestea zic cele atât de multe și mari pricini de laude, măcar deși avea a le zice David, cu toate acestea, pentru multă smerenia sa, cu nici una din acestea nu s-a fălit, și prea puțin și cu blândețe povestește viteaza și singuratica sa luptă împotriva lui Goliat.

David însă, cel de acest fel și atât de mare (ca să nu lungesc cuvântul povestind cu de-amănuntul toate vitejiile lui), mai întâi fu defăimat de către tatăl său, Iesei (că acela luă aminte la singură trupeasca micșorare a lui David ce se arăta), și fu aruncat spre a fi păstor de oi, și păstor nu deplin, ci nedeplin, și mai mic, urmând în urma oilor celor fătătoare, care lucru este al păstorilor celor nedepliniți și mai mici.

Și tatăl său, jos, așa defăima pe David, iar Dumnezeu de sus îl înfia pe el, și ca pe un fiu de împărat îl gătea, să se învețe mai întâi la necuvântătoarele vite păstoreasca, adică împărăteasca știință, pe care și urma să o dobândească asupra oamenilor, și [prin urmare] mai înainte îl iscusea să privegheze, să se lupte, să se primejduiască pentru turmă, să se lupte împotriva leilor, a urșilor și a furilor, să

sufere foame, sete și căldură, și uneori el să meargă înaintea oilor, și să le povățuiască spre pășunea de verdeață, și spre umbrirea de copaci, și spre izvoare, pe ape și râuri, iar alteori să le urmeze și să le întoarcă înapoi, și să le adune, când cu toiagul, când cu glasul, când cu cântări și când cu fluierul, și alteori să le veselească, iar alteori să le înspăimânteze, alteori să le păzească sănătoase și alteori să vindece pe cele bolnave, și toate acestea le urma nu numai ca să se arate turma prea-grasă, ci și prea-înmulțită.

Și ce trebuie a zice multe? Nu după multă trecere de vreme, vine proorocul Samuil, care urma să ungă pe David împărat la casa lui Iesei, caută pe acela ce urma să se ungă, iese ceata cea multă și bună și strălucită a celorlalți fii ai lui Iesei ca să pună asupra lor cornul ungerii, dar Dumnezeu îi trece și îi leapădă pe dânșii, precum și Iesei lepăda pe David, drept aceea a fost silit însuși tatăl să aducă și pe David, defăimătorul pe cel defăimat, deci este adus în mijloc, și îndată este uns Împărat și Prooroc de Proorocul, cu cornul ungerii și cu ungeria Duhului Sfânt; acestea însă au fost preînchipuiri* ale Mântuitorului Hristos, care S-a uns mai pe urmă de la Dumnezeu Împărat după omenire.

Și ce a urmat după acestea? Război mare s-a deschis, și cumplit, al celor de alt neam asupra neamului israilitenesc, care s-a înfricoșat cu totul, și lucrurile stăteau, după parimie*, pe simceaua briciului*, atât în privința lui Saul, cât și a tot neamul evreilor. Vine însă de față și David, izbăvitorul și Proorocul, ostașul și împăratul, iarăși se defaimă, iarăși se dă în lături, dar iarăși întrece pe frații săi cu îndelungă-răbdarea, iar pe Saul, cu răspunderea*, pe Goliat, cu bărbăția, și pe toți împreună – pe cei mai-nainte de el, și pe cei din vremea sa, și pe cei din urma sa – îi covârșește cu lupta cea mai presus de fire ce a făcut-o asupra uriașului Goliat, și [adică] unul singur mântuiește pe toți, arătându-se pentru toți, și în loc de toți, și mai mult decât toți.

Apoi ce urmează? Se sfătuiește David cu Saul, și împreună bat război, și împreună cu el biruiește pe vrăjmași, iar mai ales însuși plinește lipsurile lui Saul, și biruiește pe vrăjmașii cei simțiți cu armele, biruiește însă și pe vrăjmașul cel gândit, adică pe demonul ce nădușea pe Saul, cu dulcea cântare a Duhului Sfânt; se încununează, se binecuvântează de către toți, și mai mult decât toți se face cântare și laudă în gura femeilor. *A bătut Saul cu miile, și David cu zecile de mii* (I Împ. 18: 7). Pentru aceasta iarăși se zavistuieste de către Saul, se gonește, fuge, se ascunde, se înconjoară de dânșul; însă înconjoară pe cel ce l-a înconjurat, și nu apucă îndemânatica vreme spre a junghia pe Saul, nici nu voiește uciderea aceluia ca să dobândească contenirea goanei și a războiului celui asupra sa, nici

* σύμβολα.

* Expresie des folosită, proverb.

* Pe muchie de cuțit.

* ἀπολογία. Aici: înfruntarea cu blândețe și înțelepciune.

izbândește asupra vrăjmașului său, ci mai ales ajută pe Saul, cel ce-l gonea, mai mult temându-se nu ca să pățească ceva rău de la Saul, ci ca el să nu lucreze ceva rău asupra lui Saul, atât de bine a unit pe aceste două potrivnice, blândețea și bărbăția, încât se vedea bărbăția mai mare decât blândețea sa, și blândețea lui iarăși mai mare decât bărbăția lui.

Ce a mai rămas încă? Împărătește David, proorocește, mărturisește pe Dumnezeu, se mărturisește de Dumnezeu, Care îi jură că va avea scaunul împărăției în veac, că va moșteni lumea, că va covârși stelele cu mulțimea și cu podoaba fiilor lui. Apoi, o, ce întâmplare! O, ce prefacere! Cel ales, de năprasnă se face preacurvar; Proorocul se face afară de minte; purtătorul de Dumnezeu – nebun de amor; cel adevărat – amăgitor; păstorul – fur; mântuitorul – ucigaș; de aici au urmat prefacerea socotinței și călcările de lege ale acestuia; de aici s-a întâmplat oprirea lovirilor psaltirii și a dumnezeieștilor cântări și sfiala proorocescului dar; de aici s-a născut schimbarea vieții și noianul răutăților și al ispitelor; de aici s-a făcut nu numai cel îndumnezeit neinsuflat după insuflarea cea de sus, a Duhului Sfânt, ci și tatăl s-a făcut fără fii și, dintre fiii lui, unii s-au făcut spurcați și stricători de surori (precum Amnon a stricat pe sora sa Tamara), iar alții s-au făcut și mai spurcați decât aceștia, adică ucigători de frați și batjocoritori de tată (precum Abesalom, cel ce a omorât pe fratele său, Amnon, și s-a ridicat asupra lui David, părintele său) și împăratul – vai! – se face pierdut, prin munți de Abesalom gonindu-se, viteazul – fugar, și păstorul – în munți rătăcit, iar casa cea strălucită și scaunul împărăției se văd risipite la pământ. Din acestea îi vin lui David și pătimirea trupească, și amara căință, pentru păcatele ce a făcut; de aceasta aducea el noua și întreita jertfă cea de toate zilele către Dumnezeu, adică izvoarele cele din toate nopțile ale lacrimilor ochilor săi, iar jertfa inimii lui erau zdrobirea și suspinurile, iar cea a limbii lui erau mărturisirea și rugăciunea cea necurmată, că cele de mai sus au fost rănile și loviturile, iar acestea de mai jos erau leacurile și doctoriile rănilor, ori asupririle, ori arsurile și tăieturile putrejunilor.

Ceea ce însă mi-a scăpat din minte și cuvântul o a trecut, privind la cele dinainte ale povestirii, adaug aici aceasta: vine de față după păcat Natan la David, Proorocul la Prooroc, precum și doctorul cel sănătos merge la bolnavul doctor, și precum mai înainte de păcat a mers la el Samuil ca să-l ungă, așa și după păcat a mers la el Natan pentru ca să ridice de la el nu numai dregătoria împărăției, ci și însuși proorocescul dar al Sfântului Duh, ori și însăși viața lui, [voind să cerceteze] dacă David ar socoti să viclenească întru vindecarea păcatului, și să-și ascundă rana, până la a se și împotrivi muștrării ce se aducea asupra sa. Însă împreună cu Natan mergea către David și un slujitor al izbânzii celei asupra [păcatului] lui David, care precum mai înainte de păcat era păzitor și puternic ajutător al său, așa și după păcat era împotriva lui înfricoșător pedepsitor. A mers, zic, Îngerul Domnului, având în mâinile sale sabia goală, și gata fiind a lovi cu ea

pe David, de nu ar fi voit el a-și mărturisi păcatul, și a se pârî* însuși pe sine, ca să dezlege hotărârea lui Dumnezeu cea asupra sa cu însuși hotărârea cea asupra-și.

Și de-o parte sta Natan bine-judecătorul judecății acesteia, și izbânditorul Înger cel împreună cu el², iar de altă parte ședea necăutătorul în față judecător al judecății lui Natan, David adică, aducând hotărârea asupra sa și scoțând în grabă din rana sa săgeata pe care o primise, iar Dumnezeu sta nu numai vindecând rana lui, ci și ștergând-o, și nu numai iertându-l, dar și ridicând de la el păcatul. Drept aceea, iarăși se dă lui David de la Dumnezeu darul proorociei, iarăși lucrarea Sfântului Duh, iarăși lovirile psaltirii și duhovniceștile cântări, și iarăși se dă lui biruința cea asupra vrăjmașilor săi, și făgăduințele înfierii, și că va fi părinte trupesc al Fiului lui Dumnezeu, adică al lui Iisus Hristos³. Deci acest Prooroc-

* κατηγορήσει = învinovăți.

² Însemnează că dumnezeiasca Scriptură nu povestește aceasta ce zice aici autorul kir Eftimie, adică că a fost Îngerul Domnului cu Proorocul Natan, fiind și sabie, că nimic ca aceasta arată cap. 12 al Cărții a II-a a Împăraților, unde se istorisește înfățișarea lui Natan cea către David și mustrea. Poate aceasta a aflat-o autorul din înțelegerea celor [din felul cum au înțeles sau aflat (εμαθεν) cei] ce a doua oară au scris Scriptura [copiștilor], ori din vreo veche și nescrisă predanie, ori și din vreo carte ascunsă [apocrifă].

³ Atâta dar a fost de vestit și de [re]numit împăratul David între evrei, după cinstirea de Dumnezeu și după celelalte fapte bune ale sale, și mai ales pentru că urma a se naște din seminția sa, după trup, Fiul lui Dumnezeu, încât toți împărații cei bineplăcuți de după David se numeau David, nu numai ca niște moștenitori ai neamului aceluia și ai împărăției, ci mai ales ca moștenitori ai bunătăților aceluia. Pentru aceasta zice Hrisostom: „Proorocii, pe fiecare dintre Împărații cei bineplăcuți, îl numeau David” (Omilia 57 la Ev. după Matei). Și adevăresc cuvintele lui Hrisostom proorocii, că Ieremia scrie: *Și voi ridica lor pe David Împăratul lor* (cap. 30: 9); și Iezechiil: *Și voi ridica peste ei un păstor și-i va păstori, pe sluga Mea David, și va fi al lor păstor* (cap. 34: 23); și iarăși: *Și sluga Mea David, stăpânitor în mijlocul lor, va fi păstor al tuturor* (Iezechiil 37: 24), și iarăși: *Și David, sluga Mea, stăpânitor în veac* (stih 26). Se vede însă că proorocii aceștia, David îl numesc pe Zorobabel, ori și pe altul asemenea lui David după bunătăți [τὰς ἀρετὰς = virtuți, fapte bune. Mai cu de-amănuntul, despre acest termen și variantele lui de traducere, să se vadă nota de la Ps. 1: 1]. Zice însă și Osea: *Și după aceasta se vor întoarce fiii lui Israil și vor căuta pe Domnul Dumnezeu lor, și pe David Împăratul lor* (cap. 3: 5), adică, după istorie, vor căuta pe Zorobabel, cel ce din David se pogora, iar după mai înaltă înțelegere [anagogie; mai cu de-amănuntul despre anagogie, să se vadă nota de la Ps. 3: 6] vor căuta pe Hristos, Care după omenitate se trăgea din seminția lui David, precum tâlcuiește Isihie. Scurtă și preafrumoasă laudă este aceea pe care o împletește lui David ighemonul [domnul, dregătorul] Alexandru Mavrocordat, în cele iudaicești [în grecește este redat doar „Alexandru”] A. M. (1641-1709), medic fiziolog și filosof, face parte dintr-o vestită familie de fanarioți originară în Chios, cu important rol politic și cultural în secolele XVII-XVIII; este înrudită și cu boieri români], în foaia 192: „David a fost un bărbat la față bine-încuviințat; la stat - bine-măsurat; cu minte mare,

împărat care multe a pățimit, și prea-multe a isprăvit, și nenumărate biruințe a făcut, acesta, zic, dădu în Cartea aceasta a Psalmilor toată istoria sa, și toate întâmplările și împrejurările câte a întâmpinat în viața sa, și acesta este întâiul capitol al lucrării acesteia.

CAPITOLUL II

Care sunt cuvintele cele peste tot cuprinzătoare ale materiei psalmilor?*

ouă la număr sunt cuprinzătoarele cuvinte ale materiei Psalmilor:

1. Arătarea* arheologiei nu numai a evreilor, ci și a celor încă mai vechi decât evreii, pentru că David povestește în mulți psalmi facerea și zidirea lumii, faptele Patriarhilor, rătăcirea [pribegia] lor, mutarea, coborârea cea în Egipt, robirea și ieșirea cea din Egipt, darea legii, cortul lui Moisi, preoția [Leviticul], Numerile, A doua lege [Deuteronomul]*, pe Isus al lui Navi, moștenirea cea prin sorți a pământului făgăduinței, Judecători, Împărățiile, și câte sunt următoare acestora.

2. Fiziologia despre cer și despre cele ce sunt în cer, despre pământ și despre cele de pe pământ, despre vietăți, despre elemente (stihii), și, în scurt, despre toată plăsmuirea făpturii.

3. Proorociile despre iconomia Mântuitorului cele mai arătate (deslușite) decât proorociile celorlalți prooroci care se cuprind în psalmi, adică despre Fecioara, cele despre întruparea lui Dumnezeu Cuvântul, cele despre aducerea darurilor de către Magi, cele despre ducerea Domnului în Egipt, cele despre întoarcerea Lui în Palestina, cele despre arătarea Lui, cele despre învățătura Lui, cele despre minunile Lui, cele despre Sinagoga iudeilor, cele despre pizma și vrăjmășia lor asupra Domnului (cele despre lauda ce i s-a făcut din gurile pruncilor, când a intrat în Ierusalim), cele despre vânzarea și tragerea pe la judecătorii, cele despre bătăile și batjocurile ce-i făceau, cele despre Cruce și

înțelept, cu sufletul viteaz; la virtuțile cele spre stăpânire – iscusit; la povățuirile cele militărești – vestit; la voievoziile [strategiile] cele în războaie – ales; prea-bun protopsalt al lui Dumnezeu; între împărați – Prooroc; între teologi – poet; al davidiceștii stăpâniri – ziditor; al Mântuitorului nostru - Prooroc și strămoș”.

* ὑποθέσεως = planului, cuprinsului.

* ἐξήγησις.

* Toate fac parte din Pentateuhul sau cele cinci cărți ale lui Moise.

despre potricălire^{*} mâinilor și a picioarelor, cele despre împărțirea hainelor Lui și a sortirii [împărțirii] cămășii Lui, cele despre amara gustare a oțetului și a fierii, cele despre adormirea, și îngroparea, și coborârea în iad, și învierea, și suirea la ceruri, și șederea de-a dreapta Tatălui, și despre biruința cea asupra tuturor, și pentru toți, și despre veșnica Sa Împărăție.

4. Proorocirile despre cele ce au urmat după înălțarea Domnului, adică despre chemarea neamurilor, despre slava ucenicilor și a Apostolilor, despre minunile lor, despre propovăduirea lor, despre supunerea pământului, despre întărirea Bisericii și a creșterii ei, despre biruința romanilor și robirea evreilor, despre a doua și înfricoșătoarea venire a lui Hristos, și cele despre obșteasca înviere a morților, și despre judecată și răsplătire.

5. Teologia despre Sfânta Treime: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh.

6. Arată Psalmii despre gândite zidiri: îngerii și demonii și suflete, și sufletești mișcări și puteri.

7. Arată despre moraliceasca pedagogie, despre fapta bună, despre răutate, și despre altele ca acestea.

8. Arată Psalmii despre cugetările și vrăjmășiile demonilor, și despre schimbări și prefaceri, despre vindecarea patimilor, și despre lupta și războiul cel asupra patimilor.

9. Însă și cel mai de pe urmă cuvânt se arată în psalmi: cel despre poruncile legii prea cu de-amănuntul și prea-înalt, și puțin, ori nimic mai jos decât poruncile cele rânduite în Evanghelie de Domnul.

CAPITOLUL III

Care sunt cuvintele cele mai din parte din cuprinsul* Psalmilor?*

Tar cuvintele cele mai din parte ale cuprinsului Psalmilor sunt acestea: 1. cel doxologic sau de laudă către Dumnezeu; 2. cel de mulțumire; 3. cel de rugăciune; 4. cel de mângâiere către cei necăjiți; 5. cel îndemnător la fapta bună; 6. cel abătător de la răutate; 7. cel meșteșugit, adică cel ce cu meșteșug învață pentru ca să înduplece pe ascultător, căci poruncește David în psalmi nu numai să

* Străpungerea.

* Adică mai lesne de împărțit, cu un caracter mai puțin general față de cele enumerate mai sus. Se referă cu deosebire la titlurile psalmilor.

* Același termen (ὀρθόεις) ca și la capitolul II. Mitropolitul Veniamin redă prin „pricinile”, ceea ce e la fel de potrivit.

facă oamenii binele și fapta bună, ci și chipul învață cum să o facă și vremea o arată în care trebuie a o lucra. Însă toate cuvintele cele de mai sus se potrivesc îndeobște tuturor oamenilor, lucru care este cu adevărat prea de mirare și prea însușit numai cărții acesteia a Psalmilor.

CAPITOLUL IV

Cât de folositoare este cartea Psaltirii?

a să zic peste tot cuprinzător, Psaltirea este o obștească vindecare care cuprinde doctoria fiecărei patimi, după Marele Vasilie. Și dar nu este la oameni nici faptă, nici cuvânt, nici patimă, nici cugetare, căreia să nu îi poată afla omul leacul în cartea acesta, fiindcă aceasta este o adunare plină de tot felul de petrecere* și de privire [duhovnicească] cu mintea, este o vistierie obștească de învățături, care fiecăruia îi dăruiește ceea ce îi trebuiește, pentru că și rănila cele vechi ale patimilor le curăță, și celui ce de curând s-a rănit de vreo patimă, în grabă îi dă vindecare, și pe cel întreg după fapta bună*, îl păzește, și toată patima cu totul i-o ridică, și toate acestea le lucrează cu oarecare dulce mângâiere, și cu o întreagă-înțeleaptă* și cinstită îndulcire, adică cu dulceața glasului, că împreună cu ascultarea cea domoală și veselitoare (care se pricinuieste prin dulceață și prin cântare), nesimțit primim folosul cel din cuvinte, după pilda înțelepților doctori, care, când voiesc să adape pe vreun bolnav cu vreo băutură amară și iute, ung marginea paharului cu miere, precum zice Marele Vasile. Și așa, după ceea ce se vede, cântăm cu dulceață, iar după lucru și adevăr, ne învățăm cu sufletele, și pomenirea cuvintelor celor ce se cântă neștearsă o întipărim în închipuirea noastră.

Deci psalmul este cuvânt* către Dumnezeu, venire a îngerilor, izgonire a demonilor; psalmul este așezare lină a sufletelor, odihnă a osteneților celor de zi, depărtare a fricilor nopții; psalmul este întărire a începătorilor, creștere a celor ce

* πολιτείαν. Cu alte cuvinte: este o adunare de cuvinte ce arată felurite viețuiri ca pilde de viață.

* Cel zidit cu toate faptele bune (virtuțile).

* μίαν σώφρονά.

* ὁμιλία. Mitropolitul Veniamin redă prin „voroavă”. Termenul e folosit aici cu πρὸς (către; de dragul, pentru, cu, cu referire la etc.); este deosebit de cuprinzător: legătură, comuniune cu; îndreptarea atenției către, ocuparea cu; vorbire, discurs; omilie, (adică) îndemn, predică, sfat, demonstrație.

sporesc și împuternicire a celor deplini; psalmul este armă nebiruită, odor nejeftuit, împodobire de suflet preabună, deopotrivă împăraților și celor simpli*, stăpânitorilor și celor ce sunt stăpâniți, ostașilor și neoștașilor, înțelepților și neînvățaților, monahilor și chinoviarhilor, preoților și celor din lume (mirenii*), locuitorilor uscatului și ai ostroavelor, lucrătorilor de pământ și corăbierilor, bătrânilor și tinerilor; pe scurt – fiecărei vârste, și stări, și voințe, și obștește, și în parte și totdeauna. Psalmii lui David sunt prea-folositori de suflet și prin case, și prin târguri, și prin biserici, și prin căi, și în fiecare loc, precum îndeobște este folositoare suflarea aerului și revărsarea luminii și întrebuințarea focului și a apei, și câte altele sunt ca acestea obștești la toți și de trebuință. Și cel mai minunat este lucrul acesta, [anume] că psalmii, cu dulcea lor cântare, nu numai mângâie sufletul celor ce-i cântă, când lasă meșteșugurile și lucrul mâinilor lor, ci încă și pe înșiși cei ce ostenesc, cântând întru lucrare, îi mângâie și îi ușurează. Iar sfârșitul tuturor acestor minunate lucrări este unul: a face adică pe cel ce-i cântă și-i citește, și înțelept, și Dumnezeu după har. Deci care sunt scopurile și cuvintele, și care este folosul și sfârșitul Psaltirii acesteia, îndestul am spus.

CAPITOLUL V

De sunt adevărați și doar ai lui David toți Psalmii Psaltirii?*

Gnii zic că nu toți psalmii sunt ai lui David, ci câțiva dintr-înșii sunt ai lui Iditum, și ai fiilor lui Core, și ai lui Asaf și Etam și ai lui Eman Israiliteanul, iar unul este al lui Moisi, și doi ai lui Solomon⁴, precum se arată din suprascrierea lor. Mulți însă din psalmi au numai suprascrierea *Alliluia*, și alții au o suprascriere anumită [aparte, osebită]. Iar alții cu totul sunt nesuprascriși. Pentru aceasta, simplu și nehotărâtor* se numește cartea aceasta „Cartea Psalmilor”, fiindcă nu

* ἰδιώτας = neiscușiți, neînvățați, neștiutori.

* λαϊκός.

* Autentici. Deci: dacă unii psalmi îi aparțin lui cu adevărat și alții nu.

⁴ Unul singur se suprascrie acum la Solomon, cel al 91-lea, adică: *Dumnezeule, judecata Ta dă-o împăratului*. Iar de către Teodorit, *al lui Solomon* se suprascrie și Psalmul 126, adică: *De nu va zidi Domnul casa*, și vezi acolo.

* Fără detalii, nespecificat.

toată se arată numai a lui David. Iar alții iarăși zic⁵ (cu care împreună și eu mă numesc, zice autorul*) că toți psalmii sunt ai lui David, precum cel suprascris în numele lui Moisi nu este cu adevărat al lui Moisi, că, de ar fi fost al lui Moisi, trebuia acela să fie întâiul psalm la rânduială, după vechimea lui Moisi, ori măcar s-ar fi aflat între cărțile lui Moisi, precum se află și cântările lui: una la Ieșire (cap. 15: 1), alta în cartea Numerilor (cap. 25: 7), și alta în A doua lege (cap. 31: 1). Precum zic, psalmul ce este suprascris *al lui Moisi* nu este cu adevărat al lui Moisi, asemenea și ceilalți ce sunt suprascriși în numele celor de mai sus, nu sunt cu adevărat alcătuire a acelora, căci și ai lui Solomon zic aceia că sunt doi psalmi, precum am spus, care de ar fi fost cu adevărat ai lui Solomon, trebuia a se pune la rânduială în urma psalmilor lui David, tatăl său, ori trebuiau a se cuprinde în cărțile cele patru ale Împăraților, ori în Paralipomena, ori măcar a se însemna în vreo parte, precum se însemnează și cântările și asemănările lui: *Că a grăit*, zice Solomon, *trei mii de asemănări* [pilde], *și au fost cântările lui cinci mii* (III Împ. 4: 32), iar *psalm al lui Solomon* nu pomenește Scriptura.

Deci este arătat că suprascrierile *Iditum*, și *a fiilor lui Core*, și *Asaf*, și *Etam*, și *Eman* înseamnă că de vreme ce bărbații aceștia s-au hirotonit de împăratul David, din seminția lui Levi, ca protopsalți ai cetelor, și s-au rânduit de el ca să laude pe Dumnezeu cu osebite organe (ale căror organe, arătat le numără Psalmul 151 după felurile lor), precum aceasta o pomenește Cartea I a Paralipomenelor (în cap. 25 ori 26), pentru aceasta, David dădea fiecăruia din ei să cânte psalmul cel suprascris în numele lui, iar pe ceilalți psalmi ai săi îi cântau toți, de obște. Deci de la protopsaltul care cânta fiecare psalm, de la acela și suprascrierea a luat denumirea *Psalmul lui Iditum* și *al fiilor lui Core*, și al celorlalți⁶.

Iar cum că aceasta așa este, se arată în Cartea I a Paralipomenilor, unde se scrie: *Atunci a rânduit David, la început de a lăuda pe Domnul prin mâna lui Asaf și a fraților lui, cântarea: Mărturisiți-vă Domnului, chemați-l pe El întru numele Lui* (I Paral. 16: 7-8). Aceasta se face arătată și din suprascrierea Psalmului 38,

⁵ Precum Marele Vasile, în tâlcuirea suprascrierii Psalmului 61, Eusebie de asemenea, Nichita în *Catene*, și Teodorit, zicând la Cartea I a Paralipomenelor: „Se laudă însă cartea, fiindcă toți Psalmii sunt ai întrutot-lăudatului David”.

* Zicerea „zice autorul” e a Mitropolitului Veniamin.

⁶ Însemnează că cântătorii de psalmi cei de mai sus erau și prooroci, după Teodorit, care zice: „Iar pe Asaf și pe Eman și pe Iditum, pe mai-marii cântătorilor de psalmi, unii au zis că nu au fost prooroci ai lui Dumnezeu, ci ai lui David, fiindcă, de la dânsul luând laudele, le cântau în organe; eu însă socotesc că și ei s-au împărtășit de proorocescul dar, că aceasta și istoria o învață, că se scrie și în cartea a II-a a Paralipomenilor despre Asaf acestea: *Și au zis Ezechia împăratul și boierii leviților să laude pe Domnul cu cuvintele lui David și ale lui Asaf Proorocul* (II Paral. 29: 30); și iarăși: *Și cântătorii de psalmi, fiii lui Asaf, în starea lor [au stat] după poruncile lui David, și Asaf, și Eman, și Iditum, proorocii împăratului* (II Paral. 35: 15).

care zice: *Întru sfârșit, lui Iditum, cântarea lui David*, pentru că s-a făcut Psalmul acesta de David și s-a dat lui Iditum ca să-l cânte el. Și iarăși, Psalmul 45 așa se suprascrie: *Întru sfârșit, pentru cele ascunse fiilor lui Core, psalm al lui David*. Și îndeobște toți psalmii care au străine suprascrieri nu se suprascriu *ai lui Iditum*, ori *ai lui Asaf*, ori *ai fiilor lui Core* cu caz genitiv, ci se suprascriu cu caz dativ: *lui Iditum, lui Asaf, fiilor lui Core* – care este semn doveditor că de David s-au făcut Psalmii, și acestora s-au dat cu alt chip, pentru ca să se cânte.

Iar de ar zice cineva: și cum se suprascriu cei mai mulți psalmi cu un astfel de caz [dativ]: *Psalmi lui David*? Răspundem că [tot astfel] mulți sunt și cei ce se suprascriu cu caz genitiv: *Psalm al lui David*, care arată pe făcătorul psalmului, pentru ca să ne învățăm că ai lui David sunt Psalmii aceștia, și nu s-au dat altuia să se cânte⁷. Și o asemenea suprascriere, cu genitiv, nu se află între suprascrieri: *al lui Iditum*, și *al lui Asaf*, și *al lui Eman*, ci totdeauna cu dativ: *lui Iditum, psalm lui Asaf, psalm fiilor lui Core*, pentru ca să înțelegem că aceștia nu sunt făcătorii Psalmilor acestora, ci lor li s-au dat numai ca să se cânte, că aceasta este deosebirea între psalmii lui David și cei ce se suprascriu *lui Iditum* și celorlalți⁸.

⁷ Însemnează că noi, luând aminte cu de-amănuntul toate suprascrierile Psalmilor ce se arată acum, nicăieri n-am aflat psalm al lui David cu caz genitiv, ci totdeauna cu dativ. Psalmii lui David (adică făcuți de David), precum și la [ce se atribuie lui] Iditum și Asaf și la celelalte nume, din nou, cu dativ se scriu; poate însă ca unii să fi scris așa în vremile vechi, pe când tâlcuia kir Eftimie.

⁸ Sfântul Grigorie al Nyssei, în tâlcuirea suprascrierii Psalmilor 32, 90 și 93, și a altora, obștească pricină dă pentru ce, la evrei, mulți psalmi sunt nesuprascriși: anume pentru că psalmii cei de acest fel proorocesc despre Hristos. Iar ei, iudeii, neprimind venirea lui Hristos și taina înomenirii, au scos suprascrierile unor psalmi ca aceștia; că așa zice [Sfântul Grigorie] în tâlcuirea suprascrierii Psalmului 32: „Pentru cei nesuprascriși, această pricină o am înțeles, cum că sunt cu adevărat la dâșii suprascrieri bisericești și tainice, dar la evrei nu sunt după prihănirea ceea ce s-a făcut de dâșii în Evanghelie, că au pus ei dogma ca, de va mărturisi cineva pe Hristos, să fie lepădat din adunare; deci câte din suprascrieri au înțeles ei că cuprind vreo dovadă a tainei, pe acelea nu le-au primit, pentru aceasta au și însemnat cuvântul prin amănunțime [cu acrivie] asupra lor, adăugând că la evrei sunt nesuprascriși (măcar că suprascrierile ce le-au pus la psalmii cei 70, și până acum se află)”. Vezi și pricina psalmilor celor nesuprascriși ce o zice puțin mai-nainte Eftimie. Însemnăm aici, în parte de adăogire, că trei psalmi se numesc *începătorie* [στοιχείωσις = așezare a literelor alfabetului; dar și: învățătură elementară, abc.], ori *începători* și *alfabetici*, iar Ioan Litinu zice că: „Psalm alfabetic este la Evrei și Psalmul 33, adică: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea*. Pentru aceasta și 22 de stihuri cuprinde, câte sunt și literele evreiescului alfabet; și vezi la Psaltirea cea din nou tipărită a lui Litinu. Același încă zice că psalm alfabetic este la evrei și acest 36: *Nu râvni celor ce viclenesc*, încât toți psalmii alfabetici ai lui David sunt șase, pentru că la stihurile lor se scriau cele 22 de litere ale alfabetului evreiesc, adică: Psalmul 110, al cărui început este: *Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, cu toată inima mea, în sfatul celor drepti și în adunare*; cel 111: *Fericit bărbatul cel ce se teme de Domnul*; și cel 118: *Fericiți cei fără*

Iar Psalmul 89, cel ce se dă lui Moisi, acest fel de suprascriere are: *Rugăciunea lui Moisi, omul lui Dumnezeu*, care doar ne învață că psalmul acesta se potrivește aceluia care a doua oară s-au născut prin dumnezeiasca apă, adică prin mântuitorul Botez, și s-au făcut oameni ai lui Dumnezeu, căci și Moisi se tâlcuiește *luat din apă*, că așa l-a numit pe el fiica lui Faraon: *Și a chemat, zice, numele lui Moisi, zicând: Din apă l-am luat pe el* (Ieș. 2: 10). Iar cei care sunt luați din apă se iau și se fac oameni ai lui Dumnezeu, aceia sunt care se botează. Iar psalmii cei doi, care după unii se dau lui Solomon, zicem că s-au grăit despre Hristos; pentru că Solomon se tâlcuiește „prea-pașnic”, care este Hristos, Cel ce din fire are pacea: *Că pace, zice, las vouă. Pacea mea o dau vouă* (In. 14: 27).

Iar despre psalmii care nu au suprascriere - și pentru aceasta se numesc nesuprascriși - zicem acestea: că multe variante manuscrise copiate evreiești au unite pe întâiul psalm cu cel de-al doilea, încât amândoi acei psalmi au rămas nesuprascriși, și că psalmul al doilea fără împotrivă-grăire se arată a fi al lui David, despre aceasta mărturisesc Apostolii, zicând către Dumnezeu la Fapte: *Cel ce prin gura lui David, slugii Tale a zis: Pentru ce s-au întărit neamurile și celelalte* (Fapte 4: 25). Apoi împreună se dovedește că și psalmul întâi este al lui David, și iarăși, dacă cel dintâi și cel de-al doilea, cei nesuprascriși [la evrei], sunt ai lui David, apoi și toți ceilalți nesuprascriși ai aceluiași David sunt, precum și Psalmul 94, cel ce se suprascrie [*Cântare de laudă lui David*], este însuși al lui David, precum mărturisește Apostolul Pavel în Epistola cea către Evrei, zicând care zi o hotărăște prin David astăzi, zicând: *După atâta vreme, astăzi, de veți auzi glasul Lui, să nu învârtoșați inimile voastre* (cap. 4: 7)⁹.

Și nu numai cei ce se numesc nesuprascriși, ci și cei ce nicicum nu au nume, pentru aceasta li se zice psalmii nenumiți. Și eu zic că și aceștia sunt ai lui David, precum mărturisește Întâiul Mucenic Ștefan, la Fapte, că a zis către iudei: *Până în zilele lui David, care a aflat har înaintea lui Dumnezeu și a cerut să afle lăcaș Dumnezeului lui Iacov* (Fapte 7: 45). Această zicere o a scos Întâiul Mucenic din Psalmul 131, care este nenumit. Și încă psalmii cei ce au suprascriș *Alliluia* (care înseamnă „Lăudați pe Domnul”, după Eusebie; că *allilu* se tâlcuiește „lăudați”, iar *ia* se tâlcuiește „Domnul”), și aceștia, zic, ai lui David sunt, pentru că cel de-al doilea dintre dâștii, adică Psalmul 105, se vede în Cartea I a Paralipomenilor că

prihană. Că, la cei doi psalmi, era scris alfabetul evreiesc la stihurile lor o dată, după Origen și Hrisostom, iar la *Fericiți cei fără prihană* era scris de opt ori, după Origen, și vezi acolo. Iar la Teodorit, după litere se află și Psalmul 144, adică: *Înălța-te-voi, Dumnezeul meu. Împăratul meu*.

⁹ Așijderea și Psalmul 95 cel nesuprascriș [la evrei], și acela, al aceluiași David este, precum mărturisește Cartea a IV-a a Paralipomenilor, că psalmul lui David cel ce este într-însa, ale acestuia [ale psalmului] ziceri cuprinde, scriind: *Cântați Domnului tot pământul, vestiți din zi în zi mântuirea Lui, arătați întru neamuri slava Lui, și celelalte* (IV Paral. 16: 23).

este al lui David, din psalmul aceluiași David cel scris acolo, care zice: *Lăudați** pe Domnul, chemați-L pe El întru numele Lui, și celelalte (I Paral. 16: 8).

Se vede însă că, dacă unii psalmi sunt nesuprascriși, pricina este că fiecare dintre ei nu se zice în numele unui rânduit [anume] neam. Iar dacă oarecari psalmi sunt nenumiți, pricina este că psalmii cei de acest fel se dau lui Hristos. Iar dacă oarecari psalmi au suprascriere pe *Alliluia*, pricina este că aceia sunt laudă și mulțumire lui Dumnezeu.

CAPITOLUL VI

Ce a fost și ce va să [ne] zică Psaltirea?

 saltirea a fost organ muzical, întins cu zece strune, corespunzătoare după acorduri, care se numea „nabla” la Evrei, însă dreaptă și netedă a fost psaltirea, și de la partea de sus lua pricina și lovirea tonurilor sale¹⁰. Însă aceasta

* Pentru *lăudați*, mai sus se folosește αἰνεῖτε, iar aici, ἐξομολογεῖσθε. Termenii sunt sinonimi, cu deosebirea că ultimul are, așa cum vom mai arăta pe parcurs, și sensul de mărturisire: *Mărturisiți-vă Domnului...*, cu alte cuvinte: „Mărturisiți-vă starea voastră Domnului, și-L mărturisiți ca Domn și Mântuitor al vostru, aducându-I laude și mulțumiri”, după cum zice și mai jos.

¹⁰ Că zice Marele Vasile: „Psaltirea însă are acest fel de osebite față de chitară [κιθάρα în rom. a fost redat fie prin alăută, fie prin timpan; poate că mai degrabă e vorba de un fel de harpă sau liră.]: că chitara din părțile de jos își plinește glasul, iar psaltirea din părțile de sus, fiind și cu totul dreaptă”. Că nu precum la celelalte organe (zice Nichita) - o dată privind muzicantul strunele, totdeauna întrebuițează lovitura – ci, după armonie, mâna dreaptă întrebuițează ciocănașul [πλῆκτρον = plectru], iar cea stângă, de sus atingându-se de strune, și după depărtări [intervale] mișcându-și degetele, face glasul josit [greu, grav] sau înalt. Multe însă fiind organele cele muzicești, după Marele Vasile, proorocul a potrivit Cartea Psalmilor după organul ce se zice psaltire, arătând, mi se pare mie, darul cel de la Duhul Sfânt care de sus răsuna în el, pentru că numai acesta, dintre muziceștile organe, își începe glasurile de sus, precum s-a mai zis [adică de sus, de la Duhul]. A zis însă și Hrisostom: „Psaltirea cere a privi către cer, căci acest organ de sus se mișcă, nu de jos, precum chitara (în tâlcuirea Psalmului 149, la această de față zicere: *În timpan* [κιθάρα] și psaltire să cânte Lui)”. Și altundeva, iarăși: „Prin chitară, părțile trupului și simțirile le mișcă, prin care mintea cântă tot ce voiește, iar prin psaltire, pe cuvântătoarele puteri ale sufletului (la Psalmul 103, unde zice *Deșteaptă-te, psaltire și chitară*). Iar Teodorit, întrebat fiind ce osebite are navla de chitară, răspunde: „Câte zece strune are și aceasta și aceea, zic însă că navla cu degetele, iar chitara cu ciocănașul se lovește (Întrebarea 34 la Cartea a III-a a Împăraților)”. Însemnăm însă aici că Proorocul David nu numai cu psaltire și cu naval cânta psalmii, ci și cu chitara, precum însuși mărturisește: *Mărturisi-mă-voi Ție în chitară, Dumnezeule* (Psalm 42: 5) și iarăși: *Voi cânta Ție în*

era o ghicitură, că și noi oamenii trebuie să fim drepti cu socotința, și să cugetăm cele de sus și cerești, necăzând la patimile cărnii* pentru îndulcirea mădularelor, și așa să ne facem psaltire, fiindcă întru fiecare din noi se conglăsuiesc* cele cinci simțiri ale trupului, și cele cinci puteri ale sufletului (adică mintea, gândirea, socotința*, închipuirea [imaginația] și simțirea), și din conglăsuirea acestora se înalță lui Dumnezeu o dulce și potrivită cântare. Că zece cuișoare erau la organul psaltirii, după numărul a zece strune, care, întorcându-se, uneori întindeau strunele și subțiau glasul, iar altele le slăbeau și pogorau glasurile [sunetele], precum voia meșterul cel ce le bătea; și cu mâna dreaptă ținea ciocănașul cu care lovea strunele, iar cu cea stângă, apucând cuișoarele și întorcându-le, făcea răsunarea psaltirii ori grea, adică josită, ori ascuțită, adică înaltă, ori de mijloc și amestecată. Și măcar că și mai înainte de David a fost organul psaltirii, era însă nemeșteșugit și simplu*, și se întrebuița numai la păstorirea oilor, iar David l-a făcut mai meșteșugit și mai potrivit, precum însuși a spus: *Degetele mele au alcătuit* Psaltirea* (la *Mic eram...*). Iar [cât privește] întrebuițarea psaltirii, David [a fost] cel dintâi [care] a mutat-o către Dumnezeu. Deci *psaltire* chiar organul psaltirii se numește, trăgându-se de la ψάλλω (adică „[eu] cânt”), precum și cea pentru rugăciune* se trage de la εὐχέσθαι. ([eu] „mă rog”), iar după analogie, *psaltire* se zice și cartea, după altă etimologie, adică pentru că ține și cuprinde psalmii, care și Cartea Psalmilor se numește, de unde și Petru apostolul a zis despre ea: *Scris este în Cartea Psalmilor* (Fapte 1: 20).

chitară, Sfântul lui Israil (Psalm 70: 24), și iarăși: *Deșteaptă-te, psaltire și chitară* (Psalm 107: 2). Drept aceea, și împărătesc organ numește Eftimie chitara, tâlcuind aceasta: *Voi cânta Ție în chitară* (Ps. 70: 22).

* Deci patimile cărnii (σὰρξ) și nu ale trupului. Mai cu de-amănuntul despre deosebirea dintre trup și carne să se vadă nota 84 de la Ps. 50: 6. Trupul nu poate avea patimi, trupul este ceea ce a zidit Dumnezeu, adică o alcătuire rațională și armonioasă de mădulare, și sufletul înrădăcinat în acestea, și este rațional pentru că este făcut prin Raținea dumnezeiască, Cuvântul lui Dumnezeu. Carne este ceea ce ajunge omul prin dezordinea sau neorânduiala și înșelarea minții, prin care aceasta se concentrează mai mult în mod egoist spre lumea obiectelor și a pasiunilor (îndulcirilor) trecătoare, ce se degradează în timp, drept care omul se întemeiază pe „filosofia” lor, adică devine nesimțitor și inconștient față de o realitate superioară, mort, mâncând pământ și târându-se ca șarpele cel ce l-a înșelat odinioară.

* Lit.: intră într-o simfonie...

* δόξα. Înțelegem deci că socotința este slava omului, instrument prin care el se slăvește fie pe sine și patimile sale, fie pe Dumnezeu și mântuirea Sa.

* Nu era folosit sau acordat pentru cântări meșteșugite spre slava lui Dumnezeu.

* ἤρμοσαν de la ἀρμόζω = aici: a așeza după legile armoniei, a acorda.

* εὐκτήριον de la εὐκτῆριον = Mitropolitul Veniamin redă lit. prin „rugătoarea”; loc de rugăciune; paraclis mănăstiresc sau din incinta unei locuințe; biserică.

CAPITOLUL VII

Ce vrea să zică

psaltos, și psalmos, și psalmodos, și psaltodos, și diapsalma?

Psaltos (cântat) este Dumnezeu, către Care și pentru Care se cânta psalmii; iar *psalmos* este facerea, adică cuvântul cel ce cântă și dulceața lui, că *psalmos* chiar este cuvântul cel ce cântă cu organul psaltirii, cu dulceață glăsuindu-se; *psalmodos* este făcătorul psalmilor, precum David, iar *psaltodos* este ceata celor ce cântă psalmii; iar *diapsalma* înseamnă schimbarea noimei sau a glasului [melosului], sau zăbovire și întârziere a cântării, fiindcă se făcea curmare cântării, până ce se dădea harul și însuflarea Duhului Sfânt în mintea și în inima celui ce cânta; pentru aceasta și vremea aceea care trecea în mijloc [intervalul] se numea *diapsalma*, căci evreii cu scumpătate însemnau acea vreme¹¹.

¹¹ Zice însă Nichita despre diapsalmă: „Unora li s-a părut adică că diapsalma înseamnă schimbarea înțelesului, ori a lucrului, ori a feții; iar altora, schimbare a glasului, când răsunând mai josit, când mai sus; iar alții zic că, alcătuind David fiecare psalm, îl da unei cete, și îl cânta într-aceea ceată, iar de i se părea lui cândva pe la mijlocul psalmului că trebuie a da rămășița psalmului și altei cete, atunci și urmarea cântării [lit. ritmului] se numea diapsalma. Noi însă nu lepădăm socotințele Părinților, iar a înțelege ceva și de acest fel despre diapsalmă am înțeles, că mergând înainte psalmo-cântarea după urmare, de i se făcea cumva vreodată lui David, în vremea când proorocea, de primea vreo dumnezeiască strălucire a Sfântului Duh, și adăugire a darului celui după cunoștință, pentru folosul celor ce primea proorocia, oprind glasul, da vreme [îngăduia] minții de a primi cunoștința înțelesurilor celor ce se făceau întru el de către dumnezeiasca strălucire; și precum de multe ori oarecari vorbind unii cu alții, dacă de oareunde, fără de veste, vreun sunet i-ar lăsa în auzuri, lăsând vorba, își întind mintea către glas prin liniștire, dând vreme auzului de a cunoaște puterea glasului, apoi, încetând întâmplatul glas, iarăși vorbesc unul cu altul. Așa și marele David, proorocind cu duhul, câte apuca a le învăța [din însuflare și cele ce i se întâmplau], le da cântării, și dacă mai învăța ceva în vremea când le zicea, își supunea auzul sufletului celui ce duhovnicește îi răsuna și, făcând să tacă cântarea, iarăși da [spre cântare] cele de care din nou se umpluse.

Deci diapsalma este o liniștire ce se face dintr-o dată întru psalmo-cântare, spre primirea înțelegerii celei de la Dumnezeu aleasă; ori diapsalma este învățătura Duhului care se face negrăită în suflet, adeseori curmând cântarea, [precum și] luarea-aminte cea despre înțelegerea aceasta. Și pentru ca să nu socotească cei mulți că tăcerea este semn că pe cel ce proorocește l-a lăsat puterea Sfântului Duh, pentru aceasta, unii dintre tâlcuitori, în loc de diapsalmă, scriu *pururea* [τὸ ἀεί] la rămășițele [intervalele] acestea. Unde și Hrisostom, tâlcuind zicerea aceasta: *Și au ascuțit limba lor ca de șarpe, otravă de aspidă*

CAPITOLUL VIII

Ce este oda și imnul, și lauda, și mărturisirea, și rugăciunea, și ruga?

Ὠδή (adică cântarea) este chiar un glas muzical și bine potrivit, aducându-se înainte prin singură gura fără organ, după Marele Vasile, însă după analogie și cântării (adică ᾠδή) i se zice psalm¹², precum și la *psalm* i se zice cu analogie „cântare”. Iar *imnul* [ῥυμνος] este cuvântarea de slavă cea întinsă către Dumnezeu, iar *lauda* [αἶνος] se zice cântarea cea pe scurt. Iar *mărturisire* [ἑομολόγησις]

sub buzele lor, a Psalmului 139, adaugă *pururea*, adică: *sub buzele lor, de-a pururea*); pentru aceasta și zice [Hrisostom] că: „*Diapsalma* pretutindenea aceasta arată; și evreiește [de asemenea] i s-a zis *diapsalma* (care însemnează *pururea*), ca prin aceasta să ne învățăm că darul Sfântului Duh era totdeauna, iar cuvântul cel ce tâlcuia înțelesurile cele de la Dumnezeu se făcea în suflet, nu era totdeauna, ci parte din înțelegere o glăsuia, iar alta o primea, că, în vreme ce spunea pe înțelesurile cele ce i se puseseră în minte, sporea prin urmare psalmo-cântarea, iar dacă ceva din cele mai dumnezeiești răsuna în auzul sufletului lui, se făcea cu totul ascultător, făcând să tacă cântarea. Deci Sfântul Duh de-a pururea, și în vremea tăcerii era grăind întru el, iar cuvântul când și când [la intervale], iar această curmare a cuvântului s-a numit de tâlcuitori *diapsalma*, și cum că *diapsalma* este o dumnezeiască însuflare de o întindere [ἐπίτασις = intensitate, putere] mai mare; de aici ar înțelege cineva că la începutul psalmului al patrulea, tânguindu-se de întâmplările sale și nedumerindu-se, zice: *Doamne, cât s-au înmulțit cei ce mă necăjesc?* (Ps. 3: 1), iar cam pe la mijlocul psalmului, unde și *diapsalma* se află, umplându-se de îndrăzneală, se încredințează și cutează ca și cum și-ar vedea mântuirea sa, și strigă: *Eu m-am culcat și am dormit, sculatu-m-am, că Domnul mă va sprijini*. Adaugă însă și Eusebie al Cezareei că organele, o dată ce rămâneau nemișcate de cei ce cântau, de aceea se scria *diapsalma*. După aceasta însemnăm aici, spre știință vrednic aceea că nu este numai *diapsalmă*, ci și *cântare de diapsalmă* [δυναψάλματος], și are osebire una de alta, pentru acesta, Sfântul Grigorie al Nyssei, în Psalmul 9, după zicerea: *Întru lucrurile mâinilor sale s-a prins păcătosul*, zice: Trebuie dar a se însemna că după stihurile acestea, aici am luat aminte că chipul *diapsalmei* este schimbat, că nu zice simplu *diapsalma*, ca întru celelalte, ci *cântare de diapsalma*; care dar este pricina? Deci, socotesc că întru celelalte, unde *diapsalma* este simplu curmare, ea se făcea [una cu] glasului proorocului, liniștindu-se și primind el strălucirea cea de la Sfântul Duh, iar aici s-a aflat *cântare de diapsalmă*, fiindcă amândouă împreună se făceau: și învățătura cea de la Duhul de mai înalte învățături i se făcea lui în vreme ce proorocea, și urmarea cântării nu se curma.

¹² Precum Psalmul 17, măcar că este chiar cântare, însă prin analogie se numește psalm.

însemnează mărturisirea cea cu întindere [intensă, prelungită], ori a bunătăților și a facerilor de bine ce am primit de la Dumnezeu, ori a rezelor și a păcatelor ce am făcut; adică mărturisirea este mulțumirea cea din toată inima către Dumnezeu și mărturisirea păcatelor cea din toată inima. Iar *rugăciunea* [προσευχή] este rugătoarea cerere, iar *ruga* [εὐχή] se zice chiar făgăduința cea către Dumnezeu; prin analogie însă, rugii i se zice și rugăciune¹³.

CAPITOLUL IX

Ce vrea să zică cântare de psalm [ὁδὴ Φαλμου] și, deopotrivă, psalm de cântare [Φαλμὸς οδῆς]?*

ântare de psalm se zice când călăuzește mai înainte lovirea și cântarea cea prin organiceasca psaltire*, urmează însă și glasul cel unit prin gura celui ce cântă, având a două rânduiala după acela; iar *psalm de cântare* se zice când urmează după aceasta, mai întâi se zice glasul cântărețului, iar al doilea urmează și conglăsuirea muziceștii psaltiri; iar după înalta înțelegere [anagotic] și după tropologie, însemnează că psalmul are adică noima aceasta: când noi întindem trupul nostru ca o organicească psaltire, și prin faptele bune apucându-l și mișcându-l oarecum, atunci lucrăm faptă bună și potrivită, măcar deși nu ne-am suit la privirea cu mintea; iar *cântare* înseamnă când, fără de [lăsând în urmă] virtutea practică, privim cu mintea noimele și tainele adevărului, fiind adică mai înainte iscușiți în virtutea practică.

Iar *cântare de psalm* este când, urmând mai înainte buna lucrare, ajungem la privirea cu mintea, după cea zisă: *Ai dorit înțelepciunea, păzește poruncile, și Dumnezeu o va da pe ea ție* (Sir. 1: 26), iar *psalm de cântare* înseamnă când, după ce privirea [duhovnicească] va arăta câteva din noimele cele ascunse ale moralei, atunci venim la lucrarea celor privite cu mintea și descoperite. Și poate că aceasta este pricina pentru care, prin rânduială, mai întâi sunt psalmii, și al doilea cântările, pentru că trebuie mai întâi să umblăm prin virtutea practică, și așa apoi să venim la privirea cu mintea. Pentru aceasta și la sfârșitul Cărții Psalmilor cântările sunt multe; și acolo unde sunt și suișurile, acolo nu se zice *psalm*, nici

¹³ Iar Nichita zice ὕμνος (adică imnul) este bunacuvântare ceea ce de noi se întinde către Dumnezeu pentru bunătățile cele ce ni se află; iar αἶνος (adică lauda) este lauda dumnezeieștilor minuni; iar προσευχή (adică rugăciunea) este ceea ce se aduce lui Dumnezeu pentru oarecari din cele folositoare.

* Corelativa, contrapartea.

* οψαλτηρίου οργανικοῦ = în. trad. liberă: instrumentul psaltirii.

psalm de cântare, căci când se suie sfinții la Dumnezeu, atunci încetează lucrarea, și lucrează numai singură privirea cea cu mintea¹⁴.

¹⁴ Zice însă și Marele Vasile: „Deoarece *Psaltirea*, după altă înțelegere, este alcătuirea trupului nostru și organ muzicesc potrivit spre laudele lui Dumnezeu, tot astfel și *psalmii* s-ar înțelege faptele trupului ce se dau spre slava lui Dumnezeu, când, de cuvânt fiind potrivite, nimic facem nimic cu lenevire întru mișcări”. Iar *cântare* este în măsura în care suntem prinși [ἔχεται = pătrunși, copleșiți etc.] de simpla privire cu mintea și de cuvântarea de Dumnezeu [teologia]”. Iar Grigorie al Nyssei înțelege prin *psalm* viața noastră, căci nu răsună glasuri (adică înțelesuri) pământești, ci lucrează pe glasul cel curat și auzit din cele de sus și cerești; iar prin *cântare* înțelege bună-cuviința cea despre cele ce se văd [τό φαινομένον]; și zice [Sfântul Grigorie] că: „Precum [pe de-o parte] din muziceștile organe, singur glasul cântării cade în auzuri, [pe de altă parte,] graiurile cele ce se cântă nu se încheie cu glasurile, iar întru cântare [τοῦ μέλους], amândouă se fac în șir [ritm], și puterea glasurilor se scoate împreună cu glasul, care cu totul ar fi neștiută dacă cântare s-ar face prin singure organele muzicești; așa se întâmplă și la cei ce umblă întru fapta bună; iar cei ce stăruie cu mintea și sunt primiți [ἐποπτικῆ] întru vederea filosofiei celor ce sunt [existențelor] potrivită cu psalmul, aceia împlinesc fapta bună necunoscută de cei mulți, închizând fapta lor bună întru însăși conștiința [συνειδότι] lor; iar la cei ce se împlinește [desăvârșește] și moralul vieții, aceștia, cu bună-cuviința cea despre cele ce se văd, ca cu un cuvânt și dulce cântare, însemnează propria bună-rânduială de viață. Deci prin *psalm* însemnează bunătatea minții, iar prin *cântare* se tâlcuiește moralul și buna-cuviință cea despre cele ce se văd”. Dar și suprascrierea Psalmului 4 talmăcind-o, același părinte Grigorie zice: „*Psalmul* este dulce-cântarea cea prin graiuri ce nu încheie [οὐ διαρθρῶνται = nu desăvârșește, nu articulează deplin] glasurile, iar *cântarea* este dulcea glăsuire cea prin gură, arătând pe cele ce se cântă; deci se potrivește psalmul adică cu filosofia vederii duhovnicești, care are binele în mod nevăzut și nearătat; dar și cu cântarea cu buna-cuviință despre cele ce se văd. Deci cuvântul voiește să împlinești și moraliceasca, și văzătoarea filosofie, ca prin amândouă viața ta să se facă psalm de cântare”. Însemnăm aici că Eftimie, autorul acestei cărți, tâlcuind suprascrierea Psalmului 60, care zice *Întru laude*, arată că la oricare psalm unde se suprascrie *Întru laude* (ca la cel al 75-lea și alții), acela se cântă și cu organ muzicesc.

CAPITOLUL X

Câți sunt Psalmii, și pentru ce. Cine i-a adunat pe ei, și câți erau cei ce îi cântau, [adică] protopsaltii și cetele.

Psalmii lui David sunt 150. Cincizeci adică, pentru că numărul de cincizeci se cinstea la Evrei, și se plinea prin șapte săptămâni, lipsind un număr, că de șapte ori câte șapte înmulțindu-se, făc patruzeci și nouă; de trei ori cincizeci însă cuprind psalmii, spre închipuirea tainei Sfintei Treimi, și se adaugă o unime la fiecare număr de patruzeci și nouă din cele trei, cel ce se face din șapte ori câte șapte, spre plinirea celor cincizeci; se adaugă însă aceasta spre închipuirea Unimii Dumnezeirii Celei în trei Fețe [Persoane].

Ezdra a adunat psalmii aceștia ai lui David într-o carte, după întoarcerea de la Babilon și după slobozire¹⁵, iar alții zic că i-a adunat împăratul Ezechia¹⁶.

¹⁵ Zice însă și Nichita că cei șaptezeci și doi, tălmăcind psalmii, pe cel întâi și pe al doilea i-a pus nesuprascriși, lui Ezdra negreșit urmând. Că Ezdra a fost și bărbat iudeu iubitor de învățatură și pricopsit în vârstă cu 150 de ani: că tălmăcirea celor șaptezeci și doi, și multe alte din cărțile proorocești cele rupte, întâi pentru lenevirea iudeilor, și al doilea pentru desele robiri, iarăși le-a adunat, dar însă și psalmii, trei mii [τρισχίλιος] la număr, la care și suprascrieri a pus, care și acum le au (În *Precuvântarea Catenei* tipărită). Adăugăm însă aici că în cartea aceasta sunt cei 150 de psalmi împărțiți după tâlcuirea celor șaptezeci; iar după cei ce acum se află [în Scriptura] Evreiască, într-alt chip se împart acești 150 psalmi, că în cea Evreiască întregul psalm al nouălea, adică [de la] *Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, cu toată inima mea, se desparte în două de la Pentru ce, Doamne, ai stătut departe?*[v. 20], și așa cel al 9-lea se numără al zecelea, și al zecelea – al unsprezecelea, și [tot așa și] înainte. Așijderea și cel al 113-lea, adică acesta: *Întru ieșirea lui Israil, se împarte în două, de la Nu nouă, Doamne, nu nouă...*[v. 9], iar cel al 116-lea, adică acesta: *Iubit-am, că va auzi Domnul, se unește cu cel al 115-lea, adică cu acesta: Crezut-am, pentru aceea am și grăit, așijderea și cel al 146-lea, adică: Lăudați pe Domnul, că este bun, se unește cu cel al 147-lea, adică cu: Laudă, Ierusalime, pe Domnul, și așa se plinește numărul a 150 de psalmi, iar Ioan Litinu altfel îi împarte în Psaltirea sa cea din nou tipărită, cea de el tălmăcită din cea evreiască.*

¹⁶ Zice iar și Nichita: „Ezechia, cinstitorul de Dumnezeu Împărat, pe singuri psalmi cei 150 alegându-i, pe ceilalți i-a lepădat; asemenea a făcut și cu scrierile lui Solomon, alegând numai trei: Ecclesiastul, Pildele și Cântarea Cântărilor, iar celelalte toate lepădându-le; câte într-un fel minunat și cu covârșire alcătuindu-le Solomon - înțelepciunea despre cer și despre stihii și despre pietre și despre saduri [plante] - despre puterea fiecăruia a scris, aceasta însă după bine-cinstitoarea de Dumnezeu socotință o a făcut Ezechia, vrând ca toți oamenii la singur Dumnezeu să alerge, și de la El să ceară

Patru însă erau protopsalții care cântau psalmii, așijderea și patru cete, însemnând pe cele patru părți ale lumii, spre care urmau să se îndrepte ca să se cânte psalmii, și fiecare ceată se alcătua din șaptezeci și doi psalți, precum au zis unii, luând-o aceasta din cea evreiască, după analogia și asemănarea celor șaptezeci și două de limbi, care s-au tulburat, ori mai bine zis s-au împărțit la facerea turnului [Babel], fiindcă fiecare limbă din lume urma să cânte psalmii aceștia¹⁷. Și ceilalți psalți cântau cu trâmbiță, și surle, și timpane, și organe, și chimvale, ori cu scripci [λύρα] și cu chitare, iar David ținea în mâinile sale împărătescul organ, adică psaltirea, și cu dânsa cânta¹⁸, că trâmbițele și surlele sunt suflătoare, adică răsună cu aerul cel ce se suflă într-însele. Iar scripca și chitara și psaltirea sunt întinse cu strune, iar chimvalele și timpanele (tobe) sunt cele care se lovesc cu ciocane [plectre], ori cu alte oarecare lovitoare.

CAPITOLUL XI

Care este rânduiala Psalmilor?

Rânduiala psalmilor însă nu este precum dintr-un oarecare început i-a făcut David, nici iarăși după cum s-ar fi pus în rânduială simplu și la-ntâmplare, ci mai ales rânduiala lor este iconomică, fără a purta grijă de rânduiești sau urmarea vremilor în care s-ar fi alcătuit ei, căci precum urmează și la celelalte meșteșuguri practice, ori cuvântătoare [logice], și alta este rânduiala pe care o au întru sine organele meșterului, alta aflarea canoanelor meșteșugului, alta însă este întrebuițarea cu care meșterul întrebuițează organele (ori uneltele) acestea, afară

vindecare de toată patima și boala, iar nu la lemne și la pietre să se întindă pe sineși, și din aceasta să defaime cinstea lui Dumnezeu”.

¹⁷ Iarăși Nichita zice că erau trei mii de cântători de psalmi din neamul levitic și preoțesc, împărțiți în trei cete, și cântau psalmii lui David; începea însă, la întâia ceată, Iditum, dascălul cetei, la a doua ceată, Etam, și la a treia, Asaf, și după ce aceștia oboseau, urmau fiii lui Core; drept aceea și David, mulți psalmi, pe numele acestora îi cânta, și de aici mulți rău au socotit că ai acestora sunt psalmii, [doar] pentru că numele lor se află suprascrise la unii din psalmi. În Cartea Întâia a Paralipomenelor însă, se scriu acestea: *Și a fost numărul lor (al cântăreților), cu frații lor, și al celor care mai erau învățați a cânta Domnului, două sute optzeci și opt* (cap. 25: 7).

¹⁸ Iar nenumitul tâlmăcitor al psalmilor zice că în mijlocul celorlalți cântăreți și protopsalți cânta cu psaltirea și David, fiecare de Duhul Sfânt mișcându-se, lăuda pe Dumnezeu, iar ceilalți petreceau în liniște, glăsuiau însă după cel ce cânta pe *Alilluia*; și când sărea Duhul peste altul, ceilalți se linișteau tăcând; cu acest cuvânt și Apostolul Pavel, așezând buna rânduială în biserici, zice: *Și de se va descoperi altuia, cel dintâi să tacă* (I Cor. 14: 30) (În *Catena* cea tipărită).

adică de rânduiala vremilor în care ele s-au aflat, și afară de rânduiala ce ele au între sine. Precum de pildă un doctor mai întâi taie rana, iar altul mai întâi dă doctoria, și altul mai întâi unge cu oblojeală. Și un retor mai înainte înfricoșează pe ascultători, iar alt retor îi mângâie, îndemnându-i spre fapta bună. Și în scurt a zice, meșterul nu se îngrijește ca să păzească rânduiala uneltelor meșteșugului său, ci întrebunțează pe ceea ce i se arată potrivit după trebuință, ori după puterea sa (care aceasta o zicem rânduială fără rânduială* ce se face spre folosul său). Cu un chip ca acesta și Meșterul nostru, adică Dumnezeu* cel Sfânt, nu S-a gândit mai-nainte să păzească rânduiala vremilor în care s-au făcut psalmii, ci numai de aceasta s-a îngrijit, de folosul cititorilor, și cum să se sape [graveze], prin citirea psalmilor, starea sufletului nostru și cu de-amănuntul să se împodobească, și să se închipuiască după Dumnezeu.

Pentru aceasta, mai întâi, în primul psalm desparte pe om de păgânătate [necinstirea de Dumnezeu] și de păcat, iar în al doilea psalm arată a cui moștenire suntem, și cu cine trebuie să ne lipim, adică cu fapta bună și cu Dumnezeu; iar în psalmul al treilea spune mai înainte vrăjmășia diavolului și războiul [pe] care el [îl] pornește asupra celor ce s-au lipit de Dumnezeu, și de aici înainte, în ceilalți psalmi, învață doctoriile patimilor noastre, atât ale celor sufletești, cât și ale celor trupești, și ale tuturor întâmplărilor și ispitelor.

Se zice însă și un cuvânt ca acesta, că de vreme ce de demult evreii defăimaseră pe Dumnezeu, și uitaseră părințeștile obiceiuri, și mai ales părăsiseră citirea dumnezeieștilor Scripturi, pentru aceasta au fost împrăștiati, iar cărțile Scripturii cele vechi au fost stricate¹⁹. În urmă însă, Ezdra, care s-a silit ca să

* τὰξιν ἄτακτον = rânduială fără vreo lege, adică iconomică, după scop, așa cum se zicea mai sus.

* În gr. este Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Duhul Cel Sfânt [...].

¹⁹ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Multe din prooroceștile cărți s-au pierdut; și acestea le poate vedea cineva din istoria Paralipomenelor: că trândavi fiind evreii și deseori căzând în păgânătate, pe unele le-au lăsat să se piardă, iar pe altele le ardeau și le rupeau. Și pe cea dintâi, Ieremia o povestește, iar pe cea de-a doua, o zice cele scrise în Cartea a IV-a a Împăraților (cap. 22: 8), zicând: *După multă vreme, abia s-a aflat Legea a 2-a [Deuteronomul]. Aruncată oareșiunde și pierdută.* Și dacă chiar nefiind nici un barbar împotriva lor, ei [totuși] le-au lepădat, apoi cu mult mai vârtos după ce barbarii au venit asupra lor (Omilia IX la Ev. lui Matei)”. Iar că cuvintele acestea ale lui Hrisostom sunt adevărate, împreună mărturisește dumnezeiasca Scriptură, căci cărțile a opt prooroci s-au pierdut, care acum nu se mai află: **1)** Cartea Proorocului Natan; **2)** Cartea Proorocului Gad, despre care se scriu acestea: *Iar cuvintele celelalte ale Împăratului David, cele dintâi și cele din urmă, scrise în cuvintele lui Samuil văzătorul* (iar cuvintele lui Samuil sunt [cartea] cea Dintâi și a Doua a Împăraților, pentru care și se numesc acestea Samuil), *și la cuvintele lui Natan Proorocul și la cuvintele lui Gad văzătorul* (I Paral. 29: 29); **3)** a pierit Cartea lui Ahia Silonitul, despre care se scrie: *Și cuvintele rămasele ale lui*

adune iarăși cărțile Scripturii, ori Ezechia, precum și alții ca ei, nu au aflat psalmii aceștia ai lui David adunați toți împreună, ci i-au aflat când pe unul și când pe

Solomon; iată acestea sunt scrise la cuvintele lui Natan Proorocul, și la cuvintele lui Ahia Silonitul (I Paral. 9: 29); 4) s-a pierdut cartea Proorocului Addo, despre care se scrie: Și celelalte cuvinte ale lui Avia, și faptele lui, și cuvintele lui scrise sunt la cartea Proorocului Addo (II Paral. 13: 22); 5) s-a pierdut Cartea Proorocului Șemaia, despre care se scrie: Și cuvintele lui Roboam, cele dintâi și cele din urmă, sunt scrise în cuvintele lui Șemaia Proorocul, și în ale lui Addo văzătorul (II Paral. 12: 15); 6) s-a pierdut cartea lui Isaia Proorocul, despre care se scrie: Și celelalte cuvinte ale lui Ozia, cele întâi și cele din urmă, sunt scrise de Isaia Proorocul, fiul lui Amos (II Paral. 26: 22) [se pare că aici este o greșeală, cred că mai degrabă, cf. și referinței, cuvintele lui Ozia sunt cele ce s-au pierdut, și nu ale lui Isaia, pe care le avem și astăzi, n.n.]; 7) s-a pierdut cartea lui Iona Proorocul, despre care se scrie: Și cuvintele rămase ale lui Solomon, cele dintâi și cele din urmă, scrise sunt la cuvintele lui Nathan Proorocul, și la cuvintele lui Ahia Silonitul, și în vedeniile lui Iona văzătorul, despre Ieroboam, fiul lui Nabat (II Paral. 9: 29); altul însă este Proorocul acesta Iona, osebit de Proorocul Iona cel al lui Batuil, a cărui carte se păstrează, fiindcă în aceasta nu se pomenește nimic de Solomon; iar acest Iona este omul lui Dumnezeu, acela, după Teodorit, care a poruncit să se risipească jertfelnicul cel din Betel, pe care l-a sfărâmat leul, ca pe un călcător de porunca lui Dumnezeu, fiindcă mâncase pâine (precum este scris în cap. 13 al Cărții a III-a a Împăraților); 8) și cea din sfârșit, s-a pierdut a lui Iehu Proorocul, precum este scris: Și celelalte cuvinte ale lui Iosafat, cele dintâi și cele din sfârșit, iată scrise sunt în cuvintele lui Iehu al lui Anani, care de rând a scris cartea Împăraților lui Israil (II Paral. 20: 34). Aici însă ajungând, îmi vine a plânge pentru pieirea și pierderea ce s-a făcut pentru păcatele noastre a atâtor cărți proorocești, că cine știe ce fel de cuvinte de Dumnezeu însuflate, ce fel de prorocii minunate și ce fel de istorii vrednice de pomenire cuprindeau acele proorocești cărți, de a căror folos - vai! - ne-am lipsit. Iar cum că până și Iudeii rupeau și ardeau cărțile cele proorocești, scrie Ieremia Proorocul: Și a trimis Împăratul (Ioachim) pe Iudin să ia hârtia (adică hârtia cărții, în care Baruh a scris din gura lui Ieremia toate cuvintele Domnului, câte a grăit către dânsul), și o a luat din casa lui Elisama, și o a citit Iudin în auzul împăratului, și în auzul tuturor boierilor celor ce stau pe lângă Împăratul, și Împăratul ședea în casa cea de iarnă. și mangal de foc era înaintea feții lui, și a fost după ce a citit Iudin trei sau patru foi, le tăia cu cuțitul scriitorului și le arunca în focul cel de pe grătar până ce s-a sfârșit toată hârtia în focul cel de pe grătar. (Ierem. 36: 21; În LXX: 43: 23).

Iar cum că și cartea Legii s-a aflat, mărturisește Scriptura: că scris este în Cartea a IV-a a Împăraților aceasta: Și a zis Helchia, preotul cel mare, către Sapfan logofătul: cartea Legii am aflat-o în casa Domnului, și a dat Helchia cartea lui Sapfan și o a citit... Și a zis Sapfan logofătul către împăratul (Iosia), zicând: O carte mi-a dat mie Helchia preotul, și o a citit Sapfan înaintea împăratului, și a fost când a auzit împăratul cuvintele cărții Legii și a rupt hainele sale (IV Împărați 22: 8-11). Se vede însă că cartea aceasta a fost scrisă de însăși mâna Proorocului Moisi, precum mărturisește Paralipomena, că scris este: A aflat Helchia preotul cartea Legii Domnului prin mâna lui Moisi (II Paral. 34: 14).

altul, pentru aceasta, după vremea în care afla pe fiecare psalm, așa au pus și rândul lui, adică i-au așezat nu precum s-au făcut, ci precum s-au aflat*.

Poate însă cineva a zice și altfel, că în urmă s-au așezat psalmii și nu după vremi, ci mai vârtos după zilele în care s-au făcut. Iar ceea ce se zice se face mai arătat din pilda aceasta. Întâiul praznic este Zămislirea dumnezeiescului Cuvânt, adică Bunavestire; al doilea, Nașterea lui Hristos; al treilea, Numirea și Tăierea împrejur; al patrulea, aducerea în Biserică și Întâmpinarea, apoi Botezul cel după treizeci de ani, apoi arătarea Sa și învățătura, Minunile, Patimile, Moartea, Îngroparea și, în sfârșit, Învierea. La noi însă, acum, dimpotrivă, se află așezările praznicelor acestora, că întâi noi prăznuim Zămislirea, adică Bunavestire, apoi îndată prăznuim Învierea. Vezi, iubite cititorule, cât este [de] firească depărtarea a acestor două praznice, și cât de împotrivă este apropierea zilelor? Și iarăși, întâi prăznuim Înălțarea, apoi Schimbarea la Față, apoi Nașterea, și, în sfârșit, Botezul Domnului, adică dumnezeieștile arătări [epifanii]. Vezi, o cititorule, câtă este nepotrivirea lucrurilor? Rânduiala zilelor și a lunilor s-a păzit, iar a însăși lucrurilor s-a curmat, și s-a făcut oarecare rânduială în nerânduială. Cu un chip ca acesta a urmat și la Psalmi²⁰.

* Nu după vremea compunerii lor (care oricum nu se mai știa bine), ci după vremea când au fost (re)descoperiți.

²⁰ Iar Hrisostom, în suprascrisa sa tâlcuire a Psalmului 51, zice despre rânduiala Psalmilor că este pe dos, că oarecari psalmi din Cartea cea dintâi a Psaltirii [primii 50 de psalmi] trebuie a se scrie în urmă, iar cei ce se scriu în Cartea a 2-a [Ps. 50-100] trebuie a se scrie în întâia (de pildă, Psalmul 3 și 6 și 7 și 17 și 37, ca unii ce au același înțeles cu al șaselea, acești psalmi, zic, trebuia a se pune în cartea a doua a Psaltirii, fiindcă s-au scris după Psalmul 50, cel pus în Cartea a 2-a deoarece s-a scris după ce a preacurvit David cu Batșeba și a ucis pe Urie, și, dimpotrivă, Psalmii 51, 53, 55, 56, 58, 59 și 62, aceștia, zic, trebuia a se pune mai înainte de Psalmul 50, în Cartea cea dintâi a psalmilor, fiindcă s-au scris mai înainte de păcatul lui David.

Deci, întreabă Hrisostom, pentru ce pricină s-au rânduit așa pe dos psalmii? „Pentru ce nu după urmarea vremilor s-au rânduit psalmii cei întâi, întâi după vremi, și cei de-al doilea, al doilea, ci cei ce se numesc întâi, încă trăind Saul, s-au pus scriși în partea a doua a psalmilor, iar în partea întâi, cei din urmă după vremi?” [Adică: Pentru ce nu s-au așezat psalmii după desfășurarea istoricească a întâmplărilor, precum ale cărții biblice, ci după „rânduiala în nerânduială”?] Și răspunde însuși: „Eu socotesc că au luat această rânduială pentru ca să nu vină de la cele mai bune spre cele mai rele, pentru aceasta pe cele mai posomorâtoare [de întristare] întâi le pune, ca în a doua parte să se păzească cele mai bune, acoperindu-se și pierzându-se cele mai rele prin cele mai bune, ce sunt puse în a doua parte sau carte a psalmilor. După cuviință, David voiește a acoperi greșala sa cea din urma isprăvilor sale celor de mai înainte (care după Psalmul 50 le face arătate). Și ar zice cineva că după covârșirea evlaviei mai întâi a rânduit mărturisirile sale (cele de după păcat adică), fiindcă dreptul în cele mai dintâi cuvinte își este luiși pârâș [se învinuiește]. Alții însă zic că, după ce s-a ars biserica cea din Ierusalim și sfîntitele cărți ale cronicilor

CAPITOLUL XII

Pentru ce mulți Psalmi au neînțelegere?*

oricini obștești ale neînțelegerii Scripturii Vechi sunt:

1. Simbolica închipuire a tainelor lui Hristos și ale celor după Hristos, adică pentru că prin simbolice și prin oarecare ghicituri și închipuiri* întunecate preînchipuia Scriptura Veche tainele Noului Dar și ale Evangheliei.

2. Pricina neînțelegerii Scripturilor este și mulțimea idiomurilor pe care le are limba evreiască, ce sunt osebite de idiomurile limbii elinești.

3. Pricină este pentru că și proorocii întrebuințează oarecari osebite idiomuri, deși nu în toate părțile, totuși la cele mai multe, că umbros și întunecat vorbesc proorociile lor, din pricina învârtoșării auzitorilor evrei, și pentru împietrirea lor; și cele ce de dânșii se prooroceau abia la puțini dintre cei vrednici ceva sunt arătate, [fiind arătate] numai urmarea și împlinirea lor, din judecata* lor²¹.

(analelor) ce se aflau într-însa, din pricina lui Nabuzaradan și a oastei împăratului Babilonului, atunci oarecari cinstitori de Dumnezeu au adunat Psalmii așa fără de rânduială, precum au putut a-i afla pe la prietenii lor care au luat manuscrisele acestea spre a loruși întrebuințare (vezi la începutul Psaltirii lui Litinu).

Însemnăm aici și aceasta, că, din cărțile Scripturii Vechi, cinci cărți se numesc stihiri (adică în rânduială de stihuri), după Grigorie Teologul, Amfilohie al Iconiei și Ioan Damaschinul – Iov adică, Psalmii aceștia ai lui David, și cele trei cărți ale lui Solomon - Pildele, Ecclesiastul, și Cântarea Cântărilor. Se numesc însă așa pentru că precum limba elinească are meșteșugul poetic și în numărarea stihurilor, așa avea și cea evreiască meșteșugul de stihuri făcut oarecum, pentru care meșteșug, facerile erau mai plăcute și mai dulci la auz decât celelalte scrieri evreiești prozaice [πεζός].

* ἀσάφειαν = întunecați, obscure, nu au un înțeles limpede, ci umbrit, tainic.

* τύπος = tipuri.

* κρίνομενα.

²¹ Zice însă și Nichita, martor aducând pe Hrisostom, că: „Multe rele mai înainte le spun Proorocii iudeilor, anume că ei se vor lepăda afară, iar noi (cei din neamuri) vom fi primiți înăuntru; ca nu cumva luminat auzindu-le la început să omoare pe cei ce le ziceau și cărțile să le piardă, pentru aceasta cu nedescoperirea tâlcuirii au ascuns prezicerile”. Și cuvânt încă întreg are Hrisostom, anume pentru ce sunt nedescoperite Scripturile și proorociile. [Vedem că descoperirea tainelor lui Dumnezeu prin proorocii Legii celei Vechi nu se făcea cu desăvârșire, din pricinile și urmările arătate mai sus. Aceeași iconomie o vedem în lucrare și o dată cu Legea cea Nouă: o parte din învățături este arătată oamenilor celor simpli de către Hristos prin pilde, ca unii care erau neîntăriți (cf.

4. Și cea mai de pe urmă pricină a neînțelegerii Scripturilor a stat tălmăcirea și schimbarea din limba evreiască în cea elinească*, pentru că fiecare limbă, schimbându-se într-o altă limbă străină, de cele mai multe ori are nedescoperire și grea înțelegere.

CAPITOLUL XIII

Câte ediții sau tălmăciri sunt ale Scripturii vechi?

Scriptura veche s-a tălmăcit din limba evreiască în cea elinească în vremea lui Ptolemeu, împăratului Egiptului, cel ce se numea Filadelf, însă ei i s-au făcut șapte tălmăciri.

1. Cea a celor șaptezeci, care, evrei fiind, s-au ales după numărul celor șaptezeci de bătrâni ce s-au ales de Moisi, prin îndemnul numitului împărat Ptolemeu, și au făcut tălmăcirea ei conglăsuită după toate²².

Mt. 13: 13, 34), iar ucenicilor le vestea de-o parte; la fel și cu Cartea Apocalipsei (carte ce are multe temeuri și asemănări cu proorociile de care se zice mai sus), aceasta a fost tâlcuită și discutată mai puțin în Biserică (cel puțin în cult, nu se face nici o referire) pentru neputința celor mulți și pentru neîmplinirea vremurilor descrise în ea. „Scurgerea” liberă de texte, circulația lor necontrolată prin tipar, folosirea lor în afara Bisericii, clandestin, în afara cultului, a mediului în care au apărut, a dus la nenorociri asemănătoare celor de care vorbește Nichita mai sus. Istoria ne arată diverse exemple de nenorociri abătute asupra preoților (care trebuie să fie tot atât de prooroci cât sunt și preoți) și a creștinilor în general, de pe urma descoperirii necontrolate, a relativizării cuvântului revelat. Această relativizare a dus la banalizarea lui, la transformarea în obiect de cercetare și câștig, și, în final, de distrugere a lui. Ca o replică la acest fenomen, au apărut diferite „grupări” „creștine”, sau religii, culte, confesiuni etc. ce promit izbăvirea omului din această relativizare sau desacralizare a textelor sfinte și a trăirii creștine în general. Dar toți aceștia *dintre noi au ieșit, dar nu erau de-ai noștri, căci de-ar fi fost de-ai noștri, ar fi rămas cu noi; ci ca să se arate că nu sunt toți de-ai noștri, de aceea au ieșit* (I In. 2: 19). Iar acești *noi* de care se scrie cine sunt? Oare nu cei ce țin dreapta credință?]

* Se știe faptul că aceste neînțelegeri au apărut mai mult în polemica dintre iudei și creștini, și mult mai puțin din pricina schimbării limbii, traducerea în elinește a Bibliei evreiești fiind făcută din iconomie dumnezeiască.

²² Însemnează că arhiereul iudeilor cel de atunci se numea Agaria, care, precum zice Nichita (la *Precuvântarea Catenelor* celor de el adunate ale Psaltirii), adunând câte șase evrei din cei mai aleși din fiecare seminție din cele douăsprezece, i-a trimis la Ptolemeu, șaptezeci și doi de bărbați adică, care - câte doi în osebite căsuțe despărțindu-se, precum

2. Cea a lui Achila Sinopeul, care, elin fiind, din Sinope trăgându-se, cea de lângă Marea Neagră, s-a botezat în Ierusalim, apoi, tulburându-se cu oarecari creștini, a lepădat Sfântul Botez, și ducându-se la iudei a făcut tâlcuirea Scripturii Vechi în vremea împăratului Adrian, cel ce s-a leproșit, după 430 de ani de la tălmăcirea celor șaptezeci²³.

3. Tălmăcire este și cea a lui Simmah, care, samarinean fiind și nedobândind cinstea ce o voia, s-a dus la evrei, și a doua oară s-a tăiat împrejur de dânșii, și în ura și pizma samarinenilor a tălmăcit dumnezeiasca Scriptură în vremea împăratului Sever, care, pentru ca să facă har [hatâr] evreilor, câte ziceri ale Scripturii grăiau despre Hristos le-a răstălmăcit, după tâlcuirea lui Achila, la 56 de ani.

4. Tălmăcire este cea a lui Teodoțion Efeseanul, care, fiind din eresul lui Marcian, și mâniindu-se asupra împreună-ereticilor săi marcioniști, a făcut osebită tălmăcire a sa a Scripturii, în vremea Împăratului Commod.

5. Tălmăcire a Scripturii s-a aflat în Ierihon, ascunsă într-un chiup, în vremea Împăratului Carol²⁴, iar autorul este nearătat.

6. Tălmăcire a Scripturii, a cărei autor nu este cunoscut, s-a aflat în Nicopole, cea de la malul mării, în vremea lui Alexandru al Mammeei.

7. Tălmăcire însă a Scripturii s-a făcut de Sfântul Luchian, marele nevoitor și mucenic, care, cercetând cele de mai sus-zise șase tălmăciri, căutând și întâiul original (izvod), cel evreiesc, mai cu dinadinsul și mult cercetându-l, a făcut întreaga sa tălmăcire pentru creștini, care [tălmăcire] nu avea nimic lipsă, nici de prisos, și s-a aflat în Nicomidia de însăși mâna sa scrisă înlăuntrul unui

zice Filon Iudeul, ori câte unul, precum zice dumnezeiescul Iustin, toată Sfințita Scriptură și Psalmii aceștia i-au tălmăcit în Far, insula (ostrovul) Alexandriei, toți deopotrivă au tălmăcit, nimic schimbând unul față de altuia, nici după înțelesuri, nici după ziceri, ci aceleași nume și aceleași graiuri, precum fiecăruia nevăzut îi venea răsunând lucrurile cele arătate, toți le-au potrivit la fel, încât s-a mirat Ptolemeu, și s-a făcut ediția celor șaptezeci și doi, cu 300 de ani mai înainte de venirea Domnului. Zice însă Sfântul Grigorie al Nyssei, la tâlcuirea asupra scrierii Psalmului 90, despre cei șaptezeci: „Nesuprascris se află psalmul (acesta) la evrei, fiindcă nu primesc arătătoarea [doveditoarea] suprascriere a arătării lui Hristos; însă, pentru aceasta, nu se cuvine a se lepăda suprascrierea pentru că este a celor șaptezeci, căci prin conglăsuirea lor cea a unuia cu altul au arătat darul Duhului ce s-a făcut lor”.

²³ Alții însă zic mai amănunțit cum că ediția lui Achila s-a făcut după Hristos la 130 de ani.

²⁴ Nichita și alții zic că, în vremea lui Caracal [188-217], împăratul Romei celei Noi [Constantinopole] s-a aflat; vezi despre acestea și subînsemnarea cea de la canonul apostolesc 85, pe larg în cartea despre canoane a dascălului Nicodim Aghioritul. [Avem aici o dovadă clară că prefăța nu îi aparține Sfântului Nicodim Aghioritul, precum cred unii, ci editorului cărții din vremea sa.]

mic turn zidit cu var, în urma nevoinței lui, în vremea marelui împărat Constantin. Această tălmăcire este conglăsuită cu a celor șaptezeci, care leapădă și îndreptează toate zicerile câte erau stricate de ceilalți tălmăcitori²⁵.

CAPITOLUL XIV

*Pentru care pricină psalmii nu se citesc numai, ci se și cântă cu dulceață?**

1. pricină pentru care s-a iscodit cântarea este aceasta: pentru că precum oile și caprele și vacile și celelalte dobitoace se îndulcesc de cântările buciurilor și ale fluierelor, așa și mulți oameni se îndulcesc de cântări, pentru că și între oameni partea femeiască este numeroasă, aflându-se mai multe femei decât bărbați, care mai mult [decât aceștia] se îndulcesc de cântări. Asemenea, și cei necopți cu vârsta, adică pruncii și copiii și copilandrii și flăcăușii (junii) și tinerii, sunt mai mulți decât bărbații cei desăvârșiți și întregi, și oamenii cei de la țară sunt mai mulți decât cei civilizați [de la oraș], și cei neînvățați decât cei

²⁵ Iarăși Nichita zice: „Noi și tălmăcirea cea de acest fel o respectăm, dar ținându-ne [totuși] mai mult de cea a celor șaptezeci și doi, dar, fiindcă în multe părți ale tâlcuirii Psaltirii acesteia se pomenește de Hexapla (adică „Înșesita”) lui Origen, spre mulțumirea iubitorilor de cuvânt am socotit de cuviință să însemnăm aici despre acest nume următoarele. Acel înțelept și minunat Origen zice tălmăcirile cele patru de mai sus a celor șaptezeci - adică a lui Achila, a lui Simmah și a lui Teodoțion - într-o carte împreună adunându-le, patru coloane având fiecare foaie, pentru ca toți cu o privire împreună să se privească, Tetrapla (adică „Împătrită”) a numit această carte, iar pe lângă acestea patru, scriind și prototipul (originalul) cel evreiesc, de o parte și de cealaltă a foilor, a numit cartea Hexapla (adică „Înșesită”); în sfârșit, pe lângă acestea șase, unind și pe a cincea tălmăcire, cea aflată în Nicopole, ori în Ierihon în vremea lui Alexandru, așijderea și tălmăcirea cea a șasea ce s-a aflat în Nicopole, cea de la marginile mării, după izgonirea lui Sever, a numit cartea Octapla (adică „Înoptită”), din cele opt coloane ce are, și acestea sunt mult vestitele Tetrapla, și Hexapla, și Octapla, cele neștiute de cei mai mulți”. [Sunt atât de neștiute din pricină că mare parte din ele s-au pierdut, respectiv lucrarea n-a fost primită bine de Biserică. Altfel spus, n-a fost să fie de la Dumnezeu. Avem aici o dovadă limpede că demersurile strict filologice în propovăduire nu sunt primite de Dumnezeu, Biserica având mai puțin nevoie de Scripturi comparate, cât de una singură, căci unul este cuvântul Domnului. Ideea e întărită mai sus și de Nichita. Febra îndulcirii pătimase a comparației între diferitele versiuni ale Scripturi a cuprins într-o primă etapă Protestantismul, venind cu năvală și în învățământul teologic ortodox și catolic, dând naștere la traduceri dintre cele mai rătăcite, la un fel de *mixtum compositum*.]

* De ce nu e suficientă doar citirea psalmilor, ci, mai vărtos, cântarea lor cu dulceață?

învățați, care toți se îndulcesc de cântări, și ce zic? Întru unul și același bărbat [om] se află și partea sufletului cea cuvântătoare, și cea necuvântătoare, și dobitocească, adică cea poftitoare, și cea mâniitoare; pe acestea însă le ține și le biruiește dulceața și îndulcirea cântării*.

Deci pentru aceste pricini s-a iscodit cântarea psalmilor, că prin cântare se împironește [întipărește] în sufletele creștinilor celor ce aud, ca cu niște cuie, folosul cel din psalmi, și asprimea ce o au în sine duhovniceștile doctorii, adică noimele Psaltirii, fără cântare citindu-se, doctoriile, zic, acestea aspre și amare, ca prin miere le îndulcește cântarea, și așa le face bine-primate de oameni, pentru că, firește, tot lucrul ce pricinuieste bucurie (precum este și cântarea) intră cu dulceața întru adâncul inimii și mai statornică se face²⁶.

2. O pricină însă a cântării este pentru că precum Diavolul pierde pe om cu amăgitoarea îndulcire a cântecelor celor de rușine și erotice (adică de amor), așa dimpotrivă a iconomisit Dumnezeu a se mântui același om prin meștera cântare a duhovniceștilor și cinstitelor cântări ale sfinților psalmi.

3. O [altă] pricină însă a cântării este pentru că cântarea s-a socotit a fi dragostea și unirea creștinilor celor ce cântă și a celor ce aud, după Marele Vasile, deoarece cântarea, precum unește limbile celor ce cântă întru o conglăsuire, tot astfel unește și socotițele lor, și împreună potrivește socotițele tuturor celor ce cântă cu socotița fiecăruia, și într-alt fel socotița unuia [fiecăruia] o potrivește cu socotițele tuturor, și iarăși socotițele tuturor împreună le potrivește cu socotițele tuturor, și socotița unuia [fiecăruia] împreună o potrivește cu socotița unuia [fiecăruia]. Căci ce altceva este mai mult-omoroasă de vrajbă și pricinuitoare de prieteșug, precum este obșteasca cântare care se aduce înaintea lui Dumnezeu în biserică de către fiecare creștin, și împreună de către toți creștinii? Și care se aduce-înainte pentru mântuirea fiecăruia și pentru a tuturor împreună? Oare care creștin este atât de gros și împietrit cu inima, încât să socotească

* Deși oamenii aparțin unor vârste diferite, stări sociale etc., ei, toți aceștia, constituie **omul**, ei sunt una, cu aceleași părți sufletești, celelalte diferențe fiind secundare. Drept care, dulceața cântării este ceea ce-i unește și-i face cumpătați în toate aceste părți, făcându-se astfel vrednici de comuniunea cu Dumnezeu, Cel căruia Îi cântă (prin) psalmi.

²⁶ Pentru aceasta și Psaltirea cea veche, în manuscris, se află toată tonisită [compusă, pusă pe note] cu glasuri muzicești precum am zis, pentru că toată se cânta întru sfințitele slujbe ale bisericii, și aceasta era mai toată rugăciunea și slujba bisericii, mai înainte de a se face de către sfinții cântători canoanele și troparele Stăpâneștilor praznice, și ale Maicii lui Dumnezeu, și ale Sfinților; pentru aceasta zice Hrisostom că Psaltirea o știau toți vechii creștini pe de rost, și o cântau cu dulceața ei, trăgându-se [purtându-se] ei de dulceața cântării: „Știți însă că, și acum, din celelalte cărți nici numele lor nu sunt cunoscute la cei mai mulți, iar psalmii se rostesc de către toți (În *Tâlcuirea la Isaia*, la cap. 9)... [Venimin sau editorii au omis câteva rânduri din originalul grecesc].

vrăjmaș al său pe creștinul cel de o credință cu sine, pentru a cărui mântuire Îl aduce pe Dumnezeu spre milostivire cu cântarea sa cea către Dumnezeu?²⁷

Și osebit încă de cele zise, cântarea are multă putere spre a întocmi moralul omului și a-l îndrepta, pentru că îl preface și îl îndreptează spre mai bine, drept aceea, și întru cei vechi, cântările erau socotite că pricinuiesc patimi potrivnice (unele altora), prin fire luptătoare, adică: întreagă-înțelepciune [cumpătare] și, totodată, iubire trupească, vrajbă și pace, scârbă și bucurie, putere și slăbănogire a puterii. Și [aici vreau să] zic că Pitagora, cântând în fluierul său, cu întoarcerea cântării a întors și covârșitoarea [pătimașa] iubire ce o avea un tânăr către o amoreză (ibovnică), și iarăși pe alt tânăr, pornit cu sabia în mână, același Pitagora a îmblânzit și a smerit pornirea lui cu cântarea cea dulce a fluierului său. Și muzicantul Timotei încă, la o masă desfătăată și îndulcitoare, cântând cântarea numită Dorion*, adică dreaptă și scurtă (adică pe cântarea glasului întâi precum este la noi, care s-a aflat de doriene, adică de monembasioți), atâta a pornit pe împăratul Alexandru, care ședea la masă, spre mânie, încât l-a făcut să apuce arma sa și să sară în sus.

Deci atâta apropiere are, după dumnezeiescul Hrisostom, firea oamenilor către cântări, încât și pruncii sugători, când plâng, cu singure cântările se adorm, că mamele sau maicile (doicile) lor cântă asupra leagănului lor oarecari cântări îndulcitoare și cu acestea îi adorm; și călătorii pe drumuri încă umblând, în vreme de după-amiază, cu cântări își mângâie osteneala și sudoarea călătoriei; încă și meșterii, când lucrează, se îndulcesc, și îndulcindu-se de cântare, mai lesne suferă cele supărătoare și ostenitoare. Și ce să zic de cuvântătorii oameni? Dar și însăși necuvântătoarele dobitoace, precum mai înainte am zis, se îndulcesc de cântare, pentru că și caii, când aud trâmbița, îndată se gâtesc spre oștire, oile și caprele urmează după glasul fluierului, și mai de mirare este pentru că acestea încă se și bucură de ea și cum ar pricepe potrivirea și glasul aceluiasi fluier. Cântările încă se fac vânare multor sălbaticice fiare, de unde sălbaticul unicorn (inorog) se biruiește și se îmblânzește de cântarea ce o aude și de frumusețea ce vede, și aspida își astupă urechile când aude muziceștile organe ce le întrebuițează vânătorii; pentru ca să nu se îmblânzească de ele și după urmare să se prindă de vânători²⁸.

²⁷ Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Cine poate să mai socotească vrăjmaș pe cel cu care împreună a conglăsuat către Dumnezeu?” Drept aceea, și pe cea mai mare din virtuți, dragostea, o dă psalmo-cântarea, izvodind o împreună-legătură spre unire, armonizând poporul și împreună-cântarea și întru conglăsuirea cetii cântăreților” (În *Precuvântarea tâlcuirii psalmului întâi*).

* Δωριεῖς.

²⁸ De aceasta a zis Hrisostom (la tâlcuirea Psalmului 41): „Fiindcă a văzut Dumnezeu că mulți dintre oameni sunt mai leneși, și se află mai cu nelesnire către citirea celor duhovnicești, și nu suferă cu dulceață osteneții cea din citire, vrând ca osteneala mai poftită a le-o face și a mai împutina simțirea obosirii, a mișcat limba fericitului David, spre a amesteca dulcea cântare cu proorocia, ca, prin rânduiala cântării mângâindu-ne, cu mult zel să înălțăm Lui sfințitele laude. Dar fiindcă sufletul nostru are apropiere către

felul acesta al bucuriei, și ca să nu introducă demonii curvești cântări, și pe toate să răstoarne, a pus Dumnezeu asupra lor Psalmii ca un zid, încât lucru să fie împreună și îndulcire și folosire, Sfântul Duh zburând cu grabă peste sufletul ce cântă unele ca acestea”.

Zice însăși Marele Vasile: „Fiindcă a văzut Duhul cel Sfânt că omul cu anevoie este adus către fapta bună, și pentru povârnirea cea către îndulcire, lenevindu-ne despre viața cea dreaptă, veselirea cântării celei dulci o a amestecat în dogme, ca, prin potrivirea și cu netezirea auzului, nesimțit să primim folosul cel din cuvinte; și precum doctorii cei înțelepți, doctoriile cele mai iuți și amare dându-le bolnavilor să le bea, de multe ori ung paharul cu miere, pentru aceasta s-au aflat pentru noi aceste potrivite cântări ale Psalmilor: ca cei după vârstă copii, sau și cei cu totul tineri după moral, cu părerea să cânte, iar după adevăr cu sufletele să se învețe o înțeleaptă aflare a învățătorului celui ce meșteșugește, ca totodată noi și să cântăm, și să ne și învățăm cele folositoare! Că învățătura silnică nu are fire a rămâne, iar cea cu bucurie și cu har intrând în suflet mai cu stăruire oarecum se sugere de sufletele noastre”. [Altfel spus, dulceața cântării ne conduce la dulceața însușirii învățăturilor.]

Zice însă și Sfântul Grigorie al Nyssei: „Deci pricina [prilejul] este la îndemână, după care facem citirea întru îndulcire a psalmilor, adică a cânta, zic, graiurile; însă filosofia cea prin cântare are și ceva mai mare, pe lângă cele însemnate pentru gândul celor mai mulți; [dar] ce este ceea ce zic? Am auzit pe oarecare din înțelepți arătând cu demănantul cuvântul cel despre firea noastră [rațiunea, constituția firi], anume că omul este o mică lume [microcosmos], având în sine toate cele ale lumii celei mari; împodobirea însă a totului [adică a lumii întregi] este [se întemeiază pe o] oarecare armonie muzicească în multe feluri și în multe chipuri, după oarecare rânduială și măsură [ῥυθμός] către sineși potrivită. Această dumnezeiască cântare de laudă mi se pare că și marele David, ajungând să o audă, a zis în oarecare din psalmi că laudă pe Dumnezeu atât celelalte puteri, și toate cele din cer, și lumina sorilor [stelelor], și soarele, și luna, și cerurile cerurilor, și apa cea mai presus de cer. Deci dacă toată podoaba lumii este [se întemeiază pe o] oarecare muzicească armonie, iar omul [este] lume mică, muziceasca armonie care se privește în totul se va arăta și în omeneasca fire, și o arată însă aceasta și alcătuirea organicească a trupului nostru, cu iubire fiind lucrată de fire spre lucrarea muzicii; vezi fluierul gâtlejului, cerul gurii cel deasupra lui, cântarea cea prin limbă și prin față și gură - ca o cântare de chitară prin strune și prin lovitor este; fiind dar lucrul cel după fire iubit firii, s-a arătat nouă [astfel] că după fire este meșteșugul muzical. Pentru aceasta, Marele David a amestecat dulcea cântare cu filosofia cea despre faptele cele bune, ca pe o dulceață de miere pe a înaltelor dogme revărsând-o; și mi se pare că sfătuiește prin ghicituri că moralul celor ce viețuiesc întru fapta bună nu trebuie a fi nemuzicesc și afară de rânduială și rău-sunător, ci dulce și în bună-rânduială, nici afară de rânduială întinzându-se, că se rupe cu adevărat buna potrivire a strunei cu întinderea peste măsură, nici dimpotrivă întru nemăsurare slăbindu-se dulceața, că surd și fără răsulare se face sufletul, slăbănogindu-se de patimile îndulcirii; deci arătat este din acestea către ce privește pilda [ἀίνυγμα = ghicitura, enigma.] cântării; că oprire a patimilor sfătuiește a se face celor ce fac întru noi tulburare în împrejurările vieții; pentru aceasta, și isprăvile acestei dumnezeiești muzici, istoria le mărturisește pentru David: că aflând oarecând pe Saul ieșit din minte, așa l-a vindecat, cântând asupra patimii, încât iarăși i-a venit lui mintea după fire”. Zice însă și Marele Atanasie că: „A se zice psalmii adică cu cântări nu este sârguință de bună-glăsuire, ci trebuie a fi dovadă de armonie a cugetărilor celor din suflet (În *Precuvântarea psalmilor*)”.

Dumnezeieştii Părinţi însă, tâlcuitorii sfinţilor Psalmi, zic că prin organiceasca şi muziceasca cântare se arată armonia şi conglăsuirea sufletului, căci cântare a sufletului şi muzicească lucrare este unirea părţilor lui cele sufleteşti. Despre care unire (ori conglăsuire) vom zice aici mai pe larg: unirea (ori conglăsuirea*) este o armonie, sau potrivire după fire a unor osebite existenţe, ca unite să fie între dânsule; aceasta însă urmează când cuvintele cele mai bune ale conglăsurilor se vor potrivi moraliceşte cu părţile sufletului cele dinlăuntru, adică cu cea socotitoare [raţională], cu cea mânietoare şi cu cea poftitoare, că atunci se face conglăsuirea aceasta, când partea cea socotitoare a sufletului are întâia rânduială* şi singură stăpâneşte celelalte două părţi - pe cea mânietoare şi pe cea poftitoare - şi nu este stăpânită de ele; iar cea mânietoare are rânduiala cea de mijloc, şi este stăpânită de cea dintâi, adică de cea socotitoare, şi ea stăpâneşte pe cea din urmă şi a treia, adică pe cea poftitoare, iar această poftitoare [se va afla în conglăsuire], când este stăpânită numai de cea din mijloc, adică de cea mânietoare şi de cea dintâi, adică de cea socotitoare. Că atunci se face conglăsuirea sufletului, când puterea cea socotitoare se conglăsuieşte (adică se uneşte) şi se potriveşte cu cea mânietoare, precum şi struna cea dintâi şi de mai sus a alăutei se conglăsuieşte cu struna cea din mijloc, (că din această conglăsuire se alcătuieste şi se plineşte glasul cel de mai de sus şi mai de jos, care păstrează conglăsuirea ceea ce se numeşte prin patru [pătrime]). Se face conglăsuire a sufletului şi când partea cea mânietoare se uneşte cu cea poftitoare, precum se uneşte şi struna lăutei celei din mijloc cu basul, adică cu struna cea din sfârşit (că din conglăsuirea şi unirea aceasta se plineşte glasul cel ce se numeşte prea-mărginit şi ascuţit, şi conglăsuirea ceea ce se zice prin cinci [cincime]). Se face iarăşi unirea sufletului şi când partea cea socotitoare se conglăsuieşte cu cea poftitoare, precum şi struna lăutei cea mai de sus şi dintâi se conglăsuieşte cu basul, adică cu cea mai din urmă (că din conglăsuirea aceasta se plineşte glasul cel mai greu şi mai iute, şi conglăsuirea ceea ce se numeşte prin toate [strunele]).

Iar dacă nu trebuie să luăm aminte la rânduiala şi rânduirea celor trei părţi ale sufletului, adică: cum cea socotitoare este mai sus, iar cea mânietoare - de mijloc, şi cea poftitoare - în urmă, dar am lua aminte la puterile şi la lucrările lor, mai bine este a o înţelege pe cea socotitoare ca struna cea din mijloc, căci aceea către cea mânietoare, ca şi către cea mai din urmă (poate mai de sus) strună se conglăsuieşte (fiindcă partea cea mânietoare a sufletului este cea mai iute şi mai pornită), şi are cuvintele conglăsurii celei prin cinci, iar către cea poftitoare, ca şi către cea mai de sus (poate cea din sfârşit) strună se uneşte (că aceasta este partea sufletului cea prea-grea şi prea-trândavă), şi are cuvintele conglăsurii celei prin patru, şi aşa întocmind şi îndreptând greutatea părţii celei mânietoare, iuţimea şi întinderea părţii celei mânietoare, şi greutatea şi trândăvirea părţii celei poftitoare face o conglăsuire preabună.

* συμφωνία.

* Ține rânduiala celorlalte, e în controlul lor.

CAPITOLUL XV

Pentru ce Sfântul Duh, Cel ce insuflă în Prooroci, Unul fiind, uneori adică se zice [la] singular, iar altele [la] plural?

Dentru ce Duhul cel Sfânt uneori se zice [la] singular, precum mărturisește Isaia, zicând: *Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns...* (cap. 61: 1). Și David: *Duhul Tău Cel Sfânt nu-L lua de la mine* (Ps. 50: 12), iar altele se zice la plural, precum mărturisește Pavel, zicând: *Duhurile Proorocilor, Proorocilor se supun* (I Cor. 14: 32)? Răspundem dar, spre dezlegarea nedumeririi, că Duhul Sfânt este Unul, precum și meșterul unul este, însă precum uneltele unui meșter sunt multe și osebite, așa și uneltele Sfântului Duh, adică Proorocii și bărbaii cei purtători de Duh, sunt mulți și osebiți; deci precum aceștia sunt mulți și osebiți, așa și luminile și insuflările și lucrările Sfântului Duh sunt multe și osebite, și nu numai întru cei mulți după număr se fac multe, ci și întru unul și același om se fac multe și osebite lucrările Duhului, căci Duhul Cel Sfânt, ca un Meșter și Muzicant, câteodată întinde și sporește lucrarea Sa, iar altă dată o împuținează, uneori o prefăce și altele o amestecă, după folosul celui ce lucrează și se insuflă de către El. Deci toate darurile Sfântului Duh cu adevărat nimeni nu poate a le număra, nemărginite fiind la număr, iar darurile cele mai generale ale Duhului, ori și cele mai deosebite, sunt hotărâte cu numărul, nefiind mai multe decât șapte, precum le numără Isaia, zicând: *Duhul înțelepciunii și al înțelegerii, Duhul sfatului și al tăriei, Duhul cunoștinței și al buneicinstiri, Duhul temerii de Dumnezeu* (cap. 11: 2).

CAPITOLUL XVI

După câte timpuri și chipuri se fac proorociile?

Trei adică sunt timpurile cele mai universale [generale] în care se fac proorociile, adică cel trecut, cel de față, și cel viitor; că un prooroc a luat de la dumnezeiescul Duh cunoștința celor trecute, iar altul cunoștința lucrurilor celor de față ce se fac în locurile cele depărtate, și altul cunoștința celor viitoare, iar chipurile după care proorocesc proorocii sunt deosebite, că unul adică a proorocit prin cuvânt, iar altul prin vreo faptă, și unul a proorocit curat, iar altul, umbrat și întunecat, și altul a proorocit prin una din gânditele simțiri ale sufletului, iar altul

prin alta: că precum trupul, prin simțirile cele cinci din afară și trupești, simte pe cele simțite din afară, așa și sufletul, prin simțirile sale cele gândite și dinlăuntru, simte gânditor (adică cu mintea) mișcările și lucrările Sfântului Duh, cele ce se fac înlăuntru în inimă*, drept aceea, după urmare, un prooroc a luat cunoștința celor proorocite prin vederea minții, iar altul, prin vederea auzului, unul prin mirosirea minții, iar celălalt, prin gustarea minții, și altul, prin pipăirea minții; toate aceste cinci simțuri ale sufletului însă, de minte și gândite, se numesc - cu mai universală și mai cinstită numire - vederi²⁹.

* Despre simțirile trupului și corespondentele acestora în suflet, sau simțirile sufletului (ce constituie, după Apostolul Pavel, *omul lăuntric* [Rom. 7: 22]), a tratat cu deosebire Calist Patriarhul în *Filocalia românească*, Vol. 8. Un studiu contemporan în această privință (poate singurul) a făcut Pr. Dr. Constantin Coman în *Erminia Duhului*, Editura Bizantină, 2002, p. 225. Totuși, despre această corespondență, de o putem numi așa, nu avem până acum o tratare temeinică, studiul de mai sus fiind mai mult o încercare în acest sens. Înțelegerea sau punerea în lucrare a simțirilor sufletești se face în stare de vedere duhovnicească cu ajutorul Duhului lui Hristos. Deși autorul acestei *Precuvântări* pare a face o deosebire netă între ele, cred mai degrabă că el se referă la două stări pe care le pot dobândi simțirile, putând deveni, alternativ, simțiri sufletești sau simțiri trupești. În acest sens, alți Părinți, referindu-se la un *singur* tip de simțiri, vorbesc despre simțuri „subțiate” sau simțuri „îngroșate” (sau grosolane) ca despre aceleași simțiri (texte în acest sens se găsesc și în tâlcuirile lor la psalmi) ce devin fie groase (pe măsura raționalizării lor după, sau pătrunderii lor de realitatea grosolană și inferioară a lumii materiale), fie subțiate (pe măsura pătrunderii sau raționalizării lor de către Rațiunea sau Cuvântul lui Dumnezeu în Duhul Sfânt, prin care dobândesc astfel o înțelegere [minte, socotință, cum zice mai sus autorul *Precuvântării*] „subțire” [subtilă, atentă, plină de sensibilitate], sau simțiri înduhovnicite de Duhul, și raționalizate de Rațiunea lui Dumnezeu). Aceste simțiri sunt în număr de cinci, după cum zice autorul mai jos (vederea, pipăitul, auzul, gustarea, mirosirea); se găsesc înrădăcinate sau întemeiate, structurate sau controlate de cele trei părți ale sufletului (socotitoare sau rațională [rațiunea însăși], mâniitoare [mânia însăși] și poftitoare sau doritoare [pofța însăși]); prin intermediul sistemului nervos, ce lucrează prin gânduri, sau prin așa-ziiși „stimuli”. Unii Sfinți Părinți – ca și autorul *Precuvântării* întrucâtva – vorbesc și de un fel de locaș al acestor părți: prima parte - în minte; a doua - în inimă; a treia - în pânțece și sub pânțece. Cu toate acestea, toate depind de gândul omului, de originea sa și de modul lui de manifestare ce întemeiază sau stăpânesc toate aceste părți. Gândul omului trebuie să fie una cu gândul lui Hristos, fără confuzie. Dar până la a-l dobândi, **omul** – ca persoană, trup și suflet, ce trebuie să se simtă în mod firesc „prins” în împreună-lucrarea tuturor acestor părți și simțiri, adică prin datele ce le culege din realitatea generală cu ajutorul acestora – trebuie să **aleagă**. Iar dacă ar fi să gândim ca psalmistul și ca Sfântul Grigorie al Nyssei din nota 28, am spune că omul trebuie să aleagă între a cânta fie lui Dumnezeu, pentru toate câte ne-a dat, fie sieși, pentru toate patimile ce le-a acumulat.

²⁹ [ὀράσεις = vedenie (în sens de „apariție”, sau ca acțiune); ceea ce este văzut; pentru această acțiune sau lucrare, se folosește mai jos încă un termen întrucâtva sinonim: λήμματα

= câștig; ceva primit sau luat, luare, n. n.] Pentru că precum vederea cea sănătoasă și puternică vede mai curat și mai cu putere decât celelalte simțiri și cuprinde pe cele ce-i stau în preajma ei, adică lucrările cele ce se văd, așa și mintea, care este ochiul și vederea sufletului, curățindu-se prin darul și lucrarea cea mai presus de fire a Duhului, vede curat și adevărat arătările cele gândite și tainele Duhului, și nu se amăgește, nici i se nălucește, pentru aceasta și proorocii se numeau văzând și privind (adică că văd și privesc): *Pre aceștia i-a rânduit și i-a pus David și Samuil văzătorul* (I Paral. 9: 23), și iarăși: *Iată, scris este în cuvintele celor ce vedeau, adică ale Proorocilor* (II Paral. 33: 18), și pentru Samuil s-a scris: *Să mergem la cel ce vede, că, pe proorocul, poporul îl numea mai înainte cel ce vede* (I Împ. 9: 9). Pentru aceasta și Dumnezeu zice prin Osea: *Și voi grăi către prooroci, și Eu am înmulți vedeniile, și în mâinile proorocilor M-am asemănat* (cap. 12: 10). Aducă și Marele Vasile: „Vedenii însă dăruind Domnul, orbește mintea pe care Însuși o a făcut, dar o luminează, și mai strălucită o face cu venirea Duhului, că pentru aceasta și proorocii prooroceau văzând, pentru că li se întindea [sporea] oarecum străvederea minții din venirea Duhului Celui ce-i lumina”. De aici și altceva ne învățăm, zice același: „Că proorocii nu erau ca vrăjitorii, care multe spun, însă puține știi din cele ce spun, iar Duhul cel Sfânt lasă inima să știe cele ce spune, că de nu ar fi știut David, nu ar fi însemnat faptul că cuvânt bun a revărsat inima sa (la tâlcuirea Psalmului 44). Pentru aceasta și Dumnezeu îngrozește și înspăimântează pe cei ce i-ar numi pe proorocii lui Dumnezeu lipsiți și ieșiți din minte, pe adevărații prooroci ai lui Dumnezeu, ca pe prooroci mincinoși și vrăjitori, care se fac afară de sineși, și pe cei ce ar numi câștig proorocia mincinoasă și vrăjitoria, și nu adevărata proorocie cea de la Dumnezeu: *Și dacă te va întreba poporul acesta, ori preotul, ori prooroc, zicând: Ce este câștigul Domnului? Și vei zice lor: Voi sunteți câștigul, și vă voi risipi pe voi, zice Domnul. Proorocul, și preoții, și poporul care vor zice: Câștig este de la Domnul, voi izbândi pe omul acela și casa lui. Așa să grăiți fiecare către aproapele său, și fiecare către fratele său. Ce a răspuns Domnul? Și ce a grăit Domnul? Și nu veți mai numi câștig al Domnului, că câștig pentru om este cuvântul Lui* (Ier. 23: 33-36)”. Acestea însă tâlcuindu-le, Teodorit zice: „Lipsiți de minte numeau pe prooroci rău-credincioșii, și proorocia, câștig. Poruncește dar Dumnezeu ca această denumire să nu se mai întrebuițeze, și celor ce nu se supun le îngrozește pedeapsă, le poruncește însă așa să întrebe: Ce a răspuns Domnul? Ce a grăit Domnul? Și câștig al Domnului a nu mai numi; aceasta însă o a poruncit Stăpânul Dumnezeu, patimile superstiției (desidemoniei [δαιμονίας = frică exagerată de Dumnezeu, lipsită de iubire, ce generează purtări și învățături străine]) tăind și învățând, că nu au înnebunit proorocii, ci sunt slujitori ai dumnezeieștilor cuvinte. Însemnează însă că câștigul (adică luarea) se zice și la bine și la proorocia cea de Dumnezeu insuflată, pentru aceasta scris este: *Câștig (luat) despre Ninive. Cartea vedeniei lui Naum cel din Elcoș* (Naum 1: 1), și *Câștigul cel luat pe care l-a văzut Avacum Proorocul* (Avacum 1: 11). Aceasta însă, tâlcuind-o, Teofilact zice: „Darul Sfântului Duh de către unii îndată se cuprindea și, ținându-i pe ei și din cele omenești osebindu-i, grăia prin aceștia cele viitoare. Deci aceasta năprasnică prindere a minții, câștig ori luare o a numit Naum. Și știut să fie că toată proorocia, se poate zice fie câștig, sau luare, fie povestire [λεχθεῖη = vorbire etc.], că proorocii au luat pe aceasta de la Dumnezeu”.

Că Iezechiil adică gânditor vede: *Și am văzut, zice, și iată răsăreau peste ele vine și cărmuri, și se înființa peste ele deasupra piele* (cap. 37: 8), încă și aude gânditor (adică cu mintea) același: *Și a zis către mine: Fiu al omului, stai pe picioarele tale și voi grăi către tine; și am ascultat pe cel ce grăiește către mine* (Iez. 2: 1). Și iarăși: *Și tu, fiul omului, ascultă pe Cel ce grăiește către tine* (stih 8), încă și gustă același: *Și m-a hrănit, zice, cu cartea aceasta, și a zis către mine: Fiul omului, gura ta va mânca, și pântecele tău se va umple de cartea aceasta* (Iez. 3: 2). Gură însă aici numește pe puterea cea mai de vârf și mai lucrătoare a minții, care ea mai întâi gustă aceste dumnezeiești mâncări și duhovniceștile Taine, iar pântece numește pe a doua și mai încăpătoare parte a sufletului, adică gândul care zice că se va îndestula din cartea aceasta ca din niște mici semințe ale Duhului, ca din multe cuvinte duhovnicești. Și Isaia și vede și aude cu mintea: *Am văzut, zice, pe Domnul pe scaun înalt și prea-înălțat* (cap. 6: 1). Și iarăși: *Și am auzit glasul Domnului zicând: Pe cine voi trimite* (stih 8). Dar și Daniil: *Priveam, zice, până ce scaunele s-au pus, și Cel vechi de zile a șezut* (cap. 7: 9). Că [Deci] Iezechiil de mai sus a văzut cu ochiul cel proorocesc scularea morților, iar Daniil a văzut judecata morților. Încă și alți mulți prooroci au proorocit, gânditor văzând, și auzind și gustând, iar Solomon a și mirosit gânditor, pentru aceasta zicea: *Mireasma mirurilor tale mai presus decât toate aromatele* (Cânt. 1: 3). Dar care [dintre prooroci] a proorocit și prin pipăire gânditoare? Proorocul Naum, despre care s-a scris: *Luarea Ninivei, cartea vedeniei lui Naum* (cap. 1: 1). Și Proorocul Avacum: *Vedenia ce a văzut-o Avacum Proorocul* (cap. 1: 1)*. Câștig însă ori luare se numește prinderea minții ceea ce de Dumnezeu se face gânditor, și a inimii, ca și cum atingându-se Dumnezeu de stăpânitoarea putere a sufletului, iar mintea închipuindu-se* de Duhul.

CAPITOLUL XVII

Cum că David după toate timpurile și chipurile a proorocit.

eilalți prooroci așa au proorocit: unul după un singur timp și chip de la Duhul a proorocit, iar altul numai după două timpuri și chipuri; prea puțini însă au proorocit și după cele de mai sus, cu toate trei timpurile și după deosebitele chipuri. Iar singur acest dumnezeiesc Părinte David, care și Profitopator (adică

* În aceste două referințe din urmă (din Avacum și Naum) se folosește același termen, τὸ λῆμμα.

* Formându-se, modelându-se.

Părinte al Proorocilor) după dreptate poate a se numi, acesta, zic, a proorocit numai cu toate timpurile și chipurile de mai sus: și acum adică, zice pentru cele trecute, iar acum, pentru cele de față, și acum pentru cele viitoare, și acum vede gânditor: *Cred, zice, că voi vedea bunătățile Domnului* (Ps. 26: 19); iar acum aude gânditor: *Auzi-voi, zice, ce va grăi întru mine Domnul Dumnezeu* (Ps. 84: 8); și altădată pipăie gânditor: *Limba mea, zice, este trestie [condei]a scriitorului ce scrie degrab* (Ps. 44: 1). *Limbă* însă numește nu pe cea dinafară și trupească, că aceasta mai mult zice, și de scris nu scrie, ci limbă numește pe cea dinlăuntru, pe a minții adică, pe care în chip minunat o apucă Duhul Cel Sfânt, precum și scriitorul apucă condeiul, și prin aceasta bine scrie în suflet cunoștințele și tainele, și nu numai atâta, ci și în grabă le scrie pe ele, că prin scriitor și prin litere arată David lucrarea proorociei, iar prin grăbirea scrierii arată ascuțimea proorociei.

Altundeva însă, același mărturisește că are și gust gânditor: *Cât sunt de dulci, zice, sunt gâtlejului meu cuvintele Tale* (Ps. 118: 103); pentru că și gura gândită a inimii sale se îndulcea, înghițind cuvintele Domnului, și iarăși grăindu-le, și prin înghițirea și scoaterea lor, multă îndulcire simțind. Încă și în alt loc zice că a revărsat inima sa cuvinte bune: *Revărsat-a inima mea cuvânt bun* (Ps. 44: 1). *Inimă* numind puterea minții cea prea adâncită și primitoare de toate duhovniceștile cuvinte, care se umplea și se sătura de toate hranele cele bune ale Sfântului Duh. Arareori însă se află la David și gânditoarea mirosire, mai puțină decât celelalte gânditoare simțiri: *Smirna, zice, și stacti și casia din hainele tale* (Ps. 44: 8). Că din această gânditoare mirosire simțea în sufletul său bunamireasmă cea duhovnicească a lui Hristos; așa Prooroc-împăratul acesta, cu toate simțirile minții sale, primea cunoștințele și lucrările Sfântului Duh.

Însemnează însă David prin cuvintele sale deprinderea ce o avea în sine spre a prooroci, că uneori pe cele trecute le zicea ca trecute, iar alteori pe cele viitoare, ca viitoare, și de multe ori schimba rânduiala, că, pe cele viitoare, ce urma a le face, le zicea ca trecute și făcute, iar pe cele trecute și făcute dimpotrivă le zicea ca viitoare și următoare [pe cale] a se face, că așa zicea: *Pentru ce s-au întărit neamurile, și noroadele au cugetat cele deșarte?* (Ps. 2: 1). Și aceasta: *De față au stătut împărații pământului, și boierii împreună s-au adunat* (Ps. 2: 2). Și alte asemenea zicea în loc de cele viitoare, adică în loc de „se vor întărit”, și „vor cugeta”, și „de față vor sta”, și „împreună se vor aduna”. Așa și aceasta: *În râu vor trece cu piciorul*, o zicea în loc de trecut, adică „au trecut”; iar alteori și pe cele viitoare și trecute le zicea ca în timpul de față, care lucrare este o deosebită cunoștință a dumnezeiescului Duh, a nu avea adică întru sine nimica ca trecut, nici ca viitor sau fiitor, ci toate a le avea ca în timpul de față*.

* Mai cu de-amănuntul despre această vedere sau simțire a lui David, să se vadă nota de la Psalmul 65: 5.

De vreme ce pe toate cele de mai sus le-am teorisit [arătat] în precuvântarea aceasta mai înainte de tâlcuirea Psalmilor, pentru aceasta, acum este vreme să începem și tâlcuirea cea după zicere. Aceea însă mai înainte o spunem cititorului, de nevoie și deplin, cum că toate zicerile Psalmilor nu se vor tâlcui numai după un chip, adică numai după istorie și după literă, sau numai după alegorie, ori numai după anagogie (adică după înalta înțelegere) ori numai după tropologie (adică după moraliceasca învățătură), ci aceeași zicere de multe ori se va tâlcui după multe și osebite chipuri³⁰, și precum la pomi sau la semănături multe feluri și puteri se află, că pomul are și rădăcină, și tulpină, și crengi, și coajă, și frunze, și măduvă, adică trupul cel dinăuntru a pomului; așijderea [și dacă] și la semănături se află și frunză, și pai, și spic, și găoace, și învelitură, și rod, cu un chip ca acesta și mult mai vârtos în cuvintele Duhului se află osebite înțelesuri. Pentru aceasta nu se cuvine a se prihăni cineva pentru că a aflat osebite înțelesuri la fiecare zicere a psalmilor, ci mai ales se cuvine să aibă îngăduință pentru înțelesurile pe care nu a putut a le afla, pentru că la înțelegerile cele după vrednicie* ale fiecărei ziceri nu poate cineva ajunge, măcar de ar fi cel mai înțelept și mai îmbunătățit.

Însă noi putem, în general, să potrivim psalmii și astfel; și vrăjmași ai lui Hristos să înțelegem pe demoni, vrăjmașii creștinilor, iar prin Saul și Abesalom și prin toți tiranii care se pomenesc în Psalmi să înțelegem pe Diavolul, iar vrăjmașitori și necăjitori și prigonitori și ispititori să înțelegem pe aceiași demoni. Prin David însă, și uns, și Împărat, să înțelegem pe fiecare creștin, că precum David s-a uns cu untdelemn spre a se face împărat pământesc, așa și noi creștinii ne-am uns cu untdelemn și cu mir în vremea Sfântului Botez spre a ne face împărați în ceruri. Iar câte ziceri nu se potrivesc nouă, acelea le citim simplu ca pe

³⁰ Că în patru chipuri se tâlcuiesc dumnezeieștile Scripturi: după literă, alegoric, anagogic și tropologic, și tâlcuirea cea după literă este atunci când [arată] precum este zicerea Scripturii ceea ce stă de față, așa se și tâlcuiește [arată faptele după cum s-au întâmplat, istoria „la rece”]; iar tâlcuirea cea alegorică este când una este zicerea și altfel se tâlcuiește [de fapt]; anagogica tâlcuire este când se înalță înțelegerea zicerii la cele înalte și cerești; iar cea tropologică este când înțelegerea zicerii se potrivește la chipurile, adică la moralurile [purtările] sufletului. De pildă, Ierusalimul, după literă, este cetatea cea simțită a Ierusalimului, iar alegoric, Ierusalim se zice biserica creștinilor cea de pe pământ ce se ostenește, iar anagogic este cerescul Ierusalim și biruitoarea biserică a celor fericiți, iar tropologic, Ierusalimul este tot sufletul cel îmbunătățit, care dinspre patimi se află în pace.

* Cele adevărate, esența.

niște glasuri ale Sfântului Duh, sfințindu-ne pe noi înșine prin citirea acestora, precum sunt zicerile psalmului al doilea, și a altora ca acesta³¹.

³¹ Însemnăm aici că după Sfinții Epifanie [al Salaminei] și Grigorie al Nyssei, și Eusebie și Pamfil, evreii împart Psaltirea în cinci cărți, și astfel aceasta se face un alt Pentateuh (adică carte încincită), căci de la Psalmul 1 până la al 40-lea, cartea întâi o numără; iar de la 41 și până la 71, a doua carte o zic ei; iar de la 72 până la 88, a treia carte o numesc; iar de la 89 până la 105, a patra carte o numesc; iar de la 106 până la sfârșit, a cincea carte o numesc; și au socotit de cuviință ca fiecare psalm care are la sfârșit aceasta: *facă-se, facă-se* (ori *fie, fie*), același să fie sfârșit al fiecărei cărți, că *facă-se, facă-se* ori *fie, fie* este în loc de *amin, amin*, care mai la sfârșitul fiecărei rugăciuni și fiecărui cuvânt se obișnuiește a se zice; și vezi despre aceasta cuvintele lui Teodorit, care sunt la subînsemnarea sfârșitului Psalmului 105, iar cartea a cincea și cea din sfârșit în loc de *facă-se, facă-se* are sfârșitul acesta: *Toată suflarea să laude pe Domnul*. Însă care este rânduiala și suirea [înălțarea] cea prin vedere dintru aceste cinci cărți? Ascultă, precum pe ea o numește dumnezeiescul Grigorie al Nyssei mintea cea înaltă: partea cea dintâi, adică Întâia Carte a Psalmilor, depărtează pe om de la răutate, pentru aceasta și începe așa: *Fericit bărbatul care nu a umblat în sfatul necredincioșilor, și în calea păcătoșilor nu a stătut, și pe scaunul pierzătorilor nu a șezut* (Ps. 1). Iar Cartea a Doua îl aduce pe om însetat de bunătate, ca cerbul cel prea-însetat, pentru aceasta și începe de la psalmul ce zice: *În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa dorește sufletul meu spre tine, Dumnezeule* (Ps. 41: 1). Iar Cartea a Treia face pe om văzător (adică privitor cu mintea) al firii celor ce sunt (existențelor), pentru aceasta și începe așa: *Cât este de bun Dumnezeul lui Israil!* (Ps. 72: 1), și *Ca un dobitoc m-am făcut la tine* (Ps. 72: 22), adică „când socoteam că binele este într-o vreme; iar acum cu Tine sunt, când am alergat spre cele de-a dreapta”. Iar Cartea a Patra nu lasă pe om mai mult a fi de obște (nu-l lasă a trăi obișnuit, după cele comune oamenilor), ci îl unește cu Dumnezeu, și îl face om al lui Dumnezeu, pentru aceasta și începutul ei, adică Psalmul 89, se suprascrive: *Rugăciunea lui Moisi, omul lui Dumnezeu*. Iar Cartea a Cincea îl urcă la însăși vârful suirii într-o care este toată plinirea omeneștii mântuirii: *Toată suflarea, zice, să laude pe Domnul*; că în această zicere sfârșește Cartea a cincea a Psalmilor. Dăm știre filologilor (adică iubitorilor de cuvânt) că patru Psaltiri se află (în limba elină, adică), trei tălmăcite în măsuri eroice [metrii eroici, adică hexametrii homerici], și una tălmăcită în măsuri iambice [metrii iambici]. [De asemenea] și o Psaltire Eroică [în hexametri], care este lucrarea bătrânului Apolinarie [Apolinarie (tatăl), născut la începutul secolului IV, a scris o variantă a Psalmilor în hexametrii homerici], tipărită și ea, a cărei har [calitate] este mai ales acesta: că în fiecare stih se plinește printr-un înțeles deplin. Adică hexametrii sunt lucrați atât de bine pe textul Psaltirii, încât înțelesurile nu se depărtează de textul original.]. Iar cea de-a doua este lucrarea lui Iacov cel tânăr de Porto, care cu adevărat este prea umilincioasă, și scrisă mai cu dulceață decât a lui Apolinarie, însă nu în fiecare stih al ei se cuprinde un înțeles deplin, ci, de multe ori, în două sau în trei stihuri. Iar cea de-a treia este lucrarea lui Ștefan Ericul, mai josită [ἥττω = greoaie] în vorbă [în exprimare] decât

cea a lui Iacov. Iar cea de-a patra, cea iambică zic, este lucrarea pururea pomenitului kir Iosif, ce a arhierit în Târnovo și și-a săvârșit viața pustnicește în sfințita și Marea Lavră a Athonului, unde și Psaltirea aceasta se află, în manuscrise păstrându-se, și este versificată după urmarea stihurilor iambice ale lui Euripid. Am făcut această înștiințare însă pentru filologi și pentru dascăli, ca în locul lui Omir și a lui Isiodor și a celorlalți poeți elini, care au scris cu măsuri eroice, să citească și să predea școlarii lor cele trei Psaltiri eroice pomenite, iar în locul lui Euripid și a lui Sofocle și a celorlalți, care au întrebuițat stihuri iambice, să predea Psaltirea cea iambică, silindu-se a o însuși prin manuscrise, ori a o da în tipar. Dar oare din aceasta se câștigă vreun folos? Ca totodată și meșteșugul poeziei să-l învețe tinerii, și inima lor să o întărească cu înțelegerile buneii-cinstiri de Dumnezeu și a faptei bune, că necuviincios și vătămător de suflet lucru este a citi și a preda celor hrăniți cu învățăturile buneii-cinstiri scrierile elinilor cele născocite și păgânești în sufletele cele fragede ale tinerilor școlari. Se înțeleg însă psalmii lui David și prin Paralipomena, că Psalmul 105 se întărește de capitolul 17 al Cărții întâi a Paral., așijderea și Psalmul 135 de același capitol. Se întărește de Isaia, că, zicând el: *Doamne miluiește* (cap. 33: 2), se unește în parte cu Psalmul 122 al lui David, ce zice: *Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi*. Se unește de Ieremia, că, zicând acesta în plângerile sale: *M-au pus întru întuneric, ca pe morții cei din veac* (Plâng. 3: 3), se unește cu Psalmul 142, ce zice: *Pusu-m-au întru cele întunecate ca pe morții cei din veac*. Asemenea și în multe alte părți ale Scripturii Vechi se pomenesc anume ziceri ale psalmilor; întăresc psalmii și Scriptura cea nouă, la nenumărate locuri aducând mărturii din psalmii davidici. Psaltirea o întăresc Apostolii în al 85-lea canon al lor, Sinodul cel de la Laodiceia întru al 60-lea canon al său, cel din Cartargina în al 35-lea canon, Atanasie în trimiterea sa panegirică, și Grigorie Teologul, și Amfilohie în stihuri.

**CUVIOSUL
EFTIMIE ZIGABENUL**

**TÂLCUIRE
LA CEI 150 DE PSALMI AI
PROOROCULUI ȘI ÎMPĂRATULUI
DAVID**

Catisma întâi

PSALMUL 1

Psalm al lui David, nescris deasupra la evrei*.

Fermul acesta întâi este fără supra-scriere în limba evreiască, la fel este cel de-al doilea. Cuprinde însă fericirea și lauda bine-cinstitorilor și a dreptilor, ticăloșirea și prihănirea necinstitorilor și a păcătoșilor¹.

1. Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necinstitorilor și în calea păcătoșilor n-a stătut și pe scaunul pierzătorilor n-a șezut.

Fericit, după Marele Vasile, este cu adevărat numai Dumnezeu, precum zice Apostolul Pavel, Fericitul și singurul Stăpânitor (cf. I Tim. 6: 15). Însă Dumnezeu ne-a dat și nouă numirile acestea, după același Vasile: adică să ne numim fericiți, precum ne-a dat și numele lui Dumnezeu, adică a ne numi dumnezei, după zicerea din psalmi: *Eu am zis, dumnezei sunteți* (Psalm 81: 6). De asemenea, El ne-a dat și alte numiri ca acestea, care se cuvin lui Dumnezeu. Deci numirea de *fericit*, precum zice același Vasile, este un rod și o ispravă a plinirii faptei bune (virtuții)*.

* Adică fără titlu.

¹ Despre acest psalm, Eftimie Zigabenu l zice că nu a fost preluat cu suprascriere de la cei 70 [tălmăcitorii Septuagintei - a Scripturii Vechiului Legământ în grecește, n. n.] și că este nu numai moral, ci și dogmatic, fiindcă – după Teodorit – el nu îndeamnă numai la a lua aminte la dumnezeieștile cuvinte, ci și prihănește și ceartă pe necredincioși și pe ceilalți păcătoși, lucru prin care nu numai că adunăm folos moral, ci și dogmatic. Iar Nichita Stithatul zice că acest psalm nu se suprascrie, pentru că nu are caracter hotărât [ὄρισμένον, adică nu este mărginit de ceva, nu se rezumă la o interpretare anume, n-are hotar].

* Mitropolitul Veniamin a tradus aproape întotdeauna αἱ ἀρεταί [=virtuți] cu *fapte bune*; deci faptele bune sunt virtuțile. Am redat prin fapte bune deoarece mi se pare mai sugestiv, mai ales și pentru aceea că în literatura ascetică, pentru cel ce a dobândit virtuțile nu se folosește decât foarte rar termenul *virtuos*, ci *îmbunătățit* [ἐνάρητος = lit. virtuos; îmbunătățit], adică îmbunătățit cu fapte bune, cu bunătăți [virtuți]. După Sfinții Grigorie din Nazians și Vasile cel Mare, dobândirea faptei bune sau a virtuții este una cu dezvoltarea unei firi desăvârșite sau a unui caracter desăvârșit, atingerea desăvârșirii. Prin urmare, a dobândi fapta bună este una cu a avea o așezare bună, dispoziția de a face bine în permanență, de a fi virtuos [cf. G.W.H. Lampe, D.D., *A Patristic Greek Lexicon*,

Fericit numește pe acela care nu are vreo stricăciune și moarte, căci *fericit* este acela care nu are vreo stricăciune sau moarte. Vrea să zică, deci, că *fericit* este acela care nu are parte de stricăciune și de moarte.

Fericirea aceasta însă, deși se dă de Dumnezeu părții bărbătești, împreună cuprinde însă și partea femeiască, căci partea, precum am zis, cuprinde totul [întregul], cuprinzând amândouă părțile firii omenești, fiindcă, după dumnezeiescul Apostol, cap al femeii este bărbatul (cf. I Cor. 11: 3). Și precum celelalte părți ale trupului se unesc cu capul, așa și femeia se unește cu bărbatul. Și precum firea omenească este obștească [comună] și una - și la bărbați, și la femei - așa și faptele bune și răsplătirile le sunt obștești, drept care cu nimic nu se deosebește bărbatul de femeie.

Urmând, dar, Dumnezeiescul David firii lucrurilor, a pus oarecare rânduială în zicerile acestea, căci, dacă rădăcină și început al lucrurilor și al faptelor trupului este sfatul cel din inimă și gândul omului - precum și Domnul a zis că din inimă ies gândurile cele rele, care fac pe om necurat (cf. Mt. 15: 18 ș.u.) - pentru aceasta, noi, oamenii, mai întâi voim, apoi facem alegerea și hotărârea sfaturilor și voințelor noastre, iar după aceea rămânem în cele ce am hotărât, precum zice Dumnezeiescul Vasile. Și fiindcă *necredincios* (necinstitor de Dumnezeu) este ateul (cel ce nu crede în Dumnezeu sau cel ce crede în mulți dumnezei), Marele Vasile tâlcuiește, zicând: „Că necinstire de Dumnezeu se zice despre păcatul cel împotriva lui Dumnezeu, iar *păcătos* este acela care, deși este bine-cinstitor de Dumnezeu, are însă viață în fărădelegi și păcate. Iar *pierzător* se numește acela care nu se întinează doar pe sine prin păcate, ci și pe alții-i strică și-i împărtășește cu păcatul, precum și ciumatul răspândește ciurma și la alții. Pentru aceasta zic că David fericeste aici pe acel creștin care se va păzi de toate acestea trei*, adică pe cel care nu se împărtășește cu sfatul cel împotriva lui Dumnezeu al necredincioșilor, nici cu dinadinsul, nici în treacăt, după Isihie - că aceasta socotesc că însemnează *umblarea* și *calea* de care zice aici David² - nici nu se

Oxford, At The Clarendon Press, 1961, p. 225). Tot după Părinți, dreptatea este suma tuturor virtuților. Paradoxal, plecând de aici, am putea spune că atunci când se pomenește de dobândirea faptei bune, este vorba [și] de dobândirea dreptății, ca virtute care le cuprinde pe toate. Proorocul Ieremia zice că noi, creștinii, îl vom numi pe Hristos: *Domnul-Dreptatea-noastră* (Ier. 23: 6). În sfârșit, după Apostolul Pavel, dreptatea noastră nu este în primul rând o sumă de realizări individuale, ci virtutea lui Hristos, fapta Lui cea bună, pe care El a dobândit-o pentru noi, iar noi o luăm în dar de la El (vezi Epistola către Romani 8: 33).

* Adică *sfatul necredincioșilor*, *calea păcătoșilor* și *scaunul pierzătorilor*. Sau, tot astfel: necredincioșii, păcătoșii și pierzătorii. Cele trei stări sunt nuanțate în continuare.

² Marele Vasile înțelege aici prin *cale* viața oamenilor, pentru că aduce pe fiecare om la sfârșitul vieții sau în moarte, precum și calea duce pe cei ce umblă spre locul pe care-l voiesc. Dumnezeiescul Grigorie al Nyssei adaugă zicând că cei mai mulți, rătăcindu-se cu

împărtășește cu starea și lucrul cel rău al păcătoșilor, deși, dacă din întâmplare s-ar răpi cândva*, ca om, [el îl îndemnă] să nu se împărtășească nici de stăruința nici de hotărârea pe care oamenii cei pierzători și stricați o fac în răutate, stricând și pe ceilalți - despre care și Solomon a zis: *Semeț și obraznic și trufaș pierzătorul se numește* (Pilde. 21: 24) - că aici, prin *scaun*, David numește stăruința.

Însă zicerea aceasta se poate înțelege și în alt chip, că *sfat al necredincioșilor* se înțelege adunarea necredincioșilor, precum au tălmăcit Achila și Teodoțion*, iar *cale* și *drum* al păcătoșilor este, după Didim, diavolul, pentru că cel ce nu stă la diavol, acela va veni către Hristos, care este Calea cea adevărată, prin Care merg oamenii la fapta bună, precum Singur a zis: *Eu sunt Calea* (In. 14: 6). Iar *scaun al pierzătorilor* este, după Asterie, învățătura oamenilor celor răi. Dar, fiindcă nu este destul la împlinirea faptei bune numai a fugi omul de răutate, ci este trebuință să facă și binele, după aceea zice: *Abate-te de la rău și fă binele* (Ps. 23: 14). Și aceasta: *Încetați cu viclesugurile voastre și învățați-vă a face bine* (Is. 1: 16). Pentru aceasta și David zice în continuare:

2. Ci în legea Domnului e voia lui și în legea Lui va cugeta ziua și noaptea.³

„Fericit, zice, este acel creștin care nu numai că nu s-a împărtășit cu mai-înainte-zișii necredincioși și păcătoși și pierzători, ci mai ales și-a potrivit voia sa cu legea Domnului, și numai pe acelea le voiește și iubește, pe care le poruncește

simțirile, numesc fericiți pe cei cu care se cunosc în viață, întrebuițând strâmb și numirile și lucrurile; pentru aceasta, Proorocul, țintind chiar în mijloc, strigă că fericit este numai cel bun și râvnitor. Sfârșitul vieții celei cu fapte bune este fericirea cea negrăită, căci câștigarea faptei bune face fericit pe cel ce trăiește prin ea și pentru ea. Iar despre *sfatul necredincioșilor*, [Sfântul Ioan] Hrisostom zice că, precum Diavolul este sfat al celor necredincioși, tot astfel, și dimpotrivă, sfat al celor bine-credincioși este Hristos, Care le este acestora și Cale, și Scaun. Este numit *Cale* deoarece Se suie către Părintele Însuși, iar *Scaun* fiindcă odihnește pe cei obosiți în cale, căci zice: *Veniți toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi* (Mt. 11: 28).

* Adică de ar fi silit de unele împrejurări sau persoane la săvârșirea răului.

* Traducători ai Vechiului Testament pentru comunitățile evreiești din secolul II d.Hr.

³ Sfântul Grigorie al Nisei tâlcuiește zicând că David pentru aceasta a zis aici de două ori *lege*: ca să arate pe Cea Veche și pe Cea Nouă, a darului, care urma să se dea. Iar *va cugeta*, deoarece creștinii mai mult se cuvine să cugete (adică să citească) Scriptura Cea Nouă decât pe cea Veche, precum zice Marele Vasile în Epistola sa către Hilon. Același Grigorie înțelege prin *ziua* - sporirea în bine, iar prin *noapte* - sporirea în rău, căci cel ce cugetă legea întru acestea, fiind în bună sporire, nu ocărăște și nu se mândrește, iar în reaua sporire nu cade cu totul și nu se întristează; de asemenea, *cugetă* desemnează pe cel ce de bună voie păzește legea, iar nu pe cel ce o păzește în silă și nevrând.

legea lui Dumnezeu: și pe acestea le cugetă totdeauna, și cu acestea își rânduiește și îndreptează viața sa. Că așa și Dumnezeu a poruncit prin Moise zicând: *Și vor fi graiurile acestea, care eu astăzi le poruncesc ție, în inima ta și în sufletul tău: și vei învăța acestea pe fiii tăi, și vei grăi întru acestea în casă șezând, și în cale umblând, și culcându-te și sculându-te: și vei lipi acestea spre semn pe mâna ta, și va fi neclătită înaintea ochilor tăi* (Deut. 6: 6-8). Și către Isus al lui Navi a zis Dumnezeu: *Să nu se pogoare cartea legii acesteia de pe buzele tale, ci călăuzește-te de ea ziua și noaptea, ca să plinești întocmai tot ce este scris în ea* (Isus Navi 1: 8). Iar în continuare arată David și care rod se naște din citirea legii dumnezeiești.

3. Și va fi ca pomul cel răsădit lângă izvoarele apelor, care rodul său va da în vremea sa și frunza lui nu va cădea, și toate câte ar face vor spori.

Acela ce cugetă întotdeauna la legea dumnezeiască, fiind sădit lângă râurile dumnezeieștilor cuvinte și adăpându-se cu învățătura lor, va fi îmbrăcat cu verdeață ca pomul cel sădit lângă izvoarele apei, și aduce adică faptele cele bune ca pe niște roade la vreme cuviincioasă și potrivită; însă nu leapădă și frunzele, adică smerita cugetare care acoperă și păzește rodul pomului cuvântător, adică faptele cele bune. *Rodul* îl putem înțelege și într-alt chip, și anume ca bogăția cea duhovnicească a dumnezeieștilor daruri, care se adună din ostenele și nevoiță, iar frunza, după Teodorit*, este nădejdea mântuirii, care acoperă ostenelele cele de acest fel în fiecare vreme și nu lasă pe cei îmbunătățiți să le simtă [ca pe niște realizări importante], la gândul răsplătirii ce vor lua în veacul viitor [tânjind mai mult după cele viitoare, nepieritoare, definitive, socotind ca nimic pe cele din urmă sau, cel mult, ca pregătitoare pentru cele veșnice].

După cuviință însă a asemănat Proorocul-împărat dumnezeieștile cuvinte cu *apele*, pentru că acestea adapă și hrănesc gânditor, sufletele precum apele adapă și hrănesc simțitor sadurile. Căci și Stăpânul Hristos a numit învățătura Sa apă, zicând: *De însetează cineva, să vină la Mine și să bea, cel ce crede în Mine, a zis Scriptura: râuri de apă vie vor curge din pânțele lui* (In. 7: 37). Și iarăși: *Cel ce va bea din apa pe care Eu o voi da lui nu va înseta în veac* (In. 4: 14). Iar unui astfel de om, care se adapă din cuvintele dumnezeiești, Dumnezeu îi ajută în toate lucrurile, precum însuși David zice undeva: *De la Domnul pașii omului se îndreptează, și calea Lui o va voi foarte* (Ps. 36: 24), iar Apostolul zice: *Și știm că Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor ce-L iubesc pe El* (Rom 8: 28), și nu

* Teodorit al Cirului (393–460), a lăsat o tâlcuire a Psalmilor, scrisă între anii 441–449. Este autorul multor tâlcuiri la Sfânta Scriptură, fiind, alături de Sfântul Ioan Gură de Aur, unul dintre cei mai mari exegeți ai Scripturii. Tâlcuirea sa, tradusă la noi pe la 1840, a fost reeditată recent de Mănăstirea Sfinții Arhangheli – Petru Vodă, 2003.

oricum a zis Pavel *toate*, ci pentru ca să arate că cel ce va ajunge la iubirea lui Dumnezeu nu voiește să facă nici un rău, pentru aceasta și în toate mișcările lui este îndreptat de Dumnezeu.

Și după ce David a îndemnat pe oameni spre fapte bune, prin bunele și mângâietoarele sale cuvinte, cheamă în continuare pe nevoitorii faptelor bune prin cuvinte de împotrivire și mahnicioase, zicând așa:

4. Nu sunt așa necredincioșii, nu sunt așa.

Adică: „Oamenii necredincioși (ori necinstitori de Dumnezeu) nu sunt îmbrăcați cu verdeață, zice, nici nu aduc rod, nici celelalte bunătăți nu vor dobândi, după cum înverzește și rodește și dobândește acestea acel creștin care cugetă la legea lui Dumnezeu”. Însă Proorocul a îndoit pe *nu așa*, ca mai mult să adeverească cuvântul său și să arate mai luminat nepotrivirea dintre necinstitori și cei bine-cinstitori, după Teodorit.

Ci ca praful ce-l spulberă vântul de pe fața pământului.

Precum vântul mută țărâna cea subțire a pământului, adică praful, împrăștiindu-l pe el dintr-un loc într-altul, într-acest chip îi împrăștie pe cei necredincioși și dracii care suflă împotriva noastră. Iar David numește *fața pământului* ceea ce se vede și care mai e numită și spinare a pământului, pentru că deasupra ei poartă pământul saduri, vietăți și alte trupuri, după cum *adânc al pământului* numește sânul pământului. Iar *necredincioși* numește aici David cu obștesc nume pe toți cei mai sus ziși necinstitori, și păcătoși, și pierzători; însă, după Atanasie* și Isihie*, pot a se înțelege și necredincioșii și iudeii care, pentru că nu cinstesc pe Fiul lui Dumnezeu, s-au împrăștiat în toată lumea ca un *praf*, după ce propovăduirea Sfinților Apostoli a suflat asupra lor [a evreilor] ca un vânt puternic ce a adus oștile romanilor care au stricat Ierusalimul, patria lor.

5. Pentru aceasta nu se vor scula necredincioșii la judecată.

Vezi, aici, iubitele, acrivia Sfântului Duh Care grăiește prin David, fiindcă nu simplu s-a zis că *nu se vor scula necredincioșii*, ci a adăugat și aceasta, *la judecată*, pentru că ei de aici sunt de sine osândiți, *căci cel ce nu crede*, zice, *a și fost judecat* (In. 3: 18). Aceștia se vor scula pentru a se osândi, după Hrisostom și după Teodorit. Însă se cuvine să luăm seama că Moise nu a grăit lămurit despre

* Sfântul Atanasie cel Mare (295-373) este autor al unor tâlcuri la Psalmi.

* Sfântul Isihie al Ierusalimului († 450) a lăsat și el unele tâlcuiri la Psalmi, păstrate în Patrologia greacă, Vol. 27.

înviere, iar David a fost cel întâi care a învățat lămurit despre aceasta. El a vorbit mai înainte despre aceasta în chip umbros: *Căci Eu și sângele vostru, în care e viața voastră, îl voi cere de la orice fiară* (Facerea 9: 5). Și cuvintele pe care le-a grăit către el Dumnezeu din rug au fost acestea: *Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov* (Ieșire 3: 6), pe care și Domnul, pomenindu-le, zicea: *Iar despre învierea morților, au n-ați citit ce vi s-a spus vouă de Dumnezeu, zicând: Eu sunt Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov? Nu este Dumnezeul morților, ci al viilor* (Mt. 22: 31-32).

Nici păcătoșii în sfatul dreptilor.

Aici nu numește *păcătoși* pe cei credincioși, ci pe cei necredincioși, adică care sunt stricați și răi, care se vor judeca și vor fi izgoniți departe de cei drepti, după Achila și Teodoțion, care *sfatul dreptilor* l-au tălmăcit „adunarea dreptilor”, iar *drepti* obișnuiește Sfânta Scriptură a numi pe aceia care se iscusesc la osebita faptă bună a dreptății, dar și, îndeobște, pe toți sfinții pe care Dumnezeu i-a îndreptat pentru faptele lor cele bune.

6. Că știe Domnul calea dreptilor.

Prin aceste cuvinte, David arată că nici un om nu se poate tăinui și ascunde de Dumnezeu, pentru că Dumnezeu știe căile cele bune și mișcările dreptilor, precum zice în altă parte: *Cunoaște Domnul căile celor fără prihană* (Psalm 36: 18); și iarăși, Moise: *...va arăta Domnul pe cine este al Lui și cine este sfânt* (Num. 16: 5). Căci Însuși Domnul a zis: *Eu sunt Calea* (In. 14: 6). De unde urmează că El știe pe aceia care merg pe calea Lui, adică poruncile Lui. Iar căile rele Dumnezeu se preface a nu le ști, pentru că ele sunt nevrednice de cunoștința cea cuviincioasă a lui Dumnezeu. Pentru aceasta, atunci când a călcat Adam porunca, Dumnezeu l-a întrebat ca și cum nu ar fi știut, zicând: *Adame, unde ești?* (Fac. 3: 9). Asemenea și pe Cain, după ce l-a omorât pe fratele său, l-a întrebat: *Unde este Abel, fratele tău?* (Fac. 4: 9). Și pe alți mulți asemenea i-a întrebat Dumnezeu.

Iar calea necredincioșilor va pieri.

Faptele cele bune și lucrările oamenilor celor drepti și sfinți vor rămâne pentru totdeauna ca o bogăție și cunună a lor, iar păcatele și faptele celor necredincioși și răi, pe care David le numește aici *cale*, „acestea, zice, pier și se

fac nelucrătoare”. După Teodorit, această zicere este asemenea cu ceea ce zice Pavel: *Iar dacă lucrul cuiva se va arde, el se va păgubi* (1 Cor. 3: 15)⁴.

PSALMUL 2

Psalmul lui David nesuprascris.

i acest al doilea psalm este în limba evreiască fără suprascriere, precum cel dintâi. Proorocește însă despre vrăjmășirea pe care au făcut-o iudeii asupra Mântuitorului Hristos, ca și despre chemarea neamurilor și pieirea iudeilor.

1. Pentru ce s-au întăritat neamurile, și popoarele au cugetat cele deșarte? Stătur-au de față împărații pământului, și boierii s-au adunat împreună

Prevăzând David cu ochii proorocești ai minții sale turbarea ce o vor arăta cei care L-au omorât pe Hristos, plânge și-i jalește prin psalmul acesta, zicând: „Vai! Pentru ce aceștia atâta înnebunind asupra lui Hristos au făcut tulburare și s-au mișcat până la atâta mândrie?”. Că acestea toate le arată zicerea: *s-au întăritat*, precum zic cei ce au tălmăcit din limba evreiască în cea grecească⁵. Deci *neamuri* sunt ostașii romani cei de pe lângă Pilat, iar *popoare* sunt evreii cei ce erau pe lângă Anna și Caiafa, iar *împărații* - Irod, iar *boierii* sunt [reprezențați de] Pilat, ighemonul* Ierusalimului. Că așa și în Fapte, dumnezeieștii Ucenici și Apostolii lui Hristos au tâlcuit zicerea aceasta a lui David, zicând: *Care prin Duhul Sfânt și prin gura părintelui nostru David, slujitorul Tău, ai zis: Pentru ce s-au întăritat neamurile și popoarele au cugetat cele deșarte? Ridicatu-s-au împărații pământului și căpeteniile s-au adunat laolaltă împotriva Domnului și*

⁴ Iar Marele Vasile (fiindcă unii dintre eretici socoteau că ființa necredincioșilor și a păcătoșilor va pieri cu totul, spre a nu mai fi, precum a zis mai sus David că aceștia se vor împrăștia ca praful pământului) zice că, pentru aceasta, acum, David, mai luminat zicând: *calea necredincioșilor va pieri*, se referă la răutatea și păgânătatea lor, iar nu la ființa lor, căci răutatea se pierde și se topește întru neființă, precum o arată David și în alt loc, zicând: *Căuta-se-va păcatul lui și nu se va afla* (Ps. 9: 35); însă necredincioșii care au făcut răutatea vor fi dați la chinuri veșnice.

⁵ Sfântul Chiril al Alexandriei tâlcuiește – pornind de la etimologia greacă a lui „s-au turbat” (întăritat) – că, asemenea forăitului unit cu un duh puternic ce iese din nările cailor zburdalnici și nesupuși acelora care caută să-i îmblânzească, la fel evreii au forăit zburdând și nevrând să se supună lui Hristos.

* Guvernatorul.

împotriva Unsului Lui, căci asupra Sfântului Tău Fiu Iisus, pe care Tu L-ai uns, s-au adunat laolaltă, cu adevărat, în cetatea aceasta, și Irod și Pontius Pilat cu păgânii și cu popoarele lui Israel (Fapte 4: 25-27). Și, la plural, a zis David *împărați și boieri*, iar nu împărat și boier, la singular, după obiceiul limbii evreiești, care întrebuițează adesea numărul plural în loc de cel singular. Însă înțelege aceasta și în chip mai adânc, că pentru aceasta a zis David la plural *împărați*, pentru că împăratul cel gândit al păcatului, diavolul, unit fiind cu Irod, văzutul împărat, se porneau amândoi împotriva lui Hristos. Asemenea și începătoriile și stăpâniile demonilor, împotriva cărora este și lupta noastră, după Apostolul, unite fiind cu boierul și ighemonul Pilat, se întrarmau împotriva Mântuitorului. Dar, fiindcă Hristos este îndoit, adică alcătuit din două firi, din cea nevăzută a Dumnezeirii și din cea văzută a omenirii, pentru aceasta și războiul cel asupra Lui a fost îndoit, purtat de vrăjmași nevăzuți și văzuți, iar *cele deșarte și zadarnice* a zis că au cugetat, în loc de a zice că „în deșert s-au ostenit toți iudeii cei de mai sus, unindu-se ca să scoată din mijloc și să piardă pe Iisus, fiindcă El, ca Dumnezeu, S-a sculat din morți, și viază în veci”. Însă cuvântul acesta îi privește mai mult pe evrei, pentru că ei în zadar au citit Scriptura, fără să înțeleagă că aceasta proorocea pentru Hristos.

Diapsalma.

2. Asupra Domnului și asupra Unsului Său.

„Neamurile cele de mai sus, zice, s-au întărâtat și au stătut de față și s-au adunat împreună, atât asupra Părintelui, cât și asupra Fiului Său, Iisus Hristos, pe Care Însuși Tatăl L-a uns Împărat al tuturor neamurilor, dându-le Lui drept moștenire, fiindcă războiul cel asupra Fiului trece și asupra Părintelui.” Aici numește pe Părintele *Domn*, iar *Uns* pe Fiul Lui, precum s-a tălmăcit; fiindcă Părintele a așezat pe Hristos Împărat peste neamuri, după cuvântul iconomiei întrupării, iar dacă am citi și „asupra Unsului lor”, precum se află în multe preziceri, vom înțelege că Hristos este Împărat și Stăpânitor peste toți - și peste iudei, și peste neamuri, și peste demoni. Pentru că Acestuia I se va pleca tot genunchiul: al celor cerești și al celor pământești și al celor dintru adânc, precum zice Pavel (cf. Filip. 2: 10). Adică toți se vor închina și se vor pleca Lui.

3. Să rupem legăturile lor, și să lepădăm de la noi jugul lor.

În două feluri se pot înțelege cuvintele acestea: fie că Duhul cel Sfânt poruncește celor ce aveau să creadă să se întoarcă dinspre slujitorii de idoli romani și dinspre lipsiții de minte evrei, precum zice Teodorit: „Și să rupă legăturile robiei romanilor, și să lepede jugul cel greu și omorător al legii evreilor, iar în

locul acestora să alerge și să primească legea cea ușoară și pricinuitoare de viață a lui Hristos”. Ori cuvintele acestea se zic din partea iudeilor ucigași ai Mântuitorului, care, pe unele ca acestea, le ziceau prin cuvinte și le făceau cu lucrurile, socotind că zdrobesc legăturile robiei Părintelui și a Fiului și că leapădă jugul supunerii către Dumnezeu, deși, după fire, erau supuși robiei lui Dumnezeu, ca niște făpturi ale Lui, după ceea ce s-a zis: *că toate sunt slujitoare Ție* (Ps. 118: 91).

4. Cel ce locuiește în ceruri va râde de dânșii, și Domnul îi va batjocori pe ei.

„Aceștia, zice, care sunt urâți de iudei și huliți de romani, adică Părintele Cel ce locuiește în ceruri și Fiul - Domnul tuturor după Dumnezeire, aceștia mult îi vor lua în răs și-i vor batjocori”, adică îi vor urî cu covârșire pe iudei și pe romani, că răsul și batjocura sunt patimi omenești, iar când o zice despre Dumnezeu, vrea să spună întoarcerea feței Sale și ura Sa. Fiindcă îi vor muștra pe aceia ca pe niște nebuni, deoarece s-au apucat de lucruri mai presus de ei, socotind că vor omorî viața.* Romanii au cinstit mai mult slujirea demonilor și nu pe cea a adevăratului Dumnezeu, iar iudeii au ales mai degrabă umbra decât adevărul.

5. Atuncea va grăi către dânșii întru urgia Sa.

Atuncea când? Adică când Domnul îi muștra pe față pe iudei, după Teodorit, și proorocea relele pe care le vor pătimi, zicând și alte multe cuvinte muștrătoare, iar mai ales acesta: *Vai vouă cărturarilor și fariseilor fățarnici!* (Mat. 23: 13) Și: *Nebunilor și orbilor* (23: 19). Și iarăși: *De aceea vă spun că împărăția lui Dumnezeu se va lua de la voi și se va da neamului care va face roadele ei* (Mat. 21: 43).

Și întru mânia Sa îi va tulbura pe ei.

Domnul era mânios pentru răutățile iudeilor, și pentru aceasta, mai-nainte spunându-le lor primejdiile ce urmau să le pătimizească, tulburare și nedumerire a pus în inimile lor, că mulți dintre ei îl socoteau pe El prooroc, iar alții, tulburare socotesc a fi frica pe care au suferit-o, mai târziu, iudeii de la înconjurarea și risipirea ce au făcut-o romanii Ierusalimului. Se înțelege însă zicerea aceasta și pentru judecata viitoare, precum zice Marele Atanasie, când are să-i osândească Domnul pe iudei și să-i muncească, zicându-le: *Duceți-vă de la mine blestemaților*

* Atât Viața ca Persoană – Hristos, cât și viața ca har al Duhului – Dătătorul de viață, Care ne aduce Viața – pe Hristos – în suflete.

în focul cel veșnic (Mat. 25: 41). Iar *urgia* și *mânia* uneori însemnează unul și același lucru, iar alteori se deosebesc, că *mânia* este ceea ce se stârnește după pornirea *urgiei*. Iar Marele Vasile zice: „Este foarte mare deosebire între *mânie* și *urgie*: *mânia* este un proces de gândire prin care se aduc aminte lucruri triste asupra celui ce merită, iar *urgia* este chiar durerea și pedeapsa care se dau de Dreptul Judecător pe măsura nedreptății săvârșite”. La Dumnezeu, însă, e fără deosebire, zicându-se și una și cealaltă, că nici o patimă nu este în ființa lui Dumnezeu, și poate că pedeapsa cea dureroasă se numește *urgie*, iar mustrarea care pricinuieste în cugetele noastre tulburare se numește *mânie* (La Nichita).

6. Iar Eu sunt pus împărat de Dânsul.

Cuvintele acestea le aduce David ca de la fața [din partea] lui Hristos, că astfel sunt Proorocii, uneori vorbesc despre un lucru, iar alteori sar la altul, încât din aceasta se arată că, precum organul* este lovit de altul, așa și Proorocii, numai pe acelea le grăiesc, câte le răsună și le insuflă Duhul Sfânt. Iar aici David proorocește despre împărăția lui Hristos, care, ca om, a luat-o de la Tatăl, precum Însuși a zis: *Mi s-a dat toată stăpânirea în cer și pe pământ* (Mat. 28: 18).

Peste Sion, muntele cel sfânt al Lui, vestind porunca Domnului.

Prin muntele Ierusalimului, care se cheamă Sion, David a numit aici toată Iudeea, iar înțelesul celor zise aici este acesta: „Eu, zice Hristos, am fost așezat Împărat de Tatăl, ca să învăț [pe alții] evanghelicele porunci în muntele Sionului, adică în Ierusalim”. Iar porunca Domnului, adică a Tatălui, a numit Hristos poruncile Sale, pentru ca să arate astfel că voia Tatălui și a Sa este una și aceeași, precum și zicea: *Cuvintele pe care vi le spun, nu le vorbesc de la Mine, ci Tatăl, Care rămâne întru Mine, face lucrările Lui* (In. 14: 10), și iarăși: *Deci cele ce vorbesc Eu, precum Mi-a spus Mie Tatăl, așa vorbesc* (In. 12: 50).

7. Domnul a zis către Mine: Fiul Meu ești Tu.

Aceasta a zis David pentru nașterea cea mai înainte de veacuri a Fiului după Dumnezeu, precum zice dumnezeiescul Chiril.

Eu astăzi Te-am născut.

Aceasta o zice David pentru iconomia întrupării Fiului, precum au tâlcuit Chiril, Origen, Grigorie al Nyssei și Teodorit, iar zicând *astăzi* a zis în loc de

* Instrument muzical.

„ziua cea din timp și de față, ce se supune numărului”; iar *Te-am născut*, în loc de „Te-am zidit”, ceea ce nu înseamnă nașterea ce se face din zidire. Căci este numit Dumnezeu Tatăl ca Făcător și Plăsmuitor al zidirilor, după zicerea: „Tu ești Părintele (adică Plăsmuitorul) nostru”.

8. Cere de la Mine, și voi da Ție neamurile moștenirea Ta.

Fiindcă Hristos era, după trup, rudă a iudeilor, a venit la ai Săi ca să-i învețe, iar iudeii L-au lepădat, pentru aceasta cu dreptate Domnul se întoarce către neamuri, îndemnat fiind de Tatăl a le cere, ca să Și le ia spre moștenire, că dator era să ia moștenire, fiindcă și cu omenitatea s-a făcut Fiul al lui Dumnezeu⁶.

Și biruința Ta, marginile pământului.

„O, Fiul Meu, zice, voi da Ție stăpânirea moștenirii Tale atât de mare, încât să ajungă până la marginile pământului, de vreme ce în tot pământul și la marginile lumii s-a întins cuvântul Evangheliei.” Însă Tatăl îndeamnă pe Fiul să ceară, de vreme ce poftea și bine voia prefacerea cea de a doua oară a oamenilor, iar Fiul cere aceasta, fiindcă pentru noi S-a făcut om și a stătut Mijlocitor între Dumnezeu și oameni. Deci, să se rușineze iudeii, fiindcă la nimeni altul nu pot să se potrivească aceste cuvinte ale lui David, căci care altul a câștigat atâta stăpânire afară de Hristos?

9. Paște-vei pe ei cu toiag de fier.

Cuvântul acesta îl zice profetul David ca din partea sa, ca și cum ar zice că: „Iudeii nu vor primi cuvintele Tale, Doamne, pentru aceasta Tu îi vei pedepsi *cu toiag de fier*, adică cu stăpânirea și împărăția romanilor, pentru că iudeii, lepădându-se de împărăția lui Hristos, au mărturisit că au împărat pe Cezarul

⁶ Iar Grigorie Teologul zice: „Cu adevărat noi, neamurile, suntem moștenirea lui Hristos, pe care, ca Dumnezeu, a făcut-o și, ca om, a moștenit-o, căci cele ce le are cineva nu le cere, ci însă ca unui om I S-a zis aceasta: *Cere*, deoarece S-a pus moștenitor al tuturor ca om, pentru ca apoi să mântuiască, ca pe o moștenire a Sa, pe cei de pe pământ, ce erau răpiți de Satana și de puterile potrivnice; că zicându-se că cere de la Tatăl Său ca să ia, nu o face întru trebuință de slavă sau de altceva, că nu pentru aceasta a fost pus Fiul (fiindcă El este Cuvântul lui Dumnezeu). Iar de este ocară Celui Unuia Născut a cere, cerând El pentru iconomie, ascultă și pe Dumnezeu că cere de la oameni: *Și acum, Israele*, zice, *ce cere Domnul de la tine, fără numai a te teme de El?* Iar Eusebie adaugă: „Și pentru ce spun iudeii că s-a zis către David aceasta: *Fiul meu ești Tu și voi da Ție neamurile?* Căci, când a stăpânit împărăția lui David marginile pământului? Ori, când s-a mutat de la evrei la neamuri?”

Romei, punând peste capul lor stăpânirea Cezarului, de care apoi au fost nimiciți și împrăștiați. Iar *de fier* a numit stăpânirea romanilor, după Hrisostom și Teodorit, fiindcă și Daniel a văzut *de fier* în vedeniile sale, adică când a văzut chipul Acela, ale Cărui picioare din jos de genunchi erau de fier (Dan. 2: 33, 40-43).

Ca pe niște vase de olar îi vei zdrobi pe ei.

Acest cuvânt îl zice David pentru lesnicioasa pieire a întregului popor iudeu ce urma să pătimească de la romani, după Hrisostom și Grigore Teologul. Iar alții, precum Chiril și Grigorie al Nyssei, zic că prin aceste cuvinte, David se referă la stăpânirea neamurilor, [anume] că le va paște Hristos cu toiagul crucii și cu stăpânirea Sa cea atotputernică, așa precum olarul, când vede vasele sale cele ce le-a făcut din lut că sunt netrebnice, mai înainte de a le pune în cuptor, le strică și le prefăce, așa zice aici: „Tu, Doamne, zice, vei zdrobi cugetările neamurilor cu Evanghelia Ta și, după ce îi vei prefăce în scaldătoarea Sfântului Botez, îi vei întări cu focul Sfântului Duh”, precum zice Teodorit.

10. Și acum împărați înțelegeți, învățați-vă toți care judecați pământul.

Prin *acum* înțelege aici „pentru aceasta”, adică zice: „Pentru aceasta, voi, împărații romanilor și ai altor neamuri, și voi, judecătorii, care vă aflați peste tot pământul, judecând pe oamenii cei pământești, fiindcă ați înțeles ce fel de mari primejdii a suferit neamul evreiesc, care a defăimat pe Hristos, și că Hristos v-a luat pe voi ca neamuri spre moștenirea Sa, fiți înțelepți și lepădați de la voi pe necunoștința cea de mai-nainte și rătăcirea voastră și primiți folosul vostru, atât din pilda evreilor, cât și din dumnezeieștile Scripturi”. Zicând însă David *împărați și judecători*, a cuprins împreună și popoarele cele supuse lor.

11. Slujiți Domnului cu frică.

„Voi, neamurile, zice, socotind că Hristos este și Dumnezeu izbăvitor și înfricoșător și că voi v-ați făcut agonisită și moștenire Lui, îndreptați bine moravurile și viața voastră și slujiți cu frică Stăpânului Hristos”, pentru că, după Grigorie Teologul, unde este frica lui Dumnezeu, acolo se află și paza poruncilor Lui. Iar Hrisostom zice: „Toată porunca plinind-o, cu frică și cu sfială să lucrăm aceasta, și cu inimă zdrobită și cu minte smerită să aducem rugăciunile noastre, fiindcă plinirea faptei bune, zice, obișnuiește a face bucurie celui ce se iscusește în fapta bună, căci aceasta cu frică și cu sfială se cuvine a o face, ca nu, amestecându-se cu necredința, de osteneți să ne păgubim și pe Dumnezeu să-L mâniem.

Și vă bucurați Lui cu cutremur.

„Slujind, zice, voi, neamurilor, lui Hristos, bucurați-vă Lui, pentru că este Înainte-văzătorul și Mântuitorul vostru, căci și Pavel zice: *Bucurați-vă pururea întru Domnul* (Filip. 4: 4). Însă această bucurie a voastră să fie amestecată cu cutremur și să nu fie despărțită, fără sfială și fără evlavie, pentru că va cădea în defăimare, căci se cuvine a vă bucura pentru nădejdea mântuirii voastre, iar a vă cutremura, pentru păcatele voastre, fiindcă Dumnezeu este Judecător nepărtinitor și știe toate și va pedepsi pe cei ce păcătuiesc⁷.

12. Luați învățătură

Acest cuvânt este mult mai puternic decât *învățați-vă*, care s-a zis mai sus, și însemnează aceasta: „●, neamurilor, să nu aveți învățătura nedeplină și numai de fațadă, ci, precum cei ce prind oarece cu palmele în pumni și îl țin cu încredințare și nu îl lasă, așa și voi prindeți cu încredințare învățătura și cunoștința Evangheliei, și nu o lăsați din mâinile voastre”.

Ca nu cumva să se mânie Domnul și să pieriți din calea cea dreaptă.

Cale dreaptă numește aici David viețuirea și rânduiala dreptilor, fiindcă în limba evreiască cuvântul *cale* însemnă multe lucruri: despre viețuire se zice că este *cale*, pentru că oamenii umblă într-însa; alții zic și aceasta: fiindcă David a zis mai sus *înțelegeți*, adică cunoașteți, pentru aceasta mai jos zice: *Luați învățătură*, căci nu ajunge spre mântuire și desăvârșire doar cunoștința goală a lui Dumnezeu, ci trebuie, după Teodorit, și învățătura, adică fapta bună cea prin lucrări, ca să nu se mânie Domnul asupra celor care se lenevesc la lucrarea poruncilor, silindu-se doar cu credință deșartă și cunoștința de Dumnezeu, că de se va mânia Domnul și Se va depărta și vor cădea în ispite cei ce au credința și cunoștința de Dumnezeu goală, adică fără lucrări, vor pierde calea dreptății, fiindcă nu au ajuns prin lucrări a se forma pe ei cu dreptatea și cu fapta bună, astfel încât să le aibă încredințate și nestrămutate.

⁷ Zice însă și dumnezeiescul Hrisostom: „Cum este cu putință a se bucura cineva întru Dumnezeu *cu frică*?”. Și răspunde, aducând spre pildă pe Serafimi care, deși totdeauna se află în bucurie pentru că văd frumusețea cea neînțeleasă a Ziditorului lor, cu toate acestea, amestecă bucuria lor cu frică și cu evlavie, și nu numai fața și-o acoperă cu aripile lor, ci și picioarele, pentru ca să arate cu acest chip evlavie ce o au către Făcătorul lor. Iar Teodorit, zicând despre *cutremur*, îl numește umilință, ca nu cumva bucuria de Dumnezeu să cadă în bucuria lumească.

Când se va aprinde degrab mânia Lui.

Prin aceste cuvinte, David arată Ziua Judecării, iar *degrab* înseamnă iuțimea și puternicia, deoarece acum, deși se mânie Dumnezeu asupra păcătoșilor, se mânie însă mai rar și mai puțin decât se cuvine, pentru ca să le dea vreme și loc de a se pocăi, iar atunci, în Ziua Judecării, se va mânia asupra lor degrab și înfricoșător.

Fericiți toți cei ce nădăjduiesc spre Dânsul.

„Fericiți, zice, sunt toți cei ce au defăimat cele pământești și au toată nădejdea lor spre Dumnezeu.” Zice și Teodorit că: „Deși în viața aceasta au fericire cei ce se iscusesc întru fapta bună, însă, mai cu adevărat, în ziua aceea vor primi fericirea, întru care zi, cei ce au viețuit cu răutate vor atrage asupra lor dumnezeiasca urgie”. Mai zicem și aceea că cei ce unesc acest al doilea psalm cu cel dintâi, zicând că ar fi unul, se sprijină pe aceea că David, precum a început psalmul cel dintâi de la fericire, zicând: *Fericit bărbatul*, așa și aici, în fericire l-a sfârșit.

PSALMUL 3

Când fugea de la fața lui Abesalom, fiul său, în pustie.

ei ce citesc Cartea a II-a a Împăraților vor afla de acolo cum s-a sculat Abesalom, fiul lui David, asupra părintelui său, căutând să-i ia împărăția și să-l omoare. Dar psalmul acesta se potrivește și fiecărui creștin care este luptat de vrăjmașii văzuți și nevăzuți, adică de oameni și de diavoli.

1. Doamne, cât s-au înmulțit cei ce mă necăjesc.

Proorocul David foarte s-a mâhnit cu inima văzând pe prietenii și supușii săi că se ridicau asupra lui cu atât de mare vrăjmășire și cu multă ură, împrietenindu-se cu Abesalom, fiul lui, care [și el] s-a sculat asupra-i căutând să-l omoare, ca să se facă pe sine împărat. Pentru aceasta, către Însuși Dumnezeu își înalță sufletul Proorocul împărat și întreabă: „Din ce pricină s-au făcut vrăjmași ai lui toți câți erau împrejurul batjocoritorului de tată și răzvrătitului Abesalom, necăjindu-l?”. Și încă întreabă: „Din ce pricină s-au înmulțit acești vrăjmași ai lui, cărora, în

fiecare zi, li se adaugă și mulți alții?”⁸. Se înțelege, însă, cuvântul acesta și pentru vrăjmașii cei gândiți, demonii, care se adaugă în toate zilele, pentru ca să dea război fiecărui creștin, precum zice Grigorie al Nyssei.

Mulți se scoală asupra mea.

Acest cuvânt tâlmăcește și arată mai deplin ceea ce a zis mai înainte, [anume] că *s-au înmulțit*¹⁰.

2. Mulți zic sufletului meu: „Nu este mântuirea lui, întru Dumnezeuul lui!”

„Mulți dintre vrăjmașii mei, chemându-se unii pe alții, zic despre sufletul meu, adică despre mine. [Căci prin suflet se numește toată persoana, din parte înțelegându-se întregul]”. Dar ce zic aceștia? „Omul acesta, fiindcă mult este prigonit și vrăjmășit, pentru aceasta a pierdut ajutorul lui Dumnezeu, pentru păcatele lui.” Se mai înțelege și așa: „Că mulți, văzând întâmplările mele, zic că Dumnezeu m-a părăsit”. Iar *întru Dumnezeuul lui* spune în loc de „în Dumnezeuul întru Care nădăjduia”¹¹.

⁸ După cum este scris: *Iar Abesalom și toți bărbații lui Israel au intrat în Ierusalim și Ahitofel cu el* (II Împ. 16: 15). Dar acest psalm se potrivește și pentru Hristos, căci și pe El Îl necăjeau iudeii, zicând: *Ia-L, ia-L, răstignește-L*, de unde și Hristos putea zice ca om către Tatăl, din pricina răstignitorilor Săi: „*Doamne, cât s-au înmulțit cei ce Mă necăjesc! Fără a avea cu ce să Mă prihănească. Că Eu și pe Iuda îl iubeam ca și pe ceilalți ucenici ai Mei, iar iudeilor le-am făcut nenumărate binefaceri*” (la *Șirul* lui Nichita). [Nicetas Heracleensis sau Nichita, episcop de Heraclea, cca 1070-1100. Despre el nu avem prea multe informații. Despre el, în românește, avem doar lucrarea *Texte românești în arhive străine* de Radu Constantinescu, București, 1974, unde sunt traduse unele comentarii la Sfântul Grigorie din Nazians. A lăsat *Catene la Scriptură* (este numit Scriptor Catenarum). Catenele (σειρά = șir, lanț; în latină = *catena*) reprezintă un șir de texte adunate din Sfinții Părinți. Zigabenu citează foarte des din ele, numindu-le în diferite feluri. Referindu-se la aceeași lucrare, Mitropolitul Veniamin traduce prin „Siraua” lui Nichita, „Șirul” lui Nichita, fie „Tipărita Seira”, fie „La Nichita” etc. Din rațiuni stilistice, am preferat să redau numai prin „La Nichita”.]

¹⁰ Iar altul zice că: „*Scularea asupra* este când cei ce erau mai înainte în rânduiala de supuși ridică război asupra Domnului lor, cum s-a ridicat cu adevărat asupra lui David seminița lui Iuda și toți care s-au lipit de Abesalom, iar asupra lui Hristos s-au sculat Iuda, Ana, Caiafa și ceilalți”.

¹¹ Un alt tâlcuitor zice că demonii, mai-nainte de [de a face noi] păcat adică, pe Dumnezeu ni-L arată iubitor de oameni, ca să ne plece să păcătuim, iar după păcat pun în noi gânduri de deznădejde, zicând că Dumnezeu este drept și nu Se amăgește, ca să ne deznădăjduim de mântuire și să rămânem în păcat (La Nichita).

3. Iar Tu, Doamne, sprijinitorul meu ești,

„Acei vrăjmași ai mei să zică asupra mea orice voiesc, că Tu, Doamne, ajuți celor ce sunt în ispite, dacă sunt vrednici de ajutorul Tău.”

slava mea și Cel ce înalți capul meu.

„Alții, zice, cu alte laude se fălesc spre slava lor: cu obârșia, cu sporirea în lucrurile lor*, ori cu bogăția, ori cu alt asemenea bine vremelnic; dar eu numai întru Tine nădăjduiesc și mă laud, căci Tu mă slăvești făcându-Te ajutorul meu și înălțând capul meu peste capetele vrăjmașilor mei, adică făcându-mă biruitor al lor și prin aceasta înalți capul meu, care mai înainte era plecat în jos, din pricina întâmplărilor și a necazurilor mele.”

4. Cu glasul meu către Domnul am strigat, și m-a auzit din muntele cel sfânt al Său.

„*Am strigat*, zice, către Dumnezeu, ori gânditor cu inima, ori și simțitor cu gura, și îndată m-a auzit; așa cum zice și în altă parte David: *Aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă* (Ps. 144: 19), iar *munte sfânt* a numit Sionul cel ce este în Ierusalim, fiindcă iudeii credeau că Dumnezeu în acest munte locuia, și din acesta vorbea cu cei vrednici; prin *munte sfânt* se mai înțelege cerul, pe care îl numim și locaș al lui Dumnezeu, precum Domnul a zis: *Să nu te juri nici pe cer, că este scaun al lui Dumnezeu* (Mt. 5: 34).

5. Și eu m-am culcat

„Eu, zice, am căzut pe așternutul meu, fiindcă m-am îngreuiat de necazuri, care [necazuri] îngreuiază pricinuind somn și, de aceea, am rămas nelucrător.”

și am adormit;

„Destulă vreme, zice, am fost stăpânit de această somnoroasă greutate a necazurilor.”

* εὐτυχής. Mitropolitul Veniamin redă prin „buna norocire”. Termenul se referă la succes, bunăstare, prosperitate. David îl folosește fie cu referire la reaua sporire a celor răi, fie la buna sporire a celor buni. Expresia „buna norocire” apare de multe ori în tâlcuire. Pentru a evita ideea unora de noroc și pentru a clarifica mai bine sensul termenului, am redat prin „buna sporire” - expresie foarte folosită în literatura ascetică.

sculatu-m-am, că Domnul mă va sprijini.

Simțind David ca un Prooroc că Dumnezeu vrea să-i ajute, zice: „M-am trezit cu cugetarea sufletului meu, cea căzută din pricina necazurilor”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „Această zicere i se potrivește celui ce se pocăiește pentru păcate: „am dormit somnul păcatului, dar îndată m-am trezit, Dumnezeu apucându-mă de mână”. Aceasta o spune și dumnezeiescul Chiril. Iar alții zic că acestea le proorocește David pentru învierea sa, adică atunci când, după ce va muri, va adormi și va dormi pentru multă vreme, căci va rămâne trupul lui mort și nelucrător în pământ, iar apoi, după mulți ani, se va scula, ori atunci când Hristos Se va pogori în iad și va scula pe cei din iad: *Că multe trupuri, zice, ale Sfinților celor adormiți s-au sculat* (Mt. 22: 52), ori la sfârșitul veacului, când va învia pe toți cei morți.

6. Nu mă voi teme de mii de popoare, care împrejur mă împresoară.

„Nu mă voi teme, zice, de zeci de mii de popoare, având, Doamne, sprijinul și ajutorul Tău.” Iar împresurători numește David, istoric [literal], pe Abesalom și pe ajutorii lui, care îl vrăjmășeau; iar anagogic*, pe demoni, căci așa se înțelege războiul circular* al demonilor, după Sfântul Maxim, că ne vrăjmășesc și ne dau război **pe față**, iar alteori ne dau nădejdi de sporire în bine și de bunătați deșarte, iar **din spate**, cu aducerea aminte a păcatelor din trecut, prin care voiesc să ne spurce sufletele, mai ales a celor trupești; iar **de-a dreapta**, ne războiesc pe ascuns, ajutându-ne să facem fapte bune peste măsura cuvenită, socotind să ne arunce în slava deșartă; iar **de-a stânga**, ne războiesc atunci când ne silesc să facem vreun păcat învederat și mărturisit*.

* Părinții numesc tâlcuire anagogică sau anagogie descoperirea unui înțeles mai înalt al unui text, o tâlcuire mai înaltă a lui, mistică. Acest fel de înțelegere nu îngrădește textul biblic la un singur sens, ci îl transcende, fără a-l minimaliza pe cel de bază – istoric sau literal. După cum zice undeva Zigabenu, un text se poate înțelege chiar și ca având fie un sens negativ, fie unul pozitiv. În special sensurile anagogice ale textelor biblice nu se deduc prin simple exerciții literare, ci numai prin comuniune tainică cu Sensul sau Rațiunea lor – Cuvântul lui Dumnezeu – Hristos, Care, după afirmația părintelui Stăniloae, Se tâlmăcește pe Sine prin Scriptură în comuniune cu credincioșii Săi, descoperind alte și alte sensuri sau aspecte ale Scripturii și persoanei Sale. Creștinii nu se mântuiesc prin cărțile Bibliei ca atare – așa cum pretind „religiile cărții” –, ci, trăind în cultul și viața Bisericii, în comuniune cu Hristos, Care S-a făcut cunoscut pe Sine prin viu grai Apostolilor și celorlalți de după ei; tot astfel, cu deosebire, tot prin viu grai trebuie făcut cunoscut și de cei trimiși de El – Apostoli, preoți etc. Scripturile fiind, în acest caz, un element auxiliar în misiunea creștină, și abia după aceea o carte prin care Se străvede Dumnezeu în celelalte aspecte ale Sale.

* Adică din toate părțile, încercuire în vederea atacului.

* Cu conștiința că facem efectiv rău și nu altceva.

7. Scoală, Doamne, mântuiește-mă, Dumnezeuul meu.

Prin *scoală* vrea să spună: „Pornește-Te asupra vrăjmașilor mei, Doamne, Tu, Cel care pari că dormi, după îndelunga răbdare ce arăți”. Ori proorocește învierea din morți a Domnului, chemându-L să Se scoale, ca prin înviere să mântuiască neamul omenesc, pe care îl înțelege aruncat jos de la fața Sa?

Că Tu ai bătut pe toți cei ce mă vrăjmășesc în deșert.

Mai înainte văzând David cu ochii săi cei proorocești pieirea cea desăvârșită a vrăjmașilor săi celor gândiți și simțiți, mulțumește aici lui Dumnezeu, mărturisindu-I harul.

Dinții păcătoșilor ai zdrobit.

Dinți numește Proorocul, în chip metaforic, puterea acelor fiare care au toată tăria în dinți, precum sunt câinii și porcii cei sălbatici, și altele asemenea lor. Iar *păcătoși* numește pe toți vrăjmașii săi, deoarece păcătuiau vrăjmășindu-l în deșert, păcătuiind doar din pricina răutății lor, fără a avea vreo dreptate. Aceasta se potrivește și la vrăjmașii lui Hristos, ai căror dinți, adică putere, a zdrobit-o Dumnezeu-Tatăl.

8. A Domnului este mântuirea.

Și acest cuvânt este de mulțumire, arătând astfel că numai Domnul l-a mântuit și nu altcineva.

Și peste poporul Tău binecuvântarea Ta.

„Binecuvântarea Ta, Doamne, zice, a venit peste poporul Tău”, adică înțelegându-l fie pe poporul Său cel prigonit împreună cu Sine, fie pe cel ce se află în împărăția Sa. Încă prin *popor* se mai înțelege poporul creștinilor, poporul lui Dumnezeu; iar prin *binecuvântare* trebuie să înțelegem, după Teodorit, pacea și facerea de bine a lui Dumnezeu pe care El a dăruit-o lui David, căci aceasta s-a făcut pricină de binecuvântare. Căci văzând tot poporul facerea de bine ce i s-a dăruit lui David, au slăvit pe Dumnezeu, prin urmare, dobândind și ei – din facerea de bine cea către împăratul lor – mare odihnă și ajutor.

PSALMUL 4

Întru sfârșit*, în cântări, Psalmul lui David.

Psalmul acesta se suprascrie *la sfârșit*, pentru că în ultimul verset se proorocește despre învierea din morți, precum vom arăta mai apoi, care înviere este lucru al veacului viitor, care veac este sfârșitul veacului acesta. Și se suprascrie *în cântări* deoarece David cântă cu laudă minunile lui Dumnezeu, care l-au preînălțat peste tiranica apostazie a lui Abesalom, fiul său, după care a cântat psalmul acesta, după Teodorit; însă se potrivește acesta și la fiecare creștin care voiește a se izbăvi de primejdii.¹²

1. Când te-am chemat, m-ai auzit, Dumnezeuul dreptății mele.

Vezi, iubite cititorule, grăbirea înduratului Dumnezeu, pentru că, încă din vremea când Îl ruga David, l-a și ascultat, precum zice și prin Isaia: *Atunci vei striga și Domnul te va auzi; la strigătul tău El va zice: Iată-Mă!* (Is. 58: 9), deoarece pe Dumnezeu nu-L poate îndupleca spre a auzi mulțimea de cuvinte ale rugăciunii, ci Îl face să se plece doar la curata și fierbinte aplecare a sufletului celui ce se roagă; iar zicerea *al dreptății mele* este o parafrază prin care vrea să zică: „Dumnezeul meu, al celui drept, fiindcă în privința nedreptății ce mi-a făcut-o Abesalom, fiul meu, eu sunt drept, căci cu nimic nu l-am nedreptățit”. Și [nu numai aici, ci și] în multe locuri din psalmi David se numește pe sine drept și cuvios și cu alte ca asemenea numiri, dar fără a se mândri, ci măsurându-se pe sine în opoziție cu răutățile celor ce îl vrăjmășeau.

* Nu este singura suprascriere referitoare la sfârșit [τέλος]. Termenul grecesc implică mai puțin aspectul temporal, cât mai ales cel ontologic sau veșnic, plinirea, desăvârșirea vremurilor, sensul lor; autorii Scripturii îl folosesc fie cu referire la sfârșitul Legii - sinonim cu venirea lui Hristos, fie la sfârșitul veacurilor - a Doua Venire a lui Hristos și sfârșitul veacurilor [plinirea lor în Hristos sau intrarea la Judecată cu El], fie cu referire la diferite perioade și evenimente așteptate a se plini.

¹² Grigorie al Nyssei zice: „De vreme ce biruința asupra Diavolului este sfârșitul a toată lupta și, spre ea privind, cei ce se găsesc spre laudă se apucă de nevoie, invită spre osârdie pe cei ce se nevoiesc cu fapte bune în calea vieții să privească și la sfârșit, care reprezintă biruința; pentru aceasta, bunul alcătuitor al psalmilor îți arată mai înainte sfârșitul sudorilor, podoaba cea din cununi și îmbărbătarea cea pentru biruință ca, privind la acel sfârșit, să te întărești întru Dătătorul biruinței și să-ți pregătești propovăduirea cea de biruință”.

Întru necaz m-ai desfătat.

Acest cuvânt îl zice David ca să arate că bucuria lățește și desfătează inima, iar necazul o strâmtorează. „Însă pe mine, zice, în vremea necazului și a întristării, m-ai lățit și m-ai desfătat, Doamne, și mi-ai dat atâta mărire de suflet, încât am și poruncit ostașilor mei să nu omoare pe fiul meu, cel ucigaș de părinte, zicându-le: *Cruță-mi pe feciorul meu, Abesalom* (II Împ. 18: 5)”. Iar Hrisostom zice: „Și nu a zis (David către Dumnezeu): «...ai adus necazurile», ci «ai lăsat să le simt și m-ai desfătat», că minunata făptuire a mării lucrări dumnezeiești de aici mai ales se arată, nu numai întru aducerea necazurilor, ci și în rămânerea în ele, care [făptuire] dă omului multă îndemânare și lesnire”.

Milostivește-Te spre mine și ascultă rugăciunea mea.

Deși, după cum s-a arătat mai sus, David a fost ascultat și miluit de Dumnezeu, iarăși cere să fie miluit și ascultat, poate pentru că urma să cadă din nou în ispite, și pentru aceasta se roagă să nu fie trecută cu vederea de Dumnezeu rugăciunea și cererea sa, ci iarăși să fie ascultat și în viitor, după Hrisostom.

2. Fiii oamenilor: până când grei la inimă?

Acest cuvânt îl zice David către prietenii și cunoscuții săi, care căutau să-l ajute când era în primejdie, spunându-le: „Până când, o, prieteni ai mei, nu veți ridica inimile voastre către Dumnezeu, când sunteți în necazuri, ci le îngreuiati, pogorându-le jos, la cele pământești, cu cugetări omenești și cu griji lumești?”. Iar *fiii oamenilor*, o zice în loc de „o, oamenilor”, aceasta obișnuindu-se a se zice în limba evreiască.¹³

¹³ Dar se mai poate lua și altfel. Astfel, Hrisostom zice: „David numește fii ai oamenilor pe cei ce viețuiesc întru răutăți și pe cei aplecați spre păgânătate, fiindcă cei ce nu sunt astfel sunt după fire fii ai lui Dumnezeu; iar prin *grei cu inima* vrea să zică că sunt groși cu inima, trupești, pironiți în cele pământești, alergând după răutăți și putrezind în dezmierdări; căci inima fiind făcută din fire ușoară și tinzând a se ridica spre cele de sus, iar noi făcând-o grea afară de fire, pentru aceasta muștră Proorocul, căci, de ar fi fost lucrul acesta firesc, Proorocul nu ar fi muștrat”. Și Ghenadie [Sfântul Ghenadie al Constantinopolului (†~ 471), patriarh, exeget pe linia școlii antiohiene; a lăsat multe comentarii la Scriptură, printre care și la psalmi, păstrate în PG 85]: „Se cade îndeosebi a ști că numirea de *om* nu o au sfinții, căci ea spre prihană se dă, precum se vede din ce este scris: *Eu am zis: «dumnezei sunteți și toți fii ai Celui Preaînalt»*. Dar voi ca niște oameni muriți (Ps. 81: 6, 7)”. Iar când păcătoșii sunt numiți dobitoace și fiare, atunci *om* se spune spre laudă, precum aceasta: *Oameni și dobitoace vei mântui, Doamne* (Ps. 35: 6).

Pentru ce iubiți deșertăciunea și căutați minciuna.

„Meșteșugirile și cugetările oamenilor, zice, sunt nefolositoare, o, prietenii mei, pentru că acestea măgulesc [lingușesc] felurile nădejdi, însă nu nimeresc și se dovedesc zadarnice.” Ori o zice David pentru acei oameni care sunt pironiți în lucrurile de acum ale lumii, care par a fi, iar întru adevăr nu sunt, din pricina deseilor prefaceri și schimbări, pildă pentru aceasta fiind însuși David care, împărat fiind, era prigonit în pustie de Abesalom, fiul său, ca un om de rând și prea mic.

3. Și cunoașteți că minunat a făcut Domnul pe cel cuvios al său.

Aici și este de prisos, fiindcă limba evreiască are această însușire de a întrebuița conjuncții de prisos, după cum am scris la început. „Învățați-vă, dar, zice, o, oamenilor, că pe mine, cuviosul Său, cel cu totul afierosit Lui, m-a făcut vestit, pe mine, care-mi pun nădejdiile numai întru El”. Cu adevărat, cum nu s-a făcut de Dumnezeu minunat și vestit el, care, fiind luptat de către Abesalom, a biruit pe acela ce-l vrăjmășea și, prigonit fiind de dânsul, a doborât pe prigonitori și, având puțini oameni, a zdrobit pe cel ce avea zeci de mii de oameni?

Domnul mă va auzi când am strigat către Dânsul.

„Eu, zice, fiindcă am dobândit atât de repede ajutorul lui Dumnezeu și m-am slobozit fără de nădejde din marea primejdie a răzvrătirii fiului meu, am cunoscut din aceasta că Dumnezeu mă miluiește și ascultă rugăciunea mea, și nădăjduiesc că iarăși îmi va asculta rugăciunea, când strig către El în primejdiile și întâmplările mele.”¹⁴

4. Mâniați-vă și nu greșiți;

Prin aceste cuvinte, David nu oprește cu totul pe oameni a se mânia, după dumnezeiescul Hrisostom, ci-i sfătuiește a nu păcătui când se mânie, ori trăgându-se

¹⁴ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Și nu a zis simplu că *a făcut minunat*, ci și *pe cel cuvios*, învățându-ne astfel să avem nădejdea mântuirii nu numai în bunătatea lui Dumnezeu, ci și în fapta bună a lucrărilor noastre, căci socotesc că dobândirea bunătăților pământești nu se deosebește întru nimic de lucrurile cele veselitoare ce ni se arată în vis, care, numai arătându-se, pier în neființă batjocorind mintea celui ce se hrănește cu ele. Iar laudele cele strălucite ale dreptății și darurile cele de la Dumnezeu pentru dânsa au împărtășire îndelungată și neclătinată și vrednicie vestită, căci primește Dumnezeu glasurile cuvioșilor și împlinește cererile lor. Deci, ce lucru ar putea fi deopotrivă?”

de iuțimea mâniei și mâniindu-se peste măsură și peste cuviință, ori izbândind* asupra cuiva, fără vreme și fără pricină. Cu adevărat, mânia s-a sădit în lume pentru a o întrebuința împotriva răutății și nu împotriva fratelui, căci cel ce se mânie pentru ca să-și facă singur izbândă, acela se mânie și păcătuiește, iar cel ce se mânie pentru ca să îndrepteze pe fratele său, acela se mânie și nu păcătuiește, căci se mânie pentru a îndrepta pe altul, precum și părintele se mânie numai pentru îndreptarea fiului său.¹⁵

de cele ce ziceți în inimile voastre, întru așternuturile voastre vă umiliți.

„Fraților, zice, când vă duceți seara la așternut ca să vă culcați, fiindcă atunci aveți vreme, judecați-vă cu toată slobozenia și cercetați-vă gândurile cele ce ați gândit peste zi, iar pentru cugetările cele rele ce ați cugetat, pocăiți-vă¹⁶, pentru că și eu fac așa, și lucrurile vieții mele se îndreptează, mergând bine; drept aceea, fiindcă m-am învățat din cercare cât folosește cercetarea aceasta a gândurilor și a științei, pentru aceasta vă sfătuiesc să faceți și voi o cercetare de acest fel ca să vă folosiți”¹⁷. Și dacă se cuvine să judecăm și să osândim gândurile

* „Izbândire”, „a izbândi” etc. [ἐκδικεῖς] sunt termeni care apar de multe ori în tâlcuire. Literal înseamnă dreptate, a face dreptate, cum avem, de pildă, la Lc. 18: 7. Acesta implică luptă, eforturi etc., acesta fiind poate și motivul pentru care Mitropolitul Veniamin a redat prin izbândă. Acolo unde am crezut de cuviință, am dat fie o variantă, fie alta, fie am întărit printr-o paranteză.

¹⁵ Dumnezeuiescul Chiril arată că David vrea să spună aici acestea: „Deși nevrând, vă mâniați, lucru care nu este cu desăvârșire păcat, măcar nu adăugați la aceasta și fapta (adică izbândirea), ca să nu faceți păcatul desăvârșit”.

Încă și Marele Vasile a zis că mânia, atunci când trebuie, pornindu-se cu dreptate (adică împotriva păcatului), aduce bărbăție și răbdare și înfrânare, iar când e în afara cuvântului drept, se face nebunie; pentru aceasta și David ne sfătuiește să ne mâniem și să nu păcătuim (La Nichita).

¹⁶ Iar Hrisostom a tâlcuit astfel *umiliți-vă*: „Chinuiți-vă [τιμωριῆσασθε] pe voi înșivă, în sensul de: străpungeți-vă [cu] conștiința, căci Marele Pavel, împrumutând această zicere davidicească în Epistola sa către Efeseni, zice: *mâniați-vă dar nu greșiți*, adăugând apoi: *Să nu apună soarele peste mânia voastră* (Ef. 4: 26).

Însă zice și înțeleptul Nichita: „Socotesc, oare nu cumva Pavel a înțeles pe *întru așternuturile voastre vă umiliți* în sensul de «pocăiți-vă pentru că v-ați mâniat și, o dată cu sfârșitul zilei, stingeți și mânia și nu vă mai aduceți aminte de ea, ci mergeți de vă împăcați cu fratele acela pe care v-ați mâniat, ca nu cumva, venind noaptea, să vă facă a cugeta la izbândire?»”.

¹⁷ La acestea, Hrisostom zice: „Ne-am obișnuit a face socoteală pentru bani dimineața. Pentru fapte, după cină, iar seara, fiind culcați pe așternuturi, de nimeni supărați și de nimic tulburați, pentru toate cele făcute și grăite în timpul zilei, să ne judecăm pe noi înșine și, de vom vedea că am păcătuیت ceva și ne muncim conștiința, să ne pedepsim

cele rele, și să ne pocăim pentru dânsule, cu mult mai vârtos trebuie a face aceasta și cu faptele rele, adică să le osândim, și pentru ele să ne pocăim, precum zice Hrisostom. Vezi, însă, o cititorule, că David a întrebuițat doctorii înainte păzitoare și îndreptătoare de păcat, căci *mâniati-vă și nu greșiți* este mai înainte păzitor de a păcătui cineva; iar aceasta: *de cele ce ziceți în inimile voastre, în așternuturile voastre vă umiliți* este îndreptătoare în urmă, după ce va păcătui cineva.

5. Jertfiți jertfa dreptății, și nădăjduiți spre Domnul.

„Nu nedreptățiți, zice, pe cineva, iubiților, ci aduceți lui Dumnezeu dreptatea ca pe un rod și ca pe o jertfă duhovnicească, și nădăjduiți că veți lua cu adevărat de la Dumnezeu ajutorul care ajută mai vârtos pe aceia ce sunt ispitiți și se războiesc. Cu aceste cuvinte proorocește David viața și petrecerea Bisericii creștinilor, după dumnezeiescul Chiril și Teodorit, care Biserica urma să aducă lui Dumnezeu jertfă duhovnicească, [adică] faptele cele bune, în locul jertfei dobitoacelor. Prin *dreptate* înțelegem aici nu numai dreptatea ca atare, ci și pe soborniceasca [universală] și desăvârșita faptă bună, după Hrisostom.

6. Mulți zic: „Cine va arăta nouă cele bune?”

După ce David a sfătuit pe creștini cu pilda sa, pune acum o zicere împotriva a oamenilor celor puțini credincioși și mici la suflet [μικροψυχοι = cu suflet mic, nemiloși, ne iubitori de aproapele] și zice că mulți, atunci când cad în ispite și în necazuri, întristându-se și deznădăjduindu-se, nu cred că Dumnezeu este aproape de cei ce-l cheamă, ci cârtesc și zic: „Cine să ne ajute?”, adică nimeni, care cuvânt este semn de mare deznădăjduire. Ori David zice aceasta pentru oamenii cei iubitori de trup care, socotind desfătarea, odihna și îndulcirile trupului, le cred a fi singurele bunătăți; de aceea și numai pe acestea le vânează ca să le dobândească, pentru că foarte urâsc pătimirea cea rea trupească care, după iconomie și iertarea lui Dumnezeu, se sloboade asupra lor; iar *cine va arăta?* este graiul unui suflet aprins de dorință fierbinte.

gândul, să ne umilim cugetarea așa de tare încât, sculându-ne din somn, să nu mai cuteze a ne aduce la acea prăpastie a păcatului, aducându-ne noi aminte de cercetarea cea de seară: iar că această vreme este cea mai prielnică pentru o asemenea cercetare, ascultă pe Proorocul zicând: *de cele ce ziceți în inimile voastre, întru așternuturile voastre vă umiliți*; și este primejdios pentru cei ce aud și nu fac”.

Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne.

„Oamenii cei mici la suflet și iubitori de trup de mai sus ziceau cele potrivite lor, eu, însă, nu zic cuvinte ca acelea, fiindcă cunosc că adânc s-a tipărit în sufletul meu ocrotirea cercetării și a darului Tău, Doamne, că această purtare de grijă trebuie să o înțelegem aici ca *lumină*, pentru că topește întunericul întristării. Într-un fel, această purtare de grijă s-a întărit* atât de mult în inima mea, încât a făcut să mă cunoască și ceilalți, cei ce sunt departe de Tine, că m-am învrednicit de purtarea de grijă și ajutorul lui Dumnezeu”. Iar alții zic că cuvântul acesta este *proorocie* pentru creștinii cărora li s-a însemnat, adică li s-a pus drept cunoaștere și semn Hristos; căci ei s-au numit creștini de la numele lui Hristos, Care este lumina feței lui Dumnezeu, adică a Tatălui, după Chiril, iar împreună cu ei s-a numărat și Proorocul, datorită înrudirii și apropierii în virtuți duhovnicești pe care o avea cu creștinii.¹⁸

7. Dat-ai veselie în inima mea.

Aceasta o zice Proorocul fie pentru purtarea de grijă cea de mai sus ce a luat de la Dumnezeu, fie pentru numirea ce au luat creștinii de la Hristos. Încă poate să fi zis David *dat-ai veselie în inima mea* fiindcă a zis mai sus *însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne*, căci dumnezeiasca lumină se însoțește cu duhovniceasca veselie, precum zice Grigorie al Tesalonicului [Palama], după zicerea: *Lumină a răsărit dreptului și celor drepti cu inima, veselie.* (Ps. 96: 12.)

Din rodul grâului, vinului și al untului de lemn al lor ce s-au înmulțit.

Pentru iubitorii de trup zice David acestea: „Măcar că și aceștia cugetă și poftesc cu totul bunătățile cele pământești și trupești, Tu, Doamne, nici de acestea nu îi lipsești, ci, de multa iubire de oameni a Ta pornindu-Te, cu îndestulare toate le dăruiești”. Apoi le și enumără, arătând că s-au săturat aceia din roadele grâului,

* ἀντίληψις -- lit. inserat, așezat.

¹⁸ Înțeleptul Nichita zice că: „David însemnează și pe cei ce fugeau cu dânsul, că ei, lipsiți fiind de hrană, ziceau: *Cine va da nouă cele bune?* Așa numindu-le pe mâncări. Apoi, fiindcă prin Țiba Dumnezeu le-a dat hrană cu îndestulare, zice David: *Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne*, adică «arătată ni s-a făcut pronia și purtarea de grijă a Ta cea pentru noi», că aceasta o numește lumină, iar cei ce sunt cu mine, cu îndestulare avându-și cele pentru viață: grâu, vin și untdelemn, unele de la Țiba, iar altele Barzilai dându-le, s-au veselit cu inima”. Și acestea s-au zis istoricește.

al vinului și al untului de lemn, care sunt cele mai de trebuință în viața omului, dar, prin acestea, Proorocul a cuprins împreună și pe celelalte feluri de mâncări.¹⁹

În pace împreună mă voi culca și voi dormi.

„Eu, zice, voi dormi în pace și fără tulburare, după ce voi depărta de la mine toate temerile care mă supără, și nu numai simplu voi adormi, ci împreună mă voi sătura și de somn, adică amândouă le voi face”; iar *voi dormi* arată întinderea și durata adormirii. Și zice aceasta David proorocind despre moartea sa, că nu va muri în chip năprasnic, adică ucis de cineva, ci firește. Iar *împreună* se înțelege pentru trup și pentru suflet, adică: „Voi dormi în pace împreună cu trupul și cu sufletul, căci trupul, prin moarte, se va slobozi de vrăjmașii cei văzuți, iar sufletul de vrăjmașii cei nevăzuți, iar *voi dormi* arată îndelungata vreme de până la învierea cea de obște²⁰”.

Că Tu, Doamne, îndeosebi, întru nădejde m-ai așezat.

„Doamne, zice, Tu m-ai făcut să locuiesc îndeosebi și slobod de vrăjmașii mei cei răi și cu nădejde de mântuire.” Iar unii zic, precum Sfântul Grigorie al Nyssei și Sfântul Chiril, că aici proorocește David pentru învierea morților, zicând cuvântul ca din partea trupului care zice către Dumnezeu: „Că Tu, Doamne, ai hotărât să locuiesc singur în mormânt și deosebi de suflet, însă nu oricum, ci întru nădejdea învierii, când am să dobândesc și sufletul, și cu dânsul am să mă scol; iar acest *că* este de prisos, fiind o regulă oarecare a limbii evreiești; însă acest *că* se înțelege ca adevăritor, în loc de *așa*²¹”.

¹⁹ Unii au înțeles prin *veselia inimii* darurile dumnezeiești, căci acestea sunt hrana sufletului, adică grâul și vinul – Trupul și Sângele Domnului, iar untdelemnul – Sfântul Mir și untdelemnul cu care ne ungem la Botez. Căci și Marele Vasile zice: „Fie dar și sufletul nostru plin de bunătățile cele duhovnicești, îngreuiat cu grâu și cu vin și cu untdelemn; cu acela (adică grâul) întărindu-se ca și cuvântul conștiinței practice, iar cu vinul veselindu-se ca de dorirea dumnezeiască cea înnoitoare a deprinderii dragostei, de darul dumnezeiesc, iar cu untdelemnul, adică cu deprinderea faptelor bune, cu chipul și cuvântul nepătimirii, asemenea unui lucru lucios, neted, strălucitor, luminător și liber de orice pornire pământească”.

²⁰ Hrisostom a tâlcuit așa pe *împreună*, adică, „adunat către sine, zice, întreg, nu rupt de nenumărate griji, nici îngrijindu-mă de altul, ci socotindu-le pe ale mele”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „După ce Hristos S-a făcut om și l-a pierdut de pe pământ pe cel făcător de război și pe noi ne-a împăcat cu Tatăl, mutarea [la cele veșnice] a sfinților se face în pace”. Aceasta arătând-o proorocește David, zicea: *în pace... voi adormi*, în chip singular arătând nădejdea adormirii celei pașnice în Hristos, Care, prin Duhul, S-a sălășluit întru sfinți, zicând: *că Tu îndeosebi întru nădejde m-ai așezat*.

²¹ Iar Hrisostom tâlcuiește astfel: „Toate pătimirile mele le-am potolit, zice, cu nădejdea celor viitoare și cu așteptarea cea întru Tine; iar *îndeosebi*, adică deosebit de cele rele; căci pacea aceasta am dobândit-o de la Tine, zice, locuind deosebi și fugind de cei

PSALMUL 5

Întru sfârșit, despre cea moștenitoare.

e arată aceasta suprascriere *întru sfârșit* s-a spus mai înainte, la Psalmul 4. Însă unii zic că se referă la zilele cele din urmă întru care Domnul S-a făcut om, pentru că atunci a luat sfârșit umbra legii, iar acest cuvânt îl adeverește David din cele următoare prin aceea că face acest psalm în fața Bisericii celor ce întru sfârșit s-au făcut creștini, deși el se potrivește și la starea lucrurilor din vremea lui David. Însă, după Hrisostom, *moștenitoare* o numește pe Biserică, fiindcă aceasta a fost înfiată prin Sfântul Botez, iar moștenirea ei sunt bunătățile pe care ochiul nu le-a văzut și urechile nu le-au auzit, și la inima omului nu s-au suit, precum zice Pavel (cf. 1 Cor. 2: 9). Despre această mireasă a zis tot Pavel: *V-am logodit pe voi unui bărbat, dorind a vă înfățișa lui Hristos, fecioară curată* (2 Cor. 11: 2). Iar Ioan zice: *Cel ce are mireasă este mire* (In. 3: 29). Și tot David zice undeva: *Stătut-a de față Împărăteasa, de-a dreapta Ta* (Ps. 44: 9). Iar *moștenitoare* a numit-o pe Biserică, și nu ca pe una care [deja] a moștenit, ci pentru că ea va moșteni în veacul viitor, ori pentru că totdeauna moștenește și niciodată nu încetează.

- 1. Graiurile mele ascultă-le, Doamne, înțelege strigarea mea.**
- 2. Ia aminte glasul rugăciunii mele.**

Proorocul vorbește aici ca din partea Bisericii celei din neamuri, unul și același lucru însemnând diferitele ziceri de aceeași putere; căci cei ce se roagă din inimă obișnuiesc a zice aceleași, fie numind rugăciunea *graiuri* - fiindcă aceasta prin cuvinte și *graiuri* se glăsuiește, fie *strigare* - ca una ce se face cu tărie și cu putere; iar *glas* o numește ca pe una ce este articulată și cu bună însemnare*. Căci *strigarea* pare a fi neînsemnată* și fără articulare, dar și celelalte ziceri potrivit s-au zis de Proorocul, că *ia aminte*, a zis, *la rugăciunea mea*, și nu numai atât, ci și *înțelege*, adică cunoaște ce vor să zică graiurile acestea, și încă ia aminte la ele și nu ca pe un lucru netrebnic să treci rugăciunea mea, fie că se face prin buze, fie

stricați”. Iar altul zice: „Deci acesta este sfârșitul faptei bune, pacea și odihna, așezarea cea neschimbată și neamestecată cu patimile, care se sfârșește cu nădejdea împărtășirii cu Dumnezeu în veci”.

* εὐσημον = care se înțelege ușor.

* ἄσημος = greu de înțeles, neînsemnată, fără un sens limpede.

prin inimă. Este o însușire* a Scripturii a numi lucrările lui Dumnezeu din lucrările oamenilor, așa cum o face și aici.

Împăratul meu și Dumnezeul meu.

„Numai pe Tine, zice, Te am eu, Biserica cea din neamuri (ori din păgâni*), și Împărat - ca Proniator pentru mine (ori purtător de grijă), și Dumnezeul - ca Făcător al meu, eu, ceea ce am lepădat slujirea idolilor”. Iar Eusebie* zice că prin zicerea *Împăratul meu* se înțelege Fiul, iar prin *Dumnezeul meu*, Duhul cel Sfânt, pe care Biserica cea din păgâni și I-a apropiat, iar pe Tatăl, numit mai sus Domn, L-a numit libertate.

Căci către Tine mă voi ruga, Doamne.

„Auzi-mă, zice, Doamne, căci eu, Biserica cea din păgâni, către Tine, Dumnezeul Cel adevărat, mă voi ruga de acum înainte, iar nu către alt Dumnezeu, precum de demult mă rugam multor dumnezei și idolilor.”

3. Dimineața vei auzi glasul meu, dimineața voi sta înaintea Ta și mă vei vedea.

„Când, zice, va răsări Hristos, Soarele Dreptății, atunci și eu, Biserica, mă voi alcătui din iudei și din neamuri, și atunci Te voi chema, și mă voi înfățișa înaintea Ta, apropiindu-mă de Tine cu viețuire îmbunătățită, și mă vei vedea așa de aproape, încât *ochii Domnului [vor fi] spre cei drepți*”, precum tot David zice undeva (Ps. 33: 15.); iar în alte scrieri [$\acute{\alpha}\nu\tau\acute{\iota}\gamma\rho\alpha\phi\alpha$ = copii (ale Scripturii)] se redă prin *mă voi vedea*, adică mă voi înfățișa înaintea Ta. Iar *dimineața* înseamnă vremea zorilor, ca și cum ar zice David către Dumnezeu: „Că mai înainte de orice alt lucru al meu, voiesc și mă sânguiesc a Te ruga”. Iar aceasta o facem și noi, creștinii, că îndată ce ne sculăm din așternut, aducem slavă lui Dumnezeu și Îi mulțumim, nu pentru că nu se cuvine a ne ruga în toată vremea - căci totdeauna se cuvine a binecuvânta pe Domnul, după cum este scris: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea* (Ps. 33: 1) - ci pentru că dimineața mintea este mai adunată și mai liniștită.

* $\iota\delta\acute{\iota}\omega\mu\alpha$ = idiom, dialect; aici: mod de exprimare specific,

* Biserica poate fi numită și lumea păgână dinainte de Hristos, o Biserică în devenire spre Biserica adevărată.

* Eusebie de Cezareea [† 339] - important scriitor bisericesc, a lăsat și o tâlcuire la Psaltire [PG 23-24].

4. Că Dumnezeu, Cel ce nu voiește fărădelegea, ești Tu.

„Idolii, zice, și mincinoșii dumnezei ai păgânilor, iubesc fărădelegea, dar nicidecum Tu, adevăratul Dumnezeu, căci Tu urăști fărădelegea, adică tot păcatul.”

Nu va locui lângă Tine cel ce viclenește.

„Nu numai, zice, că dumnezeii păgânilor sunt pătimiși și necurați, precum scriu mitologiile elinilor, ci ei și iubesc și păzesc ca pe ai lor atât pe cei ce urmează patimile lor cele asemenea, cât și pe cei ce le zidesc capiști necurate; iar apropierea și iubirea Ta, Doamne (că aceasta însemnează aici locuirea), nu o va dobândi nici un om rău și viclean, fiindcă, după același David, *aproape este Domnul* (nu de cei ce fac vicleșuguri), ci de cei zdrobiți cu inima (cf. Ps. 33: 18) și de cei ce se tem de Dânsul. Iar zicând *cel ce viclenește*, l-a arătat pe tot omul păcătos.

5. Nici vor petrece călcătorii de lege în preajma ochilor Tăi.

Aceasta, zic oarecari tâlcuitori, a proorocit-o David pentru iudei, care, atâta vreme cât au păzit dumnezeiasca lege, se învredniceau de Pronia și cercetarea lui Dumnezeu, iar după ce au călcat legea, cu dreptate au fost izgoniți de la ochii și cercetarea lui Dumnezeu.

Urât-ai pe toți cei ce lucrează fărădelegea.

Aceasta o zice David pentru neamurile cele necredincioase, care nu au legea lui Dumnezeu. Însă se înțelege și într-alt chip: că *fărădelegea* este și fiecare om care, deși a învățat legea, o calcă pe ea. Deci nelegiuit este acela ce nu voiește a învăța cele ale legii, însă, de multe ori, și cel ce are lege se numește nelegiuit, fiindcă nici acela nu păzește legea. Iar după ce David a zis despre cei păcătoși, ne cheamă a lua aminte și la câteva păcate care i s-au părut a fi cele mai mari din acea vreme.

6. Pierde-vei pe toți cei ce grăiesc minciuna.

Aceasta o zice Proorocul mai întâi pentru păgâni, care cred în alt Dumnezeu, deosebit de Cel adevărat; asemenea și pentru ereticii cei rău credincioși și care slăvesc minciuna [*ζευδοδόξους*]; precum și pentru oamenii aceia ce spun minciuni în tot chipul, fiindcă aceștia sunt slujitori ai diavolului, ai părintelui minciunii, fie

ei iudei, fie păgâni. Însă, zicând *pierde-vei*, cu cuvântul acesta a arătat cât este de mare munca [pedeapsa] celor ce spun minciuni. A zis aceasta vrând să înfricoșeze pe cei ce sunt îndemânateci și gata spre a spune minciuni, și prin frică să-i oprească de la plecarea cea către acest rău. Încă, poate a zis să-i piardă Dumnezeu, deoarece unii ca aceștia se netrebnicesc nu numai pe ei prin spunerea minciunilor, ci și multora se fac pricinuitori de pieire. Iar Cuviosul Dorotei zice*, că sunt trei feluri de minciună. Este cel ce minte în cuget, este cel ce minte în cuvânt și mai este cel ce minte cu însăși viața lui, precum, de pildă, desfrânatul care se fățarnicește a fi înfrânat pentru ca să-și acopere desfrânarea sa, ori ca să amăgească pe cineva și să-l vatăme.

Pe bărbatul sânghiurilor și vicleanul urăște Domnul.

Vezi, iubitele, că aici David pe omul viclean îl unește cu cel ucigaș, fiindcă vicleanul, amăgind pe oameni cu cuvintele sale viclene și aruncându-i în primejdii și în pagube, se socotește că-i omoară. Iar Sfântul Clement* zice că Proorocul îl socotește bărbat al sânghiurilor pe ucigaș, ca pe un desăvârșit în răutate, căci numirea de bărbat arată cinstea desăvârșirii; iar altul zice: „Se cuvine a judeca nu numai după glăsuire, ci și din fapte, pe cel ce grăiește minciuni, ca să nu fie sub îngrozire cei ce oarecând au făcut aceasta iconomic, precum Raav, și nici să se numească bărbat al sânghiurilor cel ce, după dumnezeiasca lege, omoară pe cei ce sunt vrednici să pătimească aceasta, că nu putem zice Samuel și Ilie sunt supuși vinovăției, cei mărturisiți ca mari bărbați, pentru că au omorât câțiva păgâni.

7. Iar eu întru mulțimea milei Tale voi intra în casa ta.

„Eu, zice, Biserica cea din păgâni, și fiecare suflet iubitor de Dumnezeu, fiindcă m-am slobozit prin multă mila Ta, Doamne, de rătăcirea slujirii idolilor și de păcat, voi intra în casa Ta pe care mai-nainte o prigoneam.” Se mai înțelege și altfel: „Că eu m-am învrednicit de am luat această îndrăzneală, și am intrat în casa Ta, nu pentru bunătățile mele, ci numai pentru mila Ta”. Iar unii numesc *casă* a lui Dumnezeu și viața cea îmbunătățită, fiindcă Dumnezeu locuiește și se odihnește în cei care duc o astfel de viață; precum și Domnul a zis în

* E vorba de Cuviosul Dorotei din Gaza, trăitor în secolul VI. Scrierile lui sunt editate în Filocalie [*Filocalia românească*, Vol. XIX; citatul de mai sus se găsește la cap. IX, 2].

* Probabil Clement al Alexandriei (cca 150-211/215), cunoscutul scriitor și exeget bisericesc din secolul II.

Evanghelie: *Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi, și vom veni la el și vom face locaș la el* (In. 14: 23).²²

Închina-mă-voi spre Sfântă Biserica Ta, întru frica Ta.

„După ce, zice, eu, Biserica cea din păgâni, și fiecare suflet, voi intra în casa Ta cu toată evlavie și buna rânduială, mă voi închina cu frică atât către Biserica Ta cea pământească, cât și către cea cerească.” Însă zice aceasta deoarece, atunci când păgânii intrau în capiştile mincinoșilor dumnezei, făceau multe urâciuni și necuviințe.

Dar pot a se lua acestea și ca din partea lui David care, după ce mai sus a vorbit cuprinzător despre felurile răutății, arătând că sunt urâte lui Dumnezeu, se întoarce apoi spre ființa sa, și zice că va intra în casa lui Dumnezeu, slujind Lui cu curăție și cu silință, nu ca un îndreptat pentru bunătățile sale, ci ca un miluit de Dumnezeu, măcar că și pe sine s-a împreună-numărat la păcatele acelea, pentru care a prihănit mai sus pe cei păcătoși.

8. Doamne, povățuiește-mă întru dreptatea Ta;

„Povățuiește-mă, zice, Doamne, prin mijlocirea Fiului Tău, Care este dreptate și sfințenie și izbăvire, precum zice Pavel (cf. I Cor. 1: 30).” Dreptatea lui Dumnezeu este legea lui Dumnezeu, căci și dreptatea omenească este laudată de legile cele din afară și politicești. Iar alt tâlcuitor zice că David, zicând că va intra în casa lui Dumnezeu ca să se închine, întoarce apoi cuvântul la rugăciune, pentru ca să ne învețe că mai întâi se cuvine să slavoslovim pe Dumnezeu și să-I mulțumim, și apoi să cerem cele ce ne folosesc, precum orânduiește aceasta și Marele Vasile, că de la slavoslovire se cuvine să începem rugăciunea, iar nu de la cerere.

²² Drept aceea a zis și Psellos [e vorba probabil de Mihail Psellos (1018-1080, după alții 1096), mare cărturar bizantin, autor al unor mai multe tratate din diverse domenii]: „Casă a lui Dumnezeu este mintea cea prea curată, iar sufletul se află în mijlocul minții și al simțirii, și uneori iese, iar alteori intră; el iese în viața aceasta revărsându-se [manifestându-se] prin simțuri și intră, întorcându-se înapoi către mintea cea ce este mai presus de dânsul, întru care sălășluiește Dumnezeu, și face aceasta nu nădăjduindu-se întru sine, ci întru mila Domnului. Aceasta o zice și Evanghelia: *Intră în camera ta...* și celelalte. Căci simțirea este ușă prin care intră moartea pe ascuns; iar mintea este camera întru care se păzește vistieria cea pusă, iar încuietoria cea trebuincioasă ușii este luarea aminte cea prin fapte bune. Și în alt chip nu vom putea a ne ruga lui Dumnezeu, căci vom intra în minte numai încuind ușile simțurilor”.

pentru vrăjmașii mei, îndreptează înaintea Ta calea mea.

„Pentru văzuții, zice, și nevăzuții vrăjmașii mei, care pun sminteli și curse în calea vieții mele, pentru aceștia zic, îndreptează, Doamne, calea vieții mele și izbăvește-mă de cursele lor, și nu mă lăsa să mă abat în dreapta sau în stânga, din pricina vrăjmașilor care mă vrăjmășesc.” Însă se potrivesc acestea și la David.

9. Că nu este în gura lor adevăr, inima lor este deșartă.

„Mint, zice, vrăjmașii mei de mai sus, Doamne, ca niște mincinoși și amăgitori, și lucruri nefolositoare cugetă, ca niște vicleni ce sunt.”

Mormânt deschis grumazul lor;

Aceasta o zice Proorocul pentru dogmele cele moarte, și pentru hulele cele puturoase ale ereticilor, ori pentru cuvintele cele împuțite ale neastâmpărării lor, ori și pentru urâtele ocări pe care le ziceau vrăjmașii asupra lui David. Și mormântul acesta, adică gâtulejul vrăjmașilor lui David, zice că este deschis și nu acoperit, ca să arate că ar fi fost mai bine de ar fi fost acoperit, pentru că ar fi ascuns în sine putoarea. Zice încă și Hrisostom: „Să nu fie gura ta mormânt, ci comoară, că multă deosebire au comorile de mormânturi, căci mormânturile strică pe orice ar lua într-însele, iar comorile țin și păzesc întru îndelungare [nesticând nimic]. Așadar, să ai și tu bogăție de filosofie de-a pururi stăpânitoare, iar nu vreo împuțire și urâciune”.

cu limbile lor vicleneau.

Cel ce este viclean este și mincinos, iar cel ce este mincinos nu este și viclean, căci răutatea vicleșugului este mai rea decât a minciunii. „Deci, zice David, vrăjmașii cugetă și socotesc împotriva mea lucruri viclene și vrăjmașe.”

10. Judecă-i pe ei, Dumnezeuule;

„Deoarece ei, zice, cugetă astfel de viclenii, pentru aceasta, Tu, Doamne, Cel ce urăști pe unii ca aceștia, osândește-i.” Iar Hrisostom tâlcuiește așa: „Că nu a zis muncește-i. Dar ce? *Judecă-i, Dumnezeuule*, adică muștră-i și potolește-i din răutate, fă nebiruitoare meșteșugirile lor; iar aceasta înseamnă că se ruga pentru dânșii ca nu mai sporească în răutățile lor”.

să cadă din sfaturile lor,

„O Doamne, să nu-și ajungă aceștia scopul și să nu împlinească sfaturile lor cele rele, pe care le cugetă în inimile lor.”

după mulțimea păgânătăților lor, leapădă-i pe ei,

„Pentru păgânătatea lor, zice, urăște-i, Doamne, fiindcă ei nu Te cinstesc, iar nu pentru fapta mea bună, măcar că eu sunt moștenirea Ta.” Ori și în alt chip se înțelege: „Că cu cât fac ei mai multe păgânătăți, cu atât mai departe izgonească-se de la iubirea* și apropierea Ta. Iar păgân este nu numai necredinciosul și ateul, ci și creștinul acela care nu cinstește pe Dumnezeu precum se cuvine, [anume] prin viață curată și fapte bune”.

că Te-au amărât, Doamne.

„Nu mă supăr, Doamne, zice, atât de mult pentru relele ce mi-au făcut vrăjmașii, ci mă îngrijesc și mă mâhnesc pentru Tine, căci ei pe Tine Te-au amărât prin răutățile lor cele ce s-au zis mai înainte; măcar că, după alt chip, ei mă prigoneau pe mine, care sunt sluga Ta și păzesc poruncile Tale, iar pe Tine, Stăpânul meu, Te războiesc și Te amărăsc.” Iar altul zice: „Să se știe că cei ce prigonesc sufletul cel ce face cele iubite lui Dumnezeu amărăsc fățiș pe Dumnezeu, luptându-se cu El”. Încă și Teodorit zice: „Împotriva Ta au pornit războiul, pornindu-se asupra celor afierosiți Ție”.

11. Și să se veselească toți cei ce nădăjduiesc întru Tine.

„Când se mâhnesc, zice, și se necăjesc vrăjmașii Tăi, Doamne, atunci, dimpotrivă, binecinstitorii și prietenii Tăi se bucură, pentru că aceștia puțini și mici [fiind, și] nădăjduind întru Tine, îi biruiesc pe acei mulți la număr și atât de mari în răutate.”

În veac se vor bucura.

„Adică totdeauna se vor bucura prietenii Tăi, Doamne, având mângâierea Ta.”

* φιλία = prietenie, iubire.

Și Te Vei sălășlui întru dânșii.

„Întru dânșii, zice, vei locui, Doamne, odihnindu-Te întru frumusețea sufletelor lor, precum mai înainte ai zis: *Că voi locui întru dânșii și voi umbla întru ei, și voi fi lor Dumnezeu, și ei vor fi mie norod* (Lev. 26: 12).”

Și se vor lăuda întru Tine cei ce iubesc numele Tău.

„Se vor lăuda, zice, cei ce iubesc numele Tău, Doamne, pentru că ei Te-au cunoscut Dumnezeu adevărat, și numai întru Tine își au nădejdiile.” Se înțelege încă și într-alt chip: „Că atât de mult iubesc creștinii numele Tău, încât vor a se cunoaște numai prin numele Tău, numindu-se de către toți creștini, și se laudă numai în Hristos, după Apostolul care zice: *Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos* (Gal. 6: 14), adică în Hristos cel răstignit²³.

12. Că Tu Vei binecuvânta pe cel drept, Doamne.

„Tu, Doamne, zice, vei binecuvânta pe omul cel drept, nu numai în viața aceasta vestindu-l și făcându-l la toți lăudat, ci și în viața viitoare, când vei zice dreptilor: *Veniți binecuvântații Tatălui meu* (Mt. 25: 34). Tu, Doamne, îi vei binecuvânta, deși oamenii cei răi îi prihănesc.” Prin aceste cuvinte, mângâie David pe aceia care sunt graiți de rău pentru virtute²⁴.

²³ Drept aceea, Hrisostom zice: „A ne lăuda întru Dumnezeu și întru dragostea cea întru Dânsul este o podoabă mai mare decât toate și o strălucire care covârșește mii de coroane; chiar de ar fi legat cel ce se laudă, această podoabă nu se micșorează nici cu bătrânețea, nici cu primejdia lucrurilor, nici cu răscoala vremilor, nu se curmă nici cu însăși moartea, ci atunci strălucește și mai mult”. Și Psellos zice: „Nu a zis: *cei ce iubesc ființa Ta* (căci aceasta s-a părut înfricoșătoare lui David, și mai ales sufletului moștenitor), ci *cei ce iubesc numele Tău*; căci este lucru iubit a măsura dragostea noastră pentru numele lui Dumnezeu, care nume este și negrăit și netâlcuit, căci iudeilor nu s-a făcut cunoscut decât prin litere, iar către noi zice: *Am făcut cunoscut lor numele Tău* (In. 17: 26), iar după Solomon: *Mir nedeseșertat numele Tău* (Hristos) (Cântarea Cântărilor 1: 2), căci mirul ce se deșartă unge pe acela peste care se toarnă, desăvârșindu-l pe acesta uns (adică Hristos).

²⁴ Iar Hrisostom zice: „Căci ce defăimare este dacă defaimă oamenii și întreaga lume, de vreme ce Stăpânul îngerilor laudă și vestește?”. Și iarăși, Acesta nebinecuvântând, nu va fi de nici un folos, măcar de ar lăuda toți cei ce locuiesc pământul și marea. Aceasta dar să urmărim în tot locul, ca Acesta să ne vestească pe noi, Acesta să ne încununeze, căci de ar fi așa, am fi mai înalți decât toți, chiar de am fi în sărăcie, în boală sau în cele mai de pe urmă răutăți.

Căci cu arma buneivoiri ne-ai încununat pe noi.

„Cu Crucea Ta, zice, și cu *arma bunăvuirii Tale*, Doamne, adică a iconomiei întrupării Tale, mult ne-ai îngrădit* pe noi.” Ori numește *armă a buneivoiri*, arma cea bună și îndemânică, căci se obișnuiește această formă de exprimare în Scriptura cea Veche care-l numește pe cel puternic fiu al puterii, pe ucigaș, bărbat al sângiurilor, iar pe cel pașnic, om al păcii. Pentru aceasta, zicerea de față trebuie a se alcătui așa: „Tu ne-ai îngrădit pe noi cu puterea ta, ca și cu o armă bine-lovitoare și puternică; tot astfel, la cunună se zice și cerc, iar în capul cercului este și îngrădirea împrejur”²⁵.

PSALMUL 6

Întru sfârșit, în laude pentru al optulea veac. Psalm lui David.

e însemnează *întru sfârșit* am tâlcuit în Psalmul 4, iar Proorocul, laudând și mărink pe Dumnezeu, îl roagă pentru al optulea, adică pentru veacul cel viitor, că veacul acesta este al șaptelea, fiindcă se numără cu șeptimea și se întoarce și se sfârșește cu ea; iar cel viitor este al optulea, fiindcă vine după acest al șaptelea²⁶. Însă David nu aduce psalmul acesta la Dumnezeu numai din partea

* περιεκύκλωσας de la vb. περικυκλώω = a încercui, aici: cu scopul de a apăra.

²⁵ De unde a zis Hrisostom: „Ce este mai tare decât bărbatul? Și ce este mai frumos decât a fi îngrădiți de dreapta celui Preaînalt?”. „Tu, zice, vei încununa pe cel drept, adică buna Ta plăcere se face în loc de armă, și nici frumusețea lui nu este lipsită de tărie, și nici tăria lui fără de slavă”.

²⁶ Pentru aceasta a zis și Sfântul Grigorie al Nyssei: „Sfârșindu-se pământeasca vreme, ca ziua a opta după cea de-a șaptea, a opta adică zicându-se că se face după cea de-a șaptea, nemaiprimind după sine moștenirea numărului, ca una ce rămâne în veacul cel nesfârșit, nedespărțindu-se niciodată prin întunericul nopții, căci alt soare o face pe ea, Acela care strălucește adevărata lumină, Care, după ce va lumina o dată peste noi, nu se [va mai] ascunde în apusuri, ci totdeauna cu puterea cea luminătoare învăluind, nesfârșită și nemoștenită face lumina celor vrednici, și pe aceștia care se împărtășesc de acea lumină alți sori făcându-i, căci atunci dreptii vor străluci ca soarele”. Dar și după Sfinții Atanasie, Chiril, Vasile și Grigorie, a opta zi este ziua Domnului cea după Înviere și veacul cel viitor; deci suprascrierea sfătuiește să nu ne uităm la înșeptitul [ἐβδόματικὸν] veac de acum, ci la al optulea, cel viitor. A zis însă și Eusebie: „A opta este ziua Învierii Mântuitorului, Duminica mântuitoare, întru care credem că este curățirea de toate păcatele, în care simbolic tot trupul se taie împrejur, iar după adevăr, tot sufletul care se naște întru Dumnezeu se curățește prin a doua naștere, și deci, iată cu cât este mai bună

sa, ci aduce rugăciune și din partea noastră, a tuturor, către Dumnezeu, Care va judeca lumea în al optulea veac; însă psalmul acesta l-a scris în vremea când l-au înconjurat ispitele, ispite ce i-au venit din pricina acelor două greșeli. Vezi și Psalmul 11, care are aceeași suprascriere.

1. Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri* pe mine, nici cu urgia Ta să mă pedepsești.

În cartea lui Iov scrie: *Fericit este omul pe care Domnul îl mustră* (Iov 5: 17). La fel și David zice undeva: *Fericit este omul pe care îl vei certa, Doamne* (Ps. 93: 12). Oare fuge aici de mustrare? Răspundem cu Marele Vasile și cu Asterie*, că Proorocul nu fuge așa simplu de mustrare, nici de pedeapsă, ci de mustrarea cea cu mânie, și de pedeapsa ce se face cu urgie, ca să nu obosească și să cadă în deznădejde, neputând suferi unele ca acestea, ca să se îndrepteze cu certare, cu măsură și cu blândă pedeapsă, și prin acestea să scape de muncile de la judecata ce va să fie. A pus însă mai întâi certarea și apoi pedeapsa, pentru că pedeapsa lui Dumnezeu urmează după certarea Lui²⁷. Și deși Dumnezeu este slobod de toată patima și mânia, cu toate acestea, Proorocii potrivesc la Dumnezeu patimi omenești, ca acestea de față, pentru ca să-i încredințeze pe oameni că Dumnezeu este cunoscător al tuturor și judecă, și se mânie, și urgisește, folosind și alte cuvinte ca acestea, ca de acestea să se teamă oamenii și să se ferească de răutate.

După Hrisostom, se mai înțelege și în alt chip: prin lucrările omenești, Proorocii arată lucrările lui Dumnezeu, deoarece și cei ce zic acestea sunt oameni, asemenea și cei ce le aud și, prin urmare, și răspunsul către dâșii este omenesc,

[ziua a opta] decât a șaptea”. Întru aceasta se dezleagă darea legii privitoare la sâmbătă, pruncul prinzând a fi dus în ziua a opta.

* Atât aici, cât și în unele versete de mai jos, verbul folosit este παιδεύω = a educa, instrui, călăuzi, pedepsi, mustra, certa etc. Toate sensurile sunt aspecte ale aceleiași realități: îndrumarea omului de către Dumnezeu prin diferite mijloace, fie ele pozitive sau negative.

* Asterie al Amasiei, episcop și scriitor bisericesc, trăitor în secolele IV-V.

²⁷ Iar Grigorie al Nyssei zice: „Că David, luând în privire înfricoșătoarele munci, gheena și focul cel întunecat, acum se face rugător lui Dumnezeu, rugându-se ca nu cu mânia aceea să se dea spre vădire, nici ca urgia aceea să aducă asupra lui pedeapsa cea pentru cele ce le-a greșit. (...) Deci zice: «Nu aștept din mânia aceea – cea prin pedepse înfricoșătoare – să mi se facă mustrarea celor ascunse, ci acum, mai-nainte, prin mărturisire, [să scap] de nevoia cea din urgia aceea», și precum cel ce se chinuie le îndură pe acelea pe care le fac cei ce se bat (nevrând ei a da pe față cele ascunse ale fărădelegii lor), [psalmistul] face aceasta cu de la sine alegere, pe sine prin pocăință pedepsindu-se și muncindu-se și descoperindu-și păcatul cel acoperit”.

fiindcă nu este cu putință să vorbească cineva cu cei ce au trup, fără numai trupește; pentru aceasta, și când vorbim cu barbari, folosim limba barbară, pentru ca să le dăm să înțeleagă; iar când vorbim cu copiii mici, gângurim și noi ca ei; chiar dacă suntem prea înțelepți, ne coborâm totuși la smerenia și pruncia acelora; așijderea și Dumnezeu, când vorbește cu noi, oamenii, întrebuițează glasuri [forme de exprimare] și patimi omenești, pentru a ne face să înțelegem. Acestea pe care le-am zis aici să-ți fie ție, o cititorule, o învățătură desăvârșită pentru toate cele pe care dumnezeiasca Scriptură, după omeneasca cuviință, le zice pentru Dumnezeu. Deci zicerea *Nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine, nici cu urgia Ta să mă pedepsești* se înțelege prin: „Să nu mă osândești după cum mi se cuvine, nici să-mi dai pedeapsa pe care o merit pentru faptele mele”.

2. Miluiește-mă, Doamne, că neputincios sunt.

„De nu ar fi fost neputincioasă mintea mea, zice, nu ar fi biruit-o patimile”, ori se numește pe sine neputincios, comparându-se pe sine cu vrăjmașul nevăzut - diavolul, cu cel ce pe față și într-ascuns îl războiește în fiecare zi și îl vrăjmășește. Ori, zice că: „De vreme ce eu am căzut în păcat, pentru aceasta a slăbit puterea mea; deci ia aminte, Doamne, la neputința mea, și să nu mă osândești desăvârșit, ca pe unul ce de voie m-am lăsat biruit de păcat”. Iar de acest *miluiește-mă*, noi toți avem trebuință totdeauna, după Hrisostom, fiindcă, precum zice însuși David: *De te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va suferi?* (Ps. 129: 3). Și iarăși: *Că nu se va îndrepta înaintea Ta tot cel viu* (Ps. 142: 2). Iar Solomon a zis: *Cine se va lăuda că are inimă curată? Sau cine se va înfățișa pe sine zicând că este curat de păcate?* (Pilde. 20: 9.) Toți dar avem trebuință de mila lui Dumnezeu pentru ca să ne mântuim, însă nici unul nu ne învrednicim de mila lui Dumnezeu, deoarece dumnezeiasca milă pe cei vrednici îi caută, precum zice Hrisostom²⁸, iar fără ajutorul lui Dumnezeu rămânem neputincioși, fiindcă zice: *De nu va zidi Domnul casa, în zadar se ostenesc cei ce zidesc, și de nu va păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzește* (Ps. 126: 1).

²⁸ El însuși adăugând acestea: „Cel ce a făcut ceva vrednic de a se milui zice *miluiește-mă*, iar [în timp ce] cel ce se scoate pe sine dintru dobândirea acestei iertări, în zadar va zice *miluiește-mă*, căci de ar urma să vină mile peste toți, nici unul nu s-ar milui, căci și mila are oarecare judecată, și caută pe cel vrednic și îndemânatic [priceput], ca acela să o dobândească”. A zis și Teodorit: „Nici un suflet nu va cădea în păcat înainte de a-i slăbi tăria, căci dacă cuvântărima [raționalitatea] cea dintru noi nu va slăbi, patimile nu se vor scula asupra noastră, căci sănătos fiind hățuitorul [cărutașul] și cu știință îndreptând caii, zburdările nu vor avea loc”. Hrisostom zice iarăși: „Eu însă socotesc că David nu pune înainte numai lesnicioasa lucrare a firii, ci și cealaltă neputință ce i s-a făcut lui din scârbe și dureri, căci covârșirea scârbei obișnuiește ca, atunci când cade asupra noastră mai cu tărie, mănâncă toată tăria sufletului, pe care mi se pare să o fi pătimit dreptul din pricină că foarte se judeca vinovat, neavând niciodată judecăți bune [despre el], ci pururi potrivnice”.

Vindecă-mă, Doamne, că s-au tulburat oasele mele.

„Întristarea, zice, și truda ispitelor, au străbătut până la oasele mele cele nesimțitoare și le-au clătinat, și le-au tulburat.” Prin cuvântul acesta, David a înfățișat covârșirea patimii; prin *oase* se înțeleg și puterile sufletului, pe care sufletul se întărește, după dumnezeiescul Chiril.

3. Și sufletul meu s-a tulburat foarte.

„Sufletul meu, zice, foarte s-a tulburat, nesuferind sila celor ce-l mâhnesc.” Când cineva se tulbură de dobitoceasca mânie ori de rușinata și trupeasca poftă, potrivit este a zice un grai ca acesta; căci când pornește diavolul cu întâia lovire patimile acestea în om, împreună îi tulbură și sufletul, și trupul, precum și vântul, când cade cu repejune multă asupra mării, pe toată de la fund o tulbură, după Hrisostom, pentru că atât sufletul, cât și trupul se tulbură de patimile de mai sus, învăluindu-se un pe alta, neputând a-și păzi fireasca lor rânduială și liniștita stare.

Și Tu, Doamne, până când?

Nu pentru că cârtește și se supără zice David cuvântul, ci pentru că este copleșit de dureri, după Hrisostom. „Multă vreme, zice, m-ai trecut cu vederea, Doamne, pentru care multe am pățimit eu”. Aceasta pentru că pe cei ispitiți din pricina păcatelor lor, Dumnezeu, din iconomie, nu-i ajută îndată, pentru aceasta zice prin Isaia: *În vreme potrivită te-am ascultat* (Is. 49: 8). Iar pe cei ce pătimesc de bântuirea și pizma diavolului, îndată îi ajută Dumnezeu. Și tot Isaia zice: *Atunci vei striga și Domnul te va auzi; la strigătul tău El va zice: Iată-mă!* (Is. 58: 9).²⁹

4. Întoarce-te, Doamne; izbăvește sufletul meu.

„Întoarce-te către mine, zice, Doamne, căci deși ai întors fața Ta de la mine, pentru că am greșit Ție, izbăvește-mă de necazurile și ispitele mele.”

²⁹ Iar dumnezeiescul Chiril zice [parafrazând]: „Pentru ce, dar, amâni vindecarea? Până când nu aduci asupra-mi mila?”. Iar dacă trebuie mai ales a zice ceva și mai tainic, nu cere ajutor de la Stăpânul tuturor, ci mai mult cercetează vremea venirii lui Hristos, Cel ce la sfârșit, în a opta [zi] S-a sculat, căci zice: „Când vei veni, Cel ce prin Învierea Ta vei dărui nouă vindecare? (La Nichita)”.

Mântuiește-mă, pentru mila Ta.

„Pentru singură mila Ta, zice, mântuiește-mă, Doamne, și nu pentru faptele mele bune, căci nu le am.”

5. Că nu este întru moarte cel ce Te pomenește pe Tine.

Aici David numește *moarte* păcatul, pentru că acesta pricinuieste moartea sufletului și a trupului, că dintru-nceput păcatul a adus moartea în oameni; ceea ce vrea să zică e aceea că cel ce face păcatul nu-și aduce aminte de Dumnezeu în ceasul în care-l face, fiind beat și nesimțitor din pricina patimilor; ori *moarte* numește vremea de după moartea omului căci, murind el, nu mai poate a-L pomeni și a-L ruga pe Dumnezeu³⁰, fiindcă atunci se roagă fără folos.

Și în iad cine se va mărturisi Ție?

„Mai înainte, zice, de a muri cineva, este vreme potrivită de pocăință, iar după ce va muri, atunci nu mai este vreme de pocăință, ci de răsplătire.”³¹

6. Ostenit-am întru suspinul meu, spăla-voi în toate nopțile patul meu cu lacrimile mele așternutul meu voi uda.

Nu simplu zice că s-a ostenit, ci și că a ostenit suspinând, că suspinul este mai mare decât osteneala; nici n-a zis simplu că va lăcrima, ci și că va spăla patul său, și nu o dată sau de două ori, ci în fiecare noapte. „Că de vreme ce ziua grijile

³⁰ A zis, dar, Sfântul Chiril că: „Cel ce s-a prins o dată în cursele morții nu mai lucrează nici o bunătate, că este Dumnezeu Cel ce le închide, iar cel ce a murit s-a îndreptat [eliberat] de păcat. Iar dacă, nelepădând păcatele, a murit în ele, nu mai poate lucra cele bune”. Și Teodorit: „Dumnezeu a închis aici atât viața, cât și lucrarea, iar acolo cercetarea celor lucrate, căci este însușire a zilei a opta a nu mai da vreme celor ce vor fi întru dânsa spre gătirea de [fapte] bune sau de rele, ci ale căror lucruri va fi semăna cineva semințele întru sine, întocmai ale acelora va culege și roadele”.

³¹ A zis și Marele Vasile: „Nu este în iad cel ce se mărturisește, pentru că împreună cu el nu mai este ajutorul cel prin Sfântul Duh, că acum se socotește oarecum a fi de față la ce ce odată s-au pecetluit de Duhul, așteptând mântuirea lor cea din întoarcere, iar atunci Să va fi depărtat cu totul de sufletul care a spurcat darul Lui, că aceasta înseamnă și tăiere: în două din Evanghelie (cf. Lc. 12: 46)”. Iar Hrisostom zice: „Zicerea *nu se vor mărturisi Ție* s-a zis nu pentru că în iad nu ne vom mărturisi, ci că aceasta o vom face acolo, fiindcă și bogatul (cf. Lc. 16) se mărturisea și se căia, dar la nimic nu folosea, pentru că nu mai era vreme”.

trag mintea mea la un lucru și la altul, pentru aceasta, eu, vremea nopții și a odihnei o voi face vreme de mărturisire, când cineva nu mă supără.” Că vremea este potrivită spre pocăință pentru liniștirea ce o aduce. Iar *spăla-voi* este ca o explicare că [a afirmației cf. căreia] *cu lacrimile mele așternutul îl va uda*. „Să auzim, noi, cei simpli și supuși, ce fel de căință a făcut împăratul și Proorocul David, zice Hrisostom, și să-i urmăm.”³² Însă David aduce cuvintele acestea înaintea lui Dumnezeu ca mai mult să-l îndemne spre milă, și ca să-L plece să se milostivească asupra lui, ca nu cumva, prin covârșirea ticăloșiei pe care o suferă, să-i slăbească puterea, și de aici să se facă netrebnic [bun de nimic].

7. Tulburatu-s-a de mânie ochiul meu.

„Ochiul sufletului meu, zice, adică mintea mea, s-a tulburat, că gândind ea la mânia ce o vei arăta, Doamne, asupra păcătoșilor în ziua judecății, foarte s-a tulburat.”³³ Însă potrivit a numit mintea *ochi*, căci mintea este cea care povățuiește trupul și sufletul, mintea fiind cea care vede și aude (precum a zis vechiul Heraclit). Iar unii zic că și ochiul trupului lui David s-a tulburat când s-a mâniat asupra vrăjmașilor săi; este cunoscut că cei se mânie foarte cumplit se tulbură împreună cu mintea și ochii lor trupești.

Învechitu-m-am întru toți vrăjmașii mei.

„Necinstit, zice, m-am făcut, Doamne, ca niște haine prea învechite, și defăimat am fost de vrăjmașii mei, care mai înainte de a păcătuî eu se temeau de mine.” Ori prin *învechitu-m-am* se înțelege și „am slăbit”, căci cei vechi de ani și bătrâni sunt și neputincioși. Ori, după Hrisostom: „Învechirea se înțelege a fi o putrejune din pricina păcatului, că nimic nu se învechește așa de mult precum firea păcatului. Deci și tu, când te vei învechi de păcat, înnoiește-te cu pocăința”.

³² Iar oarecari învățători în chip mai iscoditor au înțeles zicerea *patul meu*, au înțeles adică acel pat peste care a făcut David preacurvia, iar *așternut* acel loc în care a hotărât ca să dea morții pe nevinovatul Urie. Alt tâlcuitor zice că David, pentru puține picături de scurgere îndulcitoare, vărsa în toate zilele ca un rău lacrimi amare (după Nichita). Iar Hrisostom zice: „Cei care au încercat cele de care vorbesc eu acum, adică câtă veselie au izvoarele acestea ale lacrimilor, (...) lacrimile acestea pot stinge locul cel nestins, [adică] râul lacrimilor care curge înaintea înfricoșătorului divan, pentru aceasta și Pavel, trei ani (cf. Gal. 1: 18), a lăcrimat noaptea și ziua, îndreptând patimile cele străine [de el], iar noi nici pe ale noastre [nu le îndreptăm]”.

³³ Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Hrisostom: „Tulburarea de acest fel este maica alinării, frica cea de acest fel este pricina slobozeniei; cel ce nu are această tulburare va suferi cumplită înviforare, ca o corabie neîncărcată dându-se suflărilor celor sălbaticе, degrab se va afunda, tot astfel și sufletul care viază fără dureri este supus nenumăratelor patimi”.

8. Depărtați-vă de la mine toți cei ce lucrați fărădelege.

Deoarece David a simțit ajutorul lui Dumnezeu, a luat îndrăzneală, și pentru aceasta înfricoșează pe vrăjmașii săi, poruncindu-le să fugă de la el atât cei văzuți și simțiți, cât și cei nevăzuți și gândiți, adică demonii.

Că auzit-a Domnul glasul plângerii mele.

9. Auzit-a Domnul cererea mea, Domnul rugăciunea mea a primit.

David pune aceste cuvinte ca pricini atât ale îndrăznelii sale, cât și a fugii vrăjmașilor săi; dar aceste trei cuvinte: glasul și cererea și rugăciunea înseamnă unul și același lucru, precum am zis în tâlcuirea Psalmului 5, stihul 1, adică la *Graiurile mele ascultă-le, Doamne*; dar fiindcă și pentru sărăcie poate plânge cineva sau pentru alte oarecare, pentru aceasta David zice că această plângerea a sa s-a făcut pentru rugăciunea dumnezeiescului ajutor; și iarăși adaugă rugăciunea, ca să arate întinderea și intensitatea cererii.³⁴

10. Să se rușineze și să se tulbure toți vrăjmașii mei;

Cu aceste cuvinte se roagă David ca să se plinească degrab cererea ce a făcut, adică în grabă să-i vie ajutorul lui Dumnezeu, căci cum nu se vor rușina vrăjmașii săi, văzându-și mincinoase și zadarnice nădejdiile pe care le aveau? Nădejdi că David va fi biruit de dâșii, fiindcă se lipsise de ajutorul lui Dumnezeu; iar rușinându-se ei pentru aceasta, cum nu se vor tulbura de multa frică ce-i va cuprinde?

³⁴ Iar Hrisostom zice: „*Glas* numește aici nu tăria strigării, ci așezarea [dispoziția] gândului; iar *plângerea* nu numai pe cea din ochi, ci și pe cea din suflet”. Și Sfântul Chiril: „Glas însă zice, nu cu adevărat cel prin buze, ci mai vârtos pe acela ce se trimite prin lucruri către Dumnezeu, căci așa cum este glas al păcatului, după cum acela care s-a zis către Cain: *Glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine*, tot astfel și glas al pocăinței este cel pe care îl aude Dumnezeu, dar și strigare, care este ceea ce se zice din durere, care este un obicei urmat de sfinți, că zice: *Dintru adâncuri am strigat către Tine, Doamne, Doamne, auzi glasul meu* (Ps. 129: 1) căci urmează, precum rugăciunile cele cu lacrimi, a se asculta de iubitorul de îndurări Dumnezeu (după Nichita)”. Zice încă și Isihie: „Vezi că precum ne depărtăm de lucrătorii fărădelegii (fie ei oameni sau gânduri), atunci Dumnezeu și primește îndată cererile și rugăciunile noastre”. Încă și Hrisostom zice: „Și aceasta nu este mică cale care duce la fapta bună, adică fuga de cei răi, aceasta este rodul pocăinței, aceasta e câștigul lacrimilor, aceasta încă și noi să o facem”.

să se întoarcă și să se rușineze foarte degrab.

„Vrăjmașii mei, zice, după ce se vor rușina și se vor teme, vor fugi înapoi.” Iar *foarte degrab* trebuie alăturat la toate cele de mai sus, la *să se rușineze*, la *să se tulbure* și la *să se întoarcă*, deoarece David se ruga ca vrăjmașii lui să le pătimească pe toate acestea foarte degrab. Iar unii zic că David, prin cuvintele acestea, se roagă mai mult pentru folosul vrăjmașilor lui decât pentru vătămarea lor, de vreme ce roagă pe Dumnezeu ca ei să se rușineze, deoarece cugetă vicleșuguri, și să se teamă de Dumnezeu că ajută lui David, și să se întoarcă de la răutatea lor, și așa, prin acestea, să se pocăiască și să se îndrepteze.

PSALMUL 7

**Psalmul lui David, pe care l-a cântat Domnului,
pentru cuvintele lui Husi, fiul lui Iemeni.**

Se vede că suprascrierea aceasta nu se potrivește cu istoria cuprinsă în Cartea a II-a a Împăraților (cap. 17), deoarece acolo se zice că Husi a fost fiu al lui Arahi, și nu al lui Iemeni, însă, după Marele Vasile, acestea se potrivesc în chipul următor: ori că tatăl lui Husi avea două nume, și se numea Arahi și Iemeni, ori că, deoarece Husi îi era prieten bun, adică cel dintâi prieten al lui David, care s-a prefăcut [a pretins] că s-a dus la Abesalom și a stricat sfatul dat de marele comandant Ahitofel, și astfel, pe batjocoritorul de tată Abesalom, l-a oprit de a da război tatălui său, iar lui David i-a dat vreme de a fugi mai departe și a-și aduna mai multe oști, precum le istorisește mai pe larg în cea de a II-a Carte a Împăraților. Deci, dacă Husi a fost acela care a dat acest sfat bun, din această pricină, de la acest sfat s-a numit pe sine fiu al lui Iemeni, adică fiu al dreptei, că Iemeni înseamnă dreapta, căci este obișnuit în dumnezeiasca Scriptură a numi pe fii [inspirându-se] mai mult din lucrările și iscusințele lor, decât de la numele părinții lor, că așa [de pildă] avem numiri precum fiu al păcii, fiu al înțelepciunii sau fiu al pierzării. Așadar și aici îl numește pe Husi fiu al dreptei, ca pe un drept și prea iscusit. Iar dumnezeiescul Chiril zice că Iemeni a fost un popor și o seminție din care se trage Husi, asemenea și Saul și Semen [Ζεμεεί, personaj neidentificat în Scriptură], și vezi despre aceasta în Cartea I a Împăraților (cap. 9, stih 1).

Pentru cuvintele lui Husi.

Dăm și aici de o nedumerire: David, în tot psalmul, nu a pomenit de Husi, deși deasupra apare suprascris: *cuvintele lui Husi*. Noi însă vom arăta și despre aceasta ceea ce știm; deoarece David s-a căit pentru că a nădăduit în înțelepciunea și cunoștința lui Husi, prietenul său, care a amăgit cu sfătuirea sa pe Abesalom și a risipit sfatul lui Ahitofel, din această pricină a cântat psalmul acesta către Dumnezeu, și nu pentru înțeleptul sfat al lui Husi (căci își lăsase nădejdea cea către Dumnezeu, nădăduind în cuvintele lui Husi către Abesalom, fiind trimis de el către acela). Deci psalmul acesta este unul curățitor, prin care David îmblânzește pe Dumnezeu și Îl roagă spre ajutorul său.

1. Doamne, Dumnezeul meu, spre Tine am nădăduit, mântuiește-mă de toți cei ce mă prigonesc, și mă izbăvește.

„Deși, zice, m-am folosit de înțeleptul sfat al lui Husi, prietenul meu, fiindcă prin acesta m-am răcorit puțin, și am luat vreme de a mă găti spre război, dar acum nu mă voi lupta având și nădejdea în acela, ci cu totul sunt atârnat de nădejdea Ta, Doamne, și pe toate ajutorările le socotesc mai mici: ale prietenilor, ale aliaților și ale ostașilor, după cum este scris: *Blestemat este omul care-și pune nădejdea în om* (Ier. 17: 5). Căci precum nu se cuvine ca cineva să iubească alt lucru în afară de Dumnezeu, tot astfel, nu se cuvine să nădăduiască în altcineva afară de Dumnezeu, și se va mântui acela, rămânând nerănit în războaie; dar se va izbăvi și acela care desăvârșit se liberează de vrăjmașii săi. Zice dar David, să-l mântuiască de toți cei ce-l prigonesc, arătând prin aceasta pe cei ce s-au sculat asupra sa împreună cu Abesalom, care căutau să-l omoare, însetând de moartea lui. Dar se va mântui și acela care este neputincios, și cel ce este rob se va izbăvi și el. Pentru aceasta zice David: „Mântuiește-mă, Doamne, ca pe un neputincios, și izbăvește-mă ca pe un rob, fiindcă aștept ca degrab să fiu luat în robie de vrăjmașii mei”. Ori: „Mântuiește-mă, zice, de văzuții vrăjmași care mă vânează, izbăvește-mă însă și de nevăzuții vrăjmași demoni, care, îndată ce moare cineva, cercetează să afle păcatele și rănila sufletului său, socotind să-l ia în robie și desăvârșit să-l stăpânească”. Prin urmare, rugăciunea de aici a lui David este îndoită, adică este și pentru viața aceasta, și pentru cea viitoare, și pentru vrăjmașii cei simțiți, și pentru cei gândiți³⁵.

³⁵ A zis încă Hrisostom: „*Mântuiește-mă* (adică nu mă lăsa să pățimesc rău) *de toți cei ce mă prigonesc și izbăvește-mă*. Vezi că, chiar și rău pătimind, nu pomenește pe batjocoritorul de părinte, și-și cunoaște firea în [vreme de] primejdie, și în război vede pe fiul, iar în relele întâmplări sângele său: tot astfel și iubitorul de copil era și voitor de bine; iar mai vârtos așa de filosof, că nu tirania firii, ci blândețea socotinței îl face pe el a

2. Ca nu cândva să răpească ca un leu sufletul meu.

David numește aici leu, după Hrisostom, pe apostatul său fiu Abesalom, pentru sălbăticia, obrăznicia și pornirea cea fără omenie pe care o avea. Ori, după Vasile și Asterie, numește pe diavolul; deoarece, precum gura leului este puturoasă, așa și gura diavolului puturoasă este, pentru hulele ce le borăște [scoate], pentru că și Domnul, venind către patimă, zice: *Vine stăpânitorul acestei lumi și el nu are nimic în Mine* (In. 14: 30)³⁶. Deci prin *leu* se va înțelege Abesalom, prin *suflet* se va înțelege viața care se răpește de la om, lipsindu-l de ea, fiindcă pricină a vieții este sufletul. Drept aceea, de multe ori obișnuim a numi cele pricinuite și isprăvile, și numirile pricinilor, precum, de pildă: pace și dreptate este Domnul și altele ca acestea, iar păcat și pieire este diavolul, fiindcă Domnul este pricinuitor al păcii și al dreptății, iar diavolul este al păcatului și al pieirii; iar *răpirea* se scrie aici prin analogie* și înseamnă o lipsire totală. Însă psalmul acesta se potrivește la fiecare om care se află în înconjurări [împresurări] și în primejdii. Deci să înțelegi de aici că *prigonitorii* sunt diavolii, iar *leul* domnul lor, care răpește sufletul după ce iese din trup, căutând ca să-l piardă în veac.

Nefiind cel ce izbăvește, nici cel ce mântuiește.

Cuvintele acestea sunt unite cu cele mai de sus, adică: *cel ce mântuiește* cu *mântuiește-mă*; iar *cel ce izbăvește* cu *izbăvește-mă*, vrând să zică aceea că: „Dacă Tu, Doamne, nu-mi vei ajuta, nimeni nu mă va mântui, nici nu mă va izbăvi”.

fi astfel”. Zice însă și Marele Vasile: „Prin ce se deosebește mântuirea de izbăvire? Căci, într-adevăr, de mântuire au trebuință cei ce sunt bolnavi, iar de izbăvire, cei ce sunt în robie. S-ar părea că cererea aceasta este simplă și că oricine ar putea, pe bună dreptate, să spună: *Doamne, Dumnezeul meu, spre Tine am nădăjduit, mântuiește-mă!* Dar nu-i așa! Cel care-și pune nădejdea în om, cel care umblă după altceva din cele din viață, de pildă după putere, după bani sau își înalță mintea spre altceva din cele ale acestei vieți, nu poate să spună: *Doamne, Dumnezeul meu, spre Tine am nădăjduit*”.

³⁶ Zice și Marele Vasile: „Socotesc, însă, că atleții viteji ai lui Hristos au luptat din destul în toată viața lor cu dușmanii cei nevăzuți; dar după ce au scăpat de toate prigonirile lor, când ajung la sfârșitul vieții, sunt cercetați de stăpânitorul veacului, ca să-i ia în stăpânire, dacă ar găsi că au răni de pe urma luptelor sau unele pete și urme de păcat; dacă, însă, vor fi găsiți fără răni și fără pete, îi lasă să se odihnească slobozi în Hristos, pentru că au fost nebiruiți. Și iarăși, cel ce nu a făcut păcat (adică Hristos) zicea că întru El nu are nimic [păcătos]. Însă omului i-ar fi destul de ar îndrăzni să zică că vine stăpânitorul lumii acesteia și întru mine are puține și mici”.

* *καταχρηστικῶς* = lit. cu rea întrebuințare, tratat negativ, necuviincios [sens redat ca atare și de Mitropolitul Veniamin în toate locurile în care apare adverbul]; prin analogie. Unele moduri de manifestare ale lui Dumnezeu nu se pot descrie decât pornind de la analogii preluate din viața umană, cu „omenească cuviință”.

3. Doamne, Dumnezeul meu, de am făcut aceasta, de este nedreptate în mâinile mele.

4. De am răsplătit celor ce-mi răsplătesc mie rele, să cad adică de la vrăjmașii mei deșert.

Nu a arătat David ce fel de păcat a făcut fiul său, Abesalom, deoarece încă îl cruța și îi era milă de el, nici să-l numească n-a vrut pe Abesalom, rușinându-se din pricina lui, ci a zis cu bunăvoință și cu cuvânt nehotărâtor [mai neclar]: „De am făcut și eu ceea ce a făcut fiul meu, și de m-am făcut batjocoritor de tată ca dânsul, și de l-am nedreptățit pe el cu mâinile mele, adică prin fapte, cu toate că cu mult mai-nainte simțeam vicleșugul lui³⁷, sau de am vătămat pe cei care îl ajută în războiul cel asupra mea, care, în locul bunătăților pe care le-au luat de la mine, acum îmi răsplătesc cu rele, dacă acestea, zic, toate le-am făcut eu, fie ca să nu biruiesc pe vrăjmașii mei”. De ar vrea să știe despre felul cum David n-a făcut rele vrăjmașilor săi în vremile cele de război, spunem că David zice aceasta pentru cei mai înainte pomeniți vrăjmași ai lui Saul, precum și cei de pe lângă el, fiindcă, aflând de multe ori pe Saul, și putând a-l omorî, nu l-a omorât, așijderea și pe alți mulți; iar atunci, la revolta lui Abesalom, deoarece se primejduia a-și pierde viața, a făcut izbândire [dreptate] nemaiputând suferi fărădelegea lor. Am putea spune și într-alt fel: *să cad de la vrăjmașii mei* înseamnă și: „O, de aș izbândi întru nădejdiile mele față de vrăjmașii mei, pe care nu voiesc să-i nimicesc, ci să-i alung departe de mine, doar-doar de ar înceta a mă vâna, și de a căuta să mă omoare”. Și vezi, iubitele, că David nu răsplătea cu rele fiului și prigonitorului său, ci a poruncit ostașilor săi să nu-l omoare, zicându-le: *Cruțați-mi pe copilașul Abesalom* (II Împărați 18: 5). Și iarăși, după ce a luat înștiințare de moartea lui, îl bocea plângându-l așa: *O, fiul meu Abesalom, Abesalom, fiul meu! Mai bine muream eu în locul tău! Abesalom, Abesalom, fiul meu!* (II Împărați 18: 33)

Se înțeleg însă și altfel zicerile: prin vrăjmași nevăzuți trebuie să-i înțelegem pe demoni, de la care zice David să cadă deșert și nelucrător, fără a-i birui, rușinându-i prin lucrarea faptelor bune; însă David zicea acestea nu mândrindu-se, ci fiindcă căzuse în nevoie, de aceea, cuvintele acestea le grăiește în loc de rugăciune. Însă David ar putea zice acestea și într-alt chip: „Că n-am nedreptățit pe cineva atât de mult, încât să-l prigonesc pentru a-i lua împărăția, dar nici lui Saul nu i-am răsplătit cu rele, care, deși de la mine a primit faceri de bine, uneltea

³⁷ Drept aceea, cu conglăsuire zice dumnezeiescul Chiril, tâlcuind zicerea aceasta: „Poate că David nu se mărturisește pe sine cu totul slobod de nedreptate, pentru că l-a nedreptățit pe Urie, el zicând aceasta deoarece în pricina [ὕποθεσις = problema] fiului său este curat și fără pricină [de acuzare]: „Căci în nimic nu l-am nedreptățit, nici pe cei împreună cu dânsul, ca și lor să le fie cu bun prilej prigoana cea împotriva mea”.

să mă omoare, eu însă, cu toate că a căzut în mâinile mele, nu l-am omorât, precum arată Cartea I a Împăraților. Deci de vei potrivi psalmul acesta la Abesalom ori la Saul, nicidecum nu se va vătăma adevărul, iar zicerea *am răsplătit*, se înțelege aici prin analogie, în loc de „am plătit”, fiindcă, după Marele Vasile, prin dar se face fie începutul facerii de bine, fie al facerii de rău; iar *răsplătă*, înturnare întru aceeași măsură fie a facerii de bine, fie al facerii de rău, căci răsplătirea este o a doua începere de bine sau de rele, pe care o fac cei ce răsplătesc celor ce le-au dat din harul lor cel asemenea, sau din răutatea pe care aceia le-au dat-o. Însă este obicei în Scriptură, și mai ales la David, a lua [folosi] în acest fel înțelesul răsplătirii.

5. Să prigonească vrăjmașul sufletul meu, și să-l prindă,

„De am răsplătit, zice, cu rele vrăjmașilor mei, să vâneze Abesalom sufletul meu, adică pe mine, și să mă prindă viu.”

să calce la pământ viața mea

Prin *viață* trebuie să înțelegem aici sângele cel ce se calcă, pentru că și sângele este pricinuitor firesc al vieții, fiindcă acesta este cel mai întăritor decât cele trei umezeli [celelalte trei curgeri lichide ale trupului].

și slava mea în țărână să o așeze.

David numește aici *slavă* trupul său cel slăvit și vestit la toți atât pentru fireasca putere și bărbăție pe care o avea, cât și pentru câștigata frumusețe și strălucire a împărăției; iar prin *a o așeza în pământ* zice despre fiul său cel răzvrătit, ca să-i lase trupul lui cel slăvit să putrezească mort în pământ și să se topească. Însă cuvântul acesta se poate înțelege și pentru nevăzutul vrăjmaș diavol. Blestemă dar David, și zice: „Că de a răsplătit el rele cuiva, să fie prigonit de diavol și să se prindă de el, neputând a fugi de lovirile lui, și de cugetele cele rele, și să se calce viața lui în pământ, adică în lucrurile cele pământești și stricăcioase, că aceasta se înțelege prin călcare, adică să calce diavolul peste omul cel ce zace jos, și spre rușine să joace peste el. Și blestemă David nu numai pentru pătimirea trupului său, ci și pentru slava sa, adică mintea sa, care este slavă și cinste a sufletului, și însăși mintea sa, zic, o blestemă ca să se coboare la cele

pământești, și să se pironască în țărână și în stricăciune, încât să nu poată să se mai înalțe la Dumnezeu cu aripa teoriei.^{*38}

6. Scoală-Te, Doamne, întru mânia Ta;

Deoarece este cu puțință a Se scula Domnul fără de mânie, după psalmul care zice: *Scoală, Doamne, mântuiește-mă Dumnezeul meu* (Ps. 3: 7). Pentru aceasta zice aici David, și se roagă să Se scoale Domnul cu mânie și cu pedeapsă. Și precum prin *a ședea Dumnezeu* nu se înțelege trupește, tot așa și *a Se scula*; prin *a ședea Dumnezeu* se înțelege tronul cel Împărătesc și judecătoresc și nestrămutat; iar prin *a Se scula* se înțelege lucrarea lui Dumnezeu cea pedepsitoare și ajutătoare față de cineva; iar prin *mânie a lui Dumnezeu* înțelegem iarăși bătaia* celor ce sunt vrednici de bătaie.

Înalță-Te, Doamne, întru hotarele vrăjmașilor Tăi;

„Fiindcă ești, zice, firește înalt, Doamne, pentru aceasta, înălțimea cea de acest fel ajunge și la oameni, și va ajunge una ca aceasta la sfârșituri, adică la morțile și pierzările vrăjmașilor Tăi; căci sfârșit al vieții fiecărui om este moartea, iar acești vrăjmași ai mei cu adevărat sunt și vrăjmașii Tăi, căci ei au călcat poruncile Tale.”³⁹

* θεορίας = vederea duhovnicească, mai presus de fire, cu mintea, contemplativă.

³⁸ Frumoasă este și potrivirea pe care o face Avva Dorotei la zicerile acestea, zicând: „*A cădea* înseamnă a nu mai avea putere a sta împotriva, pentru că [omul] este căzut jos, iar a cădea deșert înseamnă a nu avea ceva bun, nici a reuși a se scula; iar *a fi prins de vrăjmaș* înseamnă a fi supus sub mâna lui, a fi biruiți în toate; iar *viața noastră* sunt bunătățile [ἀρεταί = virtuțile], iar acestea *sunt călcate la pământ* atunci când cineva are toată cugetarea pământească, iar *slava noastră* este cunoștința ce se face în suflet prin paza poruncilor, iar aceasta este călcată la pământ atunci când nu cugetă nimic despre Dumnezeu, ci toate trupește. Deci ca să nu pătimim ceva de acest fel, să nu răsplătim răul cu rău, nici cu lucrul, nici cu cuvântul, nici cu înfățișarea, că ceea ce zice și David este de acest fel: „De am făcut aceea și aceea, să nu mă slobozesc de păcat mai-nainte de moarte”.

* τιμωρίαν = pedeapsă, bătaie.

³⁹ Pentru acesta se scrie în alte locuri: *La marginile vrăjmașilor mei* (deci nu Tăi); și zice Grigorie al Nyssei: „Vrăjmaș prin fire este numai lucrul care este privit contrar binelui, care [lucru] este răutatea, a cărei margine este pierzarea și intrarea în neființă. Deci cel ce zice: *Înalță-Te până la marginile [întru hotarele] vrăjmașilor Tăi*, mai-nainte însemnează prin mărginirea răutății vrăjmașilor a nu mai rămâne vieții calea către răutate”. Zice încă și Teodorit: „Pune asupra vrăjmașilor Tăi margine, conținând nedreapta lor năpădire”. Iar Isihie zice: „Se roagă ca Hristos să Se înalțe pe cruce pentru sfârșitul cel mai de pe urmă [al] și pieirea demonilor, *căci când Mă voi înălța*, zice, *îi voi trage pe toți la Mine* (In. 12: 32). Acestea [sfârșitul și pierirea] s-au făcut margini și sfârșit al silniciei gândurilor” (La Nichita).

și Te scoală, Doamne, Dumnezeul meu, cu porunca care ai poruncit.

„Nu mai răbda îndelung Doamne, zice, ci izbăvește, pentru porunca care ai dat prin Moise, adică: *Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta* (Ieș. 15: 12). Deoarece fiul meu s-a ridicat asupra mea, a părintelui său.” Se poate însă a se înțelege și într-alt chip zicerea: David se roagă pentru taina învierii, pentru că Domnul a zis în Evanghelie către iudei pentru trupul Său: *Stricați biserica aceasta, și eu în trei zile o voi ridica* (In. 2: 16). Scoală-Te, dar, Doamne, după porunca aceasta, cu care ai poruncit și ai zis: *stricați biserica aceasta*.

7. Și adunare de popoare Te va înconjura.

„De-mi vei ajuta Tu, Doamne, zice, vor vedea mulți acest ajutor al Tău și, prin urmare, se vor teme și se vor întoarce către Tine; iar *Te vor înconjura* înseamnă aici că se vor pune împrejurul poruncilor Tale și nu se vor depărta de ele, căci, după Hrisostom, Dumnezeu este nemărginit cu firea, și deci nu se poate zice propriu-zis împrejurul Lui. Putem însă să înțelegem zicerea și pentru învierea lui Hristos, căci, după ce a înviat Hristos, adunarea tuturor neamurilor s-a făcut la Dânsul ca un țarc din toate marginile pământului. *Te vor înconjura* mai înseamnă, după Hrisostom, că: „Adunarea neamurilor va cânta și Te va lăuda, fiindcă iudeii dansau în cerc [horă] și cântau laude lui Dumnezeu”. Pentru aceasta, de la chipul danțului, prin care cei ce cântau stăteau împrejur, s-au arătat laudele pe care le cântau, după același Hrisostom.

Și pentru aceasta la înălțime Te întoarce. Domnul va judeca popoarele.

„Nu va trece Domnul cu vederea meșteșugirile, zice, pe care vrăjmașii mei le-au alcătuit asupra mea, căci Domnul judecă: pe cei răi îi va osândi cu muncă, iar pe cei buni îi va pune de-a dreapta Sa, învrednicindu-i împărăției Sale.”⁴⁰

8. Judecă-mă, Doamne, după dreptatea mea și după nerăutatea mea asupra mea.

Deoarece David a pomenit mai sus de judecata lui Dumnezeu, pentru aceasta, prin urmare, zice aici că: „Fă-Te judecător și al meu și cercetează

⁴⁰ Iar Marele Vasile zice că Dumnezeu va judeca altfel pe evrei, adică mai greu, altfel pe sciți și pe elini, adică mai ușor; dar și pe unii și pe alții îi va judeca după păcatul lor, nepărtinitor, după diferitele împrejurări ale chipului [în care acesta a fost făcut], ale locului, ale vremii și ale altora.

dreptatea ce o am păzit de către răzvrătitul meu fiu, și către cei ce sunt cu dânsul, și după simplitatea mea, așa facă-se mie”. Dar pentru ce David zice undeva: *Să nu intri la judecată cu robul Tău?* (Ps. 142: 2), iar aici se roagă să se judece? Răspundem cu dumnezeiescul Hrisostom, [care parafrazează]: „Căci acolo [în Ps. 142] zice: *Să nu Te judeci Tu, Dumnezeule, cu mine, nici să cumpănești viața mea cu facerile de bine și darurile ce mi-ai făcut mie*; iar aici cere să se judece cu oamenii care l-au nedreptățit și care caută să-l omoare”⁴¹.

9. Sfârșească-se răutatea păcătoșilor, și vei îndrepta pe cel drept.

„După ce se va sfârși, zice, și se va opri răutatea păcătoșilor, negreșit se vor îndrepta dreptii: adică fără împiedicare vor umbla în calea faptei bune.”⁴²

Cel ce cerci inimile și rărunchii, Dumnezeule, cu dreptul.

„Dumnezeu, zice, cu dreptate cercetează inimile și rărunchii oamenilor, adică câte nașteri ale mâniei celei aprinse împrejurul inimii sunt, și câte nașteri ale poftii celei ce se află în rărunchii sunt”, că din aceste două patimi își ia ființa fiecare păcat. Ori se înțelege și așa: „Dumnezeu, zice, este Cel care cercetează și cearcă inima și rărunchii; iar zicerea *cu dreptul* se unește împreună cu următorul stih, după Hrisostom, adică: „Cu dreptate [este] ajutorul meu de la Dumnezeu, Cel ce mântuiește pe cei drepti cu inima, căci cu dreptate mi se va da ajutorul, pentru că eu nu am nedreptățit pe Abesalom.

⁴¹ Pentru aceasta, Marele Vasile a zis că: „Prin *a se judeca* se înțelege uneori «a se cerca», precum aceasta: *Judecă-mă, Doamne, că eu întru nerăutatea mea am umblat* (Ps. 25: 1). Iar uneori lasă [redă prin] «a osândi», cu alte cuvinte, când Domnul va cerceta cele săvârșite de oameni, se va judeca cu fiecare și va pune față în față poruncile Lui cu faptele săvârșite de păcătoși; Domnul Se va îndreptăți cu dovezi, că toate ce-L privesc pe El le-a făcut spre mântuirea celor judecați, pentru ca păcătoșii să se convingă că sunt vinovați de păcate. Zicerea *a judeca* însemnează și osândirea cea întru cumpănire [συγκρίσει = comparativă, care socotește ce este bine și ce este rău] și împotrivă punere [ἀντιπαράθεσι = înfruntare, sfădire ceartă] cu neamul său, precum se zice aici: *Împărăteasa de la miazăzi se va ridica la judecată și va osândi neamul iudeilor* (Mt. 12: 42).

⁴² Iar Hrisostom zice: „Ce este *sfârșească-se*? Adu asupra-le muncă și pedeapsă, și îi vei opri de la răutate, și vei îndrepta [κατευθυνεῖς de la vb. κατευθύω = a călăuzi pe calea cea dreaptă] pe cel drept, căci cei răi, muncindu-se, se fac drepti mai cu luare-aminte”. Drept aceea, de aici se nasc două [lucruri] bune. Unul: că răutatea încetează; iar al doilea: că este cu puțință a se apropia mai mult de fapta bună.

10. Ajutorul meu de la Dumnezeu, Cel ce mântuiește pe cei drepti la inimă.

„Eu, zice, fiindcă sunt drept și neviclean cu inima, și fiindcă mă îndreptez pe mine în calea cea dreaptă și netedă a faptei celei bune, pentru aceasta aștept să iau nu ajutor omenesc, căci acesta este netrebnic [nefolositor], ci pe al lui Dumnezeu, care are putere a mântui pe cei ce năzuiesc la Dânsul.”

11. Dumnezeu este judecător drept și tare și îndelung răbdător*,

Acest cuvânt se vede că-l zice David celor care atunci se sminteau și se nedumereau față de Pronia lui Dumnezeu, [întrebându-se] cum Dumnezeu a îngăduit a se scula fiul Abesalom asupra lui David, tatăl său? Pentru aceasta și zice către dâșii că Dumnezeu este *drept*, pentru că măsoară cu faptele fiecăruia răsplătirile; iar *tare*, pentru că toate câte voiește poate face, și *îndelung răbdător*, pentru că nu pedepsește pe om îndată ce păcătuiește, ci întârzie cu pedeapsa⁴³.

neaducând mânie în toate zilele.

Această zicere tălmăcește pe ceea ce s-a zis mai sus: *îndelung răbdător*, pentru că noi, oamenii, păcătuim în fiecare zi și, prin urmare, totdeauna suntem vrednici de pedeapsă; iar fiind Dumnezeu îndelung răbdător, nu ne pedepsește, ci ne dă vreme să ne pocăim. Că prin *mânie* se cuvine aici să înțelegem pedeapsa. Unii însă se nedumeresc, zicând că, dacă Dumnezeu este drept, și pedepsește pe fiecare după cum i se cuvine, cum este și iubitor de oameni? Răspundem, zicând că Dumnezeu este drept cu adevărat, pentru că dă fiecăruia după faptele lui; iar iubitor de oameni, pentru că nu îndată pedepsește, ci rabdă răutățile fiecărui om, și dă pricini și vremi ca să se pocăiască, și pentru că nu lasă pe diavolul să facă rău păcătosului atâta cât voiește, și mai ales pentru că în tot chipul dorește și iubește mântuirea oamenilor.

* μακρόθυμος = lit. îndelung pătimitor.

⁴³ Iar Hrisostom tâlcuiește astfel: „Cel ce grăiește astfel curat este: de este drept, negreșit va voi să muncească pe cei nedrepti; de este *tare*, negreșit va putea...; deci dacă și voiește și poate, pentru ce nu-i muncește? «Pentru că, zice, este *îndelung răbdător*»”.

12. De nu vă veți întoarce, sabia Sa o va luci: arcul Său l-a încordat, și l-a gătit pe el.

De vreme ce David, ca prooroc, știa că toate neamurile au să țină în mâini Cartea Psalmilor săi, din această pricină, alături de oarecari pricini ale sale, amestecă în psalmi și obștești învățături.* De unde și zice de obște către toți oamenii: „O, oamenilor, dacă voi nu vă veți întoarce la calea cea dreaptă a faptei bune, din care v-ați abătut și v-ați pironit în lucruri pământești, să știți că nu veți scăpa de pedeapsa și osândirea dumnezeiască”. Deci *sabie* este moartea cea amară a păcătoșilor, iar *arc*, grabnica lor moarte, *lucirea*, ascuțirea săbiei, iar *încordarea arcului*, pregătirea pedepsei și îndelunga răbdare pe care o arată Dumnezeu până la o vreme, iar *gătirea arcului* este apropierea lovirii, care se face prin lovirea săgeții. Iar după Hrisostom se înțelege și într-alt chip, că ascuțirea săbiei este prea grabnica pedepsire, iar *încordarea arcului* este [menită] a lovi numaidecât pe păcătoși, de nu se vor schimba și nu se vor pocăi.⁴⁴

13. Și într-Însul a gătit vasele* morții;

„În arc, zice, și în săgetarea lui Dumnezeu se află multe feluri de chipuri ale morții, adică într-aceasta se află morți cu tăiere de sabia, morți prin foc, prin ape, de cutremure, în crăpături de pământ, și morți cu felurite soiuri de boli.” Toate acestea sunt unelte și vase cu care se lucrează moartea păcătoșilor⁴⁵. Însă trebuie să știm că, deși cuvintele acestea ale lui David, care se zic pentru Dumnezeu, se

* Comune, specifice vieții de zi cu zi.

⁴⁴ Alt tâlcuitor zice: „Iubitoare de oameni este propovăduirea, că nu doar pentru că s-au făcut lucrători de rele, i-a îngrozit pe ei cu sabia, ci și dacă nu vor voi [refuza], cu moarte li se va întoarce. Deși întinde asupra lor sabia cea goală, nu [intenționează să] taie îndată, ci doar o lucește, ca, numai strălucirea ei văzând-o, să nu ajungi a fi muncit: nu taie, ci doar înspăimântă, ca frica să te deștepte spre pocăință”. Și Grigorie Teologul zice: „Lucește sabia, însă întârzie, încordează arcul și îl gătește, însă Își ține furia [nu se dezlănțuie], care lege este a judecării lui Dumnezeu, ca ori să mântuiască cu pocăința, ori să osândească la munci mai cu dreptate (după Nichita)”. Și Teodorit: „Dacă atunci când Dumnezeu va vedea pe oameni că nu se folosesc prin iubirea de oameni, îndată îi înfricoșează cu îngrozirile, prelungind pedeapsa, iar dacă și aceasta o vor defăima, continuând în păcate, va aduce îndată asupra-le pierzarea cea de istov [definitivă, mortală]”.

* σκευος = vase, lucruri, instrumente.

⁴⁵ Prin *vasele morții* Martele Vasile a înțeles puterile cele pierzătoare care nimicesc pe vrăjmașii lui Dumnezeu; însă mai simplu, *vasele morții* le-a tâlcuit [psalmistul] prin săgeți.

cuvin mai degrabă oamenilor, însă înțelepțirile* pe care ele le cuprind se cuvin lui Dumnezeu, și pricina este aceea că Proorocul, cu grăbirea omeneștilor ziceri, a voit să aducă în simțire inima cea groasă* ascultătorilor, pentru aceasta și înfățișează pe Dumnezeu, arătându-L cu sabie, arc, săgeți, arme ucigătoare și că își ascute sabia și încordează arcul, pentru ca prin toate acestea să crească frica în ascultători și ca prin obișnuitele numiri de la oameni, și cu pildele, să deștepte inima cea de piatră și adormită a celor nesimțitori, deoarece Dumnezeu nu are trebuință de acest fel de arme ucigătoare pentru a pedepsi pe cei păcătoși, căci El din fire este atât de înfricoșător, încât numai de ar căuta cu privirea asupra pământului, îndată l-ar face să se cutremure. În mâinile Sale are toată suflarea, cu puterea Sa topește munții și dealurile, și toate le face câte grăitorii de Dumnezeu Prooroci zic pentru negrăita Lui putere.

săgețile Sale în focul celor ce se ard le-au lucrat.

Cu cuvântul acesta îi mângâie David pe oamenii cei buni, zicând: „Pedepsele lui Dumnezeu nu se lucrează asupra celor buni, ci asupra oamenilor celor răi”. Prin *se ard*, numește aici pe cei ce nu au nici un fel de fapta bună, căci atâta sunt de uscați în lucrurile cele bune, încât îndată se aprind de focul muncii celei veșnice. Ci încă și aici, în lume, unii ca aceștia se muncesc chiar și numai de așteptarea și pomenirea muncii; sau îi numește așa David pentru că se ard de focul patimilor, adică de mânie, de poftă, de iubirea de îndulciri, de iubirea de slavă, de iubirea de argint și de celelalte ca acestea. Cu un chip ca acesta, Proorocul, după ce a zugrăvit pedepsele dumnezeiești cele de multe chipuri, spânzurându-le deasupra păcătoșilor, prin urmare îi înțelepțește și de la lucrurile cele de atunci, întorcând cuvântul său la Abesalom.⁴⁶

14. Iată, a chinuit nedreptate,

„Răzvrătitul meu fiu, zice, s-a îngreuiat de nedreptate, și pentru aceasta a socotit fără dreptate a mă prigoni din împărăția pe care mi-a dat-o Dumnezeu.”⁴⁷

* παράδειγματα = modele, pilde.

* Insensibilă, îngroșată și înăbușită de fumul mândriei, păcatelor.

⁴⁶ Dar și Marele Vasile a înțeles prin *cei ce se ard* pe cei vrednici focului: „Săgețile lui Dumnezeu au fost lucrate de El pentru sufletele care lesne se ard”. Iar Teodorit zice: „Cei ce au primit materia care lesne se aprinde din pricina păcatului și au zidit lemne, fân și trestie, după cum zice dumnezeiescul Apostol (cf. I Cor. 3: 12), se vor săgeta cu aceste săgeți purtătoare de foc”.

⁴⁷ Teodorit însemnează că zicerea aceasta se referă și la Ahitofel, care aici a socotit cu răutate [viclenit], întrarmând pe fiul cel nelegiuit [Abesalom] asupra părintelui său, care întru nimic nu l-a nedreptățit.

A întrebuițat însă David zicerea *chinuirii*, adică a durerii pântecelui femeiesc pe cale să nască, pentru ca să arate ce durere și strâmtorare suferă cei ce gândesc să nedreptățească pe fratele lor; fiindcă aceștia se umflă de mânie, se rup de urgie, se vatămă de gânduri și alte nenumărate rele pătimesc: se tem, au neliniște și, zicând pe scurt, aceștia nu se astâmpără în nici un chip, decât atunci când își pun în lucrare gândurile lor cele rele, adică când vor nedreptăți, măcar că și după nedreptate iarăși nu rămân ticăloșii slobozi de mustrarea și osândirea [con]științei lor. Deci dumnezeiasca Scriptură, unde voiește să arate o durere de nesuferit, o arată prin chipul chinuirii femeilor îngreunate; deoarece atunci când pruncul se face de nouă luni, nu suferă să mai stea în pânțe, și, pentru aceasta, prea iuți dureri pricinuieste celei îngreunate, căutând să iasă afară și să se nască. Însă, prin această pildă, David arată că răutatea nu este sădită în om prin fire, ci se naște și crește din afară, și multe dureri pricinuieste celor ce o au.

zămislit-a durere și a născut fărădelege.

Din pruncii cei firești, întâi se face zămisirea, apoi urmează chinuirile, după ce crește pruncul. Aici, însă, David a pomenit mai întâi chinuirea și apoi zămisirea. Din ce pricină? Răspundem că, acolo, adică la pruncii cei firești, către unul și același prunc se zice și zămisire și chinuire, iar aici, la păcat, către altceva se zice zămisire și către altceva chinuire. Adică, de pildă: Abesalom mai întâi a păcătuit pe nedrept cu sufletul, pătimind rău, de la dânsul mâniindu-se și poftind, și mai ales pentru că nu găsea vreme prielnică de revoltă, apoi a zămislit durere, adică a luat și durere trupească; căci atunci când pătimește sufletul, împreună pătimește și trupul. Deci Abesalom avea durere nu numai cu sufletul, ci și cu trupul, până ce a născut păcatul răzvrătirii. Căci cu adevărat necinstit lucru a făcut, să necinstească pe tatăl său, să-l prigonească și să spurce țiitoarele lui. Iar unii tâlcuiesc aici mai pe scurt: chinuirea este gândirea și reaua cugetare a revoltei lui Abesalom; iar zămisirea, statornicirea și întărirea cugetului revoltei. Sau se mai înțelege și așa: că chinuindu-se el mai înainte și multe pătimind din cugetul revoltei, și nesuferindu-l, a zămislit alt cuget, tot din pricina revoltei, care cuget i s-a făcut lui durere și altă chinuire.⁴⁸

⁴⁸ Marele Vasile zice: „Cât privește rânduiala lor, zicerea acesta pare a fi tulburată [confuză, stârnind nedumerire], căci cele ce vor să nască trebuie ca mai-nainte să zămislească, apoi simt dureri de naștere și în urmă nasc; aici, însă, sunt puse mai întâi durerile de naștere, apoi zămisirea și la urmă nașterea; dar când e vorba de zămisirea care are loc în inimă, este vădit că pornirile nesocotite ale desfrânaților și poftele nebunești, pline de furie sunt numite *chinuire* [durere], pentru că se nasc în suflet cu iuțime și durere; după acest fel de pornire, cel biruit de răutăți, neprimind sfătuirile, a zămislit durere; iar cel ce prin lucrări viclene a aprins în inima sa răutatea, acela a născut fărădelege”.

15. Groapă a săpat și a deschis-o, și va cădea în groapa pe care a făcut-o.

„Primejdie, zice, a pregătit mie fiul meu, mie, părintelui său, și primejdie din care cu anevoie pot scăpa.”⁴⁹

Primejdia a asemănat-o David cu *groapa*, căci precum cei ce cad în groapă nu pot să iasă din ea, mai ales dacă se va săpa a doua oară, făcându-se mai adâncă. „Tot așa, zice, nici eu nu pot a mă izbăvi de relele uneltite împotriva-mi de batjocoritorul de tată, fiul meu, fiindcă acestea au adânc de răutate, și împresurare aducătoare de moarte, dar el, însă, va cădea în groapa și în primejdia aceasta pe care a uneltit-o împotriva mea, și în loc să mă prindă pe mine, se va prinde pe sine”.

16. Întoarce-se-va durerea lui pe capul lui,

Amândouă acestea s-au plinit cu lucrul asupra lui Abesalom*, deoarece el, ticălosul, a căzut în primejdia pe care a gătit-o tatălui său, și osteneala și sânghina pe care le punea ca să-l prindă pe tatăl său cu minune s-au întors asupra capului său, căci silindu-se el să îmbărbăteze pe poporul său în războiul cel asupra tatălui său, alergând călare pe sub crengile unui stejar, i s-a agățat părul capului în crengi, și cu amar a fost omorât de Ioab⁵⁰.

⁴⁹ Iar altul zice la Nichita acestea: „Încă și iudeii, după ce au născut vrăjmășia cea împotriva Mântuitorului, au murit de sabie și de foamete, iar alții s-au împrăștiat; iar Satana, moartea asupra Mântuitorului Hristos prin Cruce gătindu-i, morții s-a dat, încât noi zicem către Hristos cu Sfântul Ioan Damaschinul [alcătuitorul de cântări]: „Prin Crucea ta s-a rușinat cel necredincios, că groapă a lucrat, pe care săpând-o, a căzut într-însa, și Iuda vânzătorul cu ștreangul viața și-a pierdut”. De unde și Hrisostom a zis: „Sfaturile cele asupra dreptilor se întorc peste capetele celor ce se sfătuiesc, că și săgețile cele ce se aprind asupra unor trupuri tari se întorc asupra celor ce le aruncă”.

* De durerea și primejdia pomenite mai sus a avut parte Abesalom.

⁵⁰ Iar altul zice: „*Întoarce-se-va durerea lui pe capul lui*, s-a zis ca și pentru Ahitofel și pentru Abesalom: capetele amândurora au căzut în pedeapsă - că cel dintâi adică, spânzurare alegând, așa și-a topit viața; iar cel de-al doilea, pe sub copaci trecând, și de părul capului prinzându-se, multă vreme sta spânzurat, Dumnezeu dând hotărâre de sus ca să te înveți că ce s-a făcut nu a fost din silință omenească, ci toată judecata era dumnezeiască, perii capului și creanga l-au legat și dobitocul l-a dat, iar în locul funiei i-au fost pletele, iar în locul lemnului a slujit stejarul, iar în locul ostașului l-a adus pe el dobitocul, și ceea ce este mai minunat este că cel ce a împăcat pe tatăl cu el (adică Ioab), acesta l-a omorât, că Dumnezeu hotărâra”.

și pe creștetul lui nedreptatea lui se va pogori.

„Nedreptatea, zice, a cărei începător s-a făcut Abesalom, aceasta, zic, în capul său va lovi, adică într-însul, căci de la cea mai de frunte parte a trupului, adică de la cap, tot trupul l-a arătat, precum s-a și făcut, căci el, aducând război împotriva tatălui său, în loc să-l omoare pe el, s-a omorât pe sine.*

17. Mărturisi-mă-voi* Domnului după dreptatea Lui.

„Eu, zice, fiindcă războiul a luat un astfel de sfârșit, iar ce mă vrăjmășea a fost omorât, pentru aceasta voi mulțumi lui Dumnezeu pentru dreapta Lui judecată.” Iar înțeleptul Teodorit zice: „Eu, însă, învrednicindu-mă de atâta purtare de grijă a lui Dumnezeu, voi lăuda neîncetat pe făcătorul de bine, dreptatea judecății povestind-o”.

Și voi cânta numele Domnului Celui preaînalt.

„Voi cânta, zice, cântări de biruință întru numele lui Dumnezeu, pentru că L-am chemat și a venit în ajutor; căci dacă singur numele lui Dumnezeu are putere atât de mare, cine nu se va teme de Însuși Dumnezeu?” Iar zicând *preaînalt*, a vrut să-L înfățișeze ca pe cel mai înalt decât toate ființele, ca pe cel mai presus de ceruri. Aceste cuvinte de mulțumire le-a zis David, nu bucurându-se de moartea fiului său, căci mult plângea și se tânguia în ziua în care a fost omorât Abesalom, ci aceasta o făcea, primind și cinstind hotărârea lui Dumnezeu, care cu dreptate pe cei nedrepti îi ajunge [nimicește]. Unii însă, tâlcuind mai pe scurt, zic că [zicerea] *Groapă a săpat* arată adâncimea nedreptății lui, cea care i s-a pogorât pe creștet [v. 17], că David arată metaforic că relele meșteșugite de Abesalom împotriva lui au fost pătimite chiar de acesta. Pe acestea, și noi, creștinii, le îndreptăm împotriva diavolului, a nevăzutului și obștescului nostru vrăjmaș.

* Răutatea s-a întors împotriva lui.

* Verbul ἐξομολογέω, folosit aici, dar și în multe alte locuri din psalmi, înseamnă, pe lângă sensul de mai sus: a lăuda, a mulțumi, a recunoaște, a fi de acord, a da dreptate etc. Adesea fiecare sens îl implică pe celălalt. Contextual, a fost redat fie cu un sens, fie cu altul.

PSALMUL 8

Întru sfârșit, pentru teascuri. Psalm al lui David.

Te vrea să zică prin *la sfârșit*, am spus la suprascrierea Psalmului 4. Iar teascuri (adică linuri*) numește aici bisericile aflate în toată lumea. Căci via este Domnul, iar vițele sunt Apostolii, iar strugurile este credința care se strânge în biserici și scoate învățătura ca pe un vin care veselește inimile credincioșilor. După Eusebie și după Hrisostom, în fața acestor duhovnicești linuri s-a glăsuț psalmul acesta de către David. Căci biserica cea veche s-a zidit numai într-un loc din Ierusalim, de vreme ce urma să o moștenească poporul evreilor, despre care a zis Isaia: *Și am zidit în mijlocul ei turn și lin a săpat într-însa* (Isaia 5: 2). *Turn* adică numind biserica, iar *lin* - jertfelnicul, iar la sfârșitul veacurilor și a slujirii după lege, biserica s-a risipit, însă [în schimb] în tot pământul s-au zidit foarte multe biserici, pentru că și celelalte neamuri au primit cunoștința de Dumnezeu; iar suprascrierea din acest psalm o are și Psalmul 93, că pentru teascuri se suprascrie și acela.

1. Doamne, Domnul nostru, cât este de minunat numele Tău în tot pământul!

Domn al necredincioșilor este Hristos, numai după chipul facerii*, iar Domn al credincioșilor este după două chipuri, atât după facere, cât și după cunoștință, precum tâlcuiește Hrisostom, pentru aceasta și îndoit zice aici Proorocul: *Doamne, Domnul nostru*. De aceea zic bisericele credincioșilor către Hristos: „O, Ziditorule Doamne, Care Te-ai făcut și nouă acum Domn prin cunoștință, cât de minunat este numele Tău în tot pământul!”. Căci zicerea *cât* este aici o formă lungitoare* (deoarece chemarea Acestuia izgonește demoni, morți înviază, bolnavi însănătoșează, stihiele le schimbă, și toate poate a le face)⁵¹. David numește

* Teascul sau linul este un vas de lemn, de tablă sau de beton în care se adună și se storc struguri. În Antichitate se foloseau și bazine în care strugurii se storceau prin presarea cu cu picioarele sau prin alte mijloace.

* Ca Făcător al lor.

* Formă amplificată, lungă, care exprimă bogăția semantică.

⁵¹ Dumnezeiescul Chiril zice: „De demult adică, slava lui Dumnezeu era strâmtorată în singură Iudeea, că Dumnezeu era cunoscut în ea, iar în Israel mare era numele Lui, căci Dumnezeu, Domn fiind, S-a arătat nouă, iar numele Lui S-a făcut minunat în tot pământul. Deci se înspăimântă Proorocul de cunoștința lui Dumnezeu care s-a revărsat

numele acesta în multe locuri *înfricoșător*: *Mărturisească-se, zice, numelui Tău Celui mare. că înfricoșător și sfânt este* (Ps. 98: 3). Și zice că este *minunat*, pentru lucrurile cele mai presus de fire pe care le face, iar *înfricoșător*, pentru negrăita putere pe care o are. Vezi însă, iubitele, că David se numără și pe sine împreună cu neamurile, zicând: *Doamne, Domnul nostru*, deoarece a prevăzut taina iconomiei întrupării, și credința în Hristos, care a trecut pe la toate neamurile lumii. Oare ce vor zice iudeii despre proorocia aceasta? Căci numele nu era minunat, ci defăimat între cele mai multe neamuri, precum Însuși o zice prin Isaia, că numele Lui este defăimat între neamuri (cf. Is. 52: 5). Drept aceea, acest cuvânt este negreșit pentru Hristos, al Cărui nume s-a făcut minunat în tot pământul.

Că s-a înălțat mare cuviința Ta mai presus de ceruri.

David numește aici *mare cuviință* dumnezeiasca înomenire, după Marele Chiril, deoarece aceasta s-a arătat cu adevărat mare, și covârșind toată mintea, zicând că este mai presus de minune și neînțeleasă chiar de cereștile puteri ale îngerilor, și nu numai îngerii, ci și oamenii se numesc cu o taină ca aceasta. Zicerea se înțelege și într-alt fel: că vrând David să arate nemărginirea firii lui Dumnezeu, zice către Dumnezeu că: „S-a înălțat mare cuviința Ta mai presus de ceruri, Doamne, neînțelegând-o pământul”. Pentru aceasta zice și Proorocul Avacum: *A acoperit cerurile slava Lui, și de lauda Lui plin este pământul* (Avacum 3: 3)⁵².

peste oameni, că Dumnezeu nu este cunoscut doar celor din Iudeea. A zis însă și Teodorit: „Foarte se laudă numele Tău, Stăpâne, zice, de toți, și Făcător al cerului și al pământului Te numesc toți. (...) Și Însuși încă arătându-Te lui Iacob, când întreba de numele Tău, a zis: *Pentru ce întrebi de numele Meu? El e minunat!* (Fac. 32: 29)”. Zice și Isihie: „Pe acest *Doamne, Domnul nostru*, îl zice Biserica, că, după [având] cunoștința lui Hristos, și lepădându-se de slujirea idolilor, au început a chema Domn al Său pe Dumnezeul și Domnul Cel adevărat, căci, cu adevărat, pururea tot pământul s-a umplut de minunile facerii [creației] lui Dumnezeu; mai mult, după ce Dânsul [Tatăl] a arătat numele lui Hristos la toți elinii și barbarii, aceștia s-au minunat prin credința cea întru El”.

⁵² Iar Grigorie Teologul a înțeles prim *mare cuviință* mărirea lui Dumnezeu care este [se străvede] în zidiri și mărirea celor ce se iconomiesc întru cele făcute de Dânsul. Că acestea sunt cele din „spatele” lui Dumnezeu, cunoștințele cele ce se fac cu Dânsul și de Dânsul. Zice și Grigorie al Nyssei: „Înălțându-se sufletul și lăsând tot lucrul care se poate apuca ca pe un mai mic decât ceea ce se caută [de fapt], ar ajunge să înțeleagă *marea cuviință* ca pe ceva ce este înălțată mai presus de ceruri, pe care Proorocul o vede nesmerită [nemicșorată], iar *cerurile* se socotesc mici propovăduitori ai dumnezeieștii slave, căci mare cuviința Lui nu s-a înălțat [doar] până la ceruri, ci mai presus de ceruri”.

2. Din gura pruncilor și a celor ce sug, ai săvârșit laudă.

David zice mai întâi o laudă și o doxologie a lui Dumnezeu. Din mulțimea de semne și minuni pe care le-a făcut Hristos, în psalmul acesta s-a scris doar de una, anume pe cea cu pruncii care au glăsuțit către Hristos: *Osana, bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului! Osana întru cei dintru înălțime!* (Mt. 21: 9). Deoarece minunea aceasta a fost mult mai minunată și mai înspăimântătoare decât celelalte, fiindcă și în Testamentul cel Vechi, mort a fost înviat, lepros a fost curățit și drac a fost izgonit, iar [în schimb] danțul de prunci sugari pentru întâia oară a cuvântat curat, după Hrisostom, pentru că aceia nu erau simpli copii, ci și sugari, care lucru nu este de mică mirare; iar prin *ai gătit [săvârșit] laudă*, a arătat lauda pruncilor sugari, zicând că: „Tu ai făcut-o desăvârșită, ca și cum ai fi scos-o din guri îngerești”.

pentru vrăjmașii Tăi, ca să sfărâmi vrăjmașul și izbânditorul.

Aici povestește David și pricina pentru care s-a făcut minunea cea de mai sus a pruncilor: „Că adică s-a făcut pentru iudei, vrăjmașii Tăi, Doamne, pentru necredința Iudeii, care se amăgește, vrând să vadă altele în loc de altele; iar în lauda pruncilor, care erau copiii lor și îi hrăneau, nu se puteau împotrivi cu nici o zicere. S-a iconomisit însă minunea aceasta, pentru ca să se sfărâme *vrăjmașul și izbânditorul* lui Dumnezeu, căci era *vrăjmaș*^{*} al lui Dumnezeu, ca unul ce prigonea pe Fiul lui Dumnezeu, iar *izbânditor* era cel al lui Dumnezeu, căci socotea că, prigonind pe Fiul^{*}, o făcea pentru slava și dragostea Tatălui. După Sfântul Maxim, însuși diavolul se socotește pe sine vrăjmaș și izbânditor al lui Dumnezeu, căci este vrăjmaș deoarece se împotrivește poruncilor lui Dumnezeu și prigonește pe prietenii lui Dumnezeu, iar izbânditor al lui Dumnezeu este pentru că, după ce pogoară pe oameni în păcat, atunci îi părăște la Dumnezeu, ca pe niște defăimători ai poruncilor Lui, și pentru aceasta cere de la Dumnezeu ca să le izbândească cu felurite pedepse, căci au călcat dumnezeieștile Lui porunci⁵³. Auzind atunci diavolul pe pruncii sugari că slavoslovesc pe Hristos, s-a rușinat. David însă scrie despre cele ce erau să se facă, ca și cum s-ar fi făcut de demult,

* Poporul iudeu.

* Neștiind că este chiar Fiul lui Dumnezeu, precum Saul, viitorul Apostol Pavel.

⁵³ Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Chiril: „Același Diavol îmbrânțește spre greșală, făcându-se [totodată] și pârâș al celor greșiți, dar ca un *vrăjmaș* cu adevărat silește spre păcat, iar ca un izbânditor pe cei dați lui îi muncește. Căci [și Pavel] numindu-i hulitori pe Imeneu și pe Alexandru (cf. I Tim. 1: 20), i-a pedepsit pentru hulele cele împotriva lui Dumnezeu”. Asemenea zice și dumnezeiescul Hrisostom.

fiindcă, cu ochii săi proorocești, le-a văzut pe acestea ca trecute; dar și ca din fața [partea] bisericilor le grăiește, despre care se zice ca trecute cele ce la Hristos atunci s-au zis de prunci.

3. Că voi vedea cerurile, lucrul degetelor Tale,

Mai înainte de iconomia întrupării, neamurile numeau făcători ai lumii pe pseudo-numiții dumnezei, iar după ce a strălucit în lume adevărul Evangheliei, aceste cuvinte ale lui David le strigă Biserica creștinilor, zicând că: „Eu voi cunoaște cerurile, lucrurile degetelor Tale”⁵⁴. Iar zicând *cerurile*, [se referă la] cerul cel întâi, care s-a făcut la început și tăria ce s-a făcut după aceea; și a zis *ceruri* la plural, după limba evreiască, care are obiceiul a întrebuița cele plurale în loc de cele singulare; însă zicând *cer*, Proorocul cuprinde și stihiiile și zidirile cele ce se află între pământ și cer. Zic însă oarecari, adică Hrisostom și Chiril, că pe ceruri le-a numit lucruri ale degetelor lui Dumnezeu, ca să arate cu aceasta că cerurile cele atât de mari și întinse sunt lucrări ale singurei și celei mai mari părți a lucrării și puterii lui Dumnezeu. Însă mie aceasta mi se pare neutră*, pentru că tot David în alt loc zice: *Lucrurile mâinilor Tale sunt cerurile* (Ps. 101: 26). Și fiindcă Proorocul și împăratul a pomenit de cer, adaugă prin urmare și podoaba cerului, și zice:

luna și stelele, pe care Tu le-ai întemeiat.

„Adică eu, Biserica credincioșilor, pe Tine te voi cunoaște Făcător al lunii și al stelelor”. Iar zicând *lună*, l-a arătat printr-înșă și pe soarele ce luminează, și, prin urmare, amândouă acestea sunt unite în cunoștința oamenilor, din pricină că soarele și luna sunt doi mari luminători, iar când cineva pomenește de unul, urmează de aici că-l pomenește și pe celălalt*. Iar în alt loc, David pomenește doar soarele, fără lună: *Tu ai întocmit, zice, lumina și soarele* (Ps. 73: 17). Deoarece amândouă se înțeleg una prin cealaltă, precum am zis înainte, dar pe cele numite neutre, adică stelele, sau lucrurile – fiindcă luna și stelele nu sunt nici bărbătești și

⁵⁴ Iar Hrisostom zice: „*Voi vedea* se ia aici în loc de «am văzut»”. Iar Grigorie Teologul înțelege aceasta ca referindu-se la veacul viitor, zicând: „Poate că nouă, acum, nu ne este dat să avem cunoștința cu acrivie [amănunțită] a zidirii, având doar umbrele acesteia, că nu ai înțeles încă înconjurarea cerului, însă poate o vei înțelege oarecând, când vei dobândi desăvârșirea: «că voi vedea, zice, cerurile, lucrurile degetelor Tale, luna și stelele și cuvântul cel întărit într-însele», nu cum le vedea acum, ci [văzându-le] după cum vor fi, atunci va înțelege ce se văd acum, că nu sunt cu adevărat, ci doar închipuiri [ἰνδάλματα = aparențe] ale adevărului”.

* ἀδιάφορον = nici bun, nici rău, neutru; vezi versetul următor.

* Prezența unuia îl implică și pe celălalt.

femeiești; iar prin *le-ai întemeiat* a vrut să zică în loc de „le-ai înfipt [fixat], le-ai întărit, pentru a nu cădea din rânduitele lor sfere și locuri, cu toate că stau ca spânzurate într-însele [de sine]”.

4. Ce este omul, că-l pomenești pe el? Sau fiul omului, că-l cercetezi pe el?

David a zis și acest cuvânt pentru înomenirea Domnului, deoarece a recunoscut* taina acesteia: „Ce este, zice, omul, Doamne, că în vremea în care el s-a depărtat de Tine și a călcat stăpânirea Ta, Tu iarăși îl pomenești și îl miluiești?”. Zicerea s-a închipuit după exemplul oamenilor care uită pe cineva, după care iarăși își aduc aminte de el, îndemnându-se de oarecare milostivire și îndurare. „Și nu numai, zice, că Îți aduci aminte de om, Doamne, ci chiar Tu Însuși mergi spre apărarea și ajutorul lui”, că aceasta vrea să zică prin cercetare, căci după Isaia: *Nu sol, nici înger, ci Însuși Domnul a venit și ne-a mântuit* (Is. 63: 9). „Ce mare lucru, zice, este omul, Doamne, ca să faci acestea pentru dânsul? Pentru îngeri, care au văzut, n-ai făcut asemenea milă, iar pentru omul căzut ai venit la a noastră smerenie și Te-ai făcut om”. Iar prin *om* și *Fiu al omului* se înțelege același lucru, datorită alăturării, și se vede că este tălmăcire*, că *Fiu al omului* se ia în loc de „om”, căci Scriptura Veche obișnuiește a folosi acest fel de tălmăciri⁵⁵.

5. Micșoratu-l-ai pe el cu puțin față de îngeri,

Cu aceste cuvinte, Proorocul și împăratul își aduce aminte de facerile de bine pe care Dumnezeu le-a făcut dintru început omului; acesta era cu puțin mai prejos decât îngerii, din pricina amestecării tinei trupului și a celor ce urmează dintr-un astfel de trup, după Marele Vasile, iar aceasta s-a făcut după iconomia lui Dumnezeu, adică a se uni omul cu trup de țărână, ca, atunci când se mândrește cu mintea, să se smerească pentru [că este] țărână; căci dacă se mândrește omul peste măsura, câtă vreme poartă trup greu de țărână, ce s-ar fi făcut dacă ar fi fost fără trup?⁵⁶

* ἐπρογνώπισε, de la ἐπιγνώσις = lit. a prognoza; a spune, cunoaște mai înainte, dar și a cunoaște deplin, uneori prin vederea duhovnicească, cele ce vor să fie.

* περίφρασις = perifrază.

⁵⁵ Iar Teodorit zice: „Acestea se zic nu pentru zidire, ci pentru Pronie, că nu a zis *l-ai făcut*, ci că *il pomenești și il cercetezi*, că nu numai că l-ai adus, zice, întru a fi, ci i-ai dăruit și a fi [ființa] bine, și-l pomenești și, rău aflându-se, îl cercetezi”.

⁵⁶ Iar Teodorit zice: „Aici a pomenit de hotărârea de după călcarea poruncii [aceea de a nu mai mânca din pomul cunoștinței binelui și răului, a cărei călcare a adus după sine moartea], căci este mai micșorat decât îngerii din pricină că este muritor”.

cu slavă și cu cinste l-ai încununat pe el,

„Cu slavă, zice, și cu cinste ai încununat pe om, Doamne”, și zice *slavă*, pentru că l-a făcut după chipul lui Dumnezeu, iar *cinste*, pentru că s-au suspus lui toate dobitoacele și toată zidirea simțitoare.

6. și l-ai pus pe dânsul peste lucrurile mâinilor Tale.

„Ai hirotonit^{*}, zice, Doamne, pe om împărat al zidirii celei simțite pe care o ai făcut”, că a zis Dumnezeu către om: *Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul, și-l stăpâniți pe el* (Fac. 1: 28).

7. Toate le-ai supus sub picioarele lui: oile și boii, toate, încă și dobitoacele câmpului.

8. Păsările cerului și peștii mării, cele ce străbat cărările mărilor.

Cuvintele acestea le-a luat David din Cartea Facerii, unde este scris: *Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră, ca să stăpânească peștii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile ce se târăsc pe pământ și tot pământul!* (Fac. 1: 26). Deoarece s-au pomenit obștește toate, de aceea, prin urmare, le-a împărțit deosebi: mai întâi a început cu cele blânde [oile și boii], adică de la oi și de la boi, iar *dobitoacele câmpului* sunt vietățile cu patru picioare, care pasc pe câmpii, căci dobitoc este toată vita cu patru picioare, care se uită în jos spre pământ, iar cu numele dobitoacelor a arătat îndeobște toate vitele cele de pe uscat, atât blânde cât și sălbatic, căci toate acestea spre slujba omului le-a zidit, și pe toate acestea le stăpânește omul care își păzește dregătoria cea dintâi^{*}, pe care a luat-o de la Dumnezeu, precum au făcut toți sfinții. Iar prin *păsările cerului* a zis adică cele ale văzduhului, deoarece aici Proorocul numește văzduhul cer, după Marele Vasile, căci văzduhul este revărsat peste capetele noastre ca un cer. Privind însă David și la toate neamurile și felurile peștilor, a zis

^{*} Adică l-a făcut preot. Literal, și-a pus mâinile pe el. În sens strict, despre preoția omului peste creație vorbește Scriptura la Ieș. 23: 22 și I Pt. 2: 9, dar și în alte locuri. Aceasta nu înseamnă că preoții de mai târziu [fie iudei, fie creștini] înlocuiesc în totalitate preoția omului. Preoția lor este din iconomie dumnezeiască [sau pogorământ], adică din pricina pierderii parțiale prin păcat a acestei însușiri a omului, de unde necesitatea unor oameni virtuoși – aleși de Dumnezeu – care să fie preoți și pentru alții, spre a-i ajuta să ajungă și ei la preoția în sens larg – stăpânirea asupra făpturii ca dar de la Dumnezeu și nu ca obiect de exploatat.

^{*} πρῶτον ἄξιωμα = cinstea, calitatea, vrednicia, scopul cel dintâi, adică slava ce i-a dat-o Dumnezeu la creație: stăpânirea, chipul etc.

că acestea *străbat cărările mărilor*⁵⁷. Toate aceste trebuie să le înțelegem ca zicându-se simplu pentru omul cel gol, însă se suie și la dumnezeiescul om, adică la Domnul nostru Iisus Hristos, precum a zis și Apostolul Pavel.

Deci zice David: „Ce lucru mare este omul, cel ce s-a luat de Dumnezeu Cuvântul [asumând firea sa], că îl pomenește pe el⁵⁸. Căci l-a pomenit Părintele Cel de sus, pomenindu-l și zicând: *Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru care am binevoit* (Mt. 3: 17); iar Fiul al omului l-a numit pe Hristos, pentru ca să astupe gurile celor ce ziceau, căci El din ceruri de sus a adus trupul Său cu Sine, pentru aceasta și Însuși Domnul Se numește pe Sine în multe locuri ale Evangheliei cu numele de Fiul al omului, arătând cu aceasta că din curatele sânziuri ale Pururea Fecioarei Și-a încheșat și Și-a alcătuit locaș dumnezeiescului Său Ipostas. Fiul al Omului se numește și fiul femeii, căci și femeia este și se numește om; iar *îl cercetezi pe el*, pentru că din partea Sa a zis Domnul: *Văzut-am mai înainte pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este...* (Ps. 15: 8); iar prin *micșoratu-l-ai cu puțin față de îngerii*, a arătat că Domnul flămânzea și înseta, și era suspus neprihănitelor patimi [afectelor firești] ale trupului, iar *l-ai încununat*, zice adică: „L-ai împodobit cu slavă, adică cu dumnezeirea”. Iar prin *cu cinste*, adică cu cea de la îngerii* – că în foarte multe locuri vedem că Îi slujeau îngerii ca lui Dumnezeu (Mt. 4: 11; Mc. 1. 13 etc.) – ori și cu cinstea cea de la oamenii care credeau Lui, zicând că este Dumnezeu cu toată evlavie și cinstea. Iar *toate le-ai suspus Lui*, o zice pentru că El era Noul Adam, și a păzit pe cel „după chip”. Iar prin *oi i-a arătat pe cei ce supuneau Lui*, adică cei dintre neamuri care au crezut, pe care aflându-i Domnul rătăciți ca niște oi prin munți, unde jertfeau idolilor, i-a adunat într-un staul, iar *boi* sunt cei dintre iudei care au crezut, care trăgeau jugul cel greu al legii, iar *dobitoace ale câmpului* sunt aceia ce nu primeau nici legea lui Dumnezeu, nici pe cea a Evangheliei, ci erau idolatrii, umblând pe câmpul și

⁵⁷ Iar Marele Vasile, în canonul al 15-lea, zice că peștii se deosebesc de cele ce străbat cărările mărilor, căci pe aceștia îi înțelege a fi chiții cei mari ai mării, și toate cele cu piele de fiară și cu carapace și celelalte cu piele moale. Iar dumnezeiescul [deci nu „Fericitul” Augustin cum i se spune astăzi, uneori cu răutate] Augustin pe cele ce străbat cărările mărilor, le-a înțeles cumva deosebit, adică locurile cele de la marginile mărilor, înțelegând prin urmare că cele ce petrec în astfel de locuri se numesc caburi [καβούρους], petalide [πεταλίδας] și celelalte de acest fel.

⁵⁸ Ar fi mai potrivit ca acest cuvânt - care se înțelege pentru Hristos – să-l citim nu în chip întrebător, ci ca pe o afirmație și [ca pe un] minunător [θαυμαστικῶς], astfel: „Că atât este de mare omul cel luat la Sine de Dumnezeu-Cuvântul, că-l pomenește pe el. Căci cu adevărat mare a fost, fiindcă [prin firea umană] era unit cu Dumnezeu-Cuvântul după ipostas”.

* Cu cinstea specifică și îngerilor.

smerirea îndulcirilor vieții*, neputând a se sui la înălțimea teoriei (adică a privirii [duhovnicești] cu mintea) și a cunoaște pe adevăratul Dumnezeu⁵⁹.

Păsări ale cerului sunt îngerii care se supun lui Hristos, iar *pești ai mării* sunt demonii care petrec în valurile vieții acestea, și [care] viază în tina și în sărătura* faptelor noastre celor rele, căci chiar și demonii se vor supune lui Hristos, după cum este scris: *Ca întru numele lui Hristos, tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pământești și al celor dintru adânc* (Filip. 2. 10)⁶⁰. Însă este lucru fără vreme să alăturăm aici și o altă tâlcuire la această zicere, adică, zicând că *L-ai micșorat pe El cu puțin*, adică pe Hristos, nu zicem față de îngeri, ci față de slava lui Dumnezeu Tatăl; că așa se cuvine a se citi, adică: „L-ai micșorat pe Hristos cu puțin față de dregătoria Ta, pentru firea trupului”. Apoi, cum zicea înainte: *...cu puțin față de îngeri, cu slavă și cu cinste L-ai încununat pe El*, adică mai mult decât pe îngeri, căci nici unul din îngeri n-a luat vreodată numele lui Dumnezeu, nici nu s-a învrednicit de o slujire așa de mare ca stăpânul Hristos⁶¹.

* Înjosirea, umilirea pricinuită de îndulcirile vieții, care în cele din urmă aduc amărăciune.

⁵⁹ Iar Atanasie zice că *oi* însemnează și pe cei din Israel, iar prin *dobitoace ale câmpului* însemnează pe cei dintre neamuri, iar *păsări ale cerului* pe cei cu viață înaltă și pe cei ce cugetă cele înalte. Iar după Isihie, [aceștia din urmă sunt] *oi* gândite, care se supun lui Hristos, oameni care petrec întru nerăutate, iar *boi* sunt lucrătorii poruncilor, despre care Moise, dătătorul de lege, zice: *Să nu legi gura bouului care treieră* (Deut. 25: 4). Pentru aceasta nu numai pe boi i-a adus [în atenție] cântătorul de psalmi, căci Dumnezeu se află în toți cei care lucrează vreo faptă bună. Iar prin *dobitoace* îi numește pe păcătoși, fiindcă își au privirile [ațintite] în jos, căutând la pământ, dar și aceștia, pocăindu-se, se vor mântui când vor primi pe Hristos asupra-le șezător prin evanghelizeasca viețuire, că *oameni și dobitoace, zice, vei mântui, Doamne* (Ps. 35. 6).

* Λίτ εις τα κύματα = pe valurile...

⁶⁰ Iar Isihie zice: „*Păsări ale cerului* îi numește pe cei ce se îndeletnicesc cu teologia, pe cei ce cercetează dogmele cele înalte; iar *pești ai mării* pe cei ce înoată în lucrurile acestei vieți ca în niște valuri, însă și acestora li se păstrează mântuirea, dar nu când vor umbla în cărările mării, ci atunci când vor călători în ele prin Botez și pocăință”.

⁶¹ Cu adevărat, frumoasă ar fi fost această tâlcuire, după autorul meu, dacă Apostolul Pavel - care a referit la Hristos această zicere a lui David, adică: *L-ai micșorat pe el cu puțin față de îngeri; și cu mărire și cu cinste l-ai încununat* (Evr. 2: 7) - dacă el, zic, ar fi rămas până aici; dar fiindcă însuși Pavel, mai jos, în stihul 9, aduce [în atenție] iarăși această zicere, și zice: *...pe Cel micșorat cu puțin față de îngeri, pe Iisus, Îl vedem încununat cu slavă și cu cinste din pricina morții pe care a pătimit-o, făcând vădite toate acestea, căci și zicerea pe care a zis-o mai sus a zis-o cu un astfel de înțeles, adică aceea că Hristos a fost ceva mai puțin micșorat decât îngerii, puțin mai jos decât îngerii, pentru ce? Pentru pătimirea morții, precum tâlcuiește Sfântul Teofilact, (...) și [deci] nu mai mult decât îngerii, precum tâlcuiește aici înțeleptul Kir Eftimie, ajutorul meu, [care zice] că [zicerea] decât îngerii Pavel nu o unește cu zicerea *cu slavă și cu cinste l-ai încununat*, ci cu *l-ai micșorat*. Iar talmăcitorul lui Eftimie în limba noastră grecească [?] zice: „Și nu*

Însă iudeii ar putea zice: „Când au lăudat și au slavoslovit pe Dumnezeu pruncii sugari? Sau pe care vrăjmaș l-a sfârșit și l-a pierdut slavoslovie acestora?”. Dar n-au ce să zică, fiindcă toate acestea au urmat în vremea lui Hristos. Și cum de zice David aici că el va vedea cerurile, lucrurile degetelor lui Dumnezeu, de vreme ce Moise a învățat despre acestea, și a zis astfel: *Întru început a făcut Dumnezeu cerul și pământul* (Fac. 1: 1)⁶²?

9. Doamne, Domnul nostru, cât este de minunat numele Tău în tot pământul.

Deoarece psalmul acesta proorocește taina lui Hristos, și fiindcă Hristos S-a pogorât din ceruri, și iarăși în ceruri S-a suit, făcând totul ca într-o formă [mișcare] circulară, de la același punct până la același, și ajungând la părinteasca slavă, pentru aceasta, și psalmul acesta urmează o formă circulară, de acolo de unde a început, tot acolo a și sfârșit, că începând cu mirare, a zis: *Doamne, Domnul nostru, cât este de minunat numele Tău în tot pământul*, și iarăși sfârșind, a zis aceste cuvinte tot cu mirare.

este de mirare dacă neînvățătura mea nu a putut într-alt chip să înțeleagă multa învățătură a înțeleptului meu autor”.

⁶² Se pare că tâlcuirea aceasta are o lipsă, de vreme ce nedumerește chiar și pe autor, dar nici dezlegarea nedumeririi nu o adaugă; poate că acesta se plinește așa: David a zis astfel, deoarece acum nu avem o cunoștință amănunțită despre ceruri și celelalte zidiri, ci numai umbrele [σκιάς = umbrele, prefigurările] cunoștinței despre ele, și deci nu vom ajunge să învățăm în amănunt cuvintele cerurilor și ale celorlalte zidiri, aceasta fiind și pricina pentru care a grăit zicerea la timpul viitor: *că voi vedea cerurile* (v. 4), precum zice Grigorie Teologul. Dar vezi și însemnarea de la stihul 4 din același psalm.

Catisma a doua

PSALMUL 9

Întru sfârșit, pentru cele ascunse ale fiului lui.

e înseamnă *întru sfârșit* am spus la suprascrierea Psalmului 4. Însă se înțelege și într-alt chip: că sfârșitul petrecerii în trup a Fiului lui Dumnezeu este moartea prin Cruce, precum zice dumnezeiescul Chiril, căci aici numește moartea Fiului *ascunsă*, precum arată evreiescul izvod, că aceasta a fost taina cea din veac ascunsă și necunoscută îngerilor; că și Pavel zice că taina aceasta a fost ascunsă din veac de către stăpânitorii veacului acestuia: *...căci dacă ar fi cunoscut-o* [cu adevărat], *n-ar fi răstignit pe Domnul slavei* (I Cor. 2: 8)¹.

Deci psalmul acesta privește la moartea Stăpânului, prin a Cărui moarte s-au stricat puterile vrăjmașului. Psalmul este lung, fiind o însușire a înțelepciunii Duhului Sfânt, deoarece pe nici unul din psalmi nu i-a făcut mici sau scurți, nici mari sau lungi, ci a împestrișat Cartea psalmilor și cu unii, și cu alții: cu psalmii

¹ Iar Grigorie al Nyssei înțelege cunoștința lui Dumnezeu ca o temelie [κεφάλαιον], care [temelie] este credința întru Fiul. (...) Căci cu adevărat acel lucru este ascuns, neînțeles și nevăzut, mai presus de orice limită la care poate ajunge înțelegerea, spre care cel ce s-a apropiat prin credință a ajuns la sfârșitul [scopul] biruinței. Prin *ascunse ale Fiului* se înțelege toată taina lui Hristos. Vezi și zicerea Sfântului Maxim la: *Și S-a pogorât...* (Ps. 17: 11), ca să te înveți că înomenirea Domnului a fost cunoscută îngerilor; însă chipul acesteia le era necunoscut. Iar Teodorit zice: „Cei șaptezeci [de traducători ai Scripturii în grecește] au numit *ascunsă* taina morții, fiindcă era neștiută de toți, chiar și de înșiși Apostolii, iar martor este Evanghelistul, că Domnul de multe ori le zicea: *Iată, ne suim la Ierusalim și Fiul omului Se va da spre răstignire, și-L vor omorî, iar a treia zi va învia* (Mt. 20: 18), iar această taină era ascunsă de la ochii lor”. Iar Atanasie zice: „Multe ale Lui erau ascunse, ca Dumnezeu-Cuvânt cu trup născut din Fecioară, iar facerile lui de minuni cele minunate cuprindeau cuvinte ascunse, iar pecetluirea celor ascunse a fost moartea și cele făcute în iad, și Învierea, și Înălțarea. Cam acestea le zice și Eusebie, iar dumnezeiescul Dionisie zice și el că Cel mai presus de ființă a ieșit din ascunzimea Sa la arătare, luând ființă în mod omenesc. Dar este ascuns și după arătare sau, ca să spun mai dumnezeiește, și în arătare. Și prin aceasta taina lui Hristos a rămas ascunsă, nefăcându-se înțeleasă nici unei rațiuni și nici unei minți, ci chiar spusă rămâne negrăită și chiar neînțeleasă, rămâne necunoscută”.

cei mari deșteaptă nesârghița cititorilor leneși, iar cu cei mici odihnește pe cititorii oboșiți, după Hrisostom. Însă David face acest psalm ca din partea sa, pentru că el de la acestea se folosea, și de aici i se făcea bine; sau din partea oamenilor cărora li se face bine și care se slobozesc de tirania diavolului.

Se cuvine însă să avem următoarea cunoștință, deoarece alte ziceri ale Sfintei Scripturi se tâlcuiesc numai după povestire [istorie] și după slovă [literal], precum ne arată pilda aceasta: *Întru început a făcut Dumnezeu cerul și pământul* (Fac. 1: 1). Iar altele se tâlcuiesc numai anagogic*, precum zice undeva Solomon: *Izvorul apei tale să fie al tău* (Pilde 5: 18). Pentru că de nu s-ar fi tâlcuit zicerea aceasta cu anagogie, multă neomenie s-ar fi dovedit din partea poruncii lui Solomon, adică nimeni să nu dea apă la cineva; deci este vădit că aici cuvântul și sensul său se referă la femeia legiuită [măritată], care după fire este un izvor dulce pentru bărbatul său, iar deosebi, se referă la neamestecarea ei cu alți bărbați. Avem și alte ziceri care se tâlmăcesc fie după istorie, fie după anagogie, precum se tâlcuiesc cele despre șarpele de aramă pe care l-a înălțat Moise: aceasta s-a făcut și după istorie, iar după anagogie se înțelege pentru Hristos. Drept aceea, multe ziceri se află în acești psalmi ai lui David care se tâlcuiesc în ambele chipuri, uneori istoric, iar alteori și anagogic, deci nu numai după un singur chip.

1. Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, cu toată inima mea,

După Hrisostom, mărturisirea are două însemnătăți, căci arată atât mărturisirea păcatelor, cât și mulțumirea pentru facerile de bine ce le-a luat cineva, precum se arată în acest psalm. Deci, zice David: „Mulțumesc Ție, Doamne, nu doar cu gura, ci cu toată inima mea, pentru facerile de bine ce le-am luat de la Tine, [dar] și pentru cele ce le voi lua”².

* Vezi nota de la Ps. 3: 6.

² Iar dumnezeiescul Chiril zice că David începe acest psalm rostindu-l ca din partea neamurilor și a oamenilor [în general], iar Hrisostom zice: „«Voi mulțumi Ție nu numai pentru buna proorocie, ci și pentru cele dimpotrivă, care lucru este pricinuitor de mai multă plată», că pentru cele bune mulțumind, datoria ai plătit, iar pentru cele rele, L-ai făcut Dumnezeu datornic”. Încă și Teodorit zice: „Însușirea celor desăvârșiți este de a-și ridica toată inima lor către Dumnezeu, și toată mintea a o afierosi Lui. Că zice: *Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta...* (Lc. 10: 27). Iar cel ce-și împarte gândurile între Mamona și Dumnezeu, între Hristos și aur, între viața aceasta și cea ce va să fie, nu se poate dovedi sincer adevărat în a zice: *Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, cu toată inima mea*”. Iar Isihie zice: „Dar cum ne mărturisim cu toată inima? Atunci când nu ne vom mai întoarce către acel păcat pentru care solim la Dumnezeu iertare”.

spune-voi toate minunile Tale.

Facerile de bine de aici, pe care le-a făcut Dumnezeu lui – biruințele asupra vrăjmașilor săi, atât asupra celor văzuți, cât și asupra celor nevăzuți – le numește David minuni.

2. Veseli-mă-voi și mă voi bucura întru Tine,

Întru Tine, Doamne, mă voi veseli, zice, fiindcă din ispită și din cercare am cunoscut ajutorul și puterea Ta, precum tot același [David] zice undeva: *Mi-am adus aminte de Dumnezeu și m-am veselit* (Ps. 76: 4). Că singur Dumnezeu este veselia și mângâierea sufletului, pentru că numai Dumnezeu poate mântui pe cei ce năzuiesc la Dânsul, iar bucuria este întindere și creștere a veseliei, care face inima să salte de bucuria cea mare³.

cânta-voi numele Tău, Preaînalte.

Cei care au iubire către o persoană obișnuiesc a face oarecari cântări, pe care cântându-le, își mângâie cu ele dorul pe care-l au față de acea persoană iubită, precum zice Hrisostom. După pilda acestora, zice și David aici către Dumnezeu prin *voi cânta numele Tău, preaînalte*, înfățișându-și iubirea cea cuvântătoare pe care o avea către Dumnezeu. Însă aceasta - *voi cânta* - arată și o cântare dulce și potrivită, și *voi cânta*, a zis nu firii*, ci ființei* Tale - pentru că firea nu poate fi pricepută de minte - numelui Tău, acestuia împletindu-i cuviincioasă laudă.

³ Zice Hrisostom: „Ce este *veseli-mă-voi (...)* întru Tine? Un astfel de Stăpân am, Acesta îmi este îndulcirea, Acesta mi-e bucuria. Cine știe această bucurie așa cum trebuie a o ști, de altă îndulcire nu se mai îndulcește”. Că aceasta este curata îndulcire: a ne desfăta de moarte, fiindcă astfel este și cel ce este iubit, căci toate celelalte numai numiri de îndulciri nu sunt [sunt îndulciri doar cu numele, aparente]. Însemnează aici că, într-alți psalmi, veselia se vădește mai mare decât bucuria: *Că a scos pe poporul Său, întru bucurie și pe cei aleși ai Săi, întru veselie* (Ps. 104: 42). După cum zic unii, de multe ori, bucuria și veselia se pun fie alături [în paralel – pentru accentuare, efect etc.], fie separat [cu conotații, nuanțe diferite].

* οὐσία = ființă; ființa lui Dumnezeu, inaccesibilă în sine.

* φύσις = fire; cei doi termeni pot fi, la o adică, și sinonimi; în ce sens? prin *fire* – prin care aici se înțeleg starea, puterea, însușirile de caracter – este manifestată *firea* lui Dumnezeu: Dumnezeu Se descoperă pe Sine; de aceea, în ambele -- deși nu se poate face o despărțire între ele decât pe un plan mai mult rațional – este prezent Dumnezeu, sau este Dumnezeu prezent, noi intrând în comuniune cu *Dumnezeu întreg*, după cum zice undeva Sfântul Maxim Mărturisitorul. Prin raza de har [puterea, însușirile etc.] ce ne-o trimite, El e prezent *întreg*, e cunoscut *întreg*, deși nu poate fi vorba de o cunoaștere obiectivă, cuantificabilă.

3. Când se vor întoarce vrăjmașii mei înapoi, slăbi-vor și vor pieri de la fața Ta;

Cu aceste cuvinte, David începe a enumera osebitele feluri de faceri de bine ale lui Dumnezeu despre care a zis mai sus: [anume] că se va mărturisi, adică va mulțumi lui Dumnezeu, pentru că tiranul diavol, pe care aici Proorocul îl numește vrăjmaș, a îndrăznit asupra Mântuitorului Hristos și s-a lupta cu El ca și cu un om gol, iar după ce Domnul i-a zis: *Înapoia mea, Satano!* (Lc. 4: 8), a simțit puterea nebiruită a lui Hristos și s-a depărtat rușinat, apoi, după ce acela s-a biruit și s-a întors înapoi, toți dracii care se supun lui au slăbit și au pierit, lepădând tirania pe care o aveau mai înainte asupra oamenilor, căci, deoarece Hristos a rămas fără de păcat până în sfârșit, de aici l-a biruit și pe diavol, iar pe noi ne-a îmbrăcat cu arme de mântuire, adică cu Sfântul Botez, cu cugetarea dumnezeieștilor cuvinte și cu păzirea de viață făcătoarelor porunci⁴. Drept aceea, fiindcă Domnul ne-a arătat prin viețuirea sa cea fără de păcat calea care duce la ceruri, pentru aceasta demonii au rămas cu desăvârșire nelucrători [neputincioși], nemaiavând nici o putere asupra noastră, fără numai dacă ne vom lenevi noi, și de voie îi vom trage împotriva noastră, defăimând poruncile lui Dumnezeu.* Pentru aceasta și David, cunoscând mai dinainte această putere ce urma să fie dăruită de Hristos oamenilor, se roagă prin credința cea întru Hristos să se întoarcă, adică să se biruiască diavolul, vrăjmașul lui, iar când acesta se va birui, atunci și ceilalți draci vor pieri de la față, adică de frica lui Dumnezeu, căci vrăjmașilor celor biruiți le este înfricoșătoare fața biruitorilor și a Arhistrategilor [Arhanghelilor], care se văd de departe.

4. Că ai făcut judecata mea și îndreptarea mea;

„M-ai judecat, zice, pe mine, cel ce am crezut întru Tine, Doamne, care mai înainte eram tiranizat de diavol și de necunoștința Ta, a adevăratului Dumnezeu, și pentru că vicleanul cu pizmă a robit făptura Ta, m-ai îndreptat și m-ai slobozit din mâinile lui, din rătăcire și din necunoștință”, că *îndreptare* a numit dreptatea.

⁴ Prin *vrăjmași*, Grigorie al Nyssei a înțeles moartea care se întoarce înapoi: adică [întorcându-l pe om] întru a nu fi [în neființă]; dar dacă moartea a fost pierdută, vădit este că și puterile potrivnice de mai-nainte de dânsa au fost pierdute și omorâte.

* Lenea e o invitație către demoni, o lipsă a râvnii iubitoare către Dumnezeu și aproapele, care ne îndeamnă la defăimarea poruncilor lui Dumnezeu.

șezut-ai pe scaun, Cel ce judeci dreptatea.

Acest cuvânt îl zice David pentru înălțarea Domnului, pentru că, după ce a săvârșit Domnul iconomia întrupării Sale, S-a suit și a șezut în scaunul de judecată, adică în stăpânirea Dumnezeirii, pe care scaun nelăsându-l, a venit la noi negrăit; iar după ce Hristos S-a înălțat și a șezut de-a dreapta Tatălui, fiindcă luase toată stăpânirea în cer și pe pământ, a ajutat făptura Sa, pentru care sufletul Său și l-a dat. Cuvintele acestea, însă, trebuie înțelese cu dumnezeiască cuviință, căci prin șederea lui Dumnezeu-Cuvântul în scaun se înțelege stăpânirea Lui judecătorească, pe care și mai înainte având-o ca Dumnezeu, o ținea ascunsă până la săvârșirea întregii iconomii. „Te-ai făcut, zice, Tu, o Doamne, pentru stăpânirea judecătorească, și Tu - singurul adevărat judecător, fiindcă ești Dumnezeu, și nu ești împiedicat de nici o necunoștință sau de vreo așezare* întru a judeca drept - ai luat însă chip de judecător, fiind și om⁵.

5. Certat-ai neamurile și a pierit necredinciosul;

„Înfruntând, zice, pe păgâni din pricina răutății lor, îndată a fugit de la dânșii Satana, nesuferind adevărul, deoarece dumnezeieștii Apostoli uneori prihăneau mai cu amar neamurile, precum scria Pavel: *O, galateni fără de minte, cine v-a ademenit pe voi, să nu vă încredeți adevărului?* (Gal. 3: 1). De unde păgânii, simțind certări amare ca acestea, lăsau slujirea idolească, iar pierind aceasta, pieria și diavolul, apărătorul ei, împreună cu ea; atât de mult a putut certarea.

numele lui I-ai stins în veac și în veacul veacului.

Din pricină că prin demoni s-a răpit cinstea [dată oamenilor] de Dumnezeu, pentru aceasta și oamenii care se făcuseră robi demonilor le-au pus acestora nume, precum a făcut bârfitoarea Teogonie (le pomenește Hesiod în „Nașterea zeilor”)*,

* δικάσιον = tendință [potrivnică].

⁵ Aceasta tâlcuind-o Hrisostom, zice: „Aceasta nu se poate zice [și] despre oameni, căci, cu adevărat, aceștia nu judecă [cu] dreptate măcar de ar fi de mii de ori dreți (...) fie uneori din necunoștință, iar altele din lenevire, necunoscând ce este drept, așa judecă [adică strâmb]”. Iar Dumnezeu, de toate acestea fiind slobod, știind [având cunoștință] și voind, dă hotărârea cea dreaptă.

* Hesiod [secolele VIII-VII], poet epic grec, cel mai important poet al epocii arhaice alături de Homer [alt mare „bârfitor”, sau mai degrabă flecar]. În „Nașterea [genealogia] zeilor” sunt pomenite peste 300 de personaje mitice, a căror identitate e discutată și în zilele noastre de cei care continuă și astăzi să pună nume dracilor de modă mai nouă: globalizare, progres, horoscop, TV, eroi „mitici”, moderni, staruri de cinema, de muzică etc.

și, ca să nu pomenesc pe toți, îi zic doar pe Zeus, Ares, Appolon, Ermil, Artemis și Afrodita. Dar toate aceste spurcate nume, în urmă [la sfârșitul veacurilor], o dată cu propovăduirea Evangheliei, s-au stins nu numai în tot veacul acesta de acum, ci cu mult mai vârtos în cel viitor, căci pe cel viitor îl înțelegem veac al veacului, care este „domn” al veacurilor*, pentru că este pururea și totdeauna. Scriptura are obiceiul de a arăta numirile cele cinstite printr-o formă de cuvânt ca acela, adică *în toți vecii**, căci așa numește: Sfânta Sfintelor, Cântarea cântărilor, Sâmbăta sâmbetelor și alte asemenea. Sau aceasta: *în veacul veacului*, [expresie] care arată întinderea și creșterea, în loc de a zice „totdeauna”. Căci după ce s-au stins numirile demonilor, cu totul s-au stins și spurcatele lucrări ce se aduceau demonilor.

6. Vrajmașului i-au lipsit săbiile într-un sfârșit, și cetăți ai sfărâmat;

După dumnezeiescul Chiril, prin săbii ale diavolului trebuie să înțelegem patimile de necinste prin care mai-nainte sufletul se rănea și se omora după fapta bună, și așa, mort și omorât fiind, se afla îngropat în lăuntru trupului, ca într-un mormânt. Aceste patimi au fost pierdute [nemicite] cu desăvârșire (că aceasta înseamnă zicerea *întru sfârșit*, după dumnezeiescul Chiril) după [o dată cu] venirea în trup a lui Hristos de către cei ce curat cred în Hristos și păzesc poruncile Lui; [mai mult] s-au risipit și osebitele cetăți, risipindu-se și păgânătatea care se afla într-însele, iar în locul acestora s-a zidit buna-cinstire* de Dumnezeu; ori prin *cetăți* trebuie să înțelegem sufletele oamenilor, în care locuiau și se odihneau demonii, însă nu este nepotrivit să zicem că cetăți ale demonilor erau și spurcatele lor capiști. Iar după Hrisostom, săbii ale diavolului sunt meșteșugirile* și voile lui⁶.

* κυρίως εἶναι αἰών, sau veacul prin excelență, veacul plin de Hristos.

* πάντοτε. = totdeauna, în toate vremurile etc.

* Aici, și în alte locuri, Mitropolitul Veniamin traduce literal εὐσέβεια prin buna-cinstire. Buna-cinstire este un frumos sinonim al *evlaviei*, termen cu care se traduce adesea εὐσέβεια. Poate că evlavie este puțin mai abstract și poate că, pentru aceasta, nu a fost preferat întotdeauna în traducerile vechi.

* ἀκάθαρτοι = lit. necurății, care necurății se lucrează prin meșteșugiri.

⁶ Iar Sfântul Chiril zice că Scriptura obișnuiește a numi pe cei prea tari *zidiri* și *cetăți*, de unde și Ieremia a fost numit de Dumnezeu zid și cetate, zicând: *Că iată, Eu te-am făcut astăzi cetate întărită, stâlp de fier și zid de aramă...* (Ier. 1: 18). Pentru aceasta, prin *cetăți* se înțeleg aici puterile potrivnice și însuși Satana. A zis însă și Teodorit: „Vrajmașul a rămas lipsit de armele lui, nemaivând pe slujitorii păgânătății, căci cei ce se făcuseră pe ei unelte ale lui, schimbându-se acum, au primit să ducă războiul împotriva lui. Încă și cetățile stricându-se, păgânătatea care se afla într-un dânsle a primit zidirea bunei-cinstiri, căci era cu neputință a se întări buna-cinstire, dacă păgânătatea nu s-ar fi stricat de mai-nainte”.

pierit-a pomenirea lui cu sunet.

„A pierit, zice, pomenirea diavolului din lume, deoarece nimeni nu-i aduce jertfe ca mai înainte, nici nu-l mai cheamă nimeni.” Iar cu *sunet* înseamnă „cu mare glas”, pentru că, tare răcnind dracii, fugeau din oameni, din cetăți și din capiștile lor; sau, *cu sunet*, înseamnă și că a pierit diavolul cu mândria sa, sau a pierit cu strigarea cântărilor pe care le cântau elinii în capiștile lor. Însă Proorocul David îl prihănește pe diavol la numărul singular, socotindu-l necredincios și vrăjmaș, deoarece el este începătorul demonilor celor răi, și îl ocărăște pe el mai mult cu numiri de acest fel, fiindcă s-a făcut pricinuitor de apostazie celorlalți draci și [deci], prin diavol, cu atât mai mult îi prihănește pe ceilalți demoni, care îi urmează acestuia⁷.

7. Și Domnul în veac rămâne;

David arată prin aceste cuvinte nestrămutarea din buna-cinstire a acelor neamuri care au primit-o, deoarece Hristos era crezut de către neamuri că este Domn până la sfârșitul a toată lumea.

gătit-a la judecată scaunul Său.

După ce Proorocul și împăratul a vorbit puțin mai sus despre înălțarea Stăpânului și despre șederea Lui în scaun, acum pomenește prin ghicitură* înfricoșătoarea, viitoarea sau cea mai de pe urmă venire, și judecata cea de obște a toată lumea, când se va răsplăti fiecăruia după faptele lui; iar *gătit-a* a zis după omeneasca cuviință, ca să înțelegem [astfel] și dumnezeiasca cuviință. Iar Hrisostom a tâlcuit *la judecată* cu „întru dreptate”.

⁷ Marele Vasile zice că sunetul însemnează covârșirea pustiirii, căci sunetul se aude și se răsfrânge mai mult în locurile pustii decât în cele locuite. Deci zicând *cu sunet* însemnează pieirea cea cu totul, ori mărimea răului, adică lucrul de vestit și auzit.

* ἀινιγματωδос = ghicitoarește, în mod enigmatic. Apostolul Pavel vorbea și el de cunoașterea *prin ghicitură*, prin care voia să arate cunoașterea nedesăvâșită din veacul de acum.

8. Și va judeca lumea întru dreptate, judeca-va popoarele cu îndreptare.

Lume îi numește David pe credincioșii creștini lângă care se crede că locuiește Dumnezeu prin dumnezeieștile locașuri care se află pretutindeni, iar *popoare* îi numește pe ceilalți oameni credincioși întru care se află multe desigurii de patimi, în care demonii se încuibeză ca niște fiare; iar pe cei credincioși Dumnezeu îi va judeca după alt chip, și după altul pe cei necredincioși: că pe cei puternici cu putere îi va certa, după cum este scris: *Cei tari, tare se vor certa* (Înț. lui Solomon 6: 6). Și-l va judeca pe fiecare după credința sau necredința lui. Sau poate că David a zis apoi [în partea a doua a versetului] *popoare*, făcând luminată înțelegerea zisă mai înainte, că a arătat de la cea cuprinzătoare, adică de la lume, pe cea care este cuprinsă, adică popoarele ce locuiesc în ea*; iar zicând *va judeca cu dreptate și cu judecată*, propovăduiește a Domnului nerăutate în față*.

9. Și S-a făcut Domnul scăpare săracului,

Sărac [lipsit] de buna-cinstire și de fapta bună era poporul cel din păgâni, căruia, după ce a crezut, i s-a făcut Dumnezeu scăpare, căci bogăția avuțiilor este necredincioasă și neadevărată, și-i face scăpați cu sărăcia Sa pe cei ce au avut-o. Acest lucru vrea să-l arate și cântătorul de psalmi, zicând: „Că la Domnul nu este părtinire, pentru că și pe cel sărac îl primește Dumnezeu, și nu se întoarce de la el”.

ajutor în vremi bune întru necazuri.

„Dumnezeu, zice, ajută pe cel ce aleargă la Dânsul, chiar și atunci când are vremi bune [îi merge bine], căci aceasta însemnează zicerea *în vremi bune*, dar și în nenorocirile și necazurile lui. Fiecare trebuie citite diferit: pe de-o parte, Domnul S-a făcut ajutor săracului în vremi bune, iar pe de altă parte, Domnul s-a făcut ajutor întru necazuri, deoarece nu numai cei ce se află în primejdie au trebuință de ajutorul lui Dumnezeu, ci și cei ce au aflat vremi bune, pentru ca să-și păzească adevărată [să se asigure de] sporirea lor, și pentru ca să nu cadă în lenevire, care este maica și pricina relelor sporiri. Însă unii – precum Hrisostom, Teodorit și Simmah – au tâlcuit zicerea *în vremi bune* [zicând că e spusă] în loc de

* Este vorba de un paralelism climatic sau sintetic. A doua propoziție o întărește sau o amplifică pe prima.

* Adică aceea că Domnul nu va judeca cu răutate, nu va avea o înfățișare ca a unuia ce judecă cu răutate.

„în vreme cuviincioasă”, adică Dumnezeu S-a făcut ajutor în ne cazuri în vremea care [săracul] avea trebuință de ajutor⁸.

10. Și să nădăjduiască spre Tine cei ce cunosc numele Tău; că nu ai părăsit pe cei ce Te caută pe Tine, Doamne.

„Deoarece, zice, Tu ești ajutorul săracilor, pentru aceasta și ceilalți vor nădăjdi spre Tine, pentru că Tu singur poți să mântuiești pe cei ce cu credință aleargă la Tine”, iar prin *cei ce au cunoscut numele Tău* a înțeles pe „cei ce cred în Tine”. Zicerea *să nădăjduiască* este poruncitoare, fiindcă este spre învățatură, care le poruncește pe cele ce le știe ca adevărate⁹. Încă și după alt chip, bine a zis *numele Tău*, deoarece nu cunoaștem decât numele facerii de bine al lui Dumnezeu, iar firea lui Dumnezeu nimeni nu o cunoaște. A adăugat chiar și pricina pentru care cineva trebuie să nădăjduiască în Dumnezeu, anume că Dumnezeu nu lasă neajutorați pe cei ce-L caută cu toată inima lor¹⁰.

11. Cântați Domnului, Celui ce locuiește în Sion,

„Deoarece Domnul, zice, este un astfel de ajutor, și nu părăsește pe cei ce-L caută, pentru aceasta cântați Celui ce locuiește în Sion, adică în Ierusalim; a zis aceasta nu pentru a arăta că Dumnezeu Se îngrădește într-un loc anume, ci pentru ca să arate iubirea pe care o avea Dumnezeu față de locul Ierusalimului, căci se zice că Dumnezeu locuia întru cei credincioși; dar nu că S-ar îngrădi într-înșii, ci

⁸ Teodorit zice astfel: „Cuvântul acesta ne învață că Domnul a lucrat mântuirea noastră în vreme potrivită. Iar *sărac* numește firea oamenilor, pentru multa sărăcie pricinuită din fărădelege. Despre această vreme prielnică, Fericitul Pavel învață, zicând: *Tot așa și noi, când eram copii, eram robi înțeleșurilor celor slabe ale lumii; iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege* (Gal. 1: 3, 4).

⁹ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Care sunt cei ce nădăjduiesc într-Însul și cunosc numele Lui? Cei ce și-au plecat grumazul legiuirilor Lui, iar aceasta a învățat-o chiar El, zicând: *Cel ce Mă iubește va păzi poruncile Mele* (In. 14: 21)”.

¹⁰ Zice însă Hrisostom: „Și cum este căutat Dumnezeu, de față fiind pretutindeni? Cu osârdia și cu silința și cu ferirea de cele rele ale vieții, că [tot astfel] și multe din cele aflate dinaintea ochilor noștri nu [reușim să] le vedem și, în mână avându-le, nu le cunoaștem, de multe ori umblând chiar împrejur, căutând pe cele ce le ținem, în timp ce mintea este abătută spre altceva. Deci cum este a căuta pe Dumnezeu? Atunci când suntem izbăviți de cele ale vieții, ne vom întinde mintea într-acolo, și nu trebuie doar simplu a căuta, ci cu tot dinadinsul [cu toată ființa] a căuta, că cel ce caută cu dinadinsul, nu el singur caută, ci și pe alții îi ia ca ajutor, ca să afle pe cel căutat”.

pentru că are dragoste și apropiere către ei, după Hrisostom¹¹. Pe de altă parte, David îi îndemna să cânte lui Dumnezeu și pe iudeii de atunci, sau pe neamuri, pentru că Dumnezeu voia să fie și al neamurilor, El, cel ce vorbea în Sion cu cei credincioși. Prin Sion trebuie să înțelegem și Biserica din păgâni, pe care, în vremurile din urmă, Domnul Și-a însușit-o prin iconomia întrupării Sale¹².

vestiți între neamuri isprăvile [faptele] Lui.

Acest cuvânt trimite către Sfinții Apostoli, cărora Hristos le-a poruncit, zicând: *Mergând, învățați toate neamurile* (Mt. 28: 18). Iar în loc de *isprăvi*, Simmah a zis „mașini”*, iar Achilla „schimbări”. Prin urmare, înțelegem că Apostolii propovăduiau faptele lui Hristos și, de aici, ele se numesc *isprăvi*; iar pentru că acestea erau pline de înțelepciune, pot fi numite și „mașini”. Iar pentru că ele s-au făcut în locul altora, se numesc „schimbări”, deoarece păgânii, care se aflau departe, s-au făcut* aproape, după Teodorit, iar cei care se aflau în întunericul rătăcirii s-au făcut întru lumina adevărului, și cei ce se aflau în uitare [de Dumnezeu, de adevăr] s-au făcut întru pomenire, iar cei lepădați s-au putut apropia, (...) și Dumnezeu S-a făcut om, iar omul s-a făcut Dumnezeu. Chiril tâlcuiește *isprăvile* ca fiind dumnezeieștile semne ale lui Hristos, minunile și iconomiile. Iar Hrisostom zice că sunt facerile de bine ale lui Dumnezeu.

12. Cel ce caută sânghiurile* lor Și-a adus aminte,

„Dumnezeu a iconomisit toate acestea, zice, pentru că Și-a adus aminte de neamuri, care erau uitate din pricina necredinței lor. (...) El nu trece cu vederea sânghiurile lor care se varsă spre jertfă, ci le cere de la cei care le varsă [ucigașii].”

¹¹ Care mai adaugă că aceea că Domnul locuiește în Sion este zisă pentru legătura Lui cu locul, căci El nu este circumscris de loc, [de asemenea] și pentru noi, căci este numită casă din pricina simțirii noastre cum că casa noastră este acolo. [Din pricina afinității noastre față de acel loc, care anticipează locuința cea veșnică pe care ne-a gătit-o Hristos.]

¹² Pentru aceasta a zis și Chiril: „Sion zicem a fi gândita Biserică de pe pământ, care se înțelege a fi soră a celei de sus”. Se înțelege dar a se numi Sion atât Biserica cea de sus, cât și cea de pe pământ: că Sion se tâlcuiește [pri]veghere. [σκοπευτήριον; la Mitropolitul Veniamin; *pânditorie*. Etimologia termenului rămâne incertă chiar și astăzi. Sfântul Chiril îi atribuie o etimologie duhovnicească.] Că *aceasta* este și *aceasta* și *aceea*. [Ambele interpretări sunt valabile. Biserica din veacul de acum – veacul așteptării Împărăției depline – este un veac al Bisericii (fie ea cea din cer, fie de pe pământ) care priveghează, se pregătește pentru venirea Sionului celui de sus, Împărăția lui Hristos.]

* μηχανὰς – mașini, instrumente. Pentru detalii vezi II Paralip. 26: 15. II Macab. 6: 20 etc.

* ἔγιναν de la vb. γίνομαι = lit. a se face; a se împlini, a deveni, a ajunge, a se naște.

* τὰ αἵματα = lit. sânge, jertfe.

Însă David arată prin sânge dreptatea pe care a făcut-o Dumnezeu din pricina uciderilor făcute de oameni, [care au fost] îndemnați de demoni – ucigătorii de oameni. Drept care, prin această zicere, se vădește că fiecare ucigaș își va lua cuvenita dreptate, după cuvântul lui Dumnezeu, care zice: *Căci Eu, și sângele sufletelor voastre îl voi cere din mâna fratelui* (Fac. 9: 5).

nu a uitat strigarea săracilor.

Din pricină că firea oamenilor era cu totul tiranizată de gândiții vrăjmași demoni, se părea că strigă către Dumnezeu, Făcătorul lor, căci amărăciunea lor s-a făcut ca o mare strigare. Ori prin aceasta David vrea să arate că Proorocii - proorocind de demult taina înomenirii - strigau chemând pe Fiul lui Dumnezeu ca să Se întrupeze spre ajutorul oamenilor pe care, deși erau săraci din pricina lipsei bogăției cunoștinței de Dumnezeu și a faptei bune, totuși Dumnezeu nu i-a uitat¹³.

13. Miluiește-mă, Doamne, vezi smerenia mea de către vrăjmașii mei,

De asemenea, și acest cuvânt se zice ca din partea fiecărui creștin: „Ai văzut, Doamne, zice, smerenia și nenorocirea care mi s-au făcut de către cei necredincioși, adică de vrăjmașii cei văzuți și nevăzuți”, căci atât tiranii și împărății, cât și demonii se sârguiau în unire să piardă neamul creștinilor.

Cel ce mă înalți pe mine din porțile morții.

Cântătorul de psalmi numește aici *porți ale morții* diferitele și feluritele mucenicii al Sfinților Mucenici, de unde se făceau mai înalți și mai slăviți de Hristos, deoarece, prin muncile ce le sufereau pentru numele lui Hristos, intrau ca prin niște uși în moartea cu trupul. Aceasta se pot înțelege și ca zise din partea lui David, care de multe ori a fost smerit de către vrăjmașii săi, însă s-a izbăvit prin

¹³ Hrisostom înțelege aici prin *săraci* pe cei săraci cu duhul, pe care îi fericește Hristos, ca aceștia mai vârtos să asculte rugându-se, [adică] cei smeriți cu inima și zdrobiți, și două pune aici: rugăciune și smerită cugetare, căci în tot locul, temelia rugăciunii este smerita cugetare: drept aceea, cel ce se roagă trebuie mai vârtos a se scăpa de umflare (adică de mândrie). Iar Teodorit zice: „Numește aici *strigare* nenorocirea care a venit prin păcat, pentru care se întâmplă și morți fără de vreme, și plângeri, și primejdii. Căci cam de acest fel, zice, era strigarea din suspinuri și plângeri, având oarecare cerere pentru relele care stăpâneau”.

minuni* de la moarte, făcându-se mai slăvit și mai strălucit, pentru ajutorul pe care i-l dădea Dumnezeu¹⁴.

14. Ca să vestesc toate laudele Tale în porțile fiicei Sionului; veseli-ne-vom de mântuirea Ta*.

David arată aici pricina pentru care mai sus a cerut lui Dumnezeu să-l miluiască și să-l izbăvească din moarte: „Adică ca să propovăduiesc, zice, în porțile Sionului, toate slavosloviile ce Ți se cuvin, pentru însușirile care se cuvin numai Ție, adică pentru că toate le-ai făcut prin Pronia Ta, prin înțelepciunea Ta, prin dreptatea și prin înomenirea Ta, deoarece pentru fiecare din acestea se cuvine a slavoslovi. Iar prin *Sion* numește aici Biserica Sfinților care este în ceruri, iar *porțile ei* sunt numite, după Teodorit, bisericile din tot pământul, prin care, ca prin niște uși, să se poată sui cineva la Sionul cel de sus, căci creștinii care pătimeau pentru Hristos, adunându-se în Biserici, propovăduiau minunile lui Dumnezeu, prin acestea întărind pe frații lor întru credință. Dar și David, în cartea aceasta a psalmilor săi, vestește în fiecare biserică laudele și slavosloviile lui Dumnezeu; iar *fiică* a numit Sionul cel de sus, ca pe o iubită și ca de Dumnezeu alcătuită. Zicând *veseli-ne-vom de mântuirea Ta*, prin mântuire a arătat înomenirea lui Hristos și moartea Lui, deoarece acestea s-au făcut pricinuitoare mântuirii oamenilor, precum le-a numit și Dreptul Simeon, zicând: ...*că a văzut ochii mei mântuirea Ta* (Lc. 2: 30)¹⁵.

* παραδόξως = în mod minunat, paradoxal.

¹⁴ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Balaurul [δράκων], apostatul, aflătorul a toată răutatea și puterile cele împreună cu dânsul rele s-ar putea numi nu cu nepotrivire *porți ale morții*, căci aduce în tartarul iadului și în adâncul morții pe cei ce s-au supus lor; însă *porți ale morții* s-ar putea înțelege și păcatele cele de multe feluri, că și înțelepții cei dintre elini, îndemnându-se cu rătăcirea și nefrumsețea [ἀκαλλέος = urâtenia, nebunia] slujirii de idoli, cu a lor bună limbuție vrând a o înfrumuseța (au greșit)”. Și Origen: „*Porți ale morții* a zis că sunt păcatele de moarte din care se înalță cel ce socotește că nici nu le-a păcătuț, care numai el singur poate vesti toate laudele Domnului”.

* Avem de-a face cu două acțiuni ce se împlinesc într-un singur loc: *porțile fiicei Sionului*. În Ps. 85: 11, la fel: *Lăuda-Te-voi, Doamne, Dumnezeul meu, cu toată inima mea voi slăvi numele Tău în veac*, aici nemaifiind comun locul, ci instrumentul: inima. Traducătorii mai vechi și mai noi adaugă între afirmații un *și* nejustificat, chipurile pentru o mai mare claritate.

¹⁵ Pentru aceasta și dumnezeiescul Chiril zice că: „Prin aceste cuvinte se bucură cei dintre neamuri, pentru iconomia pe care a făcut-o Dumnezeu Tatăl în Hristos, Mântuitorul și Izbăvitorul, arătându-L tuturor că bine a voit ca toate să se încheie [ἀνακεφαλαιώσασθαι = recapituleze, unifice; vezi și Ef. 1: 10] în Hristos - atât cele din ceruri, cât și cele de pe pământ”.

15. Afundatu-s-au neamurile întru stricăciunea pe care au făcut-o;

Prin *neamuri* trebuie să înțelegem aici iudeii, deoarece și ei s-au asemănat neamurilor în răutate și mânie, iar prin *stricăciune* trebuie să înțelegem chiar moartea, din pricină că iudeii, silindu-se a omorî pe începătorul vieții, pe Iisus Hristos, au fost stricați de romani împreună cu tot neamul lor, iar pentru că ei au fost aceia care l-au pricinuit moarte lui Hristos, pentru aceasta au fost dați și ei [la rândul lor] morții; sau, după cum zice Teodorit, acest cuvânt poate fi înțeles și în legătură cu tiranii elini, care prigoneau creștinii, căci silindu-se tiranii să piardă pe credincioși, ei [au fost aceia care] s-au pierdut mai mult. Nu este însă nepotrivit, după Teodorit, dacă am înțelege aceasta și pentru demoni, care, cugetând să oprească puterea lui Hristos prin moartea pe Cruce, ei, printr-o moarte ca aceasta, mai vârtos au oprit puterea proprie*, nemaiputând să lucreze cu ea¹⁶.

în cursa aceasta pe care au ascuns-o, s-a prins piciorul lor.

Ceea ce dumnezeiescul David a zis mai sus, aceasta o zice și aici, batjocorind și înfruntând prin altă asemănare răsturnarea vrăjmașilor lui Hristos și ai creștinilor. *Cursă* numește însă cugetarea și vrăjmășirea cea ascunsă [viclenia], deoarece toată cursa se pregătește în chip ascuns, din pricină că vrăjmașii creștinilor pregăteau ucideri de moarte în ascuns, apoi le scoteau la lumină.

16. Cunoaște-se Domnul, judecăți făcând;

Aici, cântătorul de psalmi numește *judecăți* răsplătirile și izbândirile [dreptățile] lui Dumnezeu asupra celor răi, deoarece El răsplătește fiecare după vrednicia faptelor lui¹⁷.

întru faptele mâinilor lui s-a prins păcătosul.

Și acest cuvânt se aseamănă cu cel de mai sus, pentru că David spune aici pricina pentru care se cunoaște Dumnezeu că face judecăți, și pedepsește după

* Au rămas neputincioși.

¹⁶ Iar Hrisostom tâlcuiește așa: „*Stricăciune* este numită răutatea, că nimic nu strică așa de mult ca răutatea, nu este nimic mai slab decât cel rău, prinându-se cu înseși armele sale, precum și fierul este stricat de rugină și lâna de molii, tot astfel și cel rău, de răutatea lui este pierdut. Drept aceea, și mai-nainte de pedeapsa cea de la Dumnezeu, însăși răutatea pe lucrătorul ei îl pedepsește”.

¹⁷ Hrisostom zice: „De vreme ce Dumnezeu îndelung rabdă, pentru aceasta Domnul se cunoaște făcând judecăți, adică muștrând, izbândind și răsplătind”.

merit* pe cei vrednici de pedeapsă. Cu atât mai mult din aceasta se cunoaște Dumnezeu drept judecător, fiindcă îi face pe aceia care-i vrăjmășesc pe alții să cadă ei înșiși întru a lor vrăjmășire, iar răutatea lor cea împotriva altora să se întoarcă asupra capului lor. Iar prin *păcătos* se înțeleg aici iudeii, elinii și diavolul, care au vrăjmășit pe Hristos și pe creștini, sau prin *păcătos* poți înțelege chiar tot omul viclean și vrăjmășitor.

(Diapsalma) despre acesta am vorbit în precuvântare¹⁸.

17. Întoarcă-se păcătoșii la iad,

Păcătoși numește aici David pe necredincioși, după Isihie, iar *iad*, munca iadului, iar *întoarcere* înseamnă „risipindu-se din viața aceasta și pogoară-se la iad”, fiindcă iadul este sub pământ. Și zice să se întoarcă iarăși într-însul, fiindcă n-au putut înțelege nici un lucru dumnezeiesc și mai presus de cele pământești, dar pe care [dintre ei] îi numește păcătoși, o arată în următoarele cuvinte, după Hrisostom¹⁹.

toate neamurile cele ce uită pe Dumnezeu.

Iată pe care îi numește păcătoși: neamurile cele necredincioase, care au uitat pe Dumnezeu cu uitarea și cu necunoștința lor cea de voie²⁰.

18. Că nu până în sfârșit va fi uitat săracul;

„Aceasta, zice, o vor pătimi neamurile de felul acesta, adică întoarcerea la iad, pentru că nu totdeauna va fi uitat de Dumnezeu săracul creștin, cel care este prigonit de neamuri, creștin care este sărac de bani și de bogăția trupească, dar [în schimb] este bogat în bogăția credinței și a faptelor bune; ori *sărac* numește pe

* ἀξιός = cf. vinovăției, vredniciei, axiologic.

¹⁸ Iar la Grigorie al Nyssei și la alții, aici se scrie nu diapsalma, ci cântare de diapsalma. Pentru ce? Pentru că, după același Grigorie, la alte diapsalme se făcea curmare glasului Proorocului, liniștindu-se și primind strălucirea cea de la Duhul. Iar aici, urmarea cântării nu se curma, ci se lucra învățătura cea de la Duhul. Vezi și la *Înainte cuvântare*, la cap. 3.

¹⁹ Iar alții zic că păcătoșii, adică păgânii și cei nepocăiți, care după moarte se pogoară în iad, aceștia, după ce se vor scula și se vor înfățișa la judecata lui Dumnezeu, iarăși se vor întoarce la iad, în muncile iadului.

²⁰ Iar Sfântul Chiril zice: „Cei ce au crezut în Hristos, pentru multa lor iubire de Dumnezeu, blestemă pe cei ce tăgăduiesc înomenirea lui Hristos și darul Lui prin care puteau să moștenească împărăția cerurilor”.

poporul cel din păgâni, deoarece acesta și-a pierdut dregătoria* și bogăția sufletului, rămânând sărac de bogăția bunei-cinstiri și a faptei bune.

răbdarea săracilor nu va pieri până în sfârșit.

Săraci sunt numiți aici cei dintre neamuri, a căror nădejde nu va rămâne zadarnică și nefolositoare, iar nădejde a neamurilor este Hristos, după cum este scris: *Și Acesta va fi așteptarea neamurilor* (Fac. 49: 10). Tot astfel, Dumnezeu strigă prin Sofonie așa: *Așteaptă-Mă până în ziua în care Mă voi scula ca mărturie* (Sof. 3: 9).

19. Scoală-te, Doamne, să nu se întărească omul,

Iar alt tâlcuitor a zis: „Să nu se obrăznicească omul”. David zice cuvântul acesta pentru revoltele și războaiele ce le purtau neamurile între ele, din pricină că păgânii, neavând învățatori adevărați și cu bune moravuri, au uitat că și ei sunt prin fire pământ și cenușă, și din acest motiv se obrăzniceau mai presus de firea lor, iar după ce au cutezat să facă toate relele, au îndrăznit, nebunii, a se numi pe sine zei. De aceea zice David: „O Doamne, fă dreptate și smerește mândria acestora”. La acesta, cineva poate zice și o tâlcuire mai frumoasă: „Despre om se zice că este dumnezeu, pentru că este după chipul lui Dumnezeu, conform cu zicerea: *Eu am zis: „dumnezei sunteți”* (Ps. 81: 6), iar după pământeștile patimi pe care le are, este cel despre care se zice: om pământesc. Din cauză că pământeștile patimi stăpâneau oamenii de atunci; pentru aceasta, David roagă pe Hristos să Se scoale din morți, iar prin Sfinții Săi Apostoli să-i învețe pe oameni să nu lase patimile să stăpânească peste sufletele lor, iar trupul pământesc să domnească peste mintea lor. Însă se poate înțelege și într-alt fel: după învierea Domnului, după ce s-a întins în lume propovăduirea Evangheliei, au încetat războaiele dintre neamuri și orașe, după cum este scris: *...și nu vor mai învăța războiul* (Is. 2: 4).

să se judece neamurile înaintea Ta.

„Să se judece, zice, Doamne, înaintea Ta neamurile, adică să sporească întru a Ta iubire și înălțare, deoarece fiecare judecător privește* pe cel ce se judecă.” Iar

* ἀξίωμα = cinstea, reputația; valorile după care se călăuzea; vezi nota de la Ps. 8: 8.

* θεωρίαν. Înțelesul verbului e mai bogat. E vorba de o privire (contemplație) profundă care merge până la despărțirea sufletului de trup, cum zice Sfântul Apostol Pavel. Dumnezeu, ca un Atotștiutor, nu trebuie să judece fapte ca Unul care n-ar avea o cunoștință clară despre ele, căci El le știe, și într-o oarecare măsură le știe și omul.

judicata de aici este îndreptată împotriva diavolului, despre care Dumnezeu a zis prin Isaia: *Iată Fiul Meu pe Care L-am ales, iubitul Meu, întru care a binevoit sufletul Meu, voi pune Duhul Meu peste El, și va judeca neamurile* (Is. 42: 1).

20. Pune, Doamne, dătător de lege peste ei,

Aici, David arată prin ghicitură* pe Hristos, după cum este scris: *Iar Eu M-am pus împărat de Dânsul* (Ps. 2: 6). Căci dătătorul de lege este Hristos, fiindcă ne-a dat legea Evangheliei.

să cunoască neamurile că oameni sunt.

„Să se învețe neamurile, zice, în vremea cea mai de pe urmă, să vieze ca niște oameni cuvântători*, iar nu ca niște fiare necuvântătoare [iraționale] și neîmblânzite.

21. Pentru ce, Doamne, stai departe²¹,

De aici încolo, cuvântătorul de psalmi zice despre Pronia lui Dumnezeu, adică despre felul cum oamenii cei răi sporesc în bunăstare, iar cei buni au parte de nenorociri; iar această îndreptare de cuvânt o face ca din partea oamenilor care se necăjesc, după Hrisostom. „Pentru ce, Doamne, zice, ai stătut departe și i-ai lăsat pe oameni să se poarte după capul lor?” A zis aceasta ca o metaforă și ca o pildă luată de la acei oameni care stau departe și se lenevesc a-i ajuta pe cei ce pătimesc.

[și] treci cu vederea în vremi cuvioase întru necazuri?

A trece cu vederea înseamnă a te face că nu vezi, a-ți ridica ochii ca să nu vezi ce este înaintea ta. „Pentru ce, dar, Doamne, zice, când ești de față la cei ce se necăjesc, Te arăți a fi departe de dânșii? Oare pentru că arăți îndelungă răbdare și

Păcatele omului se „răscolesc” (judecă) prin focul harului dumnezeiesc, care le dă la iveală pe acestea, producând în sufletul omului o rușine care-l determină să se judece și să se considere vrednic de osândă pentru ele, drept care se simte îndemnat să caute ajutorul lui Dumnezeu.

* Vezi nota de la Ps. 9: 7.

* λογικοὶ = raționali, logici, gânditori la sensul cel mai presus de fire al existenței.

²¹ Însemnează [ia aminte] că la cea [Scriptura] evreiască, psalmul acesta se desparte în două, iar de la acest stih până la sfârșit se numără Psalmul 10, iar de la cei șaptezeci [din Septuagintă], tot psalmul este unul, al 9-lea la număr.

nu pedepsești pe cei ce se necăjesc? Iar în vreme ce Tu pe toate le vezi, pentru ce Te faci că nu le vezi? De ce nu-i ajuți nici în necazuri, nici în vremuri de nenorocire pe aceștia, cărora le trebuie ajutorul Tău?” Aceste le zice David, rugând fierbinte pe Dumnezeu ca să-i ajute pe cei ce se necăjesc, și care nu învinovățesc și prihănesc²². Către aceste cuvinte ale lui David, Dumnezeu ar putea răspunde prin cuvintele scrise de Isaia: *Oare nu poate mântui mâna Domnului? Îngreuiatu-S-a oare urechea Lui, ca să nu audă? [Nicidecum,] ci păcatele voastre fac osebite între voi și Dumnezeu, și pentru păcatele voastre a întors Domnul fața de către voi, ca să nu vă miluiască* (Is. 59: 1, 2).

22. Când se mândrește necredinciosul, se aprinde săracul;

„Când se aprinde, zice, necredinciosul – pentru că bine-sporește în toate lucrurile lui – atunci, văzându-se pe sine bine-cinstitorul și credinciosul că se nenorocește în toate lucrurile lui, se aprinde de râvna sporirii și a bunăstării celui necredincios, și scoate din gura sa suspinurile ca pe un fum (după Teodorit), și se întreabă: „Pentru ce acesta, necredincios fiind, bine-sporește în calea lui?”²³ Se poate înțelege și așa: când se mândrește diavolul asupra neamului omenesc și îi aduce război cu atacurile cugetărilor, atunci cel sărac [lipsit] de fapta bună, se aprinde cu patimile și păcatele.

se prind în sfaturile pe care le gândesc,

Și acest cuvânt se înțelege pentru cei necredincioși, care într-un fel se ajută în voile pe care le sfătuiesc, adică sporesc și nimeresc*, ori se întovărășesc și sunt ajutați de cei necredincioși asemenea lor. Trebuie însă să luăm aminte, căci uneori David zice același cuvânt atât pentru cei buni, cât și pentru cei răi, iar alții doar

²² La aceasta, Hrisostom aduce spre pildă doctorul și pe cei ce sunt tăiați de doctor, zicând: „Precum cei ce sunt tăiați, când încă tăierea nu s-a făcut desăvârșit, roagă pe doctor să-și depărteze mâna, cerând un dar [χάριν] ajutător [adică cere puțină blândețe], strigând de multe ori către doctor: «M-ai muncit, m-ai pierdut, m-ai omorât». Dar acestea nu sunt graiuri ale minții, ci ale durerii, tot astfel și cei mici cu sufletul zic [același lucru] în necazurile lor, nesuferind durerile”.

²³ Pentru aceasta și Teologul zice: „Când se mândrește necredinciosul, săracul se aprinde cu gândurile”. Și Hrisostom: „Cel ce nedreptățește se vaită mai-nainte de muncă și de chinuire, nesuferind sporirea celui rău”. Zice însă și Teodorit: „Pare-se că stai departe, Stăpâne, și nu vezi cele omenești, nefăcând izbândă celor nedreptățiți, și aceia se topesc de mâhnire ca de foc văzând trufia celor ce-i nedreptățesc. Foarte potrivit a pus aici zicerea *se aprinde*, pentru cei ce se întristează, căci cei aprinși se aseamănă cu cei întristați, care scot suspinul pe gură ca un fum”.

* Își ating scopul.

cu un singur sens, precum a zis mai sus [poate la v. 15] despre necredincioșii care se ajută [reciproc], iar pricina [ajutorului reciproc] este că cei buni, deși după număr sunt mulți, după bunătate toți sunt unul; iar cei răi, care după număr tot mulți sunt, după răutate toți sunt unul*. Însă cuvântul de aici se referă aici și la cei credincioși, căci, gândind ei la sporirea necredincioșilor, se prind și cad în împuținare de suflet și nerăbdare, neînțelegând negrăitele judecăți și iconomii ale lui Dumnezeu²⁴.

23. Că se laudă păcătosul întru poftele sufletului său, și cel ce face strâmbătate se binecuvântează.

Se cuvine aici să luăm aminte, căci în limba evreiască acest *că* nu este întotdeauna cauzal, ci uneori este folosit pentru întărire [a adevărului], alteori este pus de prisos (precum este și aici). Deci David vrea să zică că răutatea a stăpânit atât de mult pe oameni, încât cei ce păcătuiesc se laudă în fața păcătoșilor asemenea cu ei, cu relele ce le poftesc, în loc să se prihănească; iar cei ce nedreptățesc pe frații lor se binecuvântează de cei ce, la fel ca și ei, fac nedreptăți²⁵.

24. Întărâtat-a pe Domnul cel păcătos,

„Omul cel păcătos, zice, îndeamnă pe Dumnezeu să-l osândească și să-l pedepsească, deoarece el este cel ce iuțește și grăbește mai înainte cu un ceas pedeapsa sa, prin lucrurile păcătoase pe care le face.”

* Atât în trupul celor răi, cât și în Trupul hristic al credincioșilor există o unitate în simțiri, fiecare simțind în felul lui nevoile, bucuriile etc. celuilalt, responsabilizându-se astfel după putință pentru sporirea sau slăbirea unității trupului.

²⁴ Iar Teodorit a înțeles și zicerea aceasta ca legată de zicerea cea de mai sus (v. 22): „Din pricina mândriei necredincioșilor, care le face vătămare, zice, se întristează, venindu-le gânduri necuvioase, și îndoindu-se cu gândul față de purtarea Ta de grijă [față de Pronie], că aceasta însemnează zicerea: *se prind în sfaturile pe care le gândesc*”.

²⁵ Pentru aceasta a zis și Hrisostom: „Aici face pomenire de un fel nesuferit de rău, că despre cele ce trebuia a se acoperi [ascunde] și a se rușina, de acestea se minunează și se laudă, vorbind adică de lingușitori. Cum dar se face vindecare acestora, când răutatea se adaugă?” Despre unii ca aceștia scrie și Chiril: „Că dacă cei ce se și laudă pentru răutate, și cugetă înalt pentru că sunt răi, nefiind nici unul ca să-i prihănească, mai vârtos îi binecuvântează”.

după mulțimea mâniei lui nu va căuta,

„Dumnezeu, zice, nu pedepsește pe oameni precum se cuvine după dreapta Lui mânie, ci mai cu milostivire decât se cuvine, deoarece, după cântătorul de psalmi: *Că de vei căuta la fărădelegi, cine va suferi?* (Ps. 129: 3). Iar mânia lui Dumnezeu este pedeapsa cea dreaptă, dar fiindcă Dumnezeu este milostiv, pentru această pricină nu muncește pe cei păcătoși cu o pedeapsă nestăpânită [violentă], ci printr-o pedeapsă amestecată cu milă, după cum este scris: *Întru mânie Îți vei aduce aminte de milă* (Avacum 3: 1). Însă după dumnezeiescul Chiril, aceasta se înțelege și altfel: că a întărâtat păcătosul pe Domnul după mulțimea mâniei lui, adică după măsura mâniei pe care chiar el a aprins-o față de Dumnezeu, căci aceasta se aprinde din faptele rele ale păcătosului; apoi aceasta se poate citi [și] în chip întrebător: *nu va căuta?*²⁶ sau se poate citi ca afirmație, adică păcătosul, după ce a mâniat pe Dumnezeu cu păcatele sale, nu caută să-L întoarcă spre milostivire prin pocăința sa.

nu este Dumnezeu înaintea lui.

„După socotința păcătosului, zice, Dumnezeu nu-l vede atunci când face păcate, ori se înțelege că păcătosul nu are înaintea lui pe Dumnezeu, ca și cum nu ar fi de față când păcătuiește.”

25. Să se spurce căile lui în toată vremea;

„Deoarece păcătosul, zice, cugetă că Dumnezeu nu-l vede, din această pricină toate faptele lui se fac scârnave și pângărite.”

lepădate să fie judecățile Tale de la fața lui;

„Judecățile Tale, zice, Doamne, adică înțelesurile judecăților Tale se ridică din mintea ticălosului păcătos, adică se scot din inima lui, pentru că el nu-și aduce aminte de ele, nici nu se gândește că Tu ești judecător drept și tare.” Se poate însă înțelege și astfel: că lepădarea păcatului înseamnă [recunoașterea] judecăților lui

²⁶ Adică păcătosul mânie astfel pe Dumnezeu, iar Dumnezeu oare nu va căuta [cerceta] păcatele păcătoșilor la judecată? Negreșit că le va căuta. Iar Teodorit citește zicerea astfel: „A întărâtat păcătosul pe Domnul după mulțimea mâniei lui”. Aici se stă; apoi merge mai departe: *nu va căuta*, în loc de: „Întărâtat-a pe Domnul, zicând: Nu va căuta (Domnul adică)”. Adică – lăsându-se prins de nebunie și turbare, ca și cum n-ar privi nimeni de deasupra – cade în toată fărădelegea, nesocotind că Judecătorul cercetează cele ce se fac.

Dumnezeu, căci atunci când păcătosul își aduce aminte de ele, îl cuprinde teama și încetează a mai păcătui; iar lepădarea judecăților lui Dumnezeu este iarăși [una cu] uitarea lor²⁷.

peste toți vrăjmașii săi va stăpâni.

„Păcătosul, zice, îi va birui pe toți potrivnicii săi, căci, pentru îndelungă-răbdarea lui Dumnezeu, el se sloboade* de multe ori pentru a birui pe vrăjmași în războaie.”

26. Că a zis în inima sa: nu mă voi clătina,

„Păcătosul, zice, și-a socotit de nădejde sporirea sa și, de aceea, a zis că nu se va strămuta dintr-însa.”

din neam în neam fără de răutate.

După Hrisostom, aici lipsește graiul [verbul] *voi fi, voi petrece*, adică păcătosul a zis că va petrece din neam în neam fără a pătimi vreun rău, iar prin *neam* trebuie să înțelegem viața sa până la viața urmașilor săi²⁸.

²⁷ Zice Hrisostom: „Precum cel orbit deseori cade în gropi, tot așa și acesta, fiindcă nu are înaintea ochilor săi frica de Dumnezeu, petrece totdeauna în răutate, și de viitoarea judecată nu-și aduce aminte (...) că cel ce nu știe [înțelege] că este Dumnezeu, nici de judecată nu știe că este”. Zice însă și Chiril: „La tot omul cel iubitor de păcat, și care fără oprire privește la păcat, și în tot chipul caută să mânie pe Dumnezeu, pentru că nu Îl are în mintea sa, i se spurcă cu adevărat căile, adică faptele, și de necurăție sunt pline, și cu noroiul răutății se pângărește, și tinde oarecum la lepădarea judecăților lui Dumnezeu, adică a legilor, luptându-se cu tot păcatul împotriva scopului sfințitelor legiuiri”.

* În sensul că își ia libertatea dăruită de Dumnezeu, respectiv profită de îndelungă-răbdarea Lui pentru a-i birui pe vrăjmașii săi.

²⁸ Însă Hrisostom adaugă și acestea: „Când omul fără de minte [ἀνόητος] câștigă multă sporire și pe vrăjmași îi biruiește, și se laudă, și se fălește, se face mai smerit decât toți. [De fapt] neașteptând nici o schimbare în bunele-sporiri, se poartă cu înțelepciune, și în nenorocire căzând, neiscusit fiind, și necugetând una ca aceasta, se tulbură și se zbuuciumă, iar Iov, în buna-sporire fiind, Îl lauda pe Dumnezeu zicând: ...*de ceea ce mă tem, de aceea am parte* (Iov. 1: 23). Și Isus Sirah: *De vremea foametei adu-ți aminte în vremea îmbelșugării, și de sărăcie în zilele bogăției* (Înț. lui Isus Sirah 18: 25).

27. A cărui gură este plină de blestem, și de amărăciune, și de vicleșug.

A cărui gură: limba evreiască are obiceiul să folosească articolele în locul pronumelor, precum zice și în altă parte: *Fericit este acela al cărui ajutor este Dumnezeuul lui Iacob* (Ps. 145: 5) și iarăși: *Fericit bărbatul al cărui ajutor este de la Tine* (Ps. 83: 6). „Plină de blestem, zice, este gura păcătosului, pentru că pe toți îi blestemă, plin și de amărăciune, pentru că grăiește cu urgie și cu mânie, dar și de vicleșug este plină, deoarece își folosește cuvintele nu după cum îi este inima: unele zicând cu gura și altele cugetând cu inima.”

28. Sub limba lui, osteneală și durere;

„Păcătosul, zice, vorbește cele ce pricinuiesc *osteneală și durere* celor ce aud și sunt vrăjmășiți de el.” Sau se înțelege aceea că, atunci când îi învață pe alții, în cuvintele păcătosului se află osteneală și durere, pe care, cei care le ascultă și se supun lor, se fac părtași acestei osteneți, iar în sufletul lor nu-și găsesc nici o odihnă. Sau se înțelege aceea că limba lui ostenește și are dureri ori de câte ori grăiește împotriva vrăjmașilor ei; însă prin *osteneala și durerea limbii*, Proorocul a înfățișat clevetirea și deasa grăire de rău a păcătosului.

stă la pândă în ascuns cu cei bogați,

Păcătosul stă la pândă în ascuns aproape de drum, unde, de se ascunde cineva, poate sări fără de veste asupra trecătorilor. Proorocul numără aici diferitele răutăți ale oamenilor vicleni care fac acestea - adică vicleniile, vrăjmășirile, răpirile, uciderile și cele asemenea acestora; și zice: „Omul păcătos se ascunde cu cei bogați în loc necunoscut, adică cu cei renumiți și plini de răutate*, deoarece păcătosul are prieteni dintre oamenii de acest fel, ca unii care sunt asemenea lui”. După ce David a vorbit despre pândirea păcătoșilor și pricina ei, acum zice:

ca să ucidă pe cel nevinovat;

„Pentru acesta, zice, se ascunde păcătosul în loc neștiut, ca să omoare prin clevetirile lui pe cel nevinovat, care într-o zi nu l-a nedreptățit.”²⁹

* Literal: slăviți în răutate, care „strălucesc” de răutate.

²⁹ Iar Teodorit zice: „Și în adunări încă șezând (păcătosul), oarecari curse și meșteșugării gătește celor fără de pricină [nevinovați], în acest fel și bogații îl pândesc pe sărac”. A zis încă și Marele Atanasie: „Cel lovit de piatră caută doctor, dar mai ascuțite [dureroase] sunt acele lovituri venite din clevetire, căci clevetirea este calomnie [διὰ βλάβης], și sabie, și săgeată ascuțită, precum a zis Solomon: ...și acestea singur adevărul le poate vindeca, dar dacă [calomnia, clevetirea] este trecută cu vederea, crește mai cumplit pe rană” [Apologia întâi].

ochii lui spre cel sărac privesc.

David descrie aici privirea stăruitoare și cuprinzătoare a păcătosului care privește neconținut, doar-doar de ar trece un sărac pe cale, ca să năvălească asupra lui și să-l prindă.

29. Pândește întru ascuns ca leul în culcușul său;

Ceea ce David a zis mai sus, zice și acum, făcând de privesc [rușine]* mult împietrita viclenie și vrăjmășire a păcătosului, arătând nu un om, ci o fiară sălbatică: „Precum acela, zice, care se ascunde în culcușul său sare de năprasnă afară cu urlete, răpește vitele cele mai mici – atunci când se întâmplă ca bietecele vite, fără de vicleșug, să treacă pe acolo – așa face și păcătosul: prinde pe cei săraci și neputincioși, ascunzându-se într-un loc neștiut ca într-un cuib”³⁰.

pândește ca să apuce pe sărac; să apuce pe sărac ca să-l tragă la el.

Deoarece David a asemănat mai sus pe păcătos cu leul – după vrăjmășirea și sălbăticierea lui și după pornirea spreucidere – de aceea, și aici, stăruie în această asemănare, și potrivește la păcătos [atribuie păcătosului] și celelalte însușiri ale leului, căci așa cum leul răpește pe celelalte viețuitoare, năvălind de năprasnă asupra lor, trăgându-le în vizuină și mâncându-le, tot astfel face și păcătosul: nu pentru a răpi pe vreun pizmaș sau vrăjmaș sau vreo fiară, ci ca să răpească pe vreun sărac de bani, pe cineva slab și neputincios. Aici se tălmăcește și ce înseamnă această răpire a păcătosului: ea se face pentru a-l trage pe sărac în loc osebit ca să-l omoare. Iar *să apuce* [răpească] este pomenit de două ori, pentru a arăta astfel plângerea și tânguirea ce se abat asupra păcătosului. Iar cu această repetiție, precum și cu liniștirea zicerilor pătimase, Proorocul îndeamnă pe Dumnezeu să izbândească [facă dreptate] pentru sărac³¹.

* θεατρίζων. Mitropolitul Veniamin încearcă o traducere literală: priveleștind (!).

³⁰ Sfântul Chiril zice că „Satana este asemenea leului, și pândește ca să răpească pe cel lipsit de fapta bună [adică pe cel neîntărit de Dumnezeu din lipsa faptelor bune], căci de aceasta se tem cei care sunt bogăți în fapta bună și care se împotrivesc lui. (...) A cărui cursă este de a face pe oameni să lase [părăsească] pe Domnul cel firesc [Cel care împlinește aspirațiile naturale ale firii umane]”. Și tot el zice: „Însă zic că leii, în munți, în cuiburile lor se liniștesc și oarecum se ascund, ca nu cumva, văzuți fiind, să înspăimânte pe vreuna din celelalte vietăți, pe care le folosesc ca hrană loruși (...), iar când le vede că au ajuns aproape, îndată sărind și urlând cu putere, și rănind nesuferit [pricinuind răni de nesuferit], sare asupra aceluia și le rănește”. Deci Diavolul este asemenea leului.

³¹ Iar Teodorit zice că: „Leul, în vizuina sa, de-a pururi pândește ca să răpească”. Tot astfel și Diavolul în sinagoga evreilor, ca dintr-un cuib a vânat pe Hristos, socotindu-L a fi un simplu om”.

30. În cursa acesta îl va smeri pe el;

„Prin cuvântul său, zice, păcătosul îl stăpânește și-l supune pe sărac, trântindu-l la pământ ca să-l omoare”, căci aceea că se află jos pe pământ se numește că este smerit, de unde și zicerea *îl va smeri* înseamnă că-l va arunca jos la pământ.

se va pleca și va cădea, când va stăpâni pe săraci.

„Atunci când păcătosul și cel puternic, zice, va stăpâni pe săraci, atunci și el [de asemenea] se va pleca la pământ și va cădea, în cele din urmă pierind, pentru că cei ce cad întâi se pleacă în jos și apoi cad; aceasta se face ca să se arate și nevindecata pieire a păcătosului, și îndelungă răbdarea lui Dumnezeu, și suferința săracilor care erau stăpâniți de Dânsul, și izbândirea [dreptatea] pe care o face Dumnezeu.”³²

31. Că a zis întru inima sa: uitat-a Dumnezeu, întors-a fața Sa ca să nu vadă până în sfârșit.

„Deoarece păcătosului, zice, i se îngăduie de către Dumnezeu să-și facă poftelile cele rele ale inimii, din această pricină el cade în cugete hulitoare și în prejudecăți*, gândind întru sine că Dumnezeu uită și nu mai proniază lumea și pe oameni, ci S-a întors dinspre privirea și cercetarea lor, încât nu mai vede cele ce se fac în lume.” Căci *în sfârșit* se folosește [înțelege] uneori în loc de „totdeauna”, iar alteori în loc de „cu totul și desăvârșit”, precum se folosește și aici, însă dacă le cercetăm cu de-amănuntul, ambele înseamnă același lucru. Însă trebuie să știm că cele mai sus zise pentru păcătos se înțeleg și se potrivesc și la poporul evreiesc, cel ce pândeau împotriva lui Hristos, căci el – împreună cu boierii [dregătorii, principii] și cu bogații – Îl pândeau pe Iisus Cel fără de păcat, pe Cel ce pentru noi S-a făcut sărac, pe Care totdeauna Îl iscodeau și Căruia Îi întindeau curse, iar prin cuvinte și prin fapte, căutând în tot chipul să-L omoare. Deci *în sfârșit* se referă la vremea când L-au omorât pe Hristos, iar pe Apostolii Săi i-au prigonit, după care au căzut și ei, fiind pierduți cu toții de către romani.

³² Iar dumnezeiescul Chiril, în unire cu tâlcuirea aceasta a Cuviosului Eftimie, adaugă zicând că zicerea *se va pleca și va cădea* se poate înțelege astfel: că atunci când necredinciosul va stăpâni peste săraci, tot omul care va fi stăpânit se va pleca, adică se va smeri sub mâna lui, și va cădea oarecum la pământ. Iar Teodorit zice: „Deci vrăjmașul a socotit să domnească peste Apostoli și peste mucenici. Când i s-a părut că i-a biruit pe toți, atunci a căzut zdrobindu-se; că zicerea *va cădea* însemnează „se va zdrobi”.

* ὑπόληψεις = suspiciuni, ipoteze, judecăți pripite, cârteli, pripeli fără judecată.

32. Scoală-Te, Doamne, Dumnezeuul meu, înalță-Se mâna Ta,

„Pornește Doamne, zice, spre izbândire [dreptate]”, iar zicând *înalță-Se mâna Ta*, a folosit metafora și pilda celor care bat pe vreun om, după Hrisostom și după Chiril, că aici, bătând și biciuind, Își înalță mâna și pogoară cu greutate toiagul sau biciul Său asupra acelora³³. Ori vrea să zică că: „Înalță și nebiruită este putere Ta, Doamne”, arătând și acum acest fel [de bătaie și biciuire] asupra celor răi, că prin *mână* trebuie să înțelegem pedeapsa lui Dumnezeu, după Eusebie și Origen.

nu uita pe săracii Tăi până în sfârșit.

„Să nu uiți, Doamne, zice, pe săraci până în sfârșit, adică pentru totdeauna. Ci adu-Ți aminte [de ei] și fă izbândire pentru dânșii.”³⁴

33. Pentru ce a întărit necredinciosul pe Dumnezeu?

Deoarece lui David i s-a îngreuiat inima din pricina cugetărilor și răutăților de mai sus ale oamenilor răi, el își formulează cuvântul în chip de întrebare și nedumerire*, apoi iarăși singur răspunde și dezleagă nedumerirea, zicând:

³³ De unde a zis și Grigorie Teologul: „Împotriva unei înălțări de acest fel să ne rugăm, ca să nu vedem înălțată mâna asupra celor ce nu se supun Lui: că și Isaia a zis aceasta însemnând: ...și mâna Lui stă mereu înaltă (Is. 5: 25). [Nu e vorba aici de o împotrivire față de lucrarea lui Dumnezeu, Care voiește să-i nimicească pe cei răi, ci se exprimă o milă față de aceștia, ca de unii care sunt de-o fire cu noi și pentru care suferim, dar dacă în cele din urmă Dumnezeu socotește că nu mai sunt vrednici de milă, nemaifiind nici nădejde de întoarcere, purcede la nimicirea lor; vezi cazul Sodoma și Gomora, Ierusalimul etc.] Iar Chiril înțelege prin *mână* pe Fiul, Care, înălțându-Se de la pământ și Crucea suferind, a stricat puterea morții.

³⁴ Iar altul zice: „Sculându-Se Domnul din morți, iarăși S-a înălțat la ceruri, pe care [de fapt] nu le-a părăsit [niciodată]; iar când S-a înălțat, cu slavă a ridicat mâna Sa peste vrăjmași [peste iudei], risipindu-i pe ei în tot pământul. Iar *nu uita* este în loc de: «Nu uita pe omul cel ce atât de mult a sărăcit, încât a mâncat coarne [κέρατια = coarne, sau oase goale, am zice noi]»”.

* ἀπορία = dificultate ce pare de nerezolvat.

Că a zis întru inima sa: nu va căuta [întreba].

„Aceasta, zice, este pricina lucrării celei rele a necredinciosului și păcătosului, adică socotința lui că Dumnezeu nu va căuta, nici nu va judeca faptele oamenilor.”^{34b}

34. Vezi, pentru că Tu privești la mânie și la durere, ca să-l dai pe el în mâinile Tale;

Acest *vezi* trebuie să-l citim deosebi, punând după el punct desăvârșit, iar înțelesul lui este acesta: omul păcătos, socotind [frământându-se] de nenumărate ori, zice: „O Doamne, Tu nu vei căuta, nici vei cerceta faptele oamenilor, pentru îndelungă-răbdarea Ta”. Dar acesta este nebun și fără de mine, căci zice psalmistul: „Tu, Doamne, vezi toate faptele, și pretutindeni străbați și cercetezi, și vezi cu de-amănuntul atât durerile și necazurile săracilor și a celor ce nedreptățesc, cât și mânia și răutatea celor ce-i nedreptățesc pe aceștia”, precum tâlcuiește Atanasie, care mai zice că *privirea* este cunoștința cu de-amănuntul a lucrului: „Și privești acestea cu acrivie*, pentru ca apoi să dai pedepselor pe păcătos”, căci aici prin *mâinile* lui Dumnezeu se înțeleg pedepsele: *că înfricoșător lucru este a cădea în mâinile Dumnezeului Celui Viu*, după cuvântul Apostolului (Evr. 10: 31).

Ție s-a lăsat săracul*;

„Fiindcă, zice, toți își întorc fața și urăsc pe sărac, pentru aceasta, a rămas ca numai Tu, Făcătorul lui, să-i fii de ajutor.”

^{34b} [Fiindcă în original există două note 34, am numit-o pe a doua 34b]. Iar Isihie zice: „Întrebă de la care păcat Își întoarce Dumnezeu fața mai mult – al necredinciosului, al Diavolului ori al omului celui ce mult se afundă în păcate”; apoi, el însuși adăugând întrebarea, o dezleagă zicând: „În inimă nu va căuta”; clevește pe Dumnezeu și zice: „Cum ar ierta Dumnezeu cele neprevăzute și necercetate ale noastre”, [cele pe care, chipurile, nu le-ar putea prevedea sau cerceta] care lucru este ca o îndemnare spre pieirea celor ce se amăgesc [astfel]”.

* ακριβῶς = cu acrivie, exactitate, cu de-amănuntul, în profunzime.

* Biblia Sinodală redă mai liber: *căci în Tine se încrede săracul*.

Sărmanului [orfanului], Tu fii ajutor.

Tu, zice, ești ajutorul sărmanului (adică al celui lipsit de părinți), ca Făcător și Stăpân al lui. Dar aceste cuvinte se potrivesc și săracilor și orfanilor, nu mai puțin poporului din păgâni, după dumnezeiescul Chiril, [popor care] cu adevărat era sărac, pentru pricinile pe care le-am zis mai sus, iar *orfan*, ori *sărman*, deoarece nu cunoștea pe Părintele și Făcătorul Său – Dumnezeu.

35. Zdrobește brațul celui păcătos și rău;

David numește aici *braț* puterea, fiindcă puterea omului se află în brațe; însă *păcătos* este acela care se află rob de tiranicele și dobitoceștile poște; iar *rău* este acela care se face de voie îndărătnic; *păcătos și rău* se înțelege dar și diavolul³⁵.

se va căuta păcatul lui și nu se va afla.

„De vei cerceta, zice, Tu, Doamne, păcatul păcătosului și nu-l vei răbda pe el îndelung, el îndată va pieri, fiind vrednic de moarte și de muncă”, precum zice și Teodorit, însă înțelege cuvântul acesta și potrivit la Hristos, prorocind ceea ce a zis Pilat la sfârșit: *Eu nu aflu nici o vină întru El* (Lc. 23: 4) și ceea ce Însuși [Hristos] a zis: *Vine stăpânitorul acestei lumi și el nu are nimic cu Mine* (In. 14: 30). Căci nici Pilat nu a aflat vină în Hristos ca să-L omoare, nici diavolul, în vremea despărțirii preacurat sufletului Său de trup, n-a putut să afle vreun păcat oarecare, cu toate că mult a iscodit, cercetând și amăgind³⁶.

36. Domnul este Împărat în veac și în veacul veacului;

După Hrisostom, cuvântul acesta este zis pentru cei ce se smintesc, pentru că nu îndată pedepsește Dumnezeu pe omul cel rău și viclean, de aceea zice către

³⁵ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Nu cere simplu să se zdrobească păcătosul, ci tăria, puterea și aprinderea răutății lui”. A zis încă și Chiril: „De sfințenie cuviincioasă este plină cererea și plină de toată lauda, căci cuvios lucru și trebuincios este în toată viața a se zdrobi brațul a tot păcătosul, adică puterea, că pentru nimic altceva nu o are decât pentru a zdrobi pe sărac și a pierde pe orfan”.

³⁶ Iar Marele Vasile tâlcuiește aceasta astfel: „Păcatul nu este [n-a existat] niciodată, că nu poate fi înțeles ca având ipostas deosebit al său [nu poate fi subzista prin sine], ci întru cei ce-l fac, și mai vârtos în cele ce se fac rău, având lipsă de ființa binelui, iar nedreptilor le este pregătit întunericul, iar încetând faptele cele rele, împreună se pierde și ființa răutății, *că se va căuta, zice, păcatul lui și nu se va afla*, deși pedeapsa pentru păcate se păstrează, iar munca cea pentru răutăți rămâne nedezlegată”.

dânșii David: „O, oamenilor, împărăția și judecata lui Dumnezeu nu este vremelnică, ci veșnică, pentru aceasta, deși acum omul cel rău și viclean nu va fi pedepsit, va fi negreșit pedepsit veșnic în viața viitoare”. Însă, după Eusebie, cuvintele proorocesc și [despre] Împărăția lui Hristos, Care, deși ca Dumnezeu o avea din totdeauna, a luat-o și ca om, că zice: *Mi S-a dat toată stăpânirea în cer și pe pământ* (Mt. 28: 18). Drept care, Hristos împărățește nu numai în veacul acesta, ci și în cel viitor³⁷.

pieriți neamuri din pământul Lui.

David numește *neamuri* pe cei care au primit legea Evangheliei, adică pe păgâni, căci păgânii țin fărădelegea, iar *pământul* este al Domnului, deoarece s-a întins peste el credința și buna-cinstire cea întru Hristos. Ori *pământ al Domnului* numește Împărăția Lui, din care vor cădea cei ce viețuiesc în fărădelege³⁸.

37. Pofta săracilor o ai auzit, Doamne, la gățirea inimii lor a luat aminte urechea Ta.

„Ai ascultat, Doamne, zice, dorul săracilor și gățirea inimii lor, căci ambele acestea strigă oarecum către mine, căci săracii doreau ca nedreptii să se piardă, căci ei erau drepti cu inima, fără a fi împiedicați și smintiți de vreo răutate.” Ori prin acest cuvânt se mai înțelege că Proorocii cei săraci de cele ale lumii, doreau înomenirea lui Hristos, pe care erau gata s-o primească, atât ei, cât și ceilalți care au primit-o³⁹.

38. Judecă pe orfan și pe smerit,

„Ai auzit, Doamne, zice, glasul săracilor și ai luat aminte la gățirea inimii lor, ca din aceasta să Te faci judecător al orfanului și smeritului, și să le izbândești [faci dreptate].”

³⁷ Teodorit însă zice: „De vreme ce necredincioșii ziceau: „Nu caută, nu vede (Dumnezeu), potrivit învață proorocescul cuvânt, că va împărăți, și nu simplu va împărăți, ci în veacul veacului, că este lucru însușit [specific] al împăratului a purta de grijă pentru supușii Săi”.

³⁸ Iar dumnezeiescul Chiril înțelege aici prin *neamuri* pe necurații demoni.

³⁹ Marele Vasile însă zice: „O astfel de gățire a inimii însemnează [uitarea] dezvățul de obișnuințele rele, care puseseră până atunci stăpânire pe el” (*Epistola 1*). Iar Teodorit zice că: „Simah a numit *gățirea* «sânguintă» (a inimii adică): „Știi, zice, ce doresc săracii cu de-adinsul și ce fel de osârdie au”.

ca să nu se mai mândrească omul pe pământ.

„De vei judeca, zice, și vei face izbândă [dreptate] pentru orfan și smerit, tot omul care va vedea izbândirea aceasta care se face pentru cei nedreptățiți nu se va mai mândri în fața celor mai mici.” Iar prin *pe pământ* vrea să arate cuprinderea tuturor oamenilor⁴⁰.

PSALMUL 10

Întru sfârșit. Psalm al lui David.

cest psalm îl cânta David atunci când era prigonit de Saul. Iar pricina pentru care se suprascrie *întru sfârșit* este că proorocește despre izbândirea pe care a făcut-o Dumnezeu asupra lui Saul pentru David.

1. Spre Domnul am nădăjduit, cum veți zice sufletului meu: „mută-te în munți ca o pasăre”?

De vreme ce David era prigonit de Saul, fugind în pustie, el era sfătuit de prietenii lui mai adevărați să se mute în munți pentru o mai bună siguranță, din această pricină îi prihănește aici, pentru că nu-l sfătuiau drept. „Eu, zice, am toată nădejdea în Domnul, trecând cu vederea orice alt ajutor omenesc, deci, cum ziceți voi sufletului meu, adică mie, du-te în munți ca o păsărică, și petrece acolo ca o pasăre înspăimântată?⁴¹” Însă trebuie să luăm aminte că de multe ori David numește totul prin parte [figură de stil - sinecdocă], vorbind de suflet, el se numește pe sine [persoana sa], precum am tâlcuit la Psalmul 3: 2 (*Mulți zic sufletului meu...*).

2. Că iată păcătoșii au încordat arcul, gătit-au săgeți în tolbă,

Prin încordarea arcului și gătirea săgeților în tolbă, David a arătat toată pregătirea oștirii adunată de Saul pentru a o îndrepta asupra lui. Ori aceasta o zice

⁴⁰ Iar altul zice: „Chiar și Diavolul nu se va mai mândri, zdrobindu-se sub picioarele sfinților, care calcă puterea lui cu darul lui Iisus”. Și cum că *om* este numit și Diavolul, vezi Psalmul 42, la tâlcuirea zicerii: *...de bărbatul nedrept și viclean, izbăvește-mă*”.

⁴¹ Pentru aceasta și Hrisostom a zis: „Mare este puterea nădejdiei celei întru Domnul, aceasta este cetate neînvingătoare, turn nebiruit, putere neluptată [de neînfruntat], care din cele neputincioase află putere”.

deoarece în vremea de atunci erau mulți care purtau războaie; însă David zice aceste cuvinte dovedindu-și nădejdea cea tare ce o avea întru Dumnezeu: „Nădăjduiesc cu tărie întru Dumnezeu, zice, pentru că oamenii păcătoși mă vrăjmășesc, iar nu cei drepti”, după Hrisostom⁴². „Deoarece aceia păcătuiesc, prigonind pe un om nevinovat, care nu i-a nedreptățit, căutând să-mi răsplătească cu moarte, în timp ce eu m-am făcut lor pricinuitor de mântuire, pentru că eu l-am omorât pe Goliat și l-am izgonit pe dracul cel rău care voia să-l chinuie* pe Saul.

ca să săgeteze întru întuneric* pe cei drepti la inimă.

„Vrăjmașii mei, zice, s-au gătit să ne săgeteze pe noi, cei simpli și nevicleni, și care nu avem nici un lucru strâmb în inima noastră, și nu să ne săgeteze pe față, ci întru întuneric și cu vicleșug, deoarece cei ce sunt săgetați și loviți în noapte întunecată și fără de lună nu-i pot vedea pe cei ce-i săgetează; ori *întru întuneric* poate fi înțeles și în sensul că ei, orbindu-se la inimă, nu-i doresc pe cei pe care vor să-i săgeteze, adică pe mine, prietenul și făcătorul lor de bine.”

3. Că cele ce Tu le-ai săvârșit, ei le-au stricat;

De asemenea, și cuvântul acesta este pentru David pricină a nădejzii către Dumnezeu, despre Care mai sus a zis: „Nădăjduiesc în Domnul, zice, și sunt și încredințat că pe acela pe care Tu l-ai uns împărat (adică pe mine), Saul și cei împreună cu dânsul l-au stricat și l-au prigonit”. Iar *ai săvârșit* zice în loc de: „m-ai făcut”, iar *au stricat* în loc de „au doborât”, după metafora și asemănarea zidurilor care se risipesc [distrug]. [Prin urmare] vrea să povestească: „Ce au îndrăznit să facă vrăjmașii mei: s-au făcut pricină de a Te avea chiar pe Tine,

⁴² Pentru aceasta, același Hrisostom a zis că: „Atunci când Dumnezeu ajută, iar păcătoșii vrăjmășesc [atacă], cum nu vor suferi rușine aceștia din urmă când se sfătuiesc a fugi? Nu înțelegi că oastea care se oștește asupra mea este mai slabă decât păianjenul? Păcătoși sunt, nimic nu este mai neputincios decât păcătosul”. Însă zice și Asterie: „Înfruntă pe cei care-i vrăjmășesc pe sfinți, căci [aceștia] săgetează pe cineva de parcă nu l-ar vedea, pentru că au doar înfățișare de vrăjmășitori, că întinzând arcul nu au săgetat, și gătindu-se, nu au desăvârșit vrăjmășirea, Dumnezeu făcând-o nelucrătoare, însă îi prigonesc pe cei drepti, întorcând urechile lor la neascultare, că Dumnezeu [este Cel ce] gătește urechile, după cum este scris: *Jertfă și prinos n-ai voit, dar urechi* [ὠτία] *mi-ai întocmit* (Ps. 39: 9)”. [În alte manuscrise ale Septuagintei găsim în loc de ὠτία, σῶμα (trup).]

* Mitropolitul Veniamin redă prin „înnădușe”. Verbul este πνίγω = lit. a îneca, a sugruma; metaforic: a chinui, a tulbura. Nu avem nici o mărturie scripturistică cf. căreia Goliat ar fi vrut să-l sugrume pe Saul.

* Deși σκοτομήνη înseamnă întuneric, și nu altceva, Mitropolitul Veniamin redă prin „în ascuns”. Cred că ambele sensuri se implică reciproc.

Dumnezeule, vrăjmaș al lor, pe Care nu te vor putea suferi bătându-i atunci când îi vei bate”. Ori vrea să zică aceea că: „Legile pe care Tu, Doamne, le-ai pus, ei le surpă, căci Tu ai legiuit ca nimeni să nu nedreptățească pe altul, nici să omoare pe vreun om nevinovat: *De tot cuvântul nedrept să te depărtezi; să nu ucizi pe cel nevinovat și drept* (Ieș 23: 7).

iar dreptul ce a făcut?

„Ce rău a făcut, zice, omul cel drept, ca să fie prigonit astfel? Cu adevărat nimic [rău]”. David zice aceasta pentru sine, fiindcă el nu i-a făcut nici un rău lui Saul - cel care-l nedreptățește. Ori prin aceasta, Proorocul vrea să învețe, după Teodorit, cercetarea cea de sus, adică Pronia lui Dumnezeu, iar Dumnezeu - Care este într-adevăr drept, și Care urăște nedreptatea, și numai El judecă drept lucrurile oamenilor - după ce acestea s-au făcut astfel, ce a făcut? Oare a trecut cu vederea nedreptatea?⁴³

Domnul în Biserica cea sfântă a Lui, Domnul în cer are scaunul Lui,

„Dumnezeu, zice, deși este în biserica din Ierusalim, Își are scaunul în cer și șade; este pretutindeni de față și-i vede pe cei ce nedreptățesc, căci aceasta se arată prin cele următoare:

Ochii Lui spre cel sărac privesc.

Genele Lui cercetează pe fiii oamenilor.

Nu a zis simplu: „văd”, ci aceea că ochii lui Dumnezeu *privesc spre cel sărac*, pentru a arăta cercetarea lui Dumnezeu cea dintru înălțime. Iar prin *ochi ai lui Dumnezeu* se înțelege cunoștința amănunțită* a lucrurilor care se fac; iar prin *genele lui Dumnezeu* se înțelege așezarea* și acoperirea lui Dumnezeu, deoarece

⁴³ Iar Hrisostom tâlcuiește aceasta astfel: „Dacă aceia s-au desfășurat astfel [săgetând, stricând], nu întrebi oare ce a făcut dreptul și de unde s-a întrarmat? Deci ascultă, căci către Dumnezeu a alergat, Care este în cer, și este pretutindeni de față”. Iar Teodorit zice [parafrazând]: „Aceia m-au urât, iar Tu, drept Judecător – șezând în scaunele cerești și arătarea Ta în Biserica cea de pe pământ făcând-o – privești cu adevărat peste toată lumea; destul Îți sunt Ție numai genele ochilor ca să cunoști toate cele omenești, că și faptele necredincioșilor cu de-amănuntul le știi, și cele ale dreptilor, și cumpănești răsplătirile după lucrări”.

* Vezi nota de la Ps. 9: 34.

* ἑποχή = poziție.

genele acoperă ochii⁴⁴. Deci prin *gene*, David arată că Dumnezeu, deși pare că nu vede adâncurile cele ascunse ale inimii și ale sufletului, nu mai puțin le vede și le cercetează. Ori prin aceste cuvinte, David arată puterea lui Dumnezeu cea atotvăzătoare și atotcercetătoare, care nu vede numai cu ochii, ci și cu genele, care cunoaște toate părțile, iar *cercetează* înseamnă că străbate cu știința – adică cunoaște cu desăvârșire; iar *fiii oamenilor* sunt numiți, prin perifrază, toți oamenii. Iar *sărac* se poate zice în două chipuri: fie că nu are bani, fie că nu are fapte bune. Deci Dumnezeu privește spre cel sărac de bani, și, dimpotrivă, Își întoarce fața Sa, și nu vede pe cel sărac de fapte bune și bogat în bani. [Prin urmare] pe cel dintâi îl vede ca pe unul care este bogat în virtuți* - de care cel de-al doilea este lipsit -, iar dinspre cel de-al doilea Își întoarce fața, deoarece este sărac de virtuți, cu care cel dintâi s-a îmbogățit.

Domnul cercetează pe cel drept și pe cel necredincios;

Zicerea aceasta îi desparte pe oamenii despre care obștește s-a zis mai sus, fiindcă îi împarte în drepti și nedrepti, căci nedreptii sunt și necredincioși (sau necinstitori de Dumnezeu) pentru că necinstesc pe Dumnezeu, călcând sfintele lor porunci.

iar cel ce iubește nedreptatea își urăște sufletul său.

De asemenea și cuvântul acesta este pricină de nădejde în Dumnezeu; încă mai este și plin de învățatură, „fiindcă nedreptul, zice, pricinuieste moarte vieții sale, făcându-se pe sine vrăjmaș al sufletului, căci prin faptele sale rele întărită, ticălosul de el, pe Dumnezeu, mâniindu-se asupra sufletului și a vieții sale”⁴⁵.

⁴⁴ Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Prin *ochi* însemnează cercetarea cea făcătoare de bine, iar *genele* Pronia cea judecătoare și cercetătoare a faptelor; deci cu *ochii* vede pe cel sărac, facere de bine făcându-i, iar cu *genele* cercetează faptele noastre, dar nu cu ochii, ca și cum ar pândi toate păcatele noastre, că aceasta ar fi nesuferită oamenilor”. Zice însă și Grigorie Teologul: „*Gene* însemnează cercetarea cea mai mică și a doua, iar *ochi* pe cea mai mare, căci ochiul este mai bun și mai cinstit decât geana”.

* Spuneam la început că Mitropolitul Veniamin redă în general αἱ ἀρεταί [lit. virtuți] prin *fapte bune*; vedem aici o altă variantă: „bunătăți”. Din rațiuni stilistice și în funcție de context, am redat fie printr-o variantă, fie prin alta.

⁴⁵ Zice Hrisostom: „Vrăjmaș al sufletului, și prigonitor, și pierzător este răutatea, că cel rău suferă pedeapsă și mai-nainte de munca cea veșnică, că își urăște sufletul, că nu oricine, din omeneasca micșorare de suflet, s-ar porni spre nedreptate, că unul ca acesta, deșteptându-se puțin, se va îndrepta spre mai bine, ca dintr-o alunecare, iar dacă cineva iubește nedreptatea, adică lucrează răul cu pornire [cu toată vrerea], făcându-l cu conștiință și cu sârguință, unul ca acesta este [poate fi numit] un pierzător al sufletului

6. Vărsa-va peste cei păcătoși curse,

Prin *vărsa-va* se înțelege că Dumnezeu va slobozi de sus curse, adică pedepse asupra păcătoșilor, prin care pedepse, prinzându-se ei, se vor opri din pornirea spre răutate, iar cu numele *vărsării* David a arătat mulțimea și șirul dumnezeieștilor pedepse.

foc și pucioasă și suflare de duh [vifor] este partea paharului lor.

Adică *focul* este iute și lucrător [energic], iar *pucioasa* este hrana grasă a focului, aceasta fiind un fel de a se hrăni al focului, iar *duhul*, adică vântul, este ațâțător al flăcărilor focului. Cu o astfel de pedeapsă au fost arse de demult Sodoma și Gomora. Deci David zice că *partea paharului păcătoșilor*, adică a dumnezeieștii pedepse, după Chiril, este *foc și pucioasă*, dar și vânt care le ațâță și învârtește pe amândouă asupra păcătoșilor. Iar dacă o parte și un fel al pedepselor lui Dumnezeu este atât de nesuferit, ce ar putea zice cineva despre celelalte părți și feluri ale dumnezeieștilor pedepse? Sau cum le-ar putea suferi cineva? Vai! Vai! În multe părți din dumnezeieștile Scripturi aflăm că pedeapsa se numește pahar, precum scrie și în Isaia: *Deșteaptă-te, scoală-te, Ierusalime, cel ce ai văzut din mâna Domnului paharului mâniei Lui, căci paharul căderii și al mâniei l-ai băut și l-ai sorbit* (Is. 51: 17)⁴⁶.

7. Că drept este Domnul și dreptăți a iubit, îndreptări a văzut fața Lui.

Precum Dumnezeu, Sfânt fiind, întru sfinți Se odihnește, tot astfel, drept fiind, iubește dreptățile, și pentru că este drept în acest fel, din această pricină îi pedepsește și pe cei nedrepti. De aceea, trebuie să nădăjduim într-Însul. (...) Că acest cuvânt de la urmă este o încheiere a încredințării și nădejzii lui David în Dumnezeu de la începutul psalmului. Iar zicerea *îndreptări a văzut fața Lui* are aceeași putere cu *dreptăți a iubit*. Căci cel care este iubit de cineva este și văzut de

său, căci atrage asupra-și dumnezeiasca urgie, despre care Proorocul adaugă, zicând (cele de mai sus adică)”. Zice însă și Teodorit: „Cel ce-și iubește sufletul urăște nedreptatea, iar cel ce are dragostea spre aceasta își meșteșugeste pieire sufletului său, că-și atrage asupra-și dumnezeiasca urgie”.

⁴⁶ Și Ieremia a poruncit ca acest pahar să fie adus la neamuri, că scris este: *Așa a zis Domnul Dumnezeul lui Israel: Ia paharul acesta de vin nesticat din mâna Mea, și să adapi toate neamurile* (Ier. 32: 15). Și David zice undeva că: *Paharul este în mâna Domnului, cu vin nesticat, plin de amestec, și după puțin: Din el vor bea toți păcătoșii pământului* (Ps. 74: 8).

acela, și dimpotrivă, dacă cineva urăște pe altcineva, se întoarce de la el și nu-l mai vede; iar prin *fața* lui Dumnezeu înțelegem puterea Lui de a vedea.

Așadar, iată că am tâlcuit și acest psalm, după istoria care s-a întâmplat în vremea lui David; însă el se potrivește și cu fiecare dintre cei care sunt nedreptățiți și vrăjmășiți, fie de către vrăjmașii văzuți, fie de către cei nevăzuți. Drept care, după asemănare și înțelegere mai înaltă*, în mod potrivit s-ar putea zice aceasta: „Cum ziceți sufletului meu, se zice atât din partea gândurilor rele, care poftesc și sfātuiesc mintea să se mute în munți, adică la înțelesuri prăpăstioase și spinoase [greu de înțeles] și necunoscute celor dreptslăvitori [ortodocși], și primejdioase (adică că toate se mișcă de sine, fără Pronia lui Dumnezeu, ca și cum Dumnezeu n-ar fi izbânditor, și alte asemenea), cât și din partea demonilor, care îndeamnă sufletul să intre în astfel de înțelesuri hulitoare. Iar prin *păcătoși* trebuie să-i înțelegem pe cei nedrepti și pe cei răi, iar prin *arc de săgeți* putem să înțelegem toate uneltele morții, asemenea și toate atacurile cugetărilor necuvioase; tot astfel, încă și toate celelalte cuvinte le putem înțelege, după asemănare, cu aceeași înțelegere mai înaltă**”.

PSALMUL 11

Întru sfârșit, pentru a opta, psalm al lui David.

Suprascierea ce o are Psalmul 10 - pentru a opta – o are și psalmul de față, prin urmare vezi acolo tâlcuirea cu pricina, căci și acesta proorocește pentru învierea lui Hristos și pentru izbândirea creștinilor care sunt nedreptățiți. Că Domnul Și-a primit sfârșitul vieții Sale în lume prin moarte, și a înviat în a opta zi, adică duminica, care, ca una ce este început al zilelor, se zice că este întâia, iar ca una ce urmează după a șaptea, adică după sâmbătă, se zice că este a opta, însă psalmul acesta nu se suprascie, ci pentru a opta, ca și cel al șaselea, deoarece nu învață ce este a opta, ci roagă pe Dumnezeu să vină ziua a opta, pentru ca să se facă izbândire [dreptate] oamenilor care sunt tiranizați de diavol și robiți idolatriei.

* τήν ἀναγωγήν.

** κατὰ ἀναγωγήν καὶ τροπολογίαὺν = în asemănare cu alte cuvinte și după o înțelegere mai înaltă; vezi nota de la Ps. 3: 6.

1. Mântuiește-mă, Doamne, că a lipsit cel cuvios* ,

Adică drept este omul care păzește dreptatea în lucrările cele către oameni, iar *cuvios* este cel bine-cinstitor întru cele către Dumnezeu, iar sfânt (ἅγιος) este cel ce prin săvârșirea faptelor bune s-a împărtășit de Dumnezeire. Aceste numiri se aseamănă cu o scară care suie către Dumnezeu pe oamenii care umblă printr-însa. Însă am zis mai sus că Scripturile mai numesc drept și pe cel ce a împlinit fapta cea bună [virtutea], însă cuvântul de față nu se îndreaptă către un drept ca acesta. Dar - fiindcă există unii care întru cele omenești urmează o oarecare dreptate, iar cuvioșii au lipsit, o dată pentru că mor, iar alta pentru că sunt prigonți de necuvioși - Proorocul se roagă aici ca oamenii să scape de stăpânitorii răi, făcând această rugămintă și cerere ca din partea acelor care urmau să primească mântuitoarea propovăduire a Evangheliei, căci, în vremea în care Domnul a venit și S-a întrupat, lipseau mult mai mulți cuvioși⁴⁷.

* ὅσιος = sfânt, curat, dedicat lui Dumnezeu, dumnezeiesc. Termenul este folosit și ca atribut al lui Dumnezeu – sfințenia, și ca atribut al omului care trăiește în Dumnezeu (cf. Evr. 7: 26; Fapte: 2: 27; I Tim. 2: 8). Monahilor li se spune *cuvioși* ca unii care s-au despărțit de lume și s-au dedicat intrării în Împărăția lui Dumnezeu. Paradoxal, un cuvios nu este neapărat și sfânt, ci poate doar simplu monah.

⁴⁷ A zis dumnezeiescul Hrisostom: „Cu anevoie este de isprăvit fapta cea bună de sine [doar prin puterile proprii, pe cont propriu], mai ales atunci când cel ce o lucrează e lipsit de [ajutorul] oamenilor buni, căci așa cum călătoria aduce durere, cu atât mai vârtos când cel ce călătorește este singur, neavând pe nimeni care să împărtășească cu el călătoria”. Dar a zis și Grigorie Teologul: „Plânge și Miheia de lipsa împlinitorilor, doar-doar de ar fi rămas pe undeva vreo trestie, sau un cârcel de poamă”. Marele Atanasie zice: „E vădit că cuvântul de aici mustră necredința iudeilor, căroră Moise le ținea partea zicând că: *...neam ticălos sunt ei, și copii în care nu este credincioșie* (Deut. 32: 20)”. Zice și Chiril că: „Toate ale elinilor sunt și ele mincinoase, înțelepciunea, cuvintele și viața, iar din cele adevărate, adică din cele de nevoie și folositoare, nimeni nu află la dânșii nici una [toate sunt lipsite de semnificație, deoarece nu au un scop și o întemeiere dumnezeiești], în timp ce Dumnezeu a făcut zidirea, ei L-au lăsat pe Dumnezeul cel firesc [τὸν φύσει Θεόν,], drept care adevărurile s-au împruținat de la dânșii”. Zice încă și Marele Vasile: „La fel ca în cazul culorilor sau în alte cazuri, unele sunt adevărate, iar altele mincinoase, precum avem: porfiră adevărată și porfiră mincinoasă, tot așa și în fapta bună. Ființa care există cu adevărat, cu adevărat și este. Deci fiindcă acestea [adevărurile] erau stricate și înnegrite, [dar] nepierzându-și ființa, ci fiind doar prigonite de oameni, pentru aceasta nu a zis doar că *s-au împruținat adevărurile*, ci a adăugat *de la fiii oamenilor*”. [Adevărul ca Persoană Dumnezeiască Care Se descoperă prin sfinți, Prooroci, Biserică, cărți etc. a rămas același, nu s-a știrbit, n-a slăbit, nu și-a pierdut valoarea, e valabil în veci]. A zis încă și Didim [Didim cel Orb (~313–398), scriitor bisericesc, autor al unor tâlcuiri la Scriptură, conducător al școlii catehetice din Alexandria]: „A zis *adevăruri* și nu adevărul: 1. Pentru feluritele călcări [ἀθεσία = lit. necredincioșii] ce se fac în tocmeli [târguieli, afaceri] și 2. Pentru relele socotințe ce se fac în dogme”.

că s-au împruținat adevărurile de la fiii oamenilor.

„Cuvioșii, zice, au pierit cu totul, iar în oameni au rămas adevăruri puține, întrucât oamenii de atunci spuneau minciuni în cele mari și de frunte*, însă în lucrurile mici și de nimic spuneau adevărul.”

2. Deșertăciuni a grăit fiecare către aproapele său,

Lucruri zadarnice, adică amăgitoare și mincinoase, a grăit fiecare, întrucât oamenii de atunci nu numai că amăgeau și înșelau pe străini, dar și pe cei ai lor și pe prieteni, adică aproapele lor, și nu prin loc, ci prin apropierea firii și a alegerii.

buze viclene în inimă, și în inimă au grăit rele.

David numește *buze viclene* pe oamenii cei vicleni, de la parte spre tot, căci omul viclean grăiește cu inimă și socotință îndoită cele rele și vătămătoare, înăuntru având o socotință, iar în afară arătând alta*.

3. Pierde-va Domnul toate buzele cele viclene, limba cea plină de mândrie.

Nu de puține ori Scriptura potrivește graiurile rugătoare la timp viitor, precum face acum. De vreme ce David se roagă să se piardă desăvârșit vicleniile, asemenea fac și cei ce se mândresc asupra celor mai mici, iar pentru sine zic oarecari cuvinte de mândrie. Deci David proorocește prin aceste cuvinte pierzarea celor vicleni și mândri, arătând în continuare pe cei pe care i-a numit că au limbi pline de mândrie:

4. Pe cei ce au zis: limba noastră o vom mări,

„Dumnezeu va pierde, zice, pe cei ce au zis întru ei, adică pe cei ce cugetă că-și vor găti limba lor spre a grăi cuvinte mari și mândre.”

buzele noastre la noi sunt, și cine ne este nouă Domn?

* Minciuni legate de sensul, adevărul vieții de pe pământ, relația cu cele mai presus de cele pământești etc.

* E vorba de omul duplicitar, cu două fețe.

Și această zicere se leagă* de zicerea celor de sus, adică: „Dumnezeu va pierde pe cei ce stăruie zicând că: «Noi stăpânim buzele și limba noastră, și deci de cine să ne temem ca să nu grăim aceste cuvinte ale mândriei? Sau cine este acela care va opri cuvintele noastre cele mari?»”.⁴⁸

5. Pentru necazul săracilor, și suspinul nenorociților, acum Mă voi scula, zice Domnul,

Acum trebuie înțeles în loc de „atunci”, la vreme cuviincioasă, iar înțelesul cuvântului este acesta: „Atunci, zice Hristos, Mă voi scula din mormânt, pentru nenorocirea celor robiți de rătăcirea necunoștinței, nenorocire care li s-a făcut lor în loc de suspin”, precum am văzut și mai înainte când am tâlcuit, adică: *Nu a uitat strigarea săracilor* (Ps. 9: 12). Că nenorocirea săracilor s-a făcut în loc de strigarea lor către Dumnezeu^{*49}. Zic însă unii, precum Marele Vasile, că numirea πτωχός tâlcuită [tradusă] de vechii talmăcitori ai Psaltirii prin *sărac*, se numește [de fapt] cel ce a fost bogat iar apoi a sărăcit, rămânând cu sărăcia sa (Ps. 33: 11), iar πένησ se numește cel ce-și agonisește hrana cea de toate zilele prin osteneala mâinilor sale. Acest fel de săraci și scăpătați erau cei ce urmau să creadă în Hristos, pentru că ei s-au lepădat până și de bogăția lor, iconomisindu-și prin osteneala lucrului mâinilor lor cele pentru trebuința trupului. Însă pentru aceste

* Lit. se spânzură.

⁴⁸ Hrisostom, tâlcuind acestea, zice: „[Nu întâmplător zice:] *Buzele noastre la noi sunt*, că graiurile acestea sunt de îndrăciți și de ieșiți din minte, căci și Pavel, grăind despre acestea, sfătuiește: *Nu sunteți ai voștri, căci ați fost cumpărați cu preț* (I Cor. 7: 23), și le poruncește nici loruși să nu vieze. Nu sunt buzele tale, ci ale Stăpânului, că El le-a făcut (cf. I Cor. 6: 19) și El le ține; zici *buzele noastre la noi sunt* atunci când le faci roabe păcatului, vicleniei și necurăției. *Cine ne este nouă Domn?* O, drăcesc grai! Vezi toată zidirea propovăduind tăria, înțelepciunea, purtarea de grijă și Pronia Stăpânului tău, și zici: *Cine ne este nouă Domn?*”. Zice încă și Teodorit: „Întrebunțând neastâmpărate guri, zice, grăiesc cu slobozenie ceea ce voiesc, dumnezeiasca îndelungă-răbdare defăimând-o și nicicum socotind că sunt sub stăpânirea lui Dumnezeu. Astfel era Faraon și cei asemenea lui”.

* Mizeria, nenorocirea, poverile [ταλαιπωρίαις] celor săraci s-au constituit de la sine ca o strigare către Dumnezeu.

⁴⁹ Iar Hrisostom zice: „O, minune, cât de mare este puterea smeritei cugetări și a săracilor ce își au mintea zdrobită! Că în loc de prea mare mângâiere, primejdia și pătimirea li se fac rea. Mare este tăria supusului, căci cheamă cununa cea de sus, iar Dumnezeu bineprimește buna-cunoștință a celor ce sunt nedreptățiți, când, rău-pățimind ei, nici un grai rău [despre vrăjmașii lor sau Dumnezeu] vor zice, ci doar vor suspina și se vor tângui de relele lor. Temeți-vă, toți cei ce nedreptățiți pe săraci; cine nu se va înfricoșa, sculându-Se Domnul?”

numiri – ale scăpătatului și săracului -- nu se face deosebire, unul înțelegându-se prin celălalt. Am putea înțelege aceasta și într-alt fel, anume ca zicere a lui Dumnezeu: „Pentru nenorocirea și suspinul celor ce se necăjesc, acum Mă voi scula să fac izbândă”, adică îndată, degrabă. Însă *Mă voi scula și voi face izbândă* trebuie să-l înțelegem cu dumnezeiască cuviință, cu toate că David a potrivit-o după omeneasca cuviință.

pune-Mă-voi întru mântuire, îndrăzni-voi întru ei.

Întrucât David a pomenit mai sus despre învierea lui Hristos, acum pomenește și de îngroparea Lui, întorcând rânduiala înapoi, la moartea pe Cruce a lui Hristos, însă și aceasta o zice ca și când ar zice-o Domnul, adică: „Că Eu Mă voi pune, adică Mă voi pironi pe Cruce”, căci îndrăznirea de care zice aici trebuie să o înțelegem ca mântuire, căci Domnul, lovind pe tiranul Diavol cu sulita și lemnul Crucii, ne-a mântuit pe noi, dăruindu-ne nouă întreagă slobozenia cea din rătăcire și, neputincioși fiind noi mai înainte, ne-a dat putere împotriva demonilor. Iar prin *îndrăzni-voi întru ei* a vrut să zică aceea că „prin Cruce voi vesti puterea dumnezeiască care este întru Mine”. Că fiind Domnul spânzurat pe Cruce, catapetasma bisericii [templului din Ierusalim] s-a rupt în două, soarele s-a întunecat, pământul s-a cutremurat, pietrele s-au despicat, și celelalte minuni s-au făcut. Ori se poate înțelege și astfel: „Că pe cei scăpătați și pe săraci îi voi pune întru mântuire, adică îi voi învrednici de mântuire, și prin urmare voi arăta mântuirea lor cea de acest fel și puterea Mea”⁵⁰.

6. Cuvintele Domnului, cuvinte curate,

După ce David a arătat mai sus cele zise de Domnul, aici adeverește [întărește] adevărul cuvintelor Domnului, cum că ele sunt curate de toată minciuna.

argint lămurit în foc, dovedit [curățat] de pământ,

„Atât de curate, zice, și de neîmpărtășite de rătăcire și minciună sunt cuvintele lui Dumnezeu, încât se aseamănă cu argintul lămurit în topitoare, curat de toată rugina și materia străină.” Iar *dovedit de pământ* a zis în loc de „cercat în pământ”, deoarece în pământ și în topitoarele de lut, meșterii argintari topesc

⁵⁰ Iar după Hrisostom, aceasta se tâlcuiește astfel: „Eu voi fi îndrăznirea lor (a săracilor), mântuirea lor vestită o voi face, ca toți să știe”. Iar Teodorit zice: „Nu-i voi trece cu vederea pe ei, [cei] care se tânguiesc și suspină pentru fărădelegea îndrăznită asupra lor, ci, având îndelungă-răbdare, și ca pe un somn scuturând-o, vestită și luminată voi face mântuirea lor”.

această materie, după Hrisostom. Ori zice *dovedit de pământ* în loc de „ales din pământ”, măbind încă și mai mult curăția și strălucirea cuvintelor Domnului, iar în continuare zice:

curățit de șapte ori.

Acest *de șapte ori* se înțelege aici în loc de „de multe ori”, iar argintul cel de multe ori lămurit rămâne curat cu desăvârșire. „Deci, zice, așa de adevărate sunt cuvintele lui Dumnezeu, ca argintul cel de multe ori lămurit în topitoare.”

7. Tu, Doamne, ne vei păzi și ne vei apăra de neamul acesta în veac.

Prin *ne vei păzi* se înțelege: „Păzește, Doamne, pe cei ce ne vrăjmășesc din afară”, iar prin *ne vei apăra* se înțelege: „Apără-ne de cei ce ne vrăjmășesc dinăuntru”, sau, cu alte cuvinte, Proorocul se roagă aici să ne păzească de vrăjmașii văzuți și să ne apere de cei nevăzuți, ori prin *ne vei păzi* se înțelege păzirea de neamul de acum, iar prin *ne vei apăra*, următorul neam al oamenilor răi, adică pentru totdeauna. Iar acest cuvânt s-a adeverit, deoarece credința celor ce au primit propovăduirea Evangheliei a rămas nebiruită de către neamul prigonitorilor cel de atunci, și în veac va rămâne nebiruită, și nici elinii, cei ce o vrăjmășeau fățiș, nici ereticii, care o vrăjmășeau într-ascuns, nu au putut să o biruiască, și nici până la sfârșitul veacului nu vor putea.

8. Împrejur necredincioșii umblă,

„Necredincioșii, zice, ne înconjoară din toate părțile, silindu-se să îngrădească și să biruiască credința în Hristos.” Tot astfel fac și elinii, și prigonitorii tirani; dar și ereticii umblă împrejur pentru că nu înțeleg [în mod] drept dumnezeieștile Scripturi, ci strâmb, prin sofisme și tălmăciri rele [greșite]⁵¹.

⁵¹ Oarecari învățători tâlcuiesc zicerea aceasta, zicând: „Fiecare faptă bună se află la mijloc, precum punctul se află în mijlocul cercului, iar de-o parte și de alta a faptei bune se află două rele, covârșirea [excesul] și lipsirea, adică înțelepciunea se află la mijloc, iar de-o parte și de alta se află viclenia și neînțelepciunea, ca într-o înconjurare a cercului celor [în care se află cei] bine-credincioși, iar dreptii umblă și se află în mijlocul sfaturilor bune, în timp ce necredincioși și păcătoșii, negăsind mijlocul, umblă împrejurul cercului, adică în covârșirile și lipsirile de fapte bune, precum am zis: umblă în răutăți”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „De am privi toți la moarte (adică la numărul morților), nu am umbla împrejur cu necredincioșii, părăsind călătoria cea scurtă a vieții, de voie rătăcindu-ne cu rătăcirea cea înconjurătoare a vieții în silnicii, în mândrii și bogății, prin care, nefolosindu-ne din pricina multor griji ale vieții, nu aflăm ieșire din labirintul acestei vieți”. [Avem aici o pledoarie pentru dreapta socoteală, sau calea împărătească a viețuirii creștine.]

după înălțimea Ta ai înmulțit* pe fiii oamenilor

„Fiindcă Tu, Doamne, zice, Te-ai înălțat, pe Cruce Te-ai sânguit, iar pe neamul omenesc – pentru care ai pățimit – de multă purtare de grijă l-ai învrednicit.” Prin *înmulțire* se înțelege multă purtare de grijă; și dimpotrivă, prin *împuținare* se înțelege puțină purtare de grijă. Ori se mai înțelege și altfel: „Că Tu, Doamne, Te-ai suit la ceruri în vremea Înălțării [Tale], și ai făcut bine oamenilor, trimițând pe Duhul Cel Sfânt, Care a luminat și a povățuit pe oameni la propovăduirea Evangheliei⁵².

Poate că acest psalm se potrivește istoricește [vorbind] și lui David, căci atunci când David fugea de Saul, el prihănea fățarnicia și vicleșugul fățarnicilor lui prieteni, chemându-L numai pe Dumnezeu spre ajutor și mântuire, de vreme ce păruții lui prieteni s-au unit cu vrăjmașii lui. Drept care și proorocește pieirea unora ca aceștia, spunând mai dinainte că va pierde înalta grăire [îngâmfarea] și mândria lui Saul și a celor împreună cu dânsul. Însă acest psalm îl suprascrie *a opta*, pentru cuvintele care sunt cuprinse în el: *Acum Mă voi scula, zice Domnul*, și cele următoare, care se potrivesc învierii Domnului, pentru că dacă le-am potrivi pe acestea la David, pe care auzindu-l Dumnezeu, îi făgăduiește să se scoale, adică să se pornească spre izbândă în vremea prigoanei și a vrăjmășirii lui Saul, și să pună pe cei scăpătați și săraci întru mântuire, și să arate în lume că este puternic și drept, pentru mântuirea pe care a lucrat-o, de le-am potrivi pe toate acestea, zic, la David, ne-am împotrivi suprascrierii despre ziua a opta, ziua învierii.

* ἐπολυώρησας [de la πολυωρέω] = lit. „a avea mare grijă”. Înțelesul care i se dă de către tâlcuitorul Psaltirii îl include - după cum se va vedea - și pe acesta.

⁵² Iar Hrisostom a tâlcuit zicerea *după înălțimea Ta* astfel: „Că asemenea Ție i-ai făcut, pe cât se poate omului: *Că să facem, zice, om după chipul și asemănarea Noastră* (Fac. 1: 26), ca ceea ce ești Tu în cer, noi să fim pe pământ”. Iar Teodorit zice: „Cei ce viază cu necredință, părăsind calea cea dreaptă, se rătăcesc încoace și-ncolo, ispitindu-se a împiedica pe cei mai blânzi, Tu, însă, de la înălțimea firii Tale arătându-Te, purtării Tale de grijă învrednicește-i pe cei prigoniți de aceia, mângâindu-i acum întru necazuri și, după puțin, desăvârșită mântuire dându-le”.

PSALMUL 12

Întru sfârșit. Psalm al lui David.

Intrucât David, după căderea în preacurvie cu Virsavia [Batșeba], și după uciderea bărbatului ei, Urie, a căzut în tot felul de ispite, iar Tamara, fiica sa [a lui David] a curvit cu Amnon, fiul lui David* și fratele ei, iar Amnon a fost ucis de Abesalom, fratele cel de o maică al Tamarei, iar din aceasta nu mică tulburare s-a făcut în casa împărătească a lui David, și, în sfârșit, întrucât Abesalom, fiul lui, s-a ridicat cu nesupunere și tiranie asupra părintelui său, l-a gonit din împărăție, urgisindu-l până la moarte, încă și oștile lui David adunând, se pregătea să-l prigonească pe părintele său și să-l omoare. Socotind David toate aceste rele, se gândea că preacurvia și uciderea pe care le-a făcut i-au pricinuit toate aceste rele întâmplări [nenorociri], din pricină că l-a părăsit pe Dumnezeu, deși prin gura Proorocului Natan i-au fost iertate ambele păcate. Drept aceea, având aceste pricini, a scris acest psalm [cândva] după psalmul al șaptelea, adică atunci când Husi a risipit sfatul lui Ahitofel, înștiințându-l pe David despre cugetarea și gătirea pe care le face Abesalom împotriva lui, și s-au sfătuit ce să facă, precum am zis mai înainte la tâlcuirea aceluia. Însă acest psalm se suprascrie *întru sfârșit* pentru spunerea de mai-nainte ce se va face, că se va birui Abesalom, vrăjmășitorul său, care stătea la sfârșitul oștirii, de aceea zice aici: *Bucura-se-va inima mea de mântuirea Ta* (Ps. 12: 6).

1. Până când, Doamne, mă vei uita până în sfârșit,

Uitarea este lepădarea și lipsa aducerii aminte; însă înaintea lui Dumnezeu sunt toate lucrurile, nu numai lucrările și faptele cele groase, ci chiar și mișcările cele subțiri ale minții. Deci prin uitarea lui Dumnezeu trebuie să înțelegem, după Hrisostom, părăsirea celor ce s-au rătăcit și nu au păzit poruncile Lui⁵³. Căci Dumnezeu Se depărtează, pentru ca călcătorii poruncilor Lui să se ispitească, spre pedeapsa și înțelepțirea lor. Iar prin *până în sfârșit* se înțelege în loc de „până va trece multă vreme”.

* Episodul este relatat la II Împărați 13.

⁵³ De unde a zis Hrisostom: „Nimic nu-L face pe Dumnezeu să-și aducă aminte de noi precum facerea vreunui bine, a fi treaz și a priveghea, a purta grijă de fapta bună, și, într-adevăr, dimpotrivă, cele potrivnice acestora Îl fac să ne dea uitării. Deci și tu, atunci când te afli în rele întâmplări, să nu zici: „m-a uitat Dumnezeu”, ci - când ești în păcate, și pe toate le ai la îndemână [totul îți merge bine] - de vei ști [lua aminte la] aceasta, degrabă vei scăpa de lucrurile cele rele”.

până când întorci fața Ta de la mine?

Fața lui Dumnezeu este puterea Sa cea văzătoare și de bine făcătoare, iar *întoarcerea* lui Dumnezeu este, dimpotrivă, lipsirea de privirea și facerea Lui de bine. Căci Dumnezeu Se întoarce de către oamenii care nu cred în privirea Sa, după Hrisostom, pentru că Se îngreșează și urăște faptele lor cele rele. Pornind de la însușirile omenești, David le arată pe cele dumnezeiești*, căci și oamenii, atunci când părăsesc pe cineva, încetează totodată și a-l pomeni pe acela, iar cei ce se întorc dinspre cineva (adică îl urăsc) nu caută nici să-l vadă pe unul ca acela, după Teodorit⁵⁴.

2. Până când pune-voi sfaturi în sufletul meu, durere în inima mea ziua și noaptea?

„Eu, zice, purtând de grijă și cugetând cum să scap de ispite, și neputând afla scăpare, mă necăjesc întotdeauna.”⁵⁵

3. Până când se va înălța vrăjmașul meu asupra mea?

„Până când, zice, răzvrătitul meu fiu, Abesalom, care de multă vreme mă vrăjmășește, după ce a omorât pe fiul meu, până când, zice, se va înălța acesta, adică va spori? Căci el, sporind astfel, își ridică capul asupra mea, iar eu, întorcându-mă și rău sporind [necazurile înmulțindu-mi-se], mă plec în jos și mă smeresc.” Ori prin *vrăjmaș* se mai înțelege și Diavolul, deoarece este pricinuitorul tuturor ispitelor, el fiind cel care izbândește asupra celor ce pătesc, și oarecum îi calcă și-i necăjește, atunci când se lipsesc de ajutorul lui Dumnezeu⁵⁶.

* Prin analogie cu cele omenești, ca mijloace relative [omenești] de a pricepe câte ceva din absolutul dumnezeiesc.

⁵⁴ Hrisostom adaugă zicând: „Dar și părăsirea și întoarcerea feței este din multa purtare de grijă, că Dumnezeu face aceasta ca mai tare să ne tragă [la El], că și ibovnicul cel nebunit este trecut cu vederea de cea pe care o iubește, care îl lasă și-l părăsește, nescoțându-l din minte, ci vrând a-l întoarce și a-l uni cu sine”.

⁵⁵ Hrisostom însă zice: „Și acesta nu este mic lucru spre a întoarce cineva pe Dumnezeu spre sine, a purta grijă, a cugeta, a se topi, a suferi durere și a măiestri un cuvânt pentru întoarcerea feței lui Dumnezeu, că nu este mic câștig a simți întoarcerea lui Dumnezeu spre cineva și a-l dura, că astfel, în grabă Îl vom întoarce către noi”. Iar David mai însemnează și altceva: „Că mă doare, zice, gândind cu sufletul: oare nu cumva voi muri într-un păcat, aceasta fiind ceea ce îmi îndurerează mai mult sufletul”.

⁵⁶ Iar Atanasie zice: „Dacă, cinstind noi pe Dumnezeu, se smerește vrăjmașul, vădit este că, păcătuiind noi, el se va înălța”. Iar Isihie zice: „Înălțarea lui Satana este smerirea oamenilor, căci așa cum într-un mântuirea noastră Se înalță Dumnezeu, tot astfel se zice că într-un pieire a noastră se mândrește Diavolul”.

4. Caută, auzi-mă, Doamne, Dumnezeul meu,

Întrucât David a zis mai sus: *până când vei întoarce fața Ta*, pentru aceasta, în locul zicerii aceleia, aici a pus aceasta: *Caută*, adică: „Învrednicește-mă olăndeții Tale, Doamne, caută de sus către mine, că rău pățimesc, și, milostivindu-Te, auzi-mă, că mă rog Ție să-mi ajuți”.

luminează ochii mei, ca nu cumva să adorm întru moarte,

„Pentru că, zice, noaptea și întunericul relelor întâmplări [nenorocirilor] s-au revărsat asupra mea, din această pricină somnul întristării* și al neîngrijirii a pus stăpânire pe ochii mei.” Căci cei ce se întristează au însușirea firească [le este propriu] să cadă în somn, din cauza aburilor veninului și a întristării inimii, care pricinuiesc greutate și întristare ochilor lor. (Precum Ioan, care de multă scârbă s-a coborât la fundul corăbiei, unde se hrănea și dormea, cum zice Hrisostom.) „Pentru aceasta, dar, Tu, Doamne, luminează-mi ochii, adică dă-le să vadă curat, și sloboade în inima mea o picătura de duhovnicească bucurie, de care inima săltând și veselindu-se, va înlătura de la ochi somnul întristării. *Ca nu cumva să adorm întru moarte*, adică ca nu cumva acest somn să-mi pricinuiască moartea din pricina covârșirii întristării”, căci, după Sirah: *Din întristare iese moartea* (Înț. lui Isus Sirah 30: 8). Prin *ochi* arată ochii cei gândiți ai sufletului, adică mintea, care era întunecată de pâcla păcatului. Pentru aceasta se roagă David să i se slobozească mintea din acest întuneric, ca nu cumva să moară cu moartea cea întru păcate, după Hrisostom, din cauză că s-a făcut mort dinspre [lipsit de] fapta bună, sau se teme să nu moară cu moartea deznădăjduirii, omorât [rămânând lipsit] cu totul de nădejdea cea întru Dumnezeu.

5. Ca nu cumva să zică vrăjmașul meu: „întăritu-m-am asupra lui”.

„Pentru că de voi pătimi, zice, Doamne, vreun rău de acest fel de care am zis mai sus, negreșit vrăjmașul meu, atât cel văzut, cât și cel nevăzut – Diavolul, va scrie [atribui] moartea mea puterii sale, adică va zice că el m-a omorât, căci el a fost și pricinuatorul întristărilor mele.”

Cei ce mă necăjesc se vor bucura de mă voi clătina.

„Eu, zice, de mă voi clătina din așezarea și siguranța mea, vrăjmașii mei se vor bucura negreșit, nădăjduind că de acum înainte mă vor doborî desăvârșit, deoarece nu am nici un temei și întărire de mântuire”.

* ακηδίασ = akediei, plictiselii, lehamitei.

6. Iar eu spre mila Ta am nădăjduit,

„Eu, zice, fiind lipsit de îndrăzneala pe care o aveam din faptele bune, făcând cele rele, pentru aceasta am nădăjduit numai întru mila Ta, căci ea este bogată și nedeșertată [nesfârșită].”

bucura-se-va inima mea de mântuirea Ta.

Cunoscând David mai-nainte, cu ochii săi cei înainte-văzători, înfrângerea pe care o va suferi Abesalom, pentru aceasta zice aici că se va veseli pentru mântuirea pe care urma s-o primească de la Dumnezeu.

Cânta-voi Domnului, Celui ce mi-a făcut mie bine, și voi cânta numelui Domnului Celui preainalt.

„Eu cu graiul meu voi cânta, zice, și cu organul psaltirii voi cânta cele de mulțumire Ție, Dumnezeul meu, pentru că mi-ai făcut bine, izbăvindu-mă de ridicarea asupra-mi a fiului meu.” Ori se înțelege că: „Eu, cu fapta bună a vederii duhovnicești^{*}, ce reiese din prima cântare, și cu virtutea practică, ce reiese din a doua, voi veseli pe Dumnezeu”. Psalmul acesta se potrivește și tuturor celor ce sunt nedreptățiți⁵⁷.

* Lit. - virtutea contemplativă.

⁵⁷ Zice însă Hrisostom: „Ai văzut smerită cugetarea de Prooroc? Deși are de povestit nenumărate ispitiri, putând chiar prin acestea a îmblânzi pe Dumnezeu, nu zice nimic despre acelea, ci aleargă la singură mila lui Dumnezeu, aducând-o pe aceasta înainte în locul a toată ruga, apoi și încredințat fiind că nu va fi mințit în nădejdea sa, adaugă: *bucura-se-va inima mea*. Ai văzut suflet nădăjduitor? A cerut, și mai-nainte de a lua, mulțumește și cântă lui Dumnezeu, și pe toate cele dobândite le împlinește. Însă de unde avea o așa de mare nădejde? Din multa recunoștință, din multa sârguință întru cerere. Pentru aceasta zice că i se va bucura inima, știind că, pe cei ce cer, Dumnezeu îi ascultă”.

PSALMUL 13

Întru sfârșit. Psalm al lui David.

Si acest psalm făgăduiește a pune sfârșit celor proorocite de David, însă alții, precum Vasile, zic că aici se proorocesc cele ce s-au făcut în vremurile împăratului Iezechia și ale lui Senherib, împăratul asirienilor, care au împresurat Ierusalimul; iar alții, precum Atanasie, zic că se proorocește cele ce s-au făcut în vremea înomenirii lui Hristos. Noi însă vom tâlcui psalmul după ambele socotințe [judecăți].

1. Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu.

„Nebunul Senahedrin, zice, a zis în inima sa că nu este Dumnezeu – Dumnezeul iudeilor, pentru că de ar fi crezut că este Dumnezeu, nu ar fi ajuns la o cugetare păgânească ca aceasta; dar mai ales atunci când auzea în toate zilele câte minuni a făcut Dumnezeu împotriva vrăjmașilor iudeilor, iar după ce a cugetat întru sine unele ca acestea, atunci prin cuvânt grăitor a hulit pe Dumnezeul lui Israel, trimițându-l pe Rabșache, căpetenia oștilor sale, ca să împresoare Ierusalimul; despre acestea putem citi la Cartea a IV-a a Împăraților, la cap. 18 și 19, și la Isaia, cap. 36 și 37⁵⁸.

⁵⁸ Altul însă zice: „Aceasta este vârful a toată răutatea, adică a socoti că nu este Dumnezeu și că toate s-au făcut de la sine (adică ateism), începutul a toată desfrânarea și fapta cea nelegiuită. [Cine mai poate tăgădui că aceasta nu este credința oficială a civilizației (post)moderne? Iar vârful a toată răutatea nu poate fi decât Antihrist.] Dar cum se face că a zis *în inimă*? Deoarece din cuvinte, unul este rostit, iar altul este așezat în minte, cu toate acestea, Proorocul nu se referă la cel rostit, ci la socotința cea din suflet: că a zis *în inima sa*, adică a cugetat că nu este Dumnezeu; [tot astfel] și cel ce păcătuiește fără de rușine, prin cele ce se văd defăimând - deși nu o zice cu glăsuirea, ci cu însuși faptele sale și cu nebunia vieții - numai că nu strigă și el aceasta: *nu este Dumnezeu*. Iar alți învățători mai noi zic că pentru aceasta a zis nebunul doar cu inima, necutezând a rosti pe față că nu este Dumnezeu: pentru că s-a temut ca nu cumva oamenii și stihiile lumii nesimțitoare să audă glasul lui și să-l omoare, căci acestea [stihiile], cu frumusețea și buna-rânduială pe care o au, propovăduiesc că este Dumnezeu, iar omul nebun tăgăduiește existența lui Dumnezeu, făcându-se mai rău decât zidirile cele nesimțitoare. [În lumea (post)modernă și nu numai, nu puțini zic pe față că nu este Dumnezeu, iar rezultatul îl poate vedea oricine: stihiile omoară realmente oameni.]

Stricatu-s-au și urâți s-au făcut întru meșteșugirile lor;

„Cei ce erau, zice, în jurul împăratului Senahedrin s-au stricat, întrucât au căzut din dreapta credință și din buna-cinstire a lui Dumnezeu, și *s-au făcut urâți* lui Dumnezeu pentru faptele lor necuvioase și rele, căci acești spurcați ocărau și huleau pe Dumnezeu, zicând că este neputincios și cum că n-ar fi [exista] Dumnezeu.” Mai suflau și cu îngrozire, zicând că vor pierde poporul lui Israel.* Prin urmare, mândrindu-se cu o astfel de așezare [dispoziție], se tăvăleau și se pângăreau în beții și în fapte de rușine [desfrânări]. Însă acest stih se poate înțelege și după o formă inversată*, care se poate [îndrepta] reda așa: „S-au stricat și s-au făcut urâți întru meșteșugiri”⁵⁹.

nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul.

„Nici unul, zice, dintre oamenii lui Senahedrin nu este bun, ci toți sunt răi.”

2. Domnul din cer a privit peste fiii oamenilor să vadă de este cel ce înțelege, sau cel ce caută pe Dumnezeu.

„Dumnezeu, zice, a căutat peste fiii oamenilor, adică peste oamenii lui Senahedrin, care avea o așezare atât de stricată și urâtă.” Iar *din cer*, a zis pentru că se socotea că acolo locuiește, după zicerea: *Cel ce locuiește în ceruri* (Ps. 2: 4). Însă a căutat să vadă de se află vreunul printre ei care să-L cunoască pe Dumnezeu din minunile pe care le-a făcut, ori de caută spre El, adică dacă cheamă numele Lui, precum zice undeva: *Căutat-am pe Domnul, și m-a auzit* (Ps. 33: 4). Căci unii

* Aceste fapte de rușine continuă până astăzi: popoarele păgâne de astăzi nu aduc cine știe ce lucruri noi; toate ținesc – prin lucrarea Diavolului – la pierderea noului Israel (cf. Lc. 2: 32) – Biserica creștină; în schimb, vechiul Israel continuă în mod nejustificat să se împotrivescă mai mult sau mai puțin indirect adevăratului Israel.

* ὑπερβᾶτόν = schimbare, sărire. Termenul a dat românescul hiperbat [figură de stil constând în schimbarea, prin dislocări, a topicii normate; inversare]. Mitropolitul Veniamin a redat literal, prin „formă săritoare”. Eu am ales o variantă literală pe care o cred mai exactă: „formă inversată”.

⁵⁹ „Rădăcina păgânătății, zice, este stricarea vieții: că la desfrânare și la viața de fiară dându-se pe sine, pomenirea lui Dumnezeu a lepădat-o din minte.” Acestea sunt cuvintele lui Teodorit. Dar și Hrisostom zice: „S-au stricat pentru că au ostășit stricăciunea asupra Celui nesticăcios, oamenii cei stricați la minte au schimbat slava nesticăciosului Dumnezeu în asemănarea chipului stricăciunii omului”.

dintre ei, cunoscând pe Dumnezeu, pizmuiesc și nu-L mărturisesc ca Dumnezeu⁶⁰. Însă David, după omeneasca cuviință, și-a închipuit [s-a gândit] că Dumnezeu Se pleacă din cer, ca dintr-un loc preaînalt, de unde vede, dar Dumnezeu, fiind pretutindeni de față, toate le cunoaște. Trebuia dar să luăm aminte, că această închipuire – adică că Dumnezeu Se pleacă și vede – se află în multe locuri din Sfânta Scriptură. Iar într-alt chip, prin aceste cuvinte, David înfățișează puterea atotvăzătoare a cercetării și privirii lui Dumnezeu, căci din cer El vede pe pământ, cunoscându-le pe toate cu de-amănuntul, fără a fi oprit câtuși de puțin de depărtarea cea nemărginită.

3. Toți s-au abătut, împreună-netrebnici s-au făcut, nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul⁶¹.

„Toți, zice, s-au aplecat către relele cele zise mai sus, și toți împreună s-au netrebnicit, pentru că s-au făcut greșoși [scârboși] și urâți lui Dumnezeu, și nici măcar unul dintre ei nu este bun.”

4. Au nu vor cunoaște toți cei ce lucrează fărădelegea?

Pentru a se putea reda un înțeles ca acesta, aici trebuie să se citească în chip întrebător, căci deși asirienii de mai sus au zis că nu este Dumnezeu, oare nu vor cunoaște cu toții, ei, cei neînfrânați, cu graiul și cu faptele că Dumnezeu [ul adevărat] este Dumnezeul iudeilor? Iată cum vor cunoaște aceasta: atunci când, într-o noapte, vor fi omorâți de către îngerul lui Dumnezeu o sută optzeci și cinci de mii, atunci Senahedrin va fugi de rușine, atunci va cunoaște că Dumnezeul

⁶⁰ Iar Marele Vasile zice: „Dumnezeu se pleacă din cer, pentru că întru cele înalte locuiește și spre cele smerite privește, că *cerul Îmi este, zice, scaun, și pământul, așternut picioarelor* (Is. 66: 1).

⁶¹ Însemnăm aici că: în oarecare Sfinte Scripturi tipărite în Lipsia [Λειψία, localitate neidentificată] se află adăugat și acest psalm, că unii - văzând pe Apostolul pomenind psalmul de față în Epistola către Romani, cap. 3, și că după: *nu este până la unul*, adaugă *Mormânt deschis este gâtlejul lor; viclenii vorbit-au cu limbile lor; venin de viperă este sub buzele lor* și alte ziceri - au socotit că acestea au fost din psalmul de față, și pentru aceasta le-au adăugat până la *nu vor cunoaște toți*. Însă au socotit cu greșeală, pentru că Pavel a luat acele ziceri de la Solomon, de la Isaia și din alți psalmi ai lui David, și nu din acesta. Mai preînchipuim și aceea că Pavel ia [înțelege] această zicere de obște, adică pentru toți oamenii, care fără osebire erau păcătoși: *Căci am învinuit mai înainte și pe iudei, și pe elini, că toți sunt sub păcat, după cum este scris: Nu este drept nici unul; Nu este cel ce înțelege, nu este cel ce caută pe Dumnezeu, toți s-au abătut și celelalte* (Rom. 3: 9-12). De unde a zis și Teodorit: „Astfel era cu adevărat toată viața cea de dinainte de venirea Mântuitorului”.

evreilor a fost Cel care a făcut această pierzare.* Însă cuvântul se mai înțelege și astfel: că nu numai asirienii vor cunoaște că Cel care i-a stricat este Dumnezeu, ci Îl vor cunoaște și toate celelalte neamuri nelegiuite, atunci când vor afla de sfârâmarea și pierzarea asirienilor⁶².

Cei ce mănâncă pe poporul Meu întru mâncare ca pâinea pe Domnul nu L-au chemat.

Această grăire se zice ca din partea* lui Dumnezeu: „Căci *cei ce mănâncă pe poporul meu ca pâinea*, și-l strică prin împresurare, foamete și îngrozire, aceștia, zic, nu M-au numit Domn și Stăpân a toate, adică nu M-au numit Dumnezeu”. Însă *popor al lui David* pot fi numiți și acei iudei care au fost împresurați [fîind aflați] înăuntru Ierusalimului de către Senahedrin, deoarece și aceștia se trăgeau din împărăția lui David, care nu s-a numit pe sine Domn, ci pe Dumnezeu⁶³.

5. Acolo s-au temut de frică unde nu era frică.

Atunci când Rabșache a înconjurat Ierusalimul, Iezechia și cei ce erau cu el s-au temut de frica lui și a lui Senahedrin, pentru aceasta zice David că *s-au temut*

* Acest sfârșit al asirienilor este unul de tip eshatologic (dar oare pot fi și alte tipuri de sfârșituri?), asemănător cu cel al sfârșitului lumii descris în Apocalipsă, unde neamurile necredincioase vor recunoaște, după un lung șir de calamități și războaie – însă prea târziu – cine este Dumnezeul cel adevărat.

⁶² Iar dumnezeiescul Chiril zice că, de vreme ce mai sus a zis că toți s-au abătut și lucrează fărădelege, acum zice: „Dar oare aceștia urmează să cunoască pe Dumnezeu și să creadă în El?”. Și răspunde: „Că, astfel, mulți negreșit vor crede, însă unii vor rămâne în necredință și îi vor prigoni pe cei ce au crezut”. Ori se înțelege și ca afirmație, că toți cei ce lucrează fărădelegea nu vor cunoaște. (...) După Chiril, ce zice aceasta: „Că *nu vor cunoaște* zice în loc de «cei ce lucrează nelegiuirea nu vor fi în cunoștința celor bune», pentru care pricină? Că într-un suflet rău lucrător nu va intra înțelepciunea, nici în trup îngreunat de păcate nu va intra. Că așa cum noi nu punem Mirul cel bine-mirositor în vase necurate, ci mai ales în cele preacinstite, tot astfel și Dumnezeul a toate, nu în sufletele necurate, ci în cele sfinte și curate închide împărtășirea dumnezeieștilor bunătăți.

* προσώπου = fața, persoana lui.

⁶³ Aceasta o zice pentru iudeii care n-au crezut, după dumnezeiescul Chiril, care mâncau oarecum pe aceia care crezuseră în Hristos, prigonitorii și vrăjmașii, și averile lor răpindu-le, despre care Pavel scria către credincioșii evrei: *...răpirea averilor voastre cu bucurie o ați primit* (Evr. 10: 24). Iar Isihie zice: „Toți cei ce nedreptătesc pe săraci și răpesc cele ale aproapelui, potrivit se zice că mănâncă pe poporul lui Dumnezeu ca pe pâine. Căci hrana lăcomiei lor este nedreptatea pe care o fac acelora; și să înțelegi mai ales că aici pe învățătorii iudeilor îi zice”.

de frică unde nu era frică, adică de Senahedrin, sau și de Rabșache, de care nu se cuvenea să se teamă, căci aceștia nu puteau înfricoșa pe iudei, ca unii care aveau luptător împotriva-le pe Dumnezeu. Aceasta a arătat-o în continuare, zicând:⁶⁴

Că Domnul este în neamul dreptilor.

Aici numește *drepti* pe cei bine-cinstitori. Căci un astfel de bine-cinstitor era Iezechia și cei dimprejurul lui, căci avea de partea lui prietenia lui Dumnezeu* prin care ocârmuia popoarele pe care le-a supus, iar despre neamul lor a zis că toți sunt israeliteni, coborând din una și aceeași rădăcină. Și iarăși pomenește aici ceea ce s-a zis mai sus, adică: acolo s-au temut ostașii lui Senahedrin cu frica de Dumnezeu, de Care nu le era frică mai înainte de ispită și de moartea celor uciși, deoarece Însuși Dumnezeu era în neamul iudeilor celor vrăjmășiți, pentru aceștia bătând pe asirieni. Ori asirienii s-au temut de frica lui Iezechia, a cărui frică ei nu o aveau, căci el mai vârtos se temea și aștepta ca a doua zi să fie omorât împreună cu toți iudeii, că, atunci când asirienii erau junghiați de înger, el socotea că erau junghiați de către împăratul Iezechia. Prin urmare, el înțelegea că Dumnezeul iudeilor este Dumnezeul cel adevărat, Care-i ajută pe ei.

6. Sfatul săracului l-ați rușinat, iar Domnul nădejdea lui este.

David zice aceasta către asirieni, anume că: „Voi ați defăimat socotința lui Iezechia, care în privința oștirii era sărac. Însă ce a socotit el? Anume a se deznădăjdi de tot ajutorul omenesc, și a alerga numai la singur Dumnezeu, îmbrăcat în sac și cu cenușă pe cap”. Auzind asirienii de una ca aceasta, au râs de ea [de deznădăjduire și pocăință] ca de un lucru nefolositor. „Deci voi, zice, ați batjocorit sfatul acesta al lui Iezechia, el însă are ca nădejde pe Domnul, și numai pe El singur și L-a aflat ajutor.”

⁶⁴ Altul însă a zis că asemenea oarece pătimind cu patima celor ce se tem de apă (a turbaților), care de ar putea să primească apa, ar vindeca patima bolnavului, dar se tem că ceea ce le stau înainte spre mântuire se înstrăinează de ceea ce-i mântuiește, cu frica de a nu pieri își gătesc propria pieire. Tot astfel și iudeii [Izvorul Însuși strigând: *De însetează cineva, să vină la Mine și să bea* (In. 7: 37)], cu turbare necredinței mai-nainte fiind prinși în simțurile sufletului, se temeau de frică unde nu era frică, întorcându-se de la băutura mântuirii (La Nichita). Zice încă și Isihie: „Pentru iudei scrie acestea, că pe adevăratul Dumnezeu, pe Hristos, nu L-au chemat, și s-au temut în zadar de frică, unde nu era frică, că ziceau întru sine: *Dacă-L lăsăm așa, toți vor crede în El, și vor veni romanii și ne vor lua țara și neamul* (In. 11: 48), deși aceasta nu s-ar fi făcut, dacă ar fi păzit credința întru Domnul”.

* $\theta\epsilon\omicron\phi\iota\lambda\iota\alpha$ = iubirea, prietenia lui Dumnezeu.

7. Cine va da din Sion mântuirea lui Israel?

„Cine, zice, din locuitorii Sionului, adică ai Ierusalimului, va da mântuire iudeilor? Sau cine-i va slobozi din mâinile lui Senahedrin și a lui Rabșache? Negreșit, nici unul dintre oameni, ci numai singur Dumnezeu, întru Care au nădăjduit.” A zis însă *din Sion* căci se socotea că Dumnezeu locuiește în Biserica Sionului și a Ierusalimului, care era vrăjmașit de dânșii⁶⁵.

Când va întoarce Domnul robia poporului Său, bucura-se-va Iacov și se va veseli Israel.

Robia de care zice aici David nu este una făcută, ci așteptată să se facă, căci evreii socoteau, după multa frică pe care o aveau, că vor cădea în scurtă vreme în robie, că vor fi prinși aproape toți de oștirile asirienilor. Iar prin *Iacov* și *Israel* numește însuși poporul, căci acesta cobora din rădăcina lui Iacov, care apoi a fost numit de Dumnezeu Israel⁶⁶. Iar înțelesul celor zise este următorul: „Căci de vreme ce Domnul i-a slobozit pe iudei, pe cei ce mai-nainte au fost luați în robie, pentru aceasta cei slobozi se vor bucura și se vor veseli – trupește se vor bucura, iar sufletește se vor veseli, una pentru îmbelșugarea și sănătatea celor hrănitore [ce vine din hrană], și a doua pentru citirea dumnezeieștilor cuvinte, pe care nu puteau să le dobândească din pricina împresurării pe care o sufereau de la asirieni”.

⁶⁵ Eusebie însă zice: „Glasul este de la cel ce însetează de vremea întru care va străluci la cei de pe pământ Hristos”, ca și cum ar fi zis: „Cine va da cândva a se face acestea prin lucruri, încât să se facă fiilor oamenilor slobozenie din rele prin arătarea lui Hristos? Se vor bucura dar dreptii prin Prooroci pentru mântuirea noastră și pentru împlinirea proorociilor veselindu-se”. A zis însă și Isihie: „Din Sion se roagă Proorocul să vină mântuirea, căci acolo ne-a dat Hristos insuflarea cea dintru început, pe care însemnând-o, a adăugat: *când va întoarce Domnul*”.

⁶⁶ Întâi a zis Iacob și apoi Israel, deoarece, după Isihie: „Trebuie ca noi să ne pricopsim [προκόπτουτας = să ne îmbogățim, să înaintăm] în desăvârșirea cea după Dumnezeu: întâi să ne facem Iacob, lovind cu călcâiul pe Diavol și nevoindu-ne prin faptele bune cele practice; apoi Israel, curat văzând pe Dumnezeu ca niște slobozi de legătura ce o avem cu trupul. Deci ne vom veseli și noi, mai întâi adică lovind și amăgind pe vrăjmaș, ca Iacob și Isav, că Iacov se tâlcuiește cel ce împiedică, iar apoi, și de Dumnezeu gânditor apropiindu-ne, învrednicindu-ne a-L vedea după dorință, căci Israel se tâlcuiește minte care vede pe Dumnezeu (după Nichita)”. Zice însă și Chiril: „Sufletul se robește păcatului prin trândăvire și, căzând din fapta bună, se întoarce însă și se liberează prin iertare și pocăință, pe care Domnul prin Cruce o a dat”. A zis încă și Isihie: „Satana a robit [ἡχμαλώτισεν] împărtașirea noastră cu Duhul Sfânt prin amăgire. Dar Hristos a dat-o în Sion prin insuflarea asupra Apostolilor”.

Iar după tâlcuirea acestui psalm - despre cele întâmplăte lui Iezechia și lui Senahedrin asirianul - trebuie însă să-l tâlcuim și după vremile în care Dumnezeu S-a făcut om.

A zis poporul nebun al iudeilor, zice, cel ce nu înțelege proorociile cele pentru Hristos, că nu este Hristos-Dumnezeu Cel care făceau minuni între ei. Iar după ce poporul iudeilor a cugetat astfel întru sine, au purces apoi să-L prihănească pe față pe Hristos, fiindcă Se numea pe Sine Dumnezeu. Iar cuvintele care urmează se tâlcuiesc după tâlcuirea asemănătoare pe care am făcut-o mai sus. Căci nu era nimeni între iudei care să facă bunătate, adică între cei care au primit învățătura Domnului.

Însă Domnul S-a plecat din ceruri, adică plecându-Se Fiul din cer, S-a pogorât pe pământ venind la oameni, și vorbind cu ei în trup, căci [faptul de] a se pleca înseamnă că cineva se pleacă de la cele înalte la cele de jos. Iar cuvintele care urmează se tâlcuiesc asemenea cu tâlcuirea pe care am făcut-o mai sus. Iar aceasta: *Nu este până la unul* (Ps. 13: 3) se înțelege în loc de: „numai unul”, adică singur Hristos este făcător de bine, Cel ce umblă printre iudei. Iar: *Au nu vor cunoaște toți cei ce lucrează fărădelegea?* (v. 4) nu trebuie citit în chip întrebător, ci hotărât [ca afirmație], întrucât iudeii, cei ce erai pizmăreți și răi ca păgânii, nu au voit să-L cunoască pe Hristos ca Dumnezeu. Iar aceasta: *Cei ce mănâncă pe poporul meu ca pâinea* (v. 4) se zice din partea lui Hristos către netrebnicii iudei, care mâncau* cu ascuțișul săbiei – iar pe gură scoteau felurite alte munci [chinuri, ocări] – ca pe o pâine pe ucenicii Domnului și pe Domnul lor, adică pe Fiul lui Dumnezeu, pe Care nici nu L-au chemat, nici nu L-au numit Dumnezeu.

Iar *acolo s-au temut de frică unde nu era frică* zice deoarece iudeii se temeau să-L mărturisească pe Hristos ca Dumnezeu, ca nu cumva să calce legea care poruncește, zicând: *Să nu ai alți dumnezei afară de Mine* (Ieș. 20: 3), după dumnezeiescul Chiril. Și iarăși s-au temut când nu se cădea a se teme, căci atunci când L-au pironit pe Iisus pe Cruce au socotit că s-au slobozit din mâinile Lui, văzându-l că a murit, atunci mai vârtos s-au temut, văzând cutremurul, semnele și minunile ce s-au făcut. Și iarăși s-au temut, ca nu cumva ucenicii Lui să vină noaptea și să-L fure din mormânt, drept care au pus ostași de pază, însă s-au temut acolo unde nu era frică, căci ucenicilor Domnului nici nu le-a trecut prin gând să-L fure, căci Domnul le zisese mai-nainte că cu de la Sine putere va învia a treia zi. Iar că *Domnul este în neamul dreptilor* (v. 5) se înțelege în loc de: „Adunarea celor din păgâni au crezut întru Hristos, care, după ce au cunoscut pe Hristos ca Dumnezeu, au umblat pe împărăteasca cale a dumnezeieștilor porunci”. Căci iudeii, fiindcă nu L-au primit pe Hristos, pentru aceasta Hristos a chemat neamurile la credința și cunoștința Sa.

* Verbul κατασθίω înseamnă la figurat și „a distruge” [v. Gal. 5: 15].

Iar aceasta: *Sfatul săracului l-ați rușinat*, o vom înțelege ca zisă către iudei, către poporul cel din păgâni, care din vechime era sărac după [lipsit de] cunoștința lui Dumnezeu, față de Care era departe, închinându-se idolilor neînsuflețiți, după care s-a făcut sărac de averi pentru Hristos. Deci acest sfat al poporului din păgâni l-au defăimat iudeii, luându-l în râs ca pe un lucru zadarnic, iar sfatul acesta a fost de a primi credința în Hristos. Iar aceasta: *Cine va da din Sion mântuire lui Israel?* (v. 7) se înțelege în loc de: „Cine se va sui în muntele Sionului, care înconjoară Ierusalimul, iar de acolo să citească poporului mântuirea, adică legile cele mântuitoare?”. Zice aceasta în loc de: „Nimeni nu se va sui...”*, căci era obicei la iudei a se face aceasta în zilele hotărâte (adică suirea în muntele Sionului), iar de acolo să se citească legea în auzul tuturor. Însă David zicea aceasta proorocind că după ce Ierusalimul va fi risipit [pustiit] de romani, iar Evanghelia se va propovădui până la marginile pământului, acest obicei va conține (adică citirea legii din muntele cel înalt al Sionului)*.

Însă când va întoarce Hristos robia poporului Său – *că-Ți voi da Ție*, zice, *neamurile, moștenirea Ta* (Ps. 2: 8), pe care Diavolul a robit-o cu sulița rătăcirii sale – atunci, zice, *se va bucura Iacov și se va veseli Israel*. Adică Prooroci care s-au născut din rădăcina lui Iacov și care au proorocit o astfel de taină, și ei se vor bucura și se vor veseli pentru că vor vedea plinirea proorocirilor lor. Sau Iacov și Israel sunt cei ce au crezut în Hristos, care, în locul iudeilor care n-au crezut, au intrat în credința lui Hristos, și al căror strămoș a fost Iacov; iar *a întoarce* se zice pentru iudeii care s-au întors la drepturile și moștenirea strămoșilor lor, de la care au căzut.

* Deci este o întrebare retorică.

* Cf. capitolelor eshatologice de la Matei, cam același lucru se va întâmpla și la sfârșitul veacurilor cu Biserica. Păcatele omenirii, dar și ale creștinilor [mai ales ale pseudo-creștinilor], vor atrage mânia pustiitoare a lui Dumnezeu.

PSALMUL 14

Întru sfârșit. Psalm al lui David⁶⁷.

1. Doamne, cine va locui* în locașul Tău? Sau cine va locui în muntele cel sfânt al Tău?

arele Vasile zice că iudeul, atunci când aude de locaș al lui Dumnezeu sau de munte sfânt, înțelege îndată că e vorba de biserica din Ierusalim, și de muntele Sionului care este aproape de Ierusalim. Însă mai știe că atunci când David zicea acestea, biserica nu era încă zidită, nici muntele Sionului nu era sfințit și afierosit lui Dumnezeu, deoarece biserica s-a făcut numai după ce a murit David, când a fost și muntele afierosit lui Dumnezeu. De aceea, graiurile acestui psalm trebuie să le înțelegem anagogic. David formulează cuvântul de aici în chip întrebător, întrebând: „Cine va face aceea și aceea, Doamne? Cine se va sălășlui în locașul Tău?”. Căci sălășluirea este locuirea vremelnică pe care o face cineva în loc străin⁶⁸. Iar umbrire [acoperire] a sufletului este trupul în care acesta se umbrește și locuiește, după Marele Vasile și Eusebie. Întrebă dar Proorocul ca să afle: „Cine este omul cel desăvârșit care ar socoti viața în trup ca o înstrăinare vremelnică? Și care fi acela care să-și folosească trupul său ca pe un străin, prea puțin îngrijindu-se de dânsul?” David a adăugat și pronumele *Tău*, pentru ca să arate că trupul este lucrul și făptura lui Dumnezeu-Cuvântul, care a fost făcut de El pentru a fi locuință a sufletului*. Ori a pomenit de pronumele *Tău* pentru ca să

⁶⁷ Altul însă zice că: „Atanasie și Vasile, Părinții cei mari, zic că David cântă acest psalm învățând pe om [sugerând omului cam] ce ar putea rosti ca să aibă parte de acea fericită odihnă. Cuvântul [de față] este pentru cel desăvârșit, vrând a însemna cele ce se vor dobândi prin fericiri, întrebându-l oarecare rânduială și cale către cele ce se privesc de dânsul, făcând început de la cele ce sunt mai de luat-aminte”.

* παροικήσει de la παροικέω = a locui temporar, a trăi ca un străin, a locui într-un loc fără a avea cetățenie, a pribegi. Atât viața în trup – în „umbrirea” sau acoperișul personal – cât în locul cel sfânt al lui Dumnezeu [biserica] este temporară (cf. și Evr. 13: 14).

⁶⁸ Pentru aceasta a zis și Marele Vasile: „Nemernicia este o petrecere vremelnică, nu viață statornică, ci trecătoare, care trece [care se concentrează pe] întru nădejdea mutării la cele mai bune, că lucrul e vrednic de un bărbat cuvios, adică a trece cu vederea viața aceasta și a se grăbi către altă viață”. Cam aceleași le zice și Eusebie.

* Trupul nu este privit aici ca o temniță în care a fost aruncat sufletul după actul creației, ca urmare a unui păcat, după cum zic platonismul și numeroase credințe și filosofii păgâne. Sufletul este personalitatea omului [cu tot ce implică aceasta] ca chip lui Dumnezeu, care privește metaforic trupul sau lumea: ca un cort, o temniță, un locaș etc.,

arate că și Însuși Dumnezeu-Cuvântul va locui cândva în trup, atunci când se va face om. *Sau cine se va sălășlui [locui] în muntele cel sfânt al Tău?* Sălășluirea de aici este înțeleasă ca adevărata odihnire pe care o face cineva după o mare călătorie; iar *munte sfânt* este locul cel ceresc care se află mai presus de cele smerite și lumești, după cum și muntele este mai presus de șes și râpe. Căci zice și Apostolul: *...v-ați apropiat de muntele Sion și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc* (Evr. 12: 22). Deci zice: „Ce om este acela care, fugind de viața aceasta, se va sălășlui în locașurile cele cerești și veșnice?”⁶⁹

2. Cel ce umblă fără prihană și lucrează dreptatea,

Acesta este răspunsul la întrebarea de mai sus, adică cum că cel ce va pribegi în cortul trupului și se va sălășlui în muntele cel ceresc, acela care are bunătățile (sau virtuțile) și vrea să le spună și care, prin urmare, zugrăvește pe cel îmbunătățit, care va locui în cer, și zice că: „Acela este care va petrece în lume neprihănit și care lucrează dreptatea, căci neprihănit este acela care s-a plinit în vederea duhovnicească (adică în vederea cu mintea [contemplația])* , căci mintea se suie la cer prin vederea duhovnicească, iar cel împlinit întru fapta bună este drept, deoarece lucrarea [faptelor bune] este însușire a faptei. David a folosit aici timpul prezent, atât pentru vederea duhovnicească, cât și pentru faptă, pentru că cel ce este [atât] văzător [contemplativ], [cât] și practic [lucrător al faptelor bune], nu trebuie să înceteze din vederea cu mintea dinăuntru, ci totdeauna trebuie să sporească întru ele. Și de vreme ce fapta bună cea practică este de multe feluri, ea

care se pot constitui fie ca piedici, fie ca ajutoare în calea înălțării prin rugăciune către Dumnezeu. Profundele taine ale Scripturii sunt redade adesea prin imagini sau analogii mai mult sau mai puțin consecvente realității pe care le exprimă. Aceasta dă seamă de caracterul paradoxal și de negrăit al relației cu Dumnezeu. Lucrurile așa-zis neînțelese sau contradictorii din Scriptură le apar astfel numai acelor oameni care privesc Scriptura ca pe o carte oarecare, alături de altele din literatura antică sau din alte vremuri, și nu în primul rând ca pe un ajutor în calea cunoașterii lui Dumnezeu, prin Biserica înțeleasă atât ca Cosmos, cât și comunitate de credincioși, dar și ca parte a unei tradiții sfinte din care și ea face parte.

⁶⁹ Zice însă tot Marele Vasile: „Rareori găsim pe cineva care nemernicește [trăiește ca un străin] în trup, sau pe cineva care se sălășluiește în munte, pentru aceasta, ca nedumerindu-se, zice: *Cine va nemernici? Sau cine se va sălășlui?* Poate că acest *cine* este pus în chip întrebător [de menționat că în Septuaginta nu avem pus la sfârșit semnul întrebării, în traduceri e pus ca unul ce reiese din context], ca și cum ar cere sfânt răspuns de la Domnul, cu Care vorbește, către care dumnezeiescul glas răspunde ca după întrebare”.

* θεορία.

a fost cuprinsă în numele obșteștii dreptăți*, întrucât dreptatea se potrivește întru toate virtuțile, căci dreptatea este una cu dreapta lucrare a faptei bune. Vorbind mai întâi despre dreptatea de peste tot [universală], pomenește în continuare părțile și lucrările ei:⁷⁰

cel ce grăiește adevăr în inima sa,

„Omul cel drept, zice, care va locui în cer, acela cugetă și dogmatizează lucruri adevărate.”⁷¹

3. Care n-a viclenit cu limba sa,

„Omul cel drept, zice, care voiește să locuiască în cer, nu numai întru sine cugetă lucruri adevărate, ci grăiește și către ceilalți cuvinte adevărate.” Căci mai sus a arătat că în inimă, adică în lăuntru omului, se sădește [concepe] cuvântul, cugetându-se în inimă, iar prin *limbă* a arătat aici cuvântul cel grăit [rostit], al cărui organ se face limba.

* Părinții Răsăriteni au definit dreptatea ca totalitatea virtuților. Definiția se găsește pentru prima dată la Teognis, filosof și poet grec, trăitor în epoca homerică, ale cărui opere morale și poetice au intrat și în spiritualitatea bizantină. Cu toate acestea, definiția se potrivește perfect cu învățătura biblică despre dreptate. Pentru heterodocși în general, dreptatea e mai mult un statut juridic acordat de Dumnezeu și mai puțin un dar și o roadă a efortului ascetic.

⁷⁰ Iar Vasile zice: „Cel plinit întru toată săvârșirea faptei bune este fără prihană, după omul cel ascuns [κρυπτῶ = lăuntric, ascuns; vezi în acest sens Rom. 7: 22], iar cel ce *lucrează dreptatea* este cel ce săvârșește lucrarea practică prin lucrările [lit. energiile] trupești. Că trebuie a ne osteni nu numai în dreapta lucrare, ci și a lucra după dreapta așezare [dispoziție; adică nu numai în virtutea unor reguli, ci și după dispoziția lăuntrică], după ceea ce s-a zis: *Drept să urmezi ce este drept* (Deut. 16: 20). Adică să săvârșești fapta prin cuvântul dreptății, că [e foarte cu puțință] ca unul prost să facă o doctorie spre folosul celor bolnavi, dar fără să o facă chiar el, ci cu știință doctoricească, neavând meșteșug doctoricesc. (...) Și ia aminte cu de-amănuntul, că nu a zis „cel ce a umblat fără prihană”, ci *cel ce umblă*, nici „cel ce a lucrat dreptatea”, ci *cel ce lucrează*, că nu o singură faptă împlinește pe om, ci se cuvine ca în toată viața să-și continue lucrările faptei bune.

⁷¹ A zis însă Marele Vasile: „Cuvântul *adevăr* înseamnă două lucruri: unul - înțelegerea pe care o avem despre lucrurile care privesc viața fericită; altul - cunoștința sănătoasă pe care o avem despre orice lucru care privește viața de aici. Adevărul acela care ajută la mântuire este în inima omului desăvârșit; acest adevăr trebuie împărtășit aproapei în toate împrejurările, fără viclenie; iar dacă omul desăvârșit nu cunoaște adevărul cu privire la cunoștințele despre lucrurile din viață, atunci lucrul acesta nu-i va fi o piedică pentru dobândirea celor ce-i stau înainte”.

și rău nu a făcut aproapelui său,

Toți oamenii suntem aproape unul de altul, fie [doar] după firea omenirii, fie după același cuvânt al credinței, fie după legătura neamului sau a rudeniei; iar *rău* numește vătămarea sau paguba. Însă, după rânduială, David a vorbit întâi despre inimă, al doilea despre limbă, al treilea despre faptă și lucrări (...) fiindcă omul întâi gândește, al doilea grăiește și al treilea lucrează^{71b}.

și ocară n-a primit asupra celor de aproape ai săi.

„Deci va locui în cer, zice, cel ce n-a primit ocară asupra fratelui său, adică care n-a răs de frații săi care au greșit sau, defăimați fiind ei, ori fiind nenorociți într-alt chip, că ocară are sfârșit [ca scop] batjocura și rușinea celui ocărât, iar muștrarea o luăm spre bine, dar ocară niciodată spre bine, după Marele Vasile, ci spre rău, ca una ce este potrivnică foarte muștrării frățești.”⁷²

4. Defăimatu-s-a înaintea lui cel ce viclenește, iar pe cei ce se tem de Domnul îi slăvește,

„Omul cel drept, zice, care voiește să locuiască în cer, acesta, ca unul care dă fiecăruia după vrednicie, îl defaimă pe omul cel rău și viclean ca pe un nevrednic de laudă, chiar dacă acela e unul de neam bun, căci s-a slăvit și a strălucit după lucrurile cele lumești; iar pe cei virtuoși și temători de Dumnezeu îi mărește și-i laudă, chiar dacă nu sunt bogați și de neam bun, căci aceștia nu s-au slăvit după cele lumești; iar același David zice undeva: *Fericiti sunt toți cei ce se tem de Domnul* (Ps. 127: 1).”⁷³

^{71b} Isihie însă zice: „Voiește ca mai întâi noi să grăim adevărul în inimă, și mai apoi cu limba, căci gura grăiește din prisosința inimii, iar când zice: *rău nu a făcut aproapelui său*, a oprit nu numai uciderea, ci și orice alt păcat”.

⁷² Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Graiu acestuia se înțelege și altfel, adică cum că omul drept trebuie să facă atât de multe lucruri bune, încât să nu dea nimănui prilej să-l ocărăscă, numindu-l leneș și înșelat”. A zis însă și Marele Vasile: „Nu se cuvine a-i ocări nici pe cei ce păcătuiesc, după cum este scris: *Nu ocări pe omul care se întoarce de la păcat* (Înț. lui Isus Sirah 8: 5), că nu cunoaștem dacă ocară a fost vreodată de folos celor ce au păcătuțit; Apostolul, în sfaturile pe care le-a dat ucenicului său Timotei, a poruncit muștrarea, îndemnul și certarea (II Tim. 4: 2), dar nicidecum ocară, pentru că este nepotrivită”. Și Isihie: „Pe cei de aproape ai noștri să-i socotim [ca fiind] ca și noi, păcătoși și neputincioși, și să nu ocărâm pe alții pentru păcatele lor, ci mai vârtos să sfătuim și să ne învățăm unii pe alții”.

⁷³ Iar Chiril zice: „Defăimarea nu este dintr-o judecată care trece cu vederea, ci mai mult din urârea răului și a vicleșugului”. Iar Isihie zice că: „Cel ce defaimă pe cei ce fac vicleșug, iar pe cei ce se tem de Domnul îi slăvește, pe mulți îi întoarce de la răutate și-i îndreptează către buna-cinstire”.

cel ce se jură aproapelui său și nu se leapădă.

Vechii înțelepți întrebuițau jurământul în loc de adevărire, deoarece jurământul nu este altceva decât o adevărire a cuvântului, care ia ca martor numele lui Dumnezeu. Ori se mai înțelege aceasta prin aceea că în legea veche săvârșirea de jurăminte în numele lui Dumnezeu se iertau*, iar pricina iertării era ca iudeii să nu cadă în idolo-slujire și să se jure pe idoli; iar legea evanghelică, ca una care legiuiește pentru cei pliniți învătăturile cele mai desăvârșite, din aceasta pricină a oprit cu totul jurământul. Însă sunt și oarecari cuvinte care au formă de jurământ, după Vasile, însă nu sunt [chiar] jurăminte, ci numai o vindecare [terapie]^{*} către cei ce aud, precum acela rostit de Iosif către frații săi: *Pe viața lui Faraon* (Fac. 42: 15), sau cel zis de Apostolul Pavel către corinteni: *Pe lauda noastră* (I Cor. 15: 31). (Jurământ care se obișnuiește a se zice și acum de către mulți: „pe cinstea mea”.) Iar chip [model] și pildă [paradigmă] despre jurămintele ce s-au rostit, a lăsat dumnezeiescul Pavel creștinilor cuvintele acestea: *Martor îmi este Dumnezeu, Căruia Îi slujesc cu duhul meu* (Rom. 1: 9). Și iarăși: eu însă martor chem pe Dumnezeu (cf. II Cor. 1: 23), și altele asemenea⁷⁴.

5. Argintul său nu l-a dat cu camătă

A lua cineva camătă era la iudeii cei vechi un lucru foarte prihănit, de rușine și urât, fiindcă cine este milostiv, acela, împrumutând pe fratele său care are trebuință, se mulțumește a lua numai suma pe care a dat-o, nu și dobândă. Zicerea poate fi înțeleasă și astfel: „Că omul cel drept, care voiește a locui în cer, nu dă pe datorie cuvintele cele pentru buna credință [evlaviei], care sunt argint curat, lămurit în topitoare, ci învață pe toți în dar și fără nici o plată”⁷⁵.

* Era iertat din iconomie sau, cu alte cuvinte, din pricina slăbiciunii iudeilor.

* *θεραπεία*. Adică nu pentru un interes propriu, ci de dragul slăbiciunii celuiilalt, contextual, am zice noi.

⁷⁴ Marele Vasile zice: „Despre lucruri care nu sunt adevărate, de te-ar ruga toți oamenii, nu te lăsa nicicum înduplecat să spui ceva împotriva adevărului. Dacă un lucru nu s-a întâmplat, să urmeze tăgăduirea, dacă lucrul s-a întâmplat, zicerea ta să-l adevărească”.

⁷⁵ Vezi la Marele Vasile întregul cuvânt despre cămătări, pricină asupra zicerii având tâlcuirea aceasta. Așisderea și la Sfântul Grigorie al Nyssei.

și daruri asupra celor nevinovați n-a luat.

*Asupra celor nevinovați înseamnă că cel ce va locui în ceruri nu ia daruri pe seama celor nevinovați, adică căutând să nedreptățească pe cei fără pricini*⁷⁶.

6. Cel ce face acestea nu se va clătina în veac.

După ce David a zugrăvit cu vopselele [culorile] cele zise mai înainte pe omul cel împlinit în fapta bună, acum și-a pecetluit cuvântul cu un sfârșit vrednic, căci zice: că cel ce face bunătățile [virtuțile] mai sus zise, acela, plinit fiind, nu se va clătina din starea și adevărarea [siguranța] întru Dumnezeu. Iar *în veac* înseamnă totdeauna, adică întru toată viața de acum, și dacă în viața aceasta nu se va clătina, cu mult mai vârtos în cea viitoare⁷⁷.

PSALMUL 15

Inscripția lui David*.

tâlpii, icoanele și statuile, după dumnezeiescul Hrisostom și după Origen, s-au obișnuit a se face în cinstea biruitorilor, pentru neștearsa slavă a numelui lor, fiindcă acestea propovăduiesc bărbăția și vitejia aceluia. De aceea, în loc de stâlpi (adică de monumente) și de statui, psalmul acesta s-a afierosit biruitorului Hristos, care a biruit cu sulița Crucii moartea și pe Diavol, care avea stăpânirea morții. Că de vreme ce Domnul a fost fără de păcat, pentru aceasta nici sufletul nu l-a putut lăsa în iad*, ci mai vârtos l-a prădat, nici trupul Său n-a văzut

⁷⁶ Însă și Sfântul Chiril a zis: „Toată luarea darurilor este rea, căci focul va arde casele primitoarelor de daruri (cf. Iov 13: 34). Cu mult mai vârtos luarea de dar de la cei nevinovați, adică cea împotriva dreptilor și a nevinovaților. Că darea de daruri (adică mita) strică dreptatea, și orbește atât de mult, încât și pe cei nevinovați îi pune sub osândire. Cu aceasta îi înfricoșează Dumnezeu pe iudei prin Isaia, zicând: *Mai-marii tăi iubesc darurile* (Is. 1: 23)” [Atât luarea cât și darea de mită pune sub osândă chiar și pe cel nevinovat sau drept, căci el se face părtaș sau pricină la nedreptatea săvârșită de cel ce i-a mită, stricându-se astfel dreptatea - cum se zice mai-nainte - ce trebuie să domine în relațiile dintre oameni].

⁷⁷ Va lua împărăția cea neclătită, precum zice Pavel (cf. Evr. 12: 28).

* Στηλογραφία = lit. „inscripția”, „scrierea pe stâlp” sau, după Mitropolitul Veniamin, „stihoscrierea”.

* Sau: nici iadul n-a putut ține sufletul Său.

stricăciunea, pentru că a treia zi S-a sculat din mormânt. Drept aceea, Apostolul și corifeul Petru a pomenit despre aceasta în cartea Faptelor, potrivit psalmul acesta la Hristos și zicând: *Bărbați frați (...) Prooroc fiind David, și mai înainte văzând, despre învierea lui Hristos a zis că nu s-a lăsat sufletul Său în iad, nici trupul Lui n-a văzut stricăciune* (Fapte 2: 29-31). Deci Iisus Hristos a ridicat monumentul acesta și psalmul pentru vitejiile și isprăvile Sale, prin limba Proorocului David, pe care Duhul Cel Sfânt l-a insuflat și l-a pornit spre aceasta. [Deci] psalmul pomenește de sfârșitul biruinței Domnului, și de cele ce s-au făcut mai-nainte de sfârșitul Lui.

1. Păzește-Mă, Doamne, că spre Tine am nădăjduit.

Cuvintele acestui psalm s-au zis cu omenească cuviință ca din partea Domnului, întrucât nu ca Dumnezeu, ci ca om S-a luptat împotriva Diavolului și l-a biruit, ca să ne învețe pe noi că el [Diavolul] este lesne biruit de oamenii treji și cu luare aminte. Însă psalmul pomenește și chipurile prin care diavolul a fost înfrânt de Domnul, ca să ne lase nouă pildă* de urmat. Deci Domnul se roagă ca om lui Dumnezeu⁷⁸, căci în Evanghelie se zice despre Domnul că se ruga în felurite chipuri⁷⁹. Pentru ca să fie păzit de toată vrăjmășia arătată și ascunsă, Domnul Se roagă astfel, zicând: „Păzește-Mă Tu, căci numai spre Tine am nădăjduit, fără să cutez a căuta [vreo nădejde] în altă parte, fiindcă știu că mântuiești pe cei care nădăjduiesc spre Tine”.

2. Zis-am Domnului: Domnul Meu ești Tu,

„Eu, zice, am zis Tatălui, Domnului tuturor, că Tu ești și Domn al Meu, nu atât după Dumnezeire, cât după aceea că sunt om, și pentru aceasta păzește-Mă de toată împotrivirea; căci Domnul, ca om, avea trebuință să fie păzit de Dumnezeu, de aceea zice despre fața Sa și altundeva așa: *Supune-te Domnului și roagă-L pe El* (Ps. 36: 7).

* παράδειγμα. Hristos este modelul, paradigma de urmat pentru toți cei care vor să-L urmeze. Adam ne-a lăsat cu sămânța și slăbiciunea care duc la moarte. Hristos, prin harul Său [sămânța, izvorul vieții], ni se dă cu totul ca putere spre viață veșnică.

⁷⁸ Zice Sfântul Chiril: „Domn numește pe Tatăl, pentru că El [Hristos] a luat chip de rob, iar *a se păzi* o cere pentru Biserică, Care este trup al Lui, iar dacă Biserica este trup al Său, și cere *a se păzi*, potrivit s-ar zice *păzirea* și în fața Lui”. [Deci și Biserica ar putea cere tatălui a fi păzită întru numele lui Hristos.]

⁷⁹ Căci în Evanghelie se zice: *Mă sui la Tatăl Meu și la Tatăl vostru, la Dumnezeul meu și la Dumnezeul vostru* (In. 20: 17), [cuvânt] prin care se înțelege că Hristos era după fire Fiu al Tatălui [deoființă cu El] și după ce S-a făcut om, de aceea L-a și numit pe Dumnezeu Părinte al Său.

că bunătățile Mele nu-Ți trebuie.

„Eu am zis încă, zice, și aceasta către Tine, Părintele Meu, că Ție nu-Ți trebuie darurile Mele, ca să Ți le-aduc Ție, și pentru acelea să Te câștig ajutor pentru Mine”⁸⁰. Deoarece, deși Dumnezeu primește cele ce I se aduc cu binecinstitoare socotință, El le primește nu că ar avea trebuință de ele, ci pentru că judecă cum că acelea sunt o dovadă a socotinței mulțumitoare a oamenilor, de aceea le și întrebuițează ca pricină, pentru ca să le dea înapoi celui ce aduce mai multe daruri⁸¹.

3. Sfinților celor din pământul Lui, minunate a făcut Domnul

„Am bună nădejde, zice, că Mă va păzi Dumnezeu și Tatăl Meu, știind că minunate și slăvite lucruri a făcut El sfinților Săi, celor care se află pe pământ.” Însă sfânt este acela care iubește curat și adevărat pe Dumnezeu, și nădăjduiește cu totul spre Dânsul, în felul în care era Iisus Hristos după omenitate. Însă sfinți sunt și toți cei care au bineplăcut lui Dumnezeu mai înainte de venirea lui Hristos. Iar prin *pământ al Domnului* să înțelegi fie pe acesta simțit – despre care chiar David a zis: *Al Domnului este pământul* (Ps. 83; 1) –, fie Ierusalimul cel de sus și gândit [înțelegător], în care petreceau și petrec [în mod] gândit sfinții care se află jos pe pământ, simțitor [cu simțurile], fie prin *sfinți* trebuie să înțelegem pe Apostoli și pe creștinii care au crezut prin Apostoli, după Teodorit, care s-au izbăvit din felurite morți și primejdii. Iar prin *pământ* trebuie să înțelegem

⁸⁰ Iar Isihie potrivește zicerile acestea la Biserică, zicând: „Vezi buna cunoștință a Bisericii? Că a mărturisit atât sărăcia Sa, cât și bogăția Mirelui. „Am zis Domnului, adică lui Hristos, *Domnul meu ești Tu*, nu ești simplu om, ci Domn, fiindcă pe roabă o ai luat întru împărțășire de nuntă, pe ceea ce era lepădată”.

⁸¹ Pentru aceasta zice dumnezeiescul Chiril: „Vezi dar că însușirea singurului Dumnezeu este a nu avea trebuință de nimic, iar ceilalți care sunt numiți dumnezei au trebuință de cele ce li se aduc de cei de sub stăpânirea lor, precum de la slugi lucrarea pământului, de zidire și de celelalte, iar prin *bunătăți* a numit aici jertfele cele care se aduc ca prinos după lege, pe care jertfe vedem că nu le primea, că pe acelea le strică graiul credinței: *Au doară carne de tauri voi mânca, ori sânge de țapi voi bea?* (Ps. 49: 13). Deci Hristos pune aceasta ca semn de dovadă că Tatăl este cu adevărat Domn, că nu are trebuință de bunătățile cele ce se aduc de la El, adică de la trupul Său, care este Biserica”. Și deci, fie că Fiul Se roagă, fie Se cucerește [cheamă, imploră], Tatăl nu are trebuință de astfel de bunătăți, că toate știindu-le, nici de rugăciune nu are trebuință, nici de cuvinte proorocești. Iar cum că numai singur Dumnezeu este Cel care nu are trebuință, însuși elinul Aristotel a cunoscut aceasta și a zis așa: „Este vădit că Dumnezeu nu are trebuință de nimic, nici prietenii nu-i vor trebui” (Cartea a VI-a, cap. 12, *Despre Dumnezeu*).

Biserica lui Hristos, după Atanasie, întru care Sfinții Apostoli și creștinii umblă [ca cetățeni] și petrec împreună. În continuare, David pune pricina [temeiul] pentru care Domnul a făcut lucruri minunate sfinților Săi⁸².

toate voile Sale întru dânșii.

„Întru care oameni, zice, se lucrează și se săvârșesc minunile Sfântului Dumnezeu, în aceia cu adevărat și Dumnezeu se află, păzindu-i de tot răul, ori ocârmuind viața lor spre înaintare, adică spre o mai mare sporire.”⁸³

4. Înmulțitu-s-au slăbiciunile lor, după acestea s-au sârguit.

*Slăbiciuni** numește aici ostenele și necazurile sfinților, care mai întâi [într-o primă fază] s-au înmulțit din iconomie, iar mai apoi, după bunăvoința lui Dumnezeu, au trecut: *Că multe*, zice însuși David, *sunt necazurile dreptilor, și din toate acestea îi va izbăvi pe ei Domnul* (Ps. 33: 19). Ori se înțelege și într-alt fel: că mai-nainte de venirea lui Hristos s-au înmulțit neputințele, adică păcatele neamurilor, căci atunci când sufletul slăbește, atunci păcatul este asupra lui și se înmulțește. Apoi, după ce s-a propovăduit Sfânta Evanghelie, neamurile s-au grăbit către buna-cinstire, adică au crezut degrab în Hristos, și s-au izbăvit de păcatele lor⁸⁴. Următoarele cuvinte ale psalmului le zice Domnul, dar nu ca om, ci ca Dumnezeu:

⁸² Dumnezeiescul Atanasie zice că: „*Sfinți* sunt cei sfințiți cu Duhul, iar *pământ* Biserica lui Hristos. Expresia *minunate a făcut* se ia în loc de «a arătat», iar pronumele *Lui* îl însemnează pe tatăl, ca totul să fie așa: «Celor sfinți în credință le-a făcut cunoscută voia Tatălui», de aceea se și cheamă *Înger al sfatului celui mare* (Is. 9: 5)”.

⁸³ Iarăși Atanasie zice: „Stihul îl poți înțelege și astfel: «I-a minunat Dumnezeu pe sfinți». Pentru ce? Pentru că toate voile sale erau într-înșii și de dânșii se făceau”.

* Ασθενείας = boli, neputințe, infirmități, slăbănogire.

⁸⁴ Iar Teodorit zice: „Multe lovituri s-au ridicat din toate părțile: năpădiri de popoare și de stăpânitori de popoare, de împărați și de căpetenii, însă pe toți biruindu-i (Apostolii adică, și cei ce prin Apostoli au crezut), călătoria au săvârșit-o cu prea-multă grăbire și scopul l-au atins. Și se aseamănă aceasta cu apostoleasca zicere: *Când sunt neputincios, atunci sunt tare* (II Cor. 12: 10)”.

Nu Mă voi aduna în adunările lor cu sânziuri^{*85},

Acest cuvânt îl zice Domnul pentru evreii care L-au omorât, ale căror adunări*, adică mulțimile și popoarele, nu le va aduna din sânziuri, adică nu-i va izbăvi din junghieri, ci îi va lăsa să fie stricați de oștile romanilor.

nici nu voi pomeni numele lor prin buzele Mele.

Poporul evreilor se numea mai-nainte poporul ales al lui Dumnezeu, sau vie, sau parte, sau moștenire, sau altele ca acestea. Deci zice Stăpânul Hristos: Eu nu voi mai numi pe iudei cu aceste numiri cu care îi numeam mai-nainte, ci îi voi numi prihnăniți [vinovați] și nevrednici, neam îndărătnic, pui de năpârcci, seminții rele, și cu alte numiri rele de acest fel*.

Zicerile se înțeleg și într-alt fel: se zic și pentru creștinii proveniți din păgâni care au crezut în Hristos, adică: „Eu nu voi primi adunările lor, popoarele și mulțimile păgânilor, din jertfe și sânziuri, ci din credința lor curată și din jertfele duhovnicești, care se săvârșesc în suflet, nici nu voi pomeni numele lor [numirile lor cele rele] cele mai dinainte, cu care îi numeam prin Proorocii Mei: în loc să-i mai numesc vrăjmași, îi voi numi prieteni, și în loc de necredincioși, credincioși, și multe alte bune numiri [cuvinte de laudă]”. Iar prin *buze ale lui Dumnezeu* se pot înțelege cuvintele lui Dumnezeu, fiindcă buzele sunt organe ale cuvântului celui rostit. Dar într-alt chip: căci după ce Domnul S-a făcut om, numea pe iudei și pe cei de alt neam cu numiri diferite de cele dinainte.

* Vărsări sau jertfe de sânge.

⁸⁵ Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Aceasta să se citească în chip întrebător, adică: «Deoarece neamurile s-au grăbit și au crezut, oare Eu nu Mă voi aduna în adunările lor? Că de vreme ce Satana a vărsat mult sânge de-al lor și i-a omorât, pentru aceasta și Eu, cu dreptate miluindu-i, îi voi aduna» (La Nichita)”. Iar Atanasie zice: „Adunând adunări din neamuri, nu prin sânziuri le voi aduna pe ele, adică nu-i voi găti a se apropia de Mine prin slujirea legii celei vechi, ci mai ales prin laudă și prin jertfa cea fără de sânge”.

* συναγωγὰς = lit. sinagogi; adunări, în general. Mai exact, expresia ar suna așa: „Nu voi veni la adunările lor, unde sunt vărsări de sânge. Nu o dată i-a lăsat Dumnezeu pe evrei neizbăviți. După venirea lui Hristos, a început prima „neizbăvire”, cum s-a zis mai sus, în vremea dărâmării Ierusalimului. Dumnezeu a continuat să-i lase în voile lor, ca unii care au refuzat categoric cuvântul Său. De-a lungul veacurilor, au fost de nenumărate ori lăsați la propria izbăvire, fie diferitele prigoane de-a lungul timpului, din Antichitate, trecând prin Evul Mediu și culminând cu așa-zisul holocaust nazist.

* Prihănirile Mântuitorului se găsesc mai cu seamă în Evanghelia după Matei. Ele au fost precedate de nenumărate altele, zise prin gura Proorocilor.

5. Domnul este partea moștenirii Mele și a paharului Meu.

„Nu M-am făcut, zice, fără socotința [sfatul] și voința Tatălui Meu, căci și Însuși Tatăl este, după voință comună și buna plăcere, părtaș al poporului Meu, al celui care din neamuri a crezut”, căci pe acesta îl numește aici moștenire, după cum este scris: *Cere de la Mine și-Ți voi da Ție neamurile moștenirea Ta* (Ps. 2: 8). În virtutea voinței comune, Tatăl S-a făcut și părtaș al morții lui Hristos, iar *pahar* Scriptura numește moartea, precum a zis și Domnul în Evanghelie: *Puteți să beți paharul pe care-l voi bea Eu?* (Mt. 15: 38). Și iarăși: *Părinte, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta* (Mt. 26: 30). (...) Căci Tatăl a binevoit să cheme neamurile de la rătăcire la credință, și [a îngăduit] a fi omorât Fiul Său după umanitate. Prin *parte* se pot înțelege și bogăția, cuvântul având un astfel de înțeles, încât se poate înțelege că: „Dumnezeu este bogăția moștenirii Mele celei din neamuri, încă și bogăție și cap* al învățaturii Mele”. Căci Domnul pomenește în toate părțile în Evanghelie de Tatăl Său Cel fără de început, iar că *partea* este [una cu] bogăția, o arată în grăirea care zice: *Partea Mea ești Tu* (adică bogăția) *în pământul celor vii* (Ps. 141: 5). Dar și acei copii care-și împart avuția părintelui lor, fiecare cu partea lui, este și se zice bogăție. Drept care urmează de aici că același lucru se poate zice și parte, și bogăție, și moștenire. Parte – căci se împarte; bogăție – căci îmbogățește pe cel ce o are; și moștenire – căci se aduce de la Tatăl. *Pahar* se numește și învățătura, căci aceasta se mai numește și vin, pe de-o parte pentru că veselește pe cei ce se învață cu dumnezeieștile cuvinte, și pe de alta pentru că Hristos Se numește pe Sine vie, care rodește un astfel de vin al învățaturii⁸⁶.

Tu ești Cel ce iarăși Îmi așezi moștenire.

Întrucât neamurile sunt făptură a Fiului lui Dumnezeu, dar au căzut în slujirea idolilor, pentru aceasta iarăși s-au întors prin credință la Făcătorul lor, însă

* κεφάλαιον = cap, dar și plinire, cunună.

⁸⁶ Zice Marele Atanasie: „«Părintele Meu, spre moștenirea și partea Mea Mi-a dat neamurile, Căruia M-am făcut ascultător până la moarte», căci *paharul* însemnează moartea, după cum este scris: *Părinte de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta* (Lc. 22: 42)”. Iar Teodorit zice: „Ci, precum aici, rugându-Se, vorbește omenește, așa arată și în alte părți că El este Stăpânul tuturor, că zice: *Oile mele aud glasul Meu, și Eu le cunosc pe ele, și ele îmi urmează Mie și eu le dau lor viață veșnică* (In. 10: 27)”. Iar Chiril zice: „Pe aceeași, Domnul a numit-o *pahar*, ca una ce se poate vărsa, cea veche nefiind de acest fel (adică a lui Israel), cea urâtă mai ales, și lepădată, că a zis undeva Isaia: *...în ce chip se veselește mirele de mireasă, așa Se va veseli de tine Domnul tău*” (Is. 62: 5)”.

Fiul afierosește acest har Tatălui, ca Cel ce este pricinuitorul harului. Zicerea de față tălmăcește ceea ce s-a zis mai sus: *Domnul este partea moștenirii Mele și a paharului Meu*, pentru aceasta și zice: „O Părintele Meu, Tu ești părtaș al moștenirii Mele și al paharului Meu, pentru că Tu Mi-ai așezat această moștenire”. Însă aici nu a mai pomenit de pahar, ci numai de moștenire, pentru că moștenirea Îi era mai de cinste, moștenire care I s-a făcut pricină a paharului Său, adică a morții Sale, căci Domnul a murit pentru moștenirea Sa. La acestea se cuvine să zicem și o curată luare aminte: de vreme ce Diavolul, amăgind și tiranizând pe omul cel făcut după chipul lui Dumnezeu, l-a luat la sine pe acesta, moștenind cu nedreptate străina* moștenire, din această pricină, Dumnezeu, moștenitorul [de drept al] omului, a trimis către Diavol scrisori prin Prooroci, cerând cu datorie să-i dea înapoi moștenirea pe care a luat-o, iar de vreme ce diavolul mai vârtos o ținea, pentru aceasta, Fiul moștenitor, luând testamentele Părintelui Său, S-a pogorât chiar El la răpitorul și furul moștenirii Sale, iar Părintele Se face judecătorul acestuia, și osândind pe răpitor, întoarce și pune moștenirea pe seama Fiului Său, pentru aceasta, dar și Fiul L-a numit pe Părintele Său părtaș al întoarcerii acesteia^{*87}.

* Moștenire care nu-i aparținea de drept, nefiind creată de el, dar el a primit „drepturi” de moștenire și de stăpânire de la om.

* Diavolul nu-i putea ține pe oameni ca parte și moștenire a sa, decât pe cei care i se supuneau mai mult sau mai puțin conștient. Supunerea și iadul suferințelor începeau încă de pe pământ și se desăvârșeau în iadul cel gândit sau Șeolul, cum era numit de către evrei. „Ucigând” pe Hristos prin evrei, Diavolul a crezut că-L poate lua, ca om, în stăpânirea și moștenirea sa, neavând cine știe ce cunoștință despre Dumnezeirea Lui. Puterea dumnezeiască a lui Hristos, Dumnezeu și om, precum și planul Său de a mântui pe om, erau, dacă nu necunoscute, foarte neclare. El nu-I putea afla gândurile Mântuitorului, deoarece Acesta nu Se făcuse sălaș al lui [cf. și Mt. 12: 43 ș.u.; în general, după Sfinții Părinți, Diavolul nu are acces la gândurile omului smerit, care se lasă cu totul în voia lui Dumnezeu]. Dumnezeirea Mântuitorului, descoperită în iad, după moartea Sa, a risipit tot întunericul robiei în care se afla omul. După tradiția ortodoxă, Sfântul Ioan Botezătorul a propovăduit și celor din iad, după moartea sa, vestea cea bună a Evangheliei lui Hristos. Dacă TOȚI cei din iad L-au primit și au fost mântuiți de Hristos, este o chestiune mai presus de înțelegerea noastră, ceea ce știm e că Hristos Și-a vărsat sângele pentru mulți [cf. Mt. 26: 28; după unii exegeți, în limbaj biblic, *mulți* (πολλῶν) înseamnă *toți*]. Important e faptul că Hristos Și-a recăpătat drepturile asupra moștenirii Sale. Totuși, nu se poate spune că Diavolul, până la Hristos, stăpâna cu totul lumea, el nu este atotputernic și deci nu are putere de stăpânire absolută. Istoria acestor relații nu poate fi considerată exclusiv juridic - acest lucru fiind mai puțin important - cât ontologic, respectiv prin prisma libertății umane.

⁸⁷ Iar Isihie zice: „În veacul acesta, Biserica nu are moștenire, fără numai pe Dumnezeu, Care împodobește viitoarea ei soartă; pentru aceasta, potrivit s-a zis: *Tu ești cel ce mi-ai așezat moștenire*.

6. Funiile mi-au căzut între cei puternici ai Mei,

Cei ce împart pământul în diferite părți îl măsoară pe acesta cu funia, întâi pentru ca să-i tragă hotare împrejur, și al doilea pentru ca să-l facă cunoscut și arătat. Prin urmare, Domnul vrea să zică aici că: „Mi-a căzut întoarcerea moștenirii Mele (adică funii multe): moștenirii Mele i s-au pus funii [făcut măsurători] multe și hotare, aceasta fiind hotărnicită cu de-amănuntul [acrivie] și făcută cunoscută în privința mărimii sale”. Căci prin *funii* a arătat în mod gândit^{*} atât mulțimea cea multă a păgânilor care au crezut, cât și amărăciunea și cunoașterea lor. Deci acestea două sunt, precum am zis, faptele funiei geometrice. Iar prin *cei puternici* Domnul numește moștenirea Sa, întărind aceasta în cele următoare:

că moștenirea Mea este puternică.

Mai sus a zis la plural: *puternici* – pentru credincioșii din diferite părți, iar aici zice la singular: *puternică* – arătând că este o singură Biserică și credință a creștinilor de pretutindeni, ori *puternică* o numește pe cea aleasă și iubită, ori pe cea vitează și bărbată, fiindcă se luptă și biruiește pe potrivnic. Funii și legături se înțeleg [și] cele care au căzut pentru Hristos, adică cele cu care l-au legat iudeii, atunci când l-au dus să-l judece la Pilat: *Și, legându-L, L-au dus și L-au predat dregătorului Ponțiu Pilat* (Mt. 27: 2). Iar aceste funii au căzut asupra lui Hristos, pentru cei [de dragul celor] mai *puternici*, adică pentru credincioșii creștini, pentru care pătimea⁸⁸.

Deci moștenirea cea veche a lui Hristos erau evreii, după Eusebie, care mai zice că: „Poporul lui Iacov, partea Domnului, Israel, a fost funia [partea] moștenirii Sale (Deut. 32: 9). Iar după ce iudeii au fost lepădați, Hristos a luat în locul acelora o altă moștenire, nouă, o împărăție a neamurilor, pe care aici o numește puternică, ca pe o mai aleasă și mai iubită decât cea veche a iudeilor”.

7. Bine voi cuvânta pe Domnul, Cel ce M-a înțeleptit pe Mine,

Aceste cuvinte, precum și cele următoare, le zice Domnul ca om, căci pentru Dânsul a zis Evanghelistul Luca: *Iar Copilul creștea și Se întărea cu Duhul, umplându-Se de înțelepciune...* (Lc. 2: 40). Deci, prin aceste cuvinte, Domnul mulțumește lui Dumnezeu și Tatălui Său, pentru că l-a dăruit ca [unui] om vistieria înțelepciunii.

* ἀίνυματωδῶσ = lit. prin ghicitură; în mod tainic, cu mintea înainte-văzătoare.

⁸⁸ Pentru aceasta a zis și Teodorit: „«Pentru moștenirea aceasta, zice, am primit aceste vrăjmășiri». Că *funii* numește vrăjmășirile. Tot așa zice și în alt psalm: *Funiile păcătoșilor s-au înfășurat împrejurul meu, dar legea Ta n-am uitat* (Ps. 118: 61)”.

încă și până în noapte M-au pedepsit rărunchii Mei.

Prin *rărunchi** se cuvine să înțelegem partea poftitoare a sufletului*, fiindcă pofta se află în rărunchi ca într-un organ, precum am zis mai înainte, iar prin *noapte* trebuie să înțelegem stăpânirea morții. „Deci, zice Domnul, până la moarte M-a pedepsit și Mi-a zădărar* pofta, nu pentru a pofti vreun lucru pământesc, ci doar cele dumnezeiești și cerești”. Ori prin *noapte* putem înțelege tainele cele ascunse; iar noima [sensul] zicerii ar fi astfel: „Că și până la înșeși tainele cele necunoscute altor oameni M-a pedepsit, adică Mi-a povățuit pofta”⁸⁹.

8. Mai-nainte am văzut pe Domnul înaintea Mea pururea,

„Mai-nainte, zice, de orice altceva, vedeam pe Dumnezeu cu ochii sufletului Meu, arătat înaintea Mea.”⁹⁰

* „Rărunchi” este un cuvânt destul de folosit în limbajul biblic și bisericesc în general. Literal înseamnă rinichi (implicând desigur și alte organe vitale), dar în general se referă la partea interioară a trupului omenesc, considerată ca centru al vitalității și sensibilității (cf. DEX). Zigabenu și alți Părinți și scriitori bisericești numesc rărunchii poftă, fie păcătoasă – aservită dracilor, fie dumnezeiască – în slujba lui Dumnezeu, care antrenează toată firea și viața spre El. Pofta este rânduită fie de minte, prin rațiune (rațional) mai exact, după Rațiunea Supremă – Hristos, fie de minte în mod irațional, urmând voia dezbinatoare, irațională a Diavolului.

* ἐπιθυμία = poftă, dorință.

* Verbul este ῥυθμίζω = a stârni, a rândui, a educa, a ritma, a aduce la măsura cuvenită, a călăuzi.

⁸⁹ Alt tâlcuitor însă zice: „Este obicei al de Dumnezeu insuflăei Scripturi să numească *rărunchi* gândurile ascunse întru adânc, iar *noapte* ceea ce nu se arată”. Deci zice: „Părintele nu numai că Mă înțelepțește ca pe un om, ci și Eu, ca Dumnezeu, am de Sine sâmbântă de înțelepciune, prin care înțelegeam chiar și pe cele nearătate și ascunse”. Iar Isihie zice: „Biserica binecuvântează pe Dumnezeu, ca Una ce a primit de la Dânsul înțelegerea tainelor și s-a întors de la rătăcirea idolilor”. Iar Teodorit zice: „Să nu socotească nimeni că este lucru nepotrivit a Se înțelepți Stăpânul Hristos după firea omenească, căci, om fiind și Dumnezeu, Se înțelepțește ca om, dar, ca Dumnezeu, era izvor al înțelepciunii”.

⁹⁰ Pentru aceasta, dumnezeiescul Chiril a zis: „Că aceasta este asemenea cu cea evanghelică: *Nu sunt singur, că Tatăl Meu cu Mine este* (In. 16: 32). Că după Dumnezeire, și până să Se facă om, El era peste toate, întărindu-le și ținându-le; iar după ce S-a făcut om, I se cuvine a zice că are de-a dreapta pe Domnul ca să nu Se clatine”. Însăși aceasta o zice și Marele Atanasie. Iar Isihie zice: „Vezi cum Fiul și Părintele Se potrivesc în cinste? Uneori se zice că Fiul stă de-a dreapta sau șede, iar acum Îi dă Părintelui locul cel de-a dreapta, ca să înțelegi că puterea Născutului și a Născătorului este una, deși acum, cele smerite, pentru trup [lit. carne] le zice”.

că de-a dreapta Mea este, ca să nu Mă clatin.

„Vedeam, zice, pe Dumnezeu înaintea Mea, pentru că El Se află și Se odihnește în lucrările cele de-a dreapta și bune, ca Dumnezeu să Se apropie de aceia care se apropie de El prin faptele cele bune, și se află *de-a dreapta Mea*, ca, de Dânsul ajutorându-Mă, să nu Mă clatin din calea cea dreaptă a binelui, către cea potrivnică a răului, căci însuși David a zis undeva: *Domnul păzește pe toți cei ce-L iubesc* (Ps. 144: 20).”

9. Pentru aceasta s-a veselit inima Mea și s-a bucurat limba Mea,

„Când s-a umplut, zice, inima Mea de veselie, pentru că Mi-am luat moștenirea, adică pe credincioșii Mei, și pentru că l-am biruit pe Diavol, vrăjmașul Meu, și am un astfel de ajutor – pe Dumnezeu și Părintele Meu – atunci, prin urmare, și limba a dobândit mare bucurie”, iar în continuare povestește măririle lui Dumnezeu⁹¹.

încă și trupul Meu se va sălășlui spre nădejde.

Această zicere se înțelege pentru Stăpânitorul Trup al lui Hristos, fiindcă acesta avea să se sălășluiască în mormânt, cu nădejde că degrab se va scula a treia zi. Iar Domnul, cunoscând mai dinainte aceasta, de multe ori a zis către ucenicii Săi: *După trei zile Mă voi scula* (Mt. 27: 63).

10. Că nu vei lăsa sufletul Meu în iad,

Aici adaugă și pricina pentru care S-a sălășluit în mormânt, cu nădejde fiind. „O Părinte, zice, că nu vei lăsa nicidecum în iad sufletul Meu, acolo unde se află sufletele celor morți, căci iadul este un loc sub pământ, rânduit spre locuirea diavolilor și a sufletelor celor goale [netrupești, fără trupuri] ale morților, iar mormântul este loc al trupurilor celor moarte. Unde este bârfitorul Apolinarie, care dogmatizează că firea umană luată de Domnul a fost neînsuflețită, adică fără minte și fără înțelegere [rațiune]? Să audă, că Domnul arătat [limpede] zice aici pentru mintea și sufletul Său rațional”⁹².

⁹¹ Iar altul zice [parafrazând]: „Pentru că totdeauna Mă întăresc prin dumnezeiasca fire, știu și am în minte veselia, și prin limbă grăiesc graiurile bucuriei”.

⁹² Zice însă Marele Vasile: „Iadul nu este vreo ființă [ζῶον], nici vreo putere rânduită celor ce mor, după mitologia celor din afară, ci locul iadului este un loc oarecare obștesc și [aflat în] partea cea mai dinlăuntru a pământului [„partea” este o metaforă pentru iad,

nici nu vei da pe Cel cuvios al Tău să vadă stricăciune.

De asemenea, și aceasta se zice pentru Stăpânescul Trup al lui Hristos, „fiindcă pe Mine, zice, pe Cuviosul Tău, adică pe Cel ce sunt afierosit Ție prin faptele cele bune, nu Mă vei lăsa să văd sau să iau Trupul Meu întru stricăciune și topire, din cele din care s-au alcătuit, ci ca pe un fără de păcat Îl vei păzi nedezlegat, pentru ca, după ce a treia zi sufletul se va uni iarăși cu Trupul Meu Cel întru toate desăvârșit și întreg, degrab să Mă scol”. Căci prin moarte se înțelege despărțirea sufletului de trup, iar *stricăciune* este topirea [putrezirea] mădurelor și părților trupului în pământ. Deci Domnul a primit moartea, adică despărțirea sufletului de trup, iar stricăciune n-a văzut, adică nu a pățimit⁹³.

11. Cunoscute Mi-ai făcut căile vieții;

„Mi-ai arătat, zice, virtuțile, ca pe niște căi care povățuiesc către viața cea nemuritoare, și pe care Eu, mai întâi umblând, voi face drumetri și pe creștini, ucenicii Mei.” Ori zice: „...Că Mi-ai descoperit chipurile învierii Mele”⁹⁴.

umplea-Mă-vei de veselie cu fața Ta,

Fața Părintelui este Fiul, pentru că cel ce vede pe Fiul, acela vede și pe Tatăl, precum a zis Însuși Fiul: *Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (In. 14: 10).

precum și cerul ca *partea de sus* este metaforă pentru măreția lui Dumnezeu, deși, și ca părți materiale, au semnificația lor...], umbrit din toate părțile și neluminat, având o oarecare gură către cele deșarte, prin care se face pogorârea sufletelor deznădăjduite către mai rău. Că aceasta o numește Proorocul (adică Isaia) gură a iadului; și pentru mulțimea celor pierduți, ca să-i poată primi pe toți, zice că s-a făcut mai încăpătoare, că a deschis, zice, iadul gura sa [*De aceea și iadul și-a mărit de două ori lăcomia lui, căscat-a gura sa peste măsură; acolo se vor coborî mărirea Sionului și gloatele sale, chiotele de veselie...* (Is. 5: 14)].

⁹³ Aceasta o pomenește Pavel la Fapte, zicând: *De aceea și în alt loc zice: Nu vei da pe Sfântul Tău să vadă stricăciune. Pentru că David, slujind în timpul său voii lui Dumnezeu, a adormit și s-a adăugat la părinții lui și a văzut stricăciune. Dar Acela pe Care Dumnezeu L-a înviat n-a văzut stricăciune* (Fapte 15: 35-37).

⁹⁴ Iar oarecare alt tâlcuitor zice că: „Aceasta se înțelege astfel, că la ceilalți oameni care mor, necunoscute le sunt căile vieții, că nu știu în ce chip se vor uni iarăși cu trupurile lor. «Mie însă, zice, Mi-ai făcut cunoscute căile cele de acest fel ale vieții»”. Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Dumnezeu firește [de Sine] viază și, Făcător de viață fiind, a înviat lăcașul său (adică trupul), nu numai pentru El împlinind [iconomia], ci, de aici, la toată firea omului trimițând binele. Deci nu l-a fost necunoscută calea vieții, chiar dacă strămoșului Adam i-a fost necunoscută”.

Pentru aceasta, Fiul este atât caracter*, cât și chip al Tatălui. „Deci, zice, voiește, o Părintele Meu, să Mă veselești pe Mine, omul, Cel luat în Fiul și Cuvântul Tău, Cel ce M-a luat Luiși după înviere...”, pentru că, mai-nainte de înviere, Domnul Se întrista și lăcrima și Se nevoia după legea firii oamenilor. *Cu fața Ta* se mai zice și în loc de „cu Tine”, în mod perifrastic* - căci omul cel luat era unit după ipostas cu Fiul, iar Fiul era unit după ființă cu Părintele, și se împărtășea de o bucurie comună pentru mântuirea oamenilor, pe care a lucrat-o moartea pe Cruce a Domnului⁹⁵.

cu bucurie de-a dreapta Ta într-un sfârșit.

Dreapta Părintelui este Fiul, și tot El este și braț, și putere a Părintelui. „Deci *bucurie*, zice, și veselie va fi Mie, Fiului Tău, într-un sfârșit, adică totdeauna, căci am ridicat la Mine pe oamenii cei căzuți, și am dobândit moștenirea Mea, adică pe toți cei ce au crezut în Mine”⁹⁶.

* χαρακτήρ = lit. instrument de gravat, amprentă, figură gravată pe lemn, piatră sau metal; în Noul Testament e folosit la figurat doar la Evrei 1: 3 și înseamnă reprezentare exactă.

* Mitropolitul Veniamin traduce περιφραστικῶς prin „tălmăcitorește”. E vorba de o circumlocuțiune sau perifrază; deci: în mod perifrastic.

⁹⁵ Ori, după alt tâlcuitor, zicerea *umplea-Mă-vei de veselie cu fața Ta* însemnează că „pe Trupul Meu, adică pe Biserică, o vei umplea de veselie cu fața Ta, adică cu Mine, cu Fiul Tău, Care sunt fața Ta”.

⁹⁶ Iar altul, tâlcuind zicerea aceasta, zice: „Aici însemnează că sfinții, după ce vor învia în ziua învierii de obște, vor fi într-un bucurii și veselii îndelungate, însă această bucurie și veselie, care este [una cu] nesticăciunea, o vor lua de la Hristos, Care este dreapta Tatălui”. Însă Teodorit zice: „Potrivit a încuviințat aceste cuvinte ale învierii, învățându-ne că în locul acelei întristări va fi o nesfârșită bucurie, va fi într-un necurmată veselie și dulceață, fără de patimă și neschimbător, făcându-Se nemuritor și după firea omenească. Căci ca Dumnezeu așa era dintotdeauna și, îndată ce S-a plăsmuit din pântecul Pururea Fecioarei din Duhul Sfânt, lesne Îi era aceasta pentru a Și-o da Lui (adică nepătimirea și nemurirea), dar prin pătimiri a arătat trecerea firii pe care a luat-o, ca astfel, stricând puterea păcatului, să oprească desăvârșit puterea Diavolului și să strice stăpânirea morții și tuturor oamenilor să le dea prilejul suirii la cer”.

PSALMUL 16

O rugăciune a lui David.

ând Saul prigonea pe Proorocul David, necăjindu-se în multe chipuri, atunci David a scris acest psalm, chemând în ajutor pe Dumnezeu. Însă acest psalm se potrivește și fiecărui creștin care este vrăjmașit de văzuții și nevăzuții vrăjmași⁹⁷.

1. Auzi, Doamne, dreptatea mea,

„Ascultă, Doamne, zice, așezarea [dispoziția] cea iubitoare *de dreptate* a inimii mele, care prin fapte, ca și cu limba, strigă gânditor [cu mintea], fiindcă eu de multe ori având în mână pe Saul, vrăjmașul meu, și putând a-l omorî, mi-a fost jale, ca pentru unul care de Tine a fost uns împărat, și nici măcar cu un cuvânt n-am cutezat a-l ocări, fiindcă Saul era cap și împărat peste tot poporul, pentru aceasta, cu dreptate se cuvenea a fi păzit nevătămat de orice rău.” Ori David numește aici prin *dreptate* nevinovăția sa, cu care dezvinovățea că este nevinovat, precum a arătat aceasta mai în urmă. Deci de vom înțelege dreptatea astfel, nu va reieși că David se mândrește aici, cerându-i Domnului să asculte *dreptatea* sa, ci se arată numai că Îl roagă cu drept cuvânt pe Dumnezeu [să vină] spre ajutorul său⁹⁸.

ia aminte cererea mea,

Prin *cerere* trebuie să înțelegem aici chipul [felul] rugăciunii lui David, care era plin de jale, întristare, mâhnire, de zdrobire și smerenie, putând să împlânzească pe Sfântul Dumnezeu chiar și numai cu privirea.

⁹⁷ Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Acest psalm se potrivește mai mult cu Apostolii Domnului, poate încă și la Hristos, rugându-Se, după omenitate, pentru cei ce urmau să se mântuiască printr-Însul”. Iar marele Atanasie zice: „Acest psalm se cântă ca din partea celui împlinit după Dumnezeu”.

⁹⁸ Iar Teodorit zice că: „David numește aici *dreptate* cererea sa cea dreaptă”. Iar alți tâlcuitori au zis numai *dreptate*, și nu *dreptatea mea*. Însă a zis și Atanasie: „Cuvântul este plin de multă încredințare, iar aici *dreptatea mea* nu o zice ca pe o laudă, nici arătându-se pe sine ca drept, ci în loc de acestea zice: «Cu dreptatea cer ajutor de la Tine»”.

ascultă rugăciunea mea nu din buze viclene.

Această zicere este după o formă inversată, care se poate îndrepta astfel: „Pe cea nu din viclene buze rugăciune a mea”, ori se poate înțelege [reda] și în formă lipsitoare [eliptică]: „Ascultă rugăciunea mea, care se face nu din buze viclene”, sau: „Care înaintea Ta se aduce, pentru că buzele mele, zice, sunt curate de minciună, și nu știu să fi grăit cândva lui Saul cuvinte viclene și vrăjmășitoare, ci mărturisind că într-o adevăr îl iubesc; deși el și-a călcat tocmelile și făgăduințele pe care mi le-a făcut, eu am păzit curată mărturisirea aceasta a dragostei”. Pentru a lua ajutor de la Dumnezeu și a-L porni [îndemna] spre izbăvire, David propune aici trei lucruri: dreptatea sa, chipul cererii sale de jale și rugăciunea sa din buze neviclene.

2. De la fața Ta, judecata mea să iasă.

„Tu, Doamne, zice, ești judecătorul nostru, fiindcă singur numai Tu singur știi faptele noastre, de aceea numai Tu singur ești judecător necăutător la față [căci și David zice undeva: *Dumnezeu este judecător drept și tare* (Ps. 6: 11)] - adică ești puternic să socotești faptele fiecăruia și să hotărăști cele ce se cuvin pentru judecată [verdictul]. Iar *de la fața Ta* a zis în loc de: *de la Tine*, sau: *înaintea Ta*”, iar *judecata mea* a zis în loc de: *judecata și hotărârea cea pentru mine*⁹⁹, deoarece eu socotesc a fi un lucru nedrept a mă judeca pe mine și a-l pedepsi eu însumi pe Saul, care se silește să mă omoare”¹⁰⁰.

Ochii mei să vadă dreptăți.

„O, de m-aș învrednici, zice, Doamne, să văd dreptele și sfintele Tale hotărâri ajunse la un sfârșit, între mine și Saul.”¹⁰¹

⁹⁹ După dumnezeiescul Chiril, această grăire se zice ca din partea Apostolilor, care ziceau la Fapte: *Și acum, Doamne, caută spre amenințările lor și dă robilor Tăi să grăiască cuvântul Tău cu toată îndrăzneala* (Fapte 4: 29).

¹⁰⁰ Iar Asterie zice: „Judecata Ta, Doamne, are și dreptate, și milă, că zice: *milă și judecată voi cânta Ție, Doamne* (Ps. 100: 1), deci, fiindcă Însuși singur și pe cel drept încuviințezi, și pe cel păcătos miluiești, *de la fața Ta, judecata mea să iasă*”.

¹⁰¹ Altul zice că: „Domnul zicea acestea ca din partea Sa către Tatăl: ochi numind pe Apostoli, (*că mădulare ale trupului Lui suntem* – zice Apostolul), pentru care se roagă să vadă dreptăți și să nu se abată din calea cea dreaptă a faptei bune”.

3. Cercat-ai inima mea, noaptea ai cercetat-o;

„Eu, Doamne, zice, mă feresc nu numai de lucru nedrept, ci și de pomenire și cugetare rea [resentimente], căci, cunoscător de inimi fiind Tu, ai cercat inima mea și nu ai aflat în dânsa vreun sfat rău împotriva lui Saul, și ai văzut inima mea că este dreaptă și curată, nu numai bunele-sporiri; ci și *noaptea*, adică în neazuri și în ispite, care întunecă mintea și inima, făcând-o să iasă din calea cea dreaptă a faptei bune, căci așa cum [deși] Iov se afla întru întunericul nenorocirilor, umbla [totuși] întru lumina faptelor bune, precum zice chiar el: *Căci cu lumina Lui (Dumnezeu) umblam prin întuneric* (Iov. 29: 3); tot întru acest chip, aflându-mă și eu în nenorociri, nu m-am abătut de la fapta bună, fiindcă: *făclie picioarelor mele este legea Ta, și lumină cărărilor mele* (Ps. 118: 105).” Poate că David numește *vremea nopții* momentul când l-a aflat pe Saul dormind înlăuntrul peșterii celei întunecate, și nu l-a omorât¹⁰².

¹⁰² Asterie zice: „Ai ispitit inima mea, căci nu m-am gândit că voi nedreptăți vreun om, noaptea m-ai cercat, că niciodată n-am fost stăpânit de somn adânc, cercând dreptatea și de Tine luminându-mă. Că, după Iov: *Întru lumina Ta umblăm întru întuneric, că făclie picioarelor mele era legea Ta* (Iov 29: 3)”.

a) Pentru aceasta, alt tâlcuitor a zis: „Nu numai prin lucruri n-am nedreptățit pe Saul, ci și faptele lui n-am voit a le spune și a le cleveti, păzind, Stăpâne, porunca Ta, care zice: *Pe stăpânitorul poporului tău să nu-l vorbești de rău* (Ieș. 22: 27). Deci, ca să nu ocărăsc nici pe acela, nici să calc legea Ta, sufeream și rău pătimeam, rătăceam și fugeam, că acestea sunt căile cele aspre”.

b) A zis însă și Nichita: „Și toți cei de Hristos chemați, de vom lua lovitură peste un obraz, după poruncă, și-l vom întoarce și pe celălalt; dacă luându-ni-se averile, nu le cerem înapoi; de vom fi trași la judecată, iar pentru a nu ne judeca ne vom dezbrăca și de cămașa noastră, atunci cu adevărat putem zice că am păzit căi aspre pentru cele netede ale lui Hristos, numai pentru a nu grăi ceva omenesc, gândindu-ne [chibzuind] chiar și pentru cea mai mică întâmplare, după cuvântul care zice că pentru un cuvânt deșert este gătită muncă (Mt. 12: 36)”. Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Toate cuvintele Domnului le cuprind pe acestea patru: poruncile, dogmele, îngrozirile și făgăduințele, iar toată asprimea vieții o suferim pentru acestea, *că pentru cuvintele buzelor Tale, zice, am păzit căi aspre*”. Iar Simmah, zicând [parafrazând]: „Pentru cuvintele buzelor Tale, păzindu-mă de căile călcătorilor de lege”, arată că pentru cuvintele și poruncile lui Dumnezeu se păzea David de căile acestora și ale păcătoșilor, adică de căile cele rele și păcătoase. Asemenea și Hrisostom zice: „David arată prin aceasta că el fugea de tot călcătorul de lege, căci căile lor sunt cumplite și aspre”.

cu foc m-ai lămurit și nu s-a aflat întru mine nedreptate,

„M-ai lămurit, zice, și oarecum m-ai lămurit prin topitoare, Doamne, cu focul ispitelor și al necazurilor, precum topesc aurarii și arămarii arama, argintul și aurul pentru a cunoaște dacă sunt curate sau spurcate [impure]. Și astfel, după ce m-ai lămurit cu felurile ispite și m-ai cercat, nu s-a aflat întru mine nedreptate împotriva lui Saul, fiindcă eu nu m-am împușinat la suflet, încât, din vreo nevoie sau silă* de-a mea, să socotesc vreun rău împotriva lui.”

4. Ca să nu grăiască gura mea lucruri omenești,

Zicerea de față nu este neurmătoare* și nepotrivită cu cele zise mai înainte, după cum au socotit unii, ci este o pricină a cercării de care a pomenit David mai sus; adică: „Pentru acesta, Doamne, zice, ai lăsat [îngăduit] să fiu ispitit și să mă cerc de ispite, ca nu cumva, aflându-mă fără de ispite, să mă mândresc și să prihănesc pe Saul și pe cei împreună cu dânsul, vestind lucrările cele nedrepte și rele pe care ei le fac”. Ori „mă cerc de ispite”, zice poate în loc de „ca să alerg la Tine pentru a mă ajuta, căci în necazuri ne-am adus aminte de Tine”, după Isaia (26: 16), și povestesc lucrările și iconomiile Tale, cum că pe toate le economisești spre folosul oamenilor.

pentru cuvintele buzelor Tale, eu am păzit căi aspre.

Cuvintele buzelor numește David poruncile legii vechi, date prin Moise, iar *buzele lui Dumnezeu* a zis prin analogie și după omeneasca cuviință, deoarece poruncile legii s-au grăit oarecum ca prin gura și buzele lui Dumnezeu: „Deci pentru poruncile acestea, zice, eu am păzit căi aspre, adică am umblat prin căile cele aspre ale faptelor bune, căci faptele cele bune și poruncile sunt aspre, colțuroase și ostenicioase, fiind lipsite de toată îndulcirea și odihna trupească”.

Însă, în dumnezeiasca Scriptură, *păzire* se obișnuiește de multe ori a se lua [folosi] în loc de „lucrare prin fapte”, precum aceasta: *Păzit-am poruncile Tale și mărturiile Tale* (Ps. 118: 168), adică: „Am împlinit poruncile lucrând prin fapte”.

* ἀνάγκη = ananghie, necesitate. În ciuda prigonirilor, a necazurilor etc., el nu a îndrăznit să cârtească împotriva lui Saul. Smerenia aceasta a lui David e prezentă în multe locuri din psalmi. Oare strâmtorările și necazurile creștinilor de astăzi să fie mai mari și mai de nesuferit ca cele ale lui David, astfel încât să fie îndreptățiți a cârți împotriva cuiva? Cine citește să înțeleagă.

* ἀνακολουθον = anacolut. Nu este un anacolut [greșeală de gramatică constând în întreruperea construcției sintactice, în frază, cauzată de neconcordanța dintre planul logic și cel gramatical al enunțului], ci urmează logic după cea de dinainte.

5. Îndreptează pașii mei întru cărările Tale, ca să nu se clatine pașii mei.

Prin *pași*, David înțelege mișcările minții, dar și ca mișcări ale trupului, după tâlcuirea lui Isihie. Deci zice acestea către Dumnezeu: „Doamne, plinește* și îndreptează înțelegerile și cugetările sufletului meu întru poruncile Tale, care se numesc *cărări* și *căi*, pentru că aduc spre Tine pe cei umblă prin ele, iar după ce înțelegerile și cugetările mele se vor plini, atunci și faptele și lucrările trupului meu nu se vor mai putea clătina și apleca spre rău. Ori, *îndreptează pașii mei* se înțelege astfel, adică: „îndreptează toate lucrările mele, Doamne, fiindcă umblu în cărările Tale, căci acestea le-ai deschis prin poruncile Tale celor ce se sânguiesc a veni către Tine, ca să nu se clatine din cuviință și din fapta bună, nedesăvârșindu-se și neîndreptându-se pașii lor de către Tine, pentru că Tu ești: *Cel ce înveți pe om cunoștința* (Ps. 93: 10)”.

6. Eu am strigat, că m-ai auzit, Dumnezeule;

„Nu în zadar, zice, Te rog acum, Doamne, pentru că știu că Te-am rugat și altădată, și m-ai ascultat.”

pleacă urechea Ta către mine și ascultă graiurile mele.

Cum zice David aici, să plece Dumnezeu urechea Lui către el, de vreme ce urechea omului este nemișcată și neplecată? (După Ioan Damaschin, toate dobitoacele – în afară de om și maimuță – își mișcă urechile.) Atunci când cineva își pleacă capul, o face pentru a-l auzi pe cel ce grăiește, și se înțelege că împreună cu capul pleacă și urechea. Însă am spus mai-nainte că David arată lucrurile lui Dumnezeu prin însușirile și lucrurile omenești, prin con-coborâre*, pentru neputința ascultătorilor, ca ei să poată înțelege [mai ușor]. „Căci precum oamenii, atunci când vor să audă mai bine pe cel ce vorbește cu glas puțin [încet], își pleacă urechea către acesta, tot astfel, zice, și Tu, Doamne, înalt fiind, pleacă-Ți urechea

* Călăuzește-le către scop.

* Atât David, prin cererea de mai sus, cât și Dumnezeu, în nenumărate locuri din psalmi și din Scriptură în general, se coboară împreună [συγκατάβασις] la înțelegerea ascultătorilor, folosindu-se de imagini, lucruri, însușiri omenești sau din natură, pentru a exprima realități dumnezeiești. Orice persoană se exprimă printr-o realitate mai mult sau mai puțin exterioară sieși. Sinele, ființa, intimitatea, personalitatea omului sau a lui Dumnezeu rămâne o taină pe care nu o vom înțelege decât parțial, deși suficient pentru a înlesni comuniunea fericită dintre persoane. De aici izvorăște adâncul cel necuprins al cunoașterii, care se va extinde în veșnicie. *Adânc pe adânc cheamă*, zice psalmistul, adâncul cunoașterii limitate a omului cheamă adâncul nesfârșit de sensuri al lui Dumnezeu, sensurile acestea nu sunt limitate neapărat din pricina slăbiciunii înțelegerii sau păcatelor omului, ci ele sunt expresii ale bogăției relațiilor dintre Dumnezeu și oameni și a acestora între ei.

către mine smeritul, și [ca un] doctor pleacă-Te către mine, bolnavul. Prin urmare, vedere a lui Dumnezeu este curata cunoștință a lucrurilor, iar ureche și auz al Lui este cunoștința cea prea-amănunțită, deoarece cele ce se văd sunt mai groase decât cele ce se aud, din pricina materiei lor. Vezi, cititorule, că și mai sus sau mai jos David pomenește în rugăciunea sa acestea: *Ascultă, ia aminte, ia în urechi* și cele asemenea, pentru ca prin acestea să arate așezarea [dispoziția] și dragostea cea din toată inima pe care o are întru rugăciunea către Dumnezeu.

7. Minunează [fă minunate] milele Tale, Cel ce mântuiești pe cei ce nădăjduiesc spre Tine

„Fă, Doamne, zice, să se arate oamenilor vrednice de mirare milele Tale.” Însă prin *milă* numește dumnezeiescul ajutor și apărarea, pentru că cei ce-L văd pe Dumnezeu că apără și ajută pe cei ce nădăjduiesc spre El se minunează de ajutorul Lui, ca de un[ul] grabnic și atotputernic, fiindcă întâmpină și ajută nu numai pe cei drești, ci și pe cei păcătoși¹⁰³.

de ce cei ce stau împotriva dreptei Tale.

8. Păzește-mă, Doamne, ca pe lumina ochiului;

„Păzește-mă Doamne, zice, de vrăjmășia lui Saul și a celor împreună cu dânsul, care stau împotriva hirotoniei pe care mi-ai făcut-o – după Teodorit, căci aceasta se înțelege prin *mâna dreaptă* – căci Tu, Doamne, prin Proorocul Samuel m-ai hirotonit și m-ai uns împărat al lui Israel, iar aceștia se silesc să mă omoare, nevrând a mă primi [recunoaște] ca împărat.”¹⁰⁴ Și zice să-l păzească ca pe lumina ochiului, căci, cu adevărat, păzirea luminii ochiului este minunată (...) pentru că și îmbrăcămintea pusă peste altă îmbrăcămintă, și felurilele cămăși acoperă o astfel de lumină, iar acoperămintele cele dinăuntru [care se pun direct pe piele] sunt subțiri și străvăzătoare, ca să îngăduie trecerea acestei lumini, care este umedă și

¹⁰³ Însă după Nichita, acest cuvânt se cuvine [aplicat] și Apostolilor, adică a cere de la Dumnezeu, împreună cu mila, și minuni, ca și ei să propovăduiască cu îndrăzneală, iar cei ce vor vedea să creadă, deoarece minunile îi trag pe mulți la credință, căci Dumnezeu minunează milele cu preaslăvire, făcând bine unora, precum lui Daniel în groapă, celor trei din cuptorul Babilonului și lui Israel în Marea Roșie. Iar *Cel ce mântuiești pe cei ce nădăjduiesc spre Tine* a zis pentru ca să arate că dumnezeiasca Pronie este obștească, și să o ceară pe aceasta, ca unul ce nădăjduia și el.

¹⁰⁴ După Nichita, iudeii, elinii și ereticii stau împotriva dreptei lui Dumnezeu, de care Apostolii se roagă să fie izbăviți. Altul însă zice: „[Bine ar fi] de ne-am păzi și noi de demonii care se împotrivesc faptei noastre bune și drepte - despre care se zice că este a lui Dumnezeu, ca una ce se înfăptuiește prin darul și lucrarea Lui - ca nu cumva să se întrebuițeze vreun ochi al nostru și să cădem în întunericul păcatului”.

moale; iar haina de dinafară, adică a genelor, este groasă, împărțită în două, cea de deasupra și cea de dedesubt, ca să înlăture deodată praful pământului și vătămarea vântului și vietățile cele mici, prin urmare, pentru ca să se păzească nevătămată lumina ochiului, cea de deasupra are și niște peri, ca niște spini, ca prin acestea să oprească orice ar veni de afară, iar mai sus de acestea sunt sprâncenele, ce stau ca niște stânci, sau streșini tari, și îndesate cu peri, ca să nu intre în ochi sudoarea ce curge de sus, de la frunte, sau este oprită de sprâncene, curgând alături, la tâmple.

Întru acoperământul aripilor Tale mă vei acoperi.

9. De către fața necredincioșilor care m-au necăjit pe mine,

David pomenește aici altă asemănare a *păzirii*, și se roagă să fie acoperit cu aripile lui Dumnezeu, adică cu umbra și paza dumnezeieștilor lucrări și a atotputernicei Sale Pronii, așa cum păsările acoperă puii cei mai mici ai lor cu aripile lor simțite [materiale]. Iar *mă vei acoperi* se înțelege rugător prin „să mă acoperi”, dar acest fel de formulare se află în foarte multe locuri din dumnezeiasca Scriptură. Adică cuvintele poruncitoare se înlocuiesc cu celor rugătoare. Ori David proorocește aici despre ajutorul care vine de la Dumnezeu. Iar prin *față a necredincioșilor* îi numește pe înșiși necredincioșii, prin perifrază, însă aici, zicând *necredincioși*, prin analogie, îl numește de fapt pe Saul și pe cei împreună cu dânsul, fiindcă viețuiau întru fărâdelegi, ca niște necredincioși, și pentru că însetau a omorî oameni nevinovați, și nu cinstea eliberarea pe care a adus-o Dumnezeu, ungând împărat pe David prin Samuel. „Aceștia, zice, m-au necăjit”, căci, din pricina lor fugind David, suferea tot necazul și reaua pătimire¹⁰⁵.

vrăjmașii mei, sufletul meu l-au cuprins.

David s-a arătat pe sine [ca persoană] pornind de la partea sufletului. Prin aceea că *l-au cuprins*, a zis că vrăjmașii lui l-au înconjurat, uneltind împotriva lui vrăjmășiri și curse din toate părțile.

10. Cu grăsimea lor au încuiat,

Prin numele *grăsimii*, David a arătat inima și măruntaiele vrăjmașilor săi, deoarece împrejurul acestor mădulare se află grăsimea, adică seul. Deci zice că Saul și cei împreună cu el au încuiat de la inimă și de la măruntaiele lor mila*,

¹⁰⁵ Iar Marele Vasile zice: „Dreptul de la cei necredincioși suferă și se ticăloșește, uneori și ca un fără de minte miluindu-se, iar atunci, întru acoperământul aripilor lui Dumnezeu se acoperă, ca să nu se clatine atunci când se ticăloșește”.

* Au pus stavilă milei, au încetat să se mai milostivească.

după Teodorit – căci de la măruntaie se naște milostivirea și îndurarea – și nu au voit să le fie milă de David¹⁰⁶. Iar alții zic că prin *grăsime* numește buna-sporire și buna slăvire, pe care Saul și cei împreună cu dânsul au arătat-o, oprind-o oarecum și legând-o, nu ca și cum ar fi fost gata să fugă vreodată de la ei, ci ca și cum urma să rămână totdeauna cu ei nedespărțită.

gura lor a grăit mândrie

„Vrăjmașii mei, zice, se fălesc și grăiesc cuvinte de mândrie, precum că în curând mă vor prinde ca pe unul care nu este apărat, de parcă n-aș avea din nici o parte vreun ajutor.”

11. Scoțându-mă acum, m-au înconjurat,

„După ce Saul, zice, și cei împreună cu dânsul vrăjmași ai mei m-au scos afară din patrie și din toate lucrurile mele, nu le-a fost destul atâta, ci și acum m-au înconjurat, căutând ca să mă omoare”, după Teodorit¹⁰⁷.

¹⁰⁶ După alt tâlcuitor, aceasta s-a zis folosind metafora vitelor celor grase, care se îngrașă atât de mult, încât se înădușă și mor de prea mult seu pe care-l dobândesc, și deci aceasta vrea să zică prin *au încuiat grăsimea*”. Iar Isihie, cu o mai înaltă înțelegere tâlcuind aceasta, zice: „Dracii înconjoară sufletul nostru și ca niște fiare încearcă să-l siluiască, voind a-l prinde în curse. Iar grăsimea dracilor și hrana grasă sunt cei ce păcătuiesc, pe care [dracii] îi închid cu îndulcirile ca să nu mai fugă, iar *mândrie* numește depărtarea de la Dumnezeu, necredința veacului viitor și tăgăduirea judecății”.

¹⁰⁷ Sfântul Maxim tâlcuiește astfel: „Scoțându-ne dracii și pe noi din calea cea dreaptă, ne înconjoară, adică ne dau război din toate părțile: **din față**, arătat; **de jos**, pe ascuns; **de-a dreapta**, prin cele părute bune; **de-a stânga**, prin cele mărturisite [vădit] rele, iar ochii lor la aceasta privesc [țintesc], ca să ne pogoare pe noi la pământ și să ne faca să cugetăm cele alte trupului. Dar noi, atunci când mintea o scot din întreaga înțelepciune și ne înconjoară, zicem: *Bucuria mea, izbăvește-mă de cei ce m-au înconjurat* (Ps. 31: 8)”. Iar Simmah, în loc de *scoțând*, a zis [tradus]: „Fericindu-mă îndată, m-au înconjurat”, adică nu cu curată minte mă fericeau mai-nainte, ci ca să mă scoată și să mă abată din cuviincioasa cale, folosind graiurile fericirii pentru amăgire” (După Teodor al Antiohiei [este vorba de Teodor, episcop de Mopsuestia, din Școala antiohiană, trăitor între anii 350-428, exeget de seamă al Scripturii, dar suspect de nestorianism; cu numele de Teodor al Antiohiei nu cunoaștem pe nimeni]). Pentru aceasta a zis și Sinesie [Sinesie de Cyrene, cca 370-414, episcop de Ptolemais, filosof și ierarh de seamă], în *Cuvântarea despre împărăție* [Imperiu]: „Lauda care se face de către toți, care se face împreună cu îndulcirea, mi se pare că se aseamănă cu otrava: că gustând miere, poftesc pieire”.

ochii lor și-au pus ca să mă plece la pământ.

„Și-au pus, zice, adică au socotit să plece și să-și întoarcă ochii de la Tine, Dumnezeule, Care locuiești în ceruri, și de la poruncile Tale – care hotărăsc să nu nedreptățească cineva pe cel fără de pricină și nevinovat –, și să-i plece jos la pământ, adică la poftele cele pământești, adică acelea de a-și împlini toată îndulcirea dobitocească și irațională. Ori se mai înțelege și astfel: că aceia și-au întors ochii lor, cutezând să mă plece și să mă doboare la pământ, junghiat și omorât de dânșii, precum a tâlcuit Eusebie, zicând: „...Ca să mă clatine și să mă izgonească din starea sporirii celei după Dumnezeu”.

12. Apucatu-m-au ca un leu gata de vânat, și ca un pui de leu ce locuiește în ascunzișuri.

„Cât despre nădejdea vrăjmașilor mei, zice, aceștia m-au apucat, adică venind pe ascuns prin spatele meu, m-au ridicat de la pământ și, ridicându-mă, nevăzut m-au făcut, căci puiul de leu are un astfel de obicei, precum se zice în oarecari istorii: căci leul, bizuindu-se în puterea sa, umblă pe față și vânează, iar puiul de leu, ca unul care nu se bizuiește pe puterea sa, pentru că este mic și neputincios, nu vânează pe față, ci stă într-ascuns în cuibul său, iar trecând vreo vită pe acolo, năvălește și o răpește. Într-un chip asemănător, și dintre vrăjmașii lui David, unii se bizuiau [nădăjduiau] să-l prindă pe față, iar alții într-ascuns, nebizuindu-se în puterea lor¹⁰⁸. Însă diferența nu e de mare însemnătate, căci și leul, și puiul de leu au același înțeles, de vreme ce Proorocul David obișnuiește de multe ori să-și povestească pătimirile și nenorocirile prin ziceri tautologice și cu diferite asemănări, ca prin acestea să-și „mărească” pătimirile, iar prin această mărire să atragă la sine mila lui Dumnezeu.

13. Scoală-Te, Doamne,

„Întrucât Tu, Doamne, zice, se vede [pari] că dormi, pentru îndelunga răbdare și îngăduire pe care o arăți, pentru aceasta, acum, pornește-Te spre izbândire pentru mine, cel ce sunt nedreptățit”, căci aceasta înseamnă zicerea: *scoală-Te*.

¹⁰⁸ Iar Nichita zice: „S-ar putea, zice, că și însuși Satana s-ar putea numi *leu*, iar *puiul de leu* omul cel rău, fiu al Satanei făcându-se, că vrăjmășește pe sfinți, și însuși apostatul [Antihristul] și cei ce cugetă ca dânsul”. Și Sfântul Chiril zice: „Știut să fie că prea cumplitul leu, adică Satana, și arătat [pe față] sare asupra prin slujitorii săi, și ca țincul [cepu] se ascunde, lucrând vrăjmășii, și pe ascuns lucrează”. Iar *apucatu-m-au* se înțelege în loc de „mă așteaptă”, căci celor ce li se pare că va fi ceva, așteaptă, precum aceasta: *Am apucat, Dumnezeule, mila Ta* (Ps. 47: 10), adică „am așteptat”. Aceste cuvinte [din urmă] sunt cuvinte ale lui Teodor al Antiohiei.

întâmpină-i pe ei,

„Întâmpină-i, zice, Doamne, mai-nainte de a isprăvi cu lucrul [duce la bun sfârșit] cele ce cugetă, și nu-i lăsa să le împlinească.”

și-i împiedică;

„Oprește-i, Doamne, zice, din drumul pe care-l fac împotriva mea”; iar zicând *împiedică-i*, a adus înțelesul de la cei ce vor să oprească mergerea cuiva, care, atunci când alții aleargă, își pun piciorul între picioarele acelora, și astfel cu lesnire doborându-i jos.

izbăvește sufletul meu de cel necurat, cu sabia Ta¹⁰⁹ de la vrăjmașii mâinii Tale.

„Cu sabia Ta, Doamne, zice, izbăvește sufletul meu de necredinciosul Saul, și de la supușii și prietenii lui, care sunt vrăjmași ai mâinii Tale, adică ai hirotoniei Tale: adică sunt vrăjmași ai mei.”* Ori *de la vrăjmașii mâinii Tale* zice în loc de *vrăjmașii Tăi*. „Pentru că dacă ei mă vrăjmășesc pe mine, și eu sunt al Tău, apoi vrăjmășind pe robul Tău, pe Tine Însuși Te vrăjmășesc”. Însă pricina pentru care-l numește pe Saul necredincios, am zis-o mai sus. Însă se cuvine ca aceste ziceri să le citim diferit. Iar aceasta: *izbăvește sufletul meu* se potrivește cu ceea ce a zis mai sus, adică la: *Vrăjmașii mei, sufletul meu l-au cuprins* (v. 9). Însă unii se nedumeresc: pentru ce David, care s-a milostivit și nu l-a omorât pe Saul, atunci când l-a aflat dormind în peșteră, acum se roagă lui Dumnezeu să-l omoare cu sabia Sa? Răspundem: într-adevăr, David nu a cutezat a se face ucigaș al împăratului Saul, fiindcă Saul era uns de Dumnezeu, precum am tâlcuit la

¹⁰⁹ Iar la Nichita se află scris astfel: „«Izbăvește sufletul meu de cei necredincioși, cu sabia Ta de la vrăjmașii mâinii Tale», având următorul înțeles: sfinții se roagă a se izbăvi sufletul lor și de la Satana – descoperitorul necredinței, și de la ajutoarele lui, iar acest suflet al lor îl numesc sabie a lui Dumnezeu, ca unul ce stă împotriva prigonitorilor cuvântului și ai propovăduirii, și pe cei ce nu cred în Dumnezeu cumplit rănindu-i, și se roagă a se smulge o astfel de sabie de la dracii și prigonitorii cei potrivnici, care sunt vrăjmași ai mâinii lui Dumnezeu, adică a Unuia Născut Fiului Lui, pentru care Părintele zice: *Eu cu mâna Mea* [adică cu Fiul] *am întărit cerurile* (Is. 45: 12)”. Nichita ia aceasta tâlcuire de la Marele Atanasie. Iar Isihie numește *sabie* dreptatea lui Dumnezeu, care ca o sabie taie toate asuprelile dracilor. Iar Eusebie numește *sabie* pe Cuvântul lui Dumnezeu, care este mai ascuțit decât toată sabia cea cu două ascuțisuri, [este] sufletul pe care l-a luat spre a birui pe vrăjmași”.

* Ca unul care am fost hirotonit și uns cu mâna Ta.

începutul psalmului, la stihul 3. Dar roagă pe Dumnezeu ca Însuși să facă izbândă pentru dânsul, fiindcă se necăjea cu rele pătimiri din pricina lui Saul. Căci precum la cei dintâi era o nedreptate – ca el însuși să-l omoare pe Saul – la cea de-a doua era Dumnezeu îndreptătit să-l pedepsească. Ori, zicând *cu sabie*, nu [a implicat o sabie] omorătoare, ci numai spre sperierea vrăjmașilor săi; însă aceasta a zis-o după omeneasca cuviință: căci așa cum cel ce vrea să scape pe cineva de vrăjmașii săi care îl țin, numai ce scoate sabia din teacă și se repede asupra lor fără [intenția de] a-i omorî, „așa fã, zice, și Tu, Doamne”. Că David nu voia ca Saul să fie ucis, ci numai să se nenorocească, se arată din următoarele cuvinte pe care le zice.

14. Doamne, din puțini de pe pământ, desparte-i pe ei în viața lor*,

„Doamne, zice, pe vrăjmașii mei, încă vii fiind, desparte-i de cei puțini, adică de oamenii cei buni, și să nu se numere împreună cu dânsii, precum și într-alt loc, însemnând același lucru, zice: ...și cu cei dreپți să nu se scrie (Ps. 68: 33). Pentru că după ce se vor osebi ei de cei buni, vor lua cândva cuvenita lor osândire, căci Scriptura obișnuiește să numească pe cei buni *puțini*, după Chiril și Cosma*, fiindcă [în general] sunt răi oamenii cei mai mulți, iar rele biruiesc întotdeauna*, căci în Evanghelie se zice că puțini sunt cei ce se mântuiesc (cf. Lc. 13: 23), și iarăși: *mulți sunt chemați, dar puțini aleși* (Mt. 20: 16). Și fiindcă a zis *puțini*, în continuare zice *de pe pământ*, pentru ca să arate că și oamenii cei puțini și buni de pe pământ sunt ca și cei răi*. Însă [faptul că sunt răi] nu li s-a făcut împiedicare întru a lucra fapta bună. Alături de ea se poate da o variantă eliptică*: „Doamne, desparte-i pe ei de la cei puțini de pe pământul lor”¹¹⁰.

* Este o traducere literală a unui text mai dificil. Ediția Sinodală a Bibliei încearcă o parafrază, redând prin *Doamne, desparte-mă de oamenii acestei lumi, ce-și iau partea în viață*. Însă Zigabenui reușește să limpezească mai bine textul prin tâlcuirea pe care o dă.

* Cu numele de Cosma se cunosc câțiva autori din epoca bizantină: Cosma Indicopleustul (secolul VI), Cosma Vestitor (740-850), și Cosma din Ierusalim (?).

* Biruiesc [aproape] întotdeauna în lucrurile pământești.

* Adică au auzit aceeași chemare de la Dumnezeu.

* κατά ἔλλειψιν.

¹¹⁰ Iar Sfântul Chiril zice: „Desparte, zice, de sfinți și depărtează pe cei răi de la cei preasfințiți, că aceasta se cuvine vieții lor, căci cei ce leapădă de la ei jugul lui Dumnezeu, aceștia își întind cu împotrivire grumazul lor îngrozirii și legiuirilor lui Dumnezeu; căci cum s-ar da (unora ca aceștia) parte și moștenire cu cei ce-și au mintea bine ocârmuită de Dumnezeu?”

și de cele ascunse ale Tale s-a umplut pântecul lor;

Unii au zis, precum Eusebie, că despre aur și argint se poate zice că sunt *ascunse*, deoarece acestea sunt ascunse în sânurile pământului, iar săpându-se și scoțându-se de acolo, se lămuresc în topitoare: „De acestea, dar, zice, s-au umplut pântecul acestor vrăjmași ai mei, adică cămările și vistieriile lor sunt pline de avuții, așa cum este pântecul de mâncări”. Ori zice că: „Pântecul acestora sunt pline de mâncări alese și scumpe, pe care le cumpără cu mari cheltuieli”. Iar alții, precum Teodorit și Cosma, zic că David înțelege aici prin *ascunse* pedepsele cele ascunse ale lui Dumnezeu și învistierite [tezurizate], căci și Moise, vorbind în Deuteronom despre feluritele pedepse ca din partea lui Dumnezeu, zice și el: *Au nu sunt acestea ascunse la Mine? Și nu sunt ele pecetluite în cămările Mele?* (Deut. 32: 34). Deci zic că proorocind David despre pântecul vrăjmașilor săi, zice că se vor umple aceștia de nevăzutele pedepse ale lui Dumnezeu. Că de vreme ce a zis *s-au umplut*, a zis potrivit umpluturii, care umflă pântecul în fiecare zi, și s-a folosit de cele viitoare ca trecute, în loc de „se vor umfla”, pentru că, cu ochii săi cei înainte-văzători, mai-nainte le-a văzut oarecum ca trecute.

săturat-s-au fiii lor,

Porcul era considerat de evrei necurat, pe de-o parte pentru că nu rumegă ca celelalte dobitoace, iar pe de altă parte, pentru că iubește tina și noroiul¹¹¹. Deci prin numele porcului, David a arătat aici prin ghicitură necurăția: „S-au săturat, zice, de necurăție, cheltuindu-și bogăția în dezmierdări și în benchetuiri”. Iar tâlcuitorii cei mai cu de-amănuntul ai Scripturii, tâlcuiesc *fii*, deoarece βασιῶν [evr. Bănîm = fii] se află în izvodul* evreiesc; iar înțelesul este acesta: „Căci vrăjmașii mei, precum s-au săturat de bani, așa s-au săturat și de fii, având mulți fii”. Ori după îndoita tălmăcire de mai sus: „S-au săturat și de averi, și de pedepse împreună cu fiii lor, fiindcă nu numai ei au sporit în bine, ori au fost pedepsiți, ci și fiii lor, ca unii ce au urmat răutatea părinților lor”.

¹¹¹ Și Apolinarie [născut la începutul secolului IV, a fost profesor de gramatică și preot (excomunicat pentru recitarea unui imn închinat lui Bacchus), printre altele, a scris și o versiune a Psalmilor în hexametria homerici, *Metafrasis Psalmorum*, PG 23)], tălmăcind stihul acesta în *Psaltirea Poetică*, se referă la porci [ἔχει χοίρων de la χοίρειος = porc], zicând: „s-au săturat” = πλησθεντες σίαλος [de la σίαλον, porc (îngrășat), fig. mâncău]. Că σίαλος este porcul care se hrănește în casă, adică [vrea să zică că] s-au săturat de necurății, și nu numai ei s-au făcut necurați, ci le-a împărțit necurăția și fiilor lor (așa este scris într-o scolie din codicele Vatican), pentru aceasta este scris și la alții: „S-au săturat de cărnuri de porc”.

* Izvod = versiune, variantă, original. Aici, versiunea ebraică a Bibliei.

și au lăsat rămășițele pruncilor lor.

„Ori bogăția, zice, ori pedeapsa, ambele au ajuns și la fiii fiilor lor, adică la nepoții lor.” Iar de vom înțelege aceasta ca pedeapsă, cuvântul este proorocie pentru acele rele de care vor avea parte vrăjmașii lui; iar de vom înțelege aceasta ca bogăție și ca sporire în bine, acest cuvânt este creșterea prihănirii; pentru că ei, deși au dobândit atât de multe bunătăți, totuși viețuiau în fărădelegi, defăimând buna-sporire pe care a dăruit-o Dumnezeu¹¹².

15. Iar eu întru dreptate mă voi arăta feței Tale,

„Dreptatea mea, zice, adică așezarea iubitoare a inimii mele cea pentru dreptate, precum am zis la începutul psalmului, aceasta mă va face vrednic de privirea și arătarea Ta, Doamne; pentru aceasta, dar, mă voi înfățișa înaintea Ta, în vremea judecării și a răsplătirii celei de pe urmă.”

¹¹² Iar Simmah a tâlcuit zicerea astfel: „Sătura-se-vor fiii și vor lăsa rămășițele lor pruncilor lor”, pe care Teodorit o tâlcuiește astfel: „Am văzut, zice, că pedeapsa Ta cea dreaptă nu o vei aduce numai asupra lor, ci și asupra fiilor și a nepoților lor, care vor urma răutatea strămoșilor lor”. Zice încă și Isihie, dar nu precum socotesc oarecari [tâlcuitori], ci înțelegând aici că hrana fiilor este prihănită de cântătorul de psalmi, căci, deși cele ce intră prin gură nu-l spurcă pe om, pe aceștia îi spurcă ca pe niște necunoscători, Căci, luând de la Dumnezeu fii mulți, nu le-au lăsat fapte bune, ci rămășițele răutății lor, nu moștenirea lor [de la Dumnezeu]. Iar Eusebie zice: „S-au săturat de înseși nașterile [γέννηματων] lor, ale căror rămășițe le-au lăsat pruncilor [νηπίοις] lor. Aceasta s-a zis în blestemele cărții Levitic: *Și veți mânca cărnurile fiilor voștri și cărnurile fiicelor voastre veți mânca* (Lev. 26: 29), căci cuvântul acesta s-a plinit **întâi** în zilele lui Neeman Sirianul, fiul lui Ader, când acesta a înconjurat Samaria, căci atunci, două femei, din pricina foametei silite, s-au hotărât să-și junghie pruncii pentru ca să se hrănească și, după ce amândouă au mâncat pe unul dintre ei, maica acestuia a tras pe cealaltă spre judecată la împăratul lui Israel, pentru că și-a călcat făgăduința și n-a voit să junghie și pe al său, ca iar împreună să-l mănânce, precum se arată în Cartea a IV-a a Împăraților, cap. 6: 26 și urm; **al doilea**, atunci când Nabucodonosor a înconjurat Ierusalimul, pe care Ieremia îl plângea zicând: *Femeile, deși miloase, au fiert cu mâinile lor copiii și i-au mâncat în vremea căderii fiicei poporului meu* (Plângerile lui Ieremia 4: 10); **și al treilea** s-a plinit la cea mai de pe urmă înconjurare a Ierusalimului, cea făcută de romani, când o ticăloasă maică a arătat ostașilor care o gătuiau pentru a le da hrană bucata cea rămasă din fiul său cel tăiat și mâncat, zicându-le: „Mâncați și voi, că și eu am mâncat”, precum istorisește Iosif [Flaviu] în cele despre luarea Ierusalimului ([*Războiul iudeilor contra romanilor*] Cartea a LX-a, cap. 4)”.

sătura-mă-voi când mi se va arăta slava Ta.

„Când voi vedea, zice, Doamne, slava ta, atunci îmi voi sătura dorul, care este acela de a mă învrednici să mă arăt înaintea Ta, și să văd fără mijlocire slava Ta, pentru că păcătoșii nu vor vedea, adică nu se vor îndulci de fața lui Dumnezeu, ci numai dreptii, de aceea a și zis Domnul în Evanghelie: *Fericiți cei ce flămânzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătura* (Mt. 5: 6), adică se vor sătura de cele pe care le doresc, care sunt bunătățile cele veșnice.”

Acest psalm se potrivește și fiecărui om îmbunătățit [virtuos], care este vrăjmașit, că neiubind vicleșugurile, va cere să se judece cu vrăjmașii săi, fie cu cei simțiți [trupești], fie cu cei gândiți [netrupești], iar Saul se va socoti cu nevăzutul Diavol; iar prin cuvinte ale lui Hristos va înțelege poruncile evanghelice; iar prin stătător împotriva dreptei lui Dumnezeu va înțelege pe draci, ca pe niște potrivnici și apostăți; însă pe aceștia îi va înțelege și ca necredincioși și vrăjmași, care l-au scos de sub acoperământul lui Dumnezeu, adică din Rai. Dar și următoarele cuvinte ale psalmului, le va înțelege cu potrivire la sineși. Și se va ruga să se risipească și să se depărteze diavolii, vrăjmașii lui, de la oamenii cei buni, până mai sunt în viață, căci aceștia după moarte nu se vor mai teme de draci; dar și cele despre bogăție, pedeapsă și celelalte le va potrivi la draci, căci aceștia sunt stăpânitori de lume*; iar prin fii și nepoți ai acestora va înțelege oamenii cei răi - ucenici și slugi ai lor, pentru că părinte al unor astfel de răi este Diavolul, precum a zis Domnul: *Voi sunteți din tatăl vostru Diavolul* (In. 8: 44).

* κοσμοκράτορες.

Catisma a treia

PSALMUL 17

Întru sfârșit, slugii Domnului, lui David, care a grăit Domnului cuvintele cântării acesteia în ziua în care l-a izbăvit pe el Domnul din mâna tuturor vrăjmașilor lui și din mâna lui Saul, și a zis:¹

Acest psalm se suprascrie *întru sfârșit* fie pentru că cuprinde proorocii care s-au împlinit la sfârșitul veacurilor, căci vorbește ca din partea Hristos și despre chemarea neamurilor, fie pentru că David a afierosit acest psalm lui Dumnezeu, atunci când s-a pus și sfârșitul, și pieirea vrăjmașilor săi, mulțumind prin el lui Dumnezeu pentru facerile de bine pe care le-a dobândit de la Dumnezeu, fie pentru că David a scris acest psalm la sfârșitul vieții sale. Și se suprascrie *slugii Domnului, lui David*, și nu împăratului sau Proorocului, deoarece aceste numiri sunt dăruiri [harisme] de la Dumnezeu. Iar cel ce voiește să se facă slugă a lui Dumnezeu o poate face prin buna-cunoștință, ca un rob credincios, ori prin buna plăcere, ca un fiu iubit al lui Dumnezeu. Iar David a dobândit ambele înțelegeri* de slugă, fiindcă a fost și slugă și fiu al lui Dumnezeu, statut de fiu al lui Dumnezeu care i-a pricinuit mare laudă, pentru că l-a dobândit cu iubire de osteneală și cu truda lui. Și a zis *cântării* și nu psalmului, deoarece nu numai cu gura a cântat-o lui Dumnezeu, ci și cu organul muzical al psaltirii, căci atunci îmbătrânise și ajunsese la sfârșitul vieții sale, după Teodorit și Eusebie, precum se scrie despre această cântare în Cartea a II-a a Împăraților, cap. 23: 1. Însă noi, prin analogie, zicem acestei cântări psalm. Iar prin *în ziua* a zis vremea când l-a izbăvit Domnul din mâna tuturor vrăjmașilor săi, adică în ziua când s-a văzut slobozit de toți vrăjmașii de până atunci, atât cei de alt neam, cât și cei de o seminție și de un neam cu sine; osebind însă pe Saul de ceilalți *vrăjmași*, l-a pus mai la urmă, sau pentru că era un luptător și vrăjmaș mai înverșunat al său, sau pentru că s-a sfiit

¹ Însemnează că Psalmul acesta se află și la cap. 22 din Cartea a II-a a Împăraților, acesta fiind con-glăsuț [συμφώνως = în armonie cu] cu acela, după Teodorit, având multe asemănări, cu câteva schimbări de numiri.

* Stări, dispoziții trupești și sufletești îndreptate spre Dumnezeu, ca unul ce a dobândit harul Lui.

a-l număra împreună cu ceilalți vrăjmași, ca pe un împărat ce era și ca pe unul ce s-a făcut oarecând făcător de bine al său, și ca pe un socru al său.²

1. Iubi-Te-voi, Doamne, vârtutea mea.

„Deoarece, zice, am dobândit de la Tine, Doamne, multe și mari bunătăți, și pentru că nu-Ți pot răsplăti în vreun fel pentru acesta: *Că cei voi răsplăti Domnului pentru câte mi-a da mie* (Ps. 115: 3), pentru aceasta, ceea ce pot face, aceea și fac, și ce înseamnă aceasta? Să Te iubesc, Doamne, nu precum te iubeam mai înainte, ci acum cu mult mai vârtos Te voi iubi, fiindcă această iubire a mea către Tine este cea dintâi dintre toate poruncile: *Și să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toată puterea ta* (Deut. 6: 5). *Vârtute* a numit David pe Domnul Dumnezeu, pentru că a întărit și a împuternicit* slăbiciunea lui întru a birui pe vrăjmașii cei atât de mulți și puternici.”

Domnul este întărirea mea, și scăparea mea, și izbăvitorul meu.

David numește *întărire* pe Dumnezeu, pentru că l-a întărit și l-a făcut neclătit întru loviturile războaielor și ale ispitelor celor de toate zilele, iar *scăpare*, pentru că l-a primit pe el când alerga sub acoperământul Lui, și l-a păzit cu dumnezeiescul Său ajutor, iar *izbăvitor*, pentru că l-a izbăvit și l-a scăpat de la cei ce nădăjduiau să-l închidă și să-l robească³.

² Zice însă dumnezeiescul Chiril că: „Cei ce au crezut în Hristosul Cel născut din seminția lui David, și împreună cu El s-au făcut fii ai lui David, aceștia Îi înalță lui Hristos această cântare, ca unii ce s-au izbăvit de toți vrăjmașii și de stăpânitorul veacului acesta, pe care Fiul (lui Dumnezeu) l-a gonit [a înlăturat tirania cea asupra noastră]”. Zice însă și Atanasie că: „Din mâna vrăjmașilor lui și din mâna lui Saul s-ar putea da [ar putea cădea] la vrăjmașii cei gândiți și la domnul lor”. Iar Asterie zice și pricina pentru care nu se zice cântare, ci psalm: „David a zis *cuvinte de cântare*, și nu psalm de cântare, căci nu întrebuița alăuta sau timpana, ci grăia lui Dumnezeu vorbind, căci bătrânului, organele muzicale îi sunt de supărare, că și lui Barzilai Galaaditeanul, care-l ospătase pe David în timpul războiului, cu Abesalom, David i-a zis: *Hai cu mine, a zis regele către Barzilai, și te voi ospăta și eu în Ierusalim. Mult oare mi-a mai rămas de trăit, a răspuns Barzilai, ca să merg cu regele la Ierusalim? Eu am acum optzeci de ani. Mai pot eu oare osebi binele de rău? Și va afla oare robul tău gustul celor ce va mânca și va bea? Sau voi fi eu în stare să aud glasul cântătorilor și cântăreților?* (II Împărați 19: 33-35)”.

* I-a dat putere de întărire.

³ Pentru aceasta zice și Teodorit: „David facerile de bine le face numiri dumnezeiești, iar din catalogul bunătăților pe care le-a dobândit face catalog de numiri”. Pentru aceasta și Sfântul [!] Augustin, în cap. 18 al singuraticelor cuvinte din Kekragariu [din gr., lit.; se

2. Domnul este ajutorul meu și voi nădăjdui spre Dânsul.

„Dumnezeul meu, zice, numai El S-a arătat întotdeauna ajutor al meu, pentru aceasta numai întru Dânsul voi nădăjdui, fără a mă micșora cu sufletul*, ori a mă teme de vreo ispită care va veni, și fără a mă deznădăjdui de mântuire.”

3. Apărătorul meu și cornul** mântuirii mele, și sprijinitorul meu.

„La războaie, zice, primind în loc de pavăză, singur [doar] acoperământul lui Dumnezeu, nu voi fi lovit de vrăjmași, căci cele ce apără pe oarecari obișnuiesc a pune înaintea aceloră paveze și apărători [scuturi], ca să oprească de la ei loviturile de la vrăjmași. Iar *corn de mântuire* l-a numit pe Dumnezeu, ca pe un izbăvitor și mântuitor; căci și dobitoacele cele cornute folosesc coarnele atunci când se luptă, lovesc și izbândesc asupra vrăjmașilor. Căci de vreme ce unele sunt armele înainte-păzitoare [de apărare] și altele cele ostășitoare [de atac], pentru aceasta și David zice aici că Dumnezeu este și armă înainte-păzitoare și armă ofensatoare [de ofensivă]. Căci în mulțimea de lovituri, El este Cel ce izbăvește pe robii Săi și, totodată, Se oștește și nimicește pe vrăjmașii lor. Iar *sprijinitor* Îl numește pentru că sprijinește și mângâie pe aceia care cad în întristări, și-i ridică din necazurile ce le pățimesc⁴.

4. Lăudând, voi chema pe Domnul, și de vrăjmașii mei mă voi mântui.

După ce David a arătat mai sus pe Dumnezeu cu deosebite numiri de ajutorări – fiindcă Dumnezeu în multe feluri i-a ajutat și cu deosebite chipuri, de aceea – acum zice: „Că eu nu m-am făcut izvod de atâtea, și de aceste feluri de numiri Domnului, ca și când n-aș mai avea trebuință de ajutorul Lui. Ba! Ci cu numirile acestea Îl laud și Îl măresc, pentru ca să arăt voința bine mulțumitoare pentru facerile de bine cu care m-a miluit. Pentru aceasta, Îl voi chema pe Domnul

ref. la *Soliloquia - Solilocvii*], zice: „Iubi-te-voi Doamne, Dumnezeul meu, puterea mea, iubi-te-voi, negrăită bucuria mea, și nu voi via întru sine [prin sine], ci întru Tine, toată viața mea cea întru ticăloșia mea mai-nainte fiind nimicită, întru mila Ta, a doua oară s-a ridicat”.

* μικροψυχῆω.

* κέρας = corn. Cornul este folosit aici ca simbol al măreției și puterii [conducătoare].

⁴ Zice însă Asterie: „Corn de mântuire este Hristos, pentru aceasta a zis și Zaharia: *Și a ridicat corn de mântuire în casa lui David slugii Sale* (cf. Zah. 2: 4). Și iarăși *corn*, fiindcă S-a făcut din părinții și boierii poporului: *Ai căroră sunt părinții și din care după trup este Hristos* (Rom. 9: 5). Iar *corn* este și împărăția, după ceea ce este scris: *Și va înălța corn Unsului Său* (I Împărați 2: 10).

în toată viața mea, căci pentru aceasta a zis mai sus că *voi nădăjdui spre Dânsul* (v. 2), iar aici că *mă voi mântui de vrăjmașii mei*. Căci deși m-am izbăvit de vrăjmașii mei de până acum, e cu puțință - de se va întinde și viața mea mulți ani - să se scoale și mulți alții asupra-mi”. Acestea zicându-le Proorocul împărat, întoarce acum cuvântul și numără atât osebitele primejdii ce le-a suferit, cât și felurile ajutorări pe care le-a câștigat de la Dumnezeu, însă la povestirea acestora întrebuințează tropi*, metafore și asemănări, spre mai multă înțelegere a lucrărilor⁵.

5. Cuprinsu-m-au durerile morții⁶

Femeile ce poartă în pânțece au parte de chinuri, căci fireștii pori ai părților celor născătoare se îngheșue și se strâmtorează; iar la bărbați, prin chinuri înțelegem durerile ce se fac din necazuri; iar la femei, chinurile și durerile se pot numi chinuri și dureri de viață, pentru că ele aduc pe prunc la lumina vieții, și iarăși, la bărbați, dimpotrivă, chinurile și durerile se numesc de moarte, pentru că aduc pe cei ce le au în întunericul morții. Dar Proorocul îndrăznește să zică că: „Eu din toate părțile m-am cuprins de chinuri și de dureri”. Pentru aceasta, cu numele chinurilor și a durerilor, a vrut să arate iuțimea acestora.

* τρόπας = tropi, figuri de stil.

⁵ Vrednic de luare aminte este ceea ce zice aici Proorocul, că în Ps. 49 zice că, după ce cineva se va izbăvi și se va mântui de vrăjmașii săi, atunci să slavoslovească pe Dumnezeu: *Cheamă-Mă în ziua necazului și te voi izbăvi și Mă vei preaslăvi*, iar acesta [versetul de față] dimpotrivă, că întâi slavoslovește cineva și cheamă pe Dumnezeu și apoi se mântuiește de vrăjmașii săi...; dar din acestea doua ce să încheiem? Că se cuvine ca totdeauna omul să slavoslovească și să laude pe Dumnezeu, și mai-nainte de a se izbăvi de vrăjmași, și după ce se va izbăvi, încă și în vremea în care se izbăvește de ei [nu numai imediat după ce s-a izbăvit, ci și după aceea, când pare că nu mai este nici o primejdie].

⁶ Iar la Nichita, acestea se tâlcuiesc astfel: „Iar cei ce au crezut în Hristos numesc *dureri ale iadului și ale morții* poftele cele care-i spurcă, care de nu le-ar tăia cineva de la început, nasc moarte, că pofta, zice, zămisind, naște păcat, iar săvârșindu-se păcatul, naște [ἀποκύει = naște, aduce] moartea. Iar *râurile fărădelegii* sunt numite acele ispite pe care le însemna și Mântuitorul prin ploaia și râurile care lovesc în casa cea întemeiată pe piatră, căci precum râurile se fac din ploaia care se rupe de vânturi, tot astfel și năprasnicele ispite de la Diavol, care din cer a căzut [ca un râu al fărădelegii]”. Iar Asterie zice: „Când cineva este prins în fărădelegi, atunci este ținut în pânțele Diavolului ca un prunc, iar dacă se pocăiește, iese viu din pânțele Diavolului, ca și Iona din cel al chitului. Deci de vreme ce David s-a prins într-o fărădelegi, în cea a [fărădelegea] preacurviei și a uciderii și s-a pocăit, iar Dumnezeu a rupt legăturile păcatului său, David a zis *rupt-ai legăturile mele*, mărturisind însă pierzătoarele chinuri, zice: «Cuprinsu-m-au durerile morții, dar nu m-au ținut». Iar *râurile fărădelegii* sunt gândurile poftelor și începăturile relelor. Deci dacă sufletul s-a întemeiat pe frica de Dumnezeu, ca pe o piatră, îl tulbură râurile nelegiurii, dar nu-l răstoarnă”. Iar Didim zice că *durerile morții și ale iadului* sunt păcatele de moarte.

și râurile fărădelegii m-au tulburat.

Râuri de fărădelegi numește David războaiele cele vremelnice și de năprasnă și tari ale neamurilor nelegiuite, căci astfel sunt și râurile, care curg în repejune și de năprasnă în vreme de furtună și ploaie multă, căci cei de alt neam vicleneau împotriva lui David, pizmuindu-l și căutând să-l omoare. Însă nu fără potriveală a zis că *m-au tulburat*, că precum râurile în vremea puhoiului tulbură și răscolesc orice le stă înaintea, cu un chip asemănător și David pătimea în gândurile sale tulburare și nedumerire, din pricina năprasnicelor atacuri ale celor de alt neam.

6. Chinurile iadului m-au înconjurat,

Zicerea acesta este asemenea cu cea de mai sus, adică cu: *M-au cuprins durerile morții*. Cuprinderea și înconjurarea înseamnă unul și același lucru; iadul și moartea sunt și ele unite între ele, căci iadul este un loc neplăcut, adică întunecat, rânduit sub pământ sufletelor celor ce au murit, precum a zis Marele Vasile la Psalmul 15: 10 (vezi sub-însemnarea de acolo): *Nu vei lăsa sufletul meu în iad*. Deci, deoarece sunt și chinuri, adică dureri de naștere și de viață la femei, precum s-a zis mai înainte, pentru aceasta zice aici David că l-au înconjurat chinurile, căci acestea nasc moartea spre slujirea iadului, moartea despărțind sufletul de trup, iar iadul ia sufletul la sine. Ori poate a zis *chinurile iadului* în loc de durerile ce duc la iad sau spre slujitorii* iadului.

întâmpinatu-m-au cursele* morții.

„M-au întâmpinat, zice, străjile și pândirile [comploturile] care pricinuiesc moarte, căci ceea ce înseamnă pentru vânători cursele, aceea este la vrăjmași și la luptători străjile și pândirile; căci precum vânătorii prind în curse dobitoacele cele cu patru picioare și păsările, tot așa și luptătorii vrăjmași prind pe oameni cu pândirile.”

7. Și când mă necăjeam, am chemat pe Domnul,

„Când mă strâmtoram, zice, de necazuri, atunci chemam pe Domnul spre ajutorul meu.”

* Lit. diaconi = διάκονοι.

* παγίδες = curse, ispite, la[n]țuri.

și către Dumnezeu meu am strigat

„Am înălțat, zice, glasul inimii mele cel gânditor [înțelegător] către Dumnezeu, fiind silit de multă nevoie.”

8. Auzit-a glasul meu din Biserica* cea sfântă a Lui;

Prin *Biserică* trebuie să înțelegem cerul, precum am tălmăcit mai înainte, sau cortul mărturie, deoarece locașul cel mare (adică Biserica) din Ierusalim nu era zidit în vremea lui David, fiind zidit mai târziu de Solomon; deci: „Auzit-a Dumnezeu din cer...” nu simțual [prin simțuri], cu urechi trupești, ci cu dumnezeiască cuviință. Pentru că noi, oamenii, neputând să înțelegem sau să spunem puterile și lucrurile lui Dumnezeu, prin care ține și chivernisește lumea, pentru aceasta le arătăm cu închipuirile și asemănările simțurilor, adică vederea, auzul și celelalte. Că prin aceasta luăm oarecare înțelegere și cunoștință de lucrurile* lui Dumnezeu.

și strigarea mea înaintea Lui

„Totdeauna, zice, glasul inimii mele cel mare și gânditor ajunge înaintea lui Dumnezeu, fiindcă numai către singur Acesta strig întru nevoile mele.”⁷

va intra în urechile Lui.

„În vreme cuviincioasă, zice, mă va auzi Dumnezeu.” Însă aceste cuvinte ale rugăciunii lui David să le folosim și noi, creștinii, mulțumind totodată lui Dumnezeu și povestind loviturile și războaiele dracilor.

* *ναός* = templu, locaș, naos, [locul] cel sfânt etc. Traducătorii mai vechi nu de puține ori traduc termenul (și sinonimele acestuia) cu *biserică*, termen prin care este denumit templul iudaic, pentru simplul motiv că acesta a fost un fel început sau temeii parțial al Bisericii creștine, care la rândul ei are la bază așa-numita Biserica a creației, respectiv omul însuși. Tema este dezvoltată în Epistola către Evrei a Sfântului Apostol Pavel. Mitropolitul Veniamin redă aici prin *locaș sfânt* [*ναοῦ ἁγίου*].

* *ἐνέργειων*, de la *ἐνέργεια* = acțiune, lucrare, lucru, energie.

⁷ Aceasta este tâlcuită la Nichita de dumnezeiescul Chiril: „Dar strigarea lui David nu este simțită, căci lucrul este fără de rânduială și necuviincios sfinților, ci era o rugăciune întinsă de minte, iar *urechile* sunt atribuite lui Dumnezeu, precum și la noi, oamenii, cu dumnezeiască cuviință, se înțelege, căci când zice David: *și strigarea mea va intra în urechile lui Dumnezeu*, înțelegem de aici că [Dumnezeu] a căutat spre necazul lui și a primit rugăciunea lui. Însă dă îndrăzneală și nouă a nu tăcea în necazuri, ci mai ales a striga către izbăvitorul Dumnezeu”.

9. Și s-a clătinat și s-a cutremurat pământul,

Prin aceste cuvinte, David proorocește despre Dumnezeu și zice cele ce vor să fie ca fiind întocmai cum s-a făcut în trecut, căci aceasta este o însușire* a proorociilor, pentru că în vremea lui David nu a urmat cu lucrul nici o minune ca aceasta. Însă, în loc de *s-a clătit și s-a cutremurat pământul*, Achilla a zis [tradus prin]: „s-a mișcat și s-a clătit pământul”; aici, *pământ* se numesc oamenii, cei ce locuiesc pe pământ: atunci când învăța Hristos, evreii și neamurile s-au clătit, adică s-au tulburat de vestea Lui, căci tulburarea se numește și clătire, iar că *s-a cutremurat* arată că s-au înfricoșat de minunile pe care le făcea, căci această frică se numește cutremur. Iar oamenii ce locuiau atunci pe pământ s-au pornit [mișcat] și într-alt chip de vestea lui Hristos: unii alergau ca să-L vadă și să-L audă, clătindu-se de tulburare în cugetările și socotințele lor, numai că, unii, zicând într-un fel, alții ziceau altminteri⁸.

și temeliile munților s-au tulburat și s-au clătinat, că s-a mâniat pe ele Dumnezeu.

„*Munți*, zice, să-i înțelegi pe draci, pentru mândria și fudulia lor, iar *temelii*, cugetările cele adânci ale dracilor.” Că văzând dracii că nebiruită este puterea lui Hristos, se tulburau în gânduri, nedumerindu-se [și zicând]: *Cine este Acesta?*^{*} Astfel tulburându-se cugetările lor, dar s-au și clătinat, căzând din puterea ce o aveau mai înainte, iar aceasta o au pățimit, pentru că Dumnezeu s-a mâniat pe ei, căci mult îi tiranizaseră pe sărmanii oameni. Zicerile acestea se pot înțelege și pentru minunile ce s-au făcut în vremea patimilor Domnului, când s-a cutremurat pământul și pietrele s-au despicat, pentru că s-a mâniat Dumnezeu pe iudei, ca pe unii care au răstignit pe Fiul Său.

* ἰδίωμα, vezi mai sus.

* Unii neliniștindu-se pozitiv, alții negativ.

⁸ Drept aceea, și pentru nașterea lui Hristos s-a scris că: *Auzind Irod împăratul, s-a tulburat, și tot Ierusalimul împreună cu el* (Mt. 2: 3). Și iarăși: *Și intrând El în Ierusalim, s-a clătinat toată cetatea* (adică cei ce erau în cetate), *zicând: Cine este acesta?* (Mt. 21: 10).

* Această întrebare o puneau adesea și iudeii care nu credeau în El, al căror tată, după pământul Mântuitorului, era Diavolul, care-i arunca în nedumeriri de tot felul.

10. Suitu-s-a fum întru mânia Lui,

„Când S-a mâniat, zice, Ziditorul oamenilor, vrând să nimicească fapturne Sale, întâi a ieșit fum, după dumnezeiescul Chiril, care lucru a fost o mică și puțină izbândire asupra dracilor. Fiindcă acest fum al mâniei lui Dumnezeu, pe cei ce cred întru El, îi slobozea din rătăcirea dracilor, iar pe draci îi izgonea din oamenii care se îndrăceau, așa cum fumul este un început al focului. Iar dracii care se izgoneau strigau așa: *Ce ai Tu cu noi, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu? Ai venit aici mai înainte de vreme ca să ne chinuiești?* (Mt. 8: 29)⁹.

și foc de la fața Lui se va aprinde;

Dacă mai-nainte s-a arătat fum, negreșit după aceasta va urma foc, precum zice aici David, care este izbândirea cea mai de pe urmă și nelucrarea completă a diavolului. Iar focul acesta se va aprinde de la fața lui Dumnezeu, adică de la Hristos, care este una din fețele [persoanele] Dumnezeirii Celei în Unime. Ori prin *de la fața Lui* se înțelege în loc de „înaintea Lui”, după cum a zis David într-alt loc: *Foc înaintea Lui va merge, și va aprinde împrejur pe vrăjmașii Săi* (Ps. 96: 3). Iar prin *se va aprinde* vrea să zică „va arde”.

cărbuni s-au aprins de la Dânsul.

Întrucât Dumnezeu este foc Care topește puterea cea rea a dracilor, pentru aceasta și Ucenicii și Apostolii Lui s-au împărtășit de această lucrare a lui Dumnezeu: s-au aprins din dumnezeiescul foc ca cărbunii, arzând puterea diavolului cu focul credinței lor. Căci a zis Domnul către ei: *Iată, v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii, și peste toată puterea vrăjmașului...* (Lc. 10: 19). Însă a zis și dumnezeiescul Isidor Pelusiotul: „Cărbunii s-au aprins de la Dumnezeu, adică sfinții”, căci, îndumnezeindu-se prin unirea cu Dânsul, se numesc cărbuni aprinși.

⁹ A zis și Grigorie Teologul: „Deci dumnezeiescul David bine închipuiește dumnezeiasca mânie asupra vrăjmașilor săi, numind *fum* începutul mâniei, iar *foc*, arătata aprindere [manifestarea mâniei] și centrul [ἀκμήν = punctul culminant] pornirii, iar *cărbuni aprinși*, cele mai de pe urmă bătăi [dureri]”. Însă zice și dumnezeiescul Chiril: „Căci așa cum fumul merge înaintea focului, iar focul, aprinzându-se și materie de lemn mistuind, urmează a se face jăritic, tot astfel și mânia lui Dumnezeu: a început ca prin fum și a crescut ca focul și, la sfârșit, a topit pe vrăjmașii lui David. Și potrivit se zice că pedeapsa este ca un *fum*, căci pricinuieste lacrimi, fumul cu putere scoțând din ochi lacrimi atunci când cade asupra ochilor”.

11. Și a plecat cerurile și S-a pogorât,

Vrând cântătorul de psalmi să arate ascunderea [tăinuirea] cea necunoscută* a dumnezeieștii Întrupări a Fiului, a zis că *a plecat cerurile* până la pământ, pogorându-Se fără sunet, căci, nepricepând toate puterile îngerilor, S-a sălășluit El în pânțele Fecioarei¹⁰; însă prin acest cuvânt a închipuit trupește dumnezeiasca înomenire, care prin cele următoare se face mai limpede înțeleasă.

și negură sub picioarele Lui.

Negură este întunericul, *picioarele* sunt [indică] umblarea [mersul], deoarece pricina și cuvântul [rațiunea] înomenirii sunt ascunse, iar chipul ei este nepriceput [de neînțeles]. Ori se mai înțelege și într-alt fel, căci așa cum de multe ori prin pământ sunt numiți oamenii cei pământești, ori cei ce locuiesc pe pământ, tot astfel prin ceruri se înțeleg îngerii cei cerești, cei care locuiesc în cer: pe aceștia i-a adus Dumnezeu-Cuvântul când S-a pogorât pe pământ. Căci în Evanghelii este scris: *...iată, îngerii au venit către Dânsul și-I slujeau Lui* (Mt. 4: 11). Iar zicând pogorârea lui Dumnezeu, a zis-o după înțelegerea trupească, fiindcă Dumnezeu nu este circumscris, căci El umple toate [cu slava Lui], însă în chip negrăit și neînțeles¹¹.

* lit. nesimțită, nepercepută [ἀνεπαίσθητον].

¹⁰ Iar la Sfântul Maxim se scriu acestea (la *Întrebarea 42*): „Deoarece unii se nedumeresc cum puterile cerești n-au avut cunoștință de înomenirea Domnului, când proorociile cele de dinainte de întruparea Domnului prin îngeri s-au făcut, iar Gavriil binevestește zămislirea Fecioarei, iar pe păstori tot îngerii îi învață taina? Răspuns: Cum că îngerii au știut de înomenirea Domnului ce urma să fie, nu trebuie să ne îndoim, însă zămislirea Domnului este ceea ce le era de neînțeles precum și chipul ei: cum fiind peste toți, și întru Tatăl fiind, întru toate și pe toate plinindu-le, cu totul era și în pânțele Fecioarei”.

¹¹ Iar la Nichita, și altul tâlcuiește aceasta, zicând: „Iar că *S-a coborât*, se zice omenește, însă însemnează că pe Sine S-a deșertat și S-a smerit, chip de rob luând, Cel ce pretutindenii este de față, călcând pe al nostru întuneric, iar de taie cineva întunericul, despărțindu-l de nemărginita lumină, după o a doua propunere – că nu numai după dumnezeire este cu totul necunoscut, ci și după iconomia înomenirii – (pe care trebuie să o înțelegem prin *picioare*) este cu anevoie privit, că prin picioare s-ar înțelege chipul mergerii, ca și în lucrări, adică întru ale ocârmuirii [administrației], căci adâncul tainei este nevăzut pentru tot omul”. Iar Isihie: „A plecat cerurile ca să unească pământul cu cerul; și celor de jos să le dăruiască împărtășire către cele de sus, că nu s-ar fi făcut aceasta de nu s-ar fi coborât pe pământ în acest chip, un chip prin care putea fi primit, adică în trup, sub ale cărui picioare a stat întunericul”.

12. Și S-a suit pe heruvimi și a zburat, zburat-a peste aripile vânturilor.

Aceste cuvinte proorocesec Înălțarea Domnului. Despre felul în care heruvimii L-au ridicat pe Hristos la Înălțare, arată Iezechiel, care s-a învrednicit a vedea aceasta cu ochii săi cei proorocești: *Și și-au ridicat, zice, heruvimii, aripile lor, ținând și roțile cu ei, și s-au înălțat de la pământ înaintea mea (...) și slava Domnului lui Israel era deasupra lor* (Iez. 10: 19). Iezechiel zice aceste cuvinte despre mântuitoarea Înălțare a Domnului, fără [a avea parte de] grăire împotriva; dar și Pavel a numit pe Hristos strălucirea slavei. Și a zburat peste aripile heruvimilor, pe care mai jos i-a numit și vânturi, din pricina iuțimii și mișcării lor grăbite. Și, într-adevăr, Cel ce Se înălța, ședea pe heruvimi, care sunt arătați de Dumnezeire ca fiind plini de cunoștință și înțelepciune, iar Apostolilor le-a fost arătat Domnul șezând pe aripile vânturilor și ale norului, numind vânturile înaripate, pentru mișcarea lor cea foarte iute, căci înaripate se numesc și toate cele ce străbat văzduhul. Drept aceea, prin urmare, fiindcă vânturile străbat văzduhurile, iar norii sunt purtați de vânturi, pentru aceasta se pot numi și ei înaripați.

13. Și Și-a pus întunericul ascundere a Lui,

Prin *întuneric* trebuie să înțelegem ceea ce nu se vede. Zice dar David aici că Cel ce S-a ascuns nu se vedea, deoarece L-a ascuns nevederea. Căci aceasta [nevederea] a pus-o împrejurul Lui ca acoperământ, de aceea s-a și scris: *că un nor L-a luat pe El de la ochii lor* (Fapte 1: 9). Ori prin *întuneric* se înțelege trupul, întru care Se ascundea Dumnezeu, ori prin *Și-a pus întuneric* se înțelege „Și-a pus neînțelegere” care Îl ascundea, nelăsând pe cineva să înțeleagă Dumnezeirea Sa, din pricina întunecimii* care cuprinde toate mințile care caută să vadă adâncul cunoștinței Dumnezeirii Lui¹².

* Întunericul Dumnezeirii a fost și este înțeles în Ortodoxie atât ca o supraabundență de lumină cu care Se înveșmântează [acoperă] sau Se ascunde Dumnezeu, cât și ca un întuneric al minții oamenilor, pricinuit de legătura cu această supraabundență de lumină pe care nu o pot suporta. Totuși, ambele direcții sunt fețe ale aceleiași monede. La fel, lumina soarelui ne pare mai puțin luminoasă atunci când încercăm să ne uităm direct la soare, în acel moment suntem cuprinși de o *nevedere*, cum zice autorul mai sus, sau de o orbire. Tot astfel, vederea sau cunoașterea lui Dumnezeu prin *nevedere* sau necunoaștere e una cu o vedere [cunoaștere] mai presus de vedere [cunoaștere], este beția sau scăldarea în supraabundența luminii dumnezeiești. Supraabundența razelor ne orbește, iar atunci *vedem prin nevedere*. Despre această *vedere prin nevedere* vorbesc sfinții isihăști din Filocalie.

¹² Iar Sfântul Dionisie Areopagitul tâlcuiește această zicere mai înalt, grăind: „De multe ori, în loc de pătimire, la Dumnezeu se zic cele ale privațiunii, precum aceasta: *Și Și-a pus întunericul ascunderea Lui*, pe care [ascundere] Apostolul Pavel o numește lumină

împrejurul Lui cortul Lui;

Prin *cort* numește aici trupul cel luat de Dumnezeu-Cuvântul, pe care El însuși l-a numit locașul Lui (sau biserică), căci zice: *Stricați locașul acesta* (In. 2: 19), numindu-l astfel pentru că într-însul a locuit, nu ca un circumscris într-însul, ci ca un atotputernic Care locuiește într-însul în mod netălmăcit. Însă David a zis aceasta ca să arate că Domnul S-a înălțat cu trupul și că nu l-a lepădat, precum în urmă au bârfit oarecari stricați la minte [diferiți eretici]. Ori prin *cort* numește slava și strălucirea neapropiată a Dumnezeirii, pentru că Dumnezeu locuiește în lumină neapropiată, după Apostolul (cf. I Tim. 6: 16). Lumină care, fiind împrejurul firii Dumnezeirii, o ascunde, întorcând [respingând] ochii și mintea acelor care vor să o vadă¹³.

apă întunecoasă în norii văzduhurilor.

Prin *apă* David numește aici vestirea cea despre Hristos, iar *norii*, proorocirile Proorocilor, după Hrisostom. Deci ne dă să înțelegem astfel: propovăduirea pentru [lui] Hristos a fost „întunecată”, iar cea în proorocii cu anevoie de înțeles, iar acesteia [propovăduirii] îi zice *apă* pentru că a răcorit pe cei ce leșinaseră din pricina uscăciunii [din deșertul] rătăcirii, iar *nori* pentru că pe Cel ce-L vestea Îl aveau ascuns, iar *văzduhuri* pentru curăția și agerimea minții; și cum că Scriptura îi numește de multe ori pe Prooroci *nori*, martor este Isaia care,

neapropiată, căci lumina neapropiată pentru aceasta este nevăzută, asemănându-se cu nevăzutul întuneric, încât nevederea cu un astfel de chip este numită nevăzută și lumina cea cu totul luminoasă, ca una ce covârșește vederea [aruncând-o în întuneric]; iar necunoștința lui Dumnezeu este trecerea peste cunoștință, iar ceea ce se numește nebunia lui Dumnezeu (cf. I Cor. 1: 25) este puterea cea mai presus de înțelepciune [τὸ ὑπέροσφον = înțelepciunea cea mai presus de orice înțelepciune (omenească)].

¹³ Iar la Nichita se tâlcuiește astfel: „Însă dacă se cugetă că Dumnezeu este lumină, cum se acoperă El cu întuneric? Poate că lucrul de cunoscut se acoperă cu necunoștință, necunoștință care este afirmată de cel ce voiește să cunoască”. Ori, după Grigorie Teologul, întunericul este trupul, căci între noi și Dumnezeu stă acest întuneric trupesc, precum de demult norul, între egipteni și evrei, ori acoperământul, între Moise și orbirea ierusalimitenilor, și poate aceasta este ceea ce a vrut să zică David prin punerea întunericului ca ascundere a Lui: grosimea noastră, pe care puțini puțin o zăresc [puțini își dau seama de limitarea la care ne supune grosimea, întunericul sau neputința trupului, de aceea, în cunoașterea lui Dumnezeu, atunci când e cu neputință să mai înaintăm în cugetări despre El, fie în rugăciune, fie teoretic, ni se pare că am dat de un întuneric, de un zid, de un acoperământ rânduit de Dumnezeu pentru a nu ne depăși limitele omenești. Nu înseamnă că Dumnezeu se poate cunoaște până la un punct, viața veșnică e o cunoaștere neîncetată a lui Dumnezeu, făcută posibilă de bucuria comuniunii de iubire cu El].

numind casa lui Iacov *vie*, pomenește și norii, poruncind să nu cadă ploaie peste ea: *...și norilor le voi da poruncă să nu-și mai verse ploaia peste ea* (Is. 5: 6). Adică „voi porunci Proorocilor să nu mai proorocească evreilor cele ce vor să fie”¹⁴.

14. De strălucirea feței Lui, norii au trecut,

„Din strălucirea, zice, a venirii Domnului, care luminează nu numai pe cei ce sunt aproape, ci și pe cei ce sunt departe, întunecatele și neluminatele proorocii s-au dezlegat, precum atunci când răsare soarele, se dezleagă întunericul norilor, iar partea cerului pe care ei o ascund se vede limpede.” Ori prin *nori* trebuie să înțelegem aici întunericul legii vechi, căci atunci când a strălucit Hristos, atunci s-a dat la o parte vălul* închipuirilor* și a ghicitorilor [enigmelor] legii, cunoscându-se că toate acestea preînchipuiau [erau prototipurile] și însemnau [erau icoanele] lui Hristos: *Că sfârșitul legii este Hristos*, după Apostol (Rom. 1: 4). Deci, după această tălmăcire, zicerea se unifică astfel: „De strălucirea cea de dinaintea Lui, adică cea a Lui*, ori a arătării Lui, norii au trecut”. Iar citind zicerea după tălmăcirea cea de dinainte, vei osebi aceasta: [luând] *de strălucirea* și unind-o cu cele din urmă, vei culege următoarea înțelegere: că de vreme ce Domnul a strălucit după dumnezeiesc-omeneasca* Sa petrecere, înaintea Sa, adică în locul Său, Apostolii, stropind cu cuvântul propovăduirii ca cu o rouă, au

¹⁴ Pentru aceasta, la Nichita se tâlcuiește astfel: „...Însă nu nori de pământ, ci de văzduhuri [ἀέρων] sunt dumnezeieștii Prooroci, ca unora ce nu le este un văzduh gros din umeda aburire a pământului alcătuit, apoi ridicându-se în vânturi, când ia de la ele destoinica [ἀξιόλογος = vrednica de pomenire] adunare și greutatea cea din umezeală, cea semănată într-însul, și astfel, când se face îndestulare, sloboade picături pe pământ – astfel este firea ploilor, aflând ele începutul de la pământ, și iarăși se aduc la pământ prin aer, tot astfel și Proorocii, purcezând din firea comună, iar pentru curăția sufletului, cu puterea Sfântului Duh preînălțându-se, stropesc în sufletele cele aducătoare de roadă stropi de cuvinte roditoare. [Text mai dificil, ideea ar fi următoarea: așa cum apa circulă în atmosferă - de la pământ la cer - udând pământul și făcându-l să dea roade, tot astfel și Proorocii, cu puterea Duhului care îi înalță cu mintea de la pământ la cer, stropesc în pământul sufletelor semințele cuvintelor dumnezeiești pentru ca acestea să dea rod de fapte bune.]

* κάλυμμα = vâl. Despre acest vâl vorbește Sfântul Apostol Pavel în II Cor. 3:13 ș.u. Vălul este înțeles ca un fel de impediment, o piedică spirituală [împietrire, patimă, întuneric, neștiință etc.] în cunoașterea lui Dumnezeu.

* συμβόλων = simbol.

* Care iradiază din El.

* θεανδρικὴν = teandrică, divino-umană.

străbătut lumea și, adăpând holdele sufletelor, au odrăslit într-însele roadele faptelor bune¹⁵.

grindină și cărbuni de foc.

Aceasta se poate potrivi și la tâlcuirea și înțelegerea cea dintâi [dinainte] despre Prooroci, pentru că și proorocirile se aseamănă cu grindinile, din pricina greutății de înțelegere ce le caracterizează, și cu *focul*, deoarece ard zicerile împotriva ale celor ce nu cred. Drept care, întemeiați pe cele zise înainte, norul, grindina și focul, înseamnă unul și același lucru, ca unele ce au stricat rătăcirea, căci *grindina* lovește viile cele deschise [din câmp deschis] și strică sadurile și dobitoacele, iar *focul* este cel ce a ars păgânătatea¹⁶.

15. Și a tunat Domnul din cer, și Cel preaînalt a dat glasul Său.

Domn preaînalt se numește Dumnezeu, ca stăpân și preaînalt. Însă a tunat și a dat glasul Său atunci când Fiul a strigat către Tatăl: *Părinte, preaslăvește-Ți numele! Atunci a venit glas din cer: Și L-am preaslăvit și iarăși Îl voi preaslăvi* (In. 12: 20). Drept care, zicerea *a tunat* s-a zis după socoteala* celor ce auzeau. Iar aceasta, *a dat glasul Său*, s-a zis despre adevăratul și viul glas ce l-a dat Părintele, căci glas viu fiind, celor ce-l auzeau li s-a părut tunet.

Însă nu trebuie să ne mirăm dacă vedem că proorocirile nu au urmare [nu-și ating scopul] și rânduială, căci din aceasta se arată că Proorocii nu prooroceau cele pe care le voiau și cum voiau, ci vorbeau numai cele ce Duhul Sfânt le insufla într-înșii, și cum le insufla¹⁷.

¹⁵ Iar altul la Nichita zice: „Strălucire este atunci când se ivește fulgerul și aprinderea care se face din îndesirea norilor. Deci din strălucirea Mântuitorului au trecut nori, adică au venit în mijloc și s-au arătat cele pe care Proorocii le ziceau despre Hristos”.

¹⁶ Iar altul zice că, după ce s-au arătat proorocirile Proorocilor cele propovăduite pentru Hristos, pentru cei ce nu s-au supus, n-au rămas decât grindină și cărbuni aprinși, adică iadul și munca, precum și egiptenii au primit urgii, bătăi [plăgi], grindină și foc.

* După fondul aperceptiv, după prejudecățile, mentalitatea...

¹⁷ Iar altul zice că precum din îndesirea norilor se fac tunetele, tot astfel și prin Apostoli s-a făcut mântuitoare propovăduirea ca un tunet ce a răsunat în toată lumea, fiind mai mult glas al lui Dumnezeu decât omenesc, că a zis lor Domnul: *Fiindcă nu voi, zice, veți fi grăind, ci Duhul Tatălui vostru este care grăiește întru voi* (Mt. 10: 20). Iar Marele Atanasie a înțeles prin *izvoare* pe Prooroci, iar prin *temelii* - cele cinci cărți ale lui Moise [Pentateuhul], că acestea sunt temelia și credința cunoașterii lui Dumnezeu, întru care s-a arătat taina lui Hristos.

16. Trimis-a săgeți și i-a risipit pe ei;

David numește săgeți pe Ucenicii și Apostolii Domnului care au fost trimiși în toată lumea, fiindcă prin aceștia Hristos i-a risipit pe dracii cei vicleni, pe care îi arată doar prin pronume – *ei*, fără a le spune numele, pentru că Duhul Cel Sfânt, ca Unul ce-i urăște pe necurații draci, le urăște și numele.

și fulgere a înmulțit, și i-a tulburat pe ei.

Pe Apostoli trebuie să-i înțelegem și [ca] *săgeți*, și [ca] *fulgere*; *săgeți* pentru că loveau și răsturnau rătăcirea dracilor, precum am zis, iar *fulgere* pentru că ardeau păgânătatea și capiștile idolilor, căci, fiind dracii loviți de rugăciunile și propovăduirea [kerigma] Apostolilor ca de niște săgeți, cădeau și, nesuferind fulgerul Sfântului Duh Care locuia în Apostoli, se tulburau, și se uimeau, nedumerindu-se ce să facă...

17. Și s-au arătat izvoarele apelor,

Prin izvoarele apelor se înțeleg înșiși Apostolii, după Atanasie, căci ei au fost primii învățători ai credinței în Hristos, ca unii care au fost hirotonisiți spre aceasta de Însuși Hristos, căci prin *apă* se înțelege învățătura propovăduirii Evangheliei, iar prin *izvoare*, cele dintâi obârșii și izbucniri ale acesteia, adică Apostolii, care tuturor li s-au arătat în acest fel, căci au fost trimiși la toți de către Domnul.

și s-au descoperit temeliiile lumii.

Temelii ale lumii sunt numiți aici chiar Apostolii, fiindcă ei au fost cei care au crezut mai întâi în Hristos, ei au pus în toată lumea temelie tare și neclătinată a credinței, pe care temelie se zidesc toți cei care au crezut în Hristos. Prin *s-au descoperit* se înțelege că Apostolii s-au arătat în acest fel [ca temelii], prin strălucirea vieții lor și prin minunile pe care le-au făcut, căci temeliiile celorlalte zidiri simțite sunt ascunse în pământ și nu se văd, iar aceste temelii ale credinței, adică dumnezeieștii Apostoli, se arată tuturor celor de pe fața pământului, strălucind cu cuvântul și cu fapta.¹⁸

¹⁸ Altul zice la Nichita că *temeliiile lumii* sunt cele dintâi și cele cu puțință de cunoscut dogme ale credinței, cele despre teologia Sfintei Treimi, dar și cele despre iconomia întrupării lui Dumnezeu-Cuvântul, care Se arată la izvoarele apelor, adică la scaldătoarea Sfântului Botez, căci atunci când creștinii se botează, ei mărturisesc astfel de dogme ale

18. De certarea Ta, Doamne,

„Poate acestea s-au făcut, zice, pentru că dracii au fost certați de Tine, Doamne, și s-au temut.”

De suflarea duhului mâniei Tale.

Mânia lui Dumnezeu se aseamănă cu focul care, atunci când se aprinde, scoate un abur afumător, care se [ră]suflă prin nări și se revarsă în aer, de aceea, și acest fum se numește *duh de mânie*, pentru aceasta și obișnuim a zice că cei care se mânie foarte tare suflă fum și foc, de unde și David aici, prin Duhul, pornirea și aprinderea lui Dumnezeu le-a arătat prin ghicitură, iar cuvântul l-a formulat după omeneasca cuviință: „Atât de mult, zice, Te-ai mâniat, Doamne, încât ai suflat în aer un duh de mânie, risipind prin aceasta pe demoni, vrăjmașii Tăi”.

19. Trimis-a din înălțime și m-a luat;

David zice aceste cuvinte referindu-se la sine însuși, întorcându-se la șirul cuvântului și la ceea ce-i stătea înaintea, din care a ieșit. „Trimis-a, zice, Dumnezeu din cer ajutor, și m-a izbăvit de toate cele potrivnice.”¹⁹

ridicatu-m-a din ape multe.

În dumnezeiasca Scriptură, prin *ape* se înțeleg uneori curăția și răcorirea sufletului, atunci când înțelegem învățătura ca pe niște ape; iar uneori potopul și pierzarea, precum se înțeleg[e] aici, căci astfel este însușirea apelor, fie curățesc pe cele ce se spală în ele, fie îneacă dobitoacele care se află în ele. Deci, prin *ape multe* trebuie să înțelegem aici mulțimea primejdiilor, sau și a vrăjmașilor lui David, iar prin *ridicatu-m-a* a zis că: „Dumnezeu m-a scos și m-a tras la Sine”, căci cel ce scoate pe cineva din apă îl trage la sine, și așa îl scapă de moarte.

creдинței. Iar Teodorit, tâlcuind zicerea aceasta după literă, zice: „Și aceasta s-a făcut la noi în multe părți: clătinându-se, pământul s-a desfăcut, și adânc nemăsurat s-a arătat în munți înalți și apă a ieșit în locuri fără de apă. Ocârmuitorul tuturor le face pe acestea arătând oamenilor puterea Sa cea pedepsitoare și învățându-i că într-o clipeală poate să aducă pierzare desăvârșită tuturor, dar, din iubire de oameni, întârzie pedeapsa și așteaptă pocăință”.

¹⁹ Iar Teodorit zice: „Acesta [David] a zis grăind: *Trimis-a din înălțime și m-a luat* în loc de «I-a încredințat pe toți că mi-a dat ajutor din cer»”.

20. Mântui-mă-va de vrăjmașii mei cei tari,

Prin *vrăjmași tari* trebuie să înțelegem aici pe draci, pentru că vrăjmășesc pe oameni și pe față, și într-ascuns, noaptea și ziua, și prin toate simțurile, pentru că au fire care nu se ostenește niciodată luptându-se, și pentru că sunt duhuri subțiri* care nu simt osteneală. „Dumnezeu, zice, Care m-a izbăvit de vrăjmașii mei cei simțiți, Acesta mă va izbăvi și de cei gândiți, care sunt tari întru răutate și întru pierirea oamenilor.”

și de cei ce mă urăsc pe mine; că s-au întărit mai mult decât mine.

„Demonii, zice, fiind urători de oameni, mă urăsc și pe mine, pentru că sunt om, dar mai ales când primesc ajutor de la Dumnezeu, pentru aceasta Dumnezeu mă va izbăvi de dânșii, pentru că toți sunt pregătiți și înarmați împotriva mea. Ori, mai bine zis, pentru că sunt mai tari decât mine, căci eu nu m-am înarmat cum se cuvine cu armele faptei bune, ci m-am lenevit, și sunt neînarmat. Ori David zice aceasta din pricină că dracii au fire nematerială și puternică și, prin urmare, văzându-mă material, lovesc și mă rănesc, iar eu, fiind material și neputincios, nu văd pe cei ce mă urăsc.”

21. Întâmpinatu-m-au ei în ziua răutății mele;

„A întâmpina” nu înseamnă întotdeauna „a apuca mai-nainte”, ci uneori înseamnă simplu „a ajunge” și că „se suie deasupra”, precum înseamnă aici: „S-au suit, zice, vrăjmașii mei peste mine, Doamne, atât cei văzuți, cât și cei nevăzuți. Când? În vremea răutății mele, adică atunci când eram lipsit de arme de atac, atât de cele văzute, cât și de cele nevăzute, care sunt faptele cele bune și lucrarea dumnezeieștilor porunci. Căci vrăjmașii mei, văzându-mă neputincios și lipsit de arme, s-au ridicat asupra mea și mi-au dat război”²⁰.

și Domnul a fost întărirea mea.

„În vremea, zice, când era [mai-mai] să cad în război, Dumnezeu s-a făcut întărire și sprijinire neputinței mele, și m-a sprijinit ca cu un toiag care sprijinește pe cei slabi.”

* λεπτά = fine, rafinate, subtile, subțiri.

²⁰ Zice însă Teodorit: „Mi se pare că aici însemnează scularea asupra-i a lui Abesalom, făcută după păcat, că răutatea – pe care Simmah o numește ticăloșie – indică neputința sufletului pentru care s-a făcut păcatul”.

22. Și m-a scos într-o largime,

„Dumnezeu m-a scos din strâmtorarea necazurilor la limanul desfătării și al odihnei”, precum a zis într-alt loc: *În necaz m-ai desfătat* (Ps. 4: 1). Ori vrea să zică aceasta, că atunci când vrăjmașii înconjoară pe cineva, îl strâmtorează ca pe un închis împrejur [încercuit], iar când acesta scapă din închisoarea vrăjmașilor, atunci dobândește bună încăpere și largime, fără a se mai strâmtora.

izbăvi-mă-va, că m-a voit.

„Dumnezeu, zice, Cel care a arătat atâta purtare de grijă și m-a izbăvit de vrăjmașii mei până acum, cu adevărat Acesta mă va izbăvi și în viitor de dânșii, pentru că m-a voit, adică m-a ales.”²¹

23. Și-mi va răsplăti Domnul după dreptatea mea;

„Fiindcă eu, zice, nici nu am nedreptățit, nici nu am vătămat pe vrăjmașii mei, ci m-am arătat drept până acum în fața lor, pentru aceasta voi lua de la Dumnezeu plată și, în locul dreptății mele, îmi va răsplăti Domnul ca o datorie, dându-mi dumnezeiescul Său ajutor.”

și după curăția mâinilor mele îmi va răsplăti mie.

Curăția mâinilor este aici o tălmăcire a dreptății despre care a pomenit mai sus. „Deoarece eu, zice, nici nu am răpit, nici nu m-am lăcomit la avere, nici nu am vrăjmășit viața vrăjmașilor mei care căutau să mă jefuiască, vrăjmășindu-mi [punându-mi în primejdie] și viața, iar mâinile îmi sunt curate de toată spurcăciunea răpirii și a nedreptății, pe lângă [în comparație cu] răpitoarele mâini ale vrăjmașilor mei, pentru aceasta zic: „Cu dreptate îmi va da Dumnezeu ajutorul Său”. Ori prin *mâni*, David arată îndeobște toate faptele și lucrările sale, pentru că câte facem, cu mâinile le lucrăm.

²¹ Iar un altul la Nichita zice: „Pentru aceasta mă va izbăvi, nu pentru că eu sunt vrednic de mântuire, ci pentru că lui Dumnezeu, din bunătatea Sa, I s-a părut ca eu să fiu [viu] și să mă mântuiesc”.

24. Că am păzit căile Domnului și nu am făcut păgânătate despre Dumnezeu meu.

David scrie aici pricinile pentru care avea curăție în mâini. „Eram, zice, curat, pentru că am păzit căile Domnului, adică poruncile Lui, și nu m-am despărțit ca un păgân de Dumnezeu, iar [tot astfel și] cel ce păzește poruncile lui Dumnezeu și umblă într-însele, acela negreșit rămâne curat de păcate.”

25. Că toate judecățile Lui înaintea mea, și îndreptările Lui nu s-au depărtat de la mine.

Una este porunca și alta legea, una mărturia, alta judecata, și alta dreptatea. *Legea* este cea care cuprinde toate poruncile, precum este scris: *Legea prin Moise s-a dat* (In. 1: 17). Iar *poruncile* sunt cele cuprinse în lege, precum aceasta: *Să nu ucizi, să nu preacurvești, să nu furi* și celelalte de acest fel. Iar *mărturia* este ceea ce dăătorul de lege poruncește celor ce aud vreun lucru, cu oarecare mărturie, precum atunci când Moise zicea către evrei: că de veți face acelea și acelea: *Martor pun vouă astăzi cerul și pământul (...) că cu pierzare veți pieri* (Deut. 4: 26). Iar *judecăți* sunt cele câte s-au scris, judecând Dumnezeu așa și hotărând, precum atunci când a fost ucis cu pietre cel ce a hulit numele lui Dumnezeu, căci Moise a adus judecata aceluia la Dumnezeu, iar Dumnezeu a judecat, poruncind ca cel ce a hulit să fie ucis cu pietre. Drept aceea, aceasta s-a făcut în viitor judecată și hotărâre și asupra celorlalte huliri, iar *îndreptări* sunt poruncile cele de acest fel ale lui Dumnezeu, precum aceasta: *De vei cumpăra rob evreu, el să-ți lucreze șase ani* (Ieș. 21: 2), și cele asemenea, că acestea sunt pline de dreptate, iar despărțirea cea cu acrivie a celor de mai sus este de acest fel [deci după cum s-a arătat], însă de multe ori acestea se numesc [folosesc] una în loc de alta, cu numele uneia se numește cealaltă. Aceasta se vede mai ales în Psalmul 118, adică la *Fericiți cei fără prihană...* Însă aici, David a cuprins prin numele *judecăților* și al *îndreptărilor* toate poruncile, prin parte a cuprins totul: „Toate poruncile lui Dumnezeu, zice, se află înaintea mea, ca unele ce-mi sunt cunoscute și pe care le plinesc după putință”.

26. Și voi fi fără prihană cu Dânsul,

„Voi fi, zice, fără prihană și curat cu Dânsul, adică aflându-mă cu Dumnezeu și lucrând poruncile Lui.” Ori zicerea *cu Dânsul* este în loc de „printr-Însul”, adică „prin darul și ajutorul lui Dumnezeu mă voi păzi curat de neprihănit”²².

²² Iar Teodorit zice: „Voi fi fără prihană cu Dânsul, dar cum este cu putință a se face aceasta? Și mă voi păzi de fărădelegea mea (cu acest chip este cu putință); depărtându-mă, zice, de cele ce rău le-am făcut, fără prihană mă voi face în vremea viitoare”.

și mă voi păzi de fărădelegea mea.

Aici, prin *păzire*, indică depărtarea, iar prin *fărădelege*, păcatul, iar zicând *de fărădelegea mea*, a folosit pronumele, ca să arate că păcatul este ceva însușit de trupul celui care se pleacă spre patimi. Ori adăugând *mea*, a făcut-o ca un simplu om, care uneori se îndupleca spre a păcătui.

27. Și îmi va răsplăti Domnul după dreptatea mea; și după curăția mâinilor mele înaintea ochilor Lui.

„De aș fi fost, zice, și de voi fi drept și curat, voi lua negreșit și cuvenita răsplătire de la Domnul dreptății și al curăției mele.” Vezi însă că a zis: „După curăția mâinilor mele, ceea ce s-a făcut^{*} chiar înaintea lui Dumnezeu, și nu spre arătarea și plăcerea oamenilor”.

28. Cu cel cuvios, cuvios vei fi, și cu omul nevinovat, nevinovat vei fi.

29. Cu cel ales, ale vei fi, și cu cel îndărătnic, te vei îndărătnici.

Cuvios este cel bine-cinstitor în cuviințele^{*} cele către Dumnezeu, iar *nevinovat* este cel nevinovat în cuviințele cele către oameni, iar *ales* este cel desăvârșit întru cele către fapta bună, iar *îndărătnic* este cel sucit și răzvrătit cu socotința^{**}. Deci acest cuvânt al lui David este spre învățătură, și este îndreptat către cel ce citește, zicând: „Să știi, o cititorule, că felul în care se află acela cu care locuiești și împreună-petreci, bun sau rău, astfel te vei face și tu, bun sau rău, fiindcă te vei schimba după deprinderea și așezarea [dispoziția] aceluia. Iar *te vei îndărătnici* se înțelege în loc de „te vei face îndărătnic”, adică îți vei schimba dreapta ta socotință, făcând-o strâmbă și rea, ca lemnul cel drept atunci când se face strâmb prin sucire. Însă, după Teodorit, cuvintele acestea se îndreptă și către Dumnezeu, dându-ne să înțelegem o noimă [un sens] ca aceasta: „Că Tu, Doamne, fiind prea drept, vei răsplăti fiecăruia după vrednicia socotinței și a faptelor sale: pe cel cuvios îl vei cuvioși, iar pe cel nevinovat îl vei dezvinovați, pe cel ales îl vei alege, și pe cel îndărătnic îl vei îndărătnici, adică îl vei întoarce îndărăt, oprindu-l de la răutate”²³. Această formă se poate reda astfel: adică în loc de a zice

^{*} Care au lucrat numai înaintea lui Dumnezeu, căutând răsplătire numai de la El.

^{**} εὐσεβής = faptele și cuvintele cuviinței.

[†] τῆν γνώμην = cu mintea, în capacitatea de înțelegere și deliberare.

²³ Iar altul a zis la Nichita: „Iar celui îndărătnic, rău răsplătindu-i după îndărătnicia inimii lui. Pentru aceasta și Dumnezeu a zis către evrei: *Ați umblat către Mine cu împotrivire, drept care și Eu voi umbla către voi cu mânie* (Lev. 26: 23-24)”. A zis însă și Origen: „Iar cu cel îndărătnic să nu fi îndărătnic (că nu se va ierta de se va zice aceasta), că îl vei îndărătnici [mai rău], cum a fost cu Faraon”.

„pe cel cuvios cuvioșindu-l”, a zis *cuvios vei fi*, și în loc de „dezvinovățindu-l”*, a zis *nevinovat vei fi*, și în loc de „alegându-l”, zice *ales vei fi*.

30. Că Tu pe poporul cel smerit îl vei mântui, și ochii celor mândri vei smeri.

„Doamne, zice, Tu vei mântui pe cei ce sunt smeriți din pricina faptelor lor bune.” Iar prin *ochii celor mândri* îi arată chiar pe cei mândri, prin parte arată totul; ori prin *ochii celor mândri* vrea să spună că cei mândri se cunosc de obicei după ochi, deoarece își înalță sprâncenele și ochii. „Pe care ochi îi vei face, Doamne, să se smerească și să privească jos spre pământ, din pricina necazurilor și ispitelor pe care le vei slobozi asupra lor să pătimească?” Ori, prin *popor smerit*, David îi numește pe cei dintre neamuri, căci, de greutatea idolatriei și a păcatelor, ei atârnă în jos, iar *mândri* îi numește pe iudei, pentru că se mândreau cu legea și cu strămoșii lor²⁴.

31. Că Tu vei lumina luminătorul meu, Doamne, Dumnezeuul meu, lumina-vei întunericul meu.

Ochiul sufletului este mintea, iar ochiul și mintea sunt ca niște luminători ai omului, pentru că îl povățuiesc și nu îl lasă să se poticnească, iar întunericul ochiului și al minții este mânia și pofta. Deci David zice astfel: „Că Tu, Doamne, vei lumina mintea mea cu dumnezeieștile Tale străluciri, însă luminându-mi mintea, vei lumina [risipi] și întunericul, adică îmi vei stinge mânia și pofta. *Deci, dacă lumina care e în tine este întuneric, dar întunericul cu cât mai mult!* (Mt. 6: 23) Adică dacă mintea ta cea cuvântătoare [rațională] este întunecată, oare cu cât mai vârtos celelalte puteri necuvântătoare [iraționale] ale sufletului tău? Iar acestuia îi putem zice minte, și luminează, și întuneric, către firea lucrurilor, adică

* Prin toate acestea se arată procesul continuu de sfințire prin care trece omul în relație cu Dumnezeu. Cuvioșia, nevinovăția etc. sunt stări care se mențin numai prin relație permanentă cu Dumnezeu, care înseamnă fapte bune, rugăciune etc. Nu poate fi vorba aici de un statut „juridic” care ne-ar asigura, chipurile, mântuirea. Mântuirea începe aici, se poate termina fie aici, fie poate continua în veșnicie. Iudeii, ca popor ales, se vedeau ca și „mântuiți”, Dumnezeu fiind dator să-i elibereze de toate stăpânirile lumești cărora ei le căzuseră robi. Astăzi, din cei stăpâniți de romanii de odinioară, lăsați fără nici o izbăvire de la Dumnezeu, încearcă să devină ei înșiși stăpânitori, așteptându-L pe „Mesia”, eliberatorul, care, după Sfinții Părinți, este tocmai Antihrist.

²⁴ Pentru aceasta și Sfânta Fecioară și de Dumnezeu Născătoarea, având în pânțe pe Domnul, a prorocit cele ce erau să fie, conglăsind cu grăirea aceasta și zicând: *Risipit-a pe cei mândri cu cugetul inimii lor, coborât-a pe cei puternici de pe scaune și a înălțat pe cei smeriți* (Lc. 1: 51 ș.u.) (La Nichita).

„pe cel cuvios cuviosindu-l”, a zis *cuvios vei fi*, și în loc de „dezvinovățindu-l”*, a zis *nevinovat vei fi*, și în loc de „alegându-l”, zice *ales vei fi*.

30. Că Tu pe poporul cel smerit îl vei mântui, și ochii celor mândri vei smeri.

„Doamne, zice, Tu vei mântui pe cei ce sunt smeriți din pricina faptelor lor bune.” Iar prin *ochii celor mândri* îi arată chiar pe cei mândri, prin parte arată totul; ori prin *ochii celor mândri* vrea să spună că cei mândri se cunosc de obicei după ochi, deoarece își înalță sprâncenele și ochii. „Pe care ochi îi vei face, Doamne, să se smerească și să privească jos spre pământ, din pricina necazurilor și ispitelor pe care le vei slobozi asupra lor să pătimească?” Ori, prin *popor smerit*, David îi numește pe cei dintre neamuri, căci, de greutatea idolatriei și a păcatelor, ei atârnă în jos, iar *mândri* îi numește pe iudei, pentru că se mândreau cu legea și cu strămoșii lor²⁴.

31. Că Tu vei lumina luminătorul meu, Doamne, Dumnezeuul meu, lumina-vei întunericul meu.

Ochiul sufletului este mintea, iar ochiul și mintea sunt ca niște luminători ai omului, pentru că îl povățuiesc și nu îl lasă să se poticnească, iar întunericul ochiului și al minții este mânia și pofta. Deci David zice astfel: „Că Tu, Doamne, vei lumina mintea mea cu dumnezeieștile Tale străluciri, însă luminându-mi mintea, vei lumina [risipi] și întunericul, adică îmi vei stinge mânia și pofta. *Deci, dacă lumina care e în tine este întuneric, dar întunericul cu cât mai mult!* (Mt. 6: 23) Adică dacă mintea ta cea cuvântătoare [rațională] este întunecată, oare cu cât mai vârtos celelalte puteri necuvântătoare [iraționale] ale sufletului tău? Iar acestuia îi putem zice minte, și luminează, și întuneric, către firea lucrurilor, adică

* Prin toate acestea se arată procesul continuu de sfințire prin care trece omul în relație cu Dumnezeu. Cuvioșia, nevinovăția etc. sunt stări care se mențin numai prin relație permanentă cu Dumnezeu, care înseamnă fapte bune, rugăciune etc. Nu poate fi vorba aici de un statut „juridic” care ne-ar asigura, chipurile, mântuirea. Mântuirea începe aici, se poate termina fie aici, fie poate continua în veșnicie. Iudeii, ca popor ales, se vedeau ca și „mântuiți”, Dumnezeu fiind dator să-i elibereze de toate stăpânirile lumesti cărora ei le căzuseră robi. Astăzi, din cei stăpâniți de romanii de odinioară, lăsați fără nici o izbăvire de la Dumnezeu, încearcă să devină ei înșiși stăpânitori, așteptându-L pe „Mesia”, eliberatorul, care, după Sfinții Părinți, este tocmai Antihrist.

²⁴ Pentru aceasta și Sfânta Fecioară și de Dumnezeu Născătoarea, având în pântec pe Domnul, a proorocit cele ce erau să fie, conglăsuind cu grăirea aceasta și zicând: *Risipit-a pe cei mândri cu cugetul inimii lor, coborât-a pe cei puternici de pe scaune și a înălțat pe cei smeriți* (Lc. 1: 51 ș.u.) (La Nichita).

fiind lumină, că le deslușește și le înțelege, iar către Dumnezeu, fiind întuneric, pentru că Dumnezeu este nevăzut și necunoscut de dânsa²⁵. Ori prin *luminător* numește legea mozaică, căci povățuiește pe cei ce o citesc la cele bune și la virtute, dar aceasta poate fi numită și *întuneric*, din pricina acoperământului de pe ea, care o face de nedeslușit, iar David se roagă să se lumineze și să se descopere înțelegerile cele ascunse ale acestei legi atunci când se va întrupa Fiul lui Dumnezeu. Ori *luminător* este propovăduirea Evangheliei, care a fost luminată de Mântuitorul și de lumină Dătătorul Hristos, și care ni s-a făcut cunoscută nouă, celor ce am crezut, iar întuneric este rătăcirea idolilor și necuvântătoarea [iraționala] necunoștință a cunoașterii lui Dumnezeu* și a dreptei credințe. Ori *luminător* este mintea care povățuiește pe om la cele ce se cuvine să facă, iar *întuneric* este trupul, pentru grosimea și acoperirea pe care le pricinuieste minții, și acestea amândouă se vor lumina: mintea - cu dumnezeieștile străluciri, iar trupul - cu curăția. Însă unii, precum Teodorit și Eusebie, zic că David numește aici *luminător* pe Hristos, Cel născut din seminția sa²⁶ [ca om], pe Care L-a luminat Dumnezeu, unindu-Se cu Dânsul după Ipostas, dându-I să strălucească pretutindeni razele Sale, din care pricină și zicea: *Eu sunt lumina lumii* (In. 8: 12). Iar *întuneric* numește trupul (subzistând prin sine, din pricina grosimii), pe care, luându-l la Sine Dumnezeu Cuvântul, l-a îndumnezeit și l-a umplut de strălucire.

32. Că întru Tine mă voi izbăvi de ispită,

„Întru Tine, adică prin ajutorul Tău, Doamne, mă voi izbăvi, zice, de ispita pe care mi-o pricinuiesc oamenii sau demonii.”

și întru Dumnezeul meu voi trece zidul.

„De Dumnezeul meu, zice, fiind ajutat, voi sări peste zid, adică peste păcate, care păcate îmi închid calea și nu mă lasă să merg la Domnul meu.” Căci prin păcate Satana ia putere, oprind prin acestea pe oameni și nelăsându-i să se suie la cer. Ori prin *ispită* David numește viața aceasta, precum o numește și Iov, zicând: *Oare nu ispitire [luptă] este viața omului pe pământ?* (Iov. 7: 1), întru care viață se află felurite ispite și cercări, adică amăgituri ale îndulcirii, curse

²⁵ Iar Teodorit zice: „Fiindcă de multe ori a numit necazurile *întuneric*, potrivit numește *lumină* scăparea din acestea”.

* Θεογνωσία = cunoașterii lui Dumnezeu, teognoziei.

²⁶ Pentru aceasta și în altă parte zice: *Acolo voi răsări corn lui David, gătit-am luminător Unsului Meu* (Ps. 131: 17). Însemnează că dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului [Palama] se ruga trei ani cu această rugăciune: „Doamne, Dumnezeul meu, luminează întunericul meu”, adică mintea mea, precum mai sus a tâlcuit dumnezeiescul Eftimie, până când Stăpâna Născătoare de Dumnezeu l-a trimis pe Ioan Teologul și prin acesta i-a vestit că mintea sa se va lumina.

aducătoare de moarte, pândiri, vrăjmași gândiți și simțiți, iar prin *zid* se înțelege trupul, care, gros fiind, se face ca o împiedicare* și un acoperământ al sufletului, împiedicând de la el dumnezeieștile străluciri. Ori prin *zid* se înțeleg dracii cei din văzduh, care, atunci când iese sufletul din trup, îl opresc și nu-l lasă slobod să se suie la cele cerești²⁷.

30. Dumnezeuul meu, fără prihană este calea Lui,

Și aceasta este o formă [de exprimare] specifică Scripturii Vechi, căci, în loc de a zice: „calea Dumnezeuului meu este neprihănită”, a zis: *Dumnezeul Meu, fără prihană este calea Lui*. Însă *calea lui Dumnezeu și drum* este fapta bună, care aduce oamenii la Dumnezeu. Deci cel ce umblă în calea faptei bune se cuvine a fi fără prihană și nevinovat, fără a se pleca în dreapta sau în stânga, adică la covârșiri* și la lipsiri de fapte bune, fără a face fapta bună pentru slava deșartă sau pentru vreun alt scop omenesc, ci numai pentru singură bună-plăcerea lui Dumnezeu. Dar acest cuvânt se înțelege și pentru Hristos, Care, în toată această viața umblând, s-a aflat fără de prihană în lume, și păcat nu a făcut.

cuvintele Domnului cu foc lămurite,

„Cuvintele Domnului, zice, sunt adevărate și curate de toată prihana, precum este curat de orice materie și rugină aurul cel prin foc lămurit și topit”, precum s-a zis undeva: *Cuvintele Domnului, cuvinte curate, argint lămurit în foc. dovedit de pământ, curățit de șapte ori* (Ps. 11: 6).”

scutitor [ocrotitor]* este tuturor celor ce nădăjduiesc în El

„Când făgăduiește Dumnezeu, zice, să ajute pe cineva, nu minte, ci își ține făgăduința, tot astfel și atunci când nădăjduiește cineva desăvârșit întru Dumnezeu, nu lipsește nici Dumnezeu cu ajutorul Său.”

* πρόβλημα = zid, barieră, piedică, oprire, problemă.

²⁷ Iar Nichita zice că: „Zid între noi și Dumnezeu este voia noastră, pe care de o va lăsa cineva (supunând-o poate voii lui Dumnezeu), poate să zică: *întru Dumnezeul meu voi trece zidul*. adăugând și aceasta: *Dumnezeul meu, fără prihană este calea Lui*, căci atunci vede cineva calea lui Dumnezeu, când nu are prihană, când va părăsi voia sa”. Iar Eusebie zice: „Zid sunt îngrădirile vrăjmașului prin care se ispitește [se chinuie] să mă îngrădească împrejur”.

* ὑπερβολὰς = excесе.

* ὑπερασπισμὸν de la verbul ὑπερασπίζω. În sens strict, înseamnă a ține un scut în poziție de apărare; de aici: a păzi, ocroti. Traducătorii mai vechi ai Bibliei au păstrat sensul de bază. Cei mai noi [din perioada interbelică încoace], pentru a elimina ideea de „scutare”, au optat pentru sensurile figurate. Verbul, sau substantivul aferent, apare de câteva ori în psalmi.

34. Că cine este Dumnezeu afară de Domnul?

Acest *că* este de prisos aici, ori se află în loc de „fiindcă”, adică din această pricină* ajută Dumnezeu pe cei ce nădăjduiesc spre Dânsul, căci care altul este Dumnezeu afară de Domnul Atotțiitorul, adică Părintele?

Sau cine este Dumnezeu fără numai Dumnezeul nostru?

Dumnezeu numește aici pe Fiul, iar zicând *al nostru*, a numărat pe Fiul împreună cu noi, cei ce credem într-Însul, căci David, ca prooroc, a cunoscut mai-nainte împlinirea credinței noastre, a creștinilor.

35. Dumnezeu, Cel ce mă încinge cu putere,

Aceasta o spune David despre Sfântul Duh. Însă de ar zice cineva că David a înțeles aceste trei stihuri prin aceea că le-a pus împreună, adică în loc de *Dânsul* [înțelegând] pe Părintele, nu ar fi nepotrivit²⁸. Iar zicând *mă încinge cu putere*, s-a referit la războaie.

* Din pricina nădejdi.

²⁸ Iar Marele Vasile însemnează aceasta: *Cine este Dumnezeu afară de Domnul? Și că: Eu sunt Dumnezeu și înainte și după acestea, și afară de Mine nu este alt Dumnezeu. Și că: Mai-nainte de Mine n-a fost alt Dumnezeu și după Mine nu va fi, și, ascultă, Israele, Domnul Dumnezeuul tău este Domnul* (Is. 41: 1; Deut. 6: 4 etc.) și cele asemenea nu către Fiul le-au zis Scripturile, ci către idoli și către cele ce se cinsteau de către păgâni”. Iar Nichita zice: „Acestea le zic și cei ce slujeau oarecând pseudo-numiților [celor numiți în mod fals] dumnezei, și se grăiesc după cunoștința adevărului, slavoslovind pe unul, singurul și firescul Dumnezeu, și altul afară de Acesta nu este, mărturisind cu Isaia: *Doamne, afară de Tine pe altul nu știm* (Is. 26: 13), și cu Pavel: *pentru noi, este un singur Dumnezeu, Tatăl, (...) și un singur Domn, Iisus Hristos* (I Cor. 8: 6). Iar Teodorit zice că: „Nici nu este alt dumnezeu, ca unul să-i dea cererea aceluia, iar altul – Acestuia”. Altul însă zice că aici, David repetă de multe ori numele lui Dumnezeu, aflându-se cu [dovedind] iubire față de El. Iar Marele Vasile tâlcuiește astfel: „Deci Sfântul se încinge cu putere, iar cel ce a pierdut încingătoarea aceasta se încinge [în schimb] cu legătura păcatelor sale, strângându-se fiecare cu lanțurile păcatelor sale, al căror semn a fost biciul făcut din ștreanguri, prin care Domnul a izgonit din biserică pe cei ce spurcau cele sfinte (cf. In. 2: 15), arătând prin aceasta că fiecare, prin împletiturile păcatelor pe care și le face, din acestea ajung bătăi [atrag bătăile]”. Iar Marele Atanasie zice: „Singur Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu este și Dumnezeu adevărat, pentru aceasta [Se numește] și Unul Născut, pentru că Unul este ca Tatăl și Dumnezeu, iar Mântuitorul este făcător de dumnezei, nefiind Dumnezeu prin împărțășire [ca oamenii]. Aceasta dar: *Dumnezeu, Cel ce mă încinge...* este asemenea cu ceea ce s-a zis: *Iar voi veți șede în cetatea Ierusalimului, până ce vă veți îmbrăca cu putere de sus* (Lc. 24: 49). *Și a pus fără prihană...*, adică din evanghelicele legiuri ne-a gătit să alergăm [pe] cale neprihănită”.

și a pus fără prihană calea mea.

„Prin poruncile Sale, zice, Dumnezeu a îndreptat și a făcut neprihănită calea vieții mele.” Zice aceasta pentru Mântuitorul Hristos, ca din partea Bisericii creștinilor, adică: „Hristos a netezit calea vieții mele, a Bisericii Sale, prin iconomia întrupării Lui, făcând-o pe aceasta neprihănită”.

36. Cel ce face picioarele mele ca ale cerbului,

„Dumnezeu, zice, gătește și întărește picioarele mele prin ajutorul Său, ca întâmplându-se vreme de fugă, să alerg, precum firește ai făcut subțiri și iscusite la fugă picioarele cerbului când îl gonesc câinii și vânătorii.”

și peste cele înalte mă pune.

„În munții înalți, zice, Doamne, mă mântuiești și mă pui, odihnindu-mă din calea mea, după asemănarea cerbilor care, fugind de vânători, se suie în munți, iar acolo, slobozi de frică, stau și răsflă cu odihnă.” Ori zice aceea că: „Dumnezeu, atât de grabnic mă face în cale, încât să pot fugi de demoni, care caută să mă prindă, și să mă pot sui la înălțimea faptelor bune”²⁹.

37. Care înveți mâinile mele la război,

„Dumnezeu este Cel care, zice, mi-a dat iscusința și priceperea meșteșugului războiului, și nu numai cel asupra nevăzuților demoni, încât pot să folosesc cu meșteșug pavăza credinței, și [tot] cu meșteșug să folosesc sabia Duhului, iar prin lucrarea faptelor bune, care sunt arătate de mâini, să înfrâng pe vrăjmașii simțiți. Dar și întinderea mâinilor către Dumnezeu, care se face în războaie, și aceasta, zice, este o puternică lovitură în lupte și un război asupra gândiților și simțiților vrăjmași.”

și mi-ai făcut brațele mele ca un arc de aramă.

Aici lipsește aceasta, anume că: „Adică ai pus ca un braț de aramă brațele, adică ai făcut tari brațele mâinilor mele, și nu obolesc atunci când aruncă săgețile în bătaie”.

²⁹ Iar Teodorit zice: „Păcătuind, m-ai cercetat, și căzut fiind, m-ai ridicat și m-ai înălțat, învățându-mă cât de mare rău este păcatul, și mântuirii m-ai învrednicit”. Însemnează că cei ce au păcătuțit, dar prin oarecare certare s-au înțelepțit, au trebuință de a zice graiul acesta: *...certarea Ta, aceasta mă va învăța*. Precum și preaînțeleapta împărăteasă Evdochia, auzind că au fost biruite în război oștile împărătești, a zis cu glas mare acest grai.

38. Și ai dat mie scuteală [ocrotire] de mântuire,

„Tu, Doamne, zice, nu mi-ai dat un ajutor nefolositor și neputincios, ci puternic, mântuindu-mă de vătămarea vrăjmașilor mei.”

și dreapta Ta m-a sprijinit.

Cei ce voiesc să ajute pe cineva obișnuiesc să folosească mâna lor cea dreaptă spre ajutorul aceluia, căci, în mod firesc, mâna dreaptă este mai puternică și mai îndemnatică decât stânga. Ori prin *dreaptă* trebuie să înțelegem pe Dumnezeu-Cuvântul care S-a făcut om, Care a sprijinit și ajutat firea noastră.

39. Și certarea * Ta m-a îndreptat într-un sfârșit,

Prin *certare* să înțelegi legea cea povățuitoare a lui Moise, prin care omul se îndreptează desăvârșit într-o faptă bună. Ori prin *certare a lui Dumnezeu* numește ispitele cele după îngăduința lui Dumnezeu, care veneau asupra-și, spre îndreptare și înțelegere [cumpătare]: „În două chipuri, zice, m-ai folosit, Doamne, întâi pentru că m-ai sprijinit și m-ai ajutat, apoi pentru că ai îngăduit să sufăr ispite”.

și certarea Ta, aceasta mă va învăța.

„Încă, zice, mă vei învăța și mă vei certa ca pe o slugă și fiu al Tău, Doamne: *Că în mic neceaz*. zice Isaia, *a fost certarea Ta nouă*” (Is. 26: 16). Căci noi, când bine-sporim, cădem în lenevire și defăimăm, iar când ne nenorocim și ne necăjim, atunci ne deșteptăm și mai înțelepți ne facem.

40. Lărgit-ai pașii mei sub mine,

„Lărgit-ai, Doamne, zice, mișcările picioarelor mele, fiindcă ai ridicat din mijlocul căii tot felul de curse și de împiedicări, printre care, mai-nainte umblând, mă strâmtoram, iar acum umblu fără frică, deoarece sunt încredințat că nu mă va pânda nimeni în cale.”

* παιδεία.

și nu au slăbit urmele mele.

„Mai-nainte, zice, fugind de vrăjmași, călcam ușor pe fața pământului, încât urmele picioarelor mele s-au făcut nevăzute, pentru ca să nu le cunoască cei ce mă prigoneau, ca nu cumva, luându-le urma, să afle locul unde eram ascuns, iar acum, când umblu, calc apăsător și îmi întăresc bine picioarele, căci nu mă tem, chiar de ar cunoaște cineva urmele picioarelor mele.” Însă acest cuvânt se înțelege și ca zis de către Biserica creștinilor Care mulțumește lui Dumnezeu pentru că a deschis și lărgit calea faptei bune, căci [iată,] în toate zilele, multe picioare ale creștinilor umblă, (...) [anume] ale celor ce vor să se mântuiască, iar urmele și semnele petrecerii* evanghelice nu sunt nearătate și ascunse, ci cresc și strălucesc prin numărul celor ce viețuiesc întru fapta bună.”

41. Urmări-voi pe vrăjmașii mei, și-i voi prinde pe dânșii,

Deoarece David s-a încredințat cu desăvârșire din cele trecute de ajutorul ce i se dădea de la Sfântul Dumnezeu, pentru aceasta aici cutează [a se încredința] și de cele viitoare, și zice: „Că de se vor scula iarăși unii asupra mea și se vor face vrăjmașii mei, și pe aceia îi voi urmări și voi prinde negreșit³⁰. Și nu vor putea sta împotriva mea, nici nu vor scăpa din mâinile mele”.

și nu mă voi întoarce până ce se vor sfârși.

„După ce, zice, voi lua pe vrăjmașii mei în mâinile mele, nu mă voi întoarce înapoi ca să-i las în viață, ci-i voi strica [pierde] pe toți împreună, căci nu vor putea nicicum sta împotriva mea ca să mă biruiască.”

42. Necăji-voi pe dânșii, și nu vor putea să stea;

Fiindcă mai sus a zis că-i va strica pe vrăjmași, acum zice și chipul prin care îi va strica. Și care este acesta? „Eu, zice, atât de mult am să-i silesc, și am să-i strâmtorez atât de mult din toate părțile, încât să slăbească și să nu mai poată sta în război în fața mea.”

* πολιτείας = lit. comunității, cetățeniei, poporului [evangelic].

³⁰ Iar Nichita zice: „Și acum, prin David, mai înainte a proorocit (Dumnezeu) că Emmanuil va birui pe vrăjmași, zicând: *Urmări-voi pe vrăjmașii mei și celelalte.*”

cădea-vor sub picioarele mele.

„Când vor fi prinși vrăjmașii mei, zice, și se vor strâmtora de către mine, atunci, văzându-se prinși ca niște pești în mreje, și neavând putere a se mai împotrivi, vor cădea la picioarele mele, rugându-se să le dăruiesc viața și să nu-i omor”³¹.

43. Și m-ai încins cu putere spre război;

„David repetă aici facerile de bine pe care i le-a făcut Dumnezeu, și le numără [enumără] din nou.”

împiedicat-ai pe toți cei ce s-au sculat asupra mea, sub mine.

„Împiedicat-ai, zice, Doamne, pe vrăjmașii mei, din pornirea ce o făceau asupra mea, prinzându-i și biruiți punându-i sub picioarele mele.”

44. Și spatele vrăjmașilor mei l-ai făcut să se întoarcă înaintea mea,

„I-ai făcut, zice, pe vrăjmașii mei să-și arate spatele, adică i-ai silit să fugă dinaintea mea.” Căci se zice despre cei ce fug că-și întorc spatele către cei ce-i gonesc, ca să-i lovească fără nici o frică³².

și pe cei ce mă urăsc pe mine i-ai pierdut.

„Adică i-ai secerat desăvârșit, Doamne, și i-ai dezrădăcinat de pe pământ, adică pe Saul, pe Ahitofel, pe Abesalom și pe nenumărați alții.”

³¹ Iar Teodorit zice: „Întărindu-Mă astfel cu dumnezeiasca Ta Pronie, nădăjduiesc că-i voi birui pe toți neîmblânziții Mei vrăjmași și că nu Mă voi întoarce mai-nainte până ce nu-i voi face iarăși supuși Mie”. Că aceasta a însemnat, zicând: *cădea-vor sub picioarele Mele*.

³² Nichita însă zice: „Acestea le zic Apostolii, asupra cărora scrâșneau din dinți iudeii și elinii, dar au fost cu toții biruiți. Că stăpânire le-a dat lor Hristos să calce peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului”.

45. Strigat-au către Domnul; și nu era Cel ce mântuiește, și nu i-a auzit pe ei.

Zicând David că au strigat vrăjmașii săi, zice prin urmare și către cine a strigat, adică către Domnul, însă Domnul nu i-a ascultat din pricina păcatelor lor și pentru că îl vrăjmășeau cu nedreptate³³.

46. Și-i voi zdrumica pe ei ca praful în fața vântului,

„Voi pierde, zice, pe vrăjmașii mei, precum pierde vântul țărâna cea mărunță, adică praful pământului, căci atunci când suflă vântul asupra prafului, îl ridică de pe pământ ca pe un lucru ușor și mărunț, și-l împrăștie în aer.”

ca tina ulițelor îi voi sfărâma pe dânșii.

„Îi voi sfărâma, zice, adică voi călca pe vrăjmașii mei, fiindcă țărâna, aflându-se pe ulițele și drumurile orașelor, și călcându-se de către mulțimea celor ce umblă peste ea, se netezește, se sfărâmă și se pierde”. Deci, prin *sfărâmare*, David a arătat [indicat] călcarea, pentru că mai întâi țărâna este călcată și apoi sfărâmată, iar prin *ulițe* numește drumurile cele obștești ale orașelor, [locurile] unde se adună poporul, unde umblă și cară [lucruri], acestea s-au numit ulițe, spre deosebire de drumuri.

47. Izbăvi-mă-vei de pricirea* poporului;

„Mă vei face, Doamne, zice, mai presus de toată grăirea împotriva a supusului meu popor, pentru că-l vei face să se teamă de mine ca de un împărat, și să nu îndrăznească a grăi împotriva poruncilor mele.”

pune-Mă-vei cap neamurilor;

„Doamne, zice, nu numai că vei ridica orice grăire împotriva a supușilor mei evrei, ci-mi vei supune și pe neamurile de altă seminție.” Mai potrivit este ca zicerea aceasta, precum și cele următoare, să se atribuie lui Hristos, Care, ca om,

³³ La Nichita, aceasta se tâlcuiește astfel: „Vezi însă amărăciunea lui David, că s-a referit la elini, adică la păgâni, zicând că nu era cine să-i mântuiască, căci nu-L aveau pe Dumnezeu, dar de vreme ce L-au numit, nu mai zice că nu era cine să-i mântuiască (că pe aceia al căror Domn este - și Acesta este numele Lui - poate să-i mântuiască), ci a zis că nu i-a ascultat”.

* ἀντιλογίῳν = controversă, dispută, ostilitate.

zice Părintelui așa: „Părinte, pe Mine, Fiul Tău, ca pe un om Mă vei așeza cap neamurilor, după cum este scris: *Și-Ți voi da Ție neamurile moștenirea Ta* (Ps. 2: 8). Că de vreme ce poporul lui Hristos cel de mai-nainte, adică cel evreiesc, nu L-a primit, nu I s-a supus și-I grăia împotriva și, în sfârșit, L-a răstignit, pentru aceasta Stăpânul Hristos S-a izbăvit [a scăpat] de dânșii, moartea omorând-o și înviind din morți, iar după ce S-a izbăvit și a scăpat din mâinile lor, care-I pecetluiseră mormântul, S-a făcut Împărat al neamurilor, care s-au supus de [bună] voie Împărăției Lui.

48. Poporul pe care nu l-am cunoscut, Mi-a slujit mie;

„Poporul cel din neamuri, care mai-nainte era necunoscut de Mine, fiindcă nu Mă cunoștea ca Domn al Lui (în timp ce Domnul cunoaște pe cei ce-L cunosc pe El³⁴), și acesta, zice, Mi s-a supus și-Mi slujește Mie.”

Întru auzul urechii M-a ascultat.

„Cu auzul urechii, zice, poporul Meu cel din neamuri a primit Evanghelia.” Dar și Marele Pavel a zis că: *Credința este din auz* (Rom. 1: 17).

Fiii străini au mințit Mie; fiii străini s-au învechit și au șchiopătat din cărările lor.

„Necinstiți, zice, și netrebnici* s-au făcut evreii din pricina răutăților lor ca vasele care, atunci când se învechesc, se fac netrebnice.” Iar *au șchiopătat* a zis pentru aceea că au ieșit din rânduita lor cale a dumnezeieștilor porunci, (...) de vreme ce numai oamenilor șchiopi drumul li se pare înclinat într-o parte și în alta, adică ies afară din cel drept, din pricina strâmbării și ieșirii [în afară] a încheieturilor picioarelor lor³⁵.

³⁴ Iar la Nichita se tâlcuiește astfel: „Îndoită este cunoașterea, căci ea cuprinde atât cunoștința [γνώσις = cunoașterea, cunoștința], cât și priceperea [ἐπιστήμη = cunoașterea mai profundă, științifică sau din experiență duhovnicească] despre oarecari lucruri, după care [pricepere] Dumnezeu le cunoaște mai-nainte de facerea lor. Cunoștința se mai referă și la însușire, după care Dumnezeu le cunoaște doar pe cele bune, precum este scris: *Domnul a cunoscut pe cei ce sunt ai Lui* (II Tim. 2: 19). Deci, pe cei din păgâni, Mântuitorul nu-i cunoștea mai dinainte, adică nu-i avea între cei însușiți [τοῖς οἰκείοις; nu aparțineau de El, nu-i avea la inimă, nu-i recunoștea ca popor vrednic de El], iar în urmă i-a însușit, i-a apropiat și i-a luat spre slujba cea duhovnicească.

* De nici o treabă, de nici un folos.

³⁵ Iar la Nichita, acestea se tâlcuiesc astfel: „Hristos îi învinovățește pe evrei pentru că au părăsit cărările cele nerătăcite, adică învățătura cea din lege și din Prooroci și petrecerea

50. Viu este Domnul,

După Teodorit, David proorocește aceasta pentru învierea Domnului, [adresându-se] acelor evrei care socoteau că a rămas pentru totdeauna între morți, căci strigă către ei [zicând] că Hristos este viu, și a înviat a treia zi.

bine este cuvântat Dumnezeu;

„Vrednic, zice, este a se binecuvânta și a se slăvi Dumnezeu.”

și să Se înalțe Dumnezeul mântuirii mele.

Cu aceste cuvinte, David îndeamnă pe Hristos să Se înalțe la ceruri, ca, după ce se va duce acolo, să trimită Apostolilor, care urmau să meargă și să propovăduiască Evanghelia, pe Mângâietorul. Dar Hristos era din cele vechi [deja din vechime] Dumnezeu al facerii [Creator], iar acum este Dumnezeu al facerii celei de-a doua, adică al mântuirii. Iar zicerea *mele* a adăugat-o David, făcând obștească mântuirea cea prin Hristos – și a Sa, și a noastră. Însă zicerea aceasta – că *viu este Domnul* – se poate înțelege și într-alt fel, adică că Domnul este pururea veșnic, neavând nici început, nici sfârșit, ci este de-a pururea. David obișnuiește a amesteca printre celelalte cuvinte ale sale și dogme ale credinței, pentru folosul auzitorilor. Iar *bine este binecuvântat* a zis pentru minunile ce le-a săvârșit, iar *să Se înalțe* a zis pentru a se înțelege că este mare și înalt.

evangelică [τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν = cetățenia, apartenența la Evanghelie], căci cărări drepte și nerătăcite, care aduc la Hristos, sunt învățătura cea prin lege și prezicerile cele prin Sfinții Prooroci. Ajungând deci la sfârșitul legii și al Proorocilor, adică la Hristos, au șchiopătat, mândrindu-se față de El, fără a avea cuget sănătos. Deci zice că «păgânii, nici legea Mea, nici prooroc primind, fiindcă au fost chemați cu lesnire, au ascultat cu lesnire, și stăpânirea Mea o au iubit, iar Israel, cel întâi născut al Meu, fiu al Diavolului făcându-se - pentru că cugeta asemenea cu el - s-a făcut străin de apropierea și însușirea cea către Mine; ba mai mult, a și mințit Mie, așteptându-se adică la alt rod de dreptate, nemișcându-se către Mine, după ceea ce este scris: *Va minți lucrul măslinului* (LXX, Ode 4: 17)»”. A zis însă și Teodorit: „Cei ce au fost numiți *fii* și au fost scriși în rânduială de fii s-au făcut străini, fiind nemulțumitori spre facerile de bine, au șchiopătat împrejurul credinței și au părăsit cărarea cea bine-cinstitoare”. Tot astfel, și prin Ieremia Proorocul, Dumnezeu le zice: *Eu te-am sădit ca pe o vie aducătoare de roadă bogată. ca pe cea mai curată sămânță; cum dar Mi te-ai prefăcut în ramură sălbatică de viță străină?* (Ier. 2: 21): vița roditoare este prima Sa sădire, iar prin cea de-a doua [ramura sălbatică] muștră nemulțumirea lor. Iar Simmah redă zicerea *s-au învechit și au șchiopătat prin se vor necinsti și se vor rușina*.

51. Dumnezeuule, Cel ce-mi dai izbândire și ai supus popoare sub mine,

„Dumnezeule, zice, Tu ești Cel ce mi-ai dat izbândire asupra vrăjmașilor mei și ai supus pe evreii care mă războiau prin Saul, dar aceștia, acum, mi s-au supus mie, ca împărat al lor.” Această zicere se înțelege și [cu referire] la Hristos, Căruia Dumnezeu și Părintele i-a dat și după omenitate *izbândiri* asupra evreilor, căci cu desăvârșire au fost pierduți de către romani, iar *supunerea* i-a dat-o peste popoarele care se trăgeau din păgâni [ca să le stăpânească].

izbăvitorul meu de vrăjmașii mei cei mânioși.

Toate aceste cuvinte sunt mulțumire către Dumnezeu. Însă *vrăjmași mânioși* îi numește pe cei de pe lângă Saul, care, cât au fost în viață, nu au lăsat mânia pe care o aveau asupra lui David. Ori prin *vrăjmași mânioși* numește pe demoni.

52. De la cei se scoală asupra mea mă vei înălța;

Cele pe care David le-a zis mai sus, le zice aici a doua oară, fiindcă se bucură a le repeta, ca unele ce sunt pricinuitoare de bucurie.

de omul nedrept mă vei izbăvi.

„De se vor afla, zice, iarăși unii care să se ridice asupra mea, ca prietenii lui Saul, negreșit, Tu, Doamne, mă vei face mai presus de vătămare și, de se va afla cineva ca Saul, care să mă vrăjmășească cu nedreptate, și de acela, rogu-mă, izbăvește-mă.”

53. Pentru aceasta mă voi mărturisi Ție întru neamuri, Doamne,

„De vreme ce ești, zice, un ajutor atât de mare, precum Te-am slavoslovit până acum prin cuvântul meu, pentru aceasta Îți voi mulțumi Ție printre toate neamurile.” Și, cu adevărat, dumnezeiescul David și-a împlinit acest cuvânt, precum tâlcuiește Teodorit, fiindcă, prin această carte a psalmilor, în toate neamurile unde se citește ea, [el] se mărturisește și mulțumește lui Dumnezeu.

și numelui Tău voi cânta.

„Namelui Tău, zice, Doamne, voi cânta cu alăută* mea, adică Ție, din multa bucurie a inimii.”

* κιθάραν = chitară, alăută, harpă. În general, în versiunile mai noi, cuvântul a fost redat prin alăută.

54. Cel ce mărești mântuirile împăratului

În această zicere [prin *Cel*] trebuie înțeles cuvântul „Doamne”, pentru ca să fie: „Doamne, Cel ce mărești mântuirea împăraților”, adică: „Doamne, Tu ești Cel care faci mari și minunate mântuirile mele, ale împăratului”.

și faci milă unsului Tău,

„Tu ești, Doamne, zice, care-mi faci mie milă, celui pe care l-ai uns împărat al lui Israel cu porunca Ta.”

lui David, și seminției lui până în veac.

Fiindcă mai sus a zis *împărat*, iar mai jos *uns*, pentru aceasta, prin urmare, aici a pomenit și pe împărat, și pe uns, adică pe David. Deci, a se dăruie simplu milă de la Dumnezeu, se potrivește și împăratului iudeilor, și celor coborâtori din neamul lui David, iar a se da această milă până în veac este nepotrivit împăraților celor din David, după Teodorit, căci atunci când iudeii s-au întors din robia Babilonului, numai singur Zorobabel, din neamul lui David, care a domnit peste ei, nu a lăsat moștenitor al domniei sale, și [deci] aici se zice despre Iisus Hristos (a Cărui Împărăție nu va avea sfârșit), ca Unul Care era din seminția lui David, pentru că Maica Sa se pogora din neamul lui David. Pentru aceasta și Evanghelistul Matei a zis: *Cartea neamului lui Iisus Hristos, Fiul lui David* (1: 1). Însă a făcut milă lui Iisus Hristos, Dumnezeu-Cuvântul, ca [Unul Ce era] unit cu Dânsul după Ipostas și îndumnezeindu-L pe El după omenitate^{*36}.

* Dumnezeu-Tatăl a făcut milă [Mila este la bază o lucrare harică a lui Dumnezeu, e compasiune, ea nu lucrează numai întru ștergerea păcatelor, ci este o lucrare a bunătății și iubirii de oameni] cu Iisus Hristos ca om și cu seminția Lui după trup, în general. Hristos nu avea păcat și deci nu era o milă întru ștergerea păcatelor, ci spre suferința pricinuită de slăbiciunea firii umane și pătimi, și, prin urmare, spre mântuirea ei și spre restabilirea comuniunii dintre om și Dumnezeu.

³⁶ Iar Nichita zice: „Însă faci milă și cu credinciosul popor, care cu Duhul fiind uns, pentru aceasta se numește uns (adică Hristos)”. Și pe același popor îl numește și David, pentru că s-a făcut însușit al lui Hristos, Celui din seminția lui David. Iar seminție a poporului celui credincios sunt cei ce au învățat de la Dânsul buna-cinstire, care seminție se va păzi până în veac, că seminția credincioșilor nu va lipsi niciodată, Dumnezeu miluind-o și păzind-o. iar cum că și Hristos se numește David, se adeverește din aceasta pe care a Dumnezeuul tuturor o a zis prin Iezechiel: *Voi ridica peste tine un păstor, pe sluga Mea David, și va fi păstorul lor, și Eu voi fi lor Domn și Dumnezeu, iar David stăpânitor în mijlocul lor, Eu Domnul am grăit acestea* (Iez. 34: 23-24). Și iarăși: *Și sluga Mea David, va fi în mijlocul lor stăpânitor peste toți și păstor (...) și David sluga Mea va fi stăpânitor în veac* (Iez. 37: 24-25).

PSALMUL 18

Întru sfârșit. Psalm al lui David.

i psalmul acesta se suprascrie *întru sfârșit*, deoarece David l-a alcătuit atunci când a ajuns bătrân și privea la sfârșitul vieții; ori se zice *întru sfârșit* pentru că proorocește despre lucrul care s-a făcut la sfârșitul veacurilor. (...) Căci astupă gurile celor bârfitori, care propovăduiesc ateismul care va urma*, după Atanasie, adică [cei care zic] că nu Dumnezeu a făcut toate, ci lucrurile s-au făcut de la sine³⁷.

1. Cerurile spun [povestesc] slava lui Dumnezeu,

„Nu însuflețitele ceruri, folosindu-se de înfățișarea și privirea lor cea frumoasă ca de un glas, totdeauna propovăduiesc tuturor mărimea și slava lui Dumnezeu, Care le-a făcut, că a zis Solomon că: *Din mărimea și frumusețea făpturilor, după socoteală* se cunoaște lucrătorul lor* (Cartea Înț. lui Sol. 13: 5). Iar cel ce vede mărimea cerului cea atât de întinsă, chipul, frumusețea, așezarea și celelalte însuși firești ale lui, crede în puterea ziditoare a lui Dumnezeu, având dascăl numai privirea cerului³⁸. Iar *ceruri* numește întâiul cer, care este mai înalt

* Acest tip de ateism era răspândit și la sfârșitul veacurilor vechitamentare și păgâne, atunci când a venit Hristos. Avem și la sfârșitul veacurilor de după Hristos un ateism, nu foarte diferit de cel vechi, acum el se numește evoluționism, un curent care s-a răspândit cu o furie demonică încă de la apariția lui, la începutul secolului XIX. Filosofia acestuia e în parte responsabilă pentru secularizarea vieții și marginalizarea religiei. El a pătruns – la modul discret – și în legislațiile popoarelor, constituindu-se ca filosofie socială; legea evoluției speciilor [„legea junglei”, cum mai este numită, sau legea supraviețuirii prin eliminarea celuilalt, „the survival of the fittest”, zic occidentalii] sau legea animală a devenit mod de viață.

³⁷ Teodorit zice că: „David cuprinde aici trei legi: 1. pe cea firească, care întru zidire propovăduiește pe Făcătorul; 2. pe cea dată prin Moise, care mai multă cunoștință despre Făcătorul pune întru cei ce vor a lua aminte; 3. pe cea a harului, care curăță desăvârșit sufletele și de stricăciunea cea de acum le sloboade. De aceea ne și trimite la sfârșit, căci mai-nainte vestește Noul Testament, făcut la sfârșitul veacurilor”.

* ἀναλόγως = proporțional, după mărime.

³⁸ Zice Teodorit: „Numai arătându-se frumusețea cerurilor și mărimea, și este destul să propovăduiască puterea Ziditorului. Că dacă cel ce privește această zidire prea-mare și prea-frumoasă laudă pe Ziditorul, și cel ce vede o corabie bine și frumos făcută îl înțelege de aici [se duce cu gândul la] pe meșter; iar dacă, prin privirea icoanei, vine împreună și pomenirea zugravului, cu mult mai vărtos zidirea a toate văzându-se povățuiește către Ziditorul tuturor pe cei ce o văd”.

decât tăria, însă în loc de singular a folosit numărul plural, după obiceiul limbii evreiești, precum zic Hrisostom și Teodorit, care folosește fie pluralul, fie singularul, zicând „cer”, căci deși întâiul cer este nevăzut de noi, din vederea tăriei deducem* și existența acestuia³⁹. Ori prin numele *cerurilor* se referă numai la tărie, fiindcă numai aceasta poate fi văzută. Drept aceea, stihul următor este tălmăcitor al celui dinaintea lui⁴⁰.

și facerea mâinilor Lui o vestește tăria.

„Dacă, precum am zis, acest al doilea stih este tălmăcitor celui dintâi, de mai sus, urmează că ceea ce mai sus a numit *ceruri* aici este numit *tărie*, iar ceea ce a zis mai sus: *cerurile spun* [*povestesc*], tot aceasta o zice și aici: *vestește tăria*, iar ceea ce s-a zis mai sus: *slavă*, pe aceasta o zice și aici: *facerea mâinilor*. Și pentru ca să zic mai pe scurt, David vrea să zică că chiar și numai vederea cerului este destul de învățătoare [pentru a fi învățați] despre mărimea lucrării lui Dumnezeu, Care a făcut-o, căci această mare lucrare a lui Dumnezeu a numit-o *slavă* și *facerea mâinilor*.

* συλλογισζόμεθα = printr-un silogism, raționament deductiv.

³⁹ Pentru aceasta, Teodorit a zis: „*«Cerul cerului Domnului»*. Că cerul cel ce se vede s-a făcut pământului ca un acoperământ oarecare, iar cel mai sus este acoperământul acestuia. Deci pentru aceasta se numește «cer al cerului» și «cer al cerurilor». Este cu puțință a vedea și la noi cetăți care au numire îndoită, pentru că zicem și Tarson, și Tarsis; și Tiva, și Tivele, pentru aceeași cetate. Tot astfel și cei vechi numeau o cetate și Michina, și Michinele, numind o cetate la plural”.

⁴⁰ Despre numărul cerurilor, Marele Vasile zice: „Cei ce au filosofat despre cer, zic că este doar un cer (...), iar noi suntem atât de departe de a nu crede și în al doilea cer, încât și pe al treilea îl căutăm, de a cărui vedere s-a încredințat Fericitul Pavel”. Iar Hrisostom zice: „Nu a zis *grăiesc* [despre], ci *povestesc*, adică îi învață pe alții, iar ca ucenici îi are pe oameni, propunând în loc de litere frumusețea firii lor, dându-le tuturor să înțeleagă învățătura despre puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu, care se află într-insele ca în niște cărți”. După Grigorie al Nyssei, cerurile povestesc slava lui Dumnezeu celor ce pot dintr-insele să socotească meșteșugul Făcătorului a toate, privirea [contemplarea] cea în chip meșteșugăreț [τεχνικῆς = după regulile artei, tehnicii, aici: după rațiunile Ziditorului] se arată [este accesibilă] celor înțelepți prin armonioasa rotire care se face în loc de cuvânt”. Zice și Hrisostom: „Căci atunci când vei vedea frumusețea, mărimea, întregimea [unitatea] ce se păzește de atâtea veacuri și strălucirea, și pe acestea toate adunându-le, vei slăvi pe Făcătorul lor, [căci] cerul a spus slava aceasta, însă se zice că el povestește slava lui Dumnezeu. Tot astfel și cei ce au viață minunată, chiar dacă tac, [totuși] slăvesc pe Dumnezeu, căci pentru dâșii sunt alții care slăvesc pe Dumnezeu. Iar anagogic, prin *ceruri* se înțeleg Apostolii, care au vestit slava lui Hristos, iar prin *tărie* Biserica credincioșilor”. Și în altă parte, Hrisostom numește cerurile: „O carte prea-mare și pentru proști [ἰδιώταις, termenul denotă fie persoane oarecare, indivizi, fie ignoranți, „proști”], și pentru înțelepți”.

2. Ziua zilei spune cuvânt,

De s-ar fi zidit lumea [de la sine], sau de s-ar mișca singură, cu siguranță că zilele și nopțile nu ar fi păzit hotarele [limitele] lor, dar, fiindcă Dumnezeu este atât de pro-socotitor [prevăzător] (înainte-purtător de grijă) al tuturor, din multa bună-rânduială a zidirii se vede că ziua cea dintâi spune întotdeauna despre cea de-a doua, iar a doua pe a treia, și de aici înainte una pe alta, în virtutea hotarului și rânduiei, Dumnezeu rânduind fiecareia din ele cele de trebuință. Într-un fel, ziua cea dintâi izbucnește [anunță], adică vestește celeilalte graiul [cuvântul], adică porunca lui Dumnezeu despre aceasta [despre rânduiala și intențiile Lui].

și noaptea nopții vestește știință.

Ceea ce a zis mai sus pentru zile, tot aceasta zice aici și pentru nopți, deoarece fiecare noapte vestește nopții celeilalte cunoștințe, adică învățatura despre hotarul și rânduiala pe care Dumnezeu a rânduit-o fiecareia, încât prima să nu se lăcomească și să o vatăme pe cealaltă, ci printr-o regulă și un hotar oarecare prin care, uneori, zilele se fac mai mari decât nopțile, iar alteori, nopțile se fac mai mari decât zilele, și iarăși, alteori, zilele se fac întocmai cu nopțile, și iarăși nopțile deopotrivă cu zilele, ca să păzească între ele dreptate și bună armonie. Ori, zicând că ziua spune cuvânt și noaptea vestește știință, vrea să vădească pronia lui Dumnezeu asupra făpturii, căci rânduiala este învățător al proniei, adică învață că există pronie. Însă zicerea se înțelege și într-alt chip, *ziua* este Tatăl, *ziua* este și Fiul, pentru strălucirea Dumnezeirii, iar prin aceea că *ziua zilei spune cuvânt* se arată că Tatăl a grăit Fiului, căci zice Domnul: *Eu n-am vorbit de la Mine, ci Tatăl care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun și ce să vorbesc* (In. 12: 49), și iarăși *noaptea* este Hristos după omenire, cumpănind* cu Dumnezeirea, Care vestește oamenilor cunoștința de Dumnezeu⁴¹.

* συγκριόμενα de la vb. συγκρίνω = a interpreta ceva împreună cu cineva, în comuniune, sau a face comparație între lucruri, interpretându-le.

⁴¹ Iar că *ziua zilei spune cuvânt*, alții mai potrivit au înțeles [versetul], [pomenind de vremea] când a zis Fiul: *Părinte, preaslăvește-Ți numele! Atunci a venit glas din cer: Și L-am preaslăvit și iarăși Îl voi preaslăvi* (In. 12: 28). Iar *noaptea nopții vestește știință* [pomeneste de vremea] când întunecatul Iuda a vândut pe Domnul întunecaților iudei. Preafrumoase sunt și cele pe care le adaugă alții: *ziua zilei spune cuvânt*: Gavriil zicând Fecioarei graiurile bunevestiri, și *noaptea nopții vestește știință*: șarpele grăind Evei cele ale Născătoarei. Și iarăși: *ziua zilei*: Născătoarea de Dumnezeu spune Elisabetei salutul [χαρητίσμων = bucurânda], tot astfel și Elisabeta Născătoarei de Dumnezeu. Iar *noaptea nopții vestește știință*: Hristos, în pântecul Fecioarei, ca într-o noapte întunecată aflându-Se, a dat cunoștință Mergătorului-Înainte, celui ce era în pântecul Elisabetei ca într-o noapte, că ea însuși este [cea care-L va naște], iar pruncul a săltat în pântec de bucurie. Zice însă și Hrisostom: „Împărtaşind ca două surori moștenirea Părintelui (adică ziua și noaptea), în cumpene și în măsuri, fără a-și face nedreptate una alteia”.

3. Nu sunt graiuri, nici cuvinte, ale căror glasuri să nu se audă.

Zicerea aceasta se cuvine a o citi în chip întrebător, după dumnezeiescul Chiril și Atanasie. (...) E ca și cum ar zice David: „Oare nu sunt graiuri, nici cuvinte ale acestor zidiri neînsuflețite de care am pomenit – adică ale cerurilor, zilelor și nopților? Oare nu se aud glasurile lor? Căci atâta timp cât glasurile lor nu se aud (căci nu au glasuri), este vădit că nu au glasuri proprii, nici cuvinte, fiindcă părți ale glasului celui cu încheieturi [articulații] sunt grăirile și cuvintele”. Nedumerindu-se astfel, dezleagă nedumerirea zicând:

4. În tot pământul a ieșit vestirea lor, și la marginile lumii graiurile lor.

Răspunde astfel: „Atât de multe sunt cuvintele neînsuflețitelor ceruri, ale zilelor și ale nopților, încât tot pământul este plin de graiurile și glasurile lor, după chipul în care s-a zis, adică aceea că oamenii cei cuvântători [raționali], văzând frumusețea și armonia cerurilor, a zilelor și a nopților, se îndeamnă la slavoslovia Făcătorului lor. Drept aceea, glasurile de mulțumire ale oamenilor cuvântători se socotesc a fi glasuri ale cerurilor celor necuvântătoare”. Aceasta se înțelege și din cele următoare: ...și la marginile lumii graiurile lor, cuvinte zise acum a doua oară pentru o mai bună înțelegere a lucrurilor, iar prin *marginile lumii* sunt arătate mărimile și lățimea lumii, căci Proorocii obișnuiesc, și mai ales David, a grăi aceeași noimă (înțeles) folosind cuvinte diferite⁴². Însă cineva ar putea înțelege

⁴² Asemenea tâlcuiesc zicerea de mai sus și Vasile, și Grigorie al Nyssei, și Hrisostom, care mai adaugă acestea: „Nu sunt ceruri, adică nu este neam, nu este glas unde să nu se audă glasul cerului, al zilei și al nopții, că aceste glasuri se răspândesc pretutindeni în lume, căci pretutindeni este cer, zi și noapte, și nu este vreun neam sau vreo limbă care să nu înțeleagă acest glas, că glasurile acestora nu sunt de felul celor omenești, ca să fie auzite de unii și să fie înțelese, iar de alții nu, ci sunt înțelese asemenea de toți cei de pe pământ. (...) Că celui de o limbă cu mine îi este cunoscut glasul meu, nu însă și celui de altă limbă, că osebirea limbii nu lasă a se face însemnătoare grăirea mea [nu-i oferă nici un înțeles], iar la *cer*, și la *zi*, și la *noapte*, aceasta nu este [aplică], ci glasul lor este altfel [are o natură specifică]: ca la toată grăirea și la toate neamurile să se audă, și să fie bine-înțeles și luminat. [Versetul tâlcuit aici este totuna cu Chinonicul de la Praznicul Sfinților Apostoli, al Sfinților Împărați, dar și al altor sfinții propovăduitori asemenea lor. Descoperirea (de Sine a) lui Dumnezeu nu este străină de nimeni, făcându-se prin tot Cosmosul, prin toate vietățile lui, deși, după Apostolul Pavel, credința vine din auz, dar tot el mai zice că Cuvântul lui Dumnezeu sau grăirea Lui pătrunde chiar și la despărțirea sufletului de trup, vestindu-se direct sau împreună cu Dumnezeu pe tablele de carne ale inimii, după același Apostol. Dumnezeu Se evidențiază de peste tot. Faptul că glasul Lui nu este înțeles și nu-și ajunge scopul e numai din vina noastră, care n-avem urechi de auzit și ochi de văzut, dar nu ca organe carnale, ci ca simțuri sufletești ale inimii, căci, trupește vorbind, orbi și surzi nu sunt așa de mulți astăzi. Pentru neînțelegerea descoperirii lui Dumnezeu, să recunoaștem, o bună parte din vină o poartă creștinii.]

acestea și după alt chip, adică cum că David – după ce ne-a învățat că cele mai-nainte zise zidiri strigă oarecum [zicând] că pronia lui Dumnezeu există, și ocârmuiește* lumea și o ține împreună [în unitate] – va prooroci că în fiecare neam și seminție se află unii oameni care înțeleg un astfel de glas al neînsuflețitelor și necuvântătoarelor zidiri. De aceea și zice: „*Nu sunt graiuri, nici cuvinte* din vreo limbă sau vreo vorbire [dialect] ale vreunui neam, prin care să nu se audă și să nu se înțeleagă cele de mai-nainte glasuri ale zidirilor”. Însă acest cuvânt a luat sfârșit [s-a împlinit], deoarece în toate părțile pământului și în toate neamurile se află oameni care înțeleg și zic că Pronia lui Dumnezeu există. Noima de față, *auzirea*, trebuie să o înțelegem în loc de „se vor auzi”, timpul prezent fiind înlocuit de cel viitor, ori [mai putem înțelege] că David s-a folosit de timpul prezent din pricina însușirii [specificității] proorociei, care pe cele viitoare le vede ca prezente și trecute⁴³.

5. În soare a pus locașul Său,

Înțelesul acestei ziceri este de acest fel: soarele a fost rânduit de Dumnezeu ca să-și aibă locuința Sa în cer⁴⁴, căci și Moise a zis despre cei doi mari luminători, soarele și luna, că au fost puși întru tăria cerului ca să lumineze pe pământ (Fac. 1: 15-17). Multora această zicere li s-a părut bine alcătuită, noi însă, punând virgulă după *locaș*, și pe pronumele *Său* înlocuindu-l cu adverbul de loc „acolo”, cu lesnire putem alătura zicerea: „A pus și a hotărât locuința soarelui acolo”. Unde? În tăria cerului, *în* fiind de prisos, o astfel de structură nepotrivit alcătuită fiind întâlnită în multe alte părți ale Scripturii. „Soarele dar, zice, nelăsându-și cândva locuința cea de Dumnezeu rânduită lui, adică cerul, se face și el propovăduitor al slavei și Proniei lui Dumnezeu.”

* κυβερνᾶ de la vb. κυβερνάω = a chivernisi, călăuzi, governa.

⁴³ Simmah a tâlcuit și mai luminat, zicând: „Noaptea nopții vestește știință, nu cu ziceri și cuvinte ale căror glasuri să nu se poată auzi, căci glasul lor a ieșit în tot pământul, ori, după Achila, canonul (dreptarul) lor; că nu scot nici cuvinte, nici graiuri, precum a tâlcuit Teodorit, ci canonul, rânduiala [τάξις = ordinea, rânduiala, sensul] lor arătându-și, cheamă tot pământul și marea spre dumnezeiasca laudă.

⁴⁴ Pentru aceasta tâlcuiește Achila: „Soarelui i-a pus locașul într-însele (adică în ceruri)”. Iar la Nichita se află și acest fel de tâlcuire: „Că Dumnezeu, lumina pe care a făcut-o, adunând-o în ziua cea dintâi, a pus-o în talgerul [discul] soarelui, și astfel, lumina are acum locuința sa în soare, căci într-însul locuiește”. Iar alți zic că: „Dumnezeu a făcut acest soare atât de mare, ca să-și aibă locuința într-însul, adică să nu Se poarte și să nu se Țină de nimeni, ci numai de Sine”. Iar dumnezeiescul Chiril, pentru că mai sus s-a zis: *în tot pământul a ieșit vestirea cerurilor*, zice prin urmare că această veste a pus-o în locuința Sa, adică că se află și în soare, fiindcă soarele, asemenea cu cerurile, povestesc slava lui Dumnezeu”.

iar el ca un mire ce iese din camera sa.

Aici lipsește [verbul] „a fi”. „Soarele. zice, cu podoaba unor raze care strălucesc, este frumos ca și mirele atunci când iese din camera de nuntă.”

6. Bucura-se-va, ca un uriaș să alerge în cale,

Și de aici se înțelege că s-a zis un timp în loc de altul, căci *bucura-se-va* se ia în loc de „se bucură”, căci soarele se bucură să-și alerge rânduia lui cale a cerului, precum și viteazul uriaș aleargă bizuindu-se pe puterea sa, adică soarele este întotdeauna neobosit, de mii de ani ostenindu-se și slujind poruncii lui Dumnezeu.

din marginea cerului ieșirea lui,

7. și întâmpinarea lui până la marginea cerului;

Adică ieșirea soarelui este răsăritul, atunci când iese în sus, din orizontul cerului, iar prin *întâmpinarea lui* se înțelege apusul, atunci când se ascunde în orizontul cel de sub pământ al aceluiași cer, iar timp de o zi sau de o noapte înconjoară o emisferă a cerului, iar într-o zi și o noapte întreagă înconjoară două emisfere ale cerului, și astfel luminează toată lumea:

și nu este cine să se ascundă de căldura lui.

„Nu există nici un loc, zice, și nici un om care să nu se îndulcească de fierbințeala și căldura soarelui, ci toate locurile, împreună cu toate cele nesimțitoare [neînsuflețite], sadurile și toți oamenii împreună cu toate vietățile sunt încălzite de către el. Iar lucrul cel minunat e acela că soarele, prin una și aceeași depărtare, le luminează și le încălzește pe toate, în timp ce focul de care noi ne slujim luminează și el de departe, dar nu încălzește decât dacă se apropie cineva de el”, după Teodorit. Așadar, David, laudând și frumusețea, și puterea soarelui, drumul și trebuința [pe care o avem] de dânsul, arată din toate acestea puterea cea bogată pe care o are Făcătorul soarelui⁴⁵. Aceasta este tâlcuirea cea

⁴⁵ Grigorie Teologul a zis despre soare acestea: „Frumos ca un mire, iute și mare ca un uriaș. Atât de puternic, încât cuprinde toate marginile pe care cu fierbințeala le ajunge, iar de simțirea lui nimic nu poate scăpa, și toată vederea o umple de lumină, și firea trupului înfierbântând-o cu căldură fără a o arde, cu blândețea - bune întocmiri, și cu regula mișcării - ca și cum ar fi în toate de față, și pe toate cuprinzându-le deopotrivă”. A zis însă și Teodorit: „Soarelui i-a pus locuința în ceruri, ca purtându-se el pe acelea, după frumusețe adică să urmeze mirelui care iese din camera sa cu multă podoabă, iar după

netedă, fără lipsuri și lesnicioasă a zicerilor de mai sus ale lui David. Însă unii, precum Asterie, înțelegând alegoric, zic că prin *ceruri* sunt numite cetele îngerilor celor netrupești care totdeauna slăvesc pe Dumnezeu, precum i-au auzit că sunt Proorocii Isaia și Iezechiel, ori prin *ceruri*, Asterie și Origen au înțeles pe oamenii cei mai presus de lucrurile pământești, care prin filosofia contemplativă se ridică cu mintea la ceruri, iar prin *tărie* înțeleg pe bărbații cei întăriți cu filosofia practică, și care sunt nebiruiți de loviturile ispitelor. Însă prin *zi* (v. 2) au înțeles puterile cele luminate ale îngerilor, fiindcă lumini de-al doilea sunt numiți îngerii, și încă pentru că rânduielele cele mai înalte împărtășesc celor mai de jos poruncile cele luminate ale lui Dumnezeu, iar prin *noapți* au înțeles pe oameni, din pricina întunecării și grosimii trupului, care opresc de la suflet strălucirile dumnezeiești, iar celelalte ziceri ale psalmului le-au înțeles la fel ca și acestea, prin alegorie. Iar prin *În tot pământul a ieșit vestirea lor*, l-au înțeles pe marele Pavel din Epistola către Romani (1: 18). Iar la momentul potrivit au potrivit zicerea cu Apostolii și Evangheliștii Domnului. Iar aceasta: *În soare a pus locașul Său*, oarecari [tâlcuitori] o redau prin alegorie astfel, zicând că Hristos locuiește în omul care strălucește cu razele faptelor bune: *Căci Eu, zice, și Tatăl Meu vom veni și ne vom face locaș la el* (In. 14: 23). Ori prin locaș al lui Hristos se înțelege omenitatea pe care a luat-o, întru care locuind, și după lpostas unindu-Se Dumnezeu-Cuvântul, a pus-o întru lumină, adică viețuia și petrecea strălucit și arăta ca un mire frumos: *Împodobit ești cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor* (Ps. 44: 2). Întrucât era strălucit ca soarele de razele și darurile faptelor bune, Același Hristos, înțelegătorul Soare al dreptății, precum a proorocit Maleahi, S-a bucurat să alerge (v. 6) pe calea spre moartea pe Cruce pentru mântuirea noastră⁴⁶. Și pogorându-Se de la marginea cerului, iarăși S-a întors la Dânsul: *Că am ieșit, zice, de la Tatăl, și am venit în lume, și iarăși las lumea, și merg la Tatăl* (In. 16: 28). Și nimeni nu s-a ascuns de luminare și încălzirea cuvintelor Lui, ci toți s-au luminat, și duhovnicește s-au încălzit.

iuțime - este ca un uriaș ce aleargă cu multă grăbire și tărie, neputând nimeni a-l opri, nici a împiedica mergerea lui înainte. Așa și acesta, iese de la Răsărit și într-o zi aleargă [înconjoară] cerul și ajunge la apus, dând fiecărei vietăți din căldura sa”.

⁴⁶ De unde a zis Purtătorul de Dumnezeu Maxim: „Fiindcă se tâlcuiește uriaș ce cade asupra-le, s-a bucurat și Domnul în calea iconomieii, lucrând mântuirea noastră, și a căzut peste taberele vrăjmașilor, stricând silnicia lor pe care o avea asupra noastră”. Iar Marele Vasile adaugă zicând: „Deci dacă soarele aceasta supus stricăciunii este atât de frumos și de mare, (...) cât de frumos va fi Soarele dreptății? Dacă orbului îi este pagubă că nu-l vede pe acest soare simțit, câtă pagubă va fi păcătosului a se lipsi de adevărata lumină?”

8. Legea Domnului este fără prihană, întoarce sufletele;

„Legea Domnului, zice, este îndeajuns spre a învăța pe om cunoștința de Dumnezeu și însăși legea cea nescrisă, care este numită și firească, și ziditoare*, care prin mărima, frumusețea și buna rânduială a zidirilor care se văd, încă și prin cugetul* nostru, vorbește și propovăduiește pe Unul și Ziditorul tuturor, după dumnezeiescul Chiril și Teodorit, iar acum, pe lângă legea cea nescrisă, Dumnezeu ne-a dat-o și pe cea scrisă, spre ajutor, precum a zis Isaia: *Lege a dat spre ajutor* (Is. 8: 20), prin care cineva poate cunoaște Pronia și înțelepciunea lui Dumnezeu. Însă David numește cu numiri diferite legea lui Dumnezeu. Se numește **lege**, pentru că îndreptează și pune în bună rânduială viața oamenilor, după Teodorit, iar **mărturie**, pentru că mărturisește celor ce păcătuiesc că, de nu vor părăsi păcatul și nu vor face cele bune, se vor pierde; după Teodorit, o numește și **îndreptări**, pentru că învață dreptate, **poruncă**, pentru că poruncește cu stăpânire [cu autoritate] ceea ce se cuvine a face omul, iar **frică**, pentru că legea este neînduplecată și hatâr* nu face; o numește încă și **judecăți**, pentru că legea Domnului vorbește [emite] judecăți și hotărâri neștrămutate, precum mai-nainte am apucat a tâlcui mai pe larg la Ps. 17: 22⁴⁷, zicând că, legea fiind fără prihană, se înțelege că este cu totul neprihănită, căci cu ce poate cineva prihăni dumnezeiasca lege, de vreme ce ea întoarce pe oameni de la păcat? Ea întoarce pe om de la cele din afara firii la cele după fire, și de la Diavol la Dumnezeu, învățând prin cele mici pe cele mari și cerești⁴⁸.

mărturia Domnului credincioasă, care înțelepțește pruncii.

„Mărturia, zice, adică legea lui Dumnezeu este vrednică de crezare, pentru că o dă un Dumnezeu, care este credincios întru toate cuvintele Sale.” Însă David

* δημιουργικός = lit. demiurgică.

* συνειδήσεως = conștiință, cuget.

* χάριν de la χάρις = sensul de bază este har; aici: favoare.

⁴⁷ Cineva poate folosi aceste numiri și pentru legea duhovnicească a harului Evangheliei, după dumnezeiescul Chiril care zice că: „Trei sunt legile: firească, scrisă și duhovnicească”.

⁴⁸ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „*Lege a Domnului* numește propovăduirea evanghelică [κήρυγμα], căci, cu adevărat, neprihănite sunt învățăturile lui Hristos, care întorc și sufletele din răutate la fapta bună, din rătăcirea idolească la buna credință, din neștiință și din întuneric la lumină și la cunoștință, însă *lege* s-a numit Evanghelia, pentru că dă fiecăruia cele întocmai potrivite faptelor lui, adică celor buni laude, iar celor defăimători pedeapsă”.

numește *prunci* fie pe tinerii cei după trupeasca vârstă [după ani], precum au fost împărații Daniel, Solomon și Iosia; fie după neștiința înțelepciunii omenești, fie după nerăutatea și neviclenia socotinței [minții], căci pe toți aceștia îi înțelepțește legea lui Dumnezeu.

9. Dreptățile Domnului sunt drepte, veselesc inima;

„Dreptățile, zice, și poruncile Domnului sunt drepte, pentru că nu cuprind nimic sucit [ambiguu] și strâmb, veselind și inima celui ce le citește, pentru că învață pricinile și cuvintele celor ce poruncesc.” Ori se numesc *drepte* pentru că pricinuiesc îndreptare socotințelor [judecăților] celor strâmbe ale oamenilor.

porunca Domnului e strălucită, luminează ochii.

„Porunca Domnului, zice, luminează chiar și de departe ochii cei gândiți ai sufletului, iar prin ochii sufletului luminează ochii trupului, astfel încât omul să nu umble în căile cel prăpăstioase ale păcatului.”

10. Frica Domnului este curată, rămâne în veacul veacului;

Curată este numită desăvârșitoarea* frică a Domnului, pentru că se insuflă omului în urmă [ulterior], după ce se curățește (...) *rămâne în veacul veacului*, căci frica care se numește introducătoare*, rămâne slujitoare în om până acesta se va curăța, iar după curățire, aceea [mizeria păcatului] se scoate afară, și vine frica care se numește împlinitoare și fiască, și astfel, aceasta rămâne pentru totdeauna în om, care este [făcându-se o] o cucernicie și o evlavie către Dumnezeu, unită cu iubirea. Ori *frica Domnului* se numește *curată* deoarece este curată de toată prihana și meteahna; iar frica cea către oameni este una care prihănește, pentru că se numește temere [lașitate]. Și pentru ca să zicem pe scurt, David numește aici *frica* ceea ce desăvârșește [împlinește], adică ceea ce se află în cei desăvârșiți și fii, care au ajuns în iubirea lui Dumnezeu, căci numai această frică este curată, căci cei ce o au se tem întotdeauna să păcătuiască ceva omenesc și să cadă din apropierea și iubirea de Dumnezeu, iar frica care se numește materială [trupească] sau înrobitoare, pe care o au osândiții și robii, aceasta nu este curată și limpede, pentru că face pe cei ce o au să se teamă de Dumnezeu ca nu cumva să-i muncească pentru păcatele lor. Ori frica lui Dumnezeu se numește *curată* pentru

* τελειωτικός = împlinitoare, care împlinește desăvârșind.

* εισαγωγικός = aici poate însemna fie 1) inițiativă, care introduce pe cineva într-o învățătură etc., fie 2) împărțitoare de sarcini, sfaturi etc. Mitropolitul Veniamin redă prin „introducătoarească”.

că pricinuieste celor ce o au limpezire și curățire, iar o astfel de frică nu este vremelnică, ca cea omenească, ci rămâne în toată viața celor împliniți, căci, zicând *în veacul veacului*, arată dăinuirea și veșnicia acesteia⁴⁹.

judecățile Domnului adevărate,

„Judecățile Domnului, zice, și hotărârile sunt adevărate, pentru că numai acestea singure sunt neprihănite” (...) spre deosebire de judecățile omenești, care, de vei căuta să le potrivești cu scumpătatea [acrivie] și nesmintea [siguranța, adevărul] dumnezeieștii legi, de multe ori [se] rătăcesc.

îndreptate împreună.

„Judecățile Domnului, zice, sunt totodată și drepte, căci ceea ce este într-adevăr adevărat, aceea este împreună și drept.”

11. Dorite sunt mai vârtos decât aurul și decât piatra scumpă de mult preț,

„Judecățile și poruncile Domnului, zice, sunt mai presus decât aurul și decât petrele de mult preț, și decât toate cele pe care oamenii le socotesc scumpe, pentru că acela ce-și va depărta pofta de la aceste [lucruri] pământești de mare preț, acela va dori fără sațiu judecățile și legea Domnului.”⁵⁰

⁴⁹ A zis însă și dumnezeiescul Maxim: „Frica de Dumnezeu este de două feluri. Prima se naște întru noi din îngrozirile muncii, având păcatul ca pricină a nașterii sale, în urma căreia urmează înfrânarea, răbdarea, nădejdea cea întru Dumnezeu și nepătimirea, după care se face [apare] în noi dragostea după rânduială – o astfel de frică nu este nici curată, nici nu rămâne de-a pururi, ci se pierde împreună cu păcatul prin pocăință. Iar a doua este cea înjugată cu însăși dragostea, care face [pricinuieste] pururi în suflet evlavia, ca nu din îndrăzneala dragostei să vină la defăimarea lui Dumnezeu. [Mesajul ultimei afirmații poate fi acela că dragostea neîmpreunată cu frica de Dumnezeu poate duce la defăimarea Lui, la o dragoste fără frică, îndrăzneată, cu pretenții, care nu ia în considerare implicațiile acesteia (nevoința, jertfa, păstrarea adevărului, tainele Bisericii etc.), de aceea, se ajunge la defăimarea lui Dumnezeu, cel mai bun exemplu fiind cel al ecumenismului, care relativizează adevărul despre Sfânta Treime, defăimând dogmele creștine sau pe Însuși Dumnezeu.] Această frică [a doua] este curată și nu se va depărta niciodată, pentru că cel ce o are, o are într-însul în mod ființial. (...) Iar la frica cea dintâi se potrivește aceasta: *Frica Domnului este curată*, și aceasta: *Nu este lipsă celor ce se tem de Domnul* (Ps. 33: 9)”. Iar Teodorit zice: „Potrivit a numit legea lui Dumnezeu *curată*, adică lipsită de prihană, în vreme ce cea omenească este păcătoasă și se numește *frică*”.

⁵⁰ Pentru aceasta, Solomon a zis despre înțelepciune că: *este mai scumpă decât pietrele cele de mult preț* (Pilde 3: 15). Iar Teodorit a zis: „Judecățile le-a numit *adevărate* și

și mai dulci decât mierea și fagurul.

„Judecățile și poruncile lui Dumnezeu, zice, covârșesc prin dulceața lor fagurele de miere, care este preadulce la gust și frumos la vedere.” Prin materiile cele mai scumpe ale lumii și prin mâncarea cea mai dulce, dumnezeiescul David a arătat pofta și dulceața judecăților și poruncilor lui Dumnezeu.

12. Pentru că robul tău păzește acestea;

David zice aceasta pentru sine, ori a zis-o pentru aceea că fiecare om, fiind rob al lui Dumnezeu, îndemnându-se de așezarea și iubirea pe care o are pentru fapta bună și către Dumnezeu, din iubire păzește și poruncile lui Dumnezeu. Însă a zis *păzește*, în loc de „le iubește cu inima și le lucrează cu faptele”⁵¹.

și când păzește acestea, răsplătire multă este.

„De va păzi, zice, poruncile lui Dumnezeu, mare plată va lua de la El, nu numai în viața cea viitoare, ci și în aceasta de față.”⁵²

13. Greșelele cine le va pricepe?

Întrucât păzirea poruncilor lui Dumnezeu se face cu desăvârșita părăsire de păcate, iar aceasta este un lucru cu anevoie de isprăvit pentru oamenii muritori, pentru aceasta cu cuviință se nedumerește David aici, zicând: „Cine oare va fi atât de înțelept și priceput să deslușească atacurile relexor cugetări și a păcatelor care îi vin în toată vremea? Și cine e acela să se păzească ca să nu cadă într-însele, adică în învoirile sau și în lucrările lor? Deoarece păcatele multe sunt, și atât de subțiri

îndreptate, ca pe unele care cu adevărat aduc asupra oamenilor și cinste, dar și certări drepte, pe acestea dar le-a numit *mai scumpe decât aurul și decât pietrele cele de mult preț și decât mierea*, dar nu pentru toți oamenii, ci pentru cei cu adevărat oameni, a căror viață nu se aseamănă cu cea a dobitoacelor celor necuvântătoare”.

⁵¹ Despre aceasta a scris și Maleahi: *Fiul va slăvi pe Tatăl, și robul pe Domnul său, iar dacă Eu sunt Părinte, unde este slava Mea? Și dacă sunt Domn, unde este teama de Mine?* (Maleahi 1: 6).

⁵² Căci pentru păzirea acestora se face plată, [anume] acele bunătăți pe care ochiul nu le-a văzut, urechile nu le-au auzit și la inima omului nu s-au suit, după Apostolul Pavel (cf. I Cor. 2: 9).

[subtile] și ascunse - mai ales patimile sufletului - încât cu greu le poate desluși cineva”⁵³.

De cele ascunse ale mele, curățește-mă;

David numește *ascunse* fie păcatele cele ascunse, fie cugetările cele de rușine și hulitoare și rele care se alcătuiesc în minte – pentru care roagă pe Dumnezeu să-l curățească, căci aceste cugetări, cu cât sunt mai subțiri și nearătate [viciene], cu atât sunt mai cu anevoie biruite, deoarece spurcă cu toată slobozenia [neîndurător] și în toată vremea pe bietul om, căci păcatele cele arătate [care se săvârșesc pe față] și care se lucrează prin fapte, le poate birui cineva numai dacă nu va fi desăvârșit biruit de păcat și de Diavol. Însă prin *ascunse* să înțelegi și pe cele pe care cineva le greșeste din neștiință, pentru că acelea sunt ascunse de cunoștința sa [îi sunt străine].

și de cele străine, scapă pe robul tău.

„De păcatele cele străine, zice, milostivește-Te și mă izbăvește, Doamne.” Aici împăratul se învinovățește pentru păcatele pe care din lenevirea sa le fac supușii săi; asemenea și Arhiereul, de greșealele pe care le fac oile sale cele dobitocești; și tatăl, de relele pe care le fac fiii lor; și stăpânul, de păcatele slugilor sale; căci păcatele tuturor celor de mai sus, deși se socotesc străine, sunt ale înșiși apărătorilor și stăpânilor acestora care le-au făcut. Pentru care pricină? Pentru aceea că ei, putând a le opri și a le îndrepta, se lenevesc, și nici le opresc, nici le îndreptează. Ori David numește *străine* acele păcate care se fac din întâmplare, din pricina împrejurărilor și fără de voie, și nu după socotința [mintea] și alegerea cea cu totul voită și din toată dorirea [libera alegere]⁵⁴. Ori prin *cele străine* se înțeleg vrăjmașii, de care David Îl roagă pe Dumnezeu să-l păzească, milostivindu-se spre el, după Teodorit.

⁵³ Unde și Pavel zice, măcar că pe sine se zice neprihănit după dreptatea cea din lege, neștiindu-se pe sine cu nimic vinovat, însă iarăși își restrânge cugetarea și zice: *Căci nu mă știu vinovat cu nimic, dar nu întru aceasta m-am îndreptat. Cel care mă cercetează și mă judecă pe mine este Domnul, (...) multe pătimesc și nu pricep, iar Dumnezeu știe* (I Cor. 4: 4; afirmația din urmă nu se găsește în Noul Testament în forma pe care-l avem acum) [La Nichita]. Zice însă și Teodorit: „Deși voiesc cu multă osârdie a păzi poruncile lui Dumnezeu, însă fireasca neputință la multe lucruri fără voie mă înduplecă, și pe unele le greșesc neștiind, iar altele mă biruiesc din pricina întâmplărilor ce-mi vin asupra-mi. Iar dacă scap de păcatul cu lucrul, gândurile mi se umplu de toată întinăciunea, pentru aceasta, Ție mă rog, Celui ce mă poți curăța, și strig: *De cele ascunse ale mele, curățește-mă*”.

⁵⁴ Pentru aceasta și la Nichita se scrie: „*Străine* zicem a fi patimile care năvălesc în minte din diavoleasca bântuire, până când nu le vom mai primi, iar când mintea le va primi, nu vor mai fi străine, ci vor fi greșeale proprii”.

14. De nu mă vor stăpâni, atunci fără prihană voi fi

„De nu mă vor birui (adică păcatele cele de mai sus, ascunse, și gândurile cele rele și de rușine), atunci voi dobândi împlinire, căci de această dată păzesc – atât cât îmi stă în putință – legea Ta, însă mă tem de cele ce se fac într-ascuns în suflet.”

și mă voi curăța de păcat mare.

Numește *păcat mare* păcatele ascunse de mai sus, și în neștiință făcute, și străine, și gândurile cele rele și de rușine, deși unii păcătoși socotesc că acestea pot fi lesne defăimate, însă trebuie să avem grijă, căci gândurile rele care se lucrează în minte izgonesc din suflet darul Sfântului Duh, iar dacă cineva trece cu vederea pe cei care sunt supuși lui, lăsându-i să păcătuiască, aceasta îl face pe trecătorul cu vederea vrednic să se supună unei osânde asemenea cu cea a celor ce păcătuiesc, sau a unora mai mari ca aceștia⁵⁵.

15. Și vor fi spre plăcere cuvintele gurii mele,

„Atunci, zice, se vor arăta bine-plăcute Ție, Doamne, cuvintele rugăciunii mele, când mă voi curăți desăvârșit de toate cele ascunse zise mai sus, greșeale străine făcute din neștiință, și de gândurile cele rele și de rușine.”

și cugetul inimii mele, înaintea Ta este pururea.

„De mă voi curăța, zice, de păcatele străine și ascunse mai sus zise, cugetarea inimii mele va fi înaintea Ta totdeauna, pentru că de nu va uita inima să mai cugete cele de rușine și rele, nu se va învăța a cunoaște dumnezeieștile tale înțelegeri, [precum] și acelea de care Tu, Doamne, Te bucuri și Îți sunt plăcute.”⁵⁶

⁵⁵ Altul însă, la Nichita, zice: „Atunci când gândurile cele rele, pe care Diavolul ni le bagă în minte, nu mă vor stăpâni astfel încât să mă învoiesc cu ele, atunci și neprihănit voi fi, și mă voi curăți de păcatul cel în faptă, care este mare, cumpănindu-se cu cel din minte”. Iar Teodorit zice: „Însă prin acestea, mai-nainte vestește și Testamentul cel Nou, și darul Botezului, și dăruirea Preasfântului Duh, de la care credincioșii iau iertare pentru cele mai-nainte greșite, iar în vremea cea din urmă, ajutor îndestulat având, se fac biruitori asupra patimilor celor ce se ridică asupra-le, și asupra vrăjmășitoarelor duhuri rele”.

⁵⁶ Iar la Nichita se scriu acestea: „Ia aminte la aceea că David a numit psalmul acesta cugetare a inimii, că trebuie ca cei ce laudă cu cuvinte să-și unească și mintea cu Dumnezeu, și nu oricum a slobozi prin buze cuvânt, iar inima aiurea îndreptând-o și învărtind-o, ca să nu se facă aramă sau chimval răsunător, iar dacă din adâncul sufletului

Doamne, ajutorul meu și izbăvitorul meu.

„Tu, Doamne, zice, îmi vei ajuta mie și mă vei izbăvi de relele de mai-nainte”, ori: „Doamne, Tu ești Cel ce-mi ajuți în bunătățile pe care le isprăvesc, și Tu ești Care mă izbăvești de acele rele în care cad”, iar aceasta: *De cele ascunse ale mele, curățește-mă* și cuvintele următoare se potrivesc și tuturor credincioșilor creștini⁵⁷.

PSALMUL 19

Întru sfârșit. Psalm al lui David.

i acest psalm se suprascrie *întru sfârșit*, căci, după Teodorit, proorocește lucruri din viitor care au luat sfârșit în vremea împăratului Iezechia, deoarece Sanherib, împăratul asirienilor, împreună cu Rabșache, căpetenia sa, a dat de veste despre cuvintele cele hulitoare care se cuprind în Cartea a III-a a Împăraților. Mâhnindu-se de aceasta, Iezechia a alergat la dumnezeiasca biserică, arătându-i lui Dumnezeu cuvintele cele hulitoare, rugându-L să facă izbândire, iar prietenii lui Iezechia, împreună cu care era Proorocul Isaia, văzând întristarea și zdrobirea inimii împăratului, au strigat cu glas tare [reușind să redea] aproape toată puterea și înțelesurile cuvintelor psalmului acestuia, rugând pe Dumnezeu ca să primească rugăciunea împăratului. Și vezi, o cititorule, cum darul dumnezeiesc

se înalță, atunci vorbește cu Dumnezeu, și este pururi înaintea Lui, cântând cu duhul, cântând și cu mintea”.

⁵⁷ Dar cum se potrivesc acestea creștinilor? La Nichita se scrie: „Legea, o Stăpâne (strigă firea către Dumnezeu), atingea trupul cu stropiri întru curăție [ραυτισμοῖς de la vb. ραυτίζω = a stropi întru curățire; cf. Evr. 9: 13; Mc. 7: 4], fără a curăța cele ascunse ale mele, ci (strigă tot trupul către Dumnezeu) curățește-mă prin Botez, și cruță-mă de străinii draci, că, dacă aceștia nu mă vor stăpâni, atunci cu adevărat neprihănit voi fi, și mă voi curăți de necredință, sau chiar și de călcarea poruncilor, care este *păcat mare* [cf. v. 14]”. Zice însă și Teodorit: „Prin acestea povestește despre Noul Testament și darul Botezului, iar *Domn* L-a numit pe Făcătorul și Ziditorul a toate, iar *Izbăvitor*, ca pe Cel ce slobozește din stricăciunea de mai-nainte prin a doua naștere a Sfântului Botez, nestricăciune și nemurire dăruind. Toate acestea și acelea [cele spuse până aici] cuprind psalmul: prin cele dintâi ne învață facerea și Pronia, prin cele din mijloc legea, iar prin cele de la sfârșit harul, *că greșealele, zice, cine le va pricepe?(...) Și de cele ascunse, curățește-mă, și de cele străine, curățește-mă, și Doamne, ajutorul meu și izbăvitorul meu. Dătătorul acestor bunătăți este Noul Testament*”.

a arătat lui David nu numai lucrurile care urmau a se face după mulți ani, ci și acele cuvinte pe care urmau să le zică atunci prietenii lui Iezechia⁵⁸.

1. Auză-te Domnul în ziua necazului,

Atunci când Iezechia a trimis la Isaia și pe prietenii lui, i-a zis acestuia cuvinte asemănătoare: *Această zi este de necaz și de întristare* (IV Împărați 19: 3).

scutească-te numele Dumnezeului lui Iacov.

„Numele lui Dumnezeu, zice, Cel ocărât și defăimat de asirieni, Acela să-ți ajute, o, împărate.” Însă a pomenit de Iacov, fiindcă acela a căzut în mari ispite și groaze, dar de toate s-a izbăvit cu ajutorul lui Dumnezeu.

2. Trimită ție ajutor dintru cel sfânt,

Sfânt numeau iudeii templul (adică biserica) întru care credeau că locuiește Dumnezeu. Deci zice că: „Din templu, întru care ai năzuit [ți-ai căutat refugiu], o, împărate, îți va trimite Ție Dumnezeu [ajutor]”.

și din Sion sprijinească-te pe tine.

Muntele Sion al Ierusalimului era afierosit lui Dumnezeu. „Deci, zic ei, Dumnezeu, Cel ce locuiește în Sion, să pornească să-ți ajute ție, împărate”.

3. Pomenească toată jertfa ta,

„Dumnezeu, zice, să-ți aducă aminte de jertfele pe care le-duceai înaintea Lui în vremea păcii, precinstiute de Dumnezeu, împărate.”

și arderea de tot a ta să se îngrașe.

„O, de ar fi gras dobitocul, zice, cel pe care vrei să-l aduci ardere de tot lui Dumnezeu, el însă se va îngrășa dacă va afla pășune slobodă, iar pășune slobodă va dobândi dacă se va dezlega împresurarea și războiul asirienilor.” Ori zicerea *să se îngrașe* e zisă în loc de: „Să primească Dumnezeu arderea de tot a ta ca una grasă și bineplăcută”. Se numeau *arderi de tot* pentru că se ardea toată vita, pentru

⁵⁸ Iar după Marele Atanasie, psalmul acesta se zice ca din partea prietenilor lui David, rugându-se pentru David, care aducea jertfă. Însă psalmul se poate da și [pune și în gura] Apostolilor, împreună rugându-se cu Hristos în vremea Răstignirii.

că, din jertfe, unele se ardeau cu totul, iar din altele se ardeau doar unele părți, adică seul de deasupra pântecelui (numit și prapur [grăsime]), rărunchii, și altele asemenea, precum învață legea levitică [Leviticul]⁵⁹.

Diapsalma.

4. Dea ție Domnul după inima ta,

„O, de ar binevoi Domnul, zice, să dea ție precum voiește inima ta.” David numește de multe ori prin *inimă* sufletul, fiindcă inima se împărtășește de suflet mai mult decât toate celelalte mădulare ale trupului, după cum este scris: *Inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu cel viu* (Ps. 83: 2).

Și tot sfatul tău să-l plinească.

„Fie, zice, să plinească Domnul toată buna și dreapta ta voință.”⁶⁰

5. Bucura-ne-vom de mântuirea Ta,

„Noi, zice, o, împărate, nădăjduim cu tărie că, pentru bunătatea ta și dreapta ta inimă, Dumnezeu va da mântuirea ta și te va face nebiruit, iar mântuirea aceasta a ta, și noi, prietenii tăi, o vom dobândi, și ne vom bucura de dânsa.”

⁵⁹ La Nichita se scrie că prietenii lui Iezechia roagă pe Dumnezeu să strice înconjurarea Ierusalimului, pentru ca împăratul să aducă o ardere de tot mai grasă pentru mulțumire, pentru că, după lege, jertfele de mulțumire se îngrășau, adică se ungeau cu untdelemn, pentru a avea netezire, iar cele pentru păcate nu se aduceau cu untdelemn, deoarece, lăcrimând pentru păcatele cele făcute, cerem de la Dumnezeu iertare cu mâhniciune, și nu cu față veselă (pe care o însemnează untdelemnul). Că și Părintele Cel ceresc a îngrășat jertfa și arderea de tot a lui Hristos, adică cinstitul Lui Trup Și Sânge, care se împarte tuturor și-i hrănește pe toți. Se potrivește cuvântul acesta și celor milostivi, că jertfa cea bine-mirositoare cu adevărat este milostenia cea către ceilalți. Însă ia aminte, că la cea evreiască se scrie *Gedasne* [Γεδασνέ], care înseamnă „a se preface în cenușă”, arzându-se desăvârșit. Deci prietenii lui Iezechia roagă pe Dumnezeu, că așa de bine să primească arderea de tot a lui, încât să se ardă desăvârșit și să se prefacă în cenușă prin foc dumnezeiesc, precum a ars și jertfa lui Avraam (cf. Fac. 15: 17), precum a ars întâia ardere de tot a lui Moise (cf. Lev. 9: 24), jertfa lui Ghedeon (cf. Jud. 6: 21), jertfa lui David (cf. I Împărați 21: 26), jertfa lui Solomon, când a afierosit biserica (cf. II Paral. 3: 13) și jertfa Proorocului Ilie (cf. III Împărați 18: 38).

⁶⁰ Se scrie însă la Nichita: „Se dorea și Iisus al meu de mântuirea mea, și aceasta o cugeta. pentru aceasta și ceata Apostolilor se roagă a se plini sfatul după cuviință”.

că, din jertfe, unele se ardeau cu totul, iar din altele se ardeau doar unele părți, adică seul de deasupra pântecelui (numit și prapur [grăsime]), rărunchii, și altele asemenea, precum învață legea levitică [Leviticul]⁵⁹.

Diapsalma.

4. Dea ție Domnul după inima ta,

„O, de ar binevoi Domnul, zice, să dea ție precum voiește inima ta.” David numește de multe ori prin *inimă* sufletul, fiindcă inima se împărtășește de suflet mai mult decât toate celelalte mădulare ale trupului, după cum este scris: *Inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu cel viu* (Ps. 83: 2).

Și tot sfatul tău să-l plinească.

„Fie, zice, să plinească Domnul toată buna și dreapta ta voință.”⁶⁰

5. Bucura-ne-vom de mântuirea Ta,

„Noi, zice, o, împărate, nădăjduim cu tărie că, pentru bunătatea ta și dreapta ta inimă, Dumnezeu va da mântuirea ta și te va face nebiruit, iar mântuirea aceasta a ta, și noi, prietenii tăi, o vom dobândi, și ne vom bucura de dânsa.”

⁵⁹ La Nichita se scrie că prietenii lui Iezechia roagă pe Dumnezeu să strice înconjurarea Ierusalimului, pentru ca împăratul să aducă o ardere de tot mai grasă pentru mulțumire, pentru că, după lege, jertfele de mulțumire se îngrășau, adică se ungeau cu untdelemn, pentru a avea netezire, iar cele pentru păcate nu se aduceau cu untdelemn, deoarece, lăcrimând pentru păcatele cele făcute, cerem de la Dumnezeu iertare cu mâhniciune, și nu cu față veselă (pe care o însemnează untdelemnul). Că și Părintele Cel ceresc a îngrășat jertfa și arderea de tot a lui Hristos, adică cinstitul Lui Trup Și Sânge, care se împarte tuturor și-i hrănește pe toți. Se potrivește cuvântul acesta și celor milostivi, că jertfa cea bine-mirositoare cu adevărat este milostenia cea către ceilalți. Însă ia aminte, că la cea evreiască se scrie *Gedasne* [Γερασνέ], care înseamnă „a se preface în cenușă”, arzându-se desăvârșit. Deci prietenii lui Iezechia roagă pe Dumnezeu, că așa de bine să primească arderea de tot a lui, încât să se ardă desăvârșit și să se prefacă în cenușă prin foc dumnezeiesc, precum a ars și jertfa lui Avraam (cf. Fac. 15: 17), precum a ars întâia ardere de tot a lui Moise (cf. Lev. 9: 24), jertfa lui Ghedeon (cf. Jud. 6: 21), jertfa lui David (cf. I Împărați 21: 26), jertfa lui Solomon, când a afierosit biserica (cf. II Paral. 3: 13) și jertfa Proorocului Ilie (cf. III Împărați 18: 38).

⁶⁰ Se scrie însă la Nichita: „Se dorea și Iisus al meu de mântuirea mea, și aceasta o cugeta, pentru aceasta și ceata Apostolilor se roagă a se plini sfatul după cuviință”.

și întru numele Domnului Dumnezeuului nostru ne vom mări.

„Dacă, zice, Dumnezeuul lui Israel va zăbovi și va birui pe vrăjmași, negreșit că El Se va face înfricoșător, și singur [doar El este] numit Dumnezeu și la neamul asirienilor. Și pentru numele lui Dumnezeu, Cel atât de înfricoșător, și noi ne vom mări pe lângă aceia, fiind și noi auziți [rostind] împreună cu dumnezeiescul nume.”

6. Plinească Domnul toate cererile tale;

Prin aceste cuvinte, prietenii lui Iezechia strălucesc în rugăciunea cea către Dumnezeu⁶¹. Iar pentru zdrobirea inimii și smerenia împăratului, roagă pe Dumnezeu ca să se plinească toată cererea lui de mântuire⁶².

acum am cunoscut că a mântuit Domnul pe unsul Său.

„Cuvântul acesta este zis de fiecare prieten al lui Iezechia, ca unii care au luat încredințare de la Duhul Sfânt că Dumnezeu îi va izbăvi, iar împăratul este numit *uns* fiindcă primea ungere cu untdelemn de ungere.”

7. Auzi-l-va pe dânsul din cerul cel sfânt al Său,

„Ne-am încredințat, zice, că Dumnezeu va auzi pe împăratul, [El] Cel ce locuiește în ceruri și în biserică umbrește.” Pentru aceasta, uneori roagă pe Dumnezeu să asculte din cer, iar alteori din biserică, iar *cerul* îl numește sfânt, ca pe un afierosit spre locuința lui Dumnezeu.

întru puteri este mântuirea dreptei Lui.

„Toată mântuirea, zice, care se face cuiva de către dreapta lui Dumnezeu se face cu putere, adică cu o tărie covârșitoare*, pentru aceasta se cuvine să cutezăm

⁶¹ Altul însă zice: „Însă a se ruga cineva pentru un om ce pofteste vreun rău și a zice *plinească Domnul toate cererile Tale* este faptă necuviincioasă și primejdioasă. Că se cuvine a ne ruga pentru împlinirea cererilor numai pentru aceia care știu să ceară cele ce plac lui Dumnezeu”.

⁶² Cerescul Părinte nu a fost neascultător față de Fiul Său, ci L-a și mântuit (după omenitate), dreapta Lui fiind, și nu simplu L-a mântuit, ci cu puteri, adică cu minuni dumnezeiești”.

* Sau „putere”, și atunci am avea „putere” de două ori. Primul termen e traducerea lui *δυναστεϊαν*, de la *δυναστεία* = stăpânie, putere cu accent pe autoritate, puterea de conduce în virtutea autorității; al doilea, *δυνάμιωσ* de la *δυνάμιωσ* putere, tărie, măreție, conducere etc., cu accent pe capabilitatea, priceperea, iscusința de a conduce.

și să nu ne temem de tăbărârea vrăjmașilor, deși pare a se arăta nebiruită și înfricoșătoare.”

8. Aceștia în căruțe și aceștia pe cai,

„Vrăjmașii aceștia, zice, care ne-au împresurat, nădăjduiesc în căruțele de război și în caii lor.” Iar prin *aceștia (...)* și *aceștia* vrea să zică [de fapt] „aceștia”, căci limba evreiască obișnuiește a îndoii aceleași ziceri, spre o mai mare lărgire [a înțelesului].

iar noi în numele Domnului Dumnezeuului nostru vom chema.

„Noi însă, zice, vom chema spre ajutorul nostru numele lui Dumnezeu, Cel ocărât și necinstit de vrăjmași.” Ori zice: „că pentru numele lui Dumnezeu, Cel care a fost ocărât, vom chema pe Dumnezeu ca ajutor nouă împotriva celor ce L-au ocărât”⁶³.

9. Aceștia s-au împiedicat și au căzut, iar noi ne-am sculat și ne-am îndreptat.

Cele spuse mai-nainte în psalm erau zise de prietenii lui Iezechia în vremea plângerii și a războiului asirienilor, iar acestea au fost zise în urmă, după ce îngerul lui Dumnezeu a ucis cei o sută optzeci și cinci de mii [de ostași] ai asirienilor (cf. IV Împărați 19: 35). Iar când războiul s-a încheiat, toți iudeii se bucurau și slăveau pe Dumnezeu. „Vrăjmașii asirieni, zice, s-au împiedicat de puterea lui Dumnezeu, și au căzut cu cădere jalnică și omorâtoare, iar noi, cei ce eram căzuți de frică, ne-am sculat cu cugetarea și ne-am ridicat în sus capetele.”

10. Doamne, mântuiește pe împăratul, și ne auzi pe noi, în orice zi te vom chema.

„Doamne, zice, precum ai mântuit pe împăratul din mâinile vrăjmașilor săi, tot astfel și de acum înainte mântuiește-l și păzește-l, căci pentru fapta lui cea bună este vrednic de mântuire; auzi-ne iarăși și pe noi, prietenii săi, ori de câte ori te vom chema.” Psalmul acesta s-a tâlcuit și s-a potrivit cu lucrurile care au urmat în vremea lui Iezechia, unii însă, precum dumnezeiescul Atanasie, se silesc să-l potrivească și la David, când ducea război cu vrăjmașii săi, și zic că David a

⁶³ „Tu vei birui caii și săltările patimilor pe care încalecă dracii, și căruțele, adică unirea patimilor, întru care se gâtesc asupra noastră gândiții asirieni, însă cei ce cheamă dumnezeiescul nume biruiesc toate patimile și, una câte una, toate adunările.

închipuit [alcătuit] acest psalm ca zis din partea prietenilor săi. Însă el se mai potrivește și la fiecare creștin care se gătește să bată război cu Diavolul, căci trupul împreună cu simțirile cer și se roagă lui Dumnezeu pentru sufletul care se luptă, fiindcă și dracii au defăimat numele lui Dumnezeu.

Prin *sfânt* (v. 2) să înțelegi atât biserica, cât și cerul, precum am zis de mai multe ori, iar *uns* (v. 6) al lui Dumnezeu și *împărat* (v. 10) se numește tot creștinul, pentru că a fost uns cu dumnezeiescul Mir, precum am zis. Iar în căruțe și pe cai sunt dracii, [înțelegeți astfel] din pricina grăbirii și gătirii [dispoziției] pe care o au spre a da război creștinilor⁶⁴. Însă acest psalm poate fi rostit și asupra nevăzuților vrăjmași, barbarilor și celor de alt neam, dar și pentru fiecare împărat simțit și dreptslăvitor*.

PSALMUL 20

Întru sfârșit. Psalm al lui David.

Si acest psalm se suprascrie *întru sfârșit* fie pentru că cuprinde proorocie, fie pentru că s-a potrivit și s-a împlinit în anii împăratului Iezechia. Ceea ce vreau să zic e aceea că, după ce Iezechia a devenit neputincios, îmbolnăvindându-se de moarte, și după ce i s-au adăugat cincisprezece ani de viață, precum se povestește în Cartea a IV-a a Împăraților, la cap. 20, văzând prietenii săi această preaslăvită minune*, au mulțumit lui Dumnezeu pentru sănătatea împăratului. Deci psalmul acesta închipuiește [formează] glasurile de mulțumire către Dumnezeu ale acestor prieteni, pentru aceasta și zice: *Viață a cerut de la Tine și i-ai dat lui...* Sau chiar David, cunoscând mai dinainte sănătatea împăratului, a glăsuț pentru dânsul psalmul acesta⁶⁵.

⁶⁴ Se potrivește însă psalmul acesta și la David, și la Hristos, și la fiecare creștin.

* ορθόδοξον = ortodox, dreptslăvitor. După cum se știe, acest psalm este primul citit din rânduiala Utreniei. Vreau să cred că semnificația acestuia în rânduiala Utreniei în special, și în viața creștinului în general, este cunoscută de către cei mai mulți credincioși.

* παραδοξον = minune, paradox.

⁶⁵ Iar Asterie zice: „Tot cel ce împărățește peste patimi este împărat, veselindu-se de puterea lui Dumnezeu, adică de învățătura Evanghelică, *că nu mă rușinez*, zice Pavel, de Evanghelie, că puterea lui Dumnezeu este spre mântuire (La Nichita)”.

și să nu ne temem de tăbărârea vrăjmașilor, deși pare a se arăta nebiruită și înfricoșătoare.”

8. Aceștia în căruțe și aceștia pe cai,

„Vrăjmașii aceștia, zice, care ne-au împresurat, nădăjduiesc în căruțele de război și în caii lor.” Iar prin *aceștia (...)* și *aceștia* vrea să zică [de fapt] „aceștia”, căci limba evreiască obișnuiește a îndoi aceleași ziceri, spre o mai mare lărgire [a înțelesului].

iar noi în numele Domnului Dumnezeuului nostru vom chema.

„Noi însă, zice, vom chema spre ajutorul nostru numele lui Dumnezeu, Cel ocărât și necinstit de vrăjmași.” Ori zice: „că pentru numele lui Dumnezeu, Cel care a fost ocărât, vom chema pe Dumnezeu ca ajutor nouă împotriva celor ce L-au ocărât”⁶³.

9. Aceștia s-au împiedicat și au căzut, iar noi ne-am sculat și ne-am îndreptat.

Cele spuse mai-nainte în psalm erau zise de prietenii lui Iezechia în vremea plângerii și a războiului asirienilor, iar acestea au fost zise în urmă, după ce îngerul lui Dumnezeu a ucis cei o sută optzeci și cinci de mii [de ostași] ai asirienilor (cf. IV Împărați 19: 35). Iar când războiul s-a încheiat, toți iudeii se bucurau și slăveau pe Dumnezeu. „Vrăjmașii asirieni, zice, s-au împiedicat de puterea lui Dumnezeu, și au căzut cu cădere jalnică și omorătoare, iar noi, cei ce eram căzuți de frică, ne-am sculat cu cugetarea și ne-am ridicat în sus capetele.”

10. Doamne, mântuiește pe împăratul, și ne auzi pe noi, în orice zi te vom chema.

„Doamne, zice, precum ai mântuit pe împăratul din mâinile vrăjmașilor săi, tot astfel și de acum înainte mântuiește-l și păzește-l, căci pentru fapta lui cea bună este vrednic de mântuire; auzi-ne iarăși și pe noi, prietenii săi, ori de câte ori te vom chema.” Psalmul acesta s-a tâlcuit și s-a potrivit cu lucrurile care au urmat în vremea lui Iezechia, unii însă, precum dumnezeiescul Atanasie, se silesc să-I potrivească și la David, când ducea război cu vrăjmașii săi, și zic că David a

⁶³ „Tu vei birui caii și săltările patimilor pe care încalecă dracii, și căruțele, adică unirea patimilor, întru care se găsesc asupra noastră gândiții asirieni, însă cei ce cheamă dumnezeiescul nume biruiesc toate patimile și, una câte una, toate adunările.

închipuit [alcătuit] acest psalm ca zis din partea prietenilor săi. Însă el se mai potrivește și la fiecare creștin care se gătește să bată război cu Diavolul, căci trupul împreună cu simțirile cer și se roagă lui Dumnezeu pentru sufletul care se luptă, fiindcă și dracii au defăimat numele lui Dumnezeu.

Prin *sfânt* (v. 2) să înțelegi atât biserica, cât și cerul, precum am zis de mai multe ori, iar *uns* (v. 6) al lui Dumnezeu și *împărat* (v. 10) se numește tot creștinul, pentru că a fost uns cu dumnezeiescul Mir, precum am zis. Iar în căruțe și pe cai sunt dracii, [înțelegeți astfel] din pricina grăbirii și gătirii [dispoziției] pe care o au spre a da război creștinilor⁶⁴. Însă acest psalm poate fi rostit și asupra nevăzuților vrăjmași, barbarilor și celor de alt neam, dar și pentru fiecare împărat simțit și dreptslăvitor*.

PSALMUL 20

Întru sfârșit. Psalm al lui David.

Si acest psalm se suprascrie *întru sfârșit* fie pentru că cuprinde proorocie, fie pentru că s-a potrivit și s-a împlinit în anii împăratului Iezechia. Ceea ce vreau să zic e aceea că, după ce Iezechia a devenit neputincios, îmbolnăvindându-se de moarte, și după ce i s-au adăugat cincisprezece ani de viață, precum se povestește în Cartea a IV-a a Împăraților, la cap. 20, văzând prietenii săi această preaslăvită minune*, au mulțumit lui Dumnezeu pentru sănătatea împăratului. Deci psalmul acesta închipuiește [formează] glasurile de mulțumire către Dumnezeu ale acestor prieteni, pentru aceasta și zice: *Viață a cerut de la Tine și i-ai dat lui...* Sau chiar David, cunoscând mai dinainte sănătatea împăratului, a glăsuț pentru dânsul psalmul acesta⁶⁵.

⁶⁴ Se potrivește însă psalmul acesta și la David, și la Hristos, și la fiecare creștin.

* ορθόδοξον = ortodox, dreptslăvitor. După cum se știe, acest psalm este primul citit din rânduiala Utreniei. Vreau să cred că semnificația acestuia în rânduiala Utreniei în special, și în viața creștinului în general, este cunoscută de către cei mai mulți credincioși.

* παραδοξον = minune, paradox.

⁶⁵ Iar Asterie zice: „Tot cel ce împărățește peste patimi este împărat, veselindu-se de puterea lui Dumnezeu, adică de învățătura Evanghelică, *că nu mă rușinez*, zice Pavel, de Evanghelie, că puterea lui Dumnezeu este spre mântuire (La Nichita)”.

1. Doamne, întru puterea Ta se va veseli împăratul,

„Întru puterea Ta, zice, Doamne, cea ajutătoare și nebiruită, se va veseli credinciosul împărat, iar aceasta o credem din facerile de bine de mai-nainte, pe care i le-ai făcut lui.”⁶⁶

și de mântuirea Ta se va bucura foarte.

„Împăratul, zice, se va bucura, Doamne, de bucuria și sănătatea pe care i-ai dat-o”.

2. După pofta inimii lui i-ai dat lui,

„După pofta inimii lui Iezechia, zice, adică biruința asupra vrăjmașilor lui, ori adăugirea [la anii] vieții, ori simplu, fiecare facere dreaptă a lui.”⁶⁷

și de voia buzelor lui nu l-ai lipsit pe dânsul;

Ceea ce a zis mai sus zice și aici, îndoind cuvintele pentru îndulcirea mulțumirii celei către Dumnezeu, pentru că este firesc ca cineva care pofteste ceva cu inima, acel lucru pe care-l dorește să-l ceară de multe ori cu buzele și să vorbească despre el, însă prin poftă înțelegem cererea.

Diapsalma.

⁶⁶ Altul însă zice: „Cel ce nu pofteste nimic trupesc, și umblă cu Duhul, ia de la Dumnezeu pofta inimii sale, căci inima unuia ca acesta Dumnezeu o satură de bunătăți (La Nichita)”.

⁶⁷ Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Se potrivește aceasta la David, care, biruind pe amaniteni [αμμανίτας, tradus în Biblia românească actuală prin amoniți], a luat coroana lui Molhol [Μολχολ, vezi II Împărați, cap. 12, termen tradus prin Hanun], împăratul lor, care, după același Chiril, era idol al amonitenilor, a cărui coroană, aflând-o de mult preț, a pus-o pe capul său”. Iar Teodorit zice: „Din cele ce se iscusește cineva, se încununează, că acela ce cu dreptate vânează dreptate va dobândi cununa dreptății, și acela ce drept slăvește pe Dumnezeiasca Treime va dobândi cununa neveștejită a slavei, căci și Apostolul îi numește pe ucenicii lui *bucuria și cununa mea* (Filip. 4: 1), cu atât mai vartos ucenicii lui Hristos (La Nichita)”.

3. Că l-ai întâmpinat pe el cu binecuvântările bunătății;

„Deoarece, zice, Doamne, l-ai întâmpinat pe împăratul mai-nainte de a cere el de la Tine împărăția, încă și de multe ori i-ai făcut bine...” Căci prin bunele cuvântări de bunătate vom înțelege aici facerile de bine care din bunătatea lui Dumnezeu se făceau lui Iezechia.

pus-ai pe capul lui cunună de piatră scumpă.

Aici numără facerile de bine pe care Dumnezeu i le-a făcut lui Iezechia, adică cum că mai-nainte de toate celelalte i-a dăruit coroana împărăției⁶⁸.

4. Viață a cerut de la Tine și i-ai dat lui

„Tu, Doamne, zice, ai dăruit lui Iezechia nu numai biruință, ci și viață și sănătate, ca să nu fie biruit nici de vrăjmașii săi, nici de boala sa să moară”, căci acestea două se înțeleg de aici.

lungime de zile în veacul veacului.

„Doamne, zice, nu numai că i-ai dăruit lui Iezechia viață, ci și viață îndelungată”. iar scriind *în veacul veacului*, David scrie chiar pentru veacul cel

⁶⁸ „Mare este însă și slava lui Hristos, nu numai pentru că l-a mântuit pe El Părintele după omenitate și l-a înviat, ci și pentru că l-a înălțat și pentru șederea de-a dreapta slavei (La Nichita).” Însemnează și că mai slăvit s-a făcut Iezechia pentru întoarcerea pe care a făcut-o soarele la momentul însănătoșirii lui, întorcându-se înapoi către răsărit vreme de zece ceasuri, de unde și babilonienii, văzând minunea aceasta, s-au spăimântat. Și vezi la cap. 20 al cărții a IV-a a Împăraților, stih 10, când toată ziua aceea s-a făcut de 32 de ceasuri, zice, când s-a coborât soarele, și zece întorcându-se înapoi, s-a făcut douăzeci și douăsprezece, care s-au făcut iarăși de la Răsărit până la Apus și, până să-și plinească soarele firescul drum al zilei, treizeci și două. Pentru aceasta și Teodorit a zis că: „Nu i-a dat numai mântuire, ci l-a și lăudat, înalt și vestit l-a făcut, și cu preaslăvita omorâre a vrăjmașilor, și cu a alerga împotriva soarele cursul său, și așa, în tot pământul, atât de mare și cunoscut s-a făcut, încât împăratul babilonienilor i-a trimis daruri, că a socotit că toate acestea s-au făcut pentru harul lui Iezechia. Dar [cu toate acestea] el socotea că soarele a făcut acest lucru (ori că l-a pățimit) pentru Iezechia, semnul dovedind moartea asirienilor”. Iar Marele Vasile: „Aceasta era ceea ce dorea David din tot sufletul, și se ruga să o ia, care și dându-i-se, i s-a făcut ca o coroană de pietre scumpe, slăvindu-i capul, că David în toate neamurile se slăvește, împreună cu Domnul și cu fiul lui după trup, și nu numai coroană i s-a făcut lui mântuirea, ci și *viață și lungime de zile, și slavă și mare cuviință, și veselie și bucurie și milă neclătinată* (La Nichita)”.

viitor și nesfârșit; însă uneori scrie aceasta atât pentru timpul cel de față, cât și pentru lungimea unui veac mai lung, iar altele scrie aceasta pentru adevărul și nestrămutarea lucrului, precum se spune acum aici, adică: „I-ai dat lui viață, și lungă viață, și lungime de zile adevărată”. Iar de va înțelege cineva că aceasta o zice și pentru viața veșnică, nici această înțelegere nu este departe de adevăr.

5. Mare este slava lui întru mântuirea Ta;

„După ce împăratul Iezechia a luat dumnezeiescul ajutor și facerea de bine, și nu numai cu preaslăvire izbăvindu-se de vrăjmași, ci câștigând și viață de încă cincisprezece ani, pentru aceasta zic, s-a făcut mare și slăvit în toate neamurile, încât [până] și împărații îi trimiteau bani și soli prin care căutau prieteșug cu el.” Și aceasta s-a făcut pentru cercetarea și osebita purtare de grijă a lui Dumnezeu⁶⁹.

slavă și mare cuviință vei pune peste el.

„Doamne, zice, nu numai că l-ai slăvit pe Iezechia, ci încă îl vei mai slăvi, și mai mare îl vei face pentru facerile Tale de bine cele către el.”

6. Că-i vei da lui binecuvântare în veacul veacului;

εὐλογία (adică binecuvântare) uneori se referă la laudă și cinste, precum aici: *Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul* (Ps. 102: 1), iar altele la har și facere de bine, precum: *...l-ai întâmpinat pe el cu binecuvântările bunătății* (Ps. 20: 3). Iar această zicere mai înseamnă încă și împărtășirea de sfințenie, precum aici. Câteodată înseamnă și hulă, după [depinzând de] scopul zicerii, precum este ceea ce a zis Diavolul către Dumnezeu despre Iov: *Să vedem dacă nu te va blestema în față* (Iov 2: 5). Însă, pe lângă aceasta, mai înseamnă și salutare de bun găsit [binețe], precum este ceea ce a zis Elisei către Ghiezi: *...și de vei afla vreun om pe cale, să nu-l binecuvântezi* (IV Împărați 4: 29), adică să nu-i dai binețe. „Deci, zice, Tu, Doamne, vei da binecuvântare, adică bună cuvântare și împărtășire de sfințenie.”

⁶⁹ Vezi însă că, spre a nu ne clăti noi de acestea două, este trebuință de nădejdea noastră și de mila lui Dumnezeu. Deci de vom nădăjdui noi mai-nainte, negreșit va urma și mila lui Dumnezeu, și nu ne vom clătina, că nimeni din cei ce au nădăjduit în Domnul nu s-a rușinat, precum a zis Sirah: *Cine este cel ce a crezut întru Domnul și nu s-a rușinat?* (Înț. lui Iisus Sirah 2: 10).

veseli-l-vei pe dânsul întru bucurie cu fața Ta.

Simmah a tălmăcit „de la fața Ta”, adică s-a referit la „cercetarea* Ta”, „căci de îndată, zice, ce Tu, Doamne, vei căuta spre Iezechia, el se va umple de bucurie”.

7. Că împăratul nădăjduiește spre Domnul, și întru mila Celui Preaînalt nu se va clătina.

„Împăratul, zice, nu nădăjduiește în oști, nici în bogăție, nici în alte lucruri zadarnice ca acestea, ci numai întru Tine, milostivul și ajutorul Dumnezeu, pentru aceasta nu se va clătina din pricina vrăjmașilor.”⁷⁰

8. Află-se mâna Ta asupra tuturor vrăjmașilor Tăi, dreapta Ta să aple pe toți cei ce Te urăsc pe Tine;

Mână a lui Dumnezeu este dumnezeiasca Sa putere, întru care David se roagă să cadă toți cei care-L hulesc pe Dumnezeu: „Puterea Ta, Doamne, zice, de ar afla și pedepsi pe toți vrăjmașii Tăi, (...) și *dreapta Ta să aple*, adică să ajungă și să certe pe toți cei ce Te urăsc”.

9. că-i vei pune pe ei ca un cuptor de foc în vremea feței Tale.

„Pe toți vrăjmașii Tăi, zice, îi vei arde cu focul mâniei tale, Doamne”, iar *în vremea feței Tale* a zis în loc de „în vremea judecătoreștii Tale cercetări, atunci când îi vei vedea nu cu ochi de bucurie, ci cu față neîmblânzită și plină de

* επισκοπήσ = lit. episcopia, supravegherea, cercetarea.

⁷⁰ Că s-au chinuit evreii, ucigașii Domnului, cu pârjoliri, cu război și cu foamete în acea vreme când a căutat de sus Dumnezeu spre a-i chinui pe ei prin romani, ca pe unii ce au ocărât taina lui Hristos. Altul zice, la Nichita, că a zis și dumnezeiescul Chiril: „Cei ce au luat [aplicat] psalmul acesta la Hristos au dat [atribuit] iudeilor aceste chinuri, adică din aceasta: *află-se mâna Ta asupra tuturor vrăjmașilor Tăi*. Că acestea vor veni, zice, în vremea arătării feței Tale, pentru cele ce au meșteșugit asupra Ta, pentru care s-au și pus la spatele credincioșilor celor din păgâni, aflându-se mai întâi [în statutul de] fiu și popor al lui Dumnezeu, după care, în zilele cele mai de pe urmă, li s-a lăsat altora înfierea, adică celor chemați dintre păgâni, care întâi s-au făcut, după cum este scris: *Cei dintâi vor fi cei din urmă, iar cei din urmă întâi* (Mt. 19: 30), iar *întru cei rămași* [cf. și v. 13], zice, *când va intra în credință plinirea neamurilor, atunci se va mântui și Israelul* (cf. Rom. 11: 12, 25 etc.).

vrăjmășie”, că tot David zice: *Fața Domnului spre cei ce fac rele, ca să piară de pe pământ pomenirea lor* (Ps. 33: 16).

10. Domnul întru mânia Sa îi va tulbura pe ei⁷¹, și-i va mânca pe ei focul.

11. Rodul lor de pe pământ îl vei pierde, și sămânța dintre fiii oamenilor.

„Prin aceste cuvinte, David prezice ceea vor pătimi vrăjmașii lui Dumnezeu, și numără felurile pedepselor pe care le vor suferi: adică atunci când vor cerca [vor avea parte de] dumnezeiasca urgie, când se vor tulbura din toate părțile, nedumerindu-se, se vor arde, iar roadele țarinilor lor vor pieri, dar și *sămânța lor*, adică fiii lor, toți vor pieri de pe pământ și dintre oameni.”⁷²

12. Că au plecat asupra ta rele;

„Toate cele de mai sus, zice, le vor pătimi vrăjmași Tăi, Doamne, fiindcă au pornit asupra Ta rele, hulind numele Tău cel slăvit, vrăjmășind și rele făcând robilor Tăi.”

cugetat-au sfaturi care nu vor putea să stea;

„Deși vrăjmașii au cugetat multe rele asupra Ta, Doamne, și asupra robilor Tăi, acestea nu vor putea să rămână în cugetările și hotărârile lor, deoarece sfaturile lor se vor pierde.”

13. Că-i vei pune pe dânșii la spate;

Tot omul, atunci când fuge, se zice că întoarce spatele celui ce-l gonește, și nici o altă parte a trupului lui nu se vede, decât spatele. Deci zice: „Pe vrăjmașii Tăi, Doamne, îi vei face să fugă de frică, și să nu poată sta înaintea Ta”.

⁷¹ Însemnează că în altă Psaltire am aflat așa: *Doamne, întru mânia Ta îi vei tulbura pe ei.*

⁷² Aceasta însă s-a întâmplat și asirienilor, atunci când îngerul Domnului a omorât o sută de oșteni și cinci mii de asirieni, iar cei rămași, câți au scăpat de ucidere, întorcând spatele, au fugit, iar fața și mânia lui Dumnezeu s-au gătit asupra acestora, pentru că pe Senahedrin l-au omorât slugile sale, după ce acesta s-a întors în curțile împărăției sale. Dar și Hristos poate zice aceasta către cerescul Lui Părinte, că i-a pus pe iudei la spate, adică, zice: „I-ai lepădat la spatele Tău, gătindu-li-se relele cele din mânia Ta”.

Întru cei rămași ai Tăi vei găti fața lor.

După Teodorit, aici aveam de-a face cu o formă inversată, care, de vom vrea să păstrăm forma și înțelesul prezent, poate fi netezită [îndreptată] astfel, înțelegând că „cei ce vor rămâne dintre vrăjmașii Tăi cei tăiați în război vor fugi ca să scape, dar și asupra aceloră vei găti [îndrepta] cercetarea Ta, pedepsindu-i și pe aceia”⁷³.

14. Înălță-Te, Doamne, întru puterea Ta;

La Psalmul 7 am arătat ce înseamnă *Înălță-Te*, deci, uită-te acolo pentru acest înțeles, căci și zicerea aceasta este asemenea cu cea de acolo, adică cu: *...înălță-Te până la hotarele vrăjmașilor Tăi*⁷⁴.

cânta-vom și vom lăuda puterile Tale.

La sfârșitul Psalmului 20, se însemnează *cântarea* și *lauda*. Însă unii, precum dumnezeiescul Chiril, potrivesc acest psalm și la David, zicând că el l-a cântat pentru sine, iar de vom primi înțelesul acesta (căci [de altfel] nimic nu ne oprește să îl primim), trebuie ca zicerile psalmului să le tâlcuim într-alt fel. Primul verset – *Doamne, întru puterea ta se va veseli împăratul, și de mântuirea Ta se va bucura foarte* – îl vom înțelege ca zis de David către Stăpânul Hristos, Care este precum zice Pavel: *Hristos, puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 24), El Însuși este și Mântuitor, după bine-vestitorul înger, care a zis către Născătoarea de Dumnezeu Fecioara Maria că: *...El va mântui pe poporul Său* (Mt. 1: 21). Iar către Tatăl a zis aceasta: *Doamne, întru puterea Ta...*, iar către Fiul aceasta: *și de mântuirea Ta...*, adică „împăratul se va veseli de mântuirea cea făcută lui de Tine”. Așadar, și următoarele ziceri se pot zice unele către Tatăl, iar altele către Fiul; și cu adevărat s-a bucurat și s-a veselit David, pentru că a privit dumnezeiasca Întrupare și după moartea sa, căci dacă încă purtând acest trup gros și întunecos, a văzut dinainte cu ochii sufletului cele ce urmau să se facă, cu mult mai vârtos le-a văzut pe acestea mai curat după moarte, după ce s-a dezbrăcat de trup (mai ales atunci când Mântuitorul Hristos S-a coborât în iad, scoțându-l de acolo împreună cu ceilalți).

⁷³ Zice însă și Teodorit: „Nu fiind smerit Se înălță Dumnezeu [nu ca un om oarecare, neînsemnat, ci ca un Dumnezeu puternic], nici nu ia ce nu are, ci arată ce are”. Deci potrivit a zis: *Înălță-Te, Doamne, întru puterea Ta*, ca să se arate înălțimea Ta, pe care noi o vom cânta și o vom lăuda, povestind facerile Tale de minuni”.

⁷⁴ Drept aceea, când în vremile cele mai de pe urmă se vor chema [la credință], atunci se va da și fața lor, adică slobozenie. Că și Pavel a zis: *Când va intra plinirea neamurilor, atunci se va mântui tot Israelul* (Rom. 11: 26) (La Nichita).

Prin urmare, prin dorul și *pofta inimii* vom înțelege dorul ce-l avea David ca să vadă însăși înomenirea Mântuitorului, a cărei închipuire doar a prevăzut-o*, iar prin *voia buzelor* lui David înțelegem că David voia ca întotdeauna să-I cânte lui Dumnezeu, dar, cu adevărat [de fapt], el totdeauna Îi cântă lui Dumnezeu întrebuițând buzele creștinilor, care în toate ceasurile cântă și citesc sfinții psalmi. Iar prin *a cerut viață și a luat* se înțelege că el de multe ori s-a primejduit a fi omorât de vrăjmașii săi, de care s-a izbăvit numai prin rugăciune, și mare a fost slava lui David întru mântuirea Lui (v. 5), adică: „Pentru mântuirea cea de la Tine, cu adevărat s-a slăvit, căci din rădăcina și seminția lui a odrăslit mântuirea noastră, adică Stăpânul Hristos, și s-a făcut mare și vestit”, iar prin aceea *că-l vei veseli întru bucurie cu fața Ta* (v. 6) se înțelege că-l va bucura prin Fiul Său (Dumnezeu-Tatăl). Căci fața Părintelui este Fiul, precum El Însuși a zis: *Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (In. 14: 9). Iar prin *vrăjmași ai lui Dumnezeu* (v. 81) să înțelegi pe urătorii de Hristos iudei, pe care îi blestemă David, proorocindu-le relele ce le-au pățimit și că seminția și tot neamul lor se vor strica cu obștească stricare, adică neamul celor care L-au răstignit pe Domnul, ei fiind cei care au fost stricați de către romani; iar acei iudei care erau împrăștiați în celelalte părți ale lumii au scăpat de acea obștească pieire. Iar aceea *că îi vei pune pe ei ca un cuptor de foc în vremea feței Tale* (v. 9) se înțelege în loc de „în vremea Fiului Tău”, precum s-a zis: *Pentru aceasta vă spun că împărăția lui Dumnezeu se va lua de la voi* (Mt. 21: 43), iar prin *întru cei rămași ai Tăi* (v. 13), adică „între cei dintre evrei care au crezut în Tine, Fiul, vei găti, adică vei împodobi, și vei slăvi neamul lor”. Deși [în general] sunt urâți, aceea că au fost părinți ai Apostolilor le-a fost spre slavă. Însă psalmul acesta se potrivește și la dreptslăvitorul nostru împărat cel după vremi*, [fiind un psalm] împotriva prigonitorilor barbari, precum este și cel mai-nainte de acesta.

PSALMUL 21

Întru sfârșit, pentru sprijinirea cea de dimineață, psalm al lui David.

Invederat este că acest psalm se dă lui [Îl vestește pe] Hristos, după Teodorit și Grigorie Teologul, fiindcă proorocește înomenirea și pătimirea Lui cea mântuitoare, care au luat sfârșit. Însă se suprascrie *pentru sprijinire*, deoarece cuprinde rugăciunea lui Hristos, ca să-I vină sprijinire și apărare de la cerescul Lui Părinte, ca să Se împuternicească întru pătimire. Însă zice *de dimineață*, vrând să zică că sprijinirea lui Hristos se numește *dimineață*, adică început al zilei, căci

* A văzut-o cu anticipare, mai dinainte.

* Se referă în special la împăratul bizantin.

nouă, celor ce ne aflăm întru întuneric și în rătăcire, cu adevărat ne-a răsărit Hristos – Soare al dreptății și lumină a cunoștinței⁷⁵. Însă pe cerescul Său Părinte, Hristos Îl ruga ca om, pentru ca să ne învețe și pe noi să ne rugăm în vremea morții noastre, căci este firesc ca în vremea morții să se teamă [până] și omul drept. Deci acest psalm este despre patimile lui Hristos, pentru că acestea *sunt sprijinirea cea de dimineață*, căci atunci a strălucit nouă mai mult dimineața cea gândită, adică Hristos, Care cu moartea a biruit pe cel ce avea stăpânirea morții, adică pe diavolul.

1. Dumnezeu, Dumnezeul meu, ia aminte spre Mine, pentru ce M-ai lăsat?

Acest cuvânt face referire la temerea omenească. Încredințează încă și adevărata înomenire a lui Hristos, adică ne încredințează că era om desăvârșit și, prin urmare, avea temeri firești. Către Dumnezeu-Tatăl a zis: *Ia aminte spre Mine*, deoarece cei care dau pe vreun om la un ucigaș pentru a-l omorî își întorc ochii de la el, nevrând să mai vadă pe cel ce va fi omorât. *Pentru ce m-ai părăsit?* este cuvântul Domnului, zicând așa nu fiindcă Tatăl S-ar fi despărțit cândva de El, după ce omenitatea Sa s-a unit după Ipostas cu Fiul lui Dumnezeu, ci îl zice pentru temerea morții: „Pentru că dacă Tu, Părinte, zice, vei opri ajutorul Tău de la Mine, Eu M-aș teme de moarte”⁷⁶. Despre această temere de moarte a

⁷⁵ Iar dumnezeiescul Chiril al Alexandriei și Teodorit, prin *sprijinire de dimineață*, înțeleg Învierea Domnului, care s-a făcut în dimineață adâncă, adică în zorile duminicii. Deci *sprijinire* este Învierea, pentru că a izgonit stricăciunea și moartea trupurilor. La suprascrierea aceasta zice și Sfântul Grigorie al Nyssei: „Folosească-ne și pe noi suprascrierea pentru *sprijinirea de dimineață*, căci obiceiul Scripturii este să numească dimineață așezarea de dimineață [dispoziția lăuntrică], iar dimineața este o vreme când noaptea și ziua se înjumătățesc, prin care una adică se pierde, iar cealaltă vine. Și fiindcă în multe locuri răutatea se numește întuneric, când nouă ni se face din dumnezeiasca sprijinire răsăritul cel după fapta bună, atunci, *întru sfârșit*, adică la biruință, ajungem, prin lepădarea faptelor întunericului, să umblăm în ziua cu bună cuviință”.

⁷⁶ Iar Grigorie Teologul tâlcuiește astfel: „El nu a fost părăsit de Tatăl sau de Dumnezeu, așa cum le pare unora, care zic că Dumnezeirea Se temea de patimă și, pentru aceasta, Cel ce pătimea se strâmtora cu [își micșora] Dumnezeirea. Căci cine L-a silit să Se nască aici jos și să-Și ia început, ori să Se suie pe Cruce? Ci întru Sine, precum am zis, închipuie a noastră omenire, căci noi mai-nainte eram părășiți și trecuți cu vederea, iar acum suntem apropiați și mântuiți prin patimile Celui fără de patimă. Tot așa luând și nebunia și greșelele noastre, pe acestea le zice de acum înainte prin psalm, fiindcă este limpede că Psalmul 21 se aduce [aplică lui] lui Hristos (Cuvântarea a II-a, *Despre Fiul*)”. Cam acestea le zic și dumnezeiescul Chiril și Origen. Iar altul zice că prin *părăsire* să înțelegem iertarea patimii [πάθος, cf. și Col. 3: 5], adică slobozirea de patimi prin pătimirea lui Hristos (La Nichita). A zis însă și Teodorit: „*Părăsire* numește nu

Domnului vorbesc și Evangheliștii, căci El S-a rugat în grădină pentru a trece de la El paharul morții, zicând: *Părinte, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta* (Mt. 26: 39). Domnul a strigat acest început al psalmului în limba evreiască cu mare glas, aflându-Se pe Cruce: *Eli, Eli, lama sabahtani adică Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai lăsat [părăsit]?* (Mt. 27: 46). Adică: „Pentru ce M-ai lăsat să am frică, de vreme ce știi că duhul este osârduitor, iar trupul neputincios?” Ori: „Pentru ce ai dat loc [ai îngăduit] să fiu omorât, fiindcă Eu nu am făcut nimic vrednic de moarte?”

Departe de mântuirea mea sunt cuvintele greșele mele.

„Pedepsele, zice, pe care Mi le-au pricinuit păcatele Mele sunt departe de mântuirea Mea, adică nu-mi opresc mântuirea, căci acest fel de greșeale și de păcate nu găsesc întru mine: *Că păcat, zice, nu a făcut* (Is. 53: 9).” Moartea celor ce au făcut păcate este pedeapsă, nu și a celor fără de păcate. Ori se poate înțelege și într-alt fel: Hristos Se îmbracă aici cu fața firii omenești, ca una ce este înrudită [de-o fire] cu toată firea omenească, zicând ca din partea ei: „Pentru ce, pe Mine – pe tot omul*, M-ai părsit, o Dumnezeul Meu, ca să mor?”⁷⁷ Apoi zice și pricina părăsirii, anume că osândirile cele pentru păcatele mele sunt departe de mântuire. Drept aceea, prin urmare, și Eu sunt depărtat de mântuirea aceasta, pentru că, dacă aș fi fost aproape de mântuire, negreșit Mă izbăveam de moarte”.

despărțirea de Dumnezeire, precum au afirmat unii, ci iertarea ce s-a făcut patimii”. Zice însă Eusebie cum că zicerea *ia aminte spre Mine*, ca una ce nu se află în [Scriptura] cea evreiască, dar, cu toate acestea, Mântuitorul a lăsat-o [nu a rostit-o], așijderea este și în Psaltirea cea tipărită din nou de Ioan Litinu, tălmăcită din evreiește; aceasta: *ia aminte spre Mine*, nu se află.

* τὸν καθόλου ἄνθρωπον = omul universal; omul în general. Cu alte cuvinte: „Eu, Hristos, Care recapitulez [cuprind (de la vb. ἀνακεφαλαιόω cf. Ef. 1: 10; Rom. 13: 9)] ca într-un singur principiu călăuzitor și plin de sens] toată firea umană, ca una ce este de-o fire cu Mine...” Despre acest subiect a vorbit pe larg Apostolul Pavel în Epistola către Romani, punându-L pe Hristos, Adam cel nou, în contrast cu omul păcatului, Adam cel vechi.

⁷⁷ Adică: „O Părinte, prin cuvintele omenirii pentru greșeale ei, ea nu se va mântui, ci este departe de mântuire, deci mântuiește-se în dar”. Zice însă Teodorit: „Se cuvine a ști că nici unul din ceilalți tălmăcitori nu a pomenit *greșealele*, ci Achila zice: «răcnirea Mea», Simmah: «tânguirile Mele», Teodoțion: «strigarea Mea». Dar cei șaptezeci au zis că psalmul nu se potrivește Domnului, ci El a rostit cuvintele cele pentru noi în locul nostru, vrând să zică: «Să nu cauți la greșealele firii, ci dă-i mântuire pentru patimile Mele»”.

2. Dumnezeu, meu, striga-voi ziua și nu vei auzi; și noaptea și nu spre nepricepere mie.*

„Acest cuvânt s-a plinit în ziua în care Domnul a mâncat Cina cea de Taină cu ucenicii Săi, după Joia cea Mare, în noaptea în care Domnul S-a rugat în grădina Ghetsimani, precum au arătat Evangheliștii; iar că S-a rugat mai-nainte de noapte, adică ziua, în Joia cea Mare, este arătat de graiul acestui psalm⁷⁸. Însă să nu-ți pară deșănțat, o cititorule, aceea că Proorocul a pus zicerea aceasta la urmă, de vreme ce aceasta s-a făcut mai-nainte decât cea de mai sus, căci astfel sunt cuvintele Proorocilor, iar pricina este ca nu cumva să nu se pară că Proorocii grăiesc de la sine, ci că grăiesc numai acelea pe care le-au auzit de la Sfântul Duh Care îi insuflă. „Ție Mă voi ruga ziua, ca să treacă de la Mine vremea morții, și nu Mă vei asculta. Asemenea și noaptea Mă voi ruga pentru aceasta, și nu spre nepricepere Mie. Pentru ce nu Mă ascuți, căci eu am înțeles că pentru aceasta nu Mă ascuți, ca să Mă izbăvești de moarte pentru mântuirea oamenilor, pentru care M-am și întrupat”. Însă unii înțeleg prin *zi* și *noapte* vremea răstignirii, fiindcă de la ceasul al șaselea până la ceasul al nouălea s-a făcut întuneric, încât acea zi [de vineri] a fost zi și noapte, atunci când Domnul S-a rugat Părintelui Său ca să-i ierte pe răstignitorii Săi, dar nu a fost ascultat, fiindcă au fost dați cu toții obșteștii pieiri. „Iar pricina pentru care n-a fost ascultat, zice, o știa bine, adică pentru aceea că ei voiau să clevească învierea Lui, iar pe Apostolii Săi să-i prigonească, și cu acestea toate să-și mărească și mai mult păcatul lor.”⁷⁹

3. Iar Tu în Cel Sfânt locuiești, lauda lui Israel.

Sfânt numește pe Dumnezeu-Cuvântul, Cel după ființă unit cu Dumnezeu-Tatăl, fiind unit după Ipostas cu lucrarea firii omenești, arătând astfel în Evanghelie: *Eu întru Tatăl și Tatăl întru Mine* (In. 14: 10). Iar *lauda lui Israel* este Părintele, căci în acea vreme iudeii se făleau că numai ei singuri au cunoștință

* Traducere literală. În versiunea Bibliei Sinodale: ...și nu Te vei gândi la Mine.

⁷⁸ Poate că aici prin *ziua* se înțelege acea vreme în care a zis către Părintele său: *Acum sufletul Meu e tulburat, și ce voi zice? Părinte, izbăvește-Mă de ceasul acesta. Dar pentru aceasta am venit în ceasul acesta* (In. 12: 27).

⁷⁹ Iar la Nichita se scrie că graiurile acestea trebuie citite în chip întrebător, adică: „Dumnezeul Meu, striga-voi ziua și vei auzi? Și noaptea și nu spre nepricepere Mie?” Adică: „Oare nu Mi S-ar socoti o nepricepere să socotesc că, strigând ziua și noaptea către Tine, Tu nu Mă vei asculta? Că cine oare ar socoti măcar că nu Te vei uita cu bunăvoință către cei ce cer de la Tine ajutor, știind că Tu locuiești întru cei sfinți? Iar dacă plinești cererile sfinților, întru dânsii locuind și odihnindu-Te, cu atât mai vârtos cele ale Fiului”.

de Dumnezeu, cu toate că nici nu judecau drept, nici nu aveau fapte bune. Zicând că locuiește în Fiul, a arătat că și Fiul dorește mântuirea oamenilor, și nu se ferește de moartea omenității Sale, fiindcă una este voința Părintelui și a Fiului.

4. Spre Tine au nădăjduit părinții noștri, au nădăjduit și i-ai izbăvit pe dânșii.

5. Către Tine au strigat și s-au mântuit, spre Tine au nădăjduit și nu s-au rușinat.

Prin aceste cuvinte, David unește cu sine pe toți cei ce se necăjesc și se ispitesc, zicând că: „Părinții noștri cei după trup și Patriarhii, deci și Proorocii, care mai-nainte de venirea Mea au strălucit în viață, aceștia, zice, au nădăjduit spre Tine, o Părinte al Meu, și, strigând în vremea primejdiilor, s-au izbăvit de ele, pe aceia îi urmez și Eu, pentru că sunt după omenitate asemenea lor, și la fel ca dânșii Te doresc și Eu”. Însă David obișnuiește a zice [folosi] îndoite și întreite ziceri la unul și același lucru, ca mai vârtos să arate prin acestea pofta inimii sale. Izbăvirea de primejdie, zic cei înțelepți întru cele dumnezeiești, [se referă] nu numai la trup, ci și la suflet, adică atunci când sufletul, vitejește răbdând durerile și necazurile, nu va pătimi vreun oarecare lucru fricos și nevrednic de alegerea lui, căci astfel și mucenicii, cu toate că au fost omorâți, se zice despre ei că au biruit, pentru că au rămas nebiruiți cu sufletul.

6. Iar Eu sunt vierme și nu om.

După Teodorit, David a zis acest cuvânt, smerindu-se și nimicnicindu-se pe sine, pentru că și David, prooroc și împărat fiind, în Cartea a II-a a Împăraților se numește pe sine câine mort, și dacă așa se nimicnicește [și] Iisus Cel fără de păcat, ce să mai zicem noi, păcătoșii și nevrednicii de toată nimicnicia? Zic însă oarecari, adică dumnezeiescul Dionisie Areopagitul și scoliastul său, purtătorul de Dumnezeu Maxim*, că Domnul S-a numit pe Sine vierme pentru nașterea Lui cea fără de sămânță, căci precum viermele se naște în pământ fără de sămânță, când vine de sus ploaie, tot astfel și Hristos S-a născut fără sămânță, de sus venind Sfântul Duh la Fecioara Maria; deci pentru aceasta se numește Hristos vierme, și nu iarăși om, din pricina nașterii celei mai presus de fire, mai presus de om și pentru zămislire Sa*; ori este numit vierme, fiindcă își purta trupul ca pe o amăgire

* Sfântul Maxim Mărturisitorul a scris foarte multe scolii [tâlcuri] la operele Sfântului Dionisie Areopagitul. Operele lor au fost traduse integral de Părintele Dumitru Stăniloae.

* Pentru modul zămislirii Sale, care a nu a rupt fecioria Maicii Sale.

[momeală] pentru draci, sub care era ascunsă undița Dumnezeirii Sale⁸⁰. Căci amăgitura se face pentru pești, punându-se în undiță; deci amăgitură S-a făcut Hristos după omenitate, pentru a prinde pe marele și gânditul chit* Diavol, care înota în marea acestei vieți, ca mâncând acest chit amăgitura, adică omorând și înghițind omenitatea lui Hristos, să se prindă de undița Dumnezeirii Lui, întru care era omenitatea, și astfel a crăpat și a fost omorât nesățiosul Diavol. Ori așa cum viermele se vede pe sine nimicnicit de felul lui, însă mâncând și pierzând materia întru care se află, așa și Hristos, era simplu la vedere, dar după înțelegere era pierzător al puterilor celor potrivnice ale dracilor*.

ocara oamenilor și defăimarea poporului*.

Această zicere proorocește curat necinstirile și batjocurile pe care iudeii I le-au făcut Domnului în vremea patimilor Lui, luându-L în răs și batjocorindu-L⁸¹. *Defăimarea poporului și ocara oamenilor* poate fi unul și același lucru, însă se

⁸⁰ Cuvintele dumnezeiescului Maxim sunt acestea: „Și poate că prin *vierme* însemnează și nașterea cea din Fecioară: căci așa cum viermele nu se naște din împreunarea unuia cu altul, ci din lemn, ori din pământ, ori din altă materie, fără împreunare, tot astfel și Mântuitorul, din Sfânta Fecioară fără sămânță S-a născut (La Nichita)”. Oarecari dascăli însă zic că Domnul S-a numit pe Sine *vierme* – viermele fiind moale și fraged și simțitor [αἰσθητικός] la trup – pentru că trupul Domnului era foarte fraged și cu simțire – prin urmare și foarte simțitor [αἰσθητικωτάτον], pentru fireasca nobilitate [εὐγένειαν] pe care o avea. [Sensibilitatea Lui deosebită, puterea de a le simți și înțelege – ca Dumnezeu și om – pe toate cele din lume, Îl arată ca un Împărat de neam mare, ce poate simți și stăpâni totul.]

* κῆτος = chit; fig. balaur, Diavol, Lucifer. Această titulatură, precum și sinonimul relativ δράκων [balaur, cf. Ps. 103: 26] a fost înțeles de unii Părinți și ca metaforă pentru Diavol.

* Învățătura despre „undița Dumnezeirii” este dezvoltată de Sfântul Maxim în *Filocalia*, vol. III.

* Din nou, e vorba de un paralelism climatic sau sintetic. Vezi și nota de la Ps. 9: 8. Psaltirea este plină de astfel de structuri literare. Ele intenționează să redea cât mai bine cu puțință bogăția semantică a cuvintelor. Nu e doar un simplu joc de cuvinte. Însuși psalmistul (sau cel ce se roagă, citind ori scriind Psaltirea), având un oarecare gând de laudă, o cerere oarecare etc. către Dumnezeu, sau o afirmație despre anumite lucruri, descoperă caracterul negrăit al descoperirii dumnezeiești în inima omului, în Scriptură sau în creație, fapt care îl poate nedumeri sau uimi uneori atât de mult, încât caută alte și alte cuvinte sau forme de adresare pentru a-și exprima lauda, gândul etc.; acestea pot lua forma unor sinonime sau expresii asemănătoare, sau a unor cuvinte care includ în ele ideea anterioară, dar aduc cu ele o altă informație, în scopul unei accentuări sau amplificări a ideii anterioare.

⁸¹ Zice însă și dumnezeiescul Maxim: „[Se arăta ca vrednic de] ocară oamenilor care nu credeau adevărul și *defăimarea poporului* celui plin de păcate (La Nichita)”.

poate înțelege și că Domnul S-a făcut *ocară oamenilor*, adică ostașilor romani, și *defăimare poporului*, adică iudeilor.

7. Toți cei ce M-au batjocorit au grăit cu buzele, clătinat-au cu capul⁸².

8. Nădăjduit-a spre Domnul, izbăvească-L pe El, mântuiască-L că-L voiește pe El.

„Aceste cuvinte le vei găsi în Evanghelia după Matei, căci acolo se zice: *Iar trecătorii Îl huleau, clătinându-și capetele. Și zicând: Tu, Cel ce dăruiești biserica și în trei zile o zidești, mântuiește-Te pe Tine Însuși! (...) S-a încrezut în Dumnezeu: Să-L scape acum, dacă-L vrea pe El!* (adică de-L iubește pe El) (Mt. 27: 39 ș.u.). Iar în Evanghelia după Luca se scriu acestea: *Și sta poporul privind, iar căpeteniile își băteau joc de El, zicând: Pe alții i-a mântuit; să Se mântuiască și pe Sine Însuși, dacă El este Hristosul, alesul lui Dumnezeu* (Lc. 23: 35).

9. Că tu ești Cel ce M-ai tras din pânțece,

Prin împreunarea bărbatului cu femeia se dezleagă încuietorile fecioriei, căci sămânța se aruncă de către bărbat, deschizând firește pânțele*, iar apoi, aceasta, închizându-se, ține sămânța înăuntru, până ce se desăvârșește pruncul, însă după aceasta, când pânțele se înghesuie din pricina mărimii pruncului, el se deschide, și astfel dă slobozenie pruncului ca să iasă și să se nască. Iar la Nașterea Mântuitorului Hristos, așa cum zămisirea a fost fără sămânță bărbătească, tot astfel și nașterea pruncului a fost mai presus de fire și preamărită, căci puterea lui Dumnezeu a tras pe prunc în chip negrăit, fără a se deschide și a se strica cheile fecioriei Născătoarei de Dumnezeu⁸³.

⁸² Iar cineva nu s-ar putea decât mira de nătăria [nerozia, nesocotința] iudeilor, cum, citind ei acestea ce s-au zis împotriva lor ca din partea lui Hristos, nu au priceput. văzându-L pe El răstignindu-Se, și că proorocia conglăsuiește [este una] cu ceea ce au grăit aceștia (La Nichita).

* μήτραν de la μήτρα = pânțece, mitră, mitras; termenul revine adesea în cântările bisericesti.

⁸³ Pentru aceasta și altul zice: „Și aceasta este mai osebită [se potrivește mai bine] lui Emmanuil, că încă de la sânii Maicii a nădăjduit spre Dumnezeu și Tatăl, că, după Isaia, mai-nainte de a cunoaște pruncul binele sau răul, a ales binele, drept care, după voia Tatălui, înomenindu-Se Unul-Născut sau Cuvântul, ca om zice către Dumnezeu, Părintele Său, că: «Tu ești Cel ce M-ai scos din feciorescul pânțece și de la înseși sânii Maicii și din mitrasul ei, am avut cruțarea [scăparea] cea de la Tine, că ai poruncit să fugă în Egipt din pricina nebuniei lui Irod, și, Părinte al Meu, după fire fiind și întru adevăr mai-nainte de înomenirea Mea, când M-am făcut Fiul al femeii după trup, căci din pânțece am venit, atunci ai stătut [Te-ai arătat] și Dumnezeu al Meu [după omenitate]» (La Nichita)”. Și altul încă zice: „Deși ești pururi Părinte al Meu, dar și Dumnezeu al Meu din pânțele Maicii Mele ai început a fi” (La Nichita)”.

nădejdea Mea de la sânii Maicii Mele,

„Tu, Doamne, zice, ești nădejdea Mea de la sânii Maicii Mele, că Eu de atunci Te-am cunoscut nădejdea Mea, înțelepțindu-Mă din Dumnezeirea cea unită cu Mine, după Ipostas.” Căci zice Evanghelistul Luca: *Iar pruncul creștea și se întărea cu Duhul, umplându-Se de înțelepciune, și harul lui Dumnezeu era asupra Lui* (Lc. 2: 40).

spre Tine M-am aruncat din pântece.

„Întru acoperământul Tău, zice, o Părinte, M-am aruncat, pentru că nu am avut tată pe pământ.”

10. Din pântecel Maicii Mele, Dumnezeul Meu ești Tu,

„De îndată, zice, ce M-am zămislit, Te-am cunoscut [a fi] Dumnezeul Meu, înțelegând-o aceasta de la Dumnezeirea cea unită cu Mine după Ipostas.” Iar *din pântece* înseamnă fie: „În pântece aflându-Mă”, fie: „După ce am ieșit din pântece, adică după ce M-am născut”.

nu te depărta de la Mine,

11. Că necazul este aproape; și nu este cine să-Mi ajute Mie.

Și despre aceasta zic Evangheliștii Marcu și Matei că: *Iisus a început a se întrista și a se mâhni* (Mt. 26: 33; Mc. 14: 33). Și iarăși: *Atunci toți ucenicii, lăsându-l, au fugit* (Mt. 26: 56).

12. Înconjuratu-M-au viței mulți, tauri grași M-au cuprins.

Domnul numește aici *viței* pe poporul cel simplu [de rând] al iudeilor, pentru zburdălnicia și neorânduiala lor, iar *tauri*, pe arhierii, pe cărturari și pe bătrânii poporului, din pricina vechimii vârstei și pentru că erau cei mai mari, pe aceștia îi numește și *grași*, pentru multele daruri și bunătăți pe care le-au luat de la Dumnezeu⁸⁴.

⁸⁴ Ori îi numește *grași* pentru că se desfătau în cinstirile cele de la toți și în aducerile de prinoase ale popoarelor. Iar la dumnezeiescul [deci nu Fericitul] Ieronim, zicerea se află astfel: „«Mai-marii Vasanului m-au înconjurat», cuvântul aratănd pe ostașii care au pus pe capul Lui cununa de spini în loc de coroană (La Nichita)”.

Moise a zis de mai-nainte despre aceștia că: *A mâncat Iacov, s-a îngrășat Israel și s-a făcut îndărătnic; îngrășatu-s-a, îngroșatu-s-a și s-a umplut de grăsime; a părăsit pe Dumnezeu, Cel ce l-a făcut, și a disprețuit cetatea mântuirii sale* (Deut. 32: 15). (Vezi însă și cap. 4 de la Osea, cum seamănă poporul lui Efraim cu juninca care e strechie [îndărătnică], și iubește biruința.)

13. Deschis-au asupra Mea gura lor, ca un leu ce răpește și răcnește.

„Au deschis iudeii gura, zice, asupra Mea, și strigau către Pilat: *Ia-L, ia-L, răstignește-L* (In. 19: 15)⁸⁵.”

14. Ca apa M-am vărsat, și s-au risipit toate oasele Mele.

Domnul numește oase pe Apostolii Săi, după Teodorit, căci ei împreună țin și întăresc trupul cel înțelegător, adică Biserica Sa, precum și oasele țin împreună acest trup simțit, „aceștia, zice, s-au împrăștiat în vremea patimii”: *Atunci toți ucenicii, lăsându-L, au fugit*, zice Evanghelistul (Mt. 26: 56). A proorocit și Zaharia: *Bate-voi păstorul și se vor risipi oile turmei* (Zah. 13: 7). Iar revărsarea Apostolilor arată despărțirea și purcederea [plecare de la] de la Hristos⁸⁶.

15. Făcutu-s-a inima Mea ca ceara ce se topește în mijlocul pântecelui Meu.

„Inima Mea, zice, s-a topit de necaz precum se topește ceara de foc, și desăvârșit a slăbit.” Iar prin *pânțece* numește și toată partea cea deșartă, adică sacul trupului*.

16. Uscatu-s-a ca un vas de lut tăria Mea,

„Puterea trupului Meu, zice, s-a încheșat și s-a uscat de focul întristării și al necazului, fiindcă a lipsit toată umezeala lui.”

⁸⁵ Ori după altul: „Zice despre groaznicul leu cu urlat de nesuferit, atunci când îl deșteaptă foamea îndemnându-l la vânat, că prin urlatul său face vânatul să se cutremure de frică, apoi, prinzându-l, îl rupe, tot așa și evreii, numaidecât au urlat asupra lui Hristos (La Nichita)”.

⁸⁶ Într-altele se zice: „M-am revărsat”.

* το κουφάρι του σώματος = sacul [?], hârbul trupului.

și limba Mea s-a lipit de grumazul Meu,

Această zicere s-a plinit atunci când martorii cei mincinoși mărturiseau împotriva lui Hristos, iar El nu răspundea nimic, ci stătea tăcând. Ori aceasta s-a plinit și atunci când a însetat sus pe Cruce, și nimeni nu s-a aflat să-i răcorească setea cu apă⁸⁷.

și în țărâna morții M-ai pogorât.

Țărâna morții este mormântul, fiindcă într-însul sunt îngropate trupurile celor morți. „În acest mormânt, zice, M-ai coborât, Doamne, vrând Eu, pentru mântuirea oamenilor.”

17. Că M-au înconjurat câini mulți;

Tauri am numit mai sus pe iudei, pentru că, după Teodorit, se aflau sub jugul legii, ca niște tauri și boi, cu toate că călcau legea. Iar *câini* numește pe ostașii păgânilor romani, ca unii care, după lege, erau necurați și fără de omenie, ca câinii, căci așa a numit Hristos și pe cananeanca, ca pe o păgână, zicând: *Nu este bine a lua pâinea fiilor și s-o arunci câinilor* (Mt. 15: 26)⁸⁸.

adunarea celor vicleni M-au cuprins.

„Adunarea, zice, a pizmăreților iudei M-a înconjurat.”

18. Străpuns-au mâinile Mele și picioarele Mele.

„Au străpuns, zice, mâinile Mele și picioarele Mele prin găurirea piroanelor.”

⁸⁷ A zis însă și altul: „Nu se poate ca cineva să înseteze decât din multa uscăciune, și aceasta o arată firea trupului, care iubește umezeala, cerându-și dezlegarea sării prin adăparea cu apă, dar destule sunt și mahniciunile care pot pricinui uscăciune și sete deoarece pornesc veninul și sunt fierbinți și iuți: de unde și Domnul, însetând deasupra Crucii, a cerut să bea, zicând: *Mi-e sete*; se vede dar că setea Domnului a fost firească (La Nichita)”.

⁸⁸ A daugă însă și Teodorit, zicând: „După Patimă, cei ce erau *câini* s-au mutat prin credință întru rânduiala fiilor, iar cei ce de demult au avut purtarea de grijă a fiilor, au primit numirea câinilor, căci ca niște câini s-au turbat asupra Stăpânului”.

19. Numărat-au toate oasele Mele,

„Au numărat, zice, mai toate oasele Mele, fiindcă M-au spânzurat gol pe Cruce, și așa de tare au întins mădularele Mele, încât se vedeau până și articulațiile și încheieturile oaselor Mele și, prin urmare, era cu puțință celor ce priveau să le numere”, precum tâlcuiește Teodorit.

și aceia priveau

„Ei, zice, M-au cercetat când eram spânzurat pe Cruce și cereau să vadă de sunt Fiul lui Dumnezeu, zicând: *De ești Fiul lui Dumnezeu, coboară-Te de pe Cruce* (Mt. 26: 40).

și se uitau la Mine

„După ce iudeii, zice, M-au cercetat și s-au încredințat desăvârșit, atunci M-au cunoscut că sunt Fiul lui Dumnezeu, văzând toată zidirea compătind cu Mine, cu toate că ei iarăși au rămas întru împietrirea inimii și în credința lor”, precum zice Evanghelistul Matei: *Iar sutașul și cei ce erau cu el păzind pe Hristos, dacă au văzut cutremurul și cele ce se făcuseră, s-au înfricoșat foarte, zicând: Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu a fost acesta* (Mt. 27: 54). Ori se poate înțelege și într-alt fel, anume că: „Iudeii au cercetat ca nu cumva să Mă coboare ucenicii Mei de pe Cruce, și de aceea se uitau la Mine, adică Mă păzeau cu ostași păzitori”⁸⁹.

20. Împărțit-au hainele Mele lor și pentru cămașa Mea au aruncat sorți.

Această zicere a tâlcuit-o arătat Evanghelistul Ioan, zicând: *După ce au răstignit pe Iisus, ostașii au luat hainele Lui și le-au făcut patru părți, fiecărui ostaș câte o parte, și cămașa. Dar cămașa era fără cusătură, de sus țesută în întregime. Deci au zis unii către alții: Să n-o sfâșiem, ci să aruncăm sorții pentru ea, a cui să fie; ca să se îplinească Scriptura...(In. 19: 23, 24)*⁹⁰.

⁸⁹ Iar Teodorit zice că: „*Se uitau la Mine* însemnează «râdeau de Mine»”.

⁹⁰ Se cuvine însă a se mira cineva de ticăloșii iudei, că zicerea aceasta a lui David nu s-a adevărit niciodată la nimeni, istoricește, decât numai la Hristos; cu toate acestea, văzând ei proorocia aceasta plinindu-se în Hristos, iarăși rămân întru necredință. Iar ce a fost cea țesută, zice Isidor Pelusiotul [cca 360-435]. Avvă din pustia Egiptului, autor al unor apoftegme din Pateric și a unor tratate care s-au pierdut] că: „Gingășia și subțirimea și buna frumusețe a îmbrăcăminteii nu îplinește canonul nevoinței celei după Dumnezeu,

21. Iar Tu, Doamne, nu depărta ajutorul Tău de la Mine; spre sprijinirea Mea ia aminte.

„Fiindcă, zice, Mi s-au făcut toate aceste rele, pentru aceasta Tu, Doamne, nu depărta ajutorul Tău de la Mine, ci în grabă trimite-Mi sprijinirea și cercetarea Ta, ca să înviez adică a treia zi.”

22. Izbăvește de sabie sufletul Meu, și din mâna câinelui pe cel unul născut al Meu.

23. Mântuiește-Mă din gura leului, și din coarnele inorogilor smerirea Mea.

Domnul numește aici pe ostașii romani *sabie*, fiindcă erau înarmați și purtau săbii, și pe aceeași ostași îi numește *câini*, pentru că erau necurați, fiind păgâni,

(...) întreabă pe Ioan Teologul, pe cel ce povestește despre cămașa Domnului și-ți va spune că cămașa Lui era necusută, fiind țesută de sus, în întregime (cf. In. 19: 23), și oare cine nu știe cu ce simplitate se îmbracă galileenii? Căci la ei este o plăcere a se face o astfel de îmbrăcăminte cu oarecare meșteșug, precum cele de legat la piept, cu împletire țesute și începute (*Epistola către monahul Maton, 74*). Iar Eftimie Zigabenu (adică însuși autorul *Tâlcuirii Psaltirii*), în Tomul al II-lea al *Tâlcuirii Evangheliei după Matei*, zice, nedumerindu-se: „Câte să fi fost hainele Domnului? Unii zic că a avut cinci, din care patru s-au împărțit între cei patru ostași, iar a cincea este cămașa cea necusută”. Lui însă i se pare că acest cuvânt nu este convingător, fiindcă Domnul era măsurat și nu purta lucruri de prisos, și nimeni din ceilalți oameni nu purta atât de multe haine, el însă, bine-socotind, zice că avea trei haine: una – cămașa cea de pe trup, adică necusută, a doua – cea de peste cămașă, iar a treia – cea care se purta deasupra hainelor. Prin urmare, ostașii, rupând două haine, au făcut patru părți, nu ca pe niște lucruri de mult preț, ci din batjocură, iar pentru cămașa cea necusută au aruncat sorți. Pentru ce însă a poruncit Hristos Apostolilor să nu poarte două haine (cf. Mt. 10: 10) de vreme ce și El avea [două]? Și răspunde, zicând că și Domnul avea numai o cămașă – cea de pe trup, iar celelalte nu erau haine, ci învelișuri”. Iar dumnezeiescul Maxim tâlcuiește hainele Domnului tropologic și alegoric, zicând că: „Cămașa Mântuitorului, țesută de sus în jos ca un întreg, este ținerea împreună și împletitura neîmpărțită a faptelor bune întregă, și care acoperă înăuntru Cuvântul ce este întru noi, de care, de multe ori golindu-ne pe noi ucigașii draci prin lenevire și trândăvire, nu pot totuși să o rupă [cămașa] și să cunoască fapta noastră cea bună, și astfel, pururi o cunoaștem, deși nu ne îmbrăcăm cu un astfel de acoperământ, iar cele ce s-au rupt sunt îmbrăcăminte pe dinafară a simțitei bogății, care se rupe în patru stihii lumești, la care ne înduplecăm pe noi batjocoritorii și ucigașii demoni ca să le folosim cu împătımire. După alt cuvânt, *cămașa cea de sus țesută* este adică sufletul fiecăruia [care este] de sus insuflat, iar că e *necusută* este pentru simplitatea și nealcătuirea ei din părți, iar că nu era ruptă, arată nemurirea. Iar hainele cele rupte arată trupul care se strică și se împarte în cele patru stihii.

precum am zis mai sus, iar *lei* îi numește pe iudei, pentru sălbăticirea și nemilostivirea lor, căci însetau de moartea Lui, și pentru pândirea și vânarea pe care o făceau împotriva Domnului, ca lei ce pândesc și prind dobitoacele și le mănâncă, căci astfel i-a numit și mai sus, la stihul 13. Iar pe acești iudei îi numește și *inorogi*^{*}, inorogul fiind un dobitoc sălbatic care are în frunte un singur corn⁹¹. Numindu-i *câine* și *leu*, a folosit singularul, căci neamul iudeilor este unul, iar al romanilor tot unul, căci fiecare dintre ei este numit fie roman, fie iudeu, la singular. Iar *unul născut*, Domnul numește sufletul Său, ca pe un singur suflet, căci numai sufletul lui Hristos, dintre toate celelalte suflete ale oamenilor, a fost fără de păcat, și pentru că pe acesta Îl avea Fiul Lui Dumnezeu unit cu Sine după lpostas⁹². Iar despre smerenia Lui, El Însuși a zis în Evanghelia: *Învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima* (Mt. 11: 29). Iar pricina pentru care Domnul Se ruga, am zis-o mai sus, am spus încă și ce fel de izbăvire cerea.

24. Spune-voi numele Tău fraților Mei;

Însemnează, o cititorule, cum Duhul Cel Sfânt, Care mai-nainte vedea acestea, pe unele le zice ca făcute și trecute, iar pe altele cum că se vor face, după rânduiala și însușirea Proorocilor, iar aici zice că Domnul va spune Părintelui, căci evreii Îl mărturiseau ca Dumnezeu, iar de Părinte al unui Fiu nu-L știau, precum zice în Evanghelia după Ioan: *Am arătat numele Tău neamurilor* (In. 17: 6). Iar *frați ai Săi* numește pe Apostoli, precum Însuși a zis după Înviere către aducătoarele de mir: *Mergeți și spuneți fraților Mei...*(Mt. 28: 10)⁹³.

* Lit.: animal cu un singur corn, probabil bou sălbatic, bivol. Despre identitatea sau specia acestui animal există păreri și păreri. În Biblie e folosit mai ales ca metaforă pentru caracterul unor oameni.

⁹¹ Zice însă Marele Vasile: „Iar prin *coarne de inorogi* înțelegem mândrie (căci inorogul are un corn foarte ascuțit, obrăznicindu-se asupra tuturor dobitoacelor, tot la fel și fariseii s-au obrăznicit asupra smereniei lui Hristos). Deci, prihănind Domnul pe poporul cel gâlcevitor care s-a sculat asupra Lui în vremea patimilor, îi numește pe ei inorogi”. Iar Teodorit zice că: „*Leu, câine* și *inorog* este numit cel ce are stăpânirea morții, după glasul apostolului, adică Diavolul, care în vremea patimilor a năvălit ca o fiară asupra Domnului, aducându-I moartea”.

⁹² Iar altul zice: „Unul născut numește Domnul sufletul Său, în loc de «scumpul și iubitul», pentru că numai fiii cei foarte iscușiți sunt iubiți de părinți. Iar *mână a câinelui* numește stăpânirea Satanei”.

⁹³ Altul însă tâlcuiește zicând că: „*Nume* numește aici slava, că slava Părintelui dintru început s-a așezat”. Iar Teodorit zice că: „*Frați* numește pe cei ce au crezut într-Însul. Frați însă sunt ca ai unui om, căci Se numește Stăpân și Domn ca Dumnezeu, iar ca om se numește și frate”.

În mijlocul adunării [Bisericii] Te voi lăuda.

„Nu numai pe Apostoli, zice, îi învăța Domnul, ci Se înfățișa și în sinagogile evreilor și povestea măririle lui Dumnezeu și Tatăl”, căci pentru acestea grăiește psalmul acesta. Iar Domnul face cunoscută această învățătură încă de la Învierea Lui până astăzi, prin Evanghelia Sa, căci aceasta se citește arătat [fără nici o opreliște] în toate bisericile creștinilor⁹⁴.

25. Cei ce vă temeți de Domnul, lăudați-L pe El.

„Fiindcă Domnul a fost ascultat de cerescul Său Părinte și S-a sculat din morți, pentru aceasta îndeamnă acum la mulțumire pe cei ce au crezut într-Însul, și-i mai îndeamnă pe cei din păgâni care au crezut, pentru că Domnul i-a trimis după Înviere pe Apostolii Săi mai întâi la păgâni, zicându-le: *Mergând, învățați toate neamurile* (Mt. 28: 19). Căci despre aceste neamuri zice că se tem de Dumnezeu, numindu-i pe ei de la fapta bună ce au arătat, căci astfel și Pavel i-a numit în Fapte, zicând: *Bărbați israeliteni, și cei ce vă temeți de Dumnezeu, ascultați* (Fapte 13: 16). Iar către Corneliu, Petru a zis: *În toate neamurile, cel ce se teme de Dumnezeu și lucrează dreptatea este primit* (Fapte 1: 33). Însă, deoarece Biserica creștinilor nu este alcătuită numai din păgâni, ci și din evrei, pentru aceasta și Domnul îi cheamă pe aceștia spre slavoslovie și lauda lui Dumnezeu⁹⁵, iar în continuare zice:

Toată seminția lui Iacov slăviți-L pe El

„Toți, zice, cei ce din evrei ați crezut, slăviți pe Dumnezeu, căci Iacov a fost strămoș al celor douăsprezece seminții ale lui Israel.”⁹⁶

⁹⁴ Aceste două ziceri le aduce Pavel în Epistola către Evrei, ca din partea lui Hristos, zicându-se: *Pentru că și Cel ce sfințește și cei ce se sfințesc, dintr-Unul sunt toți; de aceea nu se rușinează să-i numească pe ei frați, Zicând: Spune-voi fraților mei numele Tău. În mijlocul Bisericii Te voi lăuda* (Evr. 2: 11).

⁹⁵ „(...) Ca să se învețe iudeii de la Hristos să nu mai facă jertfe prin vărsare de sânge, ci să laude și să slavoslovească pe Dumnezeu, și să săvârșească slujba cea curată și nesângeroasă, și să slăvească nu numai prin glas, ci și prin buna-viersuire, care se făptuiește prin temerea de Dumnezeu.”

⁹⁶ Și Hristos Se numește Iacov, adică amăgitor, ca Unul ce a amăgit pe Diavol și l-a biruit; I se zice și Israel, ca o Minte ce vede pe Dumnezeu, că nimeni nu știe pe Tatăl, fără numai Fiul, iar seminție a lui Hristos – a Celui ce Se numește Iacov și Israel – sunt creștinii, cei ce s-au născut duhovnicește dintr-Însul.

26. Temeți-vă de Dânsul toată seminția lui Israel.

Aici numără laolaltă ambele popoare, atât pe cel din evrei, cât și pe cel din neamuri, fiindcă acela care a crezut [în] și a cunoscut pe Hristos este Israelul duhovnicesc*, căci Israel se tâlcuiește *minte care vede pe Dumnezeu*. Poruncește dar Hristos amânduror popoarelor să laude [pe] și totdeauna să se teamă de Dumnezeu ca un Atotțiitor, ori și celorlalți evrei le poruncește să se teamă de Dumnezeu, pentru că Dumnezeu poate aduce asupra lor sfărâmare și pieire, din pricina turbării pe care au arătat-o asupra Fiului Său.

27. Căci n-a lepădat, nici n-a defăimat ruga săracului.

„N-a trecut cu vederea, zice, nici n-a socotit rugăciunea Mea supărătoare Părintele, adică a birui Eu ca om pe Diavol și a dăruii vouă biruința aceasta.” Domnul S-a numit pe Sine sărac, atât pentru simplitatea trupului*, cât și pentru că era sărac de bani și de omeneasca bogăție.

28. Nici a întors fața Sa de la Mine;

„Nu a întors, zice, Dumnezeu și Părintele fața Sa de la Mine, precum fac cei care urăsc pe cineva.” Vezi însă și tâlcuirea zicerii: *Până când vei întoarce fața Ta de la Mine?*(Ps. 12: 1).

și când am strigat către Dânsul, M-a auzit.

„De îndată, zice, ce am strigat către Părintele meu, a auzit glasul rugăciunii Mele.”

* πνευματικός Ἰσραήλ. Despre poporul creștin ca Israel duhovnicesc mărturisește Dreptul Simeon, atunci când primește pe pruncul Iisus, respectiv cunoscuta cântare de la Vecernie: „Acum slobozește...”, care nu e altceva decât lauda Dreptului Simeon. Necunoașterea semnificației acestei expresii a făcut pe unii editori ai cărților de cult să scoată sintagma „poporul Tău Israel...” Trebuie să știe că, de la venirea lui Hristos înapoi, duhovnicește vorbind, Israelul este un nume al unui singur popor – poporul creștinesc – Noul Israel, Israelul duhovnicesc, moștenitorul făgăduințelor, „cel ce vede pe Dumnezeu”, cum zice tâlcuitorul mai sus. Dacă celălalt Israel – cel trupesc – se afla înainte de Hristos sub o oarecare călăuzire duhovnicească, acum el are numai o semnificație istorică sau politică, care semnificație nu-i conferă nici o valoare duhovnicească, în ciuda pretensei lor „evlavii” și „smerenii” de popor „prigonit”.

* εὐτέλεια τῆς σαρκός. Mitropolitul Veniamin redă prin „prostimea trupului”, noi astăzi am zice „precaritatea cărnii”, neputința ei, imposibilitatea de a supraviețui prin sine și a scăpa de moarte, de dureri și slăbiciuni.

29. De la Tine este lauda Mea;

Lauda Fiului de la Părintele s-a făcut atunci când a venit glas din ceruri, zicând: *Tu ești Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit* (Mt. 3: 17), și când Părintele a strigat din cer: *Și L-am preaslăvit și iarăși Îl voi preaslăvi* (In. 12: 28)⁹⁷.

în adunare mare Mă voi mărturisi Ție*;

Domnul numește aici *mărturisire* lauda și slavoslovie, iar *adunare mare** este Biserica creștinilor, fiindcă se întinde până la marginile pământului, ori pentru că este alcătuită din bărbați mari și sfinți. Domnul întotdeauna laudă pe Dumnezeu-Tatăl prin Evanghelia Sa în mijlocul Bisericii. Sinagoga iudeilor o numea mai sus simplu *adunare*, dar și Biserica credincioșilor care se află în fiecare eparhie, iar acum numește *mare* toată catoliceasca* (adică peste-tot cuprinzătoarea) Biserica a creștinilor.

rugăciunile Mele le voi da înaintea celor ce se tem de Dânsul.

Domnul numește aici *rugăciuni* făgăduințele Sale, adică de a face cunoscut numele Părintelui Său, de a-L lăuda pe El.

30. Mânca-vor săracii și se vor sătura;

„Cei ce erau mai-nainte, zice, săraci de buna-cinstire și păgâni, după Teodorit, vor mânca (...), dar și cei săraci de bogăția omenească, că fără averi și săraci sunt creștinii adevărați, aceia dar vor mânca duhovniceasca hrană a învățaturii Evangheliei, care hrănește și crește sufletul.”

⁹⁷ Iar Teodorit zice: „«Precum Eu te fac cunoscut oamenilor, tot așa și Tu îi înveți pe toți oamenii să-Mi aducă aceeași cinste (adică ca și Ție)»; tot așa și lui Petru i-a descoperit cunoștința cea despre Dânsul, așa lui Pavel, așa, prin aceștia, tuturor oamenilor”.

* Sau: „Te voi lăuda”.

* ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ.

* καθολικῆν = universală. Termenul este tradus astăzi prin „sobornicească”, care de altfel este sinonim absolut cu „universal, catolic[esc]”, dar, pentru a nu se face confuzie între sensul „totalitar” sau „expansionist” pe care Biserica „catolică” îl dă acestui termen, s-a ales termenul „sobornicească”. Mai pot exista desigur și alte motive. Paranteza Mitropolitului Veniamin este și ea sugestivă.

și vor lăuda pe Domnul cei ce-L caută pe Dânsul,

„Vor slavoslovi, zice, pe Dumnezeu, cei ce-L caută, pentru că nu i-a durut pentru Unul născut Fiul Său, ci L-au dat spre moarte pentru mântuirea oamenilor.” Însă dacă cineva caută [într-adevăr] pe Dumnezeu, acela și umblă pe calea poruncilor Lui care duc la El. Ori se înțelege și într-alt fel, anume că credincioșii vor mânca Trupul lui Hristos, întru Care se cuprinde și sângele Lui, și se vor umple de Duhul Sfânt, și vor lăuda pe Dumnezeu înaintea Sfintei Mese. Putem astfel spune că această zicere este o proorocie nu numai pentru învățătura Evangheliei, ci și pentru masa cea de taină a pâinii și a vinului celor făcătoare de viață, după Teodorit.

vii vor fi inimile lor în veacul veacului.

Zice Domnul în Evanghelie: *Eu sunt pâinea vieții* (In. 6: 48), și iarăși: *De va mânca cineva din pâinea aceasta, viu va fi în veac* (v. 48), adică de va păzi poruncile. Deci Domnul zice că: „Cei ce mănâncă Trupul Meu vor fi vii cu inima”, prin inimă arătând – de la parte la întreg – toată viața, iar prin *în veac* a zis pentru că, deși cei ce se împărtășesc cu vrednicie, vor muri [numai] după fire, cu toate acestea se vor scula iarăși spre viața veșnică.

31. Vor pomeni și se vor întoarce la Domnul toate marginile pământului.

Prin *pomenire* înțelege aducerea aminte de un lucru cunoscut mai dinainte. Se vede dar din această zicere că cunoștința de Dumnezeu este sădită în oameni⁹⁸. Însă la păgâni, întunericul necunoștinței a acoperit această cunoștință, iar după ce a venit Domnul – Soarele cel gândit al dreptății – întunericul rătăcirii s-a risipit, iar neamurile și-au adus aminte de Dumnezeu, Ziditorul lor, și astfel au crezut și s-au întors la Dânsul. Ori a zis *vor pomeni* în loc de „se vor învrednici de aducerea aminte a lui Dumnezeu păgânii, care până atunci erau uitați⁹⁹. Însă vezi, o cititorule, cum David a întrebuințat zicerile acestea după rânduială: că mai întâi a zis că-și vor aduce aminte; al doilea, că se vor întoarce, iar al treilea, că se vor închina.

⁹⁸ Pentru aceasta a zis Sfântul Ioan Damaschin că: „Cunoștința că Dumnezeu este întru toți a fost semănată firește [în fire] de El (Cartea I, cap. 2, *Despre credință*)”.

⁹⁹ Precum zice undeva: *Cel ce caută sânziurile lor, Și-a adus aminte* (Ps. 9: 12).

32. Și se vor închina înaintea Lui toate moștenirile neamurilor.

Pentru ce, oare, zice aceasta, de vreme ce nu toate marginile pământului au crezut, nici toate patriile neamurilor? Răspundem prin aceea că, de vreme ce propovăduirea Evangheliei a ajuns la toate marginile pământului și la toate neamurile lumii, și de vreme ce din fiecare neam au fost câțiva care au crezut, pentru aceasta, pornind de la parte, a arătat totul; de altfel, prin *patrii* numește rudeniile, această vădindu-se din aceea că rudeniile din fiecare neam au crezut în Hristos, și prin Hristos s-au închinat și Tatălui.

33. Că a Domnului este împărăția și El stăpânește peste neamuri.

„Hristos este, zice, atât Împărat, cât și Stăpân al neamurilor”, după cum este scris: *... voi da Ție neamurile moștenirea Ta, stăpânirea Ta, marginile pământului* (Ps. 2: 8). Și pentru aceasta se vor închina Lui, fiindcă s-au slobozit prin El din tirania Diavolului¹⁰⁰.

34. Mâncat-au și s-au închinat toți grașii pământului;

Grași numește aici pe bogații care s-au îmbogățit cu buna-cinstire de Dumnezeu și cu fapta bună, săraci fiind mai-nainte de acestea, precum am zis mai-nainte: „Aceștia au mâncat, zice, și s-au îngrășat de duhovniceștile bunătăți”.

Înaintea Lui vor cădea toți cei ce se coboară în pământ.

„Vor cădea înainte, zice, și se vor închina lui Hristos oamenii care mor și putrezesc în pământ”, fiindcă după obșteasca înviere tot genunchiul se va pleca Însuși Tatălui, după Apostolul (Rom. 14: 11), adică unii se vor supune de voie și dorind – precum credincioșii, iar alții în silă și de frică – precum cei necredincioși și dracii, după Teodorit.

¹⁰⁰ Pentru aceasta zice și Teodorit că: „Dumnezeu nu este numai al iudeilor, precum socotesc ei, ci este făcător a toată firea oamenilor. Așa a zis și Apostolul: *Oare Dumnezeu este numai al iudeilor? Nu este El și Dumnezeul păgânilor? Da, și al păgânilor. Fiindcă este un singur Dumnezeu, Care va îndrepta din credință pe cei tăiați împrejur și, prin credință, pe cei netăiați împrejur* (Rom. 3: 29-30)”.

35. Și sufletul meu, Lui viază,

„Dumnezeu este, zice, Cel care a dat viață sufletului meu, nelăsându-l să moară de păcat.” Aceasta se înțelege și într-alt fel, [cu referire] la Tatăl și la Fiul: „Sufletul meu viază lui Dumnezeu, zice, pentru că lucrează toate câte sunt plăcute Lui, precum și dimpotrivă, demonul a murit, fiindcă [sufletul] a stat neclintit împotriva drăceștilor lui amenințări”¹⁰¹.

și seminția mea va sluji Lui.

Seminția lui Hristos, adică fiii Lui, toți cei ce s-au născut Lui prin Evanghelie, adică creștinii, pe care i-a suspus Părintelui Său¹⁰².

36. Vesti-se-va Domnului neamul ce va să vină;

„Se va face cunoscut, zice, de Dumnezeu, Biserica credincioșilor cea din păgâni, care va veni în zilele înomenirii Fiului.”

Vesti-se-va dreptatea Lui poporului ce se va naște,

„Câți s-au născut, zice, duhovnicește prin credință, aceștia vor vesti întotdeauna și celorlalți, care se vor naște a doua oară.” Dar ce vor vesti? Dreptatea Lui, adică cum că Domnul cu dreptatea* a doborât pe Diavol, cel ce tiraniza și nedreptătea pe oameni.

pe care l-a făcut Domnul.

Adică pe poporul pe care Domnul l-a alcătuit Luiși, care și mai-nainte era popor, însă izgonit și lepădat, ori pe care El l-a zidit. Iar aceasta: *vesti-se-va Domnului*, unii o tâlcuiesc ca fiind proorocie pentru elinii care erau în Ierusalim

¹⁰¹ Pentru aceasta, altul zice: „Sfântă și fără prihană a fost viața lui Hristos, pe care cu trupul o a petrecut pe pământ, încât sfințită s-a făcut lui Dumnezeu și Tatăl (adică jertfă lui Dumnezeu și Părintelui), că singur Hristos nu a făcut păcat. (...) Însă zice aceasta [în mod] iconomic, că și noi, pe urmele Lui mergând, și viețuind și viață fără prihană, îndrăzneală vom avea în rugăciuni: *sufletul Meu, Lui viază*, precum zice acela [Apostolul Pavel]: *Nu eu mai viez, ci Hristos este Cel ce viază întru mine* (La Nichita)”.

¹⁰² Teodorit însă zice: „Sufletul Lui viază Lui (adică lui Dumnezeu Tatăl), dar că-I slujește nu a zis, iar seminția este slujitoare, că firea cea luată s-a unit cu Dumnezeirea, împărtășindu-se de aceeași slavă și cinste”.

* Prin toate faptele Sale, de la Naștere până la șederea de-a dreapta Tatălui.

căutând să-L vadă pe Hristos, precum zice Evanghelistul Ioan: *Deci aceștia au venit la Filip, cel ce era din Betsaida Galileii, și l-au rugat, zicând: Doamne, voim să vedem pe Iisus. Filip a venit și i-a spus lui Andrei, și Andrei și Filip au venit și l-au spus lui Iisus. Iar Iisus le-a răspuns, zicând: A venit ceasul ca să fie preaslăvit Fiul Omului* (In. 12: 21-23). Iată dar cum I S-a vestit lui Hristos de către Apostoli neamul ce vine, adică elinii care veneau către El, care erau ca o pârgă din toate neamurile cele ce voiau să vină la Hristos.

PSALMUL 22

Psalm al lui David*.

Acest psalm i-a fost* glăsuț lui David de către Duhul Sfânt ca din partea neamurilor¹⁰³.

1. Domnul mă paște și nimic nu-mi va lipsi.

Păstor este Domnul, precum singur zice în Evanghelie: *Eu sunt păstorul cel bun* (In. 10: 14). Căci aflând neamurile ca pe niște oi rătăcite în locurile pieirii, le-a adus la mântuitoarele staule ale Bisericii, și le păstorește și le paște. Drept aceea, fiecare neam, mulțumind Domnului pentru aceasta, povestește facerile de bine ale Lui, zicând: „Domnul mă paște, și nimic nu-mi lipsește din cele de nevoie sau trebuincioase trupului, spre hrana și mântuirea mea”. Trebuie însă să știm că lucrările cele mult cunoscute se zic de multe ori fără articol (precum în limba elinească, unde avem κύριος, adică Domn, și nu ὁ κύριος, adică Domnul).

* Acest psalm se găsește inserat în Canonul Sfintei Împărtășanii. Motivul este arătat mai jos, oarecum indirect.

* ὑπαγόρευσεῖν de la ὑπαγορεύω = a dicta, a sugera.

¹⁰³ Pentru aceasta a zis și dumnezeiescul Chiril: „Cei dintre păgâni care au crezut, aflându-se învățați de Dumnezeu, după cum este scris, mâncând și săturându-se duhovnicește de mântuitoarea hrană, Îl numesc pe Hristos, prin acest psalm, păstor și hrănitor”. Zice însă și Teodorit: „Același înțeles îl au și acestea, ca și cele mai-nainte tâlcuite, că – zicând în psalmul cel de dinaintea acestuia: *Mânca-vor săracii și se vor sătura, și vor lăuda pe Domnul cei ce-L caută pe El, și iarăși, prin Au mâncat și s-au săturat toți grașii pământului* unei astfel de hrane – arată aici pe Dăruitorul hranei, și-L numește hrănitor și păstor”.

2. La loc cu verdeață, acolo m-a sălășluit;

Loc cu verdeață este fapta bună lucrătoare, iar *apa de odihnă* este filosofia vederii duhovnicești*, după Sfântul Maxim. „Acolo dar, zice fiecare din neamuri, mă va sălășlui Domnul, unde este loc cu verdeață.” Însă a făcut asemănare cu păstoritul, fiindcă verdeața și apa fericesc turma, ceea ce vrea să zică că: „Domnul m-a așezat spre câștigarea pășunii și a duhovniceștilor bunătați”. Însă se înțelege și într-alt fel, *locul cu verdeață* este Biserica, iar *verdeața* sunt creștinii, loc în care înfloresc prin fapta bună. Ori prin *verdeață* se poate înțelege și credința creștinilor, deoarece, ca și verdeața, întinerește și înfloresc neîncetat, în timp ce rătăcirea elinilor a îmbătrânit și s-a uscat ca o iarbă.

la apa odihnei m-a hrănit,

Acest grai îl zice poporul cel din păgâni, pentru scaldătoarea Sfântului Botez, căci, prin această apă duhovnicească curățindu-ne, lepădăm de la noi osteneala și răutatea păcatului, dar ne și odihnim. De aceea și Domnul zicea: *Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi* (Mt. 11: 28). Ori și într-alt fel: *apa* este apa cea vie a învățaturii lui Hristos, precum am zis la un alt psalm, în tâlcuirea zicerii: *...lângă izvoarele apelor* (Ps. 1: 3)¹⁰⁴.

sufletul meu l-a întors.

„A întors Domnul, zice, sufletul meu de la rătăcirea idolilor la cunoștința de Dumnezeu și credința cea adevărată.”

3. Povățuitu-m-a pe cărările dreptății,

Prin *dreptate* este numit aici fiecare din cei dintre neamuri, ceea ce de obște cuprinde toate faptele bune, iar cărări ale acestei dreptăți se numesc faptele bune cele din parte*, fiindcă acestea aduc pe cei ce umblă pe ele la dreptatea ce peste tot

* E vorba, în termeni mai elevați, de virtutea practică și filosofia contemplativă.

¹⁰⁴ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Ori poate că Raiul este un loc mai potrivit, din care am căzut și întru care iarăși ne aduce Hristos și ne sălășluiește prin *apa odihnei*, adică prin Sfântul Botez, că, de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu poate să vadă împărăția lui Dumnezeu”. Teodorit însă zice că: „*Verdeață* numește aici sfințita învățătură a dumnezeieștilor cuvinte, că mai întâi hrănește cu cuvinte, iar mai apoi aduce hrana cea mai de taină”.

* Care se săvârșesc în particular, personale, cu rezonanțe individuale sau locale.

cuprinzătoare.* Că Domnul, luând trup omenesc, a deschis aceste cărări și drumuri ale faptelor bune, mai întâi umblând El Însuși pe ele, și mai apoi cu lucrul și cu cuvântul povățuind pe noi într-însele¹⁰⁵.

pentru numele Lui.

„Pentru aceasta, zice, ne-a făcut Hristos aceste faceri de bine, pentru că ne-am numit creștini, după numele Lui. Ori pentru aceasta m-a povățuit la faptele cele bune, pentru a nu se huli de către cei necredincioși numele Lui din pricina rătăcirilor mele.”

4. Că de voi și umbla în mijlocul umbrei morții, nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine ești.

Umbră a morții este lumea aceasta, deoarece așa cum moartea desparte sufletul de trup, tot astfel și această lume desparte pe iubitorul de lume de Dumnezeu, iar cu cel ce este cu Dumnezeu, negreșit că și Dumnezeu este cu dânsul. Ori *umbră a morții* este durerea fiecărei primejdii aducătoare de moarte, deoarece se aseamănă cu moartea, din pricina amarului necaz ce-l aduce; iar *rele* sunt ispitele și întâmplările cele neprielnice; dar Domnul se află împreună cu toți cei ce întru adevăr sunt creștini, căci chiar El a făgăduit aceasta: *Și iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor* (Mt. 28: 20)¹⁰⁶.

5. Toiagul Tău și varga Ta, acestea m-au mângâiat.

Prin *toiag* se zice judecata cea pedepsitoare a lui Dumnezeu, iar *vargă*, pronia Sa cea de-bine-făcătoare, după dumnezeiescul Maxim, încă zicând că ambele acestea îndeamnă spre mântuire. Ori *toiag* este pedeapsa cea adusă peste

* καθόλου = universală, cu rezonanțe cosmice. Vezi și nota la Ps. 21: 1. Mitropolitul Veniamin traduce prin „cuprinzătoare”. Această dreptate – ca sumă a virtuților – cuprinde, îmbrățișează pe Hristos, Cel care ne-a cuprins pe noi toți în jertfa Sa. Dacă Hristos, ca Atotțiitor și Stăpân, cuprinde întreaga lume, susținând-o, călăuzind-o etc., în comuniune cu El putem și noi cuprinde într-o oarecare măsură întreaga lume, devenind stăpâni peste impulsurile ei iraționale și peste toate ispitele.

¹⁰⁵ *Cărări* numește însă mântuiri [σωτηριώδεις], căci înțelege aici mântuitoarele și Evanghelicele porunci (La Nichita).

¹⁰⁶ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei tâlcuiește astfel zicerea aceasta: „Fiindcă ne botezăm întru moartea lui Hristos, și Botezul [la rândul lui] se va zice umbră și urmă a morții, de care nu trebuie să ne temem; însă prin *umbră a morții* s-ar putea înțelege și moartea cea firească și obștească: spre deosebire de moartea cea de voie a sufletului, care nu este umbră a morții, ci moartea adevărată (La Nichita)”.

cei ce păcătuiesc, iar *varga* – ceea ce sprijinește pe cei împuținați cu sufletul. Deci zice fiecare creștin: „Tu, Doamne, îl pedepsești pe cel ce păcătuiește, iar pe obosit de osteneală îl sprijinești, și prin amândouă pe ambii îi folosești. Aceasta este alcătuirea cea netedă a acestora. *Acestea m-au mângâiat, toiagul Tău și varga Ta...*, însă a zis *m-au mângâiat* în loc de „m-au sfătuit”, căci cel care sfătuește, acela mângâie și trage pe oameni la ceea ce este de folos. Însă unii, adică Teodorit și Maxim au înțeles prin *toiag și vargă* Crucea, pentru că Crucea se alcătuește din două lemne, din care lemnul cel drept este varga prin care noi ne-am îndreptat, noi, cei ce eram căzuți în rătăcire, iar lemnul cel de-a curmeziș al Crucii este toiagul cu care a lovit Hristos și i-a doborât pe demoni, căci cei ce lovesc pe cineva lovesc ridicând bățul lateral. A pomenit însă întâi toiagul, și apoi varga, fiindcă Hristos pe Cruce a doborât mai întâi pe Diavol, iar apoi, prin aceeași Cruce, ne-a izbăvit de tirania lui. Drept aceea, tâlcuirea acestei ziceri este aceasta: „Că Crucea Ta, Doamne, ne-a îndemnat la buna-cinstire și la fapta bună”¹⁰⁷.

6. Gătit-ai înaintea mea masă, împotriva celor ce mă necăjesc.

„Nu numai faceri de bine, zice, mi-ai făcut, Doamne, precum mai-nainte am zis, ci mi-ai dăruit și desfătare duhovnicească”, că pe aceasta o însemnează masa de care zice aici. „Și mai ales că această desfătare și masă o ai gătit înaintea ochilor vrăjmașilor mei, ca, văzând-o ei, să se amărască și să se mânănească”; ori zice *înaintea* în loc de „împotriva a ceea ce vor vrăjmașii mei, fiindcă ei întotdeauna se silesc să mă mânănească, dar Tu, Doamne, dimpotrivă, binevoiești a mă bucura cu masa Ta”; ori *masă* se referă la dobândirea bunătăților celor viitoare pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El; ori semnifică Sfânta Masă a Tainelor pe care se află Cina cea de taină. Ori, după dumnezeiescul Maxim, *masă* însemnează fapta bună lucrătoare. Căci aceasta ne-a fost gătită de Hristos împotriva celor ce ne necăjesc. Iar *untdelemnul care unge capul* este contemplația fapturilor. *Paharul* e cunoștința cea despre Dumnezeu. Iar *mila Lui*, Cuvântul Său și Dumnezeu, că, hrănindu-ne prin lucrare, ne pricopsim (adică sporim) întru a contempla cu mintea cele făcute, apoi ne învrednicim cunoștinței de Dumnezeu, iar *milă* este Însuși milostivul Fiul al lui Dumnezeu, Care prin înomenirea Sa

¹⁰⁷ Grigorie Teologul însă zice: „Drept *toiag* sprijinitor știu doar pe unul, dar pe unul păstoresc, care întoarce oile cele cuvântătoare”. Și încă dumnezeiescul Maxim: „Prin *toiag* se poate înțelege îngrozirea lui Dumnezeu, iar prin *vargă* învățătura celor bune, deci acestea sunt cele ce ne mângâie și ne aduc la cuviință, dar și îngrozirea muncilor și fângăduințele bunătăților, căci cu pomenirea muncilor celor veșnice, ca și cu un oarecare *toiag*, ne oprim de la răutăți, iar cu îndemnarea bunătăților celor viitoare, ne întărim prin nădejde întru fapta bună ca și cu o *vargă*”. Iar dumnezeiescul Isidor numește *toiag* pe cuvântul care lovește, iar *vargă*, pe cel mângâietor, adică *toiag* pe Hristos, iar *vargă* pe Duhul cel Sfânt.

totdeauna vânează pe aceia ce se vor mântui, până ce-i va prinde, iar *casă* este împărăția lui Dumnezeu, întru care se așază toți sfinții, iar *îndelungarea de zile* este viața veșnică¹⁰⁸.

7. Uns-ai cu untdelemn capul meu

Prin *untdelemn* înțelege aici darul Sfântului Duh, iar prin *cap* – mintea, din cel cuprinzător pe ceea ce se cuprinde, fiindcă darul Sfântului Duh alină mintea. Ori prin *untdelemn* face referire la untdelemnul sfințit cu care se ung cei care se botează, ori prin *untdelemn* se poate înțelege și sfântul Mir, pentru că, în cea mai mare parte, acesta este alcătuit din untdelemn, iar zicând *cap*, de la parte înțelegem tot omul.

și paharul Tău este adăpându-mă ca un puternic.

Pahar numește aici adăparea cuvintelor și a învățaturii Evangheliei, care veselește și îmbată mintea și inima, deoarece pricinuieste celui ce bea înspăimântare de pământeasca cugetare cea de mai-nainte, și pentru că oprește și biruiește pe vrăjmașii demoni; ori prin *pahar* numește pe cel al jertfei fără de sânge, cel ce ține sângele cel izvorâtor de viață al Domnului.

8. Și mila Ta mă va urma în toate zilele vieții mele;

„Mila Ta, Doamne, zice, mă va urma, adică mă va urmări, de voi petrece viața mea în chip plăcut lui Dumnezeu și de voi fugi de rătăcirea dracilor și a patimilor. Ori că *mă va urma* se înțelege că „Domnul mă va căuta și nu mă va lăsa să pier.”

¹⁰⁸ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Dimpotrivă, dumnezeiasca, sfințita și de Dumnezeu insuflata Scriptură are ca *masă* atât pe cea făcătoare de stricăciune și nehrănitore către cei ce ne necăjesc, bogată și scumpă fiind, cât și *masă* de fierturi, adică având multe și felurite bucate și înainte punere [comparație, îndemn la cercare]; căci prea multe și mântuitoare sfătuiri sunt într-însa, și primitoare [îmbietoare] de adevărata și buna viețuire. Că poate și aceasta este ceea ce zic cei ce au crezut [anume] că: «Ai gătit masă davidicească [în original este: πνευματικὴν = duhovnicească; interesantă și varianta *davidicească*] ca, mâncând și întărindu-ne, să putem sta împotriva celor ce o folosesc împotriva noastră ca să ne necăjească». Dar și *masa* cea de taină – Trupul Domnului – ne face tari împotriva patimilor și a dracilor, că Satana se teme de cei ce cu evlavie se împărtășesc cu dumnezeieștile Taine”.

și ca să locuiesc în casa Domnului întru lungime de zile.

„Mă va urma, zice, și ca să locuiesc în casa Domnului, și ca să mă păzesc sub acoperământul Său.” Ori prin *casă* înțelege Biserica și adunarea creștinilor, întru care locuiește Domnul și se arată celor vrednici. Și, ca să zic pe scurt, această zicere însemnează că „nu numai că mă voi învrednici milei lui Dumnezeu”, precum s-a zis mai sus, ci și „voi fi păzit de Dumnezeu, rămânând totdeauna credincios în casa lui Dumnezeu”. Ori se înțelege și într-alt fel: „Locuirea în casa Domnului mi se va face întru lungime de zile, în toată viața mea”¹⁰⁹.

PSALMUL 23

Psalm al lui David, al uneia din sâmbete.

Acest psalm este al uneia din sâmbete, adică proorocește despre ziua duminicii întru care a înviat Domnul, că pe aceasta și Evangheliștii au numit-o arătat una a sâmbetelor. Însă psalmul acesta duce și către sfârșit, și pentru Înălțarea Domnului.

¹⁰⁹ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei tâlcuiește psalmul pe scurt: „Vrea ca mai întâi să te faci cu cuvântul oaie a bunului Păstor prin buna învățătură către dumnezeieștile pășuni și izvor al învățăturilor, povățuindu-te a te îngropa împreună cu Domnul prin Botez spre moarte [față de lume și păcat] și a nu te teme de o astfel moarte, că aceasta nu este [propriu-zis] moarte, ci umbră și închipuire a morții. (...) După acestea, mângâindu-te, îți pune înainte masă de taină împotriva mesei celei gătite de demoni, că aceea necăjea viața oamenilor prin idolatrie [slujirea idolilor, a propriilor închipuiri, inspirate în parte de demoni, despre cele mai presus de noi], apoi îți miruiește capul cu untdelemnul Duhului, iar capul este spre întipărirea în minte, iar adăugând vin la untdelemn, vinul acela veselește inima (însă cu adevărat de gând este [νοητός, înțeles cu mintea], și făcător de bucurie mântuitoare), care pricinuieste sufletului bucuria cea trează, mutând cugetările de la cele vremelnice către cele veșnice, căci celui ce gustă dintr-o astfel de bucurie (...) i se răsplătește, în locul morții celei grabnice, nesfârșirea, întărindu-i petrecerea în casa lui Dumnezeu întru lungime de zile (La Nichita)”. Iar Origen a zis: „Cel ce urmează untdelemnul însuflețit, pe tine te vânează, pe unii prinzându-i, iar pe alții nu: pe cei ce fug repede nu-i prind, iar pe cei mai înceți îi țin ca să-i miluiască (La Nichita)”. [Text dificil, obscur, specific lui Origen].

1. Al Domnului este pământul și plinirea lui,

„Atunci, zice, s-a făcut parte a Domnului după apropiere tot pământul, cu toate cele ce le curpinde, când Domnul sculându-Se din mormânt în ziua cea numită cu numele Domnului, S-a arătat ucenicilor Săi și a zis: *Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer și pe pământ*” (Mt. 28: 18). Că, din ziua aceea, pământul s-a făcut al Domnului, care pământ mai-nainte era stăpânit de demoni. Deci pretutindeni și în toate părțile pământului, după ce propovăduirea Evangheliei a alergat pâna la marginile lumii, în locul capiștilor idolești s-au zidit toate lăcașele lui Dumnezeu. Iar *plinirea pământului* sunt oamenii care-l umplu pe acesta, iar partea celor care au crezut în Hristos a fost arătată de la tot neamul oamenilor, căci nu toți oamenii s-au făcut ai Domnului; iar prin numele cuprinzător [universal] al pământului, a cuprins împreună și ostroavele, căci și acestea sunt pământ¹¹⁰.

lumea și toți cei ce locuiesc în ea.

Aceasta zicere tălmăcește pe cea de mai sus, căci zicând acolo *pământ*, același lucru îl zice și aici: *cei ce locuiesc în ea*. Însă se înțelege și într-alt fel: „Că deși nu tot pământul și toți oamenii s-au făcut apropiați ai Domnului, totuși, pe lângă creștinii care au crezut, s-a arătat că toți s-au făcut apropiați ai lui Hristos, căci creștinii care au crezut s-au încredințat desăvârșit că Hristos este Domn și Făcător al tuturor oamenilor și al pământului.

¹¹⁰ Iar altul zice că: „De vreme ce unii au zis că zidirea este nepricinuită și pururi veșnică, iar alții că este făcută de un ziditor rău, iar alții cum că a fost zidită de altul, iar acum este ținută de cel rău, pentru aceasta zicând David că pământul și plinirea lui sunt ale Domnului, și deci nu numai singură Iudeea a lepădat toată reaua socotință și a arătat că tot pământ este și acum și dintru început al Domnului, și nu doar pământul, ci și plinirea acestuia, adică toate cele ce sunt pe pământ și într-însul. Iar aceasta a zis-o din pricina socotințelor elinilor, căci ei ziceau că vietățile și sadurile și celelalte ce sunt pe pământ nu au fost zidite de unul singur, ci de mai mulți. David pomenește cu deosebire de parte cea locuită, despărțind-o de celălalt pământ și punând-o de-o parte. Deci pământul este al Domnului, iar oamenii, nici ai lor stăpâni fiind, deși aud că al Domnului este pământul, socotesc că ei sunt cei ce stăpânesc pământul, [dar o fac] din multa lor deșertăciune [a cugetărilor]; de vreme dar ce pământul este al Domnului și cele ce sunt într-însul, nici cel ce rămâne fără patrie și avuții nu trebuie să se întristeze, nici nesățiosul și mândrul să-și înalțe sprânceana, ci să cunoască că pe cele străine le ține (La Nichita)”. [Suntem străini pe pământ, nimic nu este propriu-zis al nostru, totul e dăruire de la Dumnezeu pentru noi, de la noi către Dumnezeu, de la [noi și] Dumnezeu către oameni. Lipsurile pe care le întâmpinăm au o cauză pe care cei conștienți de menirea lor dumnezeiască o cunosc, și deci nu le sunt pricină de tristețe, căci, în cele din urmă, totul e al Domnului. Acumularea de bogăție în mod egoist a dus numai la vrajbă între oameni. Cine poate înțelege oare cele mai simple lucruri?]

2. Acesta pe mări l-a întemeiat pe el, și pe râuri l-a gătit pe el.

Trebuie să știm că Marele Vasile, zicând că temelia pământului este singura poruncă stăpânească a lui Dumnezeu, și nu apa sau altă stihie, voiește ca prin această zicere psalmică să lămurească și poziția* apei care s-a făcut la începutul zidirii făpturii. Deci zice arătătorul de cele cerești că aceasta se află pe pământ ca atârnată, ținându-se împreună, fără a curge într-o parte. Zice încă că aceasta s-a numit aici *apă* și *mări* și *râuri* din pricina mării mulțimi, căci și Moise a numit-o adânc, din pricina adâncimii, după cum este scris: *Și întuneric era deasupra adâncului* (Fac. 1: 2). Iar Sfântul Ioan Gură de Aur dovedește prin această zicere că apa este sub pământ și, prin urmare, pământul se află deasupra apei, ca pe o temelie, iar aceasta nu este de mirare, că Hristos, ca Dumnezeu-Cuvânt, a fost Cel care a întemeiat pământul dintru început: *Că toate, zice, printr-Însul s-au făcut* (In. 1: 3)¹¹¹. Apoi, David adaugă și chipul întemeierii pământului cel minunat, adică cum Domnul l-a întemeiat deasupra mărilor și a râurilor, însă David nu zicea aceasta de obște [dându-i o valoare universală], căci, de ar fi fost așa, trebuia ca apa să fie mai jos decât pământul. Dar Moise a învățat că pământul este mai jos decât apa, deci este vădit că David zice aceasta din parte: adică, deoarece în multe părți ale pământului adânci și prăpăstioase se află și curg oarecari părți de mare, pe care și Moise le-a numit mări cu numele obștesc al mării [propriu-zise], căci zice că: *...adunarea apelor a numit-o mări* (Fac. 1: 10). Și nu pentru că toată marea este sub pământ. Iar despre râuri ce să mai zicem? Că ele, afundându-se și îngropându-se în pământ prin multe locuri, iarăși izbucnesc deasupra pământului. Însă cu adevărat este lucru de mirare cum atâta greutate de pământ și atâția munți mari și dealuri, întărindu-se peste niște părți ca acestea de apă, nu se afundă, ci rămân întemeiate deasupra lor, ținându-se împreună prin singură Pronia Făcătorului; iar *l-a gătit* zice în loc de „l-a împodobit”, ori „l-a întărit”¹¹².

* θέσις = poziția, situația.

¹¹¹ Aici se vede a fi o lipsă, care s-ar putea plini astfel: Lui Îi era cu puțință să întemeieze pământul cu porunca Sa, fie deasupra apei, fie și fără de apă, ca Unul ce este Atotputernic. Pentru că chiar de am presupune că apa este sub pământ, chiar și așa s-ar ține de dumnezeiasca poruncă, și este asemenea cu a zice că pământul nu se întemeiază pe nimic, după ceea ce este scris la Iov: *Cel ce spânzuri pământul pe nimic* (Iov 26: 7).

¹¹² Iar dumnezeiescul Chiril: „A înțeles prin *râuri* în mod alegoric pe Apostoli, care se revarsă prin râuri gândite în lumea cea de sub cer, și cuvântul cel din cer și din început îl aduc celor de pe pământ”. Alții însă tâlcuiesc tot alegoric zicerea: prin *lume* (v. 1) înțeleg Biserica, iar prin *mări*, fie colimvitrele [cristelnițele] cele de Botez, fie ispitele – ca unele ce sunt sărate – căci prin ispite a întărit Domnul Biserica; iar *râuri* – darurile cele dulci ale Sfântului Duh, iar pe Biserica a gătit-o și a împodobit-o ca să primească pe Duhul cel Sfânt, de la Care, ca dintr-un izvor, curg darurile cele de multe feluri (La Nichita)”.

3. Cine se va sui în muntele Domnului? Sau cine va sta în locul cel sfânt al Lui?

Socotesc că David zice acest cuvânt referindu-se la preoții cei sfințiți, arătând cum se cuvine să fie ei preoți cu adevărat. Prin *munte al Domnului* să înțelegi orice locaș al Domnului, pentru înălțimea și osebirea lui, iar, după altă tâlcuire, aceasta se zice deoarece un munte este înviforat din toate părțile de furtunile și lovirile vrăjmașilor credinței. Iar prin *loc sfânt* să înțelegi Sfântul Altar și Jertfelnicul din fiecare dumnezeiesc locaș. Și vezi scumpătatea [acrvia] zicerii, că a zis *se va sui*, deoarece înaintea intrării fiecărui locaș dumnezeiesc se obișnuiește a se face oarecari trepte, pentru ca prin acestea să se arate înălțarea de la pământ a bisericii. Unii înțeleg prin *munte al Domnului* înălțimea faptelor bune, pe care Hristos le-a poruncit prin Evanghelie să le lucrăm, iar *loc sfânt*, făgăduita Împărăție a cerurilor. Ori *munte* se mai înțelege și altfel – înălțimea dreptelor dogme ale teologiei despre Hristos și ale celor despre înomenirea Lui^{*113}.

4. Cel nevinovat cu mâinile și curat cu inima,

După ce mai sus Proorocul a alcătuit cuvântul în chip întrebător, aici dă răspuns. Prin *mâini* a arătat faptele, iar prin *inimă* a arătat gândurile și cugetările, deci zice că: „Cel ce se va sui în muntele Domnului și va sta în locul cel sfânt este cel care și faptele le are neprihănite – căci se zice că cel nevinovat este fără prihană – și cugetările curate, iar cel ce nu se află în acest fel să nu se suie în muntele Domnului, nici să stea în locul cel sfânt al Lui, chiar de s-ar socoti el cumva vrednic de a se sui și a sta”. Însă vezi, o cititorule, cum le-a unit David împreună pe amândouă, atât faptele bune, cât și cugetările cele curate, pentru că una fără cealaltă nu folosește la nimic¹¹⁴.

* Hristologia și antropologia.

¹¹³ La Teodorit, *munte* nu este numit cel al Sionului de pe pământ, ci pe cel ceresc, pe care l-a arătat Fericitul Pavel: *Ci v-ați apropiat de muntele Sion și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc* (Evr. 22: 12).

¹¹⁴ Pentru aceasta și Sfântul Chiril zice că: „Pe cel curat de toate, pe acela îl ridică Cuvântul în muntele lui Dumnezeu, care nici cu cunoștința, nici cu mintea, nici cu faptele până în sfârșit nu și-a stricat sufletul, rămânând în cele rele”. Și Marele Vasile: „Iată că, prin puține graiuri, a arătat desăvârșita surprare a păcatului celui ce se săvârșește cu fapta și cu mintea”.

care nu și-a luat în deșert sufletul său,

„Cel ce care se va sui în muntele Domnului, zice, este cel care nu și-a luat sufletul de la Dumnezeu pentru lucruri zadarnice.” Ori se înțelege și astfel: „Care nu și-a întrebuintat sufletul său la lucruri rele, pentru că, după Apostolul, sufletul s-a zidit pentru lucruri bune, adică pentru a face lucruri bune”¹¹⁵.

și nu s-a jurat întru vicleșug aproapelui său.

„Cel ce se va sui în muntele Domnului, zice, nu face jurăminte cu vicleșug și cu minciuni, fiindcă acela care face jurăminte voiește să amăgească fie pentru datoria de care vrea să scape, fie pentru ca să ia ceva de la altul, fără a-i rămâne dator.” Aceste cuvinte le-a zis David și în Psalmul 14. Vezi acolo despre jurământ câte mai pe larg am zis la stihul: *Cel ce se jură aproapelui său și nu se leapădă.*

5. Acesta va lua binecuvântare de la Domnul,

„Cel ce păzește, zice, cele mai sus zise, acesta va lua harul și darul de la Domnul în viața aceasta, adică cel bun cu faptele și curat cu cugetările, cel despărțit de cele deșarte și cel ce nu jură minciuni.”¹¹⁶

¹¹⁵ Iar altul zice: „Îndoit este înțelesul cuvântului deșertăciune, că deșert înseamnă și zadarnic și ceea ce este de prisos, precum zicem: cutare se ostenește în deșert; *deșert* se numește cel vătămător, după cum este scris: *Dar deșerți sunt fiii oamenilor, mincinoși sunt fiii oamenilor; în balanță, toți împreună sunt deșerți* (Ps. 61: 9). Prea bun lucru este însă a nu lua cineva sufletul său spre lucruri zadarnice, ori spre lucruri de prisos, ori vătămătoare (La Nichita)”.

¹¹⁶ Altul însă zice: „*Acesta va lua binecuvântare de la Domnul*, adică laudă și binecuvântare, căci va auzi la dumnezeiasca judecată împreună cu cei cu fapte asemenea: *Veniți binecuvântații Părintelui Meu. Va lua încă de la Dumnezeu și milostenie*, că și cei ce pe toate le-au făptuit, și conștiința o au bună și curată, cu milă și cu dar se mântuiesc. Pentru care pricină? Pentru ca nimeni să nu se fălească că are inima curată, dar nici să se înfățișeze cineva zicând că este curat de păcat; deci zice că milostenia va fi însoțită de binecuvântare, nelăsând să se înrădăcineze întru noi vreo mândrie oarecare”. A zis însă și Teodorit: „Foarte potrivit a conjugat milostenia cu binecuvântarea, fiindcă cele socotite de oameni răsplătiri se dau oamenilor numai pentru dumnezeiasca iubire de oameni, căci toate dreptățile oamenilor sunt nimic pe lângă darurile date de Dumnezeu, necum pe lângă cele ce vor să fie, care covârșesc și gândul omenesc”.

și milostenie de la Dumnezeu, Mântuitorul său.

„Cel ce lucrează cele de mai sus, zice, va lua milă de la Domnul în viața aceasta, căci tot omul și cel mai drept are trebuință de mila lui Dumnezeu, pentru că, de nu va uni Dumnezeu cu oamenii dreapta Sa milă și îndurarea, nu se va îndrepta înaintea Lui nimeni din cei vii, precum a zis David în altă parte (Ps. 142).” Căci care din faptele omului se pot arăta vrednice a fi pe potriva Împărăției Cerurilor? Negreșit, nici una.

6. Acesta este neamul celor ce-L caută pe Domnul,

„Acest neam, zice, al celor ce viețuiesc după plăcerea lui Dumnezeu și păzesc bunătățile cele de mai sus, acesta cu adevărat este neam de oameni care caută pe Domnul, adică care-L iubesc”, pentru că cel ce iubește, acela și caută:

al celor ce caută fața Dumnezeului lui Iacov.

Dumnezeul al lui Iacov este numit de către evrei, că este Dumnezeu-Tatăl, iar față a lui Dumnezeu-Tatăl este Dumnezeu-Fiul: *Că cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl* (In. 15: 9). Iacov este pomenit de David adeseori în psalmi, pentru că a fost părintele celor douăsprezece seminții ale evreilor. Ori se înțelege și într-alt fel, anume că neamul unora ca aceștia caută să vadă pe Dumnezeu în veacul viitor, când dreptii Îl vor vedea pe Dumnezeu față către față, precum zice Pavel (cf. I Cor. 13: 12).

Diapsalma.

Despre aceasta am zis în *Precuvântare*; vezi acolo, la capitolul 7.

7. Ridicați căpetenii porțile voastre,

David proorocește de aici Înălțarea Domnului la ceruri, căci aduce în mijloc [în prim plan] pe îngerii care slujeau pe Hristos atunci când El se afla pe pământ, și zice: „Că aceștia, suindu-se la ceruri cu Hristos, Care Se înălța, unii mergeau înainte, iar alții porunceau celor ce păzeau intrarea cerurilor să ridice porțile, adică zicând: «Voi, cei ce stăpâniți porțile cerurilor¹¹⁷, ridicați-le pe acestea pe care le stăpâniți»”. Însă nu a zis „deschideți-le”, ci „ridicați-le cu totul, ridicați-le din mijloc”, arătând prin această zicere slava cea neîncăpută a lui Hristos, în care El voia să intre, iar prin *porți* se cuvine să înțelegem străjile și gărzile cele îngerești.

¹¹⁷ Prin „cer” se cuvine să înțelegem aici văzduhul, ori vântul cerului, cel ce este mai jos decât țaria, precum o arată tâlcuitorul mai jos.

și vă ridicați porțile cele veșnice,

A numit *porți veșnice* străjile care veșnic vecuiesc; ori le-a zis veșnice pentru că din veac nu s-au deschis niciodată, căci au fost încuiate și atunci când S-a coborât Domnul, tăinuindu-Se de toate puterile cele din cer¹¹⁸.

și va intra Împăratul slavei.

Împărat al slavei și Domn al slavei este numit Hristos, ca un preaslăvit și un dătător al slavei, și ca Cel ce împărățește și domnește peste toți cei slăviți.

8. Cine este acesta Împăratul slavei?

Auzind cuvintele îngerilor care porunceau de jos, îngerii cei mai de sus, stăpânitorii ușilor cerului al doilea, adică al tăriei, s-au nedumerit, fiindcă ei știau doar un singur Împărat al slavei, pe Dumnezeu Cel în trei Ipostasuri, despre Care nădăjduiau că locuiește în locul cel mai presus de ceruri, sau altfel: că și în biserică, mintea trupului lui Hristos îi făcea să se uimească, pentru aceasta întrebau și ei pe cei ce porunceau, zicând: „Cine este acest Împărat al slavei? Despre care ziceți?”¹¹⁹

¹¹⁸ Cum că îngerii cunoșteau taina dumnezeieștii înomeniri, vezi întrebarea și răspunsul 42 ale dumnezeiescului Maxim la sub-însemnarea stihului: *Și a plecat cerurile și S-a pogorât* al Psalmului 17, unde se zice că nu cunoșteau chipul [modul săvârșirii] tainei. Zice însă și Teodorit: „Și poruncesc a se deschide *porți veșnice*, care niciodată nu s-au deschis pentru oameni, căci nimeni nu a trecut vreodată prin acelea, nici Marele Ilie nu s-a înălțat la cer, ci spre cer”.

¹¹⁹ Grigorie Teologul însă zice: „Deci cu adevărat se nedumeresc primitorii îngeri, adică cei mai de sus (din pricina trupului și a semnelor patimilor, cu care, necoborându-Se împreună, Se întoarce împreună cu ele); și pentru aceasta întreabă: *cine este Acesta?* Iar aceia, lăsându-L înainte, răspund că [este] Domnul Cel tare și puternic în război, întru toate cele ce pururea le-a făcut și le face, și întru biruința aceasta de acum pentru omenire”. Și altul încă zice: „De vreme ce Domnul, înălțându-Se la cer, a suit împreună și trupul cel pământesc, se mirau dar cereștile puteri văzând trup suindu-se la cer, și întrebau de cele ce primeau: «Cine este Acesta ce vine din Edom, adică de la cele pământești, și din Vosor, adică din trup?». Iar cele ce Îl aduceau și mergeau înaintea Lui zic: «Ridicați porțile, căci mare este, (...) porțile voastre nu încap pe Hristos, să se facă dar mai multe, ca pe Cel ce vine de la pământ să-L primească mai înalt» (La Nichita)”. Iar Teodorit zice: „Și rogu-vă, nimeni să nu se minuneze [nedumerească] auzind de neștiința puterilor celor nevăzute, că n-au știut nici mai-nainte, nici nu le știu pe toate, ci numai dumnezeiasca fire are această cunoștință. Iar îngerii și arhanghelii și celelalte adunări ale nevăzutelor puteri știu câte pot să învețe. (...) Că nimic nu este mai nepotrivit a nu ști puterile cele de sus și

Domnul Cel tare și puternic, Domnul Cel tare în războaie.

Prin aceste cuvinte, ei răspund către cei de mai sus; îngerii cei de jos le porunceau lor și ziceau că: „Domnul pe Care voi Îl știți, Acesta este tare și puternic”, și iarăși zic: „Domnul este cel puternic în războaie”, iar repetarea *Domnul* și a zicerii *puternic* îi face pe îngerii cei mai de sus să cunoască pe Cel ce este primit sus; în același timp, repetarea mărește [accentuează] și biruința pe care a făcut-o Cel ce S-a înălțat împotriva tiranului Diavol, căci, pe acesta luptându-l, l-a doborât, iar prin Cruce, ca și cu o sulită, l-a zdrobit și l-a omorât.

9. Ridicați căpetenii porțile voastre, și vă ridicați porțile cele veșnice și va intra Împăratul slavei.

Căpeteniile cerului al doilea, adică ai tăriei, auzind cele ce au zis îngerii care L-au slujit pe Hristos, și înțelegând și bucurându-se pentru mântuirea oamenilor, au lăsat străjile ce le aveau, și poruncesc și ei prin aceste cuvinte stăpânitorilor porților cerului întâi, adică ale celui mai presus de tărie.

10. Cine este acesta Împăratul slavei?

Auzind îngerii cerului întâi zisele cuvinte ale celor ai cerului celui mai de jos, adică ale îngerilor stăpânitorilor tăriei, care le porunceau, asemenea și aceia se nedumeresc, pentru aceasta și întrebă pe cei ce le porunceau cu zisele cuvinte:

Domnul puterilor, Acesta este Împăratul slavei.

Acest răspuns îl dau îngerii tăriei către îngerii cerului întâi, zicând că Domnul puterilor și Dătătorul puterilor, Acesta este Împăratul slavei, ori și Stăpânul puterilor, acesta este Cel pe Care noi L-am numit Împărat al slavei.

Se cuvine a ști că evreii potrivesc psalmul acesta, ca și pe cel de mai sus, la iudeii care erau robi în Babilon: pe cel dintâi îl potrivesc momentului când iudeii s-au întors din Babilon în Ierusalim, fiindcă acela povestește pricini de bucurie, iar pe acesta îl potrivesc [perioadei] când ei încă erau în robia din Babilon, o dată

taina Înălțării lui Hristos, fire omenească văzând ele, iar pe Dumnezeuirea cea ascunsă într-însa nevăzând-o. Iar dacă de aceasta se va îndoii cineva (că adică îngerii nu știau taina Înălțării), la fel: să se socotească și aici că așa e forma cuvântului și că cei ce întrebau nu au întreat neștiind, ci ca prin propovăduirea aceasta să-i învețe pe toți stăpânirea Celui ce Se înălța”.

pentru că îi mângâia pentru lucrurile triste din robie, și a doua pentru că învață a nu se întrista din pricina înstrăinării locului în care se aflau, deoarece Dumnezeu este Domn a tot pământul, și că fiecare, în orice loc s-ar afla, Îi poate bine-plăcea lui Dumnezeu. Însă iudeii se sfădeau asupra așezării psalmilor, căci de ar fi fost așa precum zic ei, trebuia ca psalmul cel dinaintea acestuia să se pună după acesta, fiindcă povestește cele de bucurie de după robie. Se sfădesc însă și din pricina cuvintelor acelui psalm, căci acolo unde se arată că mila lui Dumnezeu a rămas peste iudei în toată viața lor, precum zice acel psalm: *Și mila Ta, zice, mă va urma în toate zilele vieții mele*. Dar ce porți veșnice are Ierusalimul, precum se zice în psalmul acesta? Ca să nu mai pomenesc și celelalte mărturii¹²⁰.

¹²⁰ Însemnează, că dumnezeiescul Chiril al Ierusalimului zice că: „*Ridicați căpetenii porțile voastre* o zicea Duhul cel Sfânt, poruncind îngerilor să deschidă porțile cerului”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „Tu, rogu-te, însă vezi că de două ori zice *ridicați porțile* și, cu îndoirea întrebării, îndoită dă răspunderea, și învață-te pricina: că Acela ce S-a suit, Acela este Care S-a și coborât, deci prin cea dintâi zicere a poruncit să se ridice porțile, ca să arate coborârea [κάθοδόν înseamnă și întoarcere] Celui Unul Născut, iar după iconomie, ca să arate și suirea Lui, urmează aceleași glasuri și grăbește ridicarea porților, ca Cel ce S-a coborât fără trup Să Se înalțe cu trup (La Nichita)”.

Catisma a patra

PSALMUL 24

Psalm al lui David.

Zice unii că David scrie psalmul acesta rugător către Dumnezeu, potrivit tuturor celor care-L caută pe Dumnezeu întru necazurile lor, învățându-i cum că se cuvine a-și face rugăciunea cea către Dumnezeu. Nimic nu-l oprește pe David a zice psalmul acesta mai întâi pentru sine, din pricina multor năpădiri ale vrăjmașilor, povestind cele ce i s-au întâmplat, după Teodorit¹⁸.

1. Către Tine, Doamne, am ridicat sufletul meu;

„Spre Tine, zice, Doamne, am ridicat sufletul meu, osebindu-mă de cele pământești, de la care nu este vreun folos și mântuire.”

Dumnezeul meu, spre Tine am nădăjduit, să nu mă rușinezi în veac.

„De vreme ce cu totul am nădăjduit, zice, întru Tine, Dumnezeul meu, pentru aceasta să nu mă lași să mă rușinez, nici în veacul acesta, nici în cel viitor, adică totdeauna. Că de voi rămâne neajutorat de Tine, mă voi rușina.”¹⁹

2. Nici să râdă de mine vrăjmașii mei,

„Să nu mă ia în râs, zice, vrăjmașii mei simțiți și gândiți, Doamne, căci, de mă vor birui, vor râde de mine.”

¹⁸ Iar după Sfântul Chiril, psalmul acesta se zice și ca din partea neamurilor, fiind foarte potrivit celor chemați dintre ei. Același lucru îl zice și Marele Atanasie.

¹⁹ Iar Eusebie zice: „Se potrivește (...) că, urând cele pământești, se ridică și se face aproape de Dumnezeu. Deci, umplându-se de îndrăzneală, chemă pe Dumnezeu ca pe o avuție, zicând: «Dumnezeul meu, arzând dar sufletul meu către Tine, lucru al voinței mele este, iar a mă izbăvi, căci al ajutorului Tău este darul» (La Nichita)”.

pentru că toți cei ce te rabdă pe Tine nu se vor rușina.

„Câți Te așteaptă pe Tine, Doamne, adică câți așteaptă ajutorul Tău, nu se rușinează.” Că zicerea de mai sus are această însemnare în prea multe părți din psalmi, [fiind aleasă] în loc de „îngăduie”, sau „așteaptă”, precum a tâlcuit Achila, [zicând] că cel ce așteaptă ajutor de la Dumnezeu, nu se rușinează, căci va dobândi doritul ajutor de la Dumnezeu.

3. Să se rușineze cei ce fac fărădelege* în deșert.

După Teodorit, unii păcătuiesc din vreo întâmplare oarecare sau răpire, unii din fireasca slăbiciune, iar alții păcătuiesc fără aceste pricini. Aceștia de față păcătuiesc în zadar, din firească neputință, ci doar din multa lor răutate și vicleana lor socotință, precum erau cei care-l vrăjmășeau pe David, ori oamenii potrivnici văzuți, ori dracii cei nevăzuți, fiindcă în zadar și fără vreo pricină îl vrăjmășeau, fără a le face vreo nedreptate²⁰.

4. Căile Tale, Doamne, arată-mi, și cărările Tale mă învață.

Unul și același lucru zice David, căci și *căi*, și *cărări*, și *arată-mi*, și *învață-mă* [sunt asemenea]; precum și în multe alte ziceri ale psalmului, el obișnuiește a face aceasta, și o face ca să arate cu aceste ziceri pofta cea multă a inimii sale, deci *căi* și *cărări* sunt toate cele plăcute lui Dumnezeu, iar cel ce le face merge fără rătăcire la Dumnezeu. Se roagă însă David să se învețe lucrările cele de aceste fel, care sunt plăcute lui Dumnezeu, pentru scumpătatea [acriția] pe care o au, fiindcă aceia care sunt vrednici, fără de mijlocire se învață de la Dumnezeu ce se cuvine a face²¹. Unii însă numesc *căi* și *cărări* economiile lucrurilor prin care Pronia lui Dumnezeu ocârmuiește toate. Cere dar Proorocul să cunoască mai cu scumpătate prin care economii se ocârmuiesc toate, pentru ca, pe lângă filosofia practică, să dobândească și pe cea a vederii duhovnicești [a teoriei]. Și *căi* adică sunt numite economiile cele peste tot cuprinzătoare [universale], iar *cărări* cele din parte

* ἀνομοῦντες de la ἀνομέω = lit. a nelegiui.

²⁰ Iar Grigorie Teologul tâlcuiește astfel: „Nelegiuesc însă în zadar și aceia, câți se află lângă răutate, adunându-și vină și cu neștiința, neștiind că nedreptătesc prin ceea ce se sârguiesc”. Însemnăm că, în loc de *nelegiuesc*, altul a zis „cei ce se scoală împotriva”, iar altul - „cei ce nu cred” (La Nichita).

²¹ Iar Sfântul Chiril Alexandrinul numește *căi* poruncile evanghelice și cărările sfintei și cuvivoasei viețuirii [ἀγιοπρεποῦς. Mitropolitul Veniamin traduce literal prin „sfințit-cuvivoasei”], pe care poporul cel din păgâni cere să le învețe, cel ce din vechime alerga în căile și voile Diavolului.

[locale]. Iar alții numesc *căi* și *cărări* poruncile, pe care, învățându-le David din cartea dumnezeieștii legi, se roagă să le învețe și prin faptă, ca, silit fiind a le face, să le cunoască și cu ispita și certarea, pe care mai-nainte le cunoștea doar cu cuvântul și cu goala cunoștință*.

5. Îndreptează-mă spre adevărul Tău

„Îndreptează-mă, zice, Doamne, spre adevărul Tău, că să nu mă rătăcesc cu cugetări omenești și amăgitoare, cinstind unele în loc de altele, cele mincinoase în locul celor adevărate și cele rele în locul celor bune.”²²

și mă învață, că Tu ești Dumnezeu, Mântuitorul meu,

Cum oare zice David aceasta, de vreme ce [deja] știa că Dumnezeu este Mântuitor? Răspunde: știa cu adevărat aceasta cu cuvântul [teoretic], cere însă să o cunoască și cu lucrul, și o va ști [desăvârșit] când se va izbăvi de vrăjmași, că atunci va fi dovadă adevărată și fără împotrivire de undeva că Dumnezeu este Mântuitor al său, când, în singur Dumnezeu nădăjduind, se va izbăvi cu preaslăvire³³, fără a-i ajuta vreun om.

și pe Tine Te-am așteptat toată ziua.

„Cu lucrul, zice, învață-mă, Doamne, cum că ești Dumnezeu Care mă mântuiești, și cum că cu adevărat Te-am așteptat [ca să-mi vii în] ajutor, și că nu s-au arătat mincinoase [deșarte] nădejdiile mele.” *Toată ziua* e o formulă pe care David obișnuiește a o folosi în multe părți, în loc de „totdeauna”. Și alt fel încă, pentru că evreii numesc prin *toată ziua* toată viața lor, căci, dormind noaptea, ei nu socotesc că sunt vii, fiindcă somnul este o moarte vremelnică. Însă zicerile de mai sus se pot tâlcui și după anagogie, fiind potrivite la Hristos, căci Proorocul David a prevăzut înomenirea Lui cu prooroceștii săi ochi și, pentru aceasta, se roagă aici să știe mai curat ce căi și iconomii are să facă Hristos când Se va întrupa. Însă adevărul lui Hristos este învățătura Lui, pentru care David se roagă

* Aflând că nu poate rămâne la partea teoretică a legilor, se străduiește să le învețe prin fapte, ispite, cercări etc.

²² Altul zice: „Tot lucrătorul faptei bune dorește să cunoască desăvârșit amândouă acestea, și căile faptei bune practice (precum adică a zis David mai sus), ca să umble prin acestea și să le bată; și vederea duhovnicească a adevărului, ca, împreună cu lăudata viețuire, să aibă și dogme drepte”.

* παραδόξως = lit. în mod minunat; prin slava lui Dumnezeu, prin minunata Lui milă întru noi.

să se învețe. Pentru aceasta a zis Domnul în Evanghelie: *Eu sunt adevărul* (In. 14: 6). Și iarăși: *...Eu vă spun adevărul* (In. 16: 7). Zice dar Proorocul: „Învață-mă, Doamne, adevărul acesta, pe care l-am zis mai sus”, și acolo punem punct. Apoi, aflând alt început, citim ce urmează, adică aceasta [care zice că]: *Tu ești Mântuitorul meu*. „Deplin m-am încredințat, zice, că Tu ești Dumnezeu, Mântuitorul meu, adică Iisus (căci Iisus se tâlcuiește Mântuitor, și, cu adevărat, Iisus a mântuit pe David atunci când S-a coborât în iad și l-a izbăvit de acolo); pe Tine, dar, Doamne, zice, totdeauna Te aștept să vii, și nu mă deznădăjduiesc vreodată de venirea Ta”.

6. Adu-Ți aminte de îndurările Tale, Doamne, și de milele Tale, că din veac sunt.

„Adu-Ți aminte, zice, Doamne, că din veac ești îndurat și milostiv, adică dintotdeauna și firește.” *Adu-Ți aminte* a zis nu pentru că Dumnezeu a uitat, ci pentru că nouă ni se pare că uită atunci când întârzie a ne ajuta.

7. Păcatele tinereții și ale neștiinței mele, nu le pomeni.

Vezi aici, iubitule, că David, când era bărbat desăvârșit, atunci Îl ruga pe Dumnezeu să-i ierte și păcatele cele ce le-a făcut în tinerețe, când se afla întru necunoștință, dar noi, în ziua de astăzi, nicidecum nu ne gândim la astfel de păcate din tinerețe făcute întru necunoștință. Pentru ce, însă, nu a rugat pe Dumnezeu și pentru păcatele ce le-a făcut întru cunoștință [conștient]? Pentru că cele din tinerețe și din neștiință se iartă doar cu singură rugăciunea, iar cele ce se fac întru cunoștință au trebuință și de pocăința cea prin faptă și prin trupeasca rea pătimire, spre a fi iertate²³.

²³ Pentru aceasta zice dumnezeiescul Ioan: „Trebuie să ne nevoim în toată viața aceasta, începând întru Dumnezeu încă din întâia vârstă, și până ce ne facem de zece ani [și mai încolo], că de la această vârstă ni se cere seama de păcate, aceasta fiind însemnată de copiii care au fost mâncați de urși pentru ocările ce le-au adus Proorocului Elisei”. A zis însă și dumnezeiescul Chiril, tâlcuind zicerea aceasta: „*neștiinței*, zicând că tot păcatul din neînțelepciune se face, măcar și bătrân fiind cineva, [tot se cheamă că] păcătuiește; iar acesta [păcatul] tinerește îl face și prea neînțelept, căci păcătuiește”. Pentru aceasta a zis și Origen: „Al tinereții păcat este nestatornicia moralei, când cineva, neștiind, păcătuiește”.

8. După mila Ta, pomenește-mă Tu,

„Precum este, zice, mila Ta mare și multă, așa și Tu, Doamne, adu-Ți aminte de mine cu multă milă, adică adu-Ți aminte să mă miluiești, iar nu să mă muncești.”²⁴

pentru bunătatea Ta, Doamne.

„Adu-ți aminte, zice, să mă miluiești, Doamne, pentru că, firește, ești bun și milostiv, deși, după firea Ta, Te pornești a ne munci pentru păcatele noastre.”*

9. Bun și drept este Domnul;

Bun adică este Domnul, (...) pentru că ne miluiește, iar *drept* pentru că pedepsește păcatele cu dreptatea. Că *drept* se zice despre cel ce judecă și hotărăște cu dreptate, după Teodorit.

pentru aceasta, lege va pune celor ce greșesc în cale.

10. Îndrepta-va pe cei blânzi la judecată,

„Fiindcă Dumnezeu, zice, este milostiv și drept în judecățile Sale, pentru acesta negreșit va pune lege, adică va supune legii și va pedepsi pe cei ce păcătuiesc în *cale*, adică în viața aceasta, că pe aceasta o numește aici *cale*, fiindcă toți oamenii, în viața aceasta [în prezent], umblă, și-i va povățui pe cei blânzi pentru a nu se rătăci din necunoștință. Însă a zis *la judecată*, adică în dreaptă judecată, căci acești blânzi sunt vrednici de povățuire. Însă zicerea se înțelege și

²⁴ Iar Teodorit zice: „De-a pururea cu blândețea și cu iubirea de oameni, zice, iconomisești pe oameni, această bunătate și acum mă rog să o dobândesc, și să se facă Ție aducere-aminte de iubirea Ta de oameni, iar nu de păcatele mele, și de mine aducându-Ți aminte, Stăpâne, cu iubire de îndurări, adu-Ți aminte, nu cu dreptate. Că aceasta și întru cele zise s-a rugat: «*După mila Ta, pomenește-mă Tu*». Adică: «Pomenește-mă pe mine, cu iubire de oameni, nu păcatul meu»”. A zis însă și altul: „După fire fiind Dumnezeu bun și milostiv, împreună în fire are și bunătatea, pentru care cu milă își aduce aminte de cel ce se pocăiește” (La Nichita).

* Afirmările de mai sus par contradictorii. Dumnezeu ne miluiește în ciuda faptului că e pornit să ne pedepsească. Oare putem vorbi de tendințe adverse la Dumnezeu? Nu. Paradoxul se rezolvă în rugăciune. Deși, pentru păcatele noastre, Dumnezeu simte că trebuie a ne pedepsi; de vom căuta prin rugăciune și fapte bune mila lui Dumnezeu, aceasta va birui mânia lui Dumnezeu, silindu-L efectiv să-Și arate mila. Totuși, să nu uităm că, în general, afirmații de acest fel se fac după omeneasca cuviință.

într-alt chip: „Lege va pune, adică Dumnezeu va pune lege celor ce păcătuiesc”, după Teodorit. Că este o însușire a celui drept să pună lege, nu ca să se pedepsească cel ce greșește, ci pentru ca să se îndrepteze. Aceste ziceri însă se pot aduce [potrivii] și lui Hristos, care a pus lege celor ce păcătuiesc în calea și în petrecerea aceea [evangelică] - pe care El Însuși a umblat și a petrecut - astfel încât cei ce umblă pe ea să nu mai păcătuiască. Însă Hristos a povățuit și pe cei blânzi la fapta bună, că zice: *Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul* (Mat. 5: 5).

Învăța-va pe cei blânzi căile Sale.

Este învederat că această zicere s-a zis de David pentru Hristos și pentru Ucenicii Lui, pentru că și ei s-au făcut blânzi, nerăspunzând împotriva lui Hristos. Pentru aceasta și zicea către dânșii: *Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima* (Mt. 11: 29). Și a învățat Domnul pe ucenicii Săi căile viețuirii Sale, dar și ei înșiși Îl priveau și mergeau pe urmele viețuirii Lui.

11. Toate căile Domnului sunt milă și adevăr celor ce caută așezământul Lui și mărturiile Lui.

Căi numește aici David poruncile Legii Vechi, care sunt *milă și adevăr* pentru cei ce cercetează dumnezeiasca lege, fiindcă se vede că Dumnezeu, miluind pe oameni, a legiut acestea, și că acestea adevăresc toate câte zic, pentru că au fost potrivite de Dumnezeu, adevăratul purtător de lege. Însă legea o a numit și *așezământ*, și *mărturii*; *așezământ* adică pentru că a așezat, adică a rânduit-o Dumnezeu fiilor lui Israel, iar *mărturii* pentru că au mărturisit în lege, precum am tâlcuit în Psalmul 17: 22. Iar înțelesul zicerii este limpede [că se potrivește] pentru Hristos, fiindcă toate căile petrecerii lui Hristos pe pământ au fost *milă și adevăr* pentru cei care caută legea cea nouă a Evangheliei Lui, adică pentru cei ce cred învățătura Lui și mărturiile proorocilor, cele ce s-au făcut întru El, că, în toată petrecerea Sa de pe pământ, Domnul miluia pe oameni, bine făcându-le și adevărea învățându-i.^{25*}

²⁵ A zis însă și dumnezeiescul Chiril: „Deci cei chemați din neamuri prin credință, [arătând] acum ca niște înțelepți prin iluminarea Sfântului Duh, și evanghelicele legiuri înțelegându-le, zic că *toate căile Domnului sunt milă și adevăr*, nu după legea lui Moise, tăiere [împrejur] și umbră, căci pentru cel ce călca legile lui Moise nu era milă, căci murea fără milostivire din mărturia a doi sau trei martori, nici adevăr nu era în cele ale legii, căci legea a fost umbră și închipuire [tip]”.

* Adevărind învățătura Sa prin cuvintele cu putere pe care le spunea și prin fapte.

12. Pentru numele Tău, Doamne, și curățește păcatul meu, că mult este.

De prisos este aici conjuncția *și*, căci aceasta este o însușire [formă de exprimare] a limbii evreiești: „De prisos este a întrebuița pe *și*, zice David, căci de vreme ce Tu, Doamne, Te numești milostiv și bun, pentru aceasta curățește păcatul meu, adică păcatul ce l-am făcut mai-nainte, însă m-am oprit și am făcut înfrânare, fiindcă păcatul meu acesta mult este, în comparație cu curăția, pe care dator sunt a o păzi”. Această zicere se potrivește a se zice și la Hristos, Care ridică, adică șterge păcatele lumii²⁶.

13. Cine este omul, cel ce se teme de Domnul?

Adică: „Rar lucru este, zice, a se afla om care să se teamă de Domnul”. Iar de s-ar afla unul ca acesta, ascultă ce fel de răsplătiri se fâgăduiesc a i se da:

Lege va pune în calea pe care a ales-o.

Felurite sunt căile celor ce se mântuiesc, adică petrecerile și viețile lor, după Teodorit, pentru că una este viața chinoviaților* și alta viața anahoreților și a celor ce se liniștesc, una e viața celor practici* și alta cea a văzătorilor* cu mintea, și alta a altora, altfel fiind [...]. Toate viețile acestea, dar, aduc pe om la Dumnezeu. Deci orice fel de viață va alege din acestea cel ce se teme de Dumnezeu, la acela își face Dumnezeu lăcașul Său, învățându-l ce se cuvine a face²⁷, precum mai sus am

²⁶ Altul însă zice (poate Sfântul Chiril): „Milostiv vei fi, nu atât pentru noi – căci sfințitele laude nu au vreo împărțășire cu noi, că nici nu ne-am făcut cândva în acest fel [lăudători], încât să se cuvină să fim miluiți – ci, pentru numele Tău, adică pentru slava Ta (că *numele* însemnează aici slavă, precum se zice: «Mai de preț este un nume bun decât bogăția multă», [referință necunoscută])”. Iar alții zic că păcatul este mult fiindcă este mai nemărginit [σχεδὸν ἄπειρος. O altă variantă - mai literală - ar fi „aproape fără sfârșit”. Așa-zicând, păcatului i se pare – amăgindu-se – că se poate întinde și stăpâni la nesfârșit, ca și Lucifer, că poate înghiți totul, astfel încât să-i amăgească pe oameni de pretinsa lui putere nemărginită.], dar el nu are ființă în sine, ci se împotrivește nemărginitului Dumnezeu.

* Ceii ce locuiesc în comunități – fie în parohii, fie în mănăstiri.

** Πρακτικῶν = cei practici, care se îndeletnicesc cu filosofia practică, cu faptele bune.

* Θεωρητικῶν = cei văzători. Mitropolitul Veniamin încearcă o traducere literală: „lucrătorelnici” și „privitorelnici”.

²⁷ Aduăgă însă Teodorit și acestea: „Așa și dumnezeiescul Ioan Botezătorul: vameșilor, adică celor ce întrebau ce se cuvine a face, le-a dat sfat să nu ia nimic mai mult decât le era rânduit, iar ostașilor, ca pe nimeni să nu asuprească, ci să se îndestuleze cu merindele

tâlcuit aceasta: *Lege va pune*, iar frica de Dumnezeu nu trebuie să o înțelegi [și să o lucrezi] oricum, ci din inimă și cu tot sufletul.

14. Sufletul lui întru bunătați se va sălășlui,

„Sufletul celui ce se teme de Domnul, zice, când va ieși din trup prin moarte, se va afla în acele bunătați...”, pe care ochi de om nu le-a văzut și urechi nu le-au auzit, precum zice Pavel.

și sămânța lui va moșteni pământul.

Fiindcă evreilor le era un lucru dorit a naște copii, pentru aceasta și David aici, cu făgăduința nașterii de copii, îndeamnă pe oameni spre a se teme de Domnul, zicând că cei ce se tem de Domnul vor dobândi mulți copii, care vor moșteni pământul și moșiile [bogățiile] pe care le au născătorii lor. Însă *sămânța* se înțelege și gânditor, adică învățătura și ucenicii care o învață pe aceasta. Pentru aceasta zice David că nu numai cel ce se teme de Domnul se va mântui, ci și cei după Duh, și ucenicii Săi vor moșteni pământul celor blânzi (adică Raiul).

15. Întărire este Domnul celor ce se tem de Dânsul,

„Întărire, zice, se face Domnul oamenilor acelor care au frică de El, adică putere și zid de îndreptare.”

și așezământul* Lui va arăta lor.

„Legea lui Dumnezeu, zice, va arăta celor ce se tem de Domnul...” Dar în ce fel? Adică cum că Dumnezeu este întărirea celor ce se tem de El, că legea lui Dumnezeu dă acest așezământ. Ori prin *așezământ* să înțelegi sfătuirea cea fără mijlocire descoperită de Dumnezeu, care arată temătorilor de Dumnezeu ce se cuvine să facă, și nu numai aceasta, ci descoperă lor și cunoștința dumnezeieștilor Taine²⁸, lucru pe care această lege îl face, descoperind tainele cele ce sunt ascunse celor ce o citesc cu curăție și păzesc poruncile ei.

lor, adică cu rânduia hrană. Tot astfel și dumnezeiescul Apostol [Pavel] a pus legi și slugilor, și stăpânilor, și fiilor, și părinților, și femeilor, și bărbaților (spre a le urma adică), unii față de alții.

* διαθήκη = testamentul, legea. Mitropolitul Veniamin traduce prin făgăduință.

²⁸ Unde și Simmah, și Teodorit au tâlcuit: „Taina Domnului, a celor ce se tem de El, și învoiala [συνθήκη = acordul, înțelegerea] Sa le va arăta lor, că este trebuință a auzi pe

16. Ochii mei pururea spre Domnul, că El va scoate din cursă picioarele mele.

„Ochii cei gândiți, zice, ai sufletului meu totdeauna sunt întinși către Dumnezeu, căci știu că numai singur Dumnezeu va scoate picioarele mele din cursele și lațurile vrăjmașilor mei celor văzuți și a celor nevăzuți, de s-ar întâmpla să mă prindă cu ele.”²⁹

17. Caută spre mine și mă miluiește,

Despre cum privește Dumnezeu, am spus mai-nainte la tâlcuirea altor psalmi, vezi însă și la Psalmul 12, la *Caută, auzi-mă*, stih 4.

că unul născut și sărac sunt eu.

Pentru ce zice David că era unul născut [singur la părinți] de vreme ce avea și alți frați? Răspundem, zicând că născut se numește pe sine ca pe un singuratic și pustiu, precum a zis și în altă parte: ...și din gheara câinelui pe cel unul născut al meu (Ps. 21: 22). Iar *sărac* s-a numit ca un gol de tot ajutorul omenesc.

18. Necazurile inimii mele s-au înmulțit;

„Necazurile inimii mele, zice, sunt foarte multe.” Vezi însă că zice *necazurile inimii*, pentru că toate necazurile ce-i vin omului îi vin fie de la oamenii cei răi, fie de la gândurile cele supărătoare, împotrivindu-se inimii, căci ea pătimește cel mai mult, fiind mai strâmtorată decât celelalte părți ale trupului, ca o preasimțitoare* .

Însuși Stăpânul”. Zice Teodorit că s-a zis prin Isaia Proorocul: *Tainele Mele, Mie și celor ai Mei* (Is. 24: 16) [Referință neidentificată nici în Septuaginta, nici în Biblia Sinodală].

²⁹ Unde altul zice: „Vezi însă cum nu zic (adică cei ce din păgâni au crezut) că: «nu va lăsa picioarele mele să calce în cursă, ci mai cu seamă le va smulge din cursă». Că trebuie, precum am zis, ca smintelile să vină, dar când vom avea ochi de-a pururea către Domnul, ca către Unul ce va fi nouă ajutor negreșit, se vor smulge din cursă picioarele noastre, încât și bucurându-ne vom zice: «Sufletul nostru ca o pasăre s-a izbăvit de cursa vânătorilor, cursa s-a sfărâmat, și noi ne-am izbăvit»”.

* ὡς αἰσθητικωτάτη. Inima este centrul sufletului și al trupului, principiul său; este, totodată, după Părinți, poarta raiului, cerul duhovnicesc, locul războiului nevăzut. Părinții vorbesc de simțirea inimii, de simțurile ei duhovnicești, care sunt strâns legate de cele trupești, simțuri care nu trebuie să copleșească pe cele dintâi, altfel omul devine trupesc, aservit legilor inflexibile și iraționale ale naturii. Minteja judecă conform îndemnurilor

din nevoile mele, scoate-mă.

„Izbăvește-mă, Doamne, zice, de împrejurările și întâmplările care mă asupresc și mă strâmtorează.”

19. Vezi smerenia mea și osteneala mea,

David numește aici *smerenia* după simțire, adică slăbiciunea trupului, măsurându-se cu puterea cea mare a vrăjmașilor săi. Iar în mod inteligibil* numește zdrobirea sufletului, dar și *osteneala* – adică după simțirea trupească – pe care o suferea prin munți, nevoindu-se, iar după simțire încerca să o stăpânească pe cea sufletească, stând la rugăciune, culcându-se pe pământ, pătimind alte și alte nenorociri³⁰.

luminii dumnezeiești (sau diavolești), care vin prin inimă, de aceea, inima se poate numi și „preasimțitoare”, ca una care simte și le judecă pe toate. Nu întâmplător zicea cineva că evreul gândea cu inima, la fel și creștinul, căci din inimă vin toate, fie darurile lui Dumnezeu, fie robia satanei. Când omul a trecut pe poarta raiului prin inimă (*Iată stau la ușă și bat...*, zice Hristos), el se copleșește de harul dumnezeiesc, gândește cu inima, cu îndemn și inspirație de la Dumnezeu, nu mai urmează minții sale, voii proprii, ci devine preasimțitor, adică simte mai bine ca mulți alții proveniența gândurilor, de la Dumnezeu sau de la vrăjmaș, deosebind astfel duhurile bune de cele rele. Omul păcătos nu deosebește nimic, nu se simte decât pe sine, nu-și simte decât poftele sale, e insensibil la ceilalți, nu are nici o călăuzire adevărată, el a trecut de poarta întunericului, a ajuns în iad, făcându-se rob al Satanei, nu mai simte decât cu simțurile trupești - și cu o inimă prin care a trecut pe tărâmul întunericului - căroră le satisface toate nevoile iraționale, conform individualismului de care e stăpânit. E un cerc vicios plin de contradicții. Omul se chinuie pe sine prin aceea că încearcă să scape de neputințele, suferințele și răutățile sale prin aceleși patimi care au declanșat acele neputințe, răutăți etc.

* νοητικός = după minte, mental, inteligibil, din punctul de vedere al ordinii duhovnicești și raționale a lucrurilor. În tâlcuirea de față sunt puse în contrast percepția sau simțirea trupească a lucrurilor și cea mentală sau inteligibilă a realităților.

³⁰ Altul însă zice: „De căutare [cercetare] învrednicește Dumnezeu ostenele sfântilor, fiindcă fac neprihănită smerenia lor întru ostenele. Atunci când cineva, dacă este sârguitor al faptelor bune, se smerește și pe sine în osteneala lui, atunci, dar, din îndrăzneală, zice: *Vezi smerenia mea și osteneala mea*”. Așisderea și altul zice: „De aici ne învățăm că smerenia și reaua pătimire slobozesc omul de toate păcatele – cea dintâi adică tăind patimile sufletului, iar cea de-a doua pe ale trupului. Mare cu adevărat este smerita cugetare, și fiecare din sfinți prin aceasta a umblat, iar prin osteneală călătoria a scurtat. (...) Că toate adică, și singură smerenia o introduce [aduce cu sine] (în Împărăția lui Dumnezeu), mai cu întârziere, însă; firește se face aceasta în suflet din lucrarea poruncilor, și cu cât rodește mai mult sufletul, cu atât se smerește, precum pomii, iar calea smereniei sunt trupestile ostenele cele întru cunoștință, că osteneala smerește trupul, iar împreună cu trupul se smerește sufletul”.

și lasă toate păcatele mele.

„Pentru smerenia sufletului meu, zice, și pentru osteneala trupului meu, arată-mi, Doamne, desăvârșit, toate păcatele câte am făcut, pe care le-am mărturisit și le-am părăsit”. Vezi însă, că pentru desăvârșita iertare a păcatelor trebuie nu numai ca omul să înceteze a mai face păcatul, ci încă să aibă și smerenie în inima sa, și osteneală, și rea pătimire cu trupul său.

20. Vezi pe vrăjmașii mei că s-au înmulțit

„Vezi Doamne, zice, cât de mulți s-au făcut vrăjmașii mei, atât cei simțiți, cât și cei gândiți.”

și cu urâciune nedreaptă m-au urât.

„Eu, zice, nu i-am nedreptățit nici pe vrăjmașii mei simțiți și văzuți, fiindcă nu i-am supărat în nici un lucru, nici pe cei gândiți și nevăzuți, adică pe demoni, căci atunci când am păcătuit, nu i-am nedreptățit cu nimic, ci numai pe mine însumi. Apoi, ura pe care o au asupra mea nu are nici o pricină binecuvântată, ci se naște numai din zavistia și răutatea lor.”

21. Păzește sufletul meu

„Păzește, Doamne, sufletul meu, zice, ca să nu cadă în mâinile vrăjmașilor mei celor nedrepti.” Însă prin *suflet* să înțelegi, cititorule, împreună și trupul, căci prin suflet viază și se ocârmuiește trupul.

și mă izbăvește,

„Izbăvește-mă, Doamne, zice, ca să nu cad între vrăjmașii mei.” Ori se înțelege și altfel: „Păzește sufletul meu de nevăzuții vrăjmași, demoni, și izbăvește sufletul meu de văzuții vrăjmași care se sârguiesc să-l stăpânească”.

ca să nu mă rușinez că am nădărdit spre Tine.

„Fiindcă știu, zice, că toți cei ce așteaptă ajutorul Tău nu se rușinează, ci ajung la ceea ce doresc, (precum am zis în stihul 2, la începutul psalmului), pentru aceasta, nici eu nu mă voi rușina, căci am nădărdit întru Tine și, prin urmare, aștept ajutorul Tău.”

22. Cei fără răutate și cei drepecți s-au lipit de mine, cĂ Te-am așteptat, Doamne.

David vorbește aici de un lucru trecut, iar altă dată zice: „(...) Așteptând ajutorul Tău, Doamne, și nerușinându-mă, ci dobândind ceea ce doream, dar și pe mulți alți oameni am tras la asemenea râvnă, căci ei s-au încredințat din pilda mea că Tu singur ești adevăratul ajutor³¹. Aceștia însă s-au și lipit de mine, adică s-au legat de mine și s-au făcut niște prieteni atât de iubiți mie, încât se spânzurau [legau foarte] de dragostea mea, pentru că am făcut bine și am răbdat, așteptând ajutorul Tău. Dar care sunt aceștia? Sunt cei fără de răutate, adică oamenii cei buni și drepecți. Deci, pentru unii ca aceștia, care au tras spre a nădăjdui întru Tine, auzi-mă, Doamne”.

23. Izbăvește, Dumnezeu, pe Israel de toate necazurile lui.

După ce îndestul a rugat David pe Dumnezeu întru sine, acum, aici Îl roagă și pentru tot poporul care pătimea împreună cu el – deoarece poporul lui Israel nu pătimea împreună cu împăratul David numai atunci când se ridicau asupra lui vrăjmașii cei de alt neam – pentru că a împărățit (în cazul în care presupunem că psalmul s-a zis atunci [când a împărățit]), ci încă pătimea cu el în vremea lui Saul, iar în vremea revoltei lui Abesalom mulți se necăjeau pentru David, pe care i-a numit Israel, pentru că din Israel, adică din Iacov se trage. Însă nu este o necuviință a zice că David se numește și pe sine Israel, pentru că și el își avea neamul din Israel³². De vei voi însă, poți a da [atribui] rugăciunea aceasta și lui Hristos, adică cum că Hristos roagă ca om pe Dumnezeu să izbăvească pe creștinii care se necăjesc pentru El din pricina vrăjmașilor credinței și a prigonitorilor păgâni, că am zis mai-nainte cum că cu dreptate se pot numi creștinii *Israel*, anume creștinii care prin credință văd pe Hristos, fiindcă Israel se tâlcuiește *mintea care vede pe Dumnezeu*.

³¹ Zice însă Teodorit: „Și acest lucru este osebit al faptei bune: a urî cineva împreună-petrecerea cu cei răi și a iubi pe cei ce cinstesc măsura și buna-întocmire și sunt depărtați de răutate, că aceasta zice și Proorocul că a făcut, ca și conducător ce slujește pe Stăpânul”.

³² Zice însă Teodorit: „Rugăciunea către Dumnezeu este potrivită împăratului, căci se cuvine celui rânduit spre a începe să facă toată purtarea de grijă pentru supuși. Pentru aceasta dar și Fericitul David nu numai pentru sine a adus rugăciunea, ci și pentru poporul încredințat lui”.

PSALMUL 25

Întru sfârșit. Psalm al lui David.

După Teodorit, David a scris psalmul acesta în vremea lui Saul, atunci când, fugind de dânsul, petrecea lângă cei de alt neam. Se potrivește însă și evreilor din era robiei în Babilon, cei asemenea lui David după fapta bună [în virtute], și se îndreptează în cuvânt la începutul psalmului, știind că Dumnezeu este drept³³.

1. Judecă-mă, Doamne, că eu întru nerăutatea mea am umblat,

„Judecă, adică îndreptează, Doamne, zice, încă mai adânc, măcar că mai-nainte cunoști toate, pentru că eu socotesc că am viețuit până acum cu nerăutate.” *Nerăutate* însă numește suferirea relelor și îndelunga răbdare³⁴. „Căci eu, cu toate că mult am fost nedreptățit de Saul, eu însă n-am răsplătit cu nici un rău, deși eram îndreptățit a-i răsplăti”, precum despre aceasta scrie Cartea I a Împăraților, că, de multe ori având David în mâni pe Saul, nu i-a făcut rău.

și spre Domnul nădăjduind, nu voi slăbi.

„Fiindcă eu, zice, nădăjduiesc întru Dumnezeu, pentru aceasta nu mă voi îmușina cu sufletul, nici inima mea nu are de ce se teme, pentru că mă întăresc și mă îmbărbătez cu nădejtile pe care le am către Dumnezeu.” Însă aceasta se zice către vrăjmași - atât cei văzuți cât și cei nevăzuți.

³³ Iar altul zice că psalmii care au această suprascriere - adică *Psalm al lui David* - se dau adică și persoanei lui David [sunt scriși ca din partea lui], rugându-se lui Dumnezeu pentru sine. Se dau [atribuie] însă și lui Hristos, Care din sămânța lui David S-a născut.

³⁴ Iar Marele Vasile zice: „*Nerăutatea* o înțelegem în două chipuri, fie ceea ce se isprăvește cu cugetarea înstrăinării de păcat, fiindcă prin îndelungată luare-minte și cugetarea celor bune tăiem oarecum rădăcina răutății, iar după desăvârșita lipsire de ea, primim numirea de «fără răutate», fie este lipsa iscusirii [experienței] răului, că, de multe ori, prin tinerețe sau prin iscusirea [experiența dobândită în urma] vreunei vieți, unii se pot afla fără cercare în oarecari răutăți”. Iar altul zice: „Nimeni, păcătuind, nu voiește a se judeca cu Dumnezeu, fără numai cel ce umblă întru nerăutate (La Nichita)”.

2. Ispitește-mă, Doamne, și mă cercă;

Acestea nu le zice David mândrindu-se, ci se roagă să fie *cercat*, adică să fie cercetat pentru trecutele întâmplări care i-au urmat, și să fie *ispitit*, adică să se dovedească [destoinic] în cele viitoare, de este același în aceeași socotință, și întâi, și pe urmă*.

ispitește [aprinde]* rărunchii mei și inima mea.

David arată prin *rărunchi* partea cea poflitoare [dorința], iar prin *inimă* arată pe cea a mâniei*: „Ispitește, zice, adică cercă rărunchii și inima mea, precum cercă aurarii aurul în topitoare. Fiindcă eu n-am dorit nici cu pofta împărăția lui Saul, nici cu mânie n-am făcut izbândă împotriva lui”³⁵.

3. Că mila ta, înaintea ochilor mei este;

„O astfel de nepomenitoare de rău așezare am, zice, fiindcă totdeauna văd mila Ta înaintea ochilor mei, pe care o dai celor ce rabdă îndelung, și nu răsplătesc vrăjmașilor lor cu rele.”

* David se roagă pentru ca Domnul să-l cerce și să-l ispitească întru a-și vedea statornică socotința [γνώμη = judecata] ce o are, socotință ce se poate rezuma la nerăutatea de care vorbea mai sus, virtute sau însușire care este rodul nădejdiei desăvârșite în Dumnezeu. *Întâi și pe urmă* poate însemna întotdeauna, sau atât în preajma ispitei cât și după aceasta.

* πύρωσον de la vb. πυρώω = a aprinde pe cineva cu scopul de a-l stârni, a-l ispiti.

* Sau irascibilității. În cele două versete de până acum avem un model de urcuș dumnezeiesc: David cere întâi să aibă o judecată sănătoasă, întemeiată pe ajutorul lui Dumnezeu, pentru că numai astfel va ști cum să-și controleze rărunchii și inima, adică pofta (dorința) și mânia (irascibilitatea).

³⁵ Altul însă zice (poate Sfântul Chiril): „Nu este de necrezut a zice că mintea sfinților se bucură când cuiva îi stă înaintea osteneala întru [în vederea] dobândirea virtuții, că știu cum că puterea duhovniceștii miresme care este întru dânșii va fi cu adevărat oareunde mai arătată, precum și cea a aromatelor care se aruncă în foc; pentru aceasta zice *ispitește-mă*, însă și noi mult mai bine ne vom cerca [astfel]”. Zice însă și Teodorit: „Și de aici este arătat că psalmul acesta este mai vechi decât păcatul lui David (cel cu femeia lui Urie). Căci el dorește nevoințele cele primejdioase, fiindcă trăia cu nevinovăție și cu nerăutate și nu avea cercare de păcat. Iar *rărunchi* și *inimă* numește gândurile”.

și am bineplăcut întru adevărul Tău.

Fiindcă David are să grăiască de acum înainte despre celelalte isprăvi și fapte bune ale sale, pentru aceasta, de mai-nainte vindecă* și domolește cuvântul, și dă harul faptelor sale bune* lui Dumnezeu, zicând că: „Și alte fapte bune am isprăvit pentru adevărul Tău, pentru că ai făgăduit prin legea Ta să miluiești pe cei ce bine vor plăcea Ție; mila Ta și adevărul Tău s-au făcut pricină și prilej isprăvilor mele, iar nu puterea mea”. Spune însă și care sunt isprăvile sale.

4. Nu am șezut cu adunarea deșertăciunii,

„Nu am șezut, zice, cu cei ce împreună se adună la un loc ca să bârfească și să grăiască cuvinte zadarnice și povestiri mitologice.”

și cu călcătorii de lege nu voi intra.

„Nu m-am amestecat cu aceia, zice, care se vrăjmășesc unii pe alții, ori cu cei ce vrăjmășesc pe însuși vrăjmașul meu, Saul.” Pentru că era cu puțință ca unii să-l prihănească pe Saul, căutând să facă revoltă asupra lui.

5. Urât-am adunarea celor ce viclenesc,

„Eu, zice, am urât adunarea tuturor oamenilor celor răi.” Căci David a cuprins cu numele viclenitorilor pe toți oamenii cei răi, care fac osebite feluri de răutăți.

și cu cei necredincioși nu voi șede.

David face referire aici la idolatrii cei de alt neam, lângă care el ședea atunci când îl vâna Saul, dar de păgânătatea lor nu se împărțase. Ori a zis *nu voi șede* vrând să zică „multă vreme nu voi șede cu dânșii”.

6. Spăla-voi întru cei nevinovați mâinile mele,

Cei vechi, voind să dovedească că sunt fără prihană și nevinovați de vreun lucru de care erau prihăniți, obișnuiau a-și spăla mâinile cu apă înaintea poporului, pentru a arăta astfel curăția mâinilor lor și a conștiinței lor. Pilat a făcut aceasta la

* θεραπεύει de la θεραπεύω = a vindeca; aici: a avea grijă, a respecta, a continua pe o anumită linie.

* Datorează lui Dumnezeu săvârșirea faptelor bune.

judecata Stăpânului Hristos (după Teodorit). Deci David zice că și el își va spăla mâinile împreună cu cei nevinovați, mărturisind nevinovăția sa față de relele mai sus zise, adică cum că nu s-a împărtășit împreună cu cei răi.

și voi înconjura jertfelnicul* Tău, Doamne.

Cel curățitor*, adică acoperământul chivotului, se afla înăuntru, în Sfânta sfințelor, de care proorocește David, că pentru nerăutatea sa îl vor înconjura cu mulțime de jertfe și cu mulțime de preoți care slujeau la acestea³⁶.

7. Ca să aud glasul laudei Tale

„Pentru ce, zice, voi înconjura jertfelnicul Tău? Pentru ca să aud glasul celor ce cântă acolo și dănuiesc, și roagă pe Dumnezeu pentru petrecerea cu pace a poporului.”

și să povestesc toate minunile Tale.

„Și pentru ce voi înconjura jertfelnicul Tău? Pentru ca, cu liniștita citire a dumnezeieștii legi și a cărților mozaice (căci aceste cărți se citeau adesea înaintea poporului lui Israel, precum însăși legea povestește), să povestesc, zice, minunile Tale, Doamne, adică cele pe care cu preaslăvire* le-ai făcut asupra egiptenilor sau, simplu, toate cele câte din începutul lumii minunat le-ai lucrat.”

* θυσιαστήριον = altar în general; altarul din curtea cortului sau templului; altarul tămâierii (cf. Lc. 1: 11); altar al cerului (cf. Apoc. 8: 3); altarul crucii lui Hristos (cf. Evr. 13: 10; 13: 12).

* ἱλαστήριον de la ἱλαστήριος = curățitor (ca subst.) sau curățitorul. E vorba de altarul de jertfă din biserica Vechiului Testament. O dată cu venirea lui Hristos, acesta este înlocuit de Hristos, făcându-Se chiar El curățire pentru păcatele noastre (vezi Rom. 3: 25; Evr. 9: 5, unde Apostolul Pavel dezvoltă această temă). Zigabenu nu pare să facă o prea mare diferență între acesta și θυσιαστήριον, poate pentru că toate se regăsesc în Hristos, Care se face și jertfă de curățire, și jertfă de laudă sau de bună-mireasmă către Dumnezeu pentru noi, iar noi prin El.

³⁶ Altul însă zice (poate dumnezeiescul Chiril): „A înconjura jertfelnicul însemnează și altceva, adică cum că nu trebuie a ne depărta de Dumnezeu, ci oarecum a fi aproape și a ne arăta stând împrejur, nefiind vreun păcat la mijloc, nici să ne osebească vreo îndulcire lumească”. Iar Origen zice: „Poate că prin aceasta însemnează pe cei ce-și spală mâinile când se roagă, ca să poată ridica mâini curate (La Nichita)”. Pentru aceasta scrie și Asterie: „A întreat însă și aceasta, anume pentru care pricină își spală creștinii mâinile când se roagă, și arată cum că este mărturie că nici un rău nu au făcut, bine și cuvios toate avându-le, în dreptate și adevăr”.

* παραδόξως. Vezi mai-nainte.

8. Iubit-am, Doamne, bunăcuviința casei Tale

„Fiindcă eu, zice, am iubit bunăcuviința și împodobirea sfintei casei Tale, pentru aceasta doresc să o văd iarăși.” Însă *bunăcuviință* numește buna rânduială a chivotului și a cortului celui făcut de Moise după porunca lui Dumnezeu, deoarece în vremea lui David încă nu se zidise biserică în Ierusalim, după Teodorit.

și locul lăcașului slavei Tale.

„Nu numai buna-cuviință, zice, a casei Tale am iubit, ci chiar și locul însuși întru care este întins slăvitul Tău cort, pe care îl iubesc și îl doresc.” Ori prin *locul lăcașului* numește iarăși însuși cortul, căci dumnezeiescul David obișnuiește a numi unul și același lucru cu îndoite ziceri³⁷.

9. Să nu pierzi cu cei necredincioși sufletul meu,

„Să nu mă lași, Doamne, zice, să pier și să mor cu necredincioșii cei de alt neam cu care acum mă aflu, de nevoie fiind silit, ci în grabă întoarce-mă la patria mea, fiindcă pe acești străini îi va ajunge degrabă pieirea și stingerea pentru fărădelegile lor.”

³⁷ Drept aceea a zis oarecine (poate dumnezeiescul Chiril): „Multă bună-cuviință ar vedea cineva în casa Domnului, adică a sălășluirii slavei Sale, că umbrește în biserici, că de aici este și forma sfințit-cuvioasă a slujitorilor și rânduiala Soboarelor [Ecumenice], plină de toată buna-regulă, de laude și slavoslovii, și de cuvintele Scripturii celei de Dumnezeu insuflate, numai ce înmiresmând [gata a înmiresma] pe ascultători cu tăcere și cu bună rânduială, glasuri tainice, aduceri de prinoase, rugăciuni nerăspândite [fără neîmprăștierea minții], [toate] înțelegându-se de către mintea deșteaptă [trează] ca fiind [îndreptate] către Dumnezeu, glasurile dumnezeieștilor povățuitori, încă și învățături tainice și sfaturi și chipuri de mângâiere, îmbărbătând sufletul. Iar din toate cele prețuite de dumnezeieștile legi, bine-încuviințată era și sfințita casă a Domnului și iubită sfinților, și sfințită cu adevărat locuința slavei Lui”. Și iarăși zice: „Că ce din cele ce se împlinesc cu duhovniceasca bună-cuviință nu ar afla cineva în Biserica lui Hristos, adică întru cei ce cred într-Însul? Care și prin toată facerea de bine împodobesc sufletele lor? Că se închipuie [ia chip] întru dânsii Hristos, frumos fiind cu podoaba mai mult decât fiii oamenilor (cf. Ps. 44), închipuindu-Se [arătându-Se] încă și prin sfințenie și prin toată fapta bună cea lucrătoare, iar [prin urmare, se poate zice că] unii ca aceștia sunt podoabă a casei, care se împodobesc [de Dumnezeu și prin cele de mai sus] în biserică pentru cinstirea de Dumnezeu”.

și cu bărbații sângiurilor viața mea

„Că acești necredincioși, zice, nu numai că sunt păgâni, dar sunt și bărbați ai sângiurilor, adică ucigași și gata a vărsa sânge.”

10. În mâinile cărora sunt fărădelegile,

Adică îndemânatece și foarte lesnicioase sunt nelegiuirile la aceștia, adică la cei de alt neam.

dreapta lor s-a umplut de daruri

„Cei de alt neam, zice, sunt nu numai păgâni și ucigași, ci încă iau și mită, fiindcă cu darurile pe care le iau vând dreptatea și fac judecată nedreaptă.”

11. Iar eu întru nerăutatea mea am umblat;

Iarăși, și aici, David aduce aminte lui Dumnezeu de nerăutatea sa, și oarecum o propune mijlocitoare către Dumnezeu pentru ca să-l asculte.

izbăvește-mă, Doamne, și mă miluiește.

„Izbăvește-mă, Doamne, zice, de această fugă nedreaptă pe care o pătimesc și de îndelungata petrecere cu cei de alt neam, și fă milă cu mine, ca nu cumva să mi se întâmple vreodată să fiu cu niște oameni ca aceștia.”

12. Piciorul meu a stătut întru îndreptare;

„Piciorul meu, zice, Doamne, stă în dreptate, adică căile vieții mele sunt departe de toată strâmbătatea și răutatea.” Iar aceasta este asemenea cu cea de mai sus: *Iar eu întru nerăutatea mea am umblat.*

întru adunări Te voi binecuvânta, Doamne.

„După ce, zice, se vor face cele câte am zis mai sus, și mă voi izbăvi de relele ce pătimesc, voi alcătui în viitor psalmi prin care Te voi lăuda, Doamne, în toate adunările poporului.” Și, cu adevărat, acest cuvânt s-a plinit (...) (după Teodorit), pentru că, acum, toate bisericile creștinilor, în adunările și slujbele lor, îl au pe David ca dulce cântător și învățător. Însă psalmul acesta se potrivește și fiecărui creștin care este vrăjmașit și prigonit de către vrăjmașii săi, de unde și

fiecare așa își va face dreptate, zicând adică cum că: „Și eu, vătămându-mă sau păgubindu-mă din pricina vrăjmașilor mei, am suferit vătămare cu îndelungă răbdare: nedreptățit fiind, nu am nedreptățit pe cel ce mă nedreptățește”. Iar prin *necredincioși* va înțelege pe păgâni și eretici, iar prin *jertfelnic* biserica locală, din parte, întregul, și pe aceeași biserică o va înțelege și casă a lui Dumnezeu. Și încă celelalte ziceri ale psalmului le va potrivi tropologic la sine, după analogie și asemănare³⁸.

PSALMUL 26

Psalm al lui David, mai-nainte de a fi uns.

David a fost uns de trei ori: întâi de Samuel, în Vitleem, precum s-a scris în capitolul 16 al Cărții I a Împăraților; al doilea de către seminția lui Iuda în Hebron, după moartea lui Saul, precum se scrie în capitolul 2 din Cartea a II-a a Împăraților; și al treilea, de către toate semințiile, după moartea lui Ișboșet [gr. Μεμφιβοσθε], fiul lui Ionatan, nepotul lui Saul, precum se scrie în capitolul 5 din Cartea a II-a a Împăraților. Însă David a făcut psalmul acesta mai-nainte de a doua ungere (precum zice Teodorit), încă în vremea când era prigonit de Saul. Însă psalmul acesta se potrivește și fiecăruia dintre noi, împotriva văzuților și nevăzuților vrăjmași, potrivit înțelegându-se după analogie și asemănare (însemnează încă că, deși suprascrierea aceasta nu se află în Hexalpa lui Origen, după Teodorit, ea este adevărată [autentică]).

³⁸ Zice David și în altă parte: *În mijlocul bisericii* (adică a adunării [ἐκκλησίας = adunare]) *Te voi lăuda* (Ps. 21: 24). Și nu numai el se ruga în biserici (adică în adunări), ci și pe ceilalți îi îndemna să se roage într-însele, zicând: *În biserici binecuvântați pe Dumnezeu* (Ps. 67: 27). Pentru că cel ce se roagă în biserică este mai bine [vârtos] ascultat decât cel ce stă în casă. Pentru aceasta a zis și Hrisostom: „Dar ce este și darea de răspuns [ἀπολογία = replica, reacția] a multora? «Mă pot ruga și în casă». Te amăgești pe tine, omule, cum că este cu puțință a se ruga cineva și în [exclusiv în] casă, însă nu este cu puțință a se ruga ca în biserică, unde este o mulțime ca aceasta de părinți, unde se trimite împreună-strigare către Dumnezeu; nu te ascultă așa Stăpânul, singur rugându-te, precum atunci când te rogi împreună cu frații tăi, că aici este ceva mai mult, precum gândirea cea deopotrivă [unitatea cugetelor] și con-glăsuirea [συμφωνίας], și legătura dragostei, și rugăciunea preoților, că pentru aceasta stau preoții înainte, că rugăciunile poporului, mai slabe fiind, apucându-se de cele ale acestora mai putincioși, împreună cu dânsese să se suie la ceruri (*Despre cel neacoperit*, Cuvântul 3)”.

1. Domnul este luminarea mea și Mântuitorul meu, de cine mă voi teme?

„Luminător îmi ești, Doamne, zice, pentru că ai risipit norul întristării de la ochii mei, și i-ai luminat cu lumina dumnezeieștii Tale arătări; și *Mântuitor* ești, pentru că m-ai slobozit de vrăjmășia neprietenilor mei. De Tine dar mă voi teme (adică de nimeni altcineva), pe Tine avându-Te ajutor.”

2. Domnul este apărătorul vieții mele, de cine mă voi înfricoșa?

„Fiindcă Tu, Doamne, zice, mă aperi și îmi ajuți, apoi de cine mă voi înfricoșa? Negreșit, de nimeni.” Iar despre apărare am zis arătat la Psalmul 17, stih 2, unde se zice: *Apărătorul meu și cornul mântuirii mele*³⁹.

3. Când se vor apropia de mine cei ce-mi fac rău, ca să mănânce cărnurile mele.

4. Însuși cei ce mă necăjesc și vrăjmașii mei, aceia au slăbit și au căzut.

Aici David povestește în chip minunat facerile de bine și darurile pe care le-a luat de la Dumnezeu, căci zice: „Când se apropiau de mine cei ce mă vrăjmășeau, ca să-mi mănânce cărnurile (...), care lucru înseamnă din partea lor cea mai mare sălbăticie și nemilostivire cu puțință, întru acea vreme zic, au slăbit și, deși au fost mulți, nu m-au putut vătăma, ci au căzut fără a-și plini scopul lor cel rău, pe care-l cugetau a-l lucra împotriva mea”.

5. De s-ar rânduî împotriva mea tabără, nu se va înfricoșa inima mea.

La evrei, *tabără* însemnează oaste. „Deoarece, zice, într-un chip preaslăvit m-am izbăvit de vrăjmașii mei, pentru aceasta mai mult nu mă voi teme, nici de străjuirea ascunsă și de pândirea vrăjmașilor mei, nici de întreaga și văzuta lor oaste.”

³⁹ Zice însă Origen: „Acestea le zic viteazul și cel luminat întru cunoștință, adică ce fel era acela ce zicea: Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? [(întrebare retorică), cu alte cuvinte:] Hristos este cu adevărat pentru noi, iar aici se defaimă tot cel ce este împotriva noastră, iar cel ce zice acestea din așezarea inimii nu se va îndupleca din pricina fricii, că temătorilor [δειλοῖς de la δειλός = laș, fricos; viclean, ticălos, cf. Apoc. 21: 8], după cuvântul Domnului, le este partea în iezerul de foc (La Nichita)”.

6. De s-ar ridica asupra mea război, întru aceasta eu nădăjduiesc.

„Întru aceasta, zice, adică în inima mea, care nu se mai teme, pentru că sunt ajutat de Dumnezeu, eu nădăjduiesc și nu mă voi teme, măcar și oștiri de s-ar rânduî asupra mea.” Unii însă tâlcuiesc aceasta după lipsire [eliptic], subînțelegând nădejdea astfel: „În însăși nădejdea cea către Dumnezeu nădăjduiesc eu”⁴⁰.

7. Una am cerut de la Domnul,

Acest *una* este pus aici în loc de „odată”. Ori poate și aceasta este după lipsire [eliptică], subînțelegându-se „cerere”*: „O cerere am cerut de la Domnul”. Ori o dăruire [harismă] (după Teodorit), căci forma eliptică este obișnuită la cei vechi.

aceasta o voi căuta,

„După ce, zice, m-am izbăvit de vrăjmașii mei, o cerere am cerut și, ca să o dobândesc, prin rugăciune o voi cere.” Dar care este aceasta? Ascultă:

ca să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieții mele.

Psalmul acesta s-a rânduit cu bună cuviință după cel de mai sus, pentru că acela a zis: *Doamne, iubit-am bunăcuviința casei Tale* (stih 8). Iar acum, într-acestea cere așijderea, [adică] ca să locuiască în casa lui Dumnezeu, adică în cortul lui Moise.

⁴⁰ De unde și un alt oarecare zice (poate Sfântul Chiril): „Foarte mari merinde pentru mântuire este [o constituie] credința, că pricinuieste nădejdea cea întru Dumnezeu, căreia nimic nu i s-ar putea asemăna, căci cel ce o are pe aceasta răstoarnă pe vrăjmași, și nu va pătimi ceva presupus rău din cele din afară de voință”.

* Mitropolitul Veniamin redă literal, adică așa: „Și se înțelege din afară, adică *cerere*”. „Din afară” îl traduce pe ἔξωθεν. Tot cu „din afară”, mai exact înțelegerea unor texte „din afară”, el traduce pe ἀπό κοίνοῦ. Al doilea s-ar traduce prin „după înțelesul comun”, „din context”. Ambele structuri sunt sinonime, ele apar de mai multe ori în tâlcuire. Propriu-zis, Zigabenuî invită pe cititor să vadă înțelesul textului cu pricina din afară și după înțelesul comun, adică din context, reformulând un text dat cu ajutorul informațiilor ce le conține acesta, dar și având în vedere alte informații conținute de alte texte din context. Am redat totuși - acolo unde contextul a dictat - cu „se subînțelege”, alternând cu „din afară”.

8. Ca să văd frumusețea Domnului și să cercetez Biserica cea sfântă a Lui.

„Pentru aceasta, zice, cer ca să locuiesc în casa lui Dumnezeu, pentru ca să cercetez veselia Lui și, prin urmare, să mă bucur și eu și să cercetez dacă cumva se trece cu vederea vreuna din cuviințele buneii-rânduiei Sale.” Se arată aici că David era foarte bine-cinstitor [evlavios] și iubitor de Dumnezeu.

9. Că m-a ascuns în cortul Său, în ziua răutăților mele;

David spune aici pricina pentru care voia să cerceteze biserica lui Dumnezeu. „Fiindcă, zice, mult bine mi s-a făcut de la Dumnezeu, că în ziua primejdiei mele m-a ascuns sub umbrirea Sa (că pe aceasta a numit-o aici *cort*), deoarece ca într-un cort m-a păzit Dumnezeu atunci când am alergat sub acoperământul Său, și nici un rău n-am pățimit”⁴¹.

acoperitu-m-a întru ascunsul cortului Său.

Ceea ce a zis mai sus, aceeași zice și aici, propovăduind mai arătat facerea de bine, *ascuns* însă numește partea cea mai dinlăuntru; adică: „Dumnezeu, zice, m-a făcut nevăzut cu totul față de cei ce mă căutau”⁴².

⁴¹ Zice însă Teodorit: „Acestea și le-a cerut David, și le-a luat de la mare-dăruitorul [μεγαλοδωρου] Dumnezeu, că el și-a întors dumnezeiescul Chivot, și alt cort mai minunat a înfipt, și cetele cele deosebite ale cântăreților de psalmi le-a alcătuit, iar mai cu scumpătate [de-amănuntul] toate acestea le va înțelege cineva dacă va citi Cartea Paralipomena”.

⁴² Zice însă Marele Vasile: „Pentru a ști însă mai bine ce va face cineva întru ascunsul acoperământului, să întrebuițăm o pildă oarecare, precum aceasta: fie cineva căutându-se de vrăjmașii săi, iar de casnicii săi, în oarecare căsuță, aflat fiind, cu anevoie este de aflat, el stând și păzindu-se. Ceva asemănător se înțelege că s-a făcut și cu sfântul sub acel dumnezeiesc cort, care-l acoperea pentru a nu fi lesne apucat de către vrăjmașii săi”. Iar Grigorie Teologul a zis: „David ascunde în bunătățile de acolo durerile de aici, spre care bunătăți își trimite cugetările când zice că a fost ascuns în cortul Său în ziua răutăților lui”. Bună doftorie este cu adevărat a ne aduce aminte de Dumnezeu și de nădejtile cele de acolo atunci când suntem chinuți... Iar dumnezeiescul Chiril înțelege prin *cort* sporirea și neclătinarea cuvioasei viețuirii, întru care, cu oarecare chip intrând cineva, se face neprins de patimile cele pierzătoare. Iar Teodorit, din zicerile acestea, încheie cu socotința că David a scris psalmul acesta când a intrat la preotul Abimelec și s-a rugat în cortul lui Dumnezeu, unde, luând binecuvântare prin sfintele pâini, a scăpat din mâinile vrăjmașilor săi. Iar Origen zice: „S-a zis de multe ori că *cortul* înseamnă sporire, iar *casa* plinătate, sporirea o a primit dar piatra plinătății, și potrivit lucru - cu sporirea adică l-a ascuns (pe David), iar cu plinătatea l-a înălțat (La Nichita)”.

10. Pe piatră m-a înălțat;

„Întru neîngrijire, zice, și în adevărire m-a pus Dumnezeu.” Aduce însă înțelesul de la aceia care fug de vrăjmașii lor și care, suindu-se pe o piatră înaltă, scapă din mâinile lor.

și acum, iată, a înălțat capul meu peste vrăjmașii mei.

Fiindcă David a simțit cu mintea hotărârea pe care luat-o Dumnezeu pentru a împlini cererea lui, și a-l învrednici de locuirea în cortul Său, pentru aceasta proorocește aici despre cele viitoare ca și cum ar fi fost trecute, și zice că: „Ascultând Domnul rugăciunea mea, iată, acum m-a făcut mai presus de vrăjmășirile potrivnicilor mei”. Că biruitorii obișnuiesc să-și ridice în sus grumazul și capul lor asupra celor biruiți. Căci într-alt chip nu era cu puțință a se plini cererea lui David – adică spre a cerceta el casa lui Dumnezeu – dacă nu ar fi fost mai întâi biruiți vrăjmașii lui.

11. Înconjurat-am și am jertfit în cortul Lui,

Ceea ce a zis în psalmul de mai-nainte ca petrecându-se la viitor, aceeași o zice aici ca lucru trecut, că acolo a zis: *și voi înconjura jertfelnicul Tău, Doamne*. Iar aici zice: *Înconjurat-am și am jertfit*. Achila însă a tâlcuit astfel: „Și voi învăța și voi înconjura și voi jertfi”, încât, putem spune că, după socotința acestuia, timpul este schimbat, adică cel trecut este în locul celui viitor, iar *cort* numește pe cel făcut de Moise, precum am zis⁴³.

jertfă de laudă și de strigare;

„Am jertfit, zice, în cortul lui Dumnezeu *jertfă de laudă și de strigare, de laudă*, adică: pentru că Dumnezeu m-a acoperit [apărat] de vrăjmașii mei, iar *de strigare*, pentru că i-am biruit, că strigarea este un chiot nearticulat* de biruință asupra vrăjmașilor, de aceea se și scrie aici zicerea aceasta în loc de «glas de

⁴³ Altul însă zice: „Când la mijloc nu este păcat sau îndulcire [lumească, păcătoasă], cineva, având o dreaptă stare de privire înaintea a minții care-l unește cu Dumnezeu, poate înconjura în vedere duhovnicească gânditul jertfelnic”.

* ἄναρθρος = lit. nearticulat; fig. nedeslușit, din pricina bucuriei debordante pe care nu reușește să o exprime în cuvinte.

biruință și de veselie», adică David zice aici că a adus lui Dumnezeu jertfă de mulțumire împreună și de biruință.⁴⁴»

glăsui-voi* și voi cânta Domnului.

„A viersui”^{*} este diferit de *a cânta*^{*}, adică viersuirea este o cântare către Dumnezeu numai cu glasul, iar cântarea este laudă care se cântă cu organul psaltirii.

12. Auzi, Doamne, glasul meu, cu care am strigat;

După ce David a proorocit prin insuflarea Sfântului Duh cele ce urmau să i se întâmple, iarăși urmează aici scopul cel de mai-nainte, adică se roagă să-l asculte Dumnezeu și să-i dăruiască cererea pe care a cerut-o mai sus, adică a locui în casa Domnului și a cerceta biserica Lui.

miluiește-mă și mă ascultă.

„Nu ești dator, Doamne, zice, să mă ascuți, pentru nevrednicia mea, dar, pentru mila Ta, ascultă-mă.”

13. Ție a zis inima mea: pe Domnul voi căuta;

„Însăși inima mea, zice, a zis către Tine, Doamne, și nu pe deasupra^{*} cu singure buzele mele. Și ce a zis? Pe Domnul meu voi căuta, defăimând tot ajutorul omenesc.”

⁴⁴ Zice însă Teodorit: „Strigarea este glas oștenesc [al oștenilor], și se face de către cei mai îndrăzneți asupra celor ce se tem [pentru îmbărbătare], așijderea încă și cântarea de laudă, că este glas al celor ce se veselesc și laudă pe Dumnezeu, *că, zice, de este cineva între voi vesel, să cânte!* (Iac. 5: 13)”.

* ἄσομαι de la ἄδω = a rosti cuvinte după un tipar melodic; a glăsui, a fredona.

* ποιᾶν de la ποιέω = a scrie texte literare, îndeosebi în formă poetică: psalmi, ode etc., de unde și ποιητής = poet, scriitor.

* ψάλλω = a cânta cântări de laudă, cu instrumente sau fără, a cânta psalmi.

* ἐπιπολαίως de la ἐπιπόλαιος = la suprafață, de formă, superficial. Cu alte cuvinte, David zice: „Nu mă voi ruga doar cu buzele, adică ca un ipocrit, ci și cu inima, cu toată ființa”.

căutat-a spre Tine fața mea;

„Zice dar David că: „Cu osârdie și cu mult dor Te-am căutat, Doamne, spre ajutor, (iar fața* lui David este chiar David [în persoană]), adică eu însumi Te-am căutat cu covârșire.”

fața Ta, Doamne, voi căuta.

„Voi căuta, zice, a Ta cercetare, Doamne, încă mai mult, și niciodată voi cădea [înceta] căutând-o pe aceasta.”

14. Să nu întorci fața Ta de la Mine⁴⁵,

„Să nu ascunzi, zice, de la mine cercetarea și privirea Ta, care m-au acoperit întru nevoia mea.”

și să nu Te abați întru mânie de la robul Tău.

„Să nu te depărtezi, Doamne, zice, de mine cu mânie, Tu, Cel ce prietenește și cu multă blândețe erai de față cu mine, dar și de aș greși Ție ca un om, pedepsește-mă cu iubire de oameni, și ia-mă iarăși în apropierea și purtarea Ta de grijă cea de mai-nainte.”

15. Fii mie ajutorul meu, să nu mă lepezi pe mine

„Ajută-mă, Doamne, zice, în viitor și să nu mă lepezi.”

și să nu mă lași, Dumnezeule, Mântuitorul meu.

David se roagă des lui Dumnezeu, pentru ca să-și arate stăruitoarea și cea din inimă rugăciune a sa.

* πρόσωπόν = față, persoană.

⁴⁵ Altul însă zice: „Mai sus a zis: *Căutat-a spre Tine fața mea* (că fața sufletului dorea potrivita privire), pentru aceasta și Moise zice: *Arată-Te mie ca să Te văd*, ca prin fața descoperită să se oglindească slava Domnului, ca să nu vadă ceea ce Moise a pățit: pentru că nu-i cu putință a vedea fața lui Dumnezeu prin cele din spate. Zice *Să nu întorci fața Ta de la mine, și să nu Te abați întru mânie de la robul Tău*, în loc de «asupra îndrăzneței mele cereri să nu te mânii, ci ajută-mă ca să dobândesc aceasta» (La Nichita)”.

16. Că tatăl meu și maica mea m-au părăsit,

„Să nu mă părăsești, Doamne, zice, pentru că sunt lipsit de toată mângâierea, chiar și de la născătorii și rudele mele, dar și de la singur ajutorul prietenilor mei, fiindcă toți, temându-se de Saul, nu cutează să-mi ajute.”

iar Domnul m-a luat la Sine.

Acest cuvânt l-a zis David mângâindu-se pe sine: „Deși toți, zice, m-au părăsit, Domnul însă m-a apropiat, și mă acoperă și mă izbăvește de vrăjmașii mei”⁴⁶.

17. Lege pune-mi mie, Doamne, în calea Ta,

În loc de *lege pune mie*, Achila a tălmăcit „înțelepțește-mă”, adică „învață-mă mântuitoarele tale legi pe mine, care umblu în duhovniceasca cale, care îmi aduce pe oameni către Tine, Doamne”⁴⁷.

și mă îndreptează în cărarea dreaptă

„În calea cea bătătorită a mântuirii, ca să nu mă rătăcesc căzând în gândurile cele strâmbe ale păcatului.”

din pricina vrăjmașilor mei.

18. Nu mă da pe mine sufletelor* celor ce mă necăjesc,

„Să nu mă dai, Doamne, zice, sufletelor celor ce mă necăjesc” ([zicând aceasta] în loc de „ostașilor celor ce mă necăjesc”), ca nu cumva vrăjmașii mei, luându-mă sub mâna lor, și biruindu-mă, să se bucure.” Iar aceasta o zice pentru Saul.

⁴⁶ Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Mai bine însă însemnează legea cea scrisă și trupească slujirea cea după lege prin *tatăl* și prin *maica* sa, prin părăsirea cărora [prin aceea că l-au părăsit pe David, aceasta] firește face să răsără lumina dumnezeieștii legi în inimile celor vrednici, dăruind și slobozenia din robia trupului”.

⁴⁷ Iar Origen, urmând dumnezeiasca lege, adică Evanghelia, zice [parafrazând și continuând]: „Ca având o lege ca aceasta de la Tine, să călătoresc [către Tine, adică către] cel ce ai zis: *Eu sunt calea* (La Nichita)”.

* ψυχὰς de la ψυχή = suflet. În Biblia de la 1914 se redă prin *mâinile*, variantă ce nu pare nici ea departe de adevăr.

că s-au sculat asupra mea mărturii nedrepte,

David se referă aici la Saul, care nedrept și mințind mărturisea cum că David cugeta să-l omoare.

și strâmbătatea a mințit eiși.

Mărturia cea de mai sus a lui Saul *a mințit eiși*, adică nu s-a aflat adevărată, „fiindcă eu nu l-am nedreptățit în nici un lucru pe Saul, care se silea să mă prindă în mâini...”, a mințit și nu și-a ajuns propriul său țel⁴⁸.

19. Cred că voi vedea bunătățile Domnului

„Cred, zice, Sfântului Duh, Care mă încredințează că voi birui și voi lua împărăția și, prin urmare, că am să dobândesc bunătățile ei.”

în pământul celor vii.

În lumea în care trăim, pământ al viilor este lumea aceasta; iar pământ al morților este iadul. Însă cineva poate zice și altfel, că Prooroc-împăratul David *pământ al celor vii* numește Împărăția Cerurilor, iar *bunătăți*, pe cele ce le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El⁴⁹.

20. Așteaptă pe Domnul,

Această zicere, precum și cea următoare, o zice David pentru el, că însuși poruncește luiși să cânte cuvintele acestea, și cu acestea să-și mângâie gândul și întristarea sa, ca să nu cadă din pricina vreunui necaz covârșitor; iar *așteaptă pe Domnul* este în loc de „așteaptă ajutorul cel de la Domnul”.

⁴⁸ Zice însă Teodorit: „Această zicere s-a luat [împrumutat] din uzul obștesc, că și noi obișnuim a zice despre cei ce ne vrăjmășesc, dar nu ne păgubesc, că pe ei s-au păgubit, nu pe mine. Așa a zis și Fericitul David: *Nedreptatea a mințit eiși*.

⁴⁹ După Grigorie al Nyssei, *a vedea* se înțelege aici în loc de „a dobândi”, adică că: „Voi dobândi bunătățile Domnului”. Precum se înțelege și aceea: *Și vei vedea bunătățile Ierusalimului* (Ps. 124: 5), în loc de „vei dobândi”. Vezi și tâlcuirea zicerii: *Am crezut, pentru aceea am grăit* (Ps. 115: 1). Iar altul zice: „Poate că acesta este pământul morților, de aceea nu vedem bunătățile Domnului, ci doar prin oglindă și ghicitură, iar pământul viilor este pământul cel făgăduit al vieții veșnice”.

îmbărbătează-te, și să se întărească inima ta, și așteaptă pe Domnul.

Prin glasurile acestea ce le zice David luiși, se mângâia pe sine și se îmbărbăta, și repetă zicerea *așteaptă pe Domnul* spre mai multă mângâiere a sufletului său⁵⁰.

PSALMUL 27

Psalm al lui David.

i psalmul acesta tot David l-a alcătuit, în vremea când era prigonit de către Saul (după Teodorit⁵¹). Se potrivește însă și fiecărui om ce cade în vreo nenorocire.

1. Către Tine, Doamne, voi striga:

„Numai către Tine, Doamne, zice, voi striga, pentru că numai la Tine privesc, căci sunt lipsit de toți cei puternici în război.” Iar prin *strigare* arată covârșirea și puterea rugăciunii⁵².

Dumnezeul meu, să nu taci de către mine;

„Să nu mă treci cu auzul, Doamne”, zice. Că aceasta înseamnă zicerea *să nu taci* (după Mitrofan*), căci, după Teodorit, *să nu taci de către mine* s-a luat din metafora celor ce sunt rugați de oarecari, și nimic nu voiesc a le răspunde.

⁵⁰ Teodorit zice că David aduce cele de mai sus ca sfătuire către toți oamenii.

⁵¹ Iar Chiril zice că psalmul acesta se cântă și din partea celor ce au crezut în Hristos, pe Care Îl cheamă spre ajutorul lor. Aceasta o zice și Marele Atanasie.

⁵² Iar Marele Vasile zice: „Tu însă, rogu-te, nici pe *voi striga* să nu-l treci alături, ci să știi că de cere cineva lucruri pământești de la Dumnezeu, de puțin glas se folosește, iar de cere cele cerești, strigă și răcnește, pentru aceasta au strigat sfinții în Scripturi către Dumnezeu”. A zis însă și Teodorit: „Pe *striga-voi* nu l-a pus în loc de glas, ci în loc de «rugăciune osârduitoare și cu tot dinadinsul»”.

* N-am putut descoperi cine este Mitrofan.

ca nu cândva să taci de către mine,

„Să nu mă treci vreodată cu auzul, zice, Doamne, căci negreșit am trebuință de ajutorul Tău.”

și mă voi asemena celor ce se pogoară în groapă.

„Că de nu mă vei asculta, zice, Doamne, și nu mă vei ajuta, îndată mă voi face asemenea morților, adică voi muri.” Că mormântul se numește *groapă*, ori prin *groapă* vom înțelege noroi, întru care cel ce cade rămâne neajutorat, pentru nescăparea și neslobozirea locului (poate mai potrivit este *smârcul*).

2. Auzi, Doamne, glasul rugăciunii mele, când mă rog către Tine, când ridic mâinile mele către biserica Ta cea sfântă.

David numește aici *biserică* cortul lui Moise, către care, întinzându-se gânditor după așezarea locului, ridică mâinile sale și se roagă lui Dumnezeu, măcar că trupește era departe de cort, petrecând în munți din pricina prigoanei lui Saul; căci tot așa și Daniel, în Babilon rugându-se, deschidea ferestrele casei sale care dădeau către locul Ierusalimului, nu pentru că ar fi crezut că acolo se scrie împrejur [circumscrie] și se cuprinde Dumnezeu, ci pentru că știa că acolo s-a făcut arătarea lui Dumnezeu (după Teodorit). Ori prin *biserică* trebuie să înțelegem cerul, după zicerea: *Cel ce locuiește în ceruri va râde de dânșii* (Ps. 2: 4)⁵³.

⁵³ A zis însă dumnezeiescul Chiril: „Aici nu zicem strigarea cu glas înalt și mare, că nepotrivit este sfinților a se ruga așa, ci zicem că este vigoarea minții, cea neîncetat atârnată la Dumnezeu, că primește oarecum glasurile cele ca acestea ale celor ce se roagă, când ridică mâini cuvioase în vreme de rugăciune, care lucru este neobișnuit iudeilor, că prin întinderea mâinilor arată cinstitul chip al mântuitoarei Cruci, mărturisind prin însuși acest lucru că lui Hristos sunt afierosiți, asemănându-se cu Crucea Lui. Că așa cum ne-am făcut părtași patimilor Lui, luând fiecare Crucea Sa și urmând Lui, precum Însuși o zice [o cere], tot astfel ne facem și chip al Crucii. Însă este deosebire între cerere, rugăciune și mulțumire, că celor ce încă le lipsește vreuna din acestea, aceia au nevoie de *cerere*, iar după ce am înțeles învrednicirea lui Dumnezeu, și cer ceva de la Dumnezeu, atunci se înțelege că mă rog, iar când mă fac mai prieten, atunci mulțumesc”. Fiindcă și Pavel, de la cele mai mici la cele mai mari întinzându-se, zice: *Vă rog deci, înainte de toate, să faceți cereri, rugăciuni, mijlociri, mulțumiri, pentru toți oamenii* (I Tim. 2: 1). [Creștinul este creat și mântuit atât trupește, cât și sufletește după chipul crucii. Viața se identifică cu crucea.] Această cruce [jertfa ascultării și a iubirii], pe care nu a luat-o Adam, a luat-o Hristos ca să ne învețe ce înseamnă ascultarea, jertfa, dăruirea față de Dumnezeu și

3. Să nu mă tragi pe mine cu cei păcătoși,

„Să nu mă tragi, zice, ca să mă osândesc împreună cu cei păcătoși, adică cu cei de alt neam, [doar] pentru că locuiesc și petrec împreună cu dânșii, căci știu că fără a voi locuiesc cu ei, silit de prigoana lui Saul.” Noi însă, când ne rugăm pentru noi în psalmul acesta, prin *păcătoși* vom înțelege pe cei necredincioși și pe eretici, ori și pe demoni.

și cu cei ce lucrează fărădelege să nu mă pierzi.

Acest stih tâlmăcește pe cel de mai sus, arătând unul și același înțeles cu cel de mai sus⁵⁴.

semeni. Cui i se face silă și cârtește față de crucea [suferința] sa, se revoltă implicit împotriva vieții și a Creatorului ei. Hristos a asumat viața așa cum a fost ea atunci, și a trecut la viața în care dintodeauna era ca Dumnezeu.

⁵⁴ Se nedumerește însă dumnezeiescul Chiril și zice: „Dar poate ar zice cineva: «Dar cei ce ar cuteza a zice unele ca acestea, oare ar putea spune că nu erau și ei în păcate? Cum dar își mărturisesc ei neprihănirea?». Deci zicem că toți cu adevărat ne-am deprins a păcătui, iar când oarecari greșesc în cele prea grele, prin toate, ca prin niște hățuri, ne trag spre a nelegiui, iar atunci, mintea - rușinându-se de cei mai apropiați, pentru cele prin care se știa pe sine că a greșit - roagă pe Dumnezeu a nu se îngădui să cadă în greșealele cele peste măsură, nici așa goală și fără judecată a-și alege viața cea pângărită și urâtă”. Drept aceea, după aceste cuvinte ale dumnezeiescului Părinte, prin *păcătoși* trebuie să-i înțelegem pe cei asemenea cu lucrătorii fărădelegii, adică pe cei ce arătat fac păcate de moarte, și pe cei ce în inimă sunt vrăjmași, iar cu gura fângăduiesc prieteșug. Frumos însă tâlcuiește zicerea aceasta Origen, zicând: „Iudeii învinovătesc pe Iisus zicând: mănânci și bei cu păcătoșii; Iisus însă era departe de vătămarea cu dânșii, chiar dacă ei se și foloseau, tot astfel și de este cineva următor lui Hristos, același lucru face, dar dacă nu va fi pregătit, nici nu va avea putere - și s-ar pune într-atâta primejdie, încât va ajunge să petreacă împreună cu păcătoșii și cu cei ce lucrează fărădelegea - nici pe aceia nu-i va folosi, pierzându-se pe sine împreună cu dânșii. Pentru aceasta dar și aici, Proorocul voiește a se găti pe sine, încât să poată a fi împreună cu păcătoșii și cu cei ce lucrează fărădelegea, fără însă a se împreună-trage cu dânșii (La Nichita)”. [Avem aici povețe concrete care n-ar arunca pe nimeni în rătăcire dacă ar fi urmate întocmai. E vorba de ce înseamnă să trăiești pe și să-L propovăduiești pe Dumnezeu printre păcătoși. Oare câți am reușit acest lucru?]

4. Cu cei ce grăiesc pace cu cei de aproape ai lor, iar rele în inimile lor.

Unii dintre prietenii lui Saul, prefăcându-se că sunt prietenii lui David, îl vrăjmășeau pe ascuns, dar Saul, mai mult decât toți [îl vrăjmășea pe ascuns]. Pentru aceștia dar grăiește aici⁵⁵.

5. Dă-le lor, Doamne, după faptele lor, și după vicleșugul meșteșugirilor lor.

„Dă-le, zice, vrednica și cuviincioasa osândă a răutății lor, fățarnicitelor și viclenelor lor fapte.”

6. După faptele mâinilor lor, dă-le lor,

David arată prin această repetare chinul și durerea sufletului său, aprinzându-se de râvna ce o nutrea împotriva păcatului⁵⁶.

răsplătește-le lor răsplătirea lor.

„Dă-le, Doamne, zice, izbândirea ce li se cuvine în locul răutății și a vicleșugului lor.” Se vede însă din aceste cuvinte că David nu-i blestemă, ca și cum ar fi pomenitor de rău și amar, ci pentru că era prieten al dreptății, și din această pricină se sârguiește să grăbească pedeapsa cea asupra relelor, pentru ca ei, schimbându-se, să se facă mai buni.

7. Că nu au înțeles lucrurile Domnului

„Pentru că ei, zice, nu au înțeles până acum iconomiile și îndelunga răbdare a lui Dumnezeu, adică cum Dumnezeu îi rabdă, în ciuda răutății lor, ca să se arate și răutatea lor, iar ei să fie pedepsiți la vreme cuviincioasă.”

⁵⁵ Zice însă Teodorit: „Fericitul David se roagă a nu avea nici o comuniune [κοινωνίαν] cu cei ce-i fățarnici (adică cu cei ce arată una [se arată a fi într-un fel] și alta sunt [de fapt]). «Că urâți, zice, sunt cei ce unele grăiesc, și altele voiesc» [duplicitari], pentru care pricină dar voiesc să-și adune ei răsplătirile cele potrivite meșteșugirilor lor»”.

⁵⁶ Iar altul zice: „Prin *faptele lor* se înțeleg cele despre așezarea sufletului, iar *fapte ale mâinilor lor*, cele ale puterilor celor lucrătoare, după care sporesc în lucrare cele alcătuite în judecată [γνώμη]”.

și lucrurile mâinilor Lui;

„Adică acele lucruri ale Domnului, zice, pe care însuși le lucrează cu cuvioasă și dreaptă socotință.” Că prin *mâini* se arată aici lucrurile făcute prin cuvânt⁵⁷.

surpa-vei pe dânșii și nu-i vei zidi.

Aceasta este proorocie pentru pieirea celor răi până în sfârșit, „că aceștia, zice, după ce vor cădea, nu se vor mai scula”⁵⁸.

8. Bine este cuvântat Domnul, că a ascultat glasul rugăciunii mele.

„Vrednic este Domnul, zice, a fi binecuvântat și lăudat”, fiindcă David s-a încredințat că va lua cele ce a cerut, pentru aceasta zice că Domnul i-a ascultat rugăciunea lui.

9. Domnul este ajutorul meu și sprijinitorul meu;

Aceasta însemnează încredințarea pe care a luat-o David, adică că Dumnezeu este ajutorul său.

spre Dânsul a nădăjduit inima mea și m-a ajutat.

„Fiindcă am nădăjduit întru Dumnezeu, zice, ca în Cel ce singur este adevărat, pentru aceasta nu am căzut din nădejdea mea, ci am luat ajutor de la Dumnezeu.”

10. Și a înflorit trupul meu, și din voia mea mă voi mărturisi Lui.

„Trupul meu, zice, cel ce mai-nainte se uscaseră de griji și rele pătimiri, acum iarăși a prins viață, și ca un sad a odrăslit, pentru aceasta, de voie și cu osârdie, iar

⁵⁷ Altul însă zice: „Din lucrurile Domnului, unele sunt văzute, iar altele nevăzute, care [oameni], nevăzând acestea, s-au supus pe ei înșiși pedepselor. Ori prin *lucruri ale Domnului* se înțeleg și cuvintele Lui, iar prin *lucruri ale mâinilor Lui*, faptele (după Teodorit)”.

⁵⁸ Zice însă Teodorit: „Folositoare este, pentru cei răi ziditori, surparea zidirii celei rele, și de aici este dar arătat că și cele mai-nainte zise le-a zis cu mai-nainte spunere, nu pe dânșii blestemându-i, ci proorocind cele se urmau să fie, că nu a zis «surpă-i», ci *surpa-vei pe dânșii și nu-i vei zidi*”.

nu de silă, voi slavoslovi și voi mulțumi Domnului.” La fel este și zicerea: *De voie voi jertfi Ție* (Ps. 53: 6). Iar *mărturisire* numește mulțumirea, precum am tâlcuit⁵⁹.

11. Domnul este întărirea poporului Său, și sprijinitorul mântuirilor unsului Său.

„Domnul, zice, întărește poporul iudeilor cel afierosit Lui, și-l apără pentru mântuirea celui după porunca Sa a fi uns împărat.” Le zice însă David acestea pentru sine și pentru tot poporul său, știind prefacerea ce urma să se facă, cum că el adică urma să se așeze împărat în locul lui Saul.

12. Mântuiește, Doamne, poporul Tău, și binecuvântează moștenirea Ta,

Fiindcă nu după multă vreme David urma să ia împărăția, pentru aceasta se roagă poporul lui Dumnezeu cel israelitesc, că, la Ieșire, Dumnezeu a numit pe israeliteni popor ales, adică moștenitor, zicând: *Veți fi Mie popor ales* (Ieș. 19: 5).

și paște-i pe ei, și-i ridică pe ei până în veac.

„Păstorește, zice, pe poporul Tău, Doamne, împărățind peste el, gânditor împreună cu mine, [adică] cu cel ce simțitor împărățesc peste ei și, sfătuindu-l pe el împreună cu mine cele de cuviință, înalță-l totdeauna prin biruințele și înfrângerile vrăjmașilor lor.”⁶⁰

Se poate ca blestemul de mai sus, care zice: *Dă-le lor, Doamne, după lucrurile lor și celelalte*, să se înțeleagă împotriva iudeilor celor ce au răstignit pe Hristos, care, prea răi fiind, nu au înțeles minunile pe care le făcea Domnul, pentru aceasta, și după ce ei au căzut, nu s-au mai sculat din robie; iar Dumnezeu a împuternicit pe credinciosul popor creștinesc, și celelalte de acolo înainte... Se poate însă ca rugăciunea cea de mai sus să se zică și către Hristos: *Mântuiește, Doamne, poporul Tău...*, pentru poporul cel din păgâni, care s-a dat Lui spre moștenire, adică pentru creștini, că pe acest popor l-a păstorit Hristos, și cu adevărat l-a înălțat și l-a mărit, și în veacul acesta, și în cel viitor.

⁵⁹ A zis însă dumnezeiescul Chiril. „M-am ajutat, zice, într-atât, încât trupul meu a înflorit, mai că s-a îngrășat de multa veselie”, că scris este: *Inima veselindu-se, înflorește fața* (Pilde 15: 13), iar în mahniciuni fiind, posomorește, că mahniciunile cumplit o vestejesc, iar veselia iar o înviorează”.

⁶⁰ Zice Teodorit: „Împăratului îi este cuviincioasă rugăciunea pentru popor. Vrednică de laudă este dar fapta aceasta a Marelui David că, deși prigonit fiind de către popor (căci îi dădea război împreună cu Saul), a adus lui Dumnezeu rugăciunea cea pentru dânșii. Că prevedea schimbarea prin care urmau să treacă, și nu vedea nedreptate, ci slujba cea din viitor”.

PSALMUL 28

Psalm a lui David. La scoaterea cortului.

După istorie, psalmul acesta este adică o poruncă pentru preoți și leviți, la ieșirea cortului, adică pentru scoaterea lui din biserică, care poruncă rânduiește ce urmează să facă preoții în ziua cea următoare, adică cum că se cuvine să aducă fii de berbeci, adică miei tineri de la oi, că se cuvine să aducă slavă lui Dumnezeu cu laude și cu psalmi, cum că se cuvine să aducă și cinste, și bună rânduială, și [toate] cu evlavie, și că acestea trebuie aduse în curtea bisericii. Iar anagogic și alegoric, psalmul acesta trebuie înțeles pentru ieșirea sufletului din trup (precum zic Atanasie cel Mare și Vasile cel Mare), pe care Apostolul îl numește cort, fiindcă trupul este umbră și locuință a sufletului. Deci poruncește psalmul acesta ce se cuvine să facem și cum trebuie să ne gătim pentru ieșirea noastră din trup, adică pentru moarte, și pentru retragerea din lumea aceasta, de vreme ce numai lucrurile cele bune care le va face cineva în viața aceasta, acelea se fac ajutoare și merinde ale sufletului în cealaltă viață⁶¹.

1. Aduceți Domnului fiii lui Dumnezeu; aduceți Domnului pe fiii berbecilor.

Fii ai lui Dumnezeu (după Marele Vasile) sunt Apostolii, că și Domnul i-a numit așa, Tată al lor numind pe Dumnezeu: *Mă voi sui la Tatăl Meu și la Tatăl vostru* (In. 20: 17). Iar *fii ai berbecilor* sunt creștinii cei ce din păgâni au crezut, ai căror părinți erau ca niște vite necuvântătoare din pricina rătăcirii idolatriei (după Teodorit). Deci David îndeamnă pe Apostoli ca să aducă neamurile lui Dumnezeu, zicând: „O, fii ai lui Dumnezeu, aduceți Domnului, aduceți-I fii de berbeci”; însă pentru emfază* a zis de două ori *aduceți*. Ori se înțelege și altfel: *fii ai lui Dumnezeu* sunt aceia care au fost înfiați de Hristos prin a doua naștere a Sfântului

⁶¹ Iar Teodorit zice că: „Psalmul acesta se potrivește după istoria împăratului Iezechia, căci acesta poruncește poporului să aducă lui Dumnezeu laude, slavoslovii și jertfe (fiindcă biserica era neumblată celor mulți, și numai preoților li se îngăduia să intre în ea). Se potrivește însă aceasta și lui Hristos, Împăratului nostru, al tuturor, că, stricând rătăcirea idolilor, a luminat lumea cu razele cunoștinței de Dumnezeu”. Zice iarăși același Teodorit că suprascrierea psalmului acesta nu a aflat-o în Hexalpa lui Origen, ci în oarecare copie-manuscris [ἀντίγραφοις]. Iar ce a fost această Exalpa, vezi în Precuvântare, cap. XII.

* ἔμφασις.

Botez, și care s-au arătat desăvârșiți după fapta bună, iar fii ai evreilor sunt creștinii care au fost născuți de Apostoli prin propovăduirea evanghelică, care sunt încă nedesăvârșiți, că, de vei vrea, prin *berbeci* poți să înțelegi și pe Apostoli, ca pe niște povățuitori ai turmei lui Hristos; deci, cum ar zice David: „Voi, cei mai desăvârșiți, povățuiți la buna-cinstire și la fapta bună pe cei mai nedesăvârșiți, fiindcă acest lucru este bine-primit și bineplăcut lui Dumnezeu, că Însuși Domnul a zis lui Petru: *De Mă iubești, Petre, paște oile Mele* (In. 21: 17).

2. Aduceți Domnului slavă și cinste;

„*Slavă*, zice, aduceți lui Dumnezeu, prin mărturisirea gurii, iar *cinste*, prin frica și paza poruncilor lui Dumnezeu”, pentru că, dacă cineva necinstește pe Dumnezeu prin călcarea legii, precum a zis Apostolul, este vederat*, în schimb, cel ce păzește poruncile lui Dumnezeu, acela cinstește pe Dumnezeu, Care a dat poruncile⁶².

aduceți Domnului slavă numelui Lui;

„Aduceți, zice, slavă numelui Lui, cu fapte de laudă și plăcute lui Dumnezeu”, pentru că, pentru cei ce păcătuiesc, Dumnezeu a zis: *Pentru voi se hulește numele Meu între neamuri* (Is. 52: 5). Căci atunci când cel de alt neam și necredinciosul vede petrecerea creștinilor că este bună, laudă și slăvesc pe Hristos, ca Unul Care este învățător al faptei bune, iar de este rea, prihănesc și hulesc mai mult pe Hristos, ca pe un învățător al răutății*. Deci, pentru aceasta zice: *Aduceți Domnului slavă numelui Lui*, adică, folosind perifraza, Însuși Lui.

* φανερόν de la φανερός = arătat, vădit, recunoscut ca atare.

⁶² Iar Marele Vasile: „Slavă aduce cineva Domnului prin fapte bune, după ceea ce s-a zis: *Ca să vadă faptele voastre bune, și să preaslăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Mt. 5: 16). Și *cinste* iarăși, cel ce după pildă [exemplul propriu] cinstește pe Dumnezeu din dreptele sale osteneli, încă și tot cel ce teologhisește cu pricepere aduce slavă și cinste lui Dumnezeu, dar și cel ce poate rodi prin cuvinte [explica] chipul prin care s-au zidit toate și cum se țin împreună, și în ce chip, după viețuirea de aici, se vor aduce toate [cuvintele] sub judecată, dar și cel ce-și duce viața potrivit cu o contemplare ca aceasta”. Zice însă și Marele Atanasie: „Lucrarea cea de aici este [constituie] merinde pentru viitor, iar cel ce aduce aici slavă și cinste Domnului prin faptele lui bune, acesta își gătește luiși slavă și cinste la dreapta răsplătire a Judecătorului”.

* Un îndemn în plus pentru cei ce-și închipuie că fac apologetică ortodoxă arătând Biserica creștinilor și pe Hristos în lumina vieții unor sfinți și a unor învățături luate mai mult din cărți, și mai puțin pe temeiul faptelor lor bune (virtuților). Prin urmare, se arată o dată în plus că necredința actuală și dintotdeauna se datorează și slăbirii vieții creștine și a ereziilor, după cum a zis undeva și Tertulian, într-o frază mult citată.

Închinați-vă în curtea cea sfântă a Lui.

Mai-nainte de venirea lui Hristos, la evrei, curtea sfântă era în Ierusalim, adică sinagoga (după Marele Vasile), iar după venirea lui Hristos și după moartea cea de pe Cruce pe care I-au pricinuit-o iudeii, curtea lor s-a pustiit, Biserica și credința creștinilor făcându-se apoi curte sfântă a lui Hristos, întru care David îndeamnă pe creștini să se închine Domnului, oprindu-se de la adunările schismatice ascunse, și alegând pe singură credința cea dată de Hristos. Însă cineva poate să înțeleagă prin *curte* și pe cea cerească, de aceea, cei ce sunt sădiți aici, jos, în curtea Domnului, adică în Biserica credincioșilor, vor înflori acolo sus, în cereștile curți ale lui Dumnezeu⁶³.

3. Glasul Domnului peste ape,

După Marele Vasile, aceasta este proorocie pentru glasul ce l-a glăsuț Părintele din ceruri la Râul Iordanului, când S-a botezat Hristos, zicând: *Acesta este Fiul meu Cel iubit întru Care am binevoit* (Mt. 3: 17)⁶⁴.

Dumnezeul slavei a tunat;

„Părintele, zice, a strigat glasul acela la Iordan, pe care ei îl numesc tunet, pentru că s-a adus din cer, de unde vin și tunetele, pentru tăria și răsunetul lui.” Iar *Dumnezeu al salvei* este numit în loc de „slăvit”, precum se numește și Dumnezeu al adevărului, *Adevăratul**, și Dumnezeu al izbândirilor, Izbânditorul, și

⁶³ Pentru aceasta, Marele Vasile zice: „Deci nu în afara acestei curți se cuvenea să se închine lui Dumnezeu, ci, înăuntrul ei fiind, ca, nu afară din curte fiind, nici atrași de cei dinafară, să fie smulși de la rugăciune prin grijile deșarte, iar cel ce-și face pântecelul dumnezeu, ori [se umple de] slavă [deșartă], ori prețuiește argintul, sau altceva pe care-l cinstește mai mult decât toate, nici nu se [numește că se] închină Domnului, nici nu este [se poate spune că se află cu adevărat] în sfânta curte, chiar de i s-ar părea a fi vrednic de sfințitele adunări”.

⁶⁴ Iarăși Marele Vasile zice: „În noi, glasul este văzduhul [aerul] lovit, iar glasul Domnului arată puterea cea stăpânitoare spre înfățișarea lucrului neștiut, fără de lovirea văzduhului, încât închipuirea aceasta are potrivire cu ceea ce de multe ori se face în vise: că, nelovindu-se văzduhul, luăm oarecare pomenire de oarecari graiuri și vorbe, pe care glasuri [sunete], nu le primim în vis cu auzul, ci sunt prinse cu inima. Tot astfel trebuie să socotim și glasul lui Dumnezeu care se face prin proorocii”.

* Θεός της ἀληθείας ὁ ἀληθινός. Nu este alt Dumnezeu afară de Dumnezeul Întreit al creștinilor. El este *adevăratul* Dumnezeu, așa cum se spune aici. Cum Se poate ca Dumnezeu - cum afirmă unii creștini de astăzi, sau adepți ai unor religii - să Se arate sau

Dumnezeu al puterilor, Puternicul, și Dumnezeu al milei, Milostivul, și altele asemenea. Aceasta este însușire a Scripturii Vechi, anume a întrebuița genitive posesive în loc de cuvinte adăugate*.

Domnul peste ape multe.

„Domnul, zice, S-a arătat la apele Iordanului și, prin acelea, S-a arătat la toate apele, sfințindu-le prin sfințirea apelor Iordanului.”⁶⁵

4. Glasul Domnului, întru tărie;

„Glasul Domnului, zice, se face* în omul acela care se face tare asupra patimilor, îl împuternicește și îl sfătuiește ce să facă.”⁶⁶

să definească în diferite ipostaze? Ca Allah, Buddha etc. El trebuie să fie o persoană concretă ca și noi (cu diferențele cunoscute: atotputernicie etc.); noi suntem după chipul Lui, adică persoane unice și irepetabile, numai PATIMILE ne pot face să ne luăm diferite înfățișări. În mod inconștient, cei care afirmă că este doar un singur Dumnezeu pentru toate religiile aduc blasfemie statului de Persoană unică a lui Dumnezeu, arătându-L pe Dumnezeu ca având mai multe fețe, ca fiind în cele din urmă duplicitar, căci, după cum se știe, în diferitele religii Dumnezeu este fie o persoană [care, în general, e privită ca retrasă în cer și ca având doar o relație exterioară cu cei de pe pământ], fie o forță oarecare sau o stihie ce se manifestă prin lucruri [cultele ce folosesc magia etc.], departe de lume sau confundată cu ea.

* Traducere literală a lui ἐπίθετος, cuvânt adăugat (atribuit) persoanei, definițiv pentru ea. Astăzi formulăm ceva mai abstract, zicând epitet.

⁶⁵ Origen însă zice: „Glasul Domnului, [este] adică simplu peste ape, dar și Însuși Domnul peste ape multe, și precum tunetul este mai mare decât glasul, tot așa și glasul lui Dumnezeu este mai mare [puternic] decât toate cuvintele (La Nichita)”.

* γίνεται de la γίνομαι = a se produce, a avea loc, a ajunge etc. În contextul de față am putea parafraza spunând: „Glasul Domnului are efect, dă roade...”, variantă care exprimă, cred eu, ceva mai mult sensul pe care voiește a-l exprima psalmistul, deși poate termenii aleși nu-s cei mai potriviți.

⁶⁶ Zice însă Marele Vasile: „Precum în roată se face glasul (cf. Ps. 76: 16), tot așa și întru tărie se adeverește glasul Domnului: că cel ce poate toate întru Hristos, cel ce se împuternicește, acela aude poruncile Domnului și le face. Glasul Domnului, dar nu se face în suflet neputincios și slăbănogit, ci întru cel ce cu putere și cu tărie lucrează binele”.

glasul Domnului, întru mare cuviință.

„Glasul Domnului, zice, se face în bărbatul cel de mare cuviință*, adică întru cel ce defaimă cele pământești și cugetă cele cerești.” Drept aceea, prin *tăria* ce s-a zis mai sus este arătat cel ce se îndeletnicește în virtuțile practice. Iar prin *mare-cuviința* ce se zice aici este arătat cel ce se îndeletnicește în virtutea vederii duhovnicești (adică cea care privește [sau lucrează] cu mintea)⁶⁷.

5. Glasul Domnului, cel ce sfărâmă cedrii;

Copacul cedrului uneori se ia de bine*, pentru neputrezire și pentru că pururea este verde și bine-mirositor, după graiul care zice: *Dreptul ca finicul va înflori, și ca cedrul cel din Liban se va înmulți* (Ps. 91: 12), iar alteori se ia de rău, din pricina nerodirii și neînduplecării lui, după graiul acela: *Văzut-am pe cel necredincios, fălindu-se și înălțându-se ca cedrii Libanului* (Ps. 36: 37). David numește aici *cedrii* pe demoni, pentru înălțarea și mândria lor, căci mândria e cea care i-a prăpăstuit pe ei din ceruri. „Glasul Domnului, zice, se face...” Când? Când va sfărâma și va tulbura pe demoni, că trebuie să se pună virgulă la *Domnului*, ca să se subînțeleagă astfel graiul ce se face, adică: „Glasul Domnului se face”, apoi să se poată citi aceasta - „sfărâmând cedrii”. Dar chiar cântătorul de psalmi a întrebuițat mai jos această formă⁶⁸.

și va sfărâma Domnul cedrii Libanului.

Muntele Domnului este un munte înalt al Palestinei, situat între Iudeea și Fenicia, loc în care cresc mulți cedri, care din vechime au fost afierosiți capiștilor idolilor; pentru aceasta, aici, David, *cedri ai Libanului* numește capiștile idolilor, cele ce se aflau în ei, arătând pe cele cuprinse [capiștile] prin cei ce cuprind [cedrii]. Însă numește capiștile idolilor *cedri*, pentru că ele se aseamănă cu cedrii,

* μεγαλοπρεπή de la μεγαλοπρεπούς = de mare cuviință, mare-încuviințat. Termenul se găsește în Noul Testament doar la 2 Pt. 1: 17, iar în Vechiul Testament la Deut. 33: 26 și 2 Macab. 8: 15.

⁶⁷ Iar Marele Vasile zice: „Mare-cuviința este o virtute ce face lucruri mari după cuviință, deci cel ce după mare-cuviință se silește spre facerile de bine cele pentru lucrarea faptelor celor mari aude că este de mare cuviință”.

* Este înțeles pozitiv, în sens bun.

⁶⁸ Iar Marele Vasile înțelege prin *cedrii zdrobiți* și pe cei ce se întemeiază pe lucrările cele stricacioase ale lumii, din pricina trufiei și a înălțării preamândre a minții, care mai sunt numiți și cedrii ai Diavolului pentru că se ridică pe o înălțare străină”. [Străină adevăratei înălțări pe care o dă Dumnezeu prin smerenie.]

atât în virtutea vârfulor înalte, cât și pentru desimea și nerodirea lor. Deci David proorocește stricarea și sfărâmarea acestui munte. Și, pentru aceasta, ca prin ghicitură, arată și sfărâmarea capiștilor idolești care se aflau într-însul.

6. Și-i va zdrumica pe dâșii ca pe vițelul Libanului,

„Precum a zdrumicat Dumnezeu prin Moise, zice, și a împrăștiat vițelul din Horeb, cel făurit de către evrei, tot într-un chip va zdrobi și cedrii Libanului și capiștile cele dintr-însul (precum zic Sfinții Vasile și Chiril).” Trebuie însă să punem virgulă la *vițel*, și apoi să citim deosebi *Libanul*, pentru ca să se înțeleagă că Dumnezeu va zdrobi cedrii, adică tot Libanul, și nu doar o parte.

și cel iubit ca fiul inorogilor.

Aici, cuvântul este pentru Hristos, că Hristos este iubit, ca Unul-Născut: căci Tatăl așa L-a numit, zicând: *Acesta este Fiul Meu cel iubit* (Mt. 3: 17); iar Fiul al inorogilor L-a numit pentru că este nebiruit și nu poate fi supus de nimeni, și pentru libertatea Sa. Căci inorogul este o vietate de acest fel, liberă și nebiruită, precum arată cartea lui Iov: *Au doară va voi inorogul să slujească ție, sau să se culce în ieslea ta?* (Iov. 39: 9), adică [răspunsul fiind]. „Nicidecum!”. Vezi însă, o cititorule, că atunci când Fiul Se aduce pe Sine jertfă Tatălui Său pentru păcatele noastre, El se numește *miel* și *oaie*, precum aceasta: *Iată Mielul lui Dumnezeu* (In. 1: 36), și aceasta: *Ca o oaie spre junghiere S-a adus* (Is. 53: 7). Iar când trebuie să izbândească sau să doboare tirania Diavolului, atunci Se numește Fiul al inorogilor. Se poate încă numi Hristos Fiul al inorogilor și pentru că - și după Dumnezeire, și după omenitate - într-un singur fel S-a născut: căci ca Dumnezeu, din Dumnezeu-Tatăl S-a născut, fără de maică, iar ca om, din maică S-a născut, fără de tată și, deși cedrii Libanului s-au sfărâmat și s-au zdrobit, Hristos iarăși este nebiruit și va fi, fiindcă porțile iadului nu vor birui Biserica Sa⁶⁹.

7. Glasul Domnului, cel ce taie para focului.

Aici lipsește graiul „se face”, adică „glasul Domnului se face”. Proorocește însă David prin cuvântul acesta mai întâi despre cuptorul cel aprins în Babilon pentru cei trei tineri, a cărui pară, tăindu-se prin dumnezeiescul înger, a primit duh

⁶⁹ După Marele Atanasie însă: „Iubitul danț al Apostolilor este [ca] un fiu al inorogilor, iar inorogii sunt Sfinții Prooroci și Patriarhii, ai căror fii sunt Apostolii, pentru că își au cornul și tăria numai la Dumnezeu”. Iar Teodorit zice că, după istoria cea din vremea lui Iezechia, asirienii adică se vor fi sfărâmat ca cedrii, iar poporul cel iubit al iudeilor care, puternic fiind, va fi nebiruit ca un inorog”.

răcoritor, prin care au cântat. Așisderea încă și pentru cuptoarele cele arzătoare care au primit pe mulți din mucenicii lui Hristos. Se poate încă a se zice aceasta, după Marele Vasile, și pentru hotărârea pe care o va da Hristos în ziua judecății, că, atunci, focul pregătit spre pedeapsă diavolului și îngerilor lui se taie la glasul Domnului; și iată și pricina: în foc sunt două puteri: una care arde și una care luminează; puterea usturătoare și pedepsitoare [cea care arde] a focului rămâne celor păcătoși, iar puterea luminoasă a focului, prin strălucirea lui, este sortită celor dreți. *Glasul Domnului*, deci, *taie para focului* și o împarte în așa fel încât focul pedepsei să fie neluminos, iar lumina odihnei să rămână nearzătoare⁷⁰.

8. Glasul Domnului, cel ce clatină pustiul;

Și aici lipsește „se face”, adică „glasul Domnului se face clatinând pustiul”, iar *pusti* numește David neamurile, pentru pustiirea cunoștinței de Dumnezeu, și pentru secarea dumnezeieștii învățături, și pentru nerodirea faptelor bune. Acest pusti înșă l-a întărit Hristos cu venirea Sa, clatinându-l mai întâi și trăgându-l la Sine, și cu plugul credinței arzându-l.

și va clăti Domnul pustiul Caddeșului.

„Va clătina, zice, Domnul, nu tot pustiul, ci pe cel al Caddeșului, adică pe cel afierosit Lui și vrednic de El.” Că Caddeș se tâlcuiește Sfânt⁷¹.

⁷⁰ Zice însă și Teodorit că: „Că ceata Sfîinților Apostoli, în chip de foc primind darul Preasfântului Duh, cu adevărat se lumineau și nu se ardeau. Încă și întru viața cea viitoare, îndoita lucrare a focului împărțindu-se, va lumina cu adevărat pe nevoitorii faptelor bune, iar pe iubitorii răutății îi va arde, pentru aceasta se numește *foc*, iar *întuneric* se cheamă munca celor fărădelege, fiindcă acolo lucrarea cea luminătoare nu se arată. Aceasta încă s-a întâmplat și la rug, că, despărțind puterea cea arzătoare a focului, Dumnezeu a arătat lui Moise doar pe cea [puterea] luminătoare, și [deci] aceasta este ceea ce vrea să zică prin *Glasul Domnului, cel ce taie para focului*”.

⁷¹ În Sfînta Scriptură există multe locuri în care găsim Caddeș cu un singur „d” (cf. Fac. 14: 7, Num. 13, 27; Deut. 32: 51, I Macab. 11: 63 și altele). Iar Caddeș cu doi „d” însemnează sfîntenie. [De reamrcat faptul că în ediția Septuagintei de astăzi (editia Rahlfs) Καδδης nu este redat decât cu un singur „d”, în toate locurile; în varianta folosită de Eftimie Zigabenu avem redat cu doi „d”, oricum ar fi, varianta lui Zigabenu rămâne în picioare, ca unul care păstrează o tradiție mai sănătoasă decât cea a criticii moderne. Pentru aceasta, tâlcuirea duhovnicească a Caddeșului rămâne în picioare].

9. Glasul Domnului, cel ce desăvârșește cerbii,

Cerbi numește David aici pe Ucenicii lui Hristos: că așa cum cerbul defaimă vătămarea șerpilor otrăvitori⁷², și îi vânează cu nările sale – că îi trage din burtă cu puterea răsufării sale – și cu gura îi omoară, tot așa, cu un chip ca acesta (după Marele Vasile), și fiecare ucenic al lui Hristos a luat stăpânirea [puterea] de a călca peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului (cf. Lc. 1: 19). „Deci acest glas, zice, al lui Hristos a gătit și a întărit pe ucenicii Săi în calea propovăduirii evanghelice și a faptei bune, adică glasul cel de mai sus care a zis: *Iată dau vouă stăpânire... și celelalte*. Drept aceea, ucenicii lui Hristos vânau șerpii cei gândiți prin mirosul răsufării lor și-i omorau cu puterea cuvântului pe care îl grăiau cu gura lor.

și va descoperi dumbrăvile [desișurile],

Dumbrăvi numește David sufletele păgânilor cele materiale și neroditoare, în care erau încuibate ca niște fiare felurite și sălbaticile patimi: „Și pe aceste suflete, zice, le va deschide și le va curăța glasul și cuvântul Domnului, scoțând dintr-însele desimea întunericului lor”, fiindcă *cuvântul Domnului este mai ascuțit*, după cuvântul lui Pavel, *decât toată sabia cea cu două ascuțisuri* (Evr. 4: 12), ca prin curățirea stejărișului să fie arătate fiarele care se încuibază într-însul, și lesne să fie prinse de către cerbi, adică de către Ucenicii Domnului⁷³.

și în Biserica Lui oricine spune slavă.

„Fiecare, zice, din cei care au crezut în Hristos va da slavă în Biserica lui Dumnezeu, în cea care se află în fiecare loc, și nu doar evreii, și nici doar în biserica din Ierusalim.” Iar slavă spune fiecare credincios, adică cântă Domnului

⁷² Cerbul nu numai că este mai presus de vătămarea celor târătoare, ci, după Marele Vasile, este curățitor de această vătămare, precum zic cei ce știu unele ca acestea, otrava viperei fiindu-i chiar ceva curățitor.

⁷³ Teodorit însă zice: „*Dumbrăvi* a numit templele idolilor, fiind cu totul neroditoare, căci astfel sunt stejărișurile sau codrii pe care, obișnuindu-se a-i tăia lucrătorii de pământ cei mai buni, golind și curățind pământul cuprins și ținut între dânsule, pe care [pământuri] sădesc pomi roditori și aruncă și semințele de mâncare. Aceasta au făcut și plugarii lumii, că, smulgând din rădăcină templele idolilor, au zidit în acel loc dumnezeieștile biserici, de aceea, și în biserica Lui, oricine spune slavă.

laude, mulțumindu-I, ca Izbăvitorului și Mântuitorului său. O astfel de laudă o spune încă și atunci când vremea o cere⁷⁴.

10. Domnul va locui potopul;

Prin *potop* să înțelegi aici neamurile care s-au potopit de puhoiul patimilor. „Deci Hristos va locui în țările acestor neamuri, adică în bisericile Sale. Ori prin *potop* să înțelegi dumnezeiescul Botez (după Marele Vasile), care potopește, adică îneacă păcatele: căci în acest Botez va locui Hristos prin Bisericile Sale.

și va șede Domnul Împărat în veac.

Împărat al credincioșilor curățit prin Botez este Hristos, precum Însuși a zis: *Mi S-a dat toată puterea în cer și pe pământ* (Mt. 28: 18). *Va șede* însă este zis în loc de „va rămâne totdeauna Împărat”, că a șede însemnează tărie și nestrămutare⁷⁵.

11. Domnul tărie poporului Său va da;

„Hristos, zice, va da poporului creștinilor, care este vrăjmășit de tirani, de demoni și de patimi, Acesta, zice, îi va da putere, pentru ca pe toți să-i biruiască.”

⁷⁴ Adaugă însă și Marele Vasile: „Să audă și să se rușineze cei ce necugetat își bat gura vorbind în zadar în biserica lui Dumnezeu, și intră într-însa fără folos, și măcar de ar fi doar fără folos, și nu spre vătămare. Cel ce a ajuns a fi în biserica lui Dumnezeu nu spune deșertăciuni, nici graiuri pline de rușine, ci în biserica Lui oricine spune slavă, că acolo stau sfinții îngeri, scriind graiurile, este de față Domnul, cercetând așezările [dispozițiile] celor ce intră, rugăciunea fiecăruia se arată lui Dumnezeu. Unul cere cele cerești din așezarea sufletului, altul după știința lui, altul, cu fățarnicie, cu marginea buzelor grăiește, iar cu inima lui este departe de Dumnezeu. Zidirea toată, atât cea care tace, cât și cea care grăiește, și cea mai presus de lume, și cea care este peste tot pământul slăvesc pe Cel ce le-a zidit. Dar ticăloșii oamenii, lăsându-și casele și împreună alergând la biserică, ca adică să se folosească pe ei cu ceva, nu își supun auzul cuvintelor lui Dumnezeu, nu se uită la firea lor, nu se întristează când sunt cuprinși de păcate, nu se căiesc când își amintesc de păcatele lor, nu se cutremură de judecată, ci, zâmbind, și de mâini unul pe altul apucându-se, casa de rugăciune o fac loc de multă vorbă, neascultând de psalmul care mărturisește și zice că în biserica lui Dumnezeu fiecare zice slavă, iar tu nu numai că nu zici, ci și altuia faci împiedicare, întorcându-l către tine, iar prin zgomotul tău, covârșind învățătura Duhului Sfânt”.

⁷⁵ Iar Marele Vasile zice: „În sufletul cel strălucit prin curățenia Botezului, înscăunându-Se Dumnezeu, Și-l face scaun Luiși”.

Domnul va binecuvânta pe poporul Său cu pace.

„Când poporul lui Hristos este vrăjmășit, zice, de către vrăjmași, atunci îl va împuternici Hristos pentru a-i birui (după Teodorit), iar când se află în vreme de pace, îl va binecuvânta, adică îl va învrednici darului Său prin Duhul Său Cel Sfânt”. Ori a zis *va binecuvânta*, în sensul de „Îl va lăuda”, fiindcă el mulțumește lui Hristos, ca Unul ce-i este Mântuitor.

PSALMUL 29

Întru sfârșit, cântare la înnoirea casei lui David.

e însemnează psalm de cântare am spus în precuvântarea de la capitolul 9. Iar despre cealaltă suprascriere a psalmului acestuia se zic cuvinte osebite: că zic unii, precum Marele Atanasie, că se numește aici *casă* sufletul lui David, fiindcă s-a făcut locuință a darului proorocesc al Sfântului Duh. Iar *înnoire* s-a numit înnoirea sufletului, atunci când, după preacurvia cu Virsavia [Batșeba] și după omorârea lui Urie, pocăindu-se cu fierbințeală, s-a încredințat iarăși a lua proorocescul dar, și a proorocit ca și mai-nainte, precum tâlcuiește pomenitul Sfânt. Iar alții numesc *casă* Biserica creștinilor; iar *înnoire* au numit praznicul pe care îl prăznuia Iezechia în biserica Domnului după uciderea asirienilor, care praznic, pentru mărirea sa, se aseamănă cu înnoirile bisericii⁷⁶. Drept pentru care,

⁷⁶ Iar Marele Vasile zice că psalmul acesta proorocește despre înnoirea bisericii zidite de Solomon. Zice încă și Grigorie Teologul: „Cu adevărat, psalmul cântă [și este compus] pentru ziua [în cinstea zilei] înnoirilor, numindu-l o înnoire oarecare de casă, case care suntem noi, cei ce ne-am învrednicit și a auzi că suntem biserică a lui Dumnezeu”. A zis încă și Teodorit: „*Înnoire de casă* numește înnoirea firii omenești, pe care Stăpânul Hristos a desăvârșit-o, primind moartea cea pentru noi, iar stricând moartea, ne-a dăruit nădejdea învierii”. După închipuire, psalmul acesta se potrivește și lui Iezechia, iar după însuși adevărul, el este [menit] pentru toată firea oamenilor, că precum acela, primind cugetare înaltă - că aceasta ne învață istoria Paralipomena (Cartea a II-a, cap. 32: 23-25) - a primit apoi hotărârea morții, însă, cu dar dumnezeiesc, a dobândit viață. Tot așa și strămoșul Adam, așteptând a fi Dumnezeu, și cugetând lucru mare împotriva Făcătorului său, s-a dat cu adevărat morții, însă, pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu, a dobândit înviere”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Suprascrierea având însemnare despre ieșirea cortului, și iarăși cea pentru înnoirea casei lui David, se apropie una de alta, și după loc, și după înțeles, că de nu vom ieși din adevăratul cort, casa noastră cea adevărată nu se înnoiește... Drept aceea, de urmează să facem rugăciunea locuință a lui Dumnezeu, se cuvine să ieșim din sufletul cel trupesc... Că nu este cu puțință alt chip prin care se

psalmul acesta, suprascriindu-se psalm de cântare la înnoirea casei, proorocește ce cuvinte și ce laude erau de cuviință a se cânta ori de David, ori de biserică, ori de Iezechia, că la fiecare din aceștia se poate potrivi acest psalm, iar numele David trebuie a se citi osebit [separat], căci însemnează pe autorul psalmului.

1. Înălța-Te-voi, Doamne, că m-ai ridicat pe mine,

Cum poate smeritul om să înalțe pe Domnul cel înalt? Cu adevărat, în nici un chip, fără numai a-L mărturisi înalt (după Marele Vasile), căci astfel mărește omul pe Dumnezeu, fiindcă cugetă și dogmatic, anume că Dumnezeu este prea mare, precum, dimpotrivă, smerește și micșorează pe Dumnezeu cel ce gândește și vorbește despre El înțeleșuri și cuvinte smerite și de mică cuviință. Însă a zis *m-ai ridicat* în loc de „m-ai smerit și m-ai ușurat pe mine, cel ce eram doborât de păcat, ridicându-mă cu mâna ajutorului Tău⁷⁷”.

și nu ai veselit pe vrăjmașii mei asupra mea.

De se va înțelege zicerea aceasta pentru David, arată că Dumnezeu nu a veselit pe vrăjmașii lui David, căroră [de altfel] le-a trimis îngrozire prin Proorocul Natan, ca să-i dea lui David împărăția, dar ei nu i-au dat-o. Iar de s-ar înțelege pentru Biserică, *vrăjmași* îi numește pe draci. Iar dacă pentru Iezechia, *vrăjmași* îi numește pe asirieni. „Iar pe niște vrăjmași ca aceștia, zice, nu i-ai veselit, Doamne, adică nu le-ai dat să se veselească împotriva mea.”⁷⁸

2. Doamne, Dumnezeul meu, strigat-am către Tine, că m-ai vindecat.

„M-ai vindecat, Doamne, zice, nu la multă vreme după păcat.” Pentru că David, zicând: *Am greșit Domnului meu* (II Împărați, 12: 12), îndată a auzit de la Natan că și: *Domnul a ridicat păcatul tău*. Iar Biserica iarăși chemând pe Dumnezeu în vremea Sfântului Botez, îndată se curățește [cel ce se botează] de relele păcatului. Iar Iezechia, îmbrăcându-se cu sac, și rugând pe Dumnezeu,

poate înnoi casa noastră de către Cel ce ne înnoiește prin sălășluirea Sa, de nu se isprăvește ieșirea din cort prin înstrăinarea de viața cea trupească (și prin dobândirea celei duhovnicești).

⁷⁷ După Marele Vasile, zicerea *m-ai ridicat* înseamnă: „Întorcându-mă, m-ai ridicat din pornirea cea în jos, m-ai înălțat ca pe un copil neiscusit la înotare, pe care îl iei de mână și-l ții deasupra apei”.

⁷⁸ Zice însă Marele Vasile: „Însă nu necazurile cele ce se aduc sfinților pentru cercare pricinuiesc veselie nevăzuților noștri vrăjmași, ci dușmanii noștri se bucură și bat din palme atunci când vom obosi necăjindu-ne (adică deznădăjduindu-ne din pricina relelor ce vin asupra noastră), iar în gânduri fiind strâmtorați”.

degrabă s-a vindecat de rana înconjurării asirienilor sau și de boala sa cea pricinuitoare de moarte⁷⁹.

3. Doamne, scos-ai din iad sufletul meu;

De se va înțelege zicerea aceasta pentru David și pentru Biserică, însemnează că Dumnezeu a slobozit sufletul lui David și al credincioșilor săi din întunericul păcatului. Ori se zice aceasta și pentru stricarea și zdrobirea iadului, și pentru slobozirea sufletelor din iad pe care a făcut-o Hristos (după Sfântul Chiril). Iar de se va înțelege pentru Iezechia, cuvântul va arăta aceea că Dumnezeu l-a slobozit pe el din întunericul robiei, care pricinuieste sufletului întunecare și întristare.

mântuitu-m-ai de cei ce se pogoară în groapă.

Ceea ce David a zis mai sus o zice și aici, căci cei ce mulțumesc obișnuiesc a împodobi povestirea mulțumirii, pentru ca să arate mai mult așezarea lor cea bine-cunoscătoare. Prin *groapă* însă vei înțelege primejdia cea fără de slobozenie, căci astfel este groapa cea adâncă. Ori poți înțelege prin *groapă* mormântul, sau iadul, că și mormântul, și iadul în adâncul pământului sunt, și nimeni nu se poate mântui singur, căci zice: „M-ai mântuit, Doamne, de cei ce se pogoară în primejdie”. Iar de se va înțelege zicerea pentru David și pentru Biserică, *groapă* este primejdia cea sufletească. Iar de vei înțelege după Iezechia, *groapă* este primejdia trupească. Trebuie însă a ști că nu toate urmările zicerii se potrivesc lui David și lui Iezechia, ci numai unele, pentru că, de multe ori, cuvintele proorocilor se arată astfel, adică nu se potrivesc toate la rând la o față [persoană], ci unele se potrivesc la una, iar altele la alta.

4. Cântați Domnului, cei cuvioși ai Lui,

„Cântați, zice, Domnului, cuvioșii, adică dreptii Lui, și cei îmbunătățiți ai Lui.” Căci câți nu sunt îmbunătățiți și drepti în acest fel, dar cântă acestea simțitor [doar cu mintea, trupește]? Dar cu adevărul nu le cântă*, *fîindcă nici un pom*

⁷⁹ A zis însă Marele Vasile. „Fericit este cel ce cunoaște rana din adâncul lui, încât să se poată apropia de doctor și să zică: *Vindecă sufletul meu, că am greșit Ție* (Ps. 40: 4). Din așezare sufletul este dar glasul acesta, prin care David mulțumește pentru vindecarea primită: *Doamne, Dumnezeul meu...* (și cuviincios proorocește așezările [sufletești]). Dumnezeu nu este Dumnezeul tuturor, ci al celor apropiați Lui prin dragoste, că a zis că este Dumnezeul lui Avraam, și Dumnezeul lui Isaac, și Dumnezeul lui Iacov, iar de era Dumnezeu al tuturor, nu s-ar fi mărturisit aceștia ca deosebiți de aceia”.

* Nu le cântă trăindu-le în adevăr, ci în nălucirile sau închipuirile deșarte ale minții lor.

putred nu poate face roade bune, precum a zis Domnul (Mt. 7: 18). Nici inimă purtătoare de moarte și păcătoasă nu poate scoate graiuri de viață și de faptă bună, pentru care a zis și Sirah: *Nu este frumos vinul în gura păcătosului* (Isus Sirah, 15: 9)⁸⁰.

și vă mărturisiți pomenirii sfințeniei Lui.

„Mulțumiți, zice, pomenirii sfințeniei lui Dumnezeu pentru că Și-a adus aminte de noi, care eram uitați din pricina necurățiilor și păcatelor noastre.”

5. Că urgie este întru mânia Lui, și viață întru voia Lui;

Urgie a lui Dumnezeu numește aici chinul și muncirea, iar *mânie* întărâtarea⁸¹. Iar înțelesul este acesta: că întru întărâtarea lui Dumnezeu se află chinurile și muncirile, iar întru *voia Lui* se află viață, adică atunci când Dumnezeu Se mânie, pedepsește și chinuie ca un drept; însă ca milostiv și bun, totdeauna voiește a milui și a face bine. Drept care, chinuirea se face de la Dumnezeu din întâmplare nevrută*, care se mai numește și urmare [manifestare] a voii lui Dumnezeu, că zice prin Iezechiel: *Nu voiesc moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu* (Iez. 33: 11). [De altfel] și Scriptura pune mai întâi pe cele ce întristează, înaintea celor ce bucură, fiindcă cele ce bucură se văd mai priincioase și mai dulci atunci când urmează după cele ce întristează, după cum este scris: *Euucid și Eu înviez, Eu rănesc și Eu vindec* (Deut. 32: 39).

⁸⁰ Pentru aceasta, Marele Vasile a zis că: „Cel ce cântă doar cu gura graiurile psalmului nu cântă Domnului, ci câți cu inimă curată înalță psalmodiile, și câți sunt cuvioși, păzind dreptatea cea către Dumnezeu, aceștia pot cânta lui Dumnezeu... Curățiți-vă dar inimile ca să rodiți cu Duhul Sfânt, pentru ca, ajungând cuvioși, să puteți cânta cu pricepere psalmi Domnului”.

⁸¹ Iar Marele Vasile zice: „*Mânia* [θυμὸς] este o criză [κρίσις = criză, situație limită care necesită o hotărâre; judecată] care aduce posomorâre în cel vrednic de ea, iar *urgie* [ὀργή] este durerea și pedeapsa care se dau de dreptul Judecător pe măsura nedreptății săvârșite. Însă, zicând din pildă, aceasta se va face mai arătată. Doctorul, dacă vede la un bolnav partea cea umflată și cangrenată, hotărăște că este nevoie de tăierea părții bolnave - aceasta este deci felul de mânie despre care vorbește Scriptura. După această hotărâre de ajutor a doctorului, urmează lucrarea care aduce în faptă cele hotărâte: cuțitul care taie și durerea ce o face celui pe care-l taie. Aceasta se numește în Scriptură urgia lui Dumnezeu”. Zice încă și Teodorit: „*Urgia* a fost alăturată *mâniei*, prin *urgie* numind pedeapsa; iar *viața* a fost alăturată *voinței*, că Dumnezeu o voiește mai vârtos pe aceasta, și nu moartea, pe care noi o tragem asupra-ne, căci, firește, Dumnezeu nu a făcut moartea, nici nu se bucură de pieirea celor vii, că pe toate le-a zidit spre ființă, iar facerile sunt mântuitoare (cf. Înțel. 13-14)”. A zis încă și Grigorie Teologul: „«Eu, zice, pe tine te-am dat, și Eu îți voi ajuta Ție, cu puțină mânie te-am bătut, dar întru milă veșnică te voi slăvi». [Prin urmare] mai mare este măsura iubirii de oameni decât măsura pedepsirii”.

* Pe neașteptate.

seara se va sălășlui plângere, iar dimineața bucurie.

Prin aceste cuvinte, David vrea să arate că pocăința pricinuieste iertarea păcatului, grabnică și neîndelungată, pentru că cel ce de cu seară va plânge pentru păcatele sale dimineața se va bucura, mângâindu-se cu mângâierea și darul Sfântului Duh. Însă zicerea aceasta este proorocie pentru Apostolii Domnului (după Marele Vasile și Teodorit), care plâneau sâmbătă seara, după îngroparea Domnului, iar în dimineața Duminicii Paștelui s-au bucurat, când mironosițele le-au adus bunele vestiri de bucurie că a înviat Domnul. Asemenea și prietenii lui Iezechia, după îngrozirea lui Senahedrin, împăratul asirienilor – seara împreună adunându-se și plângând, fiindcă urma să fie luat în robie, dimineața umplându-se de bucurie, atunci când au văzut optzeci de mii de asirieni uciși de către dumnezeiescul înger. Iar *se va sălășlui* a zis în sensul de „se va sălășlui în inimi atât plângerea, cât și bucuria”⁸².

6. Iar eu am zis întru prisosița* mea: nu mă voi clătina în veac.

Acest grai se zice din partea lui David și a lui Iezechia, că aceștia, când se aflau în bună-sporirea lor, socoteau că nu vor spori nicicând în rău, că *prisosița* se numește stare de bogăție, iar *clătinarea*, scăpătarea dintr-o astfel de stare bună și din bogăție⁸³.

⁸² A zis însă și Marele Vasile. „*Seară* se zice la veacul acesta, întru care cei ce plâng după fericire, venind dimineața, se vor mângâia, că *fericiți*, zice, *sunt cei ce plâng*, că *aceia se vor mângâia*, și *fericiți cei ce plâng acum*, că *vor râde*. Deci cei ce în zilele veacului acestuia - că iată, către sfârșit este, și se pleacă către apusul său - cei ce petrec întru a-și plânge păcatele lor, aceștia, când va sosi dimineața cea adevărată, se vor bucura, că cei ce seamănă acum cu lacrimi, în viitor cu bucurie vor secera”.

* εὐθυμία = veselie, bunăstare, bună-sporire, stare bună.

⁸³ Iar după Marele Vasile: „Veselia este a sufletului plin de tot feluri de lucruri bune, care mai întâi trebuie a fi lucrute cu iubire de osteneală, și atunci trebuie îngrășat cu curgerile cele bogate ale apelor cerești, încât să rodească una treizeci, una șazeci și una o sută (cf. Mt. 13: 8), ca să aibă astfel parte de binecuvântarea care spune: *Binecuvântate să fie hambarele tale și rămășițele tale* (Deut. 28: 5)”. Și iarăși, același Vasile zice: „Cuvântul acesta a stat pricină pentru depărtarea lui Dumnezeu de David, care a păcătuț: «Că de vreme ce, întărindu-se el, zice, cu darul lui Dumnezeu, a cugetat lucruri înalte despre sine, încât s-a semețit și a zis: ...*întru prisosița mea, nu mă voi clătina în veac*, pentru aceasta, după cuviință, a fost dat ispitorului (În tâlcuirea Psalmului 33)”.

7. Doamne, întru voia Ta, dă frumuseții mele putere; iar întorcându-Ți fața Ta, m-am tulburat.

Din partea amânduror celor de mai sus – împăraților David și Iezechia – se zic aceste cuvinte, fiecare din ei zicând că: „Puterea pe care o avea mai-nainte fața mea, adică strălucirea și frumusețea împărăției mele, cu voia Ta, Doamne, aveam acestea, și nu pentru vreo putere sau faptă bună de-a mea, căci după ce ai întors dinspre mine cercetarea și purtarea de Ta grijă, pentru trufia și mândria mea, îndată m-am făcut tulburat, adică îndată am pierdut strălucirea mea cea de mai-nainte, și am căzut în primejdii și rele sporiri”⁸⁴.

8. Către Tine, Doamne, voi striga,

„De acum înainte, zice, către Tine, Doamne, voi striga, pentru ca să dobândesc grabnic ajutorul Tău.” Însemnăm însă că Scriptura obișnuiește a întrebuința cuvinte precum „a răcni” și „a striga”, prin care Dumnezeu este rugat de oameni din toată inima (iar nu pentru că răcnesc sau strigă [aiurea]).

și către Dumnezeul meu mă voi ruga.

Ceea ce a zis David mai sus, aceeași o zice și aici: ceea ce a zis mai sus (*către Tine*), a zis-o pentru Dumnezeu-Tatăl, iar cea zisă aici către Dumnezeu, a zis-o pentru Fiul.

Însă se vede că David, prin aceste cuvinte, proorocește despre ziua în care îl prigonea Abesalom, fiul său răzvrătit, deoarece, prigonit fiind de acela, chema pe Dumnezeu. Ori se zice din partea lui Iezechia: în ziua în care s-a încredințat de la Proorocul Isaia că va muri a doua zi, a rugat pe Dumnezeu ca să-i dăruiască viața, de unde a zis aceasta: *voi striga și mă voi ruga*.

⁸⁴ Iar Marele Vasile zice: „«Frumos eram după fire, dar neputincios, pentru că m-am omorât cu greșeala prin vrăjmășirea șarpelui; frumuseții mele dar, pe care de la Tine am luat-o încă de la facerea cea dintâi, iar ca adăugire, puterea practică spre lucrurile trebuincioase». Deci frumos este tot sufletul, privit în măsura puterilor sale, însă frumusețea cea adevărată poate fi privită doar de singur cel curat cu mintea, care [frumusețe] este de la firea cea dumnezeiască și fericită, de unde cel ce privește se împărtășește cu ceva de acolo, adică cu străluciri și cu daruri, colorându-și propriul chip ca de la o culoare cu o frumusețe înflorită, de unde și Moise, atunci când a vorbit cu Dumnezeu, pentru că s-a împărtășit de frumusețea aceea, s-a slăvit la față... Iar că Dumnezeu își întoarce fața, se zice în vremea primejdiilor, când ne lasă în seama ispitelor, pentru ca să se facă cunoscută tăria nevoitorului”. Iar Simmah a zis astfel: „Doamne, întru bunăvoința Ta ai pus strămoșului meu stăpânire”, de unde și Teodorit adaugă zicând că: „De aici se vede că pe acestea le grăiește ipostasul firii omenești către Stăpânul Hristos, Care i-a dăruit darul cel mare al vieții”.

9. Ce folos este întru sângele meu, când mă cobor întru stricăciune.

Sânge numește aici carnea, căci carnea nu este altceva decât sânge închegat. „Ce folos este, zice, de carnea mea, care atât de mult a crescut și s-a îngroșat, de vreme ce urmează să mă cobor întru stricăciunea și în topirea cea din mormânt? Că mai bine era să nu mă fi născut. Prin aceste cuvinte, David nimicnicește și firea trupului omenesc, ca pe una ce este stricăcioasă și vremelnică, precum zice și în altă parte: *Omul s-a asemănat deșertăciunii* (Ps. 143: 4)⁸⁵.

Au doară se va mărturisi Ție țărâna? Sau va vesti adevărul Tău?

Graiurile acestea sunt asemenea cu cele ce s-au zis în altă parte: *Nu morții te vor lăuda pe Tine, Doamne, nici toți cei ce se coboară în iad, iar noi, cei vii, vom binecuvânta pe Domnul* (Ps. 113: 25, 26). Că nădăjduind David întru îndelungă răbdare și în nerăutatea lui Dumnezeu, zice: „Oare Te va mulțumi, Doamne, țărâna și praful, întru care eu mă primejduiesc a mă topi? Oare va învăța ceva țărâna pe ceilalți care nu știu că Tu ești cu adevărat Dumnezeu? Căci Tu ești cu adevărat Dumnezeu, (...) pentru că ceilalți dumnezei ai neamurilor nu sunt dumnezei, ci sunt numiți astfel în mod mincinos. Tu ești adevăratul Dumnezeu, pentru că plinești și săvârșești toate câte făgăduiești. Pentru aceasta dar, mai bine este să fiu viu, dacă nu pentru mine, măcar pentru ca să Te slavoslovesc pe Tine, Dumnezeul meu, și să-Ți mulțumesc și adevărul Tău să-l propovăduiesc celor ce nu-l știu”⁸⁶.

⁸⁵ Pentru aceasta, Marele Vasile zice: „Nu-ți mângâia trupul tău cu somnul, cu băi și cu așternuturi moi, pururea zicând graiul acesta: «Ce folos este sângelui meu, când eu mă cobor întru stricăciune? De ce dezmierzi pe cel ce după puțin se va strica? De ce te îngrași și pui carne pe tine? Ori nu știi că, cu cât îți faci trupul mai gras, cu atât mai cumplită se face temnița sufletului tău?»”. Iar Isidor Pelusiotul zice: „...Și Mântuitorul însă mult a folosit, dându-și sufletul pentru mulți spre plată de izbăvire... [Dar] și celor ce stăruiau către reaua cinstire de Dumnezeu și în răutate – că Mântuitorul S-a coborât spre stricăciune, adică în firea oamenilor cea mult stricată sau la moartea pe care o a suferit – le-a fost de folos, pentru aceștia dar ar putea zice Mântuitorul: *Ce folos este întru sângele Meu? Cam aceleași lucruri le zice și Origen*”.

⁸⁶ Zice însă Teodorit: „«Drept este, zice, a Te lăuda pe Tine, Făcătorule, și prin cuvinte mulțumitoare și bine-cunoscătoare [εὐγνωμοσίαν] a răsplăti darurile Tale. Dacă acesta este lucru deosebit al celor vii, cum ar putea să cânte facerile Tale de bine cei ce se risipesc în țărână și în praf și care au pierdut lucrarea trupească cea bună [εὐεργεσία]?”

10. Auzit-a Domnul și m-a miluit;

Simțind David cu mintea ceea ce Dumnezeu vrea să-i dea, pentru aceasta s-a bucurat, iar acest dar [al milei] îl povestește aici, ca și cum s-ar fi făcut. „A auzit Dumnezeu, zice, strigarea mea, adică a primit rugăciunea mea, căci cei ce nu primesc cererea cuiva, nici să-l audă nu suferă.”

Domnul a fost ajutorul meu.

„Primind, zice, Dumnezeu rugăciunea mea, m-a ascultat, și, ascultându-mă, m-a miluit, și, miluindu-mă, mi-a ajutat mie, și m-a slobozit din moartea cea de atunci.”

11. Întors-a suspinul meu spre bucurie mie;

Suspîn înseamnă a plânge cineva, cu bătaie în piept și cu zdrobirea glasului. Deci David zice așa: „Dumnezeu a schimbat întristarea mea în bucurie”.

rupt-ai sacul meu, și m-ai încins cu veselie.

Sacul fiind făcut din păr de capră, era semn de pocăință, de smerenie și de rea pătimire, fiindcă cei ce cădeau în vreo mare și nemângâiată întâmplare, se îmbrăcau cu sac și își presărau capul cu cenușă, iar după ce se mângâiau, rupeau sacul, îmbrăcându-se în haine strălucitoare și de bucurie. Zice dar David aici că: „Tu, Doamne, *ai rupt sacul meu*, adică m-ai dezbrăcat de plângerea și de întristarea cea de mai-nainte, și *m-ai încins*, adică m-ai îmbrăcat cu veselie”⁸⁷.

12. Că să cânte Ție slava mea,

„M-ai bucurat, zice, pentru ca să Te slavoslovească viața mea cea slăvită, nu pentru vreo faptă bună de-a mea, ci pentru ajutorul Tău.” Ori și altfel: *slavă*

⁸⁷ Iar Teodorit zice: „Unii din cei fără de minte, tânguindu-se pentru morții lor și șezând pe sac, nu vor auzi nici acum prooroceștile graiuri: *Rupt-ai sacul meu, și m-ai încins cu veselie și ai întors suspinul meu spre bucurie mie*. Că – precum Iezechia, primind făgăduința celor cincisprezece ani, s-a umplut de multă veselie – drept este ca și noi, care am primit nădejdea învierii, să nu plângem pe cei morți, ci să o așteptăm pe aceea cu bucurie”.

numește David mintea, cu care noi, oamenii, suntem cinstiți și slăviți, fiindcă mintea este după chipul lui Dumnezeu.⁸⁸

și nu mă voi mâhni;

În loc de *nu mă voi mâhni*, Simmah a tâlcuit „nu voi tăcea.” De la pricină dar, și de la cea dintâi, David a arătat lucrul cel pricinuit și următor, pentru că mâhnirii, firește, îi urmează tăcerea, cel mâhnit neputând să vorbească, pentru strâmtorarea inimii și pentru stârnirea împreună a umezelilor din inimă. Ori *nu mă voi mâhni* este în loc de „altădată nu voi mai păcătui”, arătându-se cea mai întâi și pricina prin ceea ce urmează și este pricinuită, fiindcă celor ce păcătuiesc le urmează mâhnire⁸⁹.

Doamne, Dumnezeul meu, în veac mă voi mărturisi Ție.

„Totdeauna voi mulțumi, zice, Doamne, fiindcă m-ai învrednicit de o mântuire mare și preaslăvită ca aceasta.” Se înțelege însă și altfel, că David va mulțumi lui Dumnezeu pentru tot acest veac, fiindcă întrebuințează gurile noastre ca pe o gură proprie, cu care noi cântăm psalmul acesta.

⁸⁸ Iar Marele Vasile zice: „Slava dreptului este Duhul care locuiește întru el. Așadar, cel ce cântă cu Duhul să zică: *Că să cânte Ție slava mea*”. Iar altul zice: „Slava mea ce cântă însă este dreapta viețuire și adevărata cunoștință”.

⁸⁹ De unde și Marele Vasile tâlcuiește aceasta astfel: „*Nu mă voi mâhni*, adică nu voi mai face cele vrednice de căință [cele ce mă fac să-mi pară rău], ca să nu-mi rănească și mâhnească inima la aducerea aminte de păcatul meu”. Iar dumnezeiescul Ioan aceasta: „*Nu mă voi mâhni* a zis în loc de *nu mă voi schimba, nu mă voi preface cu mâhnire*, zice, în deprinderea sufletului, ceea ce în nimic nu se schimbă, că așa cum cel ce din evlavie se mâhnește cu smerenie, nu se schimbă cu lesnire [spre rău], tot astfel și cel ce se mâhnește întru răutate [ca o cârtire] nu se preface cu lesnire, că mâhnirea nu este altceva decât a se întemeia [ἐμπαγῆναι de la ἐμπήγνυμι = a se fixa, concentra pe ceva] și a se pironi la ceva”.

PSALMUL 30

Psalm al lui David. Întru sfârșit, pentru uimire.

salitul acesta se suprascrie *întru sfârșit* pentru că cuprinde proorocia care privește la sfârșit, iar *pentru uimire*, pentru că pomenește uimirea, adică abaterea lui David (de la poruncile Domnului), prin curvia cu Virsavia [Bateșeba], și omorârea lui Urie, bărbatul ei, căci unii tâlcuiesc *uimirea* ca „ieșire din adevăr și din dreapta cugetare”⁹⁰.

Psalmul acesta a fost zis de David în vremea când era prigonit de fiul său, Abesalom (după Teodorit). Însă cuvintele psalmului acesta se potrivesc puțin și fiecărui creștin, căci în locul lui Abesalom și a lui Ahitofel se înțeleg vrăjmașii lui, adică Diavolul și demonii, asemenea și celelalte ziceri se iau tropologic pentru morala* fiecărui creștin.

1. Spre Tine, Doamne, am nădăjduit, să nu mă rușinez în veac;

Zicerea aceasta este asemenea cu una de mai înainte: *Spre Tine am nădăjduit, să nu mă rușinez în veac* (Ps. 24: 2), a cărei tâlcuire vezi-o acolo⁹¹.

⁹⁰ De unde a zis oarecine că: „Uimirea [ἐκστασις] însemnează păcatul [indică prezenta lui], pentru care păcat, sufletul iese din mințile cele bune [ἀγαθῶν φρενῶν], ca unul care nu nădăjduiește îndreptare [ἀνάληψις = lit. ridicare (din păcat)]”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Psalmul se suprascrie *pentru uimire* (căci uimirea este ca o ieșire din simțiri [trup]), sfătuind a ieși din acelea cu a căror împreunare este vătămătoare, iar *întru sfârșit* zice pentru că la sfârșitul psalmului zice cele ce se cuvin a fi făcute, și trimite într-acolo pe ascultător, fie pentru că proorocește arătat despre moartea Domnului, uimire făcându-se la toată zidirea (adică înspăimântare), când Și-a dat duhul în mâinile Părintelui, săvârșind taina iconomieii, fie pentru nădejdiile pe care David și le întindea spre viitor”.

* ἥθη de la ἔθος = obicei; viață [creștină].

⁹¹ Iar Sfântul Chiril zice: „Fericit este cel ce s-a depărtat pe sine de toată nădejdea lumii acesteia, avându-și nădejdea îndreptată numai spre Dumnezeu. Căci așa cum este blestemat omul care-și pune nădejdea în om (cf. Ier. 17: 5), tot astfel este binecuvântat cel ce se întărește în [nădejdea spre] Domnul, că nădejdea cea întru Dumnezeu nu primește îndoială, și nici Domnul nu-Și dă tot ajutorul celui ce uneori nădăjduiește și în alții, și în slavă omenească, și în puterea cea lumească, iar alteori întru dânsul, luându-se ca nădejde proprie”. Zice însă și Teodorit: „Cu multă rușine m-a îmbrăcat, zice, păcatul, însă mă rog ca nu până în sfârșit să urmeze aceasta asupra mea, pentru nădejdea ce o am spre Tine”. Însemnează că zicerea aceasta a lui David o a zis oarecând un păcătos, pocăindu-se, că, îmbolnăvindându-se el și ajungând în primejdie de moarte, a luat în mâinile sale crucea lui

Întru dreptatea Ta, izbăvește-mă și mă scoate.

„Măcar, zice, că eu sunt nevrednic de ajutor, însă Tu, Doamne, pentru dreptatea Ta, izbăvește-mă de moartea și pândirea vrăjmașilor mei, fiindcă dreptatea Ta pe acei fii care se ridică împotriva părinților lor îi osândește obștește, dar și pe toți cei ce nedreptățesc.” Ambele ziceri însemnează unul și același lucru, și *izbăvește-mă*, și *scoate-mă*.

2. Pleacă spre mine urechea Ta,

Despre plecarea urechii lui Dumnezeu am vorbit în tâlcuirea Psalmului 16, stih 6, și vezi acolo, adică la tâlcuirea zicerii *pleacă urechea Ta către mine*.

grăbește de mă scoate; fii mie Dumnezeu apărător

Nu zice numai *izbăvește-mă*, Doamne, ci și „degrabă isprăvește această izbândire a mea”, ori „fii mie apărător, și fii mie cutare și cutare”. Și aceasta este împreună cu altele o însușire [fel de exprimare] a limbii evreiești. Că, deși Dumnezeu era Dumnezeu al lui David, cu toate acestea, David nu cere aici simplu ca Dumnezeu să fie al său, ci să fie apărător al său, și ajutor în vremea nenorocirii sale⁹².

Hristos și, întorcându-și inima către Dumnezeu și Tatăl, Îl ruga să-l ierte, pentru preacuratele patimi ale Fiului Său, și să nu-l dea muncilor pentru păcatele lui, și cu atât de multă zdrobire și lacrimi L-a rugat, încât s-a învrednicit a lua glas din cer prin care i s-a adeverit mântuirea atunci când, rezemându-și capul său pe cruce, și-a dat sufletul zicând cuvintele acestea: *Spre Tine, Doamne, am nădăjduit, să nu mă rușinez în veac*. Această istorie este pomenită de Sfântul Ambrozie (la tâlcuirea zicerii *Miluieste-mă*...).

⁹² Iar Filon (poate iudeul), zicerea aceasta tâlcuind-o, zice: „Nume de putere dăruitoare este adică *Dumnezeu*, iar de putere împărătească este *Domnul*, care lucru socotesc eu că și Proorocul, socotind a se ruga cu o rugăciune preaminunată, ca Domnul să Se facă lui Domn și Dumnezeu, căci voia să nu mai aibă evlavie la El [lit. să nu-L mai evlavicească] ca la un Stăpânitor, ci cu iubirea să-L cinstească ca de-bine-făcător [εὐεργέτην de la εὐεργέτης], pentru aceasta, cere ca să Se prefacă din Stăpân în de-bine-făcător, adică de la frica cea pentru munci abătându-se, și voind a trage nădejdea împărțirii bunătăților”. Iar zicerea *fii* însemnează o aplecare către un „ce”, precum acum a apărătorului [aplecare] către cel apărat de el, că aceasta este însușire a Scripturii a zice în loc de „apără-mă” *fii mie Dumnezeu apărător*.

și casă de scăpare, ca să mă mântuiești.

„Fă-te mie, zice, Doamne, casă de scăpare, ca să mă păzești pe mine, cel ce am năzuit la Tine ca la o cetate prea neprimejdută.”

3. Că puterea mea și scăparea mea ești Tu, și pentru numele Tău mă vei povățui și mă vei hrăni.

„Fiindcă cer, zice, ca Tu să fii puterea mea, Doamne, pentru aceasta ai și împlinit această cerere a mea, precum și altădată am cercat ajutorul Tău, nădăjduind cu încredințare că, deși nu pentru fapta mea bună, totuși, pentru numele Tău (că singur Te numești milostiv, zicând: *Milostiv sunt* [leș. 22: 27]), iar după ce mă vei izbăvi de primejdie, mă vei povățui la loc de viață, și mă vei hrăni, că sunt strâmtorat pentru lipsa celor trebuincioase de hrană.” Ori *pentru numele Tău* a zis în loc de „pentru sine”⁹³.

4. Scoate-mă-vei din cursa aceasta, care au ascuns mie,

Cursă numește aici David sfatul pe care l-a dat Ahitofel lui Abesalom ca să vâneze pe David, și să-l înconjoare pe el atunci când se va afla în mare strâmtorare (precum tâlcuiește Teodorit), căci *cursă* era sfatul acesta, pentru că, de-ar fi căzut într-însa, ar fi prins pe David. Și a zis *cursă ascunsă*, pentru că sfatul cel neașteptat era necunoscut - deoarece[în general,] toate cursele se ascund - ca să nu fie văzută de vietăți, iar acestea să se prindă de năprasună.

că Tu ești ajutorul meu, Doamne.

„Iarăși la Tine năzuiesc...”, și afierosește toată nădejdea sa, întâi pentru ca să se arate bine-mulțumitor, dobândind mai-nainte faceri de bine, și al doilea, pentru ca să pornească pe Dumnezeu spre milă și compătimire prin stăruirea în cuvinte, jeluindu-se că nu are pe altcineva ajutor vrednic.

⁹³ Zice însă și dumnezeiescul Chiril: „Foarte bine a zis însă că *mă vei povățui și mă vei hrăni*, căci în alt fel nu se isprăvește fapta bună, fără numai prin două lucruri: prin cunoștință și prin îmbelșugarea duhovnicească; însă el se smerește, cerând să dobândească nu pentru sine, ci pentru dumnezeiescul nume. Și, cu adevărat, David nu s-a rușinat de cererea sa, pentru că l-a hrănit Dumnezeu, împreună și pe poporul său care era cu el când flămânzea, că scris este că David a venit la Mahanaim, la Șobi, la Machir și la Barzilai Galaaditeanul, care i-au dat hrană de tot felul pentru popor (cf. II Împărați 17: 27), văzând ei că poporul este flămând și însetat și slăbănogit în pustie”.

5. În mâinile Tale voi pune duhul meu;

„Întru puterea Ta, Doamne, zice, încredințez sufletul meu, adică pe mine, căci întru nimeni altul nu nădăjduiesc.” Iar *mâini* a numit puterea lui Dumnezeu, pentru că în mâini se află puterea omului⁹⁴.

izbăvitu-m-ai, Doamne, Dumnezeul adevărului.

„De multe ori, zice, m-ai izbăvit, Doamne, de Goliat și de Saul, și de alte primejdii.” Ori și într-alt chip proorocește David despre mântuirea sa, căci a zis *Dumnezeul adevărului* în loc de „cel adevărat”, precum am tâlcuit la Psalmul 28: 3, unde se zice: *Dumnezeul slavei a tunat*.

6. Urât-ai pe cei ce păzesc deșertăciunile în zadar;

„Ți-ai întors fața, zice, Doamne, dinspre Abesalom și prietenii lui, care de multă vreme păzesc zadarnicele lor sfaturi cele împotriva mea și nu se pocăiesc, ci nădăjduiesc întru ei.” Iar *în zadar* s-a adăugat în loc de „netrebnițe și de prisos”, pentru că cei ce păzesc sfaturi zadarnice, precum cele de mai sus, nu-și ajung scopul propus⁹⁵.

iar eu spre Domnul am nădăjduit.

„Eu, zice, spre Tine, Doamne, am nădăjduit, dar nu ca aceia, în deșertăciuni și în lucruri viclene.”

⁹⁴ Aceasta zicere o a glăsuț Domnul pe Cruce, când și-a dat Preasfântul Său suflet. Iar *mâini* numește purtarea de grijă (după Teodorit). Iar Origen zice că: „Duhul Scripturii uneori cheamă gândul [cugetarea] – precum atunci când zice că Fecioara se sârguiește să fie sfințită și cu trupul, și cu duhul; iar altele sufletul – precum a zis Iacov: *Precum trupul, fără de duh, mort este* (Iac. 2: 26); iar altele, precum conștiința cea împreună cu sufletul, după ceea ce zice: *Nimeni nu le știe pe cele ale omului fără numai duhul omului, cel ce este într-însul* (I Cor. 2: 11). Primind dar aceasta ce ne stă înainte, după aceste trei chipuri se va înțelege (La Nichita)”.

⁹⁵ Iar altul zice: „Dinspre aceia Ți-ai întors fața, urându-i, ca pe unii ce aleargă după deșertăciuni prin împrăstierile [ματαιότητα de la ματαιότης = nicmicnicie, deșertăciune] vieții acesteia, pe care [deșertăciuni] cei ce le caută, în deșert și în zadar se ostenesc, că, urâtă fiind deșertăciunea, face urăți pe cei ce o păzesc (La Nichita)”. Ori prin *deșertăciune* numește bogăția și buna-sporire, de care ne ținem strâns ca de niște lucruri adevărate (La Nichita).

7. Bucura-mă-voi și mă voi veseli de mila Ta,

„Aici, David întrebuițează fie ziceri asemănătoare, pentru ca să arate covârșirea îndulcirii pe care urma să o ia, fie *bucura-mă-voi și mă voi veseli* sunt diferite. Dar caută la tâlcuirea stihului 2, la Psalmul 9, unde zice: *veseli-mă-voi și mă voi bucura întru Tine*. „Vreau, zice, să mă bucur și să mă veselesc pentru mila Ta pe care o vei arăta către mine, vrednic fiind de milă pentru relele ce le-am pățimit.”

că ai căutat spre smerenia mea;

Smerenia înseamnă uneori nemândria sufletului, iar alteori patima cea rea și ticăloșia* trupului, precum aici: „Eu, zice, sunt încredințat, Doamne, că ai căutat spre pătimirea cea rea ce o pătimesc de la cei ce mă gonesc”. Căci așa zice în altă parte: *Ochii Domnului spre cei drepecți* (Ps. 33: 15).

mântuit-ai din nevoi sufletul meu.

8. Și nu m-ai lăsat în mâinile vrăjmașilor;

Prin aceste cuvinte, David proorocește despre mântuirea sa, pe care o povestește ca pe una deja făcută, după însușirea proorociei, care pe cele viitoare le zice ca trecute. Sau, într-alt chip, pomenește de mulțimea de ajutorări ce le-a luat de la Dumnezeu... El s-a izbăvit de *nevoi*, adică de primejdii și de înconjurări, și nu s-a lăsat prins în mâinile vrăjmașilor săi. Zicând însă *suflet*, s-a arătat pe sine tot [trup și suflet], de la parte la întreg⁹⁶. Căci omul se numește doar de la suflet, precum este în cartea levitică [Levitic] care zice: *Tot sufletul* (adică tot omul) *care va mânca mortăciune sau va fi sfâșiat de fiară*, și celelalte (Lev. 17: 15). Tot astfel și atunci când este numit [pornind] doar de la trup, precum aceasta: *Către Tine tot trupul* (adică tot omul) *va veni* (Ps. 64: 2).

* Ticăloșia trupului poate indica greutatea, necazurile, bolile, diferitele strâmțorări în care el a ajuns din pricina altora care l-au urgisit, sau din pricina propriilor păcate, sau, în sfârșit, din pricina unor nevoițe aspre sau privațiuni pe care creștinul și le impune întru dobândirea harului. Despre ce fel de ticăloșie e vorba aici, ne spune David în continuare prin condeiul lui Zigabenu.

⁹⁶ Că (după Teodorit), o dată a scăpat David din mâinile lui Saul, fiind închis în peșteră împreună cu el, iar altă dată din mâinile gateenilor, prefăcându-se că este nebun, precum se istorisește în Cartea I a Împăraților.

pus-ai în loc desfătat picioarele mele.

Zice *loc desfătat* în loc de: „În lățimea slobozeniei m-ai așezat, Doamne, [luându-mă] de acolo de unde eram mai-nainte în strâmtorare, pentru că vrăjmașii mei mă înconjuraseră”.

9. Miluiește-mă, Doamne, că mă necăjesc;

Prin cuvintele acestea, David se întoarce iarăși la rugăciunea cea de mai-nainte, iar cu covârșitoarele sale tânguiri, cere să grăbească Dumnezeu ajutorul Său către dânsul, că, deși mai sus a zis că se afla în loc desfătat, cu toate acestea, aici zice iarăși că: *mă necăjesc* și mă strâmtorez.

tulburat-s-a întru mânie ochiul meu,

„De mânia Ta, Doamne, zice, s-a tulburat ochiul meu, că de nu Te-ai fi mâniat pentru păcatele mele pe care le-am făcut mai-nainte, nu m-aș ticăloși acum atât de mult, iar ochiul meu s-a tulburat din pricina deselor lacrimi ce le vărs.” Iar Simmah, în loc de *tulburat*, a zis „s-a învălmășit”.

sufletul meu și pânțelele meu* .

„Sufletul meu s-a tulburat, zice, din multa întristare și supărare, dar și pânțelele s-a tulburat, căci nu primește hrană.” Acestea însă se pot înțelege și anagogic, prin *ochi* adică înțelegându-se mintea, precum am zis în Psalmul 6, stih 7, unde zice: *Tulburatu-s-a de mânie ochiul meu*. Iar prin *suflet* se înțeleg nădejdiile care înviorează* pe omul cel întristat și trândăvit. Iar *pânțelele* este cămară a sufletului, ori vistieria cugetărilor (după Teodorit), întru care, ca într-un pânțec, se învistierește hrana cuvântărească [rațională], adică noimele care se adună din simțiri.

10. Că s-a stins întru durere viața mea, și anii mei întru suspinuri;

Aceasta trebuie a se subînțelege aici astfel: „Miluiește-mă, Doamne”. Fiindcă zice: „De multa întristare și din pricina multelor dureri s-a pierdut viața mea și anii vieții mele s-au cheltuit în amarele suspinuri”. Însă ambele acestea

* γαστήρ = pânțec. E interesant faptul că în Biblia 1914 găsim altfel: *inima mea*.

* ἀναψύχου de la ἀναψυχή = a înviora, a îmborsă, a face pe cineva să-și revină în sine.

arată același lucru, că este însușire a Scripturii Vechi a zice pentru mulțimea de dureri și necazuri că au murit, din pricina slăbirii, adică a omorării puterilor trupului, care urmează din mulțimea de necazuri.

slăbit-a întru sărăcie vârtutea mea.

Sărăcie numește aici slăbiciunea trupului cea din post și din lipsa hranei, că aceasta povestește și Cartea a II-a a Împăraților, că Barzilai și alții au adus lui David și oștii sale care era slăbănogită de foame grâu, orz, unt și miere și alte lucruri (vezi cap. 17: 28). Și vezi subînsemnarea de la zicerea: *Mă vei povățui și mă vei hrăni*, din psalmul acesta.

și oasele mele s-au tulburat.

„Oasele trupului meu, zice, s-au clătinat din întărirea ce o aveau, nemaiputând a se ține împreună din pricina slăbiciunii.” Se înțeleg însă acestea și anagogic: prin *vârtute* adică se înțelege bărbăția sufletului, iar prin *sărăcia* lui se înțelege lipsa dumnezeiescului har, iar prin *oase*, gândurile cele statornice și nobile*.

11. La toți vrăjmașii mei m-am făcut de ocară,

„La toți vrăjmașii mei, zice, m-am făcut ocară și defăimare, ocărându-mă că nu sunt viteaz și inimos, căci, pentru păcatele mele, fug ca un biruit.”

și celor de aproape ai mei foarte,

„M-am făcut, zice, de mare ocară și batjocură între neamurile cele ce se învecinează cu împărăția mea, fiindcă acestea mă zavistuiău mai-nainte pentru bunele mele sporiri, acum însă, aflând vreme, mă batjocoresc fără milă, pentru nenorocirile și primejdiile mele.”

și frică cunoscuților mei.

„Și înșiși oamenii, zice, prietenii și cunoscuții, se tem a petrece împreună cu mine, ca nu cumva să-și primejduiască viața și cinstea lor, din pricina prieteniei și apropierii de mine.”

* γενναῖοι de la γενναῖος = nobil, bun, autentic, de spiță înaltă [în cazul nostru: de la Dumnezeu].

12. Cei ce mă vedeau afară, au fugit de la mine;

„Câți mă văd, zice, și mă întâlnesc, fug din acel drum, pentru ca să nu fie văzuți că-mi sunt prieteni, și ca nu cumva să pătimească toate relele de la Abesalom.⁹⁷”

uitat am fost ca un mort de la inimă;

„Am fost uitat, zice, din inimile și aducerea aminte a prietenilor, adică am rămas singur și pustiit de către toți, ca un mort, întâi pentru că negreșit trebuie să fiu omorât și să rămân mort, și al doilea încă: pentru că, precum mortul este uitat de oameni, tot astfel și eu sunt uitat de către toți, toți temându-se a mă pomeni din pricina suspiciunilor.”

făcutu-m-am ca un vas pierdut.

„Că un vas, zice, până când e păzit și stă, se vede a fi trebuincios oamenilor, iar după ce este pierdut [spart], este uitat cu totul, așa și eu, am fost uitat ca un netrebnic (după Teodorit).”

13. Că am auzit ocara multora din cei ce locuiesc împrejur,

Și aici trebuie ca aceasta să se subînțealegă astfel: „Miluiește-mă, Doamne, pentru că cu urechile mele, zice, am auzit ocări și prihăniri de la mulți care locuiesc împrejur”, din care unul era Hușai, care ocăra și clevea pe David atunci când fugea, precum povestește Cartea a II-a a Împăraților la cap. 17.

⁹⁷ Acestea pot fi zise și din partea Mântuitorului, că în vremea patimilor, după alt tâlcuitor, când iudeii, vrăjmașii lui, Îl ocărau, Ucenicii și cunoscuții Lui fugea de frica lor, Petru verhovnicul s-a lepădat de El, iar celălalt [Iuda] l-a vândut. Iar Sfântul Chiril zice că: „«Pentru aceasta se temeau cunoscuții mei, ca nu cumva să pier și să mor dintr-o covârșitoare pocăință și din prea multe ticăloșii [de la iudei], și cei ce mă priveau au fugit afară, deznădăjduindu-se cum că nu voi mai fi viu, căci M-am făcut ca un mort, poate ziceau și că am înnebunit și, pentru aceasta, nu mai iubesc viața». Iar toate aceste cuvinte și ticăloșii ale lui David se cade să fie pildă celor ce cu adevărat vor a se pocăi, și astfel dobândind iertarea păcatelor (La Nichita)”.

când se adunau ei împreună asupra mea, ca să ia sufletul meu s-au sfătuit.

„Adunându-se, zice, vrăjmașii mei, toți deodată asupra mea, s-au sfătuit ca să ia sufletul de la mine, adică din trupul meu, ca și cum am zice: «S-au sfătuit să mă omoare». Aici David vorbește despre sfatul lui Ahitofel cel aducător de moarte, sfat care le descoperea și celelalte vrăjmășii prin Țadoc și Abiatar preoții, precum istorisește aceeași Carte a Împăraților la capitolul 17.

14. Iar eu spre Tine, Doamne, am nădăjduit,

„Aceia, zice, așa s-au sfătuit asupra mea, iar eu numai la Tine am nădăjduit.”

zis-am: Tu ești Dumnezeuul meu.

„Adică Tu ești Domnul și Stăpânitorul meu, că Dumnezeu, aici, aceasta însemnează, și dar precum voiește, iconomisește cele pentru mine.”

15. În mâinile Tale sorții mei;

„În mâinile Tale, zice, se află sorții vieții și ai morții mele, ori ai buneii mele sporiri și a releii mele sporiri.” Iar prin *mâini* trebuie să înțelegem puterea lui Dumnezeu: „Că Domnul, zice, *omoaă și înviază, smerește și înalță* (I Împărați, 2: 6). „Pentru aceasta, de vei voi Tu, ori biruind, voi fi viu, ori biruindu-mă, voi muri”⁹⁸.

⁹⁸ Iar dumnezeiescul Chiril însă zice: „Sortii cei de la Dumnezeu despre care spune dumnezeiescul David sunt bunătățile făgăduite celor cinstitori de Dumnezeu [evlavioși] întru nădejdi, pe care le va da lor la vreme [potrivite]”. Iar după Marele Atanasie, sorții vieții fiecăruia sunt în mâinile lui Dumnezeu, că fiecăruia i-a sortit măsura [proprie] în viață, și a pus și hotar, pe care numai El Însuși îl știe, și nimeni nu-l va putea dezlega, măcar de l-ar vrăjmași (La Nichita)”. Iar alții, arătând zicerea mai descoperit [limpede], așa zic: „Stăpânirile cele ce se dau celor mai mari se numesc și învățatori ai sorții, căci aceștia sunt în mâinile lui Dumnezeu, pentru că ei așază și strămută împărați: «Nimeni dar nu mă va strămuta din stăpânire, că din stăpânirea Ta reiese acest lucru» (La Nichita)”. Iar Teodorit zice: „Ceilalți tâlcuitori au zis în loc de *în mâinile Tale sorții mei* «Tu le sortești fiecăruia după cum vrei - și de mâhniciune, și de veselie - și le prefaci pe acestea iarăși precum socotești». Căci vreme sau sorti numește prefacerile lucrurilor, bogăția și sărăcia, robia și stăpânia, pacea și războiul, și celelalte asemenea acestora”.

izbăvește-mă din mâna vrăjmașilor mei și de cei ce mă prigonesc.

„Știu, zice, Doamne, că nu voiești moartea mea, fiind prea nedreaptă și prea necuvioasă, căci cel ce caută să mă omoare este fiul meu.” Iar vrăjmași ai lui David nu erau numai aceia care voiau să-l coboare din scaunul împărăției, ci încă și cei ce-l prigoneau când fugea.

16. Arată fața Ta către robul tău;

Acest *arată* de aici se înțelege în loc de „întoarce-o și ajută-mi”. Căci: „Neajutorându-mi Tu, zice, Doamne, se pare că Îți întorci fața dinspre mine, pentru ca să nu vezi grozăvia păcatelor mele”. Iar *față* numește cercetarea și apropierea lui Dumnezeu.

mântuiește-mă cu mila Ta;

„Mântuiește-mă, zice, Doamne, nu pentru mine, ci pentru mila Ta, că singur ai zis în Cartea Ieșirii că ești milostiv (cap. 22: 27).”⁹⁹

Doamne, să nu mă rușinez că Te-am chemat pe Tine.

Zicerea aceasta se potrivește cu cea cuprinsă în Psalmul 24, adică cu: *Să nu mă rușinezi, că am nădăjduit spre Tine.* „Fiindcă pe Tine, zice, Te-am chemat ajutor al meu, pentru aceasta să nu mă rușinezi, ci să dobândesc doritul Tău ajutor.”

17. Să se rușineze necredincioșii, și să se coboare în iad.

Necredincios (adică necinstitor de Dumnezeu) numește pe întâiul sfetnic al lui, Ahitofel, fiindcă nu cinstea legile lui Dumnezeu, cele ce le-a rânduit împotriva fiilor celor apostatați și ucigători de părinți, ce ridica pe Abesalom fiul asupra lui

⁹⁹ Altul însă zice: „Precum soarele, răsărind, se dezleagă întunericul, iar apunând el, noaptea acoperă totul, întru care ies din culcușurile lor fiarele sălbatice cele afundate [în desiș], și oamenii cei făcători de rău, tot astfel și când se întoarce cineva dinspre Dumnezeu, vrăjmașii sufletului se ridică asupra-i; iar strălucind lumina Dumnezeirii peste dânsul, pe care Scriptura o numește față, se întorc de la el toți cei ce fac cele vrednice de întuneric, pe care luminează și David se roagă să o dobândească, nu pentru faptele sale, ci pentru dumnezeiasca milă (La Nichita)”. Iar Teodorit zice: „Arătarea [epifania] Ta făcându-se îndată, cele posomorâte se vor dezlega”.

David, părintele său¹⁰⁰. Unii însă zic că zicerea a fost de blestem și cu putere de proorocie, fiindcă proorocea ceea ce urma să pătimească Ahitofel, căci el s-a rușinat atunci când Abesalom a dat întâietate sfatului lui Husi, lăsând de-o parte sfatul lui Ahitofel, pentru aceasta, nesuferind rușinea, s-a dus singur și s-a spânzurat.

Însă pentru multe pricini se roagă David să se pornească mânia lui Dumnezeu asupra celor răi care-l vrăjmășeau (precum zice Asterie). **Întâi**, pentru ca să se facă ei mai buni de pe urma pedepsei și să se îndrepteze, că scris este: *Curăță argintul de zgură și turnătorul va face din el un vas ales* (Pilde 25: 4). **Al doilea**, pentru ca cei răi, pedepsindu-se aici vremelnic, să se izbăvească acolo de munca cea veșnică. **Al treilea**, ca, văzând și ceilalți răi cum sunt pedepsiți cei asemenea lor, să se înțeleptească, precum este scris: *Cel făcător de rele, văzând cum este pedepsit cel rău, se pedepsește și el* (Pilde 22: 3). **Al patrulea**, ca, prin chinuirea celor răi, să se curățească de răutate viața oamenilor ca de o ciumă. **Al cincilea**, pentru ca să nu se scoale și alții asupra sa, temându-se de bătaia pe care au primit-o cei ce mai-nainte s-au sculat asupra-i. În sfârșit, **al șaselea**, pentru ca să nu zică unii că nu va fi mântuire pentru David întru Dumnezeul său, precum însuși a zis: *Mulți zic sufletului meu: nu este mântuire lui întru Dumnezeul lui* (Ps. 3: 2).

18. Mute să se facă buzele cele viclene, care grăiesc asupra dreptului fărădelege, cu mândrie și cu defăimare.

Buze viclene numește buzele lui Ahitofel, fiindcă a ascuns vechiul vicleșug pe care-l avea asupra lui David, nearătându-l până atunci. Și s-au făcut *mute*, din pricină că s-a spânzurat chiar el la puțină vreme după aceea. Iar *drept* se numește

¹⁰⁰ Iar Teodorit zice: „Și de aici ne învățăm cât de multă osebire are păcatul de păgânătate [ἀσεβεία; Mitropolitul Veniamin traduce chiar prin „asevia”] (adică de necinstirea de Dumnezeu, pe care unii o zic [traduc prin] necredință, iar alții prin păgânătate [nota Mitropolitului Veniamin]), căci păcatul [ἀμαρτία] este greșeala [ἀμαρτία] cea din întâmplare, nelegiuirea [παρανομία] este curvia, furtul și celelalte, iar păgânătatea (necinstirea de Dumnezeu) este ateismul [ἀθεΐα] și politeismul [πολύθεΐα]. Pentru aceasta se roagă și Marele David să scape de rușinea de care a avut parte din pricina păcatului, [iar] cei ce viețuiesc cu necinstire de Dumnezeu, să se trimită cu rușine morții” [Avem mai sus, în opinia mea, o definiție patristică foarte exactă a ceea ce înseamnă politeism și ateism. De aici ne dăm seama că tot cel ce nu cinstește pe adevăratul Dumnezeu este fie ateu (fără Dumnezeu, care se ia pe sine drept criteriu absolut al adevărului, și deci ca un dumnezeu), fie politeist (crede în mulțimea zeilor). La fel ca și în Antichitate, zeii de astăzi – cântăreți, actori, pasiuni etc. – sunt plăsmuiți după propriile închipuiri pătimase, neputând fi vorba de o descoperire și o grijă iubitoare din partea lor, la mijloc fiind o afacere].

David pe sine, deoarece nu a nedreptățit nici pe Abesalom, nici pe Ahitofel, nici pe vreun alt oarecare prieten și casnic ai lor. Iar *fărădelege* numește sfatul cel urzit împotriva sa, pe care Ahitofel l-a dat lui Abesalom, căci acel sfat nelegiuit era, pentru că îndemna pe fiu să-și omoare tatăl, însă *cu mândrie*, pentru că Ahitofel s-a fălit, zicând că poate umbla singur toată noaptea și că-l poate prinde și omori pe David în oaste; iar *cu defăimare*, pentru că Ahitofel a ocărât și defăimat pe David, după cum este scris: *Și a zis Ahitofel către Abesalom: Îmi voi alege douăsprezece mii de bărbați, și mă voi scula și voi goni în urma lui David noaptea, și voi năvăli asupra lui, iar el, ostenit și slăbănogit de mâini fiind, îl voi putea înspăimânta, și tot poporul va fugi de la el, și voi lovi pe împăratul, singur aflându-l, și voi întoarce tot poporul către Tine, în același chip în care se întoarce mireasa către mirele său, [fără] numai că tu cauți sufletul unui singur om, și tot poporul va avea pace (II Împărați, 17: 1 ș.u.).*

19. Cât este de mare mulțimea bunătății Tale, Doamne, pe care ai ascuns-o celor ce se tem de Tine!

Filosofează încă David, când despre îndelungă răbdarea lui Dumnezeu, când și pentru ajutorul și izbândirea Sa. Și zice: „Mare foarte este bunătatea Ta, Doamne, pe care multă vreme o ascunzi și nu o arăți robilor Tăi. Vrând a iscusi răbdarea lor cu mutarea vremii [întârzierea] și cu îndelungă răbdarea Ta”.

Pe care ai făcut-o celor ce nădăjduiesc spre Tine, înaintea fiilor oamenilor.

„Ai împlinit, zice, și ai desăvârșit bunătatea Ta, Doamne, și arătată o ai făcut celor ce nădăjduiesc spre Tine¹⁰¹. Fiindcă ai voit să o arăți înaintea multora, având

¹⁰¹ Altul însă zice: „Deci ascunzi bunătatea Ta, adică o păzești pentru cei ce se tem de Tine, fiindcă spre aceasta o ai și făcut, spre a o da celor ce nădăjduiesc spre Tine, și o vei da cu adevărat înaintea multora, ca toți să o vadă, dându-se celor vrednici în vremea răsplătirii”. Iar Grigorie al Nyssei: „Mulțimea bunătății lui Dumnezeu are ascuns un folos, dar acum nu este încă descoperit, că așteaptă veacurile de pe urmă, ca întru acelea să se descopere”. Iar Grigorie Teologul, zicând că: „Nu am putea suferi bunătatea lui Dumnezeu cea ascunsă aleșilor săi” a însemnat că ascunderea a înțeles-o în sens de întârziere, precum și în altă parte zicând că Hristos de unii este cinstit, iar de alții necinstit, a adăugat și întârzierea, pentru unii adică bunătatea, iar pentru alții munca. Drept aceea, bine este a zice că prin cuvinte negrăite, de iconomie ale bunătății Sale, Dumnezeu, o parte o învistierește și o ascunde, ca să o dea la vreme bine-cuviincioasă, iar o parte oarecare, o lucrează și o arată spre a îmbărbăta pe nevoitori”. Cam tot așa a zis și Teodorit: „Pe a celor ce se tem de Tine, zice, Stăpâne, răsplățile și darurile cele pentru nevoie le ascunzi și, mai ales, multe, mari și minunate fiind, îi lași însă să se lupte cu

un scop deosebit ca ei să înțeleagă că aperi și ajuți pe robii Tăi.” Iar *filior oamenilor* a zis în loc de „înaintea oamenilor”, precum am zis și în Psalmul 4, stih 2.

20. Ascunde-vei pe dânșii întru ascunsul feței Tale,

Prin aceste cuvinte, David povestește ajutorul cel de multe feluri al lui Dumnezeu, prin care scapă pe cei ce se tem de El de toată primejdia și împresurarea. „Când, zice, cei ce nădăjduiesc spre Tine, Doamne, sunt căutați și vânați de către vrăjmașii lor, atunci Tu îi ascunzi în locul Tău cel ascuns.” Că astfel se înțelege zicerea *întru ascunsul feței Tale*.

de tulburarea oamenilor.

21. Acoperi-vei pe dânșii în cort

„În vreme de tulburare, zice, când se întărită și se ridică asupra robilor Tăi vrăjmașii lor, atunci Tu, Doamne, îi acoperi înăuntru, în cortul acoperământului Tău, ca întru o umbrire ascunsă¹⁰².”

de grăirea împotriva a limbilor.

Aceasta se subînțelege aici astfel: „Îi vei acoperi, adică, în vremea grăirii împotriva a poporului, pe robii Tăi, Doamne”, că nesupunerea celor de sub stăpânire se numește *grăire împotriva*.

sudori și cu necazuri, dar, uneori, descoperi darurile îmbărbătând pe nevoitori, că aceasta a adăugat David zicând: *pe care ai făcut-o celor ce nădăjduiesc întru Tine*”. Iar Origen zice: „Ascunsul feței [se trece la v. 20] lui Dumnezeu este cel ce acum nu este lăsat spre cunoștință, însă va arăta atunci când îl vom vedea precum este. Pavel însă a despărțit ascunderea de cunoștința de Dumnezeu, adică puterea cea ziditoare care este arătată oamenilor, și cea prevăzătoare, că și Mântuitorul are ascunse toate cele ale Dumnezeirii, și arătate cele ale iconomieii. S-a putea zice însă că și lucrurile cele vederate ale Proniei lui Dumnezeu sunt [reprezintă] fața Lui, prin care lucruri înțelegem pe Dumnezeu, iar *ascunsul Lui* sunt cuvintele cele negrăite după care se fac cele făcute, și pe care le vom cunoaște la sfârșitul lucrurilor (La Nichita)”.

¹⁰² Iar Teodorit zice că: „Destul este fața Ta, adică singură arătarea – a-i scoate pe dânșii din toată tulburarea oamenilor și, în mijloc fiind luați, îi acoperi ca într-un cort și îi faci nevăzuți, așa cum David, părănd că este luat de Saul, de multe ori a scăpat, tot astfel și Elisei, înconjurându-l pe el sirienii (a scăpat), punând ceață asupra lor; încă și altele ca acestea se pot afla în dumnezeiasca Scriptură”.

22. Bine este cuvântat Domnul, că a minunat mila Sa în cetatea îngrădirii.

Îngrădirea este zidul cel de piatră, iar *cetatea îngrădirii* este cea înconjurată cu zid. „Deci zice David, lauda este Dumnezeu, pentru că a făcut ca de mila Sa să se minuneze toți, milă pe care a vărsat-o asupra mea, iar eu prin ajutorul Lui m-am făcut ca o cetate înconjurată cu zid și, pentru aceasta, fiind în acest fel, voi rămâne nesupărat și neprins de către vrăjmași prin paza Lui.”¹⁰³

23. Iar eu am zis întru uimirea mea; lepădat sunt de către fața ochilor Tăi.

David își arată aici uimirea pentru abaterea din calea dumnezeieștilor porunci. „Când am păcătuit eu, zice, făcând preacurvie și ucidere, căindu-mă am zis [întru uimirea mea] că de acum înainte sunt aruncat departe de arătarea purtării de grijă și a cercetării Tale celei de mai-nainte, Doamne, dinspre mine.”¹⁰⁴

24. Pentru aceasta ai auzit glasul rugăciunii mele, când am strigat către Tine.

„Pentru pocăința, zice, și zdrobirea inimii mele, ai ascultat pe robul Tău, Doamne, când am strigat către Tine, chemând mila Ta, că m-am încredințat cum că m-ai ascultat, și pentru aceasta îmi vei dărui ajutorul Tău.”

23. Iubiți pe Domnul, toți cuvioșii Lui,

Din simțirea cea gândită ce a luat David pentru ajutorul lui Dumnezeu, îndeamnă pe cuvioși, adică pe cei îmbunătățiți*, care iubesc pe Domnul și nu așa oricum, ci din toată inima.

¹⁰³ Iar dumnezeiescul Chiril: „Prin *cetate de îngrădire* a înțeles Biserica, pe cea nedoborâtă de Satana, iar *mila* nu se dă în afara cetății, adică în afara Bisericii, ci celor ce sunt într-însa”.

¹⁰⁴ Zice însă Teodori: „Cu potrivire a numit păcatul *uimire* [ἐκστασις] căci, călătorind pe calea dreptății și ieșind dintr-aceea și abătându-se, s-a poticnit deci și au căzut între tâlharii cei mâncători de carne crudă, iar aceasta arată virtutea lui David, că nu era obișnuit la păcat, ci a pățimit alunecarea ieșind doar puțin din acel scop [προαιρέσεως = plan, hotărâre, țel; principiu de lucru; alegere] al său.

* ἐνάρετος de la ἐνάρετος = virtuos. În literatura ascetică s-a încetățenit termenul de îmbunătățit [deși sunt și alți termeni], adică om care a dobândit fapte bune sau care face lucrează virtuțile. Vezi și nota de la Psalmul 1.

că adevărurile caută Domnul

„Dumnezeu, zice, caută adevărurile, adică adevăratele iubiri cele către El.”¹⁰⁵

și răsplătește celor ce se mândresc cu prisosință.

Aceasta o zice David pentru Ahitofel, despre care am vorbit mai-nainte. Vezi însă că Dumnezeu, celor ce simplu se mândresc cu prisosință și cu covârșire, acestora, nu după multă vreme, le răsplătește cu pedeapsă.

26. Îmbărbătați-vă și să se întărească inima voastră, toți cei ce nădăjduiți spre Domnul.

„Să nu vă temeți, zice, toți cei care nădăjduiți spre Domnul, ci cutezați și îmbărbătați-vă, pentru că nu va trece cu vederea Domnul, ci va ajuta, că toți cei ce nădăjduiesc spre Dânsul nu se vor rușina”, precum mai-nainte însuși David zicea pentru sine: *Să nu mă rușinezi, că am nădăjduit spre Tine* (Ps. 24: 21).

PSALMUL 31

Psalm al lui David. De pricepere.

salmul acesta se suprascrie *de pricepere*, fie pentru că David, umplându-se de pricepere, a scris psalmul acesta, fie pentru că este trebuință de pricepere pentru acest psalm, fie pentru că psalmul acesta face pricepuți pe cei ce-l citesc, căci zice către dânsii: *Nu fiți ca calul și ca catârul, întru care nu este pricepere* (v. 10). Însă psalmul acesta l-a scris după preacurvia cu Virsavia [Batșeba], și după uciderea lui Urie, că, după păcătuirile* acestea, căzând în multe

¹⁰⁵ Chiril însă zice: „Dar care adevăr caută Domnul? Dreptatea cea din dogme, fiind prea arătat că aceasta este viața cea fără prihană”. Iar Origen zice: „Unul fiind adevărul: Cel ce zice: *Eu sunt adevărul*, multe se alcătuiesc întru cei ce se împărtășesc dintr-Acela. Fiecare suflet are un singur adevăr, [ce provine] din acela prefigurat din adevărul Cel Unul născut. Deci fiindcă pe toate adevărurile acestea le caută Domnul, vrând a cinsti pe cei ce le au, pentru aceasta, cuvioșii Lui Îl caută pe El, cheltuind, nu fără a lua și plată, din adevărul pe care îl au (La Nichita)”.

* ἀμαρτήματα de la ἀμαρτημα = greșală; nelegiuire; încălcare a legii, care presupune vinovăția.

feluri de cugetări și de ispite, a compus mulți psalmi, care povestesc despre aceste păcături ale sale, însă psalmul acesta este potrivit și fiecărui creștin, înțelegându-se moralicește după analogie și asemănare.

1. Fericiți căroră s-au iertat fărădelegile, și căroră li s-au acoperit păcatele.

Deoarece David, după păcat, s-a ostenit mult în pocăință, pentru aceasta fericește acum, aici, pe aceia care se curățesc de păcatele lor fără osteneți¹⁰⁶. Să înțelegi însă și prin ghicitură, (...) pe creștinii care se botează, fiindcă din cei ce se botează, unii sunt dintre păgâni, iar alții dintre evrei. Pe de-o parte a zis pentru nelegiuirile celor dintre păgâni, căroră nu li s-a dat lege, iar pe de alta, pentru cei dintre evrei, care au lege, căci păcatul este stricarea legii¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Grigorie Teologul tâlcuiește însă astfel: „*Fericiți căroră li s-au iertat fărădelegile... - aceasta este ispravă a desăvârșitei curății. Și căroră li s-a acoperit păcatele: aceasta este a celor ce încă nu sunt curățiți întru adânc. Fericit bărbatul căruia nu-i va socoti Domnul păcatul: aceasta este oarecum a treia rânduială a celor ce au păcătuit, a căror faptă bună nu este lăudată, și a căror socotință este fără cunoștință [adică cei care au primit iertarea mai mult ca un dar, și mai puțin ca urmare a nevoinței lor, se referă probabil mai mult la botez]. Iar altul zice că întâiul stih s-a potrivit celor miluiți prin Botez, că acelora li s-au lăsat fărădelegile. Iar cel de-al doilea: celor ce vor să se pocăiască, căci li se acoperă păcatele prin pocăință, dându-le iubitorul de bine Dumnezeu ca, întru uitare, ei nici să le mai voiască [a face], nici să le mai vadă, căci celor ce păcătuiesc după lăsare [ceea ce se face prin Sfântul Botez], nu ne mai dă a doua lăsare, ci face acoperire păcatelor, căci după isprăvile [κατόρθωμάτων de la κατόρθωσις = ispravă, împlinire, realizare, success] de-al doilea [ce au urmat după Botez sau chiar și după Mărturisire], s-a îngăduit ca greșelile cele de mai-nainte să fie acoperite. Iar stihul al treilea se potrivește chiar celor ce greșesc, însă nu dintr-o socotință voitoare de rău și vicleană [nu cu tot dinadinsul, din neștiință, fără voie etc.]. Cam acestea le zice și Origen în catenele de la Nichita.*

¹⁰⁷ Însemnează pentru aceasta că și psalmul acesta se zice în vremea Botezului, după ce creștinul s-a botezat, fiindcă vorbește despre lăsarea păcatelor care se dă prin Sfântul Botez. Zice însă Teodorit: „Arată pentru dânșii o filotimie [φιλοτιμία = mărinimie, mărime de suflet] atât de mare, încât nu numai că le lasă păcatele, ci și le acoperă, ștergând orice urmă a lor”. Și Didim încă zice: „Chiar de păcătuiesc, zice, fapta bună acoperă păcatele, care totuși nu le ascunde, ci le pierde cu totul, precum dragostea acoperă mulțime de păcate, căci așa cum știința învățaturii acoperă neștiința, tot astfel și dumnezeiasca dragoste, asemenea fiind cu fapta bună, acoperă păcatele”. A zis însă și dumnezeiescul Iustin: „De se vor pocăi toți, vrând a dobândi mila cea de la Dumnezeu, vor putea face aceasta: și fericiți pe ei mai-nainte îi numește cuvântul, zicând: *Fericit bărbatul căruia nu-i va socoti Domnul păcatul*, iar aceasta este din aceea că, pocăindu-se de cele ce a greșit, va lua de la Dumnezeu lăsarea păcatelor, dar nu precum vă amăgiți voi în sinea voastră și alți oarecare cu voi la aceasta, care zic că, măcar deși păcătoși de ar fi, însă, fiindcă cunosc pe Dumnezeu, [zic că] lor nu le va socoti Domnul păcatul”.

2. Fericit bărbatul căruia nu-i va socoti Domnul păcatul,

„Fericit, zice, este omul acela căruia nu i se socotește păcatul, adică nu-i va scrie, nici nu-i va număra Dumnezeu păcatele.” Pentru ce? Pentru că păcatul se șterge prin baia nașterii de-a doua, însă aici *păcat* a numit cu deosebire toată greșeala, atât a celor dintre păgâni, cât și a celor dintre evrei. Unii însă înțeleg ambele ziceri - pe cea de mai sus și pe cea de aici - fără a face deosebire între ele, zicând că amândouă, prin alăturare*, însemnează același lucru.

nici este în gura lui vicleșug.

„Fericit, zice, este omul acela care, după ce s-a botezat, nu a mințit întru făgăduințele pe care le-a făcut lui Hristos [adică] ca să păzească poruncile Lui”, că *vicleșug* numește aici minciuna, căci tot creștinul mărturisește la Sfântul Botez că se va lepăda de lucrările Diavolului, și va îmbrățișa și va păzi poruncile lui Hristos.

3. Că am tăcut,

„Ferițiți sunt, zice, cei de mai sus, fiindcă fără de osteneală s-au curățit de păcatele lor prin Sfântul Botez, și au rămas în această curăție, nemaipăcătuind după Botez. Pentru ce, însă, îi fericesc eu? Pentru că eu, zice, păcătuind atâta, am obosit de ostenelele pocăinței, încât am tăcut, iar a grăi nu pot.” Că din ceea ce urmează, adică din tăcere, David arată pe cea dintâi, adică neputința pe care o avea din pocăință.

învechitu-s-au oasele mele. când strigam eu toată ziua.

„Și aceasta este, zice, pricina tăcerii mele, pentru că din multele strigări ce fac către Dumnezeu pentru ca să mă mântuiască, nu mai pot nici vorbi.” Prin *oase*, David însă arată puterea trupului său, fiindcă oasele țin împreună tot trupul, iar *s-au învechit* a zis în loc de „au slăbit”, pentru că tot ce este vechi este slab și neputincios: „Au slăbit, zice, și neputincioasă s-a făcut puterea mea”. Iar *toată ziua* a zis în loc de „totdeauna”¹⁰⁸. Căci de multe ori, când îi urmau lui David

* ἐκ παραλλήλου = prin faptul că sunt puse în paralel.

¹⁰⁸ Teodorit însă zice: „De vreme ce David a rămas nemărturisit, iar doftorului nu i-a arătat îndată rana, ci a făcut [altceva], silindu-se a ascunde preacurvia și uciderea, până ce l-a mustrat pe el Proorocul Natan. Pentru aceasta zice aici că: «M-am învechit [am îmbătrânit] strigând și prihănind păcatul meu»”.

ispite și necazuri, (...) își aducea aminte de acele două păcate pe care le-a făcut, și plângea, socotind că din pricina acelor păcate îi veneau ispitele vieții sale. Pentru că, la preacurvia și uciderea pe care le-a făcut, în legea cea veche a lui Dumnezeu se dă spre pedeapsă moartea (căci preacurvarul și ucigașul erau omorâți), pentru aceasta adică David de moarte a scăpat, luând iertarea de [la] moarte atunci când Proorocul a mărturisit lui Natan că a greșit, iar Natan i-a zis: *Nu vei muri* (II Împărați 21: 13). Însă i s-a prevestit că va avea parte în casa sa de primejdii și nenorociri, pentru aceste păcate ale sale, pe care, cugetându-le David, se întrista cu inima și se necăjea.

4. Că ziua și noaptea s-a îngreuiat peste mine mâna Ta;

Încă și aceasta se face pricină dumnezeiescului David de a striga, adică bătaia lui Dumnezeu cea asupra sa, că prin *mână* se înțelege aici puterea cea pedepsitoare și bătaia, căci pe altul nu poți pedepsi și bate decât cu mâna. Iar *s-a îngreuiat* a zis în sensul că „cu greutate s-au adus asupra mea pedeapsa și bătaia Ta, Doamne”. Iar *ziua și noaptea* a zis în loc de „în toată vremea”.

întorsu-m-am spre chinuire când s-a înfipt întru mine ghimpele.

Ghimpe numește aici David păcatul, întâi pentru că intră în suflet dinafara firii, ca unul ce afară de fire și este, precum și ghimpele ce a odrăslit după căderea lui Adam afară de întâia odrăslire a sadurilor¹⁰⁹. Și alta încă, pentru că păcatul împunge și face să doară; deci plânge aici David și zice că „după ce blestematul ghimpe al păcatului s-a înfipt în inima mea, toate bunele mele sporiri s-au prefăcut în rele sporiri și ticăloșii”.

Diapsalma.

5. Fărădelegea mea am cunoscut, și păcatul meu nu l-am acoperit [ascuns].

Ca să nu se socotească că David murmură* prin mulțimea tânguiriilor sale, pentru aceasta a schimbat aici cuvântul, povestind cum s-a învrednicit de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, pentru că Proorocul Natan, formulând nelegiuirea lui

¹⁰⁹ Pentru aceasta a zis și altul: „Și este de trebuință a ști aceasta, că și ghimpele, tot păcatul l-a născut, că, după călcarea poruncii, ghimpele s-a împreună-însoțit cu trandafirul pe dinafară. Când a auzit Adam: *Spini și pălămidă [ciulini] îți va rodi el și te vei hrăni cu iarba câmpului!* (Fac. 3: 18)”.

* Ca să nu se pară că are pretenții, că se revoltă, cumva.

David ca al unui al treilea obraz*, în [cele din] urmă a zis: „Tu ești acela care a făcut acestea”. Pentru aceasta zice acum și aici David că: „După ce a zis Natan aceasta, eu, zice, am cunoscut păcatul meu, și nu am tăgăduit”, că aceasta însemnează nu *l-am acoperit*¹¹⁰. Prin fărădelege să înțelegi aici călcarea de lege, pe care a numit-o și urmare după păcat, ca una ce este călcarea a dumnezeieștii legi.

Diapsalma.

6. Zis-am: mărturisi-voi asupra mea fărădelegea mea Domnului;

„După ce am cunoscut, zice, că am căzut în osânda de nescăpat a lui Dumnezeu, am zis întru mine să mărturisesc păcatul meu, și îndată mărturisindu-mă, și aruncând pricina asupra mea, am zis: *Am greșit Domnului* (II Împărați 21: 13).”

și Tu ai lăsat păgânătatea inimii mele.

„Tu, Doamne, zice, prin Proorocul Natan, ai iertat păcatul meu.” Că și Natan a zis către David atunci când s-a mărturisit: *Și Domnul a iertat păcatul tău, nu vei muri* (II Împărați 2: 13). Iar *păgânătate a inimii* numește păcatul, fiindcă inima lui nu a cinstit, nici nu a avut evlavie* față de legile lui Dumnezeu, care poruncesc zicând: *Să nu preacurvești, să nu ucizi* (Ieș. 20: 13). Se nedumeresc unii zicând că, dacă s-au iertat păcatele lui David, pentru ce zice mai sus că asupra sa s-au îngreuiat puterea cea pedepsitoare și bătaia lui Dumnezeu? Dezlegând dar nedumerirea, zicem că, de vreme ce David, auzind învinovățirea formulată de Natan, care Natan a spus-o lui David ca unei a treia persoane, însuși David a hotărât, judecând că cel ce a făcut păcatul acesta este vrednic de moarte și de pagubă, zicând astfel: *Viu este Domnul, că fiu al morții este bărbatul cel ce a făcut aceasta, și mielușeaua o va întoarce împătrit* (II Împărați 12: 5-6). Fiindcă singur David a hotărât așa, pentru aceasta a fost iertat, adică în preajma morții, nefiind lăsat să moară precum hotărâse el, ci [a fost iertat] pentru mărturisirea lui cea fierbinte și din inimă, iar paguba i s-a cerut să o sufere prin întâmplările ce au urmat după aceea, după însăși hotărârea lui, dar cu socoteală, ca nu de tot și în

* Lit.: „ca a unei a treia persoane”.

¹¹⁰ Altul însă a zis: „«...Nu *l-am acoperit*, adică l-am arătat, aducând asupra mea pâră [osândindu-mă pe mine]». Atâta vreme cât păcătosul voiește să păcătuiască, el ascunde păcatul, pretinzând a nu fi știut; iar urând cineva păcatul, arătat îl face celui ce-l poate să-l vindece prin mărturisire. Căci celor ce au păcătuیت le va veni dezlegare prin mărturisire, după cum este scris: *Spune întâi tu păcatele tale, ca să te îndreptezi* (Is. 43: 26).

* Lit.: a evlavisit [εὐλαβήθη], de la verbul εὐλαβέομαι = a evlavisi, a simți că trebuie să cinstești pe cineva, a fi mișcat de el și, prin urmare, a te simți îndemnat să-l cinstești, să ai evlavie față de el.

grabă slobozindu-se, cu lesnire să uite păcatul pe care l-a făcut, și să cadă a doua oară într-altul¹¹¹.

7. Pentru aceasta se va ruga către Tine tot cuviosul în vreme cuviincioasă [potrivită],

Acest *pentru aceasta* se înțelege aici în loc de „de la această greșală a mea îndemnându-se fiecare cinstitor de Dumnezeu, se va ruga lui Dumnezeu, pentru ca unul ca acesta, aflând că eu, mărturisindu-mă, îndată am dobândit iertare, îmi va urma mie în vremea pocăinței sale (că pe aceasta o numește vreme *cuviincioasă* și potrivită), iar acest păcat al meu se va face pildă cuvioșilor ca să se pocăiască, căci omul necuvios nu se pocăiește”. Însă cineva poate să înțeleagă aceasta și după alt chip, anume că David proorocește pentru acei creștini care - în vreme cuviincioasă, adică în aceea de după venirea lui Hristos și după propovăduirea Evangheliei - cântând psalmii lui David, cei ce cuprind cele despre păcatul lui, și-i însușesc în oarecare chip, că zice: „Nu numai eu singur Te rog pentru păcatul acesta, ci toți cei ce au primit cunoștința de Dumnezeu prin toată lumea; aceștia vor aduce această rugăciune pentru mine și păcatele mele (după Teodorit)”.

Însă în potop de ape multe, către dânsul nu se va apropia.

Acest *însă* aici se înțelege în loc de (și pentru ca înțelesul să fie într-un fel anume) „Că și în puhoiul relelor cugetări” (căci pe acestea trebuie să le înțelegem aici prin *ape*), după ceea ce este scris: *Scoate-mă și mă izbăvește din ape multe* (Ps. 143: 7). „Iar când se năpustesc ca niște ape, aceste cugetări rele, zice, nu se vor apropia de păcatul pe care l-am mărturisit și care a fost iertat”, de cel ce s-a pocăit cu un chip ca acesta, precum am zis mai sus. Căci prin *apropiere* David a arătat aceea că relele cugetări nici nu-l vor întrista, nici nu-l vor clătina pe cel ce s-a pocăit astfel. Putem înțelege *potop* și într-alt fel, adică Botezul, nu pentru greutatea și mulțimea apei, ci pentru felul și puterea Duhului pe care o cuprinde apa Botezului: că așa obișnuim și noi a numi pe cel puternic în virtutea puterii Duhului. „Deci se va ruga, zice, tot cuviosul către Tine, însă întru Botez nu se vor apropia de dânsul.” Cine? Păcatele adică, pentru că se pierd de îndată ce se afundă întru dânsul (precum zice Marele Vasile).

¹¹¹ Zice însă Teodorit: „Se cuvine însă a mai însemna că nu a zis «mi-ai lăsat păcatul», ci *păgânătatea inimii*, adică «nu m-ai muncit vrednicia fărădelegii mele, ci ai iertat covârșirea, și cu măsurata pedeapsă vindecare mi-ai făcut...», că trebuia, zice, eu, cel ce am cutezat a face acelea, îndată, după lege, să fiu dat morții, Tu însă, iubirea de oameni întrebuițând, nu m-ai dat morții, ci cu măsurate pedepse m-ai vindecat după măsurată pedeapsă”.

7. Tu ești scăparea mea de necazul ce mă cuprinde;

„De necazul acesta, zice, care m-a cuprins din pricina păcatului meu, către Tine, Doamne, alerg.”¹¹²

bucuria mea, izbăvește-mă de cei ce m-au înconjurat.

Glăsuirea aceasta a lui David vine dinlăuntrul său, din așezarea inimii sale: „O, bucuria mea, zice, Doamne, izbăvește-mă de ispitele care m-au înconjurat și care m-au tras [în jos]”. Ori zice: „Izbăvește-mă de văzuții și nevăzuții vrăjmași care m-au înconjurat”¹¹³.

Diapsalma.

9. Înțelepți-te-voi și te voi îndrepta în calea aceasta în care vei merge;

Aici se află *Diapsalma*, care însemnează schimbarea persoanelor*, căci cuvântul de față, ca și cel de mai jos, se zice ca din partea lui Dumnezeu care răspunde cu glas gândit, și care este auzit din Sfinții Prooroci, că zice Dumnezeu către David: „Eu pe tine te voi înțelepți cum să te faci mai presus de ispitele care te-au înconjurat, și te voi întovărăși în calea ce-ți stă înaintea, a simțitului și gânditului tău război”.

¹¹² Iar altul zice: „Fiindcă lui David, după dumnezeiasca îngrozire de care zice aici: că acum nu se va depărta sabia din casa ta, de nenumărate primejdii s-a umplut casa, și nu numai cele din afară s-au revoltat, ci și cele casnice ale lui erau rele față de el, căci înverșunarea lui Amnon o a moștenit vărsarea de sânge pe care a făcut-o Abesalom și ridicarea acestuia asupra părintelui său (cf. II Împărați 13). «Pentru aceasta, zice, mila Ta s-a îngreuiat peste mine». Și iarăși pe Însuși Dumnezeu, Cel ce pedepsește, Îl află scăpare întru necazuri”.

¹¹³ Zice însă Sfântul Maxim: „Deci și noi, când ne vor înconjura din toate părțile urâtele și vrăjmașele cugetări, pe Hristos Îl strigăm și zicem: *Bucuria mea, izbăvește-mă de cei ce m-au înconjurat*”. Iar Marele Chiril a zis: „Nu este lucru al tuturor a zice lui Hristos *bucuria mea*”.

* E vorba de schimbarea celor ce recită psalmul. Vezi în continuare.

aținti-voi spre tine ochii Mei.

„Nu numai voi căuta simplu asupra ta. zice, ci și fără abatere, precum fac cei ce ajută pe oarecare în vreme de luptă* și de război, căci aceștia își întind ochii către cel ce se luptă, ca de îndată ce l-ar vedea că se primejduiește, să-l ajute pe el.” Însă am spus de multe ori că dumnezeiasca Scriptură închipuie [exprimă] lucrurile lui Dumnezeu, folosind așezări** și pilde* omenești, făcând pogorământ pentru neputința ascultătorilor pentru a-i face să înțeleagă.

10. Nu fiți ca calul și ca catârul, întru care nu este pricepere;

În această zicere, dar și în cele următoare, David vorbește despre sine, sfătuind pe ascultători din acelea ce însuși le-a pățimit. „Nu vă faceți, zice, fraților, ca și caii cei iubitori de parte femeiască, nici asemenea catârilor necunoscători de faptă bună¹¹⁴, pentru că voi nu sunteți necuvântători [iraționali] și neînțelegători ai binelui și ai răului, ca acele necuvântătoare dobitoace, ci sunteți cinstiți de Dumnezeu cu rațiunea și cu deslușirea [discernământul]”.

cu zăbală și cu frâu fâlcile lor le vei strânge, ale celor ce nu se apropie de Tine.

Fiindcă David a pomenit mai sus de cal și de catâr, pentru aceasta pomenește aici și de *frâu*, și blestemă pe acei oameni care se depărtează de Dumnezeu, asemănându-se dobitoacelor celor necuvântătoare [iraționale]: „O, de ai strânge, Doamne, și de ai ține în frâu fâlcile unor oameni dobitocești ca aceștia, care nu vor să se apropie de Tine prin fapta bună”. *Cu zăbală*, zice, pentru că pleacă grumazul dobitocului, iar cu *frâu*, pentru că îl trage către Sine. Însă se înțeleg acestea și tropologic, adică cum că sunt pedepsele și ispitele cu care se frământă

* παλαίστρα de la παλαίστρα = școală sau loc în care se pregăteau cei ce mergeau la luptă. Mitropolitul Veniamin a redat simplu prin *luptă*, sensul exact fiind poate mai greu de redat în acest context. Ideea pare a fi aceea că Dumnezeu ne ajută nu numai în război, ci și înainte de acesta, atunci când noi ne pregătim pentru el.

** Dispoziții, simțiri, însușiri etc.

* παράδειγματα de la παράδειγμα = model, lecție, pildă.

¹¹⁴ Pentru aceasta zice Sfântul Grigorie al Nyssei: „Să se știe că celelalte dobitoace se iau uneori în Sfânta Scriptură întru laudă, iar altele spre prihană. [De pildă.] catârul pururea este prihănit, pricina fiind aceea că dobitocul acesta nu este din cele ce s-au făcut dintru început, ci a fost băgat [a apărut în] în zidire din născocirea și iscodirea oamenilor. De aceea, el se ia ca tip [întruchipare] al răutății, pe care nu Dumnezeu a făcut-o, ci în urmă ni s-a întâmplat nouă din lenevire”.

omul, prin care crește și se apropie de Dumnezeu, iar prin *fălci* a arătat tot omul - prin parte întregul. Și blestemă David pe unii ca aceștia, pentru că, făcând lucrurile dobitoacelor necuvântătoare, nu vor avea cuvânt de răspuns, după ce au văzut pilda sa.

11. Multe sunt bătăile păcătosului;

„Acestea le-am zis, și prin acestea sfătuiesc pe oameni să nu păcătuiască, pentru că au cunoscut de la mine că multe pedepse îl așteaptă pe ticălosul păcătos.”

iar pe cel ce nădăjduiește în Domnul, mila îl va înconjura.

„Dacă însă vreun păcătos, zice, după bătăile ce le-ar lua de la Dumnezeu pentru păcatele sale, va muta toată nădejdea sa întru Dumnezeu, acela negreșit va fi miluit de Dumnezeu dinspre toate părțile.” Că aceasta însemnează zicerea *va înconjura*.

12. Veseliți-vă întru Domnul, și vă bucurați, dreptilor, și vă lăudați cei dreپți la inimă.

După ce David a dat sfătuirea cea de mai sus către cei mai nedesăvârșiți, acum trece către cei mai desăvârșiți pe care îi numește și *dreپți*, pentru că viețuiesc și petrec cu dreptate, și zice către dânșii: „Veseliți-vă și lăudați-vă toți dreپții, nu întru faptele voastre bune - pentru că acestea, de nu sunt păzite de Dumnezeu, rămân neîntărite* - ci întru singur Domnul, care vă ajută și vă acoperă”¹¹⁵. Însă prin ce se deosebește veselia de bucurie am spus la tâlcuirea Psalmului 9, stih 2, măcar că acestea, în alăturare [paralel] aflându-se, însemnează unul și același lucru.

* Neasigurate, vulnerabile la orice primejdie. De nu sunt puse pe seama lui Dumnezeu, vor avea o temelie slabă: neputința omenească, și atunci se vor pierde.

¹¹⁵ Zice însă Teodorit: „Aceasta se potrivește zicerilor apostolești: *Cel ce se laudă, întru Domnul să se laude, și celui ce i se pare că stă, să ia seama să nu cadă*, pentru aceasta îi și cheazăuiește de pedepse cu duh de blândețe, zicând: *...luând aminte la tine însuși, ca nu cumva să cazi și tu în ispită*”.

Catisma a cincea

PSALMUL 32

Psalm al lui David. Nescris deasupra la evrei.

salmul acesta nu este suprascris la evrei. Se vede însă că s-a scris în pricina împăratului Iezechia, pentru ca să îndemne pe cei vrednici să laude pe Domnul, Care, nevăzut, prin înger, a omorât pe asirieni. Însă psalmul acesta se potrivește și fiecărui creștin care s-ar izbăvi de gândiții asirieni demoni¹.

1. Bucurați-vă, dreptilor, întru Domnul;

Ce este *bucuria*, am zis în tâlcuirea Psalmului 9: 2, adică cum că este covârșirea și creșterea de veselie. Iar *drepti* numește aici David pe cei cu fapte bune, cărora le poruncește să se bucure întru singur Hristos biruitorul și ajutorul celor ce nădăjduiesc spre Dânsul, și nu în vreun alt lucru, pentru că nici putere, nici oaste, nici bogăție, nici cetatea cea cu zid nu poate folosi pe om, fără numai dumnezeiescul ajutor².

¹ Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Psalmul acesta se zice din partea lui David, însă se aduce spre slava și cinstea lui Hristos, care S-a numit pe sine David, pentru nașterea cea trupească, că a răsărit din sângele lui Iesei și al lui David”. Sfântul Grigorie al Nyssei încă zice că: „Psalmul acesta se aduce la Hristos, pentru aceasta este și nesuprascris la evrei, că evreii, câte din suprascrieri au înțeles că cuprind oarecare taină a iconomiei [întrupării etc.], acelea nu le-au primit, pentru care le-au și însemnat de-o parte, adăugând cu amănunțime cuvântul cel deasupra lor, [arătându-se astfel, chipurile] că la evrei sunt nesuprascriși. Psalmi de acest fel sunt doisprezece la număr: 32, 42, 70, 73, 90, 92, 93, 94, 95, 96, și iarăși al optulea și, în sfârșit, al 103-lea. Vezi însă și la Precuvântare, la capitolul 5. [Presupun că este de vorba de vorba de masora - însemnări marginale. Ele au fost lărgite și puse cap la cap și au dat Talmudul, care a devenit mai important decât Tanakh].

² Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Psalmul poruncește a ne bucura de Cel ce din ceruri a venit aici pe pământ, zicând: *Bucurați-vă, dreptilor, întru Domnul*, pentru că de toate poartă de grijă, și pe toate le-a făcut a fi dintru ceea nu era, și pe toate împreună le ține întru ființare”. Iar Marele Vasile zice: „*Bucurați-vă, dreptilor, întru Domnul*, nu când vă veseliți în casă, nu când sunteți bine cu trupul, nu când holdele vă sunt pline de tot felul

celor drepti li se cuvine laudă.

Zicând David mai sus *bucurați-vă*, împreună a arătat și pe *lăudați*^{*}, pentru că cel ce se bucură de vreun lucru, acela de bucurie laudă acel lucru, dar de vreme ce numai celor îmbunătățiți [virtuoși] le-a zis să se bucure și să laude, pentru aceasta zice acum și pricina, pentru că celor ce au viață dreaptă li se cuvine și dreapta laudă a lui Dumnezeu, deoarece, după Sirah: *Nu este bună lauda în gura păcătosului* (Înt. lui Iisus Sirah 15: 9) și: *Îndreptări a văzut fața Lui* (Ps. 10: 7). Iar Diavolul, fiind șarpe încolăcit, și umblând strâmb, pentru aceasta se bucură și se odihnește în oamenii cei răzvrățiți și strâmbi cu socoteala [la minte].

2. Mărturisiți-vă Domnului în alăută^{*}, în psaltire cu zece strune cântați Lui.

La iudeii cei vechi era lege să laude pe Dumnezeu cu alăută, cu psaltire și celelalte organe muzicale, precum am spus în *Precuvântare*, la capitolul 6, învățând și ce deosebire este între psaltire și celelalte organe. Acestea însă trebuie să le înțelegem și anagogic, prin *alăută* să înțelegem trupul, fiindcă de jos, din pământ s-a făcut, că zice Marce Vasile și Didim că, la alăută și la liră^{*}, sunetul răsună în partea de jos, după arcușul care este lovit. „Deci mărturisiți-vă, zice, adică mulțumiți lui Dumnezeu întâi cu alăuta, adică cu trupul, voi toți, câți v-ați izbăvit cu preaslăvire de asirianul cel de gând, adică de Diavolul, într-acest chip de pildă: postiți, plângeți, culcați-vă pe jos (adică nu în așternuturi moi), cântați cu gura, și prin alte lucrări ale virtuții practice a trupului, acestea toate aduceți-le lui Dumnezeu ca daruri mulțumitoare”. Așisderea și prin *psaltire* să înțelegi mintea, că precum la psaltirea muzicală și simțită i se pun zece strune, iar pricina glasurilor [sunetelor] o avea în partea de sus, precum am zis în *Precuvântare*, cu

de roade, ci bucurați-vă că-L aveți pe Domnul, o frumusețe ca aceasta, o bunătate ca aceasta, o înțelepciune ca aceasta. (...) Dacă în inima ta a intrat vreodată vreo lumină căzând de năprasnă, încât să te aduni și să te îndrepti spre Dumnezeu, și de a strălucit împrejurul sufletului tău, încât să iubești pe Dumnezeu și să defaimi lumea și toate cele trupești, din acea puțină și scurtă închipuire [εἰκόνοϛ = imagine, chip; trăire], să cunoști toată așezarea dreptilor. Iar *întru Domnul* a zis, pentru că Domnul este ca un loc încăpător al dreptilor, întru care, cel ce a ajuns a fi, numai decît trebuie a se veseli și a se bucura căci îl primește întru Sine, precum și cel ce păcătuiește dă loc diavolului”.

* οἰνεῖτε.

* κιθάρα = alăută, chitară; un fel de liră de formă triunghiulară, cu șapte corzi.

* λύρα = liră, lat. lyra, instrument muzical grecesc asemănător chitarei [alăutei], despre care în mitologie se spune că a fost inventat de Hermes, care are șapte corzi. Termenul nu se regăsește în Sfânta Scriptură.

un chip ca acesta și minții i s-au dat zece porunci de înțeles, însă aceste porunci s-au glăsuț de sus, de la Dumnezeu, pe care mintea, păzindu-le, prin conglăsuțrea* lor cântă lui Dumnezeu gândită cântare. „Deci după ce, zice, voi, dreptii, veți mulțumi lui Dumnezeu cu alăuta trupului prin virtutea practică, cântați lui cu psaltirea, adică cu mintea prin vedere duhovnicească.”^{*3,}

3. Cântați Lui cântare nouă,

După istorie adică, David îndeamnă pe evrei să cânte cântări noi pentru minunea cea nouă ce s-a făcut atunci la Iezechia. Iar după alegorie, trebuie să înțelegem cântările creștinilor, câte le alcătuiesc drept-slăvitorii și le cântă Domnului în biserică, că toate acestea sunt cântare nouă [nemaiauzită], socotindu-se pe lângă cântările legii vechi⁴.

bine cântați Lui întru strigare.

Strigarea este un glas unit* al unei oști întregi, care pricinuieste îndrăzneală ostașilor împotriva vrăjmașilor. Cu strigarea dar îndeamnă David pe drepti să cuteze: „Cântați, zice, cu glas strigător, adică cutezător și biruitor, fiindcă vrăjmașii care vă înfricoșau mai-nainte au căzut și s-au biruit”. Iar *bine* se înțelege în loc de „fără de răspândire* și din tot sufletul”⁵.

* συμφωνίας = simfonia...

* θεωρίας.

³ Pentru aceea a zis Marele Vasile că: „Trebuie mai întâi a isprăvi lucrările cele cu trupul, încât să fie potrivite Dumnezeiescului Cuvânt, și așa să ne suim la vederea duhovnicească a înțelesurilor. (...) Că de vreme ce am păcătuit cu trupul, (...) cu trupul să ne și mărturisim, întrebuițându-l pe dânsul ca organ către dezlegarea păcatului. Ai ocărăț? Binecuvântează! Te-ai lăcomit și ai luat averile cuiva? Dă-le înapoi! Te-ai îmbătat? Postește! Te-ai mândrit? Smerește-te! Ai fost zavistnic? Mângâie! Ai ucis? Mărturisește! Dar și celelalte, potrivite mărturisirii, mucenicește-te deci pentru toate, prin aceasta chinuindu-ți trupul”.

⁴ Iarăși dumnezeiescul Vasile zice: „Cel ce se întinde la cele mai dinainte, pururea luiși mai nou făcându-se, unul ca acesta cântă lui Dumnezeu cântare mai nouă”.

* ὁμόφωνος = omofon, la unison cu, în același glas cu.

* Fără împrăștierea minții.

⁵ *Strigarea* însă, după Marele Vasile, este un glas conglăsuț [συμφώνως], fără de articulații, în unire cu cei întrarmați în război, deci se cântă în unire și într-un singur glas [έν συμφωνία οὖν συμπνοία = lit. în simfonie și în împreună-răsuflare] și prin unirea cea prin iubire. Zice însă și Teodorit: „Cele zise se potrivesc și la noi, înțelegându-se duhovnicește, putând și noi să ne arătăm organ bine-răsunător și cu totul potrivit, prin toate lăudându-L pe Dumnezeu, adică prin toate simțirile cele simțite și gândite”.

4. Că drept este cuvântul Domnului, și toate lucrurile Lui întru credință.

Zicerea aceasta are următorul înțeles: „Cuvântul Domnului, zice, pe care l-a vestit lui Iezechia prin Proorocul Isaia cum că are să se dezlege înconjurarea Ierusalimului, este drept și adevărat⁶. Dar și minunile ce le-a făcut Dumnezeu asupra asirienilor sunt adevărate, ceea ce încredințează [confirmă] cuvântul de mai sus. Dar toate lucrurile lui Dumnezeu sunt întru credință (după Marele Vasile), că pornesc adică pe cel ce le vede să vină la credință și la cinstirea Făcătorului a toate, căci este drept. (Pentru ca să lăsăm deoparte toate celelalte, zicem:) boldul cel prea subțire, pe care îl are albina, fiind făcut ca un jgheab, ca prin acela să-și verse veninul său atunci când înțepă pe cineva, acesta, zic, învață pe om că nu a fost înțepat [îndemnat] de la sine, ci cu putere și cu meșteșug dumnezeiesc s-a făcut deschisă subțirimea lui cea atât de multă. Se înțelege însă, după Sfântul Chiril, și în alt fel: „Cuvântul Domnului, cel al Testamentului cel Nou, este drept, neavând ceva strâmb și cu anevoie de dezlegat, precum sunt cuvintele Vechiului Testament. Pe lângă acestea însă, și lucrurile câte a făcut Domnul când petrecea pe pământ ca om, și acelea încredințează și arată cuvântul unit* cu lucrările lui, și sunt și acestea credincioase [vrednice de crezut], ca niște adevărate și neîmpotrivate*. Ori și Însuși Fiul, Care este Cuvântul lui Dumnezeu, și Însuși El este adevărat, ca o Cale nerătăcită și adevărată, că zice: *Eu sunt Calea și Adevărul* (In. 14. 6). Și încă câte alte lucruri, (...) adică semnele și minunile ce le-a făcut, pentru credința celor ce vedeau le-a făcut, ca să creadă întru El.

5. Iubește Domnul milostenia și judecata;

Vezi, o cititorule, că Domnul, mai-nainte decât judecata, iubește milostenia, pentru aceasta și așteaptă pocăința păcătoșilor, și nu-i muncește, care lucru este însușire a milosteniei, iar de rămân ei neîndreptați și nevindecați, atunci îi pedepsește și-i muncește, care lucru este însușire a judecății. Ori se înțelege că

⁶ Iar Marele Vasile zice: „Pentru aceasta, mai întâi pe cei drepti i-a chemat către laudă. fiindcă astfel este și Cuvântul Domnului, Cel ce urma a Se slăvi, Cel ce dintru început era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvântul, drept dar este Tatăl, drept este Fiul, drept și Sfântul Duh”. Zice însă și dumnezeiescul Chiril: „Cuvântul Domnului, adică învățătura evanghelică, este dreaptă și, pe scurt, cuprinzătoare [εὐθύνοστος = care cu ușurință poate fi cuprinsă cu ochii și cu mintea; sau, mai degrabă, cu ochii minții] și în stare a îndrepta spre tot felul de faptă bună”.

* σύμφωνον = lit. în armonie, în acord cu.

* ἀναντίρρητα = care nu se contrazic.

Dumnezeu amestecă cu mila orice judecată și osândă, căci pe singură nepropiata judecată a lui Dumnezeu nimeni nu o poate suferi: *Că de vei căuta, zice, Doamne, la fărâdelegi. cine va putea suferi, Doamne?* (Ps. 129: 3). Ori iubește Domnul milostenia la cei ce s-au pocăit și s-au îndreptat, iar judecata și munca, la cei nepocăiți și neîndreptați. Ori iubește milostenia în viața aceasta: *Că nu am venit să judec lumea* (In. 3: 17), căci judecata se face la urmă. Un astfel de înțeles are și zicerea: *Mila și judecata Ta, voi cânta Ție, Doamne* (Ps. 100: 1), „adică Îți voi face Ție, Doamne, cântare și laudă”. Deci, precum am zis, prin *milostenie și judecată* vrea să zică că: „Venind Tu, vei judeca cu milă”, că mila și judecata sunt amestecate, la fel și judecata cu mila, ca nici mila singură să pricinuiască lenevire și trândăvire, nici judecata singură să pricinuiască deznădăjduire și pieire⁷. Iar zicerea aceasta se ia la pricina⁸ lui Iezechia, căci Dumnezeu, miluind Ierusalimul, atunci când el era înconjurat de oști, a osândit pe asirienii cei ce-l înconjuraseră⁸.

de mila Domnului este plin pământul.

„Plin, zice, este pământul de mila Domnului, pentru că Dumnezeu îi miluiește pe toți oamenii, chiar și pe atei, pe cei ce-L hulesc, că de nu ar milui, nu i-ar lăsa să vieze, însă pe cei ce-L cred și-L mărturisesc, îi miluiește mai mult, iar pe necredincioși mai puțin.”⁹ Ori prin mila lui Dumnezeu să înțelegi propovăduirea Evangheliei, care este plină de milă, fiindcă a fost dăruită de singură milostivirea lui Dumnezeu, Cel ce ne-a făcut, Care Se află pretutindeni, și este închinat în tot pământul prin învățătura Apostolilor. Și, prin urmare, pornește David spre lauda lui Dumnezeu, povestind minunile Lui și zicând:

⁷ Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Voiește judecătorul a te milui, și din îndurările Sale a te împărtăși; de te va afla însă smerit după păcat, și mult plângând pentru faptele tale cele rele, și cele întru ascuns făcute cu nerușinare, mărturisindu-le și rugându-te fraților să aibă durere pentru tine spre a te vindeca, și cu totul făcându-te vrednic de milă, atunci îți va da ție îmbelșugata Sa milostenie, iar de te va afla având inimă nepocăită, cugetare mândră, necredință în veacul viitor, netemere de judecată, atunci iubește [folosește] asupra ta judecata”.

* ὑπόθεσις, de la ὑπόθεσις = presuposiție; temelie; chestiune, subiect; cauză, pricină; principiu; în gen. plan, scop.

⁸ Zice însă Teodorit: „Precum iconomește Se folosește de milă, și spre cei nedrepti Se îndură, așa și noi trebuie să le dăm nedreptilor judecata; iar celor nedreptățiți, mila, că și Stăpânul Cel iubitor de oameni S-a folosit de milă în judecata cea asupra asirienilor, iar de noi fiindu-I milă, iubirii Lui de oamenii ne-a învrednicit”.

⁹ Pentru aceasta iarăși a zis dumnezeiescul Vasile: „Aici s-a despărțit mila de judecată [s-a făcut o diferență între ele], că de singură mila Domnului este plin tot pământul, pentru că nu se poate omul afla curat de stricăciune, măcar de ar trece și o zi de la nașterea lui (după Iov), ori, pe pământ aflându-ne, de milă avem trebuință, că cei ce vor fi în cer. de a se fericii sunt vrednici, nu de a se milui”.

6. Cu cuvântul Domnului, cerurile s-au întărit, și cu duhul gurii Lui, toată puterea lor.

După îndemnare și alăturare*, David zice același lucru și cu cuvântul [v. 6a], și cu duhul [v. 6b], pentru că la amândouă: și la întărirea cerurilor, și la puterea lor, cuvânt a zis Dumnezeu și s-au făcut, că cuvântul este duh al gurii care lovește aerul cu osebite închipuiri [formulări, articulări], și acela este cuvânt, așijderea încă și *întărirea* și *puterea*, același lucru îl vădește, și acestea sunt ceea ce cu anevoie este de stricat, și *puterea cerurilor*. Iar după o înțelegere mai înaltă, David teologhisește aici despre Sfânta Treime, *Domn* adică numește pe Tatăl, iar *Cuvânt* pe Fiul, iar *Duh* pe Sfântul Duh, iar *al gurii* a zis pentru că Sfântul Duh este unime și aceeași ființă cu Tatăl Cel ce-L pune înainte, și nu este zidit din afară, iar putere a cerurilor sunt cereștile puteri ale îngerilor, care s-au zidit (după Teodorit) cu deosebire: Fiul adică cerurile, iar Duhul Sfânt îngerii, și Fiul adică pe toate le-a zidit: *Că toate*, zice, *printr-Însul s-au zidit* (In. 1: 3). Iar Duhul Cel Sfânt a sfințit pe îngerii o dată cu zidirea lor, pentru aceasta, și îngerii cu anevoie sunt porniți la răutate¹⁰, fiindcă dintru început s-au ascuțit cu sfințenia Duhului Sfânt ca printr-o vopsea oarecare (după Marele Vasile). Se poate însă prin *ceruri* să se înțeleagă și Apostolii, fiindcă cugetă cele cerești, și erau mai presus de pământ și de lucrurile pământeste, că aceștia, cu cuvântul învățaturii Mântuitorului, s-au făcut tari în credință, și întru necezuri, și întru ispite. Iar *Și cu Duhul gurii Lui s-a făcut toată puterea lor* se înțelege împreună cu: *A suflat*, zice, *și a zis lor: Luați Duh Sfânt* (In. 20: 22), iar puterea Apostolilor au fost minunile cele ce se făceau printr-înșii.

* Lit.: paralelism. E vorba de un paralelism sintetic.

¹⁰ Iar dumnezeiescul Ioan Damaschinul zice: „Îngerii au fost porniți [înclinați] cu anevoie către răutate, dar nu neporniți, acum însă, sunt nemișcați (cap. 51 a Cărții I despre Credință [Dogmatica]), adică, după iconomia întrupării, s-au făcut nemișcați [către rău: de remarcat că acest pasaj din Dogmatică a fost trecut cu vederea de traducătorul ei în românește, așa cum nu o dată a făcut și cu alte texte.]”. Și Grigorie Teologul încă aceasta împreună mărturisește, mântuire numind nechimbarea îngerilor care s-a făcut după înomenirea Domnului, zicând: „Astăzi, mântuirea lumii s-a făcut, atât pentru cea văzută, cât și pentru cea nevăzută (Cuvânt la Paști)”, după cum tâlcuiește înțeleptul Nichita, scoliastul lui. Însăși aceasta o mărturisește împreună și Marele Grigorie al Tesalonicului [Palama] în *Cuvântul la Nașterea lui Hristos*, și Iosif Vrienie, în al doilea Tom al său. Zice însă Teodorit: „Nu dă [atribuie] însă lui Dumnezeu-Cuvântul, adică pe a cerurilor zidire, iar Preasfântului Duh pe a puterilor [cerești] facere, ci, și pe acestea, și pe acelea, Dumnezeu-Cuvântul și Sfântul Duh zice că le-a făcut. Iar *puterile cerurilor* unii le numesc luminătorii de pe cer, iar alții au zis că sunt nevăzutele puteri, iar mie mi se pare mai adevărată cea de-a doua că, arătându-L ca Dumnezeu pe Ziditorul a toate, nu ar fi pomenit de singură zidirea cea văzută”.

7. Adunând ca un foale* apele mării,

Aici lipsește „în”^{*}, pentru ca înțelesul să fie de acest fel: „Adunând ca în foale, adică adunând apele în văile pământului ca într-un foale”. Ori zicerea ca *un foale* este în loc de „ca pe un foale”, după asemănarea foalelui, fiindcă apele mării se umflă ca un foale de bătaia vânturilor, însă, când vântul încetează, se strâng însă iarăși și se smeresc ca foalele. Ori prin *foale* numește umezeala care se cuprinde în foale, de la cel ce cuprinde la ceea ce este cuprins, adică Dumnezeu adună apele mării înlăuntru, în văile pământului, precum se adună umezeala înlăuntru în foale; și precum umezeala este legată de foale și nu se varsă afară, tot așa și Dumnezeu, cu porunca ce ține legate apele mării în locurile lor, nu le lasă să se verse și să înece pământul. Unii însă, precum Didim, zic că cuvântul lui Dumnezeu este aici pentru aburii care ies din mare, care, puțin câte puțin ridicându-se și înălțându-se în atmosfera văzduhului, se îndeasă și se îngroașă ca foalele, și așa se alcătuiesc norii, din care se face ploaia.

punând în vistierii adâncurile.

Adânc se zice adâncului mării, pe care nimeni nu-l poate astupa și închide, iar *vistierii* ale adâncurilor sunt sânurile pământului, întru care se suie izvoarele și ies râurile¹¹. Ori *vistierii* este locul ce se află deasupra tării cerului, asupra căruia Dumnezeu a pus la începutul zidirii jumătate din ape. *Vistierii* se numesc și adâncul, și locul tării: 1. pentru apa cea multă ce o cuprind; 2. pentru că sunt

* Burduf.

* εἰς.

¹¹ Iar Marele Vasile, anagogic tâlcuind zicerea, zice: „Nu cumva dar cuvintele cele despre dumnezeiasca judecată, negrăite și cu anevoie de priceput fiind de înțelegerile omenești, se numesc adâncuri? Întru singura cunoștința lui Dumnezeu fiind învistierite, după care [cunoștință] toate le iconomisește? Căci judecățile cele despre fiecare, adânc s-au numit, adică: *Judecățile tale, adânc mult* (Ps. 35: 6). Că de vei vrea să afli, de ce viața păcătosului se prelungește, iar zilele dreptului se scurtează? Pentru ce adică nedreptul se îmbelșughează, iar dreptul se sărăcește? Pentru ce copilul a fost înrăit mai-nainte de se plini ca bărbat? De unde sunt războaiele? Pentru ce sunt înecări de corăbii? Cutremurele? Fulgerele? Ploile cele multe? Pentru ce o tânără, fiind vândută hrănitorului de curve, de silă este în păcat, iar cealaltă, având parte de o stăpână bună, povățuitoare, a petrecut împreună cu fecioria? Pentru ce acesteia i s-a făcut bine, iar aceea s-a osândit? (...) Luând aminte la toate acestea, adu-ți aminte că adânc sunt judecățile lui Dumnezeu și, pentru că sunt închise în dumnezeieștile vistierii, nu sunt lesne de priceput pentru oricine”. Iar Isihie, *adâncuri* numește mulțimile apelor, pe care Ziditorul a toate le-a rânduit în ascunse locuri sub pământ (La Nichita)”.

ascunse; și 3. pentru că, după trebuință, uneori de deschid, iar alții de închid, că acestea sunt și însușirile vistieriei. Eu însă și zicerea aceasta o potriveșc la Sfinții Apostoli, pentru că și Apostolii s-au făcut vistierii și păzitori ai adâncurilor, adică ai tainelor credinței celei prea-adânci și ascunse.

8. Să se teamă de Domnul tot pământul,

David numește de multe ori pe oameni *pământ*, precum și acum, fie pentru că s-au plăsmuit din pământ, fie pentru că locuiesc pe pământ. Deci după ce Prooroc-împăratul a arătat mai sus puterea Ziditorului, a lucrării cea mare a zidurilor, acum, aici, îndeamnă pe oamenii cei de pe pământ să se teamă de și să cinstească pe Ziditorul Acesta, ca pe Cel ce singur este Dumnezeu, fie numește *pământ* pe cei ce cugetă cele pământești (după Marele Vasile), căci *pământ*, cu o astfel de însemnare, se găsește în multe părți din Scriptură. Deci acestor oameni, de cele pământești cugetători, le poruncește să se teamă de Dumnezeu, și să păzească poruncile Lui¹².

și de Dânsul să se cutremure toți cei ce locuiesc în lume;

„De frica Însuși Domnului și Ziditorului tuturor, să se cutremure și să se minuneze toți oamenii, fiindcă Dumnezeu este mare și înfricoșător.”¹³ Iar Marele Vasile a înțeles zicerea așa: *de Dânsul să se cutremure* l-a înțeles în loc de „precum El voiește”, iar pe *să se cutremure*, în loc de „să se miște”, adică mișcările - și cele sufletești, și cele trupești ale tuturor oamenilor - să fie, după Dumnezeu, mai unite în frica de El. Eu însă înțeleg zicerea aceasta și la Hristos, fiindcă de cuvintele și de lucrurile lui Hristos s-au cutremurat toți oamenii, unii adică s-au mutat la adevărata credință și cunoștința de Dumnezeu, iar alții s-au cutremurat la auzul Evangheliei Lui.

¹² Iar dumnezeiescul Augustin, această zicere tâlcuind-o, zice: „Nimeni să nu se teamă de nimic, decât de Dumnezeu. Fiara se sălbăticește? De Dumnezeu, teme-te! Omul te urăște? De Dumnezeu teme-te! Diavolul te luptă? De Dumnezeu, teme-te! Că toată zidirea sub stăpânirea Lui este, de Care ne poruncește a ne teme”. Pentru aceasta și Solomon a zis: *Afară de El, nu teme de nimeni* (Pilde 7: 1) (La Nichita)”.

¹³ Pentru aceasta și Simmah, în loc de *să se cutremure*, a zis „să aibă evlavie”, iar Achilla „să se strângă și să se sfiască”, trimitând evlavia lumii viitoare (precum tâlcuiește Teodorit), căci atunci când David a făcut cuvintele acestea, oamenii nu aveau evlavia și sfiala aceasta, ci după înomenirea, Pătimirea și Învierea Stăpânului Hristos.

9. Că El a zis, și s-au făcut;

Prin aceste cuvinte, David arată pricina temerii de Dumnezeu cea binecuvântată pe care a zis-o mai sus: „Că se cuvine, zice, toți să vă temeți de Dumnezeu, pentru că El este Făcătorul tuturor fapturilor, că a zis numai: facă-se aceasta, și îndată s-a făcut: *Să se facă lumină, și s-a făcut lumină* (Fac. 1: 3)”.

El a poruncit, și s-au zidit.

Ambele ziceri de mai sus arată unul și același lucru, prin alăturare [paralelism], că a zis adică și că *a poruncit*, și că *s-au făcut*, și *s-au zidit*. Ori că *a poruncit* este lămuritor și tâlcuitor pentru *a zis*: de vreme ce n-a zis cuvânt simplu, ci *a poruncit*, ori zicerea *a zis*, și *s-au făcut* trebuie să o potrivim curat la facerea și plâsmuirea oamenilor (după Marele Vasile), iar pe *a poruncit*, și *s-au zidit*, la cea de-a doua facere și a doua naștere a oamenilor prin propovăduirea Evangheliei, că Domnul a poruncit Apostolilor, zicând: *Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh* (Mt. 28: 19). De unde și toți creștinii, zidire nouă se numesc (cf. II Cor. 5: 17).

10. Domnul risipește sfaturile neamurilor, leapădă gândurile popoarelor și defaimă sfaturile boierilor*.

Cu deosebire trebuie să înțelegem și graiurile acestea în trei feluri, adică: pentru asirienii ce înconjuraseră cu oști Ierusalimul; pentru evreii care răstigniseră pe Domnul; și pentru tiranii ce tiranizaseră pe Apostoli și pe Mucenici. Pe *asirieni* îi numește *neamuri*, pentru că ei, din osebite neamuri adunându-se, s-au pornit în vremea lui Iezechia cu un sfat asupra Ierusalimului. Iar *popoare* îi numește pe evrei, deoarece unii dintre ei făceau socoteli asupra [se sfātuiau în privința] asirienilor, pentru nevoia înconjurării cetății lor. Iar *boieri* numește pe voievozii oștilor asiriene. Cum însă se înțelege zicerea aceasta la răstignitorii Domnului, vei cunoaște dacă vei citi tâlcuirea ce am făcut la psalmul al doilea, unde vei afla deosebirea dintre neamuri, popoare și boierii iudeilor. Se înțelege însă aceasta și la tirani, și *neamuri* sunt semințiile cele osebite, care prin osebite locuri se porneau asupra creștinilor, iar prin *popoare* se înțeleg iarăși evreii, care prigoneau pe creștini împreună cu tiranii, iar *boierii* sunt împărații și ighemonii cei de pe alături, care-i munceau pe creștini.

* În Biblia de la 1914 se omite afirmația ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν, redată în schimb în Biblia Sinodală: *leapădă gândurile popoarelor*. Am inserat-o după cuviință.

11. Iar sfatul Domnului rămâne în veac,

Sfatul Domnului este propovăduirea Evangheliei (adică voia Domnului), fiindcă Domnul voia prin aceasta a se mântui toți cei ce cred, iar propovăduirea aceasta rămâne nebiruită până la sfârșitul veacului acesta¹⁴.

gândurile inimii Lui în neam și în neam.

Precum a zis mai sus cântătorul de psalmi, *sfaturi* și *gânduri* ale oamenilor, tot așa zice și acum: *sfat* și *gânduri* ale lui Dumnezeu. Și *sfat* adică (voie) este socotința ce se arată bună, iar *gând* este pomenirea cea simplă a lucrului, iar *în neam și în neam* obișnuiesc cei vechi a zice vremii celei îndelungate, care prin moștenire se întinde la toată seminția. Iar *inimă a lui Dumnezeu* s-a numit după omeneasca cuviință „voia lui Dumnezeu”, iar înțelesul zicerii este astfel: ceea ce voiește Dumnezeu, aceea rămâne totdeauna, și nu numai aceasta, ci și ceea ce va gândi. Pentru aceasta a zis Grigorie Teologul: „Și gândirea (în Dumnezeu) era lucru”. Însă cineva ar putea zice și altfel (după Marele Vasile), anume că *gânduri* ale lui Dumnezeu sunt Noul și Vechiul Testament, iar *neam* și *neam* este al evreilor și al creștinilor, că la evrei rămâne Vechiul Testament, iar Noul Testament rămâne la creștini. Însă zicerile acestea se pot înțelege simplu și pentru văzuții și nevăzuții vrăjmași care ne vrăjmășesc pe noi, cum că Domnul risipește sfaturile lor și că ceea ce voiește se face spre mântuirea noastră¹⁵.

¹⁴ Purtătorul de Dumnezeu Maxim zice: „Sfatul lui Dumnezeu și Tatăl ar fi negrăita deșertare a Unuia-Născut pentru îndumnezeirea firii noastre, după care (sfat) este circumscris sfârșitul tuturor veacurilor”. A zis însă și Marele Vasile: „Nu vezi și dogmele neamurilor, această filosofie zadarnică? Cât de subțiri și de prisos sunt filosofii lor în descoperirea învățăturilor prin teorii logice, în învățăturile etice și în celelalte dogme de inițiere [ale religiilor de „mistere”]? Cum s-au risipit toate, și cum s-au netrebnicit, și că acum singur adevărul Evangheliei stăpânește [ἐμπολιτεύεται de la ἐμπολιτεύω = a avea stăpânire cu drepturi civile, a fi parte integrantă în societate] în lume? Că multe sfaturi sunt în inimile oamenilor, dar sfatul Domnului a biruit”.

¹⁵ Iar Teodorit zice: „Cele zise au îndoită tâlcuire, căci nu a risipit numai sfaturile asirienilor, ci și ale lui Senahedrin, și ale lui Rabșache, arătând puterea și adevărul sfatului Său, ci a risipit și ridicările asupra Apostolilor ale neamurilor celor din toată lumea, și stăpânirea puterii Sale tuturor arătată o a făcut, că aceasta a însemnat-o proorocescul cuvânt, zicând: *Gândurile inimii Sale din neam în neam*”.

12. Fericit este neamul căruia Domnul este Dumnezeu al lui,

„Fericit, zice, este neamul acela care este stăpânit și iconomisit de Însuși Dumnezeu, un neam ca acesta însă (după dumnezeiescul Chiril) este numai neamul creștinilor, căruia Mântuitorul i-a făgăduit, zicând: *Și iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului* (Mt. 28: 20).”

poporul pe care l-a ales spre moștenire Luiși.

Noi, creștinii (după Marele Vasile), suntem *neam*, adică pentru că ne-am adunat din felurite neamuri și am crezut întru Hristos. Iar *popor* suntem pentru că, în locul poporului evreilor cel lepădat, noi am intrat în rânduiala aceuia și ne-am făcut popor al lui Dumnezeu, iar Mântuitorul ne-a ales spre moștenire Luiși, după cum este scris: *Voi da Ție neamurile moștenirea Ta* (Ps. 2: 8). Iar *neam fericit* suntem pentru dobândirea celor pentru noi gătite, de vom păzi poruncile lui Hristos¹⁶.

13. Din cer a privit Domnul,

Cam aceeași zicere se află și în Psalmul 13, stih 2, adică: *Domnul din cer a privit peste fiii oamenilor*. Drept care vezi acolo tâlcuirea acestuia.

văzut-a pe toți fii oamenilor.

Deoarece toți oamenii locuiesc sub cer, iar Domnul a căutat din cer pe pământ, apoi îi vede pe toți, și nici un om nu se poate ascunde și nici nu poate scăpa de ochiul lui Dumnezeu, Cel a toate văzător¹⁷.

¹⁶ Pentru aceasta, dumnezeiescul Vasile a zis: „De vreme ce mulți sunt chemați, dar puțini aleși, fericite nu pe cel chemat, ci pe cel ales. Care este însă pricina fericirii? Este așteptata moștenire a veșnicilor bunătăți”.

¹⁷ Marele Vasile însă zice: „Pe cei ce rămân în dregătoria lor, și care fac cele cuvenite firii omenești, Domnul îi privește de sus, iar pe cei ce au ajuns a fi în măsura cea mai de pe urmă a răutății, îi cercetează altfel. (...) *Că S-a coborât, zice, să vadă cetatea și turnul...*(Fac. 11: 5). Deci ia aminte la înaltul Privitor! Ia aminte la Cel ce de sus își pleacă ochii spre lucrările omenești, oriunde ai umbla, oriunde ai lucra, fie în întuneric, fie ziua, că cercetător ai asupra pe ochiul lui Dumnezeu”. Zice însă și dumnezeiescul Chiril: „Ia aminte la orice trebuie să faci, zice, la privirea cea din ceruri, că nu numai peste Israel (privește), ci peste toți fiii oamenilor care locuiesc în lume, că aceștia – adică mulțimea neamurilor, ceea ce este în tot pământul – s-au făcut moștenire spre mântuire prin Hristos, Mântuitorul tuturor (La Nichita)”.

14. Din lăcașul Său cel gata,

„Cerule, zice, este lăcașul lui Dumnezeu gata și îndemânic^{*} spre a privi de acolo cu lesnire toate cele ce sunt sub cer.”

privit-a spre toți cei ce locuiesc pe pământ.

De două ori a zis David *a privit spre pământ*, ca prin repetare să pună în frică pe cititori, ca, în toate lucrurile ce le fac, să nu se ascundă de Dumnezeu.

15. Cel ce a zidit deosebi inimile lor,

„Dumnezeu, zice, nu numai că privește oamenii și lucrările lor, ci ceea ce este mai înfricoșător, e aceea că El privește și cercetează și inimile oamenilor” (după Teodorit). Căci dacă Dumnezeu a zidit inimile, negreșit El știe și mișcările inimilor lor, pentru aceasta dar trebuie a ne teme, nu numai pentru că nu putem să ne ascundem de Dumnezeu când facem cele rele, ci și când le cugetăm, iar *deosebi* a zis în loc de „ne-a zidit inimile noastre deosebi, ferite de răutate și de amestecarea cu patimile, și osebite de ale celorlalte vietăți, ca pe niște [făpturi] raționale (după Marele Vasile)”.

Cel ce cunoaște toate lucrările lor.

Și aceasta este mare pricină pentru a se teme cineva și a se minuna de Dumnezeu, „pentru că El, zice, nu are trebuință de ochi, de urechi și de celelalte simțuri pentru a cunoaște faptele cu ele, ori cuvintele, ori gândurile oamenilor: ba, ci simplu pricepe și înțelege toate”¹⁸.

* πρόχειρον de la πρόχειρος = gata de a face [ce se cuvine].

¹⁸ Marele Vasile însă zice: „Faptele, zicem, și cugetările, și gândurile, și, peste tot, toată mișcarea omului (le știe Dumnezeu)”. Iar dumnezeiescul Chiril încheie [deduce] din aceasta următoarele. „Dumnezeu dar, într-un adevăr era Fiul, Cel ce știe inimile noastre, ca Cel ce le-a făcut pe ele îndeosebi, și toate lucrările celor de pe pământ, nemărturisindu-le cineva, adică nespunându-le, ci ca văzător al gândurilor, și privitor în inimi, și cunoscător de cele ascunse, căci cu El este lumina, precum s-a scris (cf. Dan. 2: 22). Iar mai cu seamă El Însuși este lumina. Și Iov zice: *Cel ce știe gândurile oamenilor...* (Iov 7: 19; La Nichita). Iar Eusebie zice: „S-a zis *deosebi* în loc de «cu deosebire și cu neasemănare [diferite] față de celelalte vietăți», că fiecare om își are gândul său ca o vistierie închisă, încât nici unul nu poate să priceapă cugetările celuilalt (La Nichita)”.

16. Nu se mântuiește împăratul prin putere multă, și uriașul nu se va mântui întru mulțimea vârtuții lui.

„Nu se mântuiește, zice, și nu se păzește *împăratul* pentru puterea lui cea multă, adică mulțime de ostași, de cai, de arme și de bogăție, nici *uriașul*, adică cel prea tare cu trupul, care nu se poate păzi nevătămat în virtutea bărbăției lui.” Căci și împăratul și uriașul cel prea tare și oricare altul se păzesc prin har, mântuindu-se cu puterea lui Dumnezeu, iar nu cu puterea sa.

17. Mincinos este calul spre mântuire,

„Neadevărat, zice, este calul și armăsarul spre a mântui pe călărețul său, că de multe ori însuși îl trânteste.”¹⁹

și întru mulțimea puterii sale nu se va mântui.

Calul, adică, armăsarul cel puternic nu se păzește în război cu puterea sa, pentru că și Senahedrin, împăratul asirienilor, multe oști și bogăție și cai având, nu s-a folosit cu nimic de la ele, pentru că răul [de el] rău s-a stricat și s-a pierdut, atât pe sine, cât și toate oștile sale. Pentru aceasta a zis și Solomon: *Calul se gătește în ziua războiului, însă biruința vine de la Domnul* (Pilde 21: 31)²⁰.

¹⁹ Iar Marele Vasile zice: „Calul a fost lepădat din întrebuințarea sfinților, și nici Israel, în zilele cele bune, când era în războaie, pare că nu s-a folosit de călărime, și nici vreunul din sfinți n-a socotit că este potrivit să folosească caii. Pentru aceasta, și legea cea dată prin Moise privitoare la împărați zice: *Să nu-ți înmulțești caii* (Deut. 17: 16)”. Zice însă și Teodorit: „Prin acestea ne-am învățat că nu se cuvine să ne bizuim nici pe volnicia trupului, nici în bărbăția sufletului, nici în iuțimea cailor, nici în mulțimea supușilor, că de acestea toate Senahedrin, fiind îmbelșugat, nu s-a folosit cu nimic din ele, primind desăvârșită pierdere”. [Iată adevărata filosofie creștină a vieții. De-a lungul istoriei s-a văzut limpede că cei ce au vrut să izbândească prin ei înșiși, sau să-și contruiască un loc „sigur” și „fericit” etc., au eșuat, că n-au *avut mână tare și braț înalt* de la Dumnezeu, ci bietele mijloace pământești ale „progresului” (unele dintre primele „succese” dobândite prin mijloace neconvenționale - *lucruri de mâini omenești* - le avem pomenite în psalmi), fie ele însuflețite sau neînsuflețite, care, pe măsură ce „îmbunătățesc” viața trupescă, o păgubesc pe cea sufletească, a duhului omului, ce se cere mai mult după Duhul lui Dumnezeu, și mai puțin către duhul acestei lumi. Dezamăgirile n-au fost și nu sunt din păcate decât pentru puținii un îndemn la ajutorul lui Dumnezeu. Dacă realitatea care ne înconjoară, cu care suntem în contact zilnic, nu pare să ne fie de învățătură de minte, atunci cine?]

²⁰ Și Isihie zice: „În deșert ne silim prin tăria sufletului, că în zadar punem împrejurul nostru puterea cea de la rudeni, prieteni și bogăție, că nimeni nu poate mântui pe altul

18. Iată, ochii Domnului spre cei ce se tem de Dânsul, și spre cei ce nădăjduiesc întru mila Lui.

Aceasta a zis-o cântătorul de psalmi și pentru alții, adică către cei ce se tem de Dumnezeu și nădăjduiesc întru mila Lui. Mai întâi însă și mai cu osebire, o a zis pentru Iezechia și pentru prietenii lui, care și ei erau temători de Dumnezeu și nădăjduiau întru Domnul.

19. Ca să izbăvească din moarte sufletele lor,

Aici David pune pricina și scopul pentru care Dumnezeu caută spre cei ce se tem de El, adică ca să-i izbăvească pe ei din moartea care-i aștepta din zi în zi să o pătimească de la asirieni, precum mai-nainte am zis la tâlcuirea Psalmului 29, unde zice: *Seara se va sălășlui plângerea* (v. 5).

și să hrănească sufletele lor în foamete.

„Pentru acest scop, zice, a căutat Domnul spre Iezechia și spre ai lui, pentru ca să-i hrănească în foametea ce o pătimeau din pricina înconjurării asirienilor, precum istorisește Cartea a IV-a a Împăraților.”

20. Iar sufletul nostru așteaptă* pe Domnul,

Aici David ne îndeamnă și ne cheamă pe noi, că în vremea ispitelor trebuie să stăruim întru Domnul, așteptând dumnezeiescul Lui ajutor, fiindcă pentru iubirea Lui suntem urâți de către cei necredincioși și de altă credință. Apoi spune și pricina așteptării.

că ajutorul și sprijinitorul nostru este.

„Pentru aceasta, zice, trebuie să stăruim întru Domnul, și să răbdăm ispitele cu pricina pentru Domnul, pentru că din multe suntem încredințați că nu până în sfârșit ne va lăsa fără ajutor, ci ne apără și ne ajută.”

fără numai prin ajutorul cel de sus. Și ia de pildă pe Goliat, și pe Faraon, că cel dintâi, uriaș și tare fiind, de David, de un copil simplu, a fost biruit, iar cel de-al doilea, cu mulțime de oști gonind pe Israel, marea o a avut ca mormânt (La Nichita)”.

* ὑπομένει de la ὑπομένω = a îndura, a răbda, a aștepta.

21. Că întru Dânsul se va veseli inima noastră,

„Nu numai, zice, că trebuie să așteptăm pe Domnul pentru că ne ajută, ci și pentru că inima noastră se va veseli printr-Însul, atunci când, după necaz, vom birui necazurile și ispitele.”²¹

și întru numele cel sfânt al Lui am nădăjduit.

Întru numele Lui am nădăjduit se înțelege aici prin perifrază, în loc de „întru Dânsul”, ori că „am nădăjduit întru chemarea numelui Lui”, pentru că și singură glăsuirea* dumnezeiescului nume poate să biruiască pe vrăjmași. Această zicere însă se poate înțelege și pentru creștinii care nădăjduiesc să biruiască pe văzuții și nevăzuții vrăjmași, deoarece se numesc cu mântuitorul nume al lui Hristos, că de la numele lui Hristos ne numim creștini, pentru că multe minuni a săvârșit și săvârșește acest sfânt și înfricoșător nume al lui Hristos chiar și numai prin numirea lui prin gură cu credință, căci: *Întru numele lui Hristos*, a zis Petru către slăbănog, *scoală-te și umblă* (Fapte 3: 6). Și alți nenumărați, nenumărate minuni ca acestea, prin El au făcut.

22. Fie, Doamne, mila Ta spre noi, precum am nădăjduit și noi întru Tine.

„Precum, zice, noi am nădăjduit întru Tine, Doamne, așa să se facă și mila Ta asupra noastră, și fiindcă noi cu fierbințeală și mult am nădăjduit întru Tine, apoi urmează ca și mila Ta multă să se facă asupra noastră.”²²

²¹ Marele Vasile însă zice: „Zicând cântătorul de psalmi că *suflul nostru așteaptă pe Domnul* [v. 20], zice astfel ca să arate că nu cu sila, nici înghesuit (constrâns) - arătând prin aceasta și răbdarea necazurilor -, ci cu toată bucuria primește relele ce i se fac pentru numele Domnului: „Nu numai că răbdăm, zice, ci și [simțim că] inima noastră se va veseli întru Dânsul”.

^{*} Lit.: ecfonisul.

²² Pentru aceasta a zis și Marele Vasile: „Vezi dar cu câtă pricepere s-a rugat, a sa așezare o a făcut măsură a dării îndurărilor lui Dumnezeu. Atâta zice: «Fie mila Ta asupra noastră, pe câtă nădejde am ajuns și noi a arunca spre Tine»”. Zice însă și Teodorit: „Cuvântul este prea mare și îndrăzneț, mai ales pentru cei ca noi, că cine a nădăjduit așa de mult, încât să zică cu îndrăzneală: «După nădejdea mea să măsoari mila Ta»? Aceasta însă și în Sfintele Evanghelii o a învățat Stăpânul, zicând: *Cu măsura cu care măsoarați, cu aceea vi se va măsura* (Mt.: 7: 2).

PSALMUL 33

Când și-a schimbat fața sa înaintea lui Abimelec, și l-a slobozit pe el și s-a dus*.

Când David fugea de Saul, s-a dus în Nobe*, cetatea preoților, și, aflând pe Abimelec, preotul cel mai cinstit, s-a prefăcut că este trimis de Saul pentru oarecare trebuință, și așa a cerut pâini și sabie și, negăsind altceva, a luat pâinile punerii-înainte, și a mâncat el și toți tovarășii săi, în afara rânduiei legii, pentru nevoia foamei, deoarece numai preoților le era îngăduit a mânca pâinile acelea²³. A mai luat încă David și sulita lui Goliat, care era păzită acolo ca un lucru afierosit Domnului²⁴.

Fugind însă de la Nobe, s-a dus în Gat, către împăratul Achiș, regele din Gat, care era de alt neam, iar de oamenii lui Achiș, fiindcă cunoșteau pe David și vorbeau de el într-ascuns*, temându-se David, s-a prefăcut că este nebun, și-și purta mâinile încoace și încolo [mergea în mâini], și bătea toba pe la porțile caselor, se arunca pe jos, balele îi curgeau din gură și i se prelingeau pe barbă, și astfel, fiind socotit că este ieșit din minți, a fost sloboz de către cei de alt neam și și-a mântuit viața. Aceasta cu adevărat este istoria, precum o povestește Cartea I a

* În Biblia 1914 este adăugată referința I Împărați 21: 13.

* Gr.: Νομβα = Nomba.

²³ Zice însă Teodorit: „Deși numai preoților li se împărțea hrană de acest fel, aici s-a scris și s-a însemnat despre tainele darului [Evangeliei], și mai-nainte s-a deschis credincioșilor ușa dumnezeieștii milostiviri, că de aici înainte nu s-a mai deosebit dumnezeiasca hrană numai preoților, ci stă înaintea celor ce voiesc a se împărtăși cu dumnezeieștile Taine”.

²⁴ Însă în Cartea I a Împăraților se povestește că David a cerut de la Abimelec sulita și sabie, și a luat numai sabia lui Goliat, deoarece sulita nu era acolo: *Și a zis preotul: Iată sabia lui Goliat filisteanul, pe care l-ai ucis în Valea Stejarului; ea este învelită într-o haină, după efod; de vrei, ia-o; alta afară de aceea n-am aici. David a răspuns: Ca ea nu mai este alta, dă-mi-o! și i-a dat-o* (I Împărați 21: 9). Pentru ce dar cea dintâi Carte a Împăraților povestește că, în vremea lui Abimelec preotul, David a luat pâinile punerii-înainte, iar Domnul zice că în vremea lui Abiatar a făcut aceasta? *Cum a intrat, zice, în casa lui Abiatar arhiereul?* (Mc. 2: 26). Răspundem că poate aceasta o zice Domnul pentru că Abiatar era fiul lui Abimelec, și trăia în acea vreme când și tatăl său era viu, precum se vede în aceeași povestire, unde se zice: *Și a scăpat fiul lui Abimelec, al cărui nume era Abiatar, și a zis Abiatar lui David* (cap. 22: 20). Teodorit însă zice că Abiatar avea două nume.

* Voind să-l vădească.

Împăraților, cap. 21. Unii însă, precum Teodorit, numesc pe Achiș, Abimelec, fiindcă acela avea două nume, iar schimbarea feței numește prefăcătoria de care s-a folosit David, cum că este trimis de Saul, pentru a nu-l prinde.

Însă, chiar dacă am zice că Abimelec are două nume, Cartea I a Împăraților povestește că David și-a schimbat fața la Achiș, împăratul din Gat, și la Abimelech preotul²⁵. Iar la Abimelec s-a prefăcut cum că a fost trimis de Saul. Pentru aceasta, Marele Vasile zice că Abimelec era un nume obștesc al împăraților din Gat, precum Cezarul sau Augustul au fost nume obștești ale împăraților romani. Și Faraon a fost nume obștesc al împăraților Egiptului. Drept aceea, Achiș, înaintea căruia și-a schimbat David fața, avea nume obștesc și împărătesc – Abimelec (fiindcă în vremea lui Avraam și a lui Isaac, în Scriptură se pomenește ca împărat Abimelec), iar adevăratul și osebitul nume era Achiș. Deci, fiindcă David s-a temut de acesta și a rămas slobod de el, bucurându-se, pentru aceasta cânta lui Dumnezeu psalmul acesta de mulțumire, căci l-a înțelepțit ca să se prefacă că este lipsit de minte, și să-și scape viața. Se potrivește însă psalmul acesta și fiecărui creștin ce ar scăpa de vreo primejdie aducătoare de moarte²⁶.

1. Binecuvânta-voi pe Domnul în toată vremea,

„Fiindcă am scăpat, zice, de primejdia morții, voi mulțumi lui Dumnezeu, Care m-a scăpat, cu nenumărate mulțumiri, că drept este totdeauna a lăuda pe Cel ce totdeauna îmi ajută.” Din aceste cuvinte învățându-se, Marele Pavel (după dumnezeiescul Chiril) zice tuturor creștinilor: *Rugați-vă neîncetat, întru toate mulțumiți* (I Tesal. 5: 17).

pururea lauda Lui în gura mea.

Și cum este cu putință (după Marele Vasile) a avea cineva lauda lui Dumnezeu în gura sa când, după nevoie, vorbește cu altul, ori când mănâncă, ori bea, ori doarme? Răspundem, după același Părinte, că este și gură înțelegătoare a omului dinăuntru, adică a sufletului și a inimii, prin care cineva poate mânca în mod înțelegător dumnezeieștile înțeleșuri, de unde, pentru această gură, însuși David zice aceasta: *Deschis-am gura mea și am tras Duh* (Ps 118: 131)* și:

²⁵ Că așa este scris: *Și s-a temut David de fața lui Achiș, împăratul din Gat, și și-a schimbat fața înaintea lui* (I Împărați 21: 13).

²⁶ Însemnează că psalmul acesta, în Scriptura evreiască, este alfabetic și literesc [elementar], căci la începuturile celor 22 de stihuri se pun cele 22 de litere ale alfabetului evreiesc, precum se vede în nou-tipărita Psaltire a lui Ioan Litinu.

* τὸ στόμα μου ἤνοιξα καὶ ἐύκυσσα πνεῦμα. Am dat și în original pentru a se vedea cum sunt omise sau traduse greșit pasaje importante din Scriptură, care Scriptură a Sfântului

Deschide gura ta, și o voi umple pe ea. Iar această gură înțelegătoare a omului nu se oprește niciodată a pomeni pe Dumnezeu și a-L lăuda totdeauna la cei treji și care-și au mintea în inima lor. Și după alt chip încă: „În toată vremea, zice, adică în cea cuviincioasă, și totdeauna, adică când trebuința o cere, se cuvine ca prin gura aceasta simțită să lăudăm pe Dumnezeu, atunci când nu ne împiedică la aceasta vreo trebuință neapărată”. Iar cu gura cea înțelegătoare a inimii și cu cuvântul cel dinăuntru care grăiește în inimă, se cuvine să numim și să pomenim pe Dumnezeu mai mult decât răsuflăm, precum zice Grigorie Teologul: „Trebuie a-L pomeni pe Dumnezeu mai mult decât răsuflăm”. Încă și în Cântarea Cântărilor este scris: *Eu dorm, iar inima mea priveghează* (cap. 5: 3)²⁷.

Sinod urmează în bună parte varianta evreiască, desființată realmente prin economie divină pentru varianta Septuagintei. La fel avem în Ps. 95: 5: ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν δαίμόνια = *toți dumnezeii neamurilor sunt draci și nu idoli*, cum avem astăzi. O greșeală de aceeași gravitate avem și în Psalmii 11: 5 sau 103: 2, unde, urmându-se versiunea ebraică, se fac greșeli destul de grave de ordin dogmatic. Duhul a făcut ca traducerea Septuagintei să aibă un nivel duhovnicesc și dogmatic superior celei evreiești, potrivit adică noii revelații aduse de Hristos. Acest lucru, evidențiat de Sfinții Părinți, nu e luat în seamă de critica actuală, care adesea se complace în comparații nesfârșit de deșarte. Exemplele pot continua. Dacă varianta evreiască (ceea ce s-a mai păstrat, în aramaică, recenzată de cărturari evrei potriviți creștinilor), și nu cea originală, a mai fost folosită de unii Sfinți Părinți, a fost doar în virtutea unor interese mai mult de ordin filologic, în nici un caz luându-se drept versiune egală în valoare cu Septuaginta, aceasta nepunându-se – din câte știu – pe primul plan, în detrimentul variantelor semantice ale versiunii evreiești, așa cum se face astăzi. Oricum ar fi, să nu uităm că, în cele din urmă – după Apostolul Pavel - nu litera este ceea ce face omul viu, ci Duhul. Tot astfel, Biserica nu a condiționat dobândirea mântuirii de cunoașterea „desăvârșită” a Scripturii, ci de cunoașterea directă a lui Hristos și a ceea ce a făcut El sau comuniunea cu El, de urmarea Lui, și mai puțin de însușirea anumitor „subtilități” biblice care, deși și ele sunt inspirate de Duhul, fac în general obiectul studiilor și „spiritualității” deșarte evreiești, protestante și romano-catolice, specializate pe litera ucigașă de care vorbea Apostolul Pavel.

²⁷ De unde a zis și dumnezeiescul Chiril: „De cuviință este, cu neîncetate și oarecum necurmăte cuvinte de laudă pururea întrebuițând noi, să socotim că din parte-ne întindem [laude] spre Dumnezeu, mulțumindu-I pentru cele ce le avem de la Dânsul, că viței și berbeci nu cere de la noi, ci va primi jertfă de laudă cântările cele de mulțumire”. Iar Marele Vasile zice: „Se poate ca, după cum sfătuiește Apostolul, sânguitorul să le facă pe toate spre slava lui Dumnezeu, și tot graiul, și toată lucrarea gânditoare să aibă putere de laudă, că ori de mănâncă, ori de bea, dreptul pe toate le face spre slava lui Dumnezeu, inima unuia ca acesta, chiar dormind, priveghează... Așa cum, de cele mai multe ori, nălucirile cele din somn sunt răsunări [ecouri] ale gândirii de peste zi”.

2. Întru Domnul se va lăuda sufletul meu;

„Nu voiesc, zice, să fiu lăudat de oameni pentru faptele mele bune, ci pentru Dumnezeu, adică pentru că am pe Dumnezeu, Care-mi ajută.” Iar *sufletul meu* a zis în loc de „eu”, prin perifrază²⁸.

să audă cei blânzi și să se veselească.

„Să audă, zice, cei blânzi, că eu m-am izbăvit de primejdie cu preaslăvire.” *Blânzi* însă numește pe nepomenitorii de rău, cei ce nu răsplătesc răul cu rău, precum era și David acesta²⁹. Și *să se veselească* pentru că Dumnezeu nu doar că trece cu vederea niște blânzi ca aceștia, ci și îi păzește pe ei de primejdii, ca și cum ar zice: „Să mă aibă pe mine pildă blânzii, și să nădăjduiască întru Dumnezeu”.

3. Slăviți pe Domnul împreună cu mine, și să înălțăm numele Lui împreună.

Încă către cei blânzi întinde [cuvântul] Prooroc-împăratul, și-i cheamă spre a slăvi și a înălța împreună pe Domnul. Cum înălță cineva și slăvește pe Dumnezeu, am spus la stihul întâi al Psalmului 29, deci vezi acolo³⁰.

²⁸ Zice însă dumnezeiescul Grigorie: „Acest glas, potrivit și cu adevărat, nu îl zic cei sufletești, adică nici unul din cei ce viază după trup, ci vreunul dintre cei duhovnicești și iubitor ales de viață minunată”. Și Marele Vasile: „Dacă cineva, pentru frumusețea trupului, ori pentru nobilitatea [vița nobilă a] născătorilor săi se laudă, sufletul lui se laudă nu întru Domnul, ci fiecare din cei de acest fel întru deșertăciune este... Că destul ne este nouă, către [πρὸς] toată dregătoria [ἀξίωμα = vrednicia, cinstea, reputația, poziția], a ne numi robi ai unui Stăpân ca Acesta”.

²⁹ Marele Vasile însă îi numește blânzi: „Pe cei smeriți cu moravurile, și pe cei ce au scăpat de toate patimile, încât nici o tulburare nu locuiește în sufletele lor, aceștia [deci] se numesc blânzi”.

³⁰ Iar Marele Vasile zice: „Mărește pe Domnul, Cel ce are minte mare și cugetare înaltă, și cu mintea trează suferă ispitele cele pentru cinstirea de Dumnezeu, iar apoi și cel cu minte mare și vederi adânci privește măririle zidirii, ca din mărimea și frumusețea zidirilor să privească cu mintea pe Făcătorul lor”. [Cel ce se deschide minunii infinității de sensuri pe care Dumnezeu le-a sădit în lume, și în final spre Dumnezeu, Cel aflat printr-o privire în adâncul acestor sensuri, dobândește o minte înaltă, deschisă iubirii și atentă la suferința tuturor, capabilă să sufere toate pentru bucuria de „măririle zidirii”.] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Fiindcă o simplă minte și cugetare a unui om nu poate nici cât de puțin a ajunge spre priceperea măririlor lui Dumnezeu, pe toți cei blânzi, împreună cu sine îi ia la împărtășirea acestei lucrări (...) ca prin toți să Se mărească Dumnezeu”.

4. Căutat-am pe Domnul și m-a auzit,

Aici povestește David cum a scăpat de primejdie: „În mijlocul primejdiilor, zice, aflându-mă eu, și neavând pe nimeni ajutor, cu fierbințeală și cu durere de inimă am cerut pe Domnul spre ajutorul meu, și în grabă m-a auzit”.

și din toate necazurile mele m-a izbăvit.

Felurite necazuri au urmat lui David mai-nainte de a scrie psalmul acesta, adică pentru că urma să se dea de către împăratul Achiș lui Saul, pentru că urma să fie necinstit și ocărât, apoi să fie chinuit, iar după toate acestea, să fie omorât cu amar, și pentru aceasta zice aici că din toate aceste necazuri ale sale l-a izbăvit pe el Domnul³¹.

5. Aproiați-vă de Dânsul și vă luminați, și fețele voastre nu se vor rușina.

Necazul și întristarea obișnuiește a întuneca mintea, pentru aceasta zice și Proorocul: „Câți vă aflați în întunericul necazului și al întristării, apropiați-vă de Dumnezeu, căutându-l pe El cu fierbințeală, precum și eu L-am căutat. Și cu adevărat vă veți lumina cu bucuria și veselia cea de la Dânsul, care risipește tot norul cel întunecat al întristării inimii voastre, și fețele voastre, adică voi, nu vă veți [nu se vor] rușina de nădejtile mântuirii cele către Dumnezeu”. După analogie însă, cuvântul este despre Sfântul Botez, precum tâlcuiește Teodorit, căci cântătorul de psalmi îndeamnă pe oameni, zicând: „Oamenilor, apropiați-vă

Zice însă și Teodorit: „Nu suferă ca singur să alcătuiască lauda, ci pe părtașii blândeții îi face părtași cântării celei de laudă”. A zis și Didim că: „Precum celor ce spurcă numele lui Dumnezeu, nu numele Lui îl spurcă, ci atâta [înșiși ei] se spurcă cei ce numesc și fac cele spurcate, tot astfel Se sfințește [și Dumnezeu] din lucrările și cugetările noastre”. Pentru aceasta și Mântuitorul, pe lângă altele, și aceasta o zice în rugăciune: *Sfințească-Se numele Tău*. Nu doar pentru însuși numele, nefiind [el] sfânt, să se facă sfânt, că lucru al rugăciunii este a Se sfinți El întru noi, cu sfințenie gândind și lucrând noi (La Nichita)”. [Hula sau virtutea noastră este ca un fel de „bumerang” care se întoarce la noi cu spurcăciune sau sfințenie. Când spunem sfințească-se numele Tău, zicem cumva: „Lucrează întru noi, cu lumina prezenței Tale pătrunde-ne, ca să ne faci precum ești și Tu – sfinți, adică.]

³¹ Zice însă și Marele Vasile: „Toată viața dreptului este necăjită [plină de necazuri]. (...) Însă Dumnezeu izbăvește din necaz pe sfinții Săi, nelăsându-i pe ei neispitiți, ci dăruindu-le răbdare, că necazul lucrează răbdare, iar răbdarea – cercare; cel ce se ferește de necaz se lipsește pe sine de cercare (adică de a fi ales și plăcut lui Dumnezeu)”.

de Dumnezeu prin credință și luați Sfântul Botez, care luminează sufletele voastre și curățește ochii minții voastre, prin urmare și fețele voastre, adică voi, nu se vor rușina, fiindcă v-ați spălat cu Botezul de pricinile rușinii, care sunt păcatele”³².

6. Săracul acesta a strigat, și Domnul l-a auzit pe el, și din toate necazurile lui l-a mântuit.

Acesta este arătător* și se înțelege în loc de „eu”, adică: „Eu, zice, săracul, pe care mă vedeți, am strigat către Dumnezeu în vremea necazului meu, și Dumnezeu m-a auzit, și din tot necazul m-a mântuit”. *Sărac* însă se numește David pe sine, lipsit fiind de tot ajutorul omenesc, ori sărac se zice pentru sărăcia și simplitatea neamului său, că, fiind simplu păstor, s-a făcut împărat vestit (după Teodorit).

7. Străjui-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de el.

„Îngerul lui Dumnezeu, zice, îngrădește împrejur pe cel ce se teme de Domnul.” Și vezi câtă putere are îngerul păzitor al vieții fiecărui creștin, pentru că, unul fiind, se aseamănă cu o oaste și cu o tabără întregă (după Marele Vasile). Iar *temători de Dumnezeu* numește pe cei care păzesc poruncile Lui, căci după Grigorie Teologul: „Frica lui Dumnezeu este păzirea poruncilor”³³.

³² Înfricoșător cuvânt zice Marele Vasile despre rușinare păcătoșilor: „Și dar mai înfricoșătoare este rușinea decât întunericul și focul cel veșnic, cu care rușine au să se înveșnicească păcătoșii, pururea având înaintea ochilor urmele păcatului pe care l-au făcut cu trupul, rămânând întru pomenirea sufletului lor în veac, ca din oarecare vopsea care nu se șterge”. Zice însă și Teodorit: „Cel ce se apropie de Dumnezeu cu credință primește rază de lumină înțelegătoare”. Ceea ce și Marele Moise, care s-a slăvit la față pentru ceea ce a văzut, aceasta și acum, mai-nainte, o a zis David: *Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne* (Ps. 4: 7)”.
* δεικτικὸν de la δεικτικὸς = (lingv.) deictic, arătător, care demonstrează, întărește un termen.

³³ Iar Marele Vasile zice: „Tot celui ce crede întru Domnul, înger îi stă aproape, dar dacă vreodată, noi, având fapte rele, îl vom goni de la noi [putoarea faptelor noastre rele îl va scârbi, încât se poate zice că îl alungăm], că așa cum fumul le izgonește pe albine, iar putoarea pe porumbei, tot astfel și pe îngerul păzitor al vieții noastre, păcatul cel vrednic de multe lacrimi și puturos îl depărtează. De vei avea în sufletul tău fapte vrednice de îngereasca pază, Dumnezeu îți va pune numaidecât apărător și păzitor, și te va păzi cu străjuire de îngeri. Că așa și Iacov (după Teodorit), rugându-se, a zis: *Îngerul cel ce m-a izbăvit pe mine din toate relele...* (Fac. 48: 16). Și Zaharia Proorocul zice: *Îngerul cel ce grăiește întru mine* (Zah. 1: 9).

8. Gustați și vedeți că bun este Domnul;

„Cunoașteți, zice, și voi, cei ce vă temeți de Dumnezeu, că bun și milostiv este Domnul.” Că *gust* numește aici cunoștința, ca și cum ar zice: „Veți cunoaște de veți striga și voi către El, precum am strigat eu, și de-L veți căuta cu fierbințeală, și de veți nădăjdui întru El fără stânjenire, așa cum și eu L-am căutat și am nădăjduit întru El”. Se înțelege și într-alt fel (după Teodorit), anume că David îndeamnă pe creștini să se împărtășească cu Preacuratul Trup și Preacuratul Sânge al Domnului, pentru că cei ce cu vrednicie gustă acestea și se împărtășesc, aceia îndată simt gânditor întru ei ajutorul lui Dumnezeu și harul Lui³⁴.

fericit bărbatul care nădăjduiește spre Dânsul.

Dacă cel ce nădăjduiește spre om este blestemat, precum zice Proorocul Ieremia: *Blestemat este bărbatul cel ce nădăjduiește spre om* (Ier. 17: 5), urmează dimpotrivă și că fericit este acela care nădăjduiește spre Domnul, precum zice David aici.

9. Temeți-vă de Domnul toți sfinții Lui,

Sfinți numește David pe cei ce sunt afierosiți lui Dumnezeu: „Temeți-vă dar, zice, de Dumnezeu, voi, sfinților, pentru că frica Domnului leagă și înfricoșează necuvenitele porniri ale patimilor: *Pătrunde cu frica Ta*, zice, *cărnurile mele* (Ps. 118: 120). Iar după aceasta spune și care este câștigul dumnezeieștii temeri.

³⁴ *Gustați* însă a zis, și nu „săturați-vă”, căci acum din parte cunoaștem, și ca prin oglindă și ghicitură vedem adevărul. Va ajunge însă oarecând a se face nouă arvuna aceasta de acum și gustarea aceasta a darului desăvârșită câștigare, pentru care și David a zis în altă parte: *Sătura-mă-voi când se va arăta slava Ta* (Ps. 16: 15). Că precum firea mierii nu poate atât cu cuvântul să-și arate dulceața la cei ce nu o cunosc, cât se înțelege un simțirea gustului, tot așa și bunătatea Domnului. Acestea sunt cuvinte ale Marelui Vasile. A zis însă și dumnezeiescul Chiril: „Dulceața mierii, cum o voi spune celor ce nu o cunosc? Decât cuvântul, simțirea este mai lucrătoare spre lucrare, și precum gustările fierturilor curat își arată substanța care este într-însele, după gust – dulceața, tot așa și zicerile goale [simple, nesprijinite de un înțeles abstract] tâlcuiesc mai bine dumnezeieștile daruri, iar dacă ar veni cineva oarecum în cercarea lor, atunci din mai mult vor înțelege arătat lucrarea darului celui ce este într-însele. Drept aceea, celor ce încă n-au gustat din dulceața lui Dumnezeu, mult mai bine este a le zice: *Gustați și vedeți că bun este Domnul*. Iar Eusebie zice că: „David, simțindu-se împărtășit de oarecare putere din hrana sfințitelor pâini (pe care le-a mâncat de la Abimelec), către asemenea gustare pofteste, vestind prin semne [σύμβολον = simboluri, semne] pâinile vieții (La Nichita)”.

că nu este lipsă celor ce se tem de Dânsul.

„Aceia, zice, care au sădit în inima lor frica de Dumnezeu, aceia nu vor avea lipsă de nici o virtute, pentru că temerea de Dumnezeu îi silește spre a cugeta despre toate virtuțile.” Însă cineva ar putea zice și altfel, anume că cei ce se tem de Domnul nu au nici o lipsă, căci ei au drept îmbrăcăminte Sfântul Botez, iar hrană, Trupul și Sângele Domnului, iar armă, cinstita cruce, și, pe scurt, au toate câte le trebuie pentru mântuire³⁵.

10. Bogații au sărăcit și au flămânzit; iar cei ce-L caută pe Domnul nu se vor lipsi de tot binele*.

După ce David a zis mai sus că nu este lipsă celor ce se tem de Domnul, acum adeverește cuvântul, zicând mai lămurit și cu hotărâre că bogații, adică cei cu bogăția lumii acesteia, de multe ori sărăcesc și flămânzesc, lipsindu-se de pâinea cea de toate zilele, deoarece simțita bogăție este necredincioasă* și lesne

³⁵ Iar cum că despre temerea cea [de]săvârșitoare [care împlinește pe om] vorbește aici Proorocul, vezi tâlcuirea zicerii: *Frica Domnului este curată*, la Psalmul 18, stih 10. Iar Sfântul Maxim și Sfântul Dorotei zic că, de nu va dobândi cineva mai-nainte frica introducătoare [εἰσαγωγῆκον = începătoare, specifică începătorilor, preliminară, bază a urcușului cunoașterii lui Dumnezeu], nu o va putea dobândi pe cea împlinitoare [desăvârșitoare]: *Că începutul înțelepciunii este frica de Domnul* (adică cea introducătoare), care păzește sufletul de toată spoiala cea rea, căci prin frica Domnului fiecare se poate abate de la răutate. Adaugă însă și Sfântul Chiril: „...Și după îndemnare încă, Dumnezeu cu adevărat împarte celor ce se tem de El cele îndestulătoare vieții, și pe nici unul nu va trece cu vederea întru lipsa celor de nevoie, de vor ajunge ei cândva a fi în nevoie, ci nelipsiți așa vor fi de tot binele, încât vor putea da și altora”.

* Iată aici și cunoscuta cântare de la rânduiala Litiei.

* Trad. lit. Bogăția este aici aproape personificată. Ea este necredincioasă, infidelă, nu respectă ceea ce-i pretinde că-i asigură celui ce o caută, deoarece nu a fost afierosită lui Dumnezeu, Cel ce ne-a dat-o. Chestiunea nu este simplă. În Lc. 16: 9, Hristos ne spune să ne facem prieteni cu bogăția nedreaptă (lit. mamona nedreptății). Zice astfel pentru că toată bogăția pământului era (și pentru mulți încă mai este) folosită mai mult după legi omenești, omul considerându-se proprietar și deținător al ei în niscai meșteșug sau afacere a lui. Dar, chiar și așa, Dumnezeu face pogorământ și o îngăduie în anumite condiții. În fața lui Dumnezeu, sau a iminentei judecăți, omul vede deșertăciunea acestei bogății și începe și face milostenie, fie de frică sau din îndemnul lui Dumnezeu (cf. Lc. 16: 3; Mt. 5: 25), fie din iubire (care nu exclude frica; cf. Lc. 15: 8 ș.u.; Mt. 13: 44 și urm. etc.). Deci bogăția ca atare, dacă nu este folosită în scopuri binecuvântate (cf. Lc. 12: 20), sau pentru ajutorarea și mântuirea oamenilor, ci în scopuri egoiste, din îndemnul diavolilor, se face necredincioasă, aruncându-ne în deznădejde atunci când suntem lipsiți de ea. Și încă

schimbătoare, iar cei ce caută pe Dumnezeu prin dumnezeiasca temere și prin calea stăpâneștilor porunci nu se vor lipsi de nici una din bunătățile cele dumnezeiești și cerești³⁶, fiindcă de bunătățile cele simțite și omenești unii ca aceștia sunt lipsiți cam de multe ori, pentru că umblă pe calea cea strâmtă și ostenicioasă. Dar zicerea aceasta este și ghicitură, arătându-i pe iudei (după Marele Vasile și după Teodorit) care, bogați fiind mai-nainte, și cu împărăția și cu cetățile, și cu mulțimea ostașilor, și cu vestita biserică din Ierusalim, și cu dumnezeiasca lege, cuvântul* lui Dumnezeu și cercetarea Lui, însă în urmă s-au sărăcit de toate acestea, pentru că au răstignit nebunește pe Stăpânul Hristos, pe Cel bogat întru milă, Care pentru noi a sărăcit. Și pentru că au omorât pâinea vieții, ei [fost cei care] au flămânzit, iar neamurile cele ce caută pe Domnul și care au crezut într-Însul au crescut, cresc și vor crește încă mai mult cu darul lui Hristos.

Diapsalma.

11. Veniți, fiilor, ascultați-mă, frica Domnului vă voi învăța pe voi.

Acest glas este din așezarea cea dinlăuntru a adevăratului învățător, care cheamă pe ucenicii săi la învățătură ca un părinte. Căci ucenicul este fiu duhovnicesc al Învățătorului (după dumnezeiescul Vasile), pentru că se zidește și se formează de dânsul întru fapta bună și, prin urmare, se naște. *Veniți, zice, fiilor,*

ceva: a cere cuiva să facă milostenie, sau alte acte de acest fel, fără ca acesta să aibă o motivație profundă – descoperirea bogăției duhovnicești a lui Hristos, ce covârșește și pierde pentru tot cel ce o află toată pofta de bogăție și slavă lumească – înseamnă a-l silui și a-l face și mai refractar, așa încât se poate spune că cei care mai propovăduiesc oamenilor câte ceva să nu se mire de ce nu obțin roade (cei cărora li se propune împlinirea unei porunci nu li se binevestește mai **întâi** Împărăția - de care cei ce propovăduiesc trebuie în mod obligatoriu să se fi împărtășit – ci niscai sfaturi evanghelice și rânduieli bisericesti).

³⁶ Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Pentru bunătățile cele ce se păstrează întru veșnica odihnă, se poate zice *de tot binele*, că câștigările cele trupești au mai multă durere decât îndulcire... Zidească-ne dar pe noi cuvântul și spre defăimarea trupestii bogății, învățându-ne neadeverirea [ἀβέβαιον = nestatornicia, nesiguranța] averii banilor, că lesne mutătoare [gata întotdeauna a fi pierdută, a cădea] este bogăția, și oarecum ca valul purtat de sila vânturilor, împinsă fiind într-o parte și în alta”. Zice însă și Teodorit: „Bogăția are multe prefaceri, și cel ce astăzi este bogat, după puțină vreme, a căzut în sărăcie”.

* ὁμιλίαν de la ὁμιλία = comuniune, asociere; predică, îndrumare; împreună-ședere. Mitropolitul Veniamin redă prin „voroava” (...). În contextul de față poate că s-ar potrivi toate sensurile la un loc: împreună-șederea cu Dumnezeu, comuniunea cu El și îndrumarea de la El.

ascultați-mă; și a zis frica Domnului, spre deosebire de frica demonului, pe care acesta o pricinuieste în suflet, despre care în alt loc zice: Izbăvește sufletul meu de frica vrăjmașului (Ps. 63: 1)³⁷.

12. Cine este omul cel ce voiește viața?

Fiindcă cântătorul de psalmi a zis mai sus *veniți*, pentru aceasta, acum, nu-i cheamă pe toți, ci pe cei ce voiesc viața, nu viața aceasta obștească pe care o au vietățile necuvântătoare, ci pe cea veșnică și nemuritoare (precum zic Vasile, Chiril și Teodorit), căci aceasta este mai mult **moarte** [s. n.] decât viață, pentru aceasta și Apostolul zicea despre aceasta: *Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia* (Rom. 7: 24), moarte numind viața în trup.

Care iubește să vadă zile bune?

„Care om, zice, este acela care iubește să dobândească zile bune?” Însă zice *zile* nu ale veacului acestuia (după Vasile și Chiril), pentru că acestea sunt rele, precum zice Iacov: *Puține s-au făcut zilele anilor vieții mele* (Fac. 47: 9). Și Marele Pavel zice: *...Răscumpărând vremea, că zilele sunt rele* (Ef. 5: 16). Deci vorbește despre zile bune, adică despre cele ale veacului viitor, că veacul acela are zile bune pentru negrăita lumină a lui Dumnezeu, și pentru bucuria cea veșnică și nesfârșită.

Oprește-ți limba de la rău,

De aici, David începe să sfătuiască pe oameni la lucrările și isprăvile dumnezeieștii temeri, cea începătoare și introducătoare*. Iar mai întâi de toate propune spre învățătură limba, pentru că aceasta, deși este o mică parte a trupului, lesne se povârnește spre păcat (după Teodorit), și prea lesnicioasă spre tot felul de răutate (precum zice Marele Vasile), căci limba se face organ al hulelor celor asupra lui Dumnezeu și ocărilor celor asupra oamenilor, făcându-se pricinuitoare truștilor poște celor de rușine – clevetește, grăiește de rău, prihănește, uneltește

³⁷ „Vrăjmaș este frica (după dumnezeiescul Vasile), cea care pricinuieste într-o nouă temerea de moarte și care ne înduplecă a ne teme de covârșirile fețelor [de cei superiori nouă în anumite privințe, care ne-ar putea pricinui, chipurile, neplăceri de diferite feluri], căci cum va putea, oare, cel ce se teme de acestea în vremea mărturisirii [muceniei], adică să stea împotriva păcatului?” Zice însă și Isihie: „Veniți, zice, cei de aproape și cei de departe, ca cei ce sunt departe să se apropie, iar cei ce sunt aproape, mai aproape să se facă, ascultare, ca Părintelui, aducând lui Dumnezeu”.

* εἰσαγωγῆτικῆ de la εἰσαγωγῆκος = introductivă, inițiativă, care inițiază pe ucenic în diferite taine dumnezeiești.

vicleșuguri, amăgește pe cei simpli, mărturisește împotriva celor nevinovați, face jurăminte mincinoase și, zicând pe scurt, limba este slugă și unealtă a toată răutatea³⁸.

și buzele tale să nu grăiască vicleșug.

Vicleșugul (după Marele Vasile) este o ascunsă facere de rău, care se lucrează cu fățerie de bine. Deci se cuvine să luăm aminte, fraților, pentru că, zicând mai sus David: *Oprește-ți limba de la rău*, a cuprins obștește împreună tot cuvântul rău, iar acum pomenește de viclenie într-un chip mai deosebit, pentru că aceasta este un rău prea cumplit, căci se face cu un chip atât de ascuns, încât cu anevoie poate cineva scăpa de el. Că mai întâi diavolul a fost cel ce a vărsat această otravă a vicleșugului în urechile Evei, zicând către dânsa: *În ziua în care veți mânca dintr-însul, veți fi ca niște dumnezei, cunoscând binele și răul* (Fac. 3: 15), iar de atunci încolo, răul acesta al vicleniei s-a vărsat peste toți oamenii mai mult decât oricare altul³⁹.

13. Ferește-te de rău și fă binele,

Vezi, o cititorule, rânduială preabună, pe care o întrebuințează Prooroc-împăratul, că de vreme ce cuvântul este mai grabnic și mai lesnicios [slobod, înclinat] la păcat decât fapta și lucrarea, de aceea a zis să ne depărtăm de cuvântul rău. *Oprește*, zice, *limba de la rău*, căci cuvântul este cale și drum care duce pe om la faptă, precum zic înțelepții, și mai ales dumnezeiescul Hrisostom. Al doilea, David oprește de la fapta cea rea, precum zice aici: *Ferește-te de rău*. Și al treilea, suie pe om la lucrarea binelui, după ce mai întâi a scos din mijloc împiedicările răului, pentru că precum este cu neputință să-și recapete cineva sănătatea de nu se va slobodi mai-nainte de boală, tot astfel este cu neputință a face cineva binele, de nu se va lăsa mai întâi de la a face răul (precum tâlcuiește Marele Vasile). Vezi însă că nu este îndeajuns spre mântuire numai a se depărta cineva de la rău, ci trebuie încă a face binele, pentru că, de se va lăsa cineva de la rău, și nu va face și binele, însăși aceasta – a nu face binele – este o altă răutate, ca o nelucrare a

³⁸ Zice însă și dumnezeiescul Chiril: „Mare lucru este înfrânarea limbii și, dimpotrivă, este o boală cu totul cumplită neînfrânarea ei”. Iar Cuviosul Dorotei zice: „Mai întâi a zis *veniți*, chemând fapta bună, apoi a adăugat *fiilor*; *fi* însă numesc sfinții pe cei ce prin cuvântul lor se transformă [μεταμορφούμενους de la μεταμορφόω = a se transforma, transfigura] dintru răutate în virtute și, în sfârșit, taie lucrarea răului prin frica de Dumnezeu. Că zicerea *oprește-ți limba de la rău* înseamnă a nu răni conștiința aproapelui prin vreo vorbă, a nu grăi de rău pe cineva și a nu mânja pe cineva”.

³⁹ Zice însă Sfântul Dorotei: „Că a nu grăi cu buze de vicleșug înseamnă a nu vicleni împotriva aproapelui”.

binelui. Ori și altfel: „*Ferește-te de rău și fă binele*, ferirea de rău isprăvește-o, ca să nu te muncești, iar facerea de bine săvârșește-o, ca să te încununezi”⁴⁰.

caută pacea și o urmează pe ea.

Pacea este capul* bunătăților (după Hrisostom), pe care și Domnul o a lăsat Ucenicilor săi ca pe o moștenire, zicând: *Pace las vouă, pacea mea dau vouă* (In. 14: 27). Pentru că cel ce are pace cu Dumnezeu și cu oamenii, acela este mai presus de toată patima. Deci nu zice simplu să cauți pacea, ci „caut-o cu sârguință și cu osârdie mare”, că aceasta însemnează aici zicerea *o urmează*, adică dacă pacea fuge de la tine, tu aleargă în urma ei, și aleargă până ce o ajungi, și să o prinzi, iar prinzând-o, să o faci să intre în inima ta⁴¹. Adică de are cineva vrajbă și tulburare cu tine, și nu vrea să se împace, tu aleargă și nu lăsa până ce vă veți împăca unul cu altul.

14. Ochii Domnului spre cei dreپți, și urechile Lui spre rugăciunea lor.

Ochii Domnului sunt (după Marele Vasile) puterea cea văzătoare a Domnului prin care privește ființele, iar urechile Domnului sunt puterea Sa prin care aude cuvintele. Zice dar David că Dumnezeu de-a pururea privește spre cei dreپți, veselindu-Se de faptele lor cele bune, și ascultă rugăciunile lor, pentru că sunt vrednici de a fi ascultați, iar *dreپți* numește aici pe cei îmbunătățiți.

⁴⁰ Iar dumnezeiescul Dorotei zice: „Zicând mai întâi David puține oarecari păcate, grăirea de rău și viclesugul, adaugă un cuvânt cuprinzător pentru toate păcatele, zicând: *Ferește-te de rău*”. Iar purtătorul de Dumnezeu Maxim tâlcuiește aceasta așa: „*Ferește-te de rău*, adică luptă-te cu vrăjmașii tăi (diavolii) ca să împruținezi patimile, și iarăși luptă-te, ca să câștigi faptele cele bune, și apoi fii treaz, ca să le păzești pe acestea. Aceasta înseamnă a lucra și a păstra (pe care lucru, Dumnezeu adică l-a poruncit lui Adam în rai: a-l lucra și a-l păzi”.

* κεφάλαιον de la κεφάλαιος = cap, principiu, sumă.

⁴¹ Zice însă și Marele Vasile: „Caută pacea, dezlegarea de gâlcevile lumii, câștigă-ți minte liniștită, o așezare neînvăluită și netulburată a sufletului, care nici de patimă să se clătească, nici de mincinoasele dogme cele ce prin cuvinte înduplecătoare trag spre a le da crezare. Cel ce caută pacea, pe Hristos caută, că Acesta este pacea noastră”. A zis însă și dumnezeiescul Chiril: „Și într-alt chip încă caută pacea. Dar care pace? De s-ar putea, mai întâi, să fie către Dumnezeu, iar a doua după rânduiala oamenilor cei de o credință și o socotință: către Dumnezeu vom fi împăcați sârguindu-ne și a cugeta împreună și a împlini cele plăcute Lui; iar apoi către cei de o credință cu noi, neluptându-ne cu ei”. Zice însă și Teodorit: „Ce este capul bunătăților? *Caută pacea și o urmează pe ea!* Cel pașnic, îmbrățișând pacea către toți, nu jefuiește pe ascuns cele ascunse ale aproapelui, nici nu îndrăznește a face ucideri, nu bântuiește nici pe la nunți străine [nu preacurvește cu soția altuia], nici nu grăiește de rău, nici face rău, ci face bine, poartă de grijă în parte, apără cu cuvântul, se primejduiește împreună cu aproapele, împreună se nevoiește, că astfel este dragostea curată și adevăratul prieteșug”.

15. Iar fața Domnului asupra celor ce fac rele, ca să piardă de pe pământ pomenirea lor.

„Dumnezeu, zice, vede și pe păcătoșii care fac rele, însă nu-i vede ca pe cei drepți, că pe cei drepți îi vede cu blândețe, pentru a-i păzi de toată vătămarea, iar pe păcătoși îi vede cu îngrozire, pentru a-i pedepsi. Pentru aceasta, și fiecare păcătos, când vremea va cere, va fi pierdut atât de pe acest pământ, cât și de pe pământul celor blânzi care se mântuiesc (după dumnezeiescul Chiril). Să se teamă dar toți păcătoșii, pentru că, atunci când fac lucrările cele rele, nu pot să se ascundă de la fața sau ochii lui Dumnezeu. Ori *fața Domnului* numește (după Marele Vasile) prea înfricoșătoarea Sa arătare la judecata de apoi, când va vedea pe ticăloșii păcătoși cu o amară și groaznică căutare.

16. Strigat-au dreptii, și Domnul i-a auzit pe ei, și din toate necazurile lor i-a izbăvit.

Cel ce nu cere de la Dumnezeu lucruri pământești și vremelnice, ci lucruri mari și cerești (după Marele Vasile), acela măcar de ar tace cu gura și cu limba, dar cu inima și cu mintea sa strigă și răcnește tare, iar strigarea sa ajunge la auzul lui Dumnezeu, pentru aceasta și rugăciunea lui este ascultată de Dumnezeu, și se izbăvește de tot necazul. Dar cum se izbăvește de tot necazul? Întâi, că unul ca acesta se izbăvește desăvârșit de tot necazul, iar al doilea, pentru că și în necaz aflându-se, îl biruiește pe acesta cu răbdarea și stăruința sa, care și aceasta este o scăpare și o slobozenie [libertate] din necaz, precum am zis într-alt loc.

17. Aproape este Domnul de cei zdrobiți la inimă,

Dumnezeu adică (după Marele Vasile) este aproape de toți, că Însuși zice prin Ieremia: *Dumnezeu apropiat sunt Eu, zice Domnul, și nu Dumnezeu depărtat.* Însă noi, oamenii, pentru răutatea noastră, ne facem depărtați de Dumnezeu, că însuși același David zice: *Iată, cei se depărtează de Tine vor pieri* (Ps. 72: 26). Iar cei zdrobiți cu inima sunt cei care se zdrobesc și plâng pentru păcatele lor, căci zdrobirea și lacrima mult zdrobesc cugetarea și inima⁴².

⁴² Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Însă măcar de s-ar și înțelege toate ale lui Dumnezeu cu deplinătate (că unde nu este Cel ce toate le plinește?), însă după negrăitul Cuvânt al firii celei dumnezeiești, chiar de ar fi de față, de multe ori pare a fi departe, când oarecari din cei ce nu-L iubesc ar fi în primejdie, iar la sfinți numai cât nu stă de față, și este aproape la cei zdrobiți cu inima”. Zice însă și Teodorit: „Cu deosebire poartă de grijă Dumnezeu de cei ce întrebuițează smerita cugetare, că pe aceștia i-a numit zdrobiți cu inima”.

și pe cei smeriți cu duhul îi va mântui.

După rânduială adică, umilința și zdrobirea inimii merg înainte, cum s-a zis mai sus. Apoi, umilinței îi urmează și smerenia, despre care zice aici; însă smeriți cu duhul nu sunt cei ce se arată smeriți cu trupul, și după forma cea din afară a trupului, ci aceia care sunt smeriți cu sufletul, și nu cei ce doar zic cuvinte smerite, ori se smeresc din pricina vreunei sile a sărăciei, sau a vreunei stări împrejur*, ci cei ce sunt smeriți cu inima și cu cugetarea, și care se smeresc de sine, dinăuntru, fără de vreo silă dinafară⁴³.

18. Multe sunt necazurile dreptilor, și din toate acelea îi va izbăvi pe ei Domnul.

Îngăduie adică Domnul ca dreptii să cadă în necazuri, și printr-însele să se necăjească întru fapta bună. Nu-i lasă însă să fie biruiți de dânsese, de ca și cum nu le-ar putea suferi, ci, mai înainte de a fi biruiți, ori îi slobozește desăvârșit de dânsese, ori îi împuternicește pe ei, ca fără strâmtorare să le rabde până în sfârșit, care și aceasta este biruință, precum am zis mai sus. Pentru aceasta și Domnul a zis: *În lume necazuri veți avea, ci îndrăzniți, Eu am biruit lumea* (In. 16: 33); și Apostolul: *Întru toate necăjindu-ne, dar nu strâmtorându-ne* (II Cor. 4: 8), și iarăși: *Credincios este Dumnezeu; El nu va îngădui ca să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci o dată cu ispita va aduce și scăparea din ea, ca să puteți răbda* (I Cor. 10: 13)⁴⁴.

19. Domnul păzește toate oasele lor, nici unul din ele nu se va zdrobi.

Dar pentru ce zice Proorocul aceasta, de vreme ce multor mucenici li s-au zdrobit oasele?⁴⁵ Răspundem (după Marele Vasile) zicând că: „De vreme ce *om se*

* Sau în virtutea vreunei circumstanțe oarecare.

⁴³ Iar Marele Vasile zice: „Aceștia sunt săracii cu duhul despre care a zis și Mântuitorul, că a lor va fi Împărăția Cerurilor, că: *Fericiți, zice, sunt cei săraci cu duhul, că acelora este Împărăția cerurilor*. Acela ce nu are nici o mândrie, nici cugetă despre ceva din cele omenești, acela este și zdrobit cu inima și smerit cu duhul”.

⁴⁴ Unde dumnezeiescul Vasile zice: „Cel ce zice că dreptului nu i se cuvin necazuri nu face altceva decât să împace pe nevoitor cu potrivnicul său (diavolul). Nevoindu-se însă nevoitorul, ce prilejuri de cununi va avea?”

⁴⁵ Despre care oase zice Marele Vasile, că iată, acum, unora dintre ei (dintre mucenici adică), cei ce-i prigoneau le-au zdrobit și fluierile, și mâinile, și capetele, de multe ori cu piroane le-au pătruns, măcar: că cineva zice împotriva, anume că nu întru toate au fost drepti cei ce s-au săvârșit întru mucenicie.

zice nu numai [despre] cel din afară, ci mult mai vârtos [despre] cel dinlăuntru, adică sufletul, pentru aceasta, omul cel dinăuntru are numiri asemenea cu mădularele trupului, pentru aceasta este și scris: *Porunca Domnului, strălucită este, luminând ochii* (Ps. 18: 9), adică pe cei gândiți ai sufletului; și: *Cel ce are urechi de auzit să audă* (Mt. 11: 15); și: *Gura mea am deschis și am tras Duh* (Ps. 118: 131); și: *Dinții păcătoșilor ai zdrobit* (Ps. 3: 7); și: *Inima mea mă doare* (Ier. 4: 19); și: *Piciorul tău nu se va poticni* (Pilde 3: 23); și alte asemenea, care însemnează gânditoarele puteri ale sufletului”. Cu un chip ca acesta dar se înțeleg și *oasele* de aici (după Marele Vasile și Teodorit), adică cugetările ce întăresc și țin sufletul, precum oasele întăresc și țin trupul. Păzește însă Domnul cugetările acestea ale dreptilor, pentru ca să se facă ei bineplăcuți Lui, și nici una din cugetările cele de acest fel ale lor nu se va zdrobi de sila păcatului, pentru aceasta este și scris: *Cugetările dreptilor judecâți sunt* (Pilde 12: 5)⁴⁶.

20. Moartea păcătosului este cumplită,

„Moartea păcătosului, zice, este cumplită, adică dureroasă și chinuitoare, deoarece păcătoșii, când ajung la ceasul morții, atunci se necăjesc și se scârbesc cu covârșire, aducându-și aminte de ce muncă au să primească pentru păcatele ce le-au făcut”. Iar moartea dreptilor este bună și pricinuitoare de bucurie, pentru că își aduc aminte de bucuria care îi așteaptă în ceruri⁴⁷.

și cei ce urăsc pe cel drept vor greși.

Cei ce se află în păcate urăsc pe omul cel drept, căci dacă tot cel asemenea iubește pe cel asemenea luiși, precum a zis Sirah: *Tot dobitocul iubește pe cel*

⁴⁶ Și dumnezeiescul Chiril așa tâlcuiește: „Deci oasele dintru aceștia, cu adevărat nu le numește pe cele ale trupului, ci, oarecum, pe tăriile [εὐτονίασ = vigorile] sufletului, adică puterile cele potrivite la toate lucrurile. (...) Că întru iubitorii de păcate și întru iubitorii de îndulciri, se pot oarecum vedea zdrobite oasele sufletului, iar pe cele ale sfinților Domnul le păzește, încât să nu sufere nici unul dintre ele vreun fel de zdrobire”. Și Marele Atanasie încă, prin asemenea oase, înțelege puterile sufletului, iar acestea sunt: dreptatea, răbdarea, cinstirea de Dumnezeu sau, cum s-ar zice, toată virtutea”.

⁴⁷ Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „*Moartea păcătoșilor este cumplită*, pentru că îi așteaptă munca iadului, ca și pe bogatul cel îmbrăcat în porfiră și vizon, care se veselea strălucit”. Zice însă Teodorit: „Cei ce viază împreună cu răutatea, potrivit vieții lor vor primi sfârșitul, și cumplit va fi sfârșitul vieții celei rele”. A zis însă și Marele Atanasie: „Moartea sufletului numește (Proorocul) pe aceea pe care o va moșteni focul cel veșnic, întunericul cel mai dinafară, viermele cel neadormit, plângerea și scrâșnirea dinților”. Adaugă însă și dumnezeiescul Vasile: „Moartea dreptilor nu este rea după fire, ci bună, că cei ce au murit păcatului, cu moartea cea bună și mântuitoare au murit”.

asemenea sieși (Sirah 13: 18), arătat este că și cel neasemenea iubește pe cel neasemenea lui, iar viața acestor oameni nu este asemenea, socotințele lor sunt neasemenea și potrivnice⁴⁸. Greșesc dar și păcătuiesc, pentru că urăsc pe omul cel drept, că, pe lângă celelalte păcate ale lor, adaugă ticăloșii și păcatul urâciunii, fiindcă ei nu numai că nu au urmat fapta bună a dreptului, ci încă o și urăsc. Deci *vor greși* se înțelege în loc de „se vor primejdi”, pentru că cei ce urăsc pe cel drept se depărtează de Dumnezeu și sunt lăsați să cadă în primejdii de moarte.

21. Mântui-va Domnul sufletele robilor Săi,

„Dumnezeu, zice, va mântui sufletele robilor Săi de vrăjmășirile oamenilor și ale dracilor, că acelea se vor birui de răbdarea acestora.”

și nu vor greși toți cei ce nădăjduiesc spre Dânsul.

„Toți cei ce nădăjduiesc în Dumnezeu, zice, nu vor păcătui, pentru că se povățuiesc în fapta bună de nădejdea lor ce o au în Dumnezeu, și nici sufletește nu se vor primejdi, pentru că sunt păziți de ajutorul lui Dumnezeu.”⁴⁹

PSALMUL 34

Psalm al lui David.

i psalmul acesta a fost scris de David atunci când era prigonit de Saul și nu găsea loc pentru a sta în liniște (după Eusebie). Se potrivește însă aceasta și tuturor creștinilor care sunt prigoniți de vrăjmașii văzuți și nevăzuți (după Marele Atanasie). Se cuvine însă ca blestemele care se găsesc în psalmi să le întrebuițăm împotriva demonilor – vrăjmașii noștri nevăzuți, pentru că ei ridică și pe oameni să ne vrăjmășească. (...) Iar ocările care se află în psalmi să le întrebuițăm asupra

⁴⁸ Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Vasile: „Cei ce viețuiesc într-o greșală urăsc pe cel drept, fiindcă, de chipul îndreptării celei într-o canon a dreptului, ei se mustră, ca de o alăturare cu cel mai bun [decât el]”. Și dumnezeiescul Chiril zice: „Dovedit și sigur este cu adevărat că ei au minte iubitoare de păcat, pentru aceasta (păcătoșii) urăsc pe cel drept”.

⁴⁹ Zicerea *nu vor greși* o tâlcuiește Sfântul Chiril astfel: „Ar fi nepotrivit a zice însă că nici unul din cei de pe pământ nu poate greși, că mult greșim toți (cf. Iacov 2: 2), și nici unul nu se află curat de întinăciune, măcar și o zi de ar fi viața lui pe pământ (cf. Iov 14: 5), ci numai cei ce au fost păziți de Hristos, Mântuitorul tuturor. (...) Afară însă vom fi și noi de greșală, ferindu-ne de cele grele și urâte, și unele din greșale duc spre moarte, că nu tot păcatul este spre moarte, după glasul Sfântului (I Ioan 5: 17)”.

oamenilor care ne vrăjmășesc, iar faptele cele bune și isprăvile ce se află în psalmi nu trebuie să le zicem ca din partea noastră, ci din partea lui David, ca să ne îndemnăm și pe noi a le urma după putință⁵⁰.

1. Judecă, Doamne, pe cei ce-mi fac strâmbătate; dă război împotriva celor ce se oțesc asupra mea.

„Întâi, zice, judecă, Doamne, și judecă pe cei ce mă nedreptățesc, adică pe Saul și pe cei împreună cu el”, iar apoi zice: „dă război și-i pedepsește, fiindcă cu nedreptate se pornesc asupra mea”.

2. Apucă armă și pavăză, și Te scoală într-ajutorul meu.

3. Varsă sabia, și mă închide împotriva celor ce mă prigonesc⁵¹;

Fiindcă mai sus David a pomenit de oștire, pentru aceasta, aici, prin urmare, a adăugat și felurile armelor ostășești (după Teodorit), nu că Dumnezeu ar întrebuința arme, ci pentru ca să înfricoșeze pe cei răi, după omeneasca cuviință, prin enumerarea și cu forma înfricoșătoare a întrarmării oștirii, că îndestulă este singură voia ori cuvântul lui Dumnezeu spre a pedepsi pe cei nedrepti și răi și să mântuiască pe cei nedreptățiți și buni, iar *varsă* a zis în loc de „scoate din teacă sabia”, ca, scoțându-se ea, să pară ca și cum s-ar vărsa din teacă, pentru lucirea ce o are. Iar *închide* a zis în loc de „îngrădește drumul”, pentru ca vrăjmașii să nu poată fugi de primejdia Ta⁵².

⁵⁰ După dumnezeiescul Chiril însă, și după Atanasie și Isihie, psalmul acesta se potrivește la fața [πρόσωπον = persoanei] Stăpânului Hristos, fiindcă pomenește îndărătniciile și patimile ce le-au arătat iudeii asupra Mântuitorului. Pentru care pricină însă se zic blestemele din acest psalm, vezi la sfârșitul psalmului. Iar Isihie adaugă zicând că nedreptățitorii, adică iudeii, și luptătorii demoni, pentru noi [...] vrăjmășeau pe Hristos, pentru că voiește a-i vrăjmăși, adică a-i strica [καταργηθηῖναι de la καταργέω = a zădărnici pe cineva, dezarmându-l, făcându-l deșert prin mijloace duhovnicești; vezi Lc. 13: 7; Rom. 7: 2; în context: a-i lipsi de puterea ce o aveau asupra oamenilor.].

⁵¹ După Sfântul Chiril, cuvântul acesta se zice din partea lui Hristos către cerescul Său Părinte, propunându-L oarecum ca Mijlocitor întru judecata nedreptățitorilor Săi iudei.

⁵² Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Arma și pavăza și sabia vărsată, adică golită, însemnează puterile cele pedepsitoare, care se trimit de la Dumnezeu asupra celor ce luptă pe sfinți, sau și pe Însuși Hristos, (...) iar cum că iudeii au fost strâmtorați, adică au fost înconjurați în cetatea Ierusalimului, iarăși ne va învăța pe noi cuvântul cel despre istoria aceasta, cum că nu a trimis sabie asupra lor, ci oarecum ca o apă de râu o a revărsat, fără osteneală vom vedea numărând primejdiile iudeilor, căci, după Crucea Mântuitorului, s-au făcut pășune a săbiei, că au fost topiți [nimiciți] de săbiile ce au ars și cetățile, și satele”. Zice însă și Eusebie: „Despre sabie grăiește și Iezechiel: *Sabie, sabie*.

zi sufletului meu: mântuirea ta sunt Eu.

„Zi dar, Doamne, zice, numai sufletului meu: nu te teme, Eu sunt mântuirea ta.”⁵³

4. Să se rușineze și să se înfrunte cei ce caută sufletul meu;

„Să se rușineze adică, zice, cei ce mă caută pe mine, pentru ca să mă omoare, și această rușinare o vor pătimi, neputând a mă omorî, oprindu-se ei din pricina puterii Tale.”

întorcă-se înapoi și să se rușineze cei ce-mi gândesc mie rele.

„Fără ispravă, zice, întorcă-se cei ce cugetă și gândesc rele împotriva mea, și rușinează-se foarte.”

ascute-te și mânie-te, ca să junghii junghieri (Iez. 21: 14-15). Le întrebuițează însă pe acestea, bun fiind asupra răutății care este în oameni, că și bătând mântuiește, precum și doctorul, tăind, tămăduiește (La Nichita)”.

⁵³ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Cu aceasta se potrivește zisa aceea: *Nu vei lăsa sufletul meu în iad* (Ps. 16: 10), și aceea: *Părinte, în mâinile Tale încredințez sufletul Meu* (Lc. 23: 46). S-a început însă aceasta de la noi, și de la noi a trecut întru Hristos: din vechime adică sufletele oamenilor, pentru prea multe pricini vinovate fiind, se coborau în iad, iar acum, fiindcă Hristos ne-a îndreptat pe noi prin credință, în mâinile lui Dumnezeu aleargă duhurile oamenilor” [Iudeii, dar și cei vechi în general, având frica morții, se temeau sau era erau siguri că vor ajunge în iad din pricina păcatelor. David își arată nădejdea că până la urmă, Dumnezeu nu va lăsa sufletul lui în iad; Hristos ca om și Dumnezeu împlinește această nădejde pentru oameni încredințându-și sufletul său uman cel plin de Dumnezeire lui Dumnezeu Tatăl (cf. versetului de mai sus de la Luca).], iar prin El, noi alergăm, cum se zice mai sus, spre mâinile lui Dumnezeu]. Iar Sfințitul Augustin, în capitolul treizeci și unu al al Solilocviilor sale, zice către Dumnezeu aceste frumoase cuvinte: „Pe Tine, întru Tine Te-am cunoscut, Te-am cunoscut însă nu precum însuși întru Sine ești [nu după fire, nu după felul în care Dumnezeu Se cunoaște pe Sine], ci precum Te afli [ἰπαρχεῖσ = ești prezent, locuiești...] întru mine, dar de ești [într-adevăr], spune-mi mie, ticălosului, o, Îndurătorule, robului Tău, spune-mi după mulțimea îndurărilor Tale, ce ești pentru mine? *Zi sufletului meu: Mântuirea ta sunt Eu* (Ps. 34: 3)!”

5. Să fie ca praful înaintea feței vântului,

„Să fie, zice, vrăjmașii mei ca praful cel subțire de vânt”, precum a zis aceasta și în psalmul întâi: *Nu sunt așa necredincioși, nu sunt așa, ci ca praful ce-l spulberă vântul de pe fața pământului* (Ps. 1: 4).⁵⁴

și îngerul Domnului necăjindu-i pe ei;

Aici începe graiul *fie* [v. 5a], adică îngerul Domnului să fie pedepsindu-i și necăjindu-i pe ei, că și îngerii, sunt trimiși de multe ori de la Dumnezeu spre a pedepsi pe cei răi, precum a fost cel ce a pierdut pe cei întâi născuți ai egiptenilor, și cel ce a ucis pe cei optzeci de mii de oșteni ai asirienilor (după Teodorit)⁵⁵.

facă-se calea lor întuneric și alunecare,

Acesta este un mare și puternic blestem, fiindcă îi blestemă David, ca, fugind ei pentru a scăpa, să li se facă calea lor *întunecată*, pentru a nu vedea să umble pe ea, și *lunecoasă*, ca neîncetat să cadă.

⁵⁴ Iar Chiril zice: „Proorocia aceasta s-a plinit la iudei, despre care s-a scris: *Îi voi risipi pe ei în toate vânturile* (Iez. 12: 14), că nu au rămas în cetățile și satele lor, ci mai mult s-au împrăștiat, și pierduți și străini și pribegi s-au făcut, pretutindeni fiind lepădați, drept care au fost ca o țărână purtată și lesne aruncată de către toate vânturile” [Avem aici o metaforă ce exprimă cum nu se poate mai bine starea iudeului izgonit și rătăcitor. Dar care este acum și care va fi oare soarta lui în iconomia dumnezeiască? Răspunde Mântuitorul Hristos în cuvântarea Sa eshatologică (Mt. cap. 24 și 25), răspuns parafrizat și explicat de Apostolul Pavel Epistola către Romani (cap. 11: 25 ș.u.). Prin urmare, toate se aseamănă: „atunci”, unii dintre iudei au crezut în Hristos și L-au urmat, iar alții L-au ucis, după care aceștia au fost, în schimb, risipiți și uciși; la „sfârșit”, unii iudei alături de creștini – în contextul propovăduirii Evangheliei la toate neamurile - se vor converti așteptând pe Mesia, numai că alții, adică cei pregătiți să-L ucidă, vor fi uciși de **slava venirii lui Hristos**, împreună cu templul din Ierusalim pe care ei îl vor construi din nou ca o reactualizare a ceea ce a fost distrus la 70 d.Hr. de unde îl vor aștepta pe Mesia, dar nu pe Mesia cel din Evanghelii, ci pe fiul pierzării (cf. II Tesal. 2: 4) în timp ce alții se vor converti, intrând în Biserica cea veșnică, de unde Duhul va fi turnat, adică se va revărsa peste toți așa cum a fost turnat odinioară, la „începutul” Bisericii (cf. Fapte 2: 17), Duh care va umple totul de Hristos.]

⁵⁵ Iar altul zice: „Nemaiîngăduindu-le lor a se aduna și a se întoarce iarăși, iar îngerul stăruind, necăjindu-i și muncindu-i (La Nichita)”.

și îngerul Domnului prigonindu-i pe dânșii.

„Nu numai, zice, ca vrăjmașii mei să pătimească relele cele de mai sus, ci încă și necăjitorul lor înger să-i prigonească din urmă”. Și apoi, ce au să pătimească ticăloșii, (...) când nici cu ochii nu văd în întuneric, nici cu picioarele nu pot să umble, din pricina prăpăstuirii căi? Dar încă și prigoniți de un înger înfricoșător?

6. Că în zadar a ascuns mie stricăciunea cursei lor,

Pe acest *în zadar*, Simmah îl zice „fără pricină”: „Toate acestea, zice, pătimească-le vrăjmașii mei, pentru că, fără a simți vreo pagubă sau vătămare de la mine, au ascuns curse omorâtoare pentru a mă ucide”. Iar *stricăciune de cursă* a zis fiindcă, de obicei, vânătorii cu iscusire ascund cursa în cale unde nu se vede, socotind ca fără de veste să le prindă pe bieteile vietăți ce vor trece pe acolo.

în deșert au ocărât sufletul meu.

Sufletul meu, zice, adică „pe mine”. Că trebuie să luăm aminte că la mulți psalmi ai lui David se află forma perifrastică: când zice *sufletul meu*, *viața mea*, *fața mea*, acestea se înțeleg în loc de „eu”; iar când zice *numele Tău* (adică al lui Dumnezeu) și *slava Ta*, acestea sunt în loc de „Tu” și alte asemenea. „În deșert, zice, și mincinos m-au ocărât vrăjmașii mei, numindu-mă nemulțumitor și vrăjmaș al împăratului Saul.”⁵⁶

7. Să vină asupra lui cursa pe care nu o știe,

„Întâmplare neașteptată, zice, să vină asupra lui ca o cursă, pentru că a ascuns împotriva mea pieire, și pentru că mincinos m-a ocărât, fie Saul, fie oricare altul pe care Saul îl silea să prigonească pe David.”

și prinzătoarea pe care o ascuns, să-l prindă pe el,

„Mreaja vânării, zice, pe care o a întins pe ascuns ca să mă prindă, să-l prindă pe cel ce a întins-o, adică meșteșugirea pe care a întrebuințat-o asupra mea, întorcă-se asupra lui.”

⁵⁶ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Cuvântul acesta se zice din partea lui Hristos pentru farisei, și cărturari, și irodieni, și, de obște, pentru evrei”. Iar Isihie zice că acestea se zic pentru Iuda și pentru Diavolul.

și în cursă să cadă într-însa.

Ceea ce a zis mai sus, același înțeles îl zice și aici. „Va cădea, zice, în cursa pe care a întins-o împotriva mea”⁵⁷.

8. Iar sufletul meu se va bucura de Domnul, veseli-se-va de mântuirea Lui.

„După ce vrăjmașii mei, zice, vor fi astfel pedepsiți (precum am zis mai sus), atunci mă voi bucura întru Domnul meu, Care după dreptate i-a pedepsit pe dâșii, și deci că pe aceia i-a pedepsit, iar pe mine m-a mântuit.”

9. Toate oasele mele vor zice: Doamne, Domne, cine este asemenea Ție? Cel ce izbăvești pe sărac din mâna celor mai tari decât el, și pe sărac și pe sărman de la cei ce-l răpesc pe dânsul.

Oase numește părțile cele mai din adâncul trupului, însă arată prin acestea mulțumirea cea către Dumnezeu din toată inima și din adâncul sufletului. Ori *oasele* poți să le înțelegi mai bine ca potrivite la suflet, precum am zis la Psalmul 33, la zicerea: *Domnul păzește toate oasele lor*⁵⁸. *Sărman* însă se numește David pe sine, ca un fugar și ca un lipsit de cele de nevoie ale vieții, și ca unul lipsit de tot ajutorul omenesc, iar mai întâi i-a numit pe arhistrategii oștilor lui Saul, pentru că erau întovărășiți de bogăție și de mulțime de ostași. A zis însă de două ori *sărman*, adăugând și *sărac*, pentru ca să arate covârșitoarea sa ticăloșire, împreună însă întrebuițează și această numire de smerire, pentru ca să îndemne pe Dumnezeu spre milă și compătimire. Iar despre cei *ce răpesc*, a zis cu referire la socotința și nădejdea acelora, căci ei nădăjduiau să răpească orice ar fi avut pe cale.

⁵⁷ Asemenea și acestea se zic pentru relele ce le-au luat evreii după ce au răstignit pe Stăpânul Hristos, și pentru Iuda și Diavolul, după Isihie, care zice că: „Iuda, în cursa ștreangului a căzut, iar poporul iudeilor, socotind să prindă în cursă, se prindeau [în schimb] ei înșiși, și s-au prins de însăși vânătoarea lui, așijderea și Diavolul, crucea Crucii gătind-o [prin iudei], prin Cruce a căzut din împărăția sa (La Nichita)”.

⁵⁸ Marele Vasile însă zice: „Dar și Biserica poate zice aceasta despre taina Învierii, zicând: «Acestea zice Domnul oaselor acestora: Iată Eu aduc la voi Duh de viață, și voi da asupra voastră vine, și voi ridica asupra voastră cărnuri și veți via, și veți cunoaște că Eu sunt Domnul» [este o parafrază la cunoscutul pasaj profetic din Iezechiel, care se citește de Paști]. Deci oasele acestea, dobândindu-și viața, mulțumind Celui ce le-a înviat, vor zice: *Doamne, Doamne, cine este asemenea Ție?* Iar Chiril a înțeles prin oase pe Apostoli, care, în vremea patimilor Domnului împrăștiindu-se, după Învieria Lui iarăși s-au adunat”.

10. Ridicând asupra mea mărturii nedrepte, de cele ce nu știam m-au întrebat.

„Saul, zice, și cei împreună cu dânsul s-au ridicat cu *mărturii nedrepte* – *mărturii*, adică, pentru că mărturiseau împotriva mea, iar *nedrepte*, pentru că mărturiseau mincinos - care, luându-mă în răs, mă întrebau de nu cumva vrăjmășesc, complotând împotriva împărăției, pe care vrăjmășire ei o mărturiseau asupra mea. Eu însă nicicum nu o cunoșteam, nefiind vinovat”. Aceasta însă o înțelegem că s-a făcut și Stăpânului Hristos, Care a avut parte de mărturii mincinoase de la cei care Îl întrebau și mărturiseau asupra Lui cele ce nu știa*, precum ne învață istoria Evangheliilor.

11. Răsplătit-au mie rele în loc de bune, și nerodire* sufletului meu.

„În locul făcerilor de bine, zice, pe care eu le-am făcut lui Saul, acesta mi-a răsplătit cu rele, pentru că eu, care pe obștescul vrăjmaș Goliat, cel de alt neam, l-am omorât, și eu, cel ce l-am îngrozit [alungat] de la Saul pe duhul cel rău, eu, acum, de însuși cel folosit [îmbunătățit] de mine sunt prigonit, a răsplătit însă și [cu] nerodirea sufletului meu, Saul și cei împreună cu dânsul, adică nerodire către fapta bună. Căci hotărând ei să mă omoare, au cugetat să mă oprească de la rodirea faptelor bune, ori *răsplătit-au... nerodirea sufletului meu* a zis în loc de „mie”, prin perifrază, adică: «viu fiind, să nu nasc fii».⁵⁹”

* Lui David, ca și lui Hristos, i se imputau nelegiuiri de care nu avea cunoștință, de care era străin, adică, cum se zice mai sus, nu le-a cunoștea, nu știa de ele, căci nu le săvârșise.

* ἀτεκνίαν de la ἀτεκνία = lipsă de copii, sterpiciune, nerodire; aici e folosit cu sensul de nerodire a sufletului care poate sau nu naște fii, adică virtuți.

⁵⁹ Dumnezeuiescul Chiril însă zice că: „Și cuvântul acesta se zice din partea lui Hristos pentru iudei, care, în locul făcerilor de bine pe care le-au luat de la Domnul, Îl huleau și-L ocărau, și Crucii L-au dat; ei încă și nerodire i-au pricinuit Domnului, oprind pe ceilalți, ca nu cumva să se facă ucenici ai Lui, care se numesc fii duhovnicești”. Iar Teodorit zice: „Acesta (Saul), vrăjmășindu-mă, nu încetează, morții și uitării voind a mă da, că *nerodire* a numit uitarea (David, adică), fiindcă prin fii se păzește pomenirea”. Pentru aceasta și Dumnezeuul tuturor zice prin Isaia Proorocul că nu numai prin fii se păzește pomenirea, ci mai vărtos prin faptele cele bune, *ca să nu zică famenul că: Iată, eu sunt un copac uscat! Pentru că așa zice Domnul către fameni: Celor care păzesc zilele Mele de odihnă și aleg ceea ce Îmi este plăcut Mie și stăruie în legământul Meu, le voi da în casa Mea și înăuntrul zidurilor Mele un nume și un loc mai de preț decât fii și fiice; le voi da un nume veșnic și nepieritor* (Is. 56: 3-5).

12. Iar eu, când mă supărau aceia, am smerit cu post sufletul meu,

Prin aceste cuvinte, psalmistul ne învață în ce chip trebuie să dezlegăm relele întâmplări care ne urmează, zicând: „În vreme ce eram clevetit de dânșii, am uscat și cu asprime am chinuit sufletul meu, adică pe mine, cu sac din păr și cu post, și cu rugăciune către Dumnezeu, ca să mă izbăvească de bântuirea vrăjmașilor mei”.

și rugăciunea mea în sânul meu se va întoarce.

„Rugăciune mea, zice; cea făcută cu un chip ca acesta, va fi ascultată de Dumnezeu.” Că forma aceasta, adică întoarcerea rugăciunii în sân, uneori se ia pentru rugăciunea cea ascultată, precum aici, acum, fiindcă rugăciunea cea ascultată de Dumnezeu se întoarce cu fapta, făcându-se lucrătoare în sânul celui ce se roagă ca un dar de mult preț, ori ca să umple sânul lui de cererile pe care le-a cerut de la Domnul. Iar alteori, întoarcerea rugăciunii în sân se ia pentru rugăciunea cea neascultată de Dumnezeu, căci se întoarce fără ispravă și nelucrătoare în sânul celui ce s-a rugat⁶⁰.

13. Ca unui de-aproape [vecin], ca unui frate al nostru⁶¹, așa bine am făcut spre plăcere;

Vrând David să arate înfocata iubire ce avea către Saul, l-a numit apropiat și frate, pentru că pe născătorii și stăpânii noștri obișnuim a zice că-i cinstim, iar pe frații noștri zicem că-i iubim, când [se-ntâmplă să] nu avem fii: „Deci eu, zice, bine-plăceam lui Saul, fiindu-mi apropiat, și-l iubeam ca pe un frate al meu”.

⁶⁰ Iar Marele Atanasie zice: „Cuvântul acesta se zice dinspre fața Domnului, care a făcut rugăciune pentru răstignitorii Săi, (...) răutatea aceloră nu a lăsat-o să se suie la Părintele și să fie ascultată, ci o a tras, iar ea s-a întors nelucrătoare în sânul Domnului. Că de ar fi voit să se mântuiască (răstignitorii adică), și să se prefacă din [lepede] necinstirile de Dumnezeu, de-a dreptul călătorind, rugăciunea Mântuitorului ar fost de față fără oprire și împiedicare la auzurile Părintelui”.

⁶¹ În altele se zice „ca pe un frate al meu (îl iubeam adică)”. Însemnează însă aici și pe vânzătorul Iuda, pe care ca pe un frate și prieten îl iubea Domnul, și pentru dânsul plângea și se întrista, după Isihie, că lui și punga i-a încredințat-o, și numai lui i-a dat voie a întinge împreună în blid, ca unui frate de-aproape (La Nichita).

ca și cum m-aș fi jelit și m-aș fi mâhnit, așa m-am smerit.

„Eu, zice, știind pe Saul că mă pizmuia din pricina laudelor poporului, pentru aceasta mă smeream înaintea lui, și de voie mă prefăceam cum că plâng și mă mâhnesc și mă întristez, pentru că smerenia celui pizmuț împutinează pizma pizmuitorului, precum și dimpotrivă, mândria celui pizmuț crește pizma pizmuitorului.”

14. Și asupra mea s-au veselit și s-au adunat;

„Iar eu, deși mă smeream, zice, și mă întristam cu un chip ca acesta, Saul și cei împreună cu el se bucurau, socotind că fac acestea din neputința mea, și pentru aceasta s-au adunat, pentru a se sfătui cum să mă vâneze.”

adunatu-s-au peste mine bățai și nu am știut.

În loc de *bățai*, Simmah a zis „bătăuși”. Zice dar David: „S-au adunat ucigașii asupra mea, fără a ști eu, și mă vrăjmășeau”. Iar despre aceasta, istoricește a arătat Cartea I a Împăraților (la cap. 19). Că Micol, femeia lui David și fiica lui Saul, i-a arătat prigonirea vrăjmașilor lui cea de acest fel, și astfel, fugind David, și-a mântuit viața⁶².

15. Despărțitu-s-au și nu s-au umilit;

„S-au împrăștiat, zice, vrăjmașii mei încoace și-n colo, după ce m-au căutat în casa mea și nu m-au aflat precum nădăjduiau, însă nu s-au umilit, adică nu s-au căit de răutatea lor.”⁶³

ispititu-m-au, batjocoritu-m-au cu batjocură, scrâșnit-au asupra mea cu dinții lor.

„Prietenii lui Saul, zice, uneori mă cercau cum mă aflu, iar alteori mă luau în râs, defăimându-mă ca pe un netrebnic, acum însă, s-au năpustit asupra mea ca niște fiare, scrâșnind cu dinții.” Iar scrâșnirea dinților se face fie din prea multă

⁶² Iar alții zic că, bătând iudeii pe Domnul, nu știau de vreo pricină asupra Lui, ori că zice: „Și eu nu Mă știam pe Mine cu vreun păcat, pentru care să vină bătăile asupra Mea”.

⁶³ Și acest cuvânt [tot] dinspre fața Domnului se zice, pentru iudei, despre care scrie Evanghelistul Ioan, că era dezbinare între dânșii, unii zicând că este bun, iar alții rău, și acestea făcându-se, nu s-au umilit, nici n-au priceput asupra cui ziceau și făceau acestea.

✓ frică, fie din mânie, împreună frecându-se dinții cei de sus și cei de jos. „Acum, zice, apropiindu-se aceștia cu mânie, încă mai scrâșnesc asupra mea cu dinții, dorind să-mi mănânce cărnurile cu ei.”⁶⁴

16. Doamne, când vei vedea?

„Doamne, zice, Tu, acestea îndelung răbdându-le, se pare că nu le vezi, și dar când le vei vedea, ca să izbândești?”

Întoarce sufletul meu de fapta lor cea rea,

„După ce, zice, Tu mă vei izbăvi de lucrarea cea rea a vrăjmașilor mei, așază-mă iarăși întru netemerea pe care am avut-o mai-nainte.”⁶⁵

de la lei, pe cel născut al meu.

Scrâșnirea se atribuie leilor, căci aceasta a zis David mai sus că vrăjmașii au scrâșnit asupra lui, pentru aceasta, acum, aici îi numește *lei*, ca pe unii ce au scrâșnit pentru cruzimea și vrăjmășia lor. Iar *pe cel născut* numește „pe sufletul meu”, adică pe sine, în loc de iubitul, ori și singurul, precum a tâlcuit Simmah, precum am zis la tâlcuirea Psalmului 21, stih 22.

17. Mărturisi-mă-voi Ție întru adunare multă;

Și în Psalmul 21, stih 24, a zis însuși David: *De la Tine este lauda mea în adunare mare*, iar tâlcuirea acestuia caut-o acolo.

întru norod greu Te voi lăuda.

În loc de *greu*, Simmah a zis „foarte mult”, iar aceasta este și tâlcuirea zicerii de mai sus, adică a adunării mari.

⁶⁴ Dar și iudeii ispiteau de multe ori pe Hristos, când au trimis la El pe irodieni, și Îl batjocureau, râzând de El când era pe Cruce (după Sfântul Chiril). A zis însă și Isihie: „Poate că și dinții să fi scrâșnit cu cruzime, mai-mai voind să mănânce pe Hristos, însă scrâșnire a dinților se numește și răutatea cea în cuvinte (La Nichita)”.

⁶⁵ Acest grai se zice și dinspre fața Domnului către cerescul Său Părinte, pe Care Îl roagă să-I așeze sufletul iarăși în trup, adică să-L învieze.

18. Să nu se bucure de mine cei ce-mi vrăjmășesc mie cu nedreptate, cei ce mă urăsc în zadar și fac semn cu ochii.

În *zadar* este în loc de „în deșert”: „Pe dânșii, zice, eu nicicum nu i-am nedreptățit, nici n-am arătat vreo mișcare vrednică de ură către vrăjmașii mei”. Iar *ochi* numește David pe lingușitorii care făceau cu ochii către Saul, în acest chip prihănind cele ce grăia ori făcea când era David de față⁶⁷.

19. Că mie adică cele de pace îmi grăiau, și spre mânie vicleșuguri gândeau.

„Acești lingușitori ai lui Saul, zice, vorbind cu mine despre pace, grăiau cuvinte pașnice, iar pentru mânia și pomenirea de rău ce o păstrau în inimile lor asupra mea, cugetau gânduri viclene, cum că m-ar doborî pe furiș în vreo primejdie.”

20. Lărgit-au asupra mea gura lor,

„Nu numai pe ascuns, zice, mă vrăjmășeau lingușitorii lui Saul, ci mai pe urmă și în arătare [fățiș] mă prihăneau în gura mare, fără vreo sfială, pentru că cel ce nu-l va pricepe pe vreunul șoptește pe ascuns cu buzele strânse, iar nu în gura mare.”

zis-au: bine, bine! Văzut-au ochii noștri.

Bine era o veche zicere - care aici este cu luare de răs - despre cel care dobânda un lucru pe care-l dorea și cerea, însă binele acesta se repetă, ca să arate covârșitoarea îndulcire și bucuria lucrului pe care-l doreau lingușitorii lui Saul. „Aceștia, zice, văzându-mă că fugeam prin munți și prin peșteri, ticăloșindu-mă, au slobozit această orație* de veselie, zicând: *Bine, bine*, care însemnează, cum

⁶⁷ Însă Marele Vasile zice: „*Fac semn cu ochii* s-a zis în loc de «împreună alcătuiind vicleșuguri», și pretutindeni însemnarea sau facerea cu ochii este ocărâtă, precum la Pilde s-a luat spre rău, că acesta (nebunul și cel fărădelege adică) *face cu ochiul, dă din picioare, face semne cu degetele* (Pilde 6: 13). Și iarăși: *Cel ce face cu ochii cu vicleșug adună oamenilor scârbe* (Pilde 10: 10)”. Și ajung niște vinovății ca acestea la cei ce cu cugetare mândră se fudulesc asupra celor mai simpli, și îi bântuiesc cu chinul și cu amenințarea sprâncenelor arătându-și trufia. Însemnează că zicerea aceasta o pomeniște Domnul în Evanghelia lui Ioan, zicând: *Ci ca să se plinească cuvântul cel scris în legea lor: că M-au urât în zadar* (In. 15: 25).

* πρόσημα = salutare, adresare.

s-ar zice: „Bine merge treaba, bine”. Iar *văzut-au ochii noștri*, după acelea trebuie citit osebit, adică: „Văzură ochii noștri ceea ce voiam”, că lipsesc acestea, adică „cele ce voiam”. Și aceasta trebuie a se înțelege din afară, ori se poate citi și unit cu „bravo, bine făcut”, adică „bine au văzut ochii noștri, precum doream”.

21. Văzut-ai, Doamne, să nu taci! Doamne, nu Te depărta de la mine!

„Vezi, zice, o Doamne, cele ce pățimesc eu, și să nu taci, adică nu le suferi [răbda], căci cei ce suferă obișnuiesc a tăcea, și să nu Te depărtezi de mine, pentru că nimeni altul nu-mi este de ajutor.”⁶⁸

22. Scoală-Te, Doamne, ia aminte spre judecata mea,

Cuvintele acestea se zic către Dumnezeu după omeneasca cuviință, precum de multe ori am spus: „Scoală-te, zice, și deșteaptă-Te, Doamne, și fă izbândă, pentru că, îndelung răbdând și neajutând, se vede că dormi”. Iar pe *ia aminte* l-am tâlcuit la Psalmul 5, stih 2, adică: „Să nu treci alătura ca pe un lucru netrebnic judecata mea, Doamne”.

Dumnezeul meu și Domnul meu, [ia aminte] spre îndreptare mea.

Din afară trebuie a se înțelege și aici *ia aminte*, iar *îndreptarea* a numit-o judecată. Zice însă *Dumnezeul meu și Domnul meu*, și câte alte cuvinte ca acestea sunt de aceeași numire, și, unul peste altul, acestea, zic, sunt însușirea unei cereri întinse și din tot sufletul a unei dorințe înfocate către Dumnezeu, și încă unele ca acestea aduc și oarecare mângâiere sufletului că: *Mi-am adus aminte, zice, de Dumnezeu, și m-am veselit* (Ps. 76: 3).

23. Judecă-mă, Doamne, după dreptatea Ta⁶⁹,

„Fă, Doamne, zice, judecata cea asupra vrăjmașilor mei, pentru că eu, drept fiind, am fost nedreptățit de dânșii.”

⁶⁸ Toate cele de mai sus, zice, se grăiesc și dinspre fața Domnului asupra iudeilor (după Sfântul Chiril).

⁶⁹ Într-unele se zice „după dreptatea Ta”, iar într-altele - „judecă mie, Doamne”. Iar altul zice: „Să se înghită însă cel ce odată a ajuns întru adânc și nicicum să nu se mai ridice” [adică diavolul]; însă acestea sunt proorociri despre Moartea și Învierea lui Hristos (La Nichita)”.

Dumnezeul meu, și să nu se bucure de mine.

De prisos este aici conjuncția *și*, ori lipsește zicerea „așa”^{*}, pentru ca înțelesul să fie astfel: „Așa, Doamne, Dumnezeul meu, să nu se bucure vrăjmașii mei asupra mea”.

24. Să nu zică întru inimile lor: bine, bine este sufletului nostru;

Și aici lipsește zicerea „s-au făcut”, și trebuind a se subînțelege astfel: „Bine, bine s-a făcut sufletului nostru! Și lucrul s-a plinit după pofta noastră!”

nici să zică: înghițitu-l-am pe dânsul.

„Măcar, zice, să nu zică vrăjmașii mei că m-au înghițit, cu gura săbiei adică, căci, de mă vor omorî, vor putea zice aceasta.”

25. Să se rușineze și să se înfrunte împreună cei ce se bucură de relele mele;

Zicerea *să se rușineze și să se înfrunte* însemnează prin alăturare [paralelism] același lucru: „Se vor rușina însă vrăjmașii mei, de se vor întoarce deșerteți și fără lucrare, neîmplinindu-se dorul cel asupra mea”, iar zicerea *împreună* este în loc de „toți împreună, cei ce se bucură de relele mele, adică de nenorocirile mele”.

îmbracă-se cu rușine și înfruntare cei ce grăiesc mari asupra mea.

„Îmbracă-se, zice, Doamne, cu rușinea ca și cu o haină, cei ce se fălesc împotriva mea, și cu mândrie zic că au să-mi facă rău.”⁷⁰

* *ὡς* = cu adevărat, așa.

⁷⁰ Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Mari grăiesc asupra lui Hristos ereticii, zicând prea mari și răzvrătite cuvinte, târând încă și într-alt fel către prăpastia pierzării lor celei gătite; și însemnează că și zicerile cele de mai sus dinspre fața Domnului se zic asupra iudeilor (după dumnezeiescul Chiril)”. Zice însă și Teodorit: „Potrivită este rușinea celor ce batjocoresc pe cei de-aproape, fiindcă trufașilor și celor ce grăiesc cu mândrie Proorocul le-a dorit aceasta”.

26. Să se bucure și să se veselească cei ce voiesc dreptatea mea,

Și aici, aceste ziceri *să se bucure și să se veselească* însemnează prin alăturare [paralelism] unul și același lucru: „Veselească-se, zice, cei ce voiesc și iubesc dreptatea mea, iar dreptatea mea este a nu fi vrăjmășit în deșert, ci mai ales a fi păzit și iubit de cei ce acum mă vrăjmășesc, pentru că de nenumărate ori le-am făcut bine”⁷¹.

și să zică pururea: slăvească-se Domnul, cei ce voiesc pacea robului Lui.

„Să zică totdeauna, zice, cuvântul acesta cei ce-mi voiesc binele, după ce vor vedea că m-am făcut mai presus de cei ce mă vrăjmășesc, și sunt în pace; și ce să zică? *Slăvească-se Domnul*, adică Domnul să fie crezut de toți oamenii că este mare și minunat”⁷².

27. Și limba mea se va învăța* dreptatea Ta,

„De se vor face, zice, mie acestea câte voiesc, voi cugeta totdeauna dreptatea Ta, Doamne.” Dreptatea Domnului însă este dreapta judecată.

toată ziua lauda Ta.

Și aici, graiul se subînțelege astfel: *va învăța*, adică „limba mea va cugeta”, ori „lucrul [fapta, lucrarea] său va avea totdeauna [vreme] să povestească laudele și măririle Tale, Doamne”. *Toată ziua* însă zice în loc de „toată viața mea”, căci noaptea, dormind, nu ni se pare că suntem vii, că somnul este o moarte vremelnică.

Acestea sunt cuvintele psalmului acestuia, și acest fel de tâlcuire are.

Se cuvine încă ca creștinii care citesc psalmul acesta (zice Teodorit) să nu ia prilej de aici spre a blestema și ei pe vrăjmașii lor, precum David, pentru că trebuie să socotească [aibă în vedere] că David își avea petrecerea în viața după legea veche, și nu după cea a Evangheliei darului, pe care o au ei, că legea veche

⁷¹ După Sfântul Chiril însă: „Nu [este vorba de] cei ce voiesc dreptatea cea întru lege, că aceea nu era neprihănită, ci cea prea desăvârșită întru Hristos, întru care aceștia vor avea bucurie dăruită de la Dumnezeu-Tatăl prin Hristos”.

⁷² Iar după Sfântul Chiril: „Cei ce cinstesc pacea cea către Hristos, care sunt, dacă nu cei din păgâni? Ca unii care amăgirea cea de departe de Hristos o au lepădat și vrajba o au stricat, și au făcut să lipsească din mijloc ceea ce-i depărta”.

* μελετήσῃ de la μελετάω = a învăța, a cugeta, a pune în practică ceva.

ierta [îngăduia] ca oamenii să urască pe vrăjmașii lor, iar legea Evangheliei poruncește, dimpotrivă, să-i iubim pe ei. Că Stăpânul Hristos așa a zis: *S-a zis celor dintru început: să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău* (Lev. 5: 27). *Iar Eu zic vouă: iubiți pe vrăjmașii voștri, și binecuvântați pe cei ce vă blestemă* (Mt. 5: 44). Și încă după alt chip: prin cuvintele de mai sus, David nu blestemă [propriu-zis], ci, mai ales, cu formă de blestem proorocește relele ce aveau să urmeze vrăjmașilor săi, dar, chiar dacă vom înțelege că-i blestemă, aceasta este rânduială a legii, și nu evanghelică, precum am zis mai-nainte. Și alt fel încă zice Solomon: *Curăță argintul de zgură, și se va curăța tot* (Pilde 25: 4). Pentru aceasta și David blestemă pe vrăjmașii săi, însă nu cu amar și pomenire de rău, nici ca și cum i-ar urî, ci ca un voitor de bine sufletului lor, ca, fiind ei pedepsiți aici, să scape de osânda cea viitoare, ori și alți răi să se îndrepteze și să se căiască, văzându-i pe dânșii că sunt pedepsiți de Domnul. Trebuie însă să știm aceasta: cuvintele cele mai de frunte ale psalmului acesta se înțeleg la Stăpânul Hristos, și se zic lui Dumnezeu-Tatăl ca din partea Lui pentru iudeii cei ce-L prigoneau pe El⁷³.

PSALMUL 35

Întru sfârșit, lui David, robul Domnului.

ând David era izgonit de Saul, a fugit în peșteră ca să doarmă, însă Saul a intrat în aceeași peșteră, neștiind că David este ascuns în partea cea mai dinlăuntru a peșterii, dormind și el acolo, aproape de gura peșterii, iar David, sculându-se noaptea și aflând pe Saul culcat, nu l-a omorât, ci numai poala hainei lui o a tăiat, spre dovadă, iar după ce s-a făcut ziuă și Saul a ieșit din peșteră, David, stând departe, a strigat, înfruntând pe Saul. Întrebându-l pentru ce îi vrăjmășește viața cu nedreptate și îl prigonește, i-a arătat încă și dreptatea sa, și nepomenirea de rău a sa ce o avea către Saul, căci, în mâinile sale avându-l, nu l-a omorât; i-a arătat încă spre încredințare și poala hainei lui pe care i-a tăiat-o. Saul însă, rușinându-se și umilindu-se, a mărturisit că cu nedreptate prigonește pe

⁷³ Adaugă însă același Teodorit și acestea, zicând: „Iar cum că David, după evanghelicăscă punere de lege, nu răsplătea cu rău celor ce-l nedreptăteau, ascultați-l pe el zicând: *de am răsplătit celor ce-mi răsplătesc mie rele, să cad de la vrăjmașii mei deșert*, și celelalte, și nu a zis acestea și nu le-a făcut, că asupra cuvintelor a adăugat și isprava: că de două ori căzându-i în mâini vrăjmașul său, nu numai că nu l-a omorât, ci și pe cei ce voiau a-l omorî i-a oprit, iar când el [Saul] a căzut în război, cu amar îl tânguia, și pe cel ce i-a vestit moartea, ca pe unul ce se veselea și se fălea că l-a omorât pe împărat, l-a dat morții”.

David, și astfel i-a zis simplu cuvinte voite cu dragoste, însă a rămas iarăși același, prigonind adică pe David. Pentru aceasta, David, durându-l inima pentru întâmplarea sa, a alcătuit psalmul acesta, mai întâi, ca să prihănească pe Saul, iar după aceasta, să vindece și lucrarea cea rea a fiecărui om viclean și vrăjmașitor (vezi și suprascrierea Psalmului 56). Iar psalmul s-a suprascris *întru sfârșit*, fiindcă proorocește pentru pieirea vrăjmașilor săi, care a și urmat la sfârșit, iar *rob al Domnului* se numește David, și ca un fiu, și ca o slugă a Lui, precum am tâlcuit la suprascrierea Psalmului 17⁷⁴.

1. Zis-a călcătorul de lege, ca să păcătuiască întru sine:

Acest *zis-a* se înțelege în loc de „socotește” (după Sfinții Chiril și Teodorit), iar *ca* este de prisos, pentru ca înțelesul să fie de acest fel: „Socotește călcătorul de lege ca să păcătuiască întru sine, adică întru singură conștiința sa pe ascuns, [zicând] și că Dumnezeu nu vede răutatea lui, nici vicleana așezare a inimii lui⁷⁵. Ori și altfel zice întru sine călcătorul de lege, adică cugetă și gândește să păcătuiască, iar *călcător de lege* este Saul, pentru că ura pe David, care îi era și prieten și ginere, având pe Micol de soție, fiica lui Saul⁷⁶.

nu este frica lui Dumnezeu înaintea ochilor lui.

Înaintea ochilor unui astfel de om ce ține fărădelegea, nu este frica lui Dumnezeu, pentru aceasta și socotește și gândește astfel de cugetări rele, și nu socotește, ticălosul, că nu poate a se tăgădui și a se ascunde de Dumnezeu:

⁷⁴ Iar Sfântul Chiril zice că: „Psalmul acesta cuprinde prihănimile mândriei poporului iudeilor, fiind ca o muștrare a răutății lor”.

⁷⁵ Sfântul Chiril zice astfel: „Socotește cel fărădelege că nu vede nimeni sfătuirile sale, însă zicem că este [săvârșește] fărădelege cel ce oprește cu totul dumnezeieștile legi, încât nici nu voiește ca ele să fie, voind să petreacă o viață cu totul sălbatică și deznodată, și oarecum alergătoare fără abatere spre locul iadului și cursa morții, dintre care fiecare, după Scriptură, numai ce nu zice Domnului: *Fugi de la mine, nu voiesc să știu căile Tale* (Iov 21: 14).

⁷⁶ Iar Isihie zice: „Nu simplu pe călcătorul de lege, ci pe cel fățarnic și viclean îl socotește psalmul, pe cel ce are în suflet mult noroi de fărădelege, și pentru aceasta zice întru sine, socotind să păcătuiască. Pentru ce zice însă *întru sine*? Pentru că socotește cele pe care voiește a le zice arătat, fie temându-se, fie rușinându-se”.

2. Că a viclenit înaintea lui, ca să afle fărădelegea lui, și să urască.

„Pentru că, zice, vezi ce a făcut omul cel fărădelege, (...) a întrebuințat viclenie înaintea sa, adică s-a amăgit pe sine, și n-a vrut să cerceteze și să afle ce fel sunt nelegiuirile sale și să le urască. Și aici este de prisos *ca*.”⁷⁷

3. Graiurile gurii lui, fărădelege și vicleșug;

„Cuvinte acelea pe care Saul le-a zis către mine, care păreau a fi de iubire și pace, erau pline de neleguire și viclenie, având într-însele ascunsă otrava, că aceasta era faptă nelegiuită și vicleană, căci el, prin cuvintele sale cele părute a fi de iubire, socotea a mă face să nu mă îngrijesc, că adică nu este vrăjmașul meu, și așa să mă găsească fără de pază și să mă prindă.”

nu a vrut să priceapă ca să facă bine.

„N-a voit Saul, zice, să ia înțelegere* spre a face binele, adică spre a conțeni de a mă vrăjmăși.”⁷⁸

⁷⁷ Iar Marele Vasile tâlcuiește aceasta astfel: „Nici cel ce zice «am greșit» se mărturisește, iar apoi stăruie în păcat, ci cela ce, după psalm, și-a aflat păcatul său și l-a urât, căci ce folosește bolnavului purtarea de grijă a doctorului, când bolnavul se iscusește spre cele stricătoare vieții? Tot astfel nu este nici un folos din iertarea nedreptăților celui ce încă nedreptățește. Dar cum se iartă păcatul? Când fapta bună, stăpânind peste suflet, îl și trage pe acesta cu totul la cuvintele sale, și va face ură întru sine către potrivnica așezare (adică când va urî păcatul, și se va sârgui a face fapta bună, atunci se va ierta)”. Iar Cuviosul Patermutie [Patermutie este pomenit de Timotei Alexandrinul în *Istoria monahilor din Egipt* (390-394), tradusă și în românește] zice: „Cuvântul acesta s-a zis pentru Amnon, fiul lui David, care a silit-o pe Tamara, sora sa vitregă; iar după ce a stricat-o [sedus-o], o a urât [respins-o], precum este scris: *După aceea a urât-o Amnon cu ura cea mai mare, așa încât ura cu care a urât-o el era mai mare decât iubirea pe care o avusese către ea* (II Împărați 13: 15)”. Iar la Nichita se găsesc și acestea, zise de marele Vasile: „Nici aceasta n-o socotește nelegiuitul, anume că Dumnezeu îi găsește păcatul, și, găsindu-l, îl urăște și pe el și pe păcat. Deci a viclenit spre a nu se afla, sofistic [σοφιστικός = prin sofisme] (cu vicleșug), făcându-se avocat [pledând] pentru cele ce păcătuiește”. Și Sfântul Chiril încă zice: „Nu a umblat cu adevărul înaintea ochilor lui Dumnezeu, că socotesc că aceasta ar însemna oareunde zicerea «a viclenit»”.

* Să fie înțelegător.

⁷⁸ Iar altul zice: „Acesta dar a fost răul cel nemărginit, a nu voi binele, nici a fi oarecare deslușire a [discernământ al] sufletului, ca măcar uneori să voiască binele, dar însă îl trage pofta, încât de aici să întindă și graiuri, și sfaturi de noapte, și fapte de ziuă, ca să nu poată zice: *că nu fac binele pe care-l voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, acela îl fac* (Rom. 7: 19)”.

4. Fărădelege a gândit întru așternutul său;

„Nu numai ziua, zice, ci și noaptea, când se afla în patul său, Saul cugeta cele rele asupra mea, și nici în vremea odihnei și a liniștei el nu se liniștea.” David arată prin aceste cuvinte covârșirea răutății lui Saul. Însă asemenea zice și Miheia: *Vai de cei ce cugetă cele rele în așternuturile lor și îndată, la ziuă, le împlinesc* (Mih. 2: 1).

în toată calea bună n-a stătut, și răutatea n-a urât.

„Gata era Saul, zice, spre tot păcatul, și nu s-a îngreuiat, nici n-a urât răutatea.”⁷⁹

5. Doamne, în cer este mila Ta și adevărul Tău până la nori.

6. Dreptatea Ta ca munții lui Dumnezeu; judecățile Tale, adânc mult;

Precum cu cuvintele pe care le-a zis mai sus a arătat David covârșitoarea răutate a lui Saul, tot așa și prin cuvintele acestea arată mărimea și covârșirea îndelungii răbdări, bunătății și milostivirii celeilalte a lui Dumnezeu: „Doamne, zice, în cer este mila Ta, adică este atât de multă, încât ajunge până la cer, așijderea și adevărul Tău este înalt până la nori, fiindcă și norii se văd cum se suie până la cer (precum aceasta a zis și în Psalmul 56, stih 13). Iar *dreptatea Ta*, zice, este *ca munții lui Dumnezeu*”. Prin *munți* însă arată înălțimea și mărimea dreptății lui Dumnezeu, iar *munți ai lui Dumnezeu* se numesc pentru că au fost zidiți de Dumnezeu. *Judecățile Tale adânc mult*, adică „judecățile și iconomiile Tale sunt adânc neîmpuținat și nepriceput”⁸⁰.

⁷⁹ Iar dumnezeiescul Isidor tâlcuiește astfel: „Iar răutatea nu a urât-o, și nu s-a îngreșat de ea, fiindcă pe idoli, dumnezeiasca Scriptură uneori îi numește urâciuni, iar alteori groaznici, iar că *n-au stătut în toată calea cea bună* însemnează ori că s-au pus pe ei spre slujirea a toată calea cea rea, ori că apără și ocrotesc răutățile. Că starea de față uneori poate să însemne apărare și ajutorare, încât s-ar înțelege că cel ce face păcatele stă în calea păcătoșilor, iar cel ce împreună se nevoiește stă lângă cel ce le face. Și întru atâta măsură de răutate a sporit, încât n-a putut nici măcar o dată a urî vreo răutate, sau că nu o ar face de ar fi urât-o, iar acum și stă lângă dânsa, adică o a ajutat, o a apărât și o a dezvinovățit, că precum uneori un ritor nebiruit, stând înaintea judecătorilor, pentru cei ce au trebuință de ajutor, își pornește meșteșugul său, așa și cel ce cu toată răutatea, nu s-a lepădat a împreună ajuta [sprijini] răutățile”.

⁸⁰ Iar altul zice: „Zicerea *în cer este mila Ta* arată că cu aceeași milă și toate cele cerești s-au întărit, adică puterile cuvântătoare [λογικὰ = raționale, înțelegătoare; aici: îngerii]. Iar zicerea *adevărul Tău până la nori* este în loc de „adevărate și încredințate ai arătat

oamenii și dobitoacele vei mântui, Doamne.

Graiul acesta „a mântui” se zice uneori pentru veșnica și nesfârșita mântuire care este în ceruri, precum zicem [de pildă că]: „dreptii se mântuiesc”, cu mântuire veșnică adică. Iar alteori se zice pentru vremelnica mântuire a vieții acesteia, precum se zice și aici, că mântuirea cea din viața aceasta însemnează simplu viociune*. Zice dar David: „Tu, Doamne, fiind atât de bun, înviezi nu numai pe oameni, ci și vietățile cele necuvântătoare (că prin dobitoacele cele blânde a arătat și pe cele sălbatic)”. Iar *vei mântui* este în loc de „mântuiește”, luându-se timpul viitor în loc de cel prezent. Iar *oameni* numește pe cei ce viază după cuvântul cel drept, iar *dobitoace* pe cei ce viază cu necuviință și fără știință*. Ori prin *oameni* să-i înțelegi pe iudeii cei povățuiți spre bine de dumnezeiasca lege, iar *dobitoace* pe neamurile cele iubitoare de îndulcire. Iar după acest înțeles, adică graiul *vei mântui* la timp viitor (precum și este), este proorocie, adică: „Tu, Doamne, vei mântui neamurile cu mântuire veșnică, când vor crede întru propovăduirea Evangheliei”.

spunerile cele prin prooroci, că *nori* se numesc proorocii”. Iar Marele Vasile zice: „Este o dreptate adică, care se mișcă întru noi, împărțirea ei se face deopotrivă [în mod egal], deși nu o dobândim în întregime, ci cu prea dreaptă socotință îndeplinind, nu cădem de la scop, iar de vine vreun dar de sus de la dreptul Judecător, fie îndreptător, fie răsplător, mărimea lui este cu anevoie de privit cu mintea, pentru înălțimea dogmelor celor ce se află într-însul, precum zice David: *Dreptatea Ta ca munții lui Dumnezeu*”. Iar despre judecățile lui Dumnezeu, zice Cuvântătorul de Dumnezeu Grigorie că: „Se ispitește [cearcă, străduiește] cu adevărat Pavel să ajungă la judecățile lui Dumnezeu, dar, fiindcă nu află trecere, nici stare [poziție, condiție necesară] la suire [în urcușul duhovnicesc], nici arătat la ce margine se sfârșește cercetarea minții, pururea arătându-se oarece lipsă: «O, minune! Ca și eu să pătimesc asemenea, cu ieșire din minte [simțuri, minte; ἐκπλήξει de la ἐκπλέω] scriu cuvântul», și bogăție și adânc a lui Dumnezeu o numește pe aceasta, și mărturisește nepriceperea [în înțelegerea] judecăților lui Dumnezeu, numai cât nu zice aceleași cu David, care numește judecățile lui Dumnezeu *adânc mult*, scaunul [ἔδραον = lit. scaun, loc; dar și templu] Căruia, fiind adânc nemăsurat, nu poate fi priceput cu simțurile”. Caută și stihul *punând în vistierii adâncurile* de la Psalmul 32: 7. Iar Teodorit zice: „Tu, Stăpâne, și milă ai nemăsurată, și adevărul necumpănit [ἀστάθμητος = de necuprins; nestatornic, în sensul că nu se lasă cuprins], și dreptatea alăturându-se [comparată] cu munții cei prea înalți”. Iar Eusebie zice că *nori* numește pe prooroci și puterile îngerești”.

* ζωοποίησιν = înviore, plinătate de viață, chip al învierii în viața veșnică.

* ἀλογίστως καὶ ἀσύνετως... = nebunește și fără minte.

7. Cât ai înmulțit mila Ta, Dumnezeule,

Acest *cât* este semn de mirare, căci mirându-se David și înspăimântându-se de covârșirea bunătății și a milei lui Dumnezeu - pe temeiul căreia mântuiește și pe oameni, și pe dobitoace –, strigă: „Prea mult* ai înmulțit spre noi mila Ta, Doamne”.

și fiii oamenilor în umbra aripilor Tale vor nădăjdui.

Fiii oamenilor este în loc de „oameni”, precum am zis în Psalmul 4. „Deci, zice David, care sunt înseși oameni [oamenii adevărați, raționali], și nu s-au schimbat după chip*, și numele de om cu numele răutății, aceia vor putea nădăjdui întru acoperământul păzirii și al ocrotirii Tale, Doamne.” Ori aceasta se poate înțelege și altfel, [anume] ca proorocie pentru creștini.

8. Îmbăta-se-vor de grăsimea casei Tale,

Îmbătare numește aici veselia, iar *grăsime* numește bogăția, că *vinul*, zice, *veselește inima omului* (Ps. 103: 16). Grăsimea este [și] bogăția și prisosința seului. Deci zicerea are înțelesul următor: „Oamenii care au păzit pe cel după chip și după asemănare, aceștia se vor veseli de bogăția casei Tale, Doamne”, iar *casa* este Biserica, iar bogăția ei sunt dogmele cele bine-cinstitoare, care veselesc duhovnicește pe cei ce le înțeleg. Ori *casa* lui Dumnezeu-Cuvântul este trupul cel însuflețit pe care Și l-a luat [l-a asumat], întru care S-a sălășluit (după Isihie), iar *grăsime* este (după Didim) învățătura cea de la Hristos, care adapă sufletele și le îngrașă, și le veselește într-atâta încât pot zice cu Pavel: *Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos* (Rom. 8: 35).

și din izvorul* desfătării Tale îi vei adăpa pe dânșii.

Aceeași noimă pe care David a zis-o mai sus, o zice și acum, iar fiindcă acolo a pomenit de beție, pentru aceasta, prin urmare, aici grăiește și despre băutură, că zice cum că: „Tu, Doamne, vei adăpa pe creștinii care vor crede întru Tine din râul desfătării care izvorăște din Tine”. Că râuri veselitoare este curgerea veselitoarei învățături a lui Hristos; râuri adică, pentru că din gura lui Hristos a izvorât vremelnic o astfel de învățătură, și pentru tăria și repejunea ei asupra celor

* În sensul de deosebit de mult, covârșitor.

* Vezi Rom. 1: 23.

* χεῖμαρρον = torent, râu, izvor, revărsare.

grăitori-împotriva, încă și pentru că era unită cu cuvintele legii vechi și cu ale proorocilor, că astfel este și râul care curge în vreme de furtună ploioasă, pentru că și acela este vremelnice, și puternic, și repede, și amestecat cu multe ape. Și se numesc râuri de desfătare, pentru că învățătura lui Hristos veseleşte și îngrașă duhovnicește sufletele, precum am zis. Unii însă, adică Isihie și alții, au înțeles prin *grăsimea casei* preacuratul sânge ce a curs din coasta lui Dumnezeu-Cuvântul, iar *râu*, apa care a curs împreună cu sângele, iar acestea două ne-au îmbătat pe noi cei din neamuri, și atâta ne-au veselit, încât ne-au entuziasmat cu entuziasm mântuitor, și ne-au făcut să ieșim din rătăcirea cea de mai-nainte a idolatriei⁸¹.

9. Că la Tine este izvorul vieții,

Prin aceste cuvinte, Prooroc-împăratul vrea să arate acestea, anume că: „Tu ești Dătătorul vieții, precum a zis și Însuși Stăpânul Hristos: *Eu sunt Calea, Adevărul și Viața* (In. 14: 6)”, deoarece, ca Dumnezeu, avea întru Sine izvorul vieții, și nu-l avea din afară, precum o aveau sfinții cei ce au înviat din morți. Ori zice că: „De la Tine, Părinte, este Fiul Dătător de viață, Care a zis: *Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine* (In. 14: 6). Iar *izvor de viață* a zis precum zice și prin Ieremia: *Pe Mine, Izvorul de apă vie, M-au părăsit* (Ier. 2: 23) (după Teodorit).

întru lumina Ta, vom vedea lumină.

Zicerea aceasta este teologie* care proorocește despre Sfânta Treime, adică cum că noi, cei ce urmăm să credem întru Tine, Părinte, prin Fiul Tău, vom cunoaște pe Duhul Cel Sfânt⁸². Pentru că de vreme ce Dumnezeu este lumină

⁸¹ Iar Isihie zice: „Râu de desfătare sunt patimile lui Hristos, râu adică, fiindcă în vârtoarea [ἀκμή = punct culminant, culme, înflorirea] furtunii păcatului nostru se lucra, când toată fapta bună – iar mai ales dragostea cea către Dumnezeu –, răcindu-se, murise, încât Proorocul Zaharia zice despre ziua Răstignirii: *În ziua aceea nu va fi lumină, frig și ger va fi, și nu ziură, nici noapte, și către seară va fi lumină* (Zah. 14: 6-7). Iar desfătare potrivit se zicea, că foarte Se desfăta Hristos de pătimirile cele pentru noi”. Alții însă, râu de desfătare numesc pe Duhul Cel Sfânt.

* Grăire despre Dumnezeu.

⁸² Grigorie Teologul tâlcuiește această zicere astfel: „Întru Duhul lui Dumnezeu și Tatăl, pe Fiul vom vedea, pe Lumina cea întreită și nedespărțită, întru lumina Duhului – pe Hristos, că nimeni nu poate zice Domnul Iisus, fără numai prin Duhul cel Sfânt (I Cor. 12: 3)”. Iar Vasile zice astfel: „Lumină însă este numit Duhul, deoarece toată necunoștința și rătăcirea din toate sufletele o izgonește, din acelea întru care Se află El, și pentru că întoarce către Sine pe toate acelea ce cu totul se [sus]țin de către strălucirile Sale”. Iar Chiril zice astfel: „Dacă Fiul este lumină din lumină, când nu a fost întru Tatăl

Întreit-strălucitoare, apoi fiecare față [persoană] a Sfintei Treimi este lumină. Deci Fiul a învățat despre Sfântul Duh, numindu-L pe El Mângâietor de aceeași putere și cinste. Și invers, noi, luminându-ne de Sfântul Duh Cel din Dumnezeu și Părintele, vedem razele Fiului (după Teodorit), fiindcă, după Pavel: *Nimeni nu poate zice: Domn este Iisus, decât prin Duhul Sfânt* (I Cor. 12: 3). Și iarăși: *Iar nouă ne-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său* (I Cor. 2: 10).

10. Tinde mila Ta celor ce Te cunosc pe Tine, și dreptatea Ta celor drepți la inimă.

„Totdeauna, zice, o Doamne, miluiește pe cei ce s-au învrednicit a Te cunoaște Dumnezeu adevărat și de a lua totdeauna dreptul Tău ajutor, pe care Tu îl dai celor drepți și neviclenitori cu inima.”⁸³

11. Să nu-mi vină mie piciorul mândriei,

„Să nu încapă la mine mândria (că pornind de la picior arată tot trupul mândriei), nicidecum să se lipească de mine.” Prin numele mândriei a arătat toată răutatea, deoarece mândria este vârful și născătoarea tuturor răutăților⁸⁴.

lumina Sa? Că precum este nedespărțită lumina de foc, așa este nedespărțită Lumina de Tatăl care se naște dintr-Însul”.

⁸³ Iar Sfântul Chiril zice că: „Celor ce cunosc pe Dumnezeu, se roagă să le întindă mila, iar celor drepți cu inima, dreptatea Sa, după care li se vor da cele după vrednicie; și nu vor fi altfel decât al doilea după cei mai dintâi, adică cei drepți cu inima după cei ce cunosc, că urmează cunoștinței celei de la Dumnezeu să aibă și mintea dreaptă, adică cu nici un chip răzvrătită [διεστραμμένην de la διεστραμμένως = lit. stricat, deformată, pervertit]”. Ori după Origen: „Cei ce au cunoștința, adică credința, se îndreptează și se mântuiesc cu mila, iar cei ce și dreptatea o au în fapte dobândesc cununa dreptății, însă dacă se întinde mila pentru cei ce cunosc pe Dumnezeu, pentru cei ce nu-L cunosc dar, vremelnică va fi”. Zice însă și Teodorit: „Amândouă, pentru aceleași le-a zis, după a sa însușire [ἰδίωμα] întrebuițând despărțirea, că nu despre unii zice că cunosc pe Dumnezeu, iar despre alții că sunt drepți cu inima, nici celor dintâi nu le-a cerut mila, nici celor de-al doilea dreptatea, ci desăvârșita faptă bună în dogme adevărate și în lucrări bune hotărând-o, celor ce o au pe aceasta, le-a vestit mila și dreptatea”.

⁸⁴ Iar alți învățători mai noi, cu cercetare adâncă [Mitropolitul Veniman: „cu perierghie” de la περιεργίας = cercetare minuțioasă, extrem de atentă la detalii; în amănunțime, cu acrivie], tâlcuiesc zicerea aceasta, zicând cum că: „Despre mândrie se zice că are numai un picior; prin urmare, *să nu-mi vină mie piciorul mândriei* înseamnă: 1) pentru că este ca o grozăvie [ceva groaznic] și ca un dobitoc cu un picior; 2) că cel mândru numai într-una nădăjduiește – întru sine, și cu totul se sprijină de sine; 3) pentru că mândria, ca o prea întemeiată [plină de ea însăși], lesne cade în toată nerânduiala”. Pentru aceasta și David prin urmare zice: „Acolo au căzut toți cei ce lucrează fărădelegea, și, de se scoală

și mâna păcătosului să nu mă clatine.

„Mâna păcătosului, zice, adică păcătosul (din parte înțelegându-se totul) să nu mă clatine.” Iar *păcătos* numește David pe Diavol, ori pe Saul, fiind și el în fărădelege, ori și pe toți cei răi. Iar *să nu mă clatine* înseamnă „să nu mă abată de la temeiul cel tare al faptei bune”⁸⁵.

12. Acolo au căzut toți cei ce lucrează fărădelegea,

Acolo este în loc de „în locul acela” ori „în vremea cea hotărâtă de Dumnezeu”, și nu a zis „voi cădea”, la timp viitor, ci la trecut, „au căzut”, căci David a văzut cu ochii proorocești căderea lor, adică a celor ce lucrează fărădelegea: Saul și cei împreună cu dânsul, [dar] și tot omul rău⁸⁶.

scosu-s-au afară și nu vor putea să stea.

„Au fost izgoniți, zice, cei de mai sus, departe de ajutorul lui Dumnezeu, pentru răutatea și vicleșugul lor, și nu vor mai putea să se întărească în lumea aceasta și să fie vii.”

vreodată prin darul lui Dumnezeu, degrabă iarăși cad dintr-un rău într-altul mai rău”, pentru aceasta zice: *scosu-s-au afară și nu vor putea să stea* [v. 12] (La *Duhovniceștile nevoițe* [sau *deprinderi*]. E vorba de cartea Sfântului Nicodim *Deprinderi duhovnicești*, tradusă și în românește.)

⁸⁵ Iar după Origen: „Mâna păcătosului este diavoleasca lucrare”.

⁸⁶ Iar Hrisostom zice: „*Acolo* a zis în loc de «din lucrul acesta», adică din mândrie, ori și în loc de «unde», precum este cea zisă astfel: «De nu aș fi acolo unde se clatină și cad, și, căzând, se scot afară, și, scoțându-se, nu vor mai putea să se întoarcă”. Ori după Origen, *acolo* însemnează adică în viața viitoare, după ceea ce se zice: *Acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților*. Iar dumnezeiescul Ambrozio, tâlcuind aceasta, și cele de mai sus, zice: „O, de nu m-aș face mândru, ca să nu păcătuiesc, de nu aș păcătui, ca să nu mă clatin, de nu m-aș clătina, ca să nu cad, de nu aș cădea, pentru ca să nu mă zdrobesc în iad”. Și iarăși zice: „Mândria nu știe să stea [nu e statornică], și de va cădea, nu știe a se scula (La *Ușa pocăinței*)”. Zice însă și Teodorit: „Cei ce ajung la acel sfârșit [la aceste consecințe], a se mai scula și a alerga la cealaltă cale a faptei bune nu vor putea, acestora li se potrivesc cele zise în Psalmul 6: *Nu este întru moarte cel ce Te pomenește pe Tine, și în iad cine se va mărturisi Ție?*”

PSALMUL 36

Psalm al lui David.

Psalmul acesta cuprinde sfaturi, deoarece sfătuiește și învață pe tot omul să sufere cu îndelungă răbdare și cu mulțumire, oricâte lucruri potrivnice i-au urmat, și să nu-și pună nădejdea în bunele-sporiri ale oamenilor răi în lumea aceasta⁸⁷.

1. Nu râvni celor ce viclenesc,

Cineva poate să zică că râvna este o urmare, mai poate să zică că râvna este îndemnare și aprindere* (precum a zis Teodoțion). Sfătuiește dar David, zicând fiecărui creștin: „Nu te aprinde, și nu urma, o omule, oamenilor celor ce viclenesc, nici nu te întărâta, nici nu te îndemna la a te mârni văzând bunele-sporiri pe care le au cei răi”⁸⁸.

nici nu urma [râvni] celor ce fac fărădelege.

De vreme ce mulți, văzând pe oamenii cei răi că bine-spoiesc, se îndeamnă a urma răutății lor, din pricina micimii de suflet și a puținătății credinței lor, pentru aceasta, Prooroc-împăratul oprește pe cei mici la suflet de a urma nelegiuirilor și răilor, pentru că urmarea acestora este lucru pierzător și de suflet vătămător. *Râvna* însă este o poftă a cuiva care voiește să dobândească bunătățile pe care le vede la celălalt (după Origen), iar râvna se socotește chiar spre bine. De multe ori însă, se ia și spre rău, precum aici. Ori zicerea *nu râvni* este în loc de „să nu te lauzi, nici să te rogi ca să te faci și tu asemenea cu oamenii cei fărădelege”⁸⁹.

⁸⁷ Însemnează că psalmul acesta, fiind plin de învățături morale, pentru aceasta este și alfabetice, adică la începutul stihurilor se puneau douăzeci și două de litere ale alfabetului evreiesc. Dar vezi nou-tipărită Psaltire a lui Litinu.

* ἐρεθισμός = revoltă, iritație, aprindere, întărâtare.

⁸⁸ Teodorit însă zice că: „Potrivit s-a rânduit aceasta după psalmul cel de mai-nainte de el, că întru acela arătând viața și răsturnarea celui fărădelege (*că acolo, zice, au căzut toți cei ce lucrează fărădelegea*), acum oprește a râvni pe unul ca acela”.

⁸⁹ După Origen însă: „Râvna se deosebește de zavistuire, că a zavistui înseamnă a se întrista și a porni spre pizmuire, și zice: «M-am întristat pentru un lucru ce nu este de la Dumnezeu, adică a pornit spre mine râvna și oarecum m-a ațâțat întru mânie, slujind idolilor». Iar a râvni este a voi să fie al tău (lucrul) care s-a legiuit vrednic a se da aproapelui, aceasta dar zice: «Nu întrista pe altul ce viclenește, spre a se ridica el asupra

2. Căci ca iarba curând se vor usca, și ca verdeața buruienii degrab vor cădea.

Aici aduce David pricina pentru care nu se cuvine a urma cineva celor răi, „pentru că, zice, răii aceștia, ca iarba cea de pe acoperișuri, degrab se vor usca, neavând rădăcină adâncă, și, ca colții cei tineri, degrab se vor strica”, căci *verdeața buruienii* este în loc de „colții ierbii ce răsar și înverzesc”, ori cele ce sunt din felul verdeții”, pentru că acelea, degrab uscându-se, cad și se pierd.

3. Nădăjduiește spre Domnul și fă bunătate,

„Nădăjduiește, zice, o omule, că nu trece cu vederea Domnul ostenele celor cu fapte bune, și pentru aceasta lucrează și tu bunătatea și fapta bună, că aceasta înseamnă aici bunătatea (după Origen).”

și locuiește pământul,⁹⁰

„De vei lucra, zice, tu, creștine, fapta bună, fără frică vei locui pe pământul acesta, fiindcă ai păzitor pe însuși Dumnezeu.”

și te vei paște întru bogăția lui.

„De vei face, zice, tu, omule, binele, vei fi hrănit de Dumnezeu cu bunătățile pământului, ca să te îndulcești adică de acelea câte sunt trebuincioase și să te ferești de toate câte sunt vătămătoare.”⁹¹

ta, nici să faci unele ca acestea, ca nu cumva cel rău să-ți răsplătească ție, fiindcă te va vrăjmăși, (...) nici iarăși să urmezi, ori să ferești pe unii ca aceștia»”. Iar Sfântul Chiril a tâlcuit astfel: „Nu râvni unora ca aceștia, zice, nici te ațâța spre urmarea iubitorilor de păcat, măcar de s-ar părea că au desfătări în viața aceasta, și măcar de ai vedea, zice, pe cel necredincios că se află bine, fugi de a fi deopotrivă, privind la cele ce vor să fie, că nu va fi totdeauna întru aceleași”.

⁹⁰ După Origen însă, aceasta se tâlcuiește anagogic, adică: „Locuiești pământul tău, îndeletnicindu-te întru purtarea de grijă și lucrarea sufletului, că ceea ce ar semăna omul, aceea și va secera”.

⁹¹ Dumnezeiescul Chiril însă zice: „(...) Ori zicerea *locuiește* o a pus în loc de *vei locui*, iar *pământul* despre care zice este cel pe care l-a făgăduit celor blânzi, «în care, ajungând, zice, te vei paște cu bogăția lui, iar bogăția cetății celei de sus este desăvârșita lucrare a dumnezeieștilor daruri»”. Iar Ammonie [Cu numele de Ammonie (Ammonios) avem mai mulți scriitori bisericești, nu știm la care dintre ei se referă aici] zice: „Iar de este vreo bogăție a dumnezeieștilor dogme întru oameni, te vei paște de bunul Păstor (La Nichita)”.

4. Desfătează-te în Domnul, și-ți va împlini ție cererile inimii tale.

„Îndulcește, zice, o omule, inima ta întru Domnul, cu nesățioasa ta iubire către Dânsul, ori cu nesățioasa citire a dumnezeieștilor cuvinte, și cu lucrarea sfintelor Sale porunci, și-ți va da* ție Domnul toată mântuitoarea cerere a inimii tale, pentru că, iubind tu pe Dumnezeu, negreșit nu vei cere de la El vreo cerere nepotrivită pentru El.”⁹²

5. Descoperă spre Domnul calea Ta,

Se cuvine ca aici, prin *cale*, să înțelegem că Dumnezeu numește petrecerea și viața fiecăruia, pe care poruncește a o avea fiecare bine-cinstitor, [și nu oricum, ci] vrednică de cercetarea și privirea lui Dumnezeu, căci: *Cunoaște, zice, Domnul calea dreptilor*, și vezi tâlcuirea acestui stih la Psalmul 1⁹³.

și nădăjduiește întru Dânsul, și El va face.

Și aici îndeamnă iarăși Proorocul pe tot omul să aibă nădejdea sa întru Dumnezeu, ca una ce este de nevoie întru necazurile ce-i urmează, pentru că singură nădejdea întru Dumnezeu ușurează durerea necazurilor. „Și Dumnezeu, zice, întru Care cineva are nădejdea sa, Însuși va da bunătățile acelea pe care le nădăjduiește, și folosirile acelea pe care le cere de la El.”⁹⁴

* Satisface.

⁹² Iar Ammonie zice: „Se desfătează însă de Domnul [numai] cel curățit la simțirile sufletului, încât poate [și] mânca pâinea cea de viață, adică cămurile Lui cele făcătoare de viață, și a bea sângele Lui cel mântuitor, ca, din acestea veselindu-se, să ceară și pe cele viitoare, pe care ochiul nu le-a văzut și urechile nu le-au auzit (La Nichita)”. Iar Sfântul Chiril zice: „Drept aceea, *desfătare* este a avea creștinul locuitor întru sine pe Cuvântul lui Dumnezeu Cel ce dă viață tuturor, (...) pe Pâinea vieții, Ceea ce din cer S-a coborât și viață lumii a dăruit, pe Acesta înăuntru lor avându-L, negreșit vor lua cererile inimii lor (tot la Nichita)”.

⁹³ Iar Teodorit zice: „Lui Dumnezeu, zice, și pe tine, și faptele tale arată-ți, și de la Dânsul așteaptă hotărârea, că El, ca un judecător, va da dreaptă hotărâre, și te va propovădui, și strălucit te va face, precum lumina în mijlocul zilei este arătată tuturor”. Și Origen: „Dumnezeu, văzând dreptatea cea întru ascuns, o va scoate la arătare când va descoperi sfaturile tuturor, iar cel ce va străluci ca lumina de amiază va da hotărârea întru judecată”.

⁹⁴ Iar Sfântul Chiril zice: „*Nădăjduiește întru Domnul...*, El însă ce va face? În veacul viitor arătat te va face [îți va arăta că nădejdea ta nu te-a rușinat], și oarecum te va arăta tuturor văzut, nelăsând ca frumusețea bunei tale viețuiri să rămână necunoscută, căci tuturor va fi văzută dreptatea ta, strălucind ca lumina, și [nu ca orice fel de lumină, ci ca] lumina cea de la amiază”.

6. Și va scoate ca lumina dreptatea ta,

Prin *dreptate* se cuvine să înțelegem aici dreapta hotărâre: „Dumnezeu, zice, o omule, va da pentru tine dreapta hotărâre ca o lumină strălucitoare înaintea tuturor oamenilor, căci: *Tatăl tău, zice, care vede întru ascuns, Acela îți va răsplăti ție la arătare* (Mt. 6: 4), ori va scoate în mijloc fapta ta bună, arătând-o oamenilor ca pe o lumină curată și propovăduind-o la vreme cuvioasă”.

și judecata ta ca lumina de amiază.

Ceea ce a zis mai sus, o zice acum și aici, adică că Dumnezeu va arăta lumii în mijlocul zilei dreapta hotărâre cea pentru tine ca *lumina de amiază* cea prea puternică și prea strălucită. Ori prin *judecată* înțelege aici petrecerea vieții: „Dumnezeu, zice, va arăta tuturor viețuirea ta, pe care ai ales-o a o urma ca lumina de amiază, pentru că aceasta este arătată tuturor”.

7. Supune-te Domnului, și-L roagă pe Dânsul;

Omule, atunci te supui Domnului, când păzești poruncile Lui, ori și atunci când nu cârtești, ci suferi cu mulțumire primejdiile și necazurile cele ce-ți vin: „*Roagă, zice, pe Domnul, pentru ca să fii miluit și acoperit de El*”⁹⁵.

nu râvni [urma] celui ce sporește în calea sa, omului ce face fărădelegea.

Zicerea aceasta este asemenea cu aceea: *Nu râvni celor ce viclenesc, nici nu urma celor ce fac fărădelegea* (Ps. 36: 1). Însă aceasta este mai curată și mai arătată*, deoarece, mai-nainte zicând David *nu râvni omului aceluia*, aici deosebește pe cel despre care zice, adică pentru cel fărădelege, fiindcă omului drept ce sporește întru faptele sale se cuvine a-i urma fiecare bine-credincios.

⁹⁵ Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Aceste două isprăvi de sfințenie după cuviință le pune oarecum împreună: *Supune-te, zice, Domnului, și roagă-l pe El*”, că prin a te supune Domnului se înțelege plinirea tuturor poruncilor, căci cel ce umblă după legile Lui, blând [τρυφερόν = delicat, liniștit, calm, supus] și bine ocârmuit, își pune grumazul și binevoiește întru stăpâneștile voiri, nu cu nesupunere primește a suferi Scriptura [πομένειν γραφήν = a suferi, a răbda, a stăruie cu tărie și credință în Scriptură sau în poruncile ei]; iar *a-L ruga* pe El înseamnă a-L slavoslovi și a-I aduce cântări bine-întocmite, și oarecum de o temere gânditoare a strălucirii faptelor, împreună îndreptate către Dumnezeu”. Iar după Origen, *supune-te* înseamnă aici depărtare de cele rele, că nimeni, păcătuiind, nu s-a supus Domnului.

* Limpede, detaliată.

8. Părăsește-te de iuțime și lasă mânia;

„De vezi, zice, pe oamenii cei nedreți și răi bine-sporind, nu te mânia, nici nu te aprinde: nici asupra lor, căci ei bine-spoiesc în afara vredniciei lor, nici asupra ta însuți, că, iubind tu fapta bună, mai mult sporești în rău, însă aici, iuțimea și mânia însemnează unul și același lucru, iar de cauți osebirea dintre ele, vezi la începutul Psalmului 5.”⁹⁶

nu râvni ca să viclenești.

Deoarece cineva râvnește și se îndeamnă spre urmarea și a răului și a binelui, pentru aceasta, aici, David oprește numai urmarea [râvnirea] răului, nu și pe cea a binelui. Vezi însă, o cititorule, că de vreme ce cântătorul de psalmi a zis la începutul psalmului: *Nu râvni...*, printr-o grăire neluminată și cu anevoie înțeleasă, pentru aceasta, mai jos, mai arătat și mai curat a scris aceasta. Acum însă a descoperit-o cu desăvârșire, căci de multe ori zice aceleași cuvinte: și sus, și jos, le repetă pe aceleași, voind să-și facă învățătura sa mai adevărată* în sufletele ascultătorilor prin înșiruirea aceluiași cuvinte.

9. Că cei ce viclenesc de tot vor pieri;

Aici, David adaugă și pricina pentru care nu se cuvine ca cineva să viclenească: „Pentru că cei ce viclenesc, zice, desăvârșit se vor pierde, o dată pentru că se primejduiesc cu trupul, a doua, că se primejduiesc și cu sufletul”⁹⁷.

⁹⁶ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Dintre patimi, unele adică nu cad la mulți [nu duc pe mulți la pierzare], că și cei simpli, sporind, le-au lepădat, iar această spurcată patimă a urgiei aprinde și pe cei ce par a fi înțelepți, și nu tulbură pe unii iar pe alții nu, ci mă primejduiesc a zice pe toți oamenii, afară de cel desăvârșit – de se află oareunde cineva desăvârșit”.

* Mai demnă de crezare.

⁹⁷ A zis iarăși dumnezeiescul Chiril: „Cei ce viclenesc se vor pierde desăvârșit în veacul cel viitor adică, iar a pieri desăvârșit este a cădea de la Dumnezeu. Viclenia este însă însușirea răutății, adică este deosebită de celelalte păcate. De aici, cuvântul este de mirare, unul a zis pe cel păcătos, altul pe cel viclean: «Zdrobește, a zis, grumazul păcătosului și al vicleanului». Iar oarecari au zis că viclenia nu este fără neam [fel anume], fiind facerea de rău cea de bună voie, că una este a face rău după necunoștință, și oarecum biruindu-se; și alta însăși aceasta: a face rău [întru cunoștință, conștient], care lucru este viclenia, pentru care și Diavolul este numit viclean”.

iar cei ce așteaptă pe Domnul, aceia vor moșteni pământul.

„Aceia, zice, care cu mulțumire suferă ispitele, așteptând ajutorul cel de la Domnul, aceia vor moșteni pământul celor blânzi și cereasca locuință.” De multe ori însă, aceștia moștenesc și bunătățile acestui pământ vremelnic, viețuind o viață de ani îndelungați, căci este și pământ ceresc, precum este și Ierusalim ceresc⁹⁸.

10. Și încă puțin, și nu va fi păcătosul;

„Omul păcătos, zice, nu va petrece ani îndelungați pe pământul acesta, fiindcă viclenia lui se va stinge, măcar deși se pare că ar petrece în ani îndelungați.” Am zis însă că păcătosul pare că ar petrece ani îndelungați, nu însă ca și către micșorarea noastră de suflet, ci către îndelungă răbdarea lui Dumnezeu, care de multe ori lasă pe unii ca aceștia să petreacă întru mulți ani^{*99}.

și vei căuta locul lui și nu-l vei afla.

„Vei căuta, zice, locul păcătosului, și nu-l vei afla, și pentru că el a murit, și pentru că locul lui a rămas al unui alt om viu.”

11. Iar cei blânzi vor moșteni pământul

Cei îndelung răbdători, zice, și îndelung pățimitori* și care biruiesc patima mâniei, aceștia vor moșteni pământul, că aceasta a zis și Mântuitorul în Evanghelie: *Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul* (Mt. 5: 5). Că

⁹⁸ Pentru aceasta și dumnezeiescul Chiril a zis: „Pe acel pământ, zice, pe cel gătit și împodobit sfinților, că moștenirea lor este cetatea cea frumoasă a sfinților cea de sus, al căreia Dătător de moștenire este Dumnezeu”.

* Sensul pare a fi acesta: pentru noi, aceea că păcătoșii trăiesc mulți ani (mai mult sau mai puțin fericiți) ni se pare o nedreptate, dar Dumnezeu îi rabdă în principal pentru a le respecta libertatea, apoi fie pentru a-și lua plata în viața aceasta, iar în cealaltă să se chinuie, fie în nădejdea întoarcerii lor către El.

⁹⁹ A zis însă Sfântul Chiril: „Puțină foarte este viața omului, și vremea vieții trupului s-a scurtat, drept aceea, în final, nici această puțină vreme lăsată a vieții nu-și va vedea locul său, că se va muta negreșit la iad, nici însă cei ce sunt încă vii nu-și vor cunoaște locul lor, iar David foarte iconomiceste pune răsplătirile sfinților față cu muncile celor fărădelege, că prin acestea îi cheamă pe ei spre dorirea vitejiei [εὐανδρίας = bărbăția, vitejia] celei duhovnicești, pe care și aceștia ar putea-o isprăvi [lucra, împlini] prin tot felurile virtuții”.

* ὑπομονητικοὶ = care suferă îndelung cu răbdare, răbdători în necazuri.

cuvintele acelea pe care Domnul le-a grăit mai-nainte prin David și prin prooroci, Însuși Acesta și cu gura Sa le-a adevărit în urmă: după cuviință dar cei blânzi vor moșteni pământul cel veșnic, fiindcă de pământul acesta vremelnic și de bunătățile lui sunt de multe ori lipsiți, pentru blândețea și neiscodirea lor.

și se vor desfăta întru mulțimea păcii.

„Se vor desfăta, zice, cei blânzi întru acel bine-sporit și fericit pământ cu multă pace, căci: *De acolo a fugit durerea, scârba și suspinarea*, după Isaia (Is. 35. 10).

12. Pândi-va păcătosul pe cel drept, și va scrâșni asupra lui cu dinții săi.

„Tulbure*^{*}, zice, și strâmb va vedea păcătosul pe cel drept, rele cugetând asupra lui, și va scrâșni și își va freca dinții săi, căutând să mănânce cărnurile lui, care lucru este și semn al nebuniei lui celei mari și a urâciunii pe care o are în inima sa.” Prin *păcătos* însă se înțelege și Diavolul, care pândește pe cei dreپți și gânditor scrâșnește cu dinții săi împotriva lor.

13. Iar Domnul va râde de el; că mai-nainte vede că va veni ziua lui.

„Domnul, zice, va batjocori pe omul păcătos, ori pe Diavolul, ca pe un slab și neputincios, și pentru că nu este altceva decât viclean, fiindcă mai-nainte vede, ca un Atotcunoscător, cum că va veni ziua doborârii și a pierderii sale, prin moarte adică, și prin veșnica muncă.”¹⁰⁰

14. Sabie au smuls păcătoșii, întins-au arcul lor ca să surpe pe sărac și pe sărman, ca să junghie și să înghită pe cei dreپți la inimă.

„Oamenii cei păcătoși, zice, și vicleni, nicicum suferind a vedea pe oamenii cei dreپți ai nevicleniei, au tras sabia ca să-i taie pe ei, întind și arc ca să-i săgeteze, pentru că dreptatea și fapta bună a dreپților o socotesc muștrare a răutății lor.” Cu osebire însă, cântătorul de psalmi a arătat gânditor feluritele

* Λοξά = ambiguu, tulbure sau „stângaci”, cum redă Mitropolitul Veniamin.

¹⁰⁰ Altul însă zice: „Păcătosul, zice, nu suferă fapta bună a dreptului, socotind-o muștrare a răutății sale, pentru aceasta pândește cum l-ar putea doborî pe el, despre care dreptul nu știe, iar Dumnezeu, Cel ce vede toate, deodată râde de cugetările lui cele deșarte, iar când pornește el vrăjmășia până la moarte a celui ce pentru Dumnezeu a ales sărăcia (adică asupra dreptului), atunci întoarce vrăjmășia asupra celor ce o pornesc (La Nichita)”.

vrăjmășiri ale păcătoșilor, iar prin *sărac* și *sărman* a zis fără osebire pe unul și același, spre mai multă arătare de milă și de compătimire¹⁰¹.

15. Sabia lor să intre în inimile lor, și arcurile lor să se zdrobească.

„Vrăjmășirile păcătoșilor, zice, se vor întoarce împotriva lor, și vor cădea chiar ei în groapa pe care au săpat-o pentru alții.” Îi blestemă însă David ca pe niște răi, căci, după cuvântul Domnului: *Toți cei ce apucă sabia, de sabie vor pieri* (Mt. 26. 52). Iar *sabia* și *arcul* păcătoșilor pot fi limbile lor cele viclene (după Didim), precum în altă parte zice însuși David: *Dinții lor sunt arme și săgeți, și limba lor, sabie ascuțită* (Ps. 56: 6).

16. Mai bun este puținul celui drept, decât bogăția cea multă a păcătosului.

„Omul drept, zice, mai bine s-ar socoti a avea ceva bani puțini și avuții cu [dobândite prin] dreptate, decât a avea bogăție multă cu nedreptate și cu răpire, precum o au oamenii cei păcătoși și răpitori, pentru aceasta, nu se cuvine să râvnim, adică să ne îndemnăm spre urmarea mulței și nedreptei bogății a păcătoșilor, ci spre urmarea puținei și drepte bogății a dreptilor.”¹⁰²

17. Că brațele păcătoșilor se vor zdrobi,

Prin *brațele păcătoșilor*, David a numit puterile lor, pentru că în brațele mâinilor se află puterea pe care o lucrează mâinile.

¹⁰¹ După Origen: „Precum este oarecare întrarmare a lui Dumnezeu, așa este și oarecare întrarmare a Diavolului, cu care se îmbracă ostașul lui, cu coiful pieirii, cu zaua necredinței, cu sabia duhului celui viclean pe care o smulge păcătosul, ale cărui picioare aleargă spre nedreptate”. Altul însă zice: „Trag păcătoșii sabia și întind arcul, ca prin săgeți adică să lovească pe cel sărman și sărac, iar cu sabia să junghie pe cei drepti cu inima, că ei nu lovesc pe cei bogați în răutăți, prieteni ai lor fiind, nici nu junghie pe cei suciți [σκοιλόους = necinstiți, înșelători] la inimă, tovărășii [ἑταιρεία = prietenii] având cu dânșii (La Nichita)”.

¹⁰² Zice însă Sfântul Chiril: „Se îmbogățește, zice, păcătosul atunci când și cu desfătărilor cele de aici se răsfață, neavând nimic ce mai pofti din cele pământești, iar cel sărac cu inima și iubitorul dreptății, de toate cele de acest fel, se depărtează, iar pe blânda și înțeleapta sărăcie o iubește, că mai bună este lui aceasta decât multa bogăție a păcătoșilor”. Zice însă și Teodorit: „Mai bună este, zice, îndestularea de sine cea cu dreptate, decât nelegiuirea bogăție și nedreapta avuție”.

iar Domnul sprijinește pe cei drepti.

Măcar că, zice, dreptii sunt îmbrânciți de oamenii cei vicleni și răi și de draci, și cad în prăpăstii, Domnul însă nu-i lasă să cadă (după Teodorit), ci îi sprijinește și-i acoperă din amândouă părțile, adică și prin zdrobirea ce o face păcătoșilor, vrăjmașii lor, și cu apărarea și ajutorul pe care Însuși le dă dreptilor acestora. Și acum, amândouă acestea îndeamnă pe ceilalți oameni la fapta bună a dreptilor.

18. Cunoaște Domnul căile celor fără prihană,

„Știe, zice, Dumnezeu căile și petrecerile oamenilor celor fără prihană, adică a celor ce întru toate păzesc poruncile Lui, fiindcă Însuși le-a legiuit și, prin urmare, știe pe cei ce le păzesc.” Vezi și tâlcuirea zicerii: *Că știe Domnul calea dreptilor*, la Psalmul 1¹⁰³.

și moștenirea lor în va fi veac.

Moștenirea dreptilor este Împărăția Cerurilor, că: *Veniți, zice, binecuvântați Tatălui Meu, moșteniți Împărăția cea gătită vouă* (Mt. 25: 34). Iar în veac se înțelege în loc de „cu vecuire veșnică și totdeauna”, fiindcă Împărăția aceea nu are sfârșit. Ori că *va fi în veac* se înțelege că moștenirea dreptilor va fi în veacul cel viitor, pentru că în veacul acesta dreptii nu au moștenire, știindu-se pe ei străini și pribegi de pământul acesta.

19. Nu se vor rușina în vremea cea rea,

„Dreptii, zice, nu se vor birui în vremea cea rea, adică în vremea ispitelor (după dumnezeiescul Chiril), pentru că Îl au pe Dumnezeu de îi apără și îi ajută.” Ori prin *vremea cea rea* numește pe cea a judecării viitoare, care va fi amară și durceroasă păcătoșilor.

¹⁰³ Iar dumnezeiescul Chiril înțelege zicerea *cunoaște* în loc de „primește și cinstește”, adică iubește, și de a le cerceta căile îi învrednicește: „Obişnuim, zice, și noi a zice celor ce greșesc aceasta: «Nu te știu pe tine», de multe nu pentru că nu l-ar cunoaște deloc, ci fiindcă voiesc a se înstrăina de ținerea și iubirea cea către noi”.

și în zilele foametei se vor sătura,

„Dreptii, zice, se vor sătura în vremea foametei, precum Ilie era hrănit în vremea foametei de un corb, și alți mulți ce prin minune primeau hrană de la Dumnezeu.” Ori zice că dreptii se vor sătura cu nădejtile bunătăților celor viitoare, fără a pofti simțita mâncare: *Nu numai cu pâine va trăi omul...* (Deut. 8: 3). Ori folosește *foamete* metaforic, arătând toată trebuința trupului, iar *săturare*, cercetarea și darul lui Dumnezeu¹⁰⁴.

că păcătoșii vor pieri

„Păcătoșilor, zice, nu le rămâne totdeauna buna-sporire, de unde nu numai că ei vor pierde buna-sporire a vieții acesteia, ci încă vor moșteni pieirea în veacul viitor, adică căderea și nedobândirea veșnicei lor mântuiri, fiindcă păcătoșii se vor pierde din moștenirea dreptilor.”

20. Iar vrăjmașii Domnului, îndată ce s-au mărit și s-au înălțat, stingându-se, ca fumul s-au stins.

Aceasta s-a zis pentru cei mai mari dintre ucigătorii de Hristos iudei, pentru că ei, după ce s-au înălțat și s-au slăvit pentru că au omorât pe Stăpânul Hristos, după trecerea a puțini ani (patruzeci, după Înălțarea Domnului), au fost nimiciviți de către romani împreună cu tot neamul iudeilor, și ca un fum s-au împrăștiat și s-au pierdut. Poate însă a se înțelege aceasta și pentru idoli, care, după ce s-au înălțat și s-au slăvit ca niște dumnezei, la câțiva vreme s-au pierdut, iar prin idoli cei pierzători și stricați, au pierit împreună și vrăjmașii Domnului – diavolii cei ce lucrau în idoli, iar printr-înșii erau închinați (precum zice dumnezeiescul Chiril)¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Chiril: „Cuvântul se potrivește prin ghicituri, însemnând că dreptii, în vremea necazului, vor avea desfătarea bunei-sporiri celei de sus, iar într-alt chip, stihul însemnează că peste cei greșiți a năvălit foametea sfințitelor învățături, nu încă și asupra celor ce se îngrijesc de dumnezeieștile porunci, căci în vremea prigoanelor asupra învățaturii, Însuși Domnul, cu Duhul Său, va hrăni pe cei ce cred într-Însul”. Dar și Teodorit a înțeles foametea aceasta: „Foamete (adică lipsă) de auzi cuvântul Domnului”.

¹⁰⁵ Iar tot după dumnezeiescul Chiril: „Prin vrăjmași ai Domnului se înțeleg și aflătorii [scornitorii] eresurilor, fiindcă obișnuiesc a ridica minciuna împotriva adevărului dogmelor, aceștia, puțin înflorind și asemenea cu ierburile veștejindu-se, vor cădea în moarte și vor lua muncile păcatelor, ca niște vrăjmași ai Domnului muncindu-se și ca fumul stingându-se”.

21. Împrumută păcătosul și nu va plăti,

Păcătosul nu numai că nu împarte milostenie din drepte lucrările sale, și nici nu plătește datoria și împrumutul ce l-a luat de la altul, atât de nemilostiv este.

iar dreptul se îndură și dă.

„Omul drept însă, zice, face cu totul dimpotrivă, nu numai că dă – adică pentru datoria ce a strâns-o – ci se îndură și miluiește pe săraci din cele drepte ale sale.” Ori se înțelege și într-alt fel: că dreptul, cu toate că știe că cel păcătos este și datornic nemulțumitor, încă de ar avea oarece nevoie, îl împrumută¹⁰⁶.

22. Că cei ce-L binecuvântează pe El vor moșteni pământul; iar cei ce-L blestemă vor pieri.

„Atât de mult, zice, poartă Dumnezeu de grijă pentru omul cel drept, încât miluiește pe aceia ce-L cinstesc și Îl binecuvântează, iar pe ce-L ocărăsc și Îl necinstesc îi pedepsește.” Pentru aceasta a zis către Avraam: *Voi binecuvânta pe cei ce Te binecuvântează, iar pe cei ce te blestemă îi voi blestema* (Fac. 21: 3). *Blestem* a numit însă ocară și necinstea. Iar acest *că* nu este cauzal*, ci afirmativ*, și pare a fi de prisos, iar David întrebuițează forma aceasta în multe locuri, adică a scrie multe de prisos.

23. De la Domnul, pașii omului se îndreptează,

Aici învață arătat cântătorul de psalmi cum că omul, fără ajutorul lui Dumnezeu, nu poate isprăvi singur nici un bine: *Că de nu va zidi Domnul casa, în deșert s-ar osteni cei ce o zidesc* (Ps. 126: 1), fiindcă de este și osârdia omului, ajută și Dumnezeu, dar nu a oricărui om, ci a celui drept¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Teodorit însă zice: „Unul ca acesta a fost Saul, pururea bine făcându-i-se de către dumnezeiescul David, însă nu voia a-i răsplăti cu bunătăți făcătorului său de bine, iar Fericitul David, Stăpânului urmând, după ce i-a răsărit soarele, neîncetat făcea bine, și celor răi, și celor buni”.

* αἰτιολογικός = cauzal, sau „pricinuitoresc”, cum zice Mitropolitul Veniamin.

* ἀπόφαντικὸν de la ἀπόφαντικός.

¹⁰⁷ Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Chiril: „Ca pe un copil al Său îl ia de mână Dumnezeu și îl aduce la calea cea dreaptă, nelăsându-l să umble strâmb, nici a face căile vieții strâmbe, ci-l învață a socoti [gândi] tot lucrul drept (dreptii adică), Însuși Dumnezeu îndreptându-i, după cum este scris: *M-ai ținut de mâna mea cea dreaptă, și întru sfatul Tău m-ai povățuit* (Ps. 72: 23), și când se vor îndrepta pașii omului de la Domnul, atuncea calea Lui o va voi”.

și calea lui o va voi foarte.

„Petrecerea, zice, și viața omului drept, le voiește și le primește Domnul, ca îmbunătățite și neprihănite.” Iar Simmah, în loc de *va voi*, a zis „o va îndrepta înainte”.

24. Când va cădea, nu se va zdruncina, că Domnul întărește mâna lui.

„De va cădea, zice, omul drept și se va nenoroci după lucrurile cele de viață ale lumii, precum Iov, asemenea și de se va întâmpla să cadă și să se nenorocească după cele sufletești, precum David, nu va rămâne însă în căderea sa, pentru că Domnul îl sprijinește, adică pune mâna Sa pe sub el, dându-i ajutor și pocăință, că și pocăința mână a lui Dumnezeu este, fiindcă îi vine omului de la Dumnezeu, și îl ridică din căderea păcatului.”¹⁰⁸

25. Tânăr am fost, și am îmbătrânit, și nu am văzut pe cel drept părăsit,

„Tânăr eram, și acum am îmbătrânit¹⁰⁹, și în toată viața mea de până acum nu am văzut vreun drept părăsit de Dumnezeu, de vreme ce: *Domnul păzește pe*

¹⁰⁸ Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Chiril: „De s-ar întâmpla, zice, ca dreptul să greșească întrucâtva, puțin, nu se va nedreptăți [nu va fi *nedreptățit*], ci, ca un prea viteaz nevoitor silindu-se și în puțină vreme înduplecându-se, degrab se trage pe sine (la nevoie). Pentru ce? Pentru că are pe Dumnezeu sprijinindu-l, că aceasta, Dumnezeu de-a pururea pentru drepti o voiește, pentru omeneștile împuținări de suflet dându-le mila, că de șapte ori de va cădea dreptul, zice, se va scula (cf. Pilde 24: 16)”. Frumoasă însă este și tâlcuirea lui Origen: „Cei ce se luptă întru nevoie, la cea dintâi [într-o primă etapă] cad, a treia oară biruiesc. La acestea ai putea să zici după chipul cel trupesc că au căzut adică, însă nu s-au prăpăstuit, că au biruit după cădere. De vei vedea vreun om biruit, și că, după ce a fost biruit, nu s-a dat pe sine înverșunării [rămânerii în cădere, deznădejde și stăruință în lenevire (neridicare) și păcat] spre lucrarea a toată necurăția, ci s-a sculat, aducându-și aminte de Scriptura care zice: *Au doară cel ce a căzut nu se va scula? Ori cel ce s-a întors de către Mine nu se va mai întoarce la Mine?* (Ier. 8: 4). Să zici că, căzând unul ca acesta, nu s-a prăpăstuit; iar dacă, după ce a căzut, va rămâne întru nesimțire, atunci [se zice că] s-a prăpăstuit, deci bine este nevoitorului a fi necăzut... Iar de a căzut, să se scoale, că vor cădea cei ce cad și după ce au păcătuit, dându-se pe sine la tot păcatul. În tinerețe te-ai biruit? Întru bărbăție, încununează-te! Căzut-ai în copilărie? În voinicie, nevoiește-te, și biruiește întru dânsa!”.

¹⁰⁹ Însă, deși singur, este vrednic de credință, căci zice Sfântul Chiril: „Martorul este vrednic de crezare pentru cele ce zice, fiindcă este purtător de duh și încununat cu dar de proorocie”. Însă, după Origen, sunt două părăsiri: una adică trupească, care nu ne vatămă cu nimic, iar alta a sufletului, care este desăvârșit pierzătoare, că cu cât vom fi bogați întru fapte drepte, cu atât mai mult ne ajutăm pentru a nu ne părăsi [fi părășiți] până în

toți cei ce-L iubesc pe El (Ps. 33: 20)”, precum însuși David a zis în altă parte. Și deși se pare că Dumnezeu părăsește uneori pentru puțină vreme pe unii din cei dreپți, precum l-a părăsit pe însuși David, însă nu-i părăsește până în sfârșit, căci se depărtează după oarecare iconomie, ca să pătimească, și ca din pătimire, în viitor, să se facă mai cu luare-aminte.

nici sămânța lui cerând pâine.

„Nici pe fiul dreptului, zice, nu l-am văzut scăpătat și lipsit de pâinea cea de toate zilele, pentru că, deși pătimesc rău pentru puțină vreme, nu până în sfârșit.” Iar într-alt chip: și cuvântul lui David de aici pornește de la parte, nefiind universal*, adică peste-tot-cuprinzător, căci singur David zice că nu a văzut pe unul ca acesta [drept], nu însă și pe toți ceilalți oameni. Poate însă a înțelege cineva aceasta într-un fel mai înalt, adică: „Nu am văzut sămânța dreptului să flămânzească de duhovniceasca hrană”, după cum este scris: *Nu va omorî cu foamete Domnul sufletele dreptilor* (Pilde 10: 3), căci dacă zicerea se va înțelege numai după literă, vedem că seminția și fiii lui Iacob au cerut în Egipt pâini în vremea foametei de șapte ani (precum zice Marele Vasile).

26. Toată ziua miluiește și împrumută dreptul, și sămânța lui într-un binecuvântare va fi.

„Toată ziua, zice, adică totdeauna miluiește dreptul pe săraci, iar uneori împrumută cu bani pe cei ce cer, uneori însă miluiește și duhovnicește, zicând cuvinte folositoare celor ce au trebuință de ele, iar fiii lui se află într-un binecuvântare, adică sunt lăudați și sporiti în bine.” Căci și Dumnezeu a zis către Moise că miluiește pe fii pentru buna-plăcere și fapta bună a născătorilor lor: *Răsplătesc, zice, păcatele părinților celor ce Mă urăsc asupra fiilor, până la al treilea și al patrulea neam, și fac milă înmîit celor ce Mă iubesc și păzesc poruncile Mele* (Ieș. 20: 5)¹¹⁰.

sfârșit, pentru aceasta, nici nu a zis „părăsit desăvârșit”, ci simplu *părăsit*, fiindcă vremelnic sunt părăsiți dreptii, ca Iov, pentru ca iarăși să se arate drept.

* καθολικός = sobornicesc, catolic, universal, atotcuprinzător.

¹¹⁰ A zis însă și Solomon: *Rădăcinile dreptilor sunt întăriri* (Pilde 12: 12). Și iarăși: *Casele dreptilor rămân [dăinuie]* (Pilde 12: 7). Și iarăși: *În casele dreptilor multă tărie este* (Pilde 15: 7). Drept aceea, una [același lucru] este și mila și împrumutarea, mila adică, pentru ca săracii cei ce nu au să dea înapoi, iar împrumutarea, către Dumnezeu, Care dă înapoi ceea ce s-a dat, cu dobândă și cu adăugire [câștig]. Iar Grigorie Teologul înțelege aceasta anagogic, zicând: „Din mulțimea duhovniceștilor arginți [bani], de dimineața până seara dreptul împrumută cuvântul, și înapoi cu dinadinsul, împrumutul cu îndatorita adăugire pe care pururea cu cuvântul o adaugă, crescând într-un sine cu încetul

27. Ferește-te de rău și fă bine,

Aceasta a zis și în Psalmul 33, vezi tâlcuirea acolo.

și locuiește în veacul veacului.

„Fiindcă tu, o cititorule, zice, ai înțeles din cele de mai sus care sunt darurile și plățile faptei bune și, dimpotrivă, care sunt certările răutății, pentru aceasta, ca un înțelept alege virtutea și cele bune, și locuiește în lumea aceasta cu viață îndelungată”, că aceasta însemnează aici zicerea *în veacul veacului*, pentru că și dreptii cei vechi mulți ani au trăit, precum Avraam și Isaac și Iacov, iar dacă unii au murit tineri, aceasta s-a făcut după iconomia lui Dumnezeu. Și Solomon încă făgăduiește celor ce se tem de Domnul că vor avea bătrânețile de mulți ani: *Frica Domnului adaugă zile* (Pilde 11: 28). Ori: „Locuiește, zice, în veacul viitor, iar întru acesta de acum petrece ca un străin și pribeag, din pricina vremelniciei vieții”.

28. Că Domnul iubește judecata, și nu va părăsi pe cei cuvioși ai Săi,

„Adică Domnul, zice, este judecător.” Ori *judecată* numește dreptatea, pe care Domnul o iubește, și nu va părăsi Domnul pe cuvioșii Săi, că drept lucru este a nu părăsi pe cei ce nu-L părăsesc. Iar *cuvioși* îi numește acum pe cei drepti și îmbunătățiți.

în veac se vor păzi; și cei fărădelege se vor prigoni, iar seminția celor necredincioși de tot se va pierde.

„Oamenii cei cuvioși, zice, și dreptii se vor păzi și în veacul acesta, și în cel viitor, iar oamenii cei nelegiuți se vor izgoni și de la bunătățile de acum, și de la

semințele bune-cinstiri”. Zice însă și Teodorit: „Tânăr fiind, și în bătrânețe ajungând, nu știu să fi văzut drept pustiu de dumnezeiasca Pronie, fiindcă dreptul judecător, nu numai pentru drepti, ci și pentru cei odrăsliți dintr-înșii, toată purtarea de grijă o face, tot astfel și pentru neamul lui Israel, pentru strămoșeasca faptă bună, cu toate că era călcător de lege, tot astfel și pe Solomon, care a păgânătățit, l-a suferit pentru părinteasca iubire de Dumnezeu. Iar aceasta că *toată ziua miluiește și împrumută dreptul* însemnează facerile de bine cele de tot felul ale dreptului, cele cu bani, cele cu lucruri, cele prin cuvinte și prin sfătuiri, iar acestea făcându-se, miluiește pe cei ce le dobândesc și împrumută pe Dumnezeul acestora”.

cele viitoare, și *seminția*, adică fiii necinstitorilor de Dumnezeu, se vor pierde desăvârșit.”¹¹¹

29. Iar dreptii vor moșteni pământul, și se vor sălășlui în veacul veacului pe dânsul.

Și despre aceasta am zis în stihul 9 al psalmului de față, unde zice: *Iar cei ce așteaptă pe Domnul vor moșteni pământul*, și la stihul 18: *Și moștenirea lor în veac va fi*. Deci aceleași le repetă aici cântătorul de psalmi, ca, prin îndesirea* acelorași cuvinte, să întipărească în sufletele ascultătorilor mai cu tărie aducerea-aminte de ele.

30. Gura dreptului va deprinde* înțelepciune,

Cu mare dulceață povestește dumnezeiescul David faptele și virtuțile dreptilor, făcând aceasta ca să îndemne pe oameni spre a le urma: „Gura dreptului, zice, are drept cugetare înțelepciunea cea dată de Sfânta Scriptură”.

și limba lui va grăi judecată.

David numește aici *judecată* dreptatea ceea ce se află în sfintele legi ale lui Dumnezeu, pe care o grăiește limba dreptului. Ori *judecată* numește cuvântul cel cu deslușire*, că omul drept nu grăiește fără socoteală, orice i-ar veni [în minte]: *Că argint lămurit în foc, zice, este limba dreptului* (Pilde 10: 20)¹¹².

¹¹¹ Marele Vasile însă zice: „Iar *seminție a necredincioșilor* se numesc nu numai cei ce au ipostasul lor din cei ce au fost mai dinainte, ci din cei ce dau începutul la urmași. Poate însă se sine a fi *seminție rea* cel ce este începător al răutății. Și iarăși, cel învățat de rău de învățători, însă pierirea fiilor celor răi se face spre folosul părinților care i-au născut. Deci ascunsă iubire de oameni are cuvântul, căci de se va pierde desăvârșit sămânța necinstitorilor de Dumnezeu, va fi vie cea a dreptății, iar *necredincioși* se numesc cei străini cu desăvârșire de dumnezeieștile legi, ori cei ce s-au sculat cu împotrivire asupra lor; iar păcătoșii – cei ce de bunăvoie păcătuiesc, după ce au luat cunoștința adevărului”.

* πυκνότηατ de la πυκνότης = densitate; frecvență.

* μελετήσει de la μελετάω = a se îngriji de, a lua minte la, a cugeta la, a practica ceva, a se exersa în.

* Cel ce le socotește sau discerne cu dreptate pe toate cele cugetate.

¹¹² Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Chiril: „Deci avuție prea încuviințată celor ce au ales avuții bine este a grăi cu înțelepciune, că lucru de lepădat este sfinților a grăi nebunește, iar *judecată* zicem că este dreapta învățătură la fiecare din lucruri, aducând dreapta cuviință la cei ce învață: «Și dar nici un grai al dreptului, zice, nu este necercetat, că, judecând cele ce se cuvine a zice, cu cuviință va grăi și va tăcea», precum este aceasta: *Buzele înțelepților s-au legat cu simțirea* (Pilde 15: 7)”.

31. Legea Dumnezeului lui în inima lui, și nu se vor poticni pașii lui.

„Neștearsă, zice, rămâne în inima dreptului legea lui Dumnezeu, atât cea firească și nescrisă, cât și cea scrisă și dată prin Moise, și pentru aceasta, călătoria sa cea către Dumnezeu nu va fi oprită nici de văzuții vrăjmași, nici de cei nevăzuți, fiindcă nici un lucru nu poate să împiedice și să oprească fapta bună.”¹¹³

32. Pândește păcătosul pe cel drept și caută să-l omoare pe el.

Caută prilej, pândește și așteaptă păcătosul pe cel drept, și caută să-l omoare. Iar păcătos este nu numai omul cel nedrept, ci și Diavolul, ca părinte și pricinuitoare al păcatului.

33. Iar Domnul nu-l va lăsa pe el în mâinile lui,

„Domnul, zice, nu va lăsa desăvârșit pe cel drept în mâinile păcătosului și ale Diavolului, ca nu cumva împreună cu trupul să stăpânească și alegerea lui, fiindcă Dumnezeu, pe acel drept care suferă ispite, îl vestește și îl arată biruitor cu sufletul asupra păcătosului, și, de multe ori, ridică deasupra dreptului vrăjmășia păcătosului și a diavolului, pentru iubirea ce o are către iubitul Său rob, adică către drept.”

nici nu-l va osândi când se va judeca cu el.

„Dumnezeu, zice, nu părăsește și lasă pe drept nici în viața aceasta, nici în vremea viitoare judecării nu-l va părăsi, atunci când se va judeca păcătosul cu dreptul cel vrăjmășit de dânsul”, că aceasta însemnează zicerea *când se va judeca cu el*. Se înțelege însă și în alt chip, anume că dracii se vor judeca cu dreptii în ziua judecării, pârându-i pe ei [pe drepti] cum că ar fi făcut cândva vreun păcat mic¹¹⁴.

¹¹³ Zice însăși dumnezeiescul Chiril: „Precum corăbiile se îndreptează cârmuindu-se, și calul cel prea iute va întrebuița cu bună rânduială mergerea sa, cu frâul fiind povățuit, tot astfel și sufletul dreptului, ca o cârmă având dumnezeiasca lege, drepte face călătoriile sale, și valurile cele din întâmplări le trece, și furtuna vieții o străbate, că spre ajutor s-a dat legea, precum s-a zis (Is. 8: 20)”.

¹¹⁴ Iar după același Sfânt Chiril: „Hotărâre dreaptă și neamăgită de la Dumnezeu va ieși, pe cei spurcați adică osândindu-i, iar pe cei ce-L așteaptă pe El, de toată primejdia izbăvindu-i, că zice că, atunci când se va judeca dreptul, nu-l va osândi [cf. v. 33]”. Zice însă și Teodorit: „De această purtare de grijă și Avraam s-a îndulcit, când, de două ori, Sarra i-a fost răpită, iar Isaac înseși aceste pătîmînd; acea purtare de grijă a dobândit-o și Iacov, când era pizmut de casnicul și fratele lui, asemenea și Iosif în Egipt, de pizmă și de clevetire a fost luptat”.

34. Așteaptă* pe Domnul și păzește calea Lui,

„Când tu, zice, o cititorule, ești vrăjmășit și cazi în vreo ispită, așteaptă pe Dumnezeu și El te va slobozi din ispită, adică nădăjduiește spre Domnul și așteaptă ajutorul cel de la El¹¹⁵, și păzește calea și petrecerea aceea pe care Domnul o arată prin sfintele Sale porunci.” Iar *păzește* zice adică „iubește-o și îmbrățișează-o cu toată inima ta”.

și te va înălța ca să moștenești pământul;

Te va păzi, o creștine, mai presus de toți cei ce te vrăjmășesc; ori te va arăta oamenilor mare și înalt. Și de vreme ce moștenirea pământului acestuia și dobândirea vremelnicilor lui bunătăți, și pieirea cea de istov [moartea] a văzuților vrăjmași, și îndelungata viață, și nașterea de fii, și celelalte bunătăți lumești asemănătoare, care la evreii cei de atunci erau foarte dorite și iubite, pentru aceasta și dumnezeiescul David, cu făgăduințele unor bunătăți ca acestea, îndeamnă pe oameni la fapta bună. Drept care, aceasta este pricina pentru care repetă de multe ori, adică pomenește moștenirea pământului și dobândirea bunătăților lui, ori a celorlalte pământești bune-sporiri. Însă și acestea ce se zic pământești, de cei mai înalți, mai înalte se înțeleg, adică se înțeleg ca zise despre bunătățile cele cerești și veșnice, și pentru nesfârșita moștenire a dreptilor, și despre acel gândit și fericit pământ¹¹⁶.

când vor pieri păcătoșii vei vedea.

Prin aceste cuvinte, David mângâie împușinarea de suflet a multor oameni care se mâhnesc și se smintesc, pentru că Dumnezeu suferă pe păcătoși și nu-i pedepsește, pentru aceasta zice către unii ca aceștia: „Cutează, omule, și vei vedea

* ὑπόμεινον de la ὑπομένω = a aștepta cu răbdare, îndurând toate.

¹¹⁵ Despre aceasta a zis Chiril Alexandrinul: „Avuție preabună este răbdarea, că naște cercare, iar aceasta naște nădejdea, iar nădejdea nu rușinează. (...) Și vom afla prin toată însoflata de Dumnezeu Scriptură că răbdarea se vestește a fi întâia pricinuitoare a tuturor bunătăților”.

¹¹⁶ Pentru aceasta zice Sfântul Chiril: „Fie dar sfârșitul sudorilor celor cuvenite sfințeniei, a se înălța de Dumnezeu, ca înălțarea să se facă de la răspândirile cele pământești, că scris este că cei puternici ai lui Dumnezeu foarte s-au înălțat peste pământ; însă mângâierea psalmistului va spori și foarte se va înălța, zice, ca să moștenească pământul celor blânzi, cel sus oareunde așezat, care se află întru înălțime, că arătat este cum că nu se poate înălța cineva pe pământul cel ce este înaintea picioarelor pentru a-l moșteni, ci pe cel ce este așa de înalt, încât va avea trebuință de Dumnezeu, Cel ce îl suie la acela ca să-l moștenească”.

pieirea și pierderea păcătoșilor”. Și încredințează și adeverește Prooroc-împăratul din cele ce însuși cu ochii săi a văzut, că prin urmare zice:

35. Văzut-am pe cel necinstitor prea înălțându-se și ridicându-se ca cedrii Libanului.

Nearătat și nenumit l-a zis dumnezeiescul David pe necinstitorul de Dumnezeu, noi însă înțelegem pe Goliat, sau pe Saul, sau pe Nahaș Amoniteanul, ori pe alții ca aceștia a căror înălțare și cădere David le-a văzut. Și *prea înălțându-se* îl numește pe acesta, precum și pe supușii lui, iar *ridicându-se*, de sine, ori amândouă acestea, unul și același lucru însemnează, prin alăturare [paralelism]. Iar pe el îl aseamănă cu *cedrii*, pentru nerodirea lui și amărăciunea ce o are, că astfel sunt cedrii: neroditori și amari.

36. Și am trecut, și iată, nu era;

„Eu, zice, am trecut și am lăsat pe necinstitorul de Dumnezeu înălțându-se cât sunt cedrii de înalți și ridicându-se, iar când m-am întors îndată, el nu era viu, ci mort, că aceasta însemnează aici zicerea *iată*, adică «îndată».”

și l-am căutat pe el, și nu s-a aflat locul lui¹¹⁷.

„După o vreme, zice, am căutat cu socotința mea să văd pe necinstitorul de Dumnezeu, și nici locul lui nu s-a aflat, adică locul pe care îl cuprindea pe el ca pe o ființă și viu, căci cum s-ar fi aflat locul lui, de vreme ce el nu era în loc? Ori prin *loc* trebuie să înțelegem trupul lui, căci casă a sufletului este trupul, care

¹¹⁷ Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Aceasta însemnează că răul, deși foarte se înalță, dar însă el nu există, nici își va face luiși loc, adică urmă, că împreună cu arătarea sa se pierde, neavând ipostas”. Iar Didim zice: „*Necinstitor de Dumnezeu* îl numește pe Satana, că vei căuta în veacul viitor locul lui și nu-l vei afla, că păcatul este locul diavolului, după ceea ce este scris: *Nu dați loc Diavolului*. Că răutatea pierzându-se, nu s-a aflat locul lui (La Nichita).”

* Locul necinstitorului rămâne marcat de duhul și răutatea lui atâta timp cât el este acolo. După ce a căzut din înălțimea mândriei lui, sau a murit, locul s-a făcut ca și pustiu, al nimănu. În schimb, locul în care dreptii sau sfinții s-au sălășluit rămâne chiar și după trecerea lor la Domnul, marcat cumva de prezența lor. Vezi însă mai departe.

putrezește și se topește în pământ și în celelalte stihii din care s-a alcătuit, iar apoi nu se mai cunoaște al cui a fost.”¹¹⁸

37. Păzește nerăutatea și vezi dreptatea, că este rămășiță a omului făcător de pace.

În loc de *nerăuate*, Simmah a zis „simplitate”: „Păzește, zice, tu, o creștine, simplitatea și ține dreapta socotință și inima dreaptă, și să știi că omului făcător de pace îi rămâne rămășiță, adică după moartea lui îi rămâne pomenirea și aducerea-aminte, ori pentru că a lăsat fii buni, ori pentru că a făcut virtuți și fapte bune pe care, păzindu-le oamenii și aducându-și aminte de ele, pomenesc și pe acela ce le-a născut și le-a făcut”¹¹⁹.

38. Iar cei fărădelege desăvârșit împreună se vor pierde;

„Oamenii însă, zice, cei fărădelege, nu-și lasă după moarte rămășiță și pomenire, ci pier și ei împreună cu pomenirea lor, că aceasta însemnează zicerea «împreună», iar aceasta o deslușește și stihul următor.”

¹¹⁸ Zicerile cele de mai sus le tâlcuiesc la fel atât Marele Vasile, cât și Chiril al Alexandriei: „Privind, zice, bărbați răi bine-sporind, gândea cum au dobândit aceasta, apoi, unele ca acestea gândind și mirându-mă întru sine, voind a doua oară să-i privesc, am ridicat ochii mei, dar nu erau nicăieri, apoi, voind a afla pomenirea lor, nici locul unde se părea că stau nu l-am putut afla. Vezi cum că despre cele ce se întâmplă necinstitorilor de Dumnezeu, zice numai câte nu stau și în vederea tuturor, iar desăvârșit a fi ele neștiute de nimeni nu se poate. Căci însuși lucrul cel deobște al său făcându-l, precum face altora, că nu oareunde singur el a se vedea zice, ci tuturor spre privire aflându-se, însemnează aici însușirea”. Zice însă și Grigorie Teologul: „Binecuvântat este Dumnezeu, Cel ce a dat a se vedea necinstitorii săi, și înălțarea lor cea mai presus de cedrii, și surparea lor întru a nu mai fi, ca să putem a trece cu grabă și cu neprimejduirea piciorului păgânătatea lor”. Zice însă Teodorit că: „A văzut Marele David sfârșitul împărăției lui Saul, și pierirea tiraniei lui Abesalom, și mândria lui Nahaș Amonitaeianul și pierirea lui, și mândria lui Goliat celui de alt neam împreună și moartea lui, și pe a altora împreună încă nu puțin, și trufia și mândria lor, și pieirea cea desăvârșită”.

¹¹⁹ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Drept aceea, curățenia întru chipuri [τρόποις = felurile de a fi] și buna morală, acestea zicem că este nerăutatea; iar dreptatea nu o vom înțelege altfel decât oarecum ca îndreptare și nestrămutare [fidelitate, credincioșie] întru cunoștința dumnezeieștilor dogme - că trebuie drept a îndrepta cuvântul adevărului - ori ca nestrămutare întru fapta bună cea practică”.

rămășițele necinstitorilor de Dumnezeu desăvârșit se vor pierde.

„Adică toată amintirea, zice, și pomenirea necinstitorilor de Dumnezeu va pieri după moartea lor”. Iar necinstitori de Dumnezeu îi numește pe toți răii.

39. Iar mântuirea dreptilor de la Domnul, și apărătorul lor este în vremea necazului.

40. Și le va ajuta lor Domnul, și-i va izbăvi pe dânșii, și-i va scoate pe ei de la cei păcătoși, și-i va mântui pe ei, că au nădărdit spre Dânsul.

Vezi, o cititorule, cum dumnezeiescul David, apărarea și ajutorul cel de multe feluri pe care Dumnezeu îl dăruiește dreptilor, cu felurile și osebite ziceri le arată aici, că osebite sunt chipurile ajutorării celei de acest fel a lui Dumnezeu, și cu deosebire se lucrează de El pentru drepti, după înțelepciunea și Pronia Lui cea mare și de multe feluri. Și dar arătate sunt zicerile acestea, neavând nici un înțeles cu anevoie de priceput.

Catisma a șasea

PSALMUL 37*

Psalm al lui David. Întru pomenire pentru sâmbătă*.

Psalmul acesta este asemenea cu cel de-al șaselea, pentru că același început îl are și acela, și asemenea cu acela, și acesta plânge relele întâmplări ce i-au urmat lui David după păcat, și pentru că și acesta, ca și acela, roagă pe Dumnezeu ca să izbăvească pe David din relele întâmplări, și să dobândească răsufletare*. Urmează deci ca psalmul acesta să se fi scris atunci când David era prigonit de Abesalom. Iar *întru pomenire* s-a suprascris, adică a păcatelor lui David și a întâmplărilor și pătimirilor celor rele ce au urmat pentru păcatele sale¹.

* Psalmul se află și în rânduiala Utreniei.

* În varianta Psaltirii grecești folosită de Zigabenu nu se găsește adăugată sintagma ...περὶ σαββάτου, ea se află însă în alte variante, din care a preluat și Biblia de la 1914, respectiv ediția critică modernă a Septuagintei a lui A. Rahlfs. Vezi și nota Sfântului Nicodim Aghioritul de mai jos.

* ἄνεσις = odihnă, ușurare.

¹ Întru altele [alte copii-manuscrite] însă, la suprascrierea psalmului acestuia se adaugă *întru pomenire despre Sabat*, pe care nu știu cum de nu o are dumnezeiescul Eftimie tâlcuitorul, iar în *Șirul* [Catenele] lui Nichita aceasta – *întru pomenire despre Sabat* – se tâlcuiește astfel: „Deci stă dar înaintea [în puterea] celor ce lăcrimează pentru păcate a aduce lui Dumnezeu mărturisirea care le stă înainte, ca și jertfa cea din sabat, care era îndoită, aducând întru pomenire la Dumnezeu pe cei ce o aduceau. Ori zicerea *întru pomenire* se socotește ca o oarecare scurtă învățătură despre mântuirea noastră, că, de vreme ce neascultarea dumnezeieștii porunci s-a făcut oamenilor cale spre pieire – căci nu am pieri de am păzi întru pomenire porunca – , pentru aceasta, ca un leac [αντιφάρμακον] pentru patima uitării, cuvântul pune înaintea noastră cuvântul despre pomenirea poruncii. Ori și se potrivește adăugirea zicerii *întru pomenire*, pentru că ne trimite pe noi spre aducere aminte a scrierii de dinaintea Psalmului 6. Iar în *Șirul psalmilor* se află astfel: *Spre pomenirea Sabatului*, adică că psalmul acesta cuprinde pomenirea întâmplărilor lui David, și prin aceasta roagă să dobândească Sabatismul [σαββατισμός; o variantă ar fi „sâmbetirea”]; vezi și Evr. 4: 9], adică odihna de după relele întâmplări.

1. Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine, nici cu urgia Ta să mă cerți*;

Cuvintele acestea le-am tâlcuit la Psalmul 6, și vezi despre acestea acolo, iar mânia și urgia lui Dumnezeu nu se cuvine să le înțelegem ca patimi, ci cum că sunt cele mai tari hotărâri ale lui Dumnezeu care se cuvin păcătoșilor².

2. Că săgețile Tale s-au înfipt în mine,

Săgețile lui Dumnezeu se înțelege că sunt (după Marele Vasile) cuvintele cele muștrătoare, prin care Proorocul Natan a săgetat asupra lui David, zicând lui: Deci nu se va depărta sabia de deasupra casei tale în veac, pentru că tu M-ai nesocotit pe Mine și ai luat pe femeia lui Urie Heteul, ca să-ți fie nevastă (II Împărați 12: 10). Ori prin săgeți să înțelegi legile lui Dumnezeu, cele rânduite asupra preacurvarului și ucigașului David, pe care le simțea în inimă ca niște săgeți, și îl împungeau, și dureri pricinuiau sufletului lui. Ori prin săgeți să înțelegi durerile și scârbele ce au urmat lui David din relele întâmplări și din ispite, care ca niște săgeți îi pătrundeau inima și o întristau, căci, cu adevărat, bolduri și săgeți ale lui Dumnezeu i-au fost întristările acestea, fiindcă după depărtarea lui Dumnezeu i s-au întâmplat lui David [acestea]³. Iar în loc de s-au înfipt, Simmah a zis „au căzut asupra lui”.

* παιδείσης. Din nou, verbul παιδεύω.

² Iar Marele Vasile zice: „Mulți, obosind de osteneala lucrării, folosul din neînvățătură nu-l așteaptă, ci, îngreindu-se din asprimea silinței, au rămas în bolile neînvățaturii, pentru aceasta, vrednice de minune sunt glasurile dreptilor, a celor ce zic: *Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri*. Că nu de pedeapsă se apără, ci de urgie”. A zis însă și Hrisostom: „Nu de muștrare se apără, ci de mânie... Nu fuge de la a fi pedepsit, însă se roagă ca pedeapsa să o ia fără de urgie”. Și Teodorit încă: „Aceasta a făcut-o și la începutul psalmului al șaselea, rugându-se ca să fie pedepsit spre vindecare și nu spre judecată, nu cu mai iuți, ci cu mai blânde lucrări a se vindeca”.

³ Iar Marele Vasile spune și pricina pentru care Dumnezeu a îngăduit a se întâmpla lui David: „Că de vreme ce, întărindu-se darul lui Dumnezeu, mari a cugetat oarecând pentru sine, încât s-a obrăznicit și a zis: *Iar eu am zis întru îmbelșugarea mea: Nu mă voi clătina* (Ps. 29: 7), pentru aceasta dar, după cuviință, s-a dat ispitorului”.

și ai întărit peste mine mâna Ta;

Zicerea *ai întărit* se înțelege în loc de „ai coborât mila Ta, Doamne, asupra mea, adică puterea Ta cea stăpânitoare, bătându-mă adeseori”⁴. Ori zice că „atât de grea ai coborât mâna Ta asupra mea, încât nu pot suferi, greu bătându-mă”⁵.

Nu este vindecare în trupul meu de la fața mâniei Tale.

Zicerea *de la fața mâniei Tale*, și cea *de la fața păcatelor mele*, și cea *de la fața nebuniei mele*, toate s-au zis în psalmul acesta în chip perifrastic: în loc de „pentru”^{*} urgia Ta, și pentru păcatele mele, și pentru nebunia mea. „Nu este dar, zice, *vindecare în trupul meu*, adică slobozenie de relele pătimiri pe care eu însumi mi le-am pricinuit pentru urgia Ta, adică pentru îngrozirea și înspăimântarea Ta, căci mi s-au făcut prin Proorocul Natan, ori pentru îngrozirea cea prin legile Tale.” Despre o rea pătimire ca aceasta, același David zice și într-alți psalmi: *Și smeream cu post sufletul meu* (Ps. 34: 12). *Și: Carne mea s-a istovit de lipsa untdelemnului* (Ps. 108: 24). *Și: Osul meu s-a lipit de carnea mea* (Ps. 101: 6). *Și: ostenit-am strigând, amorțit-a gâtlejul meu* (Ps. 68: 4). Și altele asemenea.

3. Nu este pace în oasele mele de către fața păcatelor mele.

„Nu este, zice, bună stare și întărire oaselor, ori în cele ale trupului meu, ori în cele ale sufletului meu (adică întru puterile sufletului și întru cugetările cele ce țin sufletul), pentru că ele se clatină și tremură pentru păcatele mele.”⁶

⁴ Pentru aceasta și dumnezeiescul Chiril a zis că: „S-a întărit asupra lui *mâna*, zice, adică ceea ce-l împungea, și aceasta adeseori și neîncetat, că una după alta se întâmplă din cele ce obișnuiesc a scârbi pe cei ce se pedepsesc de Dumnezeu, ori pe cei ce se ispitesc, precum și lui Iov i s-a întâmplat, că unele după altele deseori i se vesteau, măcar deși neclătinat era”.

^{*} Cu greu putând suferi bătaia [apăsarea, presiunea] mâniei Lui.

⁵ Pentru aceasta, același Chiril a zis că: „Cel ce întărește mâna sa asupra cuiva pune asupra lui o greutate cu anevoie de purtat”. Iar Teodorit zice: „Aceasta - *că ai întărit mâna Ta peste mine* - o a pus din [folosind] metafora celor ce schingiuesc [chinuiesc] și multe bătăi aduc asupra cuiva”.

^{*} În sensul de „din pricina...”

⁶ Iar altul zice: „*Fața păcatelor* este imaginația [φαντασία] și pomenirea cea despre dânsule, după ceea ce zice: *Și păcatul meu înaintea mea este pururea* (adică pomenirea păcatului meu). Iar în loc *de către fața păcatelor mele*, Simmah a zis „pentru păcatele mele (La Nichita)”.

4. Că fărădelegile mele au covârșit capul meu,

„Fărădelegile mele, zice, atâta au crescut și s-au înălțat, încât au trecut peste capul meu.” Însă prin cuvintele acestea, David arată măsura păcatelor sale, precum și într-altă parte, vrând să arate mulțimea păcatelor sale, a zis: *Că s-au înmulțit mai mult decât perii capului meu* (Ps. 39: 17).

ca o sarcină grea s-au îngreuiat peste mine.

„Nelegiuirile mele, zice, sunt grele, pentru că nu pot purta pomenirea lor, ori pentru că mă fac a mă pleca și a privi la pământ, de ca și cum aș purta o sarcină mare.” Că cei ce se întristează și sunt posomorâți se uită jos, la pământ, ca și cei ce sunt împovărați cu vreo sarcină grea⁷.

5. Împuțit-s-au și au putrezit rănilile mele de către fața nebuniei mele.

„Rănilile sufletului meu, zice, care mi s-au pricinuit mie de înfocatele săgeți ale diavolului, au putrezit și s-au împuțit, și nu simplu au putrezit deasupra, ci desăvârșit și întru adânc au putrezit și s-au împuțit.” Însă, prin acestea, David arată ghicitoarește* vătămarea și stricarea sufletului său, încât nu putea a-i suferi

⁷ Iar Origen zice: „Acestea nu sunt cu puțință a fi zise de cei ce nu simt păcatele lor, că unii se fălesc și se bucură pentru păcatele lor de ca și cum le-ar purta cu dulceață [plăcere], că firește răutatea în jos atârnatore fiind, singur cele ce se pocăiește simte greutatea ei, pentru aceasta, Dumnezeu, celor împovărați și oboșiți, le poruncește a veni către El prin pocăință (La Nichita)”.

* αἰνιγματώδως. Vezi și mai-nainte, acolo unde am mai explicat termenul. Alți exegeți, confirmând cele spuse de noi mai-nainte, întăresc prin a spune că a cunoaște prin ghicitorie ceva exprimat astfel înseamnă a desluși un cuvânt al revelației exprimat mai obscur, neclar, mai enigmatic, indirect, printr-o imagine indirectă, ca unul care exprimă o bogăție revelațională mai mare, îndemnând la o cunoaștere mai profundă a învățaturii și, implicit, a lui Dumnezeu, sau în primul rând al Lui. Această aparentă obscuritate e lăsată de Dumnezeu pentru slăbiciunea cititorilor, pentru ca ei să încerce prin nevoință – duhovnicească și intelectuală – să afle adevărul proorociilor sau a altor texte; aceasta nu face decât să ne întărească înțelegerea și discernământul în cunoașterea Scripturilor și a lui Dumnezeu. O explicare, sau o așa-zisă tâlcuire a textelor prin care se încearcă ca acestea să pară cât mai ușor de înțeles și accesibilă, care alungă caracterul mistic și de nepătruns al textelor, aranjându-le în niște scheme rigide, nu face decât să umbrească harul ce se află în acele texte. Bogăția semantică a termenilor, neîngrădirea lor prin sensuri stricte date de lexicoane sau de alte instrumente sau autori este o expresie a bogăției și caracterului negrăit și infinit al modurilor de manifestare a lui Dumnezeu. Sfântul Maxim Mărturisitorul zice că dacă Dumnezeu, care a insuflat Sfintele Scripturi.

putoarea: „Iar aceasta, zice, mi s-a făcut pentru nebunia și necunoștința mea, pentru că de nu mi-aș fi pierdut mintea, nu m-aș fi rănit atâta”. Vezi însă, o cititorule, cum își crește și își mărește* păcatele sale dumnezeiescul David, cu fierbințeală mărturisindu-se, că întâi a zis că sunt mari, al doilea a zis că sunt grele, iar al treilea că sunt putrede și împruțite. Iar semn al adevăratei pocăințe este a simți cineva putoarea păcatului său, pentru că atunci poate și a-l urî și a se îngreșoșa de dânsul desăvârșit⁸.

este infinit, atunci și înțelesurile acesteia sunt infinite. Rătăcirea în Scripturi a ereticilor și a altor cititori din afara Bisericii sau din ea denotă depărtare de infinitatea harului lui Dumnezeu exprimat (și) prin înțelesurile infinite ale Scripturii, de aici cearta pe cuvinte, învățături, dogme etc. Aducerea în față a literei Scripturii sau Tradiției fără împărtășirea de Duhul Cel infinit în manifestări și sensuri înseamnă transformarea noastră în chimvale bine-răsunătoare. E ca și cum am avea o casă plină cu aur, și n-am avea cu ce trăi, cu ce ne hrăni, neavând de unde cumpăra. Hrana cea duhovnicească se câștigă mai ales cu trudă, și mai puțin prin lectură. Lectura naște mai mult litere și cuvinte, iar nevoița și cunoașterea lui Dumnezeu prin rugăciune naște roadele virtuții spre hrana proprie și a altora.

* Cum le descoperă și le arată în toată grozăvia lor.

⁸ Pentru aceasta zice dumnezeiescul Vasile: „Pe noi ne învață cuvântul să nu ascundem relele noastre: nici ca pe oarecare negreală și putrejune în adâncul sufletului să ținem păcatele, pârjolindu-ne conștiința, că precum la cei ce pătimesc de lingoare arzătoare [febră tifoidă], înlăuntru și întru adânc încăpând aprinderea, mai mare face boala, iar ieșind la arătare, arată nădejde de slăbiciunea ei, tot așa s-ar face și la suflet, și aceasta este, zic, ceea ce zice că *să nu te rușinezi a mărturisi păcatele tale* (Sirah 4: 26). Și: *Spune tu mai întâi păcatele tale ca să te îndreptezi* (Is. 43: 26)”. Iar Hrisostom tâlcuiește astfel: „Tot păcatul este urâcios și puturos și din *nebunie* avându-și începutul, că de nu ar cădea sufletul în nebunie, nu ar suferi păcatul, că omul cel îmbunătățit și care are frică de Dumnezeu este mai înțelept decât toți, pentru aceasta și oarecine zice: *Începutul înțelepciunii este frica de Domnul* (Pilde 1: 7)”. A zis însă Marele Vasile: „*Nebunie* este fapta cea neînțeleaptă, care din neînțelepciune se face, că tot păcatul din neînțelepciune se face, iar înțelepciunea, faptă bună fiind, toate cele câte se lucrează după [prin] ea se arată vrednice de laudă și de fapta bună, dar cele ce se fac după înțelepciune sunt și pricinuitoare de sănătate sufletului”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „...Și simplu abaterea cea întru tot lucrul [ce tinde] spre răutate face vinovat omul, bube și arsuri făcându-i prin rănile păcatului”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Ar putea zice cineva că rămășițe ale rănilor și ale tăieturilor sunt bubele [cicatricele] care rămân în trup, dacă s-ar întâmpla a fi lovit de ceva. Însă de nu s-ar vindeca și acestea, nu mică durere pricinuiesc, căci se lătesc și uneori se prefac în buboaiie [έλκωσις = ulcerații, abcese, apostime], și se întorc iarăși la cele dintâi. Una ca aceasta se vede că se întâmplă și în sufletele oamenilor, căci păcatul lovește cu adevărat, și se sădește într-însele răul ca niște răni care ajung oarecum spre ispravă [la cronicizare]; dar de ar înceta a lucra cineva păcatul - adică îndulcirea necuviincioasei și urâtei îndulcirii, până când este întru sine puterea poftii, întărindu-se și biruind, deși se pot opri cumva prin cugetările cele spre mai bine - bubele loviturilor le

6. Ticăloșitu-m-am* și m-am gărbovit până în sfârșit,

„M-am ticăloșit, zice, și desăvârșit m-am gărbovit, de-aici obosind din mărimea, greutatea și de nesuferita putoare a păcatelor mele.” Ori și într-alt fel se-nțelege: „Că eu, îndeletnicindu-mă întru a vindeca rănilile mele cele atât de împutite, m-am ticăloșit, și cu totul slăbind, desăvârșit m-am gărbovit”.

toată ziua mâhnindu-mă umblam.

„Totdeauna, zice, umblam mâhnit, adică jos la pământ căutând, măcar că deși mă aflam în curțile împărătești, fiindcă mă îmboldeam de către conștiință, iar aceasta nu-mi îngăduia a mă bucura și a-mi veseli sufletul.”

7. Că șalele mele s-au umplut de ocări,

Dacă pătimașa poftă a trupului este ocară și minciună, apoi aceasta nu este îndulcire adevărată, ci umbră de îndulcire. Pentru aceasta zicea Apostolul: *Stați deci tari, având mijlocul vostru încins cu adevărul* (Ef. 6: 14). Adică „încingeți mijlocul și rărunchii voștri cu adevărata îndulcire, care se naște din întreaga înțelepciune și din dreptate”. Iar în locul *șalelor*, Simmah a zis vintricelul [pântecele], dar amândouă acestea arată partea poftitoare, fiindcă împrejur, la șale, se află rărunchii, întru care sunt poftetele cele pentru împreunări trupești. Zice dar David că: „Pofta mea s-a umplut de batjocurile dracului, pentru că s-a jucat într-înșă, zădărându-mă spre necuviincioasele și nelegiuitele mișcări ale trupestii necurății”⁹.

arde, iar de se întâmplă și a zăbovi ele, s-ar preface toate în buboaiie dacă îndulcirea cea întru rău s-ar aduce întru împlinire”.

* ἐταλαιπώρησα de la ταλαιπώρεω = a îndura tristețea și putoarea păcatelor până la simțirea neputinței, precarității firii omenești. Ticăloșirea aceasta și-o pricinuieste numai singur omul, pe care Dumnezeu îl mai ajută printr-o părăsire iconomică, ca să-și dea seama de neputința firii sale omenești, în general, și a păcatelor, în special.

⁹ Iar Marele Vasile zice: „*Șalele mele s-au umplut de ocări*, adică vintricelul meu de necinste, că prin aceasta a însemnat David felul rușinatei fapte, fiindcă la vintricel sunt așezate semințele cele ce se întind spre facerea de fii, că trupul foarte slăbește când se revarsă, și nu se înfrânează înțelepțindu-se [nu alege mai degrabă înfrânarea]. Drept aceea, cel ce curvește păcătuiește în trupul său (I Cor. 6: 18)”.

și nu este vindecare în trupul meu.

„Fiindcă eu, zice, m-am batjocorit de Diavolul, pentru aceasta nu este vindecare trupului meu, pentru că și eu îl pedepsesc și îl ticăloșesc, precum am zis, și fac izbândire asupra lui, împotriva iubirii de îndulcire pe care o a dobândit.”

8. Necăjitu-m-am și m-am smerit foarte,

„Rău am pățimit, zice, flămânzind și însetând, și la pământ culcându-mă, și alte pătimiri ca acestea suferind, așijderea și m-am smerit, adică trupul meu l-am pedepsit foarte.”

răcnit-am din suspinarea inimii mele.

„Din sălbăticia^{*}, zice, suspinării inimii mele, care dinăuntru se străpungea și amar durea, mă arătam că urlu și răcnesc ca un leu.” Iar Achila, la *răcneam*, a zis „urlam”. *Că păcătosul și necinstitorul de Dumnezeu, când ajunge în adâncul răutăților, defaimă*, după pilduitor (Pilde 18: 3), iar dreptul și de cele mai mici păcate se teme, și cu covârșire se îngrijește¹⁰.

9. Doamne, înaintea Ta este toată dorirea mea; și suspinul meu de la Tine nu s-a ascuns.

„După păcat, zice, toată dorirea mea înaintea Ta este, Doamne, fiindcă Tu știi că eu totdeauna doresc mântuirea mea, și a fi slobod de durerile mele, și suspinul meu nu se ascunde de Tine, pentru că îl auzi, ca și cum ar fi glas articulat^{*} care iese din adâncul inimii mele.”¹¹

^{*} ἀγριότηατ.

¹⁰ Iar Chiril zice: „Conștiința, pedepsind inima, o face slobodă suspinării, că cel cu totul plin de greșale, și care este pârât de [propria] conștiință, pricepând însă că a greșit lui Dumnezeu, nu este dator a se lenevi, că multă întristare își aduce, numaidecât înfricoșându-i-se mintea și inima cu rea pătimire, ca de o amară durere, încât pare că urlă din adânc, slobozindu-se suspinurile, și din părțile cele mai de jos ale inimii slobozind glas greu și negrăit: «Dar nu ca să mă fac arătat la cei mulți, mă mărturisesc cu buzele, dar am închis ochii în însăși inima-mi, Ție numai, Celui ce vezi cele întru ascuns, arătându-Ți suspinurile mele întru sinemi urlând»”.

^{*} ἔναρθροῶ: Mitropolitul Veniamin: „cuvântăresc”, în sensul de coerent, cu sens, rațional, iar nu o interjecție, un urlet.

¹¹ Zice însă Chiril al Alexandriei: „Foarte mare este și aceasta: a avea cineva, zic, dorirea și pofta sa toată înaintea lui Dumnezeu, însă a fi astfel, încât să fie vrednică și de

10. Inima mea s-a tulburat, părăsindu-mă vârtutea mea,

„Inima mea, zice, s-a tulburat de mustrarea conștiinței și a pocăinței mele, iar vârtutea mea m-a părăsit, pentru că m-am ticăloșit cu tot felul de pătimire, precum am zis mai sus.”

și lumina ochilor mei, și aceasta nu este cu mine.

„De multa petrecere aspră, zice, și de amarele lacrimi, pe care în toate zilele le vărs, s-a împutinat lumina ochilor mei, iar curat foarte nu văd.” Iar neteda* alcătuire a zicerii este aceasta: „*Și lumina ochilor mei, aceasta nu este cu mine, căci s-a împutinat și a pierit*”. Iar *și* este o con-legătură* de prisos; ori prin lumina ochilor sufletului său numește David pe Duhul Cel Sfânt, după Marele Vasile, Care a fugit în parte de la el pentru păcatul lui. Acest stih, și cel următor, unii l-au înțeles cum că se zice proorocește din partea lui Hristos pentru Ucenicii Săi, care, deși Îi erau prieteni preaiubiți ca lumina ochilor, în vremea patimilor însă, lăsându-L, au fugit, precum zice Evanghelistul Matei: *Atunci toți ucenicii, lăsându-L, au fugit* (Mt. 26: 56)¹².

cercetarea cea de la Dânsul, căci îndulcirile cele către fapta răutății care doboară mintea omului sunt lepădate de la ochii preabunului Dumnezeu. (...) Iar toată pofta și dorirea care cheamă către fapta bună se privește de către Dânsul”. Iar despre *suspîn*, zice același: „Obişnuiesc cei ce întind cereri și rugăciuni a frământa dintru adânc suspinurile, aceasta Dumnezeu dând-o oamenilor spre ușurarea și conținerea care-i îngreuiază”. A zis însă și Marele Vasile că: „Atunci (zice David) când m-am făcut doritor de rele, nu era înaintea Ta dorirea mea, iar acum, zice, când toate le fac smerindu-mă și pocăindu-mă, și pe Tine, Dumnezeu și Mântuitor și Doctor dorind a Te dobândi, înaintea Ta este toată dorirea mea”. Și Teodorit: „De vreme ce odată rău am întrebuițat dorirea mea, de acum pururea o voi afierosi poruncilor Tale”.

* σύνταξις = aranjare organizată, sistematică; sintaxă. A se observa că în această „sintaxă”, în comparație cu versetul original, lipsește „și” (καί).

* σύνδεσμος = o conjuncție coordonatoare, cum am spune noi.

¹² A zis însă dumnezeiescul Chiril: „Până când mintea stă neprinsă de îndulcirile cele întru răutate, este înseninată și lină și multă netulburare are, și, pe lângă aceasta, îi strălucește ei curată lumina dreptății celei de la Dumnezeu, pacea lui Dumnezeu păzindu-i inima și gândurile, iar când numaidecât inima se face și luătoare de mită [primește oarecari satisfacții cu prețul renunțării la gândul cel bun al lui Dumnezeu], îndulcirea cea necuviincioasă se și revarsă peste ea, umplând-o Satana de tulburări, și cugetări rele naște într-însa, încă și o tulbură, și îndată o face plină de gânditul întuneric, și o amestecă numaidecât cu război și cu gâlceavă”. A zis însă și dumnezeiescul Vasile că: „Celor ce isprăvesc fapta bună, duhul cu adevărat este osârdnic, iar trupul neputincios, iar la cei ce se biruiesc, trupul se înalță deasupra duhului și biruiește, iar sufletul slăbește și bolește:

11. Prietenii mei și vecinii mei în preajma mea s-au apropiat și au stat împotriva*.

Pe sfetnicul său, Ahitofel, și pe mulți alții ca acesta, prieteni ai săi, ghicitoarește îi arată aici David, după Teodorit: „Prietenii mei, zice, și casnicii mei au venit cu împotrivire asupra mea”, că aceasta însemnează zicerea *s-au apropiat și au stat împotriva*, deoarece Dumnezeu a slobozit a mi se face aceasta pentru păcatele mele, că din păcatele mele s-a ridicat asupra mea marea aceasta a relelor întâmplări.

12. Și cei de-aproape ai mei departe au stat,

Prin *de aproape* trebuie să înțelegem pe prietenii și casnicii lui David cei de mai sus, că aceștia, după vrăjmășia cea către David, aproape erau de el, fiindcă-l prigoneau, iar după prietenie și iubire, departe erau de el, pentru că s-au despărțit de prieteșugul cu el. Ori prin *de aproape* se pot înțelege și alți oarecari prieteni ai lui David, care au fugit de frica lui Abesalom și nu se întâlneau* cu David¹³.

«Atunci dar, zice, când păcătuiam, puterea mea cea gânditoare s-a clătinat, tulburându-se și întunecându-se de cel ce lucra păcatul (adică de diavolul)». Iar Teodorit zice: „Două lucruri însemnează prin acesta, și covârșirea poftelor, pentru care nici lumina nu i se pare a fi lumină, și golirea de dumnezeiasca purtare de grijă, pe care cu cuviință o a numit lumină a ochilor”.

* ἐναντίας.

* Nu reușeau să se întâlnească.

¹³ Iar Marele Vasile, tâlcuind care erau prietenii și vecinii, și cei mai de aproape ai lui David, zice: „Dar care erau fără numai cei ce se bucurau de bunătățile lui cele de mai-nainte? Îngerii, adică cei buni, și slujitorii lui Dumnezeu care obișnuiesc a se bucura împreună de mântuirea oamenilor, de vreme ce *pentru un păcătos ce se pocăiește, bucurie se face în ceruri...* (Lc. 15: 10). Și aceștia dar, toți prieteni ai lui David, în vremea păcatului s-au depărtat, întorcându-și fețele, însă nu cu totul îl părăseau, ci, de departe stând, luau aminte la el...: «Care, departe de mine fiind, zice, alți oarecari care lucrau întru mine păcatul (dracii, adică), venind aproape de mine, se sileau și își băteau joc de sufletul meu». Iar Grigorie al Nyssei zice: „De aici ne învățăm că nu toți sunt numiți de Scriptură *frați și aproape*, ci cineva poate fi frate străin sau prieten vrăjmaș, și *de aproape stând împotriva*, pe aceștia îi înțelegem că sunt gândurile ce împreună cu noi s-au înțeles [pus de acord], a căror viață este moartea noastră, iar moartea lor a noastră viață o lucrează [omorârea gândurilor, aducerea lor ca „ardere de tot” lui Dumnezeu pe altarul inimii, pricinuieste venirea vieții, lucrarea și împlinirea ei].

și se sileau cei ce căutau sufletul meu.

„Aici, zice, cei ce căutau sufletul meu, adică pe mine, mă silniceau și rău îmi făceau prin tot felul de meșteșugiri”, ori „cei ce căutau sufletul meu, adică pentru ca să-l scoată și să mă omoare...”, precum zice și în Psalmul 39: *...cei ce caută sufletul meu ca să-l ia.*

13. Și cei ce căutau cele rele mie grăiau deșertăciuni,

„Aici, zice, cei ce căutau și voiau căderea mea au grăit împotriva mea hule, prihănindu-mă și clevetindu-mă.” Iar pe acestea le-a numit deșertăciuni, ca pe niște mincinoase și grăite fără pricină binecuvântată”.

și vicleșuguri toată ziua cugetau;

„Vrăjmașii, zice, cei de mai sus, în toate zilele cugetau vrăjmașii împotriva mea, cum și în ce chip să mă prindă în cursă.”

iar eu ca un surd nu auzeam,

„Eu, zice, după adevăr și după lucru, auzeam adică, dar după arătare nu auzeam [nu luam aminte], pentru că tăceam și nu mă tulburam de câte ziceau asupra mea vrăjmașii mei”, că [și deci] urmează de aici că, și pe mulți alții să fi auzit David că-l ocărau, el tăcea și, mai ales și mai cu deosebire, că, auzind pe Semein ocărându-l arătat și blestemându-l, tăcea, ca și cum nu l-ar fi auzit, precum istorisește Cartea a II-a a Împăraților în capitolul 16.

și ca un mut ce nu-și deschide gura sa.

Aici lipsește zicerea „eram”: „Eu, zice, eram ca un om mut, că, de vreme ce nu auzeam, urma de aici și a nu grăi pentru acele prihănitore cuvinte pe care le auzeam de la vrăjmașii mei”.

14. Și m-am făcut ca un om ce nu aude, și nu are în gura lui muștrări.

Această zicere deslușește mai limpede cele două ziceri de mai sus. Iar *muștrări* numește apărările* prin care cineva poate grăi împotriva și muștra pe cel ce-l prihănește¹⁴.

* ἀπολογία = apologiile.

15. Că spre Tine, Doamne, am nădăjduit,

Zice aici David pricina pentru care s-a făcut surd și n-a deschis gura sa împotriva prihănitorilor săi, adică pentru că a nădăjduit ca Domnul să facă izbândă asupra vrăjmașilor săi, că scris este: *A Mea este izbânda, și Eu voi răsplăti*, zice Domnul (Ier. 50: 15; Evr. 10: 30¹⁵).

Tu vei auzi, Doamne, Dumnezeul meu.

„Pentru aceasta, zice, m-am făcut surd și mut, pentru ca Tu, Doamne, să auzi hulele de acest fel [ce vin] asupra mea, și vei răsplăti celor ce mă hulesc cu pedeapsă cuvenită. Ori pentru că Tu îi vei auzi pe aceia ce pătimesc și sunt prihăniți, măcar deși ei tac și nu grăiesc.”

16. Că am zis ca nu cândva să se bucure de mine vrăjmașii mei;

„Eu, zice, rugându-mă, am zis întru sine acestea: «O, de nu s-ar bucura vrăjmașii mei asupra mea».”¹⁶

¹⁴ Zice însă și Teodorit: „Aceasta și istoria ne învață mai arătat, că Abesalom, hotărârile părintelui său prihănindu-le, și către sine trăgând pe cei biruiți dintre cei ce se judecă, Fericitul David răbda îndelung, și pe când Semein îl ocăra și-l împrășca cu pietre, și cu limba și cu mâna lovindu-l, el primea ocările tăcând”.

* Referința din Ieremia nu s-a putut identifica cu nici un chip. Deut. 32: 35 e mai aproape.

¹⁵ Pentru aceasta a zis Chiril al Alexandriei: „«Am tăcut, zice David răbdând, ca să nu fac mai amari asupra mea pe cei ce mă urăsc». Că trebuie în ispite mai mult a suferi, dar nu cu un astfel de chip [prin ațâțarea celor ce-l prigonesc] a se purta împotriva celor ce prigonesc. Iar cum că s-a părut a fi surd în vremea ispitelor, și a se asemena celor mulți, nu este faptă de dobitocească nesimțire, ci mai cu seamă arată aici rod de lăudată îngăduire [răbdare]: «Am tăcut, zice, pentru că am nădejdele mântuirii mele numai spre Tine, și pe Tine Te-am numit izbăvitor mai presus de toate». A zis însăși Hrisostom: „Văzut-ai covârșire de filosofie? Cum acesta s-a făcut biruitor prin căile cele împotriva? Aceia unelteau vicleșuguri, acesta și urechile își astupa, ca nici să audă, și, cu tăcerea, nebunia aceloră o potolea”. Și Teodorit: „«Această îngăduire [răbdare], zice David, mă afluam întrebuițând-o, întru Tine avându-mi nădejdea, și Ție dându-Ți judecata mea”.

¹⁶ Iar dumnezeiescul Chiril aceasta așa o tâlcuiește: „«Eu, zice David, spre Tine nădăjduind, față de celelalte mă făceam a fi surd, însă numai aceea ceream: ca să nu mă fac a fi sub mâna vrăjmașilor mei, nici să stea cineva din vrăjmași asupra mea»”.

și când s-au clătinat picioarele mele, asupra mea mari au grăit.

„Când s-a rătăcit, zice, viața mea și a ieșit afară din calea poruncilor Tale, Doamne, atunci îndată vrăjmașii mei au luat îndrăzneală neomenească și au grăit cuvinte mari, fălindu-se ca să mă omoare.”

17. Că eu spre bătaii gata sunt,

„Fiindcă eu, zice, am păcătuit, pentru aceasta m-am golit de ajutorul lui Dumnezeu, și m-am făcut îndemânatic [gata] și lesnicios* spre a mă bate cei ce voiesc.” Ori pe *că* să-l înțelegi ca fiind de prisos, zicându-se numai spre povestire*, iar urmarea să o înțelegi astfel: „Eu, Doamne, zice, sunt gata de a lua pedeapsa Ta, pe care totdeauna o aștept să-mi vină pentru păcatele mele”¹⁷.

și durerea mea înaintea mea este pururea.

„Pomenirea păcatului meu, zice, care totdeauna pricinuieste durere în sufletul meu, aceasta pururea este înaintea ochilor mei și mă împunge, pentru aceasta nu am putut să o uit, căci nu sunt nesimțitor.”

18. Că fărădelegea mea eu voi vesti, și mă voi îngriji pentru păcatul meu.

„Că eu, zice, mă voi mărturisi, și înaintea norodului voi spune păcatul meu, însumi făcându-mă iarăși al meu, și mă voi îngriji pentru vindecarea păcatului meu.” Cu neosebire* însă a numit greșelele sale fărădelege și păcat.

* Vulnerabil. Lipsa ajutorului lui Dumnezeu ne face automat pradă multor ispite și necazuri.

* Din rațiuni narative.

¹⁷ Iar Marele Vasile zice: „Zicând David la început *nu cu mânia Ta să mă mustri*, acum cu dulceață zice că primește pedeapsa cea întorcătoare [care întoarce pe om de la păcat]. Drept aceea, de urgie și de mânie se ferește, iar de a fi bătut zice că este gata, că știa că, pe care-l iubește, Domnul îl pedepsește, și bate pe tot fiul pe care îl primește”.

* Fără a face diferență.

19. Iar vrăjmașii mei trăiesc, și s-au întărit mai mult decât mine, și s-au înmulțit cei ce mă urăsc fără dreptate.

„Vrăjmașii mei, zice, adică ostașii lui Abesalom, sunt vii, adică acum sunt în puterile lor, fiindcă eu am slăbit” (după Sfântul Chiril și Teodorit). Iar aceasta că *s-au întărit* este tălmăcire a zicerii *trăiesc*, or *trăiesc* se înțelege în loc de „sunt sănătoși”, iar că *s-au întărit* se înțelege în loc de „s-au împuternicit”, adică „s-au adăugat și s-au făcut mulțime multă, însă cu nedreptatea mă urăsc, pentru că nu au vreo pricină binecuvântată pentru ura lor cea asupra mea”¹⁸.

20. Cei ce-mi răsplătesc mie rele pentru bune mă cleveau, căci urmam bunătatea.

Acest cuvânt îl zice David pentru Abesalom, fiul său, deoarece nemulțumitorul acesta, răsplătind bunătății și părinteștii lui iubiri cu zavistie și cu vrăjmășie, îl clevea către poporul ce venea să se judece, [zicând] cum că tatăl său este nedrept și călcător de legi, de unde cu chipul acesta îl trăgea de la prieteșugul său, precum istorisește Cartea a II-a a Împăraților, că zicea către fiecare din cei ce se judecau: *Iată pricina ta este bună și dreaptă, dar la rege n-are cine să te asculte. Și mai zicea Abesalom: O, de m-ar pune pe mine judecător în țara aceasta, ar veni la mine oricine ar avea pricini și judecări și eu l-aș judeca drept* (II Împărați 15: 3-4), iar Abesalom trăgea inima oamenilor lui Israel către sine. „Mă clevea, zice, Abesalom, pentru că eu căutam și primeam bunătatea, și nu voiam a face rău acestui atât de nemulțumitor, pentru aceasta, din bunătatea mea, el și-a mărit răutatea sa, și s-a făcut mai rău.” Ori *bunătate* numește aici David dreptatea, pe care Abesalom o prihănea, în timp ce David o preacinstea, și nu iubea nedreptatea, ca Abesalom.

21. Nu mă lăsa, Doamne Dumnezeul meu, nu Te depărta de la mine.

„M-am lipsit, zice, Doamne, de tot îndestulatul ajutor, și numai pe Tine Te am ajutor și păzitor; pentru aceasta, să nu mă lași neajutorat.”

¹⁸ Iar Sfântul Chiril zice și pricina urâciunii oamenilor: „Că de s-ar întâmpla cuiva a fi urât de Dumnezeu și a se afla lepădat de la ochii celui ce știe a da toată neprimejduirea și purtarea de grijă, acesta va fi urât de prietenii cei vechi, măcar nimic de-ar fi care să rupă prieteșugul și să-l strice. Aceasta vrea să zică prin aceea că urăsc fără dreptate, adică în zadar”.

22. Ia aminte spre ajutorul meu, Doamne al mântuirii mele.

„O, Stăpânitorule, zice, al vieții și al mântuirii mele, sârguiește a-mi ajuta.”

Aceasta este cu adevărat tâlcuirea psalmului acestuia, care după istorie se potrivește lui David, însă psalmul acesta se potrivește la toți (credincioșii) cei ce se află în păcate, ai căror prieteni și de aproape [vecini] putem să-i numim pe îngerii cei buni, care cu adevărat se bucură de faptele noastre bune și ne păzesc, iar când ne văd că păcătuim, vin în preajma noastră și stau mârniți. Deci, mai întâi sunt aproape de noi, apoi se depărtează, iar după ce se depărtează îngerii buni, demonii cei răi ne silesc să facem mai mari păcate, și grăiesc într-ascuns în urechile inimii noastre cuvinte, adică gânduri deșarte și rele, și fac vicleșuguri asupra noastră, însă creștinii ce au minte deșteaptă și privighetoare își astupă urechile sufletului și nici un răspuns nu dau la relele îndemnări ale dracilor, ci tac gânditor, nelăsând să grăiască cuvântul cel înlăuntrul inimii sădit, ci cheamă numai pe Dumnezeu spre ajutor și spre îngrozirea dracilor și, din pricina păcătoșilor care iau aminte, aleg buna pocăință, pentru aceasta [păcătoșii] mai rău îi bântuiesc cu multe ispite din afară și dinlăuntru, și încă îi clevetesc către toți oamenii cum că sunt păcătoși.

PSALMUL 38

Întru sfârșit, lui Iditum, cântarea lui David.

Pentru ce psalmul acesta este al lui David adică, căci suprascrierea zice despre *Iditum*? Îndestul am scris în precuvântarea cărții la capitolul 5, adică cum că psalmul l-a scris David, însă l-a dat acestui ieropsalt, Iditum, ca să-l cânte. *Întru sfârșit* însă se suprascrie deoarece David, jelind nimicnicia și puținătatea anilor vieții omenești, pomenește de sfârșitul vieții, zicând: *Fă-mi, Doamne, cunoscut sfârșitul meu. Și numărul zilelor mele care este?* (Ps. 38: 5-6), și se mai roagă să dobândească odihna cea învistierită [păstrată] sfinților, după Asterie.

1. Zis-am: păzi-voi căile mele, ca să nu greșesc cu limba mea.

Și psalmul acesta l-a zis David aducându-și aminte de cele ce a pățimit când fugea de fiul său Abesalom, cel ce se ridicase asupra lui: „Eu, zice, fugind de ucigătorul de părinte, fiul meu, am zis întru sine că de-acum înainte voi păzi căile mele, adică cuvintele mele pe care le greșesc cu limba, ca să nu mai greșesc vreun cuvânt potrivit din împuținarea sufletului și din mânie, pentru că: *Certându-mă.*

*m-a certat Domnul, și pătimirile mi s-au făcut învățături*¹⁹. Iar cum că și cuvintele se zic *căi* (că povățuiesc pe om la lucrări și la diferite trebi, după dumnezeiescul Hrisostom), adeverește Marele Pavel, scriind către Corinteni: *Pentru aceasta am trimis la voi pe Timotei, care este fiul meu iubit și credincios în Domnul. El vă va aduce aminte căile mele cele în Hristos Iisus, cum învăț eu pretutindeni în toată Biserica* (I Cor. 4: 17)²⁰.

2. Pus-am gurii mele pază, când a stătut păcătosul împotriva mea.

Prea îndemânatică* și lesnicioasă unealtă a păcatului este limba. Pentru aceasta, dumnezeiescul David multă purtare de grijă și silință a luat spre a o păzi; iar *păcătos* numește pe Semein, fie din pricina vieții lui cea cu nebagare de seamă și păcătoasă, fie pentru vorbăria și obrăznicia pe care o a arătat atunci, ocărând arătat [pe față] pe David. Căci nerușinatul acesta mergea în urma lui David, ocărându-l, și cu pietre împruscându-l, și țărână asupra lui aruncând. Deci zice David că: „Eu, ocărându-mă de Semein, am tăcut, și cuvânt potrivit asupra lui n-am grăit”.

¹⁹ Poate aceasta o zice David pentru a se păzi adică să nu păcătuiască cu limba sa, pentru că s-a depărtat de Dumnezeu de a căzut el în păcat [din pricina depărtării], de vreme ce s-a obrăznicit și a zis: *Iar eu am zis întru îmbelșugarea mea: nu mă voi clătina*, precum mai-nainte am zis cu Marele Vasile. Iar Isihie zice: „Aceasta toți proorocii și învățătorii se cuvine a-și păzi căile lor, adică drumurile și alergările faptelor, încât să nu se abată spre răutate, nici a păcătui cu limba, lucrând împotriva cuvintelor lor, căci cu adevărat păcătuiește cu limba cel ce cu cuvântul prihănește [κατηγορῶν = judecă] răutatea, iar cu fapta o întărește pe ea din acelea prin care o urmează, și cu viețuirea sa face mincinoasă a sa învățătură”. A zis însă și Origen: „De vreme ce începutul mai tuturor păcatelor se face prin cuvânt, cel ce se pune pe sine cu dinadinsul spre a-și păzi căile sale cele prin cuvinte urmează a se curăța de păcatele cele prin lucrare (La Nichita)”.

²⁰ Potrivită este aici istoria ce o spune Cassiodor [cca 485-580, scriitor latin și călugăr, autor a mai multe lucrări exegetice, istorice, filosofice etc.] că scrie aceasta: „Cuviosul [Avvă] Pamvo [vestit părinte din Pateric], neștiind carte, s-a dus la oarecine să-i tâlmăcească psalmii, auzind însă zicerea aceasta a lui David, nu a voit a se învăța altă învățătură, zicând: «Eu, de mă voi învăța cu fapta stihul acesta, îmi ajunge ca să mă mântuiesc». Iar după ce au trecut șase luni, l-a aflat dascălul lui și i-a zis: «Pentru ce nu ai venit atâta vreme ca să ieși altă lecție?». Căruia Cuviosul i-a răspuns: «Pentru că până acum nu am putut să mă învăț îndatorirea ce o aduce stihul acela». După trecerea a mulți ani, l-a întrebat altul de ce nu a învățat stihul acela, iar el a răspuns așa: «Însă abia cu mare nevoie, după patruzeci și nouă de ani am putut a-l învăța cu fapta. Isprăvind însă aceasta, zicea: «De câte ori am grăit, nu m-am căit»”.

* Îclinată degrab spre păcat, gata oricând a păcătui cu ușurință.

3. Amuțit-am și m-am smerit, și am tăcut din bunătăți*,

„De bună voie, zice, m-am făcut mut, și nu am grăit către Semein, cel ce mă ocăra, de vreme ce mi-am adus aminte că pentru păcatele mele a îngăduit Dumnezeu să se scoale acesta asupra mea și să mă ocărască.” A zis încă și că *am tăcut din bunătăți*, adică „din bunătatea mea, pentru că, căutând a izbândi pentru cinstea mea și a pedepsi pe Semein, nu am voit, din bunătate și milostivire”, că și atunci când Abișai, fiul lui Țerua, s-a pornit să omoare pe Semein, l-a oprit David, zicând: *Lăsați-l să blesteme, căci Domnul i-a poruncit să blesteme pe David. Cine deci poate să-i zică: De ce faci tu așa?* (II Împărați 16: 10)²¹.

și durerea mea s-a înnoit.

„Venind, mă ocăra, zice, și mă blestema Semein. În sufletul meu s-a înnoit durerea păcatelor mele, pentru că atunci arătat am cunoscut că plătesc canonul, și pedeapsa păcatelor mele.”

* Biblia sinodală redă printr-o parafrază: „...și de bine n-am grăit”.

²¹ Iar Marele Vasile tâlcuiește astfel: „Când a stătut, zice, păcătosul înaintea mea, nu m-am întăritat, nici am izbândit, nici nu m-am asemănat ocărătorului, ci am tăcut, pentru că acesta este afară de toată bunătatea (adică eu, cel ce mă ocăram), și în loc de a izbândi asupra ocărătorilor, îmi aduceam aminte de păcat”. Și Teodorit zice: „De acela ocărându-mă, am venit întru pomenirea păcatului celui îndrăznit de mine”. Iar altul zice: „Deci când mai mulți se puneau asupra mea, tăceam, nevoind a răsplăti”. Că aceasta înseamnă zicerea *din bunătăți*, de vreme ce, celui ce nedreptățește, răsplătirea i se pare a fi lucru rău, ori că „stând înaintea mea păcătosul, m-am făcut mut față de cuvintele lui, am tăcut încă de când am început a zice cele bune, ori din bunele dogme, căci nu se cuvine a răspunde către cuvinte care întărită”. Ori cu bună numire [εὐφημωσ = prin eufemism] a zis *din bunătăți* în loc de „din rele” ori „nefiind întru răutate” (după Simmah): „...Nici îndrăzneală având, îmi aduceam aminte de cel ce a zis: *Greșit-ai? Liniștește-te* (Fac. 4: 7) (La Nichita)”. Iar alții tâlcuiesc așa: „*Am tăcut din bunătăți* în loc de «pentru bunătățile ce pricinuiesc tăcerea cea întru acestea»”. Iar Origen adaugă: „Am tăcut, zice, ca nu cumva durerea pe care o aveam din simțire când scăpam din păcate să se înnoiască prin cele ce mă ocărau”. Iar Grigorie Teologul, în *Cuvântul întâi despre pace*, zice: „M-am amuțit și m-am smerit, departe de tot binele făcându-mă, încât, după aceasta, prepoziția *din* însemnează «afară»”.

4. **Înfierbântatu-s-a inima mea înlăuntrul meu, și în cugetul meu se va aprinde foc.**

„Venind, mă ocăram, zice, de Semein, iar inima mea s-a înfocat de mânie (după dumnezeiescul Chiril), am răbdat însă îndelung, și mi-am oprit mânia.” *Înlăuntrul meu* însă a zis pentru ca să facă cunoscut că nu și-a arătat mânia întru cele din afară*, căci a nu se tulbura cineva nicicum când este ocărat este însușirea unui om desăvârșit întru fapta bună, iar a nu-și scoate mânia întru cele din afară, ci a o închide înlăuntru în inima sa, și a răbda ocara cu tăcerea este însușirea celui ce sporește întru fapta bună (după același Chiril): „Când cuget eu, zice, și îmi aduc aminte de păcatele ce le-am făcut, și de relele întâmplări, pe care pentru păcate le pătimesc, totdeauna se aprinde focul mâhniciei în inima mea, și îmi arde sufletul (după Teodorit)”²².

5. **Grăit-am cu limba mea:**

Către vrăjmași a tăcut David (zice Origen), precum a zis mai sus, și către Dumnezeu a grăit, precum zice aici. Iar cu *limba mea* a zis ca să arate că, într-ascuns șoptind, a grăit, precum și de demult Ana, mama lui Samuel. Însă ce a grăit spune în continuare.

* Nu și-a exteriorizat-o.

²² Iar după Sfântul Grigorie al Nyssei și după Sfântul Nil: „Cugetarea dumnezeieștilor cuvinte ale Duhului, cu cât le subțiază mai mult pe acestea, înfocându-le [arzându-le cu focul rugăciunii, lămurindu-le] și cercetându-le, materia gândurilor celor rele o pierde, născând focul cel gânditor care, înfierbântând mintea, isprăvește a se face puternică rugăciunea, și face ca cererile să se cunoască la Dumnezeu cu pricepere, că celui ce cugetarea dumnezeieștilor Scripturi i s-a aprins din făclia cea duhovnicească, pe acesta, înfocându-l iubirea vederii duhovnicești, îl înflăcărează spre înălțime și îi ridică dorul”. Iar Origen zice: „«Cugetând, zice, dumnezeieștile cuvinte, mă ardeam, ca și Cleopa și cel împreună cu dânsul care zicea: *Au nu inima noastră era arzând întru noi*». Ori poate că [David] se înfierbânta de mâhnicie și nu grăia, după cum este scris: *Mâniați-vă, dar nu greșiți*, că a nu pătimi de mânie este mai presus de noi, iar nici în gând a pătimi, acest lucru este ajuns numai de sfinți (La Nichita)”. Ori după Teodorit: „«Aducându-mi aminte, zice, de păcatul meu, cu focul întristării mă aprindeam»”. Și Pahimeres [Georgius Pachymeres (cca 1242-1310), istoric bizantin, lucrările lui de istorie sau pe alte teme se găsesc în *Patrologia Greacă* vol. 143 și 144] încă zice: „De nu se va înfierbânta inima din deasa cugetare și repetarea [aducerea-aminte, pomenirea] celui iubit, nu se va aprinde focul sporirii [ἀναγογῆς]. Sau «sporirii spre înălțime» și al desăvârșirii, după cum este scris: *S-a înfierbântat inima mea înlăuntrul meu, și întru cugetarea mea se va aprinde foc* ([Sfântul] Dionisie Areopagitul, la cap. 10 al *Ierarhiei cerești*)”.

Cunoscut fă-mi, Doamne, sfârșitul meu.

6. Și numărul zilelor mele care este? Ca să știi de ce sunt lipsit.

„Arată-mi, zice, Doamne, când, sau care va fi sfârșitul meu, și până când au să mă zbuçiume întristările și relele întâmplări. Arată-mi și cât va fi numărul anilor întregii mele vieți, ca, socotind anii ce i-am trăit până acum, să cunosc câți am să mai viez de acum încolo, căci, înțelegând puțina măsură și numărul anilor pe care-i am să-i mai trăiesc, mare mângâiere voi dobândi din aceasta pentru relele întâmplări ce pătinesc.”²³

7. Iată, cu palme măsurate ai pus zilele mele,

Acestea sunt măsuri ce se măsoară cu mâna: stânjeni, coți, brațe; iar această palmă este mai mică decât măsurile cele zise mai-nainte, căci palma este de patru degete de la mână, și se socotește a treia parte din palmă*. Deci prin această palmă a arătat David puțina vreme a vieții sale, palme numind zilele, adică că sunt prea puține la număr, precum și palma este mai mică decât celelalte măsuri (după

²³ Pentru aceasta zice Marele Vasile: „Trecătoare este viața noastră și [repede] curgătoare vremea vieții, și nestatornică și neștiută și scurtă fiind, măcar de ar fi nevinovată, că aceasta este primejduirea cea din tot ceasul, dar nu numai, ci și că de cuvintele pe care le grăim suntem datori a da răspuns la judecata cea mai de pe urmă. Pentru aceasta și David, punându-se pe sine într-un astfel de înțeles din cele ce se zic acum, dorește a-și cunoaște termenul sfârșitului său și cu dinadinsul roagă pe Dumnezeu ca să-i facă cunoscut numărul zilelor rămase, spre a se găti către lucrurile ieșirii [din trup], iar nu de năprasnă să se tulbure, ca un negătit călător, printre alții umblând, și cele de nevoie merinde de călătorie cerând”. Iar Hrisostom, unit cu tâlcuirea lui Chir Eftimie, zice: „Moarte cere, zicând: «Arată-mi, Doamne, pentru ce am fost lăsat eu și petrec în viața aceasta, ceilalți ducându-se?»». Astfel se face dorit răul cel înfricoșător, pentru nesuferita chinuire a întristării și pentru focul ce ardea în mintea sa... că, îngreuiat fiind, zice acestea, vremelnica și muritoare viață, pentru greutatea ei, prea lungă socotind-o, pentru aceasta dorește a i se face cunoscută vremea slobozirii dintr-însa, ca vesel să se facă, binevestindu-se slobozirea din relele cele de aici și scăparea din ispite”. Mai tot aceeași o zice și dumnezeiescul Chiril, că din împuținare de suflet zice David acestea, doborându-se cu totul de ispite. Și un alt oarecare încă zice: „Îngăduind întru ostenele (zice David) și prea întinzându-se asupra mea bătaia, apoi cele din omeneasca împuținare de suflet le grăiam, însă nu învederat, ci încet și cu limba»”. Aduugă însă și dumnezeiescul Chiril acestea, ca din partea lui David: „«Arată-mi, Doamne, numărul zilelor mele, adică vremea rămasă a vieții mele, ca, cercetând și eu conștiința mea, să cunosc cât sunt de lipsit în împlinirea faptei bune, precum Tu, cu mult înainte cunoști» (La Nichita)”.

* Între arătător și degetul mare.

Grigorie Teologul, Teodorit, Origen și Atanasie). Ori prin palme a numit zilele sale, adică cele pline de lupte, de nevoință și de trude (după Origen): „Puține, zice, ai făcut rămășițele zilelor mele”. Că știa David în mod nehotărât* că puțină vreme va mai viețui, precum a arătat și în alți psalmi: *Vestește-mi puținătatea zilelor mele* (Ps. 101: 24), însă nu știa cât este hotărâtă această puțină vreme, pentru aceasta cere ca să știe, iar puțină numește partea rămasă a vieții sale, după socoteala anilor celor mulți ce trecuseră până atunci în viața lui²⁴. Însă trebuie să știm că acest *iată* este adverb, pe care limba evreilor îl întrebuințează adesea, și obștește* însemnează fie arătarea vreunul lucru, fie apropierea timpului. Aici este folosit în loc de „precum vezi”, care înseamnă și arătare, precum și apropierea timpului înseamnă aceasta: *Și am trecut, și, iată, nu era* (Ps. 36: 36), adică îndată nu a fost, iar acest „îndată” înseamnă apropiere de timp [a timpului].

și statul meu ca nimic înaintea Ta.

De aici începe David să nimicnicească stricăciunea și vremelnicia firii omenești, zicând că: „*Statul*, adică ființa și starea* mea, precum s-ar zice «tot eu», sunt ca un nimic, socotindu-mă pe lângă fericirea și pururi vecuirea Ta – că aceasta însemnează zicerea *înaintea Ta* – că, cu adevărat, *Tu, Doamne, același ești, și anii Tăi nu se vor împuțina* (Ps 101: 28), iar eu, omul, mă schimb și mă prefac în tot ceasul, iar în loc de a fi împărat, acum mă aflu fugar, și zilele mele ca umbra trec”²⁵.

8. Însă toate sunt deșertăciune,

Acest *însă*, unii l-au socotit a fi de prisos, iar alții zic că se află în loc de „cu adevărat”, pentru că, privind David atât la viețile oamenilor celor mai vechi, cât și la a sa, și, socotind că este fără de rânduială, neregulată și dezordonată, a zis că, cu

* ἀόριστος. Știind, dar nefiind sigur pe el, necunoscând totul.

²⁴ Și Atanasie încă a zis ca din partea lui David: „«Tu, Doamne, cu adevărat, fără de început și nemărginit ești, iar viața mea oarecum cu palma și cu degetul s-a măsurat». Prin aceasta însă, împuținarea anilor vieții omenești o a arătat (La Nichita)”.

* În general.

* ὑπαρξις καὶ οὐστασις.

²⁵ A zis însă și Grigorie al Nyssei: „[Se poate zice] simplu «omeneasca scurtare a vieții» în loc de «ca nimic» (către tot veacul) socotindu-se, precum zice David, care bine a priceput ființa noastră, zicând: *Statul meu ca un nimic este înaintea Ta*, nezicând că este cu totul nimic, ci asemenea cu nimicul, însemnând asemănarea cu neființa, scurtarea cea după covârșire: «Drept aceea, de vreme ce Însuși (Dumnezeule) pururea cu adevărat ești, iar statul meu puțin este cu totul și scurt, și desăvârșit ca un nimic în ochii Tăi, să nu mă lași a mă munci îndelung, pe mine, cel ce din neputință am alunecat, nici iarăși în toată vremea vieții împreună cu mine călătoare să am bătaia»”.

adevărat, toate lucrurile lumii cele ce se văd sunt zădărnice, adică sunt neadevărate*, și bogăția, și slava, și tinerețea, și frumusețea, și mărimea [rangul], și bărbăția, și, pe scurt, toate bunătățile cele omenești, însă este arătat că bunătățile cele duhovnicești și sufletești se deosebesc de bunătățile cele trupești și vremelnice, pentru aceasta și sunt mai presus de hotărârea aceasta a lui David²⁶.

tot omul ce viază.

Aceasta este în loc de „toată viața omenească”. Dar și aceasta este o formă a limbii evreiești de a întrebuița adică pe cele asemănat în locul celor neatărnate [neasemănat], precum este și aceea: *Tot omul este mincinos* (Ps. 115: 2), în loc de „toată slava omenească este mincinoasă”. Deci zice că „toată viața omenească este deșertăciune”. Iar aceasta este tălmăcirea stihului de mai sus: *Toate sunt deșertăciune*. Prin „viața omenească” însă numește pe cea trupească, și nu pe cea duhovnicească.

Diapsalma.

9. Însă în chip [pe]trece omul,

Acest *însă* însemnează „cu adevărat”, iar *ca un chip trece* se înțelege prin aceea că omul își petrece viața sa ca o icoană zugrăvită, precum zice Marele Vasile și Teodorit, căci precum pe icoana cea zugrăvită, nimic nu o folosește frumusețea vopselelor, ori mărimea cea mare ce o are, și celelalte asemenea, așa nici pe om nu-l folosește buna-sporire și slava vieții, ori că *în chip* însemnează că omul viază ca o icoană și umbră, și cu adevărul, și cu lucrul, din pricina nesigurantei și nestatorniciei lucrurilor omenești, după Atanasie, Chiril și Teodorit²⁷.

* *ματαιότης* = deșarte, trecătoare, fără un scop [precis].

²⁶ Pentru aceasta, alt tâlcuitor zice: „De aceea și *deșertăciunea deșertăciunilor*, toate sunt *deșertăciune* (după Ecclesiast), fiind mai deșarte decât deșertăciunile, și mai nimicnicite decât ceea ce nu stă, adică decât ceea ce nu se află”. Iar Simmah, în loc de *deșertăciune*, a pus «abur»”.

²⁷ Iar alții au zis că fiecare om *în chip* trece, adică viază în viața aceasta cu sine și cu osebita sa idee, că fiecare cu închipuirea [*φαντασία*] lui umblă: unul, ca să câștige bogăție; altul, ca să dobândească slavă; sau pe vreo altă cale și cu un alt scop. Ori *în chip* petrece, adică în chipul lumii celei gândite și al adevărului, căci, după Dionisie Areopagitul, lumea aceasta simțită este închipuire [*εἰκὼν*] a celei gândite, și ființele cele simțite sunt închipuiri [*εἰκὼνες*] ale celor gândite și adevărate.

însă în zadar se tulbură.

10. Strânge comori, și nu știe cui le adună pe ele.

Acest *însă* se înțelege aici în loc de „apoi”. „Se tulbură omul, zice, și aleargă încolo și-ncoace, nevoindu-se ca să câștige bogăție și averi, când toate sunt deșertăciune și, ce este mai rău, e aceea că ticălosul om, nevoindu-se a câștiga, nu știe cine va fi moștenitorul avuțiilor sale, că osteneala este a lui, iar câștigul și îndestularea, a altora.”²⁸

11. Și acum, cine este răbdarea mea? Au nu este Domnul?

„Și fiindcă, zice, așa se află lucrurile, și toate cele omenești sunt zadarnice, care alta este răbdarea și nădejdea mea? Au nu ești Tu, singur, Doamne? Cu adevărat, Tu singur ești.” Că în chip întrebător trebuie a se citi amândouă.

Și statul meu de la Tine este.

„Tu, Doamne, zice, ești nădejdea mea, pentru că de la Tine este și existența mea, adică de a fi eu, pentru aceasta poartă grijă de făptura Ta, care Te cunoaște Făcător al ei cu buna mulțumire a inimii.”²⁹

²⁸ Unde Teodorit a zis: „De cei scriși pe chip [icoană], cu nimic nu se deosebesc oamenii cei vii, că asemenea și firea acestora ca și a acelor curge cu vremea și se strică, însă, cu toate acestea, cu nimic mai puțin se tulbură (oamenii) sfădindu-se, luptându-se, războindu-se și neguțătorind, și plină de toată tulburarea este viața omenească, moartea având-o ca sfârșit, cu multă osteneală și sudori adunând bogăția, pe cel ce va fi moștenitor nu-l știi, că de multe ori chiar fiul este obiect [ὑπόθεσις = pretext, ipoteză, subiect] al celor adunate. Aceasta dar și fericitul David, din întâmplările sale mahnindu-se, a scris, că, prin jefuirile cele de la vrăjmași luate și cu dajdia ce i se aducea de la cei de alt neam, foarte mare și vestită arătându-și împărăția, nu știa păgânătatea și socotința cea călcătoare de lege a fiului său, apoi, văzându-l că s-a făcut țiitor al curților împărătești și că răpește bogăția cea învistierită, a slobozit acest minunat glas: «Însă în zadar se tulbură omul, învistierește, și nu știi cui va aduna acestea»”.

²⁹ εὐγνωμοσύνην = bunătatea, mulțumirea, recunoștința...

²⁹ Iar altul zice: „Și statul meu de la Tine este, adică Tu m-ai întărit a suferi și a răbda cele ce vin asupra mea din mânia cea de sus, Dumnezeu pedepsind ca un părinte iubitor de fii, pentru ca să aleg cele mai bune. Drept aceea, deși Dumnezeu pedepsește printr-o pomire măsurată, El însuși Se află și îngăduitor și răbdător față de cei ce pătimesc, că aceasta însemnează statul”. Iar Achilla a numit *stat* îngăduire.

12. De toate fărădelegile mele izbăvește-mă,

„Fiindcă, zice, *fărădelegile* nasc ispitele, pentru aceasta izbăvește-mă de fărădelegile mele, Doamne, ca să mă izbăvesc împreună și de neazuri și de ispite (după Teodorit). Ori *fărădelege* numește ispitele, după sinecdocă*, de la pricini, cele pricinuite.”

ocară celui fără de minte m-ai dat.

„*Fără de minte* numește David pe Semein, care îl defăima și îl ocăra, numindu-l călcător de lege, și bărbat al sângiurilor. Repetă aici a doua oară cuvântul despre Semein ca, prin dese sale jeluiri, să îndemne pe îndurătorul Dumnezeu să-l miluiască. Însă și Diavolul ocărăște pe fiecare păcătos, batjocorindu-l, pentru că s-a biruit și a căzut în păcat.”

13. Amuțit-am, și nu am deschis gura mea, că Tu ai făcut;

„De bunăvoie, zice, mă arătam că nu aud, și nu am deschis gura să nu răspund asupra lui Semein, fiindcă Tu i-ai poruncit să mă ocărăscă și să mă blesteme: *Că Domnul, zice, a zis lui să ocărăscă pe David* (II Împărați 16: 10), iar mie mi-ai poruncit să tac, că *greșit-ai* (ai zis lui Cain)? *Liniștește-te* (Fac. 4: 7).”³⁰

depărtează de la mine bătăile Tale.

14. Că de la tăria mâinii Tale eu m-am lipsit.

„Ridică, zice, de la mine, Doamne, atât ispitele care vin asupra mea din afară de la oameni, cât și din bătăile și durerile ce sufăr dinăuntru, din musturarea conștiinței, fiindcă desăvârșit am slăbit de puterea mâinii Tale.” Iar prin mână a lui Dumnezeu numește puterea cea pedepsitoare. Vezi însă că David, în psalmul cel de mai-nainte, dându-se pe sine pedepselor și chinurilor, zicea: *Că eu spre bătăi gata sunt* (Ps. 37: 7), iar acum, după ce îndestul s-a pedepsit, se roagă să se izbăvească de pedepse, temându-se ca nu cumva din mai multa întristare să obosească și să cadă în deznădăjduire.

* *συνεκδοχή* = sinecdocă. Mod indirect de exprimare, atunci când întregul este pus în prim plan pentru parte, și invers. Mod de a înțelege un lucru, un fenomen etc. cu ajutorul altuia.

³⁰ Pentru aceasta a zis Teodorit: „«Tu, zice, iertând, m-a trecut cu vederea acela, și el adică aduce bătaie asupra mea, iar Tu prin aceea aduci pedeapsa asupra mea, pentru aceasta dar, tăcând, am primit bătăile (adică ocările și împrășcările cu pietre), pe acela trecându-l cu vederea, iar pe Tine văzându-te că mă pedepsești»”.

Întru muștrări întru fărădelege ai pedepsit pe om.

„Când Tu, Doamne, zice, mustri pe omul păcătos spre vindecare și îndreptarea lui, atunci îl pedepsești pentru nelegiuirea lui, și dar pedeapsa ta aceasta este folositoare și mântuitoare.” Iar *om* pe sine se zice³¹.

15. Și ai subțiat ca un păianjen sufletul lui;

„Sufletul fiecărui păcătos, zice, l-ai subțiat, Doamne, cu ispitele, fiindcă prin ispite îl curățești de toată grăsimea păcatului, că vietate prea subțire este păianjenul, și mai ales la picioare, pentru ca să fie îndemânatic a-și drege plasa sa, deoarece păcatul îngroașă sufletul, iar pătimirea și ispitele le subțiază.”

Însă în deșert tot omul.

Iarăși, și aici, repetă cuvântul despre nimicnicia omului, pentru mai multa încredințare, însă lipsește pe dinafară zicerea „se tulbură” (iar într-altele [în alte variante manuscrise ale Psaltirii] se află), adică [mai bine zis]: *în deșert se tulbură tot omul*.

³¹ Iar Grigorie al Nyssei zice: „«Muștrându-mă, zice David, pentru păcat m-ai pedepsit”. Căci cu muștrările cele ce se aduc pentru nelegiuiri se pedepsește omul, tescuindu-se sufletul lui pentru a-și lepăda toată grăsimea cea trupească în care Duhul Sfânt nu locuiește, că: *Nu va rămâne, zice, Duhul Meu în oamenii aceștia, pentru că ei sunt trupești* (adică carne [carnali]) (Fac. 6: 3). Lucru dar al lui Dumnezeu este a subția sufletul prin fapta bună, grăsimea cea din răutate a o pierde, iar cum că sufletul cel ce păcătuiește se înfricoșează și se îngroașă, arătat este din ceea ce se zice: *Că s-a îngroașat inima poporului acesta* (Is. 6: 10). Însă cel ce și-a tescuit sufletul său ca un păianjen s-a îmbrăcat cu haina cea de văzduh, nevătămându-și sufletul cu îmbrăcămintea cea din oarecare grăsime și încărmoșare a vieții, ci subțind oarecum ca pe un fir de păianjen prin curățenia vieții toate iscusințele [ἐπιτήδεύματα = scopurile, idealurile, căile...] vieții; și este aproape de a toarce a doua oară firea aceasta carnoasă spre a fi lesne înălțată către cele de sus, și ușoară ca din văzduh, ca atunci când va auzi trâmbița cea mai de pe urmă, neîngreuiat și ușor să se afle către glasul Celui ce-l cheamă, și ridicat prin văzduh să se aducă la Domnul, de nici o greutate trăgându-se la pământ, și, ca să zic pe scurt, cuvântul acesta arată că păcătosul care dorește cu adevărat a se pocăi, acesta, de multele muștrări, și din ceea ce dinăuntru îi face conștiința sa pentru păcatele ce a făcut, se pedepsește, și atât de mult se usucă și se face subțire [încât ajunge] ca țesătura păianjenului. A zis însă și Origen: „Sufletul care păcătuiește se îngroașă, fapta bună însă îl subțiază, și toată trupezca grăsime a sufletului o pierde. Deci lucru al lui Dumnezeu este a-l subția, și câte păcătosul des seamănă cu țesutul păianjenului pentru lesnirea ruperii, și măcar subțiri, măcar prea împleticite [ποικίλα = diferite, subtile, complexe] de ar fi, după ceea ce se zice la Isaia: *Pânză de păianjen țes ei* (Is. 59: 5) (La Nichita)”.

Diapsalma.

16. Auzi rugăciunea mea, Doamne, și cererea mea ascultă. Lacrimile mele să nu le treci cu tăcerea.

Auzi și ascultă, așijderea și *rugăciunea mea și cererea mea* sunt alăturate*, și însemnează unul și același lucru, iar *zicerea să nu le treci cu tăcerea* este în loc de „să nu treci cu vederea”, fiindcă și cei ce trec cu vederea pe cineva tac și nu le răspund când îi roagă ceva. Vezi însă, o păcătosule, că dumnezeiescul David ruga pe Dumnezeu nu simplu și oricum, ci cu lacrimi, (...) pentru aceasta urmează-i și tu lui.

17. Că nemernic sunt eu la Tine, și străin ca toți părinții mei.

Locuitor adică se numește cel ce locuiește cu statornicie în casă și în locul său, iar *nemernic* se zice de cel ce locuiește puțină vreme într-o casă sau [într-un] loc, și iarăși se mută într-alta, când îi poruncește stăpânul casei sau al locului. Deci zice David că: „Eu, față de oameni, sunt locuitor, Doamne, că sunt stăpânitor și domn al casei mele și al locului meu, iar când vei porunci Tu, Stăpânul și Domnul a toată lumea, mă voi muta într-altă lume, și străinul încă, și acesta, după ce puțină vreme șade într-un loc, iar se întoarce la locul de unde a venit, aceasta dar o face tot omul: după puțină viețuire în lumea aceasta, moare cu trupul, și se topește în [stihiile] acelea din care s-a alcătuit³².

* Se află în paralelism.

³² Iar dumnezeiescul Maxim tâlcuiește anagogic zicerea aceasta, zicând: „Să se știe însă că practicul, lucrătorul adică, se zice că nemernicește [pribegește] în trup, fiindcă prin bunele fapte taie atârnaarea sufletului cea către trup, și leapădă de la sine amăgirea celor materiale, iar cel cunoscător și întru însăși fapta bună se zice că nemernicește, ca unul ce prin oglinzi și prin ghicituri privește spre adevăr [contemplă adevărul], căci încă nu se văd de dânsul bunătățile ipostatice [cele ce subzistă în sau sunt una cu binevoirile lui Dumnezeu întru noi] precum sunt [adică în întregime, direct], că nu i s-au arătat prin dobândirea [ἀπόλαυσις = răsplata, roada, bucuria] cea față către față, că în chipul bunătăților către veacul cel viitor tot sfântul călătorește strigând: «Nemernic sunt și străin, precum toți părinții mei»”. Iar Teodorit zice: „Lucru vrednic este a ne mira de Marele David, că, în împărăție și bogăție și stăpânire aflându-se, pe sine nemernic și străin se numește, și în buna soartă [εὐκλῆρία = în noroc, în bucuriile lumești] nu suferă a se bizui, căci cu adevărat pline de înțelepciune sunt graiurile, de o astfel de înțelepciune, zic, care și firea celor ce există o știe, și pentru acesta defaimă buna-norocire cea de acum”.

18. Slăbește-mă ca să mă odihnesc, mai-nainte de a mă duce, și mai mult încă nu voi fi.

„Milostiv fii mie, Doamne, zice, și încetează bătaia și pedeapsa de care pătimesc, pentru ca să mă mângâi puțin și să scap de necazuri mai-nainte de a muri și de a mă duce în locul acela unde s-au dus născătorii și pre-născătorii* mei, și mai mult nu voi fi, adică nu voi mai trăi întru această viață, ori nu voi mai fi pe lumea aceasta.³³” Însă aceste cuvinte sunt jalnice foarte, și îndestulate [suficiente] pentru a-L împlânzi pe Dumnezeu, și a-L îndupleca spre a-L milui. Iar zicerea *încă* s-a adăugat spre mai multă adevărire a tăgăduirii, căci era destul și o singură tăgăduire a zicerii *nu voi mai fi*, drept aceea, aceste două tăgăduiri fac o tăgăduire.

PSALMUL 39

Întru sfârșit. Psalm al lui David.

Acest psalm s-a insuflat lui David de la Duhul Sfânt, [zis fiind] din partea Bisericii creștinilor (după dumnezeiescul Chiril și după Atanasie), care mulțumește prin acesta lui Dumnezeu pentru că S-a învrednicit de dumnezeiescul dar. Se roagă însă ca să se izbăvească și de tiranii și prigonitorii care o vrăjmășeau. Însă se suprascrie *întru sfârșit*, deoarece cele scrise într-însul priveau la sfârșit, precum și toate prin lucru s-au făcut³⁴.

* πρόγονοί de la πρόγονος = lit. pre-născători; strămoși, descendenți.

³³ Altul însă zice: „*Slăbire* numește aici iertarea păcatelor, întru care fericit lucru este a ne ușura mai-nainte de a ne duce de aici, fiindcă după moarte nu vom mai putea săvârși ușurarea cea prin pocăință. Pentru ce? Pentru că nu vom mai fi, și nu că vom cădea în neființă sau întru a nu fi, ci că nu ne mai putem schimba prin întoarcere”.

³⁴ Iar Teodorit zice: „Eu însă socotesc că psalmul acesta s-a scris cu închipuire pentru cele ce i s-au întâmplat lui David, dar se aduce și de către toată firea oamenilor care au primit nădejdea învierii de la Dumnezeu, Mântuitorul nostru, și la această înțelegere ne povățuiește pe noi dumnezeiescul Pavel, pomenind oarecari ziceri în Epistola către Evrei”.

1. Așteptând, am așteptat pe Domnul,

Îndoirea aceasta a zicerii *așteptând, am așteptat* este obișnuită în limba evreiască, este însă arătătoare și însemnătoare de întindere*, precum aceasta: *Văzând, am văzut răutatea poporului meu, adică o am văzut* (Ieș. 3: 7). Și: *cunoscând, voi cunoaște* (Fac. 15: 13), adică cu de-amănuntul vei cunoaște, și alte prea multe asemenea. Deci acest *așteptând, am așteptat* însemnează în loc de: „Eu, Biserica, mult am așteptat pe Hristos ca să-Mi ajute”. Că scris este despre Dânsul: *Și Acesta va fi așteptarea neamurilor* (Fac. 49: 10). Despre aceasta au propovăduit dumnezeieștii Prooroci.

și a căutat spre mine.

2. Și a auzit rugăciunea mea

„Hristos, zice, M-a văzut cu luare aminte, împreună și cu milostivire, pe Mine, Biserica Sa, ticăloșindu-mă de răutatea idolilor, și pentru aceasta a ascultat rugăciunea mea care se făcea pentru mine.” Că se rugau proorocii pentru Biserica cea din neamuri, că mai întâi ia aminte cineva, și apoi aude și apără pe cel ce se roagă (după Eusebie).

și m-a scos din groapa ticăloșiei și din tina noroiului.

Primejdiile cele mai mari, cu niște numiri ca acestea le arătau cei vechi, adică cu gropile, cu tina și cu noroiul, prin *groapă a ticăloșiei* se poate înțelege prăpastia rătăcirii idolilor (după Didim), înlăuntrul căreia se ticăloșea cu sufletul Biserica cea din păgâni, iar *tina noroiului*, adică tina cea glodoasă și ticăloasă [mizerabilă], este alcătuirea împătimirilor și a poftelor, după același, care este stricătoare și lipitoare de sufletul acela ce va cădea într-însa.

3. Și a pus pe piatră picioarele mele, și a îndreptat pașii mei.

„A statornicit, zice, Hristos, nestatornicele Mele picioare, ale Bisericii, pe piatra credinței cea neprimejduită, și, arătând mie calea mântuirii prin evanghelicele porunci, a ridicat din mijloc toată poticnirea și prăpastia, și așa a

* ἐπίτασσω de la ἐπίτασις = lit. întindere; când e vorba de stilul exprimării, înseamnă accentuare, intesitate, chiar exagerare.

îndreptat călătoria mea, încât să nu mai umblu strâmb și rătăcit încolo.”³⁵

4. Și a pus în gura mea cântare nouă, cântare a Dumnezeului nostru.

„A pus, zice, Hristos, în gura Mea, a Bisericii Sale, cântări noi.” Și înțelege prin aceasta cântările duhovnicești, și troparele și laudele cele noi, pe care le-au alcătuit și le cântă creștinii pentru faptele cele noi ale Mântuitorului Hristos la Praznicele Sale Stăpânești [Împărătești], iar *cântarea Dumnezeului nostru* este tălmăcire a cântării celei noi³⁶.

5. Vedea-vor mulți și se vor teme. și vor nădăjdui spre Domnul.

„Cei ce erau, zice, mai-nainte orbi cu sufletul, adică păgânii, vor vedea lumina dumnezeieștii cunoștințe prin mijlocirea Bisericii, ori vor vedea semnele și minunile prin care a strălucit Stăpânul Hristos și Sfinții Săi.”³⁷ Și se vor teme însă de Hristos, de Cel ce lucrează niște minuni ca acestea, și de aici vor nădăjdui întru El, adică vor crede, că cel ce crede, acela și nădăjduiește, ori vor nădăjdui cei mulți în Hristos, că Acesta va mântui pe cei ce cred întru El. Prin *Domn* însă să înțelegi pe Hristos.

³⁵ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Deci tu, cel ce ți-ai spălat picioarele, și toată tina cea pământească o ai lepădat, pe piatră să întărești picioarele ca să nu ți se clatine pașii tăi, întru poruncile lui Dumnezeu păzește-ți pasul cel neîntinat pe calea cea umblată, precum făcea și David: când s-a spălat de noroiul tinei, pe piatră și-a înălțat picioarele sale - iar prin *piatră* înțelegem pe Domnul, Care este lumină și adevăr, și nestrucăciune, și dreptate - prin care duhovniceasca cale se lățește, din care acesta [David, cititorul], neabătându-se nici într-o parte, nici într-alta, își păzește urmă curată, nici dintr-o parte fiind întinată cu noroiul dezmiardării”. A zis însă și Teodorit: „*Pe această piatră* (zice Domnul), *voi zidi Biserica Mea, și porțile iadului nu o vor birui*”. Pentru aceasta și Didim a zis: „*Din groapa ticăloșiei*, adică a relei slujiri de idoli, și a noroiului tinei, adică din petrecerea cea cu totul întinată a credinței... (La Nichita)”.

³⁶ Iar Marele Atanasie zice: „*Cântare nouă* numește evagheliceasca lege”. Iar Didim zice: „*Cântarea* este prin fire o înspăimântare [ἐκπληξις] cu slavoslovie pentru vederea [contemplarea] celor ce s-au făcut”. Iar despre aceștia a zis Dumnezeu prin Isaia: *Voi aduce pe orbi în calea pe care nu o au cunoscut, și în cărările pe care nu știau călca îi voi povățui pe ei* ([cum] să umble adică) (Is. 42: 16).

³⁷ A zis însă și Însuși Dumnezeu prin Isaia: *Trimisu-M-a Domnul ca să deschid ochii orbilor* (Is. 42: 7). Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Pururea oarecum cei ce încă nu au crezut se arată râvnitori celor ce acum au crezut, și sârguitori de a călca pe urma vieții acelora, trezindu-se către adevăr și privind la lumina lui. Apoi ce urmează de aici? Primesc în mintea lor dumnezeiasca frică, și nădejtile lor întru Dumnezeu întărindu-și de la Dânsul, și nu mai cer dăruirile bunătăților (La Nichita)”.

6. Fericit bărbatul a cărui nădejde este numele Domnului,

„Fericit, zice, și bine sporit este omul acela ce-și are nădejde sa întru singur numele Domnului, adică întru Domnul, și nu în vreun alt lucru, precum scrie David în alt psalm: *Fericit bărbatul care nădăjduiește în Domnul* (Ps. 33: 8). Iar neteda alcătuire a zicerii acesteia este următoarea: „Fericit bărbatul a cărui Însuși numele Domnul este nădejde”. Și aceasta se poate înțelege și ca fiind zisă despre creștini, citind zicerea după formă inversată*: „Fericit este acela a cărui nădejde este numele Domnului său”. Căci numele lui Hristos este nădejdea și mântuirea fiecărui creștin, precum aceasta o a au arătat cu lucrul Sfinții Mucenici înaintea tiranilor, care [mucenici] cu îndrăzneală au mărturisit că numele lui Hristos și al Creștinismului* le este slavă, bogăție și nădejde, că Acesta este bunul nume spre Care am fost chemați (după Iacov, fratele Domnului, cap. 2: 7).

și n-a privit la deșertăciuni și nebunii* înșelătoare.

„Creștinul cel de acest fel, zice, ce nădăjduiește întru Hristos, acesta nu privește, nici nu se îndeletnicește cu cele zadarnice, adică cu cele ce oamenilor celor simpli și mulți li se par a fi bune.” Iar *nebunii mincinoase* sunt vrăjitoriile, căci vrăjitorii, fiind înnebuniți de către draci, își ies din minți și se poartă încoace și-ncolo, aceștia încă și mint întru cele ce sunt mai-nainte și, de la un fel ca acesta de nebunie, David a arătat ca printr-o cimilitură toată slujirea idolilor, ca din parte - întregul³⁸.

* Vezi nota de la Psalmul 13: 1.

* Χριστιανισμός.

* μανίας = ieșire necontrolată din sine, comportare excentrică, bizară; nebunia poate fi și pozitivă. Apostolul Pavel era numit μανίαν (Fapte 26: 24). Dacă el părea nebun în ochii celor de atunci („oficialitățile” vremii), noi cum ar trebuie să părem? La locul nostru? Nederanjând pe nimeni? Blânzi, înțelegători, respectuoși cu toți? Da! Dar nebuni, nu? Apostolul știa bine ce face, să-i aflăm lucrarea și să o urmărim după putință.

³⁸ Iar altul zice: „Nebunia, însă înțeleaptă, este ieșirea din viața aceasta, pentru care și ca niște ieșiți (uimiți, ieșiți din minte) celor mai mulți li se păreau proorocii, prin care, lăudându-se David, zice: *Eu am zis întru uimirea* [ἐκστάσει] *mea* (Ps. 30: 23). Și Pavel: *Căci ne-am ieșit din fire* [ἐξέστημεν, forma verbală a subst. ἐκστασις din Ps. 30: 23] *pentru Dumnezeu* (II Cor. 5: 13), căci deșertăciuni mincinoase sunt îngrijirile de cele lumești.

7. Multe ai făcut, Tu, Doamne Dumnezeul meu: minunile Tale!

Fiindcă Marele David s-a înspăimântat de preaslăvita minune a înomenirii lui Hristos, și pentru că nu a putut să afle cuvânt vrednic de a zice aceasta, a glăsuț singur cuvântelul acesta înspăimântător: *Multe minuni ai făcut Tu, Doamne, Dumnezeul meu!* Care lucru l-a pățimit și Apostolul Pavel, căci și el, foarte mirându-se, a strigat: *O, adânc de bogăție, și înțelepciune și de cunoștință a lui Dumnezeu! Cât sunt de necercetate judecările Lui, și cât sunt nepătrunse căile Lui!* (Rom. 11: 33). *Minuni* zice David nu numai pe cele făcute în vremea lui Moise și a lui Isus Navi și a lui Samuel, și minunile cele mai-nainte de acestea, cele din vremea lui Avraam și a celorlalți patriarhi, și cu mult mai vârtos cele ce s-au făcut în vremea înomenirii Stăpânului Hristos, pe care, mai-nainte văzându-le prin Sfântul Duh, cu mirare a strigat zicerea aceasta cea de mai sus (după Sfântul Chiril).

Și la gândurile Tale nu este cine să se asemene Ție.

Alcătuirea cea netedă a zicerii acesteia este următoarea: „Nu este cineva care să se asemene Ție întru gândurile Tale, adică nimeni nu va înțelege gândurile Tale, Doamne, cele despre Providența și mântuirea lumii. Că, iată, acel minunat și preaslăvit lucru ai gândit – a Te face om pentru om”.

8. Vestit-am și am grăit; înmulțitu-s-au peste număr.

„Am spus, zice, și am învățat multe minuni ale Tale în mulți psalmi, dar minunile Tale s-au înmulțit încă, și s-au arătat că sunt nenumărate, fără a putea fi cuprinse de număr, pentru că cele ce le-am cunoscut acum sunt necuprinse din pricina mărimii firii lor.” Ori se înțelege și într-alt fel, că de vreme ce altcineva nu poate spune [nimic] despre minunile Tale, Doamne, numai aceasta am vestit și am grăit despre ele, adică aceea că covârșesc numărul”³⁹.

³⁹ Teodorit însă zice: „«Biruiesc numărul și toată istorisirea minunilor ce se fac prin puterea Ta, că nu este cel ce poate să facă cele asemenea cu Tine, că prea mari cu adevărat și prea frumoase sunt fapțuirile Tale. Biruiesc însă [sunt mai presus de] laudele omenești iconomiile cele ce se fac în fiecare vreme de Providența Ta: cele ce s-au făcut în Egipt, cele în pustie, cele în vremea lui Moise, a lui Isus Navi, a lui Samuel, și cele mai vechi decât acestea, cele în vremea lui Avraam, a lui Isaac și a lui Iacov, împărăția lui Iosif cea prin robie și celelalte, ca să nu le povestesc pe fiecare. Dar cea făcută acum decât toate acestea este mai minunată, că nu pentru un om sau pentru un neam, ci pentru toate neamurile lucrezi mântuirea și, încetând slujirea legii – care pentru neputința iudeilor s-a potrivit –, ai dat darul cel nou, care legiuiește slujirea cea cuvântătoare»”.

9. Jertfă și prinos n-ai voit, dar trup Mi-ai săvârșit [întocmit].

Cuvintele acestea și cele următoare le învață Apostolul Pavel în cartea cea către Evrei, că se zice către Dumnezeu Tatăl din partea lui Iisus Hristos, căci zice Fiul lui Dumnezeu către Dumnezeu Tatăl după a Sa înomenire că „de acum înainte ai lepădat jertfa și prinosul legii, și ai alcătuit Mie trup din sânghiurile Fecioarei și din Duhul Sfânt, pentru ca acesta să se facă jertfă pentru mântuirea oamenilor”.

10. Arderi de tot și jertfă pentru păcat n-ai căutat;

În Cartea Leviticului și a Deuteronomului vei găsi arătat, o cititorule, care erau arderile de tot, și care erau jertfele cele pentru păcat și de obște, acolo vei găsi care este osebirea dintre jertfe și prinoase. Aici, acum, Hristos zice către cerescul Părinte: „După ce Eu M-am întrupat, care sunt înțelegătoarea* și adevărata jertfă care ridică păcatele lumii, de atunci nu ai mai cerut vreo altă jertfă de-a legii”⁴⁰.

* λογική = cuvântătoare, rațională, mentală.

⁴⁰ Zice însă Teodorit: „Când stăpânea legea, se aduceau lui Dumnezeu arderi de tot și jertfe, iar proorocescul cuvânt, pe toate acestea dându-le afară, cuvântătoarea jertfă o a arătat, pentru care pricină cu închipuire am zis că psalmul se potrivește lui David, fiindcă și acela mai-nainte vedea cele ce vor să fie, și după acelea dorea să viețuiască. Și cu adevărat se potrivește cu neamurile cele ce s-au învrednicit de mântuire și s-au izbăvit de rătăcire”. Iar altul zice că în evreiește se zice așa: „*Urechi* [ὠτία. Termenul se găsește într-o variantă manuscrisă a Psaltirii după LXX, anume *Psalterium Gallicanum*] *mi-ai gătit*, că din vechime adică jertfele și arderile de tot se porunceau a se aduce pentru păcate, iar acum, în chip nou de mântuire s-a predat Cel fără de jertfe și de arderi de tot: «Că numai de ascultare cerut fiind, și de evlavie pe Sine M-am adus înaintea Ta, și chemat fiind, de față sunt, grăbind să fac voia Ta». Iar zicerea «*urechi Mi-ai gătit*», Fericitul Pavel, luând-o la trup [înțelegând-o ca referindu-se la trup], știută fiindu-i [Scriptura] cea evreiască, o a întrebuințat pentru scopul său (La Nichita)”. A zis însă și Didim: „Aduce în locul jertfelor celor din lege jertfa cea fără de sânge și înțelegătoare a Trupului și a Sângelui Domnului, că trup a săvârșit Bisericii, adică trupul cel Domnesc, Însuși Hristos în vremea Cinei celei de taină zicând: *Luăți mâncați*”.

atunci am zis: iată, vin.

Atunci când? „Când nu ai mai voit jertfele legii, că atunci Eu am zis: *Părinte, a venit ceasul, preaslăvește pe Fiul Tău* (In. 17: 1).” Că acest *iată, vin* însemnează „precum vezi, iată, Eu gata sunt”⁴¹.

11. În capul cărții* scris este pentru Mine,

Evreii numesc cărți scrierile*, iar capete, tilictariile* (adică hârtiile cele scrise și învățucite, ori pitacele* după ceea ce este scris: *Fiul omului, mănâncă cartea aceasta* (Iez. 3: 19). Căci pe tilictarii scriau cei vechi, și nu pe hârtii în patru colțuri, precum scriem acum. Deci zice Hristos că: „În tilictaria [capul] cărții este scris pentru Mine, însă a cărții proorocești adică, că pentru înomenirea Mea au propovăduit proorocii mai-nainte”. Însăși aceasta o a zis Domnul în urmă către iudei: *De ați crede lui Moise, ați crede și în Mine, că despre Mine a scris Acela* (In. 5: 46). Și altele asemenea⁴².

ca să fac voia Ta, Dumnezeuul Meu, am voit,

„Fiindcă, zice, cele despre înomenirea Mea mai-nainte s-au cunoscut și s-au proorocit de prooroci, pentru aceasta am voit să fac voia Ta, o Părintele Meu.” Iar voia Părintelui este junghierea cea după trup a Fiului Său întru mântuirea oamenilor. Despre aceasta, Însuși Hristos în urmă a zis că: *M-am coborât din cer nu ca să fac voia Mea, ci voia celui ce M-a trimis* (In. 6: 38).

⁴¹ Zice însă Teodorit: „Lui Hristos se cuvine întâi a zice cele ale noastre, întru El și mai-nainte să închipuie întru Sine pe cele ce se cuvine de noi a le face: așa El întâi a venit către Botez, nouă arătându-ne darul Botezului; El a spălat picioarele ucenicilor, punându-Se nouă înainte drept întâia pildă de smerenie. Pentru aceasta și către Ioan a zis: *Lasă acum, că așa se cuvine nouă a plini toată dreptatea*. Iar Didim, pe *iată, vin* îl potrivește [atribuie] Bisericii.

* βιβλίον de la βιβλίον = carte, document.

* σύγγραμμα de la σύγραμμα = scriere, lucrare, operă.

* τελικτάρια.

* Documente oficiale în general.

⁴² Iar altul zice: „*Cartea* este [cuprinde] toate cele cinci cărți ale lui Moise [Pentateuhul], iar capul cărților acelora este *Facerea*, ca început al lor, în care sunt scrise cele ale lui Isaac, care se aduc la Hristos”. Iar alții înțeleg prin *cap* începutul Evangheliei lui Ioan, fiindcă vorbește despre nașterea Fiului cea fără de început. Ori începutul Evangheliei lui Matei, fiindcă vorbește de nașterea lui Hristos cea sub vreme și trupească.

și legea Ta în mijlocul pântecelui Meu.

Aceasta *în mijlocul pântecelui Meu* se înțelege în loc de „din mijlocul pântecelui Meu”, adică din inima Mea, care vrea să zică «cu toată inima și cu tot sufletul Meu», adică luându-se în loc de „din”. Și aici *am voit* trebuie a se subînțelege „din toată inima Mea am voit să plinesc legea Ta, adică poruncile ce Mi le-ai dat”, precum Însuși în urmă zicea: *Acela*, adică Părintele, *poruncă Mi-a dat Mie ce să zic și ce să grăiesc* (In. 21: 49)⁴³.

12. Bine am vestit dreptatea întru adunare mare;

Dreptate numește aici David Evanghelia, fiindcă aceasta îndreptează pe toți cei ce cred într-însa și păzesc poruncile ei, oricare ar fi aceștia, și că legea lui Moise s-a dat numai evreilor, iar Evanghelia s-a dat tuturor neamurilor, iar dreaptă este aceasta, fiindcă nu numai pe cutare și pe cutare [îndreptează], ci deopotrivă pe toți oamenii îi cheamă la mântuire, iar *adunare mare* numește sinagogile evreilor cele cu mulți oameni înlăuntru, în care cu îndrăzneală propovăduia Domnul⁴⁴.

iată, buzele nu le voi opri; Doamne, Tu ai cunoscut.

„Precum vezi, zice, o Părintele Meu, nu voi opri buzele Mele de a propovădui oamenilor cuvintele cele către mântuirea lor. Și Tu aceasta o știi, că

⁴³ Origen zice: „*Cap al cărții* numește toată Scriptura Legii Vechi, că toate întru una se încheie [articulează] – în prezicerea cea despre Hristos”. Iar altul, zicerea *în mijlocul pântecelui Meu* o a tâlcuit zicând că Hristos, având voia Părintelui ascunsă întru Sine, o a arătat adevăraților Săi Ucenici, cărora le descoperea și tainele Împărăției Cerurilor. Bine este și nouă cu atât mai mult să ne curățim pânțele și să-l facem mai subțire, încât să primim în mijlocul lui legea Domnului, iar al sufletului pânțe este lucrarea cea primitoare a hranelor celor duhovnicești, adică puterea cea pricepătoare [τὸ διανοητικόν = gânditoare, care pricepe].

⁴⁴ Altul înțelege prin *adunare mare* Biserica cea din păgâni, ca pe Una care era mai numeroasă decât cea a iudeilor, și ca pe una ce mai mari taine a primit. A zis însă și Isihie: „*Adunare mare* a zis nu numai pe ceea ce are adunare de mai mulți oameni, ci și, cu mult mai vărtos, pe ceea ce poate primi dogmele cele înalte și mari încuviințate [de mare cuviință] ale teologiei. Iar *buze* ale adunării s-ar putea zice schimbătorește [τροπικός = la figurat, cu schimbare de înțeles] și pe laudații Apostoli, și toți dascălii cei după aceia, care nu numai opresc la celălalt trup al Bisericii a binevesti însăși dreptatea lui Hristos, ci mai vărtos se și silesc, dându-se lor potrivitul ajutor (La Nichita)”.

nu le voi opri, fiindcă Tu Mă cunoști ca Fiu al Tău după fire, precum și Eu Te cunosc de Părinte al Meu după fire.”⁴⁵

13. Dreptatea Ta nu am ascuns în inima mea,

Despre Evanghelie zice David aceste cuvinte, numind-o *dreptate*, după cum am tâlcuit mai sus: „Știi, zice, o Părinte, că nu am tăcut [lăsat sub tăcere] evangheliceasca propovăduire, ci tuturor o am arătat”.

adevărul Tău și mântuirea Ta am spus.

Iarăși numește și aici Evanghelia *adevăr și mântuire*, căci ea este plină nu numai de dreptate, ci și de adevăr: *Eu, zice, adevăr grăiesc vouă* (In. 16: 7). Nu numai de aceasta, ci și de mântuire este plină, fiindcă făgăduiește să dea mântuire tuturor celor ce cred.

14. N-am ascuns mila Ta și adevărul Tău de către adunare multă.

Și aceste cuvinte, pentru Evanghelie le zice Stăpânul Hristos, că *milă* se numește Evanghelia, pentru milostivirea care printr-înșă o a arătat Dumnezeu către noi, care n-a suferit a se tiraniza făptura de către Diavolul. Drept aceea, pentru mântuirea făpturii Sale, nici pe Fiul Său Cel Unul-Născut nu L-a cruțat, ci L-a dat la moarte. Astfel, cu deosebite [diferite] numiri a numit Evanghelia, pentru deosebitele ei daruri.

15. Iar Tu, Doamne, să nu depărtezi îndurările Tale de la Mine;

„Cuvintele acestea și cele următoare se zic din partea întregii Biserici a creștinilor, care roagă prin acestea a nu se părăsi de Dumnezeu după primirea darului Sfântului Duh, fiindcă multe primejdii și ispite îi vor urma de la oameni și de la draci.”⁴⁶

⁴⁵ Iar altul tâlcuiește așa: „Cheamă Hristos spre a veni [toți către El] prin Sfinții Evangheliști și prin dascălii cei după vreme, pe care cineva i-ar putea numi buze ale lui Hristos”. Zice și Pavel: *De ce căutați dovadă că Hristos grăiește întru mine?* (II Cor. 13: 3). Iar zicerea *ai cunoscut* este în loc de „voi face cunoscută dreptatea cea prin credință, ca pe una ce ai primit-o adică [deja]”.

⁴⁶ Iar altul zice că cuvintele acestea se zic dinspre fața evreilor celor rămași în necredință, căci roagă pe Dumnezeu să nu depărteze îndurările Sale de la dânșii. Se însemnează încă chemarea lor cea din zilele cele mai de pe urmă. Teodorit însă zice că: „Și după ce Biserica lui Dumnezeu S-a încredințat de mântuire, iarăși are trebuință de aceeași purtare de grijă, pentru ridicările asupra-i cele de tot felul ale oamenilor și ale demonilor, de care

mila Ta și adevărul Tău pururea să Mă sprijinească.

„Fie, zice, Doamne, să-mi ajute mila și ajutorul Tău, adică făgăduința Ta adevărată, că Tu ai făgăduit, zicând: *Iată, eu sunt cu voi în toate zilele* (Mt. 28: 20). Unele copii-manuscrite* redau prin „M-ai sprijinit” și se înțelege că „până acum mi-a ajutat mila Ta și adevărul Tău”, însă mai bună este aceasta zisă aici. adică „în chip de rugăciune să Mă sprijinească”⁴⁷.

16. Că M-au împresurat rele, cărora nu este număr;

„Vezi, zice, că m-au înconjurat atât de multe vrăjmășii și primejdii, încât nu au număr și, pentru aceasta, am trebuință de ajutorul Tău, Doamne.”

ajunsu-m-au fărădelegile mele, și nu am putut să văd.

Vezi, o creștine, că oamenii cei drepecți, care sunt mădulare ale trupului Bisericii, din multa smerită cugetare ce au, toate primejdiile și ispitele le pătimeșc pentru păcatele lor. Tot astfel și tinerii cei treți din cuptorul Babilonului într-un glas ziceau: *Am greșit, am nelegiuit* (Dan. 9: 5), măcar că pentru Dumnezeu pătimeau. Și David zice că păcatele sale, adică ispitele ce îi vin din păcate, atât de mult îi întunecă ochii sufletului, încât nu poate vedea și a desluși care sunt cele folositoare. Însă lumina dumnezeieștii mângâieri topește acest întuneric⁴⁸.

a făcut pomenire întru cele de aici înainte” [următoarele versete]. Cam acestea le zice și Eusebie: „Biserica lui Dumnezeu, de întreitile învăluri ale păgânilor, nu cugetă înalt, ca una ce se nevoiește, ci pe cele ce se fac le dă la păcatele și greșalele noastre [le pune pe seama lor] (că are la Sine și din cei ce viețuiesc cu trândăvire, și din cei ce îmbrățișează viața cea odihnită și care aleg a sluji îndulcirilor), și se roagă să dobândească ajutorarea cea de la Mântuitorul (La Nichita)”.

* ἀντίγραφα de la ἀντίγραφον = copii (manuscrite).

⁴⁷ Iar altul zice: „Sprijinire se face însă nouă mila lui Dumnezeu și adevărul, fiindcă, la mila Lui privind, nu ne deznădăjduim, iar la adevărul judecării – căci fiecare se va judeca după căile lui – ne întărim a nu păcătui. În multe locuri însă și Mântuitorul numește [face pomenire de] mila lui Dumnezeu care se naște cea dintâi, iar apoi adevărul Lui, adică că Însuși este”.

⁴⁸ Altul însă zice: „Păcatul, ca o păclă și ca un nor de întuneric cade peste ochii minții, dar chiar și aducerea aminte de vechile greșale are fire [e în stare] să întunece mintea noastră”.

17. Înmulțitu-s-au mai mult decât perii capului meu,

Cuvintele acestea, ce se zic adică și de la smerita cugetare a Bisericii creștinilor, nu este nepotrivit să le înțelegem cum că se zic și de la adevăr, că, de vreme ce (după Teodorit, în trupul Bisericii), în întreaga adunare a credincioșilor, mulți păcătoși și leneși cu viața se află amestecați cu cei îmbunătățiți și dreپți, pentru aceasta, dreپții își însușesc loruși păcatele acestora, și le numesc ca ale lor*, pentru comuniunea și dragostea și credința cea una pe care o au⁴⁹.

și inima mea m-a părăsit.

„După ceea ce se vede, zice, și inima mea am pierdut-o, Eu, Biserica Ta, Doamne, de vreme ce nu mai am putere să îndrăznesc la vreun lucru, că am slăbit cu totul din pricina ispitelor”. Că inima este cea care cheamă și dă îndrăzneală omului.

18. Binevoiește, Doamne, ca să mă izbăvești; Doamne, ca să-mi ajuți mie i-a aminte.

„Binevoiește, zice, o Doamne, să mă izbăvești de relele cele zice mai sus, și cu sânguință vezi [i-a aminte] spre a-mi ajuta.”⁵⁰

* Le consideră, le simt de parcă ar fi ale lor, suferă pentru ele, căci rănesc trupul tainic al lui Hristos de care ei se împărtășesc aproape neîncetat, simțindu-se parte organică a Lui; ca unii care Îl cunosc pe Hristos, simt mai bine ca mulți alții suferințele trupului Său – Biserica, cunosc adevărata ei viață care vine de la Dumnezeu, dar și suferințele sale, pentru care se sensibilizează, așa cum și Hristos S-a sensibilizat prin jertfa Sa, și aceasta în virtutea firii comune, a milei și a iubirii de care s-au împărtășit în comuniunea lor cu Dumnezeu.

⁴⁹ Iar alt tâlcuitor zice: „Aceasta să nu o socotim că s-a zis cu covârșire, fiindcă multe, [chiar] și necunoscând, păcătuim, dar însă și o faptă în multe păcate se împarte, precum uciderea lui Abel s-a socotit lui Cain multe păcate, iar lui Lameh, de șaptezeci de ori șapte. Drept aceea, și perii capului nostru vor putea covârși păcatele, cercetându-se cu demănantul de către Domnul”. Iar Chiril zice: „Roiurile cele de multe feluri și în toate chipurile ale întristărilor le povestește proorocescul cuvânt, a căror cercare a făcut-o Biserica lui Hristos prin înseși lucrările ce s-au făcut”. Iar Origen zice că: „Cele rele ale noastre, cele nesimțite [de care nu suntem conștienți] se înmulțesc, care multe făcându-se, și lipsindu-ne de a desluși drept, ne [fac să ne] părăsim de inima noastră (La Nichita) [Inima nu mai lucrează cu cerul duhovnicesc în care locuiește Dumnezeu, nu mai „bate”, pulsează în el, ci se lasă părăsită de el, dând loc voilor noastre egoiste și lucrărilor înrobitoare ale dracilor]”.

⁵⁰ „Ia aminte, zice, pentru mine, nu simplu, ci ca să ajuți mie.” Că de va ajuta dreptul Judecător cu un alt scop asupra păcătosului, de năprasnă muncindu-se de către cercetarea Lui, se pierde”. Cuvintele sunt ale lui Nichita.

19. Să se rușineze și să se înfrunte împreună cei ce caută sufletul meu ca să-l scoată pe dânsul.

„Împreună acestea două, zice, să le pătimească, adică și rușinarea, și înfruntarea, de vor vedea nebiruita Ta putere și ajutorare pe care o faci nouă, creștinilor, acei tirani care caută să scoată sufletele din trupurile noastre prin tot felul de munci”. Ori *împreună* însemnează că „toți cei de acest fel împreună să se îndrepteze”.

20. Să se întoarcă înapoi și să se rușineze cei ce-mi voiesc mie rele.

„Să se întoarcă, zice, fără ispravă și fără lucrare și fără a birui bărbăția mea toți cei ce-mi voiesc răul - oameni și draci - și pentru această nelucrare a lor să se rușineze”. Cu deosebire însă, și în multe chipuri împletește Biserica blestemele cele asupra vrăjmașilor Ei, pentru ca să arate cu acestea chinul și durerea Sa.

21. Să-și poarte îndată rușinea lor cei ce-mi zic mie: Bine, bine.

Despre zicerea *bine, bine* am zis în altă parte că este adverb batjocoritor, dar vezi în Psalmul 34 și 21: *Zis-au: Bine, bine, văzut-au ochii noștrii*⁵¹.

22. Să se bucure și să se veselească de Tine toți cei ce Te caută, Doamne, și să zică pururea: Mărească-Se Domnul, cei ce iubesc mântuirea Ta.

Zicerea *să se bucure și să se veselească*, de voiești, o cititorule, poți înțelege că însemnează unul și același lucru, iar de nu, ai osebirea lor scrisă la Psalmul 9, stih 2, adică că bucuria este întindere* a veseliei. Iar *de Tine* a zis în loc de „de credința cea întru Tine să se veselească cei ce Te caută, Doamne”.

23. Iar eu sărac sunt, și sărman,

Această zicere se zice din partea fiecărui creștin, fiindcă tot creștinul este *sărman*, pentru că toate averile pentru Hristos le-a lăsat, iar *sărac*, pentru că ostenește și lucrează cele de nevoie pentru mântuirea sa, și iarăși *sărman* este

⁵¹ Iar Origen zice: „Voiește ca toți să fie nepăcătoși, iar de nu [vor fi], să se rușineze pentru cele ce, rău făcând, cu mândrie zic: Bine, bine!” Iar Achilla evreiescul glas l-a pus: „Cei ce zic: Aa, aa! [άα, άά], care este un glas jalnic al celor acum biruiți (La Nichita)”.

* Vezi nota de la Ps. 39: 1.

același, pentru că s-a lipsit de cele ce avea, iar *sărac*, pentru că îl doare și ostenește întru poruncile lui Hristos și în faptele cele bune⁵².

Domnul Se va îngriji de Mine.

„Domnul, zice, va purta de grijă pentru mine, pentru că și eu numai la Dânsul am năzuit, și nu mă va trece cu vederea, întru El nădăjduind.”

24. Ajutorul meu și păzitorul meu ești Tu, Dumnezeuul meu, nu zăbovi.

„Dumnezeul meu ești Tu, zice, să nu zăbovești a-mi ajuta.” Eu însă socotesc a fi și o altă înțelegere, mai adâncă, a zicerii acesteia (după Teodorit), că cuvântul acesta de mai sus *iar eu sărac sunt, și sărman*, potrivit-l la Proorocul David, socotesc că fericitul acesta, mai-nainte văzând bogăția duhovniceștilor daruri care urmau să se reverse peste creștini, a dorit și el să o dobândească, dar fiindcă era departe de vremea și zilele creștinilor, nu-și putea împlini dorința de a le dobândi, pentru aceasta s-a mâhnit, și, tânguindu-se pe sine pentru lipsirea aceasta, a zis: „Iar eu sărac sunt, și sărman, necâștigând o bogăție duhovnicească ca aceasta, Dumnezeu însă va purta grijă de mine ca să mă împărtășesc și eu din bogăția și slava care în urmă o vor lua creștinii întru Împărăția Cerurilor”. Iar că aceasta este adevărată, o mărturisește Domnul, zicând: *Mulți prooroci și drepti au dorit să vadă cele ce vedeți, și nu au văzut, și să audă cele ce auziți, și nu au auzit* (Mt. 13: 17). Pentru dorul acesta dar ce-l avea David, roagă pe Fiul lui Dumnezeu să nu zăbovească a veni și a Se face om.

⁵² Iar Marele Vasile zice: „*Sărman* este cel ce s-a coborât din bogăție în sărăcie, după ceea ce se zice despre Domnul, *că bogat fiind, pentru noi a sărăcit* (II Cor. 8: 9). Iar *sărac* e cel ce dintru-nceput a fost în sărăcie. Dar cu bună-plăcere Domnul a chivernisit întâmplarea cea de acest fel, iar David mărturisește că *sărman și sărac* a fi poate din partea lui Hristos - aceasta zicând-o, *sărman* numindu-se - iar după aceasta, că bogat fiind, pentru noi a sărăcit, iar sărac după aceasta, că nu al unui bogat, ci al unui sărac părea că este Fiu după Trup. Poate însă și despre sine (a zis David), de vreme ce știa, după Iov, să nu învistierească în comori cele ale sale, nici a lua aminte de bogăție ca de un lucru al său, ci mai vârtos toate a le iconomisi după voia lui Dumnezeu”. Iar după Chiril: „Israelul cel vechi se zice pe sine *sărman și sărac*, și se roagă să nu zăbovească mântuirea cea proorocită pentru dânsul”. Zice însă și Eusebie: „*Sărman* numește pe cel ce a căzut din bogăția ce o avea, și *sărac* pentru că cu durere își câștigă cele pentru viață (La Nichita)”. Vezi și sub însemnarea zicerii: *Sărman și în dureri sunt eu* (la Psalmul 68, stih 33).

PSALMUL 40

Psalm al lui David. Întru sfârșit.

Psalmul acesta se suprascrie *întru sfârșit* pentru că cuprinde proorocia care privește la sfârșitul vremurilor⁵³, că proorocește pentru apostazia și vânzarea lui Iuda. Iar pentru psalmul de față* este iubirea de săraci, iar tănuit, acesta se dă lui Hristos, care a sărăcit pentru a noastră mântuire, precum Însuși a arătat aceasta în Evanghelia lui Ioan, că a zis acolo către Apostoli: *Nu zic despre voi toți; căci Eu știu pe cei pe care i-am ales. Ci ca să se plinească Scriptura: Cel ce mănâncă pâinea cu Mine a ridicat călcâiul împotriva Mea* (In. 23: 18). Iar altă Scriptură nu se mai află să mărturisească aceasta, fără numai psalmul acesta, care zice: *...cel ce mănâncă pâinile Mele a mărit asupra Mea vicleșug* (stih 9).

1. Fericit este cel ce se uită spre [ce pricepe pe]* sărac și sărman;

Cel ce pricepe vrea să zică „cel ce cugetă cele de cuviință”, pentru că pricepere este a cugeta cineva bine tot lucrul, iar *sărac și sărman* obișnuiește David a numi cu nedeosebire pe tot omul cel lipsit de toate, iar cei vechi numesc prin *sărman* pe cei ce își scot hrana de toate zilele cu lucrul mâinilor lor⁵⁴. Deci „fericit este unul ca acesta ce cugetă cele de cuviință pentru cei săraci și sărmani, miluindu-i și ajutându-i, pentru că acesta își face pe Dumnezeu datornic, Care zice prin Solomon: *Cel ce miluiește pe sărac îndatorează pe Dumnezeu* (Pilde 19: 17). Și cu Însăși gura Sa zice în Evanghelia: *Întrucât ați făcut unuia dintru acești frați prea mici ai Mei, Mie ați făcut* (Mt. 25: 40). Astfel, cu adevărat, zicerea aceasta este pentru săraci, cei simpli, iar mai adânc se înțelege aceasta și pentru Hristos

⁵³ Pentru aceasta și Isihie a zis: „Proorocul a suprascris psalmul *întru sfârșit*, fiindcă vorbește de cele către sfârșitul iconomieii lui Hristos, pe Care David Îl numește, dar nu numai însuși David, ci și Proorocul Osea L-a numit, zicând: *După Acesta se vor întoarce fiii lui Israel și vor căuta pe Domnul Dumnezeul lor, și pe David, împăratul lor* (Os. 3: 5), măcar că David, cu mulți ani mai-nainte de Osea, a trecut din viața aceasta, dar aici Îl zice pe Noul David (La Nichita)”.

* Iar cazul de față se referă la...

* συνίων de la συνίημι = a înțelege pe cineva în legătură cu ceva ce-i este propriu; Mitropolitul Venimin redă prin „pricepe”.

⁵⁴ Vezi însă și subînsemnarea zicerii *Iar eu sărman și sărac sunt*, din Psalmul ce a trecut [39], și a zicerii: *Sărman și în dureri sunt eu*, din Psalmul 68, stih 33.

(după dumnezeiescul Chiril, Teodorit și Eusebie), adică cum că „fericit este acela ce bine-cugetă [zicând] că Hristos este Dumnezeu, Care, umblând pe pământ cu sărăcie, nu avea unde-Și pleca capul spre a Se odihni, însă o va pricepe și o va înțelege din cuvintele și faptele pe care Hristos le face și învață”⁵⁵.

În ziua cea rea îl va izbăvi pe el Domnul.

Prin aceste cuvinte, David învață care este câștigul celui ce caută la [care-i cercetează pe] săraci. Iar care este *ziua cea rea* am spus mai-nainte în Psalmul 36, tâlcuind zicerea: *Nu se vor rușina în vremea cea rea* (stih 19). Căci, fie că zici *vreme rea*, fie *zi rea*, este același lucru⁵⁶.

⁵⁵ Iar Hrisostom zice: „Fericit este cel ce pricepe pe sărac, adică cel ce înțelege ce este săracul, cel ce cunoaște necazul lui, că cel ce cunoaște necazul lui [în sensul de «îl trăiește ca al său, nu teoretic»] negreșit îl va milui». Zice însă și Grigorie Teologul: „Să rănim dar fericirea, pricepând, să ne înduplecăm: când vei vedea vreun sărac, să nu treci pe alături, ci îndată gândește, de ai fi tu acela, ce n-ai fi voit a-ți face toți? Gândește că asemenea ție este slobod, și de aceeași nobilitate [cinste] cu tine se împărtășește, înțelege că pentru aceasta, bogat fiind Hristos, a sărăcit, pentru ca și noi pe frații Lui săraci să-i miluim, înțelege și ce este câștigul iubirii de săraci”. Zice însă și Eusebie: „Știut să fie că *sărac* nici în cea [Scriptura] evreiască nu se află, nici de ceilalți tâlcuitori se zice [este pomenit], însă nu simplu fericeste pe cel ce împărtășește pe cei *sărmani*, iar [ci mai ales] pe cel ce cu înțelegere și cu dreaptă judecată face aceasta, precum sunt [pe] unii de aceeași credință cu noi, și care sunt lipsiți de cele de nevoie; și sunt, iarăși, alții necredincioși, și în tot chipul săraci. Deci dacă vei pricepe să deslușești de care să-ți fie milă mai întâi (adică de cei de o credință cu tine) și de care, după al doilea cuvânt (adică de cei de altă credință), vei fi fericit, iar de vei trece cu vederea pe fiii dreptei slăviri, flămânzind ei și goi fiind, și vei da milostenie păgânilor și celor ce viețuiesc cu răutate și cu spurcăciune, nicidecum nu te vei afla că pricepi pe cel sărman și sărac și, pentru aceasta, nu te vei învrednici a te numi fericit (La Nichita)”. Pentru aceasta și un înțelept a zis: „Când faci bine, cunoaște cui faci”. [Nu cred că Eusebie îndeamnă la trecerea cu totul cu vederea a săracilor celor de altă credință, ci mai degrabă îndeamnă la o relație mai strânsă cu cei de-o credință cu noi, despre care știm că vor folosi cu chibzuință ajutorul nostru. Cei de altă credință îl pot folosi și în scopuri nebinecuvântate. Oricum, dacă Dumnezeu face să răsară soarele și peste cei buni și peste cei răi, nu trebuie ca noi, în schimb, să facem altminteri. Ar fi interesant de știut ce-ar fi spus Eusebie despre cei de altă credință care fac milostenie – cu sfintele moaște de pildă, cu finanțări etc. – cu cei din dreapta credință. Oare au vreun scop binecuvântat de Dumnezeu sau vor să infecteze cu reaua credință? Cum poate pomul rău să facă roade bune pe care să le dăruiască apoi altora? Un posibil răspuns ar fi: prin meșteșugiri necinstite și perfidie, pe care istoria și judecata lui Dumnezeu le va vădi în final în adevărata lor lumină.]

⁵⁶ Drept aceea și Hrisostom a zis că: „Săracul, acum de Tine miluindu-se, va sta de față lângă Tine în ziua judecății, care pentru păcătoși se face rea, și te va scoate din muncă, că Domnul îți este dator cu iubirea de oameni, ca Unul ce Însuși de la tine s-a îndatorat cu

2. Domnul să-l păzească pe el, și să-l vieze pe el, și să-l fericească pe pământ, și să nu-l dea în mâinile vrăjmașilor lui.

Prin cuvintele acestea, David se roagă pentru iubitorul de săraci ca să aibă parte de bunătați, adică să-l păzească Domnul de tot răul, să-i lungească viața lui întru mulți ani și să-l arate fericit și râvnitor, nu numai pe pământul acesta simțit, ci și întru cel gândit al împărăției cerurilor, pentru aceasta și Solomon a zis: *Cel ce miluiește pe săraci este fericit* (Pilde 14: 21). Și se mai roagă pentru omul cel milostiv, să nu-l dea Dumnezeu în mâinile vrăjmașilor lui, atât a celor văzuți, cât și a celor nevăzuți, ci să-l izbăvească de dâșii.

3. Domnul va ajuta lui pe patul durerii lui; tot așternutul lui l-ai întors întru boala lui.

Așternut numește David culcarea bolnavului milostiv pe pat, iar *l-ai întors* zice în loc de „l-ai schimbat”, adică din bolnav l-ai făcut sănătos, iar *tot* a zis în loc de „pe deplin și desăvârșit l-ai însănătoșit”, iar *l-ai întors* a zis în loc de „vei întoarce”, ori socotind, sau mai vârtos proorocind, a zis ca un lucru trecut și făcut

milostenia”. Dar zice și prin Solomon: *Cel ce miluiește pe sărac, îndatorează pe Dumnezeu* (Pilde 19: 17). Și cu însuși limba Sa: *Întrucât ați făcut unuia din acești prea mici, Mie ați făcut* (Mt. 25: 45)”. Zice însă și dumnezeiescul Chiril: „Dar însă și cel ce poate pricepe sărăcia Domnului, și se sârguiește după putere a lăuda pe cel ce o a primit, se va izbăvi în *ziua cea rea*, că așa se numește năpădirea ispitelor și prigonirile vrăjmașilor, pentru durere și osteneală, nu că doar ziua este prin fire rea, să nu fie!” Și Teodorit zice: „Iar *ziua cea rea*, Simmah o a zis «de răutate», și mi se pare că înțelege prin aceasta *ziua cea rea* a judecății, înfricoșătoare fiind și făcătoare de rău călcătorilor de lege. Și însemnează curata cunoștință a acelei sărăcii, că îl va izbăvi pe el de relele zilei celei înfricoșătoare”.

acela ce urma să se facă, după însușirea* proorocilor, care pe cele viitoare le văd ca trecute⁵⁷.

4. Eu am zis: Doamne, miluiește-mă, vindecă sufletul Meu, că am greșit Ție.

Cuvintele acestea, și cele următoare se zic dinspre fața lui Hristos către Dumnezeu-Părintele (după Teodorit), și se roagă Hristos ca om pentru ca să arate că fiecare om are trebuință de mila lui Dumnezeu. Dar cum zice că a greșit, de vreme ce, după Isaia: *Păcat nu a făcut, nici nu s-a aflat vicleșug în gura Lui* (Is. 53: 9). Răspundem că, de vreme ce Fiul lui Dumnezeu pentru noi s-a făcut om, pentru aceasta patimile și glasurile oamenilor celor asemenea Lui le însușește

* ἰδίωμα = modul de exprimare specific, limbajul. Vezi și afirmația următoare. Acest mod de exprimare și de trăire al proorocilor este exact modul realist-eschatologic de a percepe și a fi în relație cu lucrurile, evenimentele și persoanele. La polul opus avem o [altă] lume ruptă de Dumnezeu, care are la bază măsurătorile, cuantificarea, socotelile, prejudecățile etc. Cel ce se împărtășește de veșnicia lui Dumnezeu devine el însuși veșnic, se înveșnicește încă de aici de pe pământ, zice undeva Sfântul Maxim Mărturisitorul, drept care devine contemporan cu toate timpurile sau, mai degrabă, timpul se anulează în mod negrăit, toate fiind trăite ca o plenitudine de viață, nemaifiind nimeni ispitit să încerce a măsura cât a trecut de atunci și până acum, decât dintr-o iconomie oarecare. Aceasta nu înseamnă o rupere totală de lume, căci cei îmbunătățiți astfel se „pogoară” adeseori la ceilalți pentru a-i face și pe ei părtași urcușului lor duhovnicesc.

⁵⁷ Zice însă Sfântul Chiril: „Aceasta sunt răsplătirile credinței celei întru Hristos: păzirea cea de la Domnul, împărtășirea de viața veșnică, fericirea în pământul pătimirilor, și scăparea de vrăjmașii cei gândiți. Acesta sunt răsplătiri și pentru iubirea de săraci, că nu numai cele viitoare dă Domnul iubitorului de săraci, și viața cea adevărată, dar și aici îl arată fericit”. Zice însă și Isihie: „S-a aflat și până acum adevărul prooroceștii făgăduințe, că mulți, bolind și cumplite dureri având, apoi deșertând bogățiile lor către cei sărmani, îndată s-au prefăcut spre mai bine. Că dacă asupra zilei judecării celei viitoare se disprețuiește mila, ce mirare este dacă și aici îndestulata milă întoarce așteptata moarte și preface bolnavul, dându-i sănătate? Este însă și boală a sufletului, care se ia la omul [e legată de omul] dinlăuntru, după care sufletul, avându-și mâinile întinse – adică de se află în puterile cele lucrătoare – și genunchii slăbănogiți, nu poate din această pricină să umble pe calea ce duce la viață, că de vreme ce sufletul, oarecum biruit fiind de boala trândăvirii, pentru aceasta este tras către moartea păcatului [moartea duhovnicească și trupească pe care o aduce acesta], [în schimb] milostenia cea către săraci îl vindecă și îl preface. Și pentru aceasta, îndată a adăugat: *Eu am zis: Doamne miluiește-mă, vindecă sufletul meu, că am greșit ție* (Ps. 40: 4) (La Nichita)”. Pentru aceasta a zis Sirah: *Milostenia spală păcatul* (Sirah 3: 29). Și Tobit: *Milostenia izbăvește din moarte* (Tobit 12: 9).

Luiși* (după dumnezeiescul Chiril și Teodorit), iar acele cuvinte pe care păcătoasa fire a oamenilor este datoare a le zice, acestea, mai-nainte de dânsa și pentru dânsa, le zice Hristos, fiindcă Însuși S-a împărtășit din aceeași fire, deși fără de păcat. Și precum în legea cea veche, jertfa și arderea de tot care se făcea pentru iertarea păcatelor primea asupra-și păcatul omului ce o aducea, și împreună cu păcatul se ardea și ea⁵⁸, cu un astfel de chip și Hristos, jertfîndu-Se pentru păcatele oamenilor, le-a primit asupra Sa, și ca și cum ar fi păcătuit El Însuși, așa se ruga și murea pentru covârșirea iubirii de oameni și a bunătății Sale⁵⁹.

* Se identifică cu ele, devin ca ale Lui, dar nu păcatele oamenilor, ci consecințele acestora ce s-au sedimentat în firea umană – afectele, slăbiciunile.

* Jertfa omului căzut în păcat, a evreului, dar și a păgânului venea într-o perioadă mult după momentul păcatului primordial, mai puțin din adâncul ființei sale, cât în virtutea unor legi lăsate de Dumnezeu, fie prin viu grai sau scrise – pentru evrei, fie prin legea firii – la păgâni. Refuzul, sau mai degrabă cvasi-incapacitatea omului de a se aduce jertfă pe sine, „ardere de tot” lui Dumnezeu, a făcut necesară oferirea de jertfe substitutive (animale, cereale etc.), fie aduse de bună voie (precum cea a lui Abel și a altora de după el, dar și cele ale păgânilor), fie rânduite de Dumnezeu – atât ca o confirmare a celor de bunăvoie, cât și ca o îmbunătățire și dezvoltare a lor. Omul păcatului se încununa de slava celor materiale, spre care s-a îndreptat prin neascultarea poruncii primordiale. Pentru această „bunăstare”, el aducea fie mulțumire prin prinoase, fie prin jertfe. Ele au fost menite de Dumnezeu pentru limitarea slavei deșarte și egoismului omenesc pe care bogățiile acestea le aduceau cu ele, prin oferirea lor lui Dumnezeu la templu sau altora. Formalismul în care au căzut aceste rânduieli e stârmit „mânia” și îngrijorarea lui Dumnezeu, manifestată cu deosebire prin proorocii Săi. Egoismul uman nu a mai putut fi limitat nici prin aceste jertfe. Proorocii dădeau glas lui Dumnezeu, Care Își arăta nemulțumirea față de aceste jertfe și de cei ce le aduc – zădărnicia părea că cuprinde totul. Totul părea pierdut. Dar egoismul uman coincidea și cu o suferință a omului, care din slava celor materiale se „încununa” tot mai mult cu necazuri și suferințe. Dar omul a simțit și insuficiența jertfelor pentru vindecarea egoismului și „potolirea” „mâniei” lui Dumnezeu, respectiv scăparea de necazuri. Se cuvenea o altfel de jertfă. *Jertfă și prinos n-ai [mai] voit*, zice psalmistul, *iar Eu am zis: Iată vin*. Mila lui Dumnezeu s-a manifestat acum prin venirea Fiului Său, a jertfei desăvârșite, „arderea de tot”.

⁵⁸ Pentru aceasta, și omul care aducea jertfa sau arderea de tot trebuia să-și pună mâna pe capul vitei ce se jertfea sau se ardea de tot, pentru ca să arate prin punerea mâinilor sale pe capul ei că vita ce se jertfește ia asupra sa păcatele celui ce o aduce: *De va fi jertfa lui ardere de tot din vite mari, să fie parte bărbătească, fără meteahnă, și s-o aducă la ușa cortului adunării, ca să fie bine-plăcută înaintea Domnului. Apoi să-și pună mâna pe capul vitei* (Lev. 1: 3-4).

⁵⁹ Iar Nichita zice că stihul acesta se zice și dinspre fața lui David, fiindcă și el era unul dintre cei ce pricep pe sărman și pe sărac, și se roagă pentru păcatul său, și dinspre fața fiecăruia care se sârguiește și căruia i se potrivește mai vârtos psalmul acesta decât stăpânescului om (după Atanasie). Că nu precum oarecari au socotit că numai pentru sine a zis cele zise, că nu a zis cu articol *Fericit este cel ce pricepe pe sărac și pe sărman*, că aceasta, fără de articol zicându-se, însemnează pe cineva oarecare și particular (La Nichita).

5. Vrăjmașii mei au zis rele mie:

Adică: „Iudeii, vrăjmașii mei, zice (după Chiril, Teodorit și Atanasie), de zavistia lor îndemnându-se, au grăit asupra Mea cuvinte rele”. Iar *rele* a zis în loc de viclene și făcătoare de rău. Care însă au fost cuvintele acestea, arată în continuare.

când va muri și va pieri numele Lui?

„Greu ne este, zic ei, acesta, chiar a-l vedea, deci când va muri? Sau când va pieri numele lui ca să nu se mai audă?” Cu aceste cuvinte arată cât dor aveau iudeii cu un ceas înainte să piară numele lui Iisus, fiindcă-L vedeau că era plin de dumnezeiască putere, și că vindeca toate bolile cele învechite, și toate neputințele, adică bolile cele de puțină vreme, și, pentru aceasta, socoteau că prin moarte I se va stinge desăvârșit numele.

6. Și intra să vadă,

„Iuda vânzătorul, zice, fiindu-Mi prieten și ucenic, cu slobozenie intra în casa și în locul unde Eu Mă aflam, însă intra cu scop viclean, pentru ca să vadă de este vreme îndemnatică [propice] ca să Mă vândă (precum zice dumnezeiescul Chiril), căci a zis evanghelistul că: *De atunci căuta un prilej potrivit ca să-L vândă lor* (Mt. 26: 17).”

în deșert grăia inima lui,

„Inima vânzătorului Iuda, zice, în deșert și întru sine cugeta despre vânzare când intra ca să vadă de este vreme cu prilej ca să Mă vândă, adică în zadar se silea a Mă face să nu aflu, cu fățarnicie numindu-Mă Rabi și Învățătorule, pentru că Eu știam, cunoscător de inimi fiind, câte el se sfătuia și dorea asupra Mea.”

adunat-a fărădelege luiși.

„Nici un bine, zice, n-a cugetat ticălosul Iuda, acestea cugetându-le asupra mea, decât și-a adunat luiși nelegiuire, fiindcă a vrăjmășit pe Învățătorul și Mântuitorul său.”

Ieșea afară și grăia împreună.

Aceasta și Evanghelistul Ioan arătat o zice, că: *Luând pâinea Iuda, îndată a ieșit* (In. 13: 30). Iar zicerea *împreună* însemnează în loc de „Iuda grăia împreună cu vrăjmașii mei iudei, că grăia cu dânșii despre vânzare, și se tocmea cu arhieriei și cu cărturarii, zicând: *Ce voiți să-i dați, și eu îl voi da în mâinile voastre* (Mt. 26: 15)”. Că toate acestea arătat le istorisesc dumnezeieștii evangheliști că s-au făcut.

7. Asupra Mea șopteau toți vrăjmașii Mei, asupra Mea gândeau rele Mie.

Arhieriei și Cărturarii, vrăjmașii Mei, zice, și bătrânii evreilor șopteau rele unul către altul, pe ascuns, cele ale vrăjmășirii și ale morții mele, fiindcă se temeau de poporul cel de obște și nu îndrăzneau a grăi arătat împotriva mea, și nu numai că pe ascuns șopteau, ci și gândeau asupra Mea cugetări aducătoare de moarte, că: *Toți arhieriei și bătrânii poporului au ținut sfat împotriva lui Iisus, ca să-L omoare* (Mt. 27: 1)

8. Cuvânt călcător de lege au pus asupra Mea:

Zicerea *au pus* se înțelege în loc de „au răspuns”, că, *întrebați fiind iudeii de Pilat: Dar ce-I voi face lui Iisus, care Se cheamă Hristos? Răspuns-au toți: Să se răstignească* (Mt. 27: 22). Și *călcător de lege* este cuvântul acesta al iudeilor și răspunsul, căci mare călcare de lege era a da morții pe un om nevinovat și fără de păcat, că legea zice: *Nu omori om nevinovat și drept* (Ieș. 33: 7). Precum pentru aceasta de multe ori și Pilat i-a înfruntat, zicându-le: *Eu nu aflu întru El vinovăție* (In. 19: 6). Și iarăși: *Nevinovat sunt de sângele dreptului Acestuia, voi veți vedea* (Mt. 27: 24). Ori zicerea *au pus* se înțelege în loc de „au pregătit” (după Teodorit), că ziceau către Pilat, mințind cum că: *Tulbură poporul, și oprește a se da dajdie Cezarului* (Lc. 23: 2). Și cuvântul acesta este călcător de lege, fiindcă călcare de lege este a mărturisi cineva cu minciună asupra altuia, că zice: *Să nu mărturisești mincinos asupra aproapelui tău* (Ieș. 20: 16).

au doară Cel ce doarme nu va adăuga a se* scula?

Aceasta o zice Hristos în chip întrebător, ca un Dumnezeu mai-nainte cunoscător: *Au doară, zice, cel ce doarme nu va adăuga a se scula?* Ba da, se va scula, fiindcă evreii obișnuiesc a lua pe *adăuga* în loc de „voiește a se scula cel ce

* „Oare nu se va mai...” ar fi o parafrază.

doarme?⁶⁰”. „Deci (Hristos zice), după ce voi dormi, adică după ce voi muri cu trupul, Mă voi scula cât de degrabă, de vreme ce moartea Mea se aseamănă cu somnul, că precum omul, cu de la sine stăpânire și cu voia sa doarme, așa și Eu, cu de Sinemi stăpânire și cu voia Mea mor.”

9. Pentru că omul păcii Mele, spre care am nădăjduit, cel ce mănâncă pâinile Mele, a mărit asupra Mea vicleșug.

Zicerea *pentru că* se află aici de prisos, iar înțelesul zicerii acesteia este următoarea: „Că omul Meu s-a făcut împotrivor al Meu”. Iar *om al păcii* limba evreiască numește pe cel pașnic. Zice dar Domnul că: „Pașnicul Meu, adică prietenul Meu Iuda, întru care am nădăjduit ca într-un om al Meu, și pe care Eu îl hrăneam împreună cu ceilalți Ucenici, acesta, zic, *a mărit*, adică a întrebuițat asupra Mea mare vicleșug și pizmuire, și a mărit această mare viclenie Iuda prin tocmeala pe care a pornit-o împreună cu Arhieriei și cu Cărturarii”.

10. Iar Tu, Doamne, miluiește-Mă, și Mă scoală, și voi răsplăti lor.

Zicerea *miluiește-Mă* și *mă scoală* adică sunt cuvinte de omenească cuviință (după dumnezeiescul Chiril), pe care Stăpânul Hristos, ca un om, nu se tăgăduia [sfia] a le zice către Părintele Cel ceresc, ca unele ce erau ale firii omenești, precum de multe ori, prin altele ca acestea, S-a rugat cu omenească cuviință. Iar zicerea *voi răsplăti* este cuvânt de dumnezeiască cuviință, fiindcă a răsplătit Hristos evreilor prin cuvenita pedeapsă, dându-i pe ei în robia romanilor, deoarece nici după învierea Lui n-au crezut, ci îi prigoneau pe ucenicii Lui⁶¹.

⁶⁰ Pentru aceasta, Sfântul Chiril zice: „Cum socotiți că cu moarte veți îmbrăca viața? «Că Mie moartea Îmi este somn, și moartea nu-mi este spre a omorî viața, ci se face spre a învia, că dacă a treia zi Mă scol, cum nu-mi este moartea somn?»”. Și Teodorit zice: „Aceasta se potrivește zicerii evanghelice: *Stricați biserica aceasta, și în trei zile o voi ridica pe ea* (In. 2: 19)”. Și iarăși: *Iată, ne suim la Ierusalim, și Fiul Omului Se va da în mâinile păcătoșilor, și Îl vor omorî pe El, și a treia zi Se va scula* (Lc. 18: 33). Pentru aceasta dară, potrivit a numit moartea somn”.

⁶¹ Iar Sfântul Chiril zice: „Zicerea *și voi răsplăti lor*, adică vrăjmașilor Mei, este cunoștință a Dumnezeirii celui ce se pare că se roagă, că nu a zis *vei răsplăti lor*, ci ca Însuși Cel ce urma a fi Judecător al tuturor, căci, după ceea ce este și se înțelege, Dumnezeu a zis *voi răsplăti*. Că Însuși zice că: *Tatăl pe nimeni nu judecă, ci toată judecata o a dat Fiului, ca toți să cinstească pe Fiul cum cinstesc pe Tatăl* (In. 5: 22). Și pentru că este și Dumnezeu, și Înviere, și Viață, și pe Sine S-a sculat, a arătat iudeilor zicând: *Stricați biserica aceasta, și în trei zile o voi ridica* (In. 2: 19)”. Iar Isihie zice: „Nu pentru că a pătimit moarte de la dânșii zice aceasta, poftind a le răsplăti lor cu pedeapsă, că Însuși în vremea răstignirii zice: *Părinte, lasă-le lor păcatul*, ci pentru că vedea

11. Întru aceasta am cunoscut că M-ai voit; că nu se va bucura vrăjmașul meu de Mine.

Zicerea *M-ai voit* se înțelege în loc de „M-ai iubit” (după Sfântul Chiril), fiindcă ceea ce iubește cineva, aceea și voiește: „Prin aceasta, zice, am cunoscut că M-ai iubit, Părintele Meu, dacă nu se va bucura vrăjmașul meu de Mine, adică dacă Mă voi scula, și numele Meu se va propovădui în toată lumea, care lucru este mare mahniciune pentru vrăjmașul Meu”. Iar prin *vrăjmaș* să înțelegi pe Diavolul și pe Iuda⁶².

12. Și pe Mine pentru nerăutate M-ai sprijinit și M-ai întărit înaintea Ta în veac.

Și cuvintele acestea se zic din partea omenității lui Hristos, iar *nerăutate* numește curățenia și nepăcățuirea Sa [lipsa Lui de păcat]: *Că fărădelege, zice, nu a făcut* (Is. 53: 9). „Nu numai, zice, că Mi-ai ajutat, ca un om ce sunt, ci și M-ai întărit lângă Tine, punându-mă adică să șed de-a dreapta Ta”, că zice: *Șezi de-a dreapta Mea, până cei voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale* (Ps. 109: 1).

13. Bine este cuvântat Domnul Dumnezeu lui Israel, din veac și până în veac: fie, fie*.

După ce David a proorocit cele mai sus zise despre Hristos, și s-a mirat de negrăita Lui iubire de oameni și pogorâre, acum, aici, aduce laudă și mulțumire lui Dumnezeu, zicând că se cuvine a se lăuda și a se slavoslovi Dumnezeu, Domnul lui Israel, adică al creștinilor, precum a zis mai-nainte la Psalmul 21: *Să se teamă de Dânsul toată seminția lui Israel*. Se cuvine însă a se slavoslovi din veacul de

dreapta judecată cea nepărtinitoare în fața Părintelui că hotărăște asupra vărsătorilor de sânge, pentru aceasta, ca Cel împreună lucrător cu Dumnezeu și Părintele, a zis *și voi răsplăti lor*, ca lucrarea să o arate una Amândurora [adică pentru Tatăl și Fiul] (La Nichita)”.

⁶² Iar Sfințitul Teognost [Despre Teognost avem informații și scrieri în *Filocalia*, Vol. IV] zice: „Întru aceasta am cunoscut că M-ai voit, că nu se va bucura vrăjmașul meu de Mine, până în sfârșit tiranizându-Mă și împilându-Mă prin patimi, dar mai-nainte de sfârșit să Mă răpești din mâna lui și să Mă învrednicești a trăi duhovnicește după bunăplăcerea Ta, prin bun sfârșit să Mă pui înaintea judecății Tale mântuit (În *Filocalie*)”.

* γένοιτο γένοιτο = să vină, să se facă, să aibă loc, să fie...

acum până în cel viitor⁶³. Apoi se roagă să grăbească înomenirea Stăpânului Hristos, zicând: *fie, fie*. Iar repetarea zicerii *fie* arată întindere* de rugăciune⁶⁴.

PSALMUL 41

Întru sfârșit. Spre înțelegere fiilor lui Core.

Despre fiii lui Core am zis mai-nainte în Precuvântarea cărții acesteia (la capitolul 5). Iar *la sfârșit* se suprascrie deoarece proorociile care se cuprind într-însul urmau a se face [împlini] la sfârșit, de vreme ce, după Teodorit, evreii urmau să fie luați în robie în Babilon pentru păcatele lor, și să petreacă în robie șaptezeci de ani. Pentru aceasta, dumnezeiescul David, mișcat fiind de mai-nainte văzătorul dar* al Sfântului Duh, ia aici asupra-și fața fiecărui binecredincios din robii evrei, precum a lui Daniil, Iezechiel, a celor trei tineri, și a altora ca aceștia, și ca din partea lor zice cuvintele cele ce se cuprind în psalmul acesta (după Teodor al Antiohiei [de Mopsuestia] și după Hrisostom), iar zicerea *spre înțelegere* s-a adăugat ca să ne învețe că acestea, înțelegându-le fiecare din dreptii pomeniți mai sus, strigau către Dumnezeu. Ori cuvântul acesta învață cum că cei ce citesc cuvintele psalmului acestuia au trebuință de înțelegere.

⁶³ Că a zis dumnezeiescul Chiril: „Deodată, din lumea aceasta se începe binecuvântarea lui Dumnezeu și se desăvârșește în cea viitoare, când cea [binecuvântarea, cunoașterea etc.] din parte se va strica”. Iar Teodorit zice: „Potrivit a adăugat laudă după patimi, învățând că nu numai om a fost Cel ce proorocea, ci și Dumnezeu mai-nainte de veacuri, nepierdută și nesfârșită avându-și ființa”.

* Stăruință, accentuare.

⁶⁴ Însemnează că zicerea *fie, fie* este în loc de „amin, amin”, precum a zis și Achilla, care se obișnuiește a se zice întotdeauna la rugăciuni și la cuvinte după zicerea „în veacul veacului” ori „în vecii vecilor”. Sfârșit însă al cărții întâi din cărțile cele dintâi ale psalmilor este aici, după Grigorie al Nyssei și după Eusebie, și precum întâiul psalm al cărții întâia se începe de la fericire, zicând: *Fericit bărbatul care n-a umblat în calea necredincioșilor...*, așa și acest de pe urmă psalm al acestei cărți dintâi, de la fericire se începe: *Fericit cel ce pricepe pe sărman și pe sărac*. Iar în întâiul psalm se fericia cel ce se depărta de la rău, iar în acest de pe urmă este fericit cel ce cunoaște Binele, Care este Fiul Cel Unul-Născut, Care, bogat fiind, pentru noi a sărăcit, că pe Cel ce L-a numit la începutul psalmului acestuia *sărman și sărac* după omenitate, pe Acesta, aici, la sfârșit, Îl numește Domn și Dumnezeu binecuvântat (după Teodorit), precum însuși Grigorie al Nyssei zice.

* χάρισμα.

1. În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa dorește sufletul meu spre Tine, Dumnezeule.

Prooroc-împăratul David, voind să arate dorul cel mult și covârșitor ce avea către Dumnezeu, întrebuințează aici spre pildă pe prea însetatul cerb, pentru că cerbul, după fire fiind fierbinte, și mai ales pentru că se aprinde cu totul din pricina multor șerpi pe care îi trage cu răsuflarea sa din cuiburile lor și îi înghite, pentru aceasta are o sete atât de mare, și o poftă așa de mare de apă. Că *dorește* însemnează „aleargă, se grăbește și năvălește” (după Achilla). Iar *către Tine* a zis în loc de „către Tine, Dumnezeul meu, dorește și năvălește sufletul meu, care locuiește în Ierusalim”. Deci, fiecare binecredincios din cei ce se află robiți în Babilon se roagă către Dumnezeu, Cel ce era în Ierusalim, fiindcă ei nu socoteau că Dumnezeu Se află în Babilon, din pricina slujirii de idoli ce se afla acolo⁶⁵.

2. Însetat-a sufletul meu spre Dumnezeul Cel tare, Cel viu;

„Sufletul meu, zice, a însetat, adică se dorește foarte pentru Dumnezeu.” Că zicerea *însetat-a* arată dorul cel aprins și însetat⁶⁶. Iar *tare și viu* numește David pe

⁶⁵ Zice însă Hrisostom: „Acesta este obiceiul celor ce iubesc: a nu ține cu tăcere iubirea, ci a o descoperi și a o spune celor de aproape că iubesc, că firea dragostei este un lucru fierbinte, și nu suferă a o ține cu tăcere, pentru aceasta și cel supus psalmului, așa iubind, nu suferă să tacă”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „Pentru ce oare pe dobitocul acesta cuvântul l-a adus în mijloc? Setos oarecum este cerbul și, pentru aceasta, des aleargă la izvoarele apelor. Setos este și din fire, și din aceea că mănâncă șerpi, și cu trupurile lor se hrănește. Și nu doar atât, ci și de carne purtătoare și curată se numește în lege vita, și iubitoare de pustie, și însușirea ei este de a fi topitoare șerpilor [a se hrăni cu șerpi], și a goni înădușeala, și prin însușirea pielii a goni neamul șerpilor. Astfel este și tot dreptul, cele înalte căutându-le, și pe cele târâtoare ale minții omorându-le, călcând peste șerpi și peste scorpicii, după puterea ce o are de la Iisus, și zicând: «Întru Tine cu cornul vom împunge pe vrăjmașii noștri». Urmează cerbului, patimile cele omorătoare ce se încuibeză în fire cu cuvântul judecării omorându-le, și veninul răutății, cel ce după întâmplare s-a primit întru pomenire, cu multele și osebitele izvoare ale cunoștinței și cu apele Scripturii celei de Dumnezeu insuflate stingându-l”. Iar dumnezeiescul Efrem zice: „Israel, căindu-se, zice acestea, dar și tu, mâncând șarpele cel gândit, cheltuiește păcatul (adică pierde-l), și vei putea înseta după dorul lui Dumnezeu. Fă-te ca un cerb însetat, și doritor a veni la izvoarele apelor, adică la dumnezeieștile Scripturi, ca să bei dintr-însele și să-ți răcorești setea care te aprinde prin patimi, însă bea și folosul ce se face ție dintr-însele”.

⁶⁶ A zis Sfântul Grigorie al Nyssei: „Nepotolirea și tăria dorului o potrivește cuvântul cu setea, căutând între vietăți firea cea însetată, ca mai mult să se arate întinderea dorului prin vita ce cu atâta covârșire este însetată”. Zice însă și Hrisostom: „Nu a zis «iubit-a sufletul meu pe Dumnezeul cel viu», ci, ca să arate așezarea sufletului, a numit-o sete, arătându-ni-le pe amândouă: și înfocarea dragostei, și necurmarea iubirii”.

Dumnezeu, deosebindu-L de dumnezeii babilonienilor celor neputincioși și morți. Unii însă (precum Sfântul Grigorie al Nyssei și Nichita) zic că din aceste cuvinte ale psalmului s-a alcătuit întreit-sfânta cântare a Sfintei Treimi, că Dumnezeu Sfânt este Părintele, Sfânt tare este Fiul, Sfânt fără de moarte, adică viu, este Mângâietorul, iar zicerea Sfânt întreită [zisă de trei ori] o au luat de la Serafimii pe care i-a văzut Isaia.

când voi veni și mă voi arăta feței lui Dumnezeu.

Cuvântul acesta și-l însușește cel ce dorește: „Când, zice, eu, poporul cel rob în Babilon, voi veni către Tine, Doamne, Care Te afli în Ierusalim, ca să mă arăt feței lui Dumnezeu, adică Ție, Dumnezeule, mă voi arăta însă prin slujirea cea din Biserica Ta și prin înfățișarea care aici în Babilon nu o pot face, fiind [socotindu-se] călcare de lege (precum tâlcuiește Hrisostom)”⁶⁷.

3. Făcutu-s-au lacrimile mele pâine ziua și noaptea, când mi se zicea mie în toate zilele: unde este Dumnezeul tău?

„Când ocărăsc, zice, babilonienii, și prihănesc neputința Dumnezeului meu, zicându-mi în derâdere: «Unde-i acum Dumnezeul tău să-ți ajute?», atunci, zic, mi se fac lacrimile pâine, adică doresc și poftesc lacrimile ca pâinea, și precum hrana de pâine este de nevoie pentru tot omul, așa și mie atunci lacrimile îmi sunt de nevoie, iar pofta și nevoia lacrimilor de acest fel se află întru mine nu numai ziua, ci și noaptea, adică eu, poporul Tău, doresc să plâng și ziua, și noaptea, nesuferind ocară aceasta a Dumnezeului meu.”

⁶⁷ Zice însă și Teodorit: „«Doresc, zice, și însetez de slujirea Dumnezeului meu Celui viu». Că a se arăta feței lui Dumnezeu o zice pentru a-I sluji Lui după lege, iar slujirea de acest fel în Ierusalim s-a hotărât, și, mai ales, potrivit numesc pe Dumnezeu *tare și viu*, văzând micșorarea întru neînsuflețirii și nemișcații idoli ai babilonienilor”. Iar Sfințitul Augustin, în capitolul 33 al Solilocviilor sale, adăugând cuvintele psalmului acestuia de la început până la zicerea aceasta, zice prin cuvintele acestea pline de dragoste: „O, izvor de viață, o, vână de apă vie, când voi veni la curgerile dulceții Tale, de la pământul acesta pustiu și neumblat și fără de apă [cf. Ps. 62: 3] ca să văd puterea Ta, ca să-mi satur setea ce mă stăpânește din apele milei Tale? Însetez, Doamne, izvorul vieții Tu ești, satură-mă! Însetez, Doamne, însetez de Tine, Dumnezeul Cel viu, când voi veni și mă voi arăta feței Tale?”

4. De acestea mi-am adus aminte și am revărsat spre mine sufletul meu,

„De acestea, zice, mi-am adus aminte, eu, poporul Tău, Doamne, adică de cele de mai sus pe care babilonienii le zic către mine cu luare în răs, și pentru aceasta am revărsat spre mine, adică mi-am trândăvit sufletul în sine, prin care mi-am slăbănit puterea și tăria inimii mele, adică m-am pornit spre tânguiri (după Teodorit).”⁶⁸

că voi trece în locul cortului celui minunat, până la casa Dumnezeului meu.

„Repaus, zice, și revărsare a luat strâmtoratul meu suflet, pentru că mi-am adus aminte că voi umbla iarăși în Ierusalim, în Biserica lui Dumnezeu, până la cămărilor ei cele neumbrate.” Că *cort* numește Biserica lui Solomon cea vestită, iar *casă a lui Dumnezeu*, locurile bisericii cele mai dinăuntru și neumbrate. Iar după această a doua tălmăcire, prepoziția *că* se ia ca adevăritoare, căci David proorocește ca din partea celor robiți în Babilon, zicând că: „Cu adevărat voi face aceasta”⁶⁹. Se înțelege însă și într-alt fel, că *cort* adică este Trupul lui Dumnezeu-Cuvântul Cel luat de la noi, și că Acesta este minunat, fiindcă s-a alcătuit fără sămânță bărbătească de Duhul Sfânt. Iar *casă a lui Dumnezeu* este sufletul lui Hristos cel gânditor* și preasfânt, căci prin mijlocirea sufletului s-a unit Dumnezeu-Cuvântul cu trupul. Iar *loc* este Însuși Dumnezeu-Cuvântul, care întru

⁶⁸ Se cuvine să știm deobște că limba evreiască de foarte multe ori cu neosebire întrebuințează alcătuirile graiurilor și ale propozițiilor, precum și aici: cum *spre mine* l-a întrebuințat în loc de „întru mine”, iar *acestea* le zice în loc de „pentru acestea”, că pronumele „acesta”, luându-se către cele următoare, cuvântul ia alt înțeles, adică: „eu mi-am adus aminte de cele ce se vor zice mai jos”, precum se scrie de Nichita, că mai bine este a se înțelege zicerea *am revărsat*, în loc de „am dat revărsare și m-am veselit, aducându-mi aminte de cele ce zic mai jos”.

⁶⁹ *Cort* numește acoperământul lui Dumnezeu: deci după cele întristătoare le vestește pe cele bucurătoare, și mai-nainte învață că în grabă se vor noroci cu chemarea înapoi. Proorocește și Fericitul Isaia că cu prea multe ispite se vor întoarce în curțile strălucite, cu catări aducându-se și cu acoperăminte acoperindu-se, și de supărarea prădătorilor fiind scutiți. Aceasta însă și Achilla o a însemnat: „Voi intra, zice, în loc umbros, ducându-i pe ei până la casa lui Dumnezeu (tot așa și Teodorit)”. Iar Origen zice: „Cortul lui Moise, adică cel întru ieșire [mobil] socotesc că era închipuire a acestuia [de acum], iar biserica lui Solomon a fost închipuire a adevăratei case a lui Dumnezeu: «Că încă mă împiedic, zice, și nu sunt desăvârșit». Iar cortul a fost închipuire a sporirii, cu minune aducând către însăși casa lui Dumnezeu, adică la desăvârșire [împlinire]”.

* νοερά de la νοερός = cugetat cu mintea, intelectual, înțelegător.

Sineși a înființat firea omenească cea luată de Dânsul și o a încheșat [zidit]. „Deci voi trece, zice, prin Cuvântul lui Dumnezeu povățuindu-mă, până la sufletul firii Sale omenești, filosofând despre acestea și, privindu-le cu mintea după puterea ce mi-a fost dată, nu mi se va îngădui a trece mai-nainte și a privi cu mintea cele mai adânci ale acestora.”

5. În glasul bucuriei și al mărturisirii glasului ce prăznuiește.

„Voi trece, zice, prin Biserica lui Dumnezeu cu glas de bucurie, cu glas de mulțumire, glas de prăznuire, adică iarăși voi prăznui în biserica Domnului ca și mai-nainte de a cădea în robie, și iarăși voi întrebuița slujirea dumnezeieștii legi.”⁷⁰

6. Pentru ce ești mâhnit, sufletul meu? Și pentru ce mă tulburi?

Cu sufletul său vorbește aici fiecare binecredincios din cei robiți în Babilon (după Hrisostom): „Pentru ce, zice, mă necăjești, o sufletul meu? Pentru ce mă tulburi și nu mă lași să mă liniștesc?”. Și acestea le zicea David din partea acelora, fiindcă au luat deja încredințare de la Dumnezeu cum că se vor întoarce iarăși în Ierusalim.

7. Nădăjduiește spre Dumnezeu, că mă voi mărturisi Lui, mântuirea feței mele, și Dumnezeul meu.

„Nădăjduiește, zice, o sufletul meu, întru Dumnezeu, că eu voi mulțumi Lui când mă voi întoarce în Ierusalim.” Și fiindcă și-a adus aminte de această facere de bine a lui Dumnezeu ce urma să se facă, pentru aceasta, cu îndulcirea și bucuria

⁷⁰ [Tâlcuirile de aici se referă și la v. de dinainte.] Iar Grigorie Teologul zice: „Mi se pare însă că glasul celor ce prăznuiesc de acolo nu este nimic altceva decât Dumnezeu, Cel ce se laudă și este, și se slăvește de cei s-au încredințat petrecerii de acolo”. Iar Marele Maxim, simbol (închipuire adică) al sporirii socotește *cortul*, iar *casa*, al deplinătății, zicând: „Închipuirea minunatului cort este punerea deprinderii faptelor bune, după care Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce S-a născut cu frumusețile faptelor bune, împodobește sufletul ca pe un cort, iar casă a lui Dumnezeu este cunoștința ceea ce se face din multe și deosebite vederi duhovnicești (adică priviri cu mintea), după care, venind Dumnezeu cu suflet în lume, cu paharul înțelepciunii îndestulează. Iar *glasul bucuriei* este săltarea sufletului pentru bogăția faptelor bune, iar cel al *mărturisirii* este mulțumirea pentru slava îmbelșugării din înțelepciune, iar *glasul* este slavoslovie ceea ce se face neîncetat din amândouă: din bucurie și din mărturisire, prin cumpănire”.

inimii sale, cheamă pe Dumnezeu, zicând: „O, *mântuirea feței mele*”, adică a mea, și „o *Dumnezeul meu*, prea de-bine-făcătorule”, adică și prea dulce...⁷¹

8. Spre mine însumi, sufletul meu s-a tulburat;

Spre mine însumi se înțelege în loc de „întru mine”, adică: „Înăuntru, în inima mea s-a tulburat, zice, și s-a mâhnit sufletul meu, fără a pricepe cineva din afară, pentru tulburarea și mâhniciunea mea cea de acest fel (...) s-a tulburat însuși sufletul s-a mâhnit pentru că mi-am adus aminte de păcatele noastre, ale evreilor, pentru care am fost dați babilonienilor, vrăjmașii noștri, ori pentru că și-a adus aminte de vremea cea multă în care în care ne-am aflat în Babilon și nu ne-am întors în Ierusalim, în iubita noastră patrie”.

pentru aceasta îmi voi aduce aminte de Tine din pământul Iordanului și al Ermonului, din muntele cel mic.

„Pentru necazul acesta, zice, ce-l am în inima mea, îmi voi aduce aminte de Tine, Doamne, adică voi pomeni Pronia Ta și purtarea de grijă pe care o ai arătat către neamul nostru, al evreilor, din bunătățile acelea prin care ne-am îndulcit în pământul făgăduinței, că prin Iordan și prin muntele ce este aproape de Iordan, care Ermonim* și Ermon se numește⁷², prin acestea două, zic, toată ludeea o a arătat (după Hrisostom și Teodorit). A adăugat însă și mărimea lui Ermonim, că este un munte mic.

⁷¹ Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Iar în loc de *față*, s-ar potrivi aici a se zice și frumusețe... Că celor ce cred în Hristos li se încuviințează dumnezeiască frumusețe. Drept aceea, întru noi se închipuiește când se lucrează mântuirea feței sufletului, adică a frumuseții lui”. Iar Teodorit zice: „Oarecare înfățișare a sufletului este cea care vorbește către sine însăși, că de vreme ce a zis: «Contenește a te întrista după ce ai primit făgăduințele bunătăților», răspunde către acestea zicând că: «Nu în zadar mă întristez, și zisele plângerii le întrebuițez, că pomenirea părintescului pământ îmi pornește lacrimile, că numește pământ al făgăduinței *pământul Iordanului*» [cf. v. urm.]”.

* Ερμωνιειμ.

⁷² Iar după Hrisostom, și Chiril, și Teodorit, pământul Ermonim se numește și Ermon. Vezi și subînsemnearea stihului 13 de la Ps. 83, unde zice: *Taborul și Ermonul, întru numele Tău se vor bucura*. Zice însă și Hrisostom: „Ermonim este un munte mic în pământul Iordanului, de unde s-a înălțat Ilie, aproape de care, în râurile Iordanului, venind, S-a botezat Hristos (În *Cuvântul la Schimbarea la Față*). Iar după Paralipomena (cartea I, cap. 5: 23) unul este Ermonul și altul Ermonimul”.

9. Adânc pe adânc cheamă în glasul jgheaburilor* Tale.

După ce și-a adus aminte mai sus binecredinciosul iudeu, cel rob în Babilon, de facerile de bine ale lui Dumnezeu, acum, aici, prin urmare, pomenește cu durere și părăsirea pe care Dumnezeu o a arătat neamului iudeilor, că prin *adânc* numește adâncul relelor întâmplări ce le-au urmat: „Un adânc de necaz, zice, cheamă alt adânc de necaz, în glasul jgheaburilor Tale, adică atât de dese, și unele peste altele sunt necazurile care vin asupra noastră, a evreilor, a robilor Tăi, Doamne, celor căzuți, încât se pare oarecum că necazurile acestea poruncesc și cheamă unul pe altul să vină, din pricina necurmării lor*, și atât de mult ne întristează, încât, pătimindu-le, strigăm din pricina multelor dureri, că *jgheaburi* se înțelege în loc de cădere, lucrătoare în loc de pătimitoare⁷³. Se înțelege însă și

* καταρρακτῶν de la καταρράκτης = cataractă, cădere de apă. În text am păstrat totuși *jgheaburi*, chiar dacă e mai literal.

* Se cheamă reciproc sau, mai exact, unul dă naștere celuilalt, ca într-un cerc vicios, ca într-o patimă, și aceasta din pricina poftii păcătoase care nu pare să se satisfacă niciodată, fiind prin fire „necurmată”, adică neputând fi – pentru cel păcătos – satisfăcută decât prin hrănirea ei cu lucrul de care cel păcătos se folosește. Analogia cu căderile de apă este cum nu se poate mai potrivită: patima, răutatea se manifestă ca o curgere de apă: circuitul apei din natură – în ciuda folosului pe care-l aduce oamenilor – are în sine o finalitate în ea însăși, în sensul că, în cele din urmă, ajunge tot în adâncul izvoarelor ei, de unde iarăși se revarsă ș. a. m. d.; tot astfel și cu păcatul, acesta nu are o finalitate decât în el însuși, nu transcende această lume, nu merge decât până în eter, în văzduh (unde, după Evanghelie, sălășluiesc demonii, care înlesnesc și ei la rândul lor circuitul acestor căderi de ape ale răutății, întorcându-le la izvoare, în sufletele oamenilor), ca și apa, care tot de unde a venit se întoarce. Această monotonie infernală este făcută posibil de forța izvorului, care izvor nu este altul decât omul, cel ce face posibil sau dă forță acestui izvor al răului. Virtutea, în schimb, izvorăște, curge ca o apă din apele cele veșnice ale Duhului (cf. In. 7: 38) răcorind sufletul, pe care-l înalță dincolo de văzduhul cel plin de demoni al acestei lumi, în veșnicia relației cu Persoana supremă, Dumnezeu.

⁷³ Iar după dumnezeiescul Chiril, două minuni arată David prin cuvintele acestea: trecerea israelitenilor prin Iordan și omorârea cea prin grindină a celor de alt neam; că în trecerea Iordanului, curgerile râului care curgeau la vale s-au coborât în Marea Sărată, adică în cea moartă, iar cele ce se coborau de sus, din izvoarele Iordanului, au stătut întru închegare [s-au dat înapoi, după cum zice cântarea], de unde, neavând apele curgere: una venea și se întorcea peste cealaltă, ca un adânc peste alt adânc, și se auzea ca un glas de căderi. Iar întru omorârea cea prin grindină a celor de alt neam, atât de deasă și una peste alta [îngrămădită] s-a făcut curgerea grindinii, încât se părea că o grindină cheamă pe alta, ca un adânc pe alt adânc. Iar prin *glasul căderilor* se pot înțelege căderile cele cu repejune ale grindinilor. Deci, cei robiți în Babilon, de minunile acestea aducându-și aminte, se întristau: cum de nu s-a făcut și în zilele lor vreo minune ca aceasta. Iar purtătorul de

altfel, că: „Adâncul și mulțimea cea necurmată a păcatelor noastre cheamă adâncul și nenumărata mulțime a îndurărilor Tale, Doamne, încât să se audă și la noi glasul apostoleștilor propovăduiri”. Că *jgheaburi* se numesc și Apostolii, fiindcă au revărsat și au prăpăstuit toată înălțarea și amăgirea diavolului. Însă zicerea se înțelege și cu noimă mai înaltă [anagoric]: *adânc* este Scriptura cea veche, adânc este și cea nouă, pentru adâncimea ascunselor noime ce le cuprind, deci Scriptura cea nouă cheamă pe cea veche prin glasul căderilor, adică a proorocilor, că și proorocii se numesc căderi, fiindcă coboară de sus apa proorociei, și cheamă iarăși cea nouă pe cea veche ca pe un martor [o mărturie], pentru ca să arate necredincioșilor că proorocii au propovăduit mai-nainte despre Hristos.

Dumnezeu Maxim, prin vedere duhovnicească înțelegând zicerea aceasta, zice: „Toată mintea văzătoare, ce se aseamănă cu un adânc, din pricina mulțimii noimelor, după ce a trecut prin înfrumusețarea celor ce se văd [frumusețile fapturilor] și a ajuns la locul celor gândite, și frumusețea acestora, iarăși după credință trecând-o cu repejunile mișcării, va sta întru sine, întărită cu totul și nemișcată, pentru trecerea cea prin toate, iar atunci, având [după] trebuință, cheamă dumnezeiasca înțelepciune, adâncul cel chiar necunoscut după cunoștință, ca să-i dea ei (minții adică) glasul dumnezeieștilor căderi, dar nu înseși căderile, care lucru este arătare oarecare de credință cunoscătoare, cerând să primească cunoștința chipurilor și a cuvintelor dumnezeieștii Providențe cea despre toate”. Și Grigorie Teologul încă, la cunoștință ia zicerea *adânc pe adânc cheamă*, zicând: „Mă încredințez că nu numai pe cele de sus a le vedea, ci și mai încolo a trece, și în adânc încă a încăpea în adânc, că adânc pe adânc chemându-l, și prin lumină lumina aflând-o, până ce aș ajunge la cea preanemărginită”. Dar și Nichita al Paflagonilor, care este numit și „David” și „ritor”, zice: „Adânc fiind Domnul, cheamă pe adâncul-Părintele spre a da glas și cuvânt despre înțelepciunea *jgheaburilor* [revărsărilor, căderilor] Sale, adică a slujitorilor Evangheliei, care ca niște râuri, din adâncurile lui Dumnezeu purcezând, glasul adevăratei înțelepciuni, ca un râu pururea curgător și viu îl revarsă, că prin *jgheaburile* gânditoarelor de Dumnezeu buze este băătură de viață curgătoare pe care o toarnă neamurilor. Și poate că la judecățile lui Dumnezeu, mult adânc stă de față, că judecățile altor judecăți s-au zis [deja]”. Această zicere însă, Simmah o a tâlcut astfel: „Adâncul întâmpină adâncul din glasul curgerilor sale”. Iar dumnezeiescul Augustin înțelege trei adâncuri: 1) nenumărata mulțime a păcatelor; 2) nemărginitele și nenumăratele munci, de care sunt vinovate păcatele și 3) nepriceputele judecăți ale lui Dumnezeu. Deci *adânc pe adânc cheamă în glasul jgheaburilor Tale*, că adâncul păcatului este vinovat de adâncul muncilor, pe care îl povestesc judecățile lui Dumnezeu, iar adâncul judecăților lui Dumnezeu este deasupra omului, iar adâncul păcatelor este înlăuntru în om, iar adâncul muncii este sub om. Se teme dar Sfântul Părinte și tremură ca nu cumva adâncul cel deasupra sa, cel al judecăților lui Dumnezeu, o dată revărsându-se peste adâncul păcatelor cel ce este în sine, să îl înece și pe acela și pe dânsul împreună în adâncul muncilor (*Despre zdrobirea inimii*, Cartea a IV-a)”.

10. Toate înălțările Tale și valurile Tale peste mine au trecut.

Poporul iudeilor numește aici *înălțări* ridicări asupra-i ale relexor întâmplări, asemenea și *valurile*. Deci zice că: „Relele întâmplări și bătăile Tale, Doamne, au trecut peste mine”. Iar *toate* a zis pentru ca să arate osebirea și mult felurimea relexor întâmplări⁷⁴.

11. Ziua va porunci Domnul mila Sa,

Ziua se înțelege în loc de „arătat”^{*}, că lumina este și arătată ziua, pentru soarele care strălucește într-însă. Deci David zice că va porunci arătat, adică va trimite Domnul mila Sa, fiindcă cel ce trimite, acela și poruncește. Proorocește însă cuvântul acesta că slobozenia cea din robie a evreilor se va face arătată, și tuturor cunoscută și înfățișată⁷⁵.

și noaptea cântare Lui de la mine.

„În câtă vreme, zice, mă aflu eu în robie, voi cânta Dumnezeului meu laude și slavoslovie în vremea nopții, căci numai atunci sunt slobod, ziua neavând vreme, pentru că slujesc domnilor mei.”

12. Rugăciunea Dumnezeului vieții mele,

„Nu numai voi cânta, zice, laudă și slavoslovii lui Dumnezeu, ci mă voi și ruga Lui, ca degrab să-mi dăruiască slobozenie.” Adică cântarea se face în slavoslovia și mulțumirea lui Dumnezeu, iar gura se face [lucrează] întru a ruga cineva pe Dumnezeu să-i împlinească degrab cererile sale cele spre folos. Iar *Dumnezeul vieții mele* a zis în loc de „Dătătorului meu de viață”, după perifrază, precum se înțelege și zicerea *Dumnezeul mântuirii mele* în loc de „Mântuitorul meu”.

⁷⁴ Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Prin aceste cuvinte, cei robiți în Babilon își aduc aminte de minunea cum israelitenii au trecut Marea Roșie cu picioarele neudate”.

^{*} Este cumva un joc de cuvinte: τὸ ἡμέρα (ziua) se înțelege în loc de ἡμέρα (ziua, la lumina zilei, în mod limpede, limpede, arătat).

⁷⁵ Sfântul Chiril zice că: „Cei din Babilon își aduc aminte acum de minunea ce s-a făcut lui Iezechia, că ziua a făgăduit Dumnezeu să dea iudeilor ajutorul și mila Sa, iar noaptea îngerul Domnului a omorât o sută optzeci de mii de vrăjmași ai lor”.

zice-voi lui Dumnezeu: sprijinitorul meu ești.

13. Pentru ce m-ai uitat? Și pentru ce, mâhnindu-mă, umblu când mă necăjește vrăjmașul?

Cu aceste cuvinte arată poporul cel rob în Babilon că a fost uitat de Dumnezeu, fiindcă a fost părăsit șaptezeci de ani, robind vrăjmașilor lor, și fiindcă se necăjea cu covârșire, și se strâmtora de babilonieni și pătimea toate câte urmează a le pătimi cei ce se află în robie⁷⁶.

14. Când se sfărâmau oasele mele, mă ocărau vrăjmașii mei.

15. Când ziceau ei mie în toate zilele: unde este Dumnezeul tău?

„Când în robie, zice, oasele mele, adică puterile trupului meu se zdrobeau atât de grelele sarcini ale domnilor mei, cât și din rănilor și bătăile ce le sufeream, atunci încă și mă ocărau vrăjmașii și mă batjocoreau, zicându-mi: «Unde este acum Dumnezeul tău? Să vină să te izbăvească!»⁷⁷.

16. Pentru ce ești mâhnit, sufletul meu? Și pentru ce mă tulburi?

17. Nădăjduiește spre Dumnezeu, că mă voi mărturisi Lui; mântuirea feței mele și Dumnezeul meu.

Repetă aici poporul evreilor aceleași cuvinte pe care le-a zis mai sus, pe care le-am și tâlcuit, însă le repetă pentru a umple de îndrăzneală și de răbdare. Însă psalmul acesta le potrivește fiecărui om ce rău pătimește în viața aceasta, și dorește pentru aceasta a se întoarce iarăși în patria sa, în Rai, din care s-a izgonit întru această necăjicioasă [chinuitoare] viață, iar cel ce pătimește un astfel de rău va înțelege ca ocărători și batjocoritori ai săi pe draci, ori și pe necredincioși, și pe păgâni, iar prin *pământ al Iordanului* [v. 8], se înțeleg părțile cele mai jos ale pământului, după asemănarea [în contrast cu] cu cerul⁷⁸. Că *Iordanul* se

⁷⁶ Iar Teodorit zice: „Aceasta că *m-ai uitat* adică „nu m-ai făcut părtaș Proniei Talc, că uitarea este patimă omenească, iar însușirea lui Dumnezeu este nepățimirea”. Zice însă și Origen: „Nu se roagă a nu fi necăjit de vrăjmași, ci, necăjindu-se, să nu se întristeze, că aceasta se potrivește nevoitorului celui ce se mulțumește în cele ce i se-ntâmplă (La Nichita)”.

⁷⁷ Frumos zice Origen: „Foarte întristează cel drept când i se zice: *Unde este Dumnezeul tău?*, căci este un loc însemnat...; că ar fi cea mai de pe urmă nebunie a se socoti că Dumnezeu nu se află în loc, căci locul se măsoară prin unghi, iar Dumnezeirea este slobodă de unghi”.

⁷⁸ Pentru aceasta, altul zice: „Când dracii, vrăjmașii noștri, vor zdrobi oasele noastre din pricina păcatelor, adică puterile sufletului nostru, atunci negreșit clevetesc către noi pe

tălmăcește în elinește „pământul cel mai de jos”, iar *Ermonim*, „loc de întristare”, și celelalte cuvinte ale psalmului, după potrivire, le va înțelege la [ca arătătoare spre] sine.

PSALMUL 42

Psalm al lui David. Nescris deasupra la evrei.

Desuprascris este psalmul acesta, fiindcă, după Teodorit, Atanasie și Eusebie, are același înțeles cu Psalmul 41 de mai sus, că se vede cum că acesta este parte a aceluia, fiindcă are multă conglăsuire* cu acela, pentru aceasta, cel ce cântă și citește cuvintele aceluia, acela cântă și citește totodată și pe ale acestuia, și unul este acela ce zice și acelea și acestea, adică și în psalmul acela și în acesta, și primește și își însușește luiși relele întâmplări și pătimirile întregului său neam. Pentru aceasta și rar lucru este a se afla un astfel de om ca să aibă el durere împreună cu frații săi⁷⁹, deoarece, precum zice Proorocul: *Nu pătimeau nimic pentru prăbușirea casei lui Iosif* (Amos 6: 6). Și iarăși: *N-a ieșit cea care locuiește în Senaar să plângă casa care este lipită de ea, lua-va de la voi rana durerii* (Mih. 1: 11).

1. Judecă mie, Dumnezeule,

Zicerea *judecă**, de se va uni cu acuzativul, însemnează chiar osândește*, adică precum aceasta: *Judecă-i* (adică osândește-i) *pe ei, Dumnezeule* (Ps. 5: 11). Iar de se va uni cu dativul, însemnează aceasta: „Judecător fă-Te”, precum însemnează aici.

Dumnezeu, ca [arătându-L] pe un neputincios, ca, de la nădejdea cea către El depărtându-ne, să ne facă robiți și slugi ai lor, și aceasta în toate zilele, adică necurmat o fac. Deci ce trebuie a face? Trebuie a nu cădea în deznădăjduire, ci a nădăjdui întru mila lui Dumnezeu”.

* συμφωνίαν.

⁷⁹ Pentru aceasta, dumnezeiescul Chiril zice: „Psalmul acesta se zice și dinspre fața neamurilor”.

* κρῖνόν.

* κατακρίνον.

și judecă dreptatea mea din neamul necuvios;

„Judecă, zice, Doamne, dreptatea mea cu neamul.” Că aceasta însemnează zicerea *din neam*, ori „judecă judecata mea ceea ce vine înainte de la neamul cel necuvios”, adică de la cel ce este necredincios lui Dumnezeu, că astfel este omul necuvios, iar *neam necuvios* numește pe babilonieni.

de omul nedrept și viclean, izbăvește-mă.

„Izbăvește-mă, Doamne, zice, de omul nedrept, căci este fără de lege, și de cel ce este viclean, fiind amăgitor și mincinos, și prea înălțat [mândru].” Dar însăși aceasta o însemnează și rugăciunea celor trei tineri, că zic întru acea rugăciune acestea: *Ne-ai dat pe noi unui împărat nedrept și prea viclean mai mult decât tot pământul*. Deci uneori psalmul prihănește pe babilonieni la plural, iar alteori la singular, fiindcă și ei viețuiau, și toți împreună cu vicleșug, și cu înțelepciune, și fiecare îndeosebi. Tu însă prin *neam necuvios* să-i înțelegi pe draci, iar *om nedrept și viclean* pe Diavolul, mai-marele lor, precum am zis mai-nainte, fiindcă Diavolul cu nimic nu se deosebește de om, după împătımire și iubirea de îndulcire, pentru că și el iubește trupurile cele frumoase, precum le iubește și omul cel trupesc, și în patimi se tăvălește, precum și omul cel pătimăș se rostogolește⁸⁰.

2. Că Tu ești, Dumnezeule, întărirea mea, pentru ce m-ai lepădat? Și pentru ce, mâhnindu-mă, umblu când mă necăjește vrăjmașul meu.

„Tu, Doamne, zice, ești întărirea și puterea mea, drept aceea, pentru ce m-ai dat în robia babilonienilor, vrăjmașii mei? Că eu, robul Tău sunt. Iar babilonienii sunt vrăjmași ai Tăi, și eu umblu tânguindu-mă, iar vrăjmașii Tăi se bucură, obijduindu-mă pre mine, robul Tău.” Acestea le zice poporul cel luat în robie, nu prihănind și cârtind, ci vrând cu acestea mai mult să îmblânzească pe Dumnezeu.

3. Trimite lumina Ta și adevărul Tău;

Anagoric (după înalta înțelegere) adică, prin *lumina și adevărul* se înțelege Hristos, precum singur a zis aceasta: *Eu sunt Lumina lumii* (In. 8: 12). Și iarăși:

⁸⁰ Pentru aceea, și dumnezeiescul Chiril, aceasta adevărind-o, aduce martor pe Proorocul Isaia, care numește om egiptean pe Diavolul, că a zis: *Nu Dumnezeu să ajute lor* (Is. 31: 3).

Eu sunt adevărul și viața (In. 14: 6⁸¹). Iar după literă, *lumină* numește poporul cel din robie cercetarea și arătarea lui Dumnezeu (după Teodorit), care, cu lumina și bucuria ce o pricinuieste sufletului, topește întunericul întristării și al necazurilor, iar *adevăr* numește adevăratul ajutor al lui Dumnezeu.

acestea m-au povățuit și m-au adus la muntele cel sfânt al Tău și la lăcașurile Tale.

Aici s-a schimbat timpul (după dumnezeiescul Chiril și după Teodorit), că, în loc de a zice la timpul viitor: „mă vor povățui și mă vor aduce”, a zis la timpul trecut: *m-au povățuit și m-au adus*: „Acestea, zice, adică lumina și adevărul Tău, Doamne, mă vor povățui și mă vor aduce la muntele cel sfânt al Tău, adică la Sion, și la lăcașurile Tale, adică la dumnezeiasca Ta biserică cea din Ierusalim”. Iar după înalta înțelegere, Hristos va povățui și va aduce pe cei credincioși la Sionul cel de sus, și la cereștile lăcașuri, că El Însuși a zis: *Eu sunt Calea* (In. 14: 6)⁸².

4. Și voi intra la jertfelnicul lui Dumnezeu, la Dumnezeul cel ce veselește tinerețile mele.

„Eu, zice, voi intra în biserica lui Dumnezeu, unde este jertfelnicul, pentru ca să slujesc și să jertfesc lui Dumnezeu.” Iar aceasta: *la Dumnezeul cel ce veselește tinerețile mele*, se zice din partea acelor tineri care s-au născut în robia Babilonului, că aceștia, tineri fiind, slobozindu-se, s-au întors în Ierusalim și, prin urmare, se înțelege că născătorii lor au murit în robie, și nu au apucat a se întoarce, prelungindu-se robia șaptezeci de ani. Ori *tinerețe* numește pe „a voi”, căci aceștia, tineri fiind cu osârdia, se sârguiau spre slujba lui Dumnezeu. Ori, după înțelegerea mai înaltă prin *tinerețe*, după dumnezeiescul Chiril, se înțelege înnoirea cea prin Sfântul Botez, dezbrăcarea și lepădarea omului cel vechi⁸³.

⁸¹ Iar după Marele Vasile, *lumină*, aici pe Duhul Sfânt L-a numit, iar *adevăr*, pe Fiul, precum și într-alt loc zice: *Arată nouă, Doamne, mila Ta, și mântuirea Ta o dă nouă* (Ps. 84: 7). Că se roagă să se trimită pe Fiul și pe Duhul spre mântuirea neamului omenesc, că trimiterea însemnează buna-voință. Ori a se trimite din Soare, din Tatăl, lumina și raza – Cuvântul și Duhul.

⁸² Iar altul zice: „Precum lumina cea simțită face a fi primită de cele simțite fără amăgire, așa și cea gândită, cu adevărul face a se spune înaintea celor ce sunt, pentru aceasta a unit și lumina, și adevărul, că lucrare a luminii este adevărul”.

⁸³ Această grăire tâlcuind-o, Grigorie Teologul zice: „Știu și alt jertfelnic, a cărui închipuire sunt acestea de acum, peste care topor sau cuțit nu s-au suit, nici mâini, nici fier nu s-au auzit, nici ceva dintr-ale meșterilor și din cele de multe feluri, ci toată lucrarea este a minții, și prin vedere și prin urcuș [ἀνάβασις] privea acolo, despre care

5. Mărturisi-mă-voi Ție în alăută, Dumnezeuule, Dumnezeul meu.

„Eu, zice, poporul cel din robie, voi lua iarăși starea mea cea de mai-nainte în Ierusalim.” Că pe aceasta o a arătat prin alăută, „fiindcă, zice, voi mulțumi Ție, cântându-Ți cu organele cele muzicale, pe care, când ne ducea în Babilon robi, le-am spânzurat în sălcile lor, rămânând atunci nelucrătoare, și necântând noi în pământ străin, precum mărturisește Psalmul 136. Iar după mai înalta înțelegere, *alăuta* se socotește fapta bună practică (precum se zice în Psalmul 32, stih 2: *Mărturisiți-vă Domnului în alăută*⁸⁴), iar zicerea *Dumnezeule, Dumnezeul meu* arată înfocata așezare și dragostea inimii lui David către Dumnezeu.

6. Pentru ce ești mâhnit sufletul meu, și pentru ce mă tulburi?

7. Nădăjduiește spre Dumnezeu, că mă voi mărturisi Lui; mântuirea fetei mele este Dumnezeul meu.

Înseși cuvintele acestea le-a zis de două ori în psalmul de mai sus, și o dată întru acesta⁸⁵. Și vezi tâlcuirea lor acolo. Le-a zis însă de trei ori pentru ca mai mult să-și întărească sufletul a nu se întrista, ci a se bucura, că negreșit se va slobozi din robie, după Teodorit.

PSALMUL 43

Întru sfârșit, fiilor lui Core, spre înțelegere. Psalm al lui David.

suprasciere asemănătoare este și la Psalmul 31, pe care am tâlcuit-o la acela. Acum trebuie să zicem doar atât, anume că, după Hrisostom, Atanasie și alții, psalmul acesta îl glăsuiește David dinspre fața lui Matatia Macabeul și a fiului lui, că, fiind aceștia fugari, după ce s-au biruit în Iudeea și s-au stăpânit de mândrul Antioh și de macedoneni, abia mai la urmă și cu anevoie

[loc] mi se pare că și Marele David filosofează, zicând: «Voi intra la jertfelnicul lui Dumnezeu, la Dumnezeul cel ce veselește duhovniceasca mea tinerețe»”.

⁸⁴ Iar după Sfinții Chiril și Atanasie: „Cu adăugirea *alăutei* a arătat strălucirea, iar iubirea o a arătat întru glăsuirea cea repetată de două ori, că: *Dumnezeule, zice, Dumnezeul meu*, ca să înțelegi că pe Dumnezeul Cel peste toate, pe Acesta - ales din râvnă și credință, și de cei din tăierea împrejur, și cei din neamuri - cunoscându-L, Îl adevăresc”.

⁸⁵ A zis însă Teodorit: „Și de aici este adevărat că acești doi psalmi au un singur înțeles: cei ce vorbesc se sfătuiesc pe ei înșiși să aibă bune nădejdi, să biruie patima întristării și să aștepte de la Dumnezeu mântuirea, că fără îndoială li se va da”.

îmbărbătându-se, și împreună aducând pe câți evrei au putut, s-au gătit să ostășească spre ajutorul patriei lor, nădăjduind întru Dumnezeu, precum pomenesc Cărțile Macabeilor și ale lui Iosif [Flaviu], iar de vreme ce iudeii ostași care se adunaseră împreună din fugă erau înspăimântați din pricina sălbăticiiei macedonienilor, fiii lui Matatia aduc ostașilor o sfătuire în forma unei rugăciuni pentru a-i îmbărbăta și a-i îndemna spre luptă, cu aducerea-aminte de minunile și semnele acelea pe care Dumnezeu le-a făcut strămoșilor celor vechi.

1. Dumnezeule, cu urechile noastre am auzit, și părinții noștri ne-au spus nouă.

2. Lucrul pe care l-ai lucrat în zilele lor, în zilele cele de demult.

„O Dumnezeule, zic Macabeii, noi cu însuși urechile noastre am auzit”, spre adevărire însă a cuvântului se adaugă *cu urechile noastre*, de vreme ce, după dumnezeiescul Hrisostom, noi, oamenii, când povestim despre lucrurile de care suntem încredințați, obișnuim a aduce ca mărturii [martori] simțurile noastre, precum a zis și Ioan, ucenicul cel iubit al Mântuitorului: Ceea ce au văzut ochii noștri, și mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieții (I In. 1: 1). Iar după ce au zis că au auzit, spun apoi și de la cine au auzit, adică de la strămoșii lor. Dar ce au auzit? Și ce a lucrat Dumnezeu? Să le auzi în următoarele cuvinte⁸⁶.

⁸⁶ Obștește folositoare sunt însă cuvintele adăugate de Hrisostom la această zicere: „Auziți toți cei ce nu purtați grijă de fiii voștri, câți îi treceți cu vederea cântând ei diavolești cântări și lenevind-se de dumnezeieștile învățături. Dar fiii Macabeilor n-au fost așa, ci de-a pururea își petreceau viața întru istorisirile isprăvilor lui Dumnezeu, că și cărți se făceau pentru toate gurile celor născuți, iar ei, aflându-se întru pomenirea făcerilor de bine ale lui Dumnezeu, și prin aceasta făcându-se mai buni, și pe fiii lor prin niște istorisiri, la acestea mai mult îi trăgea prin cunoștința de Dumnezeu, că cei ce se aflau de față la cele ce se făceau și le primeau în vedere, le dădeau auzului, iar auzul era întocmai deopotrivă cu vederea către credință”. Adaugă însă același: „Vezi însă virtutea acestora (a Macabeilor adică), ori fapta lor bună încă de la principii [începuturi] a început, că atâtea rele pătîmind pentru Dumnezeu... nimic din acestea n-au zis, precum: «Cutare și cutare am pătîmit pentru Tine, ajută nouă». Ci, de ca și cum ar fi lipsiți de vreun cuvânt de apărare [îndreptărire], și neavând din a loruși ispravă [virtute] îndrăzneală, așa năzuiesc la cele făcute de Dumnezeu strămoșilor lor, și, pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu, de care și părinții lor s-au îndulcit, se roagă să se mântuiască - acesta este [deci] semnul mult smeritei lor cugetări”.

3. Mâna Ta neamuri a pierdut, și i-ai sădit* pe dânșii;

Neamuri numește aici acele neamuri ale canaaneilor și ale altora, care locuiau mai-nainte în pământul făgăduinței. Iar *mână a lui Dumnezeu* numește nebiruita Sa putere, iar *i-ai sădit* a zis în loc de „i-ai pus să locuiască cu statornicie în pământul zis mai sus”. Vezi însă, o cititorule, zice Hrisostom, amănunțimea [acrvia] zicerilor psalmului, pentru că, zicând despre neamurile canaaneilor, a zis și că *i-a pierdut*, pentru obșteasca pieire și prăpădenie ce au făcut neamurilor acelora. Iar evreilor le-a zis că *i-a sădit*, pentru înrădăcinarea în pământ, că deși au fost mai apoi strămutați și robiți într-alte locuri, însă nu au fost chiar acei strămoși care au moștenit pământul făgăduinței, ci strănepoții lor, după Hrisostom, și s-au făcut astfel din pricina păcatelor lor, după același Hrisostom. Însă Macabeii i-au părăsit, și n-au povestit minunile cele de mai-nainte, pe care Dumnezeu le-a săvârșit în Egipt, ci au arătat doar minunea aceasta a sălășluirii lor în pământul făgăduinței, ca un lucru potrivit la pricina lor. Căci dacă Dumnezeu pe străinii israeliteni i-a sălășluit în pământul străin al canaaneilor, cu mult mai vârtos Însuși Dumnezeu iarăși îi va așeza acum, și-i va aduna în Ierusalim, patria lor, pe cei izgoniți dintr-însa, din porunca macedonienilor.

chinuit-ai popoare și le-ai gătit pe ele.

„Tu, Doamne, zice, ai pedepsit cele șapte neamuri ale canaaneilor, căci ei nu numai că au fost lepădați din pământul făgăduinței, ci și rele au pățimit mai-nainte prin felurite războaie și urgii dumnezeiești, cu grindină, cu viespi și cu alte ca acestea.”

4. Că nu cu sabia lor au moștenit pământul, și brațul lor nu i-a mântuit pe ei.

5. Ci dreapta Ta și brațul Tău, și strălucirea feței Tale, că bine ai voit întru dânșii.

„Strămoșii noștri, zice, nu au moștenit pământul făgăduinței cu armele lor, nici puterea lor nu i-a izbăvit de atât de multe și preaputernice neamuri, ci i-a

* ἐξέβαλες de la ἐκβάλλω = a scoate, a alunga, a trimite. Mitropolitul Veniamin și Biblia 1914 traduce în schimb cu *sădit*, ceea ce nu e greșit. Sensul prim al cuvântului nu e nici el de lepădat; s-ar fi putut reda prin *i-ai trimis pe dânșii* (adică pe iudei, în pământul făgăduinței), sau prin *i-ai alungat pe dânșii* (adică pe neamurile păgâne, din pământul făgăduinței). Oricum ar fi, istoric vorbind, nu s-a întâmplat decât un singur lucru la care se referă Zigabenu în tâlcuire.

izbăvit dreapta Ta și brațul Tău, Doamne, adică ajutorul Tău, ori puterea Ta, căci amândouă acestea însemnează puterea. Dar și strălucirea feței Tale i-a izbăvit, adică cercetarea Ta”; că *arată fața Ta și ne vom mântui*, a zis într-alt loc însuși David (Ps. 79: 4). Iar cercetarea lui Dumnezeu (după Hrisostom) este sprijinirea, și pronia și apărarea lor, căci atunci când cineva vede pe vreun om pătimind, îl apără și-l sprijinește: „Acestea toate, zice, le-ai făcut părinților noștri pentru că le-ai voit binele și i-ai iubit”. Că aceasta însemnează zicerea *bine ai voit*⁸⁷.

6. Tu ești Însuși Împăratul meu și Dumnezeul meu, Cel ce poruncești mântuirile lui Iacov.

„Tu, Doamne, zice, Care ai făcut acele minuni părinților noștri, Tu Însuși ești și acum, pentru că după fire ești neschimbat și neprefăcut, iar noi suntem strănepoții acelor (după Hrisostom). Deci, precum atunci ai pierdut neamurile canaaneilor, așa și acum zdrobește și neamurile macedonienilor, Tu, Care ești Împăratul și Dumnezeul nostru, precum ai fost și al strămoșilor noștri.” Iar zicerea *Cel ce poruncești mântuirile lui Iacov* se înțelege pentru graba și lesnirea ce o are Dumnezeu pentru a ajuta: „Tu, zice, ajută nouă, Care numai cuvânt și poruncă întrebuițezi spre a mântui poporul cel coborât din Iacov (după Hrisostom)”. Ori: „Ajută nouă, Tu, Cel ce poruncești ce și cum să facem în războaie ca să ne mântuim”. Căci în lege poruncește Dumnezeu ce și cum să facă evreii pentru a birui pe vrăjmași și a scăpa de ei, și mai ales în Cartea Ieșirii, a Numerilor și a Deuteronomului⁸⁸.

⁸⁷ Pentru aceasta zice și Hrisostom că: „A voi (Dumnezeu) și a fi de față pentru ei a fost destul, apoi și pricina: „Că *bine ai voit*, zice, *întru dânșii*, că i-ai iubit adică și ai voit”, drept aceea lucrurile au fost ale darului și nu ale isprăvilor, nici din virtutea lor nu s-au norocit, ci din iubirea de oameni a lui Dumnezeu”. Iar după Chiril: „Fața Tatălui adică este Fiul, că chip al Lui neschimbat este, și icoană și întipărire [χαρακτήρ] a Ipostasului Lui este, însă lumina care se trimite de la El în mintea celor ce pătimesc rău spre izbăvire este înțelegerea cea prin Sfântul Duh, care aduce lui Dumnezeu pe cei ce se luminează, iar în locul lui Israel cel lepădat după răstignirea Mântuitorului, noi, cei din neamuri, cu învățăturile dumnezeieștilor Scripturi, ne-am sădit în mintea lui Dumnezeu; iar brațul nostru și lucrarea noastră nu ne-a mântuit, ci mântuirea o am dobândit prin dar”. Iar Origen zice: „*Tu îi vei duce* [εἰσαγαγὼν, în sensul de îi vei îndruma, călăuzindu-i, sau inițiindu-i] *și vei sădi pe ei în muntele moștenirii Tale* (Ieș 15: 17), că neamurile pentru răutate le pierde, mai-nainte de a ne sădi pe noi, că pe Mântuitorul Îl numește *mână dreaptă*, și *braț*, și *strălucire*, că Fața a Tatălui este și întipărire a Ipostasului Lui; strălucirea însă – din Aceștia trimițându-se în mintea celor chemați spre izbăvire – este înțelegerea cea prin Sfântul Duh, care aduce pe cei ce se luminează la Dumnezeu (La Nichita)”.

⁸⁸ Iar Origen zice: „Poruncește însă Dumnezeu sfințelor duhuri care se trimit spre slujbă pentru cei ce urmează a moșteni mântuirea (cf. Evr. 1: 14); însă sunt multe mântuiri și multe vieți”.

7. Întru Tine pe vrăjmașii noștri cu cornul vom împunge, și întru numele Tău de nimic vom face pe cei ce se scoală asupra noastră.

„Cu puterea Ta, Doamne, zice, ca prin puterile noastre vom doborî pe vrăjmașii noștri (aceasta însă, după Teodorit, se zice din metafora și asemănarea cu dobitoacele cele cu coarne, care prin coarnele lor bat pe celelalte dobitoace⁸⁹), și nădăjduim că prin singur numele Tău, înfricoșând pe vrăjmași, și strigând numai cuvântul acesta: «O Dumnezeule al lui Israel!», îi vom avea ca pe niște lesne defăimați, și îi vom socoti ca pe un nimic.»⁹⁰

8. Pentru că nu spre arcul meu voi nădăjdui, și sabia mea nu mă va mântui;

„Deși noi, Macabeii, zice, suntem înarmați după legea și rânduiala oștirii, nu nădăjduim însă în armele noastre ca să biruim.»⁹¹

9. Că ne-ai mântuit pe noi de cei ce ne necăjesc pe noi, și pe cei ce ne urăsc i-ai rușinat.

„Din ispită, zice, și din cercare mai-nainte am văzut ajutorul și apărarea Ta, Doamne, și cu lucrul ne-am încredințat cum izbăvești pe cei ce nădăjduiesc spre Tine și cum rușinezi pe aceia care ne urăsc pe noi, robii Tăi.”

10. Întru Dumnezeu ne vom lăuda toată ziua,

Pe *ne vom lăuda*, Simmah l-a zis [redat] prin „ne vom făli”, pentru că cel ce se fălește, acela se și laudă pe sine: „Noi, zice, nu ne vom făli cu nici un lucru al lumii, măcar deși avem multe să zicem, numai întru aceasta ne fălim: întru a Te

⁸⁹ Poate *cu cornul vom învinge* s-a zis de la cetele cu trâmbițe de corn ce răsunau, și se ia la cetatea Ierihonului, care s-a luat prin răsturnare, și de la cei ce de demult s-au învrednicit a câștiga pământul făgăduinței”.

⁹⁰ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Ce zic *întru Tine*? Destul este numai numele Tău să-L chem, și toate le isprăvesc cu covârșire, că nici nu a zis «îi vom ține», sau «îi vom birui», ci «îi vom defăima», adică «nici nu-i vom socoti a fi ei ceva, nici nu ne vom teme de ei, ci ca și cum ar fi nimic îi vom goni”. Iar un alt tâlcuitor zicea «îi vom călca», arătând biruința cea desăvârșită, năvălirea și oștirea cea fără de frică”.

⁹¹ Zice însă Hrisostom: „Și tu dar, când te lupți cu Diavolul, zi-i: «Nu în armele mele mă bizui, adică nu întru tăria mea, nici întru dreptățile mele, ci întru mila lui Dumnezeu». Că și Daniel așa zice: *Că nu pentru dreptățile noastre arătăm nădejdea noastră înaintea Ta, ci spre îndurările Tale, Doamne, cele multe* (Dan. 9: 18)”.

cunoaște pe Tine Dumnezeu al nostru”. Iar *toată ziua*, Achilla l-a zis [redat] prin „în toate zilele”, iar Simmah a zis „în toată viața”⁹².

și întru numele Tău ne vom mărturisi în veac.

Zicerea *ne vom mărturisi* unii o au înțeles „vom povesti”, adică „întru numele Tău vom face povestirea, enumerând toate minunile și facerile de bine, și măririle pe care le-a lucrat numele Tău între strămoșii noștri și între strănepoții lor”. Ori se înțelege și altfel, adică „că vom mulțumi numelui Tău”. Iar despre zicerea *în veac*, toți zic că însemnează „fără hotar”^{*}, pururea și totdeauna (măcar că uneori însemnează și oarecare vreme hotărâtă, precum vom spune).

Diapsalma.

11. Iar acum ne-ai lepădat și ne-ai rușinat pe noi, și nu vei ieși, Dumnezeuule, întru puterile noastre.

„Acum, zice, ne-ai lepădat, Doamne, ca pe niște nevrednici, și ne-ai rușinat, adică ne-ai făcut să ne rușinăm, neajutându-ne nouă când pătimeam atâtea rele, și nici nu-i bați pe vrăjmașii noștri împreună cu oștile noastre”, că pe acestea le numește puteri⁹³. Însă acestea s-au pus la timp viitor în loc de prezent, adică în loc

⁹² Zice însă Hrisostom că: „«Dumnezeu avem adevărat (întru Acesta ne aflăm), nu numai când ajuți nouă, ci și când ne părăsești». Că aceasta se înțelege prin *toată ziua*, că nu este altă slava ca aceasta. Pentru aceasta și Pavel zice: ...*Ci nu numai atât, ci și ne laudăm întru Dumnezeu* (Rom. 5: 11), că nimic nu se aseamănă cu laudarea aceasta. Deci nimeni pentru bogăție să cugete înalt, nimeni pentru ceva din cele lumești, ci numai pentru a avea stăpân pe Dumnezeu, aceasta decât toată slobozenia este mai de folos, aceasta decât înșeși cerurile e mai bună. Că dacă am avea un nume mare al cutăruia sau al cutăruia, iar acesta prilejuiește laudă de la oameni, gândește ce slavă îți vei aduce de vei auzi că ești al lui Dumnezeu? Pentru aceasta și Pavel, în loc de [a se arăta ca unul de] mare vrednicie [cinste], a spus aceasta: *Iar cei ce sunt ai lui Hristos și-au răstignit trupul* (Gal.5: 24)”.

^{*} ἄοριστος = nedefinit, nemărginit.

⁹³ Iar *puteri* a numit oștile (după Hrisostom), fiindcă puterea împăratului este întru dânsle, și aceasta Dumnezeu bine iconomisind-o, ca să fie o împreună legătură între stăpânitor și cei stăpâniți de el, căci și împăratul are trebuință de supuși, și supușii de apărător, și multă trebuință au unii de alții, ca, pentru a nu fi oarecare nebunie supărătoare oștii, Dumnezeu a rânduit ca și cele mari de multe ori să aibă trebuință de cele mici, aceasta o a făcut și cu cele neînsuflețite, că de multe ori o piatră, clătându-se, o pietricică dacă se pune sub ea, o întărește; și o corabie foarte mare se îndreptează printr-o cârmă mică și scapă de primejdii. Pentru aceasta a zis și înțeleptul: *Slava împăratului este întru mult popor* (Pilde 14: 28).

de a zice „Și nu ieși”, a zis *și nu vei ieși*. Pentru aceasta a zis Simmah: „Și nu vei ieși împreună cu oștile noastre, adică la războiul cel împotriva vrăjmașilor noștri, nici vei tăbări asupra lor împreună cu oștile noastre”.

12. Întorsu-ne-ai pe noi înapoi înaintea vrăjmașilor noștri, și cei ce ne urau pe noi ne-au jefuit loruși.

„Pe noi, zice, care eram între cei ce se ajută de Tine, acum ne-ai întors în starea celor mai din urmă, și ne-ai supus vrăjmașilor noștri, pentru aceasta, cei ce ne urăsc jefuiesc averile noastre.”⁹⁴

13. Datu-ne-ai pe noi ca oile de mâncare, și în neamuri ne-ai risipit.

„Zicerea *datu-ne-ai* se înțelege în loc de „ne-ai predat [dat pe mâna] vrăjmașilor, nu ca pe niște oi de avuție și de ocrotire, care sunt îndemânatic^{*} spre prăsiere, ci ca pe niște oi de mâncare”, că acestea, față de celelalte, se socotesc mai rele, pentru că, fiind sterpe sau bătrâne, sunt netrebnice, și numai spre tăiere trebuitoare (după Hrisostom), „și ne-ai semănat (adică ne-ai împrăștiat) pe noi robi și slujitori neamurilor”, iar neamuri numește pe elini și pe macedonieni, că multe neamuri erau aliate cu aceștia, Macabeii însă, din iubire de frați, prin aceste cuvinte își însușesc fața^{*} celorlalți frați ai lor, a celor de-o seminție cu dânșii, care au fost robiți de elini.

14. Vândut-ai pe poporul Tău fără preț,

„Fără de nici un preț ai vândut pe poporul Tău cel iubit, Doamne, și l-ai făcut rob.” Aceasta însă o zicea oastea Macabeilor pentru ca să arate nimicicia și micșorarea^{*} poporului iudaic, pentru că [și] noi obișnuim a vinde fără de preț pe robii cei foarte răi ca pe niște neprețuiți și netrebnici, socotind că câștigăm,

⁹⁴ Iar după Marele Atanasie, acestea le zice ceata Proorocilor, însușindu-și loruși relele întâmplări ale poporului. Iar după alții, acestea le zice oastea Macabeilor. Frumoasă este însă și tâlcuirea ce o face înțeleptul și rău-norocitul [δυστυχής] Origen la zicerea *întorsu-ne-ai pe noi înapoi*, că zice: „Aici însemnează că *înaintea noastră* se zic a fi virtuțile, iar în urma noastră, răutățile. De aceasta ni se face îndemnare să fugim de curvie și să alergăm după iubirea de străini, însă nu tot cel ce se întoarce înapoi, aceasta îl face și prihănit, ci, dacă cineva, fugind de cele rele, ar voi să se întoarcă la ele, ca de la Sion, adică de la fapta bună, întorcându-se către răutate, care se numește Babilon”.

^{*} Înclicate, iscusite.

^{*} Se pun în locul lor, își asumă, trăiesc gânditor condiția lor, necazul lor.

^{*} μικρότητα = împuținarea, smerirea, necăjirea...

chiar și numai scăpând de dânșii. Însăși aceasta o zice și Dumnezeu prin Isaia: *În dar* [fără preț] *ați fost vânduți* (Is. 52: 3).

și nu era mulțime întru strigările noastre.

„Nu era, zice, mult preț răscumpărarea noastră, că schimbare de rob, sau de vreun alt lucru, este prețul și răscumpărarea ce se dă în locul lor.” Și Macabeii zic aceasta cu defăimare împotriva lor, căci cu adevărat n-au fost vânduți cu mult preț, că fără nici un preț s-au vândut (după Hrisostom⁹⁵). Oarecare dintre copiile-manuscrise au [redau prin] *întru strigările*, precum astfel au citit și Atanasie și Chiril, adică: „Cei ce ne băteau pe noi nu au fost atât de mulți încât să ai trebuință să strige împotriva noastră răcnetele cele de biruință pe care obișnuiesc a le face biruatorii. Nu, ci către noi erau puțini cei care ne-au biruit, drept care, prin urmare, nici nu era mulțime în strigările lor cele de biruință asupra noastră”.

15. Pusu-ne-ai pe noi ocară vecinilor noștri, batjocură și [luare în] răs celor dimprejurul nostru.

Batjocură numesc aici Macabeii defăimarea și necinstea ce li se făcea, iar *luare în răs*, prihămirile celor de dimprejur: „Batjocură, zice, și răs ne-ai făcut, Doamne, între neamurile cu noi învecinate, adică între idumei și moabiteni și

⁹⁵ Care zice: „Aceasta o zice din omenescul obicei, că noi obișnuim pe cele necinstite și proaste [simple] a le da fără preț, iar acelea de care mult ne pasă, de le și dăm, mult preț luăm înapoi, iar de acelea de care nu prea ne pasă, le dăm chiar și în dar. Și dacă a lăsa în prețul cel mai mic arată prostimea lucrului celui ce se vinde, cu mult mai vârtos apoi nici preț a lua, ci a-l da fără de preț. Aceasta dar zice: „Precum ar ieși vreun om dintru ai săi fără de preț, așa și Tu ne-ai lăsat pe noi fără de preț, ca pe niște necinstiți foarte ne-ai defăimat pe noi”. Pentru aceasta, și altul zice: „Nu era mulțime întru schimbările noastre, adică la vânzarea noastră”. Poate însă și Macabeii zic că adică: „Ai lepădat pe poporul Tău fără de preț, pentru că mulți din evreii care s-au robit s-au vândut fără de preț, iar că nu era mulțime întru schimbările noastre, zic pentru că și câțiva evrei s-au vândut, însă cu puțin preț, și nu cu multă schimbare, adică preț”. Pentru aceasta, și una și alta întru adevăr o zic, și nu cu defăimare. Pentru aceasta, la Teodorit, Simmah arată astfel: „Ai dat pe poporul Tău nu pentru avuție, și nu ai făcut mult prețul lor”. Unele ca acestea și Dumnezeu prin Isaia zice: *Unde este cartea de despărțire cu care am alungat pe maica voastră? Sau cărui datornic v-am vândut pe voi? Pentru că numai pentru fărădelegile voastre v-ați vândut* (Is. 50: 1). Și iarăși: *Fără preț ați fost vânduți și fără argint veți fi răscumparați* (Is. 52: 3). Deci zic și minunații bărbați că: „Ne-a predat, nici un preț luând de la vrăjmași, ci pentru păcate ne-a predat”.

amaniteni și arabii cei de altă seminție (după Hrisostom și Teodorit) și între alții ca aceștia”⁹⁶.

16. Pusu-ne-ai pe noi spre pildă întru neamuri,

„Doamne, zice, ne-ai pus spre pildă între neamuri, că obișnuiesc neamurile a vorbi împotriva noastră. O, de ar pătimi toți vrăjmașii noștri câte au pățimit israelitenii (precum tâlcuiește dumnezeiescul Chiril).” Ori zicerea *spre pildă* se înțelege în loc de „spre povestire”, pentru că, „șezând păgânii cu inimă veselă, povestesc cele ce ni s-au întâmplat nouă”⁹⁷.

clătinare de cap întru popoare.

Aici se subînțelege așa: „Ne-ai pus pe noi spre clătinare capului între popoarele neamurilor, pentru că neamurile cele dimprejurul nostru clatină din cap pentru noi, unii jelindu-ne și spăimântându-se de relele noastre întâmplări, iar alții bucurându-se împotriva noastră și zicând oarecum cu luare în răs: bine, bine! Adică: să pătimească bine! Bine, așa să le fie!”⁹⁸

17. Toată ziua înfruntarea mea înaintea mea este, și rușinea obrazului meu m-a acoperit.

„Totdeauna, zice, înfruntarea se află înaintea mea, a poporului Tău, Doamne, și rușinea îmi acoperă fața, fiindcă am văzut cum au răpit vrăjmașii averile mele, iar eu, robit, m-am împrăștiat în toate neamurile.”

⁹⁶ Pentru aceasta zice Hrisostom: „Cumplită este pedeapsa aceasta, și mai vârtos nesuferită: a fi ocărăți de păgâni, a pătimi acestea de la vrăjmași, și împrejurul lor a locui ei, și din toate părțile a fi înconjurați de ocăritorii lor: aceștia îi rodeau mai mult decât pedepsele, că de vreme ce pururea se îndulceau de buna-sporire, și pe vrăjmași îi stăpâneau, apoi împiedicându-se ei și căzând, atunci gurile lor s-au deschis asupra-le”.

⁹⁷ Hrisostom zice: „Ce este pilda? Povestire și ocară [reproș], că spurcați oarecare și fără simțire erau cei dimprejur, nu numai nefiindu-le milă de ei, ci și ocărându-i, care lucru mai mult îi și rănea”.

⁹⁸ Zice însă Teodorit: „Primejdiile cele mari, și povestindu-le și auzindu-le, obișnuim a clătina cu capul de înspăimântare, fiind siliți a face aceasta, că și patimi cu patimi obișnuim a asemăna și a zice că unele ca acestea a pățimit cutare, într-un fel cutare; de aceasta se tânguiesc și aici, zicând că pildă s-au făcut neamurilor”.

18. De către glasul celui ce ocărăște și clevetește, de către fața vrăjmașului și prigonitorului.

„Rușine, zice, îmi este mie, poporului Tău, Doamne, și pentru cuvintele cele luătoare în răs ce le zic asupra noastră vecinii păgâni, și pentru că vrăjmașii noștri cu ochi mândri caută asupra noastră, iar noi nu putem nici să ridicăm ochii către dânșii.” Zicerea însă grăiește împotriva, [drept care] Achilla a zis „celui ce mă hulește”.

19. Acestea toate au venit peste noi, și nu Te-am uitat pe Tine și nu am făcut nedreptate într-o așezământul de lege al Tău.

„Toate aceste rele întâmplări, zice, le-am suferit și, cu toate acestea, nu Te-am uitat, Doamne, nici am numit alt Dumnezeu afară de Tine, nici legea Ta nu am călcat-o, că cel ce calcă lega, acela o nedreptățește.”⁹⁹

20. Și nu s-au depărtat înapoi inimile noastre, și ai abătut cărările noastre de la calea Ta.

„Inima, zice, și voința noastră nu s-a întors la cele din urmă, adică le rele și la păcate, cu toate că am pățimit atâtea și atâtea întâmplări.”¹⁰⁰ Acestea toate însă le zic cei mai cinstitori de Dumnezeu ai poporului, precum erau Macabeii și cei ce păzeau poruncile lui Dumnezeu, măcar că deși se aflau în niște ticăloșii ca acestea, și nu numai aceasta, ci ei, prin cuvintele acestea, totodată se dezvinovătesc și se îndreptează înaintea lui Dumnezeu și pentru ceilalți frați de-o seminție cu ei, îndemnându-i și pe aceia la bărbăție și la mărime de suflet*. „Tu însă, zic ei, Doamne, ai întors pașii noștri de la calea care duce la biserica Ta, încât nu putem, ticăloșii [de noi], să mergem la dânsa, căci unii dintre noi au fost luați robi, iar

⁹⁹ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Prea mare nedreptate este când calcă cineva legea ce apără [face răzbunare], și care nu lasă nici de cei de aproape a fi nedreptățit el, și răutatea o oprește când este nemulțumitor unul ca acela legii care-i dă atâtea bunătăți”.

¹⁰⁰ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Precum legea duce la cele dinainte, tot astfel și călcarea de lege la cele din urmă întoarce, și precum legea poruncește a umbla pe calea cea dreaptă, tot așa și călcarea de lege întoarce pe om la pustiu și la cea neumblată”. Și Origen: „Nu s-a depărtat inima noastră la cele din urmă, ca a femeii lui Lot, ori ca a celui ce a pus mâna pe plug, ori ca a celor ce s-au întors cu inimile în Egipt”.

* μεγαλοψυχία.

alții au fugit din patria noastră din Ierusalim, și nu mai putem săvârși slujbele cele după lege (după Hrisostom).”¹⁰¹

21. Că ne-ai smerit pe noi în locul dosădirii, și ne-a acoperit pe noi umbra morții.

„Tu, zice, ne-ai ticăloșit în locul relei întâmplări, adică a fugii și a robiei; iar necazul, cel ce se aseamănă morții, din pricina covârșitoarei sale amărăciuni, acesta ne-a izgonit.” Căci este firesc ca umbra să se asemene lucrului celui dintâi a cărui umbră este ea, și căruia urmează.

22. De am uitat numele Domnului Dumnezeuului nostru, și de am întins mâinile noastre către dumnezeu străin.

23. Au nu Dumnezeu va cerceta acestea? Că El cunoaște ascunzișurile inimii.

„De am uitat noi, zice, numele lui Dumnezeu, adică pe Dumnezeu (după perifrază), și de am ridicat mâinile noastre și ne-am rugat altui dumnezeu mincinos*, oare de le-am făcut noi acestea, zic, nu va cerceta Dumnezeu, și nu va judeca păgânătățile acestea? Așa, cu adevărat le va judeca, pentru că El știe

¹⁰¹ Simmah zice: „Nici nu s-au întors cele ce ne îndreptează pe noi din calea Ta”. Iar *cale* numește legea. Deci zice: „Umbletele minții noastre nu și-au îngăduit a se abate din calea și legea Ta”. Că acest *nu* (după Nichita) trebuie a se lua din afară la ambele ziceri, adică „nu s-a depărtat inima noastră, și nu ai abătut cărările noastre prin care obștește au arătat lucrul virtuții, și că inima noastră nu s-a depărtat de la bine, și că Dumnezeu nu a abătut de la dreptate pe cel ce voiește, ci îl întărește. Iar de nu se va lua pe din afară tăgăduitorul [negația] *nu*, înțelesul va fi astfel: „Că noi, adică, pe toate le-am păzit, Tu însă ai abătut cărările noastre de la calea Ta, adică ne-ai împins de la biserica Ta”. Căci prin *cale* se înțelege și legea, ca ceea ce povățuiește către slujire. Iar după Sfântul Chiril, zicerea o vei înțelege așa: „Ai abătut cărările noastre de la calea Ta”. Că nesupunându-se Israel propovăduirilor celor pentru Hristos, a fost lepădat și de la a putea să bine-sporească prin legiuita slujire, căci umbra legii a încetat”. A zis însă oareunde printr-unul din prooroci despre Ierusalim: *Pentru aceasta, iată că-i voi împiedica calea lui cu mărăcini, și voi zidi a doua oară căile, și cărarea lui nu o va afla* (Osea 2: 8). Că sinagoga iudeilor nu a știut într-alt fel chipurile bunei-sporiri celei după Dumnezeu. Iar Teodorit zice: „«Cu multe dureri de tot felul, ne-ai îmbrăcat pe noi, care erau îndestule și din cale să ne abată, că ne-ai predat pe noi în robia unor oameni păgâni, care folosesc cruzimea asupra noastră și aduc asupra noastră pedepse omorătoare». Că *umbră a morții* a numit primejdiile cele de moarte”.

* Pseudo-dumnezeu.

adâncurile cele ascunse ale inimii, și El este martor că noi n-am cugetat unele ca acestea.”¹⁰²

24. Că pentru Tine ne omorâm toată ziua, socotitu-ne-am ca niște oi de junghiere.

„După aducerea* noastră, zice, în toate zilele murim pentru Tine, Doamne, pentru că noi, putând a ne uni într-o păgânătate cu slujitorii idolilor, și a ne petrece viața într-o odihnă, nu facem aceasta, ci, pentru dragostea Ta, și pentru legea Ta răbdăm toate primejdiile (după Hrisostom), și suntem gata a ne junghia fără tulburare pentru credința și legea Ta, precum și oile, când sunt duse spre junghiere, merg cu gătire și fără tulburare, nestând împotriva.”¹⁰³

25. Deșteaptă-te, pentru ce dormi, Doamne? Scoală-Te și să nu ne lepezi până în sfârșit.

„Deșteaptă-Te, zic, ca să izbândești și să ajuți nouă, pentru ce ești liniștit, părănd că dormi prin această covârșitoare și de mulți ani răbdare a Ta? Că cel ce doarme se liniștește-te, scoală-Te spre ajutorul nostru, și să nu ne părăsești desăvârșit și totdeauna [lăsându-ne] neajutorați, măcar că în parte și la o vreme [anume] ne-ai lăsat.” Cu prea-omenească cuviință însă sunt cuvintele acestea, căci, precum de multe ori am zis, de la lucrările și patimile omenești obișnuiește Scriptura a caracteriza pe Dumnezeu, căci în alt chip, neputința și grosimea auzitorilor nu poate înțelege.

¹⁰² Iar Teodorit zice: „Se cuvine însă a însemna că cuvântul a arătat o doime a fețelor, că, zicând *au nu Dumnezeu va cerceta acestea? Că El cunoaște ascunzișurile inimii*, a adăugat *că pentru Tine suntem omorâți toată ziua*, iar schimbarea aceasta a pronumelui o are și evreul [Scriptura evreiască], pe care au pus-o și ceilalți talmăcitori”. Iar această virtute au arătat-o Macabeii, și cei de pe lângă Matatia, și cei șapte tineri, împreună cu maica lor și cu Eleazar preotul, că nici cu lingușirile, nici cu muncile nu s-au înduplecat, ci neatinsă cinstirea adevăratului Dumnezeu o au păzit, și ziceau acestea; „Tu știi, Stăpâne, că Ție nu numai lucrurile Îți sunt arătate, ci și mișcările inimii”.

* προαίρεσις = hotărâre dreaptă; consacrare, angajare în fața lui Dumnezeu.

¹⁰³ Iar altul oarecine zice (poate Nichita): „Știi, zice, și înseși gândurile într-o care în fiecare zi pentru buna cinstire ne omorâm, că cel ce socotește de bună voie la fiecare ispită să primească moartea cea pentru adevăr, unul ca acesta a murit cu buna cinstire”. Și Apostolul încă aceasta zicea, că de vreme ce dese erau și unele peste altele prigoanele și ispitele ce îl îngrozeau cu moartea, potrivit zicea că în toate zilele se omoară. Însă *oi de junghiere* sunt mucenicii, întâi că se aduc jertfă înaintea lui Dumnezeu, iar apoi că pătinesc cu blândețe, cu liniște, fără glas suferind nevoințele mucenicești, nu scârbindu-se, nici fugind de pătiri, asemenea cu oile când se jertfesc. De aceasta și Pavel această zicere o a luat la cea [Epistola] către Romani, la cei ce se nevoiesc pentru Hristos”.

26. Pentru ce întorci fața Ta? Uiți sărăcia noastră și necazul nostru.

„Pentru ce, Doamne, zice, întorci de către noi cercetarea și fața Ta, ca de către niște necredincioși? Ori pentru ce uiți sărăcia noastră? Adică reaua întâmplare și necazul ce le suferim? Că însușire a sărăciei sunt reaua întâmplare și necazul, însă acestea le uiți, fiindcă nu le bagi de seamă, nici ca nimic nu le socotești.”¹⁰⁴

27. Că s-a plecat [smerit] în țărână sufletul nostru; lipitu-s-a de pământ pântecul nostru.

„Sufletul nostru, zice, adică noi, după perifrază, am căzut în țărână, și pântecul nostru s-a lipit de pământ, pentru că dormim pe pământul gol ca niște slujii și robi, și pentru că totdeauna ne plecăm la pământ de greutatea necazurilor.” Iar după mai înalta înțelegere [anagogic], se pleacă în țărână și la pământ cel ce este lipit către cele pământești și cel ce se tăvăleşte în curvii, și în iubirea îndulcirilor celor trupești, după dumnezeiescul Hrisostom¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Iar după Dionisie Areopagitul: „*Somn* bun ca al lui Dumnezeu este oprirea Sa și neîmpărtășirea celor ce le trebuie, purtarea Lui de grijă, iar *deșteptarea* Lui este luarea-aminte de a vedea și cunoaște mai-nainte El pentru cei ce au trebuință de pedeapsă sau de mântuire”. Deci, dormind noi, zice Nichita, și cu trândăvire lucrând, se zice că doarme Dumnezeu, nevrednici judecându-ne pe noi de cercetarea și nedeșteptarea Sa. Iar dacă cândva, simțind noi vătămarea cea din somn, vom zice: „Scoală-Te, pentru ce dormi, Doamne?”, atunci nu va dormita, nici va dormi Cel ce păzește pe Israel. Și alți oarecari întorc oarecum ochii lui Dumnezeu pentru nerușinarea celor ce le fac și nevrednicia de ochii lui Dumnezeu, care, prefăcându-se, zic: *Pentru ce întorci fața Ta?* Și alții afară de acesta sunt, care, dându-se afară din pomenirea lui Dumnezeu, și oarecum făcându-I Lui uitare de dânșii, venindu-și oarecum în simțire, zic: *Uiți sărăcia noastră*. Și Teodorit zice: „Numește *somn* îndelunga răbdare, iar *sculare*, pornirea cea către pedeapsă”. Și Hrisostom: „*Somn* numește aici liniștea, iar *sculare*, răsplătirea, iar *față*, apărarea, Providența și purtarea de grijă”.

¹⁰⁵ După Origen însă: „Pentru aceasta ne rugăm, ca să fie îngăduitor cu neputințele noastre, de vreme ce sufletul nostru în țărână s-a smerit, ori pentru că suntem înfășurați cu pământul cel din patimi, pentru aceasta ne-am făcut aruncați la pământ, dar și de pământ s-a lipit pântecul nostru, cu nimic ceresc hrănindu-ne, ci ca șerpi pământ mâncând. *Pântecul* însă însemnează lucrarea cea poftitoare a sufletului, întru care se adună toate învățăturile (La Nichita)”.

28. Scoală-te, Doamne, ajută nouă și ne izbăvește pe noi, pentru numele Tău.

„Scoală-te, Doamne, zice, spre ajutorul nostru – pentru că, trecându-ne cu vederea și [lăsându-ne] neajutorați, pe noi, cei ce pătimim atâtea, se socotește că șezi și dormi – și ne izbăvește, nu pentru bunătățile [virtuțile] noastre, fiindcă acestea nu sunt vrednice de un mare dar ca acesta, ci pentru ca numele Tău să fie înfricoșător și preaslăvit la toate neamurile, și să nu se hulească între slujitorii idolilor.”¹⁰⁶

Aceasta este tâlcuirea cea după slovă și după istorie a psalmului acestuia, iar după înțelegerea mai înaltă, cuvintele acestea se pot zice și către Hristos, și din partea tuturor mucenicilor care au pățimit nenumărate munci și se omorau în fiecare zi pentru Hristos, dar și toți drept-slăvitorii [ortodocșii] creștini pot a le zice către Hristos, fiindcă în toată vremea* sunt supărați, și cu totul se obijduiesc de către vărsătorii de sânge și necinstitorii de Dumnezeu păgâni.

¹⁰⁶ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Vezi unde a încheiat cuvântul, după nenumăratele lor isprăvi, de unde se roagă a se mântui! De la milă, de la iubire de oameni, pentru numele lui Dumnezeu”. Zice însă Teodorit: „Ceea ce au și făcut acei minunați bărbați cu adevărat: au milostivit pe Dumnezeu, și – povățuindu-se de Dânsul în oștire – i-au întors pe vrăjmași în fugă, iar celor de o seminție cu dânșii le-a pricinuit slobozenia cea de mai-nainte”.

* καθ' ἑκάστην... E de accentuat puțin această afirmație. Oare am putea spune și noi ca și creștinii la care face referire Zigabenu? Desigur, și chiar mai mult decât atât. Dacă cineva își închipuie că trăim într-o lume liberă în care creștinii își pot arăta și manifesta credința liber, conform legilor, așteptând să fie respectați de familie, vecini, societate etc., se înșală amarnic. Păgânii și necinstitorii de Dumnezeu la care se face referire s-au înmulțit astăzi mai mult ca oricând, neghina crește foarte bine o dată cu grâul, încercând să o copleșească de tot, dar niciodată până în sfârșit, cum zice David. Rădăcinile evanghelice, patristice sau mai degrabă hristice, ale creștinătății de tip istoric (cum o numea cineva), dacă ni se îngăduie să folosim o metaforă atât de palidă, sunt în bună măsură putrede, și aceasta din pricină că susținătorii unei astfel de creștinătăți au dorit și doresc să-și tragă seva din „resursele” lumești, deșarte ale culturii păgâne, economiei și politicii mamonice. Iată una din *supărările* și *obijduirile* la care Zigabenu poate ar fi făcut referire dacă ar fi trăit în zilele noastre. Psalmii își dovedesc și-și vor dovedi actualitatea în toate vremurile, din ei curgând nesfârșitele înțelegeri ale nesfârșitului Dumnezeu. Nimeni nu scapă nesupărat și neobijduit, dacă cineva reușește să scape de cele ale oamenilor, va da cu siguranță de cele ale dracilor, la fel ca cei ce locuiesc în pustie sau în mănăstiri; paradoxal, cei supărați în urma prigonirilor vor primi cunună (daca le vor suporta sau înfrunta cu bărbăție), iar prigonitorii vor primi osândă.

PSALMUL 44

**Întru sfârșit, pentru cei ce se vor schimba, fiilor lui Core spre înțelegere.
Cântare pentru cel iubit.**

Intru sfârșit adică se suprascrie psalmul acesta, pentru că cuprinde proorocii care urmau a se plini la sfârșitul vremilor, iar *pentru cei ce se vor schimba*, se zice adică pentru creștinii care urmau a se schimba prin a doua naștere a Sfântului Botez, dezbrăcându-se adică de omul cel vechi și îmbrăcându-se întru cel nou. *Că cele vechi au trecut*, zice Pavel, *iată, toate s-au făcut noi* (II Cor. 5: 17)¹⁰⁷.

¹⁰⁷ Iar după alt tâlcuitor, s-a suprascriș: „Pentru crini”, ori „pentru flori”, pe care [suprascriere] Marele Vasile o tâlcuiește astfel: „Grabnica pieire a florilor o a socotit vrednică a se asemăna cu stricăciunea omeneștii firi”. Iar dumnezeiescul Grigorie al Nyssei zice: „Suprascrierea cea *pentru cei ce se vor schimba* mi se pare că are acest înțeles, anume cum că singură dumnezeiasca fire este mai bună (adică mai presus) de prefacere și de schimbare, că nu are spre ce să întrebuințeze prefacerea, de răutate adică fiind cu totul neprimitoare, și spre mai bine neputând a se schimba, că nu are către ce să primească schimbare, căci nu are pe cel mai bun decât ea către care să se mute. Noi, oamenii, însă, întru schimbare și întru prefacere aflându-ne, după amândouă, prin schimbătoarea lucrare, ori mai răi, ori mai buni ne facem: mai răi adică când cădem din comunicarea celor bune, iar mai buni iarăși, când sporim, schimbându-ne către mai bine. Deci, de vreme ce prin prefacere ne unim cu binele, trebuință este nouă de buna schimbare, ca prin aceasta să se facă nouă prefacerea cea către mai bine. Pentru această pricină s-a scris de către alții *pentru flori*, sau *pentru crini*, că și floarea arată schimbarea iernii în primăvară, care însemnează mutarea cea din răutate în viața cea după virtute; iar înfățișarea [forma] crinului tălmăcește către ce trebuie a se face schimbarea, că cel ce se face strălucit prin schimbare, adică din negru și întunecat, strălucit, împărtășindu-se de albeața zăpezii”. Zice și Teodorit: „Pe *cei ce se vor schimba*, Simmah i-a numit *flori*, iar Achilla și Teodoșion, *crini*, iar florile și crinii sunt odraslă a primăverii, însă duhovniceasca primăvară este venirea Mântuitorului întru care s-a veselit, după proorocia lui Isaia, pustiul cel de demult a înflorit ca crinul”. Iar Litinu zice în Psaltirea sa cea tipărită din nou că psalmul acesta are aceeași pricină pe care o are și Cântarea Cântărilor, Cartea lui Solomon, și este o cuprindere în scurt a aceleia. Drept aceea, și de către toți tâlcuitorii, încă și de către înșiși evreii se mărturisește că este o cântare de nuntă și, pentru aceasta, nu se cuvine a o înțelege trupește, ci duhovnicește, adică despre duhovniceasca nuntă între Hristos și Biserică, între Mirele Cel de gând [gândit] și între Mireasa cea de gând [gândită]. [Este știut că imnografi au inserat psalmul (ca polieleu) la Praznicele

Că prefacerea însemnează schimbare*, și schimbare a viețuirii. Iar *fiilor lui Core* se suprascrie astfel pentru că lor li s-a încredințat de către David psalmul acesta pentru a fi cântat de ei, precum am zis în Precuvântarea cărții (la cap. 5). Însă psalmul se suprascrie *spre înțelegere*, căci cei ce-l citesc au trebuință de înțelegere pentru dumnezeieștile noime cele ascunse într-însul. Iar *cântare* i se spune pentru că nu este cântat cu organul psaltirii, ci cu limba. Iar zicerea *pentru cel iubit* este o încheiere a întregii suprascrieri a psalmului, fiindcă psalmul povestește despre Hristos, că Acesta este Cel iubit al Părintelui, adică al Fiului Cel Unul-Născut, iar nouă, oamenilor, ca Părinte al nostru prea-purtător de grijă, după Marele Vasile, că despre aceasta a zis Părintele: *Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit* (Mt. 3: 17). Iar zicerea *pentru cel iubit* este în loc de „despre Cel iubit”, precum am zis și în alte părți, prepoziția *pentru* luându-se în loc de „despre”, după împărțire*.

1. Scos-a* inima mea cuvânt bun,

Fiindcă Proorocul David a înțeles că va prooroci oarecari mari taine despre Hristos, pentru aceasta cuvântează aici și zice că are să spună cuvânt bun și

închinat Maicii Domnului, interpretându-l ca o unire între Mirele-Hristos și Mireasa-Biserică, ce I-a dat Lui trup prin Sfânta Fecioară Maria, sau Sfânta Fecioară s-a oferit ca Maică a Lui din partea tuturor, cum zice și Condacul Nașterii Domnului. Dar, după o tâlcuire mai înaltă, prin sălășluirea Cuvântului în trupurile și sufletele celor ce se cuminecă cu El, acestea devin biserici vii ale lui Hristos sau ale Sfintei Treimi, după cuvântul Apostolului Pavel care zice că noi suntem biserici ale Dumnezeuului Celui viu (II Cor. 6: 16). Tâlcuirea ce urmează face din aceste două direcții, să le spunem, ale nunții de care am pomenit, una singură, vorbind mai mult de Biserică și ceva mai puțin de Maica Domnului.]

* μεταποίησις de la μεταποιέω = a schimba un lucru în sensul de a-i da o nouă orientare; a-l remodela.

* μετάληψις.

* ἐξηρεύξατο de la ἐξερεύομαι. Cuvântul acesta era utilizat în Antichitate cu referire la râuri: a se revărsa, a se goli. N-am greși dacă am pune și *revărsat-a inima mea...*, căci psalmul e o adevărată revărsare de cuvinte proorocești. Verbul a dat bătaie de cap, sau mai degrabă a stârnit fantezia traducătorilor Bibliei specializați în parafraze, mai degrabă decât pe sfânta literă și Duhul acesteia. Părintele D. Fecioru a dat un adevărat studiu-notă la acest cuvânt (în Sfântul Vasile cel Mare, SCRIERI, Partea întâi, *Omilii la Psalmi*, EIBMBOR, 1986 [vezi și edițiile ulterioare], p. 286) dovedind că *răspuns-a* (varianta actuală), *râgâit-a* sau *izbucnit-a* n-au nici un fel de legătură cu sensul verbului, fiind poate ebraisme sau variante fanteziste, Sfântul Vasile, Zigabenu sau alții netâlcuind de altfel Biblia ebraică, aceasta neconstituind decât o curiozitate mai mult de ordin lingvistic sau literar, în schimb, pentru traducătorii mai noi – ortodocși sau eterodocși – ea constituie o referință importantă.

mântuitor. Vezi însă, o cititorule, ce putere are zicerea *scos-a*, că precum râgâitul*, chiar și fără a voi omul, de jos din stomac se suie și izbucnește prin gură, tot așa, zice, și cuvântul cel despre Hristos l-a trimis din adâncul inimii lui, după ce a săturat-o pe aceasta cu gândita și duhovniceasca hrană a Sfântului Duh^{107b}.

grăiesc eu lucrurile mele Împăratului.

„Deci grăiesc eu, zice, Împăratului Hristos lucrurile mele, adică proorociile mele cele despre Hristos.” Că lucrul proorocului este de a spune și a alcătui proorocii¹⁰⁸.

2. Limba mea este trestie a scriitorului ce scrie degrab.

Cu aceste cuvinte arată David că nu grăiește de la sine proorociile cele despre Hristos, „căci, precum zice Teodorit, condeiul slujește mâinii scriitorului celui ce-l mișcă, unde și cum l-ar mișca acela, tot așa, zice, și limba mea este trestie a scriitorului, adică a Sfântului Duh, și se mișcă unde și cum ar voi Duhul

* ρέζυμον.

^{107b} [Din pricina unei erori de tipar din care reieșeau două note cu numărul 107 punem aici 107b] Marele Vasile și Hrisostom, și Eusebie și Origen zic că David zicea acestea din partea sa către Hristos. Iar Marele Atanasie și Chiril înțeleg că acestea se zic din partea Părintelui Celui fără de început către Fiul Său care S-a născut ca Cuvânt din Minte, ca bun din bun, și ca Dumnezeu din Dumnezeu. Zice însă Marele Vasile că: „Precum la râgâirea care se face din fermentarea mâncării, așa și la duhovniceasca învățătură, unele ca acelea scotea, cu care se și hrănea... Pentru aceasta, fiindcă hrana era cuvântătoare, [dec]i nu din mâncare, nici din băutură râgâie, ci cele din felul cuvântătoarei mese: cuvânt bun despre Unul-Născut, *că omul cel bun, din vistieria cea bună a inimii grăiește cele bune* (Mt. 12: 35). De aici ne învățăm și altceva, că proorocii adică nu erau ca vrăjitorii... care multe spun, însă nu știu nimic din cele ce spun; iar Duhul Cel Sfânt lasă inima să știe cele ce se zic, că de nu ar fi știut David, nu ar fi suprascris că *a scos cuvânt bun* (adică a revărsat din inima sa). Că Însuși Dumnezeu zice: *Eu vedenii am înmulțit* (Osea 12: 11). Iar vedenie dăruind Domnul, nu orbește mintea pe care Însuși o zidit, ci o luminează, și mai strălucitoare o face prin înfățișarea [παρουσία] Sfântului Duh, că, pentru aceasta, și proorocii văzând grăiau, căci li se întindea [accentua] oarecum străvederea minții de înfățișarea Duhului Celui ce îi lumina”. A zis însă și Teodorit: „Cu duhovnicești cuvinte hrănindu-mă astfel (duhovnicește adică), asemenea revărsări scot, și astfel de cuvinte grăiesc”.

¹⁰⁸ Zice însă Teodorit: „Pe Cel ce scrierea de mai-nainte [προγράφη] L-a numit iubit, începutul psalmului Îl numește Împărat, iar lucrurile proorociei sunt [se rezumă la] cuvântul adevărat cel ce mai-nainte legiuiește cele ce vor să fie”.

Sfânt, iar *a scriitorului ce scrie degrab* a zis pentru ca să arate lesnirea și grăbirea ce o are Duhul Sfânt spre a dicta¹⁰⁹.

3. Împodobit cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor;

Aici lipsește graiul *ești*, adică: „Frumos ești, o Hristoase, mai mult decât oamenii”. Iar zicând despre frumusețea podoabei, nu o arată pe cea a trupului, ci pe cea a sufletului, fiindcă l-a păzit întreg și nerășluit [nepustiit], că singur Hristos, dintre toți oamenii, a rămas fără de păcat. Isaia, zicând însă: *L-am văzut pe El, și nu avea nici chip, nici frumusețe, ci chipul Lui era necinstit [disprețuit] și cel mai din urmă dintre oameni* (Is. 53: 2), o înțelege [ca zisă] despre trup care, în vremea patimilor, bătut fiind și scuipat și nenumărate rele pătîmind, se vedea fără nici o frumusețe¹¹⁰.

vărsatu-s-a dar în buzele Tale,

Evangelistul Luca zice că popoarele se mirau de cuvintele darului ce ieșea din gura lui Hristos (cf. Lc. 4: 22). Însă prin *buze* ale lui Hristos se înțeleg Apostolii, după Marele Vasile, peste care s-a revărsat darul Sfântului Duh, încât astupa gurile tuturor înțelepților și ale ritorilor cu puterea cuvintelor lor, și cu lesnire îndupleca pe ceia ce voiau^{*111}.

¹⁰⁹ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Precum curgerea apei merge înainte, aducându-se cu multă repejune, așa și prin darul Duhului, cu multă grăbire sporesc toate netede, toate lesne grăindu-le”.

¹¹⁰ Însemnează că Marele Vasile și alți oarecare gândesc cum că Domnul nu a fost frumos după caracterul trupesc, ci că David numește aici *împodobit cu frumusețea* pe Domnul, privind la dumnezeirea Lui și, umplându-se de strălucirile cele din aceea, nu laudă frumusețea trupului. Și aduce spre mărturie zicerea aceasta a lui Isaia: *L-am văzut, și nu avea chip, nici frumusețe* (Is. 53: 2). Iar Hrisostom, Isidor, Damaschinul și alții gândesc că nu a fost frumos după caracterul trupesc, iar că nu avea chip și frumusețe socotesc că se zice pentru patimă și pentru moarte. Pentru aceasta zice Hrisostom: „Și nu despre nefrumusețea trupului o zice aceasta Proorocul, să nu fie! Ci despre defăimarea ce o suferea, adică că era defăimat și simplu, vrând ca să calce mândria omenească”. Iar Teodorit zice că: „Frumusețe a Lui numește psalmul [arată cu deosebire frumusețea persoanei Sale], nu pe aceea a trupului, ci a virtuții și a întregii dreptăți, pe ceea ce nu a primit întinăciunea păcatului”.

* ἥθελον. Adică care se hotărau și erau gata să primească cuvântul evanghelic.

¹¹¹ Marele Vasile zice: „Cu *frumusețea*, adică întru împlinirea vremilor, și cu *podoaba Ta*, adică cu văzătoarea și gânditoarea Ta putere, că adevăratul bine – cel ce covârșește toată puterea omenească, și care cu singur gândul este privit – îl vei lua (adică frumusețea), că frumusețea Lui o au văzut fiii tunetului în Muntele Taborului covârșind cu strălucirea soarelui, și începăturile venirii Lui celei slăvite s-au învrednicit a le vedea”.

pentru aceasta Te-a binecuvântat pe Tine Dumnezeu în veac.

Se cuvine a ști că proorocescul cuvânt nu le-a arătat pe cele dumnezeiești ale Stăpânului, ci pe cele omenești, cuvântul arătând firea omenească, pentru că Domnul *sporea cu înțelepciunea, cu vârsta și cu harul* (Lc. 2: 52). Că nu L-ar fi asemănat oamenilor pe Dumnezeu-Cuvântul, nici n-ar fi zis că Acesta primește binecuvântarea de la Dumnezeu (după Marele Vasile și Teodorit).

4. Încinge sabia Ta peste coapsa Ta, puternice,

„Încinge, zice, și crește pornirea Ta, Doamne, și *sporește*, adică isprăvește și într-o împlinire cele ce voiești, și *împărătește*, adică domnește peste aceia care se ridică asupra Ta.” Deși graiurile acestea par a fi poruncitoare, însă cu adevărat [de fapt] sunt rugătoare, fiindcă Scriptura obișnuiește a formula ca poruncitoare cele ce cu adevărat sunt rugătoare. Că zice: *Sfintească-se numele Tău*, în loc de „o, de s-ar sfinți [de oameni]”, și *vie împărăția Ta* în loc de „o, de s-ar face” (Mt. 6: 9), și altele asemenea¹¹².

5. Cu podoaba ta și cu frumusețea ta; și încordează și bine-sporește și împărătește.

6. Pentru adevăr și blândețe și dreptate;

„Toate acestea, zice, lucrează-le, și biruiește, o Doamne, pentru că ești adevărat, și blând, și drept.” Că Însuși a zis: *Eu sunt Calea și Adevărul...* (In. 14: 6) și *Învățați-vă de la Mine că sunt blând...* (Mt. 11: 29) și că *Așa de cuviință este a se plini de noi toată dreptatea* (Mt. 3: 15). Ori și altminteri se înțelege, și anume: „Fă, Hristoase, cele de mai sus, pentru ca să semeni pe pământ adevărul, și blândețea, și dreptatea, în locul celor de mai-nainte, adică a minciunii, a sălbăticitirii și a nedreptății (după Hrisostom)”.

¹¹² Zice Hrisostom: „Pentru aceasta a întrebuițat forma zicerii în chip poruncitor, că obicei este la cei mai mici, când sunt înfierbântați către cei mai mari, a întrebuița aceste ziceri, că zice și adâncul Eustatie [probabil că e vorba de Eustatie, Episcop al Antiohiei, † cca 337, mare apărător al credinței la Sinodul I Ecumenic, autor a câtorva scrieri contra arienilor și a lui Origen]: „Căci atunci când se zic cele poruncitoare de către cei mai mici către cei mai mari, au însemnare de rugătoare. Precum și aceasta: «Doamne miluiește», pe care toți o zicem în Biserică către Dumnezeu, se ia în loc de: «O, de ar milui...!»”. Iar Isihie zice: „Întinde [încordează] arcul împotriva vrăjmașilor, și sporește cu cei credincioși, și împărătește și peste unii și peste alții, pe vrăjmași adică să-i supui, iar pe credincioși să-i încununezi, că aceasta este însușire a judecătorului și a împăratului (La Nichita)”.

și Te va povățui minunat dreapta Ta.

„Te va aduce, zice, la isprăvile cele de acest fel dreptatea Ta, adică firea Ta bună, de vreme ce Însuți ești de Sine destoinic, fără a avea trebuință cândva de ajutorul cuiva (după Hrisostom).” Și cu adevărat mare și minunat lucru este a se povățui cineva de sineși la cele ce voiește a face, fără a avea trebuință de vreun altul¹¹³.

7. Săgețile Tale ascuțite sunt, puternice, popoarele sub Tine vor cădea, în inima vrăjmașilor împăratului.

Toți tălmăcitorii zic că această zicere este în formă inversată, care se poate compune [aranja] neted: „Săgețile Tale sunt ascuțite, puternice, în inima vrăjmașilor împăratului, popoare sub Tine vor cădea”. Iar *săgeți* ale lui Hristos se zic cuvintele Evangheliei, după Marele Vasile, o dată pentru că săgețile au alergat și au străbătut degrabă toată lumea, și a doua încă, pentru că cu bună ochire și prea nimerit a lovit în sufletele oamenilor celor ce lesne simt aceasta, iar săgețile sunt *ascuțite*, adică [arătând că] dumnezeieștile cuvinte sunt strălucitoare și tăioase, și strălucesc cu adevărat, cuvintele dumnezeieștii Evanghelii tăind păcatul. Iar *puternic* zice pe Hristos, nu numai pentru atotputernica Lui Dumnezeu, ci și pentru că l-a biruit pe Diavolul cu puterea virtuților omenității Sale: „Însă săgețile acestea ale dumnezeieștilor cuvinte s-au înfipt, zice, în inima celor ce mai-nainte erau vrăjmași ai împăratului Dumnezeu, rănindu-i atât de mult spre iubirea lui Dumnezeu, încât mulțimea lor poate zice cele ale miresei ce cântă: *Rănită de dragoste sunt eu* (Cânt. Cânt. 5: 8), deoarece săgețile acestea care-i răneau nu i-au omorât pe cei răniți de ele, ci, mai vârtos morți fiind, i-au înviat întru virtute și i-au tras spre dumnezeiasca iubire. Iar *popoarele sub Tine vor cădea*, zice, adică mulți se vor supune Ție – cei ce sunt răniți de săgețile dumnezeieștii Tale iubiri”. Prin *săgeți* însă ale lui Hristos se pot înțelege și Apostolii lui Hristos, după

¹¹³ Pentru aceasta adaugă Hrisostom: „Nu numai de cele isprăvite trebuie a ne minuna, ci și cu preaslăvire s-au isprăvit, că prin moarte s-au stricat, prin blestem, blestemul s-a dezlegat și bună-cuvântare [εὐλογία] s-a dat, prin mâncare mai-nainte ne-am lepădat, prin mâncare iarăși ne-am introdus, o fecioară din rai ne-a scos, printr-o Fecioară viață veșnică am aflat, prin cele ce ne-am osândit, prin acelea ne-am încununat”. Iarăși acesta zice că pentru aceasta zice Isaia: ...*A Cărui stăpânire s-a făcut peste umărul Lui* (Is. 9: 5), nu ca să înțelegi umăr, să nu fie! Ci ca să știi că nu are trebuință de ajutor din altă parte, că însăși firea își este sieși destulă, și puterea întru a ști cele de lucrare și a le da lor un sfârșit [scop]”. Zice însă și Teodorit: „Fiindcă de *sabie* a pomenit, după urmare a făcut pomenire și de *dreaptă*; dreaptă însă a Lui sunt sfaturile cele drepte, pe care întrebuițându-le, nu a primit asuprirea păcatului”.

Grigorie al Nyssei, care erau ascuțiți pentru strălucirea vieții lor, și pentru că ei, prin învățatura cuvântului lor, intrau în inimile celor ce învățau de la dânșii. Zăbovindu-se David până aici în cuvintele cele despre înomenirea lui Hristos, de aici și în urmă se suie și la cuvintele Dumnezeirii Lui (după Teodorit).

8. Scaunul Tău, Dumnezeule, în veac,

Scaunul, fiind semn al împărăției, arată prin ghicitoră împărăția. Deci David zice către Hristos că: „Împărăția Ta, o Dumnezeule, este fără de sfârșit și pururea vecuitoare”. Vezi însă, o cititorule, că David arătat a numit Dumnezeu pe Hristos.

toiagul dreptății este toiagul împărăției Tale.

Toiagul este semn al stăpânirii și al judecății: „Stăpânirea dar, zice, ce o ai Hristoase spre a judeca, aceasta este de îndreptare”. Adică judecă drept și cu dreptate, fără de vreo adăugire [nepărtinitor] și căutare la fața omului [superficial]. Ori se înțelege și altfel, adică puterea lui Hristos cea pedepsitoare, care este de îndreptare, fiindcă cu dreptate pedepsește pe câți pedepsește¹¹⁴.

9. Iubit-ai dreptatea și ai urât fărădelegea;

Fărădelege numește aici David nedreptatea, potrivnica dreptății. Însă zice cu osebite că Hristos are dreptatea, fiindcă va să judece pe toți oamenii și fiecăruia să răsplătească după faptele lui¹¹⁵. Apoi iarăși, după aceasta, întoarce cuvântul la omenitatea lui Hristos, și zice:

pentru aceasta Te-a uns pe Tine, Dumnezeule, Dumnezeul Tău, cu untuldelemn al bucuriei mai mult decât pe părtașii Tăi.

Se fac însă părtași ai lui Hristos și iau numele Lui, numindu-se unși, împărații (și proorocii, și preoții). Că și aceștia se numesc unși, pentru că se ungeau, dar pe împărați îi ungeau proorocii cu untuldelemnul cel alcătuit

¹¹⁴ Zice însă Chiril: „Împărat dar Hristos se zice, că și înomenindu-Se, a rămas întru covârșirile [ὑπεροχαῖς] Sale, că împărătește întru dreptate, pentru aceasta, ca din pilda împăraților celor de pe pământ, care obișnuiesc a purta sceptru pe chipul [forma] cuvântului, că însemnare a împărăției este toiagul”.

¹¹⁵ Zice însă Marele Vasile: „Ceilalți oameni adică, cu osteneală și cu nevoință, și cu luare aminte de multe ori, isprăvesc să facă așezarea inimii [îndreptată] către bine, și întoarcerea cea cu ură dinspre cele rele, iar ție îți este oarecum firească lipirea către bine și înstrăinarea de la nelegiuire, iar nouă însă nu ne este cu greutate voind să primim dragostea cea către dreptate și ura cea către nelegiuire”.

[pregătit] și simțit ca semn al împărăției, pe Tine însă, o Dumnezeule, cu alt chip Te-a uns de Împărat Dumnezeul Tău, Părintele Tău: *Că Eu, zice El Însuși, M-am uns împărat de El*, adică de Tatăl (Ps. 2: 6), și nu cu untdelemn simțit ca acesta, ci cu ungere de bucurie, căci așa cum noi, când auzim de sabia lui Dumnezeu, de arcuri și săgeți și altele asemenea, nu le înțelegem simțitor [cu simțurile], nici cu grosietate*, ci înțelegem lucrarea acestora, precum și acum, aici, auzind de untdelemn, înțelegem ungerea untului delemn, iar ungere de bucurie este venirea* Sfântului Duh, că făcător de bucurie este Sfântul Duh. Cu desăvârșire însă s-a făcut ungerea aceasta lui Hristos, și nu în parte, pentru că Sfântul Duh era întreg în Hristosul întreg, și pentru că întru El nu era doar o parte a darului*, precum în ceilalți goi [simpli] purtători de Duh. Drept aceea, Hristos și după aceasta se osebea de ceilalți sfinți, fiindcă aceia aveau [numai] oarecari daruri ale Sfântului Duh, iar Hristos avea toate darurile, fiind și Dumnezeu și om¹¹⁶.

* În mod grosier, materialist, văzând doar suprafața brută, materială a obiectelor, sau înțelesul comun, literal, de bază al cuvintelor.

* ἐπιφοίτησις = intervenția, venirea, manifestarea...

* χάρισμα

¹¹⁶ Hrisostom însă zice că: „Altul zice: «Te-a uns la aceasta, spre a isprăvi cele deja zise, adică a da afară nelegiuirea, a sădi dreptatea și a face cele ce ai făcut»”. Conglăsuiesc cu Hrisostom și teologii care dogmaticează că unirea cea după ipostas a lui Dumnezeu-Cuvântul cu omenitatea (care se numește și ungere) nu s-a făcut pentru vreo oarecare plată a faptelor lui Hristos, că aceasta este începutul a toată plata, și nu ispravă și lucru al plății. Pentru aceasta a zis și Coresie: „Drept aceea, prin unire a primit Cel Unul-Născut tot darul, întâi - de a nu cădea în păcat; al doilea - de a fi plin de darul lui Dumnezeu, că nu prin darul cel după deprindere Se împrietenea [ἐφιλοῦτο (de la φιλέω) = Îl iubea pe] cu Dumnezeu, ci I-a urmat în virtutea unirii (după Vasile, Teodorit și Hrisostom, care talmăcesc zicerea: *Te-a uns pe Tine, Dumnezeule, Dumnezeul Tău, cu untuldelemn al bucuriei mai mult decât pe părtașii Tăi* (în *Cea Teologică* [n-am reușit să aflu la ce lucrare se referă; e vorba poate de un compendiu sau tratat de dogmatică din vreme Sfântului Nicodim])”. Drept aceea, zicerile acestea se află în formă dosnică, după oarecari teologi, adică: *Te-a uns pe Tine, Dumnezeule, Dumnezeul Tău cu untuldelemn al bucuriei mai mult decât pe părtașii Tăi, pentru aceea iubit-ai dreptatea și ai urât fărădelegea. Că mai-nainte, zice, de a cunoaște El și a alege cele rele, va alege binele* (Is. 7: 15; în varianta Bibliei Sinodale: ...*în vremea când va ști să arunce răul și să aleagă binele*). Iar Marele Vasile zice: „S-a uns însă mai mult decât părtașii Lui, adică mai mult decât toți oamenii cei ce se împărtășesc cu Hristos, pentru că acelora adică o parte oarecare de împărtășire cu Duhul li se dă, iar la Fiul lui Dumnezeu coborându-Se Duhul Cel Sfânt, precum a zis Ioan, a rămas asupra Lui”. Iar Grigorie Teologul zice: „Hristos adică uns se numește pentru Dumnezeire, iar aceasta este ungere a firii omenești, nu lucrare care sfințește pe ceilalți unși, ci venire cu totul a Celui ce unge, a Căruia lucru este a auzi că Dumnezeu este Cel ce unge, și om Cel ce se unge”. Adaugă însă Hrisostom, zicând: „Dar când s-a uns Hristos? Când a venit peste El Duhul în chip de porumbel. Se înțelege însă

10. Smirna și stacti [aloe] și casia* din hainele Tale,

Hainele Dumnezeirii Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu erau sufletul și trupul, întru care negreșit a încăput, că pe acestea le numește Apostolul Pavel catapeteasmă (adică perdea), zicând: *Prin catapeteasmă, adică prin trupul Său* (Evr. 10: 20). Având David ca scop a zice cuvintele acestea, că: „Din Trupul Tău, o Hristoase, va suferi omorâre și va lua nesticăciune, fiindcă Trupul a fost omorât prin moarte, însă a rămas nesticat, de vreme ce smirna este semn de omorâre și de nesticăciune, căci trupurile cele moarte se îmbălsămează cu smirnă pentru a se păzi nesticite și neputrede. Iar sufletul Tău dorește ca apoi să se coboare în iad”; fiindcă El la iad S-a coborât. Și fiindcă *stacti* este umezeala smirnei, strângându-se aceasta, pică, și fiecare picătură cade firește în jos, precum a tâlcuit Marele Vasile*, iar *casia*, fiind o coajă aromată și prea mirositoare, însemnează buna mireasmă a Stăpânescului Trup al lui Hristos, care din fire era bine-mirositor din pricina nepăcătuirii¹¹⁷.

aceasta, fiindcă atunci S-a arătat oamenilor că este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, înainte de aceasta fiind nearătat [ca atare], cu toate că din însăși zămislire uns era Domnul, pentru Dumnezeirea Care L-a uns, precum s-a zis”. Iar Teodorit zice: „Părtași ai Lui sunt și prietenii și frații după omenitate care au crezut. Așa zice și Sfântul Apostol că: *Părtași ai lui Hristos ne-am făcut, de vom ține adevărită pârga ipostasului până în sfârșit*”. [Evr. 3: 14; ὑποστάσεως = iconomieii, stării lui Hristos ca principiu de subzistență a nostru. Sfântul Ioan Gură de Aur zice că, aici, prin ipostas se înțelege „credința pe care ne întemeiem”; iar parafraza Bibliei Sinodale redă așa: *Căci ne-am făcut părtași ai lui Hristos, numai dacă vom păstra temeinic, până la urmă, începutul stării noastre întru El.*]

* σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασία. Smirna este o rășină scoasă din scoarța unui copac din Orient. Stacti este un ulei de mir numit și aloe sau, după alții, uleiul smirnei, iar casia este o plantă aromată arabă asemănătoare scortişoarei, dar de calitate inferioară; din ea se folosește scoarța.

* Iată cum traduce părintele D. Fecioru (op. cit., p.294): „Casia este și ea smirnă, dar de un fel foarte fin. Dacă mirodenia aceasta este presată, tot ce curge din ea este aloe, iar ceea ce rămâne solid se numește smirnă”.

¹¹⁷ Iar Hrisostom zice că: „Și hainele simțite ale lui Hristos erau pline de dar, că și cea cu scurgere sânge, de poala hainelor Lui atingându-se, sângele l-a oprit (cf. Mt. 9: 20)”. Iar altul zice că prin ale lui Hristos [haine gândite] se înțelege și puterea, și buna-cuviință a slavei Lui, după zicerea: *Domnul a îmbrăcat, întru podoabă S-a îmbrăcat, Domnul cu putere S-a îmbrăcat* (Ps. 92: 1), iar acestea ni s-au făcut nouă mirositoare ca în rânduială de mir, după zicerea: *Mir deșertat este numele Tău* (Cânt. 1: 2) (La Nichita).

din palate de fildeș [elefantine]

Palate se numesc casele cele mari și bisericile¹¹⁸. Însă iarăși, și aici, David numește Sufletul și Trupul lui Hristos palate. Că precum Sufletul și Trupul au fost haine ale Dumnezeirii lui Hristos, tot astfel, Același era și Casă și Biserică ale Aceleiași Dumnezeiri. Deci zice că *smirna și stacti și casia*, aromatele cele zise mai sus, vor urma din hainele Lui și din palatele Lui de fildeș, adică din cele strălucite, fiindcă oasele elefantului sunt strălucite, pentru multul lor alb și netezimea pe care le au.

din care Te-au veselit. Fiicele împăraților întru cinstea Ta.

„Din acestea, zice, adică din moarte și din nesticăciune, și din coborârea la iad, pe care le-ai primit pentru mântuirea neamurilor, din acestea, zic, Te-au veselit pe Tine, Doamne, sufletele creștinilor care au crezut întru Tine.” Că acestea se cuvine să le înțelegem că sunt fiicele împăraților, căci dacă Apostolii sunt fii și împreună moștenitori ai Împărăției lui Hristos, arătat este că aceștia sunt și împărați, iar acești împărați, au născut din nou prin Sfântul Botez sufletele creștinilor celor ce au crezut, și pe acestea le-a arătat *fiice* duhovnicești ale lor. Pentru aceasta scria Pavel către Corinteni: *Prin Evanghelie v-am născut* (I Cor. 4: 15). Și iarăși: *Nu înfruntându-vă scriu acestea, ci ca pe niște fii ai mei vă învăț* (I Cor. 4: 14). „Prin ce chip însă Te-au veselit, o Hristoase, fiicele acestea? Cinstindu-Te după cuviință întru adevăr și slujindu-Ți ca unui Dumnezeu”. Acestea se înțeleg după o mai înaltă înțelegere [anagogic], iar după o înțelegere mai îndemânatică [lesne de înțeles], altfel vei înțelege zicerile, adică cum că mult-felurita [și] buna mirodenie a virtuților iese din preacurata luare a omenității Tale, Doamne, și nu numai din aceasta, ci aceasta iese din bisericile și locurile Tale cele strălucite și de mult preț ce se află în toate părțile, că acestea sunt palatele cele de fildeș, pentru că felurimea materiilor aromate de mai sus arată felurimea bunemiresme a faptelor bune: „Iar din aceste locașuri Te vor veseli, zice, cei ce le-au zidit pe acestea cu multă râvnă [adică Apostolii și cei de după ei, zidind cu toții pe Piatra de temelie – Hristos]”. Iar *Te-au veselit* a zis la timp trecut în loc de [a zice la] cel viitor, adică „Te vor veseli”, precum obișnuiesc proorocii a zice asupra

¹¹⁸ Pentru aceasta au tălmăcit Achilla și Simmah: „Din temple de fildeș”, de vreme ce, după Hrisostom, din vechime această materie – oasele elefantului – era mult cinstită și iubită. Pentru aceasta și Proorocul Amos zicea: *Vai celor ce dorm pe paturi de fildeș* (Amos 6: 4)”. Iar prin *palate* se înțeleg, după Nichita, turnuri înalte și tari, zidite din pietre mari și tari, având formă dreptunghiulară, care se zidesc înaintea zidurilor cetăților și a mănăstirilor, spre apărarea și paza zidului, care, pentru aceasta, se mai numesc și barusie [de fildeș].

celor [a le vedea pe cele] viitoare ca trecute. Iar aceasta - *fiițele împăraților întru cinstea Ta* - se înțelege că: „Nu numai oamenii de rând și cei prea mici Te vor cinsti, ci și împărații înșiși, și ce este mai de mirare este că și înseși fiițele împăraților, care se păzesc din toate părțile cu mii de ochi, și se țin înăuntru în cămarile cele nevăzute și ascunse ale curților împărătești, fără a le vedea cineva, precum a fost înțeleapta Ecaterina, și alte multe care au crezut în Hristos”¹¹⁹.

11. Stătut-a împărăteasa de-a dreapta Ta,

Împărăteasă a zis David aici Biserica și adunarea* bine-cinstitorilor creștini, pe care Împăratul Hristos - fiind ea mai-nainte lipită de idoli - o a luat Luiși mireasă prin credința cea întru Dânsul, că Aceasta a împărățit pe pământ asupra patimilor, biruindu-le, și împreună-împărătește cu Mirele Său și Împăratul Hristos, și șade de-a dreapta Părintelui, ca Unul ce este de-o ființă și de o cinste cu El după Dumnezeire, iar Biserica, Mireasa Sa, nu șade, ci stă de-a dreapta Mirelui Său și Împăratului, pentru că măcar că deși este Mireasă și Împărăteasă, însă este de fire zidită și, pentru aceasta, mare și prea mare vrednicie este ei, atât cât a se învrednici a lua acest fel de stare și înfățișare de-a dreapta lui Hristos. Pavel însă, zicând despre Dumnezeu-Tatăl că *împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat întru ceruri, întru Hristos Iisus* (Ef. 2: 6), nu putem zice* că David scrie cuvinte nepotrivite sau potrivnice, ba, fiindcă și acela zice că, prin Hristos, Care a șezut de-a dreapta Părintelui, Cap al nostru fiind, a luat cinste a împreună-șede cu Capul Său [Părintele Său] de aici înainte și cu* trupul Bisericii, pentru că și el s-a statornicit* [în Capul Hristos], și aceasta nu de sine [ci prin Hristos], după tâlcuirea lui Hrisostom.

¹¹⁹ Și pentru ca să zicem mai curat: prin aceste cuvinte [se înțelege de] ca și cum ar zice David: „Te vei veseli, o Stăpâne, de palatele de fildeș din care fiițele împăraților spre cinstea Ta au zidit, făcându-și inimile lor temple (La Nichita)”.

* ἐκκλησίαν καὶ συναθροισιν.

* Având în vedere cele spuse de Pavel.

* Paradoxal, sau „cu preaslăvire”, Hristos Se identifică aici cu Biserica fără a Se confunda cu ea. El este Cel ce a biruit puterea vrăjmașului Diavol prin Înviere pentru tot neamul omenesc, cu a cărui suferință S-a identificat. El a făcut din omenire un singur trup care să stea în stare de jertfă iubitoare în fața Tatălui, ca Unul Care este Cap al lui Hristos și al întregului univers.

* ὀστηκέ.

îmbrăcată în haină aurită împodobită.

„Îmbrăcată, zice, este Biserica lui Hristos cu îmbrăcăminte strălucită, adică cu darul și înfierea Sfântului Botez și a credinței celei întru Hristos.” Iar *împodobită* este cu feluritele podoabe ale faptelor bune, că gândită îmbrăcăminte arată aici cuvântul, și nu simțită, precum mai jos mai curat o arată¹²⁰.

12. Ascultă, fiică, și vezi, și pleacă urechea ta,

Vezi, o cititorule, în ce chip Proorocul David logodește Biserica cu Hristos, adică prin cuvintele acestea, iar Fiică a lui Hristos pe aceeași Mireasă și Biserică a Lui o numește¹²¹. Căci la oameni nu este cu puțință ca unul și același om să aibă aceeași femeie ca mireasă și fiică a sa, iar la Hristos este cu puțință a urma amândouă, adică a avea Hristos pe aceeași Biserică și Mireasă și fiică a Sa, de vreme ce amândouă sunt duhovnicești: că Hristos are ca mireasă a Sa Biserica, fiindcă o a luat Luiși Mireasă prin Evanghelie, iar Fiică a Sa iarăși o are pe Aceeași pentru că a doua oară o a născut prin Sfântul Botez. Care sunt însă cuvintele ce le zice David Bisericii? „Ascultă, zice, o, Fiica lui Hristos, Biserică, cele ce-ți spun eu ție, și vezi și cunoaște cu scumpătatea [acrivie] câte a pățimit Mirele tău Hristos pentru tine, și vezi câte minuni a făcut pentru ca să te tragă spre dragostea Sa și, pentru aceasta, pleacă-ți urechea și ascultă poruncile câte ți-a dat Mirele tău”.

¹²⁰ Iar Marele Vasile a zis: „În îmbrăcăminte aurită, adică în dogme înțelegătoare, țesute și împodobite frumos cu sfințită cuviință, împodobindu-Se pe Sineși, de vreme ce dogmele nu sunt numai de un fel, ci împodobite în multe chipuri, cuprinzând cuvinte moralicești și firești, și care se zic și văzătoare [ἐπόπτικὸς - adică izvorâte din experiența directă a tainelor cele mai presus de simțuri, din vederea slavei, cf. și II Pt. 1: 16], pentru aceasta zice cuvântul că îmbrăcăminte este împodobită”.

¹²¹ Iar Marele Vasile dă la [atribuie lui] David zicerea *Fiică*, zicând: „O însușește pe ea Luiși prin zicere, numind-o *Fiică*, oarecum înfiind-o prin iubire: *Ascultă, Fiică, și vezi* – o învață să-și aibă mintea iscusită către privire [vedere duhovnicească] prin zicerea *vezi*, adică [vrea să zică] «înțelege zidirea și, folosindu-te de rânduiala ei, așa suie-te către vederea Celui ce o a zidit»”. Iar Marele Atanasie și la Născătoarea de Dumnezeu dă zicerea *ascultă, Fiică* [cum s-ar zice]: „...Acesta este Domnul tău”, care este asemenea cu zicerea *Bucură-te, cea plină de dar, Domnul este cu tine*. Că după ce zice [numește] David pe Hristos – Cuvântul lui Dumnezeu, îndată a arătat și omeneasca naștere din Fecioară; și Gavriil adică *plină de dar* o numește, străin fiind pentru ea după naștere; iar David, fiindcă ia din sămânța lui, *fiică* o numește (La Nichita)”. Iar Sfântul Grigorie al Tesalonicului [Palama], în *Cuvântul cel dintâi la Intrarea în Biserică*, zice că aceasta – *ascultă, Fiică, și vezi, și pleacă urechea ta, și uită pe poporul tău și casa părintelui tău, și va pofti Împăratul frumsețea ta* - o a zis Zaharia către Fecioară când intra în biserica legii.

și uită poporul tău, și casa părintelui tău.

„Uită, zice, neamul tău, o, Biserică, Fiică a lui Hristos, adică petrecerea cea rea a neamului tău, și viața ta cea rea de mai-nainte; uită și casa părintelui tău, a Diavolului, fiindcă tot cel ce face păcatul se naște de la Diavolul, și pe dânsul îl ia de tată, precum a zis Domnul: *Voi sunteți ai părintelui vostru, ai Diavolului, și poftele părintelui vostru voiți a face* (In. 8: 44). Uită spurcatele jertfe cele către Diavolul, și slujbele și lucrurile cele necurate ce mai-nainte le făceai, păgână și slujitoare de idoli fiind, și în felurite păcate tăvălindu-Te.” Însă și după alt chip se înțelege aceasta, că păgânii ziceau că sunt părinți ai lor mincinoșii dumnezei despre care se povestește în basme [mituri]. Dar ce au să zică evreii la cuvintele acestea ale lui David? Că David, aici, arătat zice pentru Biserica cea din păgâni, și nu pentru sinagoga lor, după Teodorit, fiindcă aceasta avea lege a nu lăsa ei obiceiurile cele părintești, nici a le uita, și nu precum aici David dimpotrivă poruncește¹²².

13. Și va pofti Împăratul frumusețea ta,

„De vei păzi, zice, o, Fiică, Biserică a lui Hristos, cele ce am zis Ție mai sus, va iubi Împăratul Hristos frumusețea ta.” Iar frumusețea Bisericii este cea a sufletului și a faptelor bune, precum a zis mai sus¹²³.

¹²² Iar Marele Vasile zice: „De vei spăla întinăciunile relelor învățături cu uitarea, câștigându-ți iarăși frumusețea ta, poftită te vei arăta Mirelui și Împăratului, că Acesta este Domnul tău, și te vei închina Lui, *căci întru numele lui Hristos tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubtul pământului* (Filip. 2: 10)”.

¹²³ Alții însă tropologic tâlcuiesc zicerea aceasta, adică că fiică a lui Hristos este fiecare suflet [în grecește, sufletul este de gen feminin] de creștin care prin credință s-a făcut mireasă a lui Hristos, și prin înfierea cea prin Sfântul Botez; acesta însă, când va călca poruncile lui Hristos și va păcătui, pierde dumnezeiasca înfiere, se lipsește de a mai fi duhovnicească Mireasă a lui Hristos, se face mireasă a Diavolului, slută și nerușinată [ἄσχημος = spucată]. Deci de dorește acesta a dobândi iarăși darurile pe care le-a pierdut, și a câștiga întâia înfiere și a fi mireasă lui Hristos, prin pocăință mai întâi trebuie să asculte și să se supună Mirelui său; iar al doilea să vadă, adică să privească și să socotească de care Împărăție și de care daruri s-a lipsit și, dimpotrivă, ce muncă și ce rele patimi a câștigat, și acestea privindu-le, să suspine și să se tânguiască; al treilea, trebuie a-și pleca urechea la inima sa, adică trebuie a lua aminte la cuvântul cel dinlăuntru inimii sale, și a nu lăsa pe Diavol să grăiască printr-însul cugetările lui cele pline de rușine și rele și hulitoare, ci să se roage prin cuvântul acela cel din inimă, și să zică cu toată inima sa: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă»; iar al patrulea, și cel din sfârșit, trebuie nu numai din simțire să fugă de poporul și casa părintelui său, adică de

că Acesta este Domnul tău, și te vei închina Lui.

„Fă-te, zice, Mireasă lui Hristos, Biserică din păgâni, și fii fiică a Lui după dar, de vreme ce – o, negrăită pogorâre și iubire de oameni! – Acesta este după fire Stăpânul și Domnul tău, fiindcă este Ziditorul tău, și pentru aceasta te vei închina [să te închini] Lui, ca o roabă firească a Lui, măcar deși după dar te-ai făcut Fiică și Mireasă a Lui.”¹²⁴

14. Și fiica Tirului cu daruri;

Tirul era o cetate plină de idoli, și cea mai păgână dintre toate celelalte cetăți. Deci proorocește aici David că aceasta are să aducă daruri lui Hristos, adică zidiri de biserici, afierosiri* de multe feluri, și toată cealaltă slujire. *Cu daruri* zice, adică va aduce fiica Tirului daruri, în loc de „Tirul”, „fiica”, că și aceasta este însușire a limbii evreiești a numi *fiică* fiecare cetate, că fiecare cetate este o parte, și ca o fiică a întregii țări și a eparhiei*, că astfel și cetatea Babilonului o a numit [în psalmi] „fiică a Babilonului”, a întregii eparhii a Babilonului: *Fiica Babilonului, cea ticăloasă* (Ps. 136: 8). Despre însușirea aceasta vezi și la Psalmul 72. la stihul 27: ... *în porțile fiicei Sionului*¹²⁵.

toate obiceiurile și deprinderile cele rele de mai-nainte ce le-a luat în păcat, și toate fețele și întâmplările acelea ce i s-au făcut pricinuri de a păcătui, ce încă trebuie să lepede și cu oarecare chip să le radă din imaginația și pomenirea sa, astfel încât nici să nu-și mai aducă aminte de dânsle, ci desăvârșit să le uite, și de va face așa, sufletul acesta se va întoarce iar la frumsețea lui cea înțelegătoare, și iarăși îl va lua Luiși mireasă, după urmare, prin darul Preasfântului Duh, și-l va chema cu cuvintele acelea ale Cântării Cântărilor: *Vino din Liban, mireasă* (cap. 4: 8).

¹²⁴ Iar Teodorit zice: „Ceilalți trei tâlcuitori zic că i-au poruncit doar ei să facă închinăciunea”. Și Achilla, și Teodoțion au tâlcuit „și închină-te Lui (Hristos)”. Iar Simmah a zis că „El este Dumnezeuul Tău, și Lui să te închini”.

* Sfințiri, curățiri, consacrări.

* ἐπαρχία = eparhie, provincie (cf. Fapte 23: 34; 25: 1).

¹²⁵ Iar Hrisostom zice: „Lăsând Proorocul lumea de a o zice [nemaizicând nimic despre lume], vorbește de cetatea învecinată, de cea afundată atunci în păgânătate, cetatea cea de refugiu a Diavolului, din parte însemnând totul, adică de la neamul celor din Tir însemnează chemarea neamurilor, căci se pare că se iscuseau cu covârșire în slujirea de idoli în țara canaanească, a cărei mitropolie [μητρόπολις = capitală] era Tirul. Iar după mai-înalta înțelegere, *Tirul* se tâlcuiește necaz: «Deci după necazul cel ce se aduce asupra-ne de draci, când îl vom suferi cu vitejie, vom vedea că ni se naște nouă o mai bună stare, odihnindu-ne din truda cea de mai-nainte» (La Nichita)”.

feței Tale se vor ruga bogății poporului.

Față numește David aici Capul, iar Cap al Bisericii creștinilor este Hristos, pe Care Îl vor ruga și Îl vor cinsti (precum a zis Teodoțion) împărații, și ighemonii, și stăpânitorii, că aceștia sunt bogății poporului, iar dacă aceștia vor cinsti pe Hristos, cu mult mai vărtos Îl vor cinsti supusele lor popoare. Se înțeleg însă prin *față* a Bisericii (după Teodorit) și Sfinții Patriarhi, și arhieriei, și preoții, pe care îi cinstesc însuși împărații, ca pe slujitorii și stătătorii înaintea lui Dumnezeu¹²⁶.

15. Toată slava fiicei împăratului dinăuntru, cu ciucuri* de aur înfășurată, împodobită.

Mai sus a zis adică David că Biserica este împodobită cu haine, iar aici zice că este împodobită cu ciucuri, adică cu încinsături, că alți tâlcuitori au zis „cu strângători” (adică brăie) de care atârnă ciucurii, adică canafuri*. Prin brâu însă să înțelegi întreaga înțelepciune*, care strânge partea cea poftitoare a sufletului, de care întregă înțelepciune atârnă multe virtuți și fapte bune, pentru că cel ce-și înfrânează pofta trupului, acela, împreună cu înfrânarea poftii, isprăvește și multe alte fapte bune. Iar unii, adică dumnezeiescul Chiril și Teodorit, zicerea *cu ciucuri* o a zis „cu canafuri”, prin canafuri numind osebirile faptelor bune, ori osebirile duhovniceștilor daruri [harisme], că precum de la simțitele canafuri și ciucuri care se spânzură cunoaște cineva ce osebire întregă are țesătura cea dintr-însele, tot așa și din cele ce se văd pe dinafară (întru adevăr și nu după fățarnicie), fapte bune trupești, cunoaște cineva și virtuțile sufletului cele dinăuntru și ascunse¹²⁷.

¹²⁶ Hrisostom însă zice: „Pe cei ce viețuiesc în virtute și în fapta bună, toți îi cinstesc și îi ocrotesc, măcar de ar fi îndestulați și de bogății și de dregătorii (că mai mare decât toată îmbelșugarea este fapta bună). Și Biserica o vedem de către toți cinstindu-se. Și bine a zis *feței Tale*, adică slavei podoabei Tale și frumuseții Tale”.

* Sau: franjuri, dantele, țesături fine, în general.

* Tot un fel de ciucuri.

* σωφροσύνη = lit. cumpătate; prin extensie, raționalitate, prudență, dreptă judecată, auto-control, înțelepciune etc. Traducătorii mai vechi traduceau, zic eu, mai nuanțat sau mai realist acest cuvânt. Există totuși mai multe variante. Cumpătate – sensul de bază – pare mai abstract, încercând să cuprindă diferite virtuți, dar care sunt acelea, e poate mai puțin limpede la prima vedere. Am păstrat, din grijă pentru unitatea lucrării, varianta Mitropolitului Veniamin.

¹²⁷ Iar Chiril a zis: „Ascunsă, zice, este frumusețea Bisericii în minte și gând, *ciucurii* însă, adică canafurile, sunt faptele bune cele de multe feluri numaidecât și atârnate de mulțimea sfinților”. Ia Vasile a zis că: „Cel ce se împodobește pe sine Părintelui Celui ce vede întru ascuns, acesta are toată slava dinlăuntru”. A zis însă și Teodorit. „Fiindcă

16. Aduce-se-vor împăratului fecioare în urma ei,

Aici proorocește David (după Hrisostom), cum că nu îndată ce se va întări Biserica creștinilor se va arătat ceata feciorelnicilor în viețuire de tagmă*, ci în urma ei, adică după ce se va întări, fiindcă după ce s-a întemeiat Biserica lui Hristos, atunci s-au adus lui Hristos fecioarele, adică ceata feciorelnicilor, prin învățătura Apostolilor. Iar altul zice cum că *fiică* și *mireasă* este fiecare suflet* care prin împlinirea faptelor bune s-a unit cu Hristos, iar *fecioară* este adică cel ce este curat de patimi, fiind însă nedesăvârșit prin fapte bune, care se și aduce lui Dumnezeu de către alții, ca unul ce este mai jos decât cel desăvârșit, iar *mireasă* este cel ce s-a desăvârșit prin faptele bune și, pentru aceasta, este mai desăvârșit decât cel feciorelnic¹²⁸. După mai înalta înțelegere însă, zicerea aceasta se înțelege și așa, că femeile câte iubesc fecioria, acestea imită oarecum pe Fecioara și Născătoarea de Dumnezeu, fiindcă urmează după Născătoarea de Dumnezeu prin imitație. Drept care, după feciorie, și acelea pot a se zice maici ale lui Hristos,

simplitatea îmbrăcămintelor împodobește pe nevoitorii faptei bune, tâlcuiește aici multul lux al lumii: «Dinlăuntru, zice, are podoaba faptei bune, și strălucește cu darurile cele de toate felurile ale Sfântului Duh»». Însemnează că întru altele se scrie: „Toată slava fiicei împăratului Esebon [Εσεβων, sau în ebr. Heşbon]”, iar Esebon, după Didim, se tâlcuiește *cuget*; Împăratul dar al cugetelor dreptilor este Domnul. Iar dumnezeiescul Ieronim Esebon a tâlcuit „din înțelegeri”.

* Ca monahism organizat.

* Sufletul fiind în grecește de gen feminin.

¹²⁸ Iar Sfântul Vasile zice: „Mi se pare că duhovniceasca hrană se țese atunci când învățătorescul cuvânt în următoarea lucrare se împletește. Că precum haina cu care ne îmbrăcăm se țese din împletitura urzelii cu bătătura, tot așa și cuvântul ar veni mai-nainte dacă după urmare s-ar adăuga și faptele; preacinstită îmbrăcămintă oarecare s-ar face a sufletului, cu cuvântul și cu fapta împlinindu-se, avându-și viața cea după fapta bună. Iar *ciucurii* se pun împrejurul hainei, gânditoare și aceasta, pentru aceasta și auriți se zic a fi, fiindcă cuvântul este mai mult decât fapta, oarecum ca un ciucure oarecare prisosind din țesătura cea către lucrare”. [Text dificil. Părintele D. Fecioru traduce astfel: „Sunt de părere că haina duhovnicească se țese atunci când fapta analogă se împletește cu cuvântul de învățătură. După cum haina pe care o îmbrăcăm se țese din împletitura urzelii cu bătătura (b. o constituie firele care se introduc cu suveica prin rostul urzelii pentru a obține țesătura), tot așa și haina sufletului este preacinstită, dacă faptele sunt o urmare firească a învățaturii pe care o are mai dinainte sufletul, pentru că sufletul duce, prin învățătură și faptă, o viață virtuoasă. Iar *ciucurii*, care atârnă de haină, sunt și ei gânditori, de aceea se zic de aur. Și pentru că învățătura este mai mult decât fapta, este ca un ciucure ce prisosește țesăturii față de faptă. *Op. cit.*, p. 297].

precum zice marele întru teologie Grigorie: „...Hristos din Fecioară; femei, păziți fecioria, ca să vă faceți maici ale lui Hristos (În *Cuvânt la Bobotează*)”¹²⁹.

și cele de aproape ale ei se vor aduce Ție.

„Acele suflete adică, zice, care se apropie de mireasa și fiica lui Hristos, după credință și fapte, și sunt puțin mai jos decât aceea, și acestea, zice, se vor aduce Ție, Doamne.”¹³⁰

17. Aduce-se-vor întru veselie și bucurie.

Zice Apostolul Pavel pentru femeile cele măritate că vor avea suferință și strâmtorare cu trupul: *Suferință vor avea cu trupul* (I Cor. 7: 28), fiindcă se ticăloșesc, îngrijindu-se pentru bărbat, pentru copii, pentru slugi, pentru casă și pentru multe alte lucruri lumești, de care fecioara și călugărița s-au izbăvit cu totul, privind la singur Hristos, Mirele lor Cel gândit, pentru aceasta duhovnicește se bucură și se veselesc (după Hrisostom)¹³¹.

¹²⁹ Ori după Teodorit: „Potrivit a închipuit prin *ciucurii* cei auriți împărțirea darurilor, căci ciucurii sunt despărțiți unii de alții, și iarăși se unesc, fiind atârnați de aceeași podoabă”.

¹³⁰ Iar Marele Vasile zice: „Urmează însă Miresei Domnului oarecari suflete care nu au primit semințele învățăturilor străine; ele se vor aduce Împăratului urmând Miresei. Audă dar și cei ce făgăduiesc Domnului fecioria, că *fecioare care se vor aduce Împăratului* sunt fecioarele cele ce sunt aproape de Biserică, care urmează Bisericii și nu rătăcesc de la buna rânduială bisericească”. A zis însă și Teodorit. „De vreme ce nu toți au fapta bună desăvârșită, pe unii adică îi numește *mireasă*, iar pe alții *fecioare*, ca pe unii ce au păzit fără de prihană credința pe care au luat-o. Și zice că și acestea sunt următoare împărătesei, și că împreună cu dânsa vor intra în împărăteasca biserică. Această deosebire ne-a arătat-o nouă, zicând: *În casa Părintelui Meu multe lăcașuri sunt* (In. 14: 2)”.

¹³¹ Iar Marele Vasile zice: „Nu cele ce de silă urmează fecioria, nici cele ce din lipsă ori din nevoie au primit cuvioasa viața, ci cele ce întru veselie și bucurie bucurându-se au ajuns la o ispravă ca aceasta, acestea se vor aduce Împăratului, și se vor aduce nu la un loc oarecare, ci în biserica Împăratului, că vasele cele ieraticeste (adică sfințite) pe care mână omenească nu le-a spurcat, înlăuntru, în Sfintele Sfintelor se vor aduce, și vor avea putere de a merge întru cele neumblate, unde picioare spurcate nu vor umbla; lucrătorește însă s-au plinit acestea când Doamna de Dumnezeu Născătoarea a intrat în Sfintele Sfintelor, având în urma ei următoare fecioarele cele ce o petreceau cu făclii luminoase, și cu veselie și bucurie mergând, introducându-se în Biserica lui Dumnezeu prin a ei mijlocire”.

18. Aduce-se-vor în biserica Împăratului.

Zicerea aceasta îndoit se înțelege, fie că cetele feciorelnicilor se vor rânduie în moștenirea Bisericii, și dintre cei neînșurați se vor face arhieriei, și preoți, și diaconi, și diaconice din femeile nemăritate. Fie se înțelege că cetele feciorelnicilor se vor aduce de către îngeri în Biserica cea cerească, și întru Împărăția cea din ceruri.

19. În locul părinților tăi s-au născut fiii tăi;

Aceasta o zice David Bisericii creștinilor, că în timp ce mai sus îi poruncea să se despartă de părinteasca ei casă, pentru aceasta, acum, aici, o mângâie, zicând că: „Fiii tăi, adică creștinii, care au crezut, și a doua oară s-au născut prin Botez, aceștia au să se facă, în locul părinților lor celor de mai-nainte, apărători credincioși, precum zice dumnezeiescul Vasile, de vreme ce fiii cei de acest fel ai Bisericii s-au făcut Patriarhi, și Arhieriei, și preoți și, iarăși, duhovnicești apărători ai acestei Biserici, iar aceasta o arată în continuare, zicând:

pune-vei pe dânșii căpetenii [stăpânitori, începători] peste tot pământul.

„Pe Fiii tăi cei de mai sus, zice, o, Biserică a lui Hristos, îi vei pune duhovnicești stăpânitori în toată lumea.” Ori și într-alt chip: cuvântul de mai sus se zice la Hristos, că părinții lui Hristos și strămoșii după Maică au fost Avraam, Isaac și ceilalți Patriarhi și Prooroci. Iar fii ai Lui au fost Apostolii, care s-au suit la vrednicia pe care o au avut strămoșii lui Hristos, întâi pentru că s-au făcut ei a doua oară alți Patriarhi, ca unii care au născut prin Sfântul Botez toate neamurile, al doilea pentru că și ei s-au învrednicit de darul Sfântului Duh, și al treilea pentru că au fost trimiși de Hristos căpetenii și începători nu numai în viața aceasta aflându-se [astfel], ci și după moartea lor, deoarece toți creștinii li se supun, și totdeauna se ocârmuiesc de legile, canoanele, și poruncile Sfințiților Apostoli¹³². Să arate dar evreii care fii ai lor s-au făcut stăpânitori peste tot pământul. Dar nu pot avea [astfel de fii], căci fiii lor se află mai vârtos ca robi peste tot pământul, și nu stăpânitori*.

¹³² Zice însă și Hrisostom: „Apostolii și de cât toți stăpânitorii mai domnitori s-au făcut stăpânitori decât împărații mai puternici, că împărații stăpânesc atâta cât sunt vii, iar după ce s-au săvârșit, se strică; iar aceștia, după ce s-au săvârșit, mai mult stăpânesc; și legiurile împăraților adică, înăuntrul, în cuprinderea hotarelor lor au tărie; iar poruncile pescarilor acestora în toate părțile locuitei lumi s-au întins”. Zice însă și Teodorit că: „Și cei după Apostoli – pe care nu ar greși cineva numindu-i fii ai Bisericii – mucenicii zic, și cei purtători de biruință, aceeași stăpânire li s-a rânduit a ocârmui, iar acum pe toți i-a făcut supuși ascultători, pe unii adică alegând din dor a face aceasta, iar pe alții de frică silindu-se”.

* Astăzi, din păcate, ierarhia s-a inversat puțin.

20. Pomeni-voi numele tău întru tot neamul și neamul.

Acest cuvânt, după Marele Vasile, îl zice Biserica către Hristos: „De vreme ce eu, zice, m-am învrednicit prin Tine să dobândesc astfel de daruri, Doamne, pentru aceasta voi pomeni și slavoslovi numele Tău, iar îndoirea [repetarea] neamului însemnează rânduirea moștenirii pentru neamuri pentru totdeauna. Și, cu adevărat, Biserica pomenește întotdeauna numele lui Hristos, iar ea [pentru această pricină] se numește creștină și Biserică a creștinilor.

21. Pentru aceasta popoarele se vor mărturisi Ție în veacul veacului.

„De vreme ce m-ai învrednicit, zice, Doamne, de o înainte-vedere* ca aceasta și o facere de bine ca aceasta, pentru aceasta vor mulțumi Ție mulțimile creștinilor mei nu numai în veacul acesta, ci și în cel viitor. Este [numit] veac al veacului ca unul ce este mai cinstit decât acesta [de față], și ca unul ce este fără de sfârșit.”¹³³

* πρόνοια = pronie; aici în sensul de înainte-vedere, pre-vedere.

¹³³ Marele Vasile însă zice: „Care este *pomenirea* Bisericii? Mărturisirea [lauda] popoarelor”. Iar Hrisostom zice: „Spune și în altă parte despre *pomenire*, că nu numai în locuita lume se va întinde, ci și în toată vremea veacului, că «Nemuritoare, zice, va fi pomenirea Ta, scrisă în cărțile Mele, scrisă întru petrecerile creștinilor, scrisă întru porunci, măcar de mă voi săvârși Eu, zice, însă voi cânta Ție, chiar și de Mă voi săvârși, că trupul adică se va topi, iar literele lor vor rămâne, pentru aceasta popoarele se vor mărturisi Ție». De unde a început, acolo a și sfârșit – la Hristos. *Pentru aceasta*, de ce *pentru aceasta*? «Căci ai săvârșit unele ca acestea, căci ai rânduit niște începuturi ca acestea, căci răutatea o ai izgonit și fapta bună o ai sădit, căci firea noastră în rânduială o ai pus, căci pe toate cele negrăite le-ai lucrat». Iar dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului, în *Cuvântul cel dintâi la Intrarea în Biserică*, întinde zicerile acestea către Născătoarea de Dumnezeu, zicând așa: „Vezi pe toată zidirea mărturisindu-se Maicii Fecioare? Și nu numai în veacurile trecute, ci și în veac și în veacul veacului? Deci se poate înțelege de aici cum că și aceea nu va înceta în tot veacul bine făcând la toată zidirea. Dar și zicerea de mai sus, adică aceasta: *Pomeni-voi numele tău întru tot neamul și neamul*, dinspre fața Născătoarei de Dumnezeu se zice, pentru aceasta și în Paraclisele cele către Născătoarea de Dumnezeu, aceasta se obișnuiește totdeauna a se cânta mai-nainte de Evanghelia Născătoarei de Dumnezeu ca pomenire. Pentru ce? Și pentru care pricină? De vreme ce, după Sfântul Marcu Efeseanul, zicerea aceasta a lui David este prezicere potrivită Născătoarei de Dumnezeu, de la dânsa luându-și hotarul... [cealaltă parte] (la sfârșitul tâlcuirii slujbei bisericeștii, [tâlcuite] în cartea Sfințitului Simeon al Tesalonicului). Că proorocește zicerea aceasta a lui David cântarea Născătoarei de Dumnezeu întru care a pomenit numele Domnului, zicând: *Că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile, că a făcut măriri Cel puternic, și Sfânt este numele Lui*. Și vezi, iubitele, conglăsuirea și unirea zicerii acesteia cu cea a Născătoarei de Dumnezeu: aici numele lui Dumnezeu se pomenește, iar acolo nume; aici *tot neamul și neamul*, iar acolo *toate neamurile*.

PSALMUL 45

Întru sfârșit, pentru fiii lui Core, pentru cele de taină.

Psalmul acesta se suprascrie *întru sfârșit*, adică pentru că proorociile pe care le cuprinde privesc spre sfârșit. Proorocesc însă și despre revoltele și prigoanele pe care tiranii le-au făcut împotriva Bisericii la începutul propovăduirii Apostolilor, după Teodorit, așijderea și despre răbdarea ce o a arătat Biserica, și pacea ce a urmat ei după acestea, pentru aceasta, cu [pe bună] dreptate s-a pus psalmul acesta după cel de mai-nainte, fiindcă acela cuprinde chemarea Bisericii, iar acesta cuprinde pe cele ce au urmat după chemarea ei, iar în oarecare vechi copii-manuscrite nu se suprascrie *pentru fiii lui Core*, și arătat [dovedit] este că zicerea *pentru fiii lui Core* s-a suprascris din uitare și din neluarea-aminte a celui ce a scris la început, de la care s-a dat greșeala și la ceilalți, însă, chiar și așa, precum este, putem tâlcui suprascrierea luând prepoziția „prin” în loc de *pentru*, adică „prin fiii lui Core”, pentru că psalmul acesta s-a alcătuit adică de David, însă s-a cântat de fiii lui Core, că și zicerea [varianta] evreiască același lucru însemnează: și *pentru fiii*, și „prin fiii”. Iar *pentru cele de taină* se suprascrie în loc de „despre cele ascunse multora”, deoarece noimele care se află în psalmul acesta sunt alegorice* și întunecate. Psalmul s-a zis dinspre fața Apostolilor și a Mucenicilor.

1. Dumnezeu este scăparea noastră și puterea,

„Hristos, zic, întru Care noi, Apostolii și Mucenicii am crezut, Acesta, când alergăm noi adică către Dânsul, Se află nouă scăpare, iar când stăm împotriva tiranilor și a vrăjmașilor credinței, Îl aflăm nouă ca putere, pentru că Însuși a poruncit să fugim de ispite, mai-nainte de a ne urma [prinde] ele, iar după ce vom cădea într-însele, să stăm împotriva lor vitejește și cu răbdare, încât să nu ne biruim de dânsele.¹³⁴”

* ἀίνιγματώδη καὶ σκοτεινὰ. O altă variantă ar fi: ...sunt enigmatice (sau ghicitoarești) și obscure (cu noime greu de priceput, acoperite de vălul literiei).

¹³⁴ Zice însă Marele Vasile: „Cum că cu adevărat la Dumnezeu este scăparea, de către toți se mărturisește, dar însă vrăjmașul a făcut și întru aceasta rătăcire în privința alegerii Celui ce mântuiește că, vrăjmășind potrivnicul, iarăși amăgește pe cei ce i-a vrăjmășit, ca să nu năzuiască la Dânsul ca la un păzitor... Iar cei ce cunosc pe Dumnezeu pot greși și ei în deslușirea lucrurilor, cu nesocotință făcându-și cererile lor pentru folosiri, de multe ori

ajutor întru necazurile ce ne-au aflat pe noi foarte.

Hrisostom leagă acest *foarte* de *ajutor*, adică Hristos este foarte ajutător, adică mare și tare ajutător la necazurile ce ne-au întâmpinat pe noi, robii Lui¹³⁵. Vezi însă dar, o cititorule, că necazurile și ispitele află pe acei creștini care trăiesc după Dumnezeu, îi vânează oarecum ca niște însuflețite* alergând în urma lor, însă aceasta se face după slobozenia [îngăduința] lui Dumnezeu, ca mai mult să se iscusească ei, și, iscusindu-se, mai mult să se lămurească. Că *necazul*, zice Marele Pavel, *lucrează răbdarea, iar răbdarea, cercare* (adică lămurire) (Rom. 5: 3). Pentru că Dumnezeu nu oprește adică a veni ispitele, pentru pricina zisă a cercării oamenilor, însă când vin, stă aproape ajutător celor ce se ispitesc, și nu-i lasă să se biruiască, precum zice Hrisostom.

2. Pentru aceasta nu ne vom teme când se va tulbura pământul și se vor muta munții în inimile mărilor.

Stihul acesta, nici Marele Vasile, nici dumnezeiescul Hrisostom nu l-au tâlcuit după alegorie și după mai înalta înțelegere (anagogie)¹³⁶, ci într-un glas au

cerând adică ca bune unele [lucruri] nu spre folosul lor, iar fugind de altele ca de rele, care câteodată mult folos aduc lor, că se roagă cerând sănătate și bogăție, și se roagă să scape de cele potrivnice acestora; este însă de multe ori și boala folositoare, când urmează să povățuiască pe păcătos către pocăință; și sănătatea este vătămătoare, când se face celui ce o are merinde către păcat; tot așa și avuțiile s-au făcut acum unora materie de neastâmpărare; și sărăcia pe mulți a înțeleptit în întregime [ἑσώφρονες], din cei ce rău s-au pornit. Multora dar este cu puțință a zice: «Dumnezeu este nouă scăpare», dar din aceeași așezare cu Proorocul a zice, foarte puțini pot zice, că puțini sunt cei ce nu laudă cele omenești, măcar că toți atârnă de Dumnezeu. Și ne vădesc pe noi faptele, când, întru necaz, la toți, mai mult decât la Dumnezeu alergăm: este bolnav pruncul, și tu cauți descântători, sau pe cel ce pune împrejurul grumazului nevinovaților prunci semne iscoditoare (dubioase) sau, în cele din urmă, alergi la doctori și la doctori, neglijând pe Cel ce poate vindeca... Și de vrăjmași de te temi, gândești împrejur să afli pe vreunul din oameni ajutător, și cu totul la fiecare trebuință te vădești că cu graiul adică numești pe Dumnezeu *scăpare*, iar cu lucrul cauți ajutorul în cele zadarnice”.

¹³⁵ Că așa zice: „Iar zicerea *foarte* ajutătorului trebuie a se da, dacă nu ajută precum s-ar întâmpla, ci cu multă covârșire, mai mult dând mângâierea cea din ajutorare decât a fost durerea cea din necazuri, că nu pe cât cere firea celor grele, pe atâta dă nouă ajutorarea, și chiar cu mult mai mult”. Iar Vasile zice: „Află însă necazul totdeauna pe drept pentru grijile vieții, că cel ce se abate din calea cea lată și bine-încăpătoare și călătorește pe cea strâmtă și necăjicioasă se găsește de către necazuri”.

* ἑμψυχός.

¹³⁶ Măcar că Hrisostom zice: „*Pământ* însă, aici, și *munți*, și *inimă a mărilor*, pe stihii le zice, dar cu numele acestora însemnează primejdiile cele nesuferite, și iarăși mie însă mi se pare că aici însemnează mulțimile”.

zis că Apostolii și Mucenicii prin aceasta zic cum că: „Când va ajuta nouă foarte Hristos, niciodată nu ne vom teme, măcar de s-ar cutremura și tot pământul din centrul său cu înfricoșătoare și groaznice clătănări, măcar și munții și dealurile de s-ar smulge din fireasca lor stare și întărire [temelie] și să se arunce în adâncurile mării. Deci dacă nu ne vom teme, dacă astfel s-ar tulbura stihiiile, și lumea s-ar răsturna cu susul în jos, cu atât mai vârtos nu ne vom teme când tiranii și prigonitorii se vor scula asupra noastră și ne vor tiraniza. Pentru aceasta și Pavel a zis: *Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strâmtorarea, sau foamea, sau golătatea, sau primejdia, sau sabia?* (Rom. 8: 36).

3. Sunat-au* și s-au tulburat apele lor, tulburatu-s-au munții, întru tăria Lui.

Prin cuvintele acestea, Apostolii și Mucenicii vor să arate că Dumnezeu, ajutătorul lor, este Atotputernic, pentru că de multe ori apele mărilor lovesc în țărături, și fac mare vuiet, pentru că se umflă și clocotesc din pricina vânturilor celor mari ce cad asupra mării, de multe ori încă și dealuri se clatină din locul lor de cutremurele ce urmează, însă acestea toate se fac cu Atotputernicia lui Dumnezeu, Care, precum zice undeva David: *...Cutremuri chitul mării* (Ps. 64: 7), și: *...Caută spre pământ și-l face pe el de se cutremură* (Ps. 103: 32)¹³⁷. Iar despre mările care sunt mai multe, a zis după obiceiul limbii evreiești, care pe cele la singular le întrebuințează la plural, precum am zis în altă parte. Ori prin *mări* numește osebitele sânuri și noianuri* ale mării, sau largurile mării, precum al celei Ionice, Adriatice și celelalte. Însă nu este fără de vreme a tâlcui și zicerile cele de mai-nainte ale psalmului și după o mai înaltă înțelegere: „Noi, zice, nu ne vom teme când se tulbură pământul, adică tiranii care cugetă cele pământeste și supușii lor, pentru că toți aceștia la începutul propovăduirii se tulburau, de vreme ce se strămuta și se strica religia lor cea de părinți predanisită, nici nu ne vom teme când dealurile intră în mări, adică când demonii cei înalți ca dealurile și mândri intră în săratele și amarele inimi ale oamenilor celor necredincioși, făcându-i pe ei a se sălbătici asupra noastră ca să ne omoare”. Că multe ca acestea au urmat la începutul propovăduirii, precum spun Cartea Faptele Apostolilor¹³⁸ și istoriile

* Făcut-au vuiet mare...

¹³⁷ Pentru aceasta și Hrisostom a zis: „Iar ceea ce zice astfel este că pe toate le scutură (Dumnezeu) și le clatină, așa ușoare și lesnicioase sunt Lui toate, că atât de mare este puterea Lui, zice, că simplu de ar voi a se face, acestea se și fac. Deci cum putem a ne teme, un Stăpân ca Acesta având?”.

* Golfuri și lacuri...

¹³⁸ Pentru aceasta a zis Teodorit că: „Și în Efes, Dimitrie a pornit [ațâțat] toată cetatea, și în Listra și în Derbe același lucru s-a făcut, și iarăși în Filipi, și în Tesalonic, și în Atena, și în Corint, duhurile amăgirii ridicând valurile acestea, și fiind stăpâniți de acestea, oarecari strigau împotriva Sfințiților Apostoli, zicând: *Cei ce au tulburat lumea, aceștia și aici au venit* (Fapte 17: 8; 15. 24). Și Fericitul Avacum mai-nainte a spus acestea, zicând: *Coborât-ai la mare caii Tăi, ape multe tulburând* (Avac. 3: 15). *Cai* însă pe Sfințiții Apostoli i-a povestit că s-au făcut o trăsură dumnezeiască”.

bisericești. Iar apele demonilor, adică slujitorii de idoli, care ca niște ape se purtau într-o parte și într-alta de duhurile amăgirii, și aceștia au răsunat, strigând și îndemnându-se unii pe alții împotriva creștinilor, și s-au tulburat văzând minunile ce le făceau Apostolii și Mucenicii cu puterea cea nebiruită a lui Hristos. S-au tulburat însă și *dealurile*, adică demonii, fiindcă slăbeau și se izgoneau din oameni de către Apostoli și de către Mucenici.

Diapsalma.

4. Pornirile râului veselesc cetatea lui Dumnezeu;

Acum se zic înțelesurile cele ascunse și tainice pentru care se suprascrie psalmul acesta, deoarece *râul* este Hristos, pentru curgerile cele prea dulci ale învățăturilor Lui, care adapă și veselesc sufletele creștinilor, și le aduc spre rodirea faptelor bune, că zice Domnul prin Isaia: *Iată, Eu abat spre dâșii ca un râu de pace* (Is. 66: 12). Iar *pornirile râului* lui Hristos sunt Apostolii care s-au pornit și s-au purces de la El ca să învețe pe oameni. Că: *Mergând, zice, învățați toate neamurile* (Mt. 28: 20). Iar *cetatea lui Dumnezeu* este Biserica și adunarea creștinilor, pentru petrecerea cea iubită lui Dumnezeu ce o au. Deci veselesc Apostolii Biserica și cu viața și cu cuvântul. Se înțelege însă și într-alt chip zicerea aceasta, după Sfântul Vasile, *râu* adică este Duhul Cel Sfânt, iar *pornirile* Lui sunt osebitele daruri prin care Biserica lui Dumnezeu se adapă și se veselește¹³⁹.

¹³⁹ Același însă Vasile: „Prin *cetate a lui Dumnezeu* înțelege toată făptura, de la puterile cele mai presus de lume până la sufletele omenești, care făptură se veselește de revărsarea Sfântului Duh. Că unii socotesc că cetatea este o adunare alcătuită din oameni și care după lege se ocârmuiește. Aceasta socotință se potrivește și cetății celui de sus, Ierusalimului ceresc, care după legea cea cerească se ocârmuiește”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „Veselește dar cetatea cerească a lui Dumnezeu care se alcătuieste din puterile cele mai presus de lume; iar pornirile dumnezeiescului râu sunt adică darurile Duhului Sfânt, potrivit împărțindu-se și dându-se celor vrednici, fiindcă sfânta adunare a duhurilor celor de sus se bucură foarte de mântuirea oamenilor”. Iar altul zice că: „*Râu* este evanghelicul cuvânt care veselește Biserica lui Hristos (La Nichita)”. Iar Hrisostom zice: „*Râu* numește aici îmbelșugarea dăruirii darurilor celor de sus, și arată neoprirea și revărsarea dăruirii, de ca și cum ar zice: «Ca din niște izvoare curg toate bunătățile»”. Iar Ioan Damaschinul zice: „Știi și altă cetate a lui Dumnezeu, pe Preasfânta Fecioară, pe care o au veselit pornirile râului, adică venirea Sfântului Duh mai-nainte curățind pântecul ei”.

sfințit-a lăcașul Său Cel Preaînalt.

Însăși Biserica credincioșilor este și cetate și locaș al lui Dumnezeu, pentru aceasta scris este: *Voi locui întru ei și voi umbla întru ei* (Lev. 26: 12; II Cor. 6: 16). Și iarăși: *Și Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit întru noi* (In. 1: 14¹⁴⁰).

5. Dumnezeu în mijlocul ei

„În mijlocul Bisericii, zice, se află Dumnezeu.” *Că iată, zice, Eu cu voi sunt în toate zilele* (Mt. 28: 20). Și iarăși: *Unde vor fi doi sau trei adunați în numele Meu, Eu acolo sunt în mijlocul lor* (Mt. 18: 20). Deci nu se va clătina Biserica de silniciile văzuților și nevăzuților vrăjmași care se silesc a o răsturna, că Hristos, Mirele ei, a zis: *Porțile iadului nu o vor birui pe ea* (Mt. 16: 18).

și nu se va clătina, ajuta-va ei Dumnezeu dimineța [dis] de dimineță.

„Prea curând, zice, și prea degrab va ajuta Hristos Bisericii Sale întru împrejurările și primejdiile ei.” Că repetarea zicerii *dimineța de dimineță* arată covârșirea grăbirii, și asemănarea [comparația] unei dimineți cu cealaltă dimineță.

6. Tulburatu-s-au neamurile, plecatu-s-au împărățiile, dat-a glasul Său Cel Preaînalt, clătinatu-s-a pământul.

„Când se vestea, zice, de către Apostoli propovăduirea Evangheliei, semănând în lume cunoștința de Dumnezeu, toate neamurile s-au pornit, și unii alergau la credința lui Hristos, iar alții o prigoneau, iar împărățiile lumii, care vrăjmășeau Biserica, s-au biruit în sfârșit de Dânsa, ori pentru că au obosit, ori pentru că s-au plecat și s-au supus ei, primind credința lui Hristos, fiindcă și una și alta s-au făcut prin multe și osebite cetăți, iar prin zicerea *dat-a glasul său Cel preaînalt* a arătat David puterea cea mare a lui Dumnezeu, că Dumnezeu numai ce zice și îndată se cutremură pământul, precum a zis și în altă parte: *Cel ce caută spre pământ și-l face pe el de se cutremură* (Ps. 103: 32)¹⁴¹. Însă cuvintele cele de

¹⁴⁰ Marele Vasile a zis că lăcașul lui Dumnezeu cel de Dumnezeu purtător (adică dumnezeiește ipostasiat) este Trupul [lit. Carnea] lui Hristos, care s-a sfințit prin unirea cu Dumnezeu. Iar Damaschinul a zis că Fecioara este cea pe care Cel preaînalt al Său locaș o a pus, și a sfințit-o, în mijlocul ei sălășluindu-Se, și neclătinat L-a arătat, semnele fecioriei ei, nestrămutându-se și neclătinându-se.”

¹⁴¹ Pentru aceasta, Hrisostom a zis: „...Ca și cum ar zice cineva: «Cu un singur glas a avut cetățile». Cu grai gros și mai omenește zis este că Dumnezeu nu biruiește cu glasul și

acest fel s-au zis despre Dumnezeu pornind de la metafora și asemănarea cu oamenii care poruncesc să fie pedepsiți oarecari răi, ori de la asemănarea cu acei oameni ce se uită spre alții cu mânie. Ori și în alt fel se înțelege, că Dumnezeu a dat lumii glasul Său prin Evanghelie, și auzind îndată toți oamenii, împreună s-au pornit, precum mai-nainte am zis. Iar după Hrisostom, prin *pământ* trebuie să înțelegem pe cei ce locuiesc pe pământ, după zicerea *în tot pământul era o singură limbă* (Fac. 11: 1).¹⁴²

7. Domnul puterilor este cu noi, sprijinitorul nostru, Dumnezeul lui Iacov.

Aceste cuvinte le zice Biserica creștinilor, împuternicind prin ele pe fiii Săi și îmbărbătându-i. În potrivită vreme a pomenit aici David de Iacov, pentru că și pe Iacov, vrăjmășit de fratele său Isav, și de unchiul său Laban și de mulți alții, l-a izbăvit Dumnezeu, dar și pentru că Iacov a fost cel dintâi care a proorocit pentru chemarea neamurilor, zicând: *Nu va lipsi stăpânitor din Iuda, și povățuitor din coapsele lui până ce vor veni cele gătite Lui, și Acela va fi așteptarea neamurilor* (Fac. 49: 10)¹⁴³, a căror prefacere o proorocește aici David (după Teodorit).

Diapsalma.

cu răcnitul, ci cu singură mișcarea și voința, dar însă de la cele mai groase ridicându-l pe el (pe Prooroc), mai înalte decât altele a aflat zicerea. Preafrumoasă este însă și potrivirea ce o face la zicerea aceasta Marele Vasile, asemănând Biserica lui Dumnezeu cu o cetate ce ar fi înconjurată de multe neamuri și de împărați, iar pe Domnul asemănându-L cu un puternic voievod oștenesc, Care cu singur glasul Său cel tare a stricat poliorchia (înconjurarea cetății), Care risipește neamurile și întoarce pe împărați în fugă, iar din fuga aceea se năștea tulburare și vuiet prin toate cetățile și satele pe unde treceau ei”.

¹⁴² Zice însă și Teodorit: „Cu adevărul și cu mărturisirea lucrurilor, și cu facerile de minuni cele de tot felul, întrebuițându-le Dumnezeu oarecum ca pe un glas, pe a Sa înălțime o a arătat neamurilor, și de temere a umplut sufletele lor”.

¹⁴³ Zice însă Hrisostom: „Și bine a numit pe îngeri *puteri*, tăria lor arătând-o, precum și în altă parte: *cei puternici întru tărie care fac cuvântul Său* (Ps. 102: 20). Dar dacă, deși este puternic, n-ar voi să întindă nouă mână de ajutor? Dar pentru aceasta a adăugat *sprijinitorul nostru*, drept care și voiește și poate”. Iar Chiril zice: „Cu noi a fost Domnul puterilor când S-a făcut ca noi, chip de rob luând, că pentru aceasta S-a numit și Emanuel, care se tâlcuiește «cu noi este Dumnezeu»”.

8. Veniți și vedeți lucrurile lui Dumnezeu, minunile pe care le-a pus pe pământ,

Prin cuvintele acestea cheamă Proorocul David pe cei mai ascuțiți la minte, și pe cei ce pot pricepe mai bine decât ceilalți, iar *lucruri* numește isprăvile Evangheliei, pe care le-a numit și *minuni*: „Că acestea, zice, sunt minunile pe care le-a făcut Dumnezeu pe pământ, ca prin acestea să propovăduiască puterea cea negrăită a Dumnezeirii Sale, fiindcă acestea nu s-au făcut după [urmând] legile firii, pentru că necărturarii Apostoli și pescari biruiau pe dascăli și pe filosofi – cei puțini biruiau toată lumea, cei goi*, pe cei înarmați; cei săraci, pe împărați; cei muritori și văzuți, pe dracii cei nemuritori și nevăzuți.

stricând războaie până la marginile pământului.

Când S-a născut Iisus, au încetat războaiele pe care neamurile le aveau între ele, fiindcă s-au îngrădit într-o singură Roma, monarhia cea peste toate neamurile: *Că a ieșit, zice, poruncă de la Cezarul August să se scrie toată lumea cea locuită* (Lc. 2: 1). Și dar după ce a urmat o astfel de pace adâncă în lume, apoi netrebnice s-au făcut armele, deoarece oamenii au încetat de la războaie, și s-au dat la lucrarea pământului și la alte meșteșuguri, de unde și Isaia, însemnând, zicea: *Și își vor preface săbiile lor în pluguri și lăncile lor în cosoare¹⁴⁴, și nu va ridica sabia vreun neam asupra altuia, și nici nu se vor învăța a se ostăși* (Is. 2: 4). Vezi însă, o cititorule, puterea ce o are zicerea *stricând*, deoarece, mai-nainte de Hristos, războaiele stricau, adică omorau oamenii. Hristos însă înseși războaiele le-a stricat, și fiindcă ele stricau, pentru aceasta, dimpotrivă, Hristos pe dânsle le-a stricat, adică desăvârșit le-a stins.

9. Arcul va sfărâma și va frânge arma, și pavezele le va arde cu foc.

Toate acestea s-au făcut și după istorie și după slovă, precum scrie Iezechiel, zicând: *Atunci cei ce locuiesc cetățile lui Israel vor ieși și vor aprinde foc, vor arde armele, scuturile, pavezele, arcurile, săgețile; lăncile și sulile; șapte ani le*

* Lipsiți de apărare lumească, fără arme lumești.

¹⁴⁴ Se scrie zibină [ζιβύνα] și este un mazdrac [suliță sau lance lungă] făcut tot din fier, după Lexiconul Barinon. Acestea însă tâlcuindu-le, Marele Vasile zice: „Drept aceea, sabia cea stricătoare o a alcătuit a fi sămânță făcătoare de viață care se face înțelepciune în sufletele cele cuvântătoare... Iar zibina, adică mazdracul, care de departe împunge și împinge, l-a prefăcut în lucru aducător de apropiere și cuminecare și împreună-țitor, că astfel sunt secerile: aduc pe cele împrăștiate și le împărtășesc de un [leagă într-un] mănunchi, împreună legând spicele (În *Tâlcuirea la Isaia*).

vor arde (Iez. 39: 9). *Armă* numește David aici sabia și orice altă armă care este de-aproape luptătoare, adică cu care se luptă cineva de-aproape cu vrăjmașii săi. Cu dreptate însă dă [atribuie] David lui Dumnezeu plinirea isprăvii acesteia, de vreme ce prin puterea și ajutorul lui Dumnezeu s-a făcut.

10. Îndeletniciți-vă* și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu;

„Încetați, zice, de la dese războaie cele văzute și cele nevăzute, și atunci veți cunoaște că Eu sunt chiar cu adevărat Dumnezeu din semnele și minunile cele ce se fac prin puterea Evangheliei.”¹⁴⁵

* *σκολάσατε* de la *σκολάζω*. Verbul a fost tradus fie prin *opriți-vă*, fie prin *îndeletniciți-vă*, fapt care face îndemnul cu atât mai interesant. Ideea sugerată de verb, sau de îndemn, e aceea ca omul să se oprească - cum tâlcuiește Sfântul Maxim mai jos - de la păcat și să se îndeletnicească sau să se preocupe prin nevointă de lucrarea virtuților. Verbul mai este folosit la unii Sfinți Părinți și în sensul de a te elibera sau ridica din deșertăciunile acestei lumi. Cu alte cuvinte, „opriți-vă, lăsați deșertăciunile lumii, și îndeletniciți-vă prin nevointă întru cunoașterea lui Dumnezeu”.

¹⁴⁵ Iar Marele Vasile zice: „Se cuvine dar a înceta de la osârdiile cele către bogăție, de la pofta cea către slava această deșartă, de la îndulcirile cele către câștigare, de la zavistie și de la toată răutatea cea către aproapele nostru, ca liniștit fiind sufletul nostru și de nici o patimă tulburat, ca în oarecare oglindă să se facă lumina [strălucirea] lui Dumnezeu cea curată și neacoperită de întuneric”. Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Șase sunt îndeletnicirile, ori liniștirile, pe care isprăvindu-le [de vom trage folos din ele], putem cunoaște pe Dumnezeu: 1) [oprirea de la] lucrarea și fapta păcatului; 2) [îndeletnicirea cu] înfrânarea; 3) chipul amestecării celor [oprirea de la amestecarea cu cei] ce viețuiesc fără de pază; 4) [oprirea de la] iscusința cea întorcătoare dinspre viața cea după Dumnezeu; 5) [oprirea de la] avuția cea prihănită și care răspândește mintea spre multe; 6) a nu avea cu totul nici o voie proprie, și aceasta este supunerea cea adevărată după Dumnezeu”. Această împărțire nu poate decât să ne dumirească într-un fel, cu toate că cercetarea originalului dovedește o traducere foarte bună a Mitropolitului Veniamin. Sfântul Maxim tâlcuiește acest verset în „Întrebări, nedumeriri și răspunsuri” din *Filocalia*, Vol. II, Întrebarea 45, care cere a se tâlcui versetul de față: „Sunt șase opriri, pe care însușindu-ni-le putem cunoaște pe Dumnezeu. **Prima** e de la săvârșirea păcatului; **a doua**, de la hrana care ne aprinde; **a treia**, de la amestecul cu cei ce viețuiesc fără strajă; **a patra**, de la îndeletnicirea care ne depărtează de la viața cea după Dumnezeu; **a cincea**, de la avuția cea vrednică de osândă, care trage mintea spre multe; **a șasea** înseamnă a nu mai avea peste tot o voie proprie. Aceasta este lepădarea și ascultarea cea adevărată și după Dumnezeu”. Zice însă și Sinesie Cireneul: „Dar prea mare bunătate este îndeletnicirea (sau liniștirea), pe care cineva ar putea-o asemui cu o țarină aducătoare de tot rodul, că toate bunătățile le aduce în sufletul filosofului”.

Înălța-Mă-voi întru neamuri, Înălța-Mă-voi pe pământ.

„Mare fiind Eu, zice, după fire, mare Mă voi socoti și între neamuri prin minunile ce le voi face. Că în cer adică toate netrupeștile puteri ale îngerilor știu această înălțime a Mea și pe pământ, peste tot adică.”¹⁴⁶

11. Domnul puterilor cu noi, Sprijinitorul nostru, Dumnezeuul lui Iacov.

Aici iarăși repetă însăși glăsuirea cea de îmbărbătare pe care o a zis mai sus Biserica spre o creștere mai mare a bărbăției și a mării însuflețiri* de ca și cum ar încăleca și ar călca cu aceasta pe vrăjmașii Săi cei văzuți și nevăzuți.

¹⁴⁶ Iar altul zice: „Fiindcă urma a se înălța Domnul pentru noi pe Cruce, și a primi înălțare pentru tot pământul, pentru aceasta, pe a Sa patimă însemnând-o, zice: *Înălța-Mă-voi întru neamuri* și celelalte (La Nichita)”. Iar Origen zice: „...Iar *Înălța-Mă-voi* este glas al lui Dumnezeu care zice acestea după ce se vor strica războaiele cele până la marginile pământului, și se va zdrobi arcul și se va frânge arna”.

* μεγαλοψυχία = mărime de suflet, însuflețire mare, puternică.

Catisma a șaptea

PSALMUL 46

Întru sfârșit, pentru fiii lui Core.

Intru sfârșit adică se suprascrive psalmul acesta pentru că proorociile care se cuprind în el privesc la sfârșit, precum de multe ori am spus. Și aceasta încă proorocește: nebiruita putere a evangheliceștii propovăduiri. Iar *pentru fiii lui Core* am tâlcuit la psalmul de mai sus, fiindcă și acela asemenea cu acesta se suprascrive; nici un înțeles în psalmul acesta nu este ascuns, ci toate înțelesurile sunt arătate [limpezi] și lesne de priceput. Însă dinspre fața Apostolilor proorocește David psalmul - după Atanasie, Chiril și Teodorit - care sporind întru propovăduire, și pe mulți la credință întorcându-i, de multa lor bucurie porunca neamurilor să se bucure și ele, la care de Mântuitorul Hristos au fost trimiși; să se bucure însă, pentru că și ele s-au făcut moștenire a lui Dumnezeu.

1. Toate neamurile bateți din palme;

Lovirea în palme este semn al unei covârșitoare bucurii, deci din semnul acesta arată aici David lucrul cel însemnat, adică bucuria sufletului, că poruncește, după Hrisostom, nu ca simțitoare și trupește să bată din palme, ci ca să se bucure sufletește și duhovnicește, pentru că s-au învrednicit a avea Stăpân ca acesta, Atotputernic și iubitor de oameni¹¹⁶.

strigați lui Dumnezeu cu glas de bucurie.

Strigați acesta și aici este metaforic, în loc de „cântați lui Dumnezeu cântare de biruință”, că *strigarea* este chiar glasul cel fără articulații al celor ce răcnesc în război [și] care înspăimântă pe vrăjmașii cei ce atunci se biruiesc, iar *glas de*

¹¹⁶ Altul zice: „Zicerea *bateți din palme* este în loc de „iscusiți-vă la fapte bune”; că *mânile* de multe ori s-au zis în loc de fapte: că [de ca și cum ar zice] „virtuți cu virtuți unind, faceți sunet [κρότον = sunetul bătăilor din palme]”, adică „unirea [συμφωνία] puterilor celor lucrătoare”. Iar Teodorit zice: „Semn al biruinței este răsunarea și strigarea cu glas de biruință”.

bucurie este glasul cel plin de veselie. După urmare însă, David aduce și pricina pentru care zice acestea¹¹⁷.

2. Că Domnul este Preaînalt, înfricoșător, Împărat mare peste tot pământul.

„Pentru aceasta, zice, v-am zis mai sus să vă bucurați, pentru că Hristos este *Preaînalt* după Dumnezeuire, este *înfricoșător* de la semnele și minunile cele înfricoșătoare ce le face în toate zilele, prin al Cărui singur nume bate și gonește pe draci și vindecă bolile, și *Acesta este Împărat mare peste tot pământul*, fiindcă Hristos a câștigat moștenire și popor în toate părțile pământului, prin voi, Apostolii Săi.” Iar *Împărat mare* s-a numit Hristos după asemănarea muritorilor împărați ai lumii care sunt mici și simpli, și împărătesc peste mici și simpli¹¹⁸.

3. Supus-a nouă popoare,

Popoare aici numesc Apostolii pe cei dintre iudei, fiindcă ei mai întâi au crezut în Hristos: trei mii, și cinci mii, precum arată Faptele, care, lepădând vrajba ce o aveau asupra lui Hristos, au năzuit [alergat] la Apostoli și s-au botezat îndată după coborârea Sfântului Duh, adică mai-nainte de a ieși Apostolii din Ierusalim și a se duce departe la neamuri¹¹⁹.

¹¹⁷ Pentru aceasta și Hrisostom a zis: „Tot lucrul lui Hristos a fost că acest cumplit război El l-a stricat, legând pe cel tare (cf. Mc. 3: 27) și răpind lucrurile lui... Pentru aceasta și strigăm toți, nu printr-un glas neînsemnat, ci foarte însemnat: *Unde-ți este, moarte, boldul tău? Unde-ți este biruința ta?* (I Cor. 15: 55). Strigați dar lui Dumnezeu, Lui înălțați mulțumirea, Lui, biruința, Lui, isprava, [căci] n-a fost omenesc războiul, nici simțitoare lupta”.

¹¹⁸ Zice însă Hrisostom: „Cum nu este dar *Împărat mare* Cel ce pe niște săraci, pescari, necărturari, țărani, unsprezece la număr, neînsemnați, necetățeni [fără a aparține unei țări anume; proscriși], decât peștii mai fără de glas, într-o singură haină, desculți și goi i-a trimis pretutindeni în toată lumea și, ca din poruncă, pe toți i-a luat? Aceasta cu adevărat Îl arată de mare Împărat, când lumea din rătăcire o a izbăvit, și tirania Diavolului o a stricat, ...nu într-o slugă își are tăria stăpânirii, nici în formă și în haine, ci în fire, că *Eu*, zice, *spre aceasta M-am născut* (In. 18: 37). Acesta este Împărat mare, Cel ce nu are cinstea agonisită, Cel ce de nimeni nu are trebuință ca să fie împărat, Cel ce face toate câte le voiește, că, *mergând*, zice, *învățați toate neamurile* (Mt. 28: 19), și cuvântul s-a făcut lucru [ἐργον; aici: s-a împlinit, a lucrat]”.

¹¹⁹ Unde Hrisostom cu mirare a strigat: „O, minune! Pe răstignitorii aceștia i-a făcut închinători, pe ocărători, pe hulitori, pe cei aplecați către pietre [idolatri], pe aceștia i-a învățat a aduce și suflețe, după a Sa socotință, că nu a fost ispravă a Apostolilor, ci a Aceluia ce făcea cale înaintea lor și mișca sufletele lor”. Zice însă și Teodorit: „Este cu putință dar și ochilor a vedea adevărul proorociei, că se poate a fi văzută de credincioșii

și neamuri sub picioarele noastre.

„A supus Hristos, zic Apostolii, sub picioarele noastre pe cei ce din neamuri au crezut.” Că aceia, cu fierbințeală căzând la picioarele Apostolilor, le sărutau urmele cu evlavie¹²⁰.

4. Ales-a nouă moștenirea Sa,

„Prin noi, zice, iconomii Bisericii Sale, Și-a ales Hristos pe aceia ce s-au făcut vrednici din neamuri spre moștenirea Sa, după zicerea: *Voi da Ție neamurile moștenirea Ta* (Ps. 2: 8). Că pe aceștia, prin noi, Apostolii, ca prin niște voievozi [strategi] de oști, Împăratul Acesta mare Și-a adunat Luiși oșteni.”

frumusețea lui Iacov pe care o a iubit.

„Nu numai pe cei de mai sus iudei, zice, și din neamuri a ales Hristos prin noi, Apostolii Săi, ci și pe cei mai trebnici [folositori] și mai vrednici de laudă din neamul lui Iacov, că pe aceștia i-a numit *frumusețe*, adică pe cei buni și împodobiți cu fapte bune.” Și mai sus, cu adevărat, întâi pe iudei i-a rânduit, fiindcă ei, mai întâi, după înviere au crezut în Hristos, iar aici a făcut dimpotrivă, punând pe iudei după neamuri, pentru că din neamuri credeau în toate zilele mulți oameni, iar din iudei puțini au crezut, încât, asemănându-se iudeii cei ce au crezut cu credincioșii cei din neamuri, erau doar o mică parte¹²¹.

Diapsalma.

din toate neamurile, căzând înaintea raclelor celor apostolești, și cu mult dor laudând puțina lor țărână, încât, după cuvântul acesta, Apostolii pot vedea și cânta aceasta: *Supus-a nouă popoare, și neamuri sub picioarele noastre...* Iar Simmah a zis în loc de *popoare* împărați.

¹²⁰ Iar Marele Atanasie, *popoare și neamuri* pe Satana și pe puterile viclene cele cu dânsul, le zice a fi, despre care zicea Mântuitorul: *Iată, am dat vouă putere a călca peste șerpi și peste scorpii* (Lc. 10: 19), că neamurile dracilor le-au supus picioarelor Apostolilor.

¹²¹ Zice însă Eusebie. „Biserica aceasta din neamuri dar, alegând-o, o a împărțit nouă, Apostolilor Săi, că aleasă este Aceasta, întemeiată fiind după alegere din toate neamurile, și nu după moștenirea neamului, precum dar, la poporul cel de mai-nainte, pământul făgăduinței prin sorti s-a împărțit cei ce erau cu Isus al lui Navi, scoțând dintr-însul pe locuitorii cei de mai-nainte, în același chip și propovăduitorii Împărăției lui Dumnezeu, toată lumea stăpânind-o, o au moștenit, [adică] pe popoarele cele mai-nainte zise, pe cei văzuți și nevăzuți vrăjmași gonindu-i”.

5. Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiță.

Cu aceste cuvinte proorocește David Înălțarea Mântuitorului Hristos la ceruri, precum am însemnat și în Psalmul 23: 7¹²². Iar *strigare* și *glas de trâmbiță* aici zice [numește] glasurile îngerilor care mergeau înainte întru înălțarea lui Hristos; *strigare* adică, pentru zicerea: *Domnul cel tare și puternic, Domnul cel tare în război* (Ps. 23: 8), care cuvinte le zic aici îngerii întru înălțare, precum se scrie în Psalmul 33, că cuvintele acestea ale îngerilor sunt [zise către] Hristos, cântare de biruință, fiindcă și *strigarea* laudă de biruință este, precum am zis mai sus; iar *glas de trâmbiță* zic cuvintele acestea, adică *ridicați, căpetenii, porțile voastre* și celelalte, pe care le zic îngerii care mergeau înainte întru înălțare, dând de știre celor de mai sus ca să deschidă porțile să treacă Împăratul, precum se scrie și în mai-nainte-zisul Psalm 33. Precum și *trâmbița*, strigând înainte, dă de știre popoarelor să gătească drumurile ca să treacă Împăratul când se întoarce de la război. Ori și după alt chip, a zis *strigare* și *glas de trâmbiță* glasurile îngerilor, ca adică să audă curat și împrejur glasurile acestea în toate marginile lumii prin mijlocirea învățaturii Apostolilor, precum tâlcuiesc Hrisostom și Teodorit.

¹²² Iar Hrisostom zice: „Nu a zis «S-a ridicat», ci *suitu-S-a*, arătând că nu altcineva, ducându-L de mână, S-a suit, ci Însuși făcând această cale, că Ilie adică de altă putere se ducea [era purtat], iar Cel Unul-Născut cu a Sa putere S-a suit. Pentru aceasta dar, și Luca zicea: *Și erau privind (Apostolii) când Se ducea El de la dânșii la cer*. [deci] nu a zis „luându-Se El în sus”, nici „purtându-Se”, că însușită a Sa călătorie era ceea ce se făcea [căci El călătorea cu de la Sine putere], și dacă mai-nainte de cruce Se purta pe deasupra apelor, încă îmbrăcat cu trup pătimitor, și greu fiind, ce mirare este dacă, după ce a luat trup neputincios, tăia văzduhul înălțându-Se? Iar zicerea *întru strigare* se tâlmăcește că „întru biruință s-a suit, biruind moartea și jos aruncând păcatul”, iar cea *întru glas de trâmbiță* același lucru îl însemnează, adică „întru biruință desăvârșită”. Și nu ar greși cineva zicând *trâmbiță* gurile Apostolilor. Dar pentru ce nu a zis în glas de multe trâmbițe, ci la singular? Petrecerea cea de un suflet a Apostolilor însemnând-o, și trâmbița nu chemând la război, laudele cele de biruință se bine-vesteau”. Iar altul zice: „Poate că *strigarea* și *trâmbița* pe ceea ce s-a făcut între puterile cele de sus, ca oarecare sunet vestit, a fost arătarea dumnezeiescului Duh, fiind pentru Dumnezeu Cel ce se vedea în fire de om (La Nichita)”. Iar Pavel zice: *Zicerea însă suitu-S-a ce este, fără numai că și S-a coborât mai-nainte în părțile cele mai de jos ale pământului? Acesta Ce S-a coborât este și Cel ce S-a suit mai presus de toate cerurile ca să plinească toate* (Ef. 4: 10).

6. Cântați Dumnezeului nostru, cântați; cântați Împăratului nostru, cântați.

După ce David a povestit mai sus din partea Apostolilor isprăvile cele mari pe care le-a făcut Hristos, acum cheamă lumea spre a bine-lăuda pe Hristos cu multă sânguință, că pe această sânguință o arată repetarea zicerii *cântați* (după Hrisostom). Iar *cântați* a zis în loc de „dulce cântați” cu glas și slavosloviți pe Hristos”. Iar apoi spune pricina.

7. Că este Împărat a tot pământul Dumnezeu; cântați cu înțelegere.

„Dulce cântați, zice, lui Hristos, pentru că El este Dumnezeu și Împărat a tot pământul, precum Însuși a zis: *Mi S-a dat toată puterea în cer și pe pământ* (Mt. 28: 19), cântați însă nu simplu cu singură limba, ci și cu mintea, socotind și înțelegând Cărui Stăpân cântați și pentru ce fel de mari și minunate isprăvi ale Lui.”⁸

8. Împărățit-a Dumnezeu peste neamuri,

Și mai-nainte de iconomia întrupării împărăția Hristos peste oameni, fiindcă era Ziditorul lor, și fără de a voi ei, acum însă, după înomenirea Sa, împărățește peste ei, fiind slobozitor al lor cu însăși voia lor. Și fiindcă Hristos este îndoit – Dumnezeu și om –, mai-nainte de înomenire avea Împărăția ca Dumnezeu, iar după Învierea din morți o a luat și ca om, că atunci a zis: *Mi S-a dat toată puterea în cer și pe pământ* (Mt. 28: 19). Iar *întru neamuri* (întru toate adică) a împărățit Hristos, fiindcă mulți au crezut dintre toate neamurile, iar în unele locuri adică a crezut tot neamul ce se afla acolo, iar într-altele a crezut numai o jumătate de neam, iar în altele numai o parte din cei ce se aflau acolo, că *în tot pământul a ieșit vestirea* Apostolilor (cf. Ps. 18: 5).

* μελωδῆσατε = melodios, viersuitor.

⁸ Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Ceea ce este la mâncări calitatea fiecărei mâncări, aceasta este la graiurile Sfintei Scripturi înțelesul, că *gâtlejul*, zice (Iov), *gustă mâncările, iar mintea deslușește graiurile* (Iov. 12: 11). De se va așeza dar cineva așa cu sufletul la puterea fiecărui grai, precum se unește cu gustul la calitatea fiecărei mâncări, a plinit porunca ce zice: *Cântați cu înțelegere*”. Iar Hrisostom zice: „Mi se pare că și altceva se însemnează prin zicerea *cu înțelegere* – a nu cânta numai cu glasul, ci și cu faptele, nu numai cu limba, ci și cu viața”. Și Teodorit încă zice: „Bine încă a pus și zicerea *cântați cu înțelegere*, învățând a nu grăi numai cu limba, ci și mintea o a deștepta spre înțelegerea celor ce se zic”.

Dumnezeu șade pe scaunul cel sfânt al Său.

Scaunul cu adevărat este semn de Împărăție, iar *șederea pe scaun* este semn de adevărire și de siguranță. Zice dar David că Hristos este încredințat și sigur întru Împărăția Sa, după zicerea lui Pavel: *A șezut de-a dreapta scaunului măririi întru cele înalte* (Evr. 8: 1). Iar *sfânt* numește scaunul lui Hristos ca pe un curat de toată căutarea în față [lipsit de părtinire, nepărtinitor] și nedreptatea și nesmintit în toate hotărârile date de El.

9. Boierii popoarelor s-au adunat cu Dumnezeul lui Avraam,

Cu aceste cuvinte arată David puterea evangheliceștii propovăduiri: cum a biruit aceasta adică și a supus nu numai țărani și oameni simpli, ci și împărați și ighemoni, și boieri, fiindcă și aceștia toți împreună s-au adunat cu Hristos, parte a lui Hristos și moștenire a Lui făcându-se⁹. Iar *Dumnezeu al lui Avraam* a zis pentru ca să arate că Hristos, după Dumnezeire, era Dumnezeu și al lui Avraam, și al strănepoților lui Avraam, și Acesta Unul și Același punător [dătător] de lege al celui Vechi și al celui Nou Testament.

că ai lui Dumnezeu sunt; cei puternici ai pământului foarte s-au înălțat pe pământ.

„Împreună s-au adunat, zice, cu Hristos, boierii și ighemonii cei de mai sus, pentru că Apostolii lui Hristos (că pe aceștia i-a numit *puternici* ai lui Dumnezeu, după Hrisostom și Teodorit). Aceștia, zic, fiind întăriți de puterea Sfântului Duh, au biruit și pe draci, și pe tirani, pentru aceasta s-au înălțat și s-au sculat deasupra pământului, adică s-au făcut mai presus decât toate lucrurile pământești, și nici de îndulcirile lumii nu s-au prins, nici de durerile și scârbele ei.”¹⁰

⁹ Iar altul zice: „Asemenea este aceasta cu zicerea: *Veți ședea pe douăsprezece scaune, judecând pe cele douăsprezece seminții ale lui Israil* (Mt. 19: 28), că *boieri ai poporului* s-au pus Sfînții Săi Apostoli”. Iar Teodorit zice: „Sfârșit au luat făgăduințele cele către Patriarhul Avraam, că Domnul tuturor făgăduia ca întru seminția Lui să se blagoslovească toate neamurile, deci și acestea, și boierii acestora, părinteștii lor dumnezei părăsindu-i, cu Dumnezeul lui Avraam împreună se adună, și pe Acesta, al lor Dumnezeu Îl numesc, slujitori însă ai chemării acestora dumnezeieștii Apostoli fiind, prin facerea minunilor au adevărit înălțimea cuvântării de Dumnezeu [θεολογιασ]”.

¹⁰ Unde și Marele Vasile, tâlcuind zicerea aceasta a lui Isaia - *Cel ce a întărit pământul și cele dintr-însul, și a dat suflare poporului celui de pe dânsul, și Duh celor ce calcă pe dânsul* (Is. 42: 5) -, zice că: „Cei ce calcă cele pământești și se fac mai presus de dânsele se mărturisesc că sunt vrednici de darul Sfântului Duh (cap. 32, *Despre Sfântul Duh*)”. Iar

PSALMUL 47

Psalmul de cântare fiilor lui Core, la a doua a Sâmbetei.

ce vrea să zică adică *psalm de cântare*, am zis mai-nainte, în *Precuvântarea* cărții (la Capitolul 9), unde am tâlcut și ce însemnează aceasta. Iar despre *fiii lui Core* în capitolul 5. Iar *a doua a sâmbetei* însemnează ziua întru care s-a cântat psalmul acesta. Cuprinde însă psalmul acesta mulțumiri dinspre fața iudeilor, care s-au izbăvit din robia Babilonului și s-au întors iarăși în patria lor, Ierusalim. Se potrivește însă acesta și la creștinii care, slobozindu-se din robia idolilor și a demonilor, s-au întors întru cunoștința de Dumnezeu¹¹.

1. Mare este Domnul și lăudat foarte

„Mare, zice, este Domnul, după puterea și înțelepciunea și bunătatea Sa¹². Și mult vrednic, iar mai ales, cuvenit a se lăuda pentru lucrurile cele minunate pe

Teofilact al Bulgariei, tâlcuind această zicere a lui Avacum - *voi sta pe straja mea* (Avacum 2: 1) -, zice: „Este obicei al sfinților, de voiesc a se învăța ceva de la Dumnezeu, ca toată străjuirea [strădania] în a-și păzi inima lor dinspre lumeștile graiuri către Dumnezeu singur a le plini, și a se sui oarecum pe oarecare piatră cu înălțimea minții, că Dumnezeu caută inimi înalte, precum și David zice: *Cei puternici ai pământului foarte s-au înălțat pe pământ*. Și iarăși: *Unii vulturi spre cele înalte zboară* (Iov. 5: 7)”.

¹¹ Iar Atanasie zice că psalmul acesta se cântă și dinspre fața Apostolilor, povestind ei prigoanele ce au suferit prin propovăduire și biruințele pe care le-au făcut ei.

¹² Iar dumnezeiescul Dionisie zice: „*Mare* se numește Dumnezeu, după osebita Sa mărimă, că tuturor celor mari ai Săi le-o împarte, și este decât toată mărimea, dinafară covârșind [revărsându-Se dincolo de toate marginile], și mai presus întinzându-Se, toate locurile covârșindu-le, toate numerele covârșindu-le, toată nemărginirea întrecând-o, după firea Sa cea mai presus de plinătate și de lucrarea cea mare [μεγαλοεργόν], și după izvorătoarele Sale daruri”. Iar Hrisostom zice: „Că *mare este*, spune, iar cât, încă nu, că aceasta nimeni nu o știe”. Iar altul zice: „Că *este mare* să înțelegi uitându-te le cer, adunând împreună și toată podoaba Lui, după Isaia, care zice: *Ridicați ochii voștri și vedeți: Cine a arătat toate acesta?* (Is. 40: 26). Că din mărimea și frumusețea zidurilor, anagogic se privește cu mintea Făcătorul lor; ...*mare* însă și ca Unul Ce S-a născut din Marele Dumnezeu și Părintele. Că a zis: *Tatăl, Cel ce Mi-a dat Mie toate* (In. 11: 27)(La Nichita)”. Iar dumnezeiescul Augustin, la capitolul 26 al *Cugetărilor* sale, zice: „*Mare este* Domnul, că putere este El, necuprinsă cu mintea, cu totul neavând trebuință de limbă să-L laude, mână pentru El să scrie; și în cugetări mai dumnezeiești gândul credincioșilor cu totul îndeletnicindu-se... Că prea cu dreptate este [se cuvine cu adevărat] ca Ziditorul să fie lăudat de zidirea Sa, că El ne-a făcut pe noi, și măcar că de laudele noastre nicicum nu are trebuință”.

care le-a făcut întru noi, fiindcă noi eram uitați pentru robirea cea de mulți ani, și în chip minunat ne-a chemat înapoi dintr-înșea, și am sporit cu iubirea de oameni a Domnului.”

În cetatea Dumnezeului nostru, în muntele cel sfânt al Lui.

„Vrednic este, zice, a se lăuda Domnul în cetatea Ierusalimului care Îl cunoaște

de Dumnezeu adevărat, pentru că cei ce nu cunosc pe Dumnezeu nici nu-L laudă. Iar după ce a zis *cetatea Dumnezeului nostru*, și-a adus aminte de muntele Sion, deoarece acesta este unit cu cetatea Ierusalimului pentru multa apropiere ce o au, că de multe ori și prin singur muntele acesta numește David toată cetatea Ierusalimului, zicând: *Ales-a Domnul Sionul* (Ps. 131: 13). Se înțelege însă prin *cetatea lui Dumnezeu* și Biserica creștinilor, întru care se crede că locuiește Dumnezeu. Aceeași Biserică este și *munte sfânt*, fiind mai presus de toată mârșava răutate, și-și întinde cugetarea sa și petrece în cer.”

2. Cu bucurie bine-înșădăcinat a tot pământul,

Aici iarăși se înțelege zicerea pe dinafară: *în munte* adică *mare* este Domnul în muntele cel bine-înșădăcinat și întărit, care munte, așa bine-înșădăcinat, este bucurie și veselie a tot pământul. Și înțelege iarăși Muntele Sion. Iar la zicerea *înșădăcinat* trebuie să-i punem virgulă, adică curmare, și apoi să citim aceasta: *Cu bucurie*¹³.

¹³ Și bucurie a toată lumea s-a făcut Muntele Sionului, fiindcă, după Hrisostom, acela este izvorul bunei cinstiri de Dumnezeu, că învățătoria [*διδασκαλεῖον* = școala] pământului era atunci Ierusalimul, și cei ce voiau a dobândi bucurie și a se îmbunătăți, și a se împodobi de acolo învățau cele trebuincioase, iar de voiești a o lua aceasta și după o înaltă înțelegere [anagogic], vei vedea adevărul lucrurilor, că de acolo bucuria s-a făcut în toate părțile lumii, de acolo veselia și bucuria și mângâierea, de acolo izvoarele filosofiei, unde Hristos S-a răstignit, de unde Apostolii s-au pornit. [Cred că este de prisos a mai întări zicând că orice biserică ortodoxă - ba poate și locul în care este așezată, dacă ne gândim la Ierusalim - este un Ierusalim unde Hristos Se răstignește și înviază la fiecare dumnezeiască Liturghie. Din Liturghie și din slujbe în general vine „bucuria și veselia”, în care biserică (sau localitate), El - și cei ce sunt în El, care se identifică cu El și care se umplu de El prin Sfintele Taine - este (sunt) în continuare ucis(și) de co-naționalii Lui și de „romanii” acestei lumi, sau cei gândiți, dar veselia și bucuria de care se vorbește mai sus nu ne vor veni decât dacă dăm un sens amărăciunii, răutății ce ne-o arată ucigașii sau prigonitorii noștri, cei ce ne chinuiesc în osebite feluri, precum și pe Hristos oarecând, Care pe toate le-a îndurat, dar Care, paradoxal, întru sfârșit, pe toate le-a stăpânit.]

munții Sionului, coastele crivățului [de miazănoapte], cetatea Împăratului Celui mare.

Lucrul cel ce este împrejur alături cu mine, acela poate a se zice și „coasta mea”, pentru că cel de alături [locul cu pricina], în partea de alături de află. Căci și Muntele Sion, adică Ierusalimul, nu se află de-a dreptul, ci lăturiș, către partea vântului crivățului (că crivățul nu se află spre Ierusalim de-a dreptul, ci lăturiș). Pentru aceasta, prin *coastele crivățului* a numit Munții Ierusalimului, zicând: „O, Munți ai Sionului, cei ce sunteți alături cu crivățul și, pentru aceasta, de-a lungul coastelor crivățului vă aflați, o, cetate a Marelui Împărat...” Și cheamă cu mare bucurie munții și cetatea Ierusalimului poporul evreilor, care întrebuințează plurale în loc de singulare, precum de multe ori am zis¹⁴. Iar *Împărat mare* numește pe Dumnezeu, fiindcă singură cetatea Ierusalimului era atunci afierosită numai lui Dumnezeu. Anagogic (adică cu mai înaltă înțelegere) așa se înțelege graiul acesta: *crivăț* numește de multe ori Scriptura pe Diavolul pentru răceală (și deoarece către Crivăț se află Babilonul din partea Ierusalimului de către care s-a robit*). Pentru aceasta a zis și Ieremia: *Dinspre fața crivățului se vor arăta răutățile peste toți cei ce locuiesc pământul* (Ier. 1: 14). Și Ioil a zis: [*Prăpădul dușmanului*] *îl voi depărta de la voi de la crivăț* (Ioil 2: 20). Iar coaste ale Diavolului, adică mădulare ale lui, erau neamurile. Zice dar psalmul că neamurile acelea ce mai-nainte erau ale Diavolului, și pe care le stăpânea Diavolul, acelea s-au făcut apoi Munții Sionului, adică înălțime și zid apărător al Bisericii creștinilor, atât pentru că ele s-au făcut mai presus decât lucrurile cele zadarnice și pe jos trecătoare ale lumii, cât și pentru vitejia și mărimea de suflet ale lor. Dar ce zic că neamurile s-au făcut ziduri de apărare ale Bisericii? Că ele s-au făcut însăși cetatea aceea a lui Hristos, fiindcă din neamuri s-a alcătuit Biserica lui Hristos¹⁵.

¹⁴ Iar după alții, patru sunt dealurile deasupra cărora era zidită cetatea Ierusalimului: cel dintâi, Muntele Sionului, care este din partea de amiază-zi a cetății; al doilea, Akra, în partea de miază-noapte; al treilea, Moria; al patrulea Bezeta [Βεζεθᾶ], care pleacă [este orientată] către partea apusului. Și alți munți încă se află împrejurul cetății (precum se arată în *Proschinitarul* lui Hrisant Camarașu [Καμαράση]).

* Altfel spus: „Deoarece la nord de Ierusalim se află Babilonul de către care a fost robit Ierusalimul”.

¹⁵ Altul însă zice că pentru aceasta și legea cea dată prin Moise, ce poruncește ca mielul să fie junghiat alături de jertfelnic, privind el către miazănoapte, însemnând în acest chip că, după junghierea lui Hristos ceea ce se va face în Iudeea, Hristos Se va întoarce în părțile cele dinspre miazănoapte ale lumii, și din acelea vor încăpea [intra] neamurile, și acestora le va dărui privirea peste ele (adică cercetarea Sa), după ceea ce este scris în psalmi: *Ochii lui peste neamuri privesc* (Ps. 65: 7). Iar Teodorit zice: „*Munții* însă, care gonesc crivățul și păzesc cetatea nevătămată, ar putea zice cineva potrivit pe Apostoli și pe Prooroci în învățăturile acestea cele de tot felul, pe lângă aceștia, și pe îngerii păzitori ai celor ce au crezut”.

3. Dumnezeu în palaturile ei se cunoaște, când o sprijinește pe ea.

Am zis la subînsemnarea zicerii *din palaturile de fildeș* de la Psalmul 44 că prin aceasta se înțeleg palaturile cele mari și înalte și vestitele ziduri care se zidesc pe lângă cetăți, acestea însă [palaturile] aici se pot înțelege a fi [constitui] vestita Biserică a Ierusalimului înăuntru, întru care, locuind Dumnezeu, Se arăta preoților, când voiau să-i ajute în vreme de oștiri [război]. Iar anagogic și cu mai înaltă înțelegere, prin πολιτεία*, adică cetate, se înțelege și viețuirea creștinilor celor ce se află pretutindeni, că, după Teodorit, aceasta este una, pentru unirea și conglăsuirea credinței, și pentru buna-cinstire a lui Dumnezeu pe care o au. Zidiri dar și palaturi sunt templele și bisericile cele ce se află în toate locurile, întru care Se arată Hristos când ajută și apără pe creștini în vreme de prigoane¹⁶. Că trebuie a ști cum că Biserica credincioșilor una se zice, și multe: **una** adică, pentru o credință și bună-cinstire de Dumnezeu, precum am zis; iar **multe**, pentru mulțimea templelor și a dumnezeieștilor locașuri ce se află în multe și osebite locuri, precum și fiecare cetate și oraș are multe locașuri împărțite, dar însă una sau unul se numește, după Teodorit¹⁷.

4. Că iată, împărații pământului s-au adunat, strânsu-s-au împreună.

5. Aceștia, văzând-o așa, s-au mirat, s-au tulburat, s-au clătinat,

„Împărații pământului, zice, împreună s-au adunat pentru ca să bată Ierusalimul și Biserica creștinilor, și au venit împreună împotriva acestora, ajutând unul pe altul și împreună luptându-se, apoi, după ce au văzut dumnezeiasca putere

* Într-adevăr, prin extensie, sau după o mai înaltă înțelegere, termenul denotă și viețuirea, modul de viață, în general, al cetățenilor. Cu acest sens era folosit termenul și de scriitorii necreștini din Antichitate, dar și astăzi, de asemenea; numai că așa-zisul comportament „civic” propus de „conducătorii” noștri se confundă cu atașamentul față de morala pe care astăzi nu o mai putem numi doar seculară sau păgână, ci antihristică.

¹⁶ Iar altul zice că: „*Palate* ale Bisericii sunt Apostolii și dascălii sfintelor biserici, și cateheții [μυσταγωγοί; deci nu simpli învățători, ci și îndrumători duhovnicești ai catehumenilor pe calea mântuirii; oare câte palate mai are astăzi Biserica? Și cine mai îndrumă pe cine? Cel ce caută îndrumător va găsi, chiar dacă teoretic se află mai peste tot și pare ușor de găsit, practic îl va găsi cu multă greutate], și oamenii cei mari și aleși și covârșitori din Biserică, la care se află ca niște palaturi înalte și tari lucrările faptelor bune, că întru aceia și întru cei ca aceștia se cunoaște Dumnezeu, apărându-i și izbăvindu-i pe ei de ispite (La Nichita)”.

¹⁷ Unde adaugă același Teodorit: „Pentru aceasta și rugându-ne, zicem pentru Una, și Sfânta, și Soborniceasca (adică peste-tot-cuprinzătoarea), și Apostoleasca Biserică cea de la margini și până la marginile pământului” [οἰκουμένης = în toată lumea locuită].

pe care o are Biserica, s-au mirat; și nu numai că s-au mirat, ci și s-au tulburat de frică, și nu numai că s-au tulburat, ci și s-au clătinat, adică și-au întors mândra lor cugetare cea dintâi ce o aveau.”

cutremur i-a cuprins pe ei.

6. Acolo sunt dureri ca ale celeia ce naște;

„Vrăjmașii cei mai de sus ai Bisericii, zice, văzând puterea ei, s-au cutremurat de frică, și precum apucă durerile de pânțece pe femeia îngreunată, așa i-a apucat și pe vrăjmașii Bisericii chinuri și dureri și suspiciuni* că au să se primejduiască prin prigoana ce îi făcea.”¹⁸

cu duh silnic va sfărâma corăbiile Tarsisului.

„Tu, Doamne, zice, vei zdrobi pe vrăjmașii Bisericii Tale, cu silnică pornire a dumnezeieștii Tale urgii, și-i vei zdrobi cu atâta lesnire, precum sfarmi cu furtuna corăbiile Tarsisului.” Tarsis este însă un loc întru care se înjghebau și se alcătuiau caicele* cele mari și preafrumoase. Ori zice că „și pe însăși caicele Tarsisului le vei sfărâma când vor intra într-însele luptătorii și vrăjmașii Bisericii”. Unii însă zic că Tarsis se numește Carhidonul* cel din Libia¹⁹.

* Mitropolitul Veniamin pune „prepusuri”; în gr. e ὑποψία = pizmă, gelozie, invidie.

¹⁸ Pentru aceasta, și după Marele Atanasie: „Prigoana care s-a făcut asupra Apostolilor pentru propovăduire, atât de către împărații neamurilor cei simțiți, cât și de către nevăzuții demoni cei ce împărăteau din vechime. Se însemnează aici și care s-au cutremurat și s-au mirat văzând ajutorul ce se făcea sfinților de la Dumnezeu”.

* Caic = vas de transportat mărfuri și persoane; luntre ușoară și îngustă, cu cele două capete încovoiate, folosită de turci; barcă.

* Καρχηδών. E vorba de Cartagina.

¹⁹ În Cartea a III-a a Împăraților, cap. 10, se scrie despre o corabie de la Tarsis a împăratului Solomon, o corabie a lui Hiram ce venea împăratului pentru trei ani de la Tarsis, aducând aur, argint și pietre scumpe. Pentru aceasta, acum, prin sfărâmatele corăbii ale Tarsisului, pierderea bogăției și a puterii [autorității] mai-nainte zișilor lor împărați o au arătat, adică a prigonitorilor Bisericii. Iar Teodorit, fiind întrebat care cetate este Tarsisul, zice: „Aici a numit o oarecare țară indiană, iar cei ce l-au tâlcuit pe Iezehiil, Carhidonul îl numesc mitropolia [capitala] Libiei (*Întrebarea 36* la Cartea a III-a a Împăraților). Iar Ipolit a zis că prin Tarsis se înțelege Etiopia, iar Eudoxie a zis că Tarsis este o piatră ca cea de aur [χρυσόλιθος = crisolit, topaz].

7. Precum am auzit, așa am și văzut, în cetatea Domnului puterilor, în cetatea Dumnezeului nostru.

Aceste cuvinte le zic după prigoană acei creștini care au scăpat de vrăjmașii Bisericii, adică cum că, cu adevărat, unite sunt acelea pe care le-am auzit cu acestea ce acum le vedem în lucru în cetatea puternicului Dumnezeului nostru, căci am văzut cum că Dumnezeu din vechime a făcut multe minuni pentru poporul Său și pentru Biserica Sa, dar am văzut cu ochii și acum, în zilele noastre, facerile Sale de minuni, pentru că acestea ce am văzut adevăresc și pe cele ce le-am auzit²⁰.

8. Dumnezeu o a întemeiat pe ea în veac;

Acest cuvânt se potrivește la singură Biserica creștinilor, și nu la cetatea Ierusalimului, fiindcă după cuvântul Domnului: *Porțile iadului nu vor birui Biserica* (Mt. 16: 18), deoarece cetatea Ierusalimului s-a săpat din înseși temeliiile ei*, iar la aceasta nu au ce zice iudeii, adevărul astupându-le gurile.

Diapsalma.

luat-am, Dumnezeule, mila Ta în mijlocul poporului Tău.

„Noi, zice, așteptăm ajutorul Tău, Doamne, de unde și nu ne-am nenorocit la dobânzi.”* Unii însă zic, adică Hrisostom, că: „*Am luat aici însemnează pe am cunoscut*”²¹.

9. După numele Tău, Dumnezeule, așa și lauda Ta peste marginile pământului;

„Precum sunt, zice, minunile Tale întinse și vestite în toată lumea, Doamne, așa și lauda se va întinde peste tot pământul, și toți oamenii Te vor binevesti de Dumnezeu mare și puternic.”²²

²⁰ Teodorit zice că: „Potrivit este a se zice aceasta - *precum am auzit, așa am și văzut* - și de către vrăjmașii Bisericii: că adunându-se ca să o lupte și privind nebiruirea ei, s-au înspăimântat, și încetând bătălia, strigă că pre-zicerile cele pentru dânsa nevrând a le primi, ei înșiși adevăresc puterea Bisericii, că de nu ar fi crezut, nu ar fi zis *în cetatea Dumnezeului nostru*”.

* De către romani, în asediul Ierusalimului de la anul 70 d.Hr.

* N-am fost lipsiți de ele.

²¹ Că Hrisostom a zis: „Ce vrea să zică *luat-am*? Am nădăjduit, am așteptat, am cunoscut iubirea Ta de oameni”.

²² Iar Teodorit zice: „Pseudo-numiții zei [zeii cei ce în mod mincinos sunt numiți zei, așa-zișii zei] nu au puterea potrivită numirii lor, nu sunt ceea ce se numesc, iar numelui Tău, Stăpâne, îi urmează lucrurile ce propovăduiesc adevărul numirii, pentru care pricină dar, cu dreptate, Ție, de către toată lumea, Ți se cuvine lauda”.

de dreptate plină este dreapta Ta.

„Dreapta Ta, zice, Doamne, este plină de toată dreptatea, pentru că prin dreptatea Ta ajuți și izbândești pentru noi, cei ce ne nedreptățim.”²³

10. Veselească-se Muntele Sionului și să se bucure fiicele Iudeii, pentru judecățile Tale, Doamne.

Prin numirea *Muntele Sionului*, îndeamnă David pe oamenii cei ce locuiesc într-însul să se bucure și să se veselească. Iar *fiice ale Iudeii* numește ori pe femei - fiind mai fricoase și mai mâhnicioase* decât bărbații -, ori cetățile cele dimprejurul Ierusalimului pe care le îndeamnă să se bucure. Iar mai după înalta înțelegere, *munte* adică este Biserica creștinilor cea una, iar *fiice ale Iudeii*, adică ale credinței, sunt sufletele creștinilor, ori și bisericile și dumnezeieștile lăcașuri cele de pe alocurea²⁴. Dar pentru care pricină le zice acestora să se bucure? „Pentru că Tu, Doamne, zice, ai făcut judecată și nouă, celor ce ne nedreptățeam, ne-ai ajutat și ne-ai izbândit, iar pe vrăjmășii cei ce ne nedreptățeau i-ai judecat și i-ai pedepsit.”

11. Înconjurați Sionul, și-l cuprindeți pe el,

Fiindcă cetatea Ierusalimului se făcuse mai-nainte ruină, adică stricată și risipită, atunci când a fost robită de babilonieni, după care iarăși a fost locuită și prin minune s-a întărit, pentru această pricină, David, aici, îndeamnă poporul să-l cuprindă și să vadă cum s-a luat iarăși puterea și podoaba ce a avut-o mai-nainte²⁵.

²³ Iar Hrisostom zice: „Arată că cele ce s-au făcut nu au fost ale vredniciei celor ce li s-au făcut binele, ci ale ființei Domnului, că însăși ființa Lui de dreptate se bucură, și de iubirea de oameni se veselește, acesta este lucrul Lui, și pentru aceasta dobândeau sfinții atâtea faceri de bine, că precum lucrul focului este a înfierbânta, și al soarelui a lumina, așa, cu adevărat, și al Domnului este a face bine, dar nu în același fel, ci într-o măsură mai mare, căci pentru aceasta zice de *dreptate plină este dreapta Ta*, arătând covârșirea bunătății”.

* λυπηροτέρας = irascibile, problematice; sensibile la suferință. Nu cred că termenul are aici accente negative, de învinovățire a femeii, deși el, ca atare, poate sugera și acest lucru.

²⁴ Iar Atanasie zice: „*Fiice ale Iudeii* numește sufletele Apostolilor care se trăgeau cu neamul din Iudeea”. Iar Teodorit numește bisericile cele din toată lumea, ca unele ce sunt întemeiate de Apostoli, care din iudei se trăgeau cu neamul.

²⁵ Iar Grigorie al Nyssei zice: „*Muntele Sion* este cel ce se vede dincolo de fortăreața [ἄκρα = limita, vârful cel mai înalt al...; Mitropolitul Veniamin redă prin „marginea”]

Iar *înconjurați și cuprindeți* este în loc de „cuprindeți-l împrejur”, ori amândouă aceeași însemnează²⁶.

povestiți în turnurile lui.

„În turnurile Ierusalimului, zice, șezând voi, locuitorii lui, povestiți în ce fel de necinste și risipire căzuse din pricina babilonienilor, și cât de slăvită și strălucită s-a făcut acum cetatea”. Iar Hrisostom a înțeles zicerea *povestiți* în loc de „numărați turnurile Ierusalimului [și vedeți] câte sunt”²⁷.

12. Puneți inimile voastre întru puterea lui, și împărțiți turnurile lui,

„Puneți, zice, mintea voastră și socotiți bine ce fel de putere are acum Ierusalimul, și împărțiți-i fiecare turnurile Ierusalimului, voi, alcătuitoarii lui, și așa luați-le aminte, cu mai multă scumpătate și fără grabă, cât sunt de tari! Cât de mari! Și cât de frumoase!”²⁸

Ierusalimului. Deci cel ce îndeamnă pe acesta a-l cuprinde poruncește a se împreună-înființa [a spori împreună] cu înalta viețuire, ca să ajungă la însăși cetatea cea de sus [ἄκρόπολιν] a faptelor bune, pe care cu numirea Sionului prin ghicitoră o arată. Iar acestea le poruncește Apostolilor Duhul Cel Sfânt”.

²⁶ Iar Origen zice: „Se bucură Muntele Sionului și se veselesc fiicele Ierusalimului pentru judecățile lui Dumnezeu, privind cu mintea isprăvile acestora și lucrurile după cuvinte, iar cei ce au înțeles Sionul îl înconjoară și, suindu-se în turnurile lui, povestesc de sus celor ce încă nu au putut a se sui, zicându-le: «Puneți în inimile voastre ca să înțelegeți puterea, și fiecare prin cele ce face viețuind, potrivită pomenire să ia din împărțirea cetății [...]»(La Nichita)”.

²⁷ Că la Hrisostom se zice aceasta: „Altul [altă variantă manuscrisă] zice *numărați turnurile lui* în loc de *povestiți în turnurile lui*”. Altul însă tâlcuiește aceasta zicând: „Turnuri ale Bisericii lui Hristos zicem că sunt Sfinții Apostoli și Evangheliștii, [iar noi] povestim întru aceia, ale lor urmări zicându-le cu gurile noastre, și glasurile lor întrebuițându-le, și strălucitele învățături cele despre taine, ca să fim după ceea ce zice: *...ca niște porumbițe cercetătoare* (Iez. 7: 16)”. Iar Teodorit zice: „*Turnuri ale Ierusalimului* zice pe cei ce au ajuns la vârful faptei bune, și pe cei ce pe pământ urmează viața îngerească, care ca niște turnuri îl înconjoară și-l păzesc”. Iar la Ieronim se scrie „numărați palaturile lui”.

²⁸ Iar altul zice: „*Puterea Bisericii* sunt cuvintele cele ce o întăresc pe ea, pe care și din toată inima poruncește Sfinților Apostoli a le sfătui [a le folosi pentru a sfătui și îndruma]. Iar *turnuri ale Sionului*, adică ale Sfintei Biserici, mai ales acum, Apostolii sunt și Evangheliștii, că pe aceștia, noi, învățătorii tainelor [μυσταγωγόι] cei de după dânsii, numai cât nu împărțim cele de dânsii zise, drept și curat primindu-le, spre adevăritarea cuvintelor pe care le facem [împlinim], vrând împreună a vorbi despre dogmele adevărului”. Iar Eusebie zice că: „Bisericile cele din toate părțile poruncesc cuvântul

ca să povestiți la alt neam.

13. Că Acesta este Dumnezeu nostru în veac și în veacul veacului,

„Toate acestea zise mai sus, zice, faceți-le voi, locuitorii Ierusalimului, ca, după ce veți înțelege cu de-amănuntul puterea și minunile lui Dumnezeu ce le-a făcut în Ierusalim, să povestiți și urmașilor voștri, că Acesta este Dumnezeu nostru, atât în veacul acesta vremelnic, cât și în cel nesfârșit, adică totdeauna acesta este.”

Aceasta este tâlcuire a zicerilor psalmului după slovă și după istorie, iar după mai înalta înțelegere, îndeamnă Proorocul David pe Apostoli și pe următorii lor - pe Arhieri și pe dascăli - să înconjure Biserica creștinilor pentru ca să cerceteze și să afle pe văzuții și nevăzuții ei vrăjmași. Iar prin *turnuri* ale Bisericii sobornicești se înțeleg bisericile cele din parte [locale], ce se află prin osebitele locuri, pe care și turnuri le numește. Asemenea îndeamnă și pe Arhieri și pe învățători să povestească și să propovăduiască înlăuntru prin biserici măririle lui Dumnezeu și, ca unul, fiecare din ei să-și împartă luiși o biserică pentru ca să o apere pe ea, după Teodorit, și să pună mintea și inima sa, adică bine să ia aminte spre a întări acea biserică cu învățătura sa, și cu pilda cea bună a vieții sale, ca, dregând și cu toată dreptatea ocârmuindu-și fiecare biserică sa, să povestească și urmașilor lor măririle lui Dumnezeu, întrebuițând la aceasta de unealtă slujitoare limbile creștinilor celor ce-i aud.

Acesta ne va paște pe noi în veci.

„Însuși Hristos, zice, ne va păstori pe noi veșnic.” Că Însuși a zis: *Eu sunt Păstorul Cel bun* (In. 10: 11), și iarăși: *Și se va face o turmă și un păstor* (In. 10: 16)²⁹.

acesta, [adică] să le împartă, că voiește ca fiecare din îngerii bisericilor, cu deosebire păzindu-le pe ele, să stea aproape (La Nichita)”.

²⁹ Zice însă Teodorit că: „Trebuie fiecare neam a predanisi celui de după dânsul cele ce le-am luat de la cel mai-nainte de noi, încât într-o toate neamurile să se povestească mântuitoarea propovăduire și să cunoască toți oamenii că Acesta este Dumnezeu și Domn, și Păstor bun, și veșnic, că de vreme ce a zis *împărțiți-vă turmurile lui*, și le-a încredințat păstoria lor, de nevoie ne-a învățat că Unul este păstorul Cel bun, Care păstorește în veac, și nu numai oile, ci și pe cei ce numesc păstori ai oilor”.

PSALMUL 48

Întru sfârșit, fiilor lui Core. Psalm al lui David.

Psalmul acesta povestește pentru judecata ceea ce va să fie, care este sfârșit al vieții acesteia, pentru aceasta și psalmul se suprascrie *întru sfârșit*, după Teodorit, fiindcă va să spună pentru ziua cea mai de pe urmă. Iar celelalte cuvinte ale suprascrierii le-am tâlcuit mai-nainte la Psalmul 47, și vezi acolo.

1. Ascultați acestea toate neamurile, puneți în urechi toți cei ce locuiți în lume:

Prin cuvintele acestea cheamă Proorocul David toată firea oamenilor spre a asculta cele ce le va spune. Și fiindcă de obște neamurile și semințiile oamenilor care vorbesc osebite limbi locuiesc unii împreună uniți prin cetăți și prin sate, iar alții nu locuiesc uniți, ci deosebiți fiecare, prin munți și prin peșteri, și prin crăpăturile pietrelor, pentru aceasta, prin urmare, a zis mai obștește, adică „toți cei ce locuiți în lume în orice chip”. Iar aceasta o a zis ca să nu rămână cineva în afara chemării și a ascultării cuvintelor lui, iar *puneți în urechi*, măcar că nu pare a fi asemenea cu „ascultați”, căci [*puneți în urechi*] are oarecare mai multă întindere [accentuare] decât aceea [„ascultați”], că întinderea înseamnă a nu auzi cineva simplu, ci a pune în urechea sa ceea ce se aude.

2. Pământenii și fiii oamenilor,

Marele Vasile numește „pământenii” pe cei ce cugetă cu totul cele pământești, și cu totul se îndeletnicesc la pământ, iar *fii ai oamenilor* pe cei ce sunt împodobiți cu dreptul cuvânt, fiindcă omului îi este proprie cuvântăria [raționalitatea]. Iar Hrisostom altfel tâlcuiește acestea, zicând că Proorocul, după ce a chemat pe toți oamenii de obște, îi smerește pe ei de la început, de [în caz că] are cineva vreo mândrie asupra altuia, le aduce aminte că toți sunt pământenii, adică făcuți din același pământ, și din materie necinstită; apoi, ca să nu socotească că așa din început au răsărit din pământ, după [cum scriu] basmele [miturile] elinilor, care zic că unii oameni au fost semănați și au răsărit din pământ, pentru aceasta, prin urmare, a zis și *fii ai oamenilor*: „Ascultați, zice, oameni, cei ce cu adevărat sunteți pământenii, pentru strămoșul cel ce din pământ s-a făcut (că Adam se tâlcuiește *pământesc*)...”. Iar *fii ai oamenilor* îi numește pentru nașterea cea din împreunarea bărbaților cu femeile după moștenire.

Împreună bogatul și săracul

„Nu oselesc, zice, din învățătura mea pe bogat de sărac, fiindcă întocmai și deopotrivă pe toți îi cheamă la ascultare Duhul cel Sfânt, pentru că Acesta caută suflet care poate să înțeleagă cuvintele cele ce aude, pe care înțelegere nu o pricinuieste bogăția, ci o dăruiește frica de Dumnezeu.” Iar *împreună* a zis în loc de „deopotrivă”³⁰.

3. Gura mea va grăi înțelepciune, și cugetul inimii mele pricepere.

Prin aceste cuvinte îndeamnă David pe ascultători să ia aminte, căci nu are *a grăi* de oarecare lucruri vremelnice, ci de mari și înfricoșătoare. Iar *înțelepciune* numește cuvintele cele pline de înțelepciune, adaugă însă că nu are să grăiască fără înainte-cugetare și socotință: „Cugetarea inimii mele, zice, adică socotința inimii mele cea cu de-amănuntul [acrivie], va grăi cuvinte pline de pricepere, ori cuvinte ce au trebuință de pricepere spre a fi înțelese”³¹.

4. Pleca-voi spre pildă urechea mea,

„Când vă vorbesc, zice, și vă învăț, voi pleca și eu îndeosebi urechea sufletului meu cea gânditoare la pilda aceea pe care o ar răsuna și o ar insufla întru mine Duhul Cel Sfânt”, după dumnezeiescul Hrisostom. Iar *pildă* zice acum precum ghicirile, căci cuvintele proorocilor sunt ghicitoare și întunecate,

³⁰ Pentru aceasta, Marele Vasile a zis: „Trei sunt perechile celor ce sunt chemați, în care se cuprinde tot neamul oamenilor: neamuri și cei ce locuiesc în lume, pământenii și fiii oamenilor, bogații și săracii. Deci pe cine a lăsat afară din ascultare? [Cine este cel ce n-a auzit?] Cei străini de credință prin neamuri s-au chemat. Cei ce sunt în Biserică sunt cei care locuiesc lumea; *pământești*, cei ce cugetă cele pământești și se țin de voile trupului, iar *fii ai oamenilor*, cei ce fac oarecare silință și iscusire [ἀσκησις] în cuvânt, că însușire a omului este cuvântarea [raționalitatea]; *bogați și săraci*, de acolo [din cuvântare] își au cunoscuta însușire: cei dintâi, covârșind cu averea celor trebuincioase, iar ceilalți, întru lipsa acestora aflându-se”.

³¹ Pe amândouă, cuvântul întru una le-a împreunat [fiind vorba de un paralelism climatic sau sinonimic] (după Vasile): și lucrarea gurii, și cugetarea inimii. Că de nu va fi binele păstrat în inimă, cum va scoate vistieria prin gură cel ce nu o are întru ascuns? Iar dară având cele bune ale inimii, dar nu le va împărtăși cu cuvântul, i se va zice *înțelepciune ascunsă și vistierie nearătată*, [drept care] *ce folos este întru amândouă?* (Sirah 20: 30). Pentru aceasta, la cea pentru alții folositoare, gura grăiește înțelepciune, iar la cea pentru sporirea noastră, inima cugetă pricepere. Iar Origen a zis: „Când cugetarea inimii va fi pricepere, nu vor ieși dinăuntrul inimii gânduri rele, nici nu se vor afla atunci cele ce spurcă pe om (cf. Mt. 15: 18), nici nu se va da Diavolului loc (La Nichita)”.

pentru nedescoperirea ascunselor înțelesuri pe care le au. A pricinuit însă încredințare cuvintelor sale Proorocul, fiindcă a zis că de sus i se insuflă acestea, după tâlcuirea Marelui Vasile³².

deschide-voi în psaltire gândul* meu.

Gând numește David cuvântul pe care îl propune spre sfătuire și folos celor ce-l aud³³. *Deschide-voi* însă a zis în psaltire, adică: „Arăta-voi cuvântul meu [în] cântarea psaltirii”. Fiindcă cel ce deschide ușa vreunei case, acela arată cele ce se află în casă. Deci de la cea dintâi a arătat David pe cea următoare, căci cântarea organului va deschide gândul său ca să se facă mai dulce celor ce-l aud. Deschide însă în psaltire gândul său acela care și face și învață, și care are lucrările și faptele sale potrivite cu cuvântul său, pentru că cântarea psaltirii cu mâinile se face, iar mâinile sunt semn al lucrării (după Marele Vasile).

³² παραβολή (care în limba românească se zice pildă), după Sfântul Ioan Hrisostom, este un nume de multe însemnător [πολυσημάντων = polisemantic]. Pilda este și **grăire**, și **pildă** [ὑπόδειγμα = semn, indiciu, model], și **muștrare**, precum zicerea aceasta: *Ne-ai pus pe noi spre muștrare între neamuri* (Ioil 2: 19); și **cuvânt ghicitoresc**, pe care mulți îl zic **întrebare**, după zicerea aceasta: *Atunci vei înțelege pilda și cuvântul întunecat* (Pilde 1: 6). Pildă se zice (ori parabolă) și **asemănarea**, precum aceasta: *Altă pildă a pus înaintea lor* (Mt. 13: 31). Se zice și **chip de cuvântare** [τροπολογία], precum aceasta: *Fiu al omului, spune lor pilda aceasta: Vulturul cel mare, cel cu aripi mari...* (Iez. 17: 3), vultur zicând pe împăratul. Pildă se zice și **închipuire** și **chip** [τύπω και εἰκόν = tip și icoană], precum aceasta: *Drept aceea, și din pildă l-a adus pe el, adică în închipuire și în chip* (citat neidentificat). Iar David ghicitoresc face cuvântul, și multă greutate având, (...) pentru ca să deștepte pe ascultător, fiindcă lesnirea pe mulți îi aduce la lenevire”. Iar Teodorit zice: „Ceata Apostolilor are înțelepciunea lui Dumnezeu, adică pe Hristos (că Hristos este puterea lui Dumnezeu, și înțelepciunea lui Dumnezeu), prin gură purtându-L ziceau: *Gura mea va grăi înțelepciune*, pentru că pe Hristos, teologhisindu-L la tot neamul omenesc, Îl propovăduiau cu gura lor, iar cele ale gândirii lor nimic altceva nu cugetau decât pricepere, și așa, mintea lor se închipuia spre pricepere, încât pildele Mântuitorului nostru, toate câte se află în Evanghelie, le puteau înțelege și mai-nainte de tâlcuirea Lui, că îndată după punerea înainte a pildelelor, Mântuitorul îi întreba, zicând: *Înțelegeți acestea toate?* Iar ei ziceau Lui că da (cf. Mt 13: 51). El zicea: «Ascultați gândirea Mea spre priceperea mântuitoarelor pilde, am putut a urma gândirii celei ce se poartă într-însele, iar pentru cei ce nu pot a o face aceasta pentru pruncie [din pricina neputinței priceperii lor], voi deschide cele ascunse prin psaltirea mea, adică prin trupescul organ»”.

* πρόβλημα = lit. ceva pus înainte, proiectat, propus - fie ca o apărare, fie ca un obstacol; piatră de poticnire; problemă. Mitropolitul Veniamin redă prin „propunere”.

³³ Iar Hrisostom zice: „*Gândul* [vezi nota de mai sus] este un cuvânt umbrat și ghicitoresc, pentru aceasta a și îndrăznit a-l numi înțelepciune, bizuindu-se pe dumnezeiasca descoperire”.

5. Pentru ce mă tem în ziua cea rea? Fărădelegea călcâiului meu mă va înconjura.

Cu chip întrebător trebuie a se citi stihul acesta: „Voiți, zice, a ști pentru ce mă tem în ziua judecății?” Că pe aceasta o numește *rea* (după Marele Vasile). Și după cum zice în Psalmul 40, tâlcuind zicerea: *În ziua cea rea îl va izbăvi pe el Domnul...*: „De voiți să știți, ascultați: «Mă tem de ziua judecății, pentru că atunci mă va înconjura fărădelegea păcatului meu, adică păcatul meu”. Căci *călcâi* se zice amăgirea (după Teodorit) precum am tâlcuit mai-nainte în pre-zisul Psalm 40, și amăgirea este păcatul, pentru că amăgește pe cel ce îl face. Văzut-ai că David a grăit aici cuvânt înțelept și priceput, precum mai sus a zis că va grăi înțelepciune și pricepere? Pentru că el, arătându-se pe sine pildă altora, cum că se teme de păcat și de judecata lui Dumnezeu, sfătuiește și pe ceilalți ca să se teamă de păcat și, prin urmare, învață că judecata este neluătoare de mită și necăutătoare în față [nepărtinitoare]³⁴.

³⁴ Zice însă și Marele Vasile: „*Zi rea* numește ziua judecății... Întru care zice Proorocul Osea că acum i-a înconjurat pe ei sfătuirile lor întru care nimeni altul nu-ți va fi ție pârâș, fără numai însăși faptele, că se vor închipui [arăta] pe sine preacurvia, furtul, curvia cu noapte [...], cu însușirile ce o caracterizează pe ea, și, pe scurt, toate, fiecare păcat cu învinuirea sa se va înfățișa învederat, aducând aducerea-aminte, iar *călcâiul* însemnează amăgirea păcatului”. Adeverește și Hrisostom, zicând: „Mă tem, zice, de cel care amăgește, de cel care mă va înconjura”. Pentru aceasta, și Pavel lesne întâmplător [εὐπερίστατον = grabnic, năprasnic] îl numește pe cel ce adeseori îl înconjoară [păcatul adică], pe cel lesnicios, pe cel îndemânatic. Iar alți dascăli, mai cu cercetare adâncă [minuțioasă], au tâlcuit [zicând] că *fărădelegea călcâiului* numește David aici trupescul păcat pe care l-a făcut cu Batșeba, căci, după socotința doctorilor, de la călcâi pornește o vână care pornește pofta trupului. Iar Grigorie al Nyssei zice: „Nu știe zidirea lui Dumnezeu de vreo facere a vreunei zi rele, precum mărturisește cuvântul facerii lumii, ci păcatul, ziua cea de bucurie o a făcut zi de pedeapsă, de care se putea a nu ne teme, dacă șarpele, cel ce pândește călcâiul nostru, al cărui nume este nelegiuirea, nu ar fi cuprins cu tragerea sa călătoria vieții, cu felurimile patimilor și cu solzii, înfricoșător plutind pretutindeni și împietrind”. Însemn însă că Marele Vasile așa a citit zicerea aceasta: „*Fărădelegea călcâiului* meu **nu** mă va înconjura”. Dar zice și Teodorit: „Mulți obișnuiesc a numi și rea [ziua] aceea în care se întâmplă lor a cădea în oarecare întâmplări mahnicioase. Deci după cuviință se numește așa, ca una ce este văditoare a răutății fiecăruia, și ca una ce aduce muncile asupra necinstitorilor de Dumnezeu prin urgia ce îi așteaptă pe ei”.

6. Cei ce nădăjduiesc spre puterea lor și întru mulțimea bogăției lor se fălesc.

Aici zicerea trebuie a se subînțelege astfel: „Ascultați, ascultați, zice, voi, cei ce vă nădăjduiți în puterea voastră...”. *Puternici* numește aici pe cei puternici în lucruri, și pe cei puternici în cuvânt. Iar *bogați* zice nu numai pe cei ce au bani, ci și pe cei ce au cunoștință și deslușire [discernământ] și înțelegeri [noime] văzătoare [de pe urma vederilor duhovnicești] (după Marele Vasile). Iar după [la] ce i-a chemat, zice în continuare³⁵.

7. Fratele nu izbăvește; au izbăvi-va omul?

„Acolo, zice, în ziua judecării, nici faptele cele după trup nu pot să mântuiască pe fratele său din iad, pe cel prea iubit după fire, căci nici puterea lucrurilor și a cuvintelor, nici bogăția banilor și a științelor, nici rudenia fraților nu trebuie acolo, și dacă fratele nu poate izbăvi acolo pe fratele său, cum îl va mântui alt străin? Că *fratele nu izbăvește* se citește ca hotărâre*, fără întrebare; iar *au izbăvi-va omul?* se citește ca întrebare, cu greutate și putere în glas: „Acolo dar, zice, în ziua judecării, nu este izbăvire și mântuire*, ci aici se cuvine cineva a se izbăvi pe sine prin pocăință și prin împărțirea bogăției sale, fiindcă *izbăvirea sufletului omului este însăși bogăția sa* (Pilde 13: 8). Că zice Dumnezeu prin Iezechiil: *De vor fi acești trei bărbați - Noe, Daniil și Iov - în mijlocul lor, viu sunt Eu, zice Domnul, de se vor izbăvi fiii sau fiucele lor, aceștia întru dreptatea*

³⁵ Iar Teodorit zice: „Eu, a zis Proorocul, mă tem și mă cutremur de ziua ceea ce se așteaptă, iar voi, cei îndestulați cu bogăție, de aceea, nici o purtare de grijă nu aveți, ci cu fudulia avuției fălindu-vă ca de niște lucruri statornice și temeinice nădăjduindu-vă în cele trecătoare, care curg”.

* Ca o afirmație.

* ἐλευθερία. Deosebit de sugestivă este traducerea de mai sus a acestui termen. Propriu-zis, Mitropolitul Veniamin identifică libertatea (sensul prim al lui ἐλευθερία) cu mântuirea, adică eliberarea de robia păcatului. Deci, strict vorbind, a dobândi libertatea înseamnă NU a face ce voiești, ci a scăpa de ceva chinuitor; orice fel de chin sau presiune pe care îl îndură oamenii e semn al unei lipse de libertate, care este una cu robia. Revolta împotriva presiunilor și chinurilor de tot felul se manifestă astăzi în bună măsură printr-o covârșitoare latență, sinonimă fie cu o lașitate față de ceea ce este respins (care pur și simplu poate fi ignorat), fie printr-o serie de reacții nervoase inutile și ineficiente (care nu fac decât să ne umplem și mai mult de chinurile și presiunilor cărora ne facem cu voi robi).

lor își vor mântui sufletele lor (Iez. 14; 14), și nu vor mântui adică pe fiii și fiicele lor³⁶.

**Nu va da lui Dumnezeu împlânzire* pentru sine,
8. Și prețul răscumpărării sufletului său;**

„Nici fratele, zice, nici străinul nu va da acolo împlânzire, adică izbăvire și răscumpărare pentru sine sau pentru altul, căci cum va da răscumpărare pentru altul când însuși este vinovat de muncă? Dar nici prețul, nici răscumpărarea izbăvirii sufletului său nu va da, pentru că decât omenescul suflet, nici lumea toată nu este vrednic*, pentru aceasta și Stăpânul Hristos, vrând să mântuiască sufletul omenesc care s-a robit de Diavolul, nu a dat pământul, nici marea, nici toată lumea spre răscumpărarea lui, ci Și-a dat Sângele Său cel scump și mai cinstit decât toate prețurile, și dar de vreme ce este așa, care preț de izbăvire vrednic va găsi cineva acolo? Cu adevărat, nici unul. Vezi însă, o cititorule, cuvintele dumnezeiescului David, înțelepte totodată, și cu pricepere și ghicitoarești?

și s-a ostenit în veac și viu va fi până în sfârșit.

După ce mai sus a prihănit Prooroc-împăratul pe cei nepocăiți, acum, aici, se întoarce către cei ce se pocăiesc și mângâie osteneala pocăinței lor cu nădejdea bunătăților celor viitoare: „Ostenit-ai, zice, tu, cel ce te pocăiești în veacul acesta? Vei fi viu apoi totdeauna”. Că aceasta însemnează zicerea *până în sfârșit*, „vei viețui însă chiar viața cea adevărată, adică cea fericită și fără durere, fiindcă viața veacului acesta nu este chiar viață, ci numai cu rea-întrebuințare [prin analogie] se zice viață, precum am zis mai-nainte. Prin *sfârșit* să înțelegi și veacul cel viitor, fiindcă acela este sfârșitul acestuia³⁷.

³⁶ Zice însă Hrisostom: „Și ce zic de viitoarea judecată, când și în viața aceasta nimic folosind-mi prietenia? Cât de mult s-a tânguit Samuil, și pe Saul din osândă nu l-a scos? Cât de mult s-a rugat Ieremia, și pe iudei cu nimic nu i-a folosit? Și chiar a fost ocărât pentru rugăciune. Dar ce? De prisos sunt rugăciunile sfinților? Nicidecum! Ci au chiar multă tărie când și tu le ajuți pe ele”.

* ἐξίλασμα = lit. Preț, jertfă, dar de pace sau de mântuire. Mitropolitul Veniamin redă prin „schimb”.

* Nimic nu este mai de valoare decât sufletul.

³⁷ Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Deci cel ce a ostenit în veacul acesta, acela va viețui în sfârșit, iar cel ce petrece în desfătare și întru toată deznodarea pentru multa îndestulare, cu porfiră și vizon îmbrăcându-se, și în toate zilele strălucit desfătându-se, și care fuge de ostenele faptei bune, nici în veacul acesta nu [se socotește că] a ostenit, nici în veacul cel viitor nu va fi viu, ci de departe va vedea viața, el muncindu-se în văpaia cuptorului, iar cel ce înoată în nenumărate nevoințe pentru fapta bună, și care se va

9. Nu va vedea stricăciune, când va vedea pe cei înțelepți murind;

„Omul, zice, cel ce se pocăiește, fiind încredințat de săvârșitul său pentru viitoarea judecată, când va vedea că mor cei înțelepți după cele dumnezeiești și lucrătorii faptei bune, nu vede întru dânsii stricăciune, adică nu socotește cum că ei se vor topi întru neființă, ci moartea aceloră o socotește schimbare din stricăciune întru nestricăciune”, după tâlcuirea lui Hrisostom. Dar și când vede cel ce se pocăiește, și crede cum că este judecată și răsplătire, și vede, zic, că mor cei înțelepți după deșarta înțelepciune a lumii, nu socotește că se face stricăciune și pieire trupurilor și sufletelor unora ca aceștia - [deci nu] precum acești rătăciți, încă și înțelepți, vii fiind, au hotărât [cum] că moartea este și a sufletelor (ca la dobitoacele necuvântătoare) - ci socotește că moartea acestora este o mutare într-altă lume³⁸. Și acestea sunt după tâlcuirea mai simplă.

Iar Marele Vasil, mai cu înaltă înțelegere [anagogic] tâlcuind graiurile acestea, zice că: „Zicerea *au izbăvi-va omul?* și celelalte s-au proorocit pentru Hristos, că, de vreme ce noi, oamenii, de demult ne-am robit de către Diavolul, pentru aceasta mai-nainte a spus David că fratele cel robit nu izbăvește* pe celălalt frate robit, adică proorocii n-au putut a ne izbăvi, că frați ai noștri sunt proorocii cei trimiși pentru noi, fiind de aceeași fire cu noi. De vreme ce frații noștri prooroci nu ne-au izbăvit, pentru aceasta ne va izbăvi omul, adică Hristos, Cel ce este Om desăvârșit, precum și Dumnezeu desăvârșit, Cel ce a păzit întregă vrednicia omenității, pentru aceasta este chiar și cu adevărat Om³⁹, Care nu va da

întinde **mai** mult în ostenele pentru a o dobândi pe ea, acesta este cel ce va să viețuiască precum Lazăr cel ce mult s-a ostenit în necezuri. Și precum Iov, cel ce cu totul împovărat în nevoințele cele către potrivnicul, că acolo zice: *...cu totul împovărați. s-au odihnit* (Iov 3: 17)”. Zice însă și Teodorit: „Această sfătuire aducând-o înaintea celor ce rău întrebuintează bogăția, întoarce cuvântul către lucrătorii faptei bune și zice: *...și s-a ostenit în veac*”.

³⁸ Iar Teodorit zice: „Acesta, suferind sudori pentru buna cinstire de Dumnezeu și pentru dreptate, își are rodul ostenelelor viața cea fără pieire, și nu se va împărtăși cu cei înțelepți ai lumii - pe care *nebuni* îi numește apostolescul cuvânt - [și deci] nu se va împărtăși de veșnica stricăciune și de nesfârșita muncă”. Și Origen: „Întru tot veacul său, și întru toată viața sa ostenind, în sfârșit va via cu adevărat viață, nevăzând stricăciune, când vor muri înțelepții, și împreună nebunul și cel fără de minte vor pieri”. Și Simmah a zis: „Încetând în veacul acesta, va petrece pururea viețuind”.

* Atât dintr-o neputință duhovnicească, cât și neîngăduința lui Dumnezeu.

³⁹ Pentru aceasta, Marele Vasile a zis: „Deci să nu cauți pe fratele tău spre izbăvire, ci pe cel ce te covârșește cu firea [...], nici om gol [nici pe vreun oarecare om simplu], ci Om și Dumnezeu, pe Iisus Hristos, care și singur poate da lui Dumnezeu dar de izbăvire pentru noi toți, că pe Acesta mai-nainte L-a pus Dumnezeu Izbăvitor prin credință întru

lui Dumnezeu *îmblânzire* pentru Sine, nici prețul izbăvirii sufletului Său, pentru că Acesta păcat nu a făcut, pentru noi dar a dat El izbăvire, și nu pentru Sine. [Și anume] ce lucru? Sângele său Cel scump, Care a și ostenit în veacul acesta - când a obosit de călătorie, a șezut la puțul lui Iacov, în Samaria, după Evanghelistul Ioan (In. 4: 6) - Care nu va vedea stricăciune, când [în timp ce] ceilalți oameni mor, iar trupurile lor se topesc. *Că nu vei da, zice, pe cuviosul Tău să vadă stricăciune* (Ps. 15. 10).

împreună cel nebun și cel fără de minte vor pieri;

„Asemenea, zice, vor pieri de pe pământ și din partea celor ce se mântuiesc atât nebunul, adică cel ce nu cunoaște pe Dumnezeu, că zice: *Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu* (Ps. 13: 1), cât și cel fără de minte, adică acela ce cunoaște că este Dumnezeu, dar se îndeletnicește cu cele pământești, și nimic nu înțelege din cele cerești.”

10. Și vor lăsa străinilor bogăția lor și mormânturile lor, casele lor în veac.

11. Locașurile lor în neam și în neam;

„Cei de mai sus, zice, nebunul și cel fără de minte, când de năprasnă vor muri, vor lăsa oamenilor străini bogăția lor, iar ei, după ce au făcut case mari și de multă cheltuială ca să locuiască într-însele, alții le vor lua și vor locui în ele, iar ei vor locui în mormânturi întunecoase și puturoase întru tot veacul acesta⁴⁰; iar mormânturile lor se vor face locașuri și locuințe ale lor întru toate neamurile

sângele Lui”. Și Origen zice cam la fel: „Omul nu va da lui Dumnezeu dar de izbăvire pentru sine, și prețul izbăvirii sufletului său, că Hristos S-a dat pe sine pentru toți (La Nichita)”. [Verbul a da, deși e la timpul viitor, implică și „prezentul istoric”, arătând și aceea că omul n-a putut oferi o jertfă de izbăvire (ἐξίλασμα, vezi nota de mai sus) desăvârșită (atât pentru că n-a voit de la început aceasta - prin păcatul primilor oameni -, cât și pentru că a ajuns neputincios și rău pentru necazurile ce și le-au pricinuit) prin care să se ofere Lui cu totul, ci numai niscai alimente sau animale, o parte din „mândria” sau averile sale; „în schimb”, Hristos S-a dat pe Sine ca preț suprem, lepădând ca om orice urmă de neascultare, neputință și mândrie, și încredințându-Se cu totul voii și iconomiei Tatălui.]

⁴⁰ Iar după Sfântul Grigorie al Nyssei: „Prihănește Proorocul urmarea cea silitoare [sânguincioasă] în viață după cele zadarnice, zicând: «Cum petrec oamenii în ostenele nebunești, de ca și cum s-ar sili să vieze de-a pururea? Cum nu așteaptă stricăciunea cea prin moarte cei ce văd pe cei ce au murit mai-nainte de dânșii? Dar nebuni sunt, și cu adevărat fără de minte, cei ce nu știu că, după viața cea de acum, altora vor lăsa bogăția lor, iar ei, de aici înainte, în mormânturi vor locui”.

oamenilor.” Că același zice în osebite ziceri, prihănind socotința și nebunia lor cea rea.⁴¹

numitu-și-au numele lor pe pământurile lor.

Vezi aici și altfel de răutate a oamenilor celor ziși mai sus, fără de minte și bogăți, pentru că zice: „Ei, pentru iubirea de slavă a lor, după numele lor au numit locurile ce le-au câștigat, spre o neștearsă pomenire a lor: așa s-a numit Bizantion, de la Bizanț, ctitorul ei; așa Diogenianul*, așa și Ermoneionul, teatrul, s-a numit de la Ermon, asemenea și alte multe locuri și-au luat numirile lor de la fondatorii lor, în vreme ce trebuia ca cei mai sus ziși a nu-și purta de grijă ca să-și facă numele nemuritor în lumea aceasta, ci să se fi silit pentru veșnica mântuire a sufletelor lor”⁴².

⁴¹ Pentru aceasta Hrisostom, a zis: „Pentru cei ce se uimesc de către cele de aici, *fără de minte* îi numește, că ce este mai fără de minte decât omul cel ce se ostenește și se ticăloșește și [aleargă] după nenumărate avuții, ca alții să se desfete [apoi] întru bogățiile sale, și poate nu casnicii și cunoscuții lui [se desfată], ci de multe ori vrăjmașii și luptătorii. Și ce poate fi mai fără de minte decât cel ce pentru cele viitoare nimic filosofează, și despre ce va fi după aceasta, nimic socotește; și mormintele le socotește a fi case veșnice, și pentru acestea se sârguiește?” Zice însă și Teodorit: „Aceștia ce se numesc înțelepți, nici un folos din înțelepciunea aceasta aflând, pieire vor suferi ca și cei neînvățați”. Că așa și Simmah a tâlcuit: „Împreună fără de minte este adică și cel ce se numește înțelept, ca unul care nu a voit a înțelege ceea ce se cuvine, și cel neînvățat, adică cel neîmpărtașit de înțelepciune, și care a conviețuit cu răutatea, [ambii] împreună vor pieri. Aceștia dar, nu numai de înțelepciune, ci și de putere și de toată averea golindu-se, vor primi sfârșitul vieții: de la casele cele mari la morminte trimițându-se, și în acestea, în veac a locui sunt siliți”.

* Διογενιανόν = adică Diogene [Διογενής], care se tâlcuiește „născut din Zeus”; se mai folosește și în cazul unor nobili, conducători etc. care sunt „rânduți” sau „sprijiniți” de Zeus.

⁴² Zice însă Marele Vasile: „Numele necinstitorului de Dumnezeu nu se scrie în cartea celor vii, nici nu se numără în adunarea celor întâi-născuți care sunt scriși în ceruri, ci în pământul lor rămân numirile lor, pentru că pe trecătoarea și cea de puțină vreme locuința aceasta o au cinstit mai mult decât pe lăcașurile cele veșnice”. Zice însăși Hrisostom: „De iubești, omule, pomenirea veșnică, nu te îmbrăca cu numiri de zidiri [inspirate din cele zidite, din lucruri], ci ridică semne de isprăviri [τρόπαια = trofee; semne ale biruinței în urma lucrării virtuților], care și în viața aceasta îți păzește ție numele, iar în viața cea viitoare, nemuritoare odihnă îți gâtesc ție; de iubești și poștești pomenire, de fapta bună poartă grijă, că nimic nu face un nume așa de nemuritor precum ființa faptei bune [Sfântul Maxim Mărturisitorul completează bine aici, zicând că ființa virtuții (a faptei bune) este Hristos]”. Zice și Teodorit: „«De numele lor s-a lipit, zice, bogăția lor». Dar schimbându-se stăpânii, o dată cu stăpânirea se schimbă și numirea. Și prin toate acestea pe noi ne învață cuvântul a nu ne nădăjdui întru acestea de față, ci a ne sili pentru cele ce vor să fie”.

12. Și omul, în cinste fiind, n-a priceput, alăturatu-s-a cu dobitoacele cele fără de minte, și s-a asemănat lor.

„Omul, zice, cu toate că s-a pus să fie cinstit*, fiindcă singur el a fost zidit după chipul lui Dumnezeu, lăsând El a urma prototipului său, Care este Dumnezeu. Ce a făcut? S-a alăturat lor! Adică s-a numărat cu dobitoacele cele fără de minte și necuvântătoare. Și acesta, zic, ce s-a cinstit de Dumnezeu cu cuvântărima [raționalitatea], și căruia i s-a poruncit să stăpânească peste toată zidirea cea simțită de cuvântărima sa, acesta, zic - o, ce ticăloșie! - s-a numărat pe sine cu dobitoacele. Cât după necuvântărima, fiindcă nu socotea cele cerești, căci se îndeletnicea în singure lucrurile cele pământești, ci ca un necuvântător în patimi purtându-se, de câte ori voia mânia și pofta a-l porni, vâna în tot chipul singură îndulcirea trupului”. *Dobitoace* însă de obște numește toate vietățile cele necuvântătoare⁴³.

* A fost pus de Dumnezeu pe pământ pentru a-l stăpâni și păzi și pentru a fi cinstit de acesta prin tot ceea ce el cuprinde.

⁴³ Iar dumnezeiescul Isidor Pelusiotul cu dulceață zice acestea: „De am cerceta cu scumpătate, nu numai cu dobitoacele, ci și cu fiarele cele neîmblânzite se primejduiește a se asemăna, dar încă iubitorul patimilor celor de rușine le și covârșește. Și ce este mai de mirare este că fiecare dintre fiare, unei metehne slujește, iar cel ce se pare a fi om, pe toate împreună grămădindu-le, se duce mai departe decât necuvântărima [iraționalitatea] acelora. Și ca să nu socotești că sunt de covârșire [exagerate] graiurile, înseși lucrurile cu nepărtinire să le judecăm, căci când cineva sare ca taurul, dă cu piciorul ca măgarul, nechează după femei ca armăsarul, se lăcomește cu pântecele ca ursul, își îngrașă trupul ca catârul, ține minte rău ca cămila, se mânie ca leul, mușcă ca scorpia și este viclean ca șarpele, pândește cu otrava răutății ca vipera, și adună bani, și mai vârtos face păcate ca gândacul care adună baliga. Cum va putea cineva pe acesta cu cugetare de fiară a-l număra cu oamenii, nevăzând în el caracterele firii noastre, ci mai degrabă [caractere de] câini, capre, hidre [așa-zișii monștrii, șerpi de apă] și alte grozâvii, după basmele [miturile] cele din afară, fapte de fiară văzând?” [E cu puțință să se refere aici la aceea că închinătorii de idoli își imaginau sau scorneau zeii pornind de la patimile dobitocești din sufletele lor, de aici rezultând zei cu chipuri de fiare pline de patimi așa cum sunt descrise mai sus; o dată „înființați”, zeii erau la rândul lor model de dobitocie pățimașă celor ce li se închinau, atât celor ce-i scorneau, cât și celor ce primeau de-a gata „doctrina” lor dobitocească pe care aceștia o „inspirau”, că doar bine zice David: *Adânc pe adânc cheamă* (Ps. 41: 9; vezi și nota); avatarurile acestui cerc vicios infernal generat de pasiunile (sau patimile) umane continuă cu mare forță astăzi mai mult ca oricând, când artiștii, starurile (numiți chiar de fani sau mass-media „idoli”) etc. au caracteristici tot mai animalice, ceea ce nu face decât să satisfacă sufletul îndobitocit (sau mai degrabă naiv) al multor „admiratori”, care se doresc după o „necuvântărima” tot mai mare, în nădejdea de a scăpa de altă „necuvântărima”, care nu este alta decât birocrăția și încercare unora de a

13. Această cale a lor sminteală este lor, și după acestea în gura lor bine vor voi.

„Însăși asemănarea, zice, a oamenilor celor cuvântători cu dobitoacele cele necuvântătoare s-a făcut lor împiedicare de mântuire și vătămare prea mare sufletelor lor, pentru că ei, nu numai prin lucrarea păcatelor se aseamănă cu dobitoacele, dar încă și cu gura zic că au plăcere, și se laudă întru faptele cele dobitocești pe care le fac”. Că aceasta vrea să zică aici cuvântul *bine vor voi*, care este și de mai mare prihană, ca un lucru neîndreptat, căci nu numai cu fapta lucrează răul, ci și cu cuvântul îl laudă și îl cinstesc, și, pentru aceasta, unii ca aceștia niciodată nu se pot îndrepta, după Hrisostom⁴⁴.

face legea și morala seculară să funcționeze. *Adânc pe adânc cheamă...*] Iar Grigorie al Nyssei pe *cinstea omului* numește o cinste asemănătoare cu cea a îngerilor [arată că cinstea omului e la fel de vrednică, sau pe picior de egalitate, cu cea a îngerilor]. S-a alăturat însă cu dobitoacele cele fără de minte, nașterea cea dobitocească primind-o, și aceleași lucrându-le, și căutându-le, și voindu-le ca și ele [cf. Sfântului Grigorie și altor Părinți, în urma păcatului original, omul s-a ales cu concupiscenta, manifestată în atracția mai mult sau mai puțin irațională față de femeie, și invers, adică față de ceea ce duce la împreunare și naștere de prunci în dureri. Se crede că, în lipsa păcatului original, omul s-ar fi înmulțit într-un mod mai duhovnicesc, printr-o împreunare plină de iubire dumnezeiască, și nu de plăcere carnală. După Sfântul Ioan Hrisostom, Dumnezeu Însuși ar fi „înmulțit” pe oameni, așa cum l-a creat și pe Adam, adică din țărână]. Zice însă și Hrisostom: „Când vei auzi că omul s-a semănat cu cele necuvântătoare, să nu socotești că a zis aceasta vrând a arăta pe oamenii cei asemenea cu cele necuvântătoare, ci a voit a hotărî că și decât acelea sunt mai răi, fiindcă decât cele necuvântătoare ne-am făcut mai răi și mai nesimțitori, că a fi necuvântător după fire și a rămâne întru necuvântare este lucru al firii; iar fiind cinstiți cu cuvântarea, a cădea în nesocotință este vinovăție a alegerii, dar nu numai pentru aceasta ne-am făcut mai răi decât cele necuvântătoare, ci și către o mare necunoștință am alergat, și aceasta însemnând Isaia, zicea: *A cunoscut boul pe stăpânul său, și măgarul ieslea stăpânului său, iar Israil nu M-a cunoscut pe Mine, și poporul Meu n-a priceput* (Is. 1: 3). Ce zic? Că ne-am făcut mai nesimțitori decât dobitoacele? Dar și decât pietrele ne-am făcut, că: *Ascultați, zice, crăpăturile și temeliile pământului, că urmează judecata Domnului către poporul său* (Mih. 6: 2). Ce faci, Proorocule? Către oameni judeci, și temeliile pământului chemi? «Așa, zice, că decât temeliile pământului mai nesimțitori sunt oamenii» (*Cuvânt la Înălțarea Domnului*)”.

⁴⁴ Alții însă așa înțeleg zicerea aceasta: „Când cei ce păcătuiau lucrau cele însușite [specifice] dobitoacelor celor necuvântătoare nu știau ce fac, iar în urmă mărturisesc, căindu-se pentru că au călătorit pe o astfel de cale, atunci când nu vor avea vreme de pocăință, încât zicerea *bine vor voi* să se ia în loc de «se vor învoi și se vor scula împreună»”. Însă și Teodorit a zis: „Vor întrebuița însă căință după durerea de aici, neluând apoi nici o dobândă din aceasta”. Și Origen: „Mi se pare că bunul sfârșit îl însemnează pe cel al nebunului și al celui fără de minte”.

Diapsalma.

14. Ca niște oi în iad s-au pus, moartea îi va paște pe ei.

„Pe unii ca aceștia, zice, Dumnezeu i-a pus apoi în iad ca pe niște oi, adică pentru că s-au făcut ca niște dobitoace necuvântătoare, ori pentru că nu pot înșiși pe sine a se ajuta, ori pentru că aceștia sunt gătiți spre a se junghia ca și oile.” Și fiindcă a zis *oi*, a adăugat și despre păstor, pentru ca să păzească puterea cuvântului, iar *moarte* numește munca: „Pentru că aceștia, zice, după ce se vor junghia ca niște oi, nu se vor slobozi din muncă, ci munca are să-i pască, adică îi va munci totdeauna, rămânând nedespărțită de dânșii”. Că trebuie să știm că Scriptura obișnuiește a numi moarte a sufletului și pieire a sufletului nu dezlegarea întru a nu fi, ci pedeapsa și munca sufletului⁴⁵.

15. Și îi vor stăpâni pe ei cei dreپți până dimineața,

Dimineața se înțelege aici în loc de „în grabă”, iar prin *îi vor stăpâni* vrea să zică că se vor face mai presus de dânșii. Zice dar David că cei ce viețuiesc drept și cei cu fapte bune curând se vor face mai buni decât toți oamenii cei ce s-au asemănat cu dobitoacele, și măcar că aceștia de mai sus sunt săraci și sărmani, și nu numai în veacul cel viitor - când sunt [se vor da] cununile, [când] aceștia se vor face mai presus decât cei răi -, ci încă și în veacul acesta de față, pentru că aceștia de Dumnezeu se păzesc, de oameni se cinstesc și de bântuielile celor răi nu se biruiesc. Și vezi, o cititorule, spre încredințarea adevărului acestuia, pe preafrumosul Iosif, care măcar deși era rob, s-a făcut însă domn chiar mai înalt decât doamna sa, pentru că el a stătut virtuos și întreg-înțelept [cumpătat], iar aceea, dimpotrivă, a stătut preacurvă și rea.

⁴⁵ Iar Grigorie al Nyssei prin *moarte* înțelege pe Satana: „Și cine este păstorul acesta? Moartea adică, Diavolul, pricinuatorul morții, aducând sufletele celor ce se amăgesc la răutatea cea mai de pe urmă, și închizându-le în prăpăstiile iadului, că moartea păștea de la Adam până la petrecerea cea după legea lui Moise, până ce a venit adevăratul Păstor Care Și-a pus sufletul Său pentru oi, și așa, împreună cu Sine înviindu-i și scoțându-i din temnița iadului, [și aducându-i] în dimineața Învierii, a dat [îngăduit] celor dreپți, adică Sfinților Îngeri, spre a-i păstori pe ei, că la fiecare din cei credincioși este un înger însoțitor. Deci acești dreپți vor stăpâni pe cei ce au ajuns dimineața, adică pe cei ce s-au supus Răsăritului luminii”. Iar Teodorit zice: „Aceasta mai luminat Simmah o a tâlcuit, [zicând] că s-au făcut pe ei ca niște oi ale iadului, moartea pascându-i pe ei, că ei înșiși și-au pricinuit muncile, și moartea mai mult o au ales decât viața”.

și ajutorul lor se va învechi în iad,

„Ajutorul oamenilor celor răi, zice, se va învechi, adică se va arăta netrebnic și nefolositor în iad.” Precum am zis, oamenii cei răi nu vor lua nici un ajutor în iad, că lucrul cel vechi este și netrebnic, iar cel netrebnic mai nimic este: „Răii aceștia, zice, nădăjduiau în ajutorul bogăției și al prietenilor lor, însă nu vor folosi în iad nici bogăția, nici prietenii, pentru că nu iau cu sine nimic din lucrurile lumii acesteia”.

Diapsalma.

din slava lor s-au scos.

Nu numai aceasta au pățimit (oamenii cei răi, cei ce au ales necuvântărima), ci încă au pierdut și slava ce o aveau, pentru care [slavă] au și pierit⁴⁶; fiindcă s-au silit să-și lase nume de pomenire lăudată între oameni, au pierdut [pe deasupra] și această lăudată pomenire, ori pentru că s-au stins și au pierit împreună cu faptele lor cele rele, ori pentru că aceasta [lăudata pomenire] s-a schimbat în prihănire și ocară.

16. Însă Dumnezeu va izbăvi sufletul meu din mâna iadului, când mă va apuca.

Aceasta este proorocie pentru înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul, și pentru slobozirea sufletelor care se aflau în iad: „Când Fiul lui Dumnezeu, zice, mă va lua pe mine, omul, casă și locuință a Sa prin omenitatea Sa, atunci va izbăvi sufletul meu din temnița iadului”⁴⁷.

⁴⁶ Zice însă Teodorit: „Cei ce acum însă de dânșii se nedreptățesc și se defaimă, nu după multă vreme vor avea slava asupra lor, că, de toată buna-sporire cea de mai-nainte goliți fiind, se vor da morții”. Se potrivește însă cu acestea și pilda Domnului, care îl arată pe Lazăr în sânurile lui Avraam, iar pe trufașul bogat muncindu-se cu amar și făcându-se rugător săracului”.

⁴⁷ Iar Hrisostom înțelege zicerea *când mă va apuca* cum că se zice pentru cei îmbunătățiți, care când se iau [apucă] înviați de Dumnezeu întru Învierea cea de obște, atunci se vor izbăvi de iad, adică de toate muncile iadului, și vor dobândi toată slava și cinstea. Iar Teodorit zice că: „Acesta, ce a întrebuițat cuvintele acestea, cere ca să nu sufere același sfârșit cu aceia, și [pentru aceasta] zice așa: ...*va izbăvi sufletul meu*, și celelalte”.

17. Să nu te temi când se va îmbogăți omul, sau când se va înmulți slava casei lui.

18. Căci când va muri el, nu va lua toate, nici se va pogori cu dânsul slava lui.

Om numește aici David pe cel nedrept și lacom de averi: „*Să nu te temi*, zice, o cititorule, nici să zici cum că nu vede Dumnezeu și nu poartă grijă mai-nainte de lucrurile omenești, după Marele Vasile, că nici un lucru din lucrurile omului nedrept și al lacomului de averi nu se va coborî împreună cu dânsul în iad, ci singur el, ticălosul, golit de toată slava sa și de toate averile sale, se va coborî⁴⁸”. Zicând însă David *slavă*, prin numele slavei arată mărimea omului nedrept, mândria, bogăția, și tot celălalt alai* al lui. Ori *slava omului nedrept*, după Hrisostom, este a avea casa lui, bolte frumoase, loc de preumblare, acoperământ aurit, așternuturi pe dușumea, vase de argint și de aur, și altele asemenea cu acestea. Iar *slavă* a trupului omenească este puterea, frumusețea, mărimea, sănătatea și altele ca acestea; iar *slava sufletului* este singură fapta bună sau virtutea. Deci cuvântul acesta ce-l zice David, adică că nu se va coborî împreună cu dânsul slava lui, se înțelege pentru slava casei și a trupului, iar nu pentru slava sufletului, că singură aceasta rămâne nedespărțită de om și după moarte.

19. Că sufletul lui în viața lui se va binecuvânta,

„Omul bogat, zice, numai până este viu se laudă [este lăudat] și se ferește, grăindu-se de bine de către oamenii aceia care nu știu care este viața cea cu adevărat fericită, iar după ce moare bogatul, urmează toate cele dimpotrivă: că se prihănește de către toți că nu și-a chivernisit cu înțelepciune bogăția sa prin milostenie, ca prin aceasta să se izbăvească de muncă: *Că izbăvire*, zice, *a sufletului omului este bogăția sa* (Pilde 13: 8).”⁴⁹

⁴⁸ Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Însă când va muri, nu va rămâne, zice, toată podoaba aceasta; abia o îmbrăcăminte îi va rămâne acoperindu-i slujiiile sale, și aceasta, de se va părea celor ce îl înfășoară pe el din slujii, că bine ar fi puțin pământ a dobândi, și aceasta dându-i-se pentru milostivire de către cei ce îl îngroapă, pentru rușinea firii lui celei de obște. Deci nu fi mic la suflet pentru cele ce sunt de față, ci așteaptă acea fericită și nemărginită viață”. Iar Teodorit zice: „Cuvintele acestea aduc învățatură și sfătuire săracilor celor ce pentru mândria bogaților umblă zdrențuroși”.

* φαντασία = lit. imaginație; în context: alai, pompă, fast.

⁴⁹ Pentru aceasta a zis Teodorit: „Viu fiind, zice, cel ce are multă bogăție, oarecari îl fericesc, însă după ce moare, prea ticălos îl numesc”.

mărturisi-se-va Ție când vei face bine lui.

Acest cuvânt se zice către omul sărac, după Hrisostom, că zice: „Când tu, săracule, vei face bine bogatului, adică vei grăi ori vei face cele ce-i plac, numai atunci te [îți] va mulțumi, iar la urmă te va defăima și te va batjocori, măcar de ai avea tu toate faptele bune”. Ori către Dumnezeu se zice cuvântul acesta, după Marele Vasile, adică: „Când Tu, Doamne, îi vei da cele bune și norociri omului celui bogat și nedrept, numai atunci îți va mulțumi acela, iar când va cădea în nenorociri și în necazuri, atunci Te va huli, iar omul cel drept totdeauna mulțumește și slăvește pe Domnul, atât în bunele norociri, cât și în relele întâmplări”⁵⁰.

20. Va intra până la neamul părinților săi; până în veac nu va vedea lumină.

„Când va muri, zice, omul cel bogat și nedrept, se va pogori înăuntru, în părțile cele mai de jos ale pământului, și până la iad, unde se află seminția celor asemenea lui întru răutate, a născătorilor și a rudelor lui, și nu va vedea lumină, încât este și va rămâne în veacul viitor, și fiindcă veacul acela nesfârșit rămâne, pentru aceasta și ticălosul acela bogat niciodată nu va vedea lumină, ci de-a pururea se va afla întru întuneric.”⁵¹

⁵⁰ Pentru aceasta, Marele Vasile zice că: „Una ca aceasta a fost și zicerea Diavolului - aceea pe care o aducea lui Iov spre prihănire - că nu în zadar cinstește Iov pe Dumnezeu, ci are plată a bunei cinstiri bogăția și celelalte. Pentru aceasta și spre dovada faptei bune a bărbatului l-a golit Dumnezeu de cele ce avea, ca să se străvadă prin toate buna mulțumire a omului către Dumnezeu”. Iar Teodorit zice: „Mai arătat însă a zis Simmah: «Te vor lăuda pe Tine dacă le vei face bine». Dar adevărata laudă este aceasta: ca nu numai viu fiind, ci și săvârșindu-se să fie de-a pururea pomenit și mult lăudat. Iar vrednic de niște laude ca acestea este cel ce și-a iconomisit bogăția sa spre al său folos, că facerea de bine cea către alții la însuși făcătorul de bine se întoarce”.

⁵¹ Pentru aceasta a zis Marele Vasile că: „Cei ce și-au dat povățuirea lor învățătorilor celor orbi [cei ce s-au lăsat povățuiți de ei] s-au lipsit pe sineși de îndulcirea luminii, și aceasta este [înseamnă] zicerea *va intra până la neamul părinților săi*, că nu este vinovat [ὄπαίτιος = osândit, pus sub acuzare, chemat la judecată] numai cel ce are rele înțelesurile cele despre Dumnezeu, ci și cel ce a luat de la învățători pe vreunul din aceștia spre această pieire, și astfel sunt și cei ce au moștenit răutatea strămoșilor lor, și sunt cu anevoie deșteptați, pentru că s-au întărit cu obișnuirea cea veche, că se trimit aceștia întru întunericul cel mai dinafară, și aceasta o pătimesc după dreapta judecată a lui Dumnezeu, fiindcă în viața aceasta lucrau cele rele și urau lumina”.

21. Și omul, în cinste fiind, n-a priceput, alăturatu-s-a cu dobitoacele cele fără de minte, și s-a asemănat lor.

Iarăși și aici repetă David același cuvânt pe care l-a zis mai sus, jelind și tânguindu-se că omul, cel ce este cu puțin mai jos decât îngerii și pentru care a zis Solomon: *Mare lucru este omul, și de mult preț bărbatul milostiv* (Pilde 20: 6*), acesta, zic, omul care atâta s-a cinstit s-a alăturat și s-a asemănat cu dobitoacele cele necuvântătoare, după Marele Vasile.

PSALMUL 49

Psalm al lui Asaf.

Pentru suprascrierea *al lui Asaf*, am spus în *Precuvântarea* cărții, și vezi acolo la capitolul 5, fiindcă de prisos socotesc a zice iarăși aceleași aici. Și, cum nu se poate mai potrivit, psalmul acesta urmează celui trecut, fiindcă și întru acesta și întru acela se face mărturie și muștrare oamenilor, însă în acela se cheamă toată firea oamenilor ca să asculte, iar aici se cheamă spre ascultare cerul și pământul: *Chema-va, zice, cerul de sus și pământul* (v. 5). Și în acela se prihănește tot omul ce viază cu răutate, iar întru acesta se muștră iudeii. Și alt prooroc încă închipuie pe Dumnezeu, cum că se judecă și se muștră, zicând: *Ascultați, munți, judecata Domnului, și prăpăstii, temeliiile pământului! Că Domnul este în judecată cu poporul Său și va grăi împotriva lui Israil* (Mih. 6: 2). Și Isaia zice: *Ascultă, cerule, și ia în urechi, pământule* (Is. 1: 2). Chipul acesta al cuvântului este obișnuit în Scriptură, și este foarte înfricoșător, și pricinuieste mare rușine, pentru că zidirile cele neînsuflețite și nesimțitoare se fac judecători oamenilor celor însuflețiți și cuvântători*. Forma aceasta totodată este și prea

* Referință neidentificată în Biblia sinodală. Ea se află în schimb în LXX [Septuaginta] și în Biblia de la 1914, deși tradusă inexact în aceasta din urmă.

* După tâlcuirea de la Ps. 13: 1, ce exprimă relația sau rezonanța dintre om și făptura înconjurătoare, iată aici și unele nuanțări: făptura neînsuflețită se face judecător al omului. De nenumărate ori a fost omul judecat și osândit de făptură, sau stihii, și n-a vrut să învețe de aici mare lucru, dar, când va veni Stăpânul făpturii (sau *al viei*, cum zice în Evagghelie), ce le va face acestor lucrători? (cf. Mt. 21: 40 ș.u.).

arătaoare [doveditoare] de iubirea de oameni a Preaînaltului Dumnezeu, Care atât de mult Se smerește, încât [ajunge] să Se judece cu oamenii cei muritori⁵².

1. Dumnezeu Dumnezeilor, Domnul a grăit și a chemat pământul 2. De la răsăriturile soarelui până la apusuri⁵³.

Patru însemnări [semnificații] aflăm că are numele lui Dumnezeu în dumnezeiasca Scriptură: **1)** ceea ce chiar se zice, adică a se zice Dumnezeu Făcător a toate. **2)** Ceea ce se zice după urmare [imitație] și asemănare, precum este aceasta ce se află aici, adică *Dumnezeul Dumnezeilor, Domnul a grăit*, și aceasta *Dumnezeu a stănut în adunare de dumnezei, și în mijlocul dumnezeilor va judeca* (Ps. 81: 1), și *Eu am zis: dumnezei sunteți, și toți, fii ai Celui Preaînalt* (Ps. 81: 6), și *pe Dumnezeu să nu-L grăiești de rău* (Ieș. 32: 28). Arătat dar este că Dumnezeu, prin cuvintele acestea ale Scripturii, numește pe aceia care urmează lui [care-L imită pe] Dumnezeu prin fapta bună, și pe aceia care se aseamănă cu Dumnezeu după stăpânire și după judecată, precum sunt stăpânitorii și judecătorii. **3)** Se zice numele lui Dumnezeu după analogie, precum Moise s-a numit Dumnezeu de către Faraon, pentru că lucra minuni împotriva lui, și-l pedepsea pentru că întrebuița voia sa spre a lucra deosebite bătăi, având pe Aaron de prooroc al voinței sale, și pentru că se numea înaintea lui Faraon că este domn și stăpânitor al vieții și al morții; însă chipul acesta al treilea însemnător al numelui lui Dumnezeu se deosebește de cel de-al doilea, căci, după acesta, nu se zice simplu dumnezeu și slobod cel ce se numește după a doua însemnare, ci se zice

⁵² Iar altul zice că sunt doisprezece psalmi care se suprascriu în numele lui Asaf, și unsprezece adică se află scriși în șir [la rând], începându-se de la Psalmul 72 până la Psalmul 82, iar acest psalm, osebindu-se de ceilalți, s-a pus aici, și nu simplu și oricum, ci pentru că are urmare cu Psalmul 48 [urmează după el], cel de mai sus, care vorbește despre judecată. Vezi și la capitolul 5 al *Precuvântării*. Zice însă Isihie: „*Asaf* se tâlcuiește Sinagogă (adică adunare), despre [la] care, coborându-se psalmul, vorbește: *Adunați-i Lui pe cuvioșii Lui*. Drept aceea, de la pricină [ὑπόθεσις] a luat psalmul acesta numele suprascrierii”.

⁵³ Iar Atanasie zice: „Și ce a grăit? Aceasta: *Mergând, învățați toate neamurile* (Mt. 28: 19). Și aceasta: *Trebuie a se propovădui Evanghelia aceasta la toată lumea* (Mt. 24: 14)”. Iar Isihie zice: „*Răsărituri*, pe cei drepti, iar *apusuri*, pe cei păcătoși, înțelege, că pe toți i-a chemat la mântuire întrebuițând îndemnarea aceasta către dânșii: *Veniți toți cei osteniți și împovărați și vă voi odihni pe voi*”. Și dumnezeiescul Chiril zice: „Trâmbița cea mare și strălucită va fi strigând, zice Isaia: *În ziua aceea vor trâmbița cu trâmbița cea mare...* (Is. 27: 13). Deci a chemat nu după văzătorul de cele sfinte, Moise, numai pe Israil, ci și mai vârtos pe toți cei de la răsăriturile soarelui și până la apusuri (La Nichita)”.

după har^{*}, adică dumnezeu pentru faraon. 4. Se zice numele lui Dumnezeu [și] după amăgire, precum este ceea ce a zis Dumnezeu către evreii care se amăgeau că sunt și alți dumnezei: *Mergeți și strigați către dumnezeii pe care voi înșivă i-ați ales, și aceia să vă mântuiască în vreme de necaz* (Jud. 10: 14). Asemenea și aceasta: *Să nu vă faceți dumnezei de argint și nici dumnezei de aur să nu vă faceți* (Ieș. 20: 23). Deci zice Duhul Cel Sfânt prin David că Dumnezeu, Ziditorul și Judecătorul stăpânitorilor și judecătorilor pământului, Domnul tuturor, de obște a grăit. Dar ce a grăit? O a spus alt prooroc, adică Miheia: *Ascultați, munți, judecata Domnului, și prăpăstii, temeliiile pământului! Că Domnul este în judecată cu poporul Său și va grăi împotriva lui Israil* (Mih. 6: 2); precum am zis mai sus că lipsesc acestea, iar cu graiul și cuvintele acestea a chemat, zice, Dumnezeu pământul ca să audă, a chemat însă tot pământul de la răsăritul soarelui până la apusuri, adică de la o margine până la cealaltă margine a pământului, că între aceste două margini se cuprinde tot pământul⁵⁴.

Din Sion este bună-cuviința frumuseții Lui.

Zicerea aceasta și cele următoare se află în mijloc, cu paranteze^{*}, fiindcă cuprind proorocii⁵⁵. Deci această zicere are înțelesul următor: că și mai-nainte, în Sion, adică în Ierusalim, era biserica lui Dumnezeu și Tatăl, care era podoaba și slava Dumnezeirii Sale; și în urmă iarăși din Sion va fi biserica Fiului Său, adică

* Mitropolitul Veniamin: „ținere”, traducand pe σχέσεωσ de la σχέσις = posesiune, câștig; stare, condiție, calitate; har. Deci se referă la cei ce s-au îndumnezeit, care au dobândit harul, starea de fii ai lui Dumnezeu.

⁵⁴ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Sunt chemați sfinții lui Dumnezeu când Fiul S-a înomenit și a grăit, și a chemat tot pământul. Dar ce a grăit? *Învățați toate neamurile*. Și aceasta: *Trebuie a se propovădui Evanghelia aceasta la toată lumea*. Că Hristos, [cu] trâmbița cea mare (după Isaia) și strălucită strigând, a chemat, dar nu ca Moise pe Israil, ci mai ales pe toți de la răsăriturile soarelui până la apusuri [Vedem aici un citat, din memorie se pare, redat a doua oară, adică și în nota trecută, deși cu mici diferențe]”. Iar Patriarhul Ghermano al Țarigradului cel nou [sau Neon Patron, mare melod și inograful din secolul XVII], într-un tropar al pesnei 6, al canonului celui de el făcut, la cele pentru Sinoadele Ecumenice, zice: „*Dumnezeul dumnezeilor, Domnul, David mai-nainte cântă, a chemat și a adunat de la marginile răsăriturilor tot pământul, până și la apusurile lor, Sinoadele Părinților de pretutindeni însemnându-le*”.

⁵⁴ παρένθεσις, adică puse deoparte, ca ceva suplimentar, în plus, ce aduce ceva nou.

⁵⁵ Că zicerea aceasta proorocește pentru întâia venire a lui Hristos, iar acestea următoare: *Dumnezeu arătat va veni, Dumnezeul nostru, și nu va tăcea; Și aceasta: Foc înaintea Lui va arde, și împrejurul Lui vișor foarte*, acestea proorocesc pentru a doua venire a lui Hristos. Pentru aceasta se și află între zicerea *Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a grăit și a chemat pământul*, și între aceasta: *Chema-va cerul de sus și pământul și celelalte*.

luarea omenității, care și aceasta era slava și podoaba Dumnezeirii Celui ce ipostatic locuiește într-însul, că prin *frumusețe* trebuie să înțelegi Dumnezeirea, căci ce alt lucru este mai frumos decât Dumnezeirea? (după Grigorie Teologul?)⁵⁶.

3. Dumnezeu arătat va veni, Dumnezeul nostru, și nu va tăcea.

Aceasta este proorocie pentru a doua venire a lui Hristos (după Hrisostom), căci în venirea cea dintâi Hristos a venit nearătat*, necunoscut și de însuși Diavolul, pentru că de ar fi știut Diavolul curat că este Fiul lui Dumnezeu, nu ar fi întrebat deasupra Muntelui Carantaniei, zicându-l: *De ești Fiul lui Dumnezeu...* (Mt. 4: 3). Iar întru a doua venire va veni arătat și cu putere și cu slavă multă, că atunci, în venirea cea dintâi, a venit cu chip de rob și smerit, pentru ca să vâneze și să prindă pe omul care călcase porunca Lui și se depărtase de Dumnezeu, iar în urmă va veni ca Judecător al făpturii Sale: *Că precum fulgerul, zice, iese de la răsărituri și se vede până la apusuri, așa va fi și venirea Fiului omului* (Mt. 24: 27). Arătată va fi și înfricoșătoare, iar prin *nu va tăcea* vrea să zică că nu va mai răbda îndelung răutatea și pe cei răi pe care va să-i osândească⁵⁷.

4. Foc înaintea Lui va arde, și împrejurul Lui, vifor foarte.

Cu aceste cuvinte arată David înfricoșătoarea și nesuferita privire a dreptului Judecător, că așa și Daniil a văzut și a zis: *Râu de foc trăgea înaintea Lui... Scaunul Lui, pară de foc, roțile Lui, foc arzând* (Dan. 7: 10). Iar *viforul* este o pornire de vânt puternică și nesuferită, după Hrisostom⁵⁸.

⁵⁶ Iar după Marele Atanasie, a doua venire a Domnului se va face arătată din Sionul cel de sus, pe cea arătată și slăvită, pe care și *bunăcuvință a frumuseții* o a numit”. Iar Hrisostom zice: „De acolo (adică de la Ierusalim), nenumărate bunătăți pretutindeni au odrăslit, pa care și *frumusețe a Sa* le zice, că podoabă și frumusețe a lui Dumnezeu este bunătatea și iubirea de oameni, și facerea de bine cea către toți”.

* Nu a venit în slava-I proprie.

⁵⁷ Și dumnezeiescul Chiril zice aceasta, și cele de mai jos le potrivește și la cea dintâi venire a Domnului.

⁵⁸ Iar Isihie zice: „Ce este mai iute decât *viforul* acela, ori decât furtuna? Când de conștiința noastră ne batem, și de gândurile cele ce ne părăsc, sau ne și dezvinovățesc, ca niște balauri ne lovesc (La Nichita)”.

5. Chema-va cerul de sus și pământul, ca să aleagă* poporul Său.

„Va chema, zice, Judecătorul, *cerul de sus* (căci zicerea aceasta - *cerul de sus* - este în formă inversată) și *pământul*, pentru ca să judece pe poporul Său care viețuiește rău. Iar *ca să aleagă* însemnează să-l deslușească și să-l mustre pe acesta. Vezi însă, o cititorule, că și Moise, băgând pe Israiliteni în pământul făgăduinței, a luat cerul și pământul de martori ai poruncilor pe care le-a dat lor: una adică pentru că acestea sunt trupuri mai statornice, și alta încă, pentru că cerul și pământul cuprind și pe cei păcătoși, și pe cei drești: *Vă pun martor*, zice, *astăzi, cerul și pământul, că cu pieire veți pieri de pe pământ* (Deut. 4: 26)⁵⁹. Iar forma aceasta se numește *facere de față**, adică când pe cele neînsuflețite și necuvântătoare le potrivim cu chipurile și cu mișcările celor însuflețite și cuvântătoare.

* διακρίναι = să separe, să judece, să facă deosebire între poporul Său și cel al Diavolului.

⁵⁹ Altul zice că, de vreme ce și când s-a dat legea stihiiile acestea ale cerului și ale pământului s-au luat ca martori, după zicerea aceasta a lui Moise, pentru aceasta se cuvenea și la a doua venire a se lua iarăși aceste două stihii ca martori, pentru ca să se mărturisească călcarea de lege pe care au făcut-o oamenii cei ce au luat legea; și se cheamă stihiiile ca martori împotriva necredincioșilor, căci ele s-au făcut pricină oamenilor spre cunoștința de Dumnezeu, precum zice Pavel că: *Cele nevăzute ale Lui, de la zidirea lumii, cu făpturile înțelegându-se, se văd limpede* [καθορᾶται = se înțeleg, se învață; procesul implică atât percepția prin simțuri, cât și priceperea intelectuală]. Și David: *Cerurile spun slava lui Dumnezeu, și lucrul mâinilor Lui o vestește tăria*. Iar Sfântul Chiril a înțeles prin *ceruri* pe îngerii cei din cer, iar prin *pământ* pe oamenii de pe el, [tocmai] ca să nu socotim că acestea sunt însuflețite. Iar Sfințitul Teodorit zice: „Le cheamă spre mărturie nu ca pe niște însuflețite, ci ca pe cele cuprinzătoare ale celorlalte făpturi, spre înfricoșarea celor ce aud. Așa și Avraam, pe cele 7 junince le-a pus spre mărturie (Fac. 21: 28). Așa și Iacob și Laban, muntele l-a numit martor (Fac. 31: 47).

* προσωποποιᾶ. Traducere literală; în context: personificare; dramatizare. Dumnezeu „dramatizează” sau „regizează” Judecata de Apoi aducând ca martori cerul și pământul pe care cumva le personifică, ca unele care s-au resimțit de stăpânirea sau influența omului pe care Dumnezeu i-a încredințat-o. Numai că în această adevărată „scenă”, personajele, cei judecați, cei ce au trăit în „teatrul” realității lumii lui Dumnezeu, au fost (și sunt încă) liberi să aleagă ce scenariu au vrut: cel dumnezeiesc, care promitea un „deznodământ fericit”, sau cel diavolesc, care promitea „multe”, dar nu se ținea de cuvânt. Vezi și tâlcuirea lui Zigabenu de mai departe.

6. Adunați-i Lui pe cuvioșii Lui, pe cei ce așază Așezământul [Testamentul] de lege al Lui pentru jertfe.

Cuvioși numește aici David pe iudei, ca pe niște afierosiți numai lui Dumnezeu⁶⁰, care, pe cât se putea, ocârmuiau și săvârșeau [împlineau] Testamentul Lui cel dat lor cu jertfele pe care I le aduceau. *Testament* însă zice toată legea, pentru că ei, păzind numai poruncile legii cele ce se rânduiau după jertfe, socoteau că păzesc toată legea, pentru aceasta se și mândreau ca niște preacinstitori de Dumnezeu pentru jertfele ce le făceau. *Adunați-i* a zis „[adică adunați-i] pe ei la Dumnezeu”, adică în vremile și zilele acelea ce erau rânduite spre a se aduna și a asculta citirile legii și ale proorocilor.

7. Și vor vesti cerurile dreptatea Lui,

Vrând Proorocul David să aducă în mijloc pe Dumnezeu că se îndreptează către iudei*, apucă mai-nainte și propovăduiește la toți că toate câte Dumnezeu zice sunt drepte, pentru că Însuși zice că cerurile cele neînsuflețite vor vesti slava lui Dumnezeu*. Ori *ceruri* numește cetele îngerilor celor ce sunt în ceruri, căci acestea totdeauna sunt înaintea lui Dumnezeu și, pentru aceasta, știu dreptatea lui Dumnezeu.

că Dumnezeu judecător este.

Diapsalma.

⁶⁰ Iar Hrisostom zice că pentru multa prihănire numește cuvioși pe aceștia ce au așezat testamentul în jertfe. „Așa și noi, când vedem pe oarecari că au greșit, și voim mai tare a-i muștra, cu dregătoria lor îi numim, zicând: «Numește pe diacon, ori pe prezbiter (când greșesc)»; ca mai adevărată să se facă prihănirea”. A zis însă și Isihie: „Despre poporul iudeilor vorbește aici, că pentru părinți îi numește pe ei cuvioși, care testamentul lui Dumnezeu îl rânduiesc spre jertfele legii, neștiind ei că Dumnezeu, cu o jertfă cuvântărească [înțelegătoare, rațională], nu cu cele multe, necuvântărești [iraționale, ale gândurilor și dobitoacelor iraționale] se mulțumește, pentru care și a poruncit împreună a se aduna ei spre a învăța aceasta”. Iar Eusebie și Didim zic că îngerilor poruncește și bărbaților celor sfințiți ca să adune pe cuvioșii Săi la jertfe duhovnicești. Iar Atanasie adaugă că cereștile puteri laudă pe Judecătorul că a început de la cei cuvioși, împreună bucurându-se ei pentru mântuirea lor (La Nichita).

* Se vădește ca drept prin cuvintele și faptele Sale. Vezi mai jos.

* Cf. Ps. 18.

Aceasta este pricină și stare* a dreptății lui Dumnezeu, că: „Dumnezeu, zice, care va să Se îndrepteze în cuvânt către iudei, este Judecător al tuturor oamenilor, și dar va zice cuvinte drepte, că dreptatea o are prin fire”.

8. Ascultă, poporul Meu, și voi grăi ție,

De aici încep cuvintele ce voiește Dumnezeu a le zice către iudei, iar mai-nainte de toate, [pentru] alte cuvinte poruncește iudeilor să aibă luare-aminte: „Ascultă, zice, o poporul Meu, adică ia aminte cuvintele Mele!”

Israile, și voi mărturisi ție:

Și aici, zicerea *ascultă* se subînțelege astfel: „Ascultă, o Israile, și voi mărturisi, adică voi vorbi cu tine”. Dar, fiindcă mai sus a zis *popor*, cu neosebire și nehotărât*, aici îl rânduiește și-l zice pe numele său desebit, dar și dulce* al Său, adică acesta: *Israile*.

Dumnezeu, Dumnezeul tău sunt Eu!

„Eu, zice, Care vorbesc cu tine, sunt Dumnezeul tău, pentru aceasta teme-te și sfiește-te.” Iar aceasta o zice Proorocul pentru ca să arate negrăita și covârșitoarea îndelung-răbdare a lui Dumnezeu, care primește a vorbi împreună cu robii Săi. De două ori însă a zis numele *Dumnezeu*, pentru ca să prihănească nesimțirea și grosimea pe care le aveau pricinile* sufletești ale iudeilor, după Hrisostom.

9. Nu pentru jertfele tale te voi mustra; și arderile de tot ale tale înaintea Mea sunt pururea.

„Nu fac vorbirea aceasta cu tine, zice, o poporul Meu, pentru ca să te mustru că nu porți de grijă și nu-Mi aduci jertfe, ba, nu pentru aceasta te mustru, căci arderile de tot și jertfele tale totdeauna se află pe jertfelnicul bisericii Mele, și [deci], cât pentru jertfe, neprihănit ești, ci pentru altele te prihănesc.”

* κατασκευή = stare, condiție, alcătuire, constituție a unui lucru, a unei persoane etc.

* Fără a se referi la un popor anume, fără a face vreo deosebire între un popor și altul.

* γλυκύ.

* αὐτία. Pricinile de învinovățire, acuzațiile de natură sufletească responsabile pentru starea de nesimțire pomenită mai sus, ce se constituie ca temei pentru o acuzare. Acestea pot fi sinonime cu patimile.

10. Nu voi primi din casa ta viței, nici din turmele tale țapi.

„Când aduci, zice, tu, Mie, cu osârdie, jertfe, nu socoti că Mă slujești și Mă odihnești cu aceasta, pentru că Eu nu am trebuință de jertfe, nefiind lipsit de nici un lucru. Ci mai degrabă Eu sunt Cel care dă tuturor cele de trebuință lor, pentru aceasta, de aici înainte, nu voi primi jertfele tale cele de acest fel.”⁶¹ Mai greu [vârtos] însă prihănește pe iudei Dumnezeu despre jertfe prin Isaia, zicând: *Ce este Mie mulțimea jertfelor voastre?, zice Domnul. Sătul sunt de arderile de tot de berbeci și de grăsimea mieilor, și sângele taurilor și al țapilor nu voiesc. Că cine a cerut acestea din mâinile voastre? (Is. 1: 11).* Și prin Ieremia zice: *Pentru ce-Mi aduceți tămâie din Saba? Și scorțișoara din țară depărtată? Arderile de tot ale voastre nu sunt primite și jertfele voastre nu Mă îndulcesc (Ier. 6: 20).* Și alți prooroci încă despre jertfele cele de acest fel multe zic. [Poate] s-ar nedumeri cineva dar, și ar întreba: „Pentru ce zice Dumnezeu că nu a legiuit (acestea), de vreme ce a legiuit prin Moise multe porunci pentru jertfe?”. Răspundem că nu a legiuit Dumnezeu după întâia voie pentru Sine*, pentru că Dumnezeu nu are trebuință de jertfe, ci a făcut pogorământ și le-a primit pentru împietrirea iudeilor⁶², și pentru că ei se plecau spre slujirea idolilor, fiindcă zice: „Eu, Dumnezeu, vă cunoșteam pe voi, iudeilor, că v-ați învățat în Egipt a face jertfe, și cu anevoie ați fi putut lăsa obiceiul acesta, fiindcă vă îndulciți întru a jertfi, pentru aceasta v-am iertat aceasta, mutând jertfele spre a Mea slujire, ca, prin urmarea cea neconținută a jertfelor, totdeauna să vă aduceți aminte, și pentru ca îndulcirea și împătımirea ce o aveți întru jertfe, aceasta să păzească cinstirea și slujirea cea către Mine întru nemulțumitoarele voastre inimi, care cu lesnire uită facerile Mele de bine. Iar acum, ajungând vremea până aici, și semnele fiind atâtea, care în toate

⁶¹ Zice însă și Marele Atanasie: „Limpede mută Dumnezeu închipuirile legii întru adevăr. Că până la vremea îndreptării s-a pus, zice întru tot înțeleptul Pavel, porunca cea dată prin Moise (cf. Evr. 9: 10), iar vremea era aceea întru care a strălucit Hristos la cei de pe pământ, luminat zicând: *Eu sunt Adevărul*, nefolositoare este dar închipuirea [tipul] după care s-a arătat adevărul (La Nichita)”.

* Lit. „prin cuvântul Său”. Vrea să zică aici, după omenească cuviință, că n-a fost de la început în voia sau intenția lui Dumnezeu să legiuiască jertfele de care vorbește mai sus, ci alta a fost pricina pentru care s-au dat.

⁶² Altul însă zice: „Alta este ceea ce ți s-a legiuit în ghicituri prin jertfe, trebuie adică patimile întru tine a se junghia, că nici nu voia Dumnezeu a se aduce la pragul jertfelnicului sânge de tauri și de țapi decât numai partea cea poftitoare și cea mânietoare a sufletului prin rugăciune osârduitoare, și a se topi prin starea înaintea celor sfinte”. Iar Hrisostom zice că de vreme ce dracii cereau ca elinii să le jertfească lor oameni, pentru aceasta, pogorământ a făcut Dumnezeu și a îngăduit iudeilor să jertfească Lui dobitoace necuvântătoare, pentru ca să-i oprească să nu jertfească oameni.

zilele se fac între voi, acestea v-au adevărit că numai Eu sunt Dumnezeu, și pentru aceasta arăt vorbirea* Mea și scopul Meu, și arătat vă opresc să nu mai aduceți Mie jertfă, pentru că ele sunt de prisos și netrebnice”. Rușinându-se de cuvintele acestea, iudeii care trec pe alături de adevăr [îl ignoră] și-și închid ochii sufletului lor pentru ca să nu vadă lumina care strălucește întru acesta cuvinte ale lui David vor încă să lucreze jertfele pe care le rânduiește legea veche.

11. Că ale Mele sunt toate fiarele câmpului, dobitoacele din munți și boii.

„Pentru aceasta, zice, nu primesc cele mai sus zise, viței și țapi, pentru că ale Mele sunt toate dobitoacele”. Iar *fiară a câmpului* numește David pe cele cu câte patru picioare și curate care pasc pe câmpii și prin țarini, precum oile, boii și altele asemenea, căci Scriptura pune uneori numele fiarelor dobitoacelor celor sălbatice, iar altelei celor domestice: „Deci ale Mele, zice, sunt toate dobitoacele acestea, pentru că Eu le-am făcut”⁶³. Câteva manuscrise însă au „fiarele pădurii”, iar după Scriptura aceasta, prin „fiare ale pădurii” se înțeleg dobitoacele cele sălbatice, pentru că *câmpii* se numesc adică țarinile cele dumesnice* și locurile cele curate, iar „păduri” se zic codrii și locurile cele nelucrate care hrănesc fiare și dobitoace sălbatice, pentru aceasta vei înțelege de aici cum că Dumnezeu zice că ale Sale sunt nu numai dobitoacele cele dumesnice, ci și cele sălbatice. Iar prin puținele dobitoace ce le numește aici, cuprinde David toate dobitoacele ce se jertfesc.

12. Cunosc-am toate păsările cerului, și frumusețea țarinilor cu Mine este.

„Nu numai, zice, dobitoacele cele cu patru picioare sunt ale Mele, ci și păsările toate le cunosc, și știu câte sunt la număr, pentru că sunt Stăpânitor al lor și Domn.” Iar *frumusețe a țarinilor* a numit pe cele din câmp, adică roadele cele ce răsar în câmp, că roadele sunt și frumusețe, și podoabă a câmpului: *Cu Mine*, zice, *este frumusețea* în loc de „la Mine și în stăpânirea Mea se află”. Vezi însă, o

* Vezi v. 9.

⁶³ Iar Isihie zice: „Poate însă *fiară și dobitoace* pe neamuri le zice, iar *hoi*, pe cei ce au crezut din poporul iudeilor, a căror aducere având-o, nu mai primește de aici pe cele de la poporul iudeilor. [privindu-le] ca pe niște lucruri de prisos. Iar prin *păsări ale cerului* [v. 12] înțelege pe cei ce filosofează cu fecioria și înfrânarea, deoarece sus, către cer, asemenea cu îngerii filosofând, zboară. Iar *frumusețe a țarinilor* numește Biserica, fiindcă frumoasă S-a făcut cu darul Botezului, pentru aceasta nu a zis *la Mine*, ci *cu Mine*, ca Mireasa cu Mirele (La Nichita)”.

* Cele pentru dobitoacele blânde, domestice.

cititorule, că Dumnezeu, prin cuvintele ce le-a zis pe scurt, a arătat toate câte iudeii Îi aduceau Lui, căci, din dobitoacele cele cu picioare, se aduceau lui Dumnezeu spre jertfă boi, țapi și oi, iar din păsările cele zburătoare se aduceau porumbei și turturele, iar din roade se aducea făină curată, vin și untdelemn.

13. De voi flămânzi, nu voi spune Ție, că a Mea este lumea și plinirea ei.

Acest cuvânt îl zice Dumnezeu către iudei cu luare în răs și cu înfruntare, după Teodorit, ca să mustre mintea lor cea groasă care socotea că Dumnezeu are trebuință de jertfele lor ca să le mănânce⁶⁴. Deci zice către dânșii: „Că și drept de ați socoti voi cum că Eu flămânzesc și mănânc, totuși, de la voi nu aș cere să mănânc, pentru că *a Mea este lumea* și toate cele de mâncare din lume ale Mele sunt, și dar din acelea aș fi putut lua să mănânc, fără a avea trebuință de voi”.

14. Au doară voi mânca carne de tauri, sau sânge de țapi voi bea?

Întrebător face cuvântul acesta către iudei, pentru ca mai mult să mustre necunoștința lor: „Au doară, zice, Eu am trebuință să mănânc carne de tauri? Ori sânge de țap să beau? Precum au trebuință de acești dumnezei mincinoși ai neamurilor, și pentru acestea cer jertfele acestea de la oameni? Ba, Eu nu am trebuință de acest fel de mâncare și băutură, deoarece și mulți din oamenii cunoscători și de neam mai bun cărnuri crude nu mănâncă, nici sânziuri de vietăți nu beau, ci se îngreșează de acelea”⁶⁵.

15. Jertfește lui Dumnezeu jertfă de laudă,

Vezi, o cititorule, că Dumnezeu, prin cuvintele acestea lepădă slujirea cea după legea cea veche, și introduce și primește slujirea Evangheliei și a darului, după dumnezeiescul Chiril, fiindcă jertfa cea prin laudă și prin slavoslovie s-a dat

⁶⁴ Pentru aceasta a zis Isaia: *Dumnezeu veșnic este; Dumnezeu, Cel ce a făcut marginile pământului, nu va flămânzi, nici va osteni* (Is. 40: 28).

⁶⁵ Pentru aceasta și moarte poruncește Dumnezeu să ia cei ce mănâncă sânge: *Tot cel ce va mânca sânge, acela se va stârpi din poporul său* (Lev. 7: 27). Iar Didim zice: „Mântuitorul flămânzește de mântuirea unora, precum despre samarineanca către ucenici: *Eu am să mănânc hrană pe care voi nu o știți. Și: Mâncarea Mea este ca să fac voia Celui ce M-a trimis*. Deci, fiindcă cei ce se tăiau împrejur se țineau de umbră, de ca și cum ar fi flămânzit Dumnezeu, aduceau jertfele cele simțite. Despre acestea zice lor Dumnezeu: *«De voi flămânzi, nu voi spune Ție, că am avuția Mea, Biserica cea făcută slăvită, iar plinirea ei este Evanghelia, nu închipuirea sau umbra; hrănindu-Mă dar plinirea neamurilor, nu voi cere de la tine hrana cea umbroasă, iar de voiești a Mă sluji pe Mine, Cel ce sunt adevăratul tău Dumnezeu, jertfește Mie jertfă de laudă, laudându-Mă și teologhisindu-Mă (La Nichita)»*”.

creștinilor Noului Dar. Iar *laudă* numește slavoslovia lui Dumnezeu și mulțumirea, după Hrisostom⁶⁶. Fiindcă amândouă acestea se cuvine să le lucrăm noi, creștinii, adică și să slavoslovim pe Dumnezeu, și să-I mulțumim: întâi, pentru că, din ceea ce nu eram, întru Dânsul ne-am făcut [am fost zidiți]; al doilea, pentru că de la Dânsul luăm toate cele spre trebuință și spre îndulcirea noastră; al treilea, pentru că de la Dânsul am luat darul cunoștinței de Dumnezeu, și de obște a zice, pentru că de la Dumnezeu atâtea mari și nepovestite faceri de bine, obștești și în parte, sufletești și trupești.

și dă Celui Preaînalt rugile tale.

„Trebuie, zice, o omule, să dai lui Dumnezeu rugăciunile tale pentru mântuirea ta, adică să te rogi lui Dumnezeu ca să te mântuiască, pentru că aceasta ești dator să o faci.” Ori zice că se cuvine cineva a-și plini rugile, adică făgăduințele pe care le-a dat lui Dumnezeu pentru ca să fie bine-plăcut înaintea Lui, fiindcă și evreii așa s-au făgăduit să facă, adică bine să placă lui Dumnezeu, că așa au zis către Moise: *Toate câte a zis Dumnezeu vom face și le vom asculta* (Ieș. 19: 8). Așa și noi, creștinii, am făgăduit lui Dumnezeu la Sfântul Botez să ne unim cu Hristos, păzind poruncile Lui, și să ne lepădăm de Satana, adică să-l urâm pe el și toate lucrurile lui, și pentru aceasta suntem datori să păzim și să plinim făgăduințele acestea, și să ne facem bineplăcuți lui Dumnezeu, ca niște robi ai Stăpânului nostru. Bineplăcut însă să te faci lui Dumnezeu, singurul îmbunătățit. Iar a jertfi cineva dobitoace, aceasta nu este faptă bună, fiindcă și păgânii fac jertfe și covârșiri, dar însă din aceasta nu sunt plăcuți lui Dumnezeu⁶⁷.

⁶⁶ Pentru aceasta, același Hrisostom zice: „Ceea ce zice aceasta este: «Așa viază, încât să se slăvească Stăpânul tău»; că lauda este slava și buna-numire [ἔπαινος = recunoașterea statutului cuiva, a vredniciei lui]; că mulțimea jertfelor o leapădă, și cere numai o jertfă: ca fiecare însuși să se aducă pe sine lui Dumnezeu, înfățișându-se jertfă vie prin cuvântărească slujire... Și cum zice, «voi jertfi fără de sânge»? Cu adevărat, aceasta este cu deosebire jertfă convenită lui Dumnezeu, duhovnicească slujire: cea cuvântărească și nesângeroasă, cea a laudei. Fie viața ta în acest fel, încât să se binecuvânteze Stăpânul tău, și [astfel se poate zice că] ai adus jertfă deplină”. Și Isihie zice: „«Fă-te, zice, îngerilor următor, urmează cu slavoslovia pe serafimi, povestește ca și cerurile slava lui Dumnezeu, jertfește jertfa pe care toată zidirea o aduce neîncetat slăvindu-L». Dar poate că *jertfa de laudă* zice faptele cele bune prin care Dumnezeu se laudă, adică se binecuvântează și se slăvește, pentru care zicea Apostolilor: *Așa să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune, ca să slăvească pe Părintele vostru Cel din ceruri* (Mt. 5: 16)”.

⁶⁷ Zice însă Hrisostom: „Și bine a zis Dumnezeu că, după făgăduință, datorie se face lucrul; iar mai ales de va cerceta cineva cu scumpătate [acrivie] și de nu ar făgădui cineva, datorie este lui Dumnezeu cu cele ale faptei bune. Și aceasta arătând-o Domnul, zicea că ce eram datori a face am făcut”. Și altul încă zice că să nu zăbovești a da

16. Și Mă cheamă pe Mine în ziua necazului tău, și te voi scoate și Mă vei proslăvi.

„Cu chipul cel mai sus zis, o omule, zice, adu lui Dumnezeu jertfă de laudă și plinește-ți făgăduințele cele ce le-ai dat Lui, și atunci cu îndrăzneală cheamă-Mă, când îți va urma necaz și ispită, ori de la draci, ori de la stricata fire a trupului, și negreșit Eu te voi slobozi de necazul și ispita aceea, iar tu Mă vei slăvi, ca pe adevăratul și grabnicul tău ajutor.”⁶⁸ Se cuvine însă să luăm aminte aici, după Teodorit, că Dumnezeu, prin cuvântul de mai sus deschizând ușă și introducerea slujirii Darului celui nou evanghelicesc, îndată a arătat și despre Sfânta Treime, că, zicând *Jertfește lui Dumnezeu*, a arătat pe Părintele. Iar zicând *dă Celui Preaînalt rugile tale*, a arătat pe Fiul. Iar zicând *Mă cheamă*, a arătat pe Duhul Cel Sfânt. A numit însă acestea astfel nu pentru ca să se înțeleagă numai Dumnezeu-Părintele, și *Preaînalt* numai Fiul, și vrednic de a se chema numai Duhul cel Sfânt, ci pentru ca să arate osebirea dumnezeieștilor Ipostasuri ale Sfintei Treimi prin osebirea numirilor celor de acest fel⁶⁹.

făgăduința ta (cf. Sirah 5: 3). Făgăduit-ai? Dă! Ca nu cumva, venind moartea, să te oprească. Și ce să fac eu, că nu sunt stăpânul vieții mele [nu mă pot controla cum trebuie]? [Dar] că pentru aceasta trebuia să nu zăbovești, ia în minte neștiința ieșirii tale [ia aminte, că nu știi când vei ieși din viața aceasta]: că păruta ta dezvinovățire îți este pâră, că dar nici neștiința morții nu s-a făcut pricină a amâna și întârzia făgăduința.

⁶⁸ Zice însă Hrisostom: „Și pentru ce așteaptă a se chema de noi? Vrând a ne face nouă mai mare apropierea, și iubirea cea către Dânsul mai fierbinte, și cu darea, și cu chemarea, și cu luarea. Fiindcă fapta bună către Dumnezeu apropie, și răsplătirea aceasta o lucrează și rugăciunea: întărește apropierea”. Și Teodorit zice: „Noul Testament îl deschide și jertfa cea plăcută Lui o legiuiește, și la vreme potrivită descoperă cinstitul număr al Sfintei Treimi pe care l-a înjugat cu Noul Testament. Că prin Noul Testament și cunoștința Treimii o a primit. A osebit însă lucrurile, nu pentru ca să despartă lucrările nedespărțitei Treimi, ci ca numărul Ei să-l învețe [predea] în chip proorocesc celor din urmă, că zice: *Jertfește lui Dumnezeu jertfă de laudă* - aceasta însemnează pe Tatăl; ...și *dă Celui Preaînalt rugile tale* - aceasta pe Fiul; ...și *cheamă-Mă pe Mine* - aceasta pe Duhul Cel Sfânt; și din Aceste Trei Fețe ne-am învățat a cunoaște nu doar că singur Tatăl este Dumnezeu, nici singur Fiul Preaînalt, nici Duhul primind jertfă de laudă singur dăruiește cererile, ci fiecare deosebire, adică fiecare Față [Persoană] este și Dumnezeu Preaînalt, și Dătător de bunătăți”.

⁶⁹ Pentru aceasta zice dumnezeiescul Dionisie Areopagitul că: „Întâi se cuvine a face cineva, și apoi a învăța. Aceasta este buna-cuviință și rânduiala obștește cuprinzătoare [recunoscută de toți, fiind în firea lucrurilor], mai întâi însuși să fie împărtășit și să plinească pe sfințitul povățuitor (adică mintea) de cele ce printr-însul de la Dumnezeu să se dea altora, și așa va da și altora. Pentru aceasta, cei ce cu îndrăzneală întrebuințează dumnezeieștile învățături mai-nainte de împlinirea și deprinderea cea după acestea, nesfințiți și afară sunt [se fac] din toate cele ale sfințitei puneri de lege. Că trebuie a se lumina, și apoi a lumina. Iar cel ce nu după toată deprinderea sa s-a făcut prea-știutor de Dumnezeu, nu e de folos a îndrăzni să învețe pe alții”. Zice însă Hrisostom: „Deci ca

Diapsalma.

17. Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: pentru ce tu povestești dreptățile Mele și iei așezământul Meu de lege în gura ta?

18. Iar tu ai urât învățătura, și ai lepădat cuvintele Mele înapoi.

Păcătos numește aici David mulțimea [gruparea] preoților și a cărturarilor iudeilor, pentru că aceștia povesteau poporului dreptățile și poruncile legii, și

nimeni să nu poată zice că, dacă toți suntem păcătoși, iar păcătosului i-a poruncit a nu povesti dreptățile, cine [ne putem întreba] va fi să le povestească pe acestea? Deci, ca să nu zică cineva acestea, pune după fel felurile păcatelor, și însemnează pe păcătos prin cele de aici: care este dar păcătosul căruia îi poruncește a nu povesti dreptățile? *De vedeai furul*, zice, *alergai cu el, și cu cel preacurvar partea ta puneai*; aceasta este pricina tuturor răutăților, când oarecari nici măcar nu-i ceartă, ci și se îndulcesc împreună cu cei ce păcătuiesc. Aceasta nu este mai mic lucru decât a păcătui: că cel ce fură, măcar că zice că fură dintr-o trebuință oarecare, pricinuieste sărăcie celuilalt, pricina lui nefiind binecuvântată. Dar tu, de unde lauzi fapta, nici folosindu-te de îndulcirea cea dintr-însa? Și acela poate că se va și pocăi, iar tu și aceste uși îți le închizi [ușile pocăinței], de pretutindeni astupând limanul întoarcerii celei către pocăință. Că, precum de multe ori, mulți oameni nu numai simplu din mintea lor dau o hotărâre asupra celor ce le-ar face, ci se și sprijină pe stricata alegere a altora. Iar dacă cei ce păcătuiesc, de ar vedea pe toți întorcându-și fața de la ei sau împotrivindu-li-se, mare lucru și rău ar socoti că ar face; dar dacă i-ar vedea nu numai nemâniindu-se asupra-le, ci și arătând oarecare sprijin asupra lor, atunci judecata cea din conștiința lor se strică, ajutându-le lor socotința celor mulți la stricata lor cunoștință [adică cele gândite mai sus]. Și atunci ce rău n-ar încerca să facă? Când, dimpotrivă, ar încerca să osândească numai răul din ei, atunci ar apuca-o pe calea cea bună de depărtare de la rău. Și deși nu face cele bune, trebuie [totuși] a le lăuda; că osârdia se face cale către lucrare; iar acestea s-au zis nu numai pentru furi [și furt], ci pentru toate păcatele, însă dintre păcate, cel mai din urmă (adică cel mai mic) a fost pus furtișagul, că să vezi că dacă pentru acesta n-are iertare, cu mult mai vârtos pentru altul mai mare, și nu va dobândi nici o mângâiere. Ascultă dar și cele de aici înainte: *și cu cel preacurvar partea ta puneai*. Deci dacă cel mai mic [păcat] este neiertat, cu mult mai vârtos preacurvia! Deci de vei vedea pe vreunul din cei ce petrec cu tine curvind și de Sfintele Taine apropiindu-se, spune celui ce slujește despre împărțirea acestora (împărțitorului, zicând): «Acesta e nevrednic de Sfintele Taine, oprește mâinile cele spurcate». Că dacă nici a povesti dreptățile nu este vrednic, gândește-te la măsura pedepsei la care va ajunge pentru greșală, nu numai pentru el, ci și pentru cel ce-i acoperă vinovăția, atunci când își pune și mâinile pe sfințita masă. Dar oare cum se va atinge de sfințita masă? Și vezi că nu a zis „ai făcut preacurvii”, ci *cu cel preacurvar partea ta puneai*. Vai cât de rău este a acoperi și ascunde străinele putrejuni! Și să nu zici: «Ce-mi pasă? De ale mele eu îmi port de grijă». Că mai ales atunci vei purta grijă de ale tale, când le vei căuta în folosul celui de aproape, că aceasta [negrija] nu este a iubirii de oameni, ci a lenevirii: cum față de cel ce nedreptățește ai îngăduință, iar pe fratele care n-a făcut nici o nedreptate îl vorbești de rău. Că *Șezând*, zice, *împotriva fratelui tăi ai clevetit, și celelalte*”.

numai prin gurile lor aveau tot Testamentul Vechi, dar nu și în inimile lor, și întâi de singură aceasta mândrindu-se, că adică propovăduiesc legea numai cu gura și, părându-li-se că sunt dreți din aceasta, făceau toate păcatele. Pentru aceasta, despre aceștia a zis Domnul către poporul evreilor: *Toate câte vă vor zice vouă, faceți-le și păziți-le; dar după faptele lor nu faceți, că ei zic, dar nu fac* (Mt. 23: 9). Zice dar către omul păcătos și călcător de legi: „Pentru ce, păcătosule, pe alții înveți, iar tu ai urât învățătura? Adică ai urât îndreptarea sufletului tău, pe care trebuia să o iei din cele ce pe alții înveți? Adică te-ai îngreșat de ele și le-ai urât? Pentru că de acela pe care-l urăște cineva, de acela se îngreșează și-și întoarce dosul către el: „Ai urât însă cuvintele Mele, pentru că nu faci cele ce le învață și poruncesc ele. Drept aceea, Tu, cu cuvântul și cu gura vorbești și povestești legea Mea, cu fapta însă și cu inima o lezezi și o urăști”⁷⁰.

19. De vedeai furul, alergai cu el,

Vezi, o cititorule, într-aceste cuvinte ale lui David culorile păcatului: „De vedeai, zice, pe vreun tâlhar, tu fie că furai împreună cu el, fie nu furai, te învoiai însă cu el, pentru că nu îl îndreptai muștrând răutatea lui, ci îl acopereai, și așa îl lăsa să alerge în tâlhăria sa”.

și cu cel preacurvar partea ta puneai.

„Și când vedeai, zice, vreun preacurvar, te împărtășeai împreună cu el de preacurvie, după voie, în inima ta.” *Preacurvar* însă numește nu numai pe cel ce curvește cu femeie sau cu bărbat, ci și pe tot omul cel curvar și înverșunat*.

20. Gura ta a înmulțit răutate, și limba ta a împletit vicleșug.

„Gura ta, zice, este plină de minciună, și limba ta împletea vicleșuguri de multe feluri.”

⁷⁰ Zice însă Isihie: „Necazul dar să-l socotești a fi fie din ispita care se face de la oameni, fie și de la Satana. Deci atunci, de vom chema pe Dumnezeu, [Acesta] ne izbăvește, precum oarecând a izbăvit pe Zosan [ebr. Șeșan], și potrivit Îl vom slăvi pentru lucrurile cele ce se iconomiesc pentru noi cu proslăvire (La Nichita)”. Vezi și zicerea *lăudând, voi chema pe Domnul și de la vrăjmașii mei mă voi izbăvi* (Ps. 17: 4), pentru ca să te înveți că și mai-nainte de izbăvire, și după izbăvirea de vrăjmași trebuie cineva a slavoslovi pe Dumnezeu”.

* ἀκόλαστος = încăpățânat, neînfrânat, nestrunit, imoral, stricat, nedisciplinat.

21. Șezând, împotriva fratelui tău ai clevetit, și împotriva fiului maicii tale ai pus sminteală,

„Când ședeai tu, zice, împreună cu alți oarecari și vorbeai împreună cu ei, grăiai de rău pe însuși fratele tău cel după trup, și asupra lui ai pus vrăjmășie și cursă, pentru ca să-l vânezi.” Iar *fiu al maicii* îl numește pe același frate, mărind prihănirea prin aceleași numiri și prin zicerile cele asemenea⁷¹.

acestea ai făcut și am tăcut.

22. Ai socotit nelegiuire, că voi fi asemenea ție;

„Aceste rele, zice, ce se zic mai sus, o omule, le-ai făcut, și Eu am tăcut, adică am răbdat îndelung și nu te-am pedepsit, așteptând pocăința ta (după Teodorit), iar tu nu numai că nu te-ai pocăit, nici nu te-ai îndreptat, dar încă ai socotit cugete hulitoare și necuvioase, adică cum că și Eu voi fi asemenea ție după răutate și că și Eu mă unesc după socotință cu cei ce păcătuiesc (precum tâlcuiește Hrisostom).”

muștra-te-voi și voi pune înaintea feței tale păcatele tale.

„În ziua judecării, zice, te voi muștra, păcătosule, și înaintea feței tale voi pune păcatele pe care le făceai și în tot chipul le acopereai ca să nu le afle oamenii.”⁷²

⁷¹ [Avem aici un paralelism sinonimic.] Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Cel ce prihănește fapta celui deopotrivă cu el, de ca și cum ar șede întru ocara acestuia, acesta potrivit se zice că grăiește de rău pe fratele, pentru că fiu al maicii este cel cu dumnezeiască înțelepciune împodobit (că aceasta este ca maica facerii lumii, care lume întru înțelepciune s-a făcut). Deci cel ce clevetește pe unul ca acesta, de pizmă lovindu-se și la toate sminteală făcând, acesta pune sminteală fiului maicii sale”. Iar Origen zice: „Iudeii cei din tăierea împrejur au urât învățătura întru venirea lui Hristos și au lepădat înapoi cuvintele lui Dumnezeu cele pentru Iisus Hristos, au alergat împreună cu furul și vânzătorul Iuda și cu cei ce preacurveau [posibil romanii], (...) lemne și pietre și-au pus ca parte a lor, și către alții grăiesc de rău pe fratele lor, pe norodul cel din păgâni, dar și asupra celor de o maică cu dânșii, și care din tăierea împrejur cred, sminteli le-au pus, vrând a-i întoarce pe ei (La Nichita)”.

⁷² Aduagă însă Hrisostom și acestea: „Voi arăta în muștrarea cea asupra ta păcatele tale, ca să știi că nu neștiindu-le răbdam îndelung, nici bine părându-mi pentru cele ce făceai, ci vreme dând ție de pocăință; și le voi arăta acestea ca să le cunoști pe ele, și să te îmbraci cu rușine, și ca să te muncească conștiința ta, și însăși greșeala să se lupte cu tine, și aceasta a ta părându-te și osândindu-te”. Zice însă și Grigorie Teologul: „Deci ce vom

23. Înțelegeți dar acestea, cei ce uitați pe Dumnezeu,

„Socotiți bine, zice, acestea, voi, și înțelegeți-le, care uitați pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu rabdă îndelung și nu vă pedepsește îndată când păcătuți.”⁷³

ca nu cumva să răpească, și nu va fi cel ce izbăvește.

„O, nebiruită și nepricepută îndelungă-răbdare a lui Dumnezeu”! strigă Hrisostom, pentru că încă rabdă îndelung pe păcătoși, și cu cuvintele acestea îi deșteaptă, și mai-nainte le zice că: „Trebuie, o păcătoșilor, să vă pocăiți și să vă îndreptați, ca nu cumva, văzându-vă Eu că sunteți nepocăiți, fără de veste să răpesc sufletele voastre, prin îngeri cumpliți și aspri, și să le dau iadului”⁷⁴.

face în ziua întru care Dumnezeu Își arată dreptatea Sa către noi? Când se vedește înaintea noastră și ne stau împotriva păcatele înaintea feței noastre, punându-le ca pe niște pâ râși amari; dar și pe acelea întru care bine nădăjduiam, prin care am nelegiuit, împotriva scoțându-le, în sfârșit ne scoate pe noi de înșine osândiți și judecați, nemaiputând noi nici a zice că cu nedreptate pătimim”. Iar Marele Vasile zice: „Precum trupului urmează umbra, așa și sufletelor urmează păcatele învederate, faptele închipuindu-le; pentru aceasta, acolo nu este tăgăduire, ci și gura cea mai fără de rușine se va astupa, că înseși lucrările fiecăruia vor mărturisi, nu glas slobozind, ci astfel arătându-se, adică în ce fel s-au făcut de către noi, că, după Osea, pe fiecare îl va înconjura sfaturile sale, și vom vedea împreună toate lucrările, oarecum stând înaintea noastră prin pomenire, și în mintea noastră prin însuși chipurile lor, precum s-au făcut de fiecare, sau precum s-au grăit”. Zice însă și Teodorit: „«De vreme ce doctoriile cele blânde ale îndelung răbdării, zice, nu te-au vindecat, voi găti ție unele mai iuți, și fierul cel arzător al muștrărilor ți-l voi adăuga». Se conglăsuiesc însă acestea cu glasurile acelea Apostolești: *...neștiind că bunătatea lui Dumnezeu te aduce spre pocăință, și după împietrirea ta, nepocăința inimii tale, și-aduni mânie în ziua urgiei și a descoperirii, și a judecății lui Dumnezeu, care va răsplăti fiecăruia după faptele lui* (Rom. 2: 4 ș.u.)”.

⁷³ Iar Hrisostom zice: „Iubitor de oameni fiind Dumnezeu, după muștrare adaugă și sfătuire, loc de pocăință dând”.

⁷⁴ Iar Teodorit zice: „Cu siguranță, zice, înțelegeți pe fiecare din cele zise: și cei ce boliți de boala uitării lui Dumnezeu (că uitarea lui Dumnezeu pricinuieste păcatul) cu doctoriile pocăinței vindecați rănile, mai-nainte de a vă răpi moartea, care ca un leu năvălește asupra oamenilor, nimeni neputând a sta împotriva groaznicei sale năvăliri”. Și Isihie zice: „Ziua morții o însemnează, întru care chemându-se fiecare, cu grăbire se răpește, drept aceea, trebuie să luăm aminte spre ștergerea [ἐξάλειψιν = nimicirea] păcatelor, până se dă din nou vreme de pocăință”.

24. Jertfa laudei Mă va slăvi,

Aici iarăși poruncește Dumnezeu pentru jertfa cea nouă a Noului Dar al Evangheliei, și zice că: „Jertfa aceasta a slavosloviei celei către Dumnezeu, aceasta Mă va slăvi, adică Mă va cinsti, și nu jertfa cea de dobitoace”.

și acolo este calea în care voi arăta lui mântuirea Mea.

„Acolo, zice, adică întru jertfa aceea a laudei și a slavosloviei lui Dumnezeu, se află calea prin care Eu voi arăta celui ce jertfește lauda cea de acest fel. Și ce voi arăta? Mântuirea cea de la Mine.” Oarecari manuscrise au „pe care o voi arăta”. Iar aceasta se înțelege în loc de „după care”, adică „după care voi arăta lui mântuirea cea de la Mine”. Iar unii pun o pauză mică [virgulă] la *voi arăta*, și zic „Însăși mântuirea Mea”. *Cale spre mântuire* însă trebuie să înțelegem că este ori Sfântul Botez, ori pocăința, despre care va vorbi în următorul psalm⁷⁵.

PSALMUL 50

Întru sfârșit. Psalm al lui David. În vremea când a intrat la dânsul Natan Proorocul, după ce intrase el la Batșeba, femeia lui Urie.

Intru sfârșit adică se suprascrie psalmul acesta, deoarece cuprinde proorocii care trimit mintea celor ce le citesc întru sfârșit, de vreme ce dumnezeiescul David cu psalmul acesta a alcătuit o doctorie, prin mărturisire, potrivită răniilor cu care s-a ales, atât pentru preacurvia Virsaviei, cât și pentru uciderea lui Urie, bărbatul ei. Dar prin psalmul acesta proorocește și pentru alte

⁷⁵ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Mântuirea lui Dumnezeu este Hristos, și legiuirile Acestuia și poruncile, precum zice Isaia: *Și va fi acolo cale curată, și cale sfântă se va chema* (Is. 35: 8). Și Ieremia: *Stați în căile Domnului, și întrebați de cărările Domnului cele veșnice, și vedeți care este calea cea bună, și umblați într-însa, și veți afla curățire sufletelor voastre* (Ier. 6: 16)”. Iar Isihie: „Care este aceasta și ce fel [este] calea? Împărtășirea de Stăpânescul Trup și Sânge, pe care El întâi începând-o în Sion o a arătat nouă; că de vreme ce izbăvire de păcate le-a dat celor ce le iau, potrivit se zice mântuirea lui Dumnezeu”. Zice însă și Atanasie: „După multa prihănire, a arătat doctoria păcatului, adică dobândirea Tainelor, că aceea este adevărata jertfă de laudă care slăvește pe Dumnezeu, fiindcă cu îngerii împreună laudându-L, atunci stăm și cu zidirea (La Nichita)”. Și Teodorit: „De jertfa laudei, zice, Mă bucur și pe aceasta o socotesc slavă potrivită, și prin aceasta voi arăta calea Mea celui ce o aduce pe aceasta, al cărei sfârșit [scop] este mântuirea cea de la Dumnezeu”.

lucruri, adică pentru a doua zidire a Ierusalimului, care s-a făcut în urmă, după ce s-au întors iudeii din sclavia (robia) Babilonului. Pentru că [chiar] și după păcat, nu a lipsit cu totul de la David darul cel proorocesc, fiindcă Dumnezeu cunoștea că David în grabă va spăla întinăciunea păcatului său și se va face mai strălucit decât întâi [era mai-nainte], pentru aceasta nu a ridicat nici cu totul darul proorociei de la dânsul.

Și aceasta este arătată din înseși cuvintele lui David, pentru că el nu a cerut de la Dumnezeu să ia din nou Duhul cel Sfânt ce [de ca și cum] L-ar fi pierdut, ci se roagă numai să nu-l lipsească de Acela, că așa a zis: *Și Duhul Tău Cel Sfânt nu-L lua de la mine*. Se potrivește însă mărturisirea ce este în psalmul acesta și tuturor oamenilor care au păcătuit⁷⁶, care atunci s-a scris și s-a isprăvit de David, când a mers Proorocul Natan și l-a muștrat, deoarece atunci a venit David întru simțirea păcatului său, iar în trecuta vreme [ce a urmat păcatului] se afla fără îngrijire. Iar zicerea *după ce intrase el la Batșeba* se înțelege nu că atunci când a preacurvit David cu ea a mers Natan către dânsul - fiindcă a trecut destulă vreme în mijloc [între timp, după aceea], precum istorisește Cartea a II-a a Împăraților -, ci zicerea *după ce* arată aici în mod nehotărât timpul din urmă, adică după ce a intrat David la Batșeba și o a îngreuiat pe ea⁷⁷.

⁷⁶ Zice însă Sfântul Grigorie al Nyssei: „David arată tuturor oamenilor (prin psalmul acesta) cale de mântuire pocăința, ca un oarecare meșteșug de neîncetată biruință împotriva vrăjmașului, că cel ce cugetă meșteșugul acesta de-a pururea, și-l isprăvește, totdeauna se face biruitor al neconținutului său luptător”. A zis însă și dumnezeiescul Ambrozie marelui Teodosie împăratul - atunci când el a făcut stricăciunea aceea în Tesalonic - acestea: „Cel ce a urmat celui ce s-a amăgit urmează și celui ce s-a pocăit (adică lui David)”.

⁷⁷ Zice Grigorie al Nyssei: „Nu numai după ce o a îngreunat, ci și după ce l-a născut pe copilul cel din preacurvie, atunci a mers Proorocul Natan și l-a muștrat pe el; că zice dumnezeiasca Scriptură: *Și s-a făcut (Batșeba lui David) întru femeie, și s-a născut lui fiu, și rău s-a arătat în ochii Domnului ceea ce a făcut David (II Împărați 11: 27)*. Drept aceea, după preacurvia lui David, au trecut cel puțin zece luni până l-a muștrat pe el Natan Proorocul”. Iar Eusebie zice că după un an a mers, fiindcă nu se cuvenea să-l mustre în vremea când era beat de patimă și sufletul lui era tulburat, și [de altfel] nu ar fi primit muștrarea, că poate ar fi făcut rău și Proorocului, ca și cei ce pătimesc de vreo boală covârșitoare și stau împotriva doctorilor și a născătorilor lor. Că se vede însă că de o diavolească putere s-a răpit David și a făcut aceste două rele, precum zice același Eusebie, după pilda ce a adus Proorocul Natan, zicând că: «A mers la un bogat un oaspete străin (că străin era diavolul) căruia s-a îngăduit a se da David», pentru că a fost zis acel cuvânt mândru: *Nu mă voi clătina în veac* (Ps. 29: 6). S-au scris însă păcatele sfinților ca precum ni s-au făcut ei nouă învățători și pildă de faptă bună, așa să ni se facă și pildă de pocăință, după Hrisostom. Al 50-lea însă se numără psalmul acesta, care este despre iertarea păcatelor fiindcă, după Eusebie, numărul 50 are potrivire și asemănare cu mila, că și Anul Jubileu (pe care îl păzeau [țineau] evreii în legea veche) se numără după cincizeci de ani, când se făceau curmări de datorii și sloboziri de robi, și lăsări de câștig. Aduagă

1. Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta.

„*Miluiește-mă*, zice, după vrednicia milei Tale celei mari, fiindcă tare foarte am greșit⁷⁸. Și precum eu am făcut foarte mari păcate, așa și Tu, cu mare milă, miluiește-mă.”

2. Și după mulțimea îndurărilor Tale, șterge fărădelegea mea.

Ceea ce a zis mai sus - *mare milă* - însăși aceea o zice aici [ca] *mulțime de îndurări*, îndoind cererea cu potrivite ziceri, pentru că acesta este obiceiul al celor ce se roagă: a îndelunga rugăciunea lor cu multe potrivite cuvinte, ca prin acestea mai mult să-l îndemne pe cel pe care îl roagă spre a plini cererea lor. Iar *fărădelege* zice călcarea de lege a preacurviei și a uciderii, fiindcă amândouă acestea le oprește legea lui Dumnezeu, zicând: *Să nu ucizi, să nu preacurvești* (Ieș. 20: 15). *Fărădelege* însă, călcarea de lege o a numit David, fiindcă și el, ca unul de altă seminție ce nu are lege, a păcătuit⁷⁹.

însă Hrisostom zicând că psalmul acesta este trebnic și celui drept și celui păcătos, celui drept adică pentru ca să nu fie lenevos, iar păcătosului pentru a nu se deznădăjdui de mântuirea sa. Și Isihie a zis: „David, la mântuire privind, a scris psalmul acesta, nerușinându-se a-și vădi de obște rănilile sale [tocmai] ca să arate păcătoșilor doctoria pocăinței”.

⁷⁸ Zice însă și Marele Atanasie: „Pentru păcat mare, mila cea mare a lui Dumnezeu se roagă să o dobândească, că de mare iubire de oameni au trebuință păcatele cele mari (La Nichita)”. Iar alții, prin *mare milă*, înțeleg pe Hristos, precum și Biserica la sfârșitul a multor tropare obișnuiește a-L numi pe El; deci mila cea mare a lui Hristos o cere David, ca printr-înșă mărit să se miluiască, precum și mărit a păcătuit. Zice însă și Sfințitul Augustin: „Cel ce cere *mare milă*, mare nenorocire mărturisește”. Și iarăși: „Câți au păcătuit întru neștiință, să ceară și milă mică”. Cu luare-aminte însă a tâlcuit un dascăl, zicând că: „David n-a cutezat a numi Dumnezeu al său pe Dumnezeu în psalmul acesta, precum în altă parte prin alți psalmi Îl numește, pentru că, păcătuind, s-a lipsit de Dumnezeu, de ca și cum ar zice: «Eu nu cutez a Te numi Dumnezeu al meu, pentru că, păcătuind, Te-am pierdut; numească-Te Dumnezeu al lor nevinovații și dreptii, iar eu, păcătosul, aceasta zic numai: o Dumnezeule, miluiește-mă»”.

⁷⁹ Iar Teodorit zice: „Rănilile cele mari au trebuință de o doctorie de aceeași măsură [pe măsura rănilor]: cel ce a făcut păcate mari, de mare iubire de oameni are trebuință”. Iar altul zice: „Cei care cer *mare milă*, pentru mare păcat mărturisesc că cer aceasta, și nimic nu trage așa de mult pe Stăpânul spre milostivire ca mărturisirea păcatului; pentru aceasta și David, toată mila se roagă să toarne asupra sa, tot izvorul îndulcirilor, că precum la milă, pe cea mare o a cerut, așa și la îndulciri, mulțimea [îndulcirilor] o a cerut, precum și greșeala mare este, iar amintirea nu se poate șterge de nu va dobândi potrivită iubire de oameni”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Poate că mai-nainte cunoscând David că la vreme va străluci peste cei de pe pământ Hristos, ștergând tot păcatul lumii, darul cel așa

3. Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea,

Și măcar că s-a iertat David prin Proorocul Natan, când a zis lui: *Domnul a înlăturat păcatul tău* (II Împărați 12: 12). Cu toate acestea, David, din multa fierbințeală ce avea pentru pocăință, roagă pe Dumnezeu încă mai mult să se spele și să se curățească. Ori *mai vârtos* este în loc de „foarte”, adică roagă pe Dumnezeu mult și cu covârșire să-l curățească de fărădelegea lui.

și de păcatul meu mă curățește.

Ceea ce a zis mai sus David *fărădelege*, aceasta aici o numește păcat, fiindcă chiar păcat este călcarea dumnezeieștii legi; însă David întrebuițează de mai multe ori cu neosebire și din alăturare numele *fărădelegii*, și a *călcării de lege*, și a *păcatului*^{*}, și [sau] pe unul îl zice în loc de altul⁸⁰.

de strălucit îl numește *mare milă*, că scris este că *toată fărădelegea își va astupa gura sa* (Ps. 106: 42), iar după Apostolul: *Dumnezeu este cel ce îndreptează, cine poate a ne osândi?* (Rom. 8: 34)”. Iar Isihie: „A se șterge fărădelegea se roagă, încât nu numai a se vindeca rana, ci voiește ca nici semn de rană să rămână; pentru aceasta adaugă cerând mulțimea îndulcirilor, că nici de o singură îndurare, adică de iertarea cea pentru un păcat, poate păcătosul a se mântui, ci avem trebuință și de multe îndurări pentru multele păcate ca să scăpăm de îngrozire și de muncă”. Și Didim zice: „Precum vopselele cele ce cu anevoie se spală nu cu o spălare, ci cu multe se șterg, așa și păcatele cele mari cu multe îndurări ale lui Dumnezeu se șterg (La Nichita)”. Zice însă și Sfințitul Augustin: „De la mila cea mare, multe sunt îndurările”. Și dumnezeiescul Ieronim tâlcuiește: „De vreme ce păcatul lui David a fost un nod împletit cu multe alte păcate, pentru aceasta, precum erau multe păcatele lui, așa ruga pe Dumnezeu să le șteargă cu mulțimea îndurărilor Sale, adică cu osebite chipuri ale milei Sale. Și, fiindcă păcatul, de îndată ce se face, se scrie în cartea lui Dumnezeu și în cartea Diavolului, și în cartea conștiinței noastre, pentru aceasta se roagă să se șteargă acestea din cele trei, pentru ca desăvârșit să se uite și să nu se mai pomenească (La tâlcuirea aceluiași psalm)”.

* Le folosește fie făcând un paralelism sinonimic („din alăturare”), fie echivalând termenii („cu neosebire”), sau, cum zice mai apoi, folosind un termen în locul celui alt (...).

⁸⁰ Zice Marele Vasile: „Iar fărădelegea cea pentru preacurvie zice că are trebuință de spălare, iar păcatul cel pentru ucidere are trebuință de curățire. Să se știe că păcatelor celor pe deasupra [obișnuite, superficiale] asemănându-se cu oarecare întinăciune, și care strică fața sufletului, spălare le trebuie, iar cele ce întru adânc se păcătuiesc din așezarea cea către răutate a celor ce le fac, cu sângele potrivindu-se, de curățire au trebuință” [o dată ce s-au imprimat adânc în sângele (sau ființa, sufletul) omului, au nevoie de curățire]”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Zicând însă *mai vârtos mă spală*, iarăși la taina lui Hristos după cuviință privește, că și puterea cea prin Botez - covârșind curățirea care se făcea în legea veche spre singură curățirea trupului - mai cu desăvârșire spală, și mai cu seamă și cu totul face curățirea și a însuși sufletului”. Zice însă și Teodorit: „«Deci și iarăși spală-mă, Stăpâne, ca pe toată întinăciunea păcatului să o razi de la mine, că, după

4. Că fărădelegea mea eu o cunosc, și păcatul meu înaintea mea este pururea.

„Miluiește-mă, zice, Doamne, și spală-mă, și curățește-mă, pentru că nu am uitat, nici am defăimat păcatul meu din pricina greutății și grijilor celor multe ale împărăției mele, căci păcatul meu n-a fost vrednic de uitare și de nebăgare de seamă*, ci, deși de oameni l-am ascuns și n-au aflat relele ce am făcut, eu însă cunosc cât de mare este păcatul meu și văd înaintea mea ziua și noaptea cu ochii conștiinței mele care-mi lovește și-mi rănește sufletul”. Care aceasta [lucru] - adică a-și aduce aminte omul totdeauna de păcatul său - este semn de adevărată și curată pocăință și pricinuitor de iertarea păcatelor. Drept aceea, aceasta o poruncește Dumnezeu și prin Isaia: *Eu sunt Cel ce șterg fărădelegile tale, și păcatele tale, și nu le voi pomeni* (Is. 43: 25)⁸¹.

Proorocul: *Va spăla Domnul întinăciunea fiilor și a fiicelor Sionului cu Duh de judecată și cu Duh de ardere* (Is. 4: 4)”. Și Isihie: „Precum haina cea puțin întinată cu lesnire se spală și se curățește, iar cea mult și de multe întinată are trebuință de o spălare mai sânguitoare și mai ostenicioasă, așa și sufletul: cel ce o dată a și măsurat [judecat], [sau] a păcătuit, cu măsurată pocăință se curăță, iar când păcatele lui se fac multe și cumplite, nu oricum trebuie a se face pocăința, ci cu multă osteneală și cu fapte bune. Și bine a numit păcatul fărădelege, vrând să arate cum că nici lui nu-i era cu neputință a călca legea, cu toate că era împărat, că a greșit Împăratului Celui mai înalt decât toate (La Nichita)”. Iar Sfântul Augustin, în loc de *mai vârtos mă spală*, a zis „mai mult și mai mult [πλέον και πλέον] mă spală”. Iar Origen zice că: „Cel ce se va curăța de păcat, de nevoie [musai] trebuie a se curăța și de urmele păcatului; iar urme și rămășițe ale păcatului sunt obișnuirea, deprinderea și lesnirea în păcat [înclinația, ușurătatea prin care se face păcatul]. Pentru aceasta și David ruga pe Dumnezeu să-l spele de rămășițele păcatului iertat”.

* „A fost atât de covârșitor și m-a străpuns atât de mult, încât uitarea a fost cu neputință.” Oare cine ar trebui să ne vestească și nouă covârșirea (gravitatea) păcatelor noastre? Dar poate că mulți o cunosc, dar nu îi doare, nu sunt străpunși de ea, drept care și uită de ele. De ce? Pentru că simt plăcere față ele. Conștientizarea acestei plăceri înșelătoare nu se face decât prin întâlnirea cu focul curățitor al iubirii lui Dumnezeu, pe care-l vom găsi fie prin mijlocirea unor oameni sfinți, fie prin pocăință și rugăciune cu fierbințeală, cum zice David mai sus.

⁸¹ Isihie zice: „Fericit e cineva atunci când știe păcatul [îl conștientizează], și totdeauna își are în vedere sa greșealele; că cel ce le știe, le și pomenește, și cu ochii sufletului privește rănile greșealelor sale; se rușinează de aducerea-aminte și sufletul i se străpunge, și de rușine fiind silit, vine în căință; iar cel ce pătimește de uitare, se aduce iarăși la alte păcate, de ca și cum n-ar fi făcut nici un rău (La Nichita)”. Și Hrisostom: „Păcatul, dacă dă peste om, nimeni pârându-l, nimeni prihănindu-l, face pe păcătos fricos”. [Păcătosul devine fricos, nu mai nici o siguranță a zilei de mâine sau de azi, nu mai crede că lucrurile vor fi bune, deoarece nu mai simte acoperământul de har protector al lui Dumnezeu. Prin urmare, va căuta prin toate mijloacele deșarte ale acestei lumi să-și alunge frica prin dobândirea de cât mai multe avuții ce i-ar putea asigura niscai siguranță în viață].

5. Ție Unuia am greșit,

„Ție, zice, numai lui Dumnezeu am greșit, pentru că și numai Ție, Domnului și Stăpânului a toate, sunt supus, căci eu, împărat fiind pe pământ, pe Tine numai Te am judecător al faptelor mele, iar al oamenilor celor supuși mie, eu sunt domn și stăpânitor. Drept aceea, și după stăpânirea mea fac cele ce voiesc, fără să fiu oprit de altul.” Ori și într-alt fel se înțelege: „Că eu, de vreme ce am călcat legile Tale, Doamne, pentru aceasta numai Ție, Dătătorului de lege, am greșit”⁸².

și rău înaintea Ta am făcut,

„Înaintea Ta, zice, Doamne, am făcut păcatul, pentru că Tu vezi toate, și nu numai când se fac, ci și mai-nainte de a se face.” Însă acest cuvânt l-a zis David, pe sine rușinându-se, că de Dumnezeu nu s-a rușinat atunci când făcea păcatul și îl vedea. Vezi însă, o cititorule, că David, măcar că a făcut două păcate, însă pretutindeni se vede zicând nu că a făcut păcate, și nelegiuiri, și rele la plural, ci cu nume [la] singular: păcat, nelegiuire și rău; iar pricina este aceea că uciderea ce a făcut lui Urie atârna de preacurvia Virsaviei [Batșebeii], femeia lui, că preacurvia acesteia a pricinuit uciderea bărbatului ei și, după chipul acesta, ambele acestea se arată ca unul, căci unul s-a făcut pricină celuilalt.

⁸² Altul însă zice că *Ție unuia am greșit* se înțelege în loc de „numai Ție s-a făcut cunoscut păcatul meu”. De ochii tuturor fiind ascuns, de ai lui Dumnezeu nu s-a ascuns, ci s-a muștrat prin Proorocul, căci de vreme ce nu era cunoscut de mulți ceea s-a făcut de el, o arată Natan, zicându-i că: *Tu ai făcut într-ascuns, iar eu voi face graiul acesta [cunoscut] înaintea a tot Israilul, și înaintea însuși soarelui* (II Împărați 12: 12). Zice însă Sfântul Chiril: *„Necinstitor este cel ce zice împăratului: faci călcare de lege, zice oareunde dumnezeiasca Scriptură (Iov 34: 18). Deci, fiindcă nu era nimeni care să mă poată muștra pentru că am greșit, Tu însă singur văzându-mă, Ție Unuia am greșit”*; și bine a adăugat *și rău înaintea Ta am făcut*, că aceasta Natan o a zis lui David: *Pentru ce ai disprețuit cuvântul Domnului, ca să faci rău în ochii Lui?* (II Împărați 12: 9)”. Iar Hrisostom zice [parafrazând]: *„Împărat eram, numai de Tine mă temeam, împărat eram, [dar] de cel nedreptățit nu mă temeam; ostaș al meu era, a mă pedepsi nu putea; dar de Tine mă îngrijesc, ca nu cumva să-mi iei dare de seamă; multe și mari faceri de bine de la Tine luând, cu cele dimpotrivă am răsplătit darurile, îndrăznind a face cele lepădate de lege»*. Că nu zice aceasta: «pe Urie nu l-am nedreptățit», că l-a nedreptățit și pe acela și pe femeia lui, ci călcare de lege cea mare este că o a cutezat către Însuși Dumnezeu, Cel ce l-a ales, și împărat l-a făcut”. Aceleași le zice și Teodorit, ca Hrisostom. Iar Isihie zice: *„Ție Unuia am greșit, zice, fiindcă singur lui Dumnezeu a nu păcătui noi îi place, ca Făcătorului a toate, Cel ce Își cruță făptura. Poate însă că zice și «răutatea înaintea Ta am făcut», căci toți, ca unui împărat, îi iertau păcatul, cu tăcerea acoperindu-i păcatul. Dumnezeu însă pe Natan l-a trimis, și rea fiindu-i fapta lui, l-a muștrat (La Nichita)”*.

ca să Te îndreptezi întru cuvintele Tale și să biruiești când Te vei judeca Tu.

„Am făcut, Doamne, zice, răul înaintea Ta, împotriva capului meu, că atunci când Tu mă vei judeca, și vei arăta faptele de bine câte mi-ai făcut - că Tu adică m-ai făcut împărat, și atât de mult m-ai slăvit, iar eu, ca un nemulțumitor, am călcat legile Tale, și atâta Te-am amărât, încât zic că atunci când Te vei judeca cu mine pentru acestea, Tu adică să Te îndreptezi, iar eu, ticălosul, să mă osândesc, pentru că m-am arătat nemulțumitor către făcătorul meu de bine. Că acestea au fost scopul și socoteala vicleanului Diavol, care m-a silit oarecum și m-a biruit cu căderea în păcat. Care scop? Ca adică eu însumi să mă fac pricinuitor osândirii mele.⁸³” Și cum că acesta este înțelesul zicerii acesteia, mărturisește și dumnezeiasca Scriptură, că se vede într-însa că S-a îndreptat Dumnezeu către David, oarecum judecându-Se cu dânsul prin Proorocul Natan, și l-a muștrat, pentru că Dumnezeu, cioban și păstor de oi luând pe David, l-a făcut împărat, și l-a izbăvit de nenumărate primejdii, iar David, prin fapta aceasta a păcatului, a răsplătit Făcătorului său de bine: *Eu sunt Cel ce te-am uns împărat peste Israil, și Eu sunt Cel ce te-am izbândit din mâna lui Saul. (...) Pentru ce disprețuiești cuvântul Domnului, ca să faci rău în ochii Lui?* (II Împărați 12: 7, 9). După urmare dar adaugă Dumnezeu osândire asupra lui, zicând: *Iată, Eu ridic rău asupra casei tale...* (II Împărați 12: 11). Și iarăși: *Nu se va depărta sabia din casa ta până în veac* (II Împărați 12: 10) și celelalte.

6. Că iată, întru fărădelegi m-am zămislit, și întru păcate m-a născut maica mea.

Vrând David a trage pe Dumnezeu spre îndurare și milă, se suie cu cugetarea la nașterea oamenilor cea afară de fire, că de n-ar fi păcătuit Adam, nu s-ar fi amestecat trupește cu Eva, drept care, păcatul a născut amestecarea cea trupească, iar amestecarea aceea a născut pe strănepoții lui Adam și ai Evei, iar strănepoții

⁸³ Hrisostom și Teodorit și Origen zic: „Zicerea aceasta - *ca* - nu este arătătoare de pricină [cauzală], ci de ispravă [de scop], că nu pentru aceasta a păcătuit David, ca să se îndrepteze Dumnezeu, ci dimpotrivă, pentru că nu a fost cunoscător de facerile de bine ale lui Dumnezeu, avea dreptatea a-l învinovăți pe el: «Că cercetându-se, zice, cele din partea Ta, și cele din partea mea, biruirea se face de la Tine»”. Zice însă și Marele Vasile: „Nu trebuie cu adevărat a socoti că urmează a se cheltui vreme spre a ști fiecare după faptele sale, și pe Judecătorul, și pe cele ce urmează la dumnezeiasca Judecată. Căci cu o putere negrăită, întru o clipă a minții, cei ce-și nălucesc [imaginează] și toate le închipuie întru sine ca întru oglindă în mintea cea stăpânitoare privesc închipuirile [τύποις = întipăririle, imaginile, copiile] celor făcute”.

acelora au născut pe cei din urmă, și aceia pe alții, până la David⁸⁴. Că deși nunta s-a făcut pentru nașterea de fii, dar însă [cu toate acestea], după fire, din păcat își

⁸⁴ Alții însă zic, precum se vede la Meletie Pigas [patriarh al Constantinopolului și cunoscut istoric bisericesc din secolul XVI], că oamenii s-ar fi născut fără de patimă [adică fără plăcerea pătimașă, strict trupească, și suferințele pe care le implică apropierea bărbatului de femeie și urmările acesteia]. Dar scrie și Marele Atanasie la întrebarea 50 către Antioh așa: „Oarecari însă zic că: «Dumnezeu, după ce a făcut parte bărbătească și parte femeiască, arătat este că prin nașterea cea semănată a voit Dumnezeu a se alcătui neamul oamenilor, însă nu voia prin neascultare, ci cu cinste să se facă aceasta». Această socotință se vede ajutând-o și [e sprijinită și de] domnul Evghenicos [Evghenie Voulgaris (1716-1804), cleric monah și mare cărturar contemporan Sfântului Nicodim Aghioritul] în tipărită sa carte teologhicească [e vorba de un compendiu de teologie numit *Theologikon*, publicat postum, Veneția, 1872], aducând [vorba de] ceea ce mai-nainte de neascultare s-a zis de Dumnezeu către strămoși, adică aceasta - *creșteți și vă înmulțiți*, și cuvântul acela al lui Adam - *pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa* (Fac. 2: 24)...”. Iar dumnezeiescul Maxim zice așa: „...Fiindcă scopul cel mai dintâi și cu dinadinsul al lui Dumnezeu era a nu ne cunoaște noi prin amestecare trupească și stricăciune, iar aceasta o a introdus călcarea de poruncă, și toți cei întru Adam întru fărădelege se zămislisc, căzând în strămoșeasca osândire; ori fiindcă Eva cea dintâi a zămislit păcatul de ca și cum ar fi stârnit îndulcirea, pentru aceasta și noi, întru a maicii osândire căzând, ne zicem că ne-am zămislit întru păcate”. Iar Hrisostom zice că: „De nu ar fi păcătuit aceia și nu ar fi primit pedeapsa morții, și nefiind [nedevenind] muritori, ar fi fost mai buni decât stricăciunea, și împreună cu nesticăciunea negreșit ar fi fost și nepățimirea; și de s-ar fi urmat nepățimirea, încăpere [loc] nu ar fi avut păcatul. Iar prin toate acestea învățăm că lucrarea păcatului nu este firească (că de ar fi fost așa, am fi fost slobozi de pedeapsă), ci că se pleacă firea spre a greși, de patimi îngreuindu-se. Biruiește însă socotința [γνώμη], întrebuițând osteneli ajutătoare”. Foarte frumoase sunt și acelea ce dumnezeiescul Chiril al Alexandriei zice la aceasta: „Obicei este sfinților însă și prin alte glasuri a atrage spre milostivire pe Dumnezeu, dar și prin graba de a prihăni neputința loruși. Deci se pot auzi oameni care strigă: *Adu-Ți aminte că țărână suntem* (Ps. 102: 14), și *adu-Ți aminte care este iposiasul meu* (Ps. 88: 46). Mai puternic însă mult pătimitorul Iov a strigat către Dumnezeu: *Au nu ca pe un lapte m-ai scos, și ca pe un caș m-ai încheat?* (Iov 10: 10). Una ca aceasta însă și David arată acum, că și însuși începutul nașterii noastre nu fără de spurcăciunea iubirii de trup zice că se face; [dar] *că cinstită cu adevărat este nunta* (Evr. 13: 4), și departe de prihănire întrebuițarea ei înaintea lui Dumnezeu. Însă de ar lua cineva aminte bine la prihănirea însoțirii, afară că pofta trupului [lit. cărnii] îndeamnă spre aceasta, măcar deși nu oprește legea, păcat este ceea ce se face. Însă împreunarea e pedepsită dacă nu are [în vedere] legea care răsplătește și dorința facerii de copii ca adevărată pricină a lucrului. Deci, după ceea ce este numai pentru poftă și pentru mișcare trupească [lit. carnală], întru fărădelegi este zămislirea noastră, și în păcate ne nasc maicile; iar dacă nașterea pruncilor are ca rădăcină iubirea de trup [carne], bolesc oareunde cu adevărat de aceasta și cele ce se nasc dintr-însele. (...) Deci prea spurcă firea stricăciunea ceea ce se adaugă, și

[respectiv] moartea cea ce stăpânește din pricina diavoleștii pizme, iar aceasta o cântă David: *Că iată, întru fărădelegi m-am zămislit...*, că necurată este firea, ca una ce suferă stricăciunea din călcare de poruncă și din blestem, fără de a voi Dumnezeu”. Și Isihie zice: „*Maică a păcatului* a obișnuit Scriptura cea insuflată de Dumnezeu a numi poftele; și iarăși, naștere a amândurora: moartea. Și mărturisește Iacov zicând: *Pofta, zămislind, naște păcatul, iar păcatul, săvârșindu-se, naște moartea* (Iacov 1: 15). Drept aceea, când păcătuiam, întru păcate ne zămislim”. [Se face aici o distincție subtilă între carne (σάρξ) și trup (σώμα), în sens de persoană, deși termenul nu e pomenit. În Antichitate, dar și la Apostolul Pavel, carnea este purtătoarea simțămintelor și dorințelor păcătoase, precum și mijloc al desfătărilor senzuale de diferite tipuri. În schimb, trupul – care se întemeiază pe carne și pe suflet – este forma organizată a acesteia, expresia, ansamblul ei, personalitatea. Când ne gândim la trup, avem în vedere mai mult persoana umană, cu minte, rațiune, afectivitate, voință etc; lipsa ocârmuirii lui Dumnezeu, sau a vieții noastre în El, duce la o slăbire a părții carnale, ce nu-și mai trage astfel viața din izvorul vieții, manifestată în principal prin mintea cea conducătoare prin rațiune, automat omul căutând o susținere din afară, o plăcere revitalizantă, ce nu se poate compara cu plăcerea plinătății de viață pe care ne-o dă Dumnezeu. În privința aspectului păcătos al împreunării, unii teologi spun că nu acest act e cel care mijlocește transmiterea păcatului strămoșesc, mai ales atunci când soții sunt creștini. Acest păcat vine deosebit de voința părinților, venind de la primii oameni, fiind curățit prin Botez. Problema poate fi pusă și altfel: în ce măsură ne putem (sau nu) identifica – fie ca nou-născuți, fie ca părinți – cu primii oameni, cu alegerea lor? Aspectul juridic (vinovăția ce atrage pedeapsa) nu ne spune prea multe. Relația dintre Dumnezeu și primii oameni se dorea una de iubire, dar fiindcă omul a refuzat, s-a alăturat gândirii dobitoacelor, pentru revenirea lui în sine fiind necesar un fel de „dresaj” întemeiat pe legea veche, pentru ca omul să se miște cât de cât rațional. După Apostolul Pavel (Rom. 8), așa-numitul păcat strămoșesc pare a fi legat de *legea* (sau deprinderea) *păcatului și a morții*, introdusă de om prin neascultare, adică, după Sfântul Maxim, prin abaterea conștiință de către om a puterilor firii (fizice și intelectuale) de la viața cu Dumnezeu la viața de sine și pentru sine. Legea păcatului e modul greșit de raportare al omului față de Dumnezeu și lume, respectiv neascultarea de El, mod prin care omul își creează - din îndemnul Satanei și prin propriile închipuiri - o lege proprie de existență, legea păcatului. Păcatule în primul rând depărtarea de Dumnezeu, poruncile Lui, dreptatea Lui etc., celelalte înțeleșuri ale lui fiind strict legate de acest sens de bază. Legea păcatului închipuită de el duce la toate nenorocirile ce se pot închipui, sfârșind în moarte. Fără Dumnezeu, care să semene viața dumnezeiască în suflet, omul seamănă numai moarte. Ce sunt exact aceste două legi pomenite mai sus, o poate afla numai cel ce a prins gândul Apostolului, care la rândul lui a prins gândul lui Hristos. Prin urmare, așa judecând, împreunarea cea din păcat de care se zice mai sus e binecuvântată în măsura în care nu se resimte de legile mai sus-zise; dar aceasta nu se va putea face desăvârșit niciodată. Ce știm din notele Părinților de mai sus e că slăbiciunea, înclinația spre păcat nu îi este firească omului, nu e stăpânit în mod necesar de ea, altminteri el n-ar mai fi fost liber, ci controlat ca o marionetă de ceva sau cineva din afara lui (Diavolul); totuși, ea constituie o lege de care, până la învierea cea de obște, cu greu se pot lepăda desăvârșit oamenii.]

are începutul pentru pătimaşa îndulcire. Drept aceea, bine zice că din păcat s-a zămislit și s-a născut.

7. Că iată, adevărul ai iubit,

Aceasta s-a zis de David pentru adevărata mărturisire ce a făcut, a păcatului, zicând că: „De vreme ce Tu iubești adevărul, pentru aceasta și eu am mărturisit adevărul acesta, și am spus că am păcătuit”. Iar zicerea *că iată* este de prisos, atât la stihul acesta, cât și la stihul de mai sus, după obiceiul limbii evreiești, care întrebuintează multe ca acestea.

cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale mi-ai arătat mie.

Cuvântul acesta l-a zis David spre a sa rușinare și înfruntare, de ca și cum ar zice că: „Tu, Doamne, atât de mult m-ai iubit, încât mi-ai descoperit tainele ascunse ale purtării Tale de grijă și ale înțelepciunii Tale prin Sfântul Tău Duh, iar eu m-am arătat nemulțumitor față de atâta dar; și nu am greșit întru neștiință, ci având cunoștința legii Tale, și știința tainelor Tale”.

8. Stropi-mă-vei cu isop, și mă voi curăți;

Mulți au zis multe cuvinte despre graiul acesta, nici unul însă nu a zis ceva arătat și neîmpotrivit. Iar eu zic că David, prin cuvintele acestea, proorocește pentru sine, cum că se va ierta păcatul lui mai desăvârșit, și că pentru iertarea aceasta i se va umple inima de bucurie, deoarece legea curăța, prin stropirea cu isop, pe unii care se spurcau care este un fel de plantă (buruiană) foarte curățitoare: „Pentru aceasta, după asemănarea buruienii acesteia curățitoare, nădăjduiesc că mă vei stropi cu curățitoare stropire”. Iar aceasta este [una cu] un cuvânt de iertare de la Dumnezeu, ori și lacrima pocăinței, fiindcă și lacrima, de la Dumnezeu se dăruiește, și mai ales ceea ce iese fără osteneală⁸⁵.

⁸⁵ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Lăturiș dar [indirect] (prin fierbințeala și curățirea isopului) arată lucrarea Sfântului Duh ceea ce se face întru noi, al Cărui dar ne face pe noi fierbinți cu duhul, și toată spurcăciunea cea dintru noi o șterge, ca un foc nevăzut intrând întru noi. Pentru aceasta dar zic purtătorii de Duh că ne botezăm de Hristos cu Duhul Sfânt și cu foc (cf. Mt. 3: 11). Căci cinstitul sânge al lui Hristos nu numai de stricăciune ne izbăvește, ci și de toată necurăția cea înăuntru ascunsă, și de a ne răci către lenevire nu ne lasă”. Zice însă și Teodorit: „*Isopul* este o ghicitură de alte lucruri, amintind că în Egipt au stropit pe praguri cu sângele oii cu mănunchi de isop, scăpând de mâinile pierzătorului [cf. Ieș. 12: 26, 27; atunci s-a așezat Sărbătoarea Paștilor]. Iar acelea erau închipuire a mântuitoarelor patimi, că și aici, sânge și lemn mântuitor este, și mântuire care se dăruiește celor ce vin către Domnul cu credință”. Încă și dumnezeiescul Atanasie:

spăla-mă-vei, și mai vârtos decât zăpada mă voi albi.

Ceea ce a zis mai sus - *mai vârtos mă spală de fărădelegea mea* - aceasta o zice și aici, îndoind [repetând] cuvintele pentru îndulcirea sufletului său⁸⁶.

9. Auzului meu vei da bucurie și veselie*,

„Doamne, zice, Tu vei răsuna în urechile sufletului meu bucurie și veselie, cum că s-au iertat desăvârșit păcatele mele.”

bucura-se-vor oasele mele cele smerite.

„Oasele mele, zice, cele ce s-au smerit și s-au ticăloșit de greutatea păcatului, se vor bucura, ușurându-se prin iertarea lui.” Iar [povestind] de la *oase*, se arată David în întregime. Hrisostom încă și Chiril zic cum că aceasta o a zis David pentru înomenirea Domnului, adică cum că: „Îmi vei vesti, Doamne, bucuria cea a toată lumea ce se va face tuturor pentru negrăita înomenire a Fiului Tău, și că smeritele mele oase, îndată cu vestirea aceasta, vor sări oarecum și vor sălta de multa dulceață”⁸⁷.

„Tu, Doamne, zice, Cel ce ești adevărul și iubești adevărul, vrând să petrecem noi întru adevăr, ne vei curăța de păcatul cel din început». Cu isopul însă seamănă lucrarea Sfântului Duh, ca una ce înfierbântă [încălzește] și toată spurcăciunea cea dintru noi o curățește”. Și Isihie: „Precum și noi, întru darul Botezului, cu apa ne spălăm, iar cu Duhul ne luminăm (La Nichita)”.

⁸⁶ Iar Marele Vasile zice: „Pentru ce, întru cele albe, zăpada s-a luat pentru închipuirea albeții? Căci zăpada, apă fiind cu lucrul [de fapt], prin adăugirea văzduhului [prin trecerea prin aer, prin amestecarea cu el] se face albă, tot așa și sufletul, pricinuirile [prilejurile, temeiurile] cele firești, cu ajutorul Duhului împreună crescând el, se face vrednic de luminarea ceea ce se dă sfinților”. Zice însă și Teodorit: „Singur darului Botezului poate să lucreze această curățire; și aceasta și prin Isaia Proorocul făgăduia a o da Domnul a toate: *De vor fi, zice, păcatele voastre ca finicul, ca zăpada le voi albi* (Is. 1: 18). Acesta și însuși Marele David le pre-vestește, zicând: *Când Împăratul Cel ceresc va aduna pe împărați în țara Sa, ei vor fi albi ca zăpada în Selmon* (Ps. 67: 15). Deci aceasta o zice și aici: «De darul acesta ce se va da tuturor oamenilor am trebuință, că singur acela cu scumpătate [cu de-amănuntul] poate a mă curăți și a-mi da albirea zăpezii [și a mă face alb ca zăpada]»”.

* Lit. *Auzită îmi vei face mie bucuria și veselia. Sau Bucurie și veselie mă vei face să aud.*

⁸⁷ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Și care ar fi această bucurie, fără de cât cunoștința cea despre Înviere? Dar când altcândva se vor bucura oasele noastre, dacă nu în vremea Învierii, când, precum zice proorocia: *Oasele noastre ca iarba vor răsări* (Is. 61: 14)? Cu cuviință însă după zicerea *stropi-mă-vei cu isop* a adăugat acestea, căci nădejdea Învierii

10. Întoarce fața Ta de către păcatele mele,

„Arătate, zice, se află înaintea atotvăzătoarei Tale cercetări, Doamne, păcatele mele, întoarce dar cercetarea Ta aceasta de către păcatele mele și, trecându-le cu vederea, șterge-le toate din cartea faptelor mele.”⁸⁸

urmează cu harului Sfântului Duh, aducând pe cei ce au crezut în Hristos la începuturile vieții nesfârșite și de trei ori fericite. Drept aceea, curățirea cea prin Sfântul Botez se face îndată; iar că darul Sfântului Duh Celui ce sfințește și unește inimile credincioșilor se dă întru Hristos și se aude este o nădejde nemincinoasă, [adică] bucuria și veselia cea pentru bunătățile ce vor să fie”. Iar altul zice că prin *oase* se înțeleg aici puterile sufletului, pe care le înnoiește Hristos după ce au pățimit zdrobire. Iar mai simplu: „Voi auzi, zice, glasul bucuriei, că mi se iartă păcatul cel îndoit”. A zis însă și Isihie: „Se smeresc cu adevărat oasele sufletului, adică puterile, și se zdrobesc de păcat, și, cu pocăință schimbându-se dinăuntru, înfloresc și se întorc la bucuria cea din început (La Nichita)”.

⁸⁸ Isihie însă zice: „«Șterge nu unul, ci toate păcatele mele, că îndestul e și unul a trimite în Gheena». Deci noi să nu ne lenevim dinspre îngrijirea vreunui păcat în care s-ar întâmpla să cădem, că de s-ar afla haina noastră întinată prin orice fel de întinăciune, în camera cea de nuntă a Împăratului a intra, sau în cartea Lui a călca nu putem. Și Pavel, adevărind-o, zice: *Nu vă amăgiți, nici curvarii, nici malachienii, nici lacomii de averi, nici ocărătorii, nici răpitorii Împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni* (I Cor. 6: 9). Se roagă însă Proorocul, zicând: *Întoarce fața Ta de către păcatele mele*; că de nu va trece cu vederea Dumnezeu greșelele noastre, nu putem a ne mântui. Dar cum se isprăvește aceasta? Când noi ne vom iscusi în fapte bune și în virtuți, căci către acestea să tragem ochiul Domnului, că așa vom putea a-L depărta și de la privirea păcatelor noastre (La Nichita)”. Iar Augustin zice: „De voiești să te asculte Dumnezeu și să întoarcă fața Sa de la păcatele tale, și să nu le vadă, trebuie ca tu să le ai totdeauna înaintea ta și să le plângi, pentru că dacă tu vei arunca înapoia ta păcatele tale și le vei uita, Dumnezeu le vede înaintea ta și Își aduce aminte ca să te muncească (în tâlcuirea aceluiași psalm)”. Și Hrisostom zice: „Adună toate păcatele tale, și ca întru o carte scrie-le, că, de le vei scrie tu, Dumnezeu le șterge, și de nu le vei scrie tu, Dumnezeu și le va scrie, și seama îți va cere [și-ți va cere socoteală]. Deci mult mai bine este de către noi a se scrie, și de sus a se șterge decât, dimpotrivă, noi uitându-le, Dumnezeu înaintea ochilor noștri a le aduce în ziua aceea”. [Hrisostom pare a propune să ne „scriem” pe tablele minții păcatele noastre; este o chemare la conștientizarea amărăciunii și rănilor pricinuite de păcat; cine nu cugetă bine la păcate până în momentul mărturisirii sau nu le vede în gravitatea lor, pe acela nu îl doare pentru ele, înseamnă că încă se îndulcește sau se folosește de „leacurile” patimilor și ale plăcerilor, care i se par mai la îndemână, prin care își închipuie că-și poate obloji rănilor și îndulci amărăciunea pricinuită de păcat. Dar la această conștientizare se ajunge prin cunoașterea a ceea ce am pierdut și la ce am ajuns. Fără o călăuzire puternică, duhovnicească din partea unui duhovnic este puțin probabil ca credinciosul sau omul în general să ajungă la o asemenea conștientizare; totuși, o simplă ascultare a păcatelor din partea unui duhovnic și acordarea iertării lui Dumnezeu printr-o scurtă rugăciune și

și toate fărădelegile mele șterge-le.

11. Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule,

Inima însemnează multe lucruri, uneori însemnează pe ea însăși ca parte trupească, iar alteori pe cea mai din adânc stăpânitoare parte, după zicerea: *Pentru ce se suie gânduri în inimile noastre* (Lc. 24: 38). Uneori însemnează socotința* și voința*, precum aceasta: *Iar inima lor departe este de Mine* (Is. 29: 13). Alteori însă, buna-voință și plăcere, precum aceasta: *Aflat-am pe David, fiul lui Iesei, om după inima Mea* (I Împărați 13: 14; fapte 13: 22). Uneori însemnează sufletul, după zicerea aceasta: *Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule*, adică „rogu-Te, Dumnezeule, nu să înființezi și să zidești alt suflet întru mine, ci pe acesta ce este întru mine să-l înnoiești și să-l faci să fie în frumusețea lui cea dintâi și firească, căci de vei depărta Tu de la sufletul meu vechimea pe care o a dobândit din spurcăciunea păcatului, vei zidi întru mine inimă curată”. Deci zicerea *zidește* se înțelege aici în loc de „prefă-l precum era”⁸⁹.

recomandarea unui canon nu sunt în general suficiente. Cel ce caută iertarea lui Dumnezeu prin duhovnic trebuie, sau este de dorit, pe lângă rostirea rugăciunilor personale, să găsească sau să recunoască în acesta Duhul lui Dumnezeu, nevoința și viața lui sfântă, de unde să ia pildă de sfințenie, cuvânt cu putere în stare să cutremure patimile celui zdrobit de ele; se poate întâmpla ca slăbiciunea unui duhovnic să fie pricinuită și de delăsarea fiilor săi duhovnicești care îl dezamăgesc adesea, dar dacă el într-adevăr are o viață sfântă, e mai puțin probabil să slăbească așa de ușor; este până la urmă o interdependență, dar responsabilitatea cea mai mare cade totuși pe duhovnic, căci el trebuie să fie călăuzitor dumnezeiesc sau să nu fie deloc.]

* γνώμη = capacitatea de judecată și cunoaștere; mintea, judecata.

* προαίρεσις = hotărâre, alegere în vederea unui scop.

* ἀποκαταστάσιον de la ἀποκαταστάνω = a restaura, a rându-i lucrurile după cum erau inițial.

⁸⁹ Iar Marele Vasile așa tâlcuiește: „Aici, *zidirea* nu însemnează ființa, ci îmbunătățirea: «Zidește, zice, adică nu mă înființa acum, ci sufletul meu cel învechit și putrezit din răutatea păcatului înnoiește-l». Și Chiril zice: „În Scriptură, *zidirea* nu se zice numai aducerea din neființă la ființă, ci și prefacerea întru îmbunătățire a lucrului ce este [cu pricina]. Aici, *zidirea* este prefacerea lucrului spre mai bune. (...) Că, de vreme ce David era cu inima lui zidită, a căzut însă împreună în preacurvie și ucidere, și se povârnea spre stricăciune; zice *inimă curată zidește întru mine* nu despre ființa sufletului, ci despre petrecerea mai bună”. Zice însă și Teodorit: „«De vreme ce am primit bătrânețea păcatului, cu iubirea Ta de oameni întinerește-mă». (...) Acestea și prin Proorocul Iezehiil le fâgăduiește Stăpânul: *Că voi da lor, zice, inimă nouă, și duh nou* (Iez. 36: 26). Aceasta și Fericitul David o a cerut aici: inima sa cea vătămată să se înnoiască, [la fel] și cuvântărima [raționalitatea], ca să curățească socotința sufletului și să o îndrepteze, spurcată fiind cu îndulcirile și cu bântuierile Diavolului. Că «a zidi» în dumnezeiasca

și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru ale mele.

Înnoiește se înțelege în loc de „pune din nou”, adică: „De acum înainte, pune, Doamne, duh drept, adică dar de dreptate întru măruntaiele mele pentru ca să îndrepteze mișcările cele strâmbe și sucite pe care dracu’ le-a pus într-însele”. Iar prin *cele dinlăuntru*, David numește părțile sufletului. Zice însă și Dumnezeu prin Iezechiel pentru iudeii ce se aflau robiți în Babilon: *Și voi da vouă inimă nouă, și duh nou voi da întru voi, și voi lua din trupul vostru inima cea de piatră, și voi da inimă de carne* (Iez. 36: 26), adică: „Voi înnoi inima voastră care s-a bolnăvit, și osârdia voastră care a slăbit”⁹⁰.

Scriptură de multe ori se zice în loc de «a îndrepta» (La Nichita)”. [O sistematizare foarte precisă a antropologiei biblice nu va fi posibilă niciodată. De altfel, Părinții n-au încercat să facă tratate de antropologie, așa cum înțelegem noi astăzi, prin care să pretindă că omul se poate defini exact într-un fel sau altul. Omul se înțelege pe sine cel mai bine în relație cu Dumnezeu (și cu aproapele în general) în suspinurile rugătoare, în contemplație. S-a spus de către cineva că evreul din Scriptură gândea cu inima (înțeleasă aici ca cer duhovnicesc sau spațiu al întâlnirilor cu Dumnezeu, sau ca mijloc al robiei în care ne aduce Satana), adică având-o ca temei de inspirație pe aceasta, starea duhovnicească a acesteia fiind determinantă pentru funcționarea raționalității și a socotinței [λογισμός] sufletului. Nu întâmplător zice Zigabenu mai sus că prin inimă se înțelege uneori în Scriptură mintea. Omul biblic, religios gândește în primul rând prin legile duhovnicești sau gânditoarești ce vin pe diferite căi de la Dumnezeu, restul realităților fiind de ordin secundar, în schimb, pentru omul necinstitor de Dumnezeu, legat de realitățile acestei lumi, ordinea este inversată, realitățile secundare fiind criteriile de evaluare și de viață ale celor superioare, duhovnicești. Toate remediile pe care psihologia păgână actuală sau omul secularizat în general le caută pentru „îndreptarea” disfuncționalităților psihicului uman s-au soldat și vor solda cu eșecuri și dezamăgiri. Întunericul lipsei de discernământ în propriile acțiuni și gânduri nu poate fi risipit decât prin lumina Dumnezeului celui viu ce voiește a con-viețui și împreună-lucra cu noi, El este Logosul, Rațiunea, Cuvântul Suprem, Călăuză adevărată a socotinței și raționalității noastre; El, Cel ce este Lumină, ne poate face și pe noi lumini și călăuze ale celorlalți prin identificarea de simțăminte cu El, adică prin împărtășirea în Sfânta Euharistie; părinții ne nasc cu trup neputincios, omenesc, supus slăbiciunilor, El ne naște din nou cu trup plin de puterea Dumnezeirii Lui, și a puterii Lui prin care a biruit toate ispitele și slăbiciunile trupești.]

⁹⁰ Iar Grigorie Teologul zice: „Prin *inimă* și *cele dinlăuntru* socotesc că zice lucrarea cea înțelegătoare, pornirile [lit. mișcările] ori gândirile acesteia; și le cere pe acestea nu ca și cum nu le-ar avea – că cine altul putea să le aibă, fără de David cel atât de mare? – ci ca pe un nou cunoscând pe acesta [duhul] ce i se adaugă acum [cerând să aibă lucrarea înțelegătoare (διανοητικόν = intelectuală) a inimii înnoită prin duh drept sau stăpânitor]; și s-a zis *duh drept*, adică fiindcă este dimpotriva [contrar] suciturii [σκολιότητα = strâmbătății, încovoierii, vicleniei] șarpelui, că, după Scriptură, *Duhul Sfânt al învățăturii*

12. Nu mă lepăda de la fața Ta, și Duhul Tău Cel Sfânt nu-L lua de la mine.

„Să nu mă lepezi, zice, Doamne, de la cercetarea dumnezeieștii Tale fețe, cu toate că eu m-am făcut nevrednic de cercetarea Ta, nici să mă lipsești de Sfântul Tău Duh, adică să nu iei darul proorociei din pricina păcatului.” Drept aceea, din zicerea aceasta se încheie cum că și după păcat nu a lipsit cu totul și desăvârșit de la David darul proorocesc, precum am zis la începutul psalmului⁹¹.

va fugi [φεύξεται. Sau: *va pune pe fugă vicelșugul*] de *vicelșug* (Întel. 1: 5); și ca Cel ce este Însuși Dreptatea, și Însuși Adevărul, abateri și plecări într-o parte și într-alta neavând, puterea stăpânitoare și domnească [ἀρχικός = de control] și stăpânitoarea minte poate a o îndrepta”. După Marele Atanasie însă, mintea o a numit *duh*, iar *drept*, întărirea minții, de ca și cum ar fi zis: „Întărește-mi mintea mea, ca să nu mai fie lesnicioasă a cădea în păcat”. Iar dumnezeiescul Maxim zice: „*Inimă curată* e aceea ce-I înfățișează lui Dumnezeu pomenirea cu totul neștiutoare (pomenire socotesc însă a fi mintea), și gata fiind a însemna în sine numai închipuirile [τύπος] cele plăcute lui Dumnezeu prin care firește [Dumnezeu] este a Se face arătat; întru care minte, ca pe o tablă bine netezită, pentru nemărginita strălucire, intrând Dumnezeu, scrie într-însa legile Sale; de se va zidi de Dumnezeu întru noi inimă curată, îndată are încăpere [loc] Duhul a Se înnoi în cămărilor cele mai dinăuntru ale sufletului nostru”. Iar Teodorit zice: „*Duh* însă nu pe Cel Preasfânt îl zice, ci repejunea [ὄρη = pornirea] puterii celei cuvântătoare [raționale]”. Iar Atanasie: „«Sufletul meu, zice, cel ce s-a învechit și s-a făcut carne de către păcat, înnoiește-l»; că închipuirile cele din păcat ștergându-se, se zidește inimă curată. Iar cele *dinlăuntru* ale sufletului sunt dreptele înțelegeri, despre care zice [psalmul]: *...și toate cele dinlăuntru ale meu binecuvântează numele cel sfânt al Lui* (Ps. 102: 1). Iar *duh drept* ori este Sfântul Duh, ori conștiința cea dreaptă, despre care zice Pavel: *Duhul omului, cel ce este într-însul* (I Cor. 2: 11) (La Nichita)”. [Cuvintele Părinților de mai sus par să se contrazică, dar nu este așa: Teodorit zice că duhul omului nu este una cu Preasfântul Duh, iar Atanasie zice că aceasta este cu puțință, deși oferă și o alternativă, asemănătoare cu cea emisă de Teodorit. Dacă *duh drept* se referă la Preasfântul Duh, atunci David cheamă cumva Duhul pentru a-i înnoi, îndrepta sau întări duhul său, care înnoire e menită a zidi o conștiință dreaptă (după Atanasie) și o putere cuvântătoare, rațională (după Teodorit), ca expresie a acestei conștiințe. Iată cum cugetul Părinților e întotdeauna unul.]

⁹¹ Iar Marele Atanasie zice dimpotrivă, anume că l-a părăsit pe el Duhul din pricina păcatului. Și Hrisostom zice: „Darul Duhului îl cer, darul cel mare; s-a dus de la mine darul, ca o porumbiță văzând noroi; ca pe o albină îl voiesc să se întoarcă”. Poate însă după aceasta se învoiesc aceste două socotințe ce se arată potrivnice una alteia, că Eftimie zice că nu s-a dus de la David darul Duhului desăvârșit și pentru totdeauna. Iar Atanasie și Hrisostom zic că în parte s-a dus de la dânsul, măcar că iarăși însuși Hrisostom în tâlcuirea aceluiași stih zice: „Luminat învățăm prin aceste cuvinte că nu s-a dezbrăcat de darul Sfântului Duh, că nu ca dezbrăcat se roagă să-l dobândească, ci a nu se lipsi de el cere”. Însuși aceasta o zice și Teodorit, aceleași ziceri ale lui Hrisostom, pentru aceasta se

13. Dă-mi mie [înapoi] bucuria mântuirii Tale,

„Dă-mi, zice, Doamne, bucuria aceea de mântuire pe care o aveam mai-nainte de păcat, de la Tine luând-o.” Vezi însă, o cititorule, că David, pentru proorocescul dar – pe care nu-l pierduse – se ruga mai sus ca să nu-l ia de la el, iar aceasta ce a pierdut, adică bucuria conștiinței cea mai-nainte de păcat, aceasta se roagă să i se dea iarăși, fiindcă mai-nainte de păcat se bucura cu conștiința, [anume pentru] că are un astfel de mare Mântuitor al Său, pe Dumnezeu⁹².

și cu duh stăpânitor mă întărește.

„Întărește-mă, zice, Doamne, cu stăpânitorul dar al Sfântului Duh, ca adică să stăpânesc patimile, și să mă povățuiesc către faptele bune.” Prin dar de îndreptare și dar stăpânitor se înțeleg puterile și lucrările ce de Duhul Sfânt se dau sufletului.

14. Învăța-voi pe cei fărădelege căile Tale, și cei necredincioși la Tine se vor întoarce.

Și această zicere este proorocie a lucrului ce urma a se face: că după ce propovăduirea Evangheliei s-a lătit între neamurile cele nelegiuite, atunci și cartea aceasta a psalmilor lui David s-a făcut tuturor celor fărădelege și necinstitorilor de Dumnezeu învățătoare de fapte bune și de cunoștința de Dumnezeu, fiindcă în toate zilele se citește aceasta în Biserică⁹³.

și conglăsuiesc [se pun acord] cu socotința domnului Eftimie. Vezi însă și la stihul 43 al Psalmului 118, adică la tâlcuirea zicerii: *Și să nu iei din gura mea cuvântul adevărului*. Unde zice însuși Eftimie: „Să nu ridici, Doamne, de la mine darul cel proorocesc în vreme îndelungată, că, deși s-a oprit după iconomie la o vreme, iarăși [cer] să mi se dea”. Iar Isihie zice: „Cu adevărat, rău este slugii când se păgubește de fața stăpânului său, așijderea și fiului de a părintelui, și a ostașului de a împăratului, că unul ca acesta se află izgonit. Iar la Dumnezeu aceasta pricinuieste pierire celui ce o pătimește, că nici Părinte numai, nici Stăpân și Împărat este nouă Dumnezeu, ci tot din ce-ai zice din cele ce ajută vieții și mântuirii noastre se află. Drept aceea, când își întoarce fața Sa de la noi Duhul cel Sfânt, întru Care este toată darea bunătăților noastre, de toate păgubindu-ne, îndată pierim (La Nichita)”. [Sfințitul Augustin, în Comentariul său la Psalmi, zice că în versetele 12, 13a și 13b se găsesc pomeniți Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.]

⁹² Iar Atanasie zice: „*Bucurie de mântuire* zice pogorârea Mântuitorului, de toată bucuria fiind plină”. Asemenea și Didim zice.

⁹³ Același Atanasie zice: „«Izbăvindu-mă, zice, Tu, de păcat, îndată dă-mi mie Sfântul Tău Duh, și atunci iarăși voi învăța căile Tale pe cei ce calcă poruncile Tale, și celor ce

15. Izbăvește-mă de vărsarea de sânziuri, Dumnezeule, Dumnezeul mântuirii mele;

După istorie și după literă, *sânziuri* numește David uciderile cele nedrepte, și mai ales uciderea nedreaptă a lui Urie. Iar anagogic (mai cu înaltă înțelegere), *sânziuri* se zice demonii, pentru că se bucură și se tăvălesc în sânziuri, atât când seucid oamenii, cât și când se jertfesc celelalte vietăți. Iar *Dumnezeul mântuirii* zice în loc de „Mântuitorul meu”. Iar repetarea zicerii *Dumnezeule, Dumnezeule...* arată rugăciunea lui David cea din inimă și covârșitoare.

bucura-se-va limba mea de dreptatea Ta.

„Și însăși limba mea, zice, se va bucura pentru vestirea judecății Tale, Doamne.” *Dreptate* însă numește aici David pe aceea pe care Dumnezeu o a dat lui, adică slobozenia [libertatea] și neînvinovățirea* păcatului și a osândeii. Căci cel ce se sloboade, acela se și îndreptează⁹⁴.

16. Doamne, buzele mele vei deschide, și gura mea va vesti lauda Ta.

„Fiindcă, zice, m-am învățat de la darul cel proorocesc al Sfântului Tău Duh, pentru aceasta știu că iarăși vei învrednici buzele mele și gura mea spre

păcătuiesc le voi fi pildă de pocăință, și pe toți îi voi întoarce la bunătatea Ta». Că asemenea cel ce se curățește și cel ce se întoarce prin pocăință se făcură pildă la mulți”. Zice însă și Isihie: „Și precum acela zice despre vindecare, mai mult se crede [este crezut] cel ce a fost bolnav, luând iscusire de doctorie, așa și cei ce s-au mântuit prin pocăință se află ușă de întoarcere și de mântuire altor păcătoși, încât și Pavel cu îndrăzneală strigă: *Hristos a venit în lume ca pe păcătoși să mântuiască, dintre care cel dintâi sunt eu* (I Tim. 1: 15), adică: «De nu credeți propovăduirii propovăduind mântuirea păcătoșilor, de la mine, propovăduitorul, învățați-vă, că prigonitor al Bisericii lui Hristos fiind, mi s-a încredințat a mă face slujitor al Evangheliei». De unde și Hrisostom zice: „Naufragiul dreptului (sfărâmarea corăbiei) este port (liman) al păcătoșilor”.

* ἄθωσι = neînvinovățire sau nepedepsire.

⁹⁴ Chiril însă, prin *dreptate*, înțelege darul cel ce îndreptează prin credință pe păgâni și șterge pe cei întinați. Adică pe Însuși Hristos, Care S-a făcut nouă, de la Dumnezeu și Tatăl, *Dreptate*, și Sfințenie, și Izbăvire”. Iar Teodorit zice: „Aceasta așa o a tâlcuit Simmah: «Limba mea va povesti dreptatea Ta, că dobândind iertare, nu voi tăcea, ci voi petrece laudându-Te, și darurile Tale povestindu-le»”.

slavoslovirea* și lauda numelui Tău, precum le deschideam și mai-nainte de păcat, care acum sunt închise de prihămirile și muștrarea conștiinței mele.”⁹⁵

17. Că de ai fi voit jertfă, Ți-aș fi dat, arderile de tot nu le vei binevoi.

Vezi, o cititorule, că și aici iarăși leapădă David jertfele cele legiuite ale dobitoacelor celor necuvântătoare, zicând: „De ai fi voit Tu, Doamne, jertfă, eu Ți-aș fi dat Ție, dar Tu nu numai că nu dorești simplu jertfă, ci nici arderi de tot nu primești, pentru că arderile de tot, adică jertfele cele ce ardeau de tot înaintea lui Dumnezeu, acelea erau mai cinstite decât celelalte”. Drept aceea, David, deși mai în urmă aducea jertfe lui Dumnezeu, aceasta o făcea întâi [pe de-o parte] fără buna-voință*, pentru singură porunca legii (care după pogorământ porunca aceasta, precum mai-nainte am zis la Psalmul 49, stih 9), și alta încă [pe de altă parte], că nu venise vremea jertfei celei noi ale Evangheliei Darului, care este jertfa cea de laudă și cea fără de sânge a dumnezeieștilor Taine⁹⁶.

18. Jertfa lui Dumnezeu: duhul zdrobit,

„Jertfă, zice, bine-primită lui Dumnezeu este sufletul acela ce din smerenia sa cea de bunăvoie se zdrobește și se sfărâmă.”

inima zdrobită și smerită Dumnezeu nu o va defăima.

Scriptura numește de multe ori prin inimă sufletul (și vezi înapoi la *Inimă curată*, în același psalm), fiindcă inima este prea-unită cu sufletul, așijderea și sufletul este prea-înființat* cu inima, pentru aceasta, și când pătimește vreo

* ὑμνοπολογίαν.

⁹⁵ Că zice dumnezeiescul Hrisostom: „Păcatul firește urmează a lega limba și a astupa gura, a o sugruma și a o sili pe ea să tacă”. Asemenea întocmai și Teodorit zice. Încă și Isihie zice: „Vezi că buzele lui David erau închise din pricina păcatului, dar iarăși s-au deschis cu pocăința și povestesc lauda lui Dumnezeu (La Nichita)”.

* χωρίς προαίρεσις = fără voia sa, fără a prefera să facă aceasta, nefiind alegerea lui.

⁹⁶ Iar oarecare [ἀνώνυμος] nenumit zice că aceste zise David vederat le-a arătat, că în vremea pocăinței sale nu a adus nici o jertfă dintr-ale legii. Pentru aceasta, nici în Cartea Împăraților nu o aflăm pe aceasta a fi. Și pentru ce? Pentru că, prooroc fiind, el știa că Dumnezeu într-acest fel de jertfe nu binevoiește, căci jertfele de acest fel nici nu erau îndestulate [suficiente] pentru a-l curăța de ucidere și de curvie, că [de altfel,] nici legea nu a făgăduit aceasta, ci pentru a se pedepsi totdeauna (La Nichita).

* πολλά ἐμπεφυκυῖα = (este) strâns legat de, lipit de, credincios, fidel; dar și lămuritor, tălmăcitor al... Inima este izvorul trăirilor sufletului înțeles ca minte ce se ocârmuiește prin rațiune sau judecată din datele culese de simțuri. Judecând din cele ale inimii,

vătămare inima, îndată sufletul zboară și se duce din trup: „Sufletul dar, zice, cel zdrobit și smerit, Dumnezeu nu-l va defăima, adică [deoarece] nu-l urăște”⁹⁷.

19. Fă bine, Doamne, întru bunăvoirea Ta, Sionului,

Cu aceste cuvinte se roagă David pentru zidirea cea de-a doua și înnoirea Ierusalimului - care urma a se face în urmă după slobozirea iudeilor din Babilon. Să-i facă bine întru bunăvoința Sa, adică cu împreună-lucrarea Sa.

înțeleasă și ca mijloc sau putere de comunicare sau influențare între Dumnezeu și om sau între vrăjmaș și om, sufletul, credincios ei (sau Lui), are nevoie de judecată plină de deslușire, pe care și-o ia numai de la persoana cu care comunică sau cu care se cuminecă -- fie Dumnezeu, fie Diavolul. Dar asta nu presupune neapărat ca în orice acțiune, cuvânt (deși n-am face rău dacă am face și astfel) să căutăm prin cereri și rugăciuni voia lui Dumnezeu pentru a face cutare și cutare lucru. La un moment dat, lucrurile ar trebui să meargă de la sine, o dată ce această „mașină” conștientă numită om este bine întreținută prin ajutorul lui Dumnezeu, numai că, spre deosebire de mașinile obișnuite, în om este, rămâne întotdeauna un loc și o sete de „combustibil” sau viață de la Dumnezeu. Despre inimă s-a vorbit mult mai nuanțat ceva mai-nainte, la Psalmul 50: 11.

⁹⁷ Zice însă Marele Vasile: „Zdrobirea inimii este pierzarea omeneștilor cugetări. Căci cel ce a defăimat pe cele de aici, și s-a dat pe sine Cuvântului lui Dumnezeu, și mintea sa o a adâncit în înțelesurile cele mai presus de om și mai dumnezeiești, acesta ar fi care are inima zdrobită și care o ar face pe ea jertfă nedefăimată de Domnul. Că aceia cărora Dumnezeu le face bine, voindu-i a umbla întru înnoirea vieții, zdrobesc pe omul lor cel vechi; pentru aceasta, jertfă (plăcută) lui Dumnezeu este zdrobitul duh că se zdrobește duhul lumii care lucrează păcatul ca să se înnoiască întru cele dinăuntru cel drept, și trebuie inima cea mândră și falnică să o zdrobim, ca smerirea ei să se facă jertfă lui Dumnezeu”. Zice și Cuviosul Marcu [Marcu Ascetul, cunoscut scriitor filocalic, ale cărui scrieri se găsesc în *Filocalia*, Vol. I]: „Fără zdrobire de inimă, cu neputință este a ne izbăvi de răutate, iar inima o zdrobește întreita înfrânare: a somnului, a pântecelui, și a trupestii odihne”. Zice însă și Teodorit: „Dumnezeiescul glas auzindu-l Preadumnezeiescul David - *nu voi primi din casa ta viței, și din turmele tale țapi* (Ps. 49: 10) -, zice: «Jertfă, jertfă plăcută Ție și poftită este smerirea cugetării; pentru aceasta, foarte smerind inima mea, și ca cum [ἐλεγον = așa-zicând, cu alte cuvinte] zdrobind-o și subțind-o, jertfă plăcută Ție o aduc». Aceste cuvinte și fericiții tineri din cuptor le-au întrebuițat, că ziceau: *Întru inimă zdrobită și întru duh de smerenie ne rugăm să fim primiți înaintea Ta, ca niște arderi de tot de berbeci și de țapi grași* (Dan. 3: 9)”. Asemenea și Isihie zice: „Smerita cugetare o numește Duhul a fi jertfă primită lui Dumnezeu, zicând: *Fericiți cei săraci cu duhul, că acestora este Împărăția lui Dumnezeu* (Mt. 5: 3). Cum însă vom zdrobi duhul nostru spre a se smeri? Atunci când, făcând noi cu adevărat binele, nu ne vom înălța, și necurmată pomenirea păcatelor de o vom avea (La Nichita)”. Însemnează că Sfințitul Augustin numește lacrimile sudori ale inimii și sânge al sufletului; iar cel ce plânge pentru păcatele sale, prin lacrimi aduce lui Dumnezeu jertfă bine-primită sudoarea inimii sale și sângele sufletului său. Pentru aceasta, un sfânt, la aceasta privind, a zis: „Mai bine primește Dumnezeu pocăința celui smerit când se pocăiește, decât nevinovăția dreptului celui leneș și neosârdnic”.

și să se zidească zidurile Ierusalimului.

Se roagă să se zidească zidurile Ierusalimului, care au fost risipite de babilonieni.

20. Atunci vei binevoi jertfa dreptății, prinosul și arderile de tot;

„Atunci, zice, vei primi jertfă dreaptă, Doamne.” Fiindcă în alt loc afară de Ierusalim nu era drept ca iudeii [nu le era îngăduit iudeilor] să aducă jertfă, că așa porunca legea. Iar *prinos* numește părțile cele ce se luau din fiecare dobitoc ce se aducea jertfă. Iar *arderile de tot* zice de acele jertfe ce se ardeau întregi [în întregime] pe jertfelnic, adică se jertfea tot trupul vitei⁹⁸.

atunci vor pune pe altarul Tău viței.

Aici iarăși aceeași zice David, de multa bucurie a sufletului său, cum că, atunci când se vor slobozi iudeii din Babilon, vor aduce viței întregi la jertfelnicul cel din Ierusalim⁹⁹.

Aceasta este cu adevărat tâlcuirea psalmului acestuia după istorie și după slovă, iar după mai-înalta înțelegere, proorocește David în psalmul acesta despre Biserica creștinilor și de jertfa Evangheliei, după tâlcuirea dumnezeiescului Chiril și a lui Eusebie. Și *bunăvoință* [v. 20] adică numește înomenirea Mântuitorului (după Isihie), ca pe un bun sfat și mai întâi voința* lui Dumnezeu. Iar *Sion* numește petrecerea creștinilor¹⁰⁰. Iar *ziduri* ale lui numește pe episcopi și pe

⁹⁸ Prin *jertfă a dreptății*, Sfântul Ambrozie înțelege jertfa cea mare a Mântuitorului, pe care preoții darului o aduc pe sfintele Mese, după predanisirea Însuși Domnului la cină zicând: *Faceți aceasta întru pomenirea Mea*.

⁹⁹ Iar dumnezeiescul Dionisie zice: „Pe dumnezeiescul jertfelnic însă este Hristos, întru Care, după cuvântul (poate acesta) afierosindu-ne și tăinuitor [μυστικός = cu taină, în mod tainic] de tot aprinzându-ne, apropierea o avem, întru Care cele ce se săvârșesc se împlinesc și se sfîntesc - căci Preasfântul Iisus Se sfîntește pe Sine pentru noi, și ne umple pe noi de toată sfîntenia. Cele ce la Dânsul cu iconomie s-au săvârșit au trecut apoi la noi prin facere de bine la cei de Dumnezeu iscușiți”.

* Voința primă a lui Dumnezeu, adică înomenirea Fiului Său, comuniunea Acestuia cu lumea întru slava lui Dumnezeu, indiferent dacă aceasta cădea sau nu în păcat prin primul om.

¹⁰⁰ Chiril și Eusebie înțeleg însă prin *Sion* iar Biserica, iar Sion era Ierusalimul.

învățători¹⁰¹, și aceasta în vremea petrecerii creștinilor: „Va primi, zice, Dumnezeu, de la Biserică, jertfă de dreptate, adică de faptă bună, și ca un prinos va primi oarecari arderi de munciri [mucenicii] pe care pentru Hristos le-au luat mărturisitorii, iar ca arderi de tot va primi pe mucenici care, desăvârșit muncindu-se și jertfându-se, au murit”. Ori ca *prinos* va primi Dumnezeu de la Biserică fapta bună cea din parte [particulară] și întreaga-înțelepciune [cumpătarea], adică pe ceea ce este în nuntă, ori într-altă ceată lumească. Iar *arderi de tot* [numește] fapta bună cea desăvârșită, adică fecioria și singuratica [monahiceasca] petrecere¹⁰².

Iar prin *viței* se înțelege credincioșii creștini, că lucrează fapta bună și sunt îngrășați cu darurile Sfântului Duh, și că bat cu cornul patimile și pe Diavol și, pe scurt, toți câți sunt desăvârșiți în faptă, în cuvânt și în vedere, aceia sunt viței, și se aduc la cerescul jertfelnic al lui Dumnezeu într-o bună mireasmă¹⁰³.

¹⁰¹ După aceeași, Zid mare și nebiruit al Bisericii și cuprinzător al celorlalte este Însuși Hristos, iar ziduri ale ei, altele, adică îngereștile și înțelegătoarele puteri care păzesc Biserica.

¹⁰² Iar Teodorit zice: „Fiindcă a arătat că Dumnezeu a toate jertfele legii nu le voiește, se roagă să se arate noul Sion și cerescul Ierusalim [și] pe pământ să se zidească, și că degrabă foarte să se dăruiască viețuirea cea nouă, care va aduce jertfe nu din cele necuvântătoare, ci prinosul și jertfa dreptății, și arderi de tot pe cele cuvântătoare și vii, despre care zice Fericitul Pavel: *Vă rog, fraților, pentru îndurările lui Dumnezeu, să arătați trupurile voastre jertfă vie, sfântă, bine-plăcută lui Dumnezeu, cuvântătoarea voastră slujbă* (Rom. 12: 1)”.

¹⁰³ Și Didim a zis: „Pe duhovnicescul jertfelnic vor aduce noi arători, trăgând plugul, adică suflete, acestea nefiind altele decât sufletele mucenicilor care se vor arăta pe jertfelnicul cel din cer, aducându-se pe el ca niște viței. Că în Apocalipsa lui Ioan, sufletele celor îmbunătățiți pentru numele lui Iisus și pentru mărturisirea Lui s-au văzut sub cerescul jertfelnic”. Iar după Eusebie, jertfa dreptății este cea duhovnicească și curată, ce se aduce în Biserica lui Dumnezeu în toată lumea, despre care a zis Maleahi: *În tot pământul se va aduce numelui Meu tămâie și jertfă curată* (Mal. 1: 10) [dar] și fiindcă vițelul este după lege dobitoc sfințit și curat, și după trup mai mare decât capra și oaia, care și acestea se aduceau lui Dumnezeu, după dumnezeiescul Chiril. Ori prin *viței* se înțeleg și propovăduitorii popoarelor, pentru duhovniceasca și gândita lor vitejie, după același Chiril. De unde și Pavel a zis despre aceștia: *Să nu legi gura bouului care treieră, apoi, adăugând, zice: Au doară pentru boi se îngrijește Dumnezeu?* (I Cor. 9: 9-10)”.

PSALMUL 51

**Întru sfârșit, de înțelegere lui David, când a venit Doic* Idumeul¹⁰⁴
și a vestit lui Saul, zicând lui:
Venit-a David în casa lui Abimelec (I Împărați 22: 9).**

ând a fugit David de la casa lui Saul, a flămânzit în Nomba, cetatea preoților, la Abimelec arhiereul; a făcut acolo câte am povestit la suprascrierea Psalmului 33, adică a mâncat pâinile punerii-înainte, luând și sabia lui Goliat ce se afla acolo. Văzând oarecare Doic, paznicul catârilor împăratului Saul (care se afla atunci în cort, surpându-se de demon sau de boală, după Teodorit), a arătat aceasta lui Saul, iar el atât de mult s-a mâniat, încât a adus pe Abimelec și pe cei trei sute cincizeci de preoți, și a poruncit lui Doic și i-a omorât. A tăiat încă și pe toți luătorii cetății Nomba, de la mic până la mare, și toată cetatea o au stricat (precum se istorisește aceasta în Cartea I a Împăraților 21: 32). Iar aflând David această întâmplare, a scris psalmul acesta spre răbdarea celor ce se nedreptățesc¹⁰⁵. *Întru sfârșit* însă se suprascrie pentru că sfătuiește pe cei ce se nedreptățesc, și așa să rabde îndelung și să sufere cu mulțumire. Iar *de înțelegere* se suprascrie pentru că cel ce se nedreptățește are trebuință de înțelegere și de înțelepciune pentru ca să rabde¹⁰⁶.

* În Biblia sinodală avem redat prin *Doig*, deși în grecește avem Δωϊκ (!).

¹⁰⁴ Însă Cartea I a Împăraților îl numește pe acesta peste tot sirian (cap. 21: 7).

¹⁰⁵ Teodorit și Victor [Victor al Antiohiei, preot de la începutul secolului VI, presupus a fi autorul unor *Catene* la Noul și Vechiul Testament] zic că: „Psalmul acesta proorocește pentru Rabșache, care, iudeu fiind, se schimba cu chipurile [τρόποις; era duplicitar] și sfătuia pe iudei să dea Ierusalimul asirienilor [zicând] că puterea lui Dumnezeu nu-i ajută cu nimic.

¹⁰⁶ Minunată este tâlcuirea cea alegorică ce o face Grigorie al Nyssei la suprascrierea aceasta, zicând: „Prin zicerea *întru sfârșit*, și *de înțelegere* și celelalte, mă învăț că aceasta cu adevărat aduce întru sfârșitul biruinței, când mai-înainte povățuiește viața cu înțelepciune după asemănarea Marelui David, și mai ales atunci scârbesc pe Doic, pe tiranul mântuirii mele, ajungând [astfel] în casa preotului; iar când slujitorul asinilor, nemaivând putere a se înfrunta cu mine de față, pe ascuns borăște clevetirea cea asupra mea, vestind ucigașului, potrivnicului meu petrecerea mea cea lângă preotul. Poate însă să fi arătat ca ucigașului și potrivnicului meu petrecerea mea cea lângă preot; poate însă să fi arătat care sunt asinii, a căror purtare de grijă o are idumeul acesta care păstorește firea cea nenăscătoare și care este de două seminții (adică de la cal și măgar), întru care blagoslovenia lui Dumnezeu pe aceștia nu i-a aflat, Care din început, înmulțirea în făptură

1. Ce te fălești întru răutate, puternice?

Cuvântul acesta privește către Doic, care, în loc să se rușineze și să-și acopere fața pentru marea răutate ce a făcut (a omorât pe preoți, și o cetate întreagă a pierdut), el însă, paznicul catârilor, cu nerușinare se fălește încă întru răutatea sa¹⁰⁷. *Răutate* numește aici obștescul vicleșug, *puternic* însă numește pe Doic, pentru apropierea pe care o avea către Saul, ori *puternic* l-a zis întru a face rău.

punând-o, zice: *Creșteți și vă înmulțiți* (Fac. 1: 28). Iar înmulțirea răutății nu este de la Dumnezeu [Dumnezeu n-a pricinuit înmulțirea răutății], precum nici moștenirea neamului asinilor nu este din asin și din asină, ci totdeauna izvodește dobitocul, care nu este în zidire, ci de sine izvodit și adăugit. (...) Că dacă toate cele ce a făcut sunt bune foarte, iar asinul este în afara catalogului celor ce s-au făcut întru zidire, arătat poate fi că spre arătarea răutății s-a luat numele acesta de către istorie, care asin este rod al lemnului celui cu două numiri, pe care bun și rău îl numește cuvântul: bun adică pentru că ascunde păcatul cu amăgirea îndulcirii, iar rău, pentru că se sfârșește în mărginire, rău, [de asemenea], ca un lucru ce acum se primește de bun. Deci răutatea nu-și are ființarea de la Dumnezeu, nici făcându-se, este precum se face [nu este ceea ce pare că este], nici nu rămâne de-a pururea cu ipostasul. Că precum firea asinilor nu prin sine se ține pe dânsa, așa nici răutatea nu rămâne de-a pururea, aceeași păzindu-se, ci totdeauna se face alta din altul, născându-se atunci când blagorodia [εὐγενής = nobilitatea, vița nobilă; adică aceea că este creată de Dumnezeu] și bărbăția firii întru noi vor aluneca spre pofta însoțirii măgărești și dobitocești. Deci acel Doic - cel de altă seminție, păstorul hergheliei celei nenăscătoare a asinilor, ce s-a făcut vestitor lui Saul împotriva lui David - nu ar fi altul decât vestitorul [îngerul] cel rău, care prin multele și feluritele patimi ale păcatului trage către sine sufletul omenesc care [înger], când vede pe oarecine că este în casa adevăratului preot, neputând a-l răni cu aruncătura piciorului asinilor, atunci vestește începătorului răutății [Diavolul] prin *duhul celui ce lucrează în fiii neascultării* (Ef. 2: 2). Iar cel ce se întărește în casa lui Dumnezeu grăiește cuvintele cele asupra tiranului, pe care le-ați auzit în psalmica cântare”.

¹⁰⁷ Cel neputernic și puțin întru răutate (acestea sunt cuvintele lui Grigorie al Nyssei, ori, după alții, ale lui Eusebie), înmulțindu-se întru el chipul cel mai bun (al moralului), ca unul ce este mai slab întru răutate, s-ar rușina păcătuiind și, de cuget străpungându-se, s-ar isprăvi fălindu-se. S-ar zice mai potrivit „puternic în răutate, ucigătorul de oameni, tatăl răutății”. Iar Teodorit și Victor înțeleg prin *puternic* pe Rabșache, fiindu-i încredințată voievozia oastei: „Ce întrebuițezi, zice, răutatea cu atâta nerușinare?”. Iar *puternic* l-a zis luându-l în răs pentru că el se fălea. Zice însă și Isihie: „Mirându-se și nedumerindu-se, precum se potrivește de pre-cuvântare, că atâta au sporit unii în răutate, încât, pentru cele ce trebuie a plânge, pentru acelea se laudă: pe Doic adică îl cuprinde istoria (...), iar pe Iuda vânzătorul îl înțelege cântătorul de psalmi că s-a făcut foarte puternic întru răutate, încât a vândut pe Făcătorul de bine, pe Hrănitorul și Învățătorul său”.

Fărădelege toată ziua, nedreptate a gândit limba ta.

Teodoțion a zis zicerea *a gândit* [a redat prin] „a grăit”, iar *toată ziua* Simmah o a zis „în toate zilele”. Aceasta este însă alcătuire [sintaxă] a zicerii „totdeauna a grăit limba ta fărădelege”, fără conjuncție, adică „fărădelege și nedreptăți”. Prihănește însă David cu cuvintele acestea toată viața lui Doic, căci a fost foarte stricată, pentru că de nu ar fi fost Doic atât de înrăutățit și răzvrătit, nu ar fi stricat o cetate ca aceasta¹⁰⁸.

Ca un brici ascuțit ai făcut vicleșug.

Vicleșug numește aici David clevetirea și vânzarea, că acestea le-a făcut clevetitorul și vânzătorul Doic, atât de tari și lucrătoare, încât ca un brici au săgetat toată cetatea preoților, căci el a clevetit la Saul pe Abimelec arhiereul și pe preoții cei împreună cu dânsul, că sunt prietenii și împreună-lucrătorii lui David¹⁰⁹.

¹⁰⁸ Iar Isihie zice: „... Când zicea Iuda fariseilor: *Ce veți da mie, și eu voi da pe El vouă? Iar ei i-au zis lui: Treizeci de arginți. Și de atunci căuta vreme îndemânatică să-L dea pe El* (Mt. 26: 15, 16). Drept aceea, toată ziua a rămas cugetând păcatul vânzării, până ce a venit noaptea întru care a făcut vânzarea (La Nichita)”. A zis însă și Eusebie: „Ceea ce cugetă este inima, și nu limba”. După Sirah însă: *În gura nebunilor este inima lor, că a sărit inima pe buzele lor; iar inima înțelepților este gura lor* (Sirah 21: 26). Deci, fiindcă este nebun, și acesta este Diavolul (adică clevetitor), pentru aceasta zice: *...nedreptate a gândit limba ta*”.

¹⁰⁹ Unde adaugă dumnezeiescul Chiril: „Aceasta despre Doic s-a zis, fiindcă a ras și a tăiat toată cetatea preoților, așa de ascuțită a fost clevetirea”. Iar Grigorie al Nyssei: „Și limba clevetitorilor încă ca briciul este ascuțită; că precum briciul în vreme fiind ascuțit, simțire nu dă celui ce se rade de lipsirea perilor, tot așa și clevetitorul, meșteșugind vicleșugul cu mulțimea amăgitoarei lui lucrări pentru răutate, răzând darul faptei bune și a cunoștinței sufletului, nesimțită îi face [sufletului] luarea acestora, că aceasta, asupra cărora se pune [de va înșela pe oarecari], le răpește podoaba părului, și pe cele șapte suvițe de păr întru care stă puterea noastră, le taie de la noi. Înțelegeți însă negreșit din șeptimea duhovniceștilor peri înțelegerea: că precum Isaia, darul cel înșeptit făcut al Duhul l-a numărat; care, tăindu-se de la noi [darul, ca și perii], precum s-a întâmplat cu Samson, căruia i-a urmat pieirea ochilor, și batjocorirea de la cei de alt neam, când se îmbătau ei”. Iar Isihie zice: „Iar despre zicerea *ca un brici...* ce nesimțit taie, (s-a zis) că: «Ce este mai ascuțit decât vicleșugul acela pe care, cu limba vânzării, către cei ce au prins pe Hristos, l-a tocmit?... *Pe care-L voi săruta, Acela este, prindeți-L* (Mt. 26. 48)”.

2. Iubit-ai răutatea mai mult decât bunătatea; nedreptatea mai vârtos decât a grăi dreptate.

„Totdeauna, zice, ai iubit, o, clevetitorule Doice, răul mai mult decât binele, și a grăi nedrept, mai mult decât a grăi dreptate.”¹¹⁰

Diapsalma.

3. Iubit-ai toate cuvintele pierzării, limbă vicleană.

„Ai iubit, zice, catâro-păzitorule, Doice, toate cuvintele acelea care nimicesc și pierd pe acei oameni asupra cărora se varsă ca niște valuri sălbatice, și acestea le-ai grăit cu limbă vicleană, adică clevetitoare.”¹¹¹

Pentru aceasta Dumnezeu te va sfărâma până în sfârșit;

„Pentru aceasta, zice, de vreme ce tu ai iubit zisele vătămări, binevoiască Dumnezeu a te doborî, pentru că rău te-ai zidit și te-ai înălțat cu clevetirea și vânzarea ce ai făcut către Saul.” Însă măcar că sfărâmarea și celelalte sunt rugătoare oarecum, dar în chip de blestem, stând ca niște proorocii ale pierzării ce urma a pătimi Doic.

¹¹⁰ Iar dumnezeiescul Chiril și Teodorit zic că nedreptate mințind Doic asupra preotului, și zicând împotriva lui cele ce nu s-au făcut: „Căci zicând că s-a rugat lui Dumnezeu pentru David a fost minciună și nu adevăr. Însă el putea grăi dreptatea, spunând lui Saul că preotul nu știa pricina fugii lui David, ci ca pe un prieten al împăratului l-a primit, și ca pe un trimis la vreo împărătească slujbă, spre cinstea celui ce l-a trimis îl ospăta”. A zis însă și Isihie: „Răutatea este Diavolul, ca cel ce pofteste toate relele tuturor; iar Bunătatea este Hristos, că bunătatea Îi este firească lui Dumnezeu. Deci Iuda, lăsând de-o parte pe Hristos, a iubit pe Satana, ce a ales și nedreptatea mai bine decât a grăi dreptatea, că putând el a lua adevărata dreptate, și cu ceilalți Apostoli a propovădui Evanghelia, s-a băgat pe sine în nedreptatea vânzării; aceeași însă pătimește și tot cel ce se bucură de prihănire, și grăiește de rău pe fratele său grăind mai cu dulceață nedreptatea și minciuna, iar dreptatea și fapta bună ce o are cel de aproape al său o ține sub tăcere (La Nichita)”.

¹¹¹ Sfântul Chiril zice: „Acestea însă s-ar putea zice și asupra conducătorilor iudeilor, și asupra lui Iuda, care huleau împotriva lui Hristos”. Iar Atanasie zice: „*Cuvinte de pierzare* s-au zis graiurile cele mincinoase ale lui Doic, că, fără de veste, toată cetatea preoților, ca într-un adânc al pierzării o a afundat cu graiurile sale”.

smulge-te-va și te va muta de la lăcașul tău, și rădăcina ta din pământul celor vii.

„O, de te-ar dezrădăcina, zice, Dumnezeu, pentru că rău ești sădit în via lui Dumnezeu. Și, o, de te-ar strămuta, adică de ar despărți sufletul tău din lăcașul tău, adică din trupul tău, printr-o grabnică moarte, ori și pe tine tot de te-ar strămuta din casa ta, mort scoțându-te afară, și de ar smulge *rădăcina ta*, adică neamul tău”, după Teodorit. Că rădăcina lui Doic era tatăl său și fiul său, tatăl adică, ca cel ce l-a odrăslit, iar fiul, ca cel ce rămânea, după moartea tatălui lui Doic, rădăcină neamului său; că prin numirea *rădăcinii* a arătat și pe rudele suitoare, născătorii adică, moșii și strămoșii, asemenea și pe cei pogorători, și pe fii adică, și pe nepoți, și strănepoți și, de obște, tot șirul neamului lui. Iar *pământ al celor vii* a numit pământul acesta simțit, pe care locuiesc oamenii cei ce viază la o vreme [anume], asemenea și locul cel din ceruri în care locuiesc cei fericiți care viază în veac¹¹².

Diapsalma.

4. Vedea-vor dreptii și se vor teme, și de dânsul vor râde

„Dreptii, zice, și oamenii cei îmbunătățiți, văzând pieirea ce o va pătimi cleveitorul Doic, *se vor teme* de nescăpata și netăgăduita judecată a lui Dumnezeu, și, temându-se, se vor face de aici înainte mai neprimejduiți și mai cu luare-aminte, și nu numai aceasta, ci și *vor râde*, adică se vor bucura văzând că el își ia cuviincioasa osândire, precum și zice în altă parte: *Veseli-se-va dreptul când va vedea izbândă* (Ps. 57: 10).¹³”

și vor zice: iată omul care nu a pus pe Dumnezeu ajutor luiși.

„Dreptii, zice, vor zice despre Doic: «Iată omul ce nu a voit a pune pe Dumnezeu ajutor al lui». Că de vreme ce el a vândut pe Abimelec și nu l-a acoperit [apărat, adăpostit] ca pe unul ce nu știa pricina pentru care David a năzuit [alergat] la dânsul, pentru aceasta, zice, și-a făcut, ticălosul, vrăjmaș luiși pe Însuși Dumnezeu, Care este apărător și ajutător celor ce se nedreptătesc.”

¹¹² Iar Isihie zice: „Acestea [se zic] pentru toți viclenii adică, cu mult mai vârtos însă pentru vânzătorul Iuda se zice, că l-a doborât pe el Dumnezeu până în sfârșit...; *de la lăcașul...*, adică: „din locul uceniciei tale te-a strămutat, și rădăcina ta, ca pe a unui sad mărăcinos, *din pământul celor vii*, adică din arătura Apostolilor te-a smuls (La Nichita)”.

6. Ci a nădăjduit spre mulțimea bogăției sale, și s-a întărit întru deșertăciunea sa.

Urmează de aici că Doic, păzitorul de catări al lui Saul, va fi fost bogat, și pentru aceasta zice aici David că a nădăjduit întru bogăția sa. Ori *bogăție* zice răutatea lui Doic, pentru care și puternic l-a zis la începutul psalmului. Iar *deșertăciune* a numit însăși bogăția¹¹⁴.

7. Iar eu ca un măslin roditor în casa lui Dumnezeu.

Pentru sine proorocește aici David și zice că: „Vrăjmașii mei care mă vrăjmășesc, cetăți întregi desăvârșit le pierd, și de nimeni n-au milă, eu însă, cel de dâșii vrăjmășit, atât de bine voi fi păzit, încât arăt ca un măslin plin de roadă, a cărui roadă nu se strică, și voi fi păzit sub acoperământul lui Dumnezeu, fiindcă sunt sădit precum și măslinul cel sfințit care este sădit și păzit în grădină”. Ori *casă a lui Dumnezeu* numește cortul, proorocind cu aceasta că după ce va birui pe Saul și va lua împărăția, după urmare ale lui vor fi și cetățile și cortul¹¹⁵.

¹¹⁴ A zis însă și Atanasie că: „A iubit mai mult vânzătorul să ia aur decât să aibă pe Iisus ajutor (La Nichita)”.

¹¹⁵ Frumoasă însă este alegorică tâlcuire ce face Sfântul Grigorie al Nyssei la zicerea aceasta, zicând: „Arătat este ce dăruiește nouă rodirea măslinului prin prea iutea și prea amara limfă [sevă] care la început se hrănește în măslină, iar mai la urmă, după contenirea amândurora și a lucrării pământului, se preface în firea untului de lemn, că se face [apoi] materie de lumină și izbăvire de obosiri, și repaus de durere, și strălucire de cap, și către nevoiește ajutor celor ce după lege voiesc a se nevoi”. „Deci cel ce în casa Bisericii lui Dumnezeu prin credință s-a zidit (după Didim), și ca un măslin prea roditor s-a înrădăcinat, și a adevărit întru sine întărirea și nestrămutarea întăririi celei după credință, și nădejdea dumnezeieștii mile prin mulțumire împreună cu nemărginirea veacurilor o a întins, și așa adevărea nădejdiilor nestrămutată având-o, nepărând că ar obosi împreună cu pururea vecuirea veacurilor, se întinde cu osteneala, unul ca acesta aduce faptă bună care îl izbăvește de durerile cele din patimi și din păcate, și-l curățește în urma ostenelele cele pentru dânsul, și hrănește lumina cunoștinței; și [se poate spune astfel că] acesta este măslin prea roditor, niciodată golindu-se de nădejde, ci de-a pururea având înflorită pentru sine mântuirea cea prin credință, că așa va urmări adevărul sadului acestuia, și multa sa rodire încă o va face râvnită, îmbelșugată milostenie dând totdeauna”. „Însă ține [ia aminte, priveghează] (zice Eusebie), căci când le zice acestea David, fugind de Saul, nici nu era în Ierusalim, pe care evreii îl socoteau a fi casa lui Dumnezeu, nici în cortul cel străin nu petrece; dar însă se știa pe sine în casa lui Dumnezeu sădit, prin casa lui Dumnezeu înțelegând bine-cinstitoarea viețuire, nemurire și viață veșnică dobândind din buna nădejde”.

Nădăjduit-am spre mila lui Dumnezeu, în veac și în veacul veacului.

„Eu, zice, am nădăjduit nu în bogăție, ori în puterea cuiva, precum a nădăjduit păzitorul de catâri, ci întru singură mila lui Dumnezeu, pe care o dă celor ce se nedreptățesc și nădăjduiesc întru mila lui Dumnezeu, nu numai în veacul acesta, ci și în cel viitor, când se va face judecata și răsplătirea faptelor fiecăruia.”¹¹⁶

8. Mărturisi-mă-voi Ție în veac, că ai făcut;

„Mulțumesc Ție, Doamne, zice, totdeauna, că ai făcut izbândire.” După Teodorit, din afară trebuie a se lua aceasta: [căci] din așezarea cea dinlăuntru însă și din inimă este glasul acesta, ca din adâncul sufletului înălțându-se, pentru aceasta este și nedeplin, că obișnuiesc aceia cărora li se face izbândire - adică care se ajută de către oarecine - a aduce cuvintele lor nedepline, căci din pricina bucuriei lor cea multă li se curmă cuvintele. Pentru aceasta, și mulți văzând pe vrăjmașii lor osândindu-se zic, în chip de lipsă [eliptic], acestea: „am văzut”, „ai luat”, adică „am văzut izbândirea mea” și „ai luat răsplătirea”. A zis însă David cuvântul cel de mai sus pentru că a cunoscut mai-nainte pieirea de care urma să aibă parte vrăjmașii cei ce-l prigoneau de moarte¹¹⁷.

¹¹⁶ Zice și Teodorit: „Nimeni dar, ajungând la nevoie, pentru acestea să nu se tragă [ὀκλάζετο; adică să nu îngenuncheze, să slăbească și să se împuțineze cu sufletul], ci să meargă înainte și să se încuviințeze de acestea, așteptând nu numai cununile cele ce i se vor da pentru nevoie, ci și a vedea aici biruința asupra vrăjmașilor”.

¹¹⁷ Eusebie însă zicerea *ai făcut* tâlcuiește așa: „Nu eu, zice, m-am făcut pe sine măslin plin de roadă, ci Tu, că de la Tine este darul, pentru aceasta nu voi înceta, cunoscându-Ți harul și Ție mărturisindu-mă”. A zis însă și Isihie: „Se potrivesc graiurile acestea lui Petru, spre aducere-aminte de lepădarea sa, care ca un măslin plin de roadă [era] în casa lui Dumnezeu, adică întru credință neîncetat stând. Deși puțini au pătimit de arșița lepădării, dar însă nu s-au uscat, căci cu lacrima pocăinței a adăpat rădăcina: «Pentru aceasta, zice, *mă voi mărturisi Ție, că ai făcut*. Ce ai făcut? Milă, bunătate, compătimire, că pe mine, cel ce m-am lepădat de Tine, propovăduitor al tainelor m-am făcut, pe cel ce m-am clătinat, stâlp m-ai așezat». Iar *bun*, numele lui Iisus l-a numit, dar nu *înaintea* iudeilor, nici celor ce bolesc de idolatrie, ci, dimpotrivă, cuvioșilor celor ce prin dar s-au îndreptat, că la aceștia este bun numele lui Iisus. Că ce este mai bun decât chemarea lui Iisus? *Voi aștepta* însă. Pentru ce? Pentru că cel ce așteaptă răbdând până în sfârșit, acela se va mântui (cf. Mt. 24: 13) (La Nichita)”.

și voi aștepta numele Tău, că este bun înaintea cuvioșilor Tăi.

„Eu, zice, Te aștept izbânditor, Doamne.” Însă cuvântul este schimbat, dcoarece David, din multă evlavie ce avea către Dumnezeu, de multe ori lua numele lui Dumnezeu în locul lui Dumnezeu: „Și aceasta o fac, pentru că, a aștepta cineva ajutorul Tău este bine și de folos celor dați și afierosiți Ție”¹¹⁸.

Aceasta adică este tâlcuirea psalmului acesta cea după slovă. Poate însă a se zice aceasta și de noi, creștinii, împotriva Diavolului, care totdeauna face nelegiuire și viclenie împotriva noastră, până ce ne vom strămuta și ne vom despărți de trupul acesta, adică până la moarte. Iar *lăcașul* [v. 4] Diavolului este pândirea ce o face împrejurul inimii noastre. Iar *în rădăcinarea* lui este întărirea și stăruința pe care o are spre a ne bântui cu multe feluri de cugetări; vor vedea însă dreptii înfrângerea și prăpăstuirea vrăjmașului, și mai mult se vor teme de Dumnezeu. Iar prin *om* [v. 5] trebuie să înțelegem aici pe Diavolul, precum vom tâlcui la stihul întâi al Psalmului 55, și zicerile cele următoare încă ale psalmului acestuia le vom înțelege potrivit înțelesului tropologic*.

¹¹⁸ Iar Teodorit zice: „*Voi aștepta numele Tău* este în loc de «nu numai că voi îngădui cu multă osârdie întru nevoițele cele pentru Tine, ci și pentru că este *bun* și vrednic de iubit». Iar zicerea *înaintea cuvioșilor Tăi* se înțelege în loc de «ajutorul de față este, și vei păzi pe cei ce se nevoiesc pentru numele Tău». Și zice: „După ce am dobândit aceste faceri de bine, Te voi lăuda, Stăpâne, pururea dorind și așteptând numele Tău, că este vrednic de iubit celor ce te cunosc pe Tine, și dobândind de aici folosul”. Că bun și de trei ori dorit este numele lui Dumnezeu, [dar] nu tuturor oamenilor, ci celor ce s-au învrednicit a dobândi dumnezeiasca cunoștință”.

* τροπολογικὴν = figurat, alegoric, mistic.

PSALMUL 52

Întru sfârșit. Pentru Maelet, de înțelegere lui David.

Psalmul acesta este asemenea Psalmului 13, având numai două stihuri mai multe decât acela, pe care le nu le vom mai tâlcui aici, fiindcă tălmăcirea celorlalte stihuri o am scris la acela, iar aceste două stihuri sunt mai mult [în plus] aici ca să nu se pară că același psalm s-a scris din greșeală de două ori, ci ca să se arate că și ambii psalmi par a fi unul, după glăsuirea [acordul, potrivirea] și grăirea înțelesului cuvintelor, însă se oselesc pentru că acela prihănește mânia și răutatea lui Senahedrin și a lui Rabșache, pe care au arătat-o asupra împăratului Iezechia, iar acesta prihănește turbarea iudeilor cea împotriva lui Hristos.

Fiindcă de nu s-ar osebi psalmul acesta de cel al 13-lea după înțeles, nu s-ar fi numărat [socotit], și nu s-ar fi pus de două ori ca să greșească atât tălmăcitorii evrei cei șaptezeci care l-au tălmăcit, cât și Părinții care l-au tâlcuit, pentru [mai ales] că psalmul acesta are și altă suprascriere, osebită de cel al 13-lea, care trimite la sfârșit pe cei ce-l citesc din pricina proorocirilor celor asupra iudeilor ce le cuprinde, care s-au numit *întru sfârșit*. Iar despre Maelet, însemnează despre dănuire, că citind noi, creștinii, acest psalm, dănuim pentru plinirea celor ce s-au proorocit¹¹⁹. Că: *Se va bucura Iacov, zice, și se va veseli Israil* (Ps. 13: 7), care

¹¹⁹ Frumoasă însă este tâlcuirea ce o face Sfântul Grigorie al Nyssei: „...Și tu încă, când vei auzi suprascrierea, împreunând zicerea despre Maelet cu glasul *întru sfârșit*, atunci cunoaște prin ghicitură că se dă ție sfătuire. Să nu obosești întru nevoințele ispitelor, ci să privești întru sfârșitul biruinței; și aceasta este a se rândui sufletul în ceata îngerească, cu lovirea ispitelor curățindu-se, precum auzim de sufletul lui Lazăr. S-ar putea însă nedumeri cineva și întreba: «Pentru ce psalmul acesta se scrie de două ori?». Răspundem întâi că ateismul, și a zice cineva că nu este Dumnezeu, este un păcat atât de mare și înfricoșător, încât Duhul Sfânt nu S-a mulțumit să mustre păcatul acesta numai o dată, ci S-a îndemnat a-l muștra și a-l teatrasi [θεατρίζη = a-l arăta, expune] și a-l săgeta de două ori cu îndoite muștrări și prihăniri, pentru ca să arate cât este de pângărit și urât lui Dumnezeu mai mult decât alte păcate”. Iar Litina mai adaugă în nou tipărită sa Psaltire și a doua pricină, adică cum că cel al treisprezecelea cu proorocii s-a scris despre Nabucodonosor și despre babilonieni, iar acesta poate s-a scris despre Antioh Epifanul. Adaugă însă și a treia pricină, anume că cel al treisprezecelea cuprinde [are proorocii] despre lumea cea stricată și despre oamenii cei din vremea lui David, iar acesta, despre oamenii cei din vremea lui Hristos. Adaugă însă și eu a patra pricină, anume că de două ori s-a scris însuși psalmul acesta, deoarece grăiește de năravurile cele stricate ale oamenilor celor mai-nainte de Hristos, precum îl ia Pavel (cf. Rom. 3: 12); deci, ca să se arate cât de trebuincioasă era venirea lui Hristos, pentru aceasta pomenește de două ori starea cea stricată a oamenilor, care de nevoie cerea pe Mântuitorul și Izbăvitorul ei.

Israilul cel nou suntem noi, precum am tâlcuit la Psalmul 13. Iar zicerea *de înțelegere* [o zice pentru] că cei ce citesc psalmul acesta au trebuință de înțelegere ca să priceapă că deși acesta este asemenea la cuvinte cu psalmul al 13-lea, după înțeles însă are osebire tainică. Deci trebuie să tâlcuim numai acele două stihuri deosebite pe care acesta le are mai mult decât acela.

1. Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu.

2. Stricatu-s-au și urâți s-au făcut întru fărădelegi¹²⁰,

¹²⁰ Iar Marele Vasile zice: „Îndoirea cea despre porunci, prihănire de lepădarea lui Dumnezeu ar fi, după zicerea: *Zis-a cel nebun: Nu este Dumnezeu*, despre care ca un semn și muștrare adaugă aceasta: *Stricatu-s-au (...) întru fărădelegi*, că prin acestea însemnează cuvântul căderea din înțelesurile cele de obște despre Dumnezeu, și păgâneasca și cea fără de Dumnezeu cugetare a întregii omeniri care stăpânea mai-nainte de arătarea Mântuitorului - arătând-o ca pe un caracter al păgânătății celei de acest fel - și răutatea cea rău încuibată în suflet, după ceea ce s-a zis: «...Și cum s-au stricat cele sănătoase, semințe semănate întru dânșii despre Dumnezeu, și cum s-au dedat pe ei slujirii idolilor celor urâți, păgânătatea împărțind-o în ateism și politeism desăvârșit; și lucrând cele următoare ateistelor și răzvrătitelor lor meșteșugiri, au căzut în toate felurile de pângărăciuni, așa scoțând din sufletul lor buna cinstire, nebunii [de ei]». [Pare aici un citat dintr-un autor neidentificat.] Adică ateștii au scos împreună cu aceasta (adică cu buna-cinstire de Dumnezeu) - care este ca împărătească - și toată fapta bună; și încredințându-se pe sine că nu va mai fi nici o ocârmuire a zidirii, fără sfială lucrau toate felurile de necuviință”. [Până la arătarea lui Hristos, păgânii și marile imperii în general, cu deosebire romanii, se încredințaseră cum că nu va mai fi nici o cârmuire, ajungând, cum se zice mai sus, la felurite necuviințe, dar aceasta mai ales în ultima etapă - dacă o putem numi așa - a evoluției idolatriei, adică aceea a fățarniciei, a falsului, când ritualurile deveniseră formaliste, iar raționalismul filosofic, ca replică, era în floare. Ambele aceste direcții îngăduiau fărădelegea și imoralitatea în toate aspectele vieții, fie în numele unei divinități, fie în nume personal. Aceste două tendințe se manifestă cu mare forță și astăzi, nefăcând decât să crească suspinul făpturii creștinești și mai puțin creștinești (cf. Rom. 8: 22 ș.u.) pentru venirea unui Mântuitor, adică a lui Hristos; de ciudă, unii idolatri de astăzi s-au închipuit pe sine ca „hriștoși”, spre izbăvirea și satisfacerea acestei nevoi. Marea problemă stă în aceea că puțini știu de ce suspină și suferă, și ce Mântuitor așteaptă. Între timp, „romanii” cei de azi își închipuie și ei că nu va mai fi nici o cârmuire, cum se zice mai sus.] Zice însă și fratele său, Sfântul Grigorie al Nyssei: „Dar cum zice nebunul în inima sa, socotind adică că Dumnezeu a toate nu este? Stricându-se și urâți făcându-se în meșteșugirile cele de acest fel ale gândirii - căci cu adevărat stricăciune și topire a ipostasului omului este căderea cea de la Dumnezeu; căci cum ar fi cineva în existență [cum ar putea ființa cineva cu adevărat], nefiind întru Dumnezeu? [Se arată aici că energia dumnezeiască sau harul e inerent firii umane.] Și cum rămâne cineva întru a fi, necrezând lui Dumnezeu că este? Iar Cel ce cu adevărat este Dumnezeu este de-a pururea, precum mărturisește vedenia dumnezeieștii arătări către Marele Moisi; deci cel ce scoate din mintea sa existența lui Dumnezeu pentru a zice că El nu este, a sa existență [ființare]

Tâlcuirea acestora caut-o la Psalmul 13; ceea ce acesta are aici *întru fărădelegi*, acolo zice *întru meșteșugiri*.

nu este cel ce face bunătate.

Tot la al 13-lea vezi.

3. Dumnezeu din cer s-a uitat peste fiii oamenilor, ca să vadă de este cel ce înțelege sau cel ce caută pe Dumnezeu.

4. Toți s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut; nu este cel ce face bine, nu este până la unul.

(Acela are: *nu este cel ce face bunătate*).

5. Au nu vor cunoaște toți cei ce lucrează fărădelegea? Cei ce mănâncă pe norodul Meu întru mâncare de pâine

6. Pe Domnul nu L-au chemat; acolo s-au temut de frică unde nu era frică.

Tâlcuirea acestora, vezi-o la Psalmul 13.

7. Că Dumnezeu a risipit oasele celor ce plac oamenilor;

Prin *cei plăcuți oamenilor* îi numește David pe iudei, pe care cu numele acesta și Hristos de multe ori i-a înfruntat pe ei, numindu-i fățarnici, și că judecă după fețe. Că din omeneasca plăcere pornindu-se iudeii, ziceau spre plăcerea și slujirea Cezarului: *Tot cel ce se zice pe sine împărat greșește împotriva Cezarului*,

o a stricat, afară de Dumnezeu făcându-se. Drept aceea, a socoti că Dumnezeu nu este, nici nu proniază, aceasta s-a făcut pricină de a ne strica noi întru nelegiuiri, iar în viața cea stricată, urâți și neplăcuți a ne face lui Dumnezeu. Pentru aceasta trebuia a veni Doctorul Care să poată vindeca stricăciunile noastre, și pe noi, cei urâți, să ne împrietenească. Zice însă și Isihie că: „A căruia a fost acesta, fără numai a nebunului, despre care zice Isaia: *Nebunul, [lucruri] nebune va grăi, și inima lui cele deșarte va cugeta* (Is. 32: 6). Ce anume? Că oarecare rele și necuviincioase lucrând ei, și îndelungă-răbdarea lui Dumnezeu peste dânșii văzând-o, trebuia a-I mulțumi și a-L slăvi ca pe un bun și suferitor de rău [ἀνεξίκακον], însă ei se abat întru nebunie, nesocotind că Dumnezeu privește cele omenești, [văzând] că fără judecată [ἀκρίτως = nedrept, nejustificat] și de sine [αὐτόματος = liber, la voia întâmplării, fără un scop anume, autonom] se poartă ele”. Prea bine însă a zis Didim: „Cel ce rău despre Dumnezeu a cugetat vine și întru cealaltă răutate: că buna cinstire din sufletul său scoțând-o, au scos împreună cu aceasta și toată fapta bună care urmează bunei cinstiri, ca unei împărătese”.

și iarăși: *Nu avem împărat fără numai pe Cezarul* (In. 19: 12, 15)*, și către Pilat încă ziceau: *De vei slobozi pe Acesta, nu ești prieten Cezarului* (In. 19: 12). Deci oasele acestor iudei plăcuți oamenilor, adică semințiile lor prin care se alcătuieste neamul iudeilor, precum și din oase se alcătuieste trupul, pe acestea le-a risipit și le-a împrăștiat Dumnezeu, ca să fie robi și suspuși la toate neamurile*, ori și când au fost stricați iudeii de armele romanilor, trupurile cele omorâte s-au rupt, iar oasele lor s-au împrăștiat de către fiarele pământului și de păsările cerului cele mâncătoare de cărnuri¹²¹.

rușinatu-s-au, că Dumnezeu i-a defăimat pe ei.

„Evrei, zice, la toate neamurile s-au făcut ocară și rușine, fiindcă viază o viață prea nenorocită și mârșavă, făcându-se decât toți oamenii lumii mai urâcioși, iar aceasta o au pățimit pentru că Hristos i-a defăimat și i-a făcut de ocară la toată lumea.”¹²²

8. Cine va da din Sion mântuire lui Israil? Când va întoarce Dumnezeu robia poporului Său, bucura-se-va Iacov și se va veseli Israil.

Și tâlcuirea acestor ziceri, vezi-o acolo la Psalmul 13. Însă aceasta ce o are psalmul acesta - *Când va întoarce Dumnezeu* - acolo se scrie *când va întoarce Domnul*.

* Astăzi este la fel, evreii nu s-au schimbat defel. Deși zic că au împărat pe Dumnezeu, ei se supun de fapt „cezarilor” păgâni ai acestei lumi, sau chiar făcându-se chiar ei „cezari”, pentru a pretinde supunere de la cei ce-I slujesc adevăratului Dumnezeu, adică lui Hristos - Dumnezeu-Omul.

* Această robie n-a durat decât o vreme, până la apariția primelor semne ale modernității antihristice - Marea Schismă, Renașterea și Reforma. După această perioadă (dacă ni se îngăduie să o numim așa, căci ea a început atunci și continuă prin diferite avataruri până astăzi), ierarhia s-a inversat, fiind vorba de un fel de răzbunare latentă.

¹²¹ Teodorit însă zice: „Nu ar greși însă cineva și pe Rabșache plăcut oamenilor numindu-l, care din evrei fiind odrăslit, cuvinte hulitoare împotriva Dumnezeului a toate a ascuțit, socotind cu aceasta că slujește și face hatâr asirienilor, precum și oarecari, lăsând pe Dumnezeu, s-au părăsit de către El; zic de cei din vremea lui Iulian [Apostatul], acest călcător de credință, care a împărățit mai la urmă” [cam în vremea când a trăit și Teodorit].

¹²² Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Despre care oase zice? Despre oasele puterilor cele dogmatice ale elinilor și ale păgânilor, pe care ei le-au pus în scrierile lor. (...) Că au plăcut adică pentru strălucirea zicerilor, și pentru alcătuirea cuvintelor, că pentru aceasta pe ei și plăcuți oamenilor îi numește, că puterea dogmelor celor ce erau la dânsii, care prin oase se însemnează, desăvârșit s-a pierdut, nelucrătoare pe ea făcând-o Hristos, și defăimând pe aceștia, adică pe cei ce au scris cele ale elinilor”.

PSALMUL 53

**Întru sfârșit, întru laudele de înțelegere ale lui David,
când au venit zifeii și au zis lui Saul:**

Au nu, iată, David s-a ascuns la noi? (I Împărați 23: 19; 26: 1).

Când fugea David de Saul, a mers și a șezut în pustiul numit Zif; zifeii dar, cei ce locuiau în pustiul acela, s-au fățarnicit a fi prietenii lui David, însă pe ascuns l-au înștiințat pe Saul cum că David se află ascuns la dânșii. Atunci, Saul, adunând oaste, a mers asupra lui David, însă fiindcă a urmat și s-a făcut bătălie cu cei de alt neam, Saul s-a întors¹²³, de unde David, fugind și scăpând de primejdia lui Saul, a scris* psalmul acesta mulțumitor către Dumnezeu, pentru că prin bine-icomisita Sa Pronie, pentru aceasta și *întru cântări* se suprascrie, că zice într-însul: *Mărturisi-mă-voi numelui Tău, Doamne, că este bun, că din tot necazul m-ai izbăvit* [v. 6a și 7b]. Iar *întru sfârșit* se suprascrie pentru că proorocea care se cuprinde în psalmul acesta se apropia ca să ia sfârșit și ispravă, că proorocea într-însul de pieirea de care urmau să aibă parte cei ce-l vrăjmașeau, zicând: *Întoarce-va cele rele vrăjmașilor mei* [v. 5a]. Și iarăși: *Și spre vrăjmașii mei a privit ochiul meu* [v. 7b], care ziceri le vom tâlcui curat la locul lor. Iar *de înțelegere* se suprascrie pentru că este lucru de bărbat înțelegător [înțelept] pentru ca într-o astfel de vreme de primejdie să laude și să mulțumească lui Dumnezeu, și pe Acesta să-L cheme de Judecător și Izbânditor al celor ce-L cheamă.

¹²³ Iar dumnezeiescul Grigorie al Nyssei zice: „Mai moralicește însă [înțelegând istoria], demonii cei ce șed la strâmtoarea petrecerii celei uscate [în pustiu], când vor slăbi de a opri mergerea noastră cea prin strâmtoare, atunci iarăși către Saul se întorc, către cel ce se mârșește pentru mântuirea noastră (adică către Satana). Și, negreșit, cel ce știe istoria cunoaște locul cel strâmt și uscăcios ce se pomenește în partea aceasta, că prin calea cea strâmtă calea evanghelică a Împărăției o am înțeles, pe cea care o împiedică zifeii, adică neamul cel de altă seminție al demonilor, slujitorii puterii celei potrivnice, și puțini sunt cei ce o găsesc din cei ce se întorc de la cealaltă. Zicerea istoriei este așa: *Iată, David s-a ascuns la noi în Mesara, în strâmtori* [locuri nestrăbătute], *în pustie...* (I Împărați 23: 19). Căci cu adevărat în această strâmtoare se ascund cei ce viază după Dumnezeu, iar aceasta este calea ce ne-o arată nouă, este legea cea nouă [Noul Testament] prin care ne puteam sili spre prea-nemărginitul vârful al muntelui, care calea cuvântului istoriei o numește munte. Deci când noi vom trece fără împiedicare calea aceea, zifeii vestesc mântuirea noastră tiranului [ne părăsc de ciudă tiranului Diavol]. Iar noi înălțăm numelui celui ce ne-a mântuit puterea credinței noastre celei spre bine, zicând: *Dumnezeule, întru numele Tău, mântuiește-mă, și celelalte*”.

* συνέγραφο = a consemnat, a pus în scris cele întâmplate.

1. Dumnezeu, întru numele Tău mântuiește-mă,

„Mântuiește-mă, zice, o Doamne, pentru numele Tău, adică pentru că Tu Te numești Mântuitor și drept, mântuiește-mă însă, încă și încă, adică desăvârșit și cu toată deplinătatea, pentru că din toate părțile m-au înconjurat multe vrăjmășii.”¹²⁴

și întru puterea ta mă judecă.

„Fiindcă Tu, Doamne, zice, ești puternic, pentru aceasta eu sunt încredințat că mă vei judeca cu Saul, care îmi silnicește neputința mea, și vei face izbândire pentru mine.”¹²⁵

2. Dumnezeu, ascultă rugăciunea mea, ia în urechi graiurile gurii mele.

Ascultă și ia în urechi, și graiurile cele de acest fel se par adică că nu au nici o osebire, ci că însemnează întindere și creștere a rugăciunii, că asemenea a zis și la începutul Psalmului 4, și la începutul celui de-al cincilea, și al celui de-al 16-lea, și la mulți alții; însă cei mai iubitori de osteneală află că graiurile cele de

¹²⁴ Iar Teodorit zice: „«Destul este mie, zice, spre neprimejduire, chemarea numelui Tău». Și dumnezeieștii Apostoli așa făceau minunile cele mari, zicând: *Întru numele lui Iisus Hristos, zice, scoală-te și umblă!* (Fapte 3: 6)”. Iar altul zice: „Precum sunt oarecare numiri și graiuri în descântece asupra otrăvitoarelor târâtoare, care arată atât de multă putere, încât adorm și ca moarte fac pe cele mai înfricoșătoare din târâtoare, așa și numele lui Dumnezeu cel mai presus de toate numele, l-a socotit că va birui pe vrăjmași, că zadarnică este mântuirea cea de la om: «Singur numele Tău, zice, cel înfricoșător, cel atotputernic l-am chemat spre a mea mântuire»”. Iar Isihie a zis: „Nu pentru fapte, zice, că nici nu sunt vrednic a Te avea îndatorat, nici pentru bunul neam al părinților, că altul pe altul nu poate mântui [în vârtutea descendenței], ci *întru numele Tău, mântuiește-mă*, că acesta este mântuire neîncetată [διηνεκής] și nerușinată; că dacă oarecari din barbari și tâlhari căzând, apoi numele oarecărora pomenind, ca niște prieteni ai aceluia scapă de primejdie, cum nu cu mult mai vârtos (și fără asemănare) întru numele lui Dumnezeu de toată vrăjmășia dracilor ne mântuim?”

¹²⁵ Iar dumnezeiescul Chiril: „*Întru puterea Ta* a zis, adică întru Fiul Tău, că puterea Tatălui este Fiul, însă nu ne rugăm să intrăm în judecată și în muncă zicând noi *mă judecă*, ci dorind mai mult cuvios a Se face Judecătorul judecății noastre”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „...Zice dar către Dumnezeu: «Cel ce umblă pe calea cea uscată și strâmtă a scăpat de împreună-lovirea cea cu zifeii (adică cu demonii), că întru numele Tău s-a făcut nouă mântuirea, și întru puterea Ta, a cărei judecată are tărie întru bine, și de-a pururea acestea se vor face”. Isihie zice: „*Judecată*, nu ca să ne osândim, ci ca să ne izbăvim de cel ce ne tiranisește voiește, pentru aceasta s-a rugat întru putere să se judece, ca atât de potrivnicul cel simțit, cât și de cel gândit, Dumnezeu ajutând cu puterea, noi să ne facem slobozi de cei ce ne bântuiesc”.

acest fel au osebite. Putem însă a zice că *rugăciunea* de aici zice* pe cea cu mintea și gânditoare, iar *graiuri ale gurii*, rugăciunea ceea ce se aduce prin buze și prin gură, precum este aceasta de mai sus, și altele asemenea cu aceasta¹²⁶.

3. Cei străini s-au sculat asupra mea și cei tari au căutat sufletul meu,

Străini și *tari* numește David pe cei ce se aflau pe lângă Saul, străini adică pentru că îi erau vrăjmași, iar *tari* pentru că erau tari într-o oștenească gătire. Ori *străini* zice pe zifei, pentru erau străini de adevăratul și curatul prieteșug cu David, iar *tari*, pentru că erau cu împăratul Saul¹²⁷.

și nu au pus pe Dumnezeu înaintea lor.

Nu au pus însemnează că vrăjmașii lui David cei de mai sus nu au înfățișat cu mintea pe Dumnezeu înaintea lor, pentru că cel ce se teme de Dumnezeu, prin închipuirea minții sale, socotește că Dumnezeu stă de față și îl oprește de a face vreun rău.

Diapsalma.

4. Că, iată, Dumnezeu ajută mie, și Domnul este sprijinitorul sufletului meu.

Acest *că* se află aici de prisos. Însă prin cuvintele acestea, David arată că, încredințându-se de la Duhul Sfânt cum că urma a-l ajuta pe el Dumnezeu, pentru

* Se referă la...

¹²⁶ Iarăși Isihie zice: „Nu avem asupra vrăjmașilor nici o armă mai tare decât rugăciunea, numai de ne vom ruga cele convenite lui Dumnezeu, pe care Proorocul, pe sine conștientizându-se [συνειδὼς; socotind adică că nu cele necuvenite se va ruga], voiește a lua Dumnezeu în urechi graiurile gurii sale, ca, cunoscând că nu cere nici un lucru omenesc, jertfa rugăciunii să i-o primească”.

¹²⁷ Marele Atanasie însă zice: „Vrăjmași ai noștri și străini sunt dracii, vrăjmășindu-ne la însuși sufletul nostru”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „A străinilor ridicare asupra o zice David, și căutarea sufletului său de către cei tari într-o răutate, înaintea cărora nu povățuiește Dumnezeu, ci cel ce dimpotrivă se înțelege (adică Diavolul)”. A zis însă și Isihie: „*Străini* sunt toți cei ce nu cugetă cele ale lui Dumnezeu, măcar rudonii, măcar prieteni, măcar frați de s-ar afla; pentru aceasta, și a ne vrăjmăși pe noi străinii, ca niște străini și rudonii fiind, de multe ori nu se rușinează, că cei ce s-au înstrăinat pe sine de Dumnezeu, oare nu cu atât mai vârtos se fac străini de legea firii? Iar *tari*, pe cei puternici într-o răutate îi zic, care atât de tare și de neînduplecată au răutatea, încât și însuși sufletul îl vrăjmășesc, nu numai moartea cea simțită gătind-o nouă, ci și pe cea gândită”.

aceasta, de bucurie de obște* vestește acest dumnezeiesc ajutor și apărare. Iar zicerea *iată* însemnează că „nu după trecerea a multă vreme”¹²⁸.

5. Întoarce-va cele rele vrăjmașilor mei;

„Relele acelea, zice, pe care le cugetau vrăjmașii mei, cugetau a le face împotriva mea, dar Domnul le va întoarce împotriva lor.”¹²⁹

Întru adevărul Tău pierde-i pe ei.

Adevăr numește aici David dreptatea. Ori zice și că: „Deoarece adevărul pierde minciuna, pentru aceasta, Tu, Doamne, fiindcă ești adevărat, pierde-i pe ei, pentru că sunt mincinoși”. Pentru că și zifeii s-au arătat mincinoși și amăgitori întru prieteșugul ce-l fățărniceau către David, și însuși Saul, încă de multe ori zicând că nu va mai vrăjmași pe David, s-a arătat mincinos întru cuvintele sale¹³⁰.

6. De bună voie voi jertfi Ție;

Acest *de bună voie este* aici în loc de „cu osârdie și cu bucurie”: „Nu voiesc, Doamne, zice, să jertfesc Ție silit de porunca legii, ci de bună voie și din alegere proprie voi jertfi Ție, Care ești ajutor al celor ce se nedreptățesc, adică voi mulțumi Ție”. Precum zice cel următor¹³¹.

* În mod deschis, public.

¹²⁸ Iar altul zice: „Iată, Dumnezeu și Tatăl ajută mie, și Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul Lui, Cel Unul-Născut, este Apărător al sufletului meu”.

¹²⁹ Zice însă Grigorie al Nyssei pentru aceasta: „Aceia n-au pus pe Dumnezeu înaintea lor, mie însă Dumnezeu îmi ajută, Cel ce întoarce cele rele aflătorilor răutății, și pierde pe tot cel ce este vrăjmaș și străin adevărului”. Iar altul zice: „Puternic este Domnul a muta primejdiile asupra nedreptățitorilor, (...) care se conglăsuiește cu zicerea: *Să-i faceți lui precum a gândit să facă rău fratelui său* (Deut. 19: 19)”. Iar Teodorit: „Zice *întoarce-va cele rele vrăjmașilor mei* în loc de *groapă au săpat și o au deschis pe ea, și vor cădea în groapă pe care o au săpat-o* (Ps. 7: 15)”.

¹³⁰ Iar Teodorit zice că: „*Adevăr* numește aici David pe Duhul Cel Sfânt, precum și altul a zis mai sus: «Dumnezeu, pe Tatăl, și Domn, pe Fiul». Drept aceea, prin cuvintele acestea, ghicitoarește arată David pe Preasfânta Treime”.

¹³¹ A zis însă Isihie: „Nevruta jertfă [cea silită, sau în vârtutea unei legi oarecare] Dumnezeu nu o primește, că niciodată nu o socotește [nu o ia în seamă] de la cel ce este silit, ci de la cel ce de voie aduce prinosul, pe care, știind-o Apostolul Pavel, zice: *Nu din scârbă, sau din silă, că pe liniștitul dătător îl iubește Dumnezeu* (II Cor. 9: 27). Tu însă, și de la vreme să înțelegi buna-voință, că, de multe ori, în suferință căzând noi, ne facem mai evlavioși decât sine [ἐαυτὸν; decât suntem]: trebuie dar, noi și necazul trecându-l cu vederea, asemenea să ne aflăm [să nu ne clătinăm în credință și-n statornicia virtuților, indiferent de necaz] (La Nichita)”.

mărturisi-mă-voi* numelui Tău, Doamne, că este bun.

7. Că din tot necazul m-ai izbăvit;

„Voi mulțumi Ție, Doamne, pentru că bine este a mulțumi Ție cineva, precum se zice undeva: *Bine este a ne mărturisi Domnului* (Ps. 91: 1). Pentru ce Ți voi mulțumi? Pentru că ai stricat și ai risipit războiul pe care Saul avea să-l facă acum împotriva mea, și pentru că l-ai făcut pe el să întoarcă oștirea asupra altora.” Că cel ce mulțumește făcătorului de bine, mai părtinitor îl face între cele de aici înainte.

și spre vrăjmașii mei a privit ochiul meu.

Mai-nainte văzând David, ca prooroc, cu ochiul sufletului cel gândit răsturnarea ce o urma a lua Saul și vrăjmașii săi, zifeii, cei de altă seminție, zice cuvintele acestea: „Că a văzut ochiul meu întru vrăjmașii mei”. Lipsește însă aceasta: cele ce voiau adică, ori cele ce urmau a le pătimi ei. Și trebuie să le subînțelegem astfel: „Că au văzut ochii mei întru vrăjmașii mei, adică cele ce voiam asupra vrăjmașilor mei, ori cele ce urmau a le pătimi, adică asupra vrăjmașilor mei”; precum și în Psalmul 34 am tâlcuit pentru forma aceasta a lipsei [eliptică]¹³².

Aceasta este tâlcuirea psalmului acesta, după slovă și după istorie. Poate însă a se zice aceasta și de către noi împotriva demonilor, care sunt străini [v. 3] de Dumnezeu; ca niște revoltați și potrivnici ai Lui, sunt însă și tari [v. 3] întru răutate, ca unii ce sunt fără de trup și ca stăpânitorii de lume¹³³.

* Din nou verbul ἑξομολογέομαι, care înseamnă atât a mărturisi, a recunoaște etc. (valoarea, slava, măreția cuiva), cât și a lăuda.

¹³² O astfel de formă eliptică, și un astfel înțeles, are și zicerea aceea: *Dumnezeul meu va arăta mie întru vrăjmașii mei* (Ps. 58: 11)”. [E vorba poate de aceea că Dumnezeu îi va arăta înfrângerea vrăjmașilor lui.]

¹³³ Sfântul Grigorie al Nyssei însă zice: „Nu a zis «voi vedea întru vrăjmași mei», ci *a privit ochiul meu*, din care ne învățăm acestea: că lui Dumnezeu nu-l trebuie vremea viitoare, nici cea trecută, ci toate Ți sunt în timpul de față [prezente]: «Eu dar, zice, întru numele prin care m-am mântuit, acestuia voi mulțumi, că bună este mulțumirea pentru cele ce mi s-au făcut afară de necazuri; și pieirea vrăjmașilor mei, cu ochii o am văzut». Că pentru aceasta se veselește proorocescul ochi când nu se mai vede nimic împotriva faptei bune, căci ridicându-se [înălăturându-se] răutatea din mijloc, pe care vrăjmașul în locul faptei bune o pusese, nu va mai rămâne nume de vrăjmași. Căci care dintre vrăjmași va mai fi pomenit, nemaiaflându-se vrajba vie [lucrătoare], pe care o a omorât pacea, precum zice Apostolul? (Ef. 2: 14-16)”. Zice însă și Teodorit: „«Eu, zice, acestea dobândindu-le, cu toată osârdia voi aduce Ție jertfa cea de laudă, ale Tale faceri de bine povestindu-le, că aceasta și mie este de folos – și tuturor celor ce se ajută de Tine – și Ție plăcută». Și cu dreptate este a o face aceasta cel ce a scăpat de toate felurile de primejdii, și a văzut pieirea vrăjmașilor săi”.

PSALMUL 54

Întru sfârșit, întru laude, de înțelegere lui David¹³⁴.

Acest psalm l-a scris David când fugea de Saul și locuia în pustie. Pătimirile sale însă se aseamănă și cu pătimirile ce urma a le suferi Hristos (după Atanasie). Pentru aceasta se suprascrise și psalmul *întru sfârșit*, și *întru laude*, și *de înțelegere*, fiindcă trimite pe ascultător la sfârșitul celor proorocite despre Hristos, și îndeamnă ca Hristos să se laude, ca Unul care a primit unele ca acestea pentru noi (după Teodorit), și să asculte cu înțelegere psalmul, pentru că este umbrită și nedescoperită proorocia ceea ce se cuprinde într-însul despre Hristos.

1. Ia în urechi, Dumnezeule, rugăciunea mea, și nu trece cu vederea cererea mea.

2. Ia aminte spre mine și mă ascultă;

Am zis la Psalmul 53 de mai sus, la stihul 2, ce însemnează *ia în urechi*, și *ascultă*, și vezi acolo. Trebuie însă să luăm aminte că Psalmul 16 are cuvintele acestea întoarse pe dos, pentru că, întru acela, întâi este *ascultă*, al doilea, *ia aminte*, și al treilea, *ia în urechi*: *Ascultă*, zice, *Doamne, rugăciunea mea, ia aminte cererea mea, ia în urechi rugăciunea mea*. Din aceasta dar, este arătat că graiurile acestea nu au osebit între sine, și [drept care,] însemnează unul și același lucru prin alăturare [paralelism]¹³⁵.

¹³⁴ Întru alte izvoade în loc de *lui David* se scrie „lui Asaf”. Iar Isihie zice: „Psalmul acesta zăgrăvește pe omul cel ce se cercetează prin ispite, pentru care pricină făgăduiește a lăuda cu toată înțelegerea pe cel ce poate a-l slobozi din ispite. Însă și proorocia stăpâneștilor patimi învederată se arată”.

¹³⁵ Iar Isihie zice: „Acestea Hristos rugându-Se, și noi ne rugăm [la fel ca El], să-I urmăm ca și stăpânului, robii, și bogatului, săracii. Că acesta voind a arăta cu care chip trebuie a ne ruga, a zis: *Ia în urechi*, zice, și *nu trece cu vederea...*, că de multe ori rugăciunea noastră auzind-o Dumnezeu, ca pe ceva de prisos și nevrednic de auzul Său o trece cu vederea și o leapădă”.

mâhnitu-m-am întru îndeletnicirea* mea

Numele *îndeletnicirii* chiar [de regulă] se zice la bârfire (adică la vrute și nevrute), iar Proorocul David ia de multe ori [numele] acesta și la cugetarea cea [făcută] adeseori și cu dinadinsul, precum aceasta: *Și mă îndeletniceam întru dreptățile Tale* (Ps. 118: 48), adică cugetam adeseori la legea Ta. Și acum încă, asemenea zice că: „M-am mâhnit întru cugetarea mea, [întrebându-mă] de-ar fi chip sau meșteșugire pentru ca să scap de bântuielele vrăjmașilor mei, m-am mâhnit însă, pentru că nu aflu nici o meșteșugire spre a scăpa”. Numele *îndeletnicirii* se ia încă și la înălțarea minții (poate și a ochilor), la vedere, precum este aceea: *A ieșit Isav să privească în câmp către seară, și ridicând ochii săi, a văzut cămile venind* (Fac. 24: 63)¹³⁶.

și m-am tulburat de către glasul vrăjmașului și de necazul păcătosului.

Pe Saul îl numește David *vrăjmaș*, fiindcă îi vrăjmășea viața, și păcătos iarăși pe dânsul îl numește, pentru păcatul nedreptății, că prigonea pe nevinovatul David fără a avea pricină, iar el [David] mai vârtos făcător de bine era, [în schimb, Saul] căuta să-l omoare. Iar *glas* numește ocările ce-i făcea Saul, iar *necaz*, prigoana ce o pornise asupra lui.

3. Că a abătut asupra mea fărădelege,

„Pentru aceasta, zice, m-am tulburat, pentru că prietenii lui Saul au pornit asupra mea fărădelege, adică au adus vinovăție împotriva mea și m-au clevetit către Saul cum că sunt vrăjmășitor împotriva lui. Oarecari izvoade au „fărădelegile”, adică nelegiuirii, că așa de multe ori obișnuim a zice nedreptate pe omul nedrept, mai mult prihănindu-l cu chipul acesta și mai greu, de ca și cum ar face toată nedreptatea.

* ἄδολεσχία = lit. vorbărie, flecăreală; dar și cugetare (la). În Biblia sinodală se traduce prin „neliniște”, termen sinonim cu „îngrijare”, redat de Biblia 1914. Din motive arătate de tâlcuitor, am ales varianta Mitropolitului Veniamin.

¹³⁶ Isihie însă zice: „*Îndeletnicire* zice înălțarea minții cea întru vedere duhovnicească, pe care și Domnul o a suferit [întru care a stăruit] de ale noastre socotințe [καθ' ἡμᾶς λογίζομενος], pentru care Se tulbura, că am sporit la atâta măsură de nebunie, încât să împiedicăm pe Cel ce aleargă pentru noi”. [E vorba de pătimirea sau agonia din Grădina Ghetsimani.] Cam aceleași le zice și Marele Atanasie la Nichita.

și întru mânie mă vrăjmășea.

„Vrăjmașii mei, zice, când se mâniau împotriva mea, pe lângă mânie, păzeau încă asupra mea și pomenire de rău.”¹³⁷

4. Inima mea s-a tulburat întru mine, și frica morții a căzut asupra mea.

Inimă numește aici David sufletul, despre care zice că s-a tulburat învârtindu-se și strâmtorându-se de cuvintele vrăjmașilor. Dar David într-alt loc zice: *Nu mă voi teme de mii de popoare, care împrejur mă impresoară* (Ps. 3: 6) și altele asemenea. Iar acum, aici, cum oare mărturisește arătat că se teme și se înfricoșează? Răspundem: când David simțea dumnezeiescul ajutor în sufletul său, atunci cuteza și nu se temea, iar când după iconomie se lipsea de ajutorul lui Dumnezeu, pentru ca să arate răbdarea lui și stăruința rugăciunii sale celei către Dumnezeu, atunci se nevoia și frica nu o ascundea.

5. Temere și cutremur au venit asupra mea, și m-a acoperit întunericul.

Ceea ce a zis David mai sus, însăși aceasta o zice și aici, pentru ca prin mulțimea cuvintelor să arate întinderea [covârșirea] și creșterea temerii sale, fiindcă *temerea*, când crește, se face și se zice *frică*, asemenea și frica, crescând, se face și se zice groază și cutremur, iar *întuneric* numește întristarea mahniciunii, fiindcă mahniciunea și întristarea mai cu dinadinsul întunecă și tulbură sufletul¹³⁸.

¹³⁷ După alți tâlcuitori însă, toate zicerile cele de mai sus se zic și dinspre fața omenității Mântuitorului Hristos pentru iudei și pentru Iuda, după Isihie, care și zice: „*Vrăjmaș* pe Caiafa [il numește], că a slobozit glas asupra Mântuitorului în vremea judecății, zicând așa: *Că a hulit, ce trebuință mai avem de martori?* Iar *păcătos* [il numește] pe Iuda, căci cum nu este păcătos cel ce a vândut pe Învățătorul său?”

¹³⁸ Zice însă Teodorit: „Și Însuși Stăpânul Hristos încă, deși de multe ori mai-nainte spunând Sfinților Apostoli și prevestind pătimirea Sa, în vremea pătimirii striga: *Acum sufletul Meu S-a tulburat*. Și atât de multă nevoie a îngăduit firea cea dumnezeiască celei omenesti să sufere, încât a asuda picături ca de [ώσει] sânge [asemănătoare sângelui ce picură; unii exegeți interpretează zicând că picăturile au fost *de sânge*], de înger însă se întări și temerea a o birui [cf. Lc. 22: 44]”. A zis însă și Isihie: „Aceasta este însușire a celor ce sunt în ispite și în necazuri, nu numai de frică și de cutremur, ci și de întunecare a se cuprinde, deznădăduindu-se cu sufletul”.

6. Și am zis: cine-mi va da mie aripi ca de porumbel și voi zbura, și mă voi odihni?

Aripile porumbelului le cere aici David să i se dea: 1) adică pentru că porumbelul zboară degrab și 2) pentru că porumbelul este o vietate blândă și nevicieană, precum era și David: „Cine să-mi dea, zice, aripile pregrabnicului porumbel pentru ca să zbor în locuri de scăpare și neprimejdioase, și așa să mă odihnesc și să mă liniștesc de dese temeri și osteneți?”¹³⁹

7. Iată, m-am depărtat fugind, și m-am sălășluit în pustie.

„Fugind, zice, de Saul și de prietenii lui, m-am depărtat de locurile cele locuite, și am locuit în loc pustiu.”

Diapsalma.

¹³⁹ Grigorie Teologul zice: „Foarte necăjindu-se întru sine David, cere aripi de porumbel, fie pentru că porumbelul este mai ușor și mai grabnic, că astfel este tot dreptul, fie că pe Sfântul Duh umbros însemnându-L, prin Care singur scăpăm de cele rele, (și le cere) ca cât mai departe să se facă [el, David] de relele cele de față”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei împreună cu Teodorit zic: „Cuvine-se a ne mira (de David) care a voit a lua aripi de porumbel și nu de altă pasăre; că arătat este că Duhovnicul dar dorea, care în chip de porumbel zboară. Căci cum ar zbura cineva către cer, neîntrariându-se cu cereasca aripă și nefăcându-se în sus suitor prin înalta viețuire? Cine este așa, afară din evangheliceștile taine, încât să nu știe cum că sufletul omenesc este un car [ὄχημα] prin care, asemănându-se pe sine zburătorului porumb, este dus către ceruri?”. Iar Clement [nu am descoperit pe care Clement îl citează Sfântul aici] zice: „Cel ce s-a lepădat pe sine de toată amara și trupeasca putoare și s-a ridicat pe sine mai presus decât cele jos târătoare, află lucrul cel singur vrednic de mulțumire, și va zbura prin virtutea cea zburătoare, și prin privirea minții [vederea duhovnicească] se va odihni”. Iar înțeleptul Nil [Nil Ascetul, cunoscut scriitor filocalic] zice: „Și nouă ne dă Dumnezeu duhovnicești aripi, ca și acum să fugim de pierzătoarele patimi, și întru ieșirea (sufletelor) să putem zbura mai presus de drăceștile legiuni cele ce năvălesc asupra noastră, însă aripile Sfântului Porumbel sunt privirea cu mintea [vederea duhovnicească] la cele netrupești (și cerești), prin care, înălțându-se mintea, se odihnește întru cunoștința Sfintei Treimi (La Nichita)”. Iar Isihie zice: „*Aripi* pe Apostoli îi numește, că prin aceștia taina lui Hristos în toată lumea a zburat, și ca în niște cuiburi, în biserici au zburat. Pe aceștia dar, ca pe niște aripi de porumbi, adică plini de darul Sfântului Duh, îi voiește. Iar zicerea *cine* aici nu este zisă ca de unul ce se nedumerește, ci de unul ce mai mult dorește și se grăbește (La Nichita)”.

8. Așteptat-am pe Dumnezeu, Cel ce mă mântuiește de împuținarea sufletului și de vifor.

„Aflându-mă, zice, în pustiu, pe nimeni altul până acum nu am așteptat ajutor mie fără numai pe Tine, Dumnezeule.” Iar *vifor* numește iuțimea și covârșirea tulburării ispitelor¹⁴⁰.

9. Potopește, Doamne, și împarte limbile lor,

Cuvintele acestea, și cele următoare, le zice David despre Hristos asupra iudeilor: „O Doamne, zice, *potopește* limbile lor care hulesc pe Fiul Tău, adică îneacă-le în adâncul gurii lor, și *împarte-le*, făcându-le a fi neconglăsuite [neunitare] una cu alta, încât să nu mai poată grăi împotriva Mântuitorului Hristos”; ...precum acestea le-au pățimit cu lucrul iudeii, în urmă stricându-se de către romani¹⁴¹.

că am văzut fărădelege și pricire* în cetate.

„Pentru aceasta potopește, zice, Doamne, limbile iudeilor, pentru că eu, cu ochii cei proorocești, am văzut în cetatea Ierusalimului fărădelege și pricire: *fărădelege* adică, pentru că iudeii cei ce locuiesc într-însa cu fărădelege căutau să omoare pe Începătorul vieții; iar *pricirea*, pentru că ei împotriva grăiau lui Hristos, Care învăța cele mântuitoare.

¹⁴⁰ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Cu *viforul* a împreunat și împuținarea de suflet, că de ea are parte bărbatul care din ispite se face [γίνεται = se schimbă, se naște din nou, se preface în om nou], iar aceasta se face la cei ce primesc viforul (adică tulburarea), viteza cugetare uneori frângând-o și mintea cea bine-întărită [în sensul de împietrită] ca pe o ceară oarecare topind-o. Pentru aceasta, trebuie ca împreună cu celelalte neputințe [ἀσθένειαν] să ne rugăm să se șteargă și aceasta din sufletul nostru, și nu cu trândăvirile să cădem în deznădăjduirea mântuirii celei de la Hristos, ci mai ales să încuviințăm întru răbdare și să credem că Dumnezeu este negreșit ajutorător celor ce nădăjduiesc întru Dânsul”. Și Teodorit zice: „Și Stăpânul Hristos încă, de multe ori în munte, de multe ori și în pustiu s-a depărtat, ferindu-Se de pizma iudeilor”.

¹⁴¹ Zice însă și Isihie: „Învoirea cea spre rău este cumplită și, dimpotrivă, mare bunătate este dezbinarea celor ce s-au învoit pentru răutate. Deci când răutatea de sine se va dezbină, cei ce de dânsa ne bântuim dobândim neprimejduire, că vrăjmășirile cele dintr-însa nu se mai cred [nu mai sunt crezute]. Drept aceea, când Hristos făcea minuni, limbile iudeilor s-au despărțit, că unii ziceau: *Nu este de la Dumnezeu Omul Acesta, că nu păzește sâmbăta*. Iar alții ziceau: *Cum poate un om păcătos să facă astfel de minuni, și dezbinare era între dânșii?*”. A zis și Teodorit: „De vreme ce rea con-glăsuire întrebuițează [părerii divergente] (zice David), strică-le, Stăpâne, unitatea lor”.

* ἀντιλογία = sfadă, îndoială, contradicție, dispută, răzvrătire.

10. Ziua și noaptea o va înconjura pe ea peste zidurile ei;

„Pe cetatea Ierusalimului, zice, o va înconjura fărădelegea, adică nelegiuirea* *ziua și noaptea*, adică o perioadă mai lungă de timp, până și *peste zidurile ei*, adică au înconjurat toată cetatea.” Căci cu acest fel de nelegiuire au rămas iudeii și după moartea pe Cruce pe care au pricinuit-o Stăpânului Hristos, până ce i-au luat pe ei romanii și tot neamul lor l-au robit după 40 de ani de la Înălțarea Domnului¹⁴².

și fărădelegea și osteneala în mijlocul ei, și nedreptatea.

Iarși repetă David aici *fărădelegea*, cu stăruință prihănind cetatea Ierusalimului, și pe iudeii cei ce locuiau într-înșea, pentru că ei, mândrindu-se că viețuiesc după legea lui Dumnezeu, totdeauna făceau fărădelegi. Și după ce a zis mai sus că Ierusalimul a fost înconjurat de fărădelege până peste ziduri, învață acum că nu va lăsa slobodă nici pe [parte] cea dinlăuntru a cetății, ci și într-aceea va încăpea, iar fărădelegea va intra în tribunalul judecătorilor, iar osteneala, întru a alcătui cetățenii meșteșugiri și vrăjmășiri împotriva nevinovaților, și *nedreptatea*, spre a lăcomi la avuții și a răi dreptul străin.

11. Și n-a lipsit din ulițele ei camăta și vicleșugul.

În fiecare cetate se află drumuri largi și [drumuri] strâmte; drumurile cele largi se numesc ulițe, prin care pot încăpea câte două și trei trăsuri una alăturate, iar cele strâmte se numesc hudețe*, prin care intră poporul. Deci David zice că din

* Sunt puse aici în contrast fărădelegea (ἀνομία) cu nelegiuirea (παρανομία). Prima se referă atât la starea în care se află cel ce o săvârșește, cât și fapta ce rezultă de aici, iar a doua se referă mai mult la fapta săvârșită.

¹⁴² Iar Isihie zice: „Fără legiuire judecându-se Hristos, împotriva-grăire a urmat între cei ce-L judecau, între Pilat adică și [între] iudei, el [primul] zicând: Nu aflu nici o pricină în Omul acesta; iar aceia: *Noi lege avem, și după legea noastră trebuie a muri*; și *ziua*, adică în vremea Crucii, iar *noaptea*, în vremea vânzării; iar *peste ziduri* (zice) adică peste preoți: că ei sunt zidurile norodului; iar *fărădelege și nedreptate*: zice adică fărădelege, că legea nu o păzeau duhovnicește, iar nedreptate, că atâtea faceri de bine primind ei de la Tatăl, pe Fiul Lui, pe Doctorul și Hrănitorul lor L-au dat Crucii. Să ne păzim și noi însă, și nici ziua, nici noaptea, peste zidurile noastre, adică asupra faptelor celor bune a nu avea fărădelege, ori dacă dimpotrivă [vom face], negreșit să așteptăm împotriva-grăire”.

* Sau hudițe. Hudeța este o uliță mai mică, ulicioară; ulicioară înfundată; înfundătură, impas.

ulițele Ierusalimului, unde se fac târgurile și precupiile*, nu lipsea camăta și vicleșugul¹⁴³. *Camăta*, pentru că în aceste [târguri și precupii] aflându-se oamenii, lua dobânzi pe banii lor, însă pe ascuns, fiindcă dobânda o oprea și legea veche, și dintr-însele nu lipsea iarăși nici vicleșugul, deoarece cei ce vindeau și cumpărau întrebunțau vicleșuguri și minciuni, amăgind unii pe alții, ori că și alte vrăjmășiri întrebunțau între dânșii. Cu cele de mai sus zise păcate anume a arătat David din parte că iudeii făceau de obște toate răutățile*.

12. Că de m-ar fi ocărat vrăjmașul, aș fi răbdat.

13. Și cel ce mă urăște, de ar fi grăit mari asupra mea, m-aș fi ascuns de dânsul.

Cuvintele acestea și cele următoare se zic dinspre fața Stăpânului Hristos asupra lui Iuda vânzătorul, precum zic dumnezeiescul Chiril și Teodorit. *A ocărat* a zis în loc de „M-au defăimat și M-au clevetit”. Iar *mari au grăit* în loc de „fără omenie au grăit și M-au înfricoșat”, pentru că amândouă acestea le-a făcut Iuda, și a clevetit pe Domnul către iudei, și L-a îngrozit, dându-L pe El la moarte¹⁴⁴.

* Precupețiile, comerțul necinstit, specula.

¹⁴³ *Ulițele* însă însemnează viața cea îndulcitoare și pățimașă, și calea cea largă a pieirii, întru care pururea și osteneala cea pentru cele rele, și vicleșugul cel pentru amăgituri [se află]. Iar Teodorit zice că: „Se cuvine însă a însemna că nu numai deplinătatea Testamentului celui Nou, ci și viețuirea după lege ce cere camăta (adică dobândă) o prihănește, și cu fărădelegea, și cu nedreptatea, și cu vicleșugul, pe aceasta o însoțește”.

* Răutatea lor a sporit astăzi mai mult ca oricând. Patimă nu se lasă satisfăcută niciodată.

¹⁴⁴ Iar Marele Vasile zice: „«Cele ce se fac de la vrăjmașii cei arătat neîmpăcați [de nepotolit], să se socotească, zice, ușoare și suferite [suportabile]». Învinovățește însă fățarniciile celor ce sunt împreună, care lucrează vrăjmășirea cu arătarea prieteșugului celui ca de un suflet [sub aparența unității sufletești dintre ei], de care nici nu este cu puțință a scăpa, pentru fățarnicia apropierii, nici a se feri nu este cu lesnire și a se păzi de vătămarea cea de la dânșii, pentru că în fățarnicia prieteșugului se ascunde vicleșugul cel în adânc pregătit [cu tact]: că ura, întru adânc știind-o [frământând-o în focul patimilor], arată dragoste vopsită pe deasupra, după cum și stâncile cele din mare, care, cu puțină apă fiind acoperite, rău neprevăzut se fac celor ce nu știu a se păzi; iar de cel ce se fățarnicește de prieten, iar în adânc vrăjmășește, nu e cu puțință cu lesnire a scăpa. Iar David acum pe acestea le filosofează”. [Iată o descriere a așa-numitelor relații civilizate dintre oameni; cuvântul psalmistului și a tâlcuitorului său e cum nu se poate mai actual. În fiecare dintre noi recunoaștem un vicleșug ascuns, o fățarnicie, rușinea dezvăluirii întunericului din noi ar fi prea mare pentru a fi îndurată, dar numai prin expunerea ei la suprafață, în fața celorlalți și a lui Dumnezeu, o vom putea stârpi, căci focul patimii acesteia nu poate fi stins decât prin apa iertării lui Hristos, prin râurile Duhului Sfânt (cf. In. 7: 38), dar și prin iertarea plină de înțelegere, compătimire și iubire a celor cărora le-am greșit.] „A zis însă și Isihie: „Și Hristos, pe Iuda, prin proorocia aceasta l-a muștrat”.

14. Iar tu, omule, cel întocmai la suflet, dregătorul meu și cunoscutul meu.

Zicerea trebuie a se subînțelege aici astfel: „Că tu, Iudo, omul cel de un suflet, M-ai ocărât și ai grăit mari asupra Mea”. *Cel întocmai la suflet* îl numește Domnul, adică prieten, iar *dregător al Său*, pentru că și el a fost hirotonisit de Domnul împreună cu ceilalți Apostoli, povățuitor și începător al celor ce cred întru Hristos, după zicerea aceasta: *Pune-i-vei pe ei stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 44: 19). Iar *cunoscut*, adică „cu adevărat al Meu”.

15. Carele împreună cu Mine te-ai îndulcit în mâncări,

„Iudo, zice, tu M-ai ocărât, care cu mine aflându-te, *te-ai îndulcit*, adică făceai bucate.” Fiindcă toate mâncări, alcătuindu-se, se fac mai dulci*. Ori prin *mâncări* poți înțelege învățătura propovăduirii prin care se hrăneau sufletele celor ce credeau, iar această învățătură, și Iuda, ca un Apostol ce era, o îndulcea, adică o făcea bine-primită lui Hristos¹⁴⁵.

în casa lui Dumnezeu am umblat într-un gând.

„Împreună cu tine, zice, Iudo, mergeam în sfințita biserică a lui Dumnezeu într-o socotință asemănătoare, atât de mult și adevărat te aveam ca ucenic al Meu, fără osebire.”

16. Să vie dar moartea peste ei,

„Acestea mai-nainte văzându-Ie David, blestemă aici pe Iuda, și pe Anna, și pe Caiafa, și pe iudeii ucigători ai lui Hristos.”

* Adică în sensul că, prin preparare, se fac mai gustoase.

¹⁴⁵ Iar Isihie, în loc de *dregătorul meu*, a tălmăcit prin „prietenul meu”, iar în loc de *cel întocmai la suflet și cunoscutul meu* a zis „...de o lucrare și știut”. A zis însă și Teodorit: „Cele ce mi se fac de la vrăjmași, ușoare mi se par și suferite (suportabile), că se lucrează de vrăjmași și de luptători, dar, de este cu puțință, măcar de arătatul vrăjmaș să scap. Iar decât toate mai necurat, mi se pare a fi bărbatul cel obișnuit [casnic] și de o socotință cu mine, și care este de-o masă și împreună hrănit cu mine, împreună împărțășit și de dumnezeieștile lucrări, iar în cele omenești [îndemnat] să lucreze cele ale vrăjmașilor și luptătorilor. Încă și până acum se poate vedea același vicleșug și ucidere înmulțindu-se la unii, precum ne încredințează isprava lucrurilor [urmările lor]: că nu numai de celelalte împreună împărțășindu-se, vând pe cei ce îi au lângă sine pe dânșii [pe cei ce le dau lor cele împărțășite: hrană etc.]; dar încă și de dumnezeieștile Taine împreună împărțășindu-se, nu numai că se vând unii pe alții, ci și morți își găsesc unii altora, și mai ales jurăminte mijlocind”.

și să se pogoare în iad de vii,

Dar de a zis mai sus David *să vie moartea peste ei*, cum de zice acum *să se pogoare în iad de vii*? Că aceasta [pare că] nu se potrivește. Răspundem că unii din iudei au murit de năprasnă, că aici, prin *moarte*, nu o înțelege pe cea firească, ci pe cea silnică, pricinuită din spânzurătoare, ori din război, ori din alt oarecare chip amar (în chipul în care a murit și Iuda, spânzurându-se însuși pe sine), iar alții dintr-înșii, silnicindu-se și prigonindu-se de ostași romani, s-au aruncat pe sine în prăpăstii, iar alții intrând prin gropi și prin puțuri secate ca să se ascundă vreme îndelungată, ticăloșindu-se de foame, de sete și de frică, precum istorisește istoricul Iosif Flavie. Pentru aceasta și *iad* numește David gropile și puțurile cele adânci, din pricina întunecării lor care li s-a făcut mormânt, că au rămas acolo într-însele și s-au stricat. Iar alții zic că, deoarece iudeii vrăjmășeau pe Hristos împreună cu dracii, pentru aceasta pe iudei i-a blestemat să moară, iar pe draci îi blestemă să se coboare în fundurile iadului. Iar pe aceștia i-a numit *vii* pentru că sunt nemuritori: „Coboară-se, zice, în iad dracii cei ce după fire sunt vii”¹⁴⁶.

17. Că vicleșug este în vremelnicile* lor, în mijlocul lor.

„Pentru aceasta, zice, să vie moartea peste ei, pentru că cu vicleșug petrec în cetatea vremelniciei lor, fiindcă nu aveau răutate pe deasupra și în față, ci în adâncul inimilor lor, iar *vremelnicii* a numit locuințele iudeilor, pentru că vremelnicește locuiau într-însele, de vreme ce după puțini ani urmau a se strica de către romani.”

¹⁴⁶ Iar altul zice că „să vie și să se pogoare...”; proorocește astfel, zicând în loc de „va veni moarte peste ei și se vor pogori în iad”, arătând dreptatea pedepsirii: „Că viața lor, zice, s-a umplut de toată răutatea și vicleșugul, că, pentru împuținarea anilor, *vremelnicie* numește petrecerea fiecăruia și viața aceasta întru care vremelnicim, iar nu locuim, după Teodorit, și fericiți sunt cei ce socotesc viața aceasta vremelnicie, și nu lucrare”. Zice însă și Atanasie: „«De vreme ce nu Te-au voit pe Tine, Viața, a Te primi, pentru aceasta dar, mort îi vei moșteni pe ei». Căci, cunoscându-L pe El a fi moștenitor, au zis: *Veniți să-L ucidem pe El* (Mt. 21: 38)”.

* παροικίας, de la παροικία. Mitropolitul Veniamin redă prin „nemerniciile”; în I Pt. 1: 17 este redat prin „vremelnicile”; în Biblia 1914 avem „locașurile”. Literal, termenul se traduce prin „loc temporar de ședere”. La fel avem și în Ps. 119: 5, unde este tradus mai corect. Interesant e că de aici avem cuvântul „parohie”, ceea ce înseamnă că parohia nu e un loc oarecare, ci unul de tranzit, am zice noi, un loc de pregătire pentru veșnicele locașuri.

18. Eu către Dumnezeu am strigat, și Domnul m-a auzit pe mine.

„Eu, zice, desăvârșit m-am încredințat că m-a ascultat Domnul.” Mai frumos însă este a zice că: „Eu am strigat către Părintele, și Fiul m-a auzit”. Pentru că Fiul este Cel care a pierdut și a stricat pe iudei, după rugăciunea pe care Însuși Fiul o a zis către Părintele prin gura lui David, *iar Tu, Doamne, miluiește-mă și mă scoală și voi răsplăti lor* (Ps. 40: 10)¹⁴⁷.

19. Seara și dimineața și la amiază-zi spune-voi și voi povesti, și va auzi glasul meu.

Cu aceste cuvinte arată David cele trei vremi ale adunărilor celor mari, adică a rugăciunilor, pe care vremi noi le numim Vecernie (adică rugăciune de seară), Utrenie (adică rugăciune de dimineață), și amiază-zi, când cântăm adică Ceasul al Șaselea¹⁴⁸: „Eu, zice, voi povesti minunile lui Dumnezeu, și voi spune acestea tuturor celor ce sunt cu mine”. Drept aceea, unul și același lucru însemnează și zicerea *spune-voi* și zicerea *voi povesti*. Ori zice: „Cele vechi voi povesti, iar minunile lui Dumnezeu, cele din nou acum făcute, întru mine le voi spune”.

¹⁴⁷ Iar altul zice: „Zicând însă David *am strigat, și Domnul m-a auzit*, nu slava oamenilor o vânează, ci spre a sa râvnă deșteaptă pe alții, ca și aceștia, strigând, să se audă [să fie ascultați]”. Și Teodorit zice: „Nu numai pe Părintele, zice, a-L ruga m-am învățat, ci și pe Unul-Născut Fiul Lui, Care cu puțin mai pe urmă va să primească din mine iconomia cea după trup”.

¹⁴⁸ Iar după alt tâlcuitor: „«De trei ori pe zi, zice, cel mai puțin voi vesti și voi spune laude și slavoslovii». Iar într-altele locuri zice că și de șapte ori pe zi Îl laudă (cf. Ps 118: 164). Dar acum spune datoria cea neapărată, și adeseori a cântării de laudă: că seara adică, spre paza băntuieiilor celor din întuneric, iar dimineața, spre păzirea lovirilor celor de zi ale vrăjmașului, și amiază-zi, spre mai multa neprimejduire și buna sporire a lucrurilor, de nevoie este a binecuvânta pe Dumnezeu”. Iar Isihie, la tainele lui Hristos dă acestea: „Spune David tainele cele ce s-au făcut în vremile acestea, și zice: *seara* adică, cum Îl îngropa Iosif și-L înfășura Nicodim; și iarăși, cum ușile Sionului, fiind încuiate, intra Hristos; iar *dimineața*, cum a fost dus la divanul lui Pilat și cum, înviind din morți, S-a arătat pe Sine femeilor; iar *amiază-zi*, cum S-a răstignit, și firea o a cutremurat, nu ca să o piardă, ci vrând a o înnoi și a o îndrepta. Și pentru ce făgăduia a le povesti acestea? Fiindcă erau cuprinzătoare și de celelalte minuni ale Celui Unuia-Născut. Drept aceea, și glasul acestuia zice că-l va asculta Părintele, de povestirea ziselor taine bucurându-se”.

20. Izbăvi-va cu pace sufletul meu de cei ce se apropie de mine, că întru mulți erau cu mine.

„Cu pace, zice, adică fără osteneală și durere va izbăvi Dumnezeu sufletul meu de cei ce se ating de mine, adică de cei ce erau cu Saul, și erau rudeniile ale lui David și împreună ostași.” Apoi zice și pricina, pentru care ei erau atingându-se de el, că adică ei împreună cu alți mulți ostași erau petrecând împreună cu mine și împreună oștindu-ne¹⁴⁹.

21. Auzi-va Dumnezeu, și-i va smeri pe dâșii, Cel ce este mai-nainte de veci,

Fiindcă Dumnezeu a făcut veacurile, pentru aceasta se zice că este mai-nainte de veacuri¹⁵⁰.

Diapsalma.

22. Că nu este lor schimbare, că nu s-au temut de Dumnezeu,

„Întru răii cei de mai sus, zice, nici o prefacere nu este din răutate în bunătațe, ci rămân neschimbați întru răutate.” Că și Simmah așa a tălmăcit: „Că nu se schimbă, zice, nici nu se tem de Dumnezeu”. Acestea însă pot a se zice asupra iudeilor, ucigașii lui Hristos, că după ce David mai sus i-a blestemat, acum, aici, zice că: „Mă va asculta Hristos, și-l va smeri [pe Ierusalim]”. Pentru că, din

¹⁴⁹ Teodorit zice că: „Aceasta – *întru mulți erau cu mine* – însemnează că erau mulți vrăjmași”. Că și Simmah așa a tălmăcit: „nu puțini erau către mine”, adică „nu oarecari mici erau cei ce voiau a tulbura sufletul meu”. Vezi însă la sfârșitul psalmului, unde zice însuși Eftimie: „Că aceasta – *întru mulți erau cu mine* – este în loc de «împreună cu mulți erau împotriva mea», după schimbarea [inversarea] voilor [προθέσεων] [...]”. Iar Isihie zice că cuvintele acestea se zic dinspre fața lui Hristos: „«Izbăvi-se-va sufletul Meu în pace de către cei ce se ating de Mine»; ori de către ostașii cei ce i-au înconjurat mormântul Lui, ori de către mincinoșii martori care au stătut împrejurul Lui în vremea judecării, ori de către puterile cele din iad care erau împrejurul Său, și cu adevărat înspăimântându-se dar și păzind ca să nu scoată de acolo toată robimea celor morți”.

¹⁵⁰ Iar dumnezeiescul Dionisie zice: „Dumnezeu, și ca un veac, și ca un timp se laudă, ca Unul ce este pricinuitoare al tuturor timpurilor și al veacurilor, ca Cel mai-nainte de vreme și mai presus de vreme; și iarăși, fiind mai-nainte de veacuri, precum este și mai-nainte de veac și mai presus de veac, și Împărăția Sa este împărăție peste toate veacurile”. Altul însă adaugă și zice: „Aici dar, bine s-a zis aceasta, adică că este mai-nainte de veacuri: «Că nu vor avea chip [ieșire], zice, a scăpa către alt Dumnezeu, când, de Tine, Cel pururea vecuitor și singur, se vor pedepsi»”.

iudei, unii au fost uciși de către romani în bătălia Ierusalimului, precum am zis mai sus, iar alții, câți au rămas, slujesc necinstiți și smeriți la toate neamurile cu cele mai proaste slujbe”. A zis însă că Hristos este mai-nainte de veacuri după Dumnezeire, pentru că iudeii ziceau că a luat începutul numai de la maică, ca un om gol [simplu]. Iar aceasta - *că nu este lor schimbare* - se înțelege încă și-ntr-alt fel pentru iudei, anume că Hristos era schimbarea și plata de răscumpărare Care S-a dat pentru toți oamenii, fiindcă iudeii nu au primit pe Hristos, pentru aceasta nu este pentru dânșii altă schimbare vrednică, adică ca prin aceea să se izbăvească de Diavolul și de moartea cea veșnică¹⁵¹.

Întins-a mâna Sa spre răsplătire.

„Întins-a, zice, Dumnezeu puterea Sa cea schimbătoare, pentru ca să răsplătească ucigașilor de Hristos iudei cuvenita lor pedeapsă (după Didim).”¹⁵²

¹⁵¹ Altul însă zice că (aceasta) - *nu este lor schimbare* - se înțelege în loc de „că nici jertfă potrivită răutății lor nu vor avea să aducă, ca unii ce au păcătuit nevindecat, că, din păcate, unele sunt cu anevoie de vindecat, ori și nevindecate [de nevindecat], iar altele se pot vindeca”. Iar Simmah așa a tâlmăcit: „Că ei nu se schimbă, nici nu se tem de Dumnezeu, că nici socotița lor cea rea nu se schimbă, nici nu se tem de Dumnezeu. Pentru aceasta dar, zice, văzând năravul lor cel nepocăit, îi îmbracă cu pre-zisele rele întâmplări (după Teodorit)”. A zis încă și Atanasie că: „Lepădându-se odată de cinstitul sânge al lui Hristos, de schimbul [ἀντάλλαγμα; vezi și Mt. 16: 26] cel venit odată pentru viața lumii, nu mai pot avea izbăvitor”. [Hristos este Cel ce Se dă pe Sine cu totul ca om lui Dumnezeu, ca un *schimb*, pentru răscumpărarea oamenilor ca un *schimb*. Se zice schimb deoarece el a dat toată voința Sa umană, punând-o în slujba Părintelui și a voii Sale dumnezeiești, pentru ca apoi să primească ca *schimb* toată puterea din cer și pe pământ și ca om, dând tuturor puțința de a face același lucru în comuniune cu El. Nu este un act exclusiv juridic; în planul dumnezeiesc nu putem aplica legile juridice așa cum le înțelegem noi, omenește, ci într-un mod dumnezeiesc, care transcende sensul cuvintelor. Prin comuniunea cu El, cuvintele omenești, chiar cele ale Evangheliei, vor fi pricină de dezbinare sau de adâncire până la sfârșitul veacurilor, de dezbinare tocmai pentru că nu se înțeleg dumnezeiește, adică în comuniune cu Cel ce le-a insuflat, sau cu cei ce le trăiesc din plin prin harul Lui. Simplele cunoștințe, oricât de elaborate, duc sigur la rătăcire.]

¹⁵² Aceasta, câte trei tâlcuitori, așa o au tâlcuit: „Întins-a mâna Sa asupra celor ce erau în pace cu Dânsul - adică Saul nu prigonea pe vreun potrivnic, ci pe făcătorul de bine, pe rudenie și pe cunoscut; nici Iuda nu a vândut pe vreun vrăjmaș, ci pe Mântuitorul și pe Dătătorul bunătăților - deci zicerea *întins-a mâna Sa spre răsplătire* însemnează că, tinzând mâna spre a le da răsplătire, nici un bine n-au adus, ci toate erau pline de vicleșug și de răutate”. Iar Atanasie cu Eusebie zic: „El adică, zice, a tins mâna Sa cea dătătoare de bunătăți, spre a se împărtăși ei de buna-cuvântare. Iar ei (iudeii) nu numai că nu au primit, ci și Testamentul au spurcat, adică pe cel evanghelic”. Zice însă și Isihie: „Se cuvine a ne minuna de scumpătatea [acrivia] proorociei, că aceasta cu înseși lucrurile lui Iuda se înțelege: că voind a întoarce arhierilor argintul vânzării, negreșit [se socotește că] a întins [și] mâna”.

23. Spurcat-au* așezământul Lui,

Prietenii lui Saul adică au spurcat legea lui Dumnezeu, adică o au defăimat, [lege] care zice: *Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși* (Lev. 19: 18). Și: *Să nu urăști pe fratele tău întru gândul tău* (Lev. 19: 17), și altele asemenea. Iar ucigașii de iudei au spurcat Sfânta Evanghelie, pentru că, neprimind-o, o au socotit ca lucru necinstit, că spurcat este lucrul necurat și necinstit.

Împărțitu-s-au de mânia feței Lui, și s-au apropiat inimile lor.

„De mânia lui Hristos, zice, s-au împărțit iudeii în toată lumea, când oștile romane din temelie au risipit Ierusalimul, pentru aceasta, unii ziceau că relele acestea le-au pățimit pentru că au omorât pe Hristos, dintre care unul [din cei ce ziceau] este Iosif*, care puțin de nu mărturisește pe Hristos de Dumnezeu în istoria luării Ierusalimului*. Iar după ce au pățimit acestea iudeii, s-au apropiat inimile lor de adevăr, gândind că poate Iisus era Dumnezeu, că *apropiere* se numește și nedumerirea* gândului¹⁵³.

24. Muiatu-s-au cuvintele lor mai mult decât untuldelemn, și acelea sunt săgeți.

Cuvântul acesta, de obște, se zice pentru toți iudeii care, până a nu răstigni pe Domnul, Îi aduceau cuvinte moi ca untuldelemn, numindu-L pe El Rabi și Învățător, și zicând: *Știm că adevărat ești, și calea lui Dumnezeu întru adevăr o înveți* (Mt. 22: 16), și alte cuvinte la fel de moi. Dar însă aceste blânde și blajine [cuvinte] dinlăuntru erau săgeți ascuțite, pe care asupra Lui le aruncau iudeii,

* Profanat-au, pângărit-au, necinstit-au, batjocorit-au...

* Ἰωσήφορ. Este vorba, desigur, de Iosif Flaviu, al cărui nume s-a redat în grecește prin Iosip. Mitropolitul Veniamin l-a redat cu „Iosip”.

* În cunoscutele cărți ale aceluia istoric - pe care unii Sfinții Părinți ne îndeamnă să-l citim - există referințe, ce-i drept cam puține, și „la rece”, despre Hristos, Sfântul Ioan Botezătorul și alții. Nu știm dacă s-a convertit la Creștinism. Cel mai probabil e că nu. El este apreciat pentru nepărtinirea cu care a prezentat istoria căderii Ierusalimului.

* ἀμφιβολία = ambiguitatea...; apropierea unor iudei de Hristos s-a făcut ceva mai greu, printr-o credință slabă, treptat, ceea ce a implicat gânduri de îndoială, ambigue, de necredință.

¹⁵³ Iar altul zice că: „Iudeii s-au împărțit cu adevărat [s-au împrăștiat] în toate locurile; se con-glăsuiesc însă și se unesc după răutate, că aceasta însemnează zicerea *s-au apropiat inimile lor*”.

dorind sângele Lui. Poate însă a se zice graiul acesta și pentru Saul, și pentru cei [împreună] cu Saul, care, fățarnicindu-se, ziceau: *Glasul tău este acesta, fiule David?* (I Împărați 24: 17), și alte asemenea cuvinte, moi fiind pe dinafară și în arătare, iar pe dinlăuntru și la înțeles săgeți otrăvitoare¹⁵⁴.

25. Aruncă spre Domnul grija ta, și El te va hrăni;

Cu aceste cuvinte, David învață de obște pe toți care se vrăjmășesc de către alții, zicând fiecăruia: „Aruncă, frate, grija întregii tale vieți și a sufletului tău către Dumnezeu, pentru că El te va hrăni și trupește și sufletește, iar hrănindu-te, arătat este că și te va îmbrăca, și îmbrăcându-te, negreșit că te va și păzi și de toate ispitele te va izbăvi”¹⁵⁵.

nu va da în veac clătinare dreptului.

„Dumnezeu, zice, nu va lăsa pe cel drept să pătimească clătinare și tulburare vreme îndelungată, că zice Apostolul: *Credincios este Dumnezeu, care nu vă va lăsa a vă ispiți mai mult decât puteți* (I Cor. 1: 13). Iar *nu va da* a zis pentru că Dumnezeu, îngăduind a se ridica ispite de la Diavolul asupra dreptilor, se vede că Însuși le dă, pentru că, putând a le opri, nu voiește, spre cercarea și cununa celor ce se ispitesc.

¹⁵⁴ Se zic acestea și pentru Iuda, care a zis Domnului: *Bucură-te, Rabi, și L-a arătat* (Mt. 26: 49). În loc de *săgeți*, Achila a zis „sulițe”, că se vedeau graiurile lui Iuda asemenea cu luciul untului de măsline și al celui de vacă, precum a zis Simmah. Iar sfaturile sunt asemenea cu săgețile și sulițele cele prea ascuțite, după Teodorit, care și adaugă: „Mulți, de acestea bolind, înveliți cu perdeaua prieteșugului [fățărind prieteșugul], către cei de dânsii nedreptățiți, zic: «Au doară eu te-am nedreptățit?»”. Iar Isihie, mai cu luare-aminte a înțeles zicerea, scriind: „Cuvinte moi aveau iudeii și, după părere [aparent], cuvintele lor covârșeau toată bunătatea cu care ispiteau înțelepciunea lui Dumnezeu, precum ispitesc corăbierii marea cu plumbul; că ce poate plumbul să facă în adânc? Că înțelepciunea lui Dumnezeu adânc de înțelegere este”.

¹⁵⁵ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „A arunca însă purtarea de grijă la Domnul, aceasta nu înseamnă a ne afla cu totul fără osteneală și fără simțire, ci a ne îngriji adică după măsura puterii fiecăruia, iar totul a-l atârna de ajutorul lui Dumnezeu, care ajutor și neputința noastră poate a o întări, și celor de care purtăm de grijă a le da bun sfârșit. Bine dar ne povățuiește cântătorul de psalmi spre evlavie, că Domnul, Cel ce pe toate cu a Sa negrăită putere le-a adus întru a fi, tuturor ne va da și hrană când vom arunca spre Dânsul nădejdea noastră. Dar ce însemnează a ne arunca nădejdea spre Dânsul? Aceasta adică [înseamnă] a ne depărta mintea de lucrurile cele din lume și a purta de grijă cum vom putea plăcea Lui”.

26. Iar Tu, Dumnezeule, pogorî-vei pe dânșii în puțul stricăciunii.

„Tu, zice, Doamne, pogorî-vei pe oamenii cei vrăjmășitori. Unde? În puțul stricăciunii.” Și l-a numit *puț al stricăciunii* pentru ca să arate munca cea adâncă și nescăpată ce o vor suferi oamenii cei vrăjmășitori¹⁵⁶.

27. Bărbații sânghiurilor și ai vicleșugului nu-și vor înjumătăți zilele lor;

Și cum însuși David zice în Psalmul 72 despre oamenii cei așa ucigași și vicleni că: *Și zile pline se vor afla întru dânșii* (stih 10), iar aici zice dimpotrivă, că oamenii nu-și vor înjumătăți viața lor? Răspundem că: „Întru acelea, zice, se vor afla plinite și săvârșite zilele celor răi, nu pentru măsura [anilor] celor răi, ci pentru răutatea lor, adică zilele lor vor fi pline de răutate. Iar aici zice că Dumnezeu, cunoscând mai-nainte păcatul răutății oamenilor celor ucigași și vicleni, îi seceră pe ei mai-nainte de vremea morții lor, ca nu, trăind mai mult, să păcătuiască și mai mult, și li se face lor pedeapsa iubire de oameni, după Grigorie Teologul. Cuvântul acesta nu este atotcuprinzător*, nici nu urmează totdeauna la toți răii, a nu-și înjumătăți adică zilele lor, deoarece mulți răi îmbătrânesc împreună cu răutatea lor, ci se zice pentru aceea că, de multe ori, oamenii cei răi mor cu moarte fără de vreme [de năprasnă]. Ori a zis Proorocul aceasta și pentru ca să înfricoșeze pe oamenii cei ucigași și vicleni. Iar *bărbați ai sânghiurilor și ai vicleșugului* a zis despre cei ce se îmbărbătau în ucideri și în vicleșuguri, iar cu numele vicleșugului a arătat David toată răutatea. Ori și după alt chip se înțelege aceasta, că precum *om al păcii* Scriptura numește pe cel pașnic, așa și *bărbat al sânghiurilor* pe ucigaș și pe cel ce se bucură de vărsare de sânge [îl numește], și *bărbat al vicleșugului* pe cel viclean și pe cel ce se bucură de vicleșug¹⁵⁷.

¹⁵⁶ Că a zis și Teodorit: „*Puț al stricăciunii* pe nescăpata muncă o a zis. Că precum cel căzut în puț [se face] plin de oarecare necurăție și noroi, cu neputință este a scăpa de pieire, așa și cel ce se dă de Dumnezeu în muncă, nu este cu putință de a afla mântuire din altă parte”.

* Nu este universal, nu se aplică tuturor.

¹⁵⁷ Atanasie însă zice că: „*Bărbați ai sânghiurilor* îi numește aici pe iudeii care au omorât pe începătorul vieții, și au zis: *Sângele Lui asupra noastră și asupra fiilor noștri* (Mt. 27: 25), și vinovați s-au făcut pentru toate sânghiurile dreptilor care s-au vărsat (cf. Lc. 11: 51), că aceștia n-au plinit vremea cea firească a vieții, fiindcă s-au dedat în sabia romanilor, după 40 de ani de la Înălțarea Domnului”. Aceleași le zic și Eusebie și Didim.

iar eu, Doamne, voi nădăjdui spre Tine.

Acest cuvânt este o glăsuire pe care obișnuiește a o zice David, fiindcă odată a cercat ce rod are nădejdea cea întru Dumnezeu, pentru aceasta nădăjduiește cu totul prin tot Dumnezeu*. Încă și tuturor mărturisește că nădăjduiește într-Însul¹⁵⁸.

Aceasta este tâlcuirea psalmului acesta, se potrivesc însă acestea a se zice moralicește și la noi, afară de puține oarecari ziceri pe care le vom însemna; câte ziceri însă sunt lesne de înțeles, le vom lăsa să se înțeleagă după tâlcuirea pe care le-am făcut-o mai sus, iar câte sunt greu înțelese, acestea le vom adăuga aici. Deci fiecare poate zice acestea întru sine [ca de pildă]: *Mâhnitu-m-am întru îndeletnicirea mea* [v. 1], adică „cu vorbirea* și cu învoirea ce am făcut cu gândurile cele pătimășe”, că învoirea aceasta pricinuieste la urmă sufletului mâhnicuine și căință, ori „m-am mâhnit pentru vorbirea cea fără de vreme și bârfirea ce am făcut cu oamenii necunoscuți și cum s-a întâmplat...; și *m-am tulburat* [v.1] de lovirea [atacul] gândurilor celor rele pe care *vrăjmașul* meu și *păcătosul* drac le aduce asupra mea, și m-am depărtat de la Dumnezeu, pentru că m-am apropiat de demoni prin viața mea cea stricată și necurată [vv. 2, 3, 4, 5.], și am locuit în *pustiul* și neroditorul loc de faptă bună [v. 7]. *Potopește dar Doamne* și desparte limbile dracilor spre a nu putea ei a se conglăsuie ca să mă vrăjmășească, că am văzut fărădelege și pricire în cetate, adică întru petrecerea dracilor, fiindcă ei nelegiuiesc păcătuiind și grăiesc împotriva poruncilor Tale, Doamne [v. 9], iar *ziduri ale cetății lor* sunt cei mai tari dintre draci [v. 10].

Iar *osteneală este în mijlocul* cetății dracilor [v. 10] pentru acei creștini care vitejește se luptă împotriva lovirilor [atacurilor] lor și nu le primesc; iar *ulițe* sunt căile cele largi ale dracilor, deoarece se împotrivesc căii celei strâmte a lui Dumnezeu și a faptei bune; iar *camăta* dracilor este adăugirea și creșterea păcatului [v. 11]; iar zicerea *de m-ar fi ocărât vrăjmașul* și celelalte, până la zicerea *să vie moartea peste ei*, se zice dinspre fața lui Hristos asupra lui Iuda [vv. 12-16], precum le-am tâlcuit, iar [adică la *să vie moartea peste ei*, se înțelege] „să vie moartea peste draci”, adică nelucrarea răutății lor; iar zicerea *coboară-se în iad de vii* o am tâlcuit; iar *vremelniciile* dracilor sunt apropierile cele ce le fac ei către noi, în fața inimii vremelnice, și tot ei se zic că se ating de noi, pentru că înăuntrul lovesc totdeauna cu gândurile cele rele, și de rușine, și hulitoare; iar *întru mulți erau cu mine* [v. 20] este în loc de „împreună cu mulți erau în mine”, după

* ὅλωσ δὲ ὅλος εἰς τον Θεον. Mitropolitul Veniamin: „(...) cu totul Lui, tot întru Dumnezeu. Sau, mai limpede: cu totul pe temeiul lui Dumnezeu întreg”.

¹⁵⁸ Zice însă și Isihie: „Credinciosul să zică aceasta, (...) că nădejdea cea întru Dumnezeu dăruiește slobozenia de rele și câștigarea tuturor bunătăților”.

* ὁμιλίαν. Din pricina discuțiilor cu alții.

schimbarea propozițiilor, care însemnează că „mulți au venit asupra mea, și nu este schimbare întru draci de la răutate în fapta bună”, precum am tâlcuit; *și au spurcat așezământul Lui* [v. 23] în loc de „l-au defăimat”; și *s-au apropiat inimile lor* [v. 23], adică sfaturile dracilor; iar prin *muia-tu-s-au cuvintele lor* (ale dracilor) [v. 24] se înțelege „atunci când ne supun gândurile păcatului”, căci ei ni se lingușesc la început, și ne amăgesc cu dulceața păcatului, ori și cu cele de-a dreapta ale faptei bune, dar se sfârșesc întru amărăciune și în păcat învederat și dovedit.

Catisma a opta

PSALMUL 55

Întru sfârșit, pentru poporul ce se depărtase de la cele sfinte.

**Lui David, spre inscripția* stâlpului,
când l-au prins pe el cei de alt neam în Ghet.**

Κrecum psalmii cei ce au suprascrisă zicerea *de înțelegere* s-au pus în șir unul după altul, așa și acei psalmi ce au suprascrisă zicerea aceasta - *spre inscripția* - după rânduială, unul după altul s-au scris. Din aceștia însă, cel dintâi este acesta. Iar *popor* numește aici pe cel iudaic (după Teodorit), care, aflându-se rob în Babilon, pentru aceasta era depărtat de cele sfinte, adică de biserica din Ierusalim; pentru aceasta și *întru sfârșit* se suprascrie, deoarece proorociile cele ce se cuprind într-însul sunt despre poporul iudeilor ce se apropia să ia sfârșit [să se aleagă cu sfârșitul robiei] și plinire. Prin *popor* însă se înțeleg de obște toți oamenii cei ce la o vreme sunt depărtați de bărbații cei sfinți, fiind robiți de păcate. Iar *pentru popor* se scrie în loc de „fața [persoana] poporului”. Se adaugă însă aici și a doua suprascriere: *Lui David, spre inscripția*, și celelalte. Drept pentru care, pricina psalmului este îndoită. A zis însă mai-nainte, la Psalmul 33, că David, fugind de Saul, s-a dus în țara Ghet la împăratul Achiș, și fiindcă a fost cunoscut de oamenii împăratului aceluia, s-a temut, pentru aceasta s-a făcut nebun, drept pentru care nu a fost supărat de împăratul, ci a scăpat în mod minunat* de primejdie, precum spune istoria aceasta Cartea I a Împăraților la capitolul 21. Atunci a scris psalmul acesta, care se potrivește și patimilor pe care în urmă urma a le suferi și poporul iudeilor. Voind a propovădui facerea de bine ce o a luat de la Dumnezeu și [care] i-a mântuit viața, a suprascris pentru aceasta psalmul acesta *spre inscripție*, adică spre neștearsă scriere, după asemănarea celor ce scriu pe stâlpi de piatră și de aramă oarecari cuvinte ca să rămână acelea pentru totdeauna spre pomenire și aducere-aminte¹.

* σπηλογραφίαν. Biblia 1914 redă prin *scrisoarea*, iar Mitropolitul Veniamin prin *stilografia*.

¹ παράδοξος.

² Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Psalmul acesta se poate zice și dinspre fața Bisericii care din vechime era depărtată de sfinți, [adică] în vremea când cinstea pe idoli și slujea dracilor; dar s-a izbăvit de gândiții vrăjmași prin Cel ce S-a născut după trup din sămânța

1. Miluiește-mă, Doamne, că m-a călcat omul,

M-a călcat se înțelege aici în loc de „m-a zdrobit”, și, de se zice graiul acesta dinspre fața poporului celui rob în Babilon, *om* se numește Nabucodonosor, împăratul Babilonului; iar de se zice din partea celor ce se află în păcate, *om* se numește Diavolul, că așa și Sfânta Scriptură de multe ori îl numește, și mai ales Proorocul Isaia (cap. 31: 3), pentru iubirea de trup și de desfătări a Diavolului, precum și Domnul, în pilda neghinelor l-a numit *om vrăjmaș* pe Diavolul zicând: *Om vrăjmaș a făcut aceasta* (Mt. 13: 28). Iar de se zice cuvântul dinspre fața lui David, prin *om* se înțelege Saul, iar *m-a călcat* însemnează încă și „m-a defăimat”, precum această: *cu cât mai aspră fi-va pedeapsa cuvenită celui ce a călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu* (Evr. 10: 29), adică celui ce L-a defăimat².

lui David (adică prin Hristos), Care S-a și oștit pentru noi și a scris biruința cea pentru noi ca pe un stâlp: că atunci și cei de alt neam L-au învrednicit de cinste, adică cei ce din păgâni au crezut întru Dânsul. (...) Că Hristos este Cel ce a fost afară de hotarele Iudeii și a locuit Luiși cetate întru cei de altă seminție (ca și David pe Țiclag), și cu a doua nuntă împreună se odihnește, iar cea dintâi mireasă a fost din neamul israilitenesc (adică fiica lui Saul), iar a doua o a luat din cei de altă seminție, adică pe Abigail, femeia lui Nabal Carmelitul, primind [astfel] Hristos în cămara cea de nuntă pe Biserica cea din iudei, și pe cea din păgâni”. Se zice însă psalmul acesta și dinspre fața lui Hristos. Pentru iudei însă, Eusebie însemnează că David de două ori a mers: **o dată** în Ghet, la împăratul Achiș, când, singur rămânând, s-a prefăcut a fi nebun, și așa a scăpat. Iar **a doua oară**, când a rugat pe însuși Achiș, și i-a dat loc în Țiclag, unde a șezut patru luni cu cei șase sute de bărbați ai lui și cu amândouă femeile sale, și cu toată familia sa, precum aceasta o mărturisește Cartea I a Împăraților, capitolul 27. Se vede dar că psalmul aceasta s-a zis de David, [dar] nu întâia oară când a fost acolo, unde, prefăcându-se nebun, a scăpat – că atunci a scris Psalmul 33 –, ci a doua oară, când l-au ținut pe el cei de alt neam în Ghet, în patria lor, și l-au cinstit, dându-i loc ca să șadă, precum mai sus zice Eusebie.

² Același Grigorie al Nyssei zice: „Precum cineva, de ar veni asupra sa fără de veste vreun tâlhar, sau vreun ucigaș de oameni, ar chema [fîrește] oarecari prieteni spre ajutor, neîndestulat fiind luiși spre scăpare de primejdii, așa și aici (David), nevoit fiind pentru împleticirea [συμπλοκήσ = complicația, confruntarea, lupta...] cu omul (zicând însă *om*, cu numele împleticirii, se arată toate patimile firii) cheamă ajutorul cel de sus, zicând că se calcă de către vrăjmașul său și că se oprește de lucrarea luptei și nu se necăjește; că cel ce se împleticește cu sine prin lupte nu este singur, că omul cel singur este popor de vrăjmași”. Zice însă și Atanasie: „Toți sfinții zic acestea din pricina necazurilor ce le au în lumea aceasta”. Și Isihie zice: „De multe ori și omul nostru nu reușește să reziste [ὀφίσταται; Mitropolitul Veniamin redă prin „neînfrunțază”] acestui cumplit război, în toate zilele războindu-se de către Satana, și de dânsul călcându-se”.

toată ziua oștindu-mă m-a necăjit.

„*Toată ziua*, zice, adică în toate zilele, iar *oștindu-mă* zice adică „sculându-se asupra mea Diavolul, mă supără cu feluri de necazuri sufletești și trupești.”

2. Călcatu-m-au vrăjmașii mei toată ziua,

„Babilonienii, zice, vrăjmașii mei, ori și dracii cei răi, ori și cei ce sunt cu Saul, mă defăimă și mă zdrobesc în toate zilele.”

că mulți sunt cei ce se luptă cu mine de la înălțime.

3. Ziua nu mă voi teme, și eu voi nădăjdui spre Tine.

Înălțime însă numește David puterea și stăpânirea, după Teodorit, ori și nimerirea*, pentru că cei ce șed în loc înalt pot nimeri cu lovitura pe cei ce șed mai jos, și nu fac greșală; iar *ziua* zice bunele sporiri ale vrăjmașilor. Căci David, mângâindu-se pe sine și proorocindu-și mântuirea pe care urma a o câștiga, zice că: „*Nu mă voi teme* de vremelnicele bune-sporiri cele ca acestea ale oamenilor”³.

* ἐπιτυχίαν = succesul, norocul, avantajul. *Nimerirea* pare mult mai sugestiv, eliminând ideea de hazard.

³ Sfântul Grigorie al Nyssei însă zice: „*Călcatu-m-au vrăjmașii mei toată ziua*, din înălțime lovindu-mă, pentru că s-au făcut mai presus decât mine, cel călcat; și nu este în zi, nici în lumină ceea ce s-a făcut, că nu m-aș fi temut, de lumină ajutându-mă; pentru aceasta zice *ziua nu mă voi teme*, arătând că toate acestea s-au făcut pe tăcute și că prin întuneric i se adaugă lui frica de la vrăjmași; dar unul ca acesta își face luiși zi pentru că nădăjduiește în lumină, prin care întunericul se pierde, că zice: *ziua nu mă voi teme, și eu voi nădăjdui spre Tine*”. Zice însă Teodorit: „Bine cu adevărat a pus aceasta: *și eu voi nădăjdui spre Tine*, în loc de «că nici nu este cu putință într-alt fel, (...) nu este cel ce poate izbăvi pe cei ce se bântuiesc de către vrăjmășitori, decât singură purtarea Ta de grijă, Stăpâne»”. Zice și Isihie: „Noi, dar, să nu ne poticnim la pământ, adică spre cele pământeste, și nimic nu ne va putea călca; dar nici vrăjmașilor noștri să nu le îngăduim a se face mai presus decât noi, ci, pe scara faptelor bune suindu-ne, mai josiți [prejos] decât noi înșine să-i facem pe vrăjmășitorii noștri: «Că de vom umbla, zice, întru lumină și ziua, precum zice Pavel, cu bună cuviință vom umbla, de nici unul din vrăjmășitorii noștri nu ne vom teme, întrebuițând credința cea întru Dumnezeu și nădejdea [ca] armă asupra lor»”.

4. Întru Dumnezeu voi lăuda cuvintele mele;

Acest *voi lăuda* se ia aici în loc de „*voi împodobi*”: „Lăudate, zice, voi face cuvintele mele, fiindcă eu grăiesc cuvinte de laudă lui Dumnezeu și slavoslovii, că singur cuvântul acela se împodobește și se înfrumusețează, care pomenește și aduce slavă lui Dumnezeu. Ori, fiindcă mai sus s-a fălit și a zis că *ziua nu mă voi teme* (adică de bunele-sporiri ale vrăjmașilor), aici tocmește cuvântul și zice că *întru Dumnezeu*, adică «întru puterea lui Dumnezeu voi lăuda, adică voi înălța cu laudă cuvintele mele», după ceea ce se zice: *Cel ce se laudă, întru Domnul să se laude* (I Cor. 1: 33)”.

întru Dumnezeu am nădăjduit, nu mă voi teme, ce-mi va face mie trupul?*

„Eu, zice, am nădăjduit în Dumnezeul Cel Atotputernic și viu, și pentru aceasta nu mă voi teme de acele rele ce îmi fac trupul, adică omul cel neputincios, și muritor, și pătimăș.”⁴

5. Toată ziua cuvintele mele au urât, împotriva mea toate gândurile lor spre rău.

„În toată ziua se îngrețoșau, zice, și defăimau cuvintele mele cei de altă seminție, vrăjmași ai mei, fiindcă odată m-au defăimat, și toate gândurile lor priveau spre a-mi face rău.”⁵

6. Nemernici-vor și se vor ascunde, aceia călcâiul meu vor pândi,

„Vor stărui, zice, vrăjmașii mei, și vor ascunde împotriva mea cursă, încă și călcâiul meu, adică urmările vieții mele vor pândi, ca prin chipurile acestea să mă

* Lit. *carnea* (σάρξ).

⁴ Iar Teodorit zice: „*Trup*, pe oamenii cei mai groși și care petrec viață pe jos târătoare îi zice”. Iar Isihie zice *trup* patimilor celor trupești și îndulcirilor. Deci nădejdea cea întru Dumnezeu pe acelea le înfrânează, și pe omul vrăjmaș îl împiedică, și netemere dă nouă despre cele zise.

⁵ A zis însă Isihie: „Și acum arătat pe iudei îi însemnează, că aceștia, cuvintele celor credincioși, pe care le au ca pe o muștrare a necredinței lor, totdeauna le urăsc. Deci, de dimineața și până seara, Pavel ritorisind către dânșii, aceia adevărul cuvântului urând, neconglăsuiți [ἀσύμφωνοι = nepunându-se de acord], precum zice Luca, s-au dus (Fapte 28: 25)”.

împiedice și să mă arunce în cursele lor, precum pândesc și vânătorii poticele* vietăților, și astfel își întind cursele și le prind.” Prin cuvintele acestea arată David și osebirile vrăjmașii ce le întrebuițau asupra-i vrăjmașii lui⁶.

precum au așteptat ei sufletul meu.

7. Pentru nimic nu-i vei mântui pe dânșii; întru mânie popoare vei sfărâma.

„Precum vrăjmașii mei, zice, așteptau sufletul meu, adică pe mine pândindu-mă, așa și Tu, Doamne, îi vei împinge, adică îi vei goni de la mine, ca să nu-mi poată face mie rău.” Iar *pentru nimic*, adică cu lesnire, după Teodorit, și ca pe un nimic îi vei goni, și numai să Te mânii, îndată vei doborî și vei zdrobi mulțimi întregi de popoare.

8. Dumnezeu, viața mea am spus-o Ție, pus-ai lacrimile mele înaintea Ta, ca și întru făgăduința Ta.

„Am arătat, zice, Ție, Doamne, petrecerea mea pe care acum o petrec, și Tu ai primit lacrimile pe care le vărs, de necazuri înghesuindu-mă, precum ai făgăduit întru făgăduința Ta a le privi și a nu-Ți întoarce fața de către ele.” Pentru că Dumnezeu, dând legea, a dat această făgăduință pentru cel ce se nedreptățește și pentru sărac, și a zis: *Deci de ar suspina* (întru altele însă se scrie „de ar striga”) *către Mine, îl voi asculta, că milostiv sunt* (Ieș. 22: 27)⁷.

* Țarcurile, adăposturile.

⁶ Iar Isihie zice: „Nimic nu e mai arătat decât proorocia aceasta: că scoțându-se fiii iudeilor din Ierusalim (adică neamul lor) și nemernici [străini] făcându-se peste tot pământul pentru păcatul cel în [împotriva lui] Hristos, pricina întrebându-se o ascund, și alte păcate propun, trecând sub tăcere pe cel împotriva lui Hristos, pândesc încă și *călcâiul*, adică izvodesc iudeii și pe cea mai mică greșeală a noastră. Să înțelegi însă și ceea ce a zis Dumnezeu către șarpe: *Acesta capul tău va pândi, și tu vei zdrobi călcâiul lui* (Fac. 3: 15); că noi, capului, adică slujirii de idoli, mai mult decât toate a ne pândi [păzi] ni se proorocește, dar însăși [și] de celelalte păcate a ne păzi, măcar de ar fi cele mai de pe urmă, măcar simple de s-ar părea, încât să se socotească călcâi, de vreme ce le pândește vrăjmașul, vrând a ne cleveti la judecători și pentru cele mai mici (La Nichita)”. Iar Atanasie a tâlcuit pe *nemernici-vor* prin „se vor aduna”, adică „se vor aduna pe ascuns spre a face vicleșugurile cele împotriva mea”, și *călcâiul*, adică „să pândească petrecerea vieții, ca, împiedicându-mă, să poată a mă doborî”.

⁷ Altul însă, împreună cu Isihie, adaugă și zicerea aceasta, căci ca o făgăduință a lui Dumnezeu este: *...Și încă grăind tu, va zice: Aici sunt* (Is. 58: 9). Și aceasta: *Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera* (Ps. 125: 5). Și aceasta: *Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia* (Mt. 5: 4) (La Nichita).

9. Întoarce-se-vor vrăjmașii mei înapoi;

„Vrăjmașii mei, zice, se vor întoarce înapoi, adică vor fugi dinaintea mea, mai-nainte biruindu-se.” Proorocie însă este aceasta. Iar mai cu înaltă înțelegere [anagogic] se înțelege graiul acesta așa: că dracii, când ne biruiesc, merg înaintea noastră și ne arată calea ce duce spre pieire, iar când se biruiesc de noi, merg în urma noastră și ne urmează lătrând ca câinii.

în orice zi Te voi chema, iată, am cunoscut că Dumnezeuul meu ești Tu.

„Când Te voi chema, zice, Doamne, cu căldură, atunci cunosc că Tu ești Dumnezeuul meu, dar cum cunosc aceasta? Negreșit, pentru [aceea] că mă auzi.”

10. Întru Dumnezeu voi lăuda graiul, întru Domnul voi lăuda cuvântul.

Voi lăuda se înțelege aici precum am înțeles mai sus și aceasta: *întru Dumnezeu voi lăuda cuvintele mele*, adică „întru Dumnezeu voi împodobi graiul și cuvântul meu”. *Grai* [ῥῆμα] însă, pe cuvântul cel mic și scurt îl zice, iar cuvânt [λόγον], pe cel mai mare și mai pe larg*, adică „cuvintele cele mici și cele mari pe care Ți le aduc Ție, Doamne, cu numele Tău le voi împodobi”, după Teodorit.

11. Spre Dumnezeu am nădăjduit, nu mă voi teme, ce-mi va face mie omul?

Ceea ce a zis lui David la început - *că m-a călcat omul* - iarăși aceasta o zice și acum. Ori pe Saul adică îl numește om, ori pe Diavolul, ori pe împăratul Babilonului⁸.

Întru mine sunt, Dumnezeule, rugăciunile cu care voi răsplăti laudei Tale.

„În pomenirea mea, zice, se află, Doamne, făgăduințele pe care le-am dat pentru a Te lăuda, și nu le-am uitat, pe care le voi [și] plini prin lucrare.” Că făgăduise David să laude și să slavoslovească pe Făcătorul său de bine Dumnezeu, că l-a izbăvit de primejdia vieții sale.

* **Primul** termen se referă mai mult la cuvântul pronunțat, vorba; **al doilea**, are un sens mai generos: chestiune, lucru, rațiune, problemă, socoteală, pricină, poruncă.

⁸ Vezi că David, de trei ori zicând: *în Dumnezeu...*, *în Domnul...*, *în Dumnezeu...* [vv. 9b, 10, 11], pe Sfânta Treime O a arătat, după Teodorit, care zice: „Și aici, buna judecată proorocească aduce deopotrivă rugăciunea către Sfânta Treime”.

12. Că a izbăvit sufletul din moarte, ochii mei, de lacrimi, și picioarele mele, din alunecare⁹;

„Sufletul meu, zice, adică pe mine, m-ai slobozit, Doamne, din moarte.” Iar de vei înțelege că pe singur sufletul cel nematerialnic îl zice, trebuie prin urmare să înțelegi și că *moartea* este păcatul care din început s-a făcut pricinuitoare strămoșului nostru Adam atât al morții sufletești, cât și al celei trupești. „Și încă ai slobozit, zice, și *ochii mei de lacrimi, și picioarele mele din alunecare*, adică de prăpastie, ori și de cursă și de vrăjmășirea neprietenilor.” Prin *picioare* însă să înțelegi călătoria vieții acesteia.

bine voi plăcea înaintea Domnului în lumina celor vii.

„Cele bineplăcute, zice, voi face înaintea lui Dumnezeu până ce văd lumina aceasta care luminează oamenilor celor vii, fiindcă, după moarte, bună-plăcerea nu mai este.” Și după alt chip însă, *lumina celor vii* sunt poruncile lui Dumnezeu: *Că porunca Domnului, zice, este luminoasă, luminează ochii* (Ps. 18: 9). Și: *Făclie picioarelor mele este legea ta, și luminează cărărilor mele* (Ps. 118: 105). Ori și așa se înțelege: „Că voi bine-plăcea lui Dumnezeu într-o veșnică lumină a dreptilor celor ce viază în veac”.

⁹ Zicerile acestea, asemenea și aceasta – *Bine voi plăcea înaintea Domnului în lumina celor vii* – se tâlcuiesc și într-alt chip la Psalmul 141, și vezi acolo. Didim însă zice: „De vreme ce celui omorât îi urnează a fi plâns și a se vărsa lacrimi pentru el, pentru altele dar plânge, pentru cel mort cu sufletul, ori însuși pentru sine. Potrivit după ce s-a izbăvit sufletul din moarte, i s-au slobozit și ochii lui de lacrimi, s-au izbăvit și picioarele lui de alunecare, încălzându-se cu încălzăminte înălțătoare, și mai presus de pământ făcându-l într-acest chip. (Dar) se izbăvește cineva de mai-nainte zisele vătămări, pentru că a bineplăcut lui Dumnezeu viu și luminat. Că cel ce bine-plăcea lui Dumnezeu, în lumina celor vii face aceasta, și viază și s-a și luminat tot cel ce se împărtășește de Dumnezeu, că această viață, lumină fiind, este a oamenilor (La Nichita)”.

PSALMUL 56

**Întru sfârșit, să nu strici, lui David întru inscripția stâlpului,
când a fugit el de către fața lui Saul în peșteră (I Împărați 22: 1; 24: 4).**

ând se afla Proorocul David în strâmtoarele locului ce se numește Enghedi și s-a ascuns într-o peșteră, atunci a mers și Saul întru aceeași peșteră, precum am zis în suprascrierea Psalmului 33. Drept aceea, fiindcă s-a izbăvit prin minune de această primejdie, a scris psalmul acesta; însă și pe acesta l-a scris *întru inscripție*, ca și pe cel de mai sus, pentru pricina ce am spus acolo; *întru sfârșit* însă și acesta se suprascrie, deoarece proorocirile care se cuprind în el despre Biserica cea din păgâni aveau să ia sfârșit și plinire; iar aceasta: *să nu strici*, trebuie a se citi deosebi și singur*, deoarece în noaptea aceea când dormea Saul în peșteră, venind David asupra lui cu sabia scoasă, a tăiat pe ascuns poala hainei lui; acest cuvîntel[†], des cugetându-l întru sineși - *să nu strici* -, cu acesta și-a potolit mânia și nu a omorât pe Saul¹⁰. Pentru aceasta se suprascrie și cuvîntelul acesta

* Separat de celelalte sau în izolare.

† λόγιον = zicală, expresie, sintagmă.

¹⁰ Sfântul Grigorie însă altfel zice: „Adică că intrând Saul în peșteră (care era atât de mare, încât acolo erau ascunși cei patru sute de voinici ai lui David), intrând el, zic, pentru trupeasca nevoie (precum arată Scriptura la Cartea I a Împăraților 24: 7) (Iar Achila a zis: «A intrat însă Saul pentru deșertarea sa». Iar Iosif zice: «...să-și făcă fireasca deșertare») și-a scos haina cea de deasupra lui și o a pus de-a lături aproape de sine. Iar David, cu vitejii săi fiind ascuns mai înăuntru, în loc întuneric, a văzut prin lumina gurii peșterii că este însuși Saul. Vitejii lui David au voit să-l omoare, de vreme ce și Dumnezeu l-a dat în mâinile lor, David însă i-a oprit, zicând că lucru fără de lege este a omorî pe împăratul, el fiind unsul Domnului. Dar însuși scoțându-și sabia a mers încet pe din-dosul lui Saul și i-a tăiat poala hainei, ca să o aibă de mărturie, fără a vedea Saul, din pricina întunecării peșterii, și fără să simtă. Drept aceea, David, nu numai mânia sa o a biruit, ci și pe un ostaș ce a năvălit să-l omoare pe Saul l-a oprit, zicând acest glas pururea pomenit: «*Să nu strici* pe unsul Domnului» (aceasta însă [partea a doua a îndemnului] Scriptura anume nu o zice, poate din predanisire [din tradiția (orală)] o au luat tâlcuitorii; că acest cuvîntel l-a zis David nu când a intrat Saul în peșteră, ci când se afla în muntele Hachila, și dormea cu lumină, avându-și sulița înfiptă în pământ lângă capul său, și poporul fiind tăbărât împrejurul lui. Că atunci, David, luând cu sine pe Abișai, a mers noaptea în lagăr (tabără) acolo. Iar Abișai, văzând că Saul n-a simțit mergerea lor, nici ostașii lui, a zis acestea către David: *A închis Domnul pe vrăjmașul tău în mâinile tale astăzi, și acum îl voi lovi pe el o dată cu sulița la pământ, și a doua oară nu voi mai da.*

ce-l zicea la psalmul acesta, **întâi**: ca să arate cu ce chip și-a stăpânit mânia sa, și al **doilea**: ca să sfătuiască pe fiecare cu aceasta să nu-și strice suferirea de rău și îndelungă-răbdarea sa¹¹. Însă trebuie să știm că psalmul acesta l-a alcătuit David când ieșit din peșteră¹². Iar Psalmul 141 l-a alcătuit chiar când era înlăuntru în peșteră și se afla în nevoie, pentru că înaintea peșterii era Saul, și însuși se afla închis înlăuntru peșterii; pentru aceasta și zicea într-acela: *Pierit-a fuga de la mine, și nu este cel ce caută sufletul meu.*

Și a zis David către el: Să nu strici, că cine a ridicat mâna sa asupra unsului Domnului, și să se dezvinovățească? [să rămână nepedepsit] (I Împărați 26: 8 ș.u.). Pentru această pricină dar a scris David psalmul acesta, pentru ca să arate că atâta încredere avea în Dumnezeu încât nu credea că mântuirea sa va fi în pieirea lui Saul și a vrăjmașilor săi, ci și vii fiind și nevătămați de sine, nădăduiau în Dumnezeu a nu se primejdui. Iar înțelesul *inscripției* acesta este: că trebuie ca pe un stâlp a avea glasul cel de acest fel pe partea cea stăpânitoare a sufletului ca la asemenea pricini, că dacă cineva ar invita mânia noastră sau vreoa pricină de ne-ar întărâta spre a izbândi asupra celor ce ne bântuiesc, citind cu mintea porunca cea opritoare de ucidere, să ne domolim mânia către îndelunga răbdare, că stâlp este puterea cea pomenitoare a sufletului, iar cele pecetluite ce s-au scris într-însa sunt pildele celor bune. Se dă psalmul acesta și la Hristos, Care în veacurile cele mai de pe urmă venind pe pământ, stricăciunea o a gonit de la noi”.

¹¹ Oarecari însă (poate Hrisostom), amestecând zicerea *întru sfârșit* cu *să nu strici*, o tâlcuiesc astfel: „Deoarece mulți, bine începând, nu au ajuns întru sfârșit, Preasfântul Duh, primind fapta bună a lui David cea de acest fel, îi zice lui «*întru sfârșit, să nu strici*, rămâi cu totul astfel până ce te vei noroci de inscripție și de pomenire veșnică...». Că la început nu avem trebuință de multă mângâiere. Ce poate fi? [δὴ ποτε = Cum e cu puțință așa ceva?] Că tot omul, măcar de ar fi decât toți mai leneș, urmând a se apuca de vreun lucru, la început arată multă silință, iar după ce trecem partea cea mai multă a lucrării, și se veștejesc cele ale osârdiei, (...) atunci în bună vreme Proorocul ni se înfățișează zicând: *Întru sfârșit, să nu strici*. Că și Diavolul, atunci mai strașnic suflă (...). Și celui ce cade, la început toți îi iertăm greșeala, din pricina neiscusirii lui, iar pe cel ce după multe treceri s-a poticnit, nu cu lesnirea l-ar învrednici cineva iertării (La Nichita)”.

¹² Alt tâlcuitor nenumit zice că acest psalm l-a alcătuit David aflându-se în peștera Adulam (despre care scrie cap. 22 al Cărții I a Împăraților, și cap. 23 al Cărții a II-a a Împăraților, și cap. 11 al Paralipomenelor). Iar Psalmul 141 l-a alcătuit aflându-se în peștera Enghedi. Însă mai adevărat zice dumnezeiescul Eftimie, căci socotința lui o adeverește dumnezeiasca Scriptură la cap. 34 al Cărții I a Împăraților: că dinspre peștera Adulam coborând el, nu zice nimic că Saul a intrat într-însa.

1. Miluiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă, că spre Tine a nădăjduit sufletul meu.

Repetarea zicerii *miluiește-mă* de aici arată întinderea* și fierbințeala rugăciunii lui David: „O Doamne, zice, n-am nădăjduit în vreun om, fără numai întru Tine, pentru aceasta, miluiește-mă, că întru Tine atâta nădăjduiesc, și așa cu nedreptate sunt prigonit de către Saul”¹³.

2. Și în umbra aripilor Tale voi nădăjdui, până ce va trece fărădelegea.

Acoperirea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu o zice David *umbră a aripilor*, după Teodorit și Atanasie, despre care am zis la Psalmul 16 [vezi și: 35: 7; 36: 2; 60: 4; 62: 8], tâlcuind zicerea aceasta: *cu acoperământul aripilor Tale mă vei acoperi*. Iar *fărădelege* numește vrăjmășirea, precum și Achila a talmăcit. Deci zice că: „Voi nădăjdui, Doamne, întru acoperământul aripilor Tale până ce va trece vrăjmășirea văzuților și nevăzuților mei vrăjmași, adică până la moarte, că atunci se trece și vrăjmășia unora, și a altora, după ce iese sufletul și se duce la Dumnezeu spre a se încununa”¹⁴.

* Intensificarea.

¹³ Iar Teodorit zice că: „Repetarea milei arată covârșirea primejdiei”. Iar Didim zice că: „Îndoirea însemnează că și în viața aceasta și în cea viitoare avem trebuința de mila lui Dumnezeu”.

¹⁴ Grigorie al Nyssei însă zice: „Nestatornică și trecătoare este firea păcatului, că nici n-a fost din început împreună-ipostasiată cu zidirea de către Cel ce totul l-a ipostasiat și a înființat [omului dându-i personalitate, iar celorlalte vietăți o oarecare identitate], nici nu rămâne întru pururea vecuire cu existențele: că cele ce sunt din existență de-a pururea rămân întru a fi, iar de este ceva afară din Cel ce este (adică din Dumnezeu), ființa aceluia nu este întru a fi (adică a păcatului), ci își are ipostasul întru a nu fi bun. Aceasta este iarba cea de pe acoperământ, oarecare neînrdăcinată și neșemănată și nearată, iar umbra dumnezeieștilor aripi care se face nouă în loc de acoperământ, de o va socoti cineva că sunt faptele bune, nu ar greși, că Însăși Dumnezeirea adică, deși este în fire, neatinsă rămâne de firea omenească și necuprinsă, mai presus oareunde zburând decât gândul oamenilor, după negrăire, și se face oarecare caracter al firii Lui celei negrăite prin umbroasa scriere a faptelor bune la cei ce privesc la dânsa, că toată înțelepciunea și priceperea și știința și străvederea cugetării celei cuprinzătoare nu sunt înseși dumnezeieștile aripi, ci sunt însăși umbrirea dumnezeieștilor aripi”. Iar Didim zice: „A trece fărădelegea însemnează că ea este vremelnică”.

3. Striga-voi către Dumnezeu Cel Preaînalt, Dumnezeu Cel ce a făcut mie bine.

Preaînalt numește David pe Dumnezeu ca [și cum ar zice] ceresc, iar *Făcător de bine*, fiindcă și mai-nainte [dar] și acum l-a învrednicit de mari faceri de bine și ajutorări.

4. Trimis-a din cer și m-a mântuit; dat-a spre ocară pe cei ce mă calcă pe mine.

„Trimis-a Dumnezeu, zice, din înălțime putere și m-a mântuit, fiindcă cu ajutorul omenesc m-a mântuit de primejdia în care mă așteptam să cad, fiind ascuns în peșteră; și a dat Dumnezeu spre ocară pe vrăjmașii cei ce mă defăimau, căci aflând ostașii lui Saul întâmplarea - că intrând Saul în peșteră singur, unde era David cu ai săi, nu s-a omorât de către David - foarte s-au rușinat ei de aceasta, făcându-se vrednici de răs.”¹⁵

Diapsalma.

5. Trimis-a Dumnezeu mila Sa și adevărul Său, și a izbăvit sufletul meu din mijlocul puilor de lei,

După ce David a zis mai sus doar că *a trimis Dumnezeu*, acum, aici, prin urmare, zice și ce a făcut. Trebuie însă să luăm aminte, că David, în multe locuri prin *adevăr* numește dreptatea, precum și aici, fiindcă dreptatea din adevăr se înțelege¹⁶: „A trimis dar Dumnezeu, zice, mila Sa ca să mă miluiască, și dreptatea Sa ca să osândească pe cei ce mă nedreptățesc”. Iar *pui de lei* numește pe ostașii

¹⁵ Altul însă zice: „*Mântuire* numește aici David pe cea cu care i s-a făcut în peșteră, când, mai vârtos și-a primit vrăjmașul sub a sa stăpânire, și puterea de a ucide a trecut de la prigonitor la prigonit, încât cel ce era gonit de moarte a căpătat prilej de a-l junghia și, deși l-a cruțat, aceasta s-a făcut ocară celui ce s-a mântuit, ca unuia ce în zadar vrăjmașea pe cel ce l-a mântuit”. Iar Grigorie al Nyssei împreună cu Atanasie zic că, după privirea cu mintea [vederea duhovnicească], pogorârea Domnului arătat o propovăduiește proorocia: Din cer, Dumnezeu Părintele, nu sol, nici înger, ci pe Însuși Domnul, Care pe noi ne-a mântuit prin umbrirea care din înălțime o a trimis vieții celei de jos, adică prin Sfântul Duh Cel ce a umbrit în nor. Iar pe cei ce mai-nainte ne-au călcat pe noi, adică pe puterile cele gândite și potrivnice, i-a întors în rânduiala celor ce se ocărăsc”.

¹⁶ Pentru aceasta și Teodorit conglăsuat [în acord cu ceilalți] zice: „Adevărul l-a însoțit cu mila, dreptatea iubirii de oamenii arătând-o”. Și Atanasie zice: „Mila și adevărul lui Dumnezeu-Părintele este Fiul”. Aceleași le zic și Didim și Eusebie.

cei ce erau cu Saul, fiind viteji și puternici, [dar] și că erau sălbatici și vărsători de sânge, că astfel sunt puii de leu. Acest cuvânt se înțelege și [ca zis] de la fața Bisericii creștinilor, care zice că: „Părintele a trimis pe Fiul Său și m-a mântuit pe mine, cea pierdută, și a dat spre ocară pe cei ce mai-nainte mă călcau”. Iar *milă și adevăr* înființat și enipostasiat* este Fiul lui Dumnezeu, că El, milostivindu-Se spre noi, căci eram pieriți, S-a făcut adevăr; și El a zis: *Eu sunt Adevărul* (In. 14: 6), dar și după ceea ce se însemnează prin dreptate El S-a făcut nouă Înțelepciunea de la Dumnezeu, și Dreptatea și Sfințenia și Izbăvirea, precum zice Pavel (I Cor. 10: 30). Deci prin *pui de lei* și *lei* trebuie să înțelegem pe draci, după primirea* aceasta.

adormit-am tulburat.

„Când a intrat, zice, Saul și cei împreună cu dânsul în peșteră¹⁷, atunci eu am adormit somn, fiind puțin tulburat pentru primejdia ce m-a înconjurat.”

5. Fiii oamenilor, dinții lor, arme și săgeți, și limba lor, sabie ascuțită.

„O, fii ai oamenilor, zice, ascultați: «Dinții vrăjmașilor celor ce mă vrăjmășesc ca niște fiare sălbatică sunt arme și săgeți, și limba lor este sabie prea tăioasă».” Cu numele dinților însă și al limbii arată David cuvintele vrăjmașilor lui, care cu clevetirile și prihămirile și vicleniile rănesc și omoară pe aceia asupra cărora se zic. Iar *arme* acum zice nu pe cele păzitoare ale vrăjmașilor, precum este pavăza și zăua și altele, ci pe cele ce omoară pe cei ce le întâmpină, precum este sabia și sulița și cele asemenea¹⁸.

* οὐσιώδης καὶ ἐνυπόστατος = ființial și enipostasiat, adică fiind subiect independent al ființei, existând ca persoană cu ființă și voință proprie, nefiind determinat nici de ființă, nici de nimic altceva. Oamenii sunt ipostasuri care-și asumă ființa așa cum e, cu determinările ei implicite, neputând fi independente de ea sau de altceva în mod absolut.

* ἐκδοχήα. Termenul înseamnă fie „ceva ce este primit”, „succesiune”, fie „o anume înțelegere sau interpretare a Scripturii”. În contextul de față am putea spune că merg amândouă: succesiunea logică a evenimentelor (a iconomiei mântuirii) ne face să înțelegem că Hristos ne-a izbăvit de draci.

¹⁷ Însemnează că Sfânta Scriptură nu zice că oamenii lui Saul au intrat în peșteră; iar în loc de *tulburat*, Teodoțion a zis [adăugând] „cu pierzătorii”, iar Simmah, „cu arzătorii”, iar Achilla, „cu cei porniți”, adică, după Teodorit, „cu cugete pierzătoare, că strașnic mă mușcau încât mai că îmi ardea mintea; potrivit dar mă tulburam, silit fiind a dormi între unii ca aceștia”.

¹⁸ Zice însă Sfântul Grigorie al Nyssei: „Nu știe alcătuirea firii noastre [nu-i sunt proprii, organice] săgețile acestea simțite care sunt în gurile omenești în loc de dinți; dar când cineva se va asemăna către patima aceasta și se va preface după răutatea ceea ce

7. Înaltă-Te peste ceruri, Dumnezeule, și peste tot pământul slava Ta.

„Înalt, zice, și peste ceruri fă-Te cunoscut, Doamne, încă și la cei ce nu Te cunosc de Dumnezeu (după Teodorit), și peste tot pământul să alerge mărirea Ta prin minunile cele ce le faci.” Unii însă, precum Atanasie, înțeleg cuvântul acesta după Hristos, Care, după ce a săvârșit taina înomenirii, S-a suit iarăși în ceruri, de unde S-a și pogorât, și slava a alergat peste tot pământul prin evangheliceasca propovăduire¹⁹.

8. Cursă au gătit picioarelor mele, și au împilat sufletul meu.

9. Săpat-au înaintea feței mele groapă, și au căzut într-însa.

„Cursă, zice, și mreje au alcătuit vrăjmașii mei, adică vrăjmășiri de toate felurile, și prihăniri viclene au meșteșugit, și cu acestea au smerit și au împilat sufletul meu, și groapă au săpat înaintea mea, adică primejdie nescăpată au gătit împotriva mea; însă ei au văzut într-însa că eu, fiind acoperit cu dumnezeiescul ajutor, am rămas nevătămat, iar ei s-au primejduit, căzând în mâinile mele.”²⁰

Diapsalma.

stăpânește, pierzându-și frumusețea cea după fire, se face fiară. Pentru aceasta, de lei pomenind [cu lei asemănându-i] pe fiii oamenilor, dinții și gura lor zice că sunt uneltele războiului. Că astfel sunt graiurile clevetitorilor, și ale celor ce se îndeletnicesc cu pâre și grăiri de rău”. Zice însă Nichita: „Lucru de mirare este că fiii oamenilor celor blânzi, a celor ce după chipul lui Dumnezeu s-au făcut, răutatea fiarelor o întrebuițează, încât dinții, adică cuvintele lor, și lucrările lor le țin ca pe niște arme și săgeți omorâtoare. Acestea însă se zic și dinspre fața Mântuitorului Hristos”.

¹⁹ Altul însă zice (poate Chiril): „Auzind însă *înaltă-Te*, să nu gândești că David se roagă lui Dumnezeu a I Se face adăugire de înălțare, că Dumnezeu nu are trebuință de slavă, căci este întru cele mai înalte bune-vestiri [εὐκλείαισ = slave; adică (re)cunoscut ca fiind înalt și slăvit de toți], ci însemnează mai vârtos chipul slavosloviei, fiindcă pe El Îl înalță Sfinții Îngeri. Iar David voiește ca după asemănarea celor din ceruri și de peste tot pământul să se înalțe slava lui Dumnezeu: «Că precum înalt, zice, Te cunosc îngerii cei din cer, așa fie ca și peste tot pământul să se înalțe numele Tău cel bine-vestit, și toți să creadă întru el»”. Zice însă și Teodorit: „Aceasta și fericitul Avacum o a zis: *Acoperit-au cerurile bunătatea Ta, și de lauda Ta plin este tot pământul* (Avacum 3: 3)”.

²⁰ Didim însă zice: „*Au împilat sufletul meu...* a fost închipuire a femeii celei gârbove ce era stăpânită de duhul neputinței, și care nu se putea ridica nicicum în sus, pe care o a dezlegat Hristos de sataniceștile lanțuri, fiică a lui Avraam fiind ea. Poate însă și cel ce cugetă cele de jos prea împilat își are sufletul, neputând a privi la cele de sus, până când [atâta vreme cât] se află astfel”.

10. Gata este inima mea, Dumnezeuule, gata este inima mea,

„Gata sunt, zice, de acum înainte, Doamne, gata sunt a primi ispitele ce mi-or veni asupra, de vreme ce pe Tine Te am ajutor puternic de a mă izbăvi de ele.” Ori zice că: „Sunt gata spre a face voile Tale, ori spre a Te slavoslovi și a-Ți mulțumi totdeauna (după Teodorit), pentru că m-ai izbăvit de primejdie”.

cânta-voi și voi lăuda întru slava mea.

Pentru cântare și pentru laudă, de multe ori am spus că *cânta-voi* însemnează „voi lăuda pe Dumnezeu cu singură limba”. *Slavă* însă a sa numește David priceperea și cunoștința sa, pentru care se slăvea de către oameni, ori și proorocescul dar, deci zice că: „Prin cunoștința și priceperea minții am să Te laud, Doamne, și nu numai prin cuvinte goale [simple]...”. Precum a zis și în altă parte: *Cântați cu pricepere* (Ps. 46: 7)²¹.

11. Deșteaptă-te slava mea, deșteaptă-te psaltire și alăută, deștepta-mă-voi dimineața.

Slavă iarăși numește David duhovnicescul dar, după Teodorit și Atanasie, iar *psaltire*, sufletul, iar *alăută*, trupul, pentru pricinile ce le-am spus la Psalmii 32, 42 și 48. Deci ridică David pe sineși cu totul spre lauda și slavoslovia lui Dumnezeu, ca și cu duhul și cu sufletul și cu trupul să laude pe Făcătorul de bine. Adaugă însă că se va scula să slavoslovească pe Dumnezeu *de dimineață*, care însemnează curând și fără întârziere de vreme²².

²¹ Zice însuși Sfântul Grigorie al Nyssei: „Cât de fericit de atâta mare și bună numire este cel a cărui inimă s-a gătit spre buna laudă a dumnezeieștii slave, încăpând în sine pe Cel neîncăput”. Iar către minte [πρός δὲ νοῦν], după Atanasie, se roagă David să primească pe Duhul Cel Sfânt, pe Care L-a făgăduit venind de sus Fiul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut să-L trimită, zicând că inima gata s-a făcut spre a-L primi. [Se roagă – chiar dacă inimai-i gătită – să primească Duhul și cu mintea, cu toată ființa, că mintea să coboare în inimă, să se unească cu ea, astfel încât să poată zică: *cânta-voi și voi lăuda întru slava mea*. Dorința Proorocului e arătată mai cu de-amănuntul în versetul următor.

²² Atanasie însă zice că: „*Deștepta-mă-voi dimineața* este în loc de «întru simțirea gânditei lumini făcându-mă, și prin venirea Sfântului Duh luminându-mă, mă voi deștepta spre a Te prooroci și a Te lăuda în psalmi»”. Iar Teodorit zice că a zis David: „Nu numai acum voi aduce Ție această cântare de laudă, ci și după ce va răsări lumina cea adevărată și va risipi noaptea cea îndelungată a neștiinței, și se va arăta dimineața zilei celei așteptate, nu numai prin venirea Sa în trup, ci și prin a doua naștere și prin a doua plămuire cea prin apa scaldătoare, voi fi învățător al cetei tuturor neamurilor și al popoarelor, [și] ca pe niște strune oarecare gurile aceloră întrebuințându-le, Îți voi cânta această mulțumitoare cântare de laudă”.

12. Mărturisi-mă-voi* Ție întru popoare, Doamne, cânta-voi Ție întru neamuri.

„*Mărturisi-mă-voi*, adică Îți voi mulțumi, Doamne, înaintea popoarelor iudaicești, și voi cânta Ție înaintea neamurilor (după Didim).” Fiindcă cu psalmii săi David mulțumește și cântă lui Dumnezeu și între iudei, și între cei din neamuri care se află în Biserica lui Hristos, după Atanasie.

13. Că s-a mărit până la ceruri mila Ta, și până la nori, adevărul Tău.

Cam aceleași le-a zis David și în Psalmul 33, și vezi acolo tâlcuirea. Și zice că atât de multă este mila și adevărul lui Dumnezeu, încât ajunge până la nori și până la cer²³.

14. Înalță-te peste ceruri, Dumnezeule, și peste tot pământul slava Ta.

Iarși David, de bucuria sa, aici a doua oară repetă cele ce mai sus le-a zis, a căror tâlcuire vezi-o acolo²⁴.

* ἑξομολογήσομαι, sau *lăuda-Te-voi*...

²³ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Mare și înaltă este mila lui Dumnezeu-Tatăl, și străbătând oarecum până la înseși cerurile; înalt însă și oarecum în nori este Adevărul Tău – Hristos, adică văzut la cei de pretutindeni, Care nu a rămas necunoscut la cei de pe tot pământul, ci întru slava Dumnezeirii a fi se crede [este crezut a fi] de către cei ce obișnuiesc a cugeta drept, și că Dumnezeu șade împreună cu Însuși Părintele Său; este împreună însă și cu noi prin Sfântul Duh, că nu ne-a lăsat pe noi orfani (sărmani) [cf. In. 14: 18], ci este cu noi întru toate zilele, până la sfârșitul veacului”. Iar Atanasie zice: „*Adevăr* zice cele ale norilor, adică: «Ale proorocilor, prin lucrări am arătat glasurile Tale»”. [Norii par a fi aici asemănați cu proorocii, al căror adevăr dumnezeiesc pe care-l propovăduiesc este glăsuț de David. Vezi însă și tâlcuirea care urmează.]

²⁴ Iar Teodorit zice că: „Prin norii cei duhovnicești, prin prooroci, zic, și prin apostoli, adevărul arătându-se, preaînalt S-a cunoscut Domnul tuturor, [ca] Făcător al cerului și al pământului, în tot pământul și marea primind laudă de la oameni”.

PSALMUL 57

Întru sfârșit, să nu strici, lui David, întru inscripția stâlpului.

Fiindcă psalmul acesta are aceeași pricină ca și cel mai-nainte zis, după Atanasie, pentru aceasta l-a și scris dumnezeiescul David după acela. Drept aceea, și după împreună-urmare, a luat și acesta suprascriere asemenea aceluia, a cărui tâlcuire vezi-o acolo²⁵.

1. De grăiți adică după adevăr dreptatea, cele drepte judecați, fiii oamenilor.

Chiar* și mai cu dinadinsul, cuvântul acesta se zice către Saul și către cei ce erau cu dânsul; iar după urmare*, se zice și către toți cei ce urmează viclesugul lui Saul. Zice dar David: „Dacă voi, vrăjmașii mei, cei ce sunteți cu Saul, grăiți cu adevărat dreptatea, și cugetați drept întru sine-vă că cu drept cuvânt mă prigoniiți ca pe un vrăjmaș al vostru, înșivă fiți judecători ai lucrului și judecați judecați drepte, adică faceți hotărâri drepte și adevărate la aceasta, și ziceți: «În ce locuri m-ați cunoscut rău și pentru ce mă goniți?»²⁶”.

²⁵ Iar Grigorie al Nyssei zice: „Iarăși însă *să nu strici* stă înainte: căci supus oarecum făcându-l (David pe Saul), nu a voit a-l omorî, și nici nu a ridicat mâna, ci celui ce s-a repezit să-l omoare îi zice *să nu strici*, [și] oarecare glas ca de la Dumnezeu este [acesta], oprind stricăciunea cea asupra omului. Pentru aceasta săpătorii în piatră cei mai însemnați, făcând scrierile în pietre întru adânc [adică gravând], pun cu săpătura literele stihurilor, de multe ori adăugând grafia cu literele; tot așa, prin deasa repetare, Duhul Sfânt mai tare și mai arătată alcătuieste a se face această mare zicere pe stâlpul pomnirii noastre, ca, mai puternică și mai neștearsă fiind întipărită întru noi scrierea aceasta, să se citească în vremea patimilor: privind ca la stâlpul răbdării, să nu ne înduplecăm, nici să ne slăbănogim”.

* κυρίως = aici: în sens strict literal.

* Tot pe această linie, dar cumva printr-o interpretare mai adâncă, o alegorie.

²⁶ Iar Teodorit arată și pricina pentru care zice David acestea: „Fiindcă Saul adică s-a jurat a nu mai prigoni pe David, dar apoi a călcat jurămintele, și-l vrăjmășea”. Iar Grigorie al Nyssei, parafrazând [παραφράζων] cuvintele acestea, zice: „O, oamenilor, ce ziceți și faceți? Oare dreptate este ceea ce se zice de voi? Oare cu dreptate hotărâți judecata? Dar însă văd că în pământ sunt inimile voastre, și toată mișcarea cea din inimă lucru este și nu gândire [νόημα]: că îndată ce se închipuie răul în gând, se împleticește răul prin mâini cu gândurile”. Iar Atanasie zice: „Fiindcă iudeii se adună asupra

2. Pentru că în inimă fărădelege lucrați pe pământ; nedreptate mâinile voastre împletesc.

Aici a lăsat* David și nu a zis precum se înțelege cuvântul acesta pe dinafară, adică: „...dar nu puteți a judeca judecați drepte”, că urmarea cuvântului așa cerea să se zică: „Și pentru ce nu puteți judeca judecați drepte? Pentru că cugetați în inima voastră fărădelege. Și inimile voastre lucrează nedreptate”. Împletesc însă a zis din tragerea și asemănarea celor ce împletesc mreje pentru ca să arate cu zicerea aceasta apucăturile cele de multe feluri ale vrăjmașilor săi. Iar *pe pământ* a adăugat pentru ca să arate că ei pe pământul acesta fac mult împletite apucăturile acestea; dar nu vor putea face acestea și în iad²⁷.

3. Înstrăinatu-s-au păcătoșii din mitras, rătăcit-au din pântece,

Prin cuvintele acestea, închipuie și face de priveliște David pe păcătoșii cei nepocăiți, și prin scurtă cuvântare învață care sunt aceștia și ce sfârșit și răsturnare vor lua: „Fiindcă, zice, păcătoșii cei astfel neîndreptați, încă în pântecele maicii lor fiind, s-au despărțit de Dumnezeu luând pre-cunoștința Lui”, precum a zis Teodorit. Pentru aceea s-au socotit și în viitor despărțiți, pentru nepomenirea lor²⁸.

Mântuitorului cercetând legea, potrivit proorocescului Duh proorocește lor: de se îngrijesc cumva de dreptate, să judece cu dreptul, dar ei nu au judecat drept, vrând a omorî pe Cel nevinovat și drept”.

* A trecut cu vederea, a ignorat.

²⁷ Zice însă Grigorie al Nyssei: „Însemnează dar că judecata cea într-ascuns a păcatului faptă o a numit [adică lucrare a fărădelegii], ca să arate astfel cuvântul că izvor și început a tot păcatul este mintea cea stăpânitoare a celui rău, iar fapta este închipuire [σύμβολον = aici: mijloc] a mâinilor; iar cugetarea, ceea ce se povățuiește din stăpânitoarea minte mai-nainte, o a numit pe ceea ce este în inimă, și **al doilea**, lucrarea mâinilor, că începutul păcatului este din inimă, iar sfârșitul [este] în fapte, iar la cei ce se întorc către Dumnezeu, începutul este depărtarea de faptele cele rele, iar sfârșitul, curăția inimii este”. A zis însă Atanasie: „Deși cuvintele, zice, se par a fi bune, prefăcându-se ei că cercetează legea, inima lor este plină de amărăciune, iar faptele așijderea încă s-au umplut de nelegiuiri”.

²⁸ Grigorie al Nyssei însă prin *mitras* și *pântece* a înțeles bunătatea lui Dumnezeu care ne-a plăsmuit pe noi și ne-a născut, zicând: „Pântecele care ne-a plăsmuit și mitra care ne-a scos la lumină prin naștere, bunătate a lui Dumnezeu este, de care s-au înstrăinat cei răi, la acestea privind cel ce se jeluiește (adică David): se tânguiește pentru pieirea celor ce s-au depărtat, căci chiar plângere este glasul prin care plânge pe cei păcătoși: cum s-au înstrăinat din mitră, cum s-au rătăcit de pântece, minciuna mai mult decât adevărul cinstind-o”. Alții însă, prin dumnezeiasca scaldătoare, înțeleg mitra aceluia care după Dumnezeu se nasc; pentru aceasta, câți după necinstirea de Dumnezeu bolind, precum Simon [e vorba poate de Simon Magul], împreună cu darul în răutate s-au poticnit, pe

grăit-au minciuni.

Aceasta ce zice acum aici nu o au făcut neîndreptații păcătoși cei de mai sus în pânțele maicii lor fiind, adică să grăiască minciuni, fiindcă după fire aceasta este cu neputință, ci după ce au venit în vârstă.

4. Mânia lor este după asemănarea șarpelui,

Zic istoricii că șarpele, mâniindu-se asupra vreunui om, nu-și lasă cândva mânia până ce nu va putea să facă rău acelui om, sau însuși să pară precum scrie Grigorie al Nyssei: „Cu mânia cea de acest fel a șarpelui este asemănată, zice, și cu mânia vrăjmașilor celor de mai sus, pentru că neîncetat vrăjmășesc asupra mea”²⁹.

ca a unei aspidе surde care-și astupă urechile sale.

Mută aici David asemănarea mâniei în aspidă, și zice că mânia vrăjmașilor săi cei de mai sus se aseamănă cu mânia aspidеi care nu este surdă după fire, ci cu vicleșug se face surdă. Pentru aceasta a adăugat că ea însăși e cea care-și astupă urechile; și după aceea spune și când se face ea surdă.

aceștia îi plânge psalmo-cântarea [lit. psalmodia], că s-au înstrăinat de la Dumnezeu când trebuia a se numi ei iubiți ai lui Dumnezeu. Iar altul zice (poate Grigorie al Nyssei) că aceasta – *înstrăinatu-s-au păcătoșii din mitras, rătăcit-au din pânțele* – asemenea este cu stârpitura ce se face; nedeplin [ἀτέλεισ = fără scop și fără urmare] zice în cuvântul firii și stârpituri făcându-se prin răutate, au alunecat și au căzut din mitra ceea ce se socotește de către noi, adică din bunătatea lui Dumnezeu [e vorba poate de cei născuți dintr-o unire a unor oameni pătimiși și nebotezați, care, prin urmare, arată ca niște stârpituri]. Iar Teodorit zice. „Iar *din mitras și din pânțele* le-a adăugat [vrând să zică] că Dumnezeu mai-nainte de plăsmuirea lor a cunoscut lucrurile lor, că așa a zis către Ieremia: *Mai-nainte de a te plăsmui pe tine în pânțele te știu, și mai-nainte de a ieși din mitras te-am sfințit* (Ier. 1: 5), și către Faraon: *Spre însăși aceasta te-am ridicat, ca să arăt puterea Mea întru Tine* (citată neidentificat ca atare, la Ieș 14: 4 pare a fi ceva similar), însă nu pre-cunoștința lui Dumnezeu a făcut rău pe Faraon, nici pe Ieremia l-a sfințit, ci Dumnezeu (doar) a pre-cunoscut ceea ce avea să fie”.

²⁹ Iar Grigorie al Nyssei zice: „Nu a zis simplu *șarpelui*, ca să nu aibă înțelegerea către fiara aceasta [mânia omului doar se aseamănă cumva cu cea șarpelui, dar nu este chiar ca ea], ci adăugarea articolului [prepoziției] pe începătorul răutății prin ghicituri îl arată, că, de vreme ce șarpele cel de demult care a amăgit pe Eva se prefăcea a întrebuinta cuvânt dulce și prietenesc, (...) în inimă lucra nelegiuire, și nedreptate împletea cu lucrările, și așa a introdus moartea. Potrivit se zice și că Saul asemenea își avea sufletul, adică ca pe un fiu al mâniei, al șarpelui cel mai-nainte zis, din pricina fățarniciei și a cuvântului prefăcut; că fiu numind pe David, și jurându-se a nu-l mai prigoni, cu moartea îl pândea”. Așa și iudeii - *Rabi și Învățătorule* zicând Domnului, *...și știm că de la Dumnezeu ai venit*, și cele ca acestea - se sfătuiau a-L da răstignirii, după Atanasie.

5. Care nu va auzi glasul descântătorilor, se otrăvește otrăvindu-se³⁰ de la cel înțelept*.

Descântători numește aici David pe vânătorii de fiare, care cu niște descântece și cuvinte diavolești și farmece îmblânzesc mânia și sălbăticia șerpilor, și astfel îmblânzindu-i, îi prind, și-i întrebuițează în doctorii. Aspida dar însă, și mai ales ceea ce se numește omorătoare, după Didim, cunoscând mai-nainte din oarecare semne că vânătorii caută să o îmblânzească, își închide urechile ca să nu audă descântecul care, trăgând-o pe ea, îi îmblânzește mânia și, prin chipul acest zis, scapă de vânători. Iar alcătuirea cea netedă a zicerii acesteia este aceasta: mânia lor este după asemănarea șarpelui și a aspidei care nu va auzi glasul descântătorilor și a fermecătorului când se farmecă de cel înțelept. *Înțelept* zice aici pe meșterul și descântătorul de fiară și vânătorul. Potrivit însă și asemănat a adus aici David spre pildă șarpele și aspida, din pricină că Saul păzea [nutrea] mânie asupra lui David ca șarpele, de multe ori descântându-se oarecum de către David cu cuvinte blânde și dulci, [zicând] că Saul este stăpân și împărat al său, iar David rob al lui, și câine mort, și purice; el însă la acestea rămânea surd de bunăvoie ca aspida³¹.

6. Dumnezeu va zdrobi dinții lor în gura lor;

Dinți numește aici David puterile cele făcătoare de rău ale lui Saul și ale altor vrăjmași ai săi. Și fiindcă a zis *dinți*, după urmare a zis și *gură*, care se înțelege că este cuprinzătoare de toată răutatea vrăjmașilor săi.

³⁰ Întru altele însă se scrie „de otrava [prin] care se otrăvește”, adică aspida nu va asculta glasul descântătorilor vânători, care glas este ca o otravă care otrăvește, adică se alcătuieste de înțeleptul vânător, după prooroceasca zicere: *Înțelepți sunt spre a face rău, iar bine a face nu au cunoscut* (Ier. 4: 22).

* Am redat varianta Mitropolitului Veniamin care e mai fidelă slovei grecești. Varianta Bibliei 1914 e una interpretativă: *Care nu va auzi glasul vânătorilor, vânându-se, se vânează de la cel înțelept*.

³¹ Pentru aceasta a zis Grigorie Teologul: „Astupându-și urechile de la a asculta învățătura și sfătuirea Domnului, ca aspida de la descântece, și auzirile închizându-și, ca să nu se audă, glasul descântătorilor înfuriindu-se, nici a se vindeca cu leacurile înțelepciunii prin care se lecuiește boala sufletului (poate [zice de] păcătoșii cei nepocăiți). Aduag însă oarecari [cuvinte] și despre chipul prin care aspida își astupă urechile: «Ea, zic ei [descântătorii], când aude descântecul vânătorilor, își întoarce coada, și cu dânsa își astupă urechile, și așa leapădă farmecul descântecului». Iar cei ce știu cele ale firii zic că ea, arzând de mânie, își ține răsufierea înăuntru în gâtlejul său și nu mai răsufală până ce se umflă cu totul ca o foale de aer, și așa face zadarnice și nelucrătoare toate amăgirile și meșteșugirile cele aflate [născocite] de oameni spre a îmblânzi firile fiarelor”.

măselele leilor le-a sfărâmat Domnul.

Fiindcă David, în psalmul cel de mai sus, *pui de lei* a numit pe vrăjmașii săi - că *a izbăvit sufletul meu*, zice, *din mijlocul puilor de lei* - pentru aceasta în psalmul acesta zice și pentru dinții lor. Stihul acesta este îndoit și asemănător cu cel de mai sus, precum am zis și despre alte locuri. Că obișnuiește David a repeta aceleași cuvinte: pentru că și *măsele*, de voiești, *dinții* poți să le înțelegi, adică pe cei dinainte care taie mâncarea; iar *măsele*, pe dinții cei mai dinăuntru. Prin măsele și prin dinții aceștia se înțeleg vătămările cele mici și cele mari cu care vrăjmașii lui David vătămau pe cei ce cădeau în mâinile lor. Vezi însă, iubitele, că dumnezeiescul David uneori zice în vreme viitoare: *Dumnezeu nu va zăbovi* (Ps. 39: 24), iar alteori la vreme trecută: *A sfărâmat Domnul* (Ps. 57: 6), căci astfel de însușiri aveau proorocii în a grăi cuvintele lor, uneori în vreme viitoare, iar alteori în vreme trecută³².

7. De nimic se vor face, ca apa ce trece;

„Vrăjmașii mei aceștia, zice, de nimic se vor face și se vor pierde, nu ca apa râului ce curge prin matca lui, nici ca apa cișmelei ce trece prin oarecare loc, ci ca o apă ce curge afară și se revarsă încioace și-ncolo, și se-mprăstie și pierde.”

tinde-va arcul său până unde vor slăbi.

8. Ca ceara ce se topește se vor pierde,

„Dumnezeu, zice, va tinde arcul Său, adică puterea Sa cea pedepsitoare, și va pedepsi pe cei răi până ce vor slăbi cu totul, și precum se topește ceara când se apropie de foc, așa și aceștia cu lesnire se vor pierde, după măsura ucigătoare și neomeneștii lor socotințe.”

căzut-a foc peste dânșii și n-au văzut soarele.

De vreme ce David a zis mai sus *ca ceara*, pentru aceasta, acum, după urmare a adăugat zicând și de *foc*; iar *foc* numește mânia și urgia lui Dumnezeu pe care El o sloboade asupra păcătoșilor: „A căzut, zice, peste cei păcătoși mânia lui Dumnezeu, și ei îndată s-au pierdut, neajungând nici măcar până a doua zi”, și

³² Alții însă zic ca și Atanasie că nu numai dinții și măselele lui Saul, ci și pe ale iudeilor le-a sfărâmat Domnul, că au clevetit învierea lui Hristos.

aceasta însemnează zicerea *n-au văzut soarele*, căci cei ce mor, nu mai pot vedea lumina soarelui, precum tâlcuiește Teodorit³³.

9. Mai-nainte până ce vor cunoaște spinii* voștri ramul*;

Aici întoarce David cuvântul către Saul și către cei dimprejurul lui, și zice că: „Va cădea focul mâniei lui Dumnezeu asupra ta, Saule, și asupra celor ce sunt împrejurul tău, mai-nainte de a se cunoaște, adică de a crește păcatele noastre (după Atanasie)”. Pentru ca să facem însă mai înțeleaptă [limpede] ceea ce se zice, trebuie să înțelegem că dumnezeiasca Scriptură numește păcatul *spini*, iar *ramul* este un sad prea mare și vânjos și plin de spini. Deci David zice că: „Focul mâniei lui Dumnezeu va cădea peste tine mai-nainte decât spinii tăi, adică păcatele tale, *până ce vor cunoaște ramul*, adică mai-nainte de a veni în deprindere, și de a se mări și a se vânjosa [întări] ca ramul, care va să zică mai-nainte de a se face rele mari și covârșitoare”. Și cu adevărat așa s-au făcut, deoarece Saul puțină vreme a trăit întru răutate, și a murit ucigându-se însuși pe sine în războiul celor de alt neam.

ca pe niște vii, că întru urgie va înghiți pe dânșii.

„Focul urgiei lui Dumnezeu, zice, va înghiți pe Saul și pe cei dimprejurul lui, și-i va face [înghiți] ca pe niște vii.” Căci Saul, după ce a aflat de la ceea ce grăia din pânțele [pitonisa] cum că are să piară, nu mai via chiar*, ci era ca și cum ar via. Și-i va face pe ei *ca întru urgie*, pentru grabnica și neiertata lor pierdere, și-i va înghiți pe ei din pricina înlesnirii prin care se va face pieirea lor³⁴.

³³ Iar Atanasie: „Aruncați fiind, zice, în focul cel veșnic, nu au privit pe Soarele dreptății”. Și asemenea aceasta: *Să se ridice din mijloc necinstitorii de Dumnezeu ca să nu vadă slava Dommului* (Ode 5: 10).

* *κάνθαξ* = spini; aici în sens de tufiș, planta cu totul: scaieți, ciulini.

* *ράμνος* = rodul plantei cu același nume, spinul, înțepătura. Totuși, definiția lexicoanelor o contrazice pe cea a lui Zigabenu (dar și a lui Simmah, redată mai jos) la acest verset, care zice invers. Oricum ar fi, e de luat aminte mai cu seamă la sensul metaforei.

* Era ca și mort.

³⁴ Iar Simmah așa a tâlcuit: „«Mai-nainte de a crește spinii voștri ca să se facă ram, încă vii fiind, ca pe un spin cu totul uscat flacăra îi va lua». Ceea ce zice, aceasta este: Tot păcatul, dumnezeiasca Scriptură *spin* îl numește, din pricina lucrării lui cea bătătoare și vrăjmășitoare. Iar *ramul* este un spin mare și albicios, semănând la mărime cu un copac. După fire este și puțin uscat, și puțin de foc atingându-se, îndată se topește, dar coaja lui cea de dimprejur nici nu se încălzește, ci, cum s-a zis, fiind albicios, cel ce-l vede nici nu i se pare că ramul este viu [verde], ci că este uscat. Îngrozește dar proorocia și pe Saul, și pe împreună-lucrătorii lui cu o grabnică pedeapsă: «Că mai-nainte, zice, de a crește

10. Veseli-se-va dreptul, când va vedea izbândă;

Drept numește aici David pe cel ce cu nedreptate se vrăjmășește: „Deci acesta, zice, se va veseli nu pentru căderea celui viclean și păcătos, ci pentru dreptatea lui Dumnezeu”. Adică că Dumnezeu nu trece cu vederea pe cei ce se nedreptățesc, ci izbândește și-i ajută pe ei ca să nu se vatăme cei mici de suflet și neputincioși, cârtind împotriva dumnezeieștii Pronii și deznădăjduindu-se.

măinile sale va spăla în sângele păcătosului.

„Omul cel drept, zice, își va spăla mâinile în sângele păcătosului.” Însă aceasta se înțelege nu că dreptul își împlântă [vără] mâinile în sângele păcătosului, ci că se arată pe sine nevinovat de sângele aceluia. Am spus însă la Psalmul 25 și în ce chip se spală cineva de are vreo învinovățire, când am tâlcuit zicerea *spăla-voi întru cele nevinovate mâinile mele*. Unii însă zic, precum și Hrisostom, că atunci când se va vărsa sângele păcătosului, dreptul își va curăța mâinile sale, adică faptele sale, cum s-ar zice, mai evlavioși și mai luători-aminte pentru frică făcându-se. Se va bucura dar dreptul nu că păcătosul se pedepsește, ci că însuși mai întreg-înțelept [cumpătat] se face, și se siguripește* din pricina pedepsirii păcătosului; *măinile sale va spăla*, adică își va curăța faptele de toată întinăciunea când vede că păcătosul se osândește și se pedepsește³⁵.

răutatea voastră încât să se socotească de [ajungă] ramn, adică de cel [un] spin prea mare, încă învărtindu-vă voi înrăutățiți și părându-vă că sunteți vii și vă mișcați întru ele [răutățile], ca un foc urgia cea de la Dumnezeu trimisă vă va lua, și pierduți vă va face». Că aceasta este zicerea *va înghiți*: «Că precum lucrul ce se înghite se face apoi nevăzut, așa și voi, zice, vă veți da uitării» (La Nichita)”. Aceleași și la Teodorit, afară de oarecari schimbări. Iar Hrisostom zice că: „*Spini* pe necinstitorii de Dumnezeu îi numește, iar *ramn*, crucea, că sad spinos este ramnul, [tot astfel] și *Crucea*, spini avea, fiindcă păcatele noastre le purta: mai-nainte dar de a cunoaște puterea Crucii, ca pe niște vii îi îngrozește pe dânșii (dar cei ce nu au adevărata viață nici nu sunt vii), că-i va îngrozi nu *întru urgie*, ci *ca întru urgie* (că nemânios este Dumnezeu), iar de vor cunoaște *Crucea*, nu vor mai suferi urgia (La Nichita)”.

* ἀσφαλίζει = se pune la adăpost, se apără, se asigură împotriva unei primejdii.

³⁵ Drept aceea și Teodorit, însăși aceasta adevărind-o, zice că nu „în sânge” [ἐν], ci „despre [ἐπι = de] sânge se spală”, ca unul ce nici o împărtășire nu avea cu acela. Așa și Pilat, după obicei mâinile spălându-și, însemna, precum i se părea, că nu se împărtășește de uciderea lui Hristos, ci că este nevinovat și nepricinuit [de rău] și cu totul curat”. Iar altul zice: „Curăția mâinilor sale, cu cercetarea către mănjierea păcatelor, dreptul mai mult își va vedea curăția, că aceasta este zicerea – *măinile sale va spăla în sângele păcătosului* –, că precum culoarea albă cu alăturarea cea către cea neagră mai arătată se face, așa și

11. Și va zice omul: dacă este adică roadă dreptului, este dar Dumnezeu judecându-i pe dânșii pe pământ.

„Tot omul înțelept, zice, și îmbunătățit, văzând că prin ajutorul lui Dumnezeu omul cel ce se nedreptățește a biruit pe cel ce-l nedreptățește, va zice cugetând întru sineși: «De este rod omului celui drept (precum cu adevărat și este ajutorul lui Dumnezeu și bătaia lui Dumnezeu cea asupra celor ce-l nedreptățesc), și dacă dreptul nu în deșert lucrează fapta bună, apoi dar este Dumnezeu, Care și în viața aceasta îi judecă atât pe ceilalți oameni, cât și pe însuși acesta ce cugetă acestea», și așa prin silogismul acesta, mai fierbinte și mai osârdnic se face la fapta bună”³⁶.

curăția mâinilor celor drepti, prin asemănarea lucrului celui dimpotrivă, mai strălucită se face (La Nichita)”. Iar Atanasie zice că dreptii, văzând pe potrivnicii diavoli că au lipsit din mijloc în vremea dreptei judecăți, se vor veseli de dreapta judecată a lui Dumnezeu, fiindcă ei se vor afla nevinovați muncii”. Și Hrisostom: „Că se bucură atunci dreptul, deoarece a scăpat de gheenă; se bucură încă și de izbândirea cea de acum, căci pentru izbândirea cea de acum, adică pentru [scăparea de] pedeapsă, dreptul, ca pentru ceea ce aduce folos păcătoșilor, după cuviință se veselește”.

³⁶ Iar altul zice: „Acest *dacă* [ἄρα] stă aici cu hotărâre [ca o afirmație], nu cu îndoire sau cu întrebare; ci dreptul are rod al dragostei lui Dumnezeu pe crucea și îngrijirea cea de la Dânsul, ca unul ce este încredințat mai desăvârșit, de ca și cum ar mărturisi acum că de la El se mântuiește, izbândind Dumnezeu, apoi [ἄρα, drept care de aici] este roadă dreptului. Iar acest *dacă* este în loc de «cu adevărat», zicându-se în loc de încredințare și hotărâre, nu după îndoire”. Iar *judecându-i*, alții tâlcuiesc că se zice pentru drepti, adică este dar Dumnezeu Care și aici îi judecă pe cei drepti, ajutându-i și izbândindu-le, iar pe cei răi care nedreptățesc pe cei drepti, pedepsindu-i și osândindu-i. La aceleași, și Teodorit zice că aceasta stă hotărâtor, că fiecare, văzând pe cel ce a viețuit cu păgânătate că se pedepsește în viața aceasta, va mărturisi și că este Dumnezeu, și că pe cele ce se fac le privește, și că poartă de grijă de toate cu înțelepciune, dreptilor potrivitele roade dându-le, iar potrivnicilor, cele dimpotrivă.

PSALMUL 58

**Întru sfârșit, să nu strici, lui David, întru inscripția stâlpului,
când a trimis Saul și a păzit casa lui ca să-l omoare pe el.**

Hiindcă Saul zavistua pe David, pentru aceasta adeseori îi vrăjmășea viața. Drept aceea, o dată, mâncând împreună cu David³⁷, a luat mazdracul [sulița] și a aruncat asupra lui, și fiindcă David s-a dat în lături, a lovit cu mazdracul în perete. Deci David, fugind, Saul a trimis ostași și păzea casa lui pentru a-l prinde. Iar Micol, femeia lui David și fiica lui Saul, a înștiințat pe bărbatul său de această vrăjmășire, și prin fereastră l-a pogorât pe el, făcându-l să fugă și să scape de primejdie, precum istorisește Cartea I a Împăraților la capitolul 19³⁸. Deci, după ce

³⁷ În cartea I a Împăraților se scrie într-alt fel: *Și a fost duh rău de la Dumnezeu asupra lui Saul, și el, dormind, era în casă, și suliță având în mâna sa, și David cânta în psaltire cu mâinile sale, iar Saul căuta să lovească cu sulița în David, iar David s-a depărtat de la fața lui Saul și [Saul] a lovit cu sulița în perete (I Împărați 19: 9).*

³⁸ Grigorie al Nyssei înțelege alegoric, la Hristos, istoria aceasta ce s-a întâmplat lui David, că a fost proorocie pentru iconomia Domnului, că prin David se pre-vestește Hristos, Cel din David, și pe Hristos cel Uns Îl însemnează. Iar *chitara* (adică alăuta cu care cânta David [de altfel și în rom. s-a redat prin *alăută*], însemnează organul omenesc al trupului Domnului [Trupul Său]), iar cântarea cea din alăută este cuvântul cel arătat nouă prin Cel întrupat, al Cărui lucru [de făcut] este de a pierde nebunirea [*παραφορά*] cea de la draci - când se vor depărta de la dânsul [de la Saul] duhurile din pricina cântării celui ce a potrivit pentru aceasta organul - [adică] să-L lovească pe El cu sulița. Dar sulița este un lemn înarmat cu fier, iar peretele [este cel ce] primește sulița în locul aceluia [lui David]. Prin perete însă înțelegem pământeasca iconomie prin care ne învățăm despre trupul (Domnului) pe care îl vedem pe lemnul Crucii, și [respectiv] fierul (cel de la sulița cu care a fost împuns). Iar Acel David, Unsul și Împăratul, este afară de patimă, că Dumnezeirea nu Se răstignește, nici nu Se împironează. Iar despre Micol, auzind că este născută din Saul, cu care s-a împărtășit David, să nu ni se pară deșănțat privind către urmare, că știm cum că Dumnezeu nu a făcut moartea, ci tată al morții s-a făcut împăratul răutății, cel ce s-a lipsit pe sine de viață: că pentru pizma Diavolului a intrat moartea și a împărățit de la Adam și până la lege [Legea cea Nouă], despre care Apostolul zice că nu va mai împărăți întru noi în trupul acesta muritor al nostru. Deci Cel ce a gustat moartea pentru toți Se face în casa celei născute de Saul cel înțeles de noi, al cărei nume este Micol, care însemnează împărăție - pentru că până atunci a împărățit păcatul asupra firii -, iar David, acolo aflându-se el, prin fereastră a ieșit, iar fereastra însemnează întoarcerea din nou către lumina Lui, a Celui ce S-a arătat pe Sine (a lui Hristos adică) celor ce ședea întru întuneric și în umbra morții; iar cele ale mormântului lui David se văd pe pat,

David a fugit și a scăpat, a alcătuit psalmul acesta. Iar zicerea *întru sfârșit, să nu prici* pe care o are suprascrierea psalmului trebuie a se tălmăci aici după alt chip, pentru că învață că se cuvine să nu obosim și să fim mici la suflet în ispite, ci să privim la sfârșitul lor, și așa să nu stricăm răbdarea. Iar aceasta - *lui David, întru descriția stâlpului* - însemnează că psalmul acesta s-a făcut de David spre neștearsă pomenire de cele ce atunci i s-au întâmplat.

1. Scoate-mă de la vrăjmașii mei, Dumnezeule, și de cei ce se scoală asupra mea izbăvește-mă.

2. Izbăvește-mă de cei ce lucrează fărădelegea, și de bărbații sânghiurilor mântuiește-mă.

Zicând *cei ce se scoală asupra mea*, David numește pe cei ce năvăleau ca să-l prindă, adică pe Saul, și pe cei ce erau cu dânsul, încă și pe dracii cei ce-î nelteau pe dâșii, după Atanasie, și pe însuși aceștia îi numește și *lucrători ai fărădelegii și bărbați ai sânghiurilor*, că fărădelege este a vrăjmăși cineva de moarte pe cei nevinovați și care nu le-au dat pricină. Bărbat al sânghiurilor este acela ce se bucură spre a omorî pe alții și a vărsa sângiuri.

3. Că iată, au vânat sufletul meu, pus-au asupra mea cei tari.

„Iată, zice, precum vezi, Doamne, vrăjmașii mei, cât după socoteala lor m-au prins înconjurând casa mea, măcar că eu, prin ajutorul Tău, am scăpat de dâșii; Iată, au năvălit împotriva mea cei tari.” Iar *tari*, adică puternici, numește pe Saul și

că cele ce căutau pe Domnul au văzut mormântul întru care s-a îngropat deșert, adică lipsit de Trupul ce se căuta, doar cele de îngropare fiind într-însul. Drept aceea, înțelegem că pe Învierea Domnului o însemnează cele din mormânt, adică cele de îngropare ce erau pe patul lui David, prin care se face adevărata noastră prefacere din moarte, că maiul [ficatul] caprelor pe care Micol l-a pus sub așternutul lui David și sub gătirile de îngropare, aceasta [era un obicei ce] se făcea la cei de atunci ca jertfă spre izbăvire din moarte, după obicei. Iar maiul însemna sângele Domnului, că peretele cel lovit (cu sulita lui Saul), pe care perete l-am înțeles în loc de trup, sânge neavând, ca să nu se ia de nelucrătoare cea mai de căpetenie din cele ce le înțelegem la [ca legându-se de] taina prin care ne-am mântuit, pentru aceasta, în cele gătite pentru îngropare s-a pus maiul în locul sângelui. Prin urmare, nici sângele nu lipsește de la jertfa ceea ce firește s-a făcut pentru izbăvirea de moarte a oamenilor prin Învierea cea din morți a Domnului, pe care o însemnează cele ce s-au zis gătiri spre îngropare (care acestea în limba elinească se zic κενotáφια). Și aceasta însemnează că neamurile cele vechi, atunci când murea vreunul din ai lor în pământ străin, neamurile lui îi făceau o îngropare deșartă [adică lipsită de trupul celui mort]”. Prin astfel de deșartă îngropare, acest Sfânt Părinte Grigorie alegorisește omorârea și îngroparea Domnului.

pe cei împreună cu dânsul, pentru bogăția și mulțimea și puterea lor, care se pricinuieste din bogăție și din multa mulțime³⁹.

4. Nici fărădelegea mea, nici păcatul meu, Doamne;

Aici, aceasta trebuie a se înțelege astfel: „Că nu sunt pricină, zice, ridicării lui Saul și a celor împreună cu dânsul asupra mea nici fărădelegea, nici păcatul meu; că eu nu le-am nelegiuit, nici nu le-am greșit ca să aibă [astfel] pricină a îndrăcirii lor cea asupra mea”. Iar de cauți, o cititorule, să știi ce deosebire este între fărădelege (ori nelegiuire^{*}) și păcat, să știi că nelegiuirea este greșală mare, iar păcatul este mic⁴⁰.

fără de nelegiuire am alergat și am îndreptat.

„Fără de nici o greșală, zice, am petrecut cu Saul și cu prietenii lui, și, pentru aceasta, am isprăvit vitejii mari.” Ori zice că: „Fără de nelegiuire am isprăvit câte am isprăvit”. Acest cuvânt însă, după Hrisostom și după Teodorit, mai mult lui Hristos se potrivește, Care, fără a face vreun păcat, cu nedreptate se vrăjmășea de iudei, că *nelegiuire*, zice Isaia, *Acesta nu a făcut, nici vicleșug nu este în gura Lui* (Is. 53: 9).

5. Scoală-Te întru întâmpinarea mea și vezi.

„Vino, Doamne, zice, spre a mă împuternici, că fug de vrăjmașii mei, și vezi relele ce pătimesc.” Acestea însă se zic de David către Dumnezeu după omeneasca cuviință, precum despre acestea de multe ori am spus; căci Dumnezeu este nemișcat și toate le vede, și nu are trebuință nici a Se mișca, nici a fi rugat ca să vadă.

³⁹ Zice însă Hrisostom: „Păcatul vânează sufletul, că prin dulceață prinde și amăgește spre moarte, iar vânătoria o gătesc dracii, care, atunci când primesc vânatul, atunci *tari*, adică mai puternici, se fac, și îndrăzneală câștigând, potrivit se pun asupra. Bine însă se zice aceasta și pentru fiii iudeilor: cei tari ai acestora, adică preoții și boierii, sufletul Domnului prin clevetire l-au vânat spre patimă (La Nichita)”.

* ἀνομία.

⁴⁰ Zice însă Grigorie Teologul: „Multe din cele ce se zic așa, de la obște [ἀπὸ κοινοῦ = după înțelesul comun, după un idiom local] se zic, și nu hotărâtor [afirmativ, pozitiv], că prin dulceață prinde și amăgește spre moarte; nici tăgăduitor [negație], precum zicerea aceasta – *nici fărădelegea mea, nici păcatul meu* – că nu ca și cum ar fi zice, ci ca și cum nu este, și iarăși aceasta: *Nu pentru dreptățile noastre pe care le-am făcut, că nu le-am făcut* [citat neidentificat] (La Nichita)”.

Și Tu, Doamne, Dumnezeul puterilor, Dumnezeul lui Israil, 6. Ia aminte a cerceta toate neamurile,

Puteri numește aici David cetele îngerilor, al căror Făcător este Dumnezeu. Ori *Dumnezeu al puterilor* se zice în loc de „Cel puternic”, ori „Dătătorul puterii”. Se roagă dar David cu aceste cuvinte [ca Dumnezeu] să cerceteze toate neamurile prin înomenirea Fiului Său, că pre-cunoștea taina aceasta prin proorocescul dar al Sfântului Duh⁴¹.

să nu Te milostivești spre toți cei ce lucrează fărădelegea.

„Să nu Te înduri, zice, o Doamne, ci pedepsește pe toți cei ce fac fărădelegea și nu se pocăiesc, și rămân neîndreptați, precum a fost Saul, și Anna, și Caiafa, și dracii, ca văzându-i ceilalți oameni că se pedepsesc să se înțeleptească și să se ferească de păcat, temându-se de pilda acelora”; că *înțeleptul*, zice, *văzând pe cel rău pedepsindu-se, mai tare se învață el* (Pilde 22: 3).

Diapsalma.

7. Întoarce-se-vor către seară, și vor flămânzi ca un câine, și vor înconjura cetatea.

Către seară însemnează „cu totul în sfârșit”. Proorocește dar David prin aceasta că va veni vremea cea mai de pe urmă când unii din iudei se vor întoarce la Ierusalim de la neamurile în care sunt împrăștiați și, neaflând într-însul cele spre hrană și cele spre trebuință vieții - deoarece au ca stăpâni pe cei de alt neam -, ei vor flămânzi mult, și nici nu le va fi îngăduit să rămână înlăuntru în Ierusalim, ci vor fi izgoniți afară ca o necurăție și spurcăciune, [drept care] vor locui

⁴¹ Prin înomenirea lui Hristos, a Fiului și Cuvântului lui Dumnezeu, s-au cercetat toate neamurile, că a cercetat de demult [încă din vechime] Dumnezeu pe cei de pe pământ, dar, cu toate acestea, cercetarea a fost pentru singur neamul israilitenesc, iar dumnezeiasca și cereasca propovăduire pe tot pământul cel de sub cer împrejur l-a umblat, că a zis oareunde despre Sfinții Apostoli: *În tot pământul a ieșit vestirea lor, și marginile lumii graiurile lor* (Ps. 18: 4; Rom. 10: 18). Iar Hrisostom zice: „Pe al Său Tată - Domnul puterilor și Dumnezeul lui Israil - primind a-L vedea, Hristos voiește ca biruința, adică prăzile și jafurile pe care de la neamurile ce crezuseră întru Dânsul le aducea, adică de la mântuirea neamurilor, aceste neamuri, prin dăruirea Sfântului Duh cerea să se cerceteze, iar iudeii să se întoarcă, că aceasta însemnează ceea ce se adaugă: *să nu Te milostivești spre toți cei ce lucrează fărădelegea*, că nu oarecari dintre dânșii fac fărădelege, ci toți, măcar deși socotesc ei că păzesc legea”.

împrejurul Ierusalimului, precum și până acum se urmează [obișnuiește], că evreii sunt izgoniți pentru a nu locui în cetatea Ierusalimului. Și aduce spre pilda evreilor *câinele*: **întâi** pentru foamea lor, deoarece câinele flămânzește mai mult decât toate vietățile (și pentru aceasta zice și un proverb: foame câinească), și **al doilea** încă, pentru neomenia și obrăznicia lor⁴². Deoarece câinele este o vietate obraznică și sumeață.

8. Iată aceia vor răspunde cu gura lor, și sabie în buzele lor: că cine a auzit?

Iudeii aceștia, zice, vor scoate hotărârea* aceasta din gura lor împotriva lui Hristos, după Atanasie și Teodorit, și vor zice să se răstignească (Mt. 27: 22). Iar zicerea *iată* este de prisos, precum am spus și altă dată, că, luând aminte, am aflat

⁴² Iar Grigorie al Nyssei zice că *întoarce-se-vor către seară* nu este nimic altceva decât că în întunericul cel mai dinafară împreună se vor izgoni, că seara se face început și maică întunericului. *Și vor flămânzi ca un câine*, că celor ce nu este nădejde de mântuire de nevoie le va urma ticăloșia foametei celei de bunătați. Așa pierea de foamete și de sete în iad bogatul, pustiit fiind de dumnezeiasca rouă, iar pentru că nu era gătit de o bunătațe ca aceasta, în văpaie se ardea. Dar și că *vor înconjura cetatea*, zice, mi se pare că oarecare înțeles ca aceasta însemnează, fiindcă tot ce este netrebnic și de lepădat se aruncă din întrebuințarea celor vii în afara cetății: ori mortăciune și stricăciune, ori baligă puturoasă, care câini, pentru nevoia foametei aflându-se, întru spurcăciunea ceea ce se scoate din cetate viețuiesc, prin acestea însă învățând cuvântul pe osebirea celor ce viețuiesc întru fapta bună și [a celor ce viețuiesc] în răutate, și întru ghicitura *cetății* o însemnează [pe fapta bună], *cetate* zicând pe politevsire [viețuirea civilizată, după cuviință], adică viețuirea cea bine încuviințată și bine-asezată de către fapta bună împreună locuită [prin care viețuiește]. Iar prin cele afară de cetate se însemnează răutatea ceea ce cu dinadinsul este trecută cu vederea, întru care este toată lepădarea vieții celei mai cetățenești [civilizate, după cuviință], care este păcatul, ce din putrejunea trupurilor și din spurcăciunea baligii este înființat. Drept aceea, locuitor al cetății (adică al faptei bune) este avuția cea mare, și cinste omului cel care adevărat are chipul cel din început în fire, și prin viață închipuit îl păzește. Iar cel ce se învârtește pe la cele din afară ale cetății (adică ale faptei bune) este câine, iar nu om. Iar Teodorit zice: „Că așa cum câinii obișnuiesc a înconjura noapte ulițele cetăților, pântecel fiind silit de lipsă a o face aceasta, așa se vor face iudeii: goi de tot adevărul, și nici un dar proorocesc nu vor dobândi, și de arhieraticeasca purtare de grijă cu totul vor fi pustiți, și ca niște câini înconjurând vor petrece, nici de sfărâmăturile cele ce cad din masa domnilor lor, după evanghelicul glas, neînvrednicindu-se a se împărtași, că lipsindu-se de cuvântătoarea pâine a vieții, încă și acum cu sufletele pier de foametea cereștii hrane”. Iar Atanasie zice: „Spune aici pricina pentru care se roagă a nu-i fi milă de iudei, iar pricina a fost aceea că era să se facă tulburarea împotriva Mântuitorului, la vremea aceea în care în zilele cele mai de pe urmă a venit în lume cu trup”.

* ἀπόφασις = negație, tăgăduire. Cu alte cuvinte: Îl vor tăgădui pe Hristos grăind împotriva [împotriva Lui].

că acest *iată* este de prisos cam de multe ori în limba evreiască. Iar aceasta - *și sabie în buzele lor* - însemnează că hotărârea cea de mai sus ce o au strigat evreii asupra Domnului a fost sabie aducătoare de moarte, și această aducătoare de moarte hotărâre zicând-o, socoteau, neînțelegătorii, că nimeni nu o a auzit [din cei ce] ar fi putut să izbândească [facă dreptate] pentru Domnul Care Se vrăjmașea și Se răstignează de dânșii; iar în loc de *cine*, Simmah a zis că „nimic n-au auzit”, căci iudeii socoteau că Hristos este om gol (simplu) și neajutorat.

9. Și Tu, Doamne, vei râde de dânșii, urgisi-vei toate neamurile.

„Tu, Doamne, zice, vei râde de iudeii cei ce socotesc aceasta.” Iar zicerea aceasta este asemenea cu aceea a psalmului al doilea, adică: *Cel ce locuiește în ceruri va râde de dânșii*, a cărei tâlcuire vezi-o acolo. „Că Tu, Doamne, zice, vei pierde încă și pe neamurile acelea care nu primesc propovăduirea Evangheliei Tale, ci prigonesc pe robii și ucenicii Tăi care o propovăduiesc până la moarte.” Zice însă, și după chipul anagogic, *neamuri* pe mulțimile și adunările dracilor, pe care le-a defăimat Hristos, după Hrisostom⁴³.

10. Puterea* mea spre Tine voi păzi; că Tu, Dumnezeu, sprijinitorul meu ești.

Despre această zicere, unii zic că David o a zis pentru sine, adică că: „Eu nu voi lua singur împărăția omorând pe Saul, ci voi lăsa la Tine să mi-o dai* când vei voi Însuși, căci Tu, Acela ce poți toate, ești ajutorul meu”. Că aceasta însemnează aici zicerea *voi păzi*, iar *spre Tine* este în loc de „la Tine”⁴⁴.

⁴³ Pentru aceasta a zis Teodorit că nu numai pe aceea, ci și pe toate neamurile lesne este Ție a le iubi, că și dumnezeiescul Isaia așa a zis, vrând să arate covârșirea dumnezeieștii puteri înaintea căreia toate neamurile ...*ca o picătură din găleată, și ca o plecare de cumpănă s-au socotit, și ca scuipatul s-au socotit* (Is. 40: 15). Iar altul zice: „Tu, Cel ce de dânșii Te-ai răstignit, întru a doua venire vei osândi pe ei, că acum cu multă răbdare și de bună voie ai suferit patimă: *Părinte*, zicând, *iartă lor...* (Lc. 23: 34), spre pocăință chemându-i. Iar pentru nepocăita lor voință vor lua de la Tine hotărârea cea întru dreapta judecată”.

* κράτος = stăpânire, autoritate.

* Voi lăsa luarea împărăției pe seama Ta, să mi-o dai când crezi de cuviință.

⁴⁴ Conglăsuț și Atanasie zice că: „Aceia, adică (iudeii), cele de acest fel le-au hulit asupra Ta, iar eu, proorocul, zice, cel ce le zic acestea cu Duhul, tăria mea și împărăția mea o voi avea păzită prin Tine, că acum m-ai și sprijinit”. „Nu voi răpi împărăția și stăpânirea, după Nichita, omorând pe Saul, ci o voi păzi la Tine, adică de la Tine voi aștepta să o iau, căci Tu ajuți mie, Cel ce pe toate le poți”.

Dumnezeul meu, mila Ta mă va întâmpina.

11. Dumnezeul meu va arăta mie întru vrăjmașii mei.

„Dumnezeul meu, zice, astfel este gata a mă asculta*, încât mila Sa apucă mai-nainte de cererea mea, și mai-nainte de a-L ruga mă miluiește, așa de grabnic este spre ajutor.” Zice încă și că Dumnezeu *va arăta mie asupra vrăjmașilor mei*. Care? „Cele câte voiesc”, ori „câte sunt de cuviință și cu dreptul a le pătimi ei”. Că acestea dar trebuie a se înțelege pe dinafară, că un astfel de înțeles are și zicerea aceasta: *Întru vrăjmașii mei a privit ochiul meu* (Ps. 53: 6), pe care o am tâlcuit.

12. Să nu-i omori pe dânșii, ca nu cândva să uite legea Ta.

13. Risipește-i pe ei întru puterea Ta, și-i pogoară pe dânșii, sprijinitorul meu, Doamne.

Vezi, o cititorule, îndelunga răbdare și milostivirea Proorocului David, pe care și tu trebuie a o urma, pentru că el se roagă a nu se omorî vrăjmașii săi, ca, nu mai-nainte de vreme omorându-se, după moarte să uite desăvârșit poruncile lui Dumnezeu - căci cel ce moare uită de dumnezeiasca lege: *Că în moarte, zice, nu este cel ce Te pomenește* (Ps. 6: 5) -, și se roagă să se împrăstie ei înapoi și-ncolo, biruiți fiind de vrăjmașii lor, și pentru ca să se smerească prăpăstuindu-se din înălțimea mândriei lor, că aceasta însemnează zicerea *pogoară-i*, și așa, prin smerenie, să se înțeleptească și să se îndrepteze. David dar așa a rugat pe Dumnezeu, iar Dumnezeu a judecat cu dreptul, și pe neîndreptații și nepocăiții iudei, prin armele romanilor i-a omorât, iar pe cei ce urmau a se îndrepta și a se pocăi i-a făcut să fugă și să scape, și așa a plinit rugăciunea Proorocului David⁴⁵.

* E gata întotdeauna a mă asculta, sensibil la necazurile și cererile mele.

⁴⁵ Iar Grigorie al Nyssei zice: „Prin aceste cuvinte ne învățăm că pieirea neamurilor nu va fi, ca nu cumva dumnezeiescul lucru să se netrebnicească pierzându-se întru neființă, ci, în locul lor, păcatul se pierde, și întru neființă se va face [de unde a și venit]: «Că păcatul gurii lor, zice, și cuvântul buzelor lor este mândria, blestemul și minciuna, care întru mânia sfârșitului nu vor fi, ca unele ce nu mai sunt». Vor cunoaște că Dumnezeu stăpânește peste Iacov și peste marginile pământului, că nicăieri nemairămânând răutatea, negreșit Domnul va fi Stăpân peste marginile pământului, păcatul cel ce acum împărățește peste mulți pierind” [vezi și versetele de mai jos]. A zis însă și Atanasie: „Se roagă, zice, Proorocul ca nu desăvârșit să piară dintre oameni neamul celor ce s-au ridicat împotriva Domnului [la fel ca Apostolul Pavel mai târziu în Rom. 9], ci mai vârtos să se împrăstie cere, și în robie să viețuiască ei pentru păcatul gurii lor și pentru mândria lor”. Și, cu adevărat, după alt tâlcuitor, nu s-au omorât toți iudeii, nici nu s-au stins dintre oameni, ci sunt, și se află ca niște lepădați și aruncați din cinstea aceea de care din vechime se învredniceau de la Dumnezeu”.

14. Păcatul gurii lor, cuvântul buzelor lor,

Iarăși se întoarce David la cuvântul acela al ucigașilor lui Hristos iudei pe care l-au zis asupra Domnului, adică: *Răstignească-se, răstignească-se...* (Mc. 15: 13 etc.), că acest cuvânt nedrept al buzelor lor și toate celelalte hule ale lor sunt păcatul gurii lor⁴⁶.

și să se prindă întru mândria lor.

Simmah așa a tălmăcit: „cu mândria lor”. Zice dar David: „Prindă-se iudeii de romani, fiindcă se mândresc zicând că sunt fii ai lui Avraam și păzitori ai legii vechi”.

15. Și din blestem și minciună se vor vesti întru sfârșit,

Blestem numește aici David hula aceea pe care o au zis iudeii împotriva Domnului, zicând că: *Cu Belzebul**, *domnul dracilor*, *scoate pe draci* (Lc. 11: 15). Iar *minciună* numește mărturia cea mincinoasă pe care o au zis asupra Domnului: *Că pe Acesta L-am aflat răzvrătind neamuri, și oprind de la a da dajdie Cezarului, zicându-Se pe Sine a fi Hristos, adică Împărat* (Lc. 23: 2), măcar că Domnul arătat a zis lor când L-au ispitit: *Dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului, și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu* (Mt. 22: 21). Deci, pentru hula lor aceasta, și pentru mincinoasa mărturie ce au grăit iudeii asupra Domnului, se va face vestire și cuvânt neamurilor, nu pentru vreo ispravă sau vitejie a lor, ci pentru sfârâmăre și pieirea lor, că pe aceasta o au numit *sfârșit*.

⁴⁶ Zice însă și Teodorit: „Și aici iarăși prihănește păcatul gurii și cuvântul buzelor, prin toate învățând că, pentru glasul acela care cu unire l-au slobozit ei - stricând dreapta hotărâre a lui Pilat -, pătimesc ei acum răsplătirile acestea: că acela ca pe un nevinovat voind a-L slobozi, acestea strigau: *la-L, ia-L, răstignește-L pe El, (...) Sângele Lui asupra noastră și asupra fiilor noștri* (Mt. 27: 22 etc.)”.

* Βεελζεβούλ = numele unei divinități a filistenilor, care se tâlcuiește „domnul muștelor”. În Noul Testament este luat cu sensul de domn al dracilor. De fapt, Diavolul poate primi diverse nume, ca unul care este tatăl minciunii, orice nume al său sugerând minciuna și răutatea; dar el este de fapt domn al nimănui, chiar dacă Hristos îl numește undeva „stăpânitorul acestei lumi”; el este stăpân la modul relativ, stăpânind în măsura în care cei înșelați de el se supun lui; Dumnezeu este Stăpânul absolut al lumii, toate celelalte „domnii” sunt din iconomia Lui, neputând face nimic fără consimțământul Său sau voia Sa. Belzebul, în inconștiența încremenirii în răutate în care se află, voiește să-L înlocuiască pe Dumnezeu, luând-I domnia, domnie care n-a durat decât o vreme: iadul fiind prădat de Hristos, „domnia” lui s-a stricat; a doua sa „domnie” va fi osânda veșnică; cei ce i se alătură lui vor „domni” peste chinurile cu care încă de acum s-au îmbrăcat; sunt chinurile vieții lipsite de sens și iubire.

Întru urgia [mânia] sfârșitului, și nu vor [mai] fi.

„Nu pentru sfârșit, zice, și simpla pieire a lor vor fi vorbiți iudeii, ci pentru urgia sfârșitului și a pieirii, încât după sfârșitul acesta nu vor putea a se face de sineși cetățeni, pe singură Palestina locuind-o și popor al lui Dumnezeu aflându-se, ci se vor împrăștia în toate neamurile.”^{*47}

16. Și vor cunoaște că Dumnezeu stăpânește pe Iacov și marginile pământului.

„După ce iudeii, zice, se vor risipi la neamuri și se vor smeri, atunci vor cunoaște că Dumnezeu, adică Hristos, Cel de dâșii răstignit, este Stăpân și Împărat al seminției lui Iacov și al tuturor neamurilor care locuiesc până la marginile pământului”, după Teodorit*.

* Dar iată că, pe la jumătatea secolului XX, iudeii, în „mândria și sumeția” lor de care s-a vorbit mai sus, au reușit să se facă „de sineși” cetățeni ai Palestinei; dar nu urmând vreo voie a lui Dumnezeu, pe Care L-au lepădat și L-au ucis, ci „de sineși”, adică prin fărădelege, „politic”. Dar sumeția n-a rămas nepedepsită, evreii fiind în continuare dați pe mâinile altor și altor chinuitori, fiind, în parte, din nou risipiți, așa cum s-a întâmplat de atâtea ori și în Vechiul Legământ.

⁴⁷ Iar Teodorit zice aceasta: „Simmah mai luminat o a tâlcuit: «Blestem și minciună grăind ei, sfârșaniei în grabă întru mânie topește-i ca să nu fie». Că, de vreme ce au întrebuițat clevetiri asupra Mântuitorului, zicând că El a poruncit să nu se dea dajdie Cezarului, și blesteme și ocări au pus asupra Lui, hulind pe El, din pricina acelor blesteme, zice, și a clevetirilor suferă ei acum sfârșitul acesta. Iar *sfârșit* nu pieirea cea desăvârșită o numește, ci pe aceasta adică: că de acum nu se vor mai afla popor al lui Dumnezeu. Deci zicerea că *nu vor mai fi* este în loc de „[nu vor mai fi] popor al lui Dumnezeu și că nu se vor mai cetățeni de sineși singură Palestina locuind-o și popor al lui Dumnezeu numindu-se [prin urmare, cetățenia locuitorilor din Israilul de astăzi este fărădelege]. Iar *urgie de sfârșit* pe pedepsele cele de toate felurile le numește, [adică] cele din vremea lui Gaius și Nero, și a lui Vespasian, cel care a luat cetatea. Iar că *se vor vesti în sfârșit* (zice Nichita) este în loc de «să se facă vestită pieirea lor cea din sfârșit, adică doborârea slavei lor, nu însă pieirea desăvârșită a neamului». Iar slava lor a fost slujirea cea după lege, dumnezeiasca biserică, proorocii, arhiereul, care pe toate acestea, îndată după uciderea Domnului s-au sfârșit, din pricina hulelor prin care huleau pe Hristos, mințind împotriva slavei Lui”. Iar Hrisostom zice: „Întru urgia sfârșitului viitoarea judecată o arată, că atunci păcătoșii nu vor mai fi, nu întru neființă căzând, ci toată imaginația [φαντασία; imaginația este definită ca puterea prin care un obiect (sau o realitate oarecare) este arătat minții, obiectul arătat fiind imaginația] cea despre dâșii începând, că atunci, Acela pe care L-au numit amăgitor Însuși Se va arăta judecător. Cum însă vor cunoaște că Dumnezeu stăpânește? Cu acest chip: când Îl vor vedea la judecată înconjurat de oștile cerești și tot neamul oamenilor venind la Dânsul spre judecată”.

* Tema a fost dezvoltată și de Apostolul Pavel în I Cor. 3: 14-16 și în alte locuri.

Diapsalma.

17. Întoarce-se-vor către seară, și vor flămânzi ca un câine, și vor înconjura cetatea.

Proorocia ce o a zis David mai sus asupra iudeilor, aceasta o repetă și aici, pentru ca să adeverească această proorocie cu îndoirea graiurilor⁴⁸.

18. Aceia se vor risipi să mănânce, iar de nu se vor sătura, vor și murmura.

Cu aceste cuvinte prihănește David pe iudei că vor murmura ca și strămoșii lor în pustie, căutând usturoiul, și cepele, și cărnurile de porc ale Egiptului, și că nu vor lăsa cărtirea aceasta nici după ce se vor risipi între neamuri, că încă atunci mai mult vor murmura împotriva lui Dumnezeu dacă nu vor găsi cu ce să-și sature pântecele.

19. Iar eu voi cânta puterii Tale, și mă voi bucura dimineața de mila Ta.

„Iudeii aici, zice, unele ca acestea vor pătimi, iar eu voi cânta puterii Tale cu cântarea și lauda celei din glas, și mă voi bucura dimineața de mila Ta, adică în grabă și curând, pentru că mă voi milui de Tine fără zăbavă.”⁴⁹

⁴⁸ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice că pentru aceasta de două ori a zis cuvântul acesta, [anume] pentru ca să arate că toți cei ce nu locuiesc în viața aceasta în cetatea faptei bune, aceia în viața viitoare vor fi izgoșiți din cetatea Ierusalimului celui de sus, că zice așa: „Că cel ce acum pentru înverșunări [ἀσέλγειασ = lucruri rușinoase, desfrânări, imoralități] umblă împrejur nu își petrece viața în cetatea faptei bune, nici nu păzește omenescul caracter [personalitatea] în viața sa, ci se face ca o fiară prin alegerea făcută și se arată ca un câine, acesta și atunci din cetatea cea de sus căzând, în foametea bunătăților se va munci, iar biruitorul celor dimpotrivă [rele], și sporitorul înainte - precum zice oareunde cântarea de psalmi: *Din putere în putere* (Ps. 83: 8) - cu biruința, biruință răsplătindu-se, *voi cânta*, va zice, *puterii Tale*, și celelalte înainte [v. 19 ș.u.]”. Iar Teodorit zice: „Fiindcă a zis întru *urgie sfârșitului, și nu vor fi*, ca să nu socotească cineva că dimpotrivă a zis Proorocul aceasta: *risipește-i pe ei întru puterea Ta* (Ps. 58: 13), potrivit a întrebuițat tautologia (adică aceeași cuvântare), și zice că ei, de foame topindu-se ca niște câini (cf. Ps. 58: 17), și noaptea cetatea înconjurând-o vor petrece, neîndulcindu-se de nici o hrană duhovnicească, că schimbare s-a făcut lucrurilor: și iudeii cei ce din vechime erau fii, din pricina răutății lor au luat soarta rânduiei câinilor, iar neamurile cele ce din vechime se asemănau câinilor s-au învrednicit de cinstea fiilor”.

⁴⁹ Ori, după Marele Atanasie: „«Eu, zice, mă voi bucura de mila Ta, care se va face în dimineața Învierii Tale, că prin aceasta m-ai sprijinit, și Te-ai făcut scăpare de necaz,

20. Că Te-ai făcut Sprijinitorul meu, și Scăparea mea în ziua necazului meu.

21. Ajutorul meu ești, Ție voi cânta; că Tu, Dumnezeule, Sprijinitorul meu ești, Dumnezeul meu, Mila mea.

Toate aceste cuvinte sunt arătate*, și pentru aceasta nu au trebuință de tâlcuire, că prin acestea mulțumește David lui Dumnezeu, Făcătorului său de bine⁵⁰.

pentru aceasta și psalmi voi înălța Ție, Domnului, Celui ce m-ai miluit, că voi cânta nu ca să veselesc pe aproapele, ci aducând mulțumire lui Dumnezeu, pentru că, întrupându-Se, milă S-a făcut mie». Că nu a venit ca să judece lumea, ci ca să o mântuiască”. [Marele Atanasie rezumă în câteva cuvinte gândirea Părinților Răsăriteni despre iconomia mântuirii: deși aceasta are și un aspect oarecum juridic (după omenească cuviință cugetând!) scos în evidență cu prisosință cu deosebire de Sfântul Apostolul Pavel, se preferă ca acesta să fie adesea cumva trecut cu vederea, căci omul păcatului era în primul rând un om suferind, împovărat de neputințe și fărădelegi, ajuns la nebunie și nefericire, sau la „fericirea” nebuniei. Drept care, de un asemenea om, lui Dumnezeu I S-a făcut în primul rând milă, căci era și vrednic de aceasta, îndemnându-Se mai puțin să-l tragă la răspundere pentru neascultarea din Rai, și pentru „faptele penale” săvârșite. Celelalte religii și chiar confesiuni nu știu de un Dumnezeu ce se apropie iubitor de sufletul omului, atent la nevoile lui concrete, și cu milă față de orice suferință a lui, milă chiar și de răutatea noastră, de multe ori îndreptată împotriva Lui. Aceea că Hristos este și Judecător trebuie înțeles cu dumnezeiască cuviință, rămânerea la înțelesurile omenești, comune, legate de acest veac, prin care se înțelege iconomia mântuirii, nu ne duce decât la contradicții, erezii și certuri. Dumnezeiasca cuviință se înțelege sau se împrăziară dumnezeiește, sau, altfel spus, omenește, dar cu mijloace dumnezeiești, în comuniune cu Dumnezeu sau cu oamenii îndumnezeiți, căci cele ale lui Dumnezeu nu sunt ca cele ale oamenilor, că *cine a cunoscut gândul Domnului?; Dar noi avem gândul lui Hristos* (cf. Rom. 11: 34; I Cor. 2: 16)]

* Sunt lesne de înțeles, mai ales pentru aceea că au fost mai-nainte tâlcuite.

⁵⁰ Altul însă zice: „Voiește David a ne învăța despre care trebuie a cânta, mulțumire aducând noi lui Dumnezeu, și a da noi datoria bunei-cunoștințe, pentru că, întrupându-Se El, S-a făcut nouă *Milă și Sprijinitor: Milă* adică, pentru că a venit să mântuiască lumea, iar *Sprijinitor*, fiindcă din robia noastră, luptându-Se cu vrăjmașul, ne-a izbăvit”.

PSALMUL 59

**Întru sfârșit, celor ce se vor schimba, întru inscripția stâlpului lui David,
spre învățătură, când a ars Mesopotamia Siriei, și Sova-Siria,
și s-a întors Ioav, și a bătut pe Edom în Valea Sărilor douăsprezece mii.**

Intru sfârșit se scrie psalmul acesta, deoarece învață pe cei ce-l citesc să privească la sfârșitul* proorociilor care se cuprind într-însul. Că proorocește despre întoarcerea evreilor din Babilon, adică a celor ce se robiseră, și despre zidirea cea din nou a Ierusalimului. Iar acest sfârșit învață că se va face la cei ce se vor schimba, adică la cei ce se vor întoarce din robie în slobozenie*. Și *întru inscripție* se scrie psalmul, fiindcă spre neștersa și arătata la toți pomenire a facerii de bine celei de acest fel a lui Dumnezeu s-a alcătuit de David. Iar *spre învățătură*, de mulțumire adică, și de răbdare. Iar cele următoare ale suprascrierii arată vremea în care David, insuflat de către Duhul Sfânt, a alcătuit acestea. Însă în nici o istorie a Sfintei Scripturi nu sunt scrise arătat [limpede] cele despre *Mesopotamia Siriei*, și despre *Sova-Siria*, și despre *Valea Sărilor*, fără numai în Cartea a II-a a Împăraților, la capitolul 8. Unele din acestea se scriu nedescoperit; urmează însă să fi fost [existat] și acestea și să nu se fi scris de sfinții istorici, precum nu s-au scris și multe altele, precum însemnează Cartea Paralipomenelor (adică a rămășițelor). Însă este un loc numit *Valea Sărilor*, suprascrierea arătând prin această numire pe locuitorii locului, adăugând și numărul celor ce s-au omorât. Marele Vasile însă, prin *cei ce se vor schimba*, îi numește mai vârtos pe creștini, atât pentru schimbarea cea prin Sfântul Botez, prin care în loc de fii ai trupului se fac fii ai lui Dumnezeu, cât și pentru slobozenia pe care o au dobândit din robia dracilor⁵¹, despre care vom zice și noi la sfârșitul psalmului. Iar acum, trebuie să potrivim psalmul la cei robiți în Babilon, și așa să-l tâlcuim.

* τέλος = scopul, urmarea, împlinirea.

* Proorocia se va împlini în cei ce se vor întoarce, sau cei care se vor schimba din robie la slobozenie.

⁵¹ Dar și dumnezeiescul Maxim, alegoric înțelegând zicerea aceasta, zice: „Spre învățătură nouă, celor ce ne schimbăm și a celor ce se vor schimba cu lăudata și dumnezeiasca schimbare adică s-a suprascris psalmul acesta de gânditul David al lui Hristos [Δαυὶδ Χριστοῦ; sau: «de Hristos, gânditul David»] că singur Acesta, fiind adevărat Împărat al lui Israil, (...) a ars Mesopotamia, cu trupul venind, adică deprinderea răutății lucrurilor lui cea revărsată asupra omenirii cu patimile cele afară de fire. Și pe Sova-Siria, adică pe robiți vremii. (...) Că Sova se tâlcuiește „șapte”, și arătat aceasta

1. Dumnezeule, lepădatu-ne-ai pe noi, și ne-ai surpat;

„Tu, zice, ne-ai lepădat pentru că Te-am mâniat, nepăzind poruncile Tale, și ne-ai surpat pe noi, fiindcă ne-ai dat robi babilonienilor.” Că iudeii, robindu-se, au căzut și din împărăție și din puterea ce o aveau.

mâniatu-Te-ai și Te-ai milostivit spre noi.

„Te-ai mâniat, Doamne, pentru că am păcătuit, și iarăși Te-ai milostivit spre noi, fiindcă nu ne-ai lăsat să pierim îndată, ci ai voit să fim luați robi de babilonieni pentru ca să ne înțeleptăm.”⁵²

însemnează însușirea vremii [temporalității], că firea și vremea obișnuiește Diavolul împreună a o porni cu sine asupra faptei bune și a cunoștinței, pe războaiele cele nevăzute împreună împleticindu-le ca pe amândouă Siriile asupra lui David Hadad-Ezer [gr. Adrazar], care se tâlcuiește „tărie topind”, ori „putere săpând”, care este Diavolul... Că fără de cele ce sub fire și vreme nicicum nu se poate lupta cu oamenii; și dar cel ce ostășește gânditului Împărat Hristos ca strateg, ca Ioab lui David asupra potrivnicelor puteri, va bate pe cele douăsprezece mii în *Valea Sărilor*, iar *Valea Sărilor* este trupul, în care, ca într-o vale prin cuvânt și prin vedere duhovnicească tot bine-cinstitorul și de Dumnezeu iubitorul va supune firea și vremea, că numărul douăsprezece firea și vremea însemnează, de vreme ce vremea este încincită, din pricina simțirilor, iar anul înșeptit, și cinci cu șapte împreună punându-se vei plini numărul douăsprezece” [vezi în acest sens II Regi 8: 3 ș.u.; II Regi 10]. Dar și dumnezeiescul Grigorie al Nyssei tâlcuiește alegoric scrierea aceasta: „Însemnăm, zice, că cuvintele psalmului acesta de la *pentru ca să se izbăvească cei iubiți ai Tăi* [v. 5] până la sfârșit se cuprind și în Psalmul 106”. Dar și Marele Atanasie zice că fața lui David se dă la fața [atribuie feței] Domnului, Cel ce și schimbarea și înnoirea lucrurilor le-a dat în vremile cele mai de pe urmă, și a bătut neamurile cele de altă seminție, adică pe cele înțelese. Că acestea ne învață pe noi suprascrierea zicând *spre învățătură*.

⁵² Însă dumnezeiescul Vasile zice: „«Pe cei ce s-au depărtat pe sine de la Tine, după măsura păcatelor i-ai lepădat, adunările răutății noastre le-a doborât, bine făcând nouă prin slăbiciunea (poate a trupului). *Te-ai mâniat când după fire eram fii ai mâniei, neavând noi nădejdea și ateii fiind în lume* (Ef. 2: 3; 2: 12), Te-ai milostivit spre noi, când pe Cel Unul-Născut al Tău ni L-ai adus jertfă de milostivire pentru păcatele noastre, ca întru sângele Lui să aflăm izbăvire; n-am fi cunoscut binefacerile ce ni le-ai făcut dacă nu ne-ai fi lepădat cu *vinul umilinței* [v. 3]». Iar *vin* zice pe Cuvântul care îl face simțitor pe cel cu inima înfocată [πεπυρωμένη; înfocată de focul patimilor]”. Iar dumnezeiescul Atanasie zice: „«Ne-ai pedepsit pe noi, zice, pentru cinstirea cea rea ce s-a făcut către Tine, dar și milostivește-Te spre noi», că zicerea *Te-ai milostivit spre noi* este în loc de „milostivește-Te”; ori, altfel, zicerea este în loc de „de jalnici și ticăloși ne-ai arătat, cât pentru primejdii, vremea este a Te milostivi”. Iar *vin de umilință* zice pe pedepsele cele arătate în dumnezeieștile Scripturi cele mai-nainte propovăduite iudeilor pentru

2. Cutremurat-ai pământul și l-ai tulburat pe dânsul;

Cutremurare și tulburare numește aici David răsturnarea pământului iudeilor și a cetăților celor dintr-însul, și prădarea și tulburarea oamenilor ce s-au făcut când au robit babilonienii Ierusalimul.

vindecă sfărâăturile lui, că s-au clătinat.

Fiindcă mai sus a zis David *clătinare*, pentru aceasta, după urmare, zice aici și lucrările cele următoare cutremurului, care sunt zdrobirile și clătinările caselor și a cetăților. Prin cuvintele acestea însă arată cu închipuire* căderea și risipirea Ierusalimului.

3. Arătat-ai poporului Tău cele aspre,

Aspre zice David relele cele pricinuitoare de plângere și durere ce le-au suferit iudeii, adică înconjurarea și închiderea Ierusalimului, biruința și robia ce le-au suferit de la babilonieni.

adăpatu-ne-ai pe noi cu vinul umilinței.

Vin de umilință numește necazurile și primejdiile lor, pentru că acestea aduc umilință și căință în inimile celor ce greșesc lui Dumnezeu.

necinstirea cea întru Hristos. Ca citindu-le, și cu cercare înțelegând pe cele mai-nainte vestite, să se străpungă de conștiință”. Iar Achilla a tâlcut așa *vin de umilință*: „Cu mulțimea primejdiilor ca printr-un vin oarecare, îmbătare și durere de cap ne-ai făcut, și de chinuire ai umplut sufletele noastre”, după Teodorit.

* Lit., în ghicitoră (αἰνιγματῶδως). Din nou e vorba de dărâmarea Ierusalimului de către romani.

4. Dat-ai celor ce se tem de Tine semn, ca să fugă de la fața arcului⁵³.

„Câți din iudei, zice, au scăpat și nu s-au omorât de babilonieni, aceia aveau semn de viață pe fruntea lor, care nevăzut s-a închipuit lor de Dumnezeu ca unor slugi ale Sale.” Drept aceea, și pentru semnul acesta, când s-a făcut năvălirea oștirii asupra zidurilor Ierusalimului, n-au fost omorâți, ci au fost prinși vii. Despre semnul acesta mai-nainte a zis Dumnezeu lui Iezechiil, zicând: *Treci prin mijlocul Iersualimului și dă semn pe frunțile oamenilor ce suspină (...) pe bătrân și tânăr, și fecioară și prunci și femei omorâți (zice babilonienilor) până ce-i veți pierde, iar de tot cel ce are semn să nu vă atingeți* (Iez. 9: 4 ș.u.). Iar *fața arcului* este săgeata care se pune înaintea arcului și de acolo se aruncă. Ori, după perifrază, *față a arcului* a numit însuși arcul; iar prin *arc* a arătat toate celelalte arme, ca din parte totul, și la fel, neamul.

Diapsalma.

5. Pentru ca să se izbăvească cei iubiți ai Tăi, mântuiește-mă cu dreapta Ta și mă auzi.

Aceasta e pricina pentru care au luat semn pe frunte prietenii iubiți ai lui Dumnezeu și dreptii, adică pentru a scăpa ei de moarte. Iar *dreaptă* numește aici puterea cu care se roagă David să se mântuiască poporul cel iubit.

⁵³ Altul însă zice (poate dumnezeiescul Maxim): „Zicerea *Dat-ai celor ce se tem de Tine semn* s-a zis din pilduirea ostașilor celor ce de multe ori se amestecă în războaie printre vrăjmași, care unii altora își dau semn și parolă [σύμβολα] con-ostășirii [οἰκειότητος = prieteniei, legăturii frățești], ca nu cumva unul pe altul, în locul vrăjmașilor, să se omoare. Mai înalt însă, dă celor ce se tem de El semn, învățându-i pe ei a purta în trupul lor omorârea lui Iisus, după care se face nelucrarea cea desăvârșită a păcatului. Că însemnarea adevărată este: puterea cea prin Cruce omoară cugetarea trupului spre a fugi de la *fața arcului*, adică de la amăgitoare arătare ce se arată între ființă, că *față a arcului* – zic adică patima drăcească a fiecăreia – este arătarea ceea ce zădărește [ațâță] simțirea trupurilor, ca vârful săgeții rănind simțirea, și zădărând fără cuviință sufletul către patimi, (...) că arcul păcatului, fără de obraz [πρόσωπου = omul cu pricina], poate că nimic n-ar putea face împotriva celor ce se tem de Domnul”. Iar Marele Vasile zice: „Moisi adică, pragurile cele de sus ale israilitenilor, cu sângele oii le-a însemnat, iar Tu ai dat nouă semn pe însuși sângele Mielului Celui nevinovat ce S-a junghiat pentru păcatul lumii, că, semnul acesta întrebuițându-l, a aflat chip de a scăpa de la fața arcului”, Iar după Eusebie: „...Nici un vrăjmaș gândit și nevăzut n-a cutezat a-i lovi pe ei, pentru semnul cel pus pe dânșii”.

6. Dumnezeu a grăit întru cel sfânt al Său:

Zicerile cele de mai sus le-a grăit David dinspre fața evreilor celor robiți, iar aceasta o zice dinspre fața sa: *sfânt* adică, ori pe sine zicându-se, fiind afierosit lui Dumnezeu, ori pe Sfântul Duh. Învață însă că Dumnezeu a grăit întru dânsul cele ce urmează a le zice; și care sunt acestea, ascultă!⁵⁴

bucura-mă-voi și voi împărți Sichemul,

„Eu, zice, mă voi bucura pentru buna-plăcere cu care s-au arătat iudeii către Dumnezeu, din pricina robiei.” Iar Sichemul este cetate a seminției lui Efraim: „Deci această cetate, zice, o voi slobozi de la vrăjmașii cei ce o stăpânesc, și o voi împărți norodului Meu să o locuiască după slobozenia din Babilon”⁵⁵.

și valea locașurilor* voi măsură.

Valea corturilor era un loc care se afla înaintea cetății Sichemului, și pe acest loc fâgăduiește David să-l măsoare cu funia și să-l dea evreilor ce s-au slobozit din robie. Însă cu numele acestor două locuri a arătat toată Iudeea, ca din parte, totul⁵⁶.

⁵⁴ Ori după alt tâlcuitor (poate după dumnezeiescul Maxim), zicerea *întru cel sfânt* se înțelege în loc de „întru Fiul”, după zicerea aceasta: *În zilele acestea mai de pe urmă a grăit nouă întru Fiul* (Evr. 1: 2), căci scopul Său cel dumnezeiesc îl grăiește întru Cuvântul Cel întrupat, cel ascuns de către veacuri și de către neamuri. Iar Teodorit zice: „Așa aducându-și mintea rugăciunea cea proorocească, primește răspunsul, și nu suferă a-l ascunde, ci pe toți îi învață că *Dumnezeu a grăit întru cel sfânt al Său*, adică prin darul Sfântului Duh întrebuițând ca organ limba proorocului”.

⁵⁵ Teodorit însă zice: „*Sichemul* este cetatea cea lăsată lui Iosif de Iacob și, întru aceasta, Efraim a întemeiat împărăție după despărțirea celor zece seminții. Iar *Valea Corturilor* numește țara israilitenilor, ca pe una ce se pustiise, iar acum primise corturi păstorești”. A zis însă și Atanasie: „Aceasta este asemenea cu ceea ce zice: *În zilele cele mai de pe urmă a grăit nouă întru Fiul*, că Acesta este Sfânt al lui Dumnezeu și Părintelui. Dar ce a grăit? Că Sichemul le va împărți, adică împărăția lui Israil, că în Sichem era; și o a dat neamurilor celor de altă seminție care au crezut în El”.

* σκηνῶν = corturi, locașuri.

⁵⁶ Iar Marele Vasile zice: „*Sichemul* este locul cel ales, cel dat de Iacov lui Iosif, și era închipuire [tip] al Testamentului celui ce se părea că s-a dăruit numai lui Israil: «Deci pe această aleasă moștenire a poporului o voi aduce întru împărțire, și obștească o voi face către ceilalți, împărțindu-se dar Testamentul la toți, (...) atunci și Valea Corturilor se va împărți, adică lumea toată, ca prin oarecari sorți să se împartă nemernicilor [străinilor] celor din toate locurile; atunci și pe cele neunite le va aduna Făcătorul de pace, ori pe cele

7. Al Meu este Galaad, și al meu este Manase,

De la strănepotul Galaad s-a suit David la Manase, strămoșul acestuia. Că Manase a fost strămoșul lui Galaad, iar cu numele lui Manase a arătat toată seminția lui Manase, așijderea și cu celelalte de mai jos: prin cea a lui Efraim și a lui Iuda a arătat celelalte seminții, adică pe cele mai renumite, cu care împreună se cuprind și celelalte seminții ale lui Israil. Zice deci că: „Al Meu este acum Manase și Galaad, deși mai-nainte i-am lepădat pentru că M-au mâniat prin păcatele lor”⁵⁷.

și Efraim, tăria capului Meu.

Cap numește David aici stăpânirea, că Simmah așa a tălmăcit. Deci zice că partea cea tare a stăpânirii și a împărăției evreilor va fi seminția lui Efraim, adică cei ce se vor trage dintr-însul. Însă cu pronumele *al Meu* adică „al capului Meu”, Dumnezeu Își însușește împărăția evreilor, îmbărbătându-i pe dânșii ca pe un popor al Său⁵⁸.

de pe pământ, ori pe cele din ceruri»”. Ori *Vale* numește locuirea oamenilor, după Atanasie, pe care în corturi o va împărți, adică „le voi face pline de biserici”. Ori *Sichemul* se tâlcuiește „umăr” [sau „spate”] care (după Didim și după Sfântul Maxim) este deprinderea lucrătoare a tuturor faptelor bune, și semnul lucrării a zis că este umărul. Iar *Valea Corturilor* este lumea aceasta. Drept aceea, prin aceste cuvinte se înțelege că omul cel drept se bucură săvârșindu-se [împlinindu-se] întru darul Fiului lui Dumnezeu Cel Unul-Născut, și se face îndestul de a măsura Sichemul, adică fapta bună a isprăvii practice, și a măsura și Valea Corturilor, adică să isprăvească [să împlinească] vederea firească [contemplația], dând cuvânt potrivit la fiecare din cele ce sunt în lume”.

⁵⁷ Altul însă zice (poate dumnezeiescul Maxim): „Duhovnicește însă, prin Galaad și prin Manase însemnează Hristos [aceea] că întru venirea Sa, mai întâi iudeilor va propovădui darul, fiindcă *Galaad* se tâlcuiește «descoperire», iar *Manase* «uitare». Pentru aceasta, descoperirea și uitarea se dau dreptului, fiindcă acesta ia prin vedere descoperirea celor negrăite, ia însă și uitarea ostanelilor faptei bune - pentru veselia duhovniceștii vederi (adică a privirii cu mintea), care moștenește ostanelile faptei bune”. Iar Didim zice că *Galaad* se tâlcuiește «mutare», iar *Manase*, «de la mutare»; zice dar Mântuitorul: *Al meu este Galaadul*, cel ce se mută de la rătăcire la adevăr, și de la răutate la fapta bună, și de la pământ la cer; *al Meu este Manase*, «cel de la uitare», adică cel ce s-a depărtat în uitare, uitând bunătățile lui Dumnezeu, și [care acum] a venit întru pomenirea acestora (La Nichita)”.

⁵⁸ Altul însă zice că: „Doi fii născându-se lui Iosif, Efraim și Manase, cei din seminția lui Efraim s-au dezbinat, rupându-se de Israil în vremea lui Roboam, stăpâneau în Samaria și în Sichem peste nouă seminții și jumătate ale lui Israil. Pentru aceasta se zice aici *Efraim, tăria capului Meu*, adică «tăria stăpânirii Mele». Iar cei din Manase au locuit în Galaad, că locul adică de pe Galaad se însemna, iar locuitorii erau din Manase. Și fiindcă după

8. Iuda, împăratul Meu⁵⁹,

„Din seminția lui Iuda, zice, va fi împărat iudeilor.” Pentru că Zorobabel, după slobozenia din Babilon, a împărățit peste evreii care se trăgeau din seminția lui Iuda. Și aici însă pronumele *Meu*, adică *împăratul Meu*, arată apropierea împărăției lui Iuda către Dumnezeu⁶⁰.

Moab, căldarea* nădejzii Mele.

Căldarea este un vas ce slujește trebuințelor oamenilor. Deci cu vasul acesta arată ghicitoarește David că neamul moabitenilor se va supune iudeilor, și vor sluji lor. Iar *nădejzii Mele* a zis în loc de „celor ce nădăjduiesc întru Mine, adică a iudeilor”, ori „întru cei ce am nădejde că se vor face ai Mei”⁶¹.

întoarcerea din Babilon semințiile au rămas nedespărțite, și numai pe Zorobabel cel din Iuda îl aveau stăpânitor și împărat, pentru aceasta, după cuviință, pe Efraim l-a numit tăria și întărirea stăpânirii, că dintru dânsa era împărăția lui Israil, făgăduind lui a-i da iarăși tăria cea mai dinainte și a-l face înainte luptător [πρόμαχον].

⁵⁹ Teodorit zice: „*Împăratul Meu* este în loc de «împăratul cel hirotonit de Mine și [care] împărățește peste poporul Meu», că așa și de Isaia s-a zis: *Acestea zice Domnul Unsului Meu, lui Cyrus* (Is. 45: 1), adică «celui uns și hirotonit de Mine»”.

⁶⁰ Altul însă zice (poate dumnezeiescul Maxim): „Spre Iuda însă, adică spre Zorobabel cel din seminția lui Iuda, împărat al Său l-a numit Dumnezeu, ca de Însuși hirotonit, iar după un cuvânt mai înalt, Efraim se numește *lățire*, care este nădejdea cea nesmintită după credință [care nu înșală, nu amăgește] pentru bunătățile cele viitoare, care este apărarea capului [κεφαλῆς = principiul, temeiul] dreptului, adică a credinței, căci capul fiecărui drept și al tot lucrului bun este credința, că Iuda este și soartă [moștenire] a Domnului, adică a tot cel ce se mărturisește și Îl slavoslovește pe El”.

ἰλέβης. Un fel de cazan, un vas mai mare.

⁶¹ Iar după Achilla: „căldare a băii Mele”, ori, după Sirianul [Scriptura în lb. siriacă]: „vasul spălării Mele”, ori „ligheanul căldării Mele”, ori „căldarea neîngrijirii”. Deci zice că moabiții se vor supune iudeilor. Și precum hainele, punându-se în lighean și în căldare, se calcă de cei ce le spală, așa și moabiții se vor călca. Iar după o mai înaltă înțelegere, zicerea aceasta așa se tâlcuiește de Marele Vasile: „Moab era lepădat, îngrozire [oprire] având a nu intra în biserica Domnului, *că nu va intra*, zice, *moabiteanul și amaniteanul până la al treilea și al zecelea neam în vreme veșnică* (Deut. 23: 4). Iar de vreme ce Botezul are iertarea păcatelor, și se face pricinuire de neîngrijire (adică de siguranță) celor ce au fost plini de datorii (adică de păcate), izbăvirea cea prin Botez și apropierea cea către Dumnezeu arătând-o, zice că *Moab* este căldare a băii, ori căldare a neîngrijirii. Iar *Moab* și *Amman* au fost fiii lui Lot din nelegiuirea lui amestecare cu fiicele sale. Deci zice că «și moabitenii - adică neamul cel mai-nainte fără de Dumnezeu - vor primi nădejdea cea întru Mine»”. Iar dumnezeiescul Maxim zice că: „*Moab* se tâlcuiește «mațul tatălui», însă se înțelege trupul nostru, prin care - după filosofia practică, ca într-o baie, pe care o

9. Spre Idumeea voi întinde încălțăminte Mea,

Încălțăminte numește David mergerea, zice dar că: „Și prin Idumeea voi umbla, adică o voi supune poporului Meu, Israil, ajutându-l întru oștire”⁶².

Mie cei de alt neam s-au supus.

„Cei de alte seminții, zice, moabitenii și idumeii cei de mai sus, și neamurile cele dimprejurul acestora se vor supune Mie.” Însă în loc de *se vor supune* la vreme viitoare, s-a scris la vreme trecută - *s-au supus* - după însușirea ce o au proorociei, a zice adică cele viitoare ca trecute.

însemnează *căldarea* - urmează să se facă curățirea păcatelor, căci curățire este *căldarea nădejzii*, adică «gătirea cea prin toată viața după curățire către moștenirea bunătăților celor învisterite după nădejde». Zice însă și Teodorit: *căldarea* stă spre pedeapsă. Așa și Fericitul Iezechiil învață - căruia i-a fost poruncit să numească Ierusalimul *căldare*, iar *carne* pe locuitorii din el – numind *foc* pe babilonian, și *zeamă* pe hrana cea de nevoie, care, lipsind din *căldare*, se ard cărnurile (Iez. 11: 3). Așa și Fericitul Ieremia: ...*căldare arzându-se dedesubt, am văzut și eu fața ei dinspre miazănoapte* (Ier. 1: 13). Nu ar greși dar cineva, cu mintea privind [duhovnicește], *căldare* pe dumnezeiasca scaldătoare [colimvitră] numind-o, care chinuie și arde păcatul și curățește întinăciunile celor ce se înnoiesc printr-înșă”.

⁶² Iar Marele Vasile zice: „Deci toți cei ce de alte seminții s-au supus jugului lui Hristos, plecându-și capul, pentru aceasta către Idumeea va pune încălțăminte Sa, iar încălțăminte Dumnezeirii este trupul cel purtător de Dumnezeu (adică cel dumnezeiește ipostasiat), prin care trup a venit la oameni. Iar *Idumeea* de la Edom s-a numit, după alt tâlcuitor, iar Edom a fost Isav. Ori *încălțăminte* sunt și cei ce au slujit propovăduirii”. *Idumeea* însă se numește „lut păcătos”, care se tâlcuiește «pământesc», după Didim. Iar după Sfântul Maxim, *Idumeea* se poate înțelege la trupul fiecăruia dintre noi către care întindem încălțăminte, adică cel ce păzește sufletul de ciulinii și mărăcinii cei răi ai Diavolului cu nevoința și cu înfrânarea, că fără de nevoință și fără de înfrânare cu de-amănuntul cu neputință este a birui patimile trupului. Ori, după același Maxim: „Iarși prin *încălțăminte* a sufletului se înțelege simțirea cea omorâtă prin cuvânt și prin vedere, prin care sufletul, călcând peste cele simțite, fără vătămare călătorește în veacul acesta, pe cuvintele acestora [ale celor simțite sau patimilor] prin mijlocul simțirii, ca pe niște încălțăminte nălucindu-le [imaginându-le] și pe osebirile faptelor bune după fel și după chip alegându-le, merge către înțelegerea și cunoștința a singurului și unicului începător Cuvânt”. Zice însă și Isihie: „Arată Hristos cum că pe Biserica neamurilor mai întâi, adică cu întâietate față de cea a lui Israil o a făcut supusă, întinzându-Și încălțăminte și până la dânsele, adică Bunavestire [Evanghelia], pe care vestind-o Ioan, zicea: *Vine după mine Acela Căruia nu sunt vrednic a dezlega cureaua încălțăminteii*, că încă nu era vreme a se tâlmăci [arăta] Bunavestire (adică Evanghelia); că și Pavel așa o numește, zicând: ...*încălțând picioarele voastre spre gătirea Evangheliei păcii*”.

10. Cine mă va duce la cetatea îngrădirii*?

Dinspre fața iudeilor celor robiți se zice cuvântul acesta. Iar *cetatea îngrădirii* se numea Ierusalimul, pentru că era înconjurată și întărită de ziduri tari și înalte. De multa lor bucurie însă zic acestea iudeii: „Cine să mă ducă la dorita cetate, Ierusalimul?”. Pentru că, în robie aflându-se ei, locuiau în loc închis și neslobod⁶³.

Sau cine mă va povățui până în Idumeea?

„Cine, zice, să mă povățuiască pe mine, poporul cel robit al lui Israil, pentru ca să merg și să privesc nu numai Ierusalimul, patria mea cea prea dulce, ci și Idumeea și locurile cele dimprejurul Ierusalimului, cele supuse împărăției noastre, și să văd pe vrăjmașii noștri cei de mai-nainte prieteni iubiți ai noștri?”⁶⁴

* πόλιν περιοχῆς = lit. cetatea circumscrisă (într-un anumit loc) fie d. p. d. v. geografic, fie duhovnicesc.

⁶³ Marele Vasile însă zice: „*Cetatea îngrădirii* poate pe Biserică o zice: *cetate*, pentru că este locuită legiuit, iar a *îngrădirii*, pentru îngrădirea credinței. Pentru aceasta, mai bine însemnat [mai limpede] oarecine din cei ce au tălcutit *la cetatea îngrădită*, au zis: «Deci cine va da mie această mare priveliște a vedea pe Dumnezeu venind la oameni?». Aceasta este ceea ce s-a zis de Domnul: *Că mulți prooroci și drepti au dorit a vedea cele ce vedeți, și nu au văzut* (Lc. 10: 24)”. Și Marele Atanasie încă, *cetate a îngrădirii* zice pe Biserică, pe Cea îngrădită cu puterea lui Dumnezeu. Acestea și Proorocul ca dinspre fața poporului iudeilor celui ce se pocăiește le zice, și a celui ce iubește a primi credința cea întru Hristos. Și Isihie, *cetatea îngrădirii*, pe Biserică o zice, că întru aceasta toate tainele lui Hristos se cuprind, și legea și proorocii întru petrecerea acesteia se cuprind, pe aceasta încă o numește și *Idumeea*.

⁶⁴ Iar altul zice: „Privește însă că nu s-a rugat a se povățui până la Ierusalim, ori până la Galaad, ori până la Idumeea, ci, ca și cum s-ar fi spăimântat de mirarea făgăduinței, adică de s-ar noroci cândva de un har ca acesta strănepoții urâtului și răului Isav ca să vină la dânșii Dumnezeu, ca prin încălțămintele propovăduitorilor să facă chemarea neamurilor, că pretutindeni pe pământ și-a adunat soborniceasca Biserică cetatea sa și adunarea petrecerii bine-cinstitorilor: «Cine-mi va da mie, zice, a mi se întinde viața până la vremea aceea întru care neamurile vor primi darul? (...) Ca să văd *cetatea îngrădirii*, adică Biserica cea împrejur păzită de puterea lui Dumnezeu, spre a nu mai suferi o înconjurare potrivnică?”. Iar după dumnezeiescul Maxim, *cetatea îngrădirii* este înțelepciunea cea adunată din multe dumnezeiești și tainice priviri cu mintea; *îngrădită*, adică împrejmuită cu întăririle faptelor bune, întru care tot bine-cinstitorul nu se duce [nu este călăuzit] de nimeni altul, ci de singur Dumnezeu, Cel ce pe toți către Sine îi trage pentru negrăita mărire a bunătății. Iar *Idumeea* este adunarea tuturor zidirilor celor de sub simțire întru care urmează a se aduna fireasca vedere cea întru Duhul Sfânt după care

11. Au nu Tu, Dumnezeule, Cel ce ne-ai lepădat pe noi? Și au nu vei ieși, Dumnezeule, întru puterile noastre?

Aceasta trebuie a se citi în chip întrebător, adică: „Cine altul mă va duce pe mine, poporul cel robit, la cetatea Ierusalimului, fără numai Tu, Dumnezeule, Cel ce ne-ai lepădat pentru păcatele noastre și ne-ai dat babilonienilor? Sau cine altul mă va povățui până la Idumeea, decât iarăși Însuși, Care pentru păcatele noastre ne-ai părăsit, și nu ai ieșit cu oștile noastre la luptă asupra vrăjmașilor noștri?”. Iar graiul *nu vei ieși* este aici schimbare de timp, în loc de „ai ieșit”, precum este și acela ce l-a zis în altă parte: *Și nu va ieși Dumnezeu întru puterile noastre* (Ps. 43: 11)⁶⁵.

12. Dă-ne nouă ajutor întru necaz, și deșartă este mântuirea omului.

De prisos însă este a zice conjuncția *și*, căci și Simmah așa a tălmăcit: „Tu dă-ne nouă ajutor, că deșartă este mântuirea cea de la om”. Ori acest *și*, după Teodorit, se înțelege în loc de *că*⁶⁶.

Făcătorul a toate se privește de cel ce cu bună-cinstire culege cunoștința existențelor potrivit din frumusețea și mărimea zidurilor, ori poate filosofia cea după fapta bună și lucrarea cu trupul la care iarăși Însuși Domnul povățuiește, har făcând [ajutându-i] celor ce-L iubesc pe El și, pe scurt, a zice *cetatea îngrădirii* este vedere cunoscătoare a celor gândite, iar lumea este cunoștință a celor simțite, la care duce și povățuiește singură înțelepciunea lui Dumnezeu și Părintele Unului-Născut Fiului Său.

⁶⁵ Iar Isihie zice: „A lui Hristos singură putere este a povățui pe Israil la Biserică - El, Cel care a lepădat pe iudei fiindcă nu au crezut întru El, dar nu pe toți”.

⁶⁶ Marele Vasile însă zice: „Nu întru bogăția avuțiilor, nu întru mărimea puterii, nu întru înălțimea slavei vine stăpânirea, ci din *necazul* cel cu covârșire dăruiește Domnul ajutorul Său celor ce Îl caută pe El. Unul ca acesta era și Pavel, care din necazuri își făcea laudă, și pentru aceasta putea zice: *Când mă aflu neputincios, atunci sunt puternic* (II Cor. 12: 9)”. Iar altul zice (poate dumnezeiescul Maxim): „*Necaz*, după mine a zice, este tirania și stăpânirea morții și a stricăciunii, iar *ajutor* este nădejdea cea adevărată și prin har a Învierii, către care privind bine-cinstitorii de Dumnezeu, posomorârea morții fără mâhniciune o poartă. Ori iarăși *necaz* este durerea cea pentru fapta bună, iar *ajutor* este nepătimirea cea după darul lui Hristos care primește osteneala aceasta, că aceasta este cu dreptul să socotească zădărnicia”.

13. Întru Dumnezeu vom face putere, și El va defăima pe cei ce ne necăjesc pe noi.

„De vreme ce, zice, noi de sine suntem slabi și neputincioși, pentru aceasta cu ajutorul lui Dumnezeu vom face, adică vom dobândi putere, și Dumnezeu va pierde pe babilonienii care-i necăjesc.”⁶⁷

Aceasta cu adevărat este tâlcuirea cea după istorie a psalmul acestuia. Se cuvine însă să potrivim psalmul și la creștini, care mai-nainte erau robi demonilor: „Dumnezeule, zice, *ne-ai lepădat pe noi* mai-nainte de a crede; și *ne-ai doborât*, fiindcă ai dat loc de a ne strica unii pe alții în războaie, și cu alte asemenea rele; și *Te-ai mâniat asupra* noastră, pentru că nu Te-am cunoscut pe Tine, Făcătorul nostru; ne-ai miluit, însă, pentru că ne-am amăgit de Diavolul [v. 1]. *Ai cutremurat dar pământul și l-ai tulburat* când petreceai ca un om pe pământ, învățând popoarele Evanghelia Împărăției, căci atunci vestea lucrărilor și a cuvintelor Tale au tulburat și au înfricoșat pe toți oamenii cei de pe pământ. Pentru aceasta dar, vindecă și rănilile sufletelor lor, pentru că au ieșit din cuviință [v. 2]. Ai arătat nouă prin Evanghelie *căi aspre*, adică calea cea strâmtă și necăjicioasă; ne-ai adăpat pe noi cu *vinul umilinței*, adică cu propovăduirea Evangheliei, care se zice *vin*, pentru că veselește inima; se zice însă și *de umilință*, pentru că aduce la pocăință pe cei ce-l beau [v. 3]. *Dat-ai semn celor ce se tem de Tine*, pecetea Botezului și închipuirea crucii celei de viață purtătoare, pentru ca să scape cu aceasta de *săgețile* cele de multe feluri ale dracilor [v. 4], și cele de aici înainte asemenea să le înțelegi. Iar zicerea *Dumnezeu a grăit întru cel sfânt al Său* să o înțelegi despre Hristos, precum am zis înainte; însă pe Hristos să-L înțelegi Dumnezeu, *bucura-mă-voi și voi împărți Sichegul*, adică cele ale evreilor le voi da poporului creștinilor, și *Valea Locașurilor le voi măsura* [împărți] lor, că toate locurile evreilor le-au moștenit creștinii în urmă, după necredința lor, și biserici au zidit pe acele locuri. Iar aceasta: *al Meu este Galaadul*, și *al Meu este Manase* și cele următoare [vv. 6-8], le zice Hristos din partea Sa, învățând prin aceasta că, după firea omenească, este rudă cu aceștia; pentru aceasta, ai Săi îi face pe dânșii.

⁶⁷ Zice însă și dumnezeiescul Chiril: „Neputincioasă este firea omului către nevăzuții vrăjmași, și lesne biruită de păcat, *întru Dumnezeu* însă *vom face putere*, Care S-a făcut nouă armă de bunăvoință”. Iar după alt tâlcuitor (adică după dumnezeiescul Maxim), (...) *întru Dumnezeu* fac putere, adică câștigă putere cei ce nu loruși își suprascriu [atribuie] lucrările faptelor bune, nici înțelepciunii lor pe priceperea dumnezeieștilor taine, întru care Înșuși Dumnezeu, prea singur și tot încăpând, pe toată fapta bună o lucrează și le dăruiește cunoștința, defăimând pe toți dracii răi și potrivnici faptei bune și cunoștinței, care se apucă prin răutate și necunoștință să necăjească pe cei ce se tem de El”. Zice înșuși Marele Atanasie: „Când vom nădăjdui a ne împuternici întru Dumnezeu, atunci vom ști pe vrăjmașii noștri că sunt nimic”.

Ori se înțelege și altfel, anume că Hristos face ai Săi pe israiliteni, pentru cei ce dintre dânșii urmau să creadă în Sine. Iar *încălțăminte*a Dumnezeirii Sale este trupul cel purtător de Dumnezeu (adică dumnezeiește ipostasiat), după dumnezeiescul Vasile, prin care Domnul mergea către oamenii cei din felurite locuri și, supunându-i pe ei, îi aducea la cunoștință de Dumnezeu și la credință [v. 9]. Apoi, Proorocul David, dorind să vadă și simțitoarește cele ce cu Duhul a văzut gânditoarește, zice: „Cine mă va aduce în cetatea creștinilor, adică în Biserica Ceea ce viețuiește cu legile Evangheliei, și este îngrădită cu sângele lui Hristos, și cu Botezul, și cu crucea, și cu tabăra îngerilor, și cu învățătorii? Ori cine mă va duce în Ceea ce cuprinde toată fapta bună? Ori cine mă va povățui la pământul necredincioșilor oameni, ca să îi văd că au crezut? Și cine altul, fără numai Tu, Dumnezeule, Care ne-ai lepădat, adică Tu, care ai lepădat pe iudei, ucigașii lui Hristos, cei ce se trag din mine? Iar celelalte cuvinte [vv. 10-11 ș.u.] care urmează se zic din fața credincioșilor, însă precum am tâlcuit noi mai sus.

PSALMUL 60

Întru sfârșit, întru cântări [de laudă] lui David.

Intru sfârșit și psalmul acesta se suprascrie aici, pentru că învață să privim la sfârșitul proorociei celei ce se cuprinde într-însul. Că și psalmul acesta s-a zis despre poporul iudeilor cel rob în Babilon. Și proorocește slobozenia lor din Babilon: *Voi nemernici*, zice, *în lăcașul Tău în veci* [v. 6]. Pentru aceasta și după urmare s-a rânduit acesta după cel de mai sus. Se potrivește însă și poporului creștinilor, iar *întru cântări* se suprascrie psalmul, deoarece David lauda cu dânsul pe Făcătorul de bine Dumnezeu, povestind facerile Lui de bine⁶⁸. Se cuvine însă să știm că, în psalmul acesta și în orice psalm în care se suprascrie numai zicerea *întru cântări**, acel psalm se cântă numai cu gura, fără psaltire și fără organ muzical. Iar în psalmul în care se suprascrie *psalm întru cântări**, acela se cântă și cu organ muzical, după nenumitul tâlcuitor al psalmilor.

⁶⁸ Marele Atanasie însă zice: „Mulțumire aduce David lui Dumnezeu pentru sine și pentru poporul cel mântuit prin credință, și făgăduiește că, intrând în lăcașurile cele veșnice, cu necurmare va aduce lauda (La Nichita)”.

* ὕμνοις.

* ὕμνοις ψαλμῶς.

1. Ascultă, Dumnezeule, cererea mea, ia aminte rugăciunea mea.

Despre graiul *ascultă*, și despre *ia aminte* am zis la tâlcuirea Psalmului 16; și vezi despre aceasta acolo⁶⁹.

2. De la marginile pământului către Tine am strigat,

Margini ale pământului istoricește numește Babilonia*, fiindcă aceasta se află la marginea lumii celei mai blânde⁷⁰. Iar mai cu înaltă înțelegere [anagoric] pot a se socoti margini ale pământului pământeștile îngrijiri care depărtează pe om de Dumnezeu.

⁶⁹ Iar Grigorie Teologul zice prin iambiceștile stihuri ce osebire are cererea [δέησις de la vb. προσδέομαι sau δέομαι; înțelesul prim al verbului era „a avea nevoie, a fi în lipsă, a fi lipsit”, această „nevoie” implică cererea, rugăminta, implorarea (cf. Lc. 1: 13, Fapte 10: 31), sensul exact fiind „a cere ceva anume de care ai nevoie (acum)”]; Mitropolitul Veniamin redă prin „rugă” de rugăciune [προσευχήν = rugăciune în general, cu tot cea poate implica aceasta; loc de rugăciune]: „Prin *cerere* se înțelege cererea celor ce sunt de trebuință, iar prin *rugăciune* să înțelegi cererea celor mai buni [ἀμείνων = mai puternici, mai în stare de a face acest lucru; a celor sporiți, și care sunt mai puțin în lipsuri și nevoi materiale, căutându-le pe cele gândite și duhovnicești]; desigur că cele două moduri de rugăciune pot alterna”. Iar Atanasie zice: „Fiindcă privind la tirania și silnicia dracilor, m-am umplut de trândăvire [ἀκηδίας = lehamite, negrijă], pentru aceasta mă rog ca arătându-Te să ne scoți din mâna celor ce ne silnicesc”.

* Βαβυλῶνα.

⁷⁰ Iar Teodorit zice: „Fiindcă Babilonul este depărtat de Palestina cu multe stadii, cei robiți care lucrau acolo socoteau că locuiesc la marginile pământului. Pentru aceasta și zicea că de la părțile cele mai din margine ale lumii strigă”. Iar Atanasie zice: „Iar zicerea *de la marginile pământului* însemnează că el făcea rugăciunile pentru toată lumea cea locuită”. Iar tâlcuitorul cel nenumit zice că: „Scris este la Ecclesiast: *Nu te grăbi cu gura ta, și inima ta să nu se grăbească a scoate cuvânt înaintea feței lui Dumnezeu, că Dumnezeu este sus în cer, și tu pe pământ jos. Pentru aceasta, cuvintele tale să fie puține* (Eccl. 5. 1). Iar prin acestea se însemnează că nu localnica depărtare [e cea care importă], ci osebirea este a ființei Neziditului și a zidirilor, existența [ὑπαρξέωσ] lui Dumnezeu zicându-se pentru covârșirea cinstei ce se află sus în cer și a omului pe pământ jos, pentru că din neființă s-a adus într-o fi (La Nichita)”. [Omul este ființă la modul relativ, fiind susținut de Dumnezeu în existență, depinzând de El, neavându-și deci suport absolut în sine: *Fără Mine nu puteți face nimic*, zice Hristos, ...*căci în El trăim, ne mișcăm, și suntem*, zice Sfântul Apostol Pavel.]

când s-a mâhnit inima mea, pe piatră m-ai înălțat.

Piatră numește David nădejdea cea întru Dumnezeu, atât pentru tăria și siguranța, cât și pentru înălțimea ei: „De câte ori, zice, eu m-am trândăvit, obosind de necazuri, de atâtea ori, Tu, Doamne, m-ai înălțat întru nădejdea Ta ca pe o înaltă și statornică piatră”⁷¹.

3. Povățuitu-m-ai, că Te-ai făcut nădejdea mea, turn de tărie de către fața vrăjmașului.

„Tu, Doamne, zice, m-ai povățuit la cele bune și la virtute, fiindcă Tu Te-ai făcut nădejdea mântuirii mele; încă Te-ai făcut mie și turn de tărie, adică tare înaintea vrăjmașului meu, pentru a-l opri și a nu-l lăsa să mă piardă.”

4. Nemernici-voi întru locașul Tău în veci.

Zicerea aceasta este o proorocie, că proorocește, după Teodorit, pentru slobozirea poporului celui robit în Babilon, și pentru întoarcerea lui în Ierusalim. Iar *locaș al lui Dumnezeu* numește biserica cea din Ierusalim, precum de multe ori am spus. Iar *în veci* a zis în loc de „totdeauna”. Însă proorocia aceasta mai în urmă, la noi, creștinii, s-a plinit, pentru îndărătnicia și uciderea de Dumnezeu ce o au făcut iudeii; pentru că, pierzându-se ei și stricându-se de către romani, nu au mai locuit în biserica cea din Ierusalim, deoarece și însăși biserica din temelie s-a risipit; iar poporul creștinilor totdeauna locuiește în toate bisericile lui Dumnezeu cele ce se află pe alocurea, fiindcă în toate locurile se află zidite lăcașuri* dumnezeiești și biserici^{*72}.

⁷¹ Iar Marele Atanasie zice: „Se trândăvește însă cu adevărat și se mâhnește tot iubitorul de Dumnezeu petrecând în viața aceasta muritoare, dar se mâhnește și pentru iubirea de oameni, văzând mulțimea celor ce pier. Deci și David, la silnicia și tirania diavolilor privind, se umplea de necaz, pentru aceasta se ruga: «...Ca arătându-Te, Doamne, să ne scoți din mâinile celor ce ne silnicesc». Și [prin urmare] ne-am făcut prin Hristos mai buni decât dracii, care de Fericitul Pavel *piatră* S-a numit”.

* ναοί.

* ἐκκλησίαι.

⁷² Altul zice: „Se potrivește încă și poporului celui din păgâni ce a crezut: că acesta pe Biserică o numește locaș în care locuiește Dumnezeu-Cuvântul Cel din Dumnezeu, în toate zilele nejerfit [sau nejunghiat] jertfîndu-Se. Iar *aripi* [v. 4] numește pe Testamentul Vechi și Cel Nou”. Iar Teodorit numește *aripi* purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

Acoperi-mă-voi întru acoperământul aripilor Tale.

„Eu, zice, mă voi acoperi ca un simplu pușor sub acoperământul aripilor Tale, Doamne.” Aceasta este însă asemenea cu zicerea aceea: *Acoperi-mă-vei întru acoperământul aripilor Tale*, a Psalmului 16: 8, pe care și citește-o.

Diapsalma.

5. Că Tu, Dumnezeule, ai auzit rugăciunile mele, dat-ai moștenire celor ce se tem de numele Tău.

„Tu, Doamne, zice, ai auzit rugăciunile mele când Te-am chemat, și ai dat moștenire celor ce se tem de numele Tău”, care, după istorie, este Ierusalimul și pământul făgăduinței, iar după o mai înaltă înțelegere, este Ierusalimul cel de sus și Împărăția Cerurilor, după Marele Atanasie; că: *Veniți*, va zice Domnul, *binecuvântații Părintelui Meu, de moșteniți Împărăția cea gătită vouă de la întemeierea lumii* (Mt. 25: 34)⁷³.

6. Zile peste zile împăratului vei adăuga,

„Tu, Doamne, zice, vei adăuga zile multe peste zilele lui Zorobabel, pentru că este iubitor de Dumnezeu și înțelept.” Iar celelalte cuvinte nu se mai potrivesc lui Zorobabel cel vechi, ci lui Zorobabel cel nou după trup, adică lui Hristos, precum tâlcuiește Teodorit, fiindcă Zorobabel a fost închipuirea* lui Hristos: pentru că precum Zorobabel a întors pe evreii robiți în Babilon, în Ierusalimul cel de jos, așa și Hristos a întors pe oamenii cei robiți din rătăcirea idolilor la Ierusalimul cel de sus și la cer, care a fost patria cea adevărată a oamenilor, că de la Dumnezeu Cel de sus s-a dat oamenilor sufletul la începutul lumii⁷⁴.

⁷³ Marele Atanasie zice: „*Moștenirea* Împărăției Cerurilor se va da în veacul viitor. Dar cum zice aici că [deja] s-a dat? Deși se așteaptă după obșteasca înviere, totuși acum s-a gătit și s-a dat celor ce o vor lua în vremea convenită. Și vezi că moștenirea s-a dat *celor ce se tem de Dumnezeu*: și de s-a dat celor mai simpli, cu mult mai vărtos celor ce s-au suit mai sus, adică celor ce iubesc pe Dumnezeu.”

* τύπος.

⁷⁴ [Felul cum Dumnezeu „i-a dat” omului suflet rămâne o taină. Din cugetarea Părinților înțelegem totuși următoarele: Dumnezeu nu i-a dat omului harul său necreat ca suflet, și nici nu i-a dat o oarecare substanță subțire și materială pe care noi să o identificăm ca suflet; soluția stă undeva la mijloc. Sufletul omului se identifică cu personalitatea sa: faptul că el poate gândi în relație și poate cugeta conștient de sine și de lume etc.; dar aceasta n-a fost cu puțință decât prin suflarea de viața ce i-a dat-o Dumnezeu care este

anii lui până la ziua neamului și a neamului.

„Anii Împărăției lui Hristos, zice, vor fi până în ziua cea mai de pe urmă a amânduror neamurilor: adică a poporului lui Israil celui vechi, și a celui nou, celui din păgâni, adică până la sfârșitul întregii lumi.” Că până atunci se vor întinde [vor dăinui] amândouă aceste neamuri, măcar că și după sfârșitul lumii va rămâne veșnică împărăția lui Hristos.

7. Rămâne-va în veac înaintea lui Dumnezeu;

Această zicere este tâlcuirea celei de mai sus, însă, dintre toți împărații cei din veac, singur Hristos viază înaintea lui Dumnezeu, pentru că, deși a murit, iarăși S-a sculat după trei zile și a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu și Părintelui.

mila și adevărul Lui, cine-l va căuta?

„Cine va pricepe, zice, mila și adevărul lui Dumnezeu? Nimeni, fiindcă Dumnezeu este noian de milă, este încă și adânc de adevăr.”⁷⁵ Despre mila și adevărul lui Dumnezeu am spus și la Psalmul 56: 5, unde zice: *Trimis-a Dumnezeu mila Sa și adevărul Său, și vezi acolo.*

una cu harul necreat al Sfintei Treimi; harul acesta constituie la rândul lui puțința de intrare în comuniune de iubire desăvârșită cu Dumnezeu, care puțință păcatul a împiedicat-o în parte. Putința de apropiere de Dumnezeu ne-a adus-o apoi Hristos, Dumnezeu și Om. El a făcut cu puțință (re)unirea lui Dumnezeu cu oamenii prin trupul Său, ca mediator dintre om și Dumnezeu.] Iar Sfântul Chiril zice: „Să nu șocotești că despre vreun împărat oarecare s-au zis acestea, ci să știi că, mai cu seamă despre tot cel ales pentru Împărăția Cerurilor, care, zice, va rămâne în veac înaintea lui Dumnezeu, că cei ce s-au făcut de un chip cu Hristos, pentru că s-au împărtășit de aceleași pătimiri, vor și împărați pururea cu El, și împreună cu El vor fi totdeauna, luând împărăția de care zice Pavel – neclătită. Mai-nainte însă zicând Proorocul: *Că Tu Dumnezeule, ai auzit rugăciunile mele* [v. 5a], prin inversare a numit aceasta – *zile peste zile vor adăuga împăratului* [v. 6] – adică: «Auzind, zice, rugăciunile mele, zile peste zile ai adăugat». Iar prin ele s-a pus pomenire despre cei ce se tem de numele Domnului [v. 5b], fiindcă acestora proorocia le făgăduia moștenirea, iar moștenirea era veșnica viață”. Altul însă zice că despre sine zice David acestea, că poate va fi pomenit nu numai în vremea în care via, ci și în fiecare neam, ori întru amândouă neamurile însemnând cuvântul [v. 6b], adică și întru poporul cel dintru tăierea împrejur, și întru cel păgân, și între oameni adică făcându-se această fericire.

⁷⁵ Marele Atanasie: „Citește zicerea aceasta îndărăt [inversată, de-a-ndoaselea, într-o altă formă], zicând: „De va căuta cineva mila Lui și adevărul, acela va rămâne înaintea lui Dumnezeu în veacuri nesfârșite”. Iar Teodorit zice. „Cine e destoinic a înțelege cu scumpătate ascunsa și dreapta milă a lui Dumnezeu? [Nimeni,] căci judecățile Lui sunt adânc”.

8. Așa voi cânta numelui Tău în veci, ca să dau* eu rugăciunile mele din zi în zi.

„Precum, zice, acum cânt și laude cuvântez numelui Tău, așa totdeauna Te voi lăuda, ca prin chipul acesta să împlinesc Ție făgăduințele dintr-o zi până în cealaltă, adică în toate zilele.” Pentru că de multe ori făgăduia David în psalmii de mai-nainte că va lăuda pe Dumnezeu⁷⁶.

PSALMUL 61

Întru sfârșit, pentru Iditum.

Intru sfârșit adică se suprascrie psalmul acesta, deoarece proorocia ce este într-însul privește la sfârșit, că proorocește stăruirea cea până la sânge ce o au arătat macabeii pentru buna-cinstire de Dumnezeu, după Teodorit, în vremea lui Antioh Epifanul, împăratul Egiptului. Iar *pentru Iditum* este în loc de „de către Iditum”, fiindcă de acesta s-a cântat, că acesta era începătorul [conducătorul] cetei cântăreților, precum am spus în *Precuvântarea* cărții acesteia la cap 5. Psalmul acesta însă este o îndemnare spre a suferi cineva ispitele și a nădăjdui în Dumnezeu⁷⁷.

* ἀποδοῦναί de la ἀποδίδωμι = a răsplăti, a da înapoi, a reda, a împlini, a returna, a plăti, a face schimb. David laudă pe Dumnezeu nu atât de dragul de a lăuda și a se bucura lăudându-L de Domnul, cât pentru a împlini o făgăduință, precum se zice în tâlcuire, sau ca o mulțumire pentru toate cele primite.

⁷⁶ Marele Atanasie zice: „Așa voi cânta. Cum? De voi rămâne înaintea Ta în viitorul veac. Că atunci, învrednicindu-mă fericitei stări aceleia, neîncetat Îți voi înălța laude”.

⁷⁷ Cunoaștem doi psalmi care au titlul *pentru Iditum*: Psalmul 38 și cel de față. Și socotim că alcătuirea lucrării este a lui David, iar lui Iditum s-a dat [atribuit] spre folosul lui ca să se îndrepteze din patimile cele din suflet și spre cântare la popor, prin care și Dumnezeu se slăvea, iar cei ce auzeau armonia își îndreptau moravurile. Iar Eusebie adaugă că pentru aceasta a dat David lui Iditum psalmul, deoarece Iditum căzuse în păcat și avea trebuință de folosul psalmului; iar că [prin] Iditum erau [se înțelegeau] sfințiții cântăreți [lit. ieropsalții] ai bisericii Domnului, mărturisește Paralipomena, zicând: ...și împreună cu el, Eman și Iditum, și ceilalți aleși pe nume pentru a lăuda pe Domnul (I Paralip. 16: 41). Iar despre răbdare (zice acestea Vasile) și un psalm și altul fac cea mai multă lucrare prin care se potolește lucrarea sufletului cea de mânie: izgonindu-se toată mândria, se isprăvește smerenia, că este cu neputință ca cel care nu primește să fie mai simplu și mai pe urmă decât toți să nu-și poată stăpâni mânia când se ocărăște de altul ori când se

1. Au nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu? Că de la Dânsul este Mântuirea mea.

Dinspre fața bine-cinstitorilor macabei se zic cuvintele acestea către tiranii și împărații macedonieni care dădeau război neamului evreilor și se sileau a-i depărta de la legile lui Dumnezeu și de la părinteștile obiceiuri. Se potrivesc însă acestea și tuturor acelor creștini care urmează stăruirii și răbdării macabeilor celei întru fapta bună. Însă cuvintele acestea trebuie a se citi în chip întrebător, adică: „Au nu mă voi supune eu mai mult lui Dumnezeu – Care poruncește ca nimeni să nu se despartă de legile Lui – decât să mă supun omului? Căci la Dumnezeu este mântuirea mea”⁷⁸.

2. Pentru că El este Dumnezeul meu și Mântuitorul meu, Sprijinitorul meu, mai mult nu mă voi clătina.

„Nu mă voi teme, zice, mai mult de ispite, măcar că și mai-nainte de a cădea în ispite m-am temut ca un om.” *Clătinare* numește aici temerea și frica^{*79}.

necăjește și să nu biruiască ispitele cu îndelungă răbdare; că cel ce a isprăvit toată smerenia, de ar primi cuvinte de ocară, nu îndrăznește a sări mai mult [a întrece măsura], cunoscându-și [mai dinainte] ticăloșia [ταπεινώσις = smerenia, micimea] sa, și pentru a nu porni sufletul spre graiurile necinstirii.

⁷⁸ Zice Marele Vasile: „Proorocește - mai dinainte văzând Proorocul că are să fie înomenirea Domnului - și zice acestea: «Trebuie să slujim lui Dumnezeu și să-L iubim pe El, Care a adus neamului omenesc o binefacere atât de mare, încât nici pe Fiul Său Cel Unul-Născut nu L-a cruțat, ci L-a dat pentru noi toți (cf. Rom. 8: 32)». Scriptura obișnuiește să numească pe Hristosul lui Dumnezeu: *mântuire*, după cum spune și Simeon: ...*că au văzut ochii mei mântuirea Ta* (Lc. 2: 30). Să ne supunem dar lui Dumnezeu, pentru că de la El ne este mântuirea”. Zic dar și Chiril și Grigorie al Nyssei că David a zis că a-și supune cineva sufletul lui Dumnezeu însemnează a câștiga mântuirea. Căci e lucrul cel mai bun și mai folositor și pricinuitor a toată nădejdea bună a-și supune cineva grumazul cugetării Domnului [întru Domnul] și a purta pe el jugul Lui și a se alipi la El cu toată blândețea, zicând cuvântul proorocesc: *Iată, noi vom fi robi Ție, că Domnul Dumnezeul nostru ești* (Ier. 3: 22). Zice și Teodorit: „«Au nu vei cinsti mai mult decât toate, o suflete, slujba lui Dumnezeu?». Apoi arată folosul care este de aici: «Această slujbă îți dă mântuire, o suflete, căci Dumnezeul este Dăruitorul bunătăților și Cel ce-i poate întări pe cei ce se clatină»”.

* δειλία καὶ τὸν φόβον.

⁷⁹ Iar Marele Vasile zice (tâlcuiește însă ce este mântuirea): „...Nu este o goală lucrare care se dă oarecui spre izbăvire de neputință și spre întărirea trupului. Dar ce este *mântuirea*? Dumnezeul nostru este Fiul Cel din Dumnezeu – Acesta este mântuirea

3. Până când vă ridicați asupra omului? Ucideți toți voi, ca pe un perete povârnit și gard surpat?

„Până când, zice, voi, vrăjmașii și tiranii mei năvăliți și urcați asupra mea, care sunt un om neputincios, precum se urcă cineva peste un zid care dă să cadă? (...) Și peste un gard plecat, care gata este a se surpa desăvârșit?” Iar zicerea *până când* însemnează că și alții au năvălit vrăjmașii asupra lui. Iar aceasta: *ucideți toți voi*, după Teodorit, se află în paranteză, în formă inversată, adică „până când vă puneți asupra unui om, ca asupra unui zid povârnit și gard surpat? Până când ucideți toți voi?”. Iar prin cuvintele acestea, macabeii mărturisesc slăbiciunea și neputința lor, fiindcă au greșit lui Dumnezeu și, pentru aceasta, întâi aveau multe ispite și primejdii, precum arată istoria macabeilor⁸⁰.

4. Însă prețul* meu s-au sfătuit să-l lepede [doboare],

„Tiranii și vrăjmașii mei aceștia, zice, au cugetat să gonească de la mine robia mea cea către Dumnezeu și să mă dezbrace de aceasta, care îmi este cinste și laudă, după Teodorit, pentru că prin aceasta mă slăvesc și mă cinstesc, căci, dacă unui rob îi este cinste a sluji pământescului și muritorului împărat, cum nu cu mult mai vârtos este cinste unui om muritor a sluji nemuritorului, ceresului Împărat și Dumnezeu?”⁸¹

neamului omenesc – Cel ce privește neputința noastră, Cel ce îndreptează clătinarea ceea ce se face sufletelor noastre din ispite omenești. Însă [David] mărturisește clătinarea, căci cu neputință este a nu se face vreo clătire omului din ispite: că, atâta timp cât păcătuiește mici și puține, se clatină oarecum puțin, ca și sadurile ce sunt lesne mișcate de un vânt subțire; iar când vor fi relele mai multe și mai mari, după măsura creșterii păcatelor, urmează a se adăuga și clătinarea: «Eu, dar [zice David], ca un om m-am clătinat, iar mai mult nu mă voi clăti, că mă întăresc cu mâna Mângâietorului»”.

⁸⁰ Zice însă Marele Vasile: „Deci arată cuvântul că firea omului, care este alcătuită [σύνθετος = compusă], s-a plecat [clătinat] adică de către păcat; trebuie însă negreșit a se dezlega [desface, putrezi], ca iarăși să se înnoiască de către Meșterul Cel ce din început a făcut-o, și prin întărirea și nedezlegarea ei să dobândească nebântuire către a doua cădere”. Pe slujitorii draci vicleni ai Diavolului îi războiește cuvântul, punând ca pricină nemăsurata uneltire adusă de ei asupra oamenilor: «Că oamenii adică sunt vietăți neputincioase, iar voi vă puneți asupra-ne, neîndestulându-vă cu lovirea cea dintâi, ci adăugați și pe a doua, și pe a treia»”.

* τιμήν = cinstea, vrednicia.

⁸¹ Zice însă dumnezeiescul Vasile: „Prețul omului este sângele lui Hristos: *că cu preț*, zice, *v-ați cumpărat, nu vă faceți slugi oamenilor* (I Cor. 7. 23). Pe acest preț dar s-au sfătuit a-l face nouă netrebnic, trăgându-ne ostașii celui viclean pe noi, cei o dată

alergat-au cu sete,

„Nu simplu, zice, au venit asupra mea vrăjmașii mei, ci s-au silit cu multă sânguință să mă omoare.” Că pe multa sânguință o însemnează *setea*, căci, precum istorisește Iosif în cuvintele cele despre macabei, de toate chinurile s-au folosit împăratul Antioh și cei împreună cu dânsul ca să înduplece pe iudei ca să se lepede de lege și de părinteștile lor obiceiuri.

cu gura lor binecuvântau, și cu inima lor blestemau.

„Cu gura lor, zice, Antioh și cei împreună cu dânsul laudau pe iudei, măgulindu-i pentru ca să lepede legea, iar cu inima îi ocărau ca pe niște vrăjmași din pricina osebirii bine-cinstitoareii credințe ce o aveau.” După vedere [în aparență] îi sfătuiau ca prieteni, iar în ascuns îi amăgeau ca vrăjmași⁸².

Diapsalma.

sloboziți, iarăși la robie”. Iar Marele Chiril: „Chiar de însăși cuvântărima (care este cinstea omului) dracii pe noi ne-au lipsit, lemnelor și pietrelor silindu-ne a ne închina, încât și zice despre noi: *Omul, în cinste fiind, n-a priceput* (Ps. 48. 21)”. Și Teodorit zice: „Cinstea bine-cinstitorului este a sluji lui Dumnezeu”. A zis însă și nenumitul tâlcuitor: „Fapta bună și buna-cinstire este cinstea înțeleptului, după aceasta ce se scrie: *Slavă, și cinste, și pace tot celui ce lucrează binele* (Rom. 2: 10); necinste este dar răutatea întru cei ce au căzut în ea, [că,] simțind ceea ce au pățit, zic: *Pentru că înaintea Dumnezeului nostru am păcătuit* (Ier. 3. 25); că nu au zis: «au lepădat cinstea mea», ci *s-au sfătuit să o lepede*, că silă nu pun asupra-ne dracii, ci amăgire, care este asemenea cu cele ce le-a scris Pavel: *prin cuvântări frumoase și măgulitoare amăgind inimile celor fără de răutate* (Rom. 16: 18). Una ca aceasta sunt și acestea: *De ți se va ruga vrăjmașul cu mare glas, să nu te îndulcești, că șapte vicleșuguri sunt în sufletul lui* (Pilde 26. 25)”.

⁸² Iar altul zice: „De vreme ce dracii îndulcirilor ne supun, prin acestea ne hotărâsc pe noi fii ai blestemului”. Iar Marele Vasile zice: „Mulți sunt cei care primesc [drept laudă] faptele cele rele: pe flecar îl zic pe cel lesne schimbăcios [εὐτράπελον = trad. lit.; fig. șiret, isteț în a înșela cu ușurință]; pe grăitorul de cele de rușine îl zic politico [πολιτικός, adică om de societate, decent]; pe cel amar [crud, nemilos] și mânios îl numesc nedefăimat [om important]; pe cel zgârcit și neîmpărtășitor (adică nemilostiv) îl laudă ca pe un bun iconomisitor, (...) și, pe scurt, de obște toată răutatea este numită cu numele virtuții. Și unii ca aceștia cu gura binecuvântează, iar cu inima blestemă, ca întru buna-cuvântare să-i adauge cu totul sub blestemul lor (asupra vieții celor ce binecuvântează)”.

5. Însă lui Dumnezeu te supune, sufletul meu, că de la Dânsul este răbdarea mea.

Iarăși aici repetă cuvântul ce l-a zis mai sus, și zice să se spună lui Dumnezeu sufletul său, adică el, fiindcă Dumnezeu este Cel care-i dă lui răbdarea în necazuri. Acestea și le zic macabeii loruși, îndemnându-și sufletele la bărbății și vitejii. Iar *însă* este de prisos⁸³.

6. Că El este Dumnezeul meu și Mântuitorul meu, Sprijinitorul meu, nu mă voi muta.

„Nu mă voi muta eu, zice, de la slujirea și supunerea față de Dumnezeul meu, Mântuitorul și ajutorul meu, la slujba și supunerea față de muritorul împărat Antioh.”⁸⁴

7. Întru Dumnezeu este mântuirea mea și slava mea, Dumnezeul ajutorului meu, și nădejdea mea este spre Dumnezeu.

„Întru Dumnezeu, zice, este mântuirea mea și slava mea, și nu în vreun om.” Ori zice: „Către Dumnezeu am mântuirea mea și slava mea, iar în vreun lucru al lumii acesteia Dumnezeu este ajutorul meu și nădejdea mea”. Numește *însă* pe dumnezeieștii macabei cu astfel de numiri, din multa îndulcire a inimilor bucurându-se și, chemând și pe ceilalți, îi îndeamnă să zică aceste cuvinte⁸⁵.

8. Nădăjduiți spre Dânsul toată adunarea popoarelor, vărsați înaintea Lui inimile voastre, că Dumnezeu este ajutorul nostru.

Inimi numește aici cererile și rugăciunile, precum în altă parte zice David: *Vărsa-voi înaintea Lui rugăciunea mea* (Ps. 141: 1). Pentru că adevărata și curata rugăciune din inimă trebuie a se înălța lui Dumnezeu. *Revărsați* *însă* a zis

⁸³ Iar Teodorit zice: „Să nu părăsești, o suflete al meu, slujba lui Dumnezeu, ci cu întărirea cea de la Dumnezeu dată întărindu-te, suferă loviturile celor rele”.

⁸⁴ Iarăși Teodorit zice: „«Pe Emanuil știindu-L Dumnezeu adevărat și izvor al mântuirii, nu voi suferi a-mi schimba slujirea și a alerga către alte stăpâniri», că zicerea *nu mă voi muta* însemnează că «nu mă voi face fugar de la adevăr la rătăcire, nici slugă păcatului»”.

⁸⁵ Iar Marele Vasile zice: „Fericit este cel ce de nici un ceva înalt din cele ale vieții acesteia nu se bucură, ci pe Dumnezeu Îl are ca slavă a sa și laudă pe Hristos”. Iar Teodorit zice: „Iată că iarăși prooroceasca minte a arătat nouă mai luminat Ipostasurile Treimii Celei nedespărțite și de lumină purtătoare și veșnică, nu trei Dumnezei zicând (să nu fie!), precum de multe ori s-a zis de noi. Iar Domn, și Împărat, și Atoatefăcător, și Atoateșitor, la Ipostasuri se dau [se cred și se înțeleg la Cele Trei Ipostasuri]”.

deoarece cuvântul din gură curge și se varsă. Și în alt fel se înțelege și zicerea aceasta, adică: „Deșertați prin mărturisire înaintea lui Dumnezeu patimile inimilor voastre cele ascunse”⁸⁶.

Diapsalma.

9. Însă deșerți sunt fiii oamenilor,

Acest *însă* se înțelege în loc de „cu adevărat”, pentru că, după ce David a sfătuit cele de cuviință, a socotit apoi că oamenii cei răi nu se vor supune sfaturilor sale, și zice: „Cu adevărat deșerți sunt oamenii, pentru că ostenesc și obolesc în zadar, că deșert este tot lucrul cel fără socoteală și neroditor”.

mincinoși [sunt] fiii oamenilor, în cumpene a face strâmbătate* ei

„Oamenii, zice, sunt mincinoși și greșiți în deslușirile ce le fac”, că pe acestea le numește *cumpene*; iar judecata socotinței oamenilor este stricată, deoarece ei aleg mai bine - în loc de lucrurile cele statornice și veșnice - pe cele nestatornice și vremelnice, și în locul binelui aleg răul, precum zice Marele Vasile. *Mincinoși* însă sunt oamenii spre a nedreptăți pe ceilalți, (...) adică nu pe cei ce nedreptătesc: căci căutând să nedreptătească pe alții, unii ca aceștia pe sine se nedreptătesc mai-nainte de a nedreptăți pe alții, fiindcă pe sine se lipsesc de dreptate și de fapta bună*. Cuvântul acesta privește însă și pe toți oamenii cei răi,

⁸⁶ Pentru aceasta zice dumnezeiescul Vasile: „Cu neputință ne este a ne face închinători de dumnezeiescul har [primitori ai lui] dacă nu vom izgoni patimile cele din răutate ce stăpânesc sufletele noastre. Am văzut doctor care nu dădea mai-nainte doctoriile cele mântuitoare până [ce bolnavul] nu deșerta cu vărsările materia cea făcătoare de boală, pe care lacomii o puneau într-înșii prin dieta cea rea: trebuie dar a se vărsa cele mai dinainte pentru ca să poată încăpea cele ce în urmă se aduc”. Iar Teodorit zice că: „*Vărsați inimile voastre* aceasta însemnează: «Afierosiți Lui toate gândurile voastre, și nici o prigonire [δολόνοια = sfădire, discordie] să nu primiți, mai ales știind că omul îndoit, cu suflet nestatornic, este în toate căile sale, și că la doi domni nimeni nu poate sluji»”. Zice însă și Origen: „Toate gândurile cele rele lepădându-le și desăvârșit căindu-se, încât nici să nu-și mai aducă aminte de cele rele, (...) își revarsă înaintea lui Dumnezeu inima sa”. Iar Atanasie zice că: „Prin cuvintele acestea David mai luminat proorocește chemarea tuturor neamurilor”. Și nenumitul tâlcuitor încă zice: „A revărsa înaintea Lui inima întocmai este cu a-L slăvi din tot sufletul și din toată inima. Asemenea ar zice și darnicul: *Să nu vie la Dânsul cu inima îndoită* (Sirah 1: 27)”.

* ἀδικῆσαι = nedreptăți.

* Tot așa și cu fapta bună: cei ce fac bine (dreptate) altora se îmbunează (și) pe ei înșiși, își sporesc și bunătatea lor, căci aceasă lucrare este totodată și o nevoie ascetică prin care [ne] îmbunătățim. Nimeni nu rămâne fără răsplată. Toți Îl au pe Hristos ca pildă: Hristos a făcut bine (dreptate) oamenilor scoțându-i din robia Satanei; deși oamenii

dar mai mult pe tiranul Antioh și cei împreună cu dânsul, care din pricina lăcomiei nedreptătesc pe iudei.

din deșertăciune împreună.

„Din deșertăciunea ce o au oamenii, zice, se con-glăsuiesc spre a nedreptăți.” Pentru aceasta a zis Simmah că ei se zădărnicesc împreună.

10. Nu nădăjduiți spre nedreptate și spre jefuire nu poftiți,

Către toți oamenii face dumnezeiescul David învățătura aceasta: „O, oameni, zice, *nu nădăjduiți spre nedreptate*, adică în bogăția cea adunată de nedreptate, nici să nu poftiți lucrurile străine”⁸⁷.

(conspirația iudeo-romană) L-au ucis, paradoxal, Dumnezeu L-a umplut pe El de slavă prin facerile Lui de bine, prin Moartea, Învierea și Înălțarea Sa la cer și ca om, dând astfel posibilitatea și celorlalți să se slăvească astfel prin facere de bine, moartea față de această lume [răbdarea în suferințe etc.] și învierea și înălțarea datorite de Hristos. El n-a primit slavă lumească, drept care este foarte cu puțință (dacă nu cumva sigur) ca cei ce caută să-L „urmeze” făcând bine celorlalți [prin opere de caritate, sponsorizări, ajutoare de sinistrați etc.], și care caută apoi să fie recunoscuți sau pomeniți într-un fel oarecare pentru binele făcut, slăvindu-se deci în lumea aceasta, este cu foarte cu puțință, zic, să-și piardă plata sau slava cerească. Origen zicea și el undeva că cel ce face bine altora (de fapt) își face sieși. Dar unii ar putea zice: „Dar unii oamenii, deși fac bine, numai de rele au parte, și binele pe care-l fac nu se întoarce și la ei, nu primesc pentru el răsplată în lume”. Răsplata acestora va fi cu covârșire în cer, ca în pilda cu grâul și neghina: roadele (faptele bune) le vor culege îngerii și le vor duce la Dumnezeu. Zice și Mântuitorul Hristos: *Căutați mai întâi Împărăția cerurilor și toate celelalte se vor adăuga vouă* (Mt. 6: 33). Dar o dată ce omul găsește Împărăția, chiar dacă celelalte (bunuri omenești) nu se vor adăuga, el nu se va întrista, căci a aflat ceea ce căuta mai presus de toate, adică mângăritarul cel de mult preț, adică Împărăția (cf. Mt. 13: 46), a cărei aflare pricinuieste mai multă bucurie decât orice adaos lumesc, fie el datorit de Dumnezeu sau de oameni.

⁸⁷ Iar Teodoțion a zis: „Însă răsuflați [ἀτμίς = abur; aici: trecători] sunt fiii oamenilor, și mincinoși sunt fiii omului, ca pulberea câmpiei”. „Nimic din cele omenești, după Teodorit – adică din cele ce se aseamănă cu aburul ce se ridică în sus și se risipește trecător, care ca dintr-o plecare de cumpănă, fie se pogoară, fie se suie – nu are nimic statornic și întemeiat”. Și Marele Vasile: „Fiecare din noi este în adânc o cumpănă făcută de Cel ce ne-a zidit, cu care este cu puțință adică a desluși și firea lucrurilor. Cumpănește dar cu scumpătate ceea ce-ți este mai de folos: vremelniceasca îndulcire a alege, și printr-înșă a lua moarte veșnică, ori alegând pătimirea rea întru iscusirea faptei bune, și pe aceasta a o întrebuița ca mijlocitoare de viață veșnică. Mincinoși dar sunt oamenii, stricată avându-și judecata sufletului. Pe aceștia îi jelește Proorocul, zicând: *Vai celor ce zic întunericului lumină, și luminii întuneric, de cei ce spun că amarul este dulce și dulcele amar* (Is. 5: 20)”.

bogăția de ar curge, nu vă lipiți inima.

„Fiindcă bogăția are fire curgătoare și nestatornică. De s-ar muta de la un om la altul, ori de la altul la voi, să nu vă lipiți inima voastră către dânsa încât să vă împătimiți și să o doriți.”⁸⁸

⁸⁸ Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „De vei vedea pe cineva din cei ce se prea îmbogățesc, să nu ferești viața lui. De vor curge împrejur avuțiile din multe părți și din neîmpuținată izvoare, să nu primești avuția lui. *Bogăția de ar curge...* Minunează-te de glas! Curgătoare este firea bogăției, mai iute decât pârâul cel din vărsările ploilor trece pe lângă cei ce o au; alteori pe alții urmează a-i îmbogăți, ca un râu ce curge din loc înalt și se atinge de cei ce stau lângă mal și, îndată ce i-a atins, deodată se și depărtează, așa și înlesnirea bogăției, prea iute și lunecoasă își are venirea: pe unii de la alții obișnuiește a-i hărăzi. Mai mult poți ține apa în mână decât a-ți păstra o bogăția vreme îndelungată. Că bine s-a zis: *Bogăția de ar curge, nu vă lipiți inima*. Să nu te împătimesti cu sufletul, ci primește-o de bună-încredințare [că-ți este cu adevărat de folos], nu iubind-o și laudând-o ca pe un ceva din cele bune, ci ia-o ca pe o unealtă în slujba ta”. Zice însă și Grigorie al Nyssei: „Nu ține dar curgătoarea bogăție, nici nu închide jgheaburile, nici nu adăuga inima ta [nu ți-o împovăra], căci n-o să afle mai bine de nu-și are curgerea; nici să o socotești de lucru mare, că bogăția trece pe alături, și [abia] arătându-se, numaidecât fuge întocmai ca umbra”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Muștră drept pe cei ce pururea cască gura cu nesăț, întrebuintând [urmărind] a se îmbogăți, zicând: *Nu nădăjduiți spre nedreptate*. Pentru ce? Pentru că bogăția ceea ce cu nedreptate se adună, se va borî. Dumnezeu o dă afară din pântec (Iov. 20: 15). Iar deși va rămâne, se învistierește celor ce o au focul gheenei”. A zis și Marele Vasile: „Cel ce judecă că bogăția cea de nedreptate adunată este luiși îndestul prilej spre a putea trăi și a stăpâni, asemenea este cu bolnavul care-și pune sănătatea întru avuția [creșterea] bolii”. Și, în tâlcuirea Proorocului Sofonie, Sfântul Chiril a zis: „Fugară este bogăția”.

11. O dată a grăit Dumnezeu, acestea două am auzit, că puterea este a lui Dumnezeu, și a Ta este Doamne, mila⁸⁹,

Zicerea aceasta unii o au înțeles de [ca referindu-se la] hotărârea ce ar face-o Dumnezeu, zicând că: „În înspăimântătoarea hotărâre a lui Dumnezeu se află oarecari două: îngrozirea și dezlegarea îngrozirii. **Îngrozirea** se află că adică păcătoșii, de nu s-ar întoarce, Dumnezeu Își va ascuți sabia urgiei Sale asupra lor, precum a zis undeva: *De nu vă veți întoarce, sabia sa o va luci* (Ps. 7: 12); se află însă împreună cu hotărârea și **dezlegarea îngrozirii**: că de se vor întoarce păcătoșii, se dezleagă și îngrozirea aceasta a lui Dumnezeu, că Dumnezeu pentru aceasta îngrozește, pentru ca să se îndrepteze cei ce păcătuiesc, și ca hotărârea și îngrozirea să nu intre în lucrare”. Iar după Marele Vasile, este cineva cu puțință a grăi o dată, și într-altă dată a grăi multe cuvinte, că *o dată* se înțelege pentru un cuvânt întreg, iar acel cuvânt poate fi cuprinzător de două sau mai multe lucruri. Însă mai drept este să înțelegem aici pe *o dată* în loc de „adevărat”⁹⁰: „Cu adevărat, zice, a grăit mie Dumnezeu prin Sfântul Duh; dar care sunt acele două cuvinte ce mi le-a grăit și eu le-am auzit? **Întâi**, că singur Dumnezeu este puternic, și **al doilea**, că singur Dumnezeu este milostiv. Dar ce însemnează acestea două? Ascultă: Dumnezeu este puternic să gonească pe vrăjmașii noștri; este însă și milostiv de a ne milui pe noi, și iarăși este puternic, pentru ca să ne

⁸⁹ Iar Chiril zice: „Chiar dacă o dată a grăit Dumnezeu, dar având îndată cunoștința a ceea ce-mi este de folos, nu mă voi ruga pentru aceasta cu multe cuvinte. Să grăiască o dată, și e destul ca să mă încredințeze”. [Prezența lui Dumnezeu în om chiar și printr-un singur grai, îi aducea acestuia o siguranță și o cunoștință a ceea ce trebuie să facă și să gândească, încât nu mai are nevoie de multe cuvinte sau rugăciuni pentru a o afla, ci mai cu seamă simte acum nevoia de a lăuda pe Dumnezeu și a mărturisi puterea și mila Lui, așa cum spune mai departe David, și mai puțin a formula cereri anume.] Iar altul zice: „Aceasta - *o dată a grăit* - este în loc de „statornic a stăzut cuvântul lui Dumnezeu către Moisi, zicându-se o dată, nemaistrămutându-se, că *Domnul Dumnezeu este îndurat și milostiv...*, și *dreptatea păzește* (Ieș. 34: 6-7)”. Deci *puterea*, după Atanasie, însemnează mânia și urgia ceea ce se face asupra celor vrednici de dânsa. Iar *mila* însemnează bunătatea, căci cu mână tare răstoarnă pe cel mândru și muncește pe apostat (adică pe cel ce se scoală împotriva Lui), miluiește însă pe cel ce-L iubește pe El.

⁹⁰ Pentru aceasta și Teodorit a zis: „Zicerea *o dată* nu a pus-o în loc de număr, ci a zis că «va fi negreșit»: «Hotărâtor a zis *o dată* Dumnezeu, zice, și este cu neputință a nu se face aceasta». *Două* însă zice pedeapsa asupra celor ce fac călcări de legi și iubirea de oameni ce li se dă cinstitorilor de Dumnezeu: că așa și Domnul întru a doua Sa venire va pune de-a dreapta oile și de-a stânga caprele”. A zis și Atanasie: „Hotărâtor a zis Dumnezeu cuvântul cel despre judecată. Iar prin acestea – *acestea două am auzit* – zice **una**, adică cum că celor ce le trebuiește urgie pentru covârșirea păcatelor lor, urgie le răsplătește, iar celor ce au făcut cele vrednice de milă, milă le împărățește”.

temem de El și să ne depărtăm de păcat; este Însuși milostiv pentru ca să năzuim la El și să nu ne deznădăjduim”, după Marele Vasile. Se înțelege însă și că a grăit simplu, pentru că de multe ori a grăit către Moisi astfel de porunci pentru ca să arate poporului lui Israil acestea două: *Eu, zice, sunt Domnul Dumnezeuul tău. Dumnezeuul râvnitor**, *Cel ce răsplătesc părinților în fii până la al treilea și până la al patrulea neam celor ce Mă urăsc pe Mine* (Ieș. 20: 5).

că Tu vei răsplăti fiecăruia după faptele lui.

„Tu, zice, la viitoarea judecată vei răsplăti fiecăruia cele după vrednicia celor ce au lucrat bune sau rele, și celor ce au lucrat cele bune și plăcute Ție, le vei răsplăti [cu] viață veșnică, iar celor ce au făcut cele rele, le vei răsplăti muncă veșnică.”⁹¹

* ζηλωτής = zelos, adică credincios adevărului și hotărârilor Sale, părându-I rău pentru cei ce nu-I urmează.

⁹¹ Pentru aceasta zice Marele Vasile: „Cu ce măsuri veți măsura, cu acelea se va măsura vouă. Necăjit-ai pe fratele? Așteaptă pe cea asemenea! Răpit-ai lucrurile celor mai simpli [lipsiți]? Lovit-ai pe săraci? Rușinat-ai cu ocări? Clevetit-ai? Mințit-ai? Vrăjmășit-ai case străine? Călcăt-ai jurământ? Strămutat-ai hotarele moștenirii părințești? Ai călcat peste averile orfanilor? Văduve necăjit-ai? Ales-ai îndulcirea de aici mai mult decât bunătățile cele întru făgăduință? Așteaptă măsura împotriva acestora [răspata contrară acestor îndulciri, amărăciune pe măsura îndulcirii]. Că ceea ce seamănă fiecare, aceea va și secera. Însă și de ai făcut din cele bune altora, așteaptă de aici înmulțite răsplătiri”. Iar dumnezeiescul Maxim adaugă: „Când vei auzi însă că tu vei răsplăti fiecăruia după fapte, să știi că cu bune va răsplăti, nu de vor fi simplu bune cele ce se fac, ci de se fac după un scop drept, că judecata lui Dumnezeu nu privește la cele ce se fac, ci la scopul și la judecata celor ce se fac”. [Iată deci că binele nu e bine (bun) dacă nu are un scop drept. În învățătura creștină nu există ideea de bine săvârșit pentru el însuși, de dragul unei oarecari orânduiei, a unor obiceiuri sociale, cod moral etc., ci binele e pus pe seama izvorului său – Dumnezeu. De la El e tot binele și la El se întoarce, la fel ca apa de izvor. Oamenii sunt doar „jgheaburi” (cum pare că arată un psalm) ce se îmbibă, se răcoresc cu apa acestui bine, împărțându-l și altora spre slava și mulțumirea Celui ce l-a izvorât.] Iar alt tâlcuitor zice: „Dar ce, asupra celui ce nu a sporit în faptă păcatul, ci întru ascunsul inimii s-a săvârșit, oare nu se va aduce asupra-și muncă? Răutate deplină este când păcătuiește cineva cu socoteala și cu fapta. Iar jumătate de rău este când păcatul este [doar] din pornirea gândului; însă nu rămâne cu totul nepedepsit cel ce a păcătuiește cu gândul, ci pe cât lipsește [isprăvește, încetează] din rău, atât i se va ușura din durerile lui. Iar mai vârtos cu numirea faptelor, împreună se cuprind și gândurile și griaurile”.

PSALMUL 62

Când a fost el în pustiul Iudeii (I Împărați 22: 5).

ând fugea David de Saul, a mers și a șezut în pustiul ce se numește uscat. Deci acolo aflându-se, a alcătuit psalmul acesta. Și învață printr-însul iubirea cea covârșitoare ce o avea către Dumnezeu. Proorocește însă și despre pieirea ce urma a o pătimi cei ce-l prigoneau. Dar se potrivește psalmul acesta și nouă, creștinilor, pentru că, deși ne aflăm în pustiul îndulcitoarelor lucruri, și avem înfocată cerere către Dumnezeu, cu adevărat se vor pierde văzuții și nevăzuții noștri vrăjmași, și cu nimic nu ne pot vătăma. Oarecari manuscrise au „în pustiul Idumeii”, de aici urmând că acel pustiu în care se afla David să fi fost mai-nainte parte din pământul Idumeii (adică de pământul lui Isav*), iar pe urmă să fi făcut parte din Iudeea. Vezi însă și la capitolele 32 și 33 a Cărții I a Împăraților, că în pământul Iudeii locuia David fugind de Saul, și nu în pământul Idumeii⁹².

1. Dumnezeu, Dumnezeul meu, către Tine mânec.

„Către Tine, Dumnezeul meu, zice, rugându-mă pentru vremea mânecării, pentru că, îndată ce mă deștept, la Tine alerg cu gândurile, și, mai-nainte de orice cuvânt și lucru al meu, către Tine întind cuvântul și rugăciunea mea, și, cu acest fel de rugăciune al meu, Ție afierosesc începutul zilei.”

2. Însetat-a de Tine sufletul meu,

Cu numirea însetării, ghicitoarește arată David covârșirea iubirii ce o avea către Dumnezeu, precum asemenea a zis și în altă parte: *Însetat-a sufletul meu către Dumnezeul cel tare și viu* (Ps. 41: 2)⁹³.

* Idumeea este forma grecizată a lui Edom, nume care vine de la numele lui Isav, care a fost numit și astfel. Vezi Fac. 25: 30.

⁹² Zice însă Atanasie: „Psalmul acesta se dă și sufletului cel ce din vechime se află în pustietatea [lipsa] a tot binele, care apoi s-a întors cu darul lui Hristos”.

⁹³ Pentru aceasta, Hrisostom zice: „Fiindcă David nu poate arăta iubirea sa cea către Dumnezeu cu cuvântul, cercetează căutând pilde ca măcar așa să arate nouă dragostea sa și să ne facă părtași iubirii de Dumnezeu. Că vrând a arăta covârșirea darului și tăria dragostei a o însemna, zice: *Însetat-a de Tine sufletul meu*, adică «a dorit»”.

de câte ori* de Tine trupul* meu a însetat

Zice dar că: „De câte ori de Tine spre iubire a însetat trupul meu”; adică eu, că pomenind *sufletul*, aici adaugă *trupul* pentru ca să arate că pe sine se numește tot. Voiește însă să zică cu cuvântul acesta că: „De multe ori și cu covârșire însetez de Tine, și Te iubesc, Doamne”⁹⁴.

în pământ pustiu și neumblat și fără de apă?

„Atât de mult, zice, Te iubesc, Doamne, în acest pământ pustiu și neumblat și fără de apă aflându-mă, încât nemângâierea pustiiului nicicum nu a schimbat dorul* meu către Tine.”

3. Așa întru cel sfânt m-am arătat Ție

„Astfel având dorul, zice, și iubire având, mă arătam și în sfântul Tău cort, care este în Ierusalim, când slujeam Ție, precum porunca legea (că cortul îl numește aici *cel sfânt*, după Atanasie și Teodorit); adică un astfel de dor am și acum către Tine.” Arată însă cu acest cuvânt David că: „Și acolo în cort rugându-mă, și aici în pustiu pe aceeași așezare și dragoste o păzesc către Tine, Doamne”^{*}.

* ποσαπλως = de câte ori, adesea.

* σάρξ.

⁹⁴ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Nu numai că sufletul s-a umplut de dumnezeiască iubire, ci mai cu seamă și trupul se vede că înseta de cele pentru Dumnezeu, când calcă adică centrul [κέντρον = trad. lit.; aici: imbold, îndemn, stimul] peste mișcările cele în fire sădite, și supune voia sa lui Dumnezeu [atunci își poate supune voia sa lui Dumnezeu, când își înalță voia spre El, depășind toate îndemnurile firești ale trupului care-l trag spre cele de jos]. Deci și noi, când vom omorî mădulele noastre cele de pe pământ, și prin însăși cugetarea sufletului o vom supune dumnezeieștilor legi, atunci cu îndrăzneală vom zice cuvintele lui David: *Însetat-a de Tine sufletul meu, de câte ori de Tine trupul meu a însetat*”. Iar Gheorghe Pachimeres zice: „Însetează *sufletul* și se umple ca unul ce are locuri îndemnatice și primitoare de dumnezeiești înțeleșuri; însetează și *trupul*, însă mult mai puțin decât sufletul, că nici nu are îndemnări de primiri, străin cu totul fiind de către dumnezeieștile și gânditele înfățișări [ἐμφάσειο = lit. impresii], de care lipsindu-se, pururea își are întins dorul, iar mintea se face plină de Cel ce îl atinge (La Nichita)”.

* πόθος.

* „Fie în cort, fie în pustiu, cu aceeași dragoste și același dor mă rog către Tine.”

ca să văd puterea Ta și slava Ta.

„Aceasta o fac, zice, și mă rog în pustiul acesta, Doamne, pentru ca să văd puterea Ta care va birui pe vrăjmașii mei, și ca să văd slava Ta; fiindcă toți Te vor slăvi, pentru că Însuși ajuți pe cei ce nădăjduiesc întru Tine.”⁹⁵

4. Că mai bună este mila Ta decât viețile. Buzele mele Te vor lăuda.

Vieți zice – după Teodorit – pe viețile cele răsfățate și petrecerile cele pline de veselie ale oamenilor celor iubitori de trup: „Mai bine, zice, este mie a mă milui de Tine, Doamne, în pustiul acesta decât a petrece viața cu desfătare și cu îndulciri ale trupeștilor îndulciri⁹⁶. Pentru aceasta, zice, și buzele mele Te vor lăuda, adică eu”.

5. Așa bine Te voi cuvânta în viața mea, și în numele Tău voi ridica mâinile mele.

„Precum acum, cu curățenie, din tot sufletul meu Te slavoslovesc, în pustiul acesta aflându-mă, așa întocmai Te voi slavoslovi în toată viața mea; întru singur numele Tău voi ridica mâinile mele rugându-mă.⁹⁷” Ori și: „Singur numele Tău chemându-l, spre nimeni altul nu voi întinde mâinile mele întru rugăciune”.

⁹⁵ Zice însă Teodorit: „«Mă înfățișez Ție, negrăita Ta putere nălucind-o [imaginând-o], că de vreme ce firea Ta este neatinsă [de neatins] de cele făcute de Tine, iau pricinile slavosloviei din cele făcute de Tine». Iar poporul cel ce a crezut din păgâni necurmat ar zice: «Așa întru cel sfânt al Tău m-am arătat Ție»: adică în Biserica în care nejerfit Te jertfești, și neîmpărțit Te împarți, și Te cheltuiești rămânând necheltuit”. Și Marele Atanasie zice: „Nici o vătămare din pustiu nu am primit, zice, și, ca și când aș fi stat lângă însuși sfințitul Tău cort, cântare de laudă aduc”.

⁹⁶ Iar Chiril zice: „*Milă* numește mântuirea lui Hristos, iar *vieți* legea, adică calea vieții cea după lege. Deci mai mare este mila decât viețile”. Și Atanasie a zis: „Cei ce s-au apropiat de Mila lui Dumnezeu, adică de Hristos, nimic socotesc viața vieții acesteia”. [βίου τῆν ζωνῆν. Adică: „Viața trupească sau în trup o socotesc ca nimic față de viața duhovnicească, în har.]

⁹⁷ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Nu numai cu gura făgăduiește a binecuvânta pe Dumnezeu, ci și prin viață a o face aceasta, adică să-L preaslăvească prin viață îmbunătățită”.

6. Ca de seu și de grăsime să se umple sufletul meu, și cu buze de bucurie Te va lăuda gura mea.

„Precum trupul se satură de seu și de bucățile cele grase (pentru că, acelea fiind grase, lesne se satură), așa se va satura și sufletul meu, Doamne, de mila Ta.” Că despre milă era cuvântul, și pentru mila lui Dumnezeu aducea asemănare și pildă dumnezeiescul David: „Și apoi din aceasta îndemnându-mă, cu buze vesele Te voi lăuda”^{*}.

7. De mi-am adus aminte de Tine în așternutul meu, în dimineți am cugetat spre Tine,

„Fiindcă îmi aduc aminte de Tine, Doamne, pe patul meu aflându-mă, pentru aceasta și iarăși de Tine îmi aduc aminte mai întâi, și la Tine cuget, adică pentru Tine gândesc.”⁹⁸ Ca și cum ar zice cu acestea: „Cu pomenirea Ta, Doamne, mă culc, și închid ochii mei spre somn, și iarăși cu pomenirea Ta mă deștept și deschid ochii mei, și nici somnul cel dulce și adânc nu curmă și oprește pomenirea Ta de la mine”⁹⁹.

Deci mare bine este, frații mei, a adormi cineva cu pomenirea lui Dumnezeu. Pentru că pomenirea aceasta gonește de la suflet nălucirile cele de rușine ale demonilor, și somnul cel întunecat al păcatului. Iar în loc să zică în timp de față [la prezent]: „strașnic îmi aduc aminte de Tine în așternutul meu de cuget de Tine diminețile”, a zis în timp trecut, adică *de mi-am adus aminte și am cugetat*.

* Aici pare a fi lauda Cuviosului Eftimie Zigabenu.

⁹⁸ Iar Teodorit zice: „Încă și poporul cel din păgâni ce a crezut, negreșit pe așternutul său își aduce aminte, dimineața lăudând pe Mântuitorul tuturor. Iar *aripi*, cu dreptate zice pe Testamentul cel Vechi și cel Nou, prin care, acoperit fiind, și hrănindu-se și bucurându-se, prin baia nașterii de-a doua a crescut *întru bărbat desăvârșit, întru măsura vârstei plinirii lui Hristos* (Ef. 4: 13)”. În altele se scrie *în dimineți* în loc de „fără de vreme” [devreme; Mitropolitul Veniamin: „nevreme”], precum și dumnezeiescul Chiril, care așa citește zicerea aceasta în tâlcuirea la Isaia. Și David încă însuși așa zice undeva: *Apucat-am mai-nainte fără de vreme și am strigat* (Ps. 118: 147). Iar *fără de vremea* este [înfățișează] zorile cele întunecate și mai însuși miezul nopții, despre care iarăși zice: *În miezul nopții m-am sculat spre judecățile dreptății Tale* (Ps. 118: 62).

⁹⁹ Alt tâlcuitor zice: „Aceasta este ceea ce zic: «Nu mă lasă să dorm [καθεύδεν = aici: „să nu iau în seamă”, „să fiu nesimțitor față de”] pomenirea Ta, Stăpâne, că și pe așternutul meu, întru aceasta mă desfătezi; și în toate străjile nopții, aceasta o fac cugetare, și până dimineața petrec pomenindu-Te, adică pururea”. Și Sfântul Isaac: „Cel ce a ajuns la desăvârșita dragoste de Dumnezeu, și în somnul său vorbește cu Dumnezeu, că obicei este dragostei a face cele de acest fel: și aceasta este împlinirea oamenilor întru această viață a lor (Cuv. 85)”. Pentru aceasta, și mireasa ceea ce cântă, rănită de iubirea lui Dumnezeu, și în somnul său pomenea pe Dumnezeu. Pentru aceasta și zicea: *Eu dorm, și inima mea priveghează* (Cânt. Cânt. 5: 3).

că Te-ai făcut ajutorul meu.

8. Și întru acoperământul aripilor Tale mă voi bucura.

„Îmi aduc aminte de Tine, Doamne, zice, și dormind și treaz fiind, pentru că singur pe Tine Te am ajutorul meu, Doamne, pentru aceasta nu am trebuință de a-mi aduce aminte de altcineva afară de Tine, că toți oamenii îmi sunt nefolositori și netrebnici; pentru aceasta și mă voi bucura a mă afla sub acoperământul aripilor Tale, adică al puterilor Tale celor mai-nainte văzătoare.” Precum și în altă parte a zis același David: *Întru acoperământul aripilor tale acoperă-mă* (Ps. 16: 8).

Lipitu-s-a sufletul meu după Tine, și pe mine m-a sprijinit dreapta Ta.

„Sufletul meu și inima mea atât de mult s-au lipit în urma Ta, Doamne, de dorul și dragostea ce au către Tine, încât nici puțină vreme nu se poate despărți de pomenirea Ta, pentru aceasta, pentru multul lor dor și strâmta legătură ce am către Tine, mi-a ajutat mie puterea Ta cea dreaptă.” Cu aceste cuvinte însă proorocește David ajutorul cel voia a-i face Dumnezeu, și pedeapsa ce voia să-i facă lui Saul¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Zice și Sfântul Chiril: „*Lipire* numește cugetarea întărită și statornicia întru fapta bună și necurmarea în dragoste. Unul ca acesta era Pavel, zicând: *Cine ne va despărți de dragostea lui Hristos?* Că nimic nu desparte de Dumnezeu pe cel ce se lipește de Dumnezeu cu întreagă minte, și când cineva se va uni cu cel curat prin curățenie, de dreapta aceluia de aici se poartă, adică de Hristos [cf. v. 8], că Acesta este Dreapta lui Dumnezeu prin Care pe toate le isprăvește și toate le face. Că zice: *Eu cu Măinile am întărit cerurile* (Is. 45: 12). [Unii Părinții au văzut pe Fiul și pe Duhul ca Măini ale Tatălui, sau chiar Ochi ai Lui. Este, desigur, ca multe altele, o metaforă imperfectă, după omeneasca cuviință.] Acela dar care a isprăvit călătoria cea în urma lui Dumnezeu poate a se lipi de Domnul încât să poată zice cu Pavel: *Calea o am isprăvit* (II Tim. 4: 7); cel ce a ajuns la însuși sfârșitul fericirii, care și aude de la Dumnezeu: *Iar tu rămâi aici cu mine* (Deut. 10: 31). Că cel ce a călătorit toată calea faptei bune și s-a apropiat de Dumnezeu, Care este marginea doririlor, și la Care tot dorul stă, unul ca acela nu mai merge, ci se unește cu Dumnezeu și se lipește de El, și se preface întru Duhul, sprijinindu-L pe El Dreapta lui Dumnezeu, adică Fiul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut prin Care avem apropierea și unirea”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Se unește psalmo-cântarea cu istoria lui Moisi: că precum acolo se atinge de piatră mâna celui ce aștepta dumnezeiescul glas, și în urmă a urmat rugându-se, așa și David zice că sprijinirea dreptei este pentru cel lipit în urma lui Dumnezeu”. Iar Atanasie zice: „Ca printr-un clei cu dorul Tău împreună m-am legat, nemailuând cât de puțină uitare de Tine. Pentru aceasta mă mântuiești de cei ce cu nedreptate mă vrăjmășesc”.

9. Iar ei în deșert au căutat sufletul meu, intra-vor în cele mai de jos ale pământului,

„Dumnezeu, zice, cu adevărat ajută mie, iar acești vrăjmași ai mei în zadar și fără nici o pricină au căutat sufletul meu, adică au căutat să mă omoare, fiindcă ei vor să moară și, murind, să se coboare în iad”¹⁰¹.

da-se-vor în mâinile săbiei,

Fiindcă David a zis mai sus că vrăjmașii lui au să moară, pentru aceasta, acum, aici, zice în ce chip au să moară, adică cum că se vor da în mâinile săbiei, adică vor muri în război: iar *mâinile săbiei* a zis metaforic, ca să arate nescăparea de sabie și de moarte.

părți vulpilor vor fi.

„După ce, zice, Saul și ceilalți vrăjmași ai mei se vor tăia în bătălie, atunci vulpile și celelalte fiare îi vor împărți pe ei ca să-i mănânce, căci au rămas neîngropați. Ori prin numele *vulpilor* însemnează că nu-i vor omorî oarecare ostași mari și viteji, ci unii simpli³³, și vicleni, și neputincioși, după Teodorit, că o astfel de vietate este vulpea: vicleană și neputincioasă.” Deci de astfel de oameni vor fi ruși vrăjmașii mei. Cu *vulpile* [mai] arată și pe cei de alt neam care locuiau împrejur și dădeau război lui Saul¹⁰².

¹⁰¹ A zis însă Sfântul Chiril: „Zicerea *în deșert* se înțelege în loc de „de cele ce-s cu neputință se apucă ei, neputând a răpi pe cel ce este păzit de puternica mână a lui Dumnezeu”.

* εὐτελής. Dintre cei mai neiscușiți și prost plătiți.

¹⁰² Iar Sfântul Chiril zice: „Sufletele celor necredincioși sunt împărțite de vulpile cele gândite, care se hrănesc cu trupurile cele moarte și împutite, adică duhurile cele rele și prea răzvrătite; că vulpea, fiind o fiară vicleană și necurată, se ia spre închinuirea necuratelor duhuri ale vicleniei, de către care se trag încoace și-ncolo cei ce se invoiesc cu trândăvirea”. Iar Origen zice: „Zic oarecari că leii, când prind o vietate, îi sug sângele și, ca niște răpitori, mănâncă câte ceva, mai ales mădularele cele mai de frunte, iar mădularele cele de prisos le lasă: și pe acestea, aflându-le vulpile, le mănâncă. Deci fiindcă ele mănâncă pe cele omorâte de lei, pentru aceasta zice că vrăjmașii lui David vor primi felurite chinuri, și din acestea [din primele, cele luate din metafora leilor] se vor arunca căzând întru alte osebite chinuri”. [Tot astfel se poate spune că cei ce se resemnează în fața necazurilor ce vin din viață, sau se revoltă împotriva lor, se aleg cu aceleași necazuri și după moarte (cu alte cuvinte, de la leii cei trupești – oamenii – la vulpile cele gândite – demonii). Calea de mijloc este dobândirea îndrăzelii și a dreptății lui Hristos (cf. In. 16: 33; Rom. 8: 33), căci dreptatea Lui este peste tot pământul (I Paralip. 16: 14), ea este vestită și de ceruri (cf. Ps. 97: 3), căci Domnul a vestit-o tuturor neamurilor, și nimeni nu e străin de ea (cf. 96: 6). Îndrăzneala întru Domnul risipește

10. Iar împăratul se va veseli de Dumnezeu,

Împărat se numește David pe sine, că fiind ales de Dumnezeu s-a uns. Deci zice că însuși se va veseli, nu pentru moartea vrăjmașilor lui (căci el mai ales plângea și se tânguia când a auzit de moartea lui Saul și a lui Ionatan, fiul lui, precum se vede în Cartea a II-a a Împăraților, cap. 1), ci se va bucura de Dumnezeu care mântuiește pe cei ce-L iubesc. Ori prin *împărat* să înțelegi pe cel ce împărățește și stăpânește patimile, iar *lăudat*, pe cel ce făgăduiește lui Dumnezeu să petreacă viața îmbunătățită, care își adeverește această făgăduință a sa cu faptele, precum zice purtătorul de Dumnezeu Maxim¹⁰³.

lăuda-se-va tot cel ce se jură întru El,

Era obicei ca popoarele supuse să se jure întru împăratul lor, și să zică astfel: „Să nu am parte de mântuirea împăratului, aceasta nu o am făcut!”. Și altele asemenea. Însă până ce era Saul viu, cine ar fi cutezat a se jura pe viața și mântuirea lui David era prihănit și i se primejduia viața, iar după ce a murit Saul, cine s-ar fi jurat pe viața și mântuirea Împăratului David, mai mult se lăuda, căci cu aceasta arăta că este prieten al lui.

că s-a astupat gura celor ce grăiesc nedreptăți.

„Gura vrăjmașilor, zice, care grăia împotriva mea nedreptăți, pentru clevetirile și prihănirile ce făceau asupra mea, și gura celor ce cugetau pieirea mea a fost pecetluită cu moartea, și mai mult nu vor putea grăi împotriva mea.”

Psalmul acesta așa se tâlcuiește, înțelegându-se împotriva văzuților vrăjmași. Iar înțelegându-se [și] împotriva nevăzuților vrăjmași, se tâlcuiește că nevăzuții diavoli se vor pogorî în cele mai de jos ale pământului, adică în Tartar*: că zice pentru verhovnicul Apostolilor: *Dumnezeu, pe îngerii cei ce au greșit, nu i-a cruțat, ci, cu lanțurile întunericii în Tartar legându-i, i-a dat spre judecată a se păzi* (II Pt. 2: 4), că Tartarul zic că se află dedesubtul pământului, iar prin *sabia* căreia i s-au dat demonii să înțelegi bătaia lui Dumnezeu.

toate negura nedreptății și a necazurilor din lume, căci aceasta se va birui de El așa cum a biruit-o și atunci - pe Cruce și în iad.]

¹⁰³ Cuvintele dumnezeiescului Maxim sunt acestea: „Tot cel ce făgăduiește lui Dumnezeu viața dumnezeiască, iar prin adevierea lucrărilor dreptății plinește jurămintele bune făgăduințe, este lăudat”.

* Tartarul era crezut de greci ca fiind un loc subteran așezat mai jos decât Hadesul. Metafora (sau mai degrabă termenul ca atare) aceasta – dacă o putem numi așa – o găsim și în viziunile apocaliptice iudaice ale Vechiului Testament (Iov 41: 24), în apocrifele acestuia și în alte scrieri iudaice. Pentru greci, Tartarul era locul unde se împărțea pedeapsa divină.

PSALMUL 63

Întru sfârșit. Psalm al lui David.

Si psalmul acesta are aceeași pricină ca cel de mai sus, deoarece povestește bătăliile vrăjmașilor lui David, după Teodorit, și proorocește că se va izbăvi de dâșii, pentru aceasta se și suprascrie *întru sfârșit*¹⁰⁴.

- 1. Auzi, Dumnezeule, glasul meu, când mă rog către Tine, de la frica vrăjmașului scoate sufletul meu**¹⁰⁵.
- 2. Acoperă-mă de adunarea celor ce viclenesc, de mulțimea celor ce lucrează nedreptate.**

Cuvintele acestea sunt arătate* și, pentru aceasta, nu au trebuință de tâlcuire. Adunare însă numește și conglăsuirea cea spre rău a oamenilor celor vicleni, după Teodorit.

3. Care și-au ascuțit ca o sabie limbile lor,

„Vrăjmașii mei aceștia, zice, și-au ascuțit limbile ca sabia spre a cleveti cu lesnire, și a găti vrăjmășiri asupra mea.” Se potrivește însă cuvântul acesta cu ceea ce zice: *...și limba lor sabie ascuțită*, despre care s-a zis la Psalmul 56: 6.

¹⁰⁴ Iar după Marele Atanasie, psalmul acestea se zice dinspre fața Apostolilor, care se roagă lui Dumnezeu să se slobozească de vrăjmașii potrivnici propovăduirii lor.

¹⁰⁵ Iar Atanasie zice că acesta este asemenea cu ceea ce s-a zis de Apostoli: *Și acum, Doamne, caută asupra îngrozirilor lor, și dă robilor Tăi a grăi cu toată îndrăzneala cuvântul Tău* (Fapte 4: 29). Iar Marele Vasile zice: „*Frica vrăjmașului este însă [de fapt] ceea ce se face cuiva de la vrăjmașul, și [adică] cea potrivnică îndrăzelii lui [către] Hristos, de care psalmo-cântarea roagă a fi izbăvit*”. Iar Chiril zice: „*Auzi-mă când mă rog Ție este însă în loc de «nu când tac, ci rugându-mă»*, că avuție păgubitoare este tăcerea întru unele ca acestea. Sau zice: „*Degrad auzi-mă și când mă rog, după cea zisă: Încă grăind tu, va zice: Iată, sunt aici* (Is. 58: 9)”. Iar Atanasie zice: „*«Izbăvește-mă de frica potrivnicilor ca să zică despre vrăjmășia lor și morții [...]*». Că de acestea se temea a nu le pătimi de la ei”. Și Origen zice: „*Izbăvește sufletul meu de frică, care frică nu e prietenă, ci dușmană, prietenă însă este frica de Dumnezeu cea cunoscătoare, iar dușmană este frica ce nu este ca aceasta: precum este frica celor de altă credință, ori a altora oarecari care nu se tem de Dumnezeu, despre care duhul Cel din Isaia cu îndrăznire poate zice: Și de frica lor nu ne vom teme, nici ne vom tulbura* (Is. 8: 12)”.

* Au un înțeles limpede care reiese din context și din alte tâlcuiri.

Întins-au arcul lor lucru amar, ca să săgeteze întru ascunsuri pe cel nevinovat.

Fără prihană zice David pe cel *nevinovat* și nedătător de pricină, adică pe sine. Dar aici se află formă inversată, care așa se netezește: „Întins-au arcul lor ca să săgeteze în ascunsuri pe cel fără prihană, care este lucru amar, adică este lucru rău, și viclean, și vrăjmășitor a săgeta cineva pe ascuns pe omul cel nevinovat, fiindcă, astfel, acesta nu se poate păzi”. Iar *arc* a numit limba vrăjmașilor, asemenea și *sabia*: sabie adică, deoarece omoară de aproape, iar arc, pentru că și de departe săgetează^{106a}: „Că vrăjmașii mei, zice, în arătare mă laudă, iar într-ascuns gătesc vrăjmășiri împotriva mea”.

4. Fără veste îl vor săgeta pe el, și nu se vor teme,

„Fără veste, zice, vor săgeta pe cel fără de prihană vrăjmașii lui, neavând el vreo mai-nainte știință, și nu se vor teme nici de urgia lui Dumnezeu ceea ce se pornește asupra vrăjmășitorilor nici prin prihănirea cea de la oameni.”

Întărit-au loruși cuvânt viclean.

Adică vrăjmășitorii oameni au cugetat sfat viclean asupra celor nevinovați și cu întărire au hotărât să-l pună în lucrare^{106b}.

5. Vorbit-au ca să ascundă cursă, zis-au: cine îi va vedea pe ei?

În loc de *vorbit-au*, Simmah a zis „s-au făcut”. „S-au sfătuit, zice, între sineși vrăjmașii nevinovaților oameni, și au zis să ascundă cursă și să pună pază în cale pentru ca să mă prindă și să mă omoare, și ca și cum nu ar fi Dumnezeu, așa

^{106a} [Ca și mai-nainte, dintr-o eroare de tipar, s-a pus nota 106 de două ori.] Iar Sfântul Chiril zice: „*Lucru amar* pe clevetirea cea asupra celui fără prihană, adică a celui nevinovat o a numit, fiindcă necuviincios lucru este a cleveti pe oricine, iar a cleveti pe cel drept este păcat mai greu, pe care într-ascuns îl săgetează, adică întru neștiința lui [pe neobservate], căci a-l cleveti fățiș nu îndrăznesc. Iar *întins-au arcul* se înțelege în loc de «ca un arc limba lor». Iar la Teodorit se zice: „*Lucru amar* în loc de *grai amar*, ori *cuvânt amar*: «Cu aceasta și-au umplut limba lor, mai rău săgetând cu amarul cuvânt decât cu arcul»”.

^{106b} Iar Atanasie zice: „*Întărirea cuvântului viclean* este a adevării iudeii că nu a înviat Domnul din morți”. Zice însă și nenumitul tâlcuitor: „Și cum au întărit? Amăgind ei, jurându-se, martori și pârători năimind, meșteșugiri aflând, pricini grămădind pentru ca *cuvântul cel viclean*, adică, pricina minciunii să o facă a se crede (La Nichita)”.

știind ei cu socoteala, au zis între sineși: «Cine ne va vedea? Sau cine se va arăta izbânditor și ajutor celui ce se vrăjmășește de noi? Nimeni, adică».¹⁰⁷

6. Iscodit-au fărădelege, stinsu-s-au născocind iscodiri.

„Au căutat vrăjmașii mei, zice, să întrebuițeze fărădelegea, au obosit însă căutând iscodiri amăgitoare, și meșteșugiri de multe feluri gătind.”¹⁰⁸

7. Apropia-se-va omul și inima adâncă, și se va înălța Dumnezeu.

„Pe lângă vrăjmașii care mă vrăjmășesc, zice, poate că se va apropia și vreun alt om pentru ca să-i ajute la socoteala cea împotriva mea, făcându-le har* și făgăduind că și el se va porni asupra mea, și acest om va fi *inima adâncă*, adică adânc în socoteală și înțelept, însă într-o răutate”, deoarece este și adânc în socoteală într-o bine. Însă fiindcă și acesta nimic nu poate lucra împotriva mea, pentru aceasta Dumnezeu mai mult Se va înălța și Se va mări, pentru că prinde pe cei înțelepți într-o vicleșugurile lor, adică îi pedepsește și arată nelucrătoare și zadarnice toate vrăjmășirile celor de mai sus, după tâlcuirea lui Teodorit¹⁰⁹.

¹⁰⁷ După Marele Atanasie însă: „Acestea se zic pentru cei ce blestemă pe Apostoli și zic: *Au nu cu poruncă* [amenințare] *v-am poruncit vouă să nu ne mai grăiți despre Numele acesta?*”. Și Teodorit încă: „Unii dintre aceștia erau cei din preajma lui Abesalom, și a lui Saul și a celorlalți, iar alții - cei fără de lege, care după vremi alcătuiesc meșteșugiri și curse împotriva Bisericii lui Dumnezeu”.

¹⁰⁸ Iar Teodorit zice: „Toate cugetările le-au pornit, toate meșteșugirile împotriva mea le-au izvodit, nici un fel de vrăjmășire n-au lăsat, fățiș năvălind, în ascuns pândind, întrebuițând iscoade, pustiile înconjurând, locurile cele pietroase cercetându-le, prin munți și prin peșteri și prin crăpăturile pământului căutând pe nevoitorii buneii-cinstiri, despre care zice dumnezeiescul Pavel: *...de care lumea nu era vrednică* (Evr. 11: 38)”. Iar nenumitul zice: „Pentru aceasta au obosit, fiindcă fărădelegi cercetau, adică nu după legea lui Dumnezeu căutau: de căutau [cumva] dreptatea, pentru aceasta nu o aflau; iar cei ce căutau cunoștința lui Dumnezeu, fără de vreo răspândire [περισπασμού = distragere a atenției, în condiții neprielnice] o găseau pe aceasta”.

* O favoare, un hatâr.

¹⁰⁹ Pentru aceasta, Teodoțion așa a tâlcuit aceasta: „Și *gândul omului și inima adâncă* o va săgeta Dumnezeu”. Iar Eusebie așa tâlcuieste zicerea: „Cei fără de lege adică nu au lipsit sfātuind între sineși cele rele; va veni însă om adevărat păzind pe cel după chip și va desluși [lucrurile, vicleșugurile], pentru că este cuvântăresc și înțelept (că aceasta însemnează *inima adâncă*), [aducând] înțelegere [dând sens lucrurilor] spre arătarea [ἔλεγχον = dovedirea] prin care Se va înălța Dumnezeu, Cel ce prinde pe cei înțelepți (în răutate) într-o vicleșugul lor, că Dumnezeu Se înalță prin oamenii sfinți, vădindu-se [astfel] amăgirea”. Alții însă înțeleg zicerea aceasta despre Iuda, și vezi la sfârșitul psalmului. Iar altul zice: „Va veni om, care oricât ar adânci gândul omenesc, iscodind cele mai presus de putere, Dumnezeu este mai presus decât acela, neînțelegându-se

8. Săgeată de prunci s-au făcut rănilor* lor,

„Rănilor, zice, adică relele și vătămarile cele ce au meșteșugit vrăjmașii mei să-mi facă, s-au făcut săgeată de prunci, adică zadarnice și nelucrătoare, pentru că astfel de nelucrătoare sunt și săgețile cele ce se aruncă de copiii cei mici, pentru fireasca lor slăbiciune.”

și au slăbit asupra lor limbile lor.

Limbi numește David clevetirile și vrăjmășirile care cu limba se alcătuiesc [articulează], și isprăvi ale ei sunt: „Deci neputincioase, zice, s-au făcut limbile și clevetirile vrăjmașilor mei, și nimic mai mult n-au putut isprăvi”.

9. Tulburatu-s-au toți care i-au văzut pe dânșii, și s-a temut tot omul.

„S-au tulburat, zice, toți cei ce au văzut pe vrăjmașii mei cei de mai sus, că n-au nimerit, cu toate apucăturile și meșteșugirile ce le-au uneltit asupra mea; și toți oamenii care i-au văzut s-au temut întru sineși, cunoscând că Dumnezeu este izbânditor și ajutor celor ce se nedreptătesc.”¹¹⁰

10. Și au povestit lucrurile lui Dumnezeu, și faptele Lui le-au înțeles.

„Toți, zice, câți au văzut pe vrăjmașii mei nenorocindu-se, vor povesti celorlalți minunile ce le-a făcut Dumnezeu pentru mine, și vor înțelege judecățile acelea ce le face Dumnezeu pentru a ajuta pe robii Săi.” Ca trecute însă a zis

[nepunându-se de acord cu el, fiind aflați pe căi diferite]: «Că nu pricep, zice, că oricât ar ascunde vicleșugurile și le-ar afunda ca să nu se facă văzute, Dumnezeu Se află mai presus, mai lesnicios dând ajutorul decât acesta [dă] vicleșugurile”. Și Teodorit zice că: „Și cele neștiute, Dumnezeu le vede, și înălțimea Sa Își arată pedepsindu-i pe aceia”.

* πληγαί = lit. lovituri. Fie că e rană, fie că e lovitură, tâlcuirea ne vorbește de atacurile vrăjmașilor.

¹¹⁰ Zice însă Marele Atanasie: „După ce mai sus a spus despre ridicarea cea asupra Sfinților Apostoli a vrăjmașilor credinței, acum povestește și căderea lor, că zice așa: «Meșteșugirile lor cele împotriva noastră le face neputincioase și de nici o treabă, ca săgețile pruncilor cele slabe, care nu pot răpune. Pentru aceasta, toți cei ce văd făcând atâta meșteșugiri și nimic isprăvind, s-au tulburat cu mintea, că despre cele ce au păcătuit, înspăimântați făcându-se, s-au mirat de dumnezeiasca Pronie”.

David cele ce urmau a se face, după însușirea proorociei, precum de multe ori am zis¹¹¹.

11. Veseli-se-va cel drept întru Domnul și va nădăjdui spre Dânsul, și se vor lăuda toți cei drepti la inimă.

„Tot omul drept, zice, văzând Pronia și ajutorul ce le-a arătat Dumnezeu cu mine, se va bucura și va nădăjdui în Domnul, ca și el să se învrednicească aceluiși ajutor; dar și toți oamenii cei ce nu au în inima lor vreo cugetare strâmbă și rea, precum era David, toți aceștia, zic, se vor lăuda, pentru că Dumnezeu unor nevicieni ca aceștia ajută: *Cât de bun, zice, este Dumnezeul lui Israil cu cei drepti la inimă* (Ps. 72: 1).” Unii însă, zicerea *apropia-se-va omul și inima adâncă*, au înțeles-o despre Iuda, care, adânc și cu totul viclean fiind, a mers la iudei, vrăjmașii lui Hristos, și le-a făgăduit să-L vândă lor; întru dâșii însă S-a înălțat Hristos mai mult și S-a mărit, fiindcă a săvârșit înfricoșătoare minuni când S-a răstignit și a înviat din morți, iar muncile și patimile ce I-au pricinuit iudeii întru nimic s-au socotit, **întâi** pentru că El era nepătimaș după Dumnezeire, **al doilea**, pentru că ei n-au putut să-L piardă precum socoteau. Toți însă cei de alte neamuri, văzând pe iudei că s-au dat romanilor spre ucidere și pierzare, s-au tulburat și s-au temut de Hristos [v. 9], pentru care Hristos și cei ce din neamuri au crezut într-Însul multe au pățimit de la prigonitori și tirani¹¹². Iar prin *drepti* să înțelegi pe cei ce din neamuri au crezut, fiindcă s-au îndreptat prin credință, care se vor și veseli întru Hristos [v. 11]. Și însuși aceștia sunt drepti la inimă [v. 11], după Origen, căci nu s-au strâmbat cu inima, adică nu s-au abătut din dreapta credință pe care o au primit, precum s-au strâmbat și s-au abătut de demult iudeii.

¹¹¹ Iar Eusebie zice: „Tot omul, povestind prădarea Ierusalimului vechi, dobândește mare frică de Cel ce S-a răstignit, și vestește lucrările lui Dumnezeu, adică ale lui Hristos, și facerile Lui le înțelege. Care? Cele ce le-a zis Apostolilor mai înainte, și pe care acum le-a dus spre împlinire: că arătând ei zidirea bisericii [din Ierusalim], le-a răspuns: *Amin, zic vouă, nu va rămâne aici piatră pe piatră care nu se va risipi* (Mt. 24: 2)”.

¹¹² Pentru aceasta a zis și Teodorit: „Acest lucru însă l-a isprăvit David și cei ca dânsul, și cei după aceea: zic adică despre purtătorii de nevoie mucenici, și nevoitorii bunecredințe”.

Catisma a noua

Psalmul 64

Întru sfârșit, lui David, psalm de cântare* a lui Ieremia și a lui Iezechiil și a nemerniciei poporului, când urmau să iasă [din robie].

ftimie, adică autorul meu, numai suprascrierea cea de sus o are, zicând: „*Întru sfârșit* se scrie și psalmul acesta, că proorocește pentru slobozenia iudeilor celor robiți în Babilon. Și s-a scris ca dinspre fața acestora, după Teodorit, și despre prefacerea și cinstirea de Dumnezeu a păgânilor, după Atanasie”. Iar ce însemnează psalm de cântare [cum e acesta], am spus în *Precuvântare*, la capitolul 9, și vezi acolo. (Iar Cuviosul dascăl Nicodim, autorul acestei tâlcuiri ce acum se aduce pe limba română, zice:)* „Eu adaug și aceasta aici spre plinirea suprascrierii, că sfințitul Teodorit, văzând că psalmul acesta are și suprascrierea aceasta - *cântarea lui Ieremia și a lui Iezechiil și a nemerniciei poporului, când urmau să iasă* - zice că această suprascriere nu se află nici în cea [Scriptura] evreiască, nici alți tâlcuitori nu o au, și, precum se vede, un oarecare neînvățat o a adăugat, fără a lua aminte nici la istorie, nici la noima psalmului: fiindcă Ieremia nu a fost în Babilon, ci a luat voie de la Dumnezeu să petreacă unde va voi, iar el a ales să locuiască în patria sa. Că scrie însuși Ieremia că s-a pogorât în Tafna Egiptului împreună cu mulți alți iudei, câți a lăsat Nabuzaradan; și a intrat în Egipt, că n-au ascultat glasul Domnului și au intrat în Tafna. Și s-a făcut cuvântul Domnului către Ieremia în Tafna, zicând: *Ia în mâinile tale niște pietre mari* (Ier. 43: 7 ș.u.), și acolo proorocea, precum se vede întru același capitol¹. Apoi nu se

* ψαλμὸς ᾠδῆς.

* Paranteza aparține Mitropolitului Veniamin.

¹ Deci din cuvintele acestea se încheie, ca și din cele ce se scriu în Sinaxar despre Ieremia, anume că a mers în Babilon; dar acestea nu se țin de scumpătate, că de același Teodorit se scrie și aceasta, anume că Ieremia și-a zidit un turn înalt și, întru acela închizându-se, a scris plângerile, jelindu-se atât pentru Ierusalim, cât și pentru luarea poporului în robie. Se vede însă că după ce a scris plângerile în patria sa, s-a pogorât apoi în Egipt. Iar Atanasie zice că: „David, prin psalmul acesta, introduce [aduce în atenție] fața neamurilor celor ce au crezut în Hristos; încă și rugăciuni înalță pentru dânsule, fiind mai-nainte neroditoare, dar care apoi s-au făcut roditoare prin credința în Hristos”.

potrivesc acestea, zice, la cei ce ieșeau din robie, ci la cei ce se aflau în robie. Ioan Litinu însă, în Psaltirea sa cea din nou tipărită, zice că cele cinci stihuri din urmă ale psalmului acesta, care se încep de la *cercetat-ai pământul și l-ai îmbătat pe dansul* [v. 9] până la sfârșit, acestea, zic, dau de crezut cuiva că psalmul acesta s-a dat de David după ce a luat ploaie îmbelșugată în vreme de neploaie. Pentru aceasta și se potrivește a se citi psalmul acesta când plouă în vreme de neploaie.

1. Ție Ți se cuvine cântare, Dumnezeuule, în Sion, și Ție se va da rugăciunea în Ierusalim.

„În Sion, zice, (iar acesta este un munte al Ierusalimului) se cuvine a Te lăuda, Doamne, căci acolo ai poruncit să-Ți slujească Ție iudeii, și în Ierusalim se va da Ție rugăciunea și făgăduința fiecăruia.” Încă cu aceste cuvinte proorocește David întoarcerea la Ierusalim ce urmau a o face evreii. Dar Sionul și Ierusalimul se pot înțelege și anagogic, adică soborniceasca Biserică a credincioșilor, și bisericile cele în parte [locale] ale lor².

2. Auzi rugăciunea mea, către Tine tot trupul va veni.

„Ascultă, zice, Doamne, rugăciunea mea, și plinește-mi cererile pentru care Te rog”. Iar aceasta - *către Tine tot trupul va veni* -, după Teodorit, este proorocie pentru neamuri, [adică despre] cum vor crede în Hristos. *Trup* însă pe neamuri le-a numit, că neamurile viețuiau trupește; ori aceasta o zice David pentru obșteasca înviere a tuturor neamurilor de obște, întru care toți oamenii cei ce vor învia vor cunoaște pe Dumnezeu³.

² Iar Sfântul Chiril zice prin *Sion* pe cel de sus și ceresc, și pe Biserica cea de jos de pe pământ. Deci *cântareă cea în Sion*, adică în cel ceresc și în Biserica de pe pământ, ceea ce se dă lui Dumnezeu se cuvine singur lăudatului Dumnezeu, Căruia și rugăciunile I se potrivesc a I se da. Zice însă și Teodorit: „Toate zicerile psalmului potrivite sunt celor ce petrec în Babilon, că aceia, dorind de întoarcere, aduceau această cântare de laudă lui Dumnezeu, și ziceau: «Întoarce-ne în Sion, unde va fi cu putință nouă a-Ți aduce laudele și obișnuitele rugi [εὐχαῖς = rugăciuni, făgăduințe]. Nu vom mai înălța, zice, laudele acelora pe care îi socoteam dumnezei, fiindcă pe aceia nu se cuvine a-i lăuda, lemne și pietre și draci fiind, ci Ție numai, aceasta [lauda] este preacuvincioasă [Ți Se cuvine cu prisosință]»”.

³ Zice însă și Atanasie. „Prin acestea, chemarea tuturor neamurilor o binevestește, după ceea ce se zice de Ioil: *Voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul* (Ioil 3: 1)”. Și Origen: „*Către Tine* însă, Dumnezeuule, Care trupul îl faci duh [il înduhovnicești], *tot trupul* [σάρκα = lit. carne] *va veni*, că se va preface sufletul cel ce din pricina păcatului s-a făcut [ποιεῖται] trup și va fi [astfel] duh”. [Cum se poate face sufletul trup, iar apoi duh? Așa cum *Cuvântul S-a făcut trup*, noi ne facem duh în Duhul lui Hristos. Deși σῶμα și σάρξ pot

3. Cuvintele celor fărădelege ne-au biruit pe noi

„Hulele vrăjmașilor noștri babilonieni, zice, ce le zic asupra Ta, Dumnezeule, și împotriva noastră, acestea s-au făcut mai presus de puterea noastră, adică acestea ne-au silnicit și nu cutezăm a zice împotriva lor, aflându-ne robi hulitorilor.” Ori se înțelege dimpotrivă, anume că: „Hulele cele mari ale babilonienilor dau nouă mare putere și covârșitoare îndrăzneală, că Tu, Doamne, nu le vei trece fără izbândire, ci le vei pedepsi”. Oarecari manuscrise însă au putut mai mult decât noi, adică: „Cu covârșire ne-au făcut neputincioși și slabi”⁴.

și păgânătățile noastre Tu le vei curăța

„Tu, Doamne, zice, vei ierta nelegiuirile și păcatele noastre, pentru care am căzut în robie, și [tot] Tu ne vei slobozi pe noi.”⁵

avea uneori același înțeles, σάρξ (carne) s-ar putea tâlmăci prin trup căzut la nivelul inferior al simțurilor luate în sine, adică doar după rațiunea lor proprie de a cere în mod nemăsurat, irațional cele necesare, adică cel puțin la nivel de animalitate, ba chiar și mai rău decât atât, cum spunea Sfântul Ioan Gură de Aur tâlcuind Ps. 48. Deci către Dumnezeu va veni toată *carnea*, adică tot cel căzut în robia simțurilor, cel irațional, cel legat de legile inflexibile ale acestei lumi, cel dezamăgit de acestea și căutător al unei vieți sănătoase, adică a unei vieți în trup [σωμα], într-un trup robit Duhului lui Hristos, prefăcut prin Acesta în altar de slujire pentru Dumnezeu, căci de aceea S-a făcut El ca noi, ca noi să ne facem ca El, plini de slava și de Duhul Lui. Prin urmare, sufletul, în comuniune cu Hristos, se ridică astfel din băltoaca patimilor (a simțurilor legate exclusiv de nevoile materiale ale acestei lumi), ridicând cu el spre Dumnezeu și carnea pe care acum, în forma înduhovnicită, a făcut-o trup, adică persoană izbăvită de iraționalitate, prin subțierea grosolăniei carnale devenită *duh* prin Duhul.]

⁴ Iar Atanasie zice: „*Cuvinte ale celor fără de lege* numește înțelepciunea înțelepților veacului acesta prin care s-au făcut neputincioși, căzând din adevărata cunoștință”.

⁵ Alt tâlcuitor însă zice: „Nu cu nedreptate ne-am osândit noi, iudeii, a robi nelegiuitorilor babilonieni, ci pentru vechea păgânătate pe ce am cutezat-o - pe a cărei curățire și iertare de la Tine o așteptăm - de la care [păgânătate] și a ne robi ni s-a întâmplat nouă. Iar după vedere [duhovnicească], cei ce din păgâni au crezut, *cuvinte nelegiuite* numesc înțelepciunea înțelepților veacului acesta, ca una ce covârșea [era precumpănitoare], și cu ajutorul [συνεργεία = împreună-lucrarea] potrivnicului avea putere împotriva adevărului, prin care [adevăr] a și slăbit, căzând din adevărata cunoștință. Și se roagă încă a se izbăvi de păgânătatea care li se întâmpla lor întru rătăcire, și să afle milostiv pe Dumnezeu pentru cele ce de demult au păgânătățit” (acestea s-au aflat și la Teodorit).

4. Fericit este pe care l-ai ales și l-ai primit, locui-va în curțile Tale.

După istorie, așa se înțelege zicerea, adică cum că: „Râvnit va fi poporul iudeilor, care s-a ales din celelalte neamuri, și s-a făcut al Tău, Doamne, pentru că acesta, după ce se va slobozi din robie, va veni cu cinste și va locui iarăși în cetatea Ierusalimului”, că pe aceasta o a numit *curți ale lui Dumnezeu*, pentru că într-însa se afla biserica cea vestită a lui Solomon. Iar după o mai înaltă înțelegere [anagogic], precum zice Atanasie, arată ghicitoarește pe poporul cel din păgâni care s-a ales spre moștenire de către Hristos. Iar prin *curți ale poporului* trebuie să înțelegem bisericile cele ce se află pe alocurea. Se înțelege însă zicerea aceasta și pentru tot dreptul creștin care își săvârșește cu buna-cinstire de Dumnezeu și în fapta bună viața sa, pentru că acesta, ales fiind dintre oameni, se ia de Hristos în Ierusalimul cel de sus, unde sunt curțile și locașurile dreptilor⁶.

5. Umplea-ne-vom de bunătățile casei Tale;

Casa lui Dumnezeu este Ierusalimul, atât cel de jos și pământesc, cât și cel de sus și ceresc; în asemenea case ale lui Dumnezeu sunt și bisericile cele de pe alocuri. Iar *bunătăți ale Bisericii lui Dumnezeu* sunt dumnezeieștile dogme, și câte privesc spre desfătarea și veselia sufletului⁷: „De care, zice, noi, cei robiți, ne vom sătura după ce ne vom slobozi din robia vrăjmașilor”.

sfânt este locașul Tău, minunat întru dreptate.

Locaș al lui Dumnezeu iarăși este cel ce se află în Ierusalimul cel de jos; și fiecare biserică și casă a lui Dumnezeu care se află pe alocurea este locaș al lui Dumnezeu. Deci este *sfânt*, fiindcă se află [este] al lui Dumnezeu, Sfântul Sfinților, și este plin de sfințenie. Același este *minunat* și prin dreptatea oamenilor celor drepti ce viețuiesc într-însul. Ori *locaș al lui Dumnezeu* zice pe omul cel îmbunătățit care este locuință a lui Dumnezeu, după zicerea aceasta: *Voi sunteți locaș al Dumnezeului Celui viu, precum a zis Dumnezeu, că: Voi locui întru dânsii și voi umbla* (II Cor. 6: 16), și iarăși: *Că locașul lui Dumnezeu sfânt este,*

⁶ Iar Atanasie zice: „Pe cei ce s-au săvârșit întru fapta bună și au ajuns la răsplătirea chemării celei de sus, îi numește *fericiți*”. Iar altul zice: „Pe cel ce s-a săvârșit în fapta bună și Proorocul îl fericește, adică pe cel ce acum a alergat și s-a încununat. Că alege cu adevărat Dumnezeu pe cel iscusit întru a se nevoi și a alerga. Iar pe cel ce acum a biruit prin chemarea cea de la Dânsul, în cer îl primește, unde și cort îi sortește în curțile Sale, despre care zicea Apostolilor: *În casa Tatălui Meu, multe locașuri sunt* (In. 14: 2) (La Nichita)”.

⁷ Iar după Atanasie, *bunătăți ale casei lui Dumnezeu* sunt osebitele daruri ale Duhului Sfânt.

care sunteți voi (I Cor. 3: 17), și *sfânt* adică este omul îmbunătățit pentru limpezirea* și curățirea patimilor, iar *minunat* este pentru dreptatea și virtutea sa mai presus de fire.

6. Auzi-ne pe noi, Dumnezeu, Mântuitorul nostru, nădejdea tuturor marginilor pământului și a celor de pe mare, departe.

Și zicerea aceasta este proorocie despre cum urmau să creadă neamurile întru Hristos: „Auzi-ne, zice, Doamne, pe noi, Tu, Cel ce voiești în urmă* a Te face nădejdea tuturor neamurilor”. Iar *marginii ale pământului* sunt cei ce locuiesc în ostroave. Iar *departe* însemnează că multe ostroave sunt locuite de oameni departe de uscat⁸.

7. Cel ce gătești munții întru tăria Ta,

Cu aceste cuvinte povestește David puterea lui Dumnezeu, laudând-o și slavoslovind-o. Iar graiul *gătești*, Simmah l-a zis „întărești”: „Tu ești, Doamne, zice, Cel ce întărești atât de sigur munții și dealurile încât a nu se clătina de puternicele Tale suflări cele din toată vremea ale vânturilor celor sălbatice”, după Teodorit⁹.

încins fiind cu putere;

„Tu, Doamne, zice, ca și cu un brâu ești încins cu puterea cea împreună-țitoare a tuturor nemărginitelor zidiri și cu tot felul de dumnezeiești-cuviincioase săvârșiri.” Și în altă parte zice: *Îmbrăcatu-S-a Domnul întru putere și S-a încins* (Ps. 92: 1)¹⁰.

* ἀγνεῖαν.

* La sfârșitul veacurilor Vechiului Legământ și al păgânismului.

⁸ Iar Avva Dorotei zice: „După unii, *cei de la marginile pământului* sunt cei întru deplina răutate, iar *cei de pe mare departe* sunt cei întru cea mai de pe urmă necunoștință. Dar, cu toate acestea, Hristos este [tocmai] nădejdea unora ca aceștia”. Și Teodorit încă zice: „Aici iarăși pe mântuirea lumii mai-nainte o spune, și pre-zicerea Patriarhului Iacov o pomenește, că glasul aceluia este acesta: *Nu va lipsi Stăpânitor din Iuda, nici povățuitor din coapsele lui, până ce va veni Acela Căruia I se păstrează, și Acesta va fi Așteptarea oamenilor* (Fac. 49: 10). Pe Acesta și aici Îl numește *nădejdea tuturor marginilor pământului și al celor de pe mare, departe*”.

⁹ După Marele Atanasie însă, prin *munți* se înțeleg potrivnicele puteri ale dracilor pe care le gătește Dumnezeu spre muncă, că s-a gătit lor adâncul: „Și o vei face aceasta, zice, puternic fiind”.

¹⁰ Iar Teodorit zice: „Fiindcă cel încins mai bine este gătit spre a face cele ce voiește, *brâu al lui Dumnezeu pe putere* o a numit, ca să zică: «Prea gata ai puterea cea cuvenită Ție, și cu multă lesnire poți a face oricâte ai voi, de nimeni oprindu-Te”.

Cel ce tulburi adâncul mării, sunetele valurilor ei cine le va suferi?

„Tu ești, Doamne, zice, Cel ce tulburi atât de mult tot adâncul, lățimea și mărimea mării încât nisipul cel din haosul adâncului iese deasupra, fiindcă se amestecă [este răvășit] cu totul de vânturi.” Vezi însă, cititorule, că din porunca lui Dumnezeu suflă vânturile și tulbură marea, „ale cărei vuiete, zice, nimeni nu poate a le suferi, înfricoșătoare și grele și nesuferite fiind”¹¹.

8. Tulbura-se-vor neamurile și se vor spăimânta cei ce locuiesc pe margini de semnele Tale;

„Se vor tulbura, zice, neamurile, **întâi** pentru proslăvita și neobișnuita propovăduire a Evangheliei; și **al doilea** încă, pentru că se doboră părinteasca lor slujire* a idolatriei, și a schimba relele obișnuiri ale vieții lor. *Și se vor spăimânta*, zice, până și cei ce locuiesc la marginile pământului, auzind și văzând minunile cele ce în toate zilele se fac de Tine și de Apostolii și Ucenicii Tăi; și dacă se vor teme, zice, cei ce locuiesc la marginile pământului, dar cu cât mai mult se vor teme cei ce locuiesc la mijlocul pământului.” Deci noi, creștinii, zicem că David a proorocit acestea pentru minunile lui Hristos, iar evreii [în schimb,] zic că le-a zis pentru minunile lui Moise, însă se vor opri a mai zice aceasta de următoarele cuvinte ale lui David.

ieșirile dimineții și ale serii le vei veseli.

„Tu, Doamne, zice, vei bucura pe poporul Tău și întru *ieșirile dimineții* - adică când începe a se arăta ziua - și *seara*, și în toată vremea”, după Isihie. Proorocește însă cuvântul acesta [despre aceea] că se vor bucura creștinii și la începutul zilei, și la sfârșitul ei, cântând lui Dumnezeu și dimineața și seara dumnezeiești laude și sfînte cântări. Unii însă, prin *ieșiri ale dimineții* înțeleg părțile răsăritene ale pământului, fiindcă din părțile acela se nasc zorile și se arată ziua; iar prin *ieșiri ale serii*, înțeleg părțile apusene, la care se face seară și

¹¹ Iar după Atanasie și Chiril, cu închipuire [τροπικοῶς], prin *mare* sunt numite neamurile cele ce s-au tulburat de la cinstirea de idoli [trecând] întru buna-cinstire de Dumnezeu; ori și dracii s-au tulburat de venirea Domnului. Iar Teodorit zice: „Munții adică îi întărești și nemișcați îi faci, iar marea cea desfătăată când o voiești o miști, și iarăși o potolești, care, tulburându-se, nici vuietul ei nu este suferit de cei ce-l aud, cu atâta putere ești încins; Tu, dar, Cel ce faci aceste mari lucrări, poți și pe noi din robie a ne slobozi, și pe babilonieni a-i pedepsi”.

* σέβας = obiect de cult, lucru legat de slujirea cultică; altar.

începutul nopții: „Vei bucura dar, Doamne, zice, și pe cei ce locuiesc la răsărit, și pe cei ce locuiesc la apus când Te vei face om și vei locui pe pământ”. Iar următoarele ziceri se tâlcuiesc și după istorie, și după o mai înaltă înțelegere [anagogic], dar mai potrivită la tâlcuirea lor este mai înalta înțelegere¹².

9. Cercetat-ai pământul și l-ai îmbătat pe dânsul, înmulțit-ai a-l îmbogăți pe el.

„După slobozirea din Babilon, zice, ai cercetat și ai pre-văzut tot pământul Iudeii, care de atâția ani era înțelenit, și *l-ai îmbătat*, adică l-ai săturat de ploaie, și iarăși ai înmulțit ploaia, pentru ca să-l îmbogățești de îmbelșugare și de roade.”

10. Râul lui Dumnezeu s-a umplut de ape;

„Râul Iordanului, zice, a puhăit din pricina mulțimii apelor, că acesta este cel mai renumit râu al Iudeii.”¹³

gătit-ai hrană lor, că așa este gătirea.

„Ai gătit, zice, hrană iudeilor celor s-au slobozit din Babilon”, pentru că cu un chip ca acesta se face gătirea, a hranei adică. Că aceasta trebuie a se înțelege pe dinafară, adică când se satură pământul de ploaie¹⁴.

¹² După Atanasie și Chiril însă, anagogic se tâlcuiește zicerea aceasta, că două ieșiri sunt ale lui Hristos, adică porniri: **cea una** de dimineață, adică cea din Părintele cel mai-nainte de toate veacurile, după cea zisă: ...*Și ieșirile Lui dintru început, din zilele veacului* (Mih. 5: 1); iar **a doua** de seară, cea din Fecioara, care s-a făcut către sfârșitul veacurilor. Și una și alta sunt veselie și bucurie. Și poate că zicerea *ieșirile dimineții și ale serii* are lipsă [e eliptică], adică [mai limpede fie zis]: „după ieșirile dimineții și ale serii”.

¹³ Iar după Atanasie prin *pământ* se înțeleg oamenii, adică: „Ai umplut cu duhovnicești daruri pe cei de peste tot pământul”. Iar *râul al lui Dumnezeu* este Fiul Cel Unul-Născut: că precum râul se începe din izvor, așa și Acesta, din ființa Celui ce L-a născut [este], și este de o ființă cu Dânsul, Care este plin de ape. Fiindcă plinirea Dumnezeirii întru Acesta locuiește: *Că am și văzut, zice, slava Lui, ca a Unuia Născut, plin de dar și de adevăr* (In. 1: 14). Se înțelege însă *râul al lui Dumnezeu* și Duhul Cel Sfânt, fiind plin de ape, adică felurite daruri. Zice însă și Teodorit: „*Râul al lui Dumnezeu* este darul Duhului, care râu, revărsându-se în pâraie, într-unul revarsă cuvântul înțelepciunii, în altul, cunoștința, și prin acestea toată lumea adăpând-o”.

¹⁴ Iar Atanasie zice că: „S-a gătit această duhovniceasca hrană, pentru că mai-nainte de întemeierea lumii s-a hotărât taina înomenirii lui Hristos”.

11. Brazdele lui îmbată-le, înmulțește roadele lui, întru picăturile lui veseli-se-va răsărind.

După ce a proorocit David pentru bunul timp al pământului, și pentru îmbelșugarea rodirilor, roagă încă pe Dumnezeu ca să se împlinească acestea ce le-a proorocit, adică să se umple de ploaie brazdele pământului, și să se înmulțească roadele lui, și să se bucure pământul de picăturile ploii, și cu rouă să odrăslească iarba. Metaforic însă se înțeleg zicerile *îmbată* și *veseli-se-va* și *răsărind*, acestea luându-se [deci] metaforic după asemănarea oamenilor și a dobitoacelor însuflețite, care se satură și se veselesc¹⁵.

12. Binecuvânta-vei cununa anului bunătății Tale, și câmpii Tăi se vor umple de grăsime.

„Tu, Doamne, zice, vei binecuvânta cu toate bunătățile tot ciclul* aceluia an al bunătății Tale, fiindcă acela va fi dar al bunătății Tale, și câmpii se vor umple de grăsime, ca prin aceea să aducă roade.”¹⁶

13. Îngrășa-se-vor cele frumoase ale pustiei,

Pustiu numește aici David Ierusalimul, fiindcă a fost pustiit de babilonieni. Iar *frumoase*, părțile Ierusalimului cele îndemânatice [fertile] spre a rodi; ori *frumoase* zice despre roadele Ierusalimului cele ce se făceau în toate timpurile anului.

¹⁵ Iar Atanasie, *brazde* zice adâncurile inimii.

* κύκλος = cercul, înconjurarea; desfășurarea.

¹⁶ Iar Isidor Pelusiotul zice: „Fiindcă ciclic este chipul timpului, pentru aceasta, în unele locuri, Sfânta Scriptură uneori l-a numit fie *cununa anului*, fie *roată* [τροχόν = fig. rânduială, structură anume, tipar; vezi Ps. 82: 14] a facerii; că una și aceeași este și forma cercului, și a cununii, și a roții, împreunându-se oarecum mâinile acelor patru vremi [ώρῶν = aici: anotimpuri], și pe an înconjurându-l; că așa, înțelepțește și potrivit de prea meșterul Dumnezeu s-au făcut vremile, ca cu încetul, la sfârșitul fiecăreia cu începutul celeilalte amestecându-l, pe furiș și fără a simți, și fără vătămare rotirea cea prea bună să se rotească în trupuri [adică «în anotimpuri»]”. Iar Marele Atanasie zice: „*Ani* pe vremea veacului viitor o zice, și *cunună a bunătății* o numește pentru că cu multă bunătate se încununază sfinții întru dânsa”. Iar cel nenumit zice: „Însă *an al bunătății* se zice chiar acela întru care Hristos a propovăduit Evanghelia, precum Însuși a zis: *Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns bine a vesti săracilor M-a trimis. (...) A chema an al Domnului primit* (Is. 61: 1)”.

și cu bucurie dealurile se vor încinge.

Metaforic este aici cuvântul acesta: că însușirea celor însuflețiți și cuvântători este bucuria și încingerea. Zice însă prin acestea David că dealurile se vor bucura împrejur și dinspre toate părțile.

14. Îmbrăcatu-s-au berbecii oilor,

„Berbecii oilor, zice, cu multă lână s-au îmbrăcat.” Aceștia se îmbracă [astfel] când se face multă grăsimea ierbii și pășunii [când se îngrașă iarba], atunci o mănâncă. Prin *berbeci* însă se arată toate turmele oilor și ale caprelor și ale vacilor¹⁷.

și văile vor înmulți grâul,

Mai toate părțile Ierusalimului le-a înșirat David: „Și câmpiile, și cele frumoase, și dealurile, și văile, și acestea, zice, se vor umple de grâu”¹⁸.

striga-vor, pentru că vor cânta.

„Deci toți cei ce locuiesc în Ierusalim, zice, vor striga de bucurie, mulțumind din inimă, fiindcă, pe lângă slobozenia ce au dobândit, s-au învrednicit și de atâta îmbelșugare și vreme bună, și, după urmare, Te vor lăuda pe Tine, slobozitorul și bogat Dătătorul și de bine Făcătorul lor.” De prisos este aici zicerea *pentru că*, putându-se zice „vor striga și vor lăuda”.

Aceasta este tâlcuirea cea după istorie a psalmului acesta. Iar anagogic și după mai înalta vedere, acesta proorocește pentru propovăduirea Evangheliei. Și poate a se zice acesta și de către Unul-Născut, Fiul lui Dumnezeu: „Cercetat-ai, zice, o Doamne, pământul [cf. v. 9], tot adică, cu venirea Ta”, iar de la numele pământului se înțeleg neamurile cele ce locuiesc pe pământ: „*Că ne-ai cercetat pe noi, precum zice Zaharia, Răsărit din înălțime* (Lc. 1: 78) și *l-ai îmbătat pe el de vinul umilinței* - precum am zis la Psalmul 59, stih 3 - ai înmulțit evangheliceasca adăpare și ploaia ca să îmbogățești pustiitul pământ al oamenilor cu faptele cele bune”. Iar *râul lui Dumnezeu* [v. 10] este Însuși Mântuitorul nostru, iar *ape* [v. 10]

¹⁷ Iar Marele Atanasie zice *câmpi* sufletele celor ce au crezut în Hristos; *dealuri*, pe întâipăzitorii [πρόεδρος] adunărilor; iar *berbeci ai oilor*, pe stăpânitorii popoarelor îi zice.

¹⁸ Iar Grigorie Teologul împreună cu Marele Atanasie au zis: „*Văile pământului* înmulțesc grâul cel simțit și vremelnici, iar sufletele cele care bine plugăresc cuvântul înmulțesc grâul cel duhovnicesc și veșnic: «Sufletele neamurilor, zice, cele ce din vechime erau prea lipsite și neroditoare, de duhovnicești roade vor fi pline»”.

sunt învățăturile Lui: *Că pornirile râului, zice, veselesc cetatea lui Dumnezeu* (Ps. 45: 4), că din acest râu au curs ca niște jgheaburi* dumnezeieștii Apostoli, și au adăpat pe toată lumea. „Și ai gătit cuvântătoare hrană oamenilor [cf. v. 10], pentru că Tu, Doamne, zice, gătind-o prin dumnezeiesc-cuviincioasele dogme, o ai dat Apostolilor Tăi și ai poruncit lor cum trebuie a hrăni cu dânsa sufletele cele flămânzite, că așa se face adevărata citire a adevăratei hrane, precum Tu o ai gătit, nu după alt chip.”

Iar *brazde ale pământului* [v. 11] acesta gândit sunt adâncurile inimilor omenești, pentru care David mult se roagă ca să se adape atâta cât să se aprindă spre dumnezeiasca iubire, și să lase toată împietrirea să se moaie și să se facă [astfel] blânde. Iar *roade ale pământului* [idem] acesta sunt faptele cele bune, al căror rod este credința, iar *picăturile* [idem] sunt învățăturile cele ce izvorăsc din dumnezeieștile cuvinte, ori și noimele cele ce se nasc din dumnezeieștile Scripturi, care ca o rouă îngrașă sufletele, și, din acestea, sufletul se bucură înflorind și crescând [idem]. Iar *an și timp al bunății* [v. 12] este timpul cel preabun al propovăduirii, iar *cununa* [idem] acestuia este Hristos, fiindcă Hristos l-a împodobit și l-a înfrumusețat cu faptele și cu cuvintele Sale. Iar graiul *binecuvânta-vei* îl vei da, o cititorule, la Dumnezeu-Tatăl, că Tatăl așa a binecuvântat pe Fiul, zicând: *Acesta este Fiul Meu cel iubit* (Mt. 3: 17). Iar despre *câmpii* și despre *dealuri* și despre *văi* [vv. 12, 13, 14] zicem cu cuvânt simplu că prin acestea arată Sfântul Duh că fiecare loc va primi pe creștini: și *câmpii* vor primi pe cei preoțiți și pe clericii bisericilor; *dealurile* vor primi pe pustnici și pe nevoitori; *văile* vor primi pe cei ce locuiesc în peșteri și prin crăpăturile pământului, care toți se vor face grăsimi și bucurie locuitorilor celor ce le locuiesc.

Pot însă a se înțelege și altfel: *câmpii*, adică sufletele cele smerite ale celor ce nu cugetă nimic mândru și înalt; iar *dealuri*, sufletele celor ce se înalță pentru deșarta înțelepciune, și care se smeresc primind dumnezeiasca înțelepciune; iar *văi*, sufletele acelea ce au căzut în adâncul păcatelor; iar *frumoasele pustiului pământ* de fapte bune, adică ale neamurilor, sunt sufletele cele îndemânate [gata] spre aducerea de roade; iar *berbeci ai oilor*, Apostolii, ca niște povățuitori și începători ai turmelor cuvântătoare ale lui Hristos, care s-au îmbrăcat cu darul Sfântului Duh în ziua Cincizecimii, după cuvântul Domnului ce a zis lor: *Iar voi ședeți în cetatea Ierusalimului, până ce vă veți îmbrăca cu putere din înălțime* (Lc. 23: 49). Ori prin *berbeci ai oilor* poți înțelege pe Episcopii cei de pe alocurea [locali], și Arhieriei, și preoții care s-au îmbrăcat cu Hristos prin Sfântul Botez, că zice: *Câți în Hristos v-ați botezat, cu Hristos v-ați și-mbrăcat* (Gal. 3: 27). Trebuie însă să zicem și aceasta: anume că, precum vorbește psalmul acesta, nu aflăm după istorie să fi câștigat evreii cei ce au fost sloboziți din Babilon o astfel de mare și bună vreme de îmbelșugare. Pentru aceasta dar se potrivește psalmului acestuia mai nimerită tâlcuirea cea după mai înalta înțelegere [anagogică].

* Căderi de apă, vezi Ps. 41: 9.

PSALMUL 65

Întru sfârșit. Cântarea psalmului învierii.

Intru sfârșit adică se scrie psalmul acesta, pentru proorocia ce cuprinde, precum am zis și la alți mulți psalmi, care au aceeași suprascriere: că proorocește psalmul acesta pentru credința celor din păgâni, încă și pentru mucenicii lui Hristos. Iar ce vrea să zică *cântarea psalmului* am spus mai-nainte în *Precuvântarea* cărții, la capitolul 9, și vezi acolo. Iar că este al *învierii* se suprascrie în loc de „descrie mutarea robilor evrei la Ierusalim”, că pentru mutarea aceea s-a făcut psalmul acesta, povestind el ce cuvinte ar putea să zică oarecari dintre evrei, începând [ei] calea ceea ce duce la Ierusalim¹⁹. Se potrivește însă psalmul și fiecărui creștin care se mută și trece de la păcat [(ul) în care a căzut, lovit de săgețile patimilor și robit de draci], și vine la pocăință și la fapta bună.

1. Strigați Domnului tot pământul,

Strigarea aceasta este chiar un glas de biruință al celor ce biruiesc în oștire, care glas înspăimântează pe vrăjmașii ce încep a se birui, precum am spus la Psalmul 46. Deci îndeamnă David prin cuvintele acestea pe iudei să strige către Dumnezeu o biruitoare laudă, pentru că El a înspăimântat pe babilonienii cei ce i-au robit, iar pe iudeii cei robiți i-a izbăvit din robia acelora. Iar prin *tot pământul* zice adică toți oamenii cei de pe pământ, că Simmah așa a tălmăcit. Vezi însă, o cititorule, cum proorocește David cu cuvântul acesta chemarea tuturor neamurilor²⁰.

¹⁹ Iar dumnezeiescul Chiril și Atanasie zic că psalmul acesta se zice dinspre fața Apostolilor, învățând ei câte au pățimit pentru evangheliceasca propovăduire, și că necazurile i-au adus în veșnicele veselii. Zice însă și Teodorit: „Nici pe această adăugire (a ridicării adică) nu o are cea [Scriptura] evreiască, nici ceilalți tâlcuitori, nici cei șaptezeci în Hexalpa [e vorba de vestita lucrare a lui Origen, numită astfel pentru cele 6 coloane, ce cuprindea tot atâtea variante manuscrise ale Bibliei – cele mai importante –, printre care și Septuaginta, sau traducerea celor 70; din ea nu se mai păstrează aproape nimic], dar și aceasta, unii, precum au socotit, o au adăugit”. Însă ce este Hexalpa, vezi la *Precuvântare*, în subînsemnările capitolului 13.

²⁰ Pentru aceasta a zis Teodorit că: „Precum s-au izbăvit iudeii din robia babilonienilor, așa s-au slobozit **toți** oamenii după înomenirea lui Dumnezeu și Mântuitorului din amara tiranie a Diavolului”.

cântați numelui Lui, dați slavă laudei Lui.

Am spus în tâlcuirea Psalmului 9 că oarecari cântări obișnuiesc a face iubire către vreo față [persoană], și cu acelea să își mângâie dorul și iubirea ce o au. Din asemănarea aceasta dar îndeamnă David pe iudei să cânte numele lui Dumnezeu cel iubit de dânșii, și să dea slavă laudei Lui, adică cinste și mare cuviință, de ca și cum ar zice: „Cu slavă lăudați-L, ca pe* Dumnezeu, după Atanasie, precum lăudați și pe oamenii cei pământești”.

2. Ziceți lui Dumnezeu: cât sunt de înfricoșătoare lucrurile feței Tale întru mulțimea puterii Tale minți-vor Ție vrăjmașii Tăi.

„Strigați, zice, lui Dumnezeu acestea: «Doamne, înfricoșătoare sunt minunile cele ce le-ai făcut în Egipt, și cele mai-nainte de acelea, și cele ce le-ai făcut după acelea; și fiindcă s-a lătit cunoștința de Dumnezeu și credința Ta în toate părțile, pentru aceasta, mulți vrăjmași ai adevărului - temându-se de puterea Ta cea multă, ceea ce se află întru împărăția dreptslăvitorilor împărați - Ți se vor fățarnici, adică cu fățarnicie vor primi credința cea întru Tine”, după Teodorit și Isihie. Și, cu adevărat, aflăm mulți elini și eretici care au primit dreptslăvitoarea credință [Ortodoxia] cea întru Hristos din pricina fricii și puterii dreptslăvitorilor împărați creștini, iar pe mulți că au primit Iudaismul din pricina fricii și puterii împăraților iudei²¹.

3. Tot pământul să se închine Ție, și să cânte Ție, să cânte adică numelui Tău, Preaînalte.

Se arată bine aici chemarea tuturor neamurilor: „Închină-se, zice, mai întâi supunându-se, toți oamenii cei ce locuiesc pe pământ, și apoi să cânte”. Cu îndrăzneală însă poruncește aceasta proorocul, căci era încredințat că neamurile vor asculta porunca Lui: „Acestea dar, zice, vor cânta numelui Tău, Doamne”, după cum a zis mai sus. David însă, de multa sa bucurie, aduce aminte oamenilor

* După cum I se cuvine lui Dumnezeu.

²¹ Pentru aceasta zice Iosif în Cartea a II-a a Arheologiei că mulți din potrivnicii elini sufereau a se tăia împrejur, fățarnicindu-se în iudaism. Și cele ale Esterei povestindu-le, zice că multe din acele neamuri, pentru frica iudeilor, la partea cea de rușine (adică la mädularul cel ascuns) se tăiau împrejur, neguțătorind din aceasta neprimejduirea loruși. Iar Atanasie zice că: „Iudeii, deși vedeau făcându-se covârșitoare minuni, au mințit Ție, însă, în locul acelora se vor închina Ție toată mulțimea neamurilor”.

de minunile lui Dumnezeu, și le poruncește să cânte și să laude pe Izbăvitorul lor, Dumnezeu²².

Diapsalma.

4. Veniți și vedeți lucrurile lui Dumnezeu, cât este de înfricoșător în sfaturi, mai mult decât fiii oamenilor.

„Veniți, zice, toate neamurile, și înșivă vedeți minunatele lucruri ce în toate zilele le face Dumnezeu. Vedeți cât de mare și înfricoșător este Domnul în sfaturile Sale”, pe care Simmah le-a zis „meșteșugirile Sale”, pentru că, cu adevărat, Însuși meșteșugește mari și înfricoșătoare lucruri când voiește a mântui pe poporul Său, precum minunate au fost și acelea ce le-a uneltit împotriva Egiptenilor, totdeauna biruind născocirile și împotrivirile oamenilor, și, după urmare, David înșiră minunile cele vechi*.

5. Cel ce întoarce marea în uscat,

Această minune s-a făcut la Marea Roșie, când [aceasta] s-a despărțit în două părți și fundul ei s-a uscat, și așa a trecut poporul lui Israil cu picioare neudate, precum povestește Cartea Ieșirii. Însă în loc de a zice la timp trecut, adică „Cel ce a întors”, a zis la timp de față [prezent]: *Cel ce întoarce*^{23*}.

²² Iar nenumitul tâlcuitor zice: „Pentru ce după ce a zis *să cânte Ție*, a adăugat *să cânte numelui Tău?* [Adică Cui?] Negreșit, sus, Părintelui [v. 2a], iar aici, Fiului [v. 2b], ori Fiului prin cea dintâi zicere, iar prin a doua poruncește a I se cânta Părintelui, că nume și slavă a Părintelui este Fiul, așijderea și al Fiului este Părintele, fiindcă precum fiecare din noi prin nume se cunoaște cine este, așa și Fiul prin Părintele, dar și Părintele prin Fiul, așijderea însă și prin Duhul Cel Sfânt. Pentru aceasta și Hristos zicea: *Eu am venit întru numele Părintelui Meu* (In. 5: 43)”.

* Cugetând și uimindu-se de înfricoșătoarele minuni ale lui Dumnezeu cele din vechime, se simte îndemnat a le înșira cu cântare de laudă, chemând pe toți la vederea lor cea cu mintea.

²³ Eusebie însă zice că: „După istorie adică, odată s-a făcut aceasta, iar după gândire, pururea se întâmplă: suflete tulburate de săratele valuri ale vieții acesteia cu tot cuvântul învățaturii le întoarce Dumnezeu la fapta bună și la cunoștință; că a prefăcut patimile cele ce ne învăluiesc pe noi, foc aruncând pe pământ, adică cuvântul cel ce usucă toată umezeala ca [astfel] să umblăm cu lesnire pe cale”.

* Din care pricină? Din pricina vederilor sale cele duhovnicești ale lucrurilor lui Dumnezeu. Precum și în alte părți, și aici, de asemenea, David își vedește propriul fel - cel adevărat! - de liturghisire și cunoaștere a lui Dumnezeu. Prin lucrările Sale, Dumnezeu Cel veșnic seamănă veșnicia prin prezența Sa în timpul (χρόνος-ul) măsurat

prin râu vor trece cu piciorul.

Această minune s-a făcut la Râul Iordanului, când întâi a trecut Chivotul lui Dumnezeu, și apoi tot poporul lui Israil pe uscat. Și aici s-a pus un timp în loc de altul, căci în loc de a zice „au trecut strămoșii noștri” a zis *vor trece*, iar *cu piciorul* vrea să zică că pe jos, cu picioarele lor umblând, au trecut Iordanul ca pe pământ uscat. Aici David aduce aminte lui Dumnezeu de minunile ce le-a făcut atunci când se întorceau evreii din robia Egiptului la pământul făgăduinței, pentru că și acum, aceiași se întorceau din sclavia Babilonului la același pământ al făgăduinței, ca precum atunci a înlesnit strămoșilor lor calea, așa și acum să o

omenește, transformându-l în trăire deplină, în plenitudine de existență (în *καρπός*) – sau, mai degrabă, anulând-l în oarecare fel – în trăire veșnică a lucrărilor Sale, pe care nu mai suntem îndemnați a le judeca sau măsura cu categoriile gândirii omenești, ele primind valoare veșnică, înveșnicindu-se. Prin urmare, timpul trecut devine prezent continuu, viitorul se face de asemenea prezent, oamenii devin astfel contemporani cu veșnicia, timpul devine **vreme** continuă, vreme ontologică, vreme în care teama, grija, socoteala pentru ce urmează dispar aproape cu totul, căci Dumnezeu Se revarsă peste tot, fiind văzut ca Stăpânitor a toate. Veșnicia înseamnă mai puțin sau deloc un număr de ani sau zile ce nu se sfârșesc niciodată, ci trăire pură a lucrărilor și minunilor celor veșnice ale lui Dumnezeu, sau a Lui Însuși, fără prejudecăți sau socotințe de genul: când? unde? de ce? etc., făcute cu omenească cuviință. De aceea, Însuși Hristos identifică viața veșnică cu cunoașterea Părintelui Său (cf. In. 17: 3). Cei ce-L trăiesc pe Hristos devin veșnici ca și David, cel ce vedea în Duhul minunile Sale cele din vechime. Această viață cu Dumnezeu nu e rezervată numai unor monahi sau mistici oarecare, ci se poate trăi chiar prin micile ostenele de rugăciune și fapte bune ale fiecăruia. E drept că o trăire deplină a veșniciei nu e cu putință aici. Dar cei ce trăiesc exclusiv timpul (*χρόνος*-ul) omenesc, cel perceput ca succesiune de evenimente trecute, prezente și viitoare, tind în permanență să defaime trecutul și să-l devalorizeze în mod evoluționist, creând în permanență lucruri și idei noi, închipuindu-și un viitor tot mai bun, mai evoluat, dar acest viitor ce pare că se apropie cu nădejdi din cele mai bune e însoțit de suferințe ce se intensifică pe măsura ostenelilor (și chiar mai rău) celor ce-și închipuie că-l construiesc pe temeuri mai bune. Evenimentele sau lucrările dumnezeiești trăite de David sau de creștinul liturghisitor sunt anticipări ale vremii eshatologice ce va să vie: aceasta e trăită ca o vreme de bucurie, ce se arată tot mai plină de lumină pe măsură ce înaintăm în ea, ca una ce este actualizată de trăirea liturgică, anticipativă a celor veșnice ale lui Dumnezeu. Suferințele de care vorbeam mai sus nu sunt aici pricinuite de un viitor ce se arată tot mai sumbru și catastrofic, ci sunt ostenele iubirii lui Hristos - Binele Ce a venit și vine, care ne dă jugul Său cel ușor spre mântuirea noastră, a tuturor.

înlesnească strănepoților acelora. Simmah însă a ținut seama de timp, zicând: „Cel ce a prefăcut marea în uscat”, și iarăși „râul l-au trecut ei cu piciorul”²⁴.

Acolo ne vom veseli de Dânsul.

6. De Cel ce stăpânește întru putere Sa veacul,

„Acolo, zice, adică în Ierusalim, unde mergem, acolo duhovnicește ne vom bucura de Dumnezeu.” Iar prin *puterea lui Dumnezeu* înțelegem puterea Lui cea nemărginită și nesfârșită, că Dumnezeu stăpânește și peste veacul acesta și peste cel viitor, avându-Și împărăția nesfârșită, care se întinde peste toate veacurile²⁴.

* Simmah, ca iudeu lepădat din via Domnului, și ca unul care, ca mulți alți iudei din vremea lui, au lepădat Septuaginta, traduce în grecește după textul ebraic. [Traducerea lui, ca și traducerea altor evrei din primele veacuri, încercau să elimine din diversele variante manuscrise anterioare ale Bibliei (fie ebraice, fie grecești) acele sensuri profetice ce susțineau învățătura creștină.] Cercetarea acestuia din urmă ne arată că verbul de mai sus este la trecut. De Dumnezeu insuflata traducere a Septuagintei ce oferea (și încă oferă) temei solid hristologiei sau proorocirilor vechitamentare a depășit sensurile inferioare – sau, mai degrabă, specifice evreului robit legii sau rătăcit în ea -- ale textului ebraic, aducând chiar adăugiri ce nu se regăsesc în textul ebraic așa cum îl știm noi astăzi (dar și acesta nu reprezintă textul ebraic genuin, inițial, ci varianta târzie, adică cea în aramaică). Acestea sunt scoase în evidență cu prisosință de scrierile Noului Testament. Putem presupune, fără a crede că greșim, că textul paleo-ebraic, cel original, reda verbul la formă de viitor, adică profetic, dar, în cele din urmă, nu e al nostru să știm exact. După grăirea Părinților, traducerea în grecește a Septuagintei a fost (din) iconomia lui Dumnezeu, gătită fiind nu atât pentru nevoile evreilor din lumea elenistă de atunci, cât pentru descoperirea ce urma să vină - Evanghelia. Cei care pun la mare preț astăzi versiunea ebraică ignoră cu bună știință Evanghelia, adică aceea că Mântuitorul Hristos, Apostolii și cei de după ei au avut ca temei al propovăduirii - pe lângă Vestea cea bună - Septuaginta. Deci, varianta ebraică, folosită de ereticii protestanți de astăzi, e opera evreilor antihriști din primele veacuri (realizată într-o versiune „finală” cândva după secolul VII de către așa-ziii masoreți), a celor alungați din via Domnului, ce se rătăceau - după cuvântul Domnului - neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu (cf. Mt. 22: 29), versiune lucrată, zic, ca reacție la Septuaginta creștinilor (tradusă - paradoxal - tot de iudei cu câteva veacuri înainte de Hristos, și văzută atunci de aceștia ca de Dumnezeu rânduită și insuflată), ce oferea temeiuri hristologice, cum spuneam, Veștii celei noi - Evanghelia.

²⁴ Iar Atanasie și Chiril zic: „Acolo împreună cu Hristos vom împărăți, [adică] atunci când va împărăți peste veacul cel nou, că acolo șterge lacrimile noastre, acolo din toată întristarea ne scapă”. Iar Teodorit zice: „Acolo ne vom veseli, adică la Iordan, precum și cei din neamuri la dumnezeiasca scaldătoare, fiindcă atunci, Iordanul, despărțindu-se ca să treacă poporul, și acum, primind pe Făcătorul și Ziditorul tuturor, mântuirea oamenilor o lucrează”.

ochii Lui spre neamuri privesc;

„Ochii Lui, zice, spre neamuri privesc, pentru că va să le moștenească Luiși prin credință.” Vezi dar, o iudeule, că Dumnezeu a mutat cercetarea Sa de la tine, și o a întors la neamuri²⁵.

cei ce amărăsc* să nu se înalțe întru sine.

Cei ce amărăsc sunt iudeii, ca unii ce totdeauna cârteau și împotriva lui Dumnezeu ziceau. Și zice: „Să nu se înalțe iudeii întru sine, zice, zicând că adică ei singuri se cunosc și se iubesc de Dumnezeu, deoarece ei au amărât pe Dumnezeu. Încă și Proorocul Iezechiil i-a numit pe evrei *casă amărătoare: Să nu te temi de fața lor, pentru că casă amărătoare este* (Iez. 3: 9). Se zice însă și după alt chip că amărăsc evreii: fiindcă au dat în mâncarea Stăpânului Hristos fiere amară, și întru setea Lui l-au adăpat cu oțet amestecat cu smirnă amară. Ghicitorești însă și întunecate sunt cuvintele proorocilor pentru pricinile pe care le-am spus în *Precuvântarea* cărții la capitolul 12. Tu însă, o cititorule, *amărători* zi încă și pe neamurile cele barbare, și pe draci, având cercetător și purtător de grijă al tău pe Dumnezeu²⁶.

Diapsalma.

7. Binecuvântați neamuri pe Dumnezeul nostru, și auzit faceți glasul laudei Lui.

„Voi, zice, neamurile spre care a căutat Domnul, slavosloviți pe Dumnezeu, și auzit faceți glasul slavosloviei lui Dumnezeu, adică cu mare putere înălțați-l ca să-l audă și cei ce se vor naște în urma voastră.”

²⁵ Iar Marele Atanasie zice: „Prin *ochi al lui Dumnezeu* să înțelegem pe Apostoli, iar prin *amărători*, pe iudei”.

* Lit. *amărători*.

²⁶ Pentru aceasta, Teodorit zice: „Elinii, rămânând întru păgânătate, cugetă despre sineși lucruri mari, înălțându-se cu gândul [din aceea] că ei nu se amestecă cu mulțimea. Acestora le proorocește proorocescul cuvânt [zicând] că cei ce amărăsc să nu se înalțe întru sineși, că amărăsc îndeosebi pe dreptul Judecător și-și trag asupra-și dreapta osândă”.

8. Al Celui ce a pus sufletul meu întru viață, și nu a dat spre clătinare picioarele mele.

Fiindcă robirea se aseamănă cu moartea, precum zic înțelepții, pentru aceasta David numește aici *viață* slobozenia: „Dumnezeu, zice, a pus sufletul meu în slobozenie, și nu S-a depărtat ca să dau viețuirea mea în clătinare și în abaterea din buna-cinstire”²⁷.

9. Că ne-ai cercat pe noi, Dumnezeule,

Cuvântul acesta se zice dinspre partea evreilor celor dreپți și iubitori de faptă bună, adică de Daniil, de Tinerii cei trei, și de alții asemenea. Și urmează felurile pedepsei prin care s-au cercat întru izgonire: „Ne-ai cercat, zice, Doamne, cu ispitele ca să cunoști de avem credință și răbdare întru Tine”.

cu foc ne-ai lămurit pe noi, precum se lămurește argintul.

Cuvântul acesta se zice pentru cuptorul cel înșeptit ars, în care au fost aruncați cei trei Tineri. Poate însă a se înțelege aici focul și flacăra necazurilor care curățește pe cei ce se necăjesc, ca și focul pe argint²⁸.

²⁷ Iar Grigorie al Nyssei mai înalt tâlcuiește zicerea aceasta, zicând: „Dumnezeu, sufletul nostru în viață l-a pus, nu numai Duh de viață insuflând întru noi, ci și lege de viață dând nouă, pe care de o ar fi păzit Adam, ar fi rămas în viață și nu s-ar fi dat întru clătinare picioarele lui, pe care vrăjmașul, amăgindu-l, le-a clătinat; dar iarăși Dumnezeu prin credință pune sufletele noastre în viață, și nu dă spre clătinare picioarele omului celui dinăuntru, pe piatră pe ele punându-le și întărindu-le, iar piatra era Hristos, Cuvânt Cel nerupt al lui Dumnezeu”. Iar altul zice: „Se pune însă în viață sufletul cel ce aduce scopul credinței spre [εἰς] mântuire încât poate să zică cu credincioasă hotărâre [πρόθεσις]: *Și sufletul meu Lui viază* (Ps. 21: 35), căci sufletul viază când are fapta bună și înțelepciunea; la fel, atunci când păcătuiește, sufletul moare. Deci aici încă poate zice lui Dumnezeu: *Întru dreptatea Ta viază-mă* (Ps. 118: 40), și nu se vor clătina [astfel] picioarele întărite, fiind întru preaputernicul cuvânt al lui Dumnezeu, încât cu mare har poate zice: *Pus-ai pe piatră picioarele mele* (Ps. 39: 3)”.

²⁸ Zice însă Teodorit: „Aceleași s-au zis și dinspre fața nevoitorilor celor ce în vremi au pățimit și pătimesc”. Iar Isihie zice: „Vrând a arăta adevărarea bunei noastre cinstiri, ai îngăduit să pățimim acestea”. Că fericit, zice, este bărbatul care rabdă ispită, că cercat făcându-se, va lua cununa vieții”. Unde și Iezechiil a zis dinspre fața lui Dumnezeu: *Fiul omului, iată, S-a făcut Mie casa lui Israil amestecați toți cu aramă, și cu cositor și cu fier și cu plumb. (...) Pentru aceasta zice Domnul Dumnezeu: vă voi aduna și vă voi topi, și vă veți topi în mijlocul ei, precum se topește argintul în cuptor* (Iez. 22: 18-20)”.

10. Băgatu-ne-ai pe noi în cursă, pus-ai necazuri pe umărul nostru,

Acest cuvânt se zice pentru groapa leilor în care l-au aruncat pe Daniil, după Teodorit. Poate însă a se înțelege *cursă* și fiecare strâmtorare și rea pătimire²⁹. Iar *necazuri pe umăr* numește biciuirile și bătăile, că evreii urmau să fie bătuți pe spate ca niște robi de către babilonieni. Ori *necazuri pe umăr* numește greutatea ispitelor, și *umăr*, tot trupul³⁰.

ridicat-ai oameni pe capetele noastre.

„Ne-ai supus, Doamne, zice, sub vrăjmașii noștri, și ne-ai dat să fim călcați de dânșii.” Cuvântul acesta este metaforic și din asemănare, fiindcă vechii împărați obișnuiau atunci când biruiau să calce peste capetele biruiților vrăjmași, triumfând prin aceasta și înfățișând biruința ce au făcut³¹.

11. Trecut-am prin foc și prin apă

Prin *foc* și *apă* se înțeleg necazurile și primejdiile: **întâi**, pentru că necazurile ard sufletul ca focul, și **al doilea**, pentru că necazurile îneacă și afundă sufletul ca apa. Lucru vrednic de a se nedumeri cineva este [acesta]: cum zic evreii pe Dumnezeu pricinuitor al primejdiilor lor, de vreme ce babilonienii au [fost cei care au] le-au pricinuit lor? Că *cu foc ne-ai lămurit*, zic ei, și *ne-ai băgat în cursă*, și altele ca acestea. Deci dezlegarea nedumeririi este aceasta: că evreii îl cunoșteau pe Dumnezeu ca pricinuitor al primejdiilor ce le pătimeau, pentru că Dumnezeu nu din voia Sa cea cu dinadinsul și mai întâi, ci după cea următoare a dat loc [îngăduit] babilonienilor să robească pe poporul Său pentru păcatele lor.

²⁹ Iar după Atanasie și Chiril, acestea se zic și dinspre fața Apostolilor, pentru feluritele necazuri ce le-au suferit propovăduind Evanghelia.

³⁰ Iar altul, mai cu luare-aminte, tâlcuind aceasta, zice: „Pus-ai necazuri pe spatele nostru, că voind vrăjmașii a mă necăji, în urma mea au aruncat necazurile, făcându-mă să fug în grabă; pentru aceasta, și vrăjmașii grăbindu-se a mă ajunge, rămân în urmă, pentru aceasta am în spate necazurile, nevoind nicicum a le vedea, că [nici] nu mă întorc către ele”.

³¹ Așa citim la capitoul 10 de la Isus Navi, că *a poruncit el tuturor israilitenilor, și au călcat cu picioarele lor pe grumajii celor cincisprezece împărați ai iebuseilor, după ce i-a biruit și i-a supus pe aceștia* (stih 24).

și ne-ai scos pe noi întru odihnă.

„După ce ne-ai pedepsit, zice, Doamne, cu robie pentru păcatele noastre, iarăși ne-ai miluit și ne-ai scos la odihnă și la slobozenie.” Trebuie însă să știm că zicerea *ne-ai cercat pe noi* și celelalte până la această zicere se zic cu proorocie dinspre fața mucenicilor lui Hristos, fiindcă toate aceste feluri de munci le-au suferit mucenicii lui Hristos, precum și Apostolul Pavel enumără osebitele lor munci în Epistola către Evrei, la capitolul 11³².

12. Intra-voi în casa Ta cu arderi de tot, da-voi Ție rugăciunile mele, pe care le-au osebit buzele mele.

13. Și a grăit gura mea întru necazul meu.

După istorie este arătat cuvântul acesta, că se zice pentru lăcașul lui Dumnezeu cel din Ierusalim. Iar după înalta înțelegere [anagogic] *casă a lui Dumnezeu* este cerul, după Marele Atanasie, iar arderile de tot sunt lucrările faptelor bune cele desăvârșite pe care le jertfesc lui Dumnezeu Apostolii și mucenicii și toți dreptii. Zice însă și că poporul iudeilor își va plini rugile, adică făgăduințele ce le-au făcut lui Dumnezeu. Iar zicerea *a grăit* este tâlcuire a zicerii *au osebit buzele mele*: „Voi plini, zice, Doamne, câte făgăduințe a grăit și a făgăduit gura mea să le păzească”.

14. Arderi de tot îngrășate voi aduce Ție

„Eu, zice, poporul pe care l-ai slobozit, voi aduce Ție nu simplu arderi de tot, ci grase.” Iar prin *ardere de tot grasă* să înțelegi lucrarea faptei bune cea întru toate [bine] deplinită și plăcută lui Dumnezeu³³.

³² Iar altul zice: „*Foc* numește arzătoarele împrejurări, și *apă* iarăși, ca unele ce afundă și îneacă pe cei ce nu le suferă cu vitejie, iar cel ce a trecut prin acestea, cu ajutorul lui Dumnezeu, iese la odihnă, nădăjduind răsplătirile cele pentru acestea. Și fiindcă a spori este lucru al nostru, iar împlinirea, al darului lui Dumnezeu, în unele locuri avem *am petrecut*, iar în altele *ne-ai scos*”. Se zice însă și la Isaia despre stările împrejur: *Nu te teme, că te-am mântuit pe tine, chematu-te-am pe numele tău, al Meu ești tu. Și de vei trece prin apă, cu tine sunt, și râurile nu te vor acoperi; și de vei trece prin foc, nu te vei arde, flacăra nu te va arde pe tine. Că Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, Sfântul lui Israil, Cel ce te mântuiesc pe tine* (Is. 43: 1-3) (La Nichita).

³³ Zice însă și Teodorit: „*Îngrășate* a numit pe cele bine hrănite; că și legea așa a poruncit a se aduce: neprihănite și gătite [întregi]. Blestemă însă și Proorocul Maleahi pe cei ce au unele ca acestea și nu le aduc (cap. 1: 14). Și iarăși: *Și ați adus stârpituri, și cele șchioape și bolnave* (cap. 1: 13).

Diapsalma.

cu tămâie și cu berbeci, aduce-Ți-voi Ție boi cu Țapi.

După istorie și după literă, toate zisele feluri ale jertfelor se aduceau lui Dumnezeu: tămâieri, berbeci și Țapi. Iar după înalta înțelegere [anagogic], *tămâia* este buna mireasă ceea ce aburează [emană] din sufletul curat, iar berbecii sunt stăpânitoarele cugetări ale sufletului care bat cu cornul patimile. Iar *boii* sunt lucrările trupului, boii fiind lucrători ai pământului, și trupul iarăși din pământ este și pământul îl lucrează. Iar *Țapii*, rugăciunile cele ce se aduc pentru păcate, fiindcă în legea veche Țapul se jertfea pentru păcate. Deci zice poporul cel simțitoarește și gânditoarește slobozit al evreilor și al neamurilor că: „Toate acestea le voi aduce Ție, Doamne, fiindcă m-ai slobozit din robia văzuților și a nevăzuților mei vrăjmași”.

15. Veniți de auziți, și voi povesti vouă, toți cei ce vă temeți de Dumnezeu, câte a făcut sufletului meu.

Formă inversată se află în zicerea aceasta, care așa se netezește: „Veniți și auziți toți cei ce vă temeți de Dumnezeu, și voi povesti vouă câte au făcut mie, adică veniți să auziți câte bunătăți și faceri de bine a făcut mie Dumnezeu”, și, după urmare, spune și care faceri de bine³⁴.

16. Către Dânsul cu gura mea am strigat și am înălțat sub limba mea.

„Eu, zice, am strigat cu gura mea către Dumnezeu, și am înălțat glasul meu, adică [cu] care Îl chemam spre apărarea și ajutorul meu”, că prepoziția *sub* se află aici în loc de „cu”, adică „am înălțat glasul meu cu limba mea”. Astfel se înțelege și zicerea *sub limba lui, osteneală și durere* (Ps. 9: 27), în loc de „în limba lui”. Asemenea și *otravă de aspidă sub buzele lor* (Ps. 139: 3), și altele asemenea³⁵.

³⁴ Zice însă și Teodorit: „Și în Psalmul 21 [v. 29] se scrie: *Rugăciunile mele le voi da înaintea celor ce se tem de Dânsul*. Iar prin acestea ne învățăm pe aceștia a-i avea părtași, și acestora mai cu osebire a povesti cele dumnezeiești, că zice: *Nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor* (Mt. 7: 6), ci «tainele Mele - Mie și la ai Mei»”.

³⁵ Iar Hrisostom zice: „*Către Dânsul am strigat*. Dar ce a strigat? Strigarea cea dinăuntru o zice aici, pe cea cu tărie pe care inima cea înfocată o năște; că precum cel ce răcnește își mișcă toată puterea sa, așa și cel ce strigă din inimă toată mintea o mișcă dimpreună [cu buzele]. Trebuie însă iară și iară a striga către Dânsul: că mulți sunt aceia ale căror buze strigă către Dumnezeu, iar mintea nu simte nimic din cele ce se zic; aceștia nu către Dumnezeu se roagă, că înțelesurile rugăciunii nu folosesc simplu [luate în sine]: că

17. Nedreptate de am văzut în inima mea, să nu mă asculte Domnul.

„Când eu mă rugam lui Dumnezeu să-mi ajute, zice, nu vedeam nici o răutate în inima mea.” Și adeverește cuvântul său blestemându-se [și zicând] că: „De aş cunoaşte vreo astfel de răutate în inima mea, de-acum înainte să nu mă asculte Dumnezeu, ori de câte ori Îl voi chema”.

18. Pentru aceasta m-a auzit Dumnezeu, luat-a aminte la glasul cererii mele.

„Fiindcă cu inimă curată rugam pe Dumnezeu, zice, pentru aceasta m-a și auzit, și a luat aminte la glasul cererii mele.” Trebuie dar și noi să urmăm dumnezeiescului David, și de voim să asculte Dumnezeu rugăciunea noastră, trebuie să-L rugăm cu conștiință și cu inimă curată, nemustrându-ne noi din vreo greșală³⁶.

19. Bine este cuvântat Dumnezeu, care n-a depărtat rugăciunea mea și mila Sa de la mine.

„Fie, zice, binecuvântat Dumnezeu, Care nu a lepădat rugăciunea mea de la Sine, pentru bunătatea Sa adică, nici mila Sa nu o a depărtat de la mine.”

fariseul întru sineși se ruga, însă nu către Dumnezeu, că rugăciunea se întorcea la sineși, fiindcă se făcea întru păcatul mândriei”. Iar Teodorit zice: „Îndată s-a înălțat limba mea, că, îndată după ce am adus rugăciunea, am primit împlinirea cererii, și, de veselie umplându-mă, am pornit limba spre laudă de mulțumire”.

³⁶ Pentru aceasta zice dumnezeiescul Chiril: „Bună este îndrăznirea sfinților, căci au cunoștința curată, pentru aceasta și cutezând se roagă David lui Dumnezeu, și face arătarea blândeții lor, cele convenite lor grăind în rugăciune, iar lucrul acesta s-a făcut prilej de iubire de slavă; că neiubitoare de mândrie este mintea sfinților, și numai pentru un folos anume își arată isprăvile lor – ca noi să ne folosim, de la dânșii învățându-ne în ce chip trebuie a petrece viața noastră”. Zice însă și Marele Atanasie: „Și altă oarecare laudă aduce lui Dumnezeu, că afară de toată nedreptatea s-a făcut (adică a fi cu totul drept), pentru aceasta și nădăjduiește a fi ascultat”. Iar zicerea că *nedreptate n-am văzut în inima mea* [v. 17] este unită, după Origen, cu aceasta: *nu mă știu pe mine cu nimic vinovat, dar nu prin aceasta m-am îndreptat* (I Cor. 4: 4), încât să poată arăta [cele din inimă] spre a vedea Dumnezeu cele ce noi nu le vedem. Asemenea și cu aceasta: *Greșalele cine le va pricepe? De cele ascunse ale mele curățește-mă* (Ps. 18: 13).

PSALMUL 66

Întru sfârșit, întru laude. Psalm de cântare al lui David.

Intru sfârșit se suprascrise psalmul acesta, pentru că proorocește înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul, după Teodorit, la al cărei sfârșit să privească cei ce citesc psalmul acesta; *întru laude* însă, că le poruncește să laude pe Dumnezeu-Cuvântul, iar ce însemnează *psalm de cântare* am tâlcuit în *Precuvântarea cărții* la capitolul 9³⁷.

1. Dumnezeule, milostivește-Te spre noi și ne binecuvântează,

Dumnezeiescul David – fiindcă pre-cunoștea prin Duhul taina iconomiei lui Hristos – se roagă cu cuvintele acestea să se plinească aceasta. Dar **mai întâi** se roagă a se milui firea oamenilor care se și tiranisise amar de vicleanul Diavol, și **al doilea**, să se binecuvânteze, adică să se sfințească, iar câte însemnează binecuvântarea (adică buna-cuvântare), caută la psalmul unde zice: *Vei da Lui binecuvântare în veacul veacului* (Ps. 20: 6).

Luminează* fața* Ta spre noi și ne miluiește.

Fața Părintelui este Fiul, că zice: *Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl* (In. 14: 9). Rugătoarește însă zice *luminează*, adică: „O, de S-ar arăta Fața Părintelui, adică Fiul – nouă, celor ce ne aflăm pe pământ –, prin dumnezeiasca Sa

³⁷ Iar Marele Atanasie zice: „Și aici iarăși fața Apostolilor o zice, că face învățatură neamurilor, și se roagă a se izbăvi de cei ce grăiesc împotriva învățaturii lor”.

^{*} ἐπιφάναι = arată, luminează.

^{*} πρόσωπον. Aici în sensul de Cel ce-L face cunoscut pe Tatăl, ce-I face cunoscută voia etc. Versetul de față a fost introdus în slujbele Bisericii ortodoxe ca ecfonis. El se rostește de mai multe ori într-o zi liturgică, așa cum se săvârșește ea în mănăstiri, dar și în unele biserici parohiale.

înomenire. Ori [zice despre] fața lui Hristos cea după trup, adică Însuși Hristos. Iar *miluiește* este asemenea cu „milostivește-Te”^{*}, că de două ori zice tot aceeași, pentru multul dor ce-l avea pentru a câștiga ceea ce dorea³⁸.

Diapsalma.

2. Ca să cunoaștem pe pământ calea Ta, în toate neamurile mântuirea Ta.

O, de ne-am învrednici, zice, să se plinească cele de mai sus, și de ne-ai arăta nouă fața Ta, Hristoase! Pentru ce? Pentru ca să cunoască oamenii cei de pe pământ calea petrecerii Tale, pe care Însuți mai întâi ai umblat, o vei arăta și altora ca să o călătorească, și mai ales ca toate neamurile să cunoască înomenirea ta cea pentru noi, că pe aceasta o numește mântuire, precum și Simeon o a numit, zicând: *...că văzură ochii mei mântuirea Ta* (Lc. 2: 30), că prin aceasta ne mântuim³⁹.

* οἰκτεῖρήσαι de la οἰκτεῖρω = a avea compasiune, milă pentru cineva dintr-o pricină oarecare. S-ar părea că acest termen este diferit de cel de dinainte (ἐλεῆσαι de la ἐλεέω) prin aceea că, prin milostivire, îndeobște Îi cerem mila lui Dumnezeu pentru o pricină anume, în timp ce prin primul (mult mai răspândit) se cere în general mila lui Dumnezeu față de oameni în general, pentru pricini oarecare, cunoscute sau necunoscute de aceștia.

³⁸ Zice însă Eusebie că: „Legiuit era preoților evrei așa a binecuvânta pe popor, precum se scrie în cartea Numerilor: *Și a grăit Domnul către Moise, zicând: «Grăiește lui Aaron și fiilor lui, zicând: așa să binecuvântați pe fiii lui Israil, zicând lor: Să te binecuvânteze pe tine Domnul și să te păzească. Să lumineze Domnul fața Sa peste tine și să te miluiască. Să ridice Domnul fața Sa spre tine și să-ți dea ție pace. Și să pună preoții numele Meu peste fiii lui Israil, și Eu, Domnul, îi voi binecuvânta pe ei»* (Num. 6: 23 ș.u.)”. A zis și Atanasie: „De îndurările Tale avem trebuință, Stăpâne, și de arătarea [luminarea] feței Tale, spre a putea să propovăduim tuturor oamenilor calea Sfintei Evangheliei Tale», că mântuire pretutindeni pe arătarea Acestuia o zice”. Zice însă și Chiril: „A arătat nouă Dumnezeu și Părintele pe a Sa Față, adică pe Fiul, că chip [εἰκὼν] și asemănare [χαρακτήρ] al Ipostasului Său este. Și dar arătat zice: *Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (In. 14: 9)”.

³⁹ Iar Isihie zice că: „După ce S-a arătat Fața Ta, se cunoaște calea care duce către Tine, Părintele – [și Calea este] Cel ce a zis *Eu sunt Cel ce sunt* (Ieș. 3: 14), și *Nimeni nu vine către Tatăl fără numai prin Mine* (In. 6: 44, 55), și același este și Mântuire întru toate neamurile, că s-a plinit zicerea aceasta: *Va vedea tot trupul Mântuirea Dumnezeului nostru* (Is. 40: 5)”. Și Asterie zice: „*Calea lui Dumnezeu sunt [o constituie] legea și poruncile, că zice: În calea îndreptărilor Tale înțelepțește-mă* (Ps. 118: 27). Și cere a se cunoaște pe pământ, nu numai în Iudeea (unde se părea că se propovăduiește legea), ci întru toate neamurile [cere a se cunoaște] mântuirea lui Dumnezeu (La Nichita)”.

3. Mărturisească-se* Ție popoarele, Dumnezeule, mărturisească-se Ție popoarele toate.

Prin *popoare* se numesc simplu evreii cei din tăierea împrejur, iar *popoarele toate* se numesc cei din neamuri, fiindcă sunt mai multe decât evreii, ca unii ce din multe neamuri împreună se află. *Mărturisească-se* zice în loc de „mulțumească Ție, Doamne, și evreii, și neamurile, și să slavoslovească, fiindcă pentru mântuirea lor Te-ai făcut om”.

4. Veselească-se și să se bucure neamurile, că vei judeca popoarele întru dreptate, și neamurile pe pământ vei povățui.

„Bucură-se, zice, toate neamurile. Pentru care pricină? Pentru aceea că, pe evrei, după dreptate îi vei osândi, care într-o vreme au fost popor al Tău, fiindcă nu au primit iconomia întrupării, iar pe neamuri le vei povățui întru cunoștința de Dumnezeu, pe pământul acesta aflându-se ele.”⁴⁰

Diapsalma.

5. Mărturisească-se Ție popoarele, Dumnezeule, mărturisească-se Ție popoarele toate;

Aceleași cuvinte pe care David le-a zis mai sus le zice și aici, sârguind* poporul cu repetarea cuvintelor, și mai osârdnic făcându-l spre mulțumirea lui Dumnezeu, după Teodor al Antiohiei.

pământul și-a dat rodul său.

„După ce oamenii se vor binecuvânta, și pământul [la rândul lui] își va da cu îmbelșugare roadele sale.” Ori prin *rod al pământului* numește oamenii cei ce din pământ s-au făcut, care urmau a se aduce lui Dumnezeu ca roadă prin viața cea

* Sau: *Să Te laude...*; ambele variante sunt la fel de valabile.

⁴⁰ Zice însă Teodoric: „Pentru aceasta dar se cuvine ca toate popoarele și neamurile cele din toată lumea a se veseli și a dănțui, și facerile de bine a le povesti, că au cunoscut că nimic din cele ce sunt nu rămâne fără a avea purtare de grijă și nebăgat în seamă, că ești Judecător al tuturor, drepte hotărâri dând, și pe cei rătăciți adică către adevăr povățuind, iar pe cei ce nu vor a se supune, în munci osândind-i”.

* Îndemnând, grăbind poporul din toate puterile spre lauda lui Dumnezeu.

îmbunătățită și prin nevoința cea de bună voie, ori și prin necazul cel de bunăvoie; ori prin *rod al pământului* zice pe Însuși Hristos, ca pe Unul Ce avea trup pământesc⁴¹.

6. Binecuvântează-ne pe noi, Dumnezeule, Dumnezeul nostru; binecuvântează-ne pe noi, Dumnezeule,

Întru alte manuscrise se scrie și așa: „Să vă binecuvânteze pe voi Dumnezeu; să vă binecuvânteze pe voi Dumnezeu; să vă binecuvânteze pe voi Dumnezeu”. Și vezi, o cititorule, cum arată din parte taina Sfintei Treimi cu întreirea zicerii: *Dumnezeu...*, și *Dumnezeu...*, și *Dumnezeu*.

și să se teamă de Dânsul toate marginile pământului.

Prin întreirea numelui Dumnezeu, a arătat Cele trei Fețe [Persoane] ale Sfintei Treimi. Iar prin a zice singur [la singular], a arătat prin El Unimea Dumnezeirii, căci deși fiecare Față a Sfintei Treimi este Dumnezeu, cu toate acestea, Câteșitrei Fețe sunt un Dumnezeu⁴².

PSALMUL 67

Întru sfârșit. Psalm de cântare lui David.

Intru sfârșit se suprascrie psalmul acesta, pentru că și acesta mai-nainte și mai curat proorocește arătarea Mântuitorului, după Teodorit și Atanasie, și stricarea dracilor⁴³. Iar ce este *psalm de cântare* am spus în *Precuvântarea* cărții la capitolul 9.

⁴¹ Iar Atanasie zice: „*Pământ* gândit adică (care este inima), iar rod al lui sunt sporirile cele după buna-cinstire”.

⁴² Iar Teodorit zice: „Se cuvine a ști că, binecuvântând pe Dumnezeu, oamenii aduc Lui numai cuvinte, dar cu lucrul a face bine nu pot, iar Dumnezeu, binecuvântând, adeverește cuvintele cu lucrul și dăruiește tot felul de bunătăți celor pe care-i binecuvântează. Apoi învață cum că este cu puțință a dobândi dumnezeiasca binecuvântare, zicând: ...și să se teamă de Dânsul toate marginile pământului, că cel evlavios (adică cel temător și cinstitor) [față] de dumnezeieștile legi, și care așteaptă judecata cea viitoare, prin păzirea acestora slujește și odihnește oarecum pe Dumnezeu, iar dumnezeiasca slujire îi aduce binecuvântarea”.

⁴³ Teodorit zice că: „Psalmul acesta se zice dinspre fața lui David, atunci când a făcut strălucită prăznuire pentru aducerea în Ierusalim a Chivotului legii. Și a adus multe jertfe, și el mergea înainte, de veselie sărind și săltând [dănțuind]” Pentru aceasta face și început

3. Să se scoale Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui,

Fiindcă mai-nainte de venirea lui Hristos, dracii tiranicește stăpâneau pe oameni, nici înger, nici om nu puteau ajuta pe cu totul robiții oameni; pentru aceasta, David roagă cu cuvintele acestea pe Însuși Plăsmuitorul oamenilor Dumnezeu să facă izbândă pentru tiranisita Sa zidire. Prin *sculare* însă să înțelegi omenește pornirea lui Dumnezeu cea spre izbândire. Și măcar că poruncitorește s-a formulat zicerea *să se scoale* și celelalte cuvinte, are însă însemnare de rugător*, precum am zis și la altele, adică: „O, de S-ar scula Dumnezeu, și de s-ar face izbândă”, iar *vrăjmași ai lui Dumnezeu* sunt chiar dracii, ca niște apostafați și potrivnici ai Lui^{44*}.

psalmului, adică ceea ce zicea Moisi când ridica Chivotul, că scris este: *Și a fost când a ridicat Chivotul, și a zis Moisi: Scoală-Te, Doamne, și să se risipească vrăjmașii Tăi, și să fugă de la fața Ta toți cei ce Te urăsc pe Tine* (Num. 10: 35). Zice și Ioan Litinul în Psaltirea sa cea din nou tipărită că Ezdra întărește [cele de mai sus], zicând că pricina psalmului este mult covârșitoare [ὑπεροχλή]”.

* Zicerea are sens rugător, e o rugăciune, o cerere.

⁴⁴ A zis însă și Origen: „Cât privește adevărul, nestrămutat și neschimbat este Dumnezeu. Pentru noi însă, când se zice *că șade* – că nu ar fi cu puțință a sta El înaintea celui ce se judecă [nu stă Dumnezeu după omeneasca cuviință la judecată] – *căci cărțile, zice, se vor deschide și judecătorul Se va așeza la judecată* (Dan. 7: 10); iar Sfântului i se potrivesc acestea: Cel ce crede întru Mine nu se judecă, nici nu șade, ci stă, pentru aceasta zice: *Iar tu rămâi [stai] aici cu Mine...* (Deut. 5: 31). Iar pentru cel nevrednic de purtarea de grijă, Cel ce nu are somn [adică Dumnezeu] doarme, și de se va pocăi acela, se va deștepta Domnul ca Cel ce doarme”. Zice însă și Teodorit: „*Sculare* nu numai pe conținerea îndelungii-răbdări o numește, ci și pe scularea din mormânt a Mântuitorului lumii cea de a treia zi, când a primit pentru noi moartea cea de bunăvoie; așa și noi, de multe ori, pe judecătorii cei ce întrebunțază blândețea obișnuim a-i deștepta spre ajutorul celor ce se nedreptătesc, rugându-i să se scoale și să oprească obrăznicia asupritorilor”. Și Atanasie zice: „Pe pornirea lui Dumnezeu spre a judeca pe necurații draci o însemnează cuvântul, căci cu venirea Sa au fost izgoniți ei spre a nu mai tiranisi pe oameni”. Și Teodorit zice: „Precum ostașul înfricoșat și foarte tare, de se va scula, va zice: «Risipește pe toți vrăjmașii», tot astfel destul este și pentru Domnul nevăzutelor puteri să Se scoale și să înspăimânte pe potrivnici (adică pe draci)”.

* Dracii nu se împotrivesc fățiș lui Dumnezeu, ci prin oameni, altminteri lumina lui Dumnezeu i-ar împrăștia pe dată. Izgoniți din Împărăția Lui cum sunt, și încremeniți în rău, încearcă – în disperarea nebuniei lor – să mai facă ce se mai poate face, adică să alătore chinului lor și pe oameni, „bucurându-se” că nu numai ei sunt în necaz, ci și alții. Dacă ar cunoaște Cui I se împotrivesc exact, nici oamenii n-ar îndrăzni să I se împotrivescă. Cei care o fac totuși, aceia ajung la dezechilibre profunde și la o nebunie. Înșelarea primă a Diavolului e să-i facă pe oameni, pe de-o parte, să creadă că dracii nu

și să fugă de la fața Lui cei ce-L urăsc pe Dânsul.

„Binevoiască Dumnezeu, zice, să fugă de la fața Lui, adică de la arătarea Lui, cei ce-L urăsc și nu suferă arătarea Lui cea prin trup, căci unde Se află Dumnezeu de față, de acolo fug îndată vrăjmașii lui Dumnezeu.”

2. Precum piere fumul, să piară,

„Precum piere, zice, și se topește fumul de suflare și de vânt, așa și demonii vrăjmași ai lui Dumnezeu se izgonesc și se risipesc de Duhul Cel Sfânt.”

precum se topește ceara de la fața focului; așa să piară păcătoșii de la fața lui Dumnezeu.

„Precum se topește, zice, ceara de arătarea focului, așa și păcătoșii demoni, după Atanasie, se topesc de arătarea lui Hristos, Care este foc ce topește păcatul.” Iar zicerea *pier* nu însemnează topirea lor întru a nu fi, ci însemnează cum că nu se mai află de aici [înainte] în locurile acelea unde umbrește arătarea lui Hristos. Se zic însă demonii *păcătoși* pentru că au născut întâi păcatul, și s-au făcut și oamenilor învățători ai păcatului⁴⁵.

există (și deci răul), iar pe de altă parte, să creadă că, prin ceea ce fac, ei săvârșesc binele, făcându-i creadă că-I slujesc astfel chiar lui Dumnezeu, sau binelui general. Această înșelare se va manifesta deplin în Antihrist – omul „bunătății” generale și al pierzării sufletelor.

⁴⁵ Iar Grigorie al Nyssei zice: „Precum se revarsă fumul în aer, nu-i mai rămâne nici un semn al firii sale, și ceara, în foc încăpând [punându-se], nu se mai află [se topește], tot așa și de va veni peste cineva darul și ajutorul cel dumnezeiesc, patimile cele ce stăpânesc întru unul ca acela pier cu totul; că întunericul nu suferă arătarea luminii, nici boala nu poate să stea, venind sănătatea: că [și deci] nici patimile nu lucrează, fiind de față nepătimirea; iar ceea ce se zice este aceasta, că pier păcătoșii de la fața lui Dumnezeu”. A zis însă și Isihie: „Lesnicioasă este căderea păcătoșilor, deși socotesc și foarte se încredințează întru sineși [de *tăria* lor]. Că ce este mai slab decât firea fumului spre a se topi? Și decât ceara ce se înfierbântă de focul cel puternic? Că astfel i-a asemănat Proorocul pe păcătoși, căci atunci când va vâlvoi focul gheenei, toată imaginația [*φαντασία* = fantezia; fumul mândriei și egoismului, toate închipuirile cele păcătoase] cea despre dânsii îndată se topește”. Iar Eusebie zice: „Înainte vreme, demonii se prefăceau în îngeri de lumină, după Apostolul (cf. II Cor. 11: 14), vrăji și vindecări făcând ei, încât oamenii amăgindu-se să jertfească lor până și pe fiii lor cei prea iubiți; dar acum au pierit toate, pierind ca fumul, focul lui Dumnezeu mâniindu-se asupra lor, după ceea ce se zice: *Fum s-a ridicat întru mânia Lui* (Ps. 17: 10), iar fumul lor încă, neavând pe ce să stea, a pierit”. [Fumul mândriei dracilor s-a ridicat de la fața mâniei lui Dumnezeu, fiind risipit de puterea Lui, dar și de cei ce s-au încrezut în puterea Lui.

3. Și dreptii să se veselească

„...Și apoi, zice, după ce se va pierde tiranisirea demonilor, se vor veseli toți cei ce s-au îndreptat prin credința cea întru Hristos.”

și să se bucure înaintea lui Dumnezeu, să se veselească întru veselie.

„Fie, zice, să se bucure cei ce s-au îndreptat întru Hristos înaintea lui Dumnezeu, Care îi cercetează și poartă de grijă totdeauna pentru ei, că: *Ochii Domnului, zice, sunt spre cei drepti* (Ps. 33: 16)”, iar zicerile *să se veselească și să se bucure*, și iarăși, *să se desfăteze întru veselie*, unul și același lucru însemnează, că ele arată creșterea și covârșirea bucuriei.

4. Cântați lui Dumnezeu, cântați numelui Lui; cale faceți Celui ce S-a suit peste Apusuri; Domnul este numele Lui.

„Voi, zice, cei de mai sus, care v-ați învrednicit de un har și de o bucurie ca aceasta, cântați lui Dumnezeu, și cântați numelui Lui, mișcându-vă de covârșitoarea dragoste cea către Dânsul.”⁴⁶ Iar *cale faceți* este cuvânt care se zice către Apostoli, după Teodorit, cărora le poruncește Sfântul Duh prin David să alerge la neamuri și să citească prin propovăduire venirea lui Hristos, [făcându-l] cale și intrare în sufletele lor. Iar aceasta este asemenea cu ceea ce a zis Ioan Mergătorul-înainte: *Gătiți calea Domnului* (Lc. 3: 4): „*Cale faceți*, zice, adică și îndreptați lui Hristos calea sufletelor, ridicând din mijloc toată împiedicarea”. Iar că L-a numit *Cel ce S-a suit peste Apusuri* este pentru că Hristos, fiind *Lumină neapropiată* (I Tim. 6: 16), și *Soare al dreptății* (Mal. 3: 20), a șezut pe sufletele oamenilor, locuind într-însele prin credință; iar sufletele acestea erau *Apusuri* și noapți, din pricina întunecatului întuneric al rătăcirii care din vechime era revărsat într-însele. Ori *Apusuri* se zice lumea, după cuvântul acesta: *și lumina întru întuneric* (adică în lume) *luminează* (In. 1: 5)⁴⁷, apoi spune și numele lui Hristos,

Aceasta s-a întâmplat mai ales în iad, dar se întâmplă în continuare atunci când Hristos vine în iadul sufletelor celor ce-L primesc, risipind întunecatul fum al acestuia.]

⁴⁶ Zice însă Origen: „**Cel întâi** adică, cântând, întrebuințează doar glasul, iar **cel de-al doilea** cântă și cu organ, adică: «Socotește-te pe sine fără de trup, și înțelege chipul cântării cel dintâi [cântă adică din suflet, *cu înțelegere*, cum se zice în alt psalm]; socotește și trupul tău și vezi a doua cântare». Căci lui Dumnezeu cântă cel învățat prin dogmele cele sănătoase, cel ce învață cuvintele teologiei din inimă curată. Să cânte însă numelui Lui cel ce prin mișcările trupului și prin întrebuințarea simțirilor sale face niște lucrări ca acestea încât să se slăvească numele lui Dumnezeu de către cei ce le văd”.

⁴⁷ Isidor Pelusiotul însă zice: „Având Dumnezeu *Răsăritul* drept nume [Lc. 1: 78], și fiind *Lumină neapropiată*, cum oare S-a suit către Apusuri? *Răsăritul* este numele Lui, Dumnezeirea cea fără de început, ceea ce este prea vecuitoare. Însă *suirea cea spre*

Apusuri este împărtașirea cea de [comuniunea cu] sărăcia cea trupească, ce este ca un apus, și nopții potrivindu-se, dar cu puțință a se asemăna strălucirii celei de sus; pentru aceasta se arată răsăritul peste Apusuri, ca lumina întru întuneric luminând, întunericul să se prefacă în rază”. Zice însă și Grigorie Teologul: „Și Cel ce umblă pe cerul cerului către Răsăriturile slavei și ale strălucirii Sale se vede [este văzut] spre apusurile simplității și smereniei noastre”. Iar Eusebie zice: „Soarele dreptății, chip de rob luând, și razele Dumnezeirii Sale de ca și cum ar apune în trup stingându-le, ori și întru însăși moartea, a izgonit întunericul cel revărsat în sufletele omenești”. Iar Teodor, după slovă tâlcuind psalmul, zice că atunci când se aducea Chivotul în Palestina, cei ce-l ridicau priveau spre Apusuri, după starea locului. Iar la Teodorit se scrie și aceasta: „Prin *Apusuri* ar putea înțelege cineva și ceasul cel mai de pe urmă în care Hristos din Fecioară S-a făcut om”. Iar Atanasie zice: „Bine încuviințați [εὐπρεπεῖς = cuvioși] să vă faceți spre a merge în căile Celui ce în vremile cele mai de pe urmă S-a arătat în trup celor de pe pământ, ori ale Aceluia Ce Se suie către Apusuri, Care a făcut pogorâre până la iad”. Iar altul, mai cu multă cercetare înțelegând zicerea cea de acest fel, zice că: „Răutatea și Diavolul se prefac de multe ori în lumină, de care s-a și zis: *Lumina necinstitorilor de Dumnezeu se va stinge* (Pilde 13: 9). Deci, când va apune și va lipsi din sufletul omului diavoleasca și prefăcuta lumină (care întru adevăr întuneric este), atunci se suie pe acel suflet și-l stăpânește Soarele Cel gândit al dreptății, care strălucește [iradiază] adevărata lumină, căci *cale* bine-împodobită și gătită Îi este Lui apusul [sfârșitul] zilei celei rele și diavolești, fiindcă răutatea și bunătatea, lumina și întunericul a se afla împreună întru unul și același om nu este cu puțință”. [Cu adevărat, nu este cu puțință. Dar cum se explică răul ce se arată cu prisosință în așezarea sufletească a foarte multor oameni, dacă nu cumva a tuturor? Prin păcat, omul leapădă (in)conștient voia lui Dumnezeu, respinge iubirea și poruncile Lui, și-și face voia sa. Dar fiindcă nu este un absolut în sine, nu are o temelie sănătoasă în sine, se află neîncetat în dependență de influențele exterioare și interioare (moștenirea genetică, educația, mediul, istoria etc.). Fiind determinat în **primul** rând de acestea, nu se poate spune că este cu totul liber, având exclusiv o voie personală. Adesea omul afirmă că e liber și poate face ce voiește; dar nu el poate pretinde cu nici un chip că ceea ce voiește și gândește el este general valabil și trebuie impus tuturor, „adevărul” voilor sale e în funcție de influențele pomenite mai sus. Omul primordial n-a putut fi influențat de alt om de dinaintea lui, ci numai de doi factori – mediul natural și o persoană superioară lui – Dumnezeu sau Diavolul. Prin urmare, ceea ce spune Marele Atanasie mai sus e aceasta: Diavolul nu poate locui în sufletul omului alături de Dumnezeu (cf. I Cor. 10: 20; Mt. 14: 43; Mc. 16: 9 etc.). Deși un om poate avea înclinații rele, aceasta nu înseamnă neapărat că s-a făcut casă dracilor, cum se zice la Matei 14: 43; aceste înclinații se pot face tot atâtea invitații de găzduire (sau cedări în fața invitațiilor din exterior) adresate demonilor **dacă** se pun și în lucrare. Deși omul adesea nu-și dă seama prea bine pe cine invită la el, el nu face decât să repete ceea ce s-a întâmplat la origini, să cedeze ispitei celui rău și să și-l facă prieten (locatar). Izgonirea întunericului adus de cel rău în suflet se face numai prin tainele Bisericii (cf. In. 20: 23 etc.). Aceasta nu înseamnă că omul s-a și „rezolvat” cumva. În vremea orbecăirii prin întunericul adus de „invitat” în suflet, multe s-au stricat: „umpletele”, căile noastre au fost cele ale unor orbi fără călăuză, rezultând de aici nenumărate stricăciuni pricinuite „locuinței” sufletului, care suflet s-a ales numai cu răni, de pe urma umbletelor pe căi greșite și prăpăstioase. O dată luminați prin Botez sau Spovedanie, față de multe din aceste „umplete” încă avem adesea o

[adică] că se numește de obște Domn al tuturor ființelor, care mai curat vrea [urmărește] să se zică* că este Dumnezeu.

5. Și vă bucurați înaintea Lui! Să se tulbure de fața Lui,

Bucurați-vă adică este asemenea cu ceea ce s-a zis mai sus: *să se bucure înaintea lui Dumnezeu*. Iar *să se tulbure* este asemenea cu „să fugă de la fața Lui”⁴⁸.

a Părintelui orfanilor și Judecătorului văduvelor.

Zicând pe Hristos *Părinte al orfanilor*, a arătat David purtarea de grijă și Pronia lui Hristos, după dumnezeiescul Chiril și Atanasie. Iar zicându-L pe El și *Judecător*, a arătat și puterea Sa cea judecătorească, adică a arătat că Hristos este și Purtător de grijă al celor fără apărare, și Judecător al celor ce se nedreptătesc. Ori prin *orfani și văduve* numește pe cei ce din neamuri au crezut: orfani adică pentru că au lepădat pe Diavolul, părintele lor cel vechi, iar văduve pentru că sufletele lor au fost văduvite de același Diavol pe care mai-nainte îl aveau ca mire și erau lipite de dânsul prin necinstirea de Dumnezeu*; iar apoi, după propovăduire, au luat pe Hristos de Părinte și Mire al lor, Mire pentru că s-au unit cu Dânsul prin credință⁴⁹.

patimă, iar pe altele le urâm. Prin urmare, aceste înclinații nu dovedesc și aceea că suntem stăpâniți de diavoli, de aceștia vom fi stăpâniți în momentul în care vom primi prima ispită – mândria.]

* Vrerea socotesc că este atât a lui David, cât și a Domnului, adică să fie El numit de obște Domn și Dumnezeu al tuturor.

⁴⁸ Zice însă Teodorit: „Pe această *tulburare și cale* a demonilor ne-o spune și istoria dumnezeieștilor Evanghelii, căci auzim zicând: *Ce este nouă și Ție, Fiule al lui Dumnezeu? Ai venit aici mai-nainte de vreme a ne munci pe noi?* (Mt. 8: 29)”. [Prin *cale* pare a se înțelege aici sufletul omului cel tulburat de demoni. Hristos a venit să tulbure lucrarea demonilor asupra oamenilor, ajutându-i pe aceștia din urmă să-și gătească prin credință suflet curat spre primirea Lui.]

* Deci cei de dinaintea lui Hristos, credințele și ideile religioase anterioare arătării Lui au avut ca inspirație și ca părinte al lor pe Diavolul. Se știe că multe dintre acestea au supraviețuit într-o formă sau alta până astăzi. Paradoxal, mulți dintre „credincioși” (fie păgâni, fie creștini) afirmă că toți, sau aproape toți, se închină la același Dumnezeu, deși Tradiția ortodoxă ne spune că celelalte credințe au fost inspirat de Diavolul. Cine crede că există un Dumnezeu unic pentru toți, să se înfrunte cu cugetul Cuviosului Zigabenu și a acelor Sfinți Părinți din care el s-a inspirat.

⁴⁹ Pentru aceasta a zis Origen: „Tot cel ce face păcatul, de la Diavolul se face. Acesta dar este părintele tău. Deci fă-te orfan, și nu mai întrebuința un părinte ca acesta, ci pe Cel care pe orfan și pe văduvă va sprijini. Iarăși se logodește Hristos cu sufletul omenesc, iar

6. Dumnezeu este în locul cel sfânt al Său,

„Dumnezeu, zice, este în locul Său cel sfânt, adică în cer”, după Eusebie. Fiindcă mai sus a zis David: *Să se scoale Dumnezeu și cale faceți Celui ce S-a suit peste Apusuri*, pentru aceasta, precum zice Teodorit, de nevoie urma a zice că Dumnezeu este în sfântul Său loc, pentru ca să arate prin cuvântul acesta că se află în cer, care este loc sfânt al lui Dumnezeu, după Atanasie, și acolo fiind, se scoală spre izbândire, și Se suie spre Apusuri, iconomisind cele ce voiește, nu mutându-se din loc în loc, pentru că este nescris împrejur [necircumscris], ci nestrămutat rămânând în cer. Un astfel de înțeles are și acesta: *Nimeni nu s-a suit în cer, fără numai cel Ce S-a pogorât din cer – Fiul Omului, Cel ce este în cer* (In. 3: 13): că jos cu trupul petrecând, în cer sus era nedespărțit de Părintele. Prin *loc al lui Dumnezeu* se înțeleg și bisericile creștinilor, și tot creștinul iubitor de Dumnezeu și îmbunătățit, după Didim.

Dumnezeu face a locui în casă pe cei ce sunt de un chip*.

De un chip numește David aici pe cei drepti, fiindcă dreptii nu au nici o socotință îndoită, nici împleticire de vicleșug, ci un singur chip și scop au, al slujirii și al bine-plăcerii lui Dumnezeu. Deci pe astfel de drepti simpli și de un chip îi face a locui în casa Sa, adică în cer, despre care casă a zis Pavel: *Că zidire de la Dumnezeu avem, casă nefăcută de mână, veșnică în ceruri* (II Cor. 5: 1). Iar Simmah, în loc de *de un chip*, a tălmăcit „monahi” (adică singuratici), fiindcă monahii sunt singuratici și goi de tot lucrul omenesc, deci pe acești monahi îi face

Diavolul, călcând legile, voiește a se face mire al sufletului [sufletul este în grecește de gen feminin], stricându-l pe el. Sufletul tău văduvească-se de Dânsul, ca să-ți dea Ție Dumnezeu dreptăți pentru că ai lepădat pe cel ce locuia împreună cu tine în fărădelege, și care a născut răutatea”. A zis însă și Didim: „Să ne sârguim dar a părăsi pe tatăl cel de mai-nainte care ne-a născut după răutate și pe bărbatul cel ce trăia împreună cu noi cu fărădelege, ca să avem [astfel] Părinte pe Dumnezeu și să pună întru noi dumnezeieștile înțelegeri”.

* μονοτρόπους = se zice despre cei ce au același mod de viață, aceeași așezare etc. Veniamin redă prin „monotropi”. Interesant e faptul că Simmah, citat mai sus, dar și lexicoanele mai noi traduc termenul prin „singuratici”, „solitari” (...).

a locui Dumnezeu în chilie tocmai bună de locuit și depărtată [anahoretică], în singurătate și în liniște. Cu aceste cuvinte însă proorocește David despre petrecerea monahilor și a bunilor bătrâni⁵⁰.

7. Scoțând pe cei din obezi [legături] cu vitejie*

„Dumnezeu este, zice, Cel care scoate, adică slobozește, pe cei sunt legați cu funiile păcatelor lor, ori cu legăturile demonilor, care sunt patimile.” Arată însă David cu cuvintele acestea pe cei ce din păgâni au crezut, și-i sloboade pe ei Hristos cu vitejie, adică cu puterea Dumnezeirii Sale, care doboară și biruiește pe Diavolul ce-i tiranisește pe ei, ori îi biruiește și cu puterea cuvintelor Sfintei Evanghelii⁵¹.

* Trad. lit. a lui *καλωγῆρον* = venerabil. Termen folosit mai rar. Mai răspândit e *γῆρον* = bătrân, posibil stareț, duhovnic, ieromonah sau simplu monah.

⁵⁰ Iar Marele Vasile hotărăște cine este cel de un chip, și anume cel ce de-a pururea este același și de un fel, și care fuge de chipul sau felul cel de multe feluri sau de toate felurile, și vânează adevărul, curățenia și simplitatea, cel nedespărțit după fapta bună și după dreapta credință, și care aceeași cugetă și face, și nu e stăpânit de nici o răutate a fățarniciei [*διπλοῦν πονηρίας*; altfel spus: care nu are două fețe, nu e fățarnic, ipocrit]. Astfel sunt *cei de un chip*, pe care și în casa Sa, adică în cereasca cetate, făgăduiește Dumnezeu a-i face să locuiască. Iar Clement Stromateul [Clement Alexandrinul (cca 150-211/215), a lăsat mai multe scrieri, dintre care și unele tâlcuiri la Scriptură; multe dintre ele s-au pierdut; i se spune aici Stromateul pentru vestita lui lucrare - *Stromate* (Covoare)] zice că zicerea aceasta se zice și pentru însoțirile (adică a bărbatului cu femeia) cele drepte și îmbunătățite, care au un singur chip și conglăsuire, că Dumnezeu adică le face să locuiască pe acestea într-o casă. Iar Teodorit zice: „*De un chip* numește pe cei ce au un singur scop, și care aleg mai cu seamă a purta grijă de fapta bună, și nu pe cei ce acum voiesc unele, iar mai târziu altele”. A zis însă și Atanasie: „*De un chip* numește pe cei ce și-au afierosit viața lor numai lui singur Dumnezeu, și care și-au înstrăinat-o de toată viețuirea cea îndoit-sufletească [*δίψυχίας* = duplicitară, fățarnică, ipocrită] și lumească”. Iar Achilla a scos, zicând: „Așază în casă pe cei singur-născuți”. Iar Eusebie, tâlcuind, zice: „Ceata cea dintâi a celor ce sporesc în Hristos este cea a monahilor, însă aceștia sunt rari, pentru aceasta i-a numit Achilla «singur-născuți», afierosiți Fiului lui Dumnezeu; pe aceștia dar îi face să locuiască în casă, adică îi face să strălucească în Biserică și să locuiască într-însa”. [Monahii se aseamănă celor singuri la părinți. Ei sunt „singuri” cu Dumnezeu, se nasc, se afierosesc prin nevoințe singuri către Împărăție. Pare aici un joc de cuvinte întru *μονογενεῖς* și *μοναχός*.]

* *ἀνδρεία* = bărbăție.

⁵¹ Asemenea este aceasta, după Atanasie, cu aceea a lui Isaia: *Zicând celor din legături: Ieșiți! Și celor din întuneric, descoperiți-vă* (Is. 49: 9). „Iar *legături* și *întuneric* este slujirea idolilor și ținerea cea în iad.”

așijderea și pe cei ce se amărăsc [amărători], pe cei ce locuiesc în mormânturi.

„Nu numai pe păgâni, zice, i-a slobozit Hristos din legăturile rătăcirii, ci și pe evrei, pe care îi numește *amărători*, precum și Psalmul 65 așa i-a numit, pentru pricinile pe care le-am spus acolo. Însă cuvintele acestea pot a fi și proorocie despre învierea morților cea [din] toată lumea, după Didim, că adică să scoată Hristos din mormânturi pe toți cei de alte neamuri care sunt legați de murire și de moarte*, așijderea și pe evrei. Iar zicerea *cei ce locuiesc în mormânturi* este o tâlcuire cu de-amănuntul, adică cum că pe **toți** - și pe cei din alte neamuri, și pe evreii care se aflau în mormânturi - îi va scula; iar cu numele *mormânturilor* a arătat și pe cei ce cu foc s-au stricat, sau cu apă, sau cu orice fel de altă moarte⁵².

8. Dumnezeu, când ieșea Tu înaintea poporului Tău, când trecea Tu în pustie.

Diapsalma.

9. Pământul s-a cutremurat, că cerurile au picurat

„Când Tu, Hristoase, zice, ai zis către iudei: *Iată, se lasă casa voastră pustie* (Mt. 33: 38), și când a luat sfârșit proorocia lui Ieremia pe care Însuși o ai zis pentru Sineți, că: *Am părăsit casa Mea, și am lăsat moștenirea Mea* (Ier. 12: 7), atunci, zic, când ai ieșit din poporul Tău cel iudaicesc, și Te-ai depărtat de ele, ai trecut în Biserica cea din neamuri, după Didim, cea pustie de cunoștința de Dumnezeu, și neroditoare de faptă bună, atunci pământul s-a cutremurat în vremea patimilor și a învierii Tale, precum zice Teodorit, și cerurile au picurat – istoricește adică – mană”. Iar mai cu înaltă înțelegere [anagoric], [însemnează] Pogorârea Sfântului Duh peste Apostoli în ziua a Cincizecia [a Cincizecimii], ce a făcut pământul să se cutremure, căci neamurile s-au mutat din rătăcire la adevăr, iar Apostolii au picurat, ca niște alte ceruri, apa propovăduirii care adapă sufletele,

* νέκρωσιν καὶ τὸν θάνατον.

⁵² Iar Teodorit zice: „Nu numai pe cei legați îi face viteji, ci și pe cei ce au ajuns la marginea [capătul] păgânătății, și care locuiesc cu trupurile lor ca [cu] niște mormânturi puturoase, pe care de asemenea îi învrednicește de mântuire împreună cu aceia”. Iar Eusebie așa a tâlcuit zicerea *cu vitejie*: „Și aceasta o a făcut, chip de bărbat luând, și printr-însul îmbărbătându-se”.

că ceruri au fost și Apostolii, pentru că cugetau cele cerești, și pentru că erau mai presus decât toate lucrurile pământești⁵³.

de către fața Dumnezeului Sinaiului, de către fața Dumnezeului lui Israil.

Cu mai multe cuvinte zice aici aceasta – *de către fața lui Dumnezeu* –, adică de Dumnezeu, pentru ca noima să fie astfel: că acestea toate s-au făcut de Dumnezeul Cel adevărat, Care și al Muntelui Sinai este Dumnezeu și Făcător, și al lui Israil. L-a pomenit însă ca munte și pe Israil, pentru ca să arate că Cel ce a făcut minunile cele atât de multe în Sinai și S-a arătat lui Iacov, Acesta face și minunile acestea, și nu este alt Dumnezeu osebit de Acesta, ci Unul și Același*.

⁵³ După slovă însă se înțelege acestea, precum zice dumnezeiescul Chiril, că Dumnezeu - atunci când a slobozit neamul lui Israil din robia Egiptului și l-a adus în pustie - atunci mai tot pământul s-a clătinat din pricina minunatelor lucruri ce s-au făcut: fiindcă apele râului s-au prefăcut în sânge, iar cerul a plouat grindină, marea s-a despărți în două, și cerul a picurat mana, pe care o numește *ploaie de bunăvoie osebită* [v. 10], fiindcă îndeosebi se ploua numai iudeilor și nu altora. Și Atanasie încă zice: „Arată prin acestea că Cel ce S-a pogorât până la iad, Acesta este și Care de demult a scos din Egipt pe Israil. Deci zice: «Căci atunci când mergeai Tu înaintea poporului Tău pe care Tu l-ai scos din Egipt, pământul s-a cutremurat, adică în tot pământul s-a făcut auzită puterea lor»”.

* Dumnezeu este Unul, din veșnicie este Unul și Același, Unime Întreită în Persoane. Nu se poate concepe să fi fost sau să fie un Dumnezeu singur, o singură Persoană absolută, aflat într-o singurătate absolută și, desigur, monotonă. Persoana se definește ca relație. Fără relația cu un altul, persoana se anulează, se depersonalizează, moare. Dacă noi, cei după chipul lui Dumnezeu, nu ne împlinim decât în relație – și mai ales în relație cu Dumnezeu –, cu atât mai mult Dumnezeu (Tatăl, Fiul și Sfântul Duh) nu Se împlinește, sau nu este Persoană deplină, decât prin Celălalte Persoane ale Sfintei Treimi, și chiar, după omenească cuviință vorbind, deși nu în mod necesar, prin cei pe care i-a creat. Acele religii care propovăduiesc un singur Dumnezeu sunt aproape toate panteiste, căci dacă concep un singur dumnezeu, după cum am zis și mai sus, acestuia trebuie să-i atribuie -- conștient sau inconștient -- singurătatea, monotonia, neîmplinirea, chiar lipsa caracterului absolut, văzându-l eventual undeva depărtat de lume, și care a lăsat, în cel mai fericit caz, pe pământ vreun profet sau vreun om cu virtuți superioare. Depersonalizat astfel, dumnezeul celorlalte religii și chiar al unor confesiuni creștine este identificat adesea cu stihiiile lumii. Această concepție a evoluat cumva astăzi, în sensul că, descoperind neputința acestui dumnezeu în a ajuta omenirea, o buna parte dintre oameni (din cei moderni – de la Marea Schismă încoace) s-au făcut pe sineși dumnezeu, un dumnezeu și mai neputincios decât stihiiile lumii. A da valoare absolută celui ce nu o are sau a te încrede în ceva despre care se știe că e neputincios și dezamăgitor în final constituie un eșec existențial, o neîmplinire pe care mulți refuză să o creadă sau să o recunoască, nădăjduind într-un „mai bine” iluzoriu.

10. Ploaie de bunăvoie vei osebi, Dumnezeu, moștenirii Tale,

Moștenirea lui Dumnezeu sunt neamurile, după ceea ce se zice: *Voi da Ție neamurile moștenirea Ta* (Ps. 2: 8). Iar *ploaie*, istoricește, este mana, iar anagogic, este cuvântul Evangheliei, care moaie și adapă sufletele oamenilor, pentru aceea că legea mozaică nu a fost cu dinadinsul* voia lui Dumnezeu, ci după al doilea cuvânt* și după iconomie, fiindcă Dumnezeu nu avea trebuință de jertfe, nici de alte luări-aminte ca cele ale legii, că *cine*, zice, *a cerut acestea din mâinile noastre?* (Is. 1: 12), și iarăși a zis Domnul: *Moisi pentru împietrirea inimii voastre a scris* (Mt. 10: 5). Iar cuvântul evangheliceștii propovăduiri a fost după bunăvoință, și cu dinadinsul vrere [mai-nainte vrere] a lui Dumnezeu, care se și zice *ploaie de bunăvoie*, fiindcă legea silește pe iudei, chiar și nevrând ei a păzi poruncile legii, cu pietre împruscând, și cu foc arzând și cu amar omorând pe cei ce o calcă; iar această nouă [lege, poruncă] evanghelicească pe nimeni nu silește, ci se aduce la cei ce voiesc cu a loruși alegere, că zice: *cel ce voiește să vină după Mine (...) să-Mi urmeze Mie* (Mc. 8: 34)⁵⁴.

* προηγουμένην. Cu alte cuvinte, nu a fost inițial în voia lui Dumnezeu, o a hotărât din pricina învârtoșării iudeilor și a oamenilor în general.

* ἐπομένον = într-un fel secundar.

⁵⁴ Pentru aceasta și Teodorit a zis: „*Ploaie de bunăvoie* o a numit pentru voința de sineși a socotinței, că nu cu vreo silă se trage cineva, ci învățaturii încredințându-se, dobândește darul”. [Marea minune a chemării lui Hristos e aceea că lasă liberă voința celor pe care îi cheamă; nu îi amenință cu nimic, nu constrânge, nu aduce argumente peste argumente. Dar dacă, totuși, aceste mijloace din urmă însoțesc chemarea Lui sau a celor trimiși de El, lor li se dă o importanță secundară, sunt folosite în ultimă instanță, cu pogorământ pentru slăbiciunea unora, pentru „clătinarea” sau șubrezenia socotinței lor celei adormite de somnul patimilor. Și iarăși, dacă uneori se pomenește de iad sau de chinuri, acestea sunt pomenite mai mult aluziv, prin metafore. Din ce pricină? Omul este chemat spre bine, firea îl îndeamnă spre aceasta, e chemat să fie pur și simplu bun cu el și cu ceilalți, nu sub amenințare, ci pur și simplu. Dacă nu o face în numele Celui ce pe toate le-a făcut bune, și care de asemenea ne îndeamnă să le facem în consecință, o face în schimb pentru el însuși, de dragul lui, în mod egoist, ignorând binele pe care trebuie să-l facă celorlalți; prin urmare, „binele” lui se transformă automat în rău. Răul acesta ce pune stăpânire pe el îl va însoți în veci – dacă cumva crede într-o veșnicie în bine. Dacă Dumnezeu dă ploaie de bunăvoie și peste cei dreți și peste cei nedreți (cf. Mt. 5: 45), este pentru că toți sunt zidirea Lui, și pe toți îi iubește și-i ajută. Binevoiește întru ei ca și ei să binevoiască întru El și întru ceilalți. Ieșirea din această bunăvoință e angajarea spre o cale contrară, rea, spre un iad personal, pe care nu Dumnezeu ni-l pregătește de acolo de undeva, ci noi ni-l creăm. Deci chemarea lui Dumnezeu zisă mai sus de psalmist e spre scăparea de această cale pe care ne-am putea angaja, spre evitarea ei; nu ne cheamă sub amenințarea ei, ci ne cheamă la scăpare de ea.]

și a slăbit, iar Tu o ai săvârșit pe dânsa.

„A slăbit, zice, moștenirea Ta, Doamne, cea din neamuri, și încă se zdrobea de tirania demonilor și a Diavolului, iar Tu o ai făcut pe ea împlinită și întărită, înnoind-o pe ea prin nașterea cea de-a doua a Sfântului Botez, și o ai întărit pe ea pe piatra cea neclătinată a poruncilor Tale.”⁵⁵

11. Dobitoacele Tale locuiesc într-însa,

„Întru moștenirea Ta cea din neamuri, zice, locuiesc cei ce se hrănesc duhovnicește de către Tine și viețuiesc întru Tine, Doamne, viață dumnezeiască.” Ori prin *dobitoace* se înțelege Apostolii lui Hristos, după Teodorit, pe care Proorocul Avacum i-a numit *cai*, zicând: *Și ai suit la mare* (adică i-ai trimis către necredința cea amară) *caii Tăi, tulburând ape multe* (cap. 3: 15).

gătit-ai întru bunătatea Ta săracului, Dumnezeuule.

Sărac era poporul cel din păgâni, fiindcă nu avea nici o bogăție duhovnicească, nici lege, nici proorocie: „Tu însă, Doamne, zice, pentru bunătatea Ta, ai gătit altă bogăție acestuia, adică ploaia cea de bunăvoie mai sus-zisă a dumnezeieștii propovăduiri, și a darurilor Sfântului Duh”, după Didim⁵⁶.

12. Domnul va da cuvânt celor ce bine-vestesc cu putere multă.

Cuvântul acesta îl zice David pentru Apostoli, fiindcă erau pescari și necărturari, după Teodorit, pentru aceasta a dat lor Dumnezeu cuvânt de

⁵⁵ Zice însă Teodorit: „*Slăbiciune* pe ridicările asupra ale necredincioșilor le-a numit, că și Domnul, așa a zis către Pavel: că *Puterea Mea întru neputință* [slăbiciune] *se desăvârșește* [τελειται, în sensul de «își atinge scopul, devenind lucrătoare»]. Dar și în vremea ridicării asupra, Tu adeverești [îi cerci] și întărești pe nevoitori, că pe aceștia îi ai moștenitori”. Și Atanasie a zis: „*A slăbit* adică de demult, când slujea idolilor, dar o ai întărit, prin evangheliceasca propovăduire chemând-o”.

⁵⁶ Iar Atanasie zice: „Ce ai gătit? *Cele ce ochiul nu le-a văzut, și urechea nu le-a auzit* (I Cor. 2: 9). Și cine este *săracul*? Este cel despre care s-a zis: *Fericiți cei săraci cu duhul, că aceloră este împărăția cerurilor* (Mt. 5: 3)”. Cam aceleași le zice și Eusebie: „Despre săracul acesta a zis și Isaia: *Pentru aceasta te va binecuvânta poporul cel sărac, cetatea oamenilor nedreptății te vor binecuvânta* (Is. 25: 3)”.

înțelepciune cu putere multă, pentru că la cuvintele lor urma și puterea lui Dumnezeu care lucra minunile cele pe care le voiau ei și de care se foloseau⁵⁷.

13. Împăratul puterilor, al Celui iubit,

Iubit numește aici David pe Fiul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut și Dumnezeu, după Eusebie, precum L-a propovăduit pe El de sus Părintele, zicând: *Acesta este Fiul Meu Cel iubit* (Mt. 3: 17); iar *puteri ale Lui* numește pe Apostoli, fiindcă și aceștia erau ostași ai lui Hristos, tăbărâți spre război împotriva potrivnicilor puteri ale demonilor⁵⁸; iar *Împărat al puterilor* acestora, adică al Apostolilor, este Dumnezeu-Părintele, fiindcă a împărțit asupra lor prin mijlocirea Fiului.

cu înfrumusețarea casei să împartă prăzi.

„Voi da cuvânt, zice Domnul Apostolilor, pentru această pricină, adică pentru ca să împart prăzile gândiților vrăjmași demoni, care prăzi erau neamurile”, deoarece Apostolii, biruind pe demoni, i-au prădat și i-au luat de la dânșii pe oameni, care până atunci îi aveau robiți și jertfiți. A prădat însă aceste neamuri pentru ca să le împartă în preafrumoasa Biserică a creștinilor întru care locuiește Dumnezeu, și, cu adevărat, Bisericii au împărțit Apostolii prăzile acestea, adică neamurile: că un Apostol a prădat de la Diavolul un neam, iar altul de la alt neam, și acestea le-au adus lui Hristos și în unimea* Bisericii sobornicești a credincioșilor. Poate însă a se înțelege prin *frumusețe a Bisericii* și Evanghelia, prin care Apostolii au împărțit neamurile cele luate în pradă⁵⁹.

⁵⁷ Pentru aceasta, același Teodorit zice că: „Pe cei ce mai sus i-a numit *dobitoace*, aici îi numește evangheliști [adică *cei ce bine-vestesc*]”. Zice și Atanasie: „Cu zicerea *cu putere multă* se unește aceasta: *Domnul va da cuvânt*, și cu zicerea *celor ce bine-vestesc*, adică *Domnul va da cuvânt cu putere multă celor ce bine-vestesc*, cu alte cuvinte: «Cu multă tărie va da Dumnezeu cuvânt celor ce bine-vestesc», și nu «celor ce bine-vestesc putere multă», cum au înțeles unii”. Aceasta o zice și Eusebie.

⁵⁸ Ori, după alt tâlcuitor, *puteri* numește cetele îngerilor cele din ceruri. Iar Atanasie: „Însuși Domnul, zice, Cel ce dă cuvânt învățătorilor de taine [μυσταγωγούς], este împărat poporului celui iubit, și Însuși dar este iar puterea lui”. Și Teodorit încă [numește poporul iudaic] „popor iubit”, căci este iubit de Dumnezeu.

* μίαν.

⁵⁹ Iar Teodorit zice. „Însă *frumusețe a casei* este darul Sfântului Duh care o înfrumusețează și o strălucește cu îmbelșugarea cea de multe feluri a darurilor”. Iar Eusebie: „Cei cărora le-a dăruit Împăratul să împartă prăzile spre înfrumusețarea casei sunt cetele cele ce strălucesc în Biserică cu felurile faptei bune, care tot prăzi sunt; cum zice și Pavel că de la Ierusalim și până la Iliric a luat ca moștenire a prăzii pe cei din neamuri, iar altul din Apostoli, altele a luat în moștenire, din care prăzi, pe prăzile cele mai alese le osebea frumuseții casei”.

14. De ați dormi [v-ați odihni] în mijlocul moștenirilor, aripile porumbiței sunt cu argint poleite, între umerii ei cu strălucire de aur.

Prin *porumbiță* înțelegem pe Hristos, pentru iubirea de oameni și a Sa suferire de rău; iar *aripile lui Hristos* pot fi dumnezeiescul Său trup, ca un mai dinafară și de margine; iar prin *cele între umeri* ce zice (adică cele de după grumaz) se înțelege dumnezeiescul Lui suflet, ca un mai dinăuntru. Deci Proorocul zice că trupul lui Hristos era *strălucit*, pentru că a fost fără de păcat, căci argintul este strălucit. Iar sufletul lui Hristos era cu strălucire și cu galben de aur, adică cu curățenie, pentru că era ipostatic unit cu Dumnezeuirea, căci aurul cel galben este și precurat. Alții însă, precum Teodorit și Teodor [al Antiohiei], unind zicerea cea dintâi cu aceasta, zic că: „Dacă voi, Apostolii, vă veți întări întru moștenire, adică întru amândouă Testamente, cel Vechi și cel Nou, precum se întărește și fără mișcare cel ce doarme (că întru moștenire s-au dat amândouă Testamentele, cel Vechi adică poporului evreilor, celui mai-nainte de Răstignire, iar cel Nou, poporului celui nou, celui de după Răstignire). De veți face așa, voi, Apostolii, zice, mijlocind între amândouă Testamente și învoind pe [legea] cea Nouă cu cea Veche, și primind pe cea Veche de închipuire [tip], iar pe cea Nouă de adevăr, atunci se vor arăta vouă aripile Sfântului Duh, adică înțelesurile cele mai simple și mai arătate*, se vor arăta vouă, zic, acestea strălucite. Iar *cele dintre umerii Lui*, adică cele mai dinăuntru și mai tainice noime, se vor arăta vouă precurate, ca aurul cel curat și galben, pentru că, deși argintul și aurul sunt amândouă strălucite, strălucirea aurului este mai adâncă, iar a argintului mai deschisă”. Iar prin *porumbiță*, aceiași înțeleg pe Sfântul Duh, pentru că Acesta S-a pogorât la Hristos în chip de porumbel când S-a botezat în Iordan⁶⁰.

* ἐπιφάνειαν.

⁶⁰ Și însuși Teodorit zice că: „*Moștenire* pe amândouă Testamentele le numește, iar *porumbiță*, pe darul Sfântului Duh, având aripi cu argint poleite, adică cu strălucirea cuvântului; iar *cele dintre umerii ei cu strălucire de aur* [însemnează] străvederea tainelor celor ascunse. Deci zice că: «De vă veți odihni între amândouă Testamentele, și de veți trage focul din amândouă părțile, veți afla acolo darurile cele de multe feluri ale Sfântului Duh» (împreună adunate se află cuvintele acestea în catenele lui Nichita)”. Zice și Atanasie: „«De vă veți odihni, zice, întru moșteniri (moșteniri i-a zis pe cei ce din amândouă popoarele au crezut, adică pe cei din evrei și pe cei din neamuri), se vor da vouă aripi de porumbiță ce stau între umerele ei cele cu aur poleite», adică cei ce vor primi pe Sfinții Apostolii se vor învrednici de Sfântul Duh, pentru că cinstite, adică înțelepte face mințile celor ce o primesc pe ea [pe porumbiță]”. Iar Chiril a zis: „De se vor odihni dar întru ale Mele moșteniri, li se vor da lor aripi de porumbiță, care și cele dintre umere ale sale le are poleite cu aur, adică se vor face ca porumbița preafrumoasă, că nu vor mai cugeta cele de pe pământ, ci vor zbura către ceruri spre a cugeta cele ce sunt în ceruri”. A zis însă și Eusebie: „Cuvintele Scripturii, după citirea cea pe deasupra [superficială], se află acoperite ca cu niște aripi, iar după strălucirea (poate lăuntru) noimelor, au multă pricină de mângâiere și de bucurie”.

Diapsalma.

15. Când osebește Cel ceresc împărați peste dânsa, ca zăpada se vor nălbi în Selmon.

Împărați numește David aici pe Apostoli, ca moștenitori ai Împărăției Cerurilor, după Teodorit și Atanasie, pe care în Psalmul 44 i-a numit stăpânitori, zicând: *Pune-vei pe dâșii stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 44: 19). Proorocește însă aici David despre Pogorârea Sfântului Duh ce s-a făcut peste Apostoli, în ziua a cincizecea, zicând: „Când cerescul Dumnezeu va osebi, adică va trimite, și va împărți, și va sorti împărați peste ea, adică asupra pre-zisei moștenirii Sale, care sunt neamurile – *că, mergând, zice, învățați toate neamurile* (Mt. 28: 19) – atunci, zic, Apostolii aceștia *se vor nălbi ca zăpada*, adică se vor albi și vor străluci cu strălucirea Sfântului Duh”, a adăugat însă și locul – Selmon – adică Ierusalimul, în care mergând, Apostolii s-au îmbrăcat cu puterea cea de sus a Sfântului Duh⁶¹.

16. Muntele lui Dumnezeu, munte gras, munte închegat, munte gras,

Munte a lui Dumnezeu numește biserica creștinilor; *munte*, pentru că ea este mai presus de lucrurile cele pământești, și se întinde către cer prin lucrare și prin vedere; iar *al lui Dumnezeu*, pentru că Biserica este afierosită lui Dumnezeu; iar *grasă*, pentru bogăția și grăsimea duhovniceștii pășuni ce se află în Biserică; iar *închegat*, pentru întărirea și neclătinarea dogmelor credinței celor ce sunt în Biserică, că închegată și neclătită este brânza⁶². Apoi iarăși numește Biserica

⁶¹ Iar Chiril Alexandrinul zice: „*Selmon* este glas evreiesc, și se tâlcuiește *răsplătire*. Deci Apostolii cei ce au fost trimiși se vor umple de zăpadă spre răsplătire, adică se vor face albi, primind strălucirea ca pe o plată a curățirii cea întru Hristos”. Iar Atanasie zice că: „Cei ce au primit pe trimișii Apostoli spre răsplătirea primirii vor primi curățirea păcatelor”. Iar Grigorie Teologul zice: „Iar în veacul viitor va fi Dumnezeu împărățind, și deosebind vredniciile celor vrednici de împărăția fericirii celei de acolo, dreptii vor străluci ca soarele”. Iar altul zice că Selmon se tâlcuiește „pace”. Deci zice că: „Întru pacea apostoleștii propovăduiri se vor curăți”. Iar Teodor al Antiohiei zice: „Iar *în Selmon* zice în loc de «în Salim [sau Salem (Σαλημ)]», unde s-a zidit și biserica, pentru aceasta și Ierusalim (adică sfințit Salim) se va chema cetatea”. Iar Didim zice că *Selmon* se tâlcuiește „umbră de parte”: „Deci fiindcă împărății aceștia, adică Apostolii iudei, cunoșteau oarecând umbra legii, pentru aceasta sunt părți ale umbrei, având duhovnicească parte, dar erau desăvârșiți și în cele ale umbrei”.

⁶² Cam aceleași le zice și dumnezeiescul Chiril, care și adaugă că nimic nu este topit [descompus] sau apos în Biserică, ci toate sunt împreună strânse și închegate spre buna-cinstire. Iar la Teodorit se scrie și aceasta, anume că: „Nu ar greși cineva însă a înțelege

grasă, pentru îmbogățirea cu darurile Sfântului Duh. Cu felurite laude însă laudă David muntele cel de acest fel, adică Biserica, pentru felurimea duhovniceștilor puteri pe care o are.

pentru ce gândiți de munții cei închegați*?

Împotriva vrăjmașilor Bisericii zice cuvântul acesta dumnezeiescul David, după Marele Chiril: „Pentru ce, zice, voi socotiți că sunt alți munți tari și neclătinați afară de Biserica bine-cinstitorilor și drept-slăvitorilor creștini? Adică pentru ce socotiți că celelalte sinagogi și adunări ale necinstitorilor de Dumnezeu și ale rău-slăvitorilor sunt munți tari și neclătinați de vreme ce nu sunt?”⁶³.

17. Muntele în care a binevoit Dumnezeu a locui într-însul,

„Acesta, zice, este muntele și Biserica în care a voit Dumnezeu a locui, *că acesta, zice, este odihna Mea în veacul veacului* (Ps. 131: 14).”

pentru că Domnul va locui până în sfârșit.

„Domnul, zice, Se va sălășlui în muntele acesta al Bisericii lui Hristos *până în sfârșit*, adică totdeauna, *că iată, zice, Eu sunt cu voi în toate zilele până în sfârșitul veacului* (Mt. 28: 20).” Ce pot însă să zică la aceasta evreii? Pentru că vedem că Domnul nu a locuit în muntele Sionului până în sfârșit, ci numai până la o vreme rânduită.

prin *munte* pe Maica lui Dumnezeu, întru care Dumnezeu a locuit”. [Maica Domnul este adesea numită *munte* în slujbele Bisericii.]

* τετυρωμένα = coagulați, covășiți. Analogia *munte închegat* – Biserica este cum nu se poate mai potrivită. Literal, termenul se referă la sânge sau la laptele ce se covășește cu smântână sau cu alte ingrediente pentru a fermenta. Sfântul Chiril zice mai jos că „Bisericile” eretice nu sunt închegate, adică n-au ceva potrivit de covășit (sau n-au deloc) pentru o fermentare sănătoasă, drept care se află în pericol de a se acri ca și laptele, nemaifiind bune de nimic, fiind vărsate afară de Cel ce voiește a-l cerca (cf. și Apoc. 3: 16). De asemenea primejdii nu e scutită nici Biserica cea adevărată, cea încheгатă de Hristos prin jertfa Sa. Sfântul Chiril accentuează aici că învățătura cea adevărată constituie o parte importantă a fermentului ce întărește Biserica.

⁶³ Pentru aceasta și Chiril Alexandrinul zice că: „Ceartă cu adevărat pe cei ce socotesc că și bisericile ereticilor sunt închegate, adică statornicite și întărite, că nimic nu este într-însele putincios a hrăni spre dumnezeiasca deprindere”. Iar Atanasie, *munte închegat* pe Biserica o zice, adică plină de lapte, de cuvânt mai simplu zis, după ceea ce se zice: *Cu lapte v-am adăpat pe voi, și nu v-am dat mâncare* (I Cor. 3: 2). Iar altul zice: „*Închegat*, adică îndesit și strâns - neprimind topire ca și brânza - care nu se mai poate topi [înapoi] în lapte [...] (La Nichita)”.

18. Carul lui Dumnezeu cu miile înmulțit,

După ce mai sus a zis David: *cale faceți Celui ce S-a suit* [v. 4], acum, aici, potrivit pomenește și de carul Celui ce Se suie, iar *car al lui Dumnezeu* pot fi toți creștinii care au primit frâul credinței și și-au pus grumazul sub jugul lui Hristos cel bun și ușor, și care au călăreț și hățuitor pe Însuși Hristos. Carul acesta însă, zice David, că este cu mii înmulțit după mulțime, cei din el [creștinii] fiind cu mult mai mulți decât cei învredniciți odinioară la evrei de a șede în car, adică de locuirea lui Dumnezeu între ei, după dumnezeiescul Chiril și Teodorit.

mii de cei îmbelșugați;

Aici lipsește graiul „sunt”, adică „cei ce au crezut în Hristos sunt mii de îmbelșugați”. Cu ce? Cu rodirea faptelor bune adică⁶⁴.

Domnul întru ei, în Sinai, în cel sfânt.

Aici lipsește pronumele *Care*, pentru ca să aibă următorul înțeles: „Domnul întru ei este, Care era în Sinaiul cel sfânt”, de prisos fiind prepoziția *în*, adică *în cel sfânt*: „Unul, zice, și Același Dumnezeu este, unde și acolo în Muntele Sinai a pus lege, și aici în Biserica creștinilor”. *Sfânt* însă numește Muntele Sinai, fiindcă s-a sfințit de la venirea și arătarea lui Dumnezeu, și că era afierosit lui Dumnezeu⁶⁵.

19. Suitu-Te-ai la înălțime, robit-ai robime,

„Te-ai suit, zice, o Doamne, pe înălțimea Crucii, ori în cer, în vremea înălțării.” *Suitu-Te-ai* însă a zis pentru vruta [cea de bunăvoie] suire pe Cruce: „Că cu sulița Crucii lovind și doborând pe tiranul Diavol, așa ai slobozit de tirania lui robimea, adică neamurile cele robite pe care acela, mai-nainte robindu-le, le avea

⁶⁴ Grigorie al Nyssei zice: „*Carul lui Dumnezeu* sub care se înjugă mii de îmbelșugați ar fi oarecare putere nevăzută, căci Se poartă pe El de cereștile, gânditele puteri pe care pe toate le hățuiește [le ține în hățuri], Cel ce și în Sinai, în muntele cel sfânt, S-a arătat și legea o a dat; și este asemenea cu cea zisă: *Mii de mii slujeau Lui* (Dan. 7: 10). Aceștia dar se și îmbelșughează, deoarece, cu adevărat, sunt scăpați de păcat”. Iar dumnezeiescul Chiril: „*Car* ar putea fi socotiți și Apostolii, pe care, purtându-Se Dumnezeu, aleargă peste tot pământul cel de sub soare și cer, împreună cu dânșii [alergând] și cei curați de după ei, îmbelșugându-se de fapte bune”.

⁶⁵ Zice însă și Teodorit că: „Nu este unul Acela, și altul Acesta, că Însuși Domnul tuturor este Cel ce îndestulează pe toți cei ce-L cheamă pe El”.

în stăpânirea sa roabe”. Pentru aceasta a zis Hristos: *Și Eu, de Mă voi înălța de la pământ, pe toți îi voi trage către Sinemi* (In. 12: 32)⁶⁶.

luat-ai daruri întru oameni,

Apostolul însă [citând versetul de față] a zis [în schimb]: *...dat-ai daruri oamenilor* (Ef. 4: 8), dar amândouă s-au făcut, pentru aceea că, luând Hristos de la cei ce veneau către Dânsul credință și mulțumire, le dădea lor osebite daruri, după Teodorit.

pentru ca cei ce nu se plecau * să se sălășluiască...

„Pentru că pe însuși aceia, zice, i-ai luat, Hristoase, ca pe niște daruri, care mai-nainte erau nesupuși; i-ai luat însă pe ei pentru ca Însuși să Te slăvești întru dânșii, iar ei să se facă vrednică sălășluire a Ta: *Că voi, zice, sunteți Biserica Dumnezeului Celui viu, precum a zis Dumnezeu, că voi locui și voi umbla întru ei* (II Cor. 6. 16).”⁶⁷

20. Domnul Dumnezeu bine este cuvântat, bine este cuvântat Domnul din zi în zi.

Vezi aici, o cititorule, cum se arată de David taina Sfintei Treimi: că *Domn* zice, și *Dumnezeu* și *Domn*. Și Moisi așa a zis: *Domnul Dumnezeul nostru,*

⁶⁶ Cam aceleași le zice și Isidor Pelusiotul: „...Iar *robit-ai robime* mi se pare [că arată] felul în care cu amăgire i-a robit vrăjmașul; pe aceștia, Hristos, din a lui tiranie, împotriva i-a robit, cu sulița Crucii doborând pe tiranul Diavol. Că se zice că pe cei din elineasca amăgire, mutați la cunoștința Dumnezeului Celui după fire, ca pe niște robiți i-a luat”. Zice încă și Teodorit: „*Robit-a robime*, luându-i pe cei ce din vechime se făcuseră robi, și oarecum împotriva robindu-i, și slobozenia dând-o lor”.

* ἀπειθοῦντες = cei ce nu se supuneau, care refuzau să creadă.

⁶⁷ Pentru aceasta a zis Teodorit: „Aceasta mai arătat Achilla o a tâlcuit: «Deși neînduplecați sunt a se sălășlui, nu Te-ai înduplecat, zice, la neînduplecarea lor cea de mai-nainte; și chiar văzându-i împotriva grăind, ai stăruit făcându-le bine, până când i-ai făcut pe dânșii locuință a Ta»”. Iar Eusebie zice: „Luând de îndată daruri de la Tatăl, zice, Și-a alcătuit pe a Sa Biserică spre a Se sălășlui în cei nesupuși din vechime”. Zice însă și Atanasie: „Aceștia sunt oamenii de la care ai luat dări, [adică de la] cei ce din vechime erau nesupuși, dar și întru aceștia Te-ai sălășluit. Nesupuși erau mai vârtos când slujeau zidirii mai mult decât Ziditorului”. Însă Hristos trage [la Sine] pe cei nesupuși, după nenumitul tâlcuitor, uneori prin boli și osebite împrejurări; mulți însă și prin vedenii au venit spre a se sălășlui lângă Hristos. Însă Pavel a schimbat pe *ai luat*, și a zis *ai dat*, căci, după Teodorit, mai potrivită este aceasta la Hristos, nu luând [daruri], ci, după suirea la cer, **dând** darurile Duhului (La Nichita). [Vezi și tâlcuirea lui Zigabenu de mai sus.]

Domnul Unul este (Deut. 6: 4). Însă după ce a zis David cum că se cuvine a se binecuvânta și a se slăvi Triipostaticul Dumnezeu *ziua*^{*}, adică în toată ziua (că aceasta trebuie a se înțelege din afară), după ce, zic, a zis aceasta, a deslușit greutatea zicerilor, adăugând pe *din zi în zi*; unii însă înțeleg aceasta - *din zi în zi* - simplu: totdeauna, adică „în fiecare zi”, după moștenirea [succesiunea] zilei.

Să sporească nouă Dumnezeul mântuirii noastre.

21. Dumnezeul nostru, Dumnezeul a mântui,

Vezi și aici, o cititorule, taina Sfintei Treimi, că de trei ori a pus în zicerea aceasta numele *Dumnezeu*, iar zicerea *Dumnezeul mântuirilor* și *Dumnezeu a mântui* însemnează una și aceeași, adică „Dumnezeu, Mântuitorul nostru”, și „Dumnezeu, Cel ce mântuiește”, după perifrază.

Diapsalma.

și ale Domnului, ale Domnului sunt ieșirile morții.

„Numai a Domnului însușire, zice, este de a slobozi din moarte și de a aduce în viață.” Iar prin *moarte* să înțelegi și pe cea firească, și pe cea din voință, adică păcatul: că moartea cea firească omoară trupul după fireștile sale lucrări, iar cea din păcat omoară sufletul după lucrările faptei bune [virtuții]. Toate însă se înțeleg prin zicerea aceasta, dar [se înțeleg] și ca o proorocie despre Învierea din morți a Mântuitorului⁶⁸, că Lui întâi I-a urmat ieșirea din moarte, fiindcă S-a slobozit dintr-înșă și S-a sculat, și niciodată nu va mai muri.

22. Însă Dumnezeu va sfărâma capetele vrăjmașilor Săi,

„Dumnezeu, zice, va zdrobi puterile cele mai puternice ale demonilor”, fiindcă în cap se află puterile cele mai temelnice^{*} ale trupului, adică simțirile. Iar

^{*} Poate că se referă la Ps. 43: 10 și 55: 4.

⁶⁸ Pentru aceasta, Sfântul Chiril zice: „Îndrăznesc arătat Apostolii, încât, și până la moarte venind pentru propovăduire, Dumnezeu îi scoate vitejește din viață, că ale puterii Sale, zice, sunt ieșirile morții, adică izbăvirea. (...) Că numai singur Dumnezeu, având puterea de a mântui și izvor al mântuirii fiind, a aflat ieșiri din moarte înviind din morți. Fiindcă tot omul la intrarea în moarte a ajuns, dar nu a mai putut ieși din ea. Iar Domnul, Cel ce prin acestea Se arată, făcându-i ieșiri din moarte, și deschizând nouă intrarea Sa cea nebiruită, S-a făcut Dumnezeu al mântuirii. Pentru aceasta zice și Iov: *Ți Se deschid Ție de frică porțile morții* (Iov: 38. 17)”.

^{*} κυριώτεροι = autoritare, stăpânitoare, de bază, de control. Se referă aici la minte, ca una ce controlează, domină etc. simțirile, sau chiar ea se identifică în parte din ele; când omul nu mai e stăpân pe sine, și nu mai e stăpânit de nici o lege superioară lui, nu se mai lasă

însă este de prisos, și, ca să zicem mai pe scurt: „Dumnezeu gânditor, zice, va zdrobi gânditele capete ale demonilor”.

creștetul părului celor ce umblă întru greșalele lor.

„Dumnezeu, zice, va zdrobi capetele demonilor care umblă, adică [care] calcă pe vârful coamei [părului] păcătoșilor”, că prin *păr* trebuie să înțelegem aici coama și pletele; [prin urmare,] demonii calcă pe creștetul oamenilor atunci când ei păcătuiesc, căci, păcătuind, demonii îi iau ca supuși. Poate însă cineva și altfel să înțeleagă zicerea aceasta, adică cum că demonii umblă, adică cercetează întru greșalele oamenilor părul creștetului, adică și însuși păcatul cel mai subțire ca un păr al omului, după Teodorit; că cercetează înrăutățirii în vremea morții și cele mai mici greșale, când se cere socoteală sufletului fiecăruia⁶⁹.

23. Zis-a Domnul: din Vasan Mă voi întoarce,

Prin *Vasan* vrea să zică „rușinea”: „A întors dar, Domnul, zice, pe păgâni din rușinea idolilor întru care credeau, și i-a adus la cunoștința de Dumnezeu, și i-a întors de la rușinea păcatelor pe care fără de frică le făceau”⁷⁰.

călăuzit în mod liber de Cineva superior lui, atunci, dimpotrivă, el este cel ce devine controlat, dominat, nu atât de propria conștiință, cât de simțiri, adică de cele inferioare lui, târât spre toate nemăsuratele poște ale trupului și ale lumii materiale în general. Așa cum am spus mai sus, omul nu poate avea o voință exclusiv proprie, ca un absolut suficient sieși, ci este o făptură ce depinde în permanență de anumiți factori sau influențe externe. Se comportă în conglăsuire cu acestea. Marele dar și responsabilitate a sa e aceea că este condamnat cumva să aleagă dintre toate aceste influențe ceea ce-i este pe potrivă, dar gândindu-se în permanență la consecințe. Iresponsabilitatea multora stă în indiferența față de valoarea și soarta alegerilor lor. Aceștia nu pot cu nici un chip să ofere o garanție a eficacității și valorii alegerii lor. Hristos ne-a adus garanția învierii Sale prin aceea că S-a supus Tatălui până la moarte; cei ce se alătură Lui dobândesc și ei această garanție sau arvună a învierii, căci dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este propovăduirea noastră (cf. I Cor. 15: 14), iar dacă nimeni nu are vreo garanție că vom învia și ne vom bucura în veșnicie de toate realizările omenești, atunci acestea nu-și mai au nici un rost.

⁶⁹ Iar Marele Atanasie zice că: „Domnul va zdrobi încă și *creștetul părului*, adică *capul celor ce umblă*, adică al celor ce-și petrec viața întru greșale. Adică va zdrobi capetele celor nepocăiți și neîndreptați”. Și adaugă acesta că [imaginea, închipuirea] s-a luat de la asemănarea șerpilor: când ei se scoală asupra cuiva, peste cap lovindu-se, pier. Are însă cuvântul aducere [pomenire] către începătorul poporului evreilor [...].

⁷⁰ Iar Eusebie zice că așa se tâlcuiește zicerea, anume că Domnul S-a pogorât pentru noi la patima cea prin Cruce, defăimând rușinea, precum zice Pavel (cf. Evr. 12: 2), și de acolo S-a pogorât *în adâncul mării*, adică în părțile cele mai de jos ale pământului, și sfărâmând iadul, așa *S-a întors*, adică S-a sculat din păruta rușine a pătimirii. Și Teodorit:

întoarce-Mă-voi întru adâncurile mării,

A întors Domnul pe cei din neamuri de la zisa rușine cu adâncurile mării, adică cu Sfântul Botez, pentru că afundă păcatul cel sărat și amar; dar și Proorocul Miheia mai însuși acestea zice: *Ne va întoarce și ne va milui (Domnul), va afunda nedreptățile noastre și se vor soarbe în adâncurile mării toate păcatele noastre* (Mih. 7: 19). Pot însă a fi *adâncurile mării* și adâncurile păcatului și ale îndulcirii, după Atanasie, adică păcatele cele prea cumplite și prea mari, din care adâncuri ale păcatului a întors Domnul pe cei din neamuri la lumina faptelor bune; iar [dacă ne luăm] după înțelesul acesta, zicerea *întru adâncuri* se ia în loc de „din adâncuri”.

24. Pentru ca să se afunde piciorul Tău în sânge;

„Cele mai sus zise le vei face, Doamne, pentru ca desăvârșit să biruiești pe demoni, vrăjmașii Tăi.” Metaforic însă și după asemănare se zice cuvântul acesta, pentru că celor ce biruiesc pe vrăjmașii lor, călcând peste trupurile moarte, li se udă picioarele de sângele ce curge dintr-însele. Pentru aceasta și Isaia, aceasta însemnând, zice ca dinspre fața lui Hristos: *Și am călcat peste ei întru mânia Mea, și i-am zdrobit pe ei ca pământul și am pogorât sângele lor pe pământ (și s-au stropit cu sângele lor hainele Mele)* (Is. 63: 3). Prin aceste vrea să se arate că Hristos desăvârșit i-a biruit pe demoni⁷¹. Și după alt chip încă, prin *picior al lui Hristos* se poate înțelege Biserica, fiindcă poartă pe Hristos prin credință, iar Cap al ei Însuși Hristos este. Deci Biserica aceasta a lui Hristos s-a uns cu sângele lui Hristos, ori s-a uns și gânditoarește din sânghiurile demonilor, care printr-înșă gânditor Se junghie.

„*Vasan*, tâlcuindu-se, însemnează «rușine», iar rușinea este rodul păcatului, din care ne va întoarce Dumnezeu”. [Rușinea e pricinuită de păcat. Totuși mulți păcătuiesc, dar nu se rușinează de ceea ce fac. Rușinea e un întuneric ce învăluie sufletul, dar o dată dezvăluit sau răvășit de lumina (învățăturilor, harului etc.) lui Hristos, omul „se rușinează”, adică își simte zdruncinată încremenirea în păcate, se simte dat de gol, întunericul pe care înainte îl vedea ca lumină acum s-a risipit, ajunge la un moment critic; dar acesta poate coincide și cu momentul în care el își primește rușinea cu curaj, sau cu resemnare, recunoscându-și înșelarea și făgăduind să urmeze Adevărul și Lumina care i-au risipit tot întunericul păcatelor.] Și Atanasie zice: „*Vasan* se tâlcuiește «amărăciune», și zice că: «Din casa amărătorului, adică a lui Israil, îl voi întoarce [pe păcătos] către Sinemi”.

⁷¹ Zice însă și Teodorit: „Fiindcă în toate a arătat Dumnezeu oarecari vitejii, luptându-se asupra vrăjmașilor, și slobozind pe cei cu nedreptate robiți, zugrăvește astfel cu cuvântul pâraie de sânghiuri, și morți călcându-se, zăcând neîngropați și dați câinilor spre mâncare”. Iar Teodor zice: „Zicerea *ca* este pricinuitoare [cauzală] [fiind pusă] în loc de pricină, căci nu se izbăvesc aceia ca să-i omoare pe aceștia; ci, dimpotrivă, pentru izbăvirea acelor pe cei care se împotrivesc, [El] îi ucide”.

limba câinilor Tăi din vrăjmașii de la Dânsul.

Și aici, aceasta trebuie a se subînțelege astfel: „Ca să se afunde adică limba câinilor Tăi”. Iar *câini ai Lui Hristos* sunt Apostolii, după dumnezeiescul Chiril, pentru că ei, hămăind asupra gândiților lupi - demonii - și gonind pe toți vrăjmașii și luptătorii credinței, așa păzesc oile cele cuvântătoare și turma lui Hristos. Deci limba cea gândită a acestor Apostoli s-a vopsit, limbind din sângele vrăjmașilor, că *din vrăjmași* trebuie a se înțelege „din sânge”; iar *de la Dânsul* însemnează că adică s-a vopsit limba lor de la El, adică de Dumnezeu și Părintele ajutându-se. Metaforic este însă și cuvântul acesta, pentru că după ce este omorât vrăjmașul, atunci și câinii ucigașului limpesc din sângele celor uciși, iar trupurile lor le sfâșie⁷².

25. Văzutu-s-au umbletele Tale, Dumnezeuule,

„S-au văzut, zice, căile și umbletele și petrecerile viețuirii Tale celei în trup, Doamne, pentru că Însuși văzători ai acestora și iubitori au fost Apostolii”, despre care și Varuh a zis: *După acestea însă, pe pământ S-a arătat și cu oamenii a petrecut* (Varuh 3: 38).

umbletele Dumnezeului meu, ale Împăratului Celui din Cel Sfânt.

Vezi însă, o cititorule, că dumnezeiescul David curat mărturisește pe Hristos de Dumnezeu, prea încredințat fiind despre aceasta. Iar *Sfânt* numește acum pe Dumnezeu-Părintele, întru Care fiind [Hristos], de-a pururea este nedespărțit: *Că Eu, zice, întru Tatăl sunt, și Tatăl întru Mine* (In. 14: 10).

26. Mai-nainte au apucat boierii*, ținându-se de cântători,

Boieri (adică începători, stăpânitori) numește aici dumnezeiescul David pe Apostoli, după Atanasie și Teodorit, precum în altă parte zice: *Pune-i-vei pe ei stăpânitori* [boieri] *peste tot pământul* (Ps. 44: 19). „Deci Apostolii aceștia, zice, mai-nainte au apucat decât toți cei ce din neamuri au crezut, fiindcă ei mai întâi au crezut în Hristos.” Iar *cântători* numește pe prooroci, fiindcă ei prooroceau cele despre Hristos cu psaltire și cu organe: de prooroci aceștia însă ținându-se aproape (că și așa se scrie), adică „aproape de dâșii au fost Apostolii, ținându-se de dâșii, adică urmând lor și după vreme, și după propovăduire”

⁷² Iar altul zice: „*Picior* al lui Hristos este cel luat din Fecioara, care din patimă S-a vopsit cu sânge; iar *limba câinilor* [este limba] adică a celor necurați din vechime ce au gustat din acel preacurat sânge când s-au întors de la Diavolul”.

* ἄρχοντες.

în mijlocul fecioarelor [tinerelor] celor ce ziceau în timpane*.

„Apostolii, zice, urmând după proorocie, s-au înfățișat propovăduind în mijlocul sinagogilor evreiești, care se numesc fecioare, [numindu-se așa] adică pentru nedeplinirea [imaturitatea] viețuirii lor. Iar că *ziceau din timpane* arată că din acestea și din alte organe lăudau pe Dumnezeu și, în scurt, pentru slujirea legii cea trupească, că din trupuri se alcătuiește timpanul. Ori Apostolii s-au înfățișat în mijlocul bisericilor lui Hristos celor de pe alocuri, care se zic *fecioare*, pentru tinerimea și nestricarea credinței. Iar că se numeau *timpanisitoare* era pentru omorârea trupului pentru Dumnezeu, că trup mort este timpanul.”^{74*}

27. În biserici* binecuvântați pe Dumnezeu, pe Domnul din izvoarele lui Israil.

Zicerea aceasta spune mai-nainte despre încetarea și sfârșitul slujirii după lege, și proorocește despre mulțimea bisericilor lui Hristos celor de pe alocurea [locale], după Teodorit, pentru că, din vechime, era doar o singură biserică - la iudei*. Zice însă și să binecuvânteze iarăși pe Domnul din cărțile legii și ale

* τυμπανιστριῶν = lit. „timpanisitoare”, după cum redă și Mitropolitul Veniamin.

⁷⁴ Teodorit însă înțelege prin *tinere* sufletele cele ce se iscusesc întru feciorie, și care aduc lui Dumnezeu dumnezeiasca, dulcea cântare. Iar Atanasie zice: „*Tinere* numește sufletele celor ce au crezut, care s-au făcut tari prin Sfântul Botez”. Iar Didim zice: „*Cântători* trebuie a numi pe cei ce au isprăvit viața cea lucrătoare, iar *timpanisitoare*, sufletele cele ce și-au omorât mândriile cele de pe pământ, și care poartă în trupul lor omorârea lui Hristos”.

* După unii Sfinți Părinți, Hristos a defăimat instrumentele muzicale din legea veche, ca unele ce slujeau mai mult neputinței trupului - adică neputinței de a-L lăuda pe Dumnezeu mai mult prin grai, cu toată ființa. Omul a devenit el însuși atunci „instrument” conștient al Proniei cerești prin care Hristos Îi cântă prin el - și acesta prin Hristos - lui Dumnezeu-Tatăl. Instrumentul exprimă mult mai puțin(e) trăiri sufletești sau rugăciuni, cât zgomot și viață după o lege trupească, așa cum s-a zis mai sus. Nu întâmplător păgânii de ieri și de azi folosesc din plin instrumentele prin care își exprimă indirect și în felurite moduri (și) patimile.

* ἐν ἐκκλησίαις.

* Aici se face deosebire între Biserica lui Hristos, ceea ce este poarta sigură către mântuire, și biserica „din neamuri, păgână”, despre care Eftimie Zigabenu vorbea în alte părți. Dacă s-ar pune pe picior de egalitate „bisericele” sau locașurile păgâne de ieri și de azi sau ale unor confesiuni cu Biserica cea Una, atunci n-am mai avea de fapt nici o Biserică ca trup al lui Hristos, așa cum ne-a lăsat-o El, sau cum S-a extins El sălășluindu-Se în noi, ci doar ideile și credințele divergente ale unora și ale altora despre ce înseamnă Biserică.

proorocilor, după dumnezeiescul Chiril, căci cărțile acestea sunt izvoare ale poporului israilitenesc, căruia îi izvora dumnezeiască cunoștință, de unde, din aceste izvoare scoțând purtătorii de Dumnezeu Părinți, au alcătuit slavosloviile și laudele cele către Dumnezeu ale acestui dar nou⁷⁵.

28. Acolo Veniamin cel mai tânăr în uimire,

Acolo unde? În bisericile lui Dumnezeu. Iar *Veniamin* numește pe Apostolul Pavel fiindcă era din seminția lui Veniamin, fiu al lui Iacov, cel mai de pe urmă [ales de Hristos], după dumnezeiescul Chiril. Iar *mai tânăr* îl zice pentru că în urma celorlalți Apostoli a crezut; iar *întru uimire*, pentru răpirea lui cea întru al treilea cer de care s-a învrednicit, despre care a zis: *Ori în trup, nu știu, ori afară de trup, nu știu, Dumnezeu știe* (II Cor. 12: 3), și iarăși: *De ne-am uimit* [ieșit din fire], *este pentru Dumnezeu* (II Cor. 5: 13), că întru Pavel s-au plinit și acelea ce le-a proorocit Iacob pentru seminția lui Veniamin: *Veniamin, lup răpitor, dimineața va mânca încă, și spre seară va împărți mâncarea* (Fac. 49: 27), căci Pavel mai întâi răpea ca un leu Biserica lui Dumnezeu, și o mânca cu mânia și cu socoteala lui cea ucigătoare, iar în urmă [după Botez] dădea altora hrană duhovnicească, cereasca pâine a dumnezeieștilor cuvinte împărțind-o lor⁷⁶.

⁷⁵ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „*Izvoare ale lui Israil* ar fi fericirii prooroci, și mai întâi decât aceștia – legea; deci zice că: «Din altă parte nu se potrivește nouă a lăuda pe Dumnezeu decât din însuși aceștia [legea și proorocii] luând cuvinte». Și aceasta o zice pentru scrierile cele de străină socoteală ale ereticilor, că din Scripturile legii și ale proorocilor se binecuvântează Domnul de către cei ce pot scoate înțelesuri din înseși izvoarele mântuirii apă cu veselie. De aici trebuie a mostra pe cei ce despart Scriptura cea Veche de cea Nouă, că nu pot binecuvânta pe Dumnezeu în adunări neavând ei izvoarele lui Israil, nici pe Domnul lor”. Iar Isihie zice că și adunarea cea prin case a binecinstitorilor *biserică* se zice, precum scrie Pavel: *Închină-se vouă mult întru Domnul Achilla și Priscila împreună cu biserica cea din casa lor* (I Cor. 16: 19).

⁷⁶ Iar Teodorit zice: „*Izvoare ale lui Israil* potrivit s-ar zice prooroceștile cărți din care aducem lui Dumnezeu dulcea cântare. Și fiindcă pe lângă cele proorocești a arătat nouă și cele apostolești, potrivit adaugă *acolo Veniamin cel mai tânăr*; iar acesta este Fericitul Pavel, că tânăr îl numește pe el Cartea Faptelor. Acesta însă întărește Biserica și învață cele dumnezeiești pe cei ce cred. Potrivit și la aceea a pomenit proorocescul cuvânt, adică de *boierii iudei* și celelalte zicându-le”. Iar Atanasie zice: „Acolo, unde? În mijlocul celor ce cântă. Potrivit însă, mai întâi decât ceilalți a pomenit de Pavel, fiindcă mai mult decât ceilalți s-a ostenit”.

boierii lui Iuda, povătuitorii lor, boierii Zabulonului, boierii Neftalimului.

Povătuitori, zice, ai Bisericii lui Hristos vor fi Apostolii, pe care i-a arătat celor dintâi ai semințiilor, a lui Iuda, zic, a lui Zabulon, și a lui Neftalim: că Iacov, fratele lui Dumnezeu, și ceilalți frați ai Domnului, după Teodorit, aveau Patriarh și strămoș pe Iuda, iar Petru, Andrei, Filip, și Ioan erau din ținutul Betsaidei; despre Matei și Iacov al lui Alfeu se istorisește că petreceau în Capernaum; acestea toate erau ale Galileii, iar Galileea iarăși a fost dată moștenire Patriarhilor: lui Zabulon și lui Neftalim, așijderea și ceilalți Apostoli se pogorau din alți Patriarhi. Iar *boieri* i-a numit nu ca începători și stăpânitori ai patriei lor, ci ca pe niște mai aleși și mai prețioși, pentru sufleteasca și duhovniceasca lor noblețe; ori *boieri* i-a zis [ca trăgându-se] din Iuda, și din Zabulon, și din Neftalin, din afară înțelegându-se prepoziția „din”⁷⁷.

29. Poruncește, Dumnezeu, Puterii Tale;

Aceasta se zice către Dumnezeu-Părintele ca să poruncească Puterii Sale, adică Fiului Său, cele despre propovăduirea Evangheliei. Și să nu te temi de zicerea *poruncește*, că aceasta se zice Lui după omenitate, precum și Însuși Fiul a zis aceasta: *Însuși (Părintele) a dat Mie poruncă ce să zic și să grăiesc* (In. 12: 49). Iar cum că puterea Părintelui este Hristos mărturisește Pavel, zicând: *Hristos, Puterea lui Dumnezeu, și Înțelepciunea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 24).

întărește, Dumnezeu, aceasta pe care o ai făcut întru noi.

30. De la Biserica Ta în Ierusalim,

Cuvântul acesta se zice către Fiul, după dumnezeiescul Chiril, pentru ca să se întărească propovăduirea Evangheliei „pe care o ai lucrat întru noi, zice, adică pentru noi, adică ai gătit și ai împlinit aceasta prin omenitatea ceea ce Ți-ai luat, că aceasta s-a făcut biserică și locaș al Dumnezeirii”, după Teodorit⁷⁸. Aceasta,

⁷⁷ Ori i-a zis pe aceștia *boieri ai lui Iuda, și ai lui Zabulon, și ai lui Neftalim* fiindcă au stănut stăpânitori de obște și începători peste tot pământul: *Că-i vei pune, zice, pe ei stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 44: 19).

⁷⁸ Ori aceasta se înțelege, după același Chiril, despre trup: „Și oarecum le arată cu degetul trupul cel neputincios și căzut în moarte din pricina călcării făcută de Adam și blestemul cel dintru început. Deci se roagă ca să izbăvească trupul din stricăciune și să-l îmbrace în nestricăciune, care o va și face Domnul la vreme, când Se va pogori din ceruri, și morții se vor scula nestricați”. Și Teodorit zice: „Adevereste [*βεβαίωσον* = întărește, fă să dăinuie, fă neschimbat], zice, darul ce ne-ai dăruit, Stăpâne, pentru trupul Tău, pe care

zice, o ai făcut de la locașul Tău, adică prin locașul trupului Tău Celui ce a petrecut în Ierusalim și *a propovăduit peste Sion, muntele cel sfânt al Lui, porunca Domnului* (Ps. 2: 6-7).

Ție vor aduce împărații daruri.

„Ție, zice, Doamne, vor aduce împărații neamurilor cei de pretutindeni daruri. *Daruri* însă sunt sfintele biserici, precum și moșiile cele afierosite la sfintele locașuri și mulțimea celorlalte felurite afierosiri. Vor aduce însă acestea Ție, fiindcă Te-au cunoscut Împărat al lor fără de moarte, Dumnezeu fiind.” Se înțelege zicerea aceasta și altfel, după schimbare*, că: „Din locașul Tău cel din toate locurile, la Ierusalimul cel de sus vor aduce Ție împărații daruri, pentru ei aducând darurile lor cele de jos [materialnice] la locașurile cele simțite și sfinte, iar prin acestea, gânditoarește le aduc pe cele către cer către mare cuviința Ta”⁷⁹.

31. Ceartă fiarele trestiei,

„Ceartă, zice, astupă gurile gândiților lei, Doamne, adică ale sălbaticilor și ale neomeneștilor demoni, după Atanasie, care se încuibează întru ușurătatea și nerodirea oamenilor celor neîntăriți întru credință, precum se încuibează leii și fiarele în stufurile cele ușoare și neroditoare.” Despre Diavolul zice însă și Iov aceste: *Sub multe feluri de copaci doarme [fiara]: lângă papură, trestie și rogoz* (Iov 40: 21), căci prin aceste numiri însemnează Iov că diavolul se odihnește în acei oameni care au însușirile ziselor saduri [specii], adică întru cei ce au uscăciune [lipsă] de fapta bună, și umezeală de [înclinare către] iubirea de

dintre noi l-ai luat, pe care l-ai pus mai presus de toată începătoria, și stăpânirea, și puterea”. [Trupul lui Hristos este un dar către Biserică, mai exact, extinderea trupului lui Hristos prin Euharistie în cei ce cred în El este un dar către noi, un mijloc de a ne împărtăși de slava Lui, de a ne sfinți. De aceea spune și Apostolul Pavel că Biserica este trupul lui Hristos. De aici vine și rugăciunea Bisericii, așa cum o vede Teodorit mai sus; cu alte cuvinte zice așa: „Revarsă peste noi slava Ta, Stăpâne, ca prin împărtășirea de trupul Tău jertfit și înviat pentru noi să se sporească și să întărească harul Tău întru noi, ca și noi să fim ridicați mai presus de lumea aceasta prin moarte și înviere”.]

* ἐναλλαγὴν = inversare.

⁷⁹ Marele Atanasie însă zice: „*Biserică* numește locașul Lui, iar *împărați*, pe cei ce au crezut în Hristos, după cea zisă lor: *Iar voi sunteți preoție împărătească* (I Pt. 2: 9). Deci zice: «Ca niște chemați prin credință de la locașul cel de pe pământ, adică de la Biserică la Ierusalimul cel de sus, daruri Îi vor aduce Lui, arătat însă că gândite”.

dezmiardare, că astfel sunt și aceste saduri: papura, trestia și rogozul, căci odrăslesc în locuri băltoase și umede⁸⁰.

adunarea taurilor întru junicile popoarelor, ca să se încuie cei ispitiți cu argint.

Tauri numește aici David pe arhierii și pe cărturari, și pe ceilalți boieri ai iudeilor, după dumnezeiescul Chiril și Atanasie, ca pe niște sumeți, și porniți, și împungători*. Iar *junice* numește mulțimile popoarelor cele supuse lor: pentru că și între vaci, taurul, adică buhaiul, stăpânește, iar junicile, adică vacile, se supun⁸¹. Deci zice că cei mai întâi și mai puternici ai iudeilor au fost în mijlocul supuselor popoare ca să încuie, adică să oprească, pe Apostolii cei ce erau ispitiți [cercați] în credință și în fapta bună, atunci când ei se sârguiau să propovăduiască evangheliceasca propovăduire. Că zic Faptele [Apostolilor]: *Chemând arhierii și boierii iudeilor pe Apostoli, și bătându-i, le-au poruncit să nu grăiască întru numele lui Iisus* (Fapte 5: 40). Iar *cu argint* se înțelege în loc de „ca argintul”, adică „ispitiți ca argintul”, că și aceasta este o însușire a limbii evreiești.

⁸⁰ Vrednic este de însemnat ceea ce se scrie în Catenă, adică în înșiruirea multor ziceri [în mare măsură citate] ale lui Nichita despre locul trestiei: că zice acesta că este un loc mlăștinos în Palestina în calea ce merge la Ierusalim, care loc se numește „stufărie”, pentru mulțimea trestiilor. Deci în mlaștina aceea se află încuibăți leii sălbatici și vărsători de sânge, asemenea și alte fiare care pricinuesc multă primejduire celor ce se suie la Ierusalim, fără de veste năvălind asupra lor și omorându-i. Deci, de la lucrul acesta, arătat ne aduce cuvântul dumnezeiescului David la înțelegere ascunsă: că precum fiarele cele sălbatice pricinuesc primejduire celor ce se suie în Ierusalim, așa și demonii, gânditele fiare, vrăjmășesc și caută să primejduiască pe cei ce vor a se sui în Ierusalimul cel gândit, adică în ceruri. Această istorie și Atanasie o pomenește întocmai.

* *κερατιστάς* = fig., care se bagă fără rușine unde nu le fierbe oala.

⁸¹ Iar Teodorit zice: „*Tauri*, adică buhai, numește mulțimea iudeilor, pentru obișnuita lor sumeție; iar *junice*, mulțimea popoarelor, pe cei ce din neamuri au crezut. I-a numit însă cu numire nouă, mai-nainte spunând proorocescul cuvânt ridicările asupra ale evreilor, pe care le făceau la începutul propovăduirii asupra bine-cinstitorilor: «Cu aceasta, zice, vor face, vrând a-i închide, și de moștenirea cea bună dată lor a-i lipsi, pe cei care, ca argintul lămurindu-se, s-au arătat ispitiți [iscusiți, cercați]». Aceasta și pentru aceeași și fericitul Pavel o a zis: *Aceia vă pizmuiesc, dar nu cu gând bun; ci vor să vă abată pe voi, ca să-i iubiți pe ei* (Gal. 4: 17). Iar de vreme ce și între neamuri erau oarecari care grăiau împotriva, și toate felurile de omorări le făceau sfinților, potrivit și despre acestea zice”. Iar Atanasie zice: „Ceartă pe cei gândiți și pe cei simțiți, ca să nu se oprească propovăduitorii Evangheliei a nu mai propovădui, că *argint* zice pe dumnezeieștile cuvinte”.

32. Risipește neamurile cele ce voiesc războaie,

„Risipește, Doamne, zice, neamurile acelea ce vor a război Biserica Ta, atât neamurile cele simțite, cât și cele gândite ale demonilor.”

veni-vor soli din Egipt;

Prin *Egipt* să înțelegi, o cititorule, tot pământul neamurilor, căci pe acesta îl stăpâna Diavolul - Faraon cel gândit. Deci proorocește David că din tot pământul, din toate neamurile vor veni credincioși la Hristos, care vor soli (adică vor mijloci) pentru toată lumea⁸².

Etiopia mai-nainte va apuca mâna ei la Dumnezeu.

Va apuca este aici în loc de „va ajunge”, adică Etiopia va întinde mai întâi mâna sa către Dumnezeu, căci cel ce ajunge își întinde și mâna, și așa ajunge lucrul cel ce este departe: din urmare dar, adică din ajungere, a arătat aici înaintarea, adică întinderea mâinii, că a întins – după dumnezeiescul Chiril, și Teodorit, și Atanasie – Etiopia către Hristos pe puternicul famen al împărătesei Candachia a Etiopiei, care era rânduit și asupra gaziei (adică a vistieriei) acestei împărătese, precum povestesc Faptele Apostolilor (cap. 5: 40), că pe acesta l-a numit David *mână* a Etiopiei. De prisos însă este *mai-nainte* la „va ajunge”. Iar unii zic că prin Egipt arată tot pământul, căci Diavolul – gânditul Faraon – împărățea în tot pământul. Iar prin *Etiopia* se arată și marginile lumii, după Atanasie, pentru că cei mai de pe urmă decât toți ceilalți oameni se socotesc a fi etiopienii cei ce locuiesc la răsărit și la apus⁸³. Drept aceea, și în altă parte însuși David a zis: *Își vor aduce aminte și se vor întoarce la Domnul toate marginile pământului* (Ps. 21: 29). Iar aici, *mai-nainte va apuca mâna*, înțelegem simplu în loc de „va întinde Etiopia mâinile sale, atunci când se vor ruga către Hristos întru care au crezut”⁸⁴.

⁸² Zice însă Teodorit: „A pomenit mai întâi Egiptul, ca de unul ce din vechime fusese încununat cu stăpânirea păgânătății. Pomeniște însă de dânșii și Faptele Apostolilor, povestind despre cei ce se adunaseră la ziua Cincizecimii”.

⁸³ Despre aceasta a zis și Omer [Ὀμηρος, autor neidentificat], anume că: „Etiopienii se arată a fi cei mai din urmă dintre oameni”.

⁸⁴ Altul însă zice că, cu adevărat, Etiopia însemnează pe toate neamurile cele ce erau înnegrite de păcate, pe care le arată și Mireasa cea din Cântarea Cântărilor, prin pocăință zicând: *Neagră sunt eu și frumoasă* (Cânt. Cânt. 1: 4); *neagră* - din pricina idolatriei și răutății; iar *frumoasă* - din pricina depărtării din acelea. Că Israil, depărtându-se pe sineși de la împărtășirea bunătăților, veneau etiopienii cei din păgâni, alergând la credință, și cei

33. Împărățiile pământului, cântați lui Dumnezeu, cântați Domnului.

Această zicere este tâlcuirea și lărgirea* celor două ziceri de mai sus: fiindcă poruncește tuturor neamurilor – după ce vor crede în Hristos – împreună cu împărații lor să cânte Lui cântări duhovnicești și psalmo-cântări.

Diapsalma.

34. Celui ce S-a suit peste cerul cerului, spre Răsărituri.

„Cântați, zice, Domnului, Care S-a suit în cerul cerului la răsărit, adică arătat [cu puțină a fi văzut de mulți], de jos privind Apostolii, și de sus, îngerii cei fără de trup.” Căci când S-a pogorât Domnul din cer pe pământ, la apus S-a pogorât, adică nearătat, fără a ști cineva, negrăit ascuzându-Se Dumnezeirea Sa*, iar când, dimpotrivă, S-a suit de la pământ la cer, atunci S-a suit la răsărituri, adică arătat, că aceasta însemnează *spre răsărituri*⁸⁵. Iar unii zic că pentru aceasta a zis *spre răsărituri*, fiindcă din partea cea mai dinspre răsărit a Ierusalimului S-a înălțat Domnul: că Muntele Măslinilor, din care S-a înălțat la cer, se află la răsărit de Ierusalim. Iar *cer al cerului* a numit cerul ce se află mai presus de tărie, pe care l-a făcut Dumnezeu mai-nainte decât toate simțitele zidiri: că acel cer dintâi este cer al tăriei, ca unul ce este mai înalt decât acela; iar tăria iarăși este cerul nostru, al oamenilor.

ce oarecând erau departe se fac aproape, cu apa cea tainică spălându-și negreala, încât Etiopia a ajuns astfel cu mâna ei la Dumnezeu, adică atunci când se roagă, ori și când aduce Împăratului ca daruri aromatele bunei-cinstiri și aurul cunoștinței de Dumnezeu, și pietrele cele scumpe ale lucrării poruncilor și a faptelor bune”.

* ἔξήγησις καὶ ἐρμηνεία.

* Ascuzându-Se din pricina neputinței celor mulți de a o vedea și înțelege, și pentru că Fiul Omului, după cum Însuși zice, nu se slăvise. Căci nu putea primi slavă de la oameni pentru ceea ce încă nu împlinise cu desăvârșire.

⁸⁵ Iar Eusebie zice: „Zicerea *spre răsărituri* este spre pildă: că precum soarele merge de la Apusuri spre Răsărituri, tot întru acest chip și Domnul oarecum din zănodele [văile] iadului S-a suit peste cerul cerului. Iar în loc de *spre Răsărituri*, Achilla a zis «din început» [...], iar Simmah, «din cea dintâi», potrivit cu aceasta: *Părinte, preaslăvește-Mă cu slava pe care am avut-o la Tine mai-nainte de a fi lumea* (In. 17: 5)”. [Adică: din început, din „zilele” veșniciei, când eram plin de slavă, am venit acum - chip de rob luând și fără slavă fiind - în văile iadului spre a-i mântui pe cei legați de el, și a-i duce prin Înviere spre Răsăritul cel de sus.]

35. Iată, va da glasul Său, glas de putere.

Glasul lui Hristos sunt Apostolii, fiindcă grăiesc cuvintele lui Hristos. Apostolilor dar le-a dat Hristos pe Duhul Cel Sfânt în ziua a cincizecea [Cincizecimii], după Teodorit, iar pe Duhul Cel Sfânt L-a numit aici *glas de putere*, glasul adică, căci despre el scrie dumnezeiescul Luca: *Și s-a făcut fără de veste vuiet din cer, ca de suflare de vânt ce vine grabnic* (Fapte 2: 2). Iar *vuietul*^{*} se zice și *glas*; iar mai jos încă zice (...) *și făcându-se vuietul acesta* (Fapte 2: 6). Iar *de putere* zice pentru că și Domnul, pe Duhul Sfânt, Putere L-a numit, zicând: *Iar voi rămâneți în cetatea Ierusalimului, până ce vă veți îmbrăca cu Putere de sus* (Lc. 24: 49). Ori și altminterea se înțelege zicerea aceasta, după Eusebie: „Glasul lui Dumnezeu este Mergătorul-Înainte Ioan, că este *glasul celui ce strigă în pustie* (Is. 40: 3). Iar glas de putere este Hristos, fiindcă cuvintele Lui urmau și [erau însoțite și de] dumnezeiasca putere, făcând minuni, că îndată ce zicea Domnul cuvântul, îndată se făceau și minunile ce le voia”⁸⁶.

Dați slavă lui Dumnezeu,

Acest cuvânt se zice de David către creștini, îndemnându-i să slăvească pe Dumnezeu, care i-a învrednicit de o iubire de oameni ca aceasta⁸⁷.

peste Israil mare este cuviința Lui,

„Întru omul cel văzător, zice, se cunosc măririle lui Dumnezeu, deoarece Israil se numește «minte ce vede pe Dumnezeu»”, că omul cel ce se orbește de patimi nu poate înțelege câte și ce fel de lucrări și minuni a întrebuițat Dumnezeu pentru mântuirea noastră. Ori și altminteri se înțelege, adică în Biserica credincioșilor, care gânditoare vede pe Hristos, în care Biserică, zice, se fac minunile lui Dumnezeu, că și Biserica a luat putere de la Dumnezeu totdeauna a lucra minuni⁸⁸.

* ἦχος = sunet, zgomot; glas.

⁸⁶ După Eusebie însă, aceasta se înțelege prin aceea că Domnul, plinind proorociile cele pentru El, le-a dat glas de putere, căci cele ce se zic despre lucruri viitoare par a fi neputincioase din pricina neștiinței isprăvii [neștiinței pricinuite din aceea că nu s-au isprăvit]; dar atunci când se plinesc, El le va da glas cu putere.

⁸⁷ Iar Atanasie zice: „Dați Lui slavă nu numai prin cuvinte, ci și prin fapte, după cea zisă: *Slăviți dar pe Dumnezeu întru trupul vostru și întru duhul vostru* (I Cor. 6: 20)”. Aceleași le zice și Teodorit, adăugând și aceasta: „Cei ce dobândesc atâtea daruri, drept este prin toate a slăvi pe Făcătorul de bine”.

⁸⁸ Zice Teodorit: „Din Israil pogorându-se cu neamul Sfinții Apostoli, prin minunile cele cu lucrul au arătat marea lucrare a lui Dumnezeu”. Și Eusebie: „Întru adevăratul Israil este marea cuviință a lui Dumnezeu, că nu toți din Israil sunt Israil”. [Cu alte cuvinte, nu toți israilitenii sunt israiliteni, tot așa, nu toți creștinii sunt noul popor Israil.]

și puterea Lui în nori.

Nori zice David acum pe Apostoli, pentru că aveau însușirile norilor, și erau mai presus de lucrurile pământești, plini fiind de apa cea duhovnicească ca și norii, pe care apă, trăgând-o din adâncurile Duhului, cu aceasta adăpau sufleteștile holde ale credincioșilor⁸⁹.

36. Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi, Dumnezeul lui Israil;

„Singuri sfinții, zice, sunt destoinici a se minuna de Dumnezeu, fiindcă au putere a înțelege iconomiile cele de mare-cuviință și dumnezeieștile, cuviincioasele Lui lucrări”, după dumnezeiescul Chiril⁹⁰. Pretutindenii însă numește David pe Hristos – Dumnezeu al lui Israil, adică al creștinilor, El fiind și Cel ce face bine poporului cel vechi al evreilor, fiindcă nu este un Dumnezeu al acestora și Altul al acelora, ci Unul și Același*.

Însuși va da putere și întărire poporului Său.

„Hristos Acesta, zice, va da putere poporului celui nou al creștinilor”: *putere* adică spre a se izbăvi de rătăcirea idolilor, iar *întărire*, spre a rămâne totdeauna întru neprihănită credință a lui Hristos⁹¹.

⁸⁹ Iar Teodorit zice: „*Nori* sunt cei ce au primit învățătorescul dar după Apostoli, căci, ca oarecare nori din marea Preasfântului Duh, ploaia scoțând-o, aduc oamenilor adăparea”. Ori zicerea *puterea Lui în nori* se înțelege în loc de „mare, și înaltă, și văzută”, după Nichita.

⁹⁰ Iar Teodorit zice: „Toți iubitorii de fapta bună, bine-viețuind, fac a se lăuda Dumnezeu printr-înșii, după glasul Domnului care zice: *Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor ca să vadă faptele voastre cele bune, și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri* (Mt. 5: 16)”.

* Iată cum în iconomia dumnezeiască a Vechiului Testament Hristos nu deține un loc secundar, El dintotdeauna a fost aproape de Israil lucrând împreună cu Tatăl spre plinirea iconomiei mântuirii la iudei și la neamuri (cf. și Mt. 5: 17; 23: 37).

⁹¹ Iar Isihie zice: „Dumnezeul lui Israil este Hristos, că despre Acesta zice Isaia: *Întru Tine este Dumnezeu, și nu este Dumnezeu afară de Tine, Tu ești Dumnezeu și noi n-am știut, Dumnezeul lui Israil Cel Mântuitor* (Is. 45: 14). Acesta va da putere și tărie poporului celui din neamuri ca să fugă de la rătăcire, și spre a Se întoarce îi va dărui, care ca popor al Său, pentru Hristos, se numesc creștini (La Nichita)”. Și Eusebie: „Dumnezeul lui Israil va da putere poporului Său spre a zice: *Toate le pot întru Hristos, Cel ce mă împuternicește* (Filip. 4: 3)”.

Bine este cuvântat Dumnezeu.

Cu slavoslovie sfârșește David psalmul, zicând: „Fie binecuvântat și preaslăvit Dumnezeu, Care a iconomisit toate lucrările minunate de mai sus, zice, și Care le-a făcut^{*}, și din nou iarăși a făcut pe poporul creștinilor, și l-a încredințat de atât de multe și cerești bunătăți”.

Aceasta este tâlcuirea psalmului acesta după anagogie și după mai înalta¹⁸ vedere, și așa s-a potrivit cu totul la Hristos. Iar ticăloșii evreii se silesc a-l tâlcui istoricește și a-l potrivi la lucrurile lor. Însă nu pot cu adevărat a-l potrivi. Și trebuie dar să știm și cu ce chip trag ei cuvintele acestui psalm la pricinile lor. Deci ei zic: „*Să se scoale Dumnezeu spre ajutorul lui Israil cel vechi și trupesc*”; apoi, *vrăjmași* [v. 1] numesc pe cei de alte seminții, asemenea însă și pe cei ce-l urăsc pe el [v. 1], și pe păcătoși [v. 2], pe care îi vede ca pe niște nelegiuiți. Iar *drepti* [v. 3] zic pe oamenii cei buni și drepti dintre iudei. Aceasta – *cale faceți Celui ce s-a suit peste apusuri* [v. 4] – zic că s-a zis pentru chivot, poruncind Sfântul Duh să-i gătească cale, prin care [cale] urma să intre Dumnezeu în partea cea de apus a Ierusalimului: că zic ei că Biserica era în locul dinspre apus întru care în urmă s-a pus chivotul. Iar aceasta – *Dumnezeu este în locul cel sfânt al Său* [v. 6] – zic că este în loc de biserică (cea făcută de Solomon), în care Dumnezeu îi pune să locuiască pe iudeii cei de un chip [v. 6, vezi și nota], adică pe cei ce cred întru Unul și Singurul Dumnezeu.

Apoi, zic ei, după urmare, psalmul enumără cele ce s-au făcut la ieșirea din Egipt [v. 7 ș.u.]: „A scos Dumnezeu, zic [ei], pe evrei întru puterea Sa, pe cei ce se aflau legați în robia Egiptului”. Pe aceiași însă îi zic și pe *cei ce amărăsc*, precum am tâlcuit și noi, care au locuit în Egipt ca în mormânturi, fiindcă acolo nu puteau lucra ceva dintr-ale lor, ca niște robi ce erau. Și că mergea Dumnezeu înaintea poporului prin stâlpul de foc și prin nor, și *că trecea cu poporul în pustie când și pământul s-a cutremurat*, suflarea vifor făcându-se în Muntele Sinai, și că cerurile le-au plouat mană. Iar *ploaie de bunăvoie* zic pe cea bineplăcută lui Dumnezeu care face îmbelșugarea roadelor. Iar că *moștenirea lor a slăbit*, zic ei, este pentru că a fost zdrobită în Egipt, și că Dumnezeu *a gătit-o* pe ea, întărind-o cu împărăție. Iar *dobitoace ale lui Dumnezeu* pe sine se numesc, ca niște afierosiți lui Dumnezeu.

* ἐπλάσε = zidit, creat etc. Termenul se întâlnește și la Fac. 2: 7(!). Vezi și afirmația care urmează. Cu alte cuvinte: „pe care le-a zidit din nou”. Nu degeaba la Vecernia unită cu Liturgia Sfântului Vasile cel Mare din Sfânta și Marea Sâmbătă se citește primul capitol din Facere, căci atunci, zidirea începea din nou să se zidească – Hristos, Zidirea cea nouă (după trup, ca om), Noul Adam, le-a zidit (și încă le mai zidește) pe toate. Vezi pentru aceasta II Cor. 5: 17; Col. 3: 9; Efes. 4: 22 etc.

* ὑψηλοτέρων.

Iar *gătit-ai* [v. 11] zic [că se referă la] bunătățile cele gătite poporului Său cel sărac, cel ce rătacea în pustie, neavând un loc al său, iar pe *cei ce binevestesc* [v. 12] îi zic pe prooroci, fiindcă și ei vesteau poporului iudeilor ca să împartă prăzile vrăjmașilor și să le afierosească spre frumusețea și împodobirea bisericilor lor [v. 13]. La aceasta însă mint iudeii, fiindcă nici o pradă nu au afierosit spre împodobirea bisericilor, ci aceasta se înțelege după alegorie, precum am și tâlcut. Iar *iubit* zic pe David și pe Solomon. Iar aceasta [v. 14] – *De ați dormi în mijlocul hotarelor* –, ei zic [o răstălmăcesc astfel]: „De vă veți statornici în locurile pământului făgăduinței care vi s-a sortit, așa de mult vă veți îmbogăți, încât *aripile acelei porumbițe* (pe care oamenii cei foarte bogați obișnuiau a o pune pe acoperământul caselor lor, făcută de ipsos [calcar] spre semn de mai bună-sporire), adică ale acestor aripi de ipsos ale porumbiței, zic ei că vor fi făcute de argint; iar cele de pe umere, adică spatele, după grumazul ei se vor împodobi cu galben de aur. Însă noi nu am aflat nicăieri să fi fost puse pe casa vreunui evreu o astfel de porumbiță. Iar cele următoare, adică aceasta: *când osebește (...)* împărați, ei o înțeleg cum că atunci când va alege cerescul Dumnezeu împărați peste Ierusalim, atunci vor străluci popoarele cele din Ierusalim.

Iar *munte al lui Dumnezeu* numește Sionul: *munte gras*, pentru că îngrașă oile, și *munte închegat* pentru că pricinuieste lapte dobitoacelor cu mulțimea pășunii lui. Iar despre aceasta - *pentru că Domnul va locui până în sfârșit* - am spus că evreii nu au nimic adevărat de zis [vv. 16, 17]. Iar *car al lui Dumnezeu* se numesc iudeii pe sineși, zicând că pe dânșii se odihnește Dumnezeu; iar *cu miile înmulțit* zic ei pentru multa lor mulțime, *cei ce prisosesc* dintre dânșii aflându-se cu miile, îmbelșugați fiind cu bogății; și socotesc că Domnul este întru dânșii, [Domnul] Care era și în Sinai cu strămoșii lor [v. 18]. Zic însă și către Dumnezeu că: „Înalt Te-ai socotit de către toți, și ai robit robie prin poporul iudeilor, cel ce a biruit pe vrăjmași, și ai luat afierosiri*; așijderea ai luat și pe acei oameni ce mainainte erau nesupuși [nu se plecau], pentru ca să locuiești întru dânșii [vv. 17, 19] împreună cu poporul Tău Israil, care slujesc Ție”. Iar zicerile cele de aici înainte [v. 20 ș.u.] sunt arătate*: „Ale Domnului, zic ei, sunt ieșirile morții, Care va sfărâma capetele celor de alte seminții, și creștetul lăcomiei oamenilor celor ce umblă întru greșale [v. 22]”. Zic ei că: „Iarăși a zis Domnul că: «Mă voi întoarce, adică voi izbăvi pe poporul Meu din țara Vasanului, peste care a împărățit împăratul Og, și-l voi izbăvi pe el din adâncul mării sânghiurilor - că pâraie de sânghiuri au curs atunci din uciderea ostașilor lui Og - ca să se întingă, adică să se afunde piciorul Tău, adică al evreului, în sângele celor junghiați; și însăși limba câinilor Tăi să se vopsească din sângele vrăjmașilor lor prin Înșuși Dumnezeu [vv. 23, 24]”.

* Aici pare că se referă la v. 19 unde se zice *luat-ai daruri* (δόματα); aici, în schimb, zice „și ai luat afierosiri” (ἀφιερώματα = felurite daruri ce se aduceau la templu, sau consacrări ale unor evrei pentru osebite slujiri). Vezi și tâlcuirea la locul cu pricina.

* Limpezi, fiind deja tâlcuite, sau lesne de înțeles.

Zic ei însă că s-au văzut *umpletele lui Dumnezeu* [v. 25], adică urmele picioarelor Lui în Muntele Sinai; că zice la Ieșire (cap. 24: 10): *S-au suit în munte Moisi și Aaron. (...) Și au văzut locul unde a stătut Dumnezeul lui Israil și cele de sub picioarele Lui, ca un lucru de cărămidă de safir*. Iar prin *sfânt* înțeleg apoi cerul, și zic: „Mai marii poporului l-au luat pe acesta, fiindcă cântă lui Dumnezeu stând lângă cântăreți, și între tinerele cele ce cântă din timpane”. Zic ei încă și câte au urmat după ieșirea din marea robie; că Mariam, sora lui Aaron, ea mai întâi cânta între ceata femeilor celor tinere [v. 26]. Iar *întru biserică binecuvântați pe Dumnezeu*, aceasta nu o pot tâlcui după socotința lor [v. 27]. Iar *Veniamin* zic pe seminția lui Veniamin, care era și mai nouă decât celelalte, că Veniamin a fost fiul cel mai de pe urmă al lui Iacov [v. 28]. Iar *întru uimire* zic pentru că seminția lor se uimea când se lupta în oștire. Rece* însă este și această tâlcuire a lor: că cei dintâi care au împărășit peste evrei au fost cei ai seminției lui Iuda, iar apoi boierii lui Zabulon și ai lui Neftalim, zic, pentru că aceste seminții ale lui Israil erau vestite pentru vitejiile ce le făceau în războaie.

Apoi [parafrazând v. 29] zic astfel: „«Poruncește, Dumnezeule, îngerilor Tăi pentru noi», că îngerii sunt *puterea* lui Dumnezeu, «și întărește, zic, Tu, Cel ce ai împodobit împărăția noastră, dacă nu pentru noi, măcar pentru biserica Ta cea vestită», că așa înțeleg ei *aceasta*: „de la biserica Ta” [v. 30]. Iar *vor aduce împărăției daruri* [v. 30], zic ei că [se referă la] împăratul Hiram, cel ce a adus lemne de cedru și alții, de asemenea, altele, în vremea lui Solomon, pentru zidirea bisericii. Iar *fiare ale trestiei* [v. 31] zic pe neamurile cele sălbatice care locuiesc prin locuri ascunse și cu anevoie umblate. Iar [cele zise în continuare de la v. 31 înainte face referire la] adunarea ocârmuitorilor lor în locurile popoarelor cele supuse lor, care ocârmuitori le vor aduna să le îndrepteze și să se păzească astfel prin ele, pentru *ca să încuie*, adică pentru ca să se izbăvească poporul cel ales „ca argintul” (cf. Ps. 65: 9) prin curățenia credinței. Iar aceasta - *veni-vor soli din Egipt* - zic că s-a făcut în vremea lui Solomon, când Etiopia a trimis la el pe împărăteasa sa. Iar celelalte cuvinte următoare [v. 33 ș.u.] se silesc [de asemenea] să le potrivească, se vădesc însă că greșesc. Trebuie însă a ne minuna cum Sfântul Duh, împreună cu slova și cu istoria a amestecat și duhovniceasca înțelegere, [dar] și înălțimea [anagogia] fiecărei ziceri; iar în oarecari ziceri au pus goală* înălțimea și duhovniceasca înțelegere spre musturarea grăitorilor împotriva și nesupușilor evrei.

* ψυχρά = nesimțitoare, indiferentă, neduhovnicească, plină de înstrăinare [față de adevăr].

* γυμνήν. Au privat-o de înțelesul adevărat, au lăsat-o goală.

PSALMUL 68

**Întru sfârșit, pentru cei ce se vor schimba (In. 2: 17; Rom. 10: 11).
Psalm al lui David.**

Intru sfârșit se suprascrie psalmul acesta pentru sfârșitul și isprava prezicerilor celor ce se cuprind într-însul. Iar *pentru cei ce se vor schimba* este deoarece pomenește despre schimbare și prefacerea lucrurilor. S-a închipuit însă, după Teodorit, dinspre fața poporului evreilor cel robit în Babilon care s-au schimbat, pentru că, de unde erau robi, s-au făcut iarăși slobozi; și în locul întristării, au locuit iarăși în patria lor. Se potrivește însă psalmul acesta și fiecărui creștin care are război atât cu trupul, cât și cu sufletul⁹².

1. Mântuiește-mă, Dumnezeule, că au intrat ape până la sufletul meu.

Ape numește David revărsarea necazurilor și a ispitelor celor ce se aduc fie de la văzuții vrăjmași, fie de la cei nevăzuți, adâncul căror ispite îneacă pe cel ce va cădea într-însele: „Apele acestea ale ispitelor, zice, peste trupul meu s-au revărsat, [dar] și până la însuși sufletul meu”. Arată însă cu cuvântul acesta covârșirea durerii și a necazului.

2. Afundatu-m-am în noroiul adâncului și nu este stare.

Oarecari manuscrise însă au „în materia adâncului” totuși și noroiul, iar materia este locul cel de jos al apei din adânc, care loc este plin de glod⁹³. Însă

⁹² Iar dumnezeiescul Chiril și Atanasie zic că psalmul acesta cuprinde o rugăciune a lui Hristos dinspre fața omenirii, și pricinile pentru care L-au răstignit iudeii, și primejdiile cele ce li s-au întâmplat iudeilor după răstignire, și introducerea în viațuirea Evangheliei. Aducă însă Teodorit că psalmul cuprinde și proorocie despre pătimirile Mântuitorului, și pieirea evreilor cea pentru acestea.

⁹³ Iar dumnezeiescul Chiril înțelege că acestea se zic dinspre fața lui Hristos, atunci când S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte. Și dumnezeiescul Atanasie zice: „Fiindcă a luat asupra-Și păcatele noastre, și pentru noi suferă dureri, potrivit Se roagă a Se izbăvi din ispite, care ca un puhoi au înconjurat sufletul Lui”. Aceasta o zice și Eusebie. Și Didim zice: „Cei ce se roagă împăratului pentru cei ce au greșit, pledează pentru ei, făcându-se sprijinitori ai lor, asupra lor luând cele ce se zic; și sfinții încă, despre alții grăind, zic: «Am greșit, am nelegiuit, am nedreptățit». Cu mult mai vârtos Mântuitorului cu covârșitoare purtare de grijă s-au făcut rugători [παράκλητος = mijlocitori] pentru toată lumea, fiind, ca și Dumnezeu, dătători [împlinitori] ai cererilor”.

metaforic (adică după schimbare) și din asemănare este cuvântul acesta, deoarece zice [așa]: „Precum cei ce cad în locul cel mai de jos și mai tinos al apei nu află fund și loc sigur ca să stea, ci totdeauna se afundă în jos, așa și eu, căzând în locul cel mai de jos al necazurilor, nu aflu chip a mă scula de acolo”.

3. Venit-am întru adâncurile mării și viforul m-a potopit.

Stihul acesta și cele două de mai sus arată unul și același lucru, adică cum că: „Eu m-am afundat de primejdii și ispite”, pe care cu osebire le-a numit, că *ape* adică le-a zis, pentru că curg ca apele și îneacă pe om, iar *noroi al adâncului* îl zice deoarece nu are fund, iar *adâncuri ale mării*, pentru multa lor mulțime, și pentru sărătură și amărăciune, iar *vifor*, pentru grabnica pornire ce o au⁹⁴.

4. Ostenit-am strigând, amorțit-a gâtlejul meu, slăbit-au ochii mei, nădăjduind eu spre Dumnezeu meu.

„Ostenit-am, zice, strigând către Tine, Doamne, și a amorțit gâtlejul meu de multele strigări ce fac, și ochii mei au slăbit și au obosit, privind la Tine cu toată puterea și fără încetare*”; iar aceasta am pățit-o pentru că numai întru Tine nădăjduiam, și de la Tine numai așteptam ajutor.”⁹⁵

⁹⁴ Iar după Grigorie Teologul și Marele Vasile, *marea* s-a numit în fel pilduitor [la figurat] de către Scriptură viețuirea noastră cea lumească și cele omenești; că și întru această mulțime [de valuri, de apă] este sărătura și nestatornicia. Mie mi se pare că și preaminunatul David, lăsându-ne învățatură de mărturisire, a înțeles viața aceasta nestatornică, și împătimită, și tulburătoare, pe care o numește atingătoare [sau întinătoare] de suflet, [dar] și adâncuri ale mării, și vifore. Iar Teodorit zice: „Împeștițează [împodobeste] cuvântul cu osebite icoane [imagini, metafore], neaflând o icoană vrednică pentru mâhniciunile care îl țineau”. Iar Marele Atanasie zice: „Acestea le pătimea omeneasca fire, ținută fiind de către păcat în moarte și întru însuși locul iadului, pe care și *noroi al adâncului* și *fund al mării* îl numește”.

* διόλου.

⁹⁵ Teodorit însă zice că de la metafora aceasta a pus stihul acesta, adică din a acelora ce obișnuiesc să aștepte pe cineva, și care cunosc când se întoarce dintr-un loc depărtat, care și căile le cercetează, și îndelung privesc către cel spre care nădăjduiesc: „Am obosit, zice, așteptând ajutorul Tău”. Iar Isihie zice: „Și cum cineva, nădăjduind spre Dumnezeu și slăbindu-i ochii, să nu se facă cu mult mai tare? Dar *ochi ai Săi* îi zice pe Apostoli, care în vremea patimii au slăbit și s-au împraștiat”.

5. **Înmulțitu-s-au mai mult decât perii capului mei cei ce mă urăsc în zadar.**

6. **Întăritu-s-au vrăjmașii mei, cei ce mă prigoneau pe mine cu nedreptate;**

„Cei ce mă urăsc, zice, sunt mulți la număr, și tari întru putere; și cei ce mă prigonesc cu nedreptate, și fără a avea vreo pricină.”⁹⁶

cele ce nu am jefuit, atunci am plătit.

Cuvântul acesta este metaforic și [luat] din asemănarea oamenilor aceluia care plătesc cu nedreptate cele ce nu au răpit de la cineva. Arată însă cu aceasta David că: „Pentru cele ce nu am nedreptățit, pentru acelea atunci plăteam, adică luam pedeapsa”⁹⁷.

⁹⁶ Credincioșii însă se zic *peri ai lui Hristos*, ca podoabă a Lui, și ca morți față de acestea de acum, și ca cei ce umblă pe calea cea strâmtă, față de care cei ce umblă pe calea lată și desfătăută sunt mai mulți. Iar Teodorit zice că stihul acesta nu se zice dinspre fața Domnului, ci dinspre fața robilor evrei [din Babilon]. Zice însă și Marele Atanasie: „Mulți sunt demonii vrăjmășitori ai firii omenești, care, nefiind cu nimic nedreptățiti de către noi, se silesc a ne pierde”. Iar Isihie, *peri ai lui Hristos*, pe credincioși îi zice, că precum capul este cinstit pentru peri, așa și Hristos este cinstit pentru credincioși. [Iată o zicere plină de covârșitoare noime. Pare o parafrază la cuvintele lui Hristos: *Cel ce-l primește pe cel pe care îl voi trimite Eu, pe Mine mă primește* (In. 13: 20), sau cele mai cunoscute de la Mt 5: 16. Cu alte cuvinte, o importantă parte din pricina pentru care Hristos nu este cinstit sunt credincioșii, adică aceea că prin ei nu strălucește lumina lui Hristos, ci, adesea, niscai „sfaturi” sau „îndemnuri” de folos sufletesc ale unor „credincioși” ce-și închipuie că-L propovăduiesc pe Hristos citând din cuvintele sfinților sau din altă parte. Credinciosul adevărat e cel ce își trage viața din Hristos, care e înrădăcinat în El așa cum sunt perii de pe cap. Hristos Se face cumva mult mai prezent și mai limpede înțeles atunci când Se coboară între oameni, când unii dintre ei se identifică cu El fără a se confunda. Astăzi parcă Hristos ar fi cumva „exilat” în biserici, iar în afara lor este transformat într-un subiect tabu, fiind nepotrivit a se vorbi prea mult despre El, căci – zice-se în gândul ispitelor unora – acolo, la biserică, este El, aici suntem noi cu ale noastre, de El ne ocupăm duminica etc. Ce-i de făcut? ...să strălucească lumina voastră...!

⁹⁷ Iar Teodorit zice: „De cele ce nu am nedreptățit primesc pedeapsă”. Iar Didim zice: „Și deși a plătit cele ce nu a răpit (Mântuitorul), cu toate acestea însă, pe noi ne-a izbăvit, ștergând zapisul cel asupra noastră pe care erau siliți a-l plăti”.

7. Dumnezeu, Tu ai cunoscut nepriceperea* mea, și greșalele mele de la Tine nu s-au ascuns,

„Tu, Doamne, ești Cel ce toate le știi, Tu știi și nepriceperea mea: de m-am arătat adică nepriceput la vreun lucru împotriva vrăjmașilor mei, (...) de am greșit lor ceva, aceasta nu este neștiută de Tine.”⁹⁸

să nu se rușineze despre mine cei ce Te așteaptă pe Tine, Doamne, Doamne al puterilor.

Aceasta – *despre mine* – se înțelege aici „pentru mine”: „Cei ce Te așteaptă pe Tine, Doamne, nedobândind ei nădăjduitul ajutor de la Tine [stau și așteaptă]”, însă *așteaptă* a zis adică „cei ce Te așteaptă să Te ia ajutor”. Iar *Domn al puterilor* L-a numit fiindcă poate mântui pe cel ce Îl cheamă.

8. Nici să se înfrunteze pentru mine cei ce Te caută pe Tine, Dumnezeul lui Israil.

Această zicerea este asemenea cu cea de dinaintea ei. Iar cei ce caută pe Dumnezeu sunt aceia ce-L caută în vremea relelor întâmplări pe care le pătimesc⁹⁹.

* ἀφροσύνην = nebunia, prostia...

⁹⁸ Iar Grigorie Teologul zice: „Și Hristos încă, nebunia noastră și greșalele noastre luându-le asupra-Și, zice acestea”. Ori după Chiril, și Eusebie, și Atanasie, și Didim, *nebie* zice pe cea de oameni socotită nebie, pe cea a pătimirii zic! Că s-a făcut Crucea Domnului iudeilor adică sminteală, iar elinilor, nebie. Și Pavel așa zice, că *nebie* lui Dumnezeu, mai înțeleaptă decât înțelepciunea oamenilor este, și *slăbiciunea* lui Dumnezeu, mai tare decât tăria oamenilor (cf. I Cor. 1: 25); *nebie* adică numește patima lui Hristos, iar *slăbiciune* numește Crucea: „Deci Tu, Părinte, cunoști iconomia cea prin Cruce”. Iar aceasta – și *greșalele mele de la Tine nu s-au ascuns* – asemenea este cu aceea: *Pe Cel ce nu a cunoscut păcatul, pentru noi L-a făcut păcat* (II Cor. 5: 21). Iar Teodorit, dând stihul acesta lui David, zice: „Știi, Stăpâne, că acelora cu nimic nu le-am greșit, însă legile Tale le-am călcat”. Iar Eusebie și Didim zic: „De ar fi fost greșale cele pentru care M-am răstignit, nu ar fi fost ascunse de Tine, de Cel ce toate le știi; dar n-au fost unele ca acestea, și în zadar mă prigoneau, ba și martori mincinoși punând împotriva Mea, cereau de la Mine cele ce nu am răpit”.

⁹⁹ Ori după Eusebie, dinspre fața lui Hristos se zice aceasta: „Fiindcă Eu, zice, pentru aceștia am primit această moarte, ca să piară rușinea ceea ce s-a făcut de demult prin moarte». Deci însemnează că prin Învierea Lui moartea va lipsi și se va face de nimic. Acestea fără de schimbare le zice și Marele Atanasie. [Moartea nu mai e prilej de rușine și dezamăgire, adică că tot ce face omul pierе în mod tragic, ajungând în final fără valoare, ci a devenit poartă de intrare în slava lui Hristos.]

9. Că pentru Tine am suferit ocară, acoperit-a rușinea obrazul meu.

Pentru ocara ce o fac vrăjmașii am spus la Psalmul 41, tâlcuind aceasta: *...când mă ocărau pe mine dușmanii mei, când mi se zicea în toate zilele: Unde este Dumnezeul tău? Și după ocara vrăjmașilor urmează și rușinea*¹⁰⁰.

10. Înstrăinat am fost fraților Mei, și nemernic fiilor Maicii Mele.

Acestea, precum și cuvintele următoare, se potrivesc la Hristos, precum se va arăta. Oarecari însă, precum dumnezeiescul Chiril, Atanasie, Eusebie și Didim, se silesc să potrivească și aceste ziceri la Același Hristos Care pătimea după legea firii omenești. Și *frați* numește aici Domnul pe iudei, pentru că și Hristos, după omenire, și iudeii aveau tată pe Avraam. Asemenea îi numește și fii ai maicii Sale, pentru Sara, obșteasca maică a Lui și a acelora, că ei au îndepărtat și au înstrăinat pe Hristos, fiindcă nu L-au primit: *La ale Sale a venit, zice, a venit, și ai Săi nu L-au primit* (In. 1: 11), și iarăși: *Nu zicem noi bine că ești samarinean (adică străin) și ai demon?* (In. 8: 48)¹⁰¹.

11. Că râvna casei Tale M-a mâncat,

Această zicere s-a plinit când Stăpânul Hristos cu mare îndrăzneală a scos din biserică pe cei ce vindeau și cumpărau: *Că Și-a adus aminte, zice* Evanghelistul Ioan, *ucenicii Lui că este scris: Râvna casei Tale M-a mâncat* (In. 2: 17), iar *râvnă* numește pe dreapta mânie cea pentru cinstea bisericii.

¹⁰⁰ Și către Părintele, Hristos zice: „Cer să se strice moartea, de vreme ce pe Sinemi M-am arătat că M-am făcut ascultător al Tău. Ceilalți adică pentru ale loruși păcate se supun orbilor. Iar Eu, necunoscând păcat, pentru voia Ta am și pățimit și am fost hulit (acestea sunt cuvinte ale Marelui Atanasie)”.

¹⁰¹ Iar Eusebie zice că *frați* numește pe ucenicii Săi, după ceea ce este scris: *Spune-voi numele Tău fraților Mei* (Evr. 2: 12), care [frați], lăsându-L în vremea patimii, au fugit, că scris este că frații Lui nu au crezut într-Însul (cf. In. 12: 37)”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Acest glas să-l întrebuițeze tot cel ce este cinstitor de Dumnezeu și are dreaptă credință, că, prigonită fiind Biserica de către vrăjmașii adevărului, și slava lui Dumnezeu defăimându-se, atunci contenește legea iubirii de frați, se slăbește așezarea cea către născători și către rudeni, și [drept care] atunci **Dumnezeul** tuturor se cuvine a fi iubit mai vârtos decât toți ceilalți”. Iar Teodorit potrivește toate zicerile cele de mai sus la cei robiți în Babilon. Iar Isihie zice: „Străin S-a făcut Hristos în vremea pătimirii, când toți ucenicii Lui, lăsându-L, au fugit. Iar prin *maică* să înțelegi adunarea iudeilor și toată rudenia cea după trup a celor din tăierea împrejur. Iar prin *fii ai acestei maici* să înțelegi pe cei ce s-au lepădat de Dânsul și au zis: *Iar pe Acesta nu-L știm de unde este* (In. 9: 29)”.

și ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra Mea.

Și această zicere o a potrivit Apostolul Pavel lui Hristos, scriind către romani: *Că și Hristos, nu Luiși a plăcut, ci, precum este scris, ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra Mea* (cap. 15: 3). Deci zice Domnul către Părintele Său că: „Ocările și batjocurile ce-Ți făceau păgânii, Eu le-am socotit ca ale Mele, că păgânii și idolatrii Te luau în răs ca pe un neputincios, pentru că ești cinstit și slujit de singur neamul iudeilor, pentru aceasta, Eu am întins credința și cunoștința de Dumnezeu întru toate neamurile”.

12. Și am acoperit cu post sufletul Meu, și s-a făcut spre ocară* Mie.

„Eu, zice, am smerit și am uscat trupul Meu cu post de patruzeci de zile și patruzeci de nopți, încă și cu multe altele, însă postirea aceasta s-a făcut Mie ocară și batjocură, pentru că Diavolul, din pricina acestei postiri, M-a socotit de neputincios și, pentru aceasta, Mă ocăra ca pe un om simplu, și nu ca Dumnezeu-om; pentru aceasta și în felurite chipuri M-a ispitit.”¹⁰² Întru altele însă se scrie în loc de *am acoperit*, „am plecat”.

* βδέλυγμα = urâciune, lucru ce stârnește scârbă și respingere. Vezi și nota de mai jos. Lucrările Domnului în general, pătimirea Sa cu deosebire e de natură să răvășească, să strice lucrările sau stăpânirea Diavolului, drept care acesta din urmă nu poate stârni decât mânia ticăloșilor evrei împotriva Lui, care n-au ochi să vadă și urechi să audă și să înțeleagă cele mântuitoare, încep prin urmare să-L ocărăscă pe Domnul, Cel ce voia să strice lucrările Diavolului lucrate întru ei, și, în general, în cei din păgâni. Cei aprinși cu astfel de ocări nu ne pot stârni la rândul lor decât mila și compătimirea noastră, sau, în cel mai rău caz, ieșirea din mijlocul lor, după porunca Apostolului (cf. II Cor. 6: 17). Toată această încercare de răvășire și stricare a lucrărilor celui rău va continua până la sfârșit, vrăjmașii fiind astăzi aceiași ca și atunci (cf. Mt. 27: 25): mai exact complotul evreilor împreună cu stăpânirea lumească (și cei inconștienți care-i urmează) pentru nimicirea celor ce cred în Hristos, și chiar a lui Hristos Însuși, Cel ce vine oarecum ca din viitor, de la sfârșit, spre a strica desăvârșit lucrările celor răi și a-i osândi pe veci.

¹⁰² Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Postirea este împiedicătoare a ridicării patimilor celor dobitocești, care tănuiește sufletul de patimile lui: de pofta cea de ocară și de mânia cea dobitocească”. Iar Didim zice că: „Domnul, măcar că deși rareori mergea cu ucenicii Lui la ospete, și aceasta ca să folosească pe cei ce se adunau acolo prin învățătura Sa, cu toate acestea, El îndeosebi postea, dar mai cu seamă în vremea pătimirii. Iar când S-a luat mirele, postea și ucenicii Lui, precum zice Eusebie. Pentru aceasta, evreii cei cu rău nărav, nevăzând dieta Lui cea îndeosebi postitoare, și văzând numai petrecerea Lui rară la ospete, ziceau că ar fi mândăcios și băutor de vin (La Nichita)”.

13. Și am pus îmbrăcămintea Mea sac,

Sac numește aici Domnul trupul, pentru asprimea și închipuirea* Lui¹⁰³.

și M-am făcut lor spre pildă.

14. Împotriva Mea limbuțeau cei ce ședea în porți, și împotriva Mea grăiau cei ce beau vin.

Urma să Se facă Hristos după moartea Sa spre pildă iudeilor ce poate ar fi zis: „Măcar de ar pătimi unele ca acestea vrăjmașul nostru, care le-a pățimit răstignitul Hristos”. Urma încă și când erau adunați evreii să fi grăit bârfiri, ori și adeseori să fi vorbit împotriva lui Hristos și să-L fi prihănit. Iar *cei ce ședea în porți* a zis pentru că din vechime obișnuiau a sta înaintea porților bisericii, sau și a porților cetăților, și acolo vorbeau feluri de cuvinte, și urmau să fi cuvântat cuvinte de răs împotriva lui Hristos iudeii cei ce se adunau împreună, făcând mese și bencheturi. Și cum că era obicei a șede prin porți bătrânimea evreilor, după Isihie, mărturisește istoria Rutei, unde scrie că *Booz s-a suit până la poartă și a șezut acolo și a zis slugii sale: Șezi aici ascuns, și a luat zece bărbați și bătrânii cetății, și le-a zis: ședeți aici, și au șezut* (cap. 4).

15. Iar Eu, cu rugăciunea Mea către Tine, Doamne,

După ce a isprăvit David cele ce se ziceau împotriva lui Hristos după moartea Lui cea pe Cruce, se întoarce iarăși înapoi la cele mai-nainte de patima și moartea Lui: „Eu însă, zice, o Părintele Meu, știind cele ce urmau a zice ei

* ἀντίτυπος = aici: înfățișarea.

¹⁰³ Iar Didim zice: „*Sacul* însemnează petrecerea Sa cea aspră și necăjicioasă și plânsul, dar și aceasta I s-a făcut Domnului spre pildă, adică ocară [adică S-a făcut privesc și rușine demnă de ocară celor ce L-au osândit la moarte, dar și a altora care urmau ticăloșilor boieri ai iudeilor], că este lucru obișnuit ca cei răi să ocărăscă pe cei buni, din pricina pătimirilor cele aspre pe care le suferă. Căci, după Sirah, *ocară este păcătosului cinstirea de Dumnezeu* (Sirah. 1: 22)”. Și Teodorit zice: „Pentru aceasta Mă mâhnesc, și cu post topesc trupul Meu, (...) dar și aceasta s-a făcut acelora prilej de răs, și Mă mâhnesc pe Sinemi și, cu îmbrăcămintea de sac, îmbrăcându-Mă cu sacul cel plângător [cu îmbrăcămintea de plângere a sacului], iar pe aceasta, nelegiuirii o au luat prilej de batjocură”. Iar Isihie zice că: „Prin *sac* cu adevărat se înțelege aceea că S-a îmbrăcat cu asprimea păcatului nostru”.

împotriva mea după moartea Mea, mă rugam (că aceasta trebuie a se înțelege din afară) către Tine cu rugăciunea Mea”¹⁰⁴.

vremea este de bunăvoință.

Aceasta este asemenea cu [zicerea] cea evanghelică: *Părinte, a venit ceasul* (In. 17: 1), iar *bunăvoință* numește moartea cea prin Cruce, că bunăvoință* este voia cea bună*, după dumnezeiescul Chiril și după Teodorit, că bunăvoință a fost a ne face vii prin cruce, noi, cei ce ne omoram de păcat¹⁰⁵.

16. Dumnezeuule, întru mulțimea milei Tale auzi-Mă,

Am spus mai-nainte că Domnul se ruga după legea firii omenești și cerea să se izbăvească de ispite, precum ne învață și istoria Evangheliilor, că zice: *Părinte, izbăvește-Mă de ceasul acesta* (In. 21: 27), și iarăși: *Părinte, de este cu puțință, treacă de la de la mine paharul acesta* (Mt. 36. 39), și zicerea aceasta este asemenea cu cea de la Psalmul 6: 4: *Mântuiește-mă pentru mila Ta* (Ps. 6: 4).

întru adevărul mântuirii Tale.

17. Mântuiește-Mă de tină, ca să nu Mă afund;

„Singură adevărată mântuire a Ta este, zice, Părintele Meu, pentru că omul nu poate mântui pe alt om asemenea lui.” Deci zicerea *întru adevărul mântuirii Tale* se înțelege în loc de „întru adevărata Ta mântuire”, că și aceasta este însușire a limbii evreiești. Și ceea ce mai sus a zis *noroi*, aici zice *tină*, asemănările întrebuițate mai sus întrebuițându-le și aici.

¹⁰⁴ Iar dumnezeiescul Chiril și Atanasie zic că Mântuitorul zice [se adresează] către cerescul Său Părinte: „Deși ei Mă luau în răs, și-Mi răsplăteau rele în loc de bune, cu toate acestea, Eu nu voi înceta pentru dâșii a întrebuița către Tine rugăciune”. Și aceasta este arătată din cele ce le-a istorisit evanghelistul, că, și pe Cruce aflându-Se, Se ruga pentru cei ce L-au răstignit”. Și Teodorit zice că „Simmah așa a zis [tălmăcit]: «Doamne al Meu, rugăciunea Mea către Tine este», și mai zice: «Acestea făcându-se, eu către tine îmi întind ochiul meu, și ajutorul cel de la tine îl aștept». [Deși textul pare să fie în conglăsuire cu cele de mai sus, este improbabil ca Simmah să se fi referit aici la Hristos.]

* εὐδοκίας.

* ἀγαθὸν δὲ θέλημα.

¹⁰⁵ Iar Teodorit zice că Simmah așa a zis: „Vremea este de împăcare, Dumnezeuule; destulă, zice, este chinuirea cea adusă asupra mea; vremea este a se sfârși aceasta și iubirea Ta de oameni să se arate”.

izbăvește-Mă de cei ce Mă urăsc și de adâncurile apelor.

Cei ce urau pe Hristos erau atât simțiții vrăjmași iudei, cât și gândiții vrăjmași demoni. Iar *ape adânci* numește și nevăzutele lor vrăjmășii, căci și adâncul este ascuns și nevăzut¹⁰⁶.

18. Ca să nu Mă înece pe mine viforul apei, nici să Mă înghită adâncul,

Despre acestea am zis mai sus, [anume] că toate sunt metafore și asemănări care însemnează covârșitoarele primejdii și ispitele cele aducătoare de moarte.

nici să-și închidă peste mine puțul gura Sa.

„O, de nu aș rămâne, zice, în puțul și în groapa ispitelor”, pentru că cel ce cade în vreun puț, atunci când gura puțului de sus este deschisă, are oarecare răsufare și mângâiere, iar când se închide gura puțului, se deznădăjduiește apoi ticălosul acela cu totul de mântuirea sa¹⁰⁷.

19. Auzi-Mă, Doamne, că bună este mila Ta; după mulțimea îndurărilor Tale caută spre mine.

„Auzi-mă, Doamne, că-mi trebuie mila Ta”, iar *după mulțimea îndurărilor Tale* a zis pentru ca să arate că de multe îndurări este vrednic, și, pentru aceasta, are trebuință de mai osebuită cercetare și purtare de grijă de la Dumnezeu¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Iar Isihie zice: „Îl urau pe El iudeii fiindcă îi muștra în față de fățarnicia lor, și că țin apa răutății întru adânc [în adâncul sufletelor, al vicleniei acestuia], încât uneori Îl numeau *Rabi*, iar alții *om adevărat și de la Dumnezeu*, întru adâncul inimii ascunzându-și răutatea lor”.

¹⁰⁷ Iar Eusebie zice că: „*Puț* este moartea și iadul, care înghit sufletele cele din veac, care și-au strâns și și-au închis gura ca să nu iasă iarăși cineva de acolo. Iar Hristos zice către Tatăl să nu se facă Lui aceasta [ca om]”.

¹⁰⁸ Marele Atanasie însă zice: „Fiindcă Dumnezeu și Tatăl Și-a întors fața de la firea omenească din pricina călcării de poruncă a lui Adam, pentru aceasta Se roagă ca iarăși să-Și întoarcă El fața către firea omenească”.

20. Să nu întorci fața Ta de la sluga Ta, când Mă necăjesc, degrab Mă auzi.

„Să nu întorci, zice, o Părintele Meu, de la Mine, Fiul Tău Cel Unul-Născut, cercetarea Ta care în nevoie [întotdeauna] M-a acoperit, ci degrab Mă auzi, pentru că se necăjește sufletul Meu.”¹⁰⁹

21. Ia aminte spre sufletul meu, și-l mântuiește pe el;

„Ia aminte, zice, și vezi cu stăruire sufletul meu cel necăjit, și izbăvește-l de ispite.”¹¹⁰

pentru vrăjmașii mei izbăvește-mă.

„Izbăvește-Mă, zice, o Părinte, de ispite ca să nu se bucure vrăjmașii Mei de moartea Mea.”¹¹¹

¹⁰⁹ [Versetul de față se constituie de asemenea și ca prochimien al Vecerniilor de duminică seara din Postul Mare, fiind semnificativ pentru această perioadă.] Iar Teodorit zice: „Din pricina covârșirii durerii, grabnică ușurare dă-Mi Mie”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Ce este ceea ce te necăjește? Spune! Tâlcuiește, o Davide, ce este ceea ce te întrista? „Că fărădelegile mele, zice, au covârșit capul meu (Ps. 37: 4). Deci apropie-te de Cel ce zice: *Veniți toți cei ce sunteți osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni!* [Mt. 11: 28]”. Zice dar și Hristos către Tatăl: «Pentru om, obșteasca avere, Mă necăjesc, ca să se slobozească cel rob și depărtat de la Noi»; și *degrab Mă auzi*, zice, pentru că taina Sa are trebuință de grabire”. Iar altul zice: „«Nu Te mânia îndelung asupra noastră», că aceasta este obișnuită la cei ce se mânie: lepădă de multe ori rugăciunile celor ce au greșit, și își întorc fețele, după Teodorit, iar întoarcerea lui Dumnezeu este părăsire, după Nichita. [Deci cf. Părinților de mai sus, psalmul se zice și din partea lui Hristos, și din partea lui David.]

¹¹⁰ Teodorit zice că: „Destul Îți este cu singură privirea a stinge [alina] pe cele posomorâte”. Iar Isihie zice: „Ce să iei aminte? Vezi-l, zice, că nu este doar suflet de om, ci și de Dumnezeu întrupat, că nu pentru aceasta, ci pentru obșteasca slobozenie a primit patimile: *Că putere am a-l pune pe el, și putere am a-l lua pe el* (In. 10: 18), iar Ție însă, mă rog pentru dânsul ca pentru supunerea trupului (să iei aminte)”.

¹¹¹ Iar Teodorit așa a tâlcuit aceasta: „Greșalele Mele covârșesc iertarea, dar vrăjmașii sunt rău-credincioși și slujesc răutății. Deci pentru ocările aceloră răsplătește, Stăpâne, cu iubirea Ta de oameni”.

22. Că Tu cunoști ocara Mea și rușinea Mea și defăimarea Mea.

„Știi, Doamne, zice, ocările și batjocurile acelea ce le fac iudeii asupra Mea, numindu-Mă mândros și băutor de vin, prieten al vameșilor și al păcătoșilor, și îndrăcit, și potrivnic lui Dumnezeu (cf. Lc. 7: 34 etc.). Și cu aceste cuvinte Îmi pricinuiesc Mie, precum socotesc ei, rușine și defăimare.”¹¹²

23. Înaintea Ta sunt toți cei ce Mă necăjesc,

„Iudeii, zice, Mă necăjesc înaintea Ta, a Celui ce vezi toate, ori cei ce Mă necăjesc sunt înaintea Ta, neputând a se ascunde de ochiul Tău cel atotvăzător.” Iar de s-ar nedumeri cineva [zicând]: „Cum Hristos, astfel chemând pe Tatăl, nu S-a izbăvit de ispite?”. Răspundem lui că Hristos ca [un] om se ruga a nu intra în ispită, căci și pe noi așa ne-a învățat să ne rugăm, *pentru că duhul este osârdnic, iar trupul neputincios* (Mt. 26: 41). Și fiindcă de folos era să pătimească pentru mântuirea noastră, pentru aceasta a primit să pătimească, mai mult prețuind voia lui Dumnezeu și Tatăl decât pe cea omenească, drept aceea, rugându-Se și zicând mai-nainte: *Părintele Meu, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta*, apoi a adăugat: *însă nu precum vreau Eu, ci precum vrei Tu* (Mt. 26: 39), și iarăși: *Părinte, de nu este cu puțință a trece paharul acesta de la Mine, ca să nu-l beau, făcă-se voia Ta* (Mt. 26: 42).

ocară a așteptat sufletul Meu și ticăloșie.

„Eu, zice, mai-nainte știam ocările și patimile și Crucea pe care aveam a le pătimi”, după Chiril și Didim. Pentru aceasta zicea și Ucenicilor Săi: *Iată, ne suim la Ierusalim, și fiul Omului Se va da arhierilor și cărturarilor și-L vor osândi pe El morții* (Mt. 20: 18).

24. Și am așteptat pe cel ce s-ar mâhni cu mine, și nu era, și pe cel ce m-ar mângâia, și n-am aflat.

„Am așteptat, zice, adică am căutat pe cineva căruia să-i fie milă de patimile Mele, și nici unul nu s-a aflat; am așteptat pe cineva și ca să Mă mângâie, și nici unul n-a fost.” Aceasta însă s-a făcut atunci când Domnul, *luând pe Petru și pe doi fii ai lui Zevedeu, a început a Se întrista și a Se mâhni, zicând lor atunci:*

¹¹² A zis însă și Isihie: „Nu pentru Sine sufăr aceasta, ci pentru toată firea omenească le-am răbdat, pe ale cărei păcate avându-le asupra-Mi, de nevoie este ca și rușinea lor a o purta”.

Întristat e sufletul Meu până la moarte, rămâneți aici și privegheați cu Mine, apoi, ducându-Se puțin mai-nainte și rugându-Se, a venit către Ucenici, și aflându-i pe ei dormind, a zis lui Petru: Așa, nu ați putut puțină vreme a priveghea cu Mine (Mt. 26: 37 ș.u.). Asemenea a urmat aceasta, când toți ucenicii, lăsându-L, au fugit (Mt. 26: 56).

25. Și au dat spre mâncarea Mea fiere, și spre setea Mea M-au adăpat cu oțet.

Zice Evanghelistul Ioan: *După aceasta, știind Iisus că acum s-au săvârșit toate ca să se plinească Scriptura, a zis: Mi-e sete. Deci un vas zăcea acolo, plin cu oțet, iar (răstignitorii adică), punând un burete înmuiat cu oțet în vârful unei trestii, l-au adus la gura Lui (In. 19: 28), Scriptura pomenind astfel de această zicere a lui David. Iar Matei zice: I-au dat să bea oțet amestecat cu fiere (Mt. 27: 34). Iar Marcu zice: Și, alergând, unul a înmuiat un burete în oțet, l-a pus într-o trestie și l-a dat să bea (Mc. 15: 36). Iar spre mâncarea Mea fiere, și spre setea Mea se înțelege în loc de „ca să mănânc și să beau”. Dar iudeii adică, numai ca să bea i-au adus Lui împreună fierea și oțetul, că oțet, zice, I-au dat să bea amestecat cu fiere, iar proorocia aceasta a lui David zice că **fiere I-a dat spre mâncare, iar oțet spre băutură**. La aceasta însă putem zice că, de vreme ce Hristos a zis *Mi-e sete*, pentru aceasta iudeii, batjocorindu-L, Îi aduceau unii oțet ca să bea, iar alții Îi aduceau numai fiere ca să mănânce, iar alții au amestecat fiere cu oțet pentru ca să amărăscă asprimea [setea] Lui cu amărăciunea fierii. Urma însă să-I fi dat mai întâi fiere, spre mai multă batjocură, ca adică să nu se îngreșeze, bând mai întâi pe nemâncate băutura oțetului¹¹³.*

¹¹³ Mă mir cum Teodorit a potrivit stihul acesta la cei robiți din Babilon, zicând: „«Și pe însăși hrana mea au gătit-o amară și neplăcută», că și hrana cea mai dulce fără gust este celor ce o mănâncă cu durere”. Unii însă, mai cu luare-aminte, zic că mai întâi au dat Domnului cu luarea în batjocură, în loc de dulțeuri – precum obișnuiesc oamenii a da prietenilor lor dulțeuri – iar apoi l-au dat Lui și oțet în loc de apă, spre batjocură, adică precum obișnuiesc oamenii a da prietenilor lor apă sau rachiu, ori vreo altă băutură după dulțeuri. A zis însă și Didim: „Nici unul din israilitenii cei după trup n-au voit să moară împreună cu El, nici nu l-au mângâiat, ci, dimpotrivă, fiere și oțet s-a făcut rodul lor, nepăzind sădirea cea din început pe care Dumnezeu o a sădit, adică mulțimea iudeilor – via cea aducătoare de roadă toată [cu totul] adevărată (cf. Is. 5: 2). Iar întorcându-se în amărăciune, s-au făcut vie străină, după Ieremia (cap. 2: 21). Iar Eftimie Zigabenu în tâlcuirea Evangheliei de la Matei adaugă și acestea, [anume] că iudeii au băgat bucățile de fiere uscată în oțet, ca oțetul să fie în loc de băutură și de vin, iar bucățelele de fiere în loc de pâine și de mâncare, și i-au dat Domnului chiar și băutură, auzindu-L că-I este sete, prin urmare l-au dat și mâncare, că așa obișnuim a întinde vin celor ce leșină, pâine muind într-însul, ca mai întâi bând, apoi doar de ar și mânca”.

26. Facă-se masa lor înaintea lor spre cursă și spre răsplătire și spre sminteală.

Cu numirea *mesei*, au zis unii, Hrisostom și Teodorit adică, că se arată desfătarea, iar cu numele *cursei* și al *răsplătirii* și al *smintelii* se arată întristarea și munca. Deci zice Domnul: „Întoarcă-se bucuria și veselia iudeilor întru întristare și necaz”¹¹⁴, pentru că cei ce se află la masă se veselesc, iar cei ce se află în cursă și în pedeapsă și în sminteală se muncesc și se pedepsesc. Însă cineva poate să înțeleagă masă mai prin vedere*, adică [înțelegând prin ea] de Dumnezeu însuflătele Scripturi care erau ca o masă înaintea iudeilor în toată vremea, iar cunoștința acelor hrănea inimile celor ce le înțelegeau, după Eusebie și după Didim¹¹⁵. Dar, cu toate acestea, socotind iudeii că s-au hrănit cu Sfintele Scripturi, și fălindu-se că din acestea biruiesc pe creștini, mai mult s-au prins în cursă din Scripturi, care arătat mărturisesc despre Hristos, și astfel se tâlcuiește zicerea *spre*

¹¹⁴ Iar Hrisostom zice: „*Facă-se, zice, masa lor spre cursă*, adică desfătarea și toate bunățile să se prefacă și să se piardă, iar ei să se facă lesne biruiți de toți; și însemnează că pățimesc acestea ca răsplătire pentru păcate. Și ce este încă mai rău e că nici dezlegare nu va fi lor de relele acestea pe care și însuși Proorocul le-a însemnat, că nu a zis simplu *spinarea lor o gârbovește* [v. 27], ci *de-a pururea*”. Iar dumnezeiescul Chiril și Marele Atanasie zic: „Asemenea este de ca și cum ar zice: «Cele potrivite le pățimesc ei, pe care M-au făcut pe Mine să le iau cu cercare, că *vai celui fără de lege*, zice Isaia, *că i se va întâmpla lui cele rele după lucrurile mâinilor lui* (Cap 3: 10)»”. Dar și Teodorit, cel ce pe zicerea cea de mai sus o a potrivit celor robiți în Babilon, în tâlcuirea zicerii acesteia, zice: „Iar iudeii, cu nimic nedreptățindu-se, ci primind felurite faceri de bine, Însuși Făcătorului lor de bine I-au adus fierea și însuși oțetul, ca dintr-o vie vătămătoare, pentru care faptă dar, acelorăși pedepse au fost supuși, și s-a făcut masa lor spre cursă”. [Toate fărădelegile iudeilor li s-au întors în cele din urmă ca un bumerang. La fel s-a întâmplat în toată istoria lor, ori de câte ori s-au depărtat de slujirea adevăratului Dumnezeu, îndreptându-se spre idoli, decăzând moral, revoltându-se etc. Cam la fel s-a întâmplat și cu imperiile păgâne care, ca și iudeii, voiau să dănuie în istorie numai prin trufie și lăcomie, pe motiv că ei sunt singurii care dețin adevărul. La fel s-a întâmplat și în istoria Bisericii: decăderea morală, formalismul etc. au făcut pe Dumnezeu să-Și întoarcă fața de la creștini, care creștini, rămași fără apărare, s-au ales cu diferite răni din diverse părți: din lovitura Reformei, din cotropirea turcească, din ideologia iluministă, din cea comunistă, modernistă etc.]

* Prin vedere duhovnicească, sau dintr-un punct de vedere duhovnicesc.

¹¹⁵ Zicând *masă*, de Dumnezeu însuflata Scriptură cuprinde hrana sufletelor cuvântătoare care este vederea și înțelegerea; iar zicerea *mesei* sprijină cuvântul. Iar alții, după chipul mai îndemânatic, au zis că însăși masa fierii și a oțetului ce o au gătit Mântuitorului, aceasta se va face iudeilor spre cursă, și spre răsplătire, și spre sminteală, adică le va pricinui lor necazuri, și robii, și primejdii: că s-au robit ei de către romani, și cetatea lor s-a pustiit după patruzeci de ani de la Înălțarea Domnului.

cursă; iar cea *spre răsplătire* se înțelege că pentru dumnezeieștile Scripturi sunt pedepsiți iudeii (adică tot neamul evreiesc), pentru neînțelegerea lor; iar *spre sminteală* însemnează că, citind ei Scripturile, și luând aminte numai la slovă, smintindu-se de ceea ce vorbește despre Hristos, adică, de pildă, ei citesc cuvântul acesta despre venirea lui Hristos, adică: *Atunci împreună vor paște lupul cu mieii, și leopardul se va odihni împreună cu mielul, și boul va mânca paie* (Is. 11: 6) și câte altele ca acestea, pe care, neînțelegându-le, se smintesc, căci cuvintele acestea anagogic înțelegându-se, s-au făcut cu lucrul*, iar evreii, înțelegându-l simțitoarește, șchiopătează, zicând că acesta nu s-a făcut nici până astăzi. Iar zicerile *facă-se și întunece-se* [v. urm.] au însemnare de viitor, în loc de „se va face”, și „se vor întuneca”, căci acestea proorocesc de relele ce urmau să le pătinească evreii. Era însă cu puțință ca și Hristos să poruncească cele ce erau să se facă, fiindcă era Dumnezeu¹¹⁶.

27. Întunece-se ochii lor ca să nu vadă,

„Se vor întuneca, zice, ochii sufletelor evreilor, de vreme ce nu au voit să vadă lumina care luminează pe tot omul ce vine în lume, nici să privească pe Hristos, Soarele dreptății”, că, deși aveau ochi trupești, cu cei sufletești nu vedeau, și urechi trupești având, cu cele gânditoarești nu auzeau, precum și Isaia, mai-nainte înfruntându-i, zice: *Cu auzul veți auzi, și nu veți înțelege, și văzând, veți vedea, și nu veți pricepe* (cap. 6: 9); și Hristos la urmă a zis: *Pentru aceasta le grăiesc lor în pilde, că, văzând, nu văd, și auzind, nu aud, nici nu înțeleg* (Mt. 24: 13).

și spinarea lor pururea o gârbovește.

De la pricinuire și de la urmare a arătat pricina și obiectul. Arată însă gânditoarește cuvântul prin acestea pe robirea pe care urmau a o pătimi iudeii după acestea, pentru că robiților le urmează a umbla gârboviți: **întâi** adică pentru că ridică pe spinare greutate și sarcini ale stăpânilor lor, și **al doilea** încă, pentru că sunt îngreuiți de întristare și de necazul inimii lor. Vezi însă, o cititorule, acrvia proorociei: fiindcă a zis că evreii vor fi robiți de-a pururea, adică totdeauna, pentru că nu se vor mai slobozi - precum altădată, de multe ori s-au robit și iarăși s-au slobozit -, ci vor fi robi și slujitori la toate neamurile până la sfârșitul lumii [...].

* S-au materializat.

¹¹⁶ Drept aceea, după Sfântul Chiril, iudeilor, fiindcă au răstignit pe Stăpânul tuturor, le-a apus soarele, și s-a întunecat ziua lumina, semne limpezi fiind că se vor întuneca sufletele răstignitorilor și gânditoarește, că orbire din parte s-a făcut lui Israil [cf. Mt. 23: 19; Rom. 11: 25], și *vă!*, zice, *pe inima lor* [cf. II Cor. 3: 15].

28. Varsă peste dânșii urgia Ta, și mânia urgiei Tale să-i cuprindă pe ei.

Unul și același lucru însemnează amândouă zicerile, însă cea de-a doua mai puternică este decât cea dintâi¹¹⁷.

29. Facă-se curtea lor pustie; și în locașurile lor să nu fie locuitori.

Curtea (adică ograda) de obște numește cetatea Ierusalimului, înlăuntrul căreia se cuprindeau, adică locuiau, toți ucigașii Mântuitorului, iar *locașuri* numește în chip deosebit locuințele lor, și, într-o adevăr, așa au urmat lucrurile, precum se proorocesc aici: fiindcă nici unul din ucigașii Domnului nu a locuit în casa sa după pieirea ce au făcut-o romanii Ierusalimului. Aceste ziceri, și Petru, verhovnicul Apostolilor, le-a înțeles pentru vânzătorul Iuda, fiindcă și el a fost din partea ucigașilor de Dumnezeu, precum se vede la Fapte (cap. 10: 20)¹¹⁸.

30. Că pe care Tu L-ai bătut, ei L-au gonit, și peste durerea rănilor Mele au adăugat.

Ai bătut se înțelege în loc de „L-ai dat, și Te-ai depărtat, adică ca iudeii să-L bată pe Hristos”, că așa a zis Proorocul Zaharia dinspre fața lui Dumnezeu-Părintele: *Bate-voi Păstorul, și se vor risipi oile turmei* (cap. 13: 7), și Isaia zice: *Și Domnul L-a dat pe El pentru păcatele noastre* (cap. 53: 6), că și aceasta este însușire a limbii evreiești: a numi faptă și lucrare depărtarea lui Dumnezeu, fiindcă, depărtându-Se Dumnezeu, Cel ce poate opri nu oprește; iar *L-au gonit* se înțelege în loc de „mult L-au chinuit”, ori *L-au gonit* însemnează că „iudeii M-au gonit până M-au ucis”.

31. Adaugă fărădelege spre fărădelegea lor;

Prin *fărădelege* au înțeles aici tâlcuitorii - Marele Atanasie adică, și Teodorit - cum că numește primejdia și pedeapsa cea datorată pentru fărădelegea lor,

¹¹⁷ Teodorit însă zice: „Prin *mânie* adică a arătat graba, că astfel este mânia, iar prin *urgie*, stăpânirea, că astfel este firea urgiei (că și după Marele Vasile și după Grigorie Teologul mânia este iute și durează puțină vreme, fiind o aprindere și o izbucnire iute a patimii, iar urgia e o supărare mai zăbavnică și mai statornică, și o pornire îndelungată spre răsplătirea celor ce au nedreptățit, ca sufletul să se întărească [să se îndemne] spre răsplătire. Deci adaugă Teodorit zicând că: „*Mânia urgiei* a numit pedeapsa cea iute și statornică: «Sloboade, zice, peste ei toată urgia pedepsei, și adaugă lor grabnică și îndelungată primejdie»”.

¹¹⁸ Iar Didim zice: „*Pustie* s-a făcut cetatea lor, ca un ocol pentru dobitocescul lor chip, că culcuș de dobitoace este ocolul”.

precum și mai-nainte am zis în Psalmul 56, tâlcuind aceasta: *până ce va trece nelegiuirea*. Deci mai-nainte zice Domnul că: „Tu, Părinte, vei adăuga evreilor pedepsele și primejdiile, căci ei vor adăuga Mie necazurile”¹¹⁹.

și să nu intre întru dreptatea Ta.

„Nu vor intra, zice, iudeii într-o stare ca aceasta, ca să se îndrepteze de Tine, Părintele Meu, și ca să afle milă, precum se vor îndrepta sau milui cei ce vor auzi: *Veniți, binecuvântații Tatălui Meu* (Mt. 25: 34).” Unii însă înțeleg prin *dreptate* Sfânta Evanghelie, fiindcă aceasta este dreptatea, pentru că pe toți cheamă la mântuire, și primește pe toți cei ce vin la dânsa, precum zice Pavel: *Că dreptatea lui Dumnezeu întru aceasta se descoperă* (Rom. 1: 17)

32. Șteargă-se din cartea celor vii,

Când a zis Dumnezeu către Moise pentru popor, care făcuse vițelul cel de aur în pustie, atunci Moisi a zis către Dumnezeu: *De vei lăsa lor păcatul, lasă-l, iar de nu, șterge-mă din cartea Ta în care m-ai scris* (Ieș. 32: 32), iar Domnul a răspuns către el: *De a păcătuit cineva înaintea Mea, pe acela îl voi șterge din cartea Mea* (Ieș. 32: 33). Deci una este cartea aceasta întru care se scriu aceia ce se învrednicesc de viață, pe care carte a viilor o numește psalmul aici, proorocind cu cuvântul acesta că iudeii vor muri deucidere, este însă și alta, a doua carte, în care se scriu dreptii, pe care și pe aceasta o arată psalmul.

și cu dreptii să nu se scrie.

Despre cartea aceasta întru care se scriu dreptii a zis și Domnul Apostolilor: *...bucurați-vă că numele voastre sunt scrise în ceruri* (Lc. 10: 20). Deci zice psalmul că: „Iudeii împreună vor muri, și împreună se vor număra cu păcătoșii”. Este și a treia carte, în care se vor scrie păcătoșii, precum zice Daniil: *Judecătorii! S-a așezat și cărțile s-au deschis* (cap. 7: 10); *cărți* însă numesc Scripturile osebitele cunoștințe ale lui Dumnezeu¹²⁰.

¹¹⁹ Pentru aceasta a zis și Marele Atanasie: „*Fărădelege* a numit pedeapsa cea pentru fărădelege, cerând ca, nelegiuți fiind ei, să fie pedepsiți, și bunătățile să nu le dobândească, [adică] cele ce Dumnezeu obișnuia a le împărți lor”. Zice însă și Isidor: „*Zicerea adaugă fărădelege spre fărădelegea lor* același lucru numește, că ceea ce zice, aceasta este: «Adaugă pedeapsă peste pedeapsa lor» (Cartea a III - a, Epistola 92)”.

¹²⁰ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „*Carte a vieții* este pomenirea și cunoștința lui Dumnezeu; acolo se scriu faptele. Fericit dar este cel ce se învrednicește de scrierea în Ierusalimul cel de sus, ca aceea să fie cartea celor vii întru care se scriu ucenicii lui Hristos”. Iar Marele Vasile și Eusebie zic: „Fiindcă s-a zis *cartea celor vii*, de nevoie este

33. Sărac și cu durere sunt Eu,

Pentru *sărăcia* (scăpătarea) Domnului am spus la Psalmul 21, tâlcuind zicerea: *Că n-a defăimat, nici a lepădat rugăciunea săracului* (v. 27). Vom spune însă și aici cele ale Sfântului Chiril: „Că Împăratul a toate și preadesăvârșitul Dumnezeu S-a născut din Maică săracă și scăpătată, și nu în casă, ci în peșteră, și nu pe pat, ci în iesle, și purta haine simple și lesne de defăimate; umbla fără de slugă, și nici colibă nu avea, și de alții Se hrănea¹²¹. Rușine-se dar cei ce se fălesc mândrindu-se întru bogăția lor”. Iar *cu durere* era Domnul pentru patimile Preasfântului Său Trup, pe care le-a primit pentru noi. Până aici se vorbește dinspre fața lui Hristos, iar cele următoare (dar nu toate) se zic dinspre fața Bisericii creștinilor.

a arăta dacă nu cumva sunt oarecari scriși, însă nu spre viață, ci spre pieire, astfel încât să se înțeleagă că s-au făcut două oarecari scrieri, a unora adică spre viață, iar a altora spre pieire, și de multe ori a fi și prefacere a scrierii, [adică.] și de s-ar scrie cele rele, să se poată șterge prin cele bune, și dimpotrivă (adică, de au făcut bunătați, s-au scris în cartea celor vii, apoi, căzând în păcate și nepocăindu-se, se șterg cele dintâi și i se scriu cele rele)”. A zis însă și Isihie: „Deși mai întâi s-au scris (evreii), pentru părinții lor cei ce au viețuit după Dumnezeu și pentru făgăduințele ce li s-a dat, cu toate acestea, unele ca acestea cutezând, fie ca să se șteargă, (...) și nici să nu se scrie la Dumnezeu împreună cu dreptii cei aleși și vrednici de viața cea lângă Dumnezeu, ca unii ce s-au lepădat de Începătorul vieții (La Nichita)”. Iar Eusebie zice: „Fiindcă la iudei se obișnuia ca numele să se scrie, mai ales ale celor ce se săvârșeau întru fapta bună (care [obicei] și la noi acum se păzește în biserici): «Și săvârșindu-se, zice, să nu se învrednicească scrierii cu cei dreapți, adică să nu se împărtășească de nici un bine (La Nichita)»”.

¹²¹ Însemnează aici că Domnul, după treizeci de ani ai vârstei Sale, Se hrănea de alții, [adică] după ce S-a botezat și propovăduia Evanghelia, precum mărturisește Luca Evanghelistul, zicând că: *Magdalena și Ioana, femeia lui Huza, iconomul lui Irod, și Suzana și alte multe slujeau Lui din averile lor* (Lc. 8: 2, 3). Mai-nainte însă, Domnul Se hrănea din lucrul mâinilor Sale, care era teslăria. Că nu numai că era Fiu de teslar, precum mărturisește Matei (Mt. 13: 55), ci și teslar, după Evanghelistul Marcu: *Au nu este Acesta Fiul teslarului, Fiul Mariei?* (Mc. 6: 3), și deci acestea ce se ziceau la Matei - că este Fiu al teslarului -, aceleași se ziceau și la Marcu, anume că este teslar. Pentru aceasta, precum atunci se spunea adevărul - că este Fiu al teslarului (că toți dumnezeieștii Părinți se unesc la aceasta, mărturisind că părutul [adică după trup] tată al Domnului, Iosif, a fost teslar) - și iudeii de asemenea zic același adevăr, anume că a fost teslar. Dar și Marele Vasile adeverește zicând că: „Domnul împreună cu Iosif lucra teslăria”. Și mai mult decât toți întărește aceasta dumnezeiescul Iustin Filosoful și Mucenicul, arătat mărturisind în dialogul cu Trifon, și zicând: „Acesta (Iisus) teslărești lucruri lucra, între oamenii fiind, pluguri și juguri de boi lucrase, învățându-ne prin aceasta simbolurile dreptății și viața lucrătoare (prin pluguri)”.

mântuirea Ta, Dumnezeule, să mă sprijinească¹²².

„Mântuirea cea de la Tine, Doamne, zice, mi-a ajutat și m-a slobozit din rătăcirea idolatriei.”

34. Lăuda-voi numele Dumnezeului meu cu cântare, mări-L-voi pe El întru laudă.

35. Și-I va plăcea lui Dumnezeu mai mult decât vițelul tânăr ce-i răsare coarne și unghii.

Vezi aici, o cititorule, evangheliceasca jertfă, că mai mult se prețuiește decât jertfele legii vechi, prețuind mai mult pe cea cuvântărească decât cea dobitocească, iar semn al puterii ne este nouă *răsărire* a *coarnelor și a unghiilor*, că *unghiile* însemnează omorârea slujirii celei după legea veche, căci moarte sunt coarnele și unghiile¹²³.

¹²² Iar Atanasie zice: „Și aceasta - *sărac și cu durere sunt Eu* - din partea Bisericii o zice, că de aici se propovăduiește evangheliceasca propovăduire, pe care o a început săracul cel după Dumnezeu, căruia i s-a zis: *Fericiți cei săraci cu Duhul* (Mt. 5: 3) [în grecește este tot cu literă mare - Πνεύματι, deci „săraci (lipsiți) de Duhul lui Dumnezeu”; în edițiile eretice ale textului grecesc, folosite din păcate și de mulți teologi ortodocșii, aflăm numai cu literă mică]. Și întru ceata această săracă mulțumește [Biserica] întru mântuirea cea făcută de Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu.

¹²³ A zis însă și Grigorie Teologul: „Mai presus decât miile de zeciuri de miei grași prin care legea cea după slovă ținea pe Israil cel ce era încă prunc, [legea cea prin slovă] scria umbros [σκιαγράφων]: cu jertfele cele sângeroase [închipuia] jertfa [nesângeroasă] ce urma să se aducă”. Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Și însăși zicerea aceasta din partea lui Hristos se zice”. Iar Teodorit zice: „Mai de sațiu (plăcută) este Lui jertfa cea de laudă decât cea a vițelului tânăr și gras ce acum scoate unghii iar mai târziu îi răsar coarnele”. Iar Marele Atanasie zice: „Făgăduiește că jertfele cele prin sânghiuri nu se vor mai aduce, ci mai vârtos cele de laudă și duhovnicești”. Și Isihie: „*Laudă* numește slavoslovia care se aduce Lui de la toată făptura, cu fireștile mișcări slavoslovindu-L. Biserica dar, nu numai slavoslovia cea împreună cu zidirea, făgăduiește a o aduce, ci cu cântare [făgăduiește] a-L slăvi, adică a-I aduce duhovnicească și gândită cântare de laudă, că aceasta înseamnă cu adevărat a-I cânta lui Dumnezeu”. Iar Eusebie zice că: „Atunci când păcătuiau arhiereul și adunarea, se jertfea un vițel, precum este scris: *De a păcătuia arhiereu miruit și a tras pe popor la păcat, pentru păcatul său, pe care l-a săvârșit, să aducă un vițel fără meteahnă, ca jertfă Domnului pentru păcat* (Lev. 4: 3). Iar arhieriei și boierii s-au adunat împreună împotriva Domnului, și au întărâtat pe popoare să ia pe Baraba și nu pe Hristos (Ps. 2: 2; Mt. 27: 20). Pentru aceasta s-au făcut ei pricinuitori păcatului lor, și pentru aceasta zice aici nu despre altă vită, ci despre vițelul cel tânăr și de parte bărbătească”.

36. Vadă săracii și să se veselească;

Scăpătați și săraci a numit pe cei ce din neamuri au crezut, pentru că erau săraci de cunoștința lui Dumnezeu și de fapta bună, precum am zis mai-nainte: „Aceștia dar, zice, vadă câte a pățimit Dumnezeu pentru dânșii, și câte a isprăvit, și să se veselească”¹²⁴.

căutați pe Dumnezeu și va fi viu sufletul vostru.

37. Că a ascultat pe cei săraci Domnul, și pe cei în obezi ferecați ai Săi nu i-a urgisit.

„De veți căuta voi pe Dumnezeu, zice, cu tot sufletul vostru, cei ce din păgâni ați crezut, sufletul vostru va viețui viață îndelungată, pentru că Domnul nu a defăimat pe săracii păgâni și pe cei ferecați în obezile păcatelor lor și cu legăturile demonilor”, precum am zis în Psalmul 67, tâlcuind zicerea: *Scotând pe cei din obezi cu vitejie* (v. 7); și i-a slobozit pe ei pe toți din aceste gândite legături, după tâlcuirea dumnezeiescului Chiril.

38. Laude-L pe Dânsul cerurile și pământul, marea, și toate câte se târăsc într-însa.

Fiindcă nu sunt destui îngeri și oameni spre a mulțumi după vrednicie cuviința lui Dumnezeu, pentru aceasta, David cheamă aici stihiiile cele nesimțitoare spre slavoslovie și mulțumirea lui Dumnezeu, pe care Moisi la începutul Facerii le-a pomenit. Cu neosebire a adăugat și pe cele târătoare, pentru ca să arate că precum cele târătoare ale pământului, târându-se și trăgându-se, trec de la un loc la altul, așa și peștii mării. Ori a zis aceasta și pentru marea mulțime a peștilor¹²⁵.

¹²⁴ Marele Atanasie zice: „Acestea cunoscându-se, cei săraci cu Duhul se vor bucura; iar acestea le zic Apostolii pentru cei ce printr-înșii au crezut lui Hristos”.

¹²⁵ Marele Atanasie zice: „Dacă se face bucurie în cer pentru un păcătos ce se pocăiește, cu mult mai mult se va bucura tot pământul, împreună slobozindu-se [cu păcătoșii]; și dacă se bucură pentru mântuirea oamenilor și laudă pentru aceasta pe Dumnezeu, cu mult mai vârtos cei ce s-au mântuit pe pământ vor lauda pe Mântuitorul, pentru aceasta a adăugat și *pământul*” [Vezi și Rom. 8 pentru legătura dintre mântuirea omului și cea a făpturii. Toate bunătățile, bucuriile, frumsețile sau, dimpotrivă, nenorocirile, urâciunile, catastrofele manifestate prin creație depind exclusiv de Pronia lui Dumnezeu, mai exact, de relația Acestuia cu omul. Dacă creația este darul lui Dumnezeu, „grădina” [cf. Fac. 2: 8] dată de El omului, atunci orice batjocorire a acesteia sau a Celui care a dăruit-o atrage – omenește vorbind – mânia Dăruitorului, omul lepădând, direct sau indirect, oblăduirea sau Pronia lui Dumnezeu față de ea, de aici, omul rămânând pradă slăbiciunilor și ispitelor exploatării ei fără măsură.]

39. Că Dumnezeu va mântui Sionul

Sion numește aici David pe cel nou, adică Biserica credincioșilor, ori că și pe însuși Ierusalimul îl va ține pentru Sineși, pentru că Ierusalimul este afierosit lui Hristos, și nu unui alt Dumnezeu, măcar că păgânii stăpânesc eparhia [provincia] aceea.

și se vor zidi cetățile Iudeii.

40. Și vor locui acolo și o vor moșteni pe ea,

„Cetățile Iudeii, zice, se vor zidi, și se vor face într-însele biserici de către creștini, și creștinii le vor locui și le vor moșteni.”¹²⁶

și seminția robilor Tăi o vor locui,

Robi ai lui Hristos însă sunt Apostolii, că și Pavel se zice *rob al lui Hristos* (Rom. 10: 1). Iar *seminție a Apostolilor* sunt creștinii, ucenicii lor, fiindcă a doua oară s-au născut de Apostoli prin Botezul nașterii de-a doua, și creștinii vor locui într-însa.

și cei ce iubesc numele Tău vor locui într-însa.

„Acea, zice, vor locui în Ierusalim, câți iubesc și cheamă numele Tău, Doamne, adică creștinii.” Însă precum oarecari credincioși, începutul psalmului acesta, până la zicerea *înstrăinat am fost fraților mei, și străini fiilor maicii mele* [v. 10], se silesc a le potrivi la Hristos, așa și evreii, zicerile cele de acolo până la sfârșit le potrivesc la cei robiți în Babilon.

Trebuie însă să spunem pe scurt și cum le potrivesc ei: „M-am înstrăinat, zic, de frații mei, nefiindu-mi îngăduit a petrece cu dânșii, *întâi* pentru că eu slujeam altor stăpâni, iar aceia, altora; și *alta* încă, pentru că legea rudeniei dintre robii evrei și păgâni nu îngăduie rudenia și legătura cu aceștia”. Încă aceasta o însemnează și stihul cel următor [v. 11]. „Iar aducându-mi aminte și de pustiul bisericii, mă topesc de întristare, auzind și de ocările cele asupra Ta, Doamne, pe care le zic babilonienii, că, fiindcă nu poți să-mi ajuți, eu le socotesc asupra mea, pentru aceasta, postind de scârbă, cu totul m-am uscat. Iar babilonienii mai mult mă ocăresc, zicând că în zadar și fără folos postesc, și cu sac m-am îmbrăcat ca semn al întristării [v. 11 ș.u.]” Iar cele de aici înainte sunt arătate.

¹²⁶ În acea vreme, când înțeleptul scriitor Chir Eftimie scria acestea, singur creștinii locuiau în Ierusalim, iar evreii erau izgoșiți de acolo. Iar acum locuiesc într-însul și evreii.

Apoi mă rugam. zicând că acum este vreme de facere de bine, adică de milostenie. Iar cele următoare și ei le tâlcuiesc precum le-am tâlcuit și noi. Ei zic fiul al lui Dumnezeu nu pe Cel după fire [pe Hristos adică], ci pe cel după adopție*, adică pe poporul evreilor, *că Israil*, zic, *este fiul Meu, întâi-născutul Meu* (Ieș. 4: 22). Ori și altminteri zic pe *slugă* [v. 20 ș.u.]: „Apoi, pentru Tine așteptam ocară, zic ei, asemenea și cealaltă pătimire, ca un rob ce sunt, pentru aceasta am căutat mângâietor, și nu am aflat, fiindcă nu aveam voie a mă întâlni cu cei de o seminție cu mine pentru ca să mă mângâi”. Iar la zicerea *Și au dat spre mâncarea Mea fiere. și spre setea Mea M-au adăpat cu oțet* șchiopătează zicând că: „Mângâiere amară urma să mănânc, ca un rob ce l-au robit, și însetând eu, mă adăpau cu vin acru, ori îmi făceau necazuri ca să-mi facă mângâierea amară, și apa o făceau acră ca oțetul”. Iar aceasta *Facă-se masa lor...* [v. 26] o tâlcuiesc după tâlcuirea pe care am făcut-o și noi. Iar zicerile cele următoare, zic ei, sunt blesteme asupra babilonienilor. Iar *curtea lor* [v. 29] zice pe cetatea lor, apoi „pe poporul, zic ei, de care Tu, Doamne, Te-ai depărtat ca să fie pedepsit, mult l-au muncit babilonienii aceștia, și iarăși a doua durere peste durerile cele de mai-nainte și celelalte [v. 30 ș.u.]”. Iar la aceasta - *Va plăcea lui Dumnezeu mai mult decât vițelul tânăr* - asemenea șchiopătează [în tâlcuire]. Iar zicerile cele următoare ei le înțeleg precum voiesc, potrivit cu istoria slobozirii evreilor celor robiți. Noi însă, urmând părinților celor ce mai cu scumpătate au cercetat Scripturile, prea cu încredințare am făcut tâlcuirea acestui psalm.

PSALMUL 69

**Întru sfârșit, lui David, spre aducere-aminte [pomenire],
ca să mă mântuiască pe mine Domnul.**

 Spre aducere aminte (ori spre pomenire) se suprascrie psalmul acesta, pentru că David, împrumutându-se și alcătuiind din cuvintele ce le-a zis în Psalmul 39, îl avea pe acesta la îndemână și gata totdeauna... Și când își aducea aminte de păcatul ce a făcut - preacurvind cu Batșeba și ucigând pe Urie -, atunci, după Eusebie, îl căuta pe el ca un descântec și doctorie împotriva demonilor care l-au doborât pe el întru acele păcate, rugându-se lui Dumnezeu ca altă dată să nu se mai biruiască de dâșii. Iar alții zic că David, atunci când își aducea aminte de relele câte a pățimit de la vrăjmașii săi, atunci cânta psalmul acesta, pentru ca să nu uite darul și ajutorul pe care l-a luat atunci de la Dumnezeu. Iar *întru sfârșit* se

* θεός.

suprascrie pentru că rugăciunea ce se cuprinde într-însul, o dată săvârșită, venea într-o împlinire¹²⁷.

1. Dumnezeu, spre ajutorul meu ia aminte;

La Psalmul 39 se scrie *Doamne, spre ajutorul meu ia aminte*, care este cam același lucru.

Doamne, ca să-mi ajuți mie grăbește.

Acea ce se află la Psalmul 33 este cam la fel cu aceasta: *grăbește de mă scoate* [v. 3]^{*128}.

2. Să se rușineze și să se înfrunteze cei ce caută sufletul meu.

Și aceasta se află în Psalmul 39 astfel: *Să se rușineze și să se înfrunteze împreună cei ce caută sufletul meu* [v. 19]¹²⁹.

¹²⁷ Alții însă, precum Teodorit, zic că: „David a făcut psalmul acesta în chip de rugăciune atunci când era prigonit de către Abesalom”. Iar Chiril împreună cu Atanasie zic că psalmul acesta se poate zice și dinspre fața lui Hristos pentru omenire, rugându-Se spre a o ajuta pe ea Dumnezeu să se scoale. Aduugă însă Teodorit la suprascrierea psalmului că acestea - *ca să mă mântuiască* - nu le-a aflat nici în [Scriptura] evreiască, nici la ceilalți talmăcitori, dar, cu toate acestea, se conglăsuiește cu înțelesul psalmului: că mântuire cere Proorocul, și scăpare de cei ce-l vrăjmășesc. Potrivit însă se află în suprascriere și aceasta - *spre aducere-aminte* -, că aducerea-aminte de păcat îl străpungea pe el mai strașnic decât [o făceau] vrăjmașii. A zis însă și Didim: „Mântuirea a tot celui ce se pocăiește este pomenirea celor uitate, *că vor pomeni* [își vor aduce aminte], zice, *și se vor întoarce către Domnul toate marginile pământului* (Ps. 21: 31), că sfârșitul pomenirii binelui este întoarcerea”. [Cei ce simt că trebuie să dea mulțumire pentru cele bune luate de la Dumnezeu sau pentru ajutorul primit vin la pomenirea acestora întru lauda lui Dumnezeu, întorcându-se iarăși la El, la Cel pe care poate că L-au părăsit, sau la Cel la Care revin ori de câte ori socotesc de cuviință.]

* Deși pare că se citează din nou din Psalmul 39, versetul se află însă la Psalmul 33 (...).

¹²⁸ Iar Isihie zice: „Fericit lucru este a ne ruga împreună lui Dumnezeu cu atâta îndrăzneală încât a-L sili pe El spre ajutorul nostru. Că mai întâi s-a rugat Proorocul lui Dumnezeu să ia aminte, și după aceasta să Se grăbească, căci de va lua aminte fără a socoti cine suntem și de ce ajutor am avea trebuință, îndată Se milostivește și, milostivindu-Se, Se grăbește și nu întârzie (La Nichita)”.

¹²⁹ Iar Isihie zice: „Cei ce caută mai vârtos să strice sufletele noastre sunt dracii, însă caută și oamenii, cei ce ne ațâță pe noi spre fapte rele și spre îndulciri necuvenite, dar, cu toate acestea, nici unii, nici alții n-ar putea [să strice sufletele] de nu ar lua vânzarea noastră de la noi înșine, și de nu, legând mâinile sufletului, le-am urma lor astfel. Deci aceștia se rușinează când ne vor vedea pe noi că am isprăvit a fi mult mai presus de vrăjmășirea lor (La Nichita)”.

3. Întoarcă-se înapoi și să se rușineze cei ce-mi voiesc mie rele.

Și aceasta se află în Psalmul 39 astfel: *Să se întoarcă înapoi și să se rușineze cei ce-mi voiesc mie rele* [v. 20]¹³⁰.

4. Întoarcă-se îndată rușinându-se cei ce-mi grăiesc mine: bine, bine!

Și aceasta se află în Psalmul 39 [v. 21], se scrie însă așa: *Să-și poarte îndată rușinea lor*¹³¹.

5. Să se bucure și să se veselească de Tine toți cei ce Te caută pe Tine, Dumnezeu,

Și aceasta se află în Psalmul 39, însă în loc de *Dumnezeule*, acolo se scrie *Doamne*.

și să zică pururea: Mărit să fie Domnul, cei ce iubesc mântuirea Ta.

Și aceasta se află întocmai în Psalmul 39 [v. 22]¹³².

¹³⁰ Iar Chiril zice: „Însă celui ce a păcătuit îi este de folos a se întoarce înapoi prin pocăință, iarăși alergând la binele ce l-a lăsat după ce a voit a se rușina [pentru păcatele sale]”.

¹³¹ Iar Teodorit zice: „Nu numai pământului se vor da, ci și cu rușinare își vor sfârși viața aceasta cei ce pândesc rele împotriva celor ce viază după buna-cinstire de Dumnezeu. Iar cei ce se bucură de relele mele, întoarcă-se în fugă cu rușine văzând prefacerea [schimbarea] mea”. Iar Isihie zice: „Pe care-i voiește a se rușina în grabă? Pe cei ce zic: bine, bine! Adică pe cei ce batjocoresc, pe cei ce măgulesc, pe cei ce laudă de bune pe cele vătămătoare și omorătoare; însă vrăjmașii cei gândiți *doar să se rușineze și să se întoarcă*, iar pentru cei simțiți se roagă și *în grabă* [îndată], că aceștia sunt mai lesnicioși, ca niște frați după fire și de un neam și de o seminție”.

¹³² Iar Teodorit zice: „Acestea le pătimesc aceia, iar cei de partea mea, adică cei ce nădăjduiesc mântuire de la Tine, nebizuindu-se în mulțime și în putere, ci pe singur ajutorul cel de la Tine căutându-l, de toată bucuria să se umple, ca, pe ale Tale faceri de bine laudându-le, să dănțuiască și să zică: *Mărit să fie Domnul!* Și aceasta nu într-o vreme [nu doar o dată], ci pentru totdeauna biruind Dumnezeu întru dânsii tot neamul vrăjmașilor. Iar *Mântuire a lui Dumnezeu* este Hristos, Pricinitorul veșnicei mântuiri, pe Care, cei ce-L iubesc, slavoslovesc pe Dumnezeu, că, pe idoli părăsind, pe Acesta L-au iubit (de la Nichita s-a luat tâlcuirea aceasta a lui Teodorit)” [poate din pricină că nu s-a găsit în tâlcuirea propriu-zisă a lui Teodorit, ci ca citat în catenele lui Nichita]. Iar la Teodorit așa se scrie: „Zicerea *Domnul* nu este în Hexalpa. Și zice: «De toată bucuria umple pe iubitorii Tăi, ca să dănțuiască laudând facerile Tale de bine»”. Iar Isihie zice:

6. Iar eu sărac sunt și sărman; Dumnezeu, ajută-mi.

Și aceasta se află în Psalmul 39, însă în loc de *Dumnezeule, ajută-mi*, acolo se scrie *Domnul să se grijească de mine*¹³³.

7. Ajutorul meu și Izbăvitorul meu ești Tu, Doamne, nu zăbovi.

Și aceasta se scrie în Psalmul 39, iar în loc de *Izbăvitor* acolo se scrie *Sprijinitor*, și în loc de *Doamne*, acolo se scrie *Dumnezeule meu* [v. 24]. Drept care, tâlcuirea acestui psalm, vezi-o la Psalmul 39¹³⁴.

„*Mântuire a lui Dumnezeu-Părintele* se numește Hristos, că întru Dânsul S-a lucrat mântuirea oamenilor. Pentru aceasta și Simeon, luând în brațe pe Hristos, zicea că: *Au văzut ochii mei mântuirea Ta* (Lc. 2: 30). Deci cei ce iubesc Mântuirea aceasta, întotdeauna măresc pe Dumnezeu, Îl slăvesc adică, pentru că, părăsind idolii, au iubit pe Dumnezeul Cel ce cu adevărat mântuiește și izbăvește”.

¹³³ Iar Eusebie zice: „Vezi însă că David, peste mare neam împărățind, și prea bogat fiind, zice acum acest cuvânt: «Și tu dar, oricât de mare ai fi, pe atâta smerește-te pe sine, și vei afla har înaintea Domnului». Pentru aceasta și el, micșorându-se pe sine, și bogăția bunătații lui Dumnezeu văzând, *sărman și sărac* se numește pe sine. Se poate însă ca acestea să se zică și dinspre fața poporului neamurilor, [dinspre fața] celui sărman și sărac din pricina păcatului și pentru necinstirea de Dumnezeu, rugându-se el a se grăbi ajutorul lui Hristos și a se rușina vrăjmașii cei gândiți; căci atunci când cădem din tot ajutorul omenesc, atunci aflăm pe Dumnezeu în locul a toate [când suntem lipsiți de ajutorul oamenilor, atunci Dumnezeu transpare peste tot, Îl vedem cumva mai prezent, deși El e prezent dintotdeauna]”.

¹³⁴ A zis însă și Isihie: „*Ajutor* este Domnul, ca Cel tare și Izbăvitor, ca Cel ce Însuși în puțină vreme pentru noi S-a dat zălog morții ca să ne izbăvească de robia noastră. Dându-Te, nu zăbovi; căci s-a deznădăjduit bolnavul de către toți doctorii”.

CUPRINS

Notă.....	7
Înainte-cuvântare.....	13
Precuvântare.....	19
Capitolul I	21
Capitolul II.....	27
Capitolul III.....	28
Capitolul IV	29
Capitolul V.....	30
Capitolul VI	34
Capitolul VII.....	36
Capitolul VIII.....	37
Capitolul IX	38
Capitolul X.....	40
Capitolul XI	41
Capitolul XII.....	45
Capitolul XIII.....	46
Capitolul XIV.....	48
Capitolul XV	53
Capitolul XVI	53
Capitolul XVII	56
TÂLCUIRE LA CEI 150 DE PSALMI AI PROOROCULUI ȘI ÎMPĂRATULUI DAVID	61
Catisma întâi	63
Psalmul 1.....	63
Psalmul 2.....	69
Psalmul 3.....	76
Psalmul 4.....	81
Psalmul 5.....	88
Psalmul 6.....	96
Psalmul 7.....	103
Psalmul 8.....	117

Catisma a doua.....	127
Psalmul 9.....	127
Psalmul 10.....	154
Psalmul 11.....	159
Psalmul 12.....	166
Psalmul 13.....	170
Psalmul 14.....	178
Psalmul 15.....	183
Psalmul 16.....	195
Catisma a treia.....	209
Psalmul 17.....	209
Psalmul 18.....	241
Psalmul 19.....	254
Psalmul 20.....	259
Psalmul 21.....	266
Psalmul 22.....	285
Psalmul 23.....	290
Catisma a patra.....	299
Psalmul 24.....	299
Psalmul 25.....	311
Psalmul 26.....	317
Psalmul 27.....	326
Psalmul 28.....	332
Psalmul 29.....	341
Psalmul 30.....	350
Psalmul 31.....	364
Catisma a cincea	373
Psalmul 32.....	373
Psalmul 33.....	388
Psalmul 34.....	403
Psalmul 35.....	417
Psalmul 36.....	426
Catisma a șasea	447
Psalmul 37.....	447
Psalmul 38.....	460
Psalmul 39.....	471
Psalmul 40.....	484

Psalmul 41.....	493
Psalmul 42.....	503
Psalmul 43.....	506
Psalmul 44.....	520
Psalmul 45.....	539
Catisma a șaptea.....	549
Psalmul 46.....	549
Psalmul 47.....	555
Psalmul 48.....	564
Psalmul 49.....	579
Psalmul 50.....	595
Psalmul 51.....	616
Psalmul 52.....	624
Psalmul 53.....	628
Psalmul 54.....	633
Catisma a opta	651
Psalmul 55.....	651
Psalmul 56.....	658
Psalmul 57.....	666
Psalmul 58.....	674
Psalmul 59.....	685
Psalmul 60.....	696
Psalmul 61.....	701
Psalmul 62.....	711
Psalmul 63.....	718
Catisma a noua.....	723
Psalmul 64.....	723
Psalmul 65.....	733
Psalmul 66.....	744
Psalmul 67.....	747
Psalmul 68.....	781
Psalmul 69.....	801